

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 268
INKUNABUŁY

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 269
INKUNABUŁY

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 270
INKUNABUŁY

741. f.

P.
Prace
T41 f

Tabula alphabetica

Prum Capucinorum Monast. Westphaliae

Incipit tabula alphabetica.

Aborsus cause q̃ sint·v·p̃cepto·capitulo p̃mo·F·circa mediũ. Et q̃le peccatũ sit·vide ĩ mulier et ĩ homicidium.

Abrenũciatio omniũ tp̃aliũ q̃ꝫ vtilis sit ⁊ ad q̃d ordinãt̃·iiij·p̃cepto·ca·iiij·C·post medium.

Absolutio sacramẽtalis effectus quales efficiat·iij·p̃cepto·ca·ix·A·per totũ.

Absolutio sacr̃alis an ficte ꝯfitẽti impẽdi debeat·iij·p̃cepto·ca·ix·P·in fine.

Absolutionis effectũ ꝯsequi volẽs qualiter debeat esse dispositus·iij·pręcepto ca·ix·P·Q·per totũ.

Absolutio infirmantib⁹ quõ sit danda·vij·pręcepto·c·ix·B·in fine.

Abstinẽtia quid sit·vj·p̃cepto.ca·v·A·in medio·et quõ et quib⁹ modis seruanda sit. Ibidem·C·per totum.

Abstinentia laudat̃ et approbat̃ sctõꝝ ⁊ ph̃oꝝ exemplis·vj·p̃cepto·ca·viij·F·

Abstinẽtia sextuplex ẽ·et vna sola ẽ ꝟtuosa·vj·p̃cepto·ca·vltimo·C·p totũ.

Abstinẽtia ꝟtus q̃d moderet ĩ cib ⁊ potibus·vj·p̃cepto·ca·v·D·post p̃ncipiũ.

Abstinentia fit vitiosa trib⁹ modis·vj·pręcepto·ca·viij·G·p totũ.

Abstinentia multa est in hoĩe·ꝫ solo exercitio elucescit·vj·pręcepto·ca·viij·F

Accidia ꝓhibet̃ p̃mo p̃cepto·ca·p̃·K·in fine.

Accidia q̃d sit·p̃·p̃cep̃·ca·xx·A·p totũ.

Accidia quare ẽ peccatũ·p̃·pręcepto·ca·xx·C·in p̃ncipio.

Accidia quõ et qñ sit p̃m⁹ mot⁹ ⁊ qñ peccatũ veniale ⁊ qñ mortale pctm̃·p̃·p̃cepto·ca·xx·C·añ mediũ·D·E·p totũ.

Accidia quotuplex sit·p̃·pręcepto·ca·xx A.post medium.

Accidie ꝓpriũ quid sit·p̃·pręcepto·ca·xx in principio.

Accidia peccatur viginti modis·p̃·pręcepto·ca·xx·F·p totum.

Accidia quib⁹ et qualit̃ remediet̃·p̃·pręcepto·ca·xx·O·p totum.

Actus meritorius an req̃rat actualẽ tendentiã in deũ·p̃·pręcepto·ca·iiij·P·ĩ p̃ncipio·de hoc et iã vide in Meritũ.

Actus fidei quid sit et quõ diuidat̃·p̃·p̃cepto·ca·ij·B·in p̃ncipio.

Actus spei quis sit et quõ egrediat̃·p̃·p̃cepto·ca·iij·A·circa mediũ.

Actus dilectionis dei quõ sit optim⁹·p̃ pręcepto·ca·iiij·G·in fine.

Act⁹ dilectiõis quõ debeat foueri vt crescat·p̃·p̃cepto·ca·iiij·G·añ finẽ. Et p q̃ occasionalit̃ ĩflãmet̃ Ibidẽ·J·ĩ fine.

Actus nobilissimus ĩ ecclesia q̃s sit·iij·p̃cepto·ca·v·B·circa p̃ncipiũ.

Actus iustoꝝ p filios secli qualit̃ exprobrent̃·p̃·pręcepto·ca·xxj·N·p totum.

Actus meritorius a quo originẽ·ordinationẽ et terminationẽ cape debeat·p̃·p̃cepto·ca·iiij·Q·in p̃ncipio.

Accusare p̃latos an subditi possint·viij·pręcepto·ca·iij·D·in fine.

Accusare an q̃s teneat̃ ꝓximũ suũ·et qñ et quõ Ibidẽ·D·p totum.

Adiurare quid sit·p̃·precepto ca·xj·kk·post p̃ncipiũ·ij·pręcepto·ca·iiij·E·in p̃ncipio.

Adiurare hominẽ an liceat·p̃·precepto·ca·xj·mm·Quõ·ij·p̃cepto·ca·iiij·E·

Adiurare irrationales creaturas an liceat·p̃·p̃cepto·ca·xj·ll·p totum.

Adiurare demones an et quõ liceat·ij·p̃cepto·ca·iiij·F·p totũ.

Adorare quid sit·p̃·pręcepto·ca·viij·B post p̃ncipiũ.

Adoratiõis tres sunt spẽs q̃dã latria·q̃dã dulia·q̃dã hyperdulia. Et q̃b⁹ ꝯueniẽt·p̃·p̃cepto·ca·vj·C·post p̃ncipiũ.

Adoratio q̃dã interior q̃dã exterior·et ĩ q̃ ꝯsistãt·p̃·pręcepto·ca·vj·A·B·p to·

Ex Biblioth. Universitatis Frider. Guil. Berolin.

Inc. 268

1417701

H* 11793

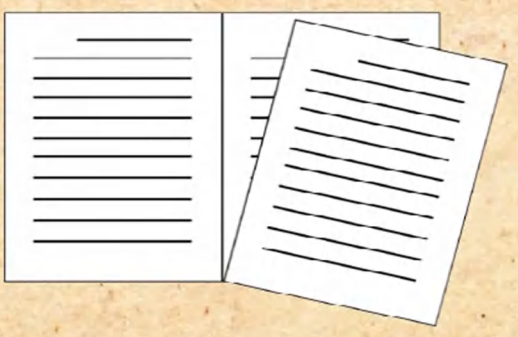

W woluminie kolejno współoprawne sygnatury:

Inc. 268

Inc. 269

Inc. 270

741 f.

No 1 = Hain 11793

Angebunden: Anth. Rampigollis, Figurarum biblie compendium s. Aureum biblie Repertorium s.l. et a.
Sermones Discipuli (i.e. Joan. Herolt) super epistolas dominicales. s.l. et a.
(beide nicht bei Hain)

Arch. 3080
Cop. 2937/38

BIBLIOTEKA
VNIWERSYTECKA
W POZNANIV

Tabula alphabetica

Fratrum Capucinorum Monast. Westphaliae

Incipit tabula alphabetica.

Abortus causę q̃ sint · v · p̃cepto · capitulo p̃mo · F · circa mediũ. Et q̃le peccatũ sit · vide ĩ mulier et ĩ hõmicidium.

Abrenũciatio omniũ tp̃aliũ q̃s vtilis sit ⁊ ad q̃d ordinãt̃ · iiij · p̃cepto · ca · iiij · C · post medium.

Absolutio sacramẽtalis effectus quales efficiat · iij · p̃cepto · ca · ix · A · per totũ.

Absolutio sacr̃alis an ficte ꝯfitẽti impẽdi debeat · iij · p̃cepto · ca · ix · P · in fine.

Absolutionis effectũ ꝯsequi volẽs qualiter debeat esse dispositus · iij · pręcepto ca · ix · P · Q · per totũ.

Absolutio infirmantib⁹ quõ sit danda · vij · pręcepto · c · ix · B · in fine.

Abstinẽtia quid sit · vj · p̃cepto · ca · v · A · in medio · et quõ et quib⁹ modis seruanda sit. Ibidem · C · per totum.

Abstinentia laudat̃ et approbat̃ sctõꝝ ⁊ ph̃oꝝ exemplis · vj · p̃cepto · ca · viij · F ·

Abstinẽtia sextuplex ẽ · et vna sola ẽ ꝟtuosa · vj · p̃cepto · ca · vltimo · C · p totũ.

Abstinẽtia ꝟtus q̃d moderet ĩ cib̃ ⁊ potibus · vj · p̃cepto · ca · v · D · post p̃ncipiũ.

Abstinentia fit vitiosa trib⁹ modis · vj · pręcepto · ca · viij · G · p totũ.

Abstinentia multa est in hoĩe · ꝫ solo exercitio elucescit · vj · pręcepto · ca · viij · F

Accidia ꝓhibet̃ p̃mo p̃cepto · ca · p̃ · K · in fine.

Accidia q̃d sit · p̃ · p̃cep̃ · ca · xx · A · p totũ.

Accidia quare ẽ peccatũ · p̃ · pręcepto · ca · xx · C · in p̃ncipio.

Accidia quõ et q̃n sit p̃m⁹ mot⁹ ⁊ q̃n peccatũ veniale ⁊ q̃n mortale pctm̃ · p̃ · p̃cepto · ca · xx · C · añ mediũ · D · E · p totũ.

Accidia quotuplex sit · p̃ · pręcepto · ca · xx A · post medium.

Accidie ꝓpriũ quid sit · p̃ · pręcepto · ca · xx in principio.

Accidia peccatur viginti modis · p̃ · pręcepto · ca · xx · F · p totum.

Accidia quib⁹ et qualit̃ remediet̃ · p̃ · pręcepto · ca · xx · O · p totum.

Actus meritorius an req̃rat actualẽ tendentiã in deũ · p̃ · pręcepto · ca · iiij · P · ĩ p̃ncipio · de hoc et iã vide in Meritũ.

Actus fidei quid sit et quõ diuidat̃ · p̃ · p̃cepto · ca · ij · B · in p̃ncipio.

Actus spei quis sit et quõ egrediat̃ · p̃ · p̃cepto · ca · iij · A · circa mediũ.

Actus dilectionis dei quõ sit optim⁹ · p̃ pręcepto · ca · iiij · G · in fine.

Act⁹ dilectiõis quõ debeat foueri vt crescat · p̃ · p̃cepto · ca · iiij · G · añ finẽ. Et p q̃ occasionalit̃ ĩflãmet̃ Ibidẽ · J · ĩ fine.

Actus nobilissimus ĩ ecclesia q̃s sit · iij · p̃cepto · ca · v · B · circa p̃ncipiũ.

Actus iustoꝝ p filios secl̃i qualit̃ exprobrent̃ · p̃ · pręcepto · ca · xxj · N · p totum.

Actus meritorius a quo originẽ · ordinationẽ et terminationẽ cape debeat · p̃ · p̃cepto · ca · iiij · Q · in p̃ncipio.

Accusare p̃latos an subditi possint · viij · pręcepto · ca · iij · D · in fine.

Accusare an q̃s teneat̃ ꝓximũ suũ · et q̃n et quõ Ibidẽ · D · p totum.

Adiurare quid sit · p̃ · precepto ca · xj · kk · post p̃ncipiũ · ij · pręcepto · ca · iiij · E · in p̃ncipio.

Adiurare hominẽ an liceat · p̃ · precepto · ca · xj · mm · Quõ · ij · p̃cepto · ca · iiij · E ·

Adiurare irrationales creaturas an liceat · p̃ · p̃cepto · ca · xj · ll · p totum.

Adiurare demones an et quõ liceat · ij · p̃cepto · ca · iiij · F · p totũ.

Adorare quid sit · p̃ · pręcepto · ca · viij · B post p̃ncipiũ.

Adoratiõis tres sunt spẽs q̃dã latria · q̃dã dulia · q̃dã hyperdulia. Et q̃b⁹ ꝯueniẽt · p̃ · p̃cepto · ca · vj · C · post p̃ncipiũ.

Adoratio q̃dã interior q̃dã exterior · et ĩ q̃ ꝯsistãt · p̃ · pręcepto · ca · vj · A · B · p to·

Ex Biblioth. Universitatis Frider. Guil. Berolin.

Inc. 268

1417701

H* 11793

Adoratiõis sig̃ vbi et qñ· et q̃b⁹ modis debent exerceri·p̊·p̃cepto·ca·vj·B·añ mediũ.
Adoratio q̃re fit ad orientẽ·ponũt̃ q̃nq̃ cause.p̊·precepto·ca·viij·F p totum.
Adulatio quid sit ⁊ qñ sit mortale pctm̃ vl̃ nõ·viij·p̃cepto·ca·ij·D·per totum.
Adulatio q̃ꝫ detestabilis sit·⁊ adulator cui assimilet̃·viij·p̃cepto·ca·ij·E·p to·
Adulatiõis remedia que sint·ibidẽ·F·
Adulteriũ q̃d sit·vj·pręcepto·ca·p̊·A·ĩ p̃ncipio·ca·ij·C·ĩ p̃ncipio.et ẽ semper mortale pctm̃·Ibidem.
Adulteriũ q̃ꝫ magnũ pctm̃ sit·ex septem oñdit̃·vj·pręcepto·ca·ij·D·p totum.
Adultio an vir aut mlier mag̃ peccet·vj pręcepto·ca·p̊·A·circa mediũ.
Aduocat⁹ cãm ĩiustã defẽdẽs·aut causã bonã adũsarij grauãs quõ peccet·vij·pręcepto·ca·iiij·H·in p̃ncipio.
Affectio diligedi deũ an excessum habeat·p̊·p̃cepto.ca·v·R·circa p̃ncipiũ.
Agens cõtra cõscientiã edificat ad gehennã·quõ h̃ itelligat̃·p̊·pręcepto·ca·v·F·ĩ decima regula.
Agilitas q̃lis erit ĩ corpib⁹ gl̃ificat̃·x·pręcepto·ca·vij·J·ĩ p̃ncipio·et quõ agilitate corpa btõꝝ moueãt̃·vide ĩ corpa beatorum·
Alchimiaꝫ opari an sit pctm̃·p̊·pręcepto·ca·xvj·B·in fine.
Ambiguitate stãte cui pti stãdũ sit·viij·pręcepto·ca·iij·E·post mediũ.
Amicitie quinq̃ sunt ꝓpria·v·pręcepto·ca·vj·B·in p̃ncipio.
Amor carnal̃ p q̃ sig̃ cog̃scat̃·iiij·p̃cepto ca·ij·M·post p̃ncipiũ p totũ.
Anathema est dñm iesum non amare·p̊·pręcepto.ca·iiij·C·in fine.
Anathema ẽ dicere deũ mandasse qd̃ hõ nõ possit ĩplere·p̊·p̃cepto·ca·p̊·D·ĩ fi·
Aĩa hũana quãte capacitat̃ sit·et q̊ satiari possit·vij·precepto·ca·p̊·J·in prin·
Aĩa fidel̃ trib⁹ arris a deo ẽ despõsata·p̊ pręcepto·ca·v·J·in medio.
Aĩe btõꝝ in q̊ celo collocent̃·x·pręcepto ca·v·B·in p̃ncipio.
Aĩe ĩ purgatorio an aliquã habeant scientiã·vij·pręcepto·ca·viij·H·in fine.
Aĩe ĩ purgatorio an patiẽt̃ sustineãt pęnã·vij·pręcepto·ca·viij·H·in prĩcipio.
Aĩe dãnatoꝝ an qñq̃ ĩfernũ exeãt·⁊ an tũc pęnas secũ portẽt·p̊·p̃cepto·ca·xj·J·ad finẽ·x·p̃cepto·ca·ij·H·p⁹ mediũ
Aĩam ꝓ ꝓximo ponere quõ liceat·et qñ cadit sb̃ p̃cepto·iiij·pręcepto·ca·iiij·E post principiũ.
Aĩaꝝ sex sunt loca·vij·precepto·ca·viij·A·in p̃ncipio.
Aĩas ĩ purgatorio quis pũiat an angeli boni vl̃ mali·vij·precepto·ca·viij·J·in p̃ncipio
Aĩalia ꝟa vtꝝ dęmões formare possint cõpulsi p ĩcantationẽ·p̊·p̃cepto·ca·xj·L·et mod⁹ p quẽ fit deo pmittẽte·põit̃ ibid̃·L·p totũ·et q̃ d̃ cã dęmones faciũt illa·ibidẽ dr̃. Et q̃ res opificio dęmonũ t̃nsmutari pñt ⁊ q̃ nõ ibidem·M·ad finem.
Ars notoria q̃d sit·p̊·pręcepto ca·xj·⁊⁊·
Ars saliatorũ quę sit et an licita sit.p̊·p̃cepto.ca.xj.ꝯꝯ.
Arte notoria an licitũ sit sciam acq̃rere ⁊ an possibile sit.p̊.p̃cepto.ca.xj.⁊⁊.p to
Artifices q̃nq̃ ꝯditiões ꝑuare tenent̃ vt eorũ opa sint licita.iij.p̃cepto.ca.xiiij.H.per totum.
Artificia sup̃fluoꝝ ornamentoꝝ factiua an sine pctõ possint exerceri.p̊.pręcepto ca.xviij.G.in p̃ncipio.
Articuli fidei q̊t sũt et quõ distĩguãt̃.p̊.p̃cepto.ca.ij.A.ĩ medio vsq̃ ad finem.
Articuloꝝ ordĩata distinctio an cuilibet fideli ad sciẽdũ sit necessaria.p̊.pręcepto ca.ij.B.in p̃ncipio.
Articulos fidei d̃ q̃b⁹ publice festiuat ecclesia q̃libet fidel̃ tenet̃ in spẽ cog̃scere ⁊

Tabula alphabetica

eos explicite credē·p̄·p̄cepto·ca·ij·B·
circa mediū·C·in p̄ncipio.

Astroruz aspectu an licite futura cog̃sci possint·et q̄ ⁊ quō et q̄tuplicit·p̄·pręcepto·ca·xj·tt. ꝑ totū.

Astrologoꝝ d̄ futur⁹ ꝟ̄a relatio ex q̄bus caus̄ ꝓuēiat·p̄·p̄cepto·ca·xj·vv·ꝑ to·

Auaricia a q̄ p̄mo adīuēta sit·p̄·p̄cepto·ca·xvj·E·post p̄ncipiū.

Auaricia deo fidē retrahit·spem minuit. charitatē falsificat·vij·pręcepto·ca·p̄·

Auaricia q̄tuplex sit ⁊ quō (B·ꝑ to·
diffiniat̄·vij·pręcepto·ca·p̄·A·in p̄n·

Auaricia ē vitiū abundātię ī malo·duplicit̄·ibidē·D·in medio.

Auaricia ī q̄b⁹ repiat̄·vij·pręcepto·ca·p̄ B·per totum.

Auaricia qñ et quō sit mortale pctm̄·vij pręcepto·ca·p̄·C·ꝑ totū.

Auaricia detestat̄ ꝑ naturā et ꝑ scp̄turā ibidem·F·per totum.

Auaricia septē d̄ caus̄ est valde detestabilis·vij·pręcepto·ca·p̄·D·ꝑ totū.

Auaricia omniū īfirmitatū spūaliū ē periculosissima nouē de caus̄·vij·p̄cepto ca·p̄·H·ꝑ totum.

Audit⁹ ī p̄ria q̄b⁹ ꝑficiet̄·et quō rōne sui obiecti p̄miabit̄ gaudio·x·p̄cepto·ca·vj·E·per totum.

Augures auruspices auspices quō differant·p̄·pręcepto·ca·xj·xx·ī p̄ncipio.

Auiū garritu vl̄ aīaliū motu an licitū sit futa ꝯiecturare·⁊ quō·p̄·p̄cepto·ca·xj·

Aurea aureola fruct⁹ q̄d (xx·ꝑ totū.
sint·et quō differāt·⁊ quō mereāt̄·x·p̄cepto·ca·viij·A·per totum.

Aureola et palma quō differāt·x·pręcepto·ca·viij·C·ad finem.

Aureole q̄t sint·et q̄re tm̄ tres·x·p̄cepto ca·viij·B·ꝑ totū·et q̄ illaꝝ sit ꝑfectior ibidem·C·in p̄ncipio.

Aureola martyꝝ q̄t req̄rat vt mereat̄·x·pręcepto·ca·viij·D·in p̄ncipio.

Aureola martyrij ad q̄ opa datur·et ad q̄ nō·ibidē·D·post p̄ncipiū.

Aureola doctoꝝ q̄b⁹ dat̄·et q̄b⁹ nō·x̄·p̄cepto·ca·viij·K·per totum.

Aureola ꝟginū q̄b⁹ det̄·⁊ q̄b⁹ nō·x·p̄cepto·ca·viij·F·G·H·J·per totum.

Aureola vni⁹ ī eadē spē: vtrū sit fulgidior alt̄i⁹·ibidē·L·ꝑ totuz·et an aureole meritū possit intēdi·ibidē·M·ī medio.

Autoritas dei sup̄ nos vnde ꝯsurgat·et quō ꝓpt̄ea de⁹ sit reuerēd⁹·honorād⁹·⁊ sibi obediēdū·p̄·p̄cepto·ca·p̄·B·ī p̄n.

Autoritate ꝓpria ꝯ iuramētū īcautū venire nll̄i licet·s̄ ad sup̄iorē suū recurrere tenet̄·ij·pręcepto·ca·iij·C·post mediū.

Auxiliū ī tp̄e necessitat̄ a q̄b⁹ et quō hō petere debeat·p̄·p̄cepto·ca·ix·E·ī p̄n.

Baptism⁹ quot fruct⁹ cōferat·iij·p̄cepto·ca·iij·D·ꝑ to·

Baptismi mat̄ia q̄ esse debeat·ibidem·D·post mediū.

Baptismi forma q̄ sit·et an mutari possit·iij·pręcepto·ca·iij·E·in p̄ncipio.

Baptismi formā q̄ teneāt̄ scire·ibidē·E in medio.

Baptiçare necessitatis tempe quib⁹ liceat·ibidem·E·post medium.

Baptiçari necessitatis tp̄e debet h̄ ꝑs q̄ ex matrē apparet siue sit pes siue manus ꝛc̄·ibidem·E·in fine.

Baptiçando·ablutio ī aq̄ ⁊ ꝟboꝝ ꝓlatio an simul fieri debeāt·iij·p̄cepto.ca·iij·F·in p̄ncipio.

Baptiçat⁹ an sp̄ memorari teneat̄ ꝓmissiōis deo ī baptismo factę·ibid̄·F·ī fi·

Beatitudo ī q̄ ꝯsistat·x·p̄cepto·ca·xij·D·post mediū.

Beati int̄ se an diuꝰsos grad⁹ habeant·⁊ quō se excellēt·x·p̄cepto·ca·v B p⁹ p̄n·

Bt̄i quō ꝓpriā eoꝝ pulcritudinē valeāt cog̃scere.x.pręcepto·ca·x·G·ī p̄ncipio

Bt̄i an se inuicē iudicabūt d̄ pręterit̄ excessib⁹ ꝯ deū fact̄·x·p̄cepto·ca·xj·F·

Bñdicere infirmos ꝑ carmīa scp̄ta·vel ꝟba sacra secum deferre·an licitū sit·p̄

pręcepto·ca·xj·gg·per totum.
Bñdictiões vetulaꝝ sup ĩfirmos vñ or
tũ habeãt·p̊·pręcepto·ca·xj·hh·p totũ
Bñ vl' male nasci·bñ vl' male fortunari·
bñ gubernari·bñ custodiri·vñ h̄ ꝓueni
ant· et an ꝯvitatẽ habeãt·p̊·p̄cepto·ca·
xj·rr·per totũ.
Bñficioꝝ dei ingrat⁹ quõ peccet·⁊ q̄ sint
dei circa nos bñficia·p̊·pręcepto.ca·p̊·
Bñficioꝝ dei memoria (D·p⁹ me.
quõ p̄ ocul' nr̄i cordis sit habẽda·p̊·pręcepto·ca·v·R·post mediũ.
Bellũ iustũ q̊t req̄rit ꝯditiones·⁊ q̄ sint
p̊·pręcepto·ca·xxij·E·post mediũ.
Bellũ ĩiustũ ex obediẽtia ĩgrediẽs an ex
cuset' a pctõ·ibidẽ·E·in p̊ncipio.
Bigamiã q̊s p̊mo ĩuenit·p̊·p̄cepto·ca·xvj·E·post p̊ncipiũ.
Bigami an possint mereri·lx·fructũ·al
tero eorũ defũcto·x·p̄cepto·ca·xj·G·
Blasphemare q̊d sit·ij·p̄cepto·
ca·iiij·A·per totũ.
Blasphemię q̊t sint spẽs·ij·pręcepto·ca
Blasphemię quot sint gra- (iiij·B·
dus·ibidem·C·circa medium.
Blasphemia an ex genere sit mortal'·ibi
dem·C·in p̊ncipio.
Blasphemia absq̄ deliberatiõe emissa·
an sp sit mortal'·ibidẽ·C·in fine.
Blasphemię pctm̄ ꝓpt' q̊nq̄ mala ẽ ma
xime vitãdũ·ij·p̄cepto·ca·iiij·D·p to·
Blasphemat q̊ animã suaꝫ diabolo de
uouet·ij·p̄cepto·ca·iiij·D·p⁹ p̊ncipiũ.
Blasphemia quõ sit in dãnat'·x·p̄cepto
ca·ij·F·in medio.
Bonũ in deo q̊d sit·p̊·pręcepto·
ca·iiij·H·post p̊ncipiũ.
Bona oĩa an a deo descẽdãt·⁊ quõ·p̊·
pręcepto·ca·xij·H·p⁹ me·⁊·R·añ me·
Bona ĩ genere sũt triplicia·p̊·pręcepto·
ca·xij·G·circa mediuꝫ·v·pręcepto·ca·
xiij·H·in p̊ncipio.
Bona hoĩs q̄ sint·et q̄ sibi quãtũ ẽ de se
nõ obsũt·p̊·pręcepto·ca·iiij·G·in fine·
Bona hoĩs sũt q̊ntuplicia·⁊ ꝯ hec mili
tantq̊nq̄ vitia·v·pręcepto·ca·xiiij·A·
circa p̊ncipiũ·iiij·p̄cepto·ca·p̊·C·ĩ p̊n·
Bona ꝓximis impẽdẽda ĩ q̊tuplici sint
differẽtia·iiij·p̄cepto·ca·iiij·F·p totũ.
Bona necessaria ꝑm q̄ attẽdãt'·vij·pręcepto·ca·iij·R·L·per totum.
Bona tpalia ĩ duplici sũt differẽtia·vij
pręcepto·ca·iij·B·circa p̊ncipiũ.
Bona supflua q̄ sint ⁊ ꝑm q̄ sumãt'·vij·
pręcepto.ca·iij·D·E·F·G·p totũ·H
Bona supflua bñs an te- (ĩ p̊ncipio.
neat' sbuenire bñti necessitatẽ solũ ĩ ho
nestate vitę et nõ extremã patiẽti neces
sitatẽ·vij·pręcepto·ca·iij·H·p totum.
Bona tpalia an q̊s tribuere teneat' tyrã
no vt salua maneant bona naturę·vij·
pręcepto·ca·iiij·O·ad finem.
Bona tpalia quõ meritorie sint ordinã
da·vij·pręcepto·ca·vj·R·p⁹ p̊ncipiũ.
Bonoꝝ opeꝝ ꝓximi vl' maloꝝ·an ꝑtici
pes fieri possum⁹·⁊ q̊t modis·vij·pręce
pto·ca·vij·C·per totũ.
Bona opa an sint dimittẽda ne scãda
lũ oriat'·v·p̄cepto·ca·xiij·H·J·K·L·
Bona fama ꝓximoꝝ (M·per totũ.
trib⁹ modis vtilit' põt ĩ noticiã alioꝝ ꝑ
ferri·p̊·p̄cepto·ca·xiiij·E·p to·F·ĩ me·
et quõ intẽtio ĩ tl'i fama sit regulanda·
ibidẽ·G·añ finem.
Character q̊d sit·iij·pręcepto·ca·v·D·post mediũ.
Characterẽ indelibilẽ q̄ sacr̄a
imp̊mãt·iij·pręcepto·ca·v·D·in fine.
Characteral' distĩctio ĩ eccl'ia militãte tri
plex ẽ ibidẽ·D·circa mediũ.
Charitas q̊d sit·p̊·p̄cepto·ca·iiij·Q·añ
Charitas q̄ de⁹ diligit' septẽ (mediũ·
p̄claros fruct⁹ opat'·p̊·pręcepto·ca·iiij
D·E·F·per totum.
Charitas ĩ ꝓximis quõ dei gloriã opat'
v·pręcepto·ca·viij·E·añ mediũ.
Charitas diuĩa an maneat inter viuos
aut mortuos·vij·p̄cepto·ca·ix·G·

Tabula alphabetica

Charitas beatorũ in patria qualis erit. x. pręcepto. ca. xij. E. in medio.
Charitatꝭ minimꝰ gradꝰ ẽ deum sup oĩa diligere et legẽ eiꝰ sup aur̃ et topaçion custodire. p̊. p̃cepto. ca. ij. R. in medio.
Charitate nõ habita an aliq̃ opatio sit meritoria. p̊. p̃cepto. ca. iiij. C. ĩ p̃n. Q.
Castratio aut mẽbri (circa mediũ.
alicuiꝰ mutilatio aut abscisio. an sit alicui licita. v. p̃cepto. ca. p̊. J. p totũ.
Causalitas omniũ rer̃ quõ a deo descẽdat. ix. pręcepto. ca. ij. B. post p̃ncipiũ
Celũ empirreũ quõ sit dispositum. x. p̃cepto. ca. v. B. ĩ p̃n. et an habeat diuꝰsas mãsiones. B. in medio ⁊ q̃d sit mãsio in cęlo. ibidẽ ĩ fine.
Cẽsus tributa redditꝰ. et sic d̃ alijs dñis sclaribꝫ sbtrahẽtes an peccẽt et q̃ꝫ g̃uit. iiij. p̃cepto. ca. vij. G. circa mediũ ⁊ furtũ cõmittũt. vij. p̃cepto. ca. iiij. J. ĩ p̃n.
Cẽsus seu ꝯtributiões exactiões. et silia ĩiuste imposita an liceat sine pctõ retinere. vij. pręcepto. ca. iiij. O. p totũ.
Certitudo q̊tuplex sit. ⁊ quę sufficiat vt euitet̃ mortale pctm̃. p̊. p̃cepto. ca. v. F ante mediũ in sexta regula.
Certitudo moralis tribꝫ vijs acquiritur ibidem in septima regula.
Certitudo cõiecturatiua vt quis sit sine pctõ mortali p q̃ hr̃i p̃t. vide ĩ ꝯiectura
Certitudo an aliq̃s sit ĩ statu salutꝭ. quõ sumi debeat. iij. pręcepto. c. viij. Q. per
Certitudo q̃ aliq̃s ĩ cęlo p q̃ (totũ.
haberi põt. vij. p̃cepto. ca. viij. B. ĩ p̃n.
Certitudo d̃ q̃busdã q̃ sint ĩ ĩferno quõ sumat̃. vij. pręcepto. ca. viij. C. in p̃n.
Cibis et potibꝰ quõ p tp̃antiam vtendũ sit. et alijs nature refetiõibꝫ. vtpote somno. labore. spacio ꝛc. vj. pręcepto. ca. v. B. per totum.
Cibis incõsuetis p̃iodus naturalis vitę abbreuiat̃. vj. p̃cepto. ca. v. E. añ finẽ.
Cicatrices in corpibus gl̃iosis. an manebunt ĩ patria. vide ĩ Vulnus.
Circũstantię q̃ sint cõfitendę. iij. p̃cepto ca. ix. H. J. per totum.
Claritas ĩ corpibꝫ gl̃iosis q̃lis et quõ erit. x. p̃cepto. ca. vij. L. p to.
Claritas corpor̃ gl̃iosor̃ an visuꝫ offen
Clauis sacerdotalis (dat. ibidẽ. M.
q̊tuplicẽ effectũ habeat. iij. p̃cepto. ca.
Clerici an p̃cioꝭ vestibꝫ (v. B. ĩ fine.
possint vti. p̊. p̃cepto. ca. xvij. F. pꝰ p̃n.
Cogitatio de fornicatione an sp̃ sit mortal̃. ix. p̃cepto. ca. iiij. H. cir-
Cogitatio pctõris vt ꝯuer (ca mediũ
tat̃ q̃lis eẽ debeat. vide ĩ Pctõris me-
Cognatio sp̃ual̃ vñ ꝯtra- (ditatio.
hat̃. iij. pręcepto. ca. iiij. B. añ mediũ.
Cognitio diuĩę volũtatꝭ q̊tuplicit̃ haberi põt. p̊. pręcepto. ca. xix. C. in p̃n.
Cognitio suijpsius q̃ꝫ vtilis sit. ix. pręcepto. ca. ij. A. per totum.
Cognitio suijpsiꝰ p q̃ et quõ habeat̃. ix. p̃cepto. ca. ij. B. C. D. E. F. p totuꝫ.
Cognitio suijpsiꝰ ex quĩq̃ potissime habet̃. ix. pręcepto. ca. ij. C. in p̃ncipio.
Cognitio p̃teritor̃ in p̃ria an habebit̃. ⁊ quõ. x. pręcepto. ca. ix. G. p totum.
Chorea q̃ꝫ p̃iculosus ludꝰ sit p̃pter septem. vj. p̃cepto. ca. iij. A. ĩ p̃ncipio. B. C. D. per totum.
Chorea vñ habeat originẽ. vj. pręcepto. ca. iij. A. per totum.
Chorea ex q̃bꝫ causis et ꝯditiõibꝫ putat̃ fore licita. vj. p̃cepto. ca. iij. F. ĩ medio
Chorea ex tribꝫ cauꝭ fit vitiosa ⁊ illicita vj. pręcepto. ca. iij. F. in p̃ncipio.
Choriçare vtrũ sit pctm̃. et qñ. ibidẽ. F. G. per totum.
Colendus in quibꝫ sit deus. p̊. pręcepto ca. ij. G. in p̃ncipio.
Colentis deũ quis sit fructus. p̊. p̃cepto ca. ix. E. ante medium.
Colendi deum ante legẽ decalogi multi fuerunt modi superstitiosi. p̊. p̃cepto ca. p̊. R. post medium.
Concordia beator̃ quanta erit ĩ patria

x. pręcepto. ca. x. C. per totum.
Concupiscētia quid sit et quotuplex. ix. pręcepto. ca. iiij. C. per totum.
Concupiscētia carnis qñ sit mortal' qñ venial'. et qñ nullū pctm̄. ibidē. D. E.
Cōditiōes ī ꝓmissis. ī votis (ꝑ totū. ī iuramēt̄ sb̄audiende et incluse q̄ sint. viij. pręcepto. ca. ij. B. ꝑ totum.
Confessio general' q̄ sit. q̊tuplex sit. ⁊ ad q̇d valeat. iij. pręcepto. ca. ix. D. ꝑ to.
Cōfessio sup ꝯtritionē q̇d addat ⁊ quātū ꝓdest. iij. p̄cepto. ca. x. A. ad finem.
Cōfessio vbi ⁊ cui faciēda sit. iij. p̄cepto ca. ix. L. ꝑ totū. et ī q̇b⁹ casib⁹ pōt quis nō suo sacerdoti ꝯfiteri. iij. p̄cepto. ca. ix. O. ante mediū.
Confessio qñ sit faciēda sub p̄cepto. ibidem. R. ꝑ totum.
Confessio de ignorātia quō fieri debeat ix. pręcepto. ca. iij. J. in fine.
Confessio ī q̇b⁹ casib⁹ sit iterāda. iij. pręcepto. ca. ix. S. ꝑ totum.
Confessio an possit fieri laico. iij. p̄cepto ca. ix. N. in p̄n.
Confessionis et sacr̄alis absolutiōis sūt nouē p̄clari effect⁹. iij. p̄cepto. ca. ix. A. B. per totum.
Confessionē alicui⁹ audiens dolose quō peccet. et an teneat' celare. viij. p̄cepto. ca. iij. B. post mediū.
Cōfiteri volēs quātā diligentiā debeat habere ad recogitādū oīa pctā mortalia. iij. pręcepto. ca. ix. F. post p̄ncipiū.
Confiteri q̇s teneat'. ⁊ muti. ⁊ ignorātes ideoma quō cōfiteri teneāt'. iij. p̄cepto. ca. ix. D. per totum.
Cōfiteri absenti ꝑ litterā. an sit licitum. iij. pręcepto. ca. ix. E. in p̄ncipio.
Cōfiteri an teneat' q̇ nullū habet mortale pctm̄. ibidem. E. in fine.
Confiteri q̄ teneam̄. et q̊t. ibidē. F. ī p̄n. H. J. K. per totum.
Confitens vt effectū absolutiōis ꝯseq̄t'. quomodo debeat esse dispositꝰ. vide in Absolutio.
Cōfirmatio an sit sacr̄m necessitat̄. et qñ ⁊ q̇b⁹. iij. p̄cepto. ca. iiij. B. D. ꝑ totuz.
Confirmatio quot fructus ꝯferat. iij. p̄cepto. ca. iiij. A. per totum.
Confirmatio q̇b⁹ sit dāda. iij. pręcepto. ca. iiij. C. in fine.
Cōfirmat⁹ quō debz custodi ne chrismati irreuerētia exhibeat'. ibid. C. post me.
Confirmati officiuz qd̄ sit. iij. pręcepto. ca. iiij. A. circa mediū ꝑ totū.
Confirmād⁹ q̄lit' debeat eē dispositꝰ. iij. pręcepto. ca. iiij. C. in p̄ncipio.
Confirmādū tenēs qualit' debeat eē dispositus. ibidem. C. in medio.
Coniectura q̄ q̇s sit sine pctō mortali ꝑ q̄ pōt haberi. iij. p̄cepto. ca. xij. G. ī p̄n.
Cōmunicatio q̊tidiana an sit licita ⁊ expediens. vide in Eucharistia.
Commutatio q̊tuplex sit. ⁊ q̄ vnaquęq̄ requirit q̄ sit iusta. vij. pręcepto. ca. v. C. ī p̄n. D. E. F. G. H. J. K. ꝑ totū.
Consciētia an sp̄ obligat ad faciēdū. p̄. p̄cepto. ca. v. F. añ fi. ī regl'a vndecīa.
Conscientia erronea quō ligat. p̄. pręcepto. ca. v. F. post p̄ncipiū.
Conscientia perplexa quō sit regēda. p̄. pręcepto. ca. v. F. ī tredecima regula.
Consciētia qñ sit emundāda. iij. p̄cepto ca. ij. A. añ mediū.
Consciētię bonę signū quid sit. v. pręcepto. ca. iij. D. circa finē.
Conscię btōꝝ ī p̄ria. quō sibi īuicē patebunt. x. pręcepto. ca. xj. E.
Consensus interp̄tatiu⁹ qñ sit. ix. pręcepto. ca. iiij. F. post mediū.
Cōsensus mortalis q̊tuplicit' fieri pōt. ix. pręcepto. ca. iiij. F. ꝑ totum.
Consensus deliberatiu⁹ in delectationē pctī mortal' an sit speciale pctm̄ mortale ī venereis. vj. p̄cepto. ca. ij. H. ī me. ix. pręcepto. ca. iiij. F. post mediū.
Constās ab inconstāti quō differt. p̄. p̄cepto. ca. xxj. G. circa mediū.

Tabula · alphabetica ·

Cõsuetudo q̃ possit excusare a pctõ · et q̃ nõ · vij · pręcepto · ca · v · P · añ finẽ.
Cõsuetudo an excuset a nõ soluẽdo decimas · vide in Decimas.
Contemptus q̇d sit · p̊ · pręcepto · ca · xxij · G · in ṗncipio.
Contẽpt⁹ qñ sit mortale pctm̃ · et qñ nõ · ibidẽ · G · post ṗn · H · per totum.
Contemptus magnitudo · vl̃ paruitas · vnde ꝯsurgat · ibidẽ · H · ad finem.
Contempt⁹ et negligentia, quõ differãt p̊ · pręcepto · ca · xxij · H · in fine.
Contritio q̇d sit · iij · p̃cepto · ca · viij · A · ĩ (ṗncipio.
Cõtritio vt fiat sufficiẽs se- ptẽ req̇rit ꝯditiones · iij · p̃cepto · ca · viij · B · C · D · E · F · G · H · J · K · L · M ·
Cõtritio quõ et qñ et ꝟtute cui⁹ format̃ charitate · iij · p̃cepto · ca · viij · O · in ṗn ·
Contritio dolorẽ sensitiuũ · an requirat · iij · pręcepto · ca · viij · K · in fine.
Cõtritio d̃ vnoq̃z pctõ mortali · et d̃ circũstãtijs ĩ aliud gen⁹ pctĩ trahẽtib⁹ · an singulatim sit habẽda · iij · pręcepto · ca · viij · B · circa me · C · p to · D · post me ·
Cõtritio ꝓ venialib⁹ · quõ et q̃lis sit habẽda · iij · pręcepto · ca · viij · R · per totũ.
Cõtritio d̃ oblit̃ · quõ fieri debeat · iij · p̃cepto · ca · viij · D · E · p totũ.
Cõtritio d̃ ignorãt̃ · quõ fieri debeat · iij · pręcepto · ca · viij · F · p totũ · J · p totũ.
Contritio inutilis et falsa q̃ sit · iij · pręcepto · ca · viij · N · p totũ.
Contritiõis p̃ambula · q̊t et q̃ esse debeant · iij · pręcepto · ca · viij · A · circa me ·
Contritiõis dolor q̃z magn⁹ eẽ debeat · ⁊ q̃z diu durare debeat · iij · p̃cepto · ca · viij A · post ṗncipiũ · L · p totũ.
Contritiõis dolor ꝓ pctõ q̊tiens debeat haberi · vide ĩ Dolor.
Cõtritiõis vl̃ attritiõis bonę · q̇nq̃z sunt effect⁹ · iij · pręcepto · ca · viij · O · post me ·
Cõtriti volũtas q̃lis eẽ debeat · p̊ · pręcepto · ca · ij · J · circa mediuz · iij · pręcepto · ca · viij · K · circa mediũ.
Conuerti ad dñm celerit̃ monem̃ · ꝓpter q̇nq̃z · p̊ · pręcepto · ca · xx · H · p totũ · iij · pręcepto · ca · xj · D · E · F · p totum.
Corpa btõꝝ q̃lia erũt ĩ p̃ria · x · pręcepto · ca · vj · F · in fine · et an erunt palpabilia (ca · vij · H · p totuz.
Corpa gl̃ificata an ĩ sua ptãte habeãt videri vel nõ videri · x · pręcepto · ca · vij · M · in fine.
Corpa btõꝝ an aliqñ corpalit̃ moueãt̃ · x · pręcepto · ca · vij · J · post mediũ.
Corpa btõꝝ an ab aĩab⁹ moueãt̃ motu nõ organico · K · in ṗncipio · ibidem.
Corpa btõꝝ an ĩ instãti moueant̃ · ibidẽ K · post ṗncipiũ · ⁊ quõ · ibidem.
Corpa dãnatoꝝ q̃lia erũt · et quõ punient̃ · x · p̃cepto · ca · ij · H · p totũ · ca · iij · B (añ finem.
Correctio q̊tuplex sit · v · pręcepto · ca · xij · A · per totũ.
Correctio fraterna · vide in Frater.
Corrupti extra matrimoniuz · an aliquẽ fructũ possint mereri · et quẽ · x · pręcepto ca · ix · H · per totum.
Creature irrõnales an sint diligẽde · iiij · pręcepto · ca · iij · G · ĩ fine ·
Creature irrõnales an p⁹ diẽ iudicij manebũt · x · pręcepto · ca · v · H · per totum.
Credere oẽs articulos fidei explicite · an q̇libet christian⁹ teneat̃ · et quõ · p̊ · pręcepto · ca · ij · A · ĩ ṗncipio · B · ĩ ṗncipio.
Christiana disciplina in q̊ cõsistat · vij · pręcepto · ca · ij · C · circa principiũ.
Custodire q̃ teneat̃ homo · et quõ · v · pręcepto · ca · ij · F · circa principiũ.
Damnati ĩ ĩferno quot d extĩorib⁹ pęnis puniãt̃ · x · pręcepto · ca · ij · A · p to · et vsq̃z ad fi- (nẽ capituli
Damnati an aliq̇d cogitabũt d̃ deo · x · p̃cepto · ca · iij · D · in ṗn ·
Damnati an possint ĩfernũ exire ⁊ hoĩb⁹ apparere · x · p̃cepto · ca · ij · H · post me ·
Damnati an habeãt noticiaz eoꝝ quę ĩ mũdo habebãt · ⁊ an videãt sanctos in gloria · x · pręcepto · ca · iij · C · p totũ.
Damnati an odient quos hic in malo

dilexerunt·x.pręcepto·ca·iij·B·p⁹me·
Damnatorũ pęnę intiores q̃ sũt·et quõ eis puniũt·x.pręcepto·ca·iij·p totũ ca·
Damnatorũ pęna respectu supioꝝ q̃tuplex erit·et q̃ꝫ magna·x·p̃cepto·ca·iiij·p totũ capitulũ.
Damnatoꝝ pęnę quõ erũt opposite dotibꝫ fęlid aĩę·ꝛ q̃ erũt ille·ibid·B·p to·
Damnatis ꝓ actib⁹ excellẽter malis an dabit luteola sicut excellent bonis dabit aureola·x·pręcepto·ca·ij·J·p totũ
Damnificari homo in quot possit·ꝛ quõ debet fieri ſm hęc restitutio·vide ĩ Restitutio.
Damnũ ꝓximo illatum an obligat ad restitutionẽ. et quõ. vij·p̃cepto·ca·iiij. E·post medium.
Damni recompensatio in quibꝫ speciebꝫ furti fieri debeat·vij·p̃cepto·ca·iiij·D vsq̃ꝫ·R·per totum.
Decalogus quãtũ se extendit·et q̃d ꝯtĩeat·p̃·p̃cepto·ca·p̃·J·ĩ p̃n.
Decimę d iure naturali et diuino sũt institutę·p̃·p̃cepto·ca·vij·G.post p̃n·
Decimę quare sint institutę·p̃·pręcepto ca·vij·G·post mediũ.
Decimę cui debẽt dari·iiij·pręcepto·ca·vj·E·ante mediũ·p̃·p̃cepto·ca·vij·G post p̃ncipium.
Dęcĩe de q̃bꝫ rebꝫ solui debẽt·p̃·p̃cepto ca·vij·F·ĩ p̃n·ꝛ vtꝝ ꝯsuetudo a nõ soluẽdo decimas excusat·ibidẽ·F·in fine.
Decimas male exponens·quõ peccet·p̃·pręcepto·ca·vij·G·in fine.
Decimas an paup diuiti sacerdoti soluere teneat·p̃·p̃cepto·ca·vij·G·in p̃n·
Defectus proximoꝝ quotuplices sint·et quomodo remedient·vij·pręcepto·ca·ij·A·circa p̃ncipiũ.
Delectatio in quo sit habẽda·ix.p̃cepto ca·iiij·P·in fine·
Delectatio q̃ꝫ mltiplex sit·et quomodo ex ea generet peccatum·ix·pręcepto·ca·iiij·F·post principiũ.
Delectatio de cogitatiõe fornicationis an sit semper mortalis·ix·pręcepto·ca·iiij·H·in medio.
Delectatio morosa an ĩ oĩ genẽ pctĩ sit vitanda·vide in Morosa delectatio.
Delectationes morosas hr̃e circa actuꝫ venereum de aliqua legitime habenda in vxorem vel d iam habita an sit mortale peccatuꝫ·ix·pręcepto·ca·iiij·J·per totum.
Delectatiõibꝫ malis ĩmorari q̃ꝫ malum sit·ix·pręcepto·ca·iiij·O·in principio·ꝛ quomodo delectabilia sint fugiẽda p multa docet·ibidem·P·in fine·
Dęmones qua potestate possunt cogi·et an etiam aliqua naturali virtute·ij·pręcepto·ca.iiij·G·in p̃ncipio.
Dęmones an licitum sit adiurare·ꝛ qui modi sint seruandi·p̃·p̃cepto·ca·xj·kk per totum·ij·pręcepto·ca·iiij·F·p to·
Dęmones adiurare vtrum laicis sit licitum·p̃·pręcepto·ca·xj·nn·per totum.
Dęmones quomodo futura sciant·et ex q̃bꝫ causis·p̃·pręcepto·ca·ix·G·per to·
Dęmones an hominẽ ĩuitum d loco ad locum possint portare·p̃·pręcepto·ca·xj R.in p̃ncipio.
Dęmones incubi et succubi·an sint·p̃·p̃cepto·ca·xj·cc·p totum.
Dęmonibus an sit credendum etiã veritatem dicentibus·ij·pręcepto·ca·iiij·F·in fine.
Dęmonibus an debeat maledici·v·pręcepto·ca·iiij·B·post mediũ.
Dęmoniaci vtrum per herbarum ꝛ lapidum appositionem possint iuuari·p̃·p̃cepto·ca·xj·ii·p totuꝫ.
Dęmoniacis an eucharistia sit danda·iij·pręcepto·ca·xij·C·in fine.
Derisio circa quę fieri habeat·v·pręcepto·ca·xiiij·A·circa mediũ.
Derisio quale peccatum sit·ꝛ quomodo ab alijs distinguatur·ibidem·B·p totum·et quando sit mortale peccatum·

Tabula alphabetica

ibidem. C. D. per totum.
Derisio tribꝰ ꝺ cauſ ē deteſtabil' ⁊ deriſores q̄bꝰ aſſimilēt' ibibem. E. per totū
Deriſoꝝ pęnę quę ⁊ quales ī ſcripturis reperiantur. ibidem. F. per totū.
Deſperatio quando ſit peccatum in ſpiritum ſanctum. et quando ſimplex mortale. et quomodo opponitur ſpei. p̊. pręcepto. ca. iij. E. per totum. Et ratio. q̄re ſit peccatum. ibidem in fine.
Detractio quid ſit. v. pręcepto. ca. x. A. circa principium.
Detractio deteſtanda eſt ꝓpter ſeptem. v. pręcepto. ca. x. G. H. J. K. ꝑ totum
Detractio directa fit quadrupliciter. v. pręcepto. ca. x. B. in p̄ncipio.
Detractio indirecta fit dupliciter. ibidē B. ad finem.
Detractio ꝓpria quę ſit. et an ſemper ſit mortalis. v. pręcepto. ca. x. C. circa p̄ncipium. F. circa medium.
Detractor quibus aſſimiletur. ibidē. H per totū. et quot noceat. ibidē. J. ī p̄n.
Detractor vno flatu tres interficit. v. p̄cepto. ca. x. M. in fine.
Detractori quomodo ſit reſiſtenduz. v. pręcepto. ca. x. N. ꝑ totum.
Detractorem audire an ſit licitum. et q̊mō. et quō nō. v. p̄cepto. ca. x. L. ꝑ to.
Detractorem audientes tribus ꝺ cauſis ſunt reprehenſibiles. ibidē. M. ꝑ totū.
Detractorum tres ſunt gradus. v. pręcepto. ca. x. D. E. per totum.
Detractorum tres ſūt modi. ibidem. F. circa p̄ncipium.
Deuotio vnde cauſet'. iij. p̄cepto. ca. xij. J. in fine.
Deuotio quibus geſtis excitetur melius p̊. pręcepto. ca. vj. C. in fine.
Deuotiōis vere et humilitatis quę ſint cauſę. ix. pręcepto. ca. ij. C. poſt mediū.
Deus ſm animaz ſm corpus ⁊ rebꝰ poſſeſſis diuerſimode eſt colendus et adorandus. p̊. pręcepto. ca. p̊. K. circa me.
Deus quomodo ſpernatur. p̊. pręcepto ca. v. D. per totum.
Deus quare per corpus noſtrum eſt venerandus. et quot de cauſis. p̊. p̄cepto ca. vj. D. in principio. quando et quibꝰ diebus. ibidem vſqꝫ ad finem.
Deus pro peccatis quomodo et ꝑ quid ſit placandus. iij. pręcepto. ca. iij. C. añ medium. ca. viij. P. per totum.
Deus an peccatores exaudiat. vij. pręcepto. ca. ix. G. poſt medium.
Dilectio quotuplex ſit. p̊. pręcepto. ca. iiij. H. in p̄ncipio.
Dilectio dei q̄ꝫ ſtricte nobis mandetur. p̊. p̄cepto. ca. iiij. A. ī p̄n. B. C. ꝑ totū.
Dilectio dei tripliciter cadit ſub p̄cepto ſcilicet vt diligatur fauorabiliter. ordinabiliter. et appreciabiliter. p̊. pręcepto ca. iiij. G. in p̄ncipio.
Dilectio dei actualis an ſemper fieri debeat. et quando eſt obligatoria. ⁊ quādo non. p̊. pręcepto. ca. v. G. per totū. iij. pręcepto. ca. p̊. L. per totum.
Dilectio dei rationabilis eſt ꝓpter ſeptē p̊. p̄cepto. ca. v. K. ꝑ to. et ponūt' ibidē multe ꝑ abole q̄bꝰ mēs īcitari debet ad rationabiliter diligendū deū.
Dilectio dei in patria quomodo fiet. p̊. pręcepto. ca. v. H.
Dilectio ſuijpſius quare non ita explicite eſt mandata. ſicut dilectio proximi. iiij. pręcepto. ca. p̊. E. per totum.
Dilectio ſuijpſiꝰ ſm q̄ ſumi debeat vt ſit bona et licita. iiij. p̄cepto. ca. p̊. C. ꝑ to. v. p̄cepto. ca. vj. F. circa mediū ꝑ totū
Dilectio ſuijpſiꝰ vt ſit iuſta et licita q̄tuor req̄rit. iiij. p̄cepto. ca. p̊. D. ꝑ totum
Dilectio proximi quō neceſſaria ſit. ⁊ q̊modo alia mādata ī ipſa complent'. iiij pręcepto. ca. p̊. A. ꝑ totum.
Dilectio ꝓximi q̄ ī ſe ꝯtinere debeat. iiij. p̄cepto. ca. ij. C. D. E. F. ꝑ totum.
Dilectio ꝓximi ꝑ quattuor ſophiſticat' vt nō fiat meritoria. iiij. p̄cepto. ca. ij.

L. in p̄ncipio. M. per totum.
Dilectio proximi nouem habet gradus iiij. pręcepto. ca. iiij. tres extēsiue. A. B per totum. tres intensiue. C. D. E. per totum. tres effectiue. F. G. per totum. ⁊ scd̄m illos attenditur eius perfectio vl̄ imperfectio.
Dilectio īimici quō implēda sit. iiij. pręcepto. ca. iij. F. p⁹ principiū. ⁊ q̄ ipsa sit summa. ca. iiij. B. circa mediū.
Dilectiōis dei mādatū an ī via possit impleri. p̄. pręcepto. ca. v. H. p totuz.
Dilectiōis ordo q̄ sit seruād⁹. iiij. pręcepto. ca. iij. C. D. E. F. p totum.
Dilectionē ꝓximi mouētia et inducētia q̄ et q̄t sūt. iiij. p̄cepto. ca. ij. J. K. p to.
Diligere deū et ꝑuire deo. quō int̄ se ordināt̄. p̄. pręcepto. ca. iiij. J. ī p̄ncipio.
Diligere quid sit. p̄. pręcepto. ca. iiij. G. post mediū.
Diligere deū sup oīa q̄d sit. p̄. pręcepto ca. iiij. H. añ me. ⁊ q̄ amore diligēd⁹ sit
Diligere seipsū q̄d sit. iiij. (de⁹. ibidē. pręcepto. ca. p̄. B. in fine.
Diliges dn̄m deū tuū ex tota mēte. quō h̄ fiet. exponit̄ ī. p̄. pręcepto. ca. iiij. M. N. et ostēdit̄ p ius naturale et ciuile q̄ oīa ī deū sūt referēda. ibidē. N. p⁹ me.
Diligēd⁹ quō sit de⁹ appreciabilit̄. p̄. pręcepto. ca. v. C. p totū.
Diligēd⁹ an sit de⁹ ꝓpt̄ vitā ęternā. p̄. p̄cepto. ca. iiij. J. in p̄ncipio.
Diligēd⁹ an sit de⁹ ꝓpt̄ beneficia q̄ dedit et quō. p̄. pręcepto. ca. iiij. J. a medio vsq̄ ad finē. K. ī p̄n. v. ca. J. ī p̄ncipio.
Diligēdo deū q̄s debet eē respect⁹. et q̄t d̄ caus̄ sit diligēd⁹. p̄. p̄cepto. ca. iiij. G
Diligētia quāta eē debeat (ī medio. ī p̄ceptoꝝ custodia. p̄. pręcepto. ca. iiij. B. post p̄ncipiū.
Diligētib⁹ deū oīa cooꝑari ī bonū quō h̄ fiet. p̄. p̄cepto. ca. iiij. F. p totum.
Diligibilia q̄ de⁹ mādauit. q̄t sūt. p̄. pręcepto. ca. p̄. H. in fine.
Dispensatores votoꝝ et alioꝝ dispensabiliū qui et quot sunt. ij. p̄cepto. ca. v. X. in medio.
Diuitiaꝝ appetit⁹ ex q̄t causis ꝓueniat. vij. pręcepto. ca. p̄. K. p totum.
Diuitiaꝝ appetitus quare satiari nō potest. vij. pręcepto. ca. p̄. J. p totum.
Diuinatiōis quot sint spēs. et quō differēter fiāt. p̄. p̄cepto. ca. xj. B. p totū.
Diuites cui assimilēt̄. vij. p̄cepto. ca. p̄. K. in fine.
Doctores ꝟbū dei ꝓpt̄ deū p̄dicātes an pl⁹ merēt̄ dātib⁹ elemosynā corꝑalē. vij. p̄cepto. ca. iij. S. ī p̄ncipio.
Dolē de pctō q̄tiēs hō tenet̄ ⁊ q̄d ꝓdest dolere d̄ pctō. iij. p̄cepto. ca. x. F. in p̄ncipio.
Dn̄ica dies mult̄ p̄rogatiuis ē sb̄limata iij. p̄cepto. ca. p̄. C. ī medio.
Dn̄s sęcular̄ q̄s sit. iiij. pręcepto. ca. vij. A. in p̄ncipio.
Dn̄i scl̄ares a sb̄dit̄ in q̄nq̄ debēt honorari. iiij. p̄cepto. ca. vij. D. p totū.
Dn̄i scl̄ares q̄t modis inhonorent̄. ibidē G. p totum.
Dn̄is tp̄alib⁹ ex q̄nq̄ caus̄ tenem̄ obedire. iiij. p̄cepto. ca. vij. A. ī fine. B. C. p totum.
Dn̄is scl̄arib⁹ an sb̄diti ī oīb⁹ teneāt̄ obedire. Et ī q̄b⁹ nō. iiij. p̄cepto. ca. vij. E. F. p totū.
Dn̄is scl̄arib⁹ an vlt̄ cēsum debitū liceat sb̄uenire. et ī q̄b⁹ casib⁹. vij. p̄cepto. ca. iiij. M. p totum.
Dos aīę q̄d sit. x. pręcepto. ca. vij. A. B et quotuplex est dos. B. in fine.
Dotes aīę btē q̄t et q̄ erūt. x. p̄cepto. ca. iiij. B. in p̄ncipio. ca. xij. A. circa principiū. ⁊ quare sint tres dotes. ibidē. B per totum.
Dotes corporis glorificati q̄t et q̄ erunt x. pręcepto. ca. vij. D. circa mediū. ⁊ q̄re tot. D. in fine.

Tabula alphabetica

Dubietas in quibus casib⁹ a peccato excusat per obedientiã. p̊. pręcepto. ca. xxij. E. per totum.

Dubia in ꝑtẽ meliorẽ circa ꝓximos sunt interp̃tãda. p̊. p̃cepto. ca. xiij. D. post mediũ. Sz circa nos ĩ peiorẽ ꝑtẽ. ibidẽ datur ratio.

Dubio stãte quõ recta ꝯscĩa debeat formari. p̊. pręcepto. ca. xxij. F. ꝑ totum. v pręcepto. ca. xiij. L. circa p̊ncipiũ.

Dubio stãte d̊ aliq̊ agibili cautũ ẽ abstinere vsqꝫ certitudo habeat̃. p̊. pręcepto ca. ij. F. circa mediũ. ca. v. F. post principiũ ĩ q̊nta regula ⁊ vndecima regula ꝑ totũ. ix. pręcepto. ca. iiij. F. in medio.

Dubius in fide an sit infidelis. p̊. pręcepto. ca. ij. M. ꝑ totũ.

Duellũ q̊d sit. et an sit licitũ duellare. p̊. p̃cepto. ca. xix F. ꝑ totũ. G. in p̊ncipio.

Duellũ q̊t modis fit. p̊. pręcepto. ca. xix. G. ante mediũ.

Ebrietas quot mõis capit̃. et q̊t mõis ꝯtĩgat. et qñ sit mortale pctm̃ vl̃ veniale vl̃ nullũ. vj. p̃cepto. ca. vj. D. añ me. ꝑ totũ.

Ecclesię sñias publice promulgatas. an q̊libet etiaꝫ simplex credere et ꝟuare teneat̃. j. p̃cepto. ca. ij. F. ꝑ to.

Eccl̃ię ꝯstitutiões quõ obligẽt. vide in Pręceptũ ecclesię.

Ecclesię quare sint adinuẽtę. iij. p̃cepto. ca. xiij. C. ꝑ totum.

Eccl̃ię q̊t d̊ cauꝫ sũt visitãdę. iij. p̃cepto ca. xiij. B. ꝑ totũ. et q̃ ĩ eis licite possint fieri. ibidem. D. ꝑ totum.

Eccl̃ię defensionẽ petẽs ꝑ refugiũ ĩ eã an p̊uari ea debeat. et ĩ q̊b⁹ casib⁹. iij. pręcepto. ca. xiij. H. in medio.

Eccl̃iaꝝ et alioꝝ sctõꝝ locorũ ĩmunitas ꝑ q̃ ꝟuet̃. et quõ infringat̃. iij. pręcepto ca. xiij. F. G. H. ꝑ totũ.

Electio per sortẽ an fieri possit. ⁊ qñ. p̊. p̃cepto. ca. ix. H. circa p̊n.

Elemosyna quid sit. vij. pręcepto. ca. ij. B. ĩ p̊ncipio.

Elemosyna q̊s effect⁹ habeat. et q̊t. vij. p̃cepto. ca. ij. B. C. D. ꝑ totũ. E. in me.

Elemosyna an sit maior ꝑs satisfactionis. ibidem. B. circa p̊ncipiũ.

Elemosyna an ĩ se ꝯtineat ieiuniũ ⁊ orationẽ. ⁊ q̊t d̊ causis. ibidẽ. B. circa p̊n.

Elemosyna an sit mediũ dispositiuũ resurgendi a pctõ. ibidẽ. C. per totũ.

Elemosyna vni⁹ denarij ĩ vita q̃re plus valet elemosyna oĩum diuitiaꝝ p⁹ mortem data. vij. pręcepto. ca. ij. F. p⁹ p̊n. G. ꝑ totũ. ca. ix. B. in p̊ncipio.

Elemosyna d̊ q̊b⁹ danda ẽ. vij. p̃cepto. ca. iij. C. ꝑ totũ. et q̊d sit suꝑfluũ. vide ĩ Suꝑfluũ.

Elemosyna q̊b⁹ sit danda. vij. pręcepto ca. iij. O. ꝑ totũ. et an ꝓpĩq̊s. P. ꝑ to. et cui magꝭ sit bñfaciẽdũ. Q. ꝑ totuꝫ. ⁊ an patientib⁹ necessitatẽ ĩ sola vitę honestate. H. ꝑ totũ.

Elemosyna spũalis q̊tuplex sit. vij. pręcepto. ca. iij. R. ĩ p̊ncipio. et an sit melior corꝑali. R. post mediũ.

Elemosyna corꝑal̃. an et qñ spũali sit p̃ferẽda. vij. pręcepto. ca. iij. S. in fine.

Elemosyna quõ et ex q̃ radice sit dãda. vij. p̃cepto. ca. iij. T. ꝑ to. iiij. pręcepto ca. iij. H. ꝑ totũ.

Elemosynę largitio qñ sit sb̃ p̃cepto. vij p̃cepto. ca. iij. A. ponit̃ vn⁹ casus. B. ĩ principio ponit̃ secũdus casus.

Elemosynę efficacia ĩ quo consistit. vij. pręcepto. ca. ij. D. in fine. E. in p̊n.

Elemosynã darẽ qñ sit ꝯsiliũ. vij. pręcepto. ca. iij. L. in p̊ncipio.

Elemosynã multi dare pñt. et q̃ sint meliores. vij. p̃cepto. ca. ij. F. ĩ p̊ncipio.

Elemosynã dare. an et qñ sit peccatũ. vij. p̃cepto. ca. iij. K. ꝑ totuꝫ. L. in me.

Elemosynã q̊ pñt dare ⁊ q̊ non. ibidem M. ꝑ to. et ĩ q̊b⁹ casib⁹ vxor sine ꝯsensu viri põt dare elemosynã. ibid̊. N. ꝑ to.

Elemosynã ĩ magna quãtitate dans an

plus mereat' q̃ q̃ modicũ dat ex magna charitate·vij·pręcepto·ca·ij·D·p totũ.

Emptores rer̃ furatar̃ vl' alias vitiosar̃ an ꝓpt' igrãtiã excusẽt'.ix·pręcepto·ca·iij·F·p totum·d' alijs emptoribꝫ·vide in Venditores.

Epicheya ꝟtus circa p̃cepta legislator̃ quõ sit ꝟuãda·vj·pręcepto·ca·vij·D·circa medium.

Erubescẽtia sequẽdi christũ ꝓhibet'·p̊·pręcepto·ca·xxj·A·in p̊n·

Erubescibilia pctã p̃ cęter q̃ sint·p̊·p̃cepto·ca·xxj·B·post medium.

Estimatio circa deũ q̊tuplex fieri põt·p̊·pręcepto·ca·iij·E·in fine.

Eucharistia ĩ missa oblata q̊tuplicẽ effectũ habeat·vij·pręcepto·ca·ix·E·post medium.

Eucharistia oblata ĩ missa quãtũ tollat de pęna.vij·pręcepto·ca·ix·E·post me·

Eucharistia q̊bꝫ dari debeat·iij·p̃cepto ca·xij·per totum capitulum.

Eucharistia an cũ actuali deuotione sit sumenda·et deuotio vñ causet'·iij·pręcepto·ca·xij·J·post mediũ.

Eucharistia deuote suscepta septẽ notabiles fruct⁹ ꝯfert·iij·pręcepto·ca·xij·K·

Eucharistia miraculose ꝑmutata ĩ aliã speciẽ·puta ĩ massã carnis digiti ꝛc·an sit sumẽda ab aliq̊·iij·p̃cepto·ca·xij·J·

Eucharistia an p⁹cibũ aut (post p̊n. potũ debeat sumi·et ĩ q̊bꝫ casibꝫ·iij·p̃cepto·ca·xij·D·E·p totũ.

Eucharistiã q̊tidie ꝑcipere an liceat·iij·pręcepto·ca·xij·L·per totum.

Eucharistiã percipere volens quę scire teneat'·iij·p̃cepto·ca·xij·H·p totũ.

Eucharistiã ꝑcipe volens q̊ndecĩ debet h̃re ꝯditiões·iij·p̃cepto·ca·xij·p to·ca·

Eucharistiã volẽs ꝑcipe quõ cert⁹ eẽ debeat ꝙ sit sine mortali pctõ·⁊ q̃ diligẽs ꝯscię examĩatio excusat a pctõ·⁊ q̃ non iij·pręcepto·ca·xij·F·p totũ·⁊ sig̃ bonę dispositionis vide in Certitudo.

Excellentiã petẽ qñ sit pctm̃·et qñ nõ·p̊·p̃cepto·ca·xij·K·in fine.

Excoicatio a iure fert' solũ ꝓ mortali·p̊·pręcepto·ca·ix·D·in fine.

Exercitatiõis mod⁹ ad ꝟtutes acq̃rẽdas q̃s sit·ix·pręcepto·ca·ij·C·in fine.

Exorcismi cũ characteribꝫ an vim habeant in dęmones·ij·pręcepto·ca·iiij·G·post medium.

Exorcismi ꝑ p̃latos eccl'ię sũt examĩandi ij·pręcepto·ca·iiij·S·in fine.

Expositio ꝑabolę de hoĩe descendẽte ab hierusalẽ ĩ hiericho valde pulcra·ix·p̃cepto·ca·ij·D·post medium.

Facies animę·id est·suprema portio aĩę ad q̊t põt ꝯuerti·p̊·pręcepto·ca·v·A·p totũ.

Facies dęmonis q̃lis sit·x·pręcepto·ca·iiij·B·circa mediũ.

Fama bona quõ ꝯseruat'·v·p̃cepto·ca·viij·S·post principiũ.

Fama ꝓpria an sit ꝓtegẽda·et a q̊bꝫ·v·pręcepto·ca·viij·R·S·per totum.

Fama hoĩs q̃ttuor modis põt lędi·vij·p̃cepto·ca·vij·L·M·N·O·per totum.

Fama ꝓximi in fraterna correctione·an debeat lędi·v·pręcepto·ca·xj·K·circa medium.

Fama proximi in confessione an debeat conseruari·iij·p̃cepto·ca·ix·N·añ medium·O·p totum.

Famę ablatio q̊t nocumẽta inferat·v·p̃cepto·ca·x·E·circa mediũ.

Felicitas nãlis ĩ lumine nãli tm̃ ꝟtutibꝫ moralibꝫ acq̃rit'.p̊.pręcepto.ca.p̊.G.post medium.

Festa ecclesię ĩ nouo testamento ad similitudinẽ veteris testamenti habẽt quodãmodo distinctionẽ.iij.pręcepto.ca.p̊.B.per totum.

Festa ecclesię sunt in triplici differentia.iij.pręcepto.ca.p̊.E.per totum.

Festa ecclesię principalia quomodo elucident mysterium articulorum fidei.p̊.

Tabula alphabetica

pręcepto.ca.ij.L.post principium.
Festiuitas sabbati quinq; ꝺ causis ī ꝺiē ꝺominicū est translata.iij.pręcepto.ca.p̄.L.per totum.
Festiuitas sanctificatur nouem modis.iij.pręcepto.ca.ij.A.B.per totum.
Festiuo ꝺie quid homo facere teneat ꝙ sit in statu salutis.iij.pręcepto.ca.viij.P.Q.per totum.
Festiuo ꝺie an homo semper et per totā ꝺiem teneatur fore recollectus ad exercitationem in nouem modis sanctificationis ꝺiei festi.iij.pręcepto.ca.ij.L.p totum.
Festiuo ꝺie mortaliter peccās an magis peccet q̄ opus corporale faciens alias licitū.iij.pręcepto.ca.p̄.B.circa mediū.
Fetores totius mundi et omnes fetulentię vbi manebunt post ꝺiē iudicij.x.pręcepto.ca.ij.B.post principium.
Fictio quę sit mendacium et quę non.p̄.pręcepto.ca.xv.D.in principio.
Fides sub primo pręcepto cadit.p̄.pręcepto.ca.ij.in principio.
Fides profitenda est corde.p̄.pręcepto.ca.ij.B.in principio. Ore.D.per totū. Opere.R.in fine.z quomodo ibidem.
Fides quando ore sit publice profitēda et quando non.ibidem.D.per totum.
Fides simplicium an quandoq; sit meritorior fide ꝺoctorum et magnorum. p̄.pręcepto.ca.ij.B.circa medium.
Fidei actus quis sit. vide in Actus.
Fidei articulos an liceat scrutari.p̄.pręcepto.ca.ij.M.in fine.
Fidei pręceptum.quot ꝺominus genera transgrediū.p̄.pręcepto.ca.ij.L.M.N.O.per totum.
Fidem corde tenēs et ore negās an mortaliter peccet.p̄.pręcepto.ca.ij.N.ī p̄n cipio.
Fletus quomodo in ꝺamnatis reperiatur, et quomodo eo punientur.x.pręcepto.ca.ij.E.per totum.
Fomes peccati originalis q̄d sit. z an post baptismum maneat.ix.p̄cepto.ca.ij.D.ante medium.
Fora baptismi q̄ sit. vide in Baptism⁹.
Fornicatio simplex q̄ sit. z an semper sit mortalis.vj.pręcepto.ca.ij.A.p totū.
Fortuna vnde ꝺicat.et quid ꝺ ea tenendum sit.z an aliqui homines sint a natura bene vel male fortunati.z respectu cuius sit fortuna.p̄.pręcepto.ca.xj.qq per totū. Et vtrum homo vniuersaliter possit esse bñ fortunat⁹.ibidē.ff.p totū.
Fraterna correctio q̄d sit. et ad quos pertineat.et eam omittentes sine causa rationabili q̄z periculose faciant.v.pręcepto.ca.ix.A.per totum.
Fraterna correctio sextuplicem fructum affert.v.pręcepto.ca.ix.L.D.p totū.
Fraterna correctio quomodo sit fienda et quibus circūstantijs.v.pręcepto.ca.xj.I.per totum.
Fraterna correctio quibus competat.v pręcepto.ca.xij.B.in principio.
Fraterna correctio an pro venialiby peccatis fieri ꝺebeat.v.pręcepto.ca.xj.D per totum.
Fraterna correctio in quiby casiby nō obligat.v.pręcepto.ca.xij.B. per totum.
Fraternę correctionis omissio quiby noceat.v.pręcepto.ca.xj.B.p totuz. Et quādo eiꝰ omissio sit licita z meritoria ibidē.E.per totum. Et quādo sit mortalis.F.per totū. Et quando venialis B.per totum.
Fraternę correctionis ordo z modus q̄s sit.v.pręcepto.ca.xij.B.C.D.E.F. per totum.
Fraternę correctioni quare ꝺominus iubet testimonium adhiberi.ibidem.E.ī principio.
Frater iniuriatus an teneatur q̄rere reconciliationem iniuriantis ipso nō petente.v.pręcepto.ca.xij.M.in medio;

Frat offẽdẽs et a lęso veniã petẽs et si lę sus dimittere nõ vult q̃d faciet·v·p̃cepto·ca·viij. O·per totum.
Frat offẽdẽs ī secreto an ī publico tenea tur satisfacere et ecõuerso·v·p̃cepto·ca·viij·N·ī p̃ncipio·Et an teneat dicẽ se mẽtitũ fuisse·ibidẽ·N·in medio.
Fratr] recõciliatio q̃by modis fieri debeat·v·p̃cepto·ca·viij·B·p totũ·E·p²
Fratr] recõciliatio añ oblationẽ muner] et quõ fieri debeat·v·p̃cepto·ca·viij·B·circa mediũ. (mediũ.
Fratr] offẽsio q̃t modis fieri possit·z quõ ꝑm ꝫ debeat fieri recõciliatio·v·p̃cepto ca·viij·C·D·E·F·p totum.
Fratr] recõciliatio q̃z cito fieri debeat·v·p̃cepto·ca·viij·J·circa mediũ.
Fratri offẽdẽti et nõ petẽti veniã nec satisfaciẽti an q̃s dimittere teneat·ibidẽ K·per totum.
Fratre sine cã irascẽte an q̃s ab eo veniã petere teneat et quõ·ibidẽ·D·p totũ.
Fratr̃ recõciliatiõe bĩta an rancorꝰ sig liceat retinere·ibidẽ·M·p totum.
Fructus q̃d sit·x·p̃cepto·ca·ix·A·p totũ. Et q̃re fructꝰ dicat·B·p to·z·J·K
Fructus spiritus quot et qui sunt·x·p̃cepto·ca·ix·K·p totum.
Fructꝰ oris quot sunt·p̃·p̃cepto·ca·xx B·circa p̃ncipiũ.
Fructuũ gradꝰ quot et q̃ sũt·x·p̃cepto·ca·ix·C·D·E·per totum.

AUrari res exiles vtpote pẽnã acum aut simile an sit mortale·vij p̃cepto·ca·iiij·C·p totum.
Furtũ q̃d sit·vij·p̃cepto·ca·iiij·A·p to·
Furtũ an sit pẽccatũ mortale·vij·p̃cepto·ca·iiij·B·per totum.
Furtũ q̃t modis cõmittat et ponũt·xxj·modi·vij·p̃cepto·ca·iiij·D·p to·vsq̃ R Et quõ z ī q̃by mõis sit recõpẽsãdũ
Furtũ velatũ quõ fiet·et (ibidem. dantur due regule·ibidem.
Prima regula·R·in p̃ncipio.
Secunda regula·T·per totum.
Furtũ velatũ p p̃mã regulã q̃ cõmittãt·ibidem·R·S·per totum.
Furtũ velatũ p secundã regulã q̃ cõmittant·ibidem·U·per totũ.
Furtũ ex circũstãtia trãsit in aliã spẽciem pctĩ·aut aggũat·ibidẽ·B·in medio.
Furtũ an cõmittat q̃ alienã rẽ occulte et iniuste secũ retinet·ibidẽ·A·in fine.
Furtũ an cõmittat q̃ suã rẽ apud aliũ ī iuste et occulte detẽtã furtim et occulte reassumit·vij·p̃cepto·ca·iiij·E·in p̃n.
Furtum an cõmittat qui res proximi destruit occulte vl mãifeste·et ex his nihil retinet·ibidẽ·E·in medio.
Furtũ an cõmittat creditor si pignere sibi obligato vtat·ibidẽ·E·in fine.

G§ Audiũ beatorũ de christi hũanitate q̃le erit·x·p̃cepto·ca·x·E·F·G·per totum.
Gaudiũ btõr ꝺ societate iocundissima q̃z magnũ erit·x·p̃cepto·ca·x·A·B·p
Gaudia btõr exterioꝛa q̃t erũt (totũ. x·p̃cepto·ca·v·A·in p̃ncipio.
Gaudia btõr ĩterioꝛa q̃t erũt·x·p̃cepto ca·xj·A·per totũ capitulũ.
Gaudiorũ mltitudo et magnitudo q̃lis erit ī pria·x·p̃cepto·ca·xj·F·G·p totũ

GLoria q̃d significet ī ꝫ noĩe inanis gla·p̃·p̃cepto·ca·xiiij·D·ī p̃n·
Glia q̃tuplex sit·ibidẽ·F·per totum.
Glia vana q̃t mõis fit·ibidẽ·B·p totũ.
Glia diabolica q̃ sit·ibidẽ·D·p totũ.
Gloriã appetere·an liceat·p̃·p̃cepto·ca·xiiij·D·vsq̃·D·per totũ.

GRatie augmẽtũ·an quis alt̃ possit mereri·vij·p̃cepto·ca·ij·F circa medium.
Gradꝰ pctĩ mortalis sunt vndecim·ix·p̃cepto·ca·iiij·K·per totum.
Gratꝰ cẽ deo an plꝰ teneat pẽnitẽs q̃z innocens aut ecõuerso·ix·p̃cepto·ca·p̃·K·per totum.
Grati esse deo de q̃by teneãr·vide ī·dilectio dei rõnabilis est.
Grati esse deo quõ tenemur·ix·p̃cepto

ca.p̊.J.in medio.
Grati esse quibꝫ tenemur.ibid̄.L.ī p̄n.
Grati esse de beneficio ꝑ recompensatio nem an teneamur apparent̄ indignis.ꝛ q̄ sint.ix.p̄cepto.ca.p̊.L.M.per totū
Grati eē an debeamꝰ his q̄ ad peccandū nos iuuant.ibidē.M.post mediū.
Gratitudīs tres sunt gradꝰ.ix.pręcepto ca.p̊.in fine.
G Gula quotuplex sit et quomodo diffiniat̄.vj.p̄cepto.ca.v.D.
Gula qñ sit pctm̄ mortale. (ꝑ totum.
vj.pręcepto.ca.v.F.ꝑ totum.
Gula corpi et aīę infert mlta mala.ibid̄
Gula.viij.remedijs curat̄. (E.ī me.
vj.pręcepto.ca.vj.F.per totum.
Gule species q̄ sint.et quot sint eius filię ibidem.E.per totum.
Gustꝰ ī patria q̄bꝰ ꝑficiet̄.et quō īmēso gaudio rōne sui obiecti p̄miabit̄.x.pręcepto.ca.vj.G.ꝑ totum.
h Habentes alimēta ꝛ q̄bꝰ tegamur his ꝯtēti simꝰ.quō intelligat̄ illud.vij.p̄cepto.ca.iiij G.ī fine.
Heretici et eoꝝ fautores quō sint excoīcati.p̊.p̄cepto.ca.ij.O.ꝑ to.
Herb.lapidibꝫ.et ꝟbis.an et quō sit licitū vti.p̊.p̄cepto.ca.ix.E.ante finem.
Herbe an cū oīonibꝫ possint colligi.Ibidem.E.
Homicidiū īcurrit̄ (dem.E.
q̄ndecim modis.v.pręcepto.ca.p̊.
C.D.E.F.G.ꝑ totum.
Homicidij cāę q̄ sint.ibid̄.A.ī p̄ncipio ca.ij.A.ꝑ totū.B.in p̄ncipio.
Homicidio non sequēte adhuc multis modis trāsgredit̄ pręcepto nō occides v.pręcepto.ca.p̊.H.J.ꝑ totū.
Hoīes siluestres an sint.et in quotuplici differētia sint.p̊.p̄cepto.ca.xj.K.ꝑ to.
Hoīes ꝑmittente deo an a dęmnoibꝫ possint ledi.p̊.p̄cepto.ca.xj.L.ꝑ totū.
Hoīes oꝑatione dęmonū an in bestias possint tn̄sformari.p̊.p̄cepto.ca.xj.M
Hoīes an possint ī lupos (ī p̄ncipio.
trāsformari.ibidē.N.circa mediū.
Hoīes a tribꝫ celestibꝰ caus̄ dirigunt̄ s̄m tria q̄ ī eis sūt.p̊.pręcepto.ca.xj.qq.circa mediū.vide d̄ hoc ī Influxus.
Hoīes sb̄ triplici lege positi sunt q̄bꝫ regi debēt.x.p̄cepto.ca.p̊.C.circa mediū.
Honestas ꝑsonę s̄m q̄ sumi debeat.et q̄ sint honorādi.vij.p̄cepto.ca.iij.E.
Honor dei quō sit quęrendꝰ.p̊.p̄cepto.ca.iiij.M.ꝑ totū.ca.vj.A.B.
Honor btōꝝ q̄lis.ꝛ q̄ꝫ magnꝰ erit ī p̄ia x.pręcepto.ca.x.D.per totum.
Hora prandij ieiunal̄ diei q̄ sit.vj.pręcepto.ca.vij.E.circa mediū.
Hora scd̄a post meridiē s̄m aliq̄s doctores christꝰ mortuꝰ ē ī cruce.ibidē.E.añ
Humiliare se et ꝟaciter humilē se reputare q̄t modis ꝯtingat.ix.p̄cepto.ca.ij.L.ꝑ totum. (mediū.
Humilis ꝯditio ī adūsis q̄ sit.v.pręcepto.ca.ij.E.circa mediū.
Humilitas q̄re ita difficult̄ acq̄rat̄ cū tn̄ natura ad hāc inclīat.ix.pręcepto.ca.ij.K.in principio.
Humilitatꝭ ꝟe q̄ sint cāę et radices.ix.p̄cepto.ca.ij.C.post mediū.
Iactātia vñ oriat̄.vide ī hypocrisis et cui opponat̄.viij.pręcepto.ca.ij.C.ante mediū.
Iactantia q̄t modis cōmittat̄.viij.p̄cepto.ca.ij.C.circa principiū.
Iactantia qñ sit pctm̄ mortale.et qñ nō ibidē.C.circa mediū ꝑ totū.
Ieiuniū q̄d sit.vj.pręcepto.ca vij.A in principio.
Ieiuniū q̄tuplex sit.ibidem.A.circa me.
Ieiuniū cadit sub p̄cepto legꝭ naturę.legis diuīę.et legis eccl̄iasticę.et quō diuersimode.vj.p̄cepto.ca.vij.C.D.ꝑ totum. Et sub cōsuetudine loci cadit.ibidem.F.in p̄ncipio.
Ieiuniū impugnāt caro mūdus et diabolꝰ.vj.p̄cepto.ca.vij.C.circa mediū.
Ieiuniū.xij.preclaras habet vtilitates.ibidem B.per totum.

Jeiuniũ q̃b circũstãtijs fieri debeat. vj. pręcepto. ca. vij. E. circa mediũ.
Jeiuniũ an q̃s soluere possit autoritate sua et q̃s possit ĩ eo dispẽsare. vj. pręcepto. ca. viij. A. ꝑ totũ. et ĩ q̃b causis sit dispẽsãdũ. ibidẽ. B. C. D. E. ꝑ totũ.
Jeiuniũ sine causa legitima trãsgrediẽs an peccet mortalit̃. vj. pręcepto. ca. vij. D. ante mediũ.
Jeiuniũ triplicit̃ trãsgredi põt. ibidẽ. E in ꝑncipio.
Jeiuniũ an potu soluat̃ ibidẽ. E. p⁹ me.
Jeiuniũ an redemi possit pro pecũia. vj. pręcepto. ca. viij. H. ꝑ totum.
Jeiuniũ ꝓprie t̃re an ĩ alienis loc̃ sit ꝑuãdũ. vj. precepto. ca. vij. F. ante mediũ.
Jeiuniũ q̃t modis fit vitiosum. vj. pręcepto. ca. viij. G. per totũ.
Jeiunali die plus q̃z semel comedẽs an peccet mortalit̃ totiẽs q̃tiens comedat. vj. precepto. ca. vij. E. circa ꝑncipium Et. ij. precepto. ca. v. G. añ finẽ.
Jeiunali tpe q̃b cib̃ sit vtẽdũ. ibidẽ. E. circa mediũ. ⁊ an d̃ castore licitũ sit edere. ibidẽ. E. post mediũ.
Jeiunali tpe an electuaria ⁊ ꝯfectiões possint sumi ⁊ quõ. ibid̃. E. post mediũ

Ignis inferni q̃z magnus sit ⁊ quõ differt ab igne nr̃o. x. ꝓcepto. ca. ij. D. in ꝑncipio.
Ignis purgatori⁹ q̃tuplex sit. et quõ diuersimode purgat. vij. ꝓcepto. ca. viij. J. ad finem.
Ignis q̃ mũd⁹ renouabit̃ añ diẽ iudicij q̃usq̃z ꝑtinget. x. pręcepto. ca. v. F. circa medium.
Ig̃rãtia articulo⁊ fidei an q̃busdã sit excusabil̃. ⁊ q̃b d̃ caus̃. ꝑ. pręcepto. ca. ij. D. post ꝑncipiũ cũ declaratiõe vsq̃z ad F. et. F. ĩ fine. ⁊ L. post mediũ.
Ignorantia q̃d sit. ix. pręcepto. ca. ꝑ. B in fine.
Ignorantia q̃tuplex sit. et q̃ excusat et q̃ nõ. ix. pręcepto. ca. ij. A. B. C. D. E. per totum.
Ignorãtia an sit peccatũ et quę. ix. pręcepto. ca. ꝑ. B. ꝑ totum.
Ig̃rãtia q̃ magis sup̃ om̃s ẽ fugiẽda. ix. pręcepto. ca. ij. A. ad finem.
Ignorãtia quõ põt euadi. et per q̃ remediari. ix. pręcepto. ca. iij. L. ꝑ totũ. iij. pręcepto. ca. viij. G. H. ꝑ totum.
Ig̃rãtia leg̃ nature an aliquẽ excusat. ix pręcepto. ca. ꝑ. C. circa mediũ.
Ig̃rãtia an excuset a statut̃ ordinario⁊ ix. pręcepto. ca. iij. G. in ꝑncipio.
Ig̃rãtia durãte an hõ sp̃ peccat interim q̃ ignorat. ibidem. J. ꝑ totum.
Ig̃rãtia ig̃rata quõ ꝑ pn̄iam possit deleri. ix. pręcepto. ca. iiij. K. ꝑ totum.
Ignorantie q̃ sint cause. ix. pręcepto. ca iij. H. ꝑ totum. M. in ꝑncipio.

Illudunt̃ opere dęmonũ, qui se angaria opinãt̃ ⁊ dicunt raptos. ⁊ restituti sensib̃ mira dicũt. ꝑ. ꝓcepto. ca. xj. O. per totum.
Illusio hominũ ꝑ dęmones q̃t modis fiat. ꝑ. pręcepto. ca. xj. E. ꝑ totum.

Impassibilitas quõ erit ĩ aĩa btã et quõ differt ab ea q̃ fuit ĩ Adã ĩ statu ĩnocẽtię. et q̃ ẽ ĩ pueris decedẽtib̃ ĩ originali. x. ꝓcepto. ca. vij. E ĩ ꝑncipio.
Impfectiõis omniũ rerũ causa et mat̃ q̃ sit. ix. ꝓcepto. ca. ij. B. circa principiũ.

Inanis gloria quid ꝓtendat. ꝑ. pręcepto. ca. xiiij. D. ꝑ to.
In anis gloria cui assimiletur. ibidem. B. post medium.
Inanis gloria in om̃i loco hominẽ inuadit. ibidem. B. ad finem.
Inanis gloria mult̃ d̃ causis ẽ valde periculosa. ibidẽ. B. p⁹ ꝑncipiũ. Et oĩb̃ opib̃ se inflectit. ibidẽ. B. post mediũ.
Inanis gl̃ia qñ sit pctm̃ mortale vl̃ non ꝑ. pręcepto. ca. xiiij. J. K. per totum.
Inanis glorie pctm̃ quõ sit ꝯ̃ dei charitatem. ibidem. L. M. N. per totum.
Inanis glorie quot sint remedia ibidem C. per totum.

Tabula alphabetica

Incãtatores q̃ dicãt. et quõ sũt ꝓhibiti
p̃. ꝓcepto. ca. xj. gg. circa ꝓncipium.
Incest⁹ quid sit. et q̃z ꝺetestabile vitium
sit. vj. ꝓcepto. ca. ij. E. p totũ.
Inclinatiões an necessitẽt hoiem ad eli-
gẽdũ. p̃. ꝓcepto. ca. xj. qq. p⁹ mediũ. zz
Indenotio vñ causet (circa mediũ.
p̃. ꝓcepto. ca. xx. L. p totum.
Infirmitas an excuset a ieiunio. vj. ꝓce-
pto. ca. viij. B. in fine.
Infirmitas hois quotuplex sit. iij. ꝓcep-
pto. ca. vj. A. circa mediũ.
Influx⁹ cęli angel⁹ z ꝺe⁹ quõ diũsimode
ifluũt i hoiem. p̃. ꝓcepto. ca. x. D. circa
Ingẽtitudo sub ꝑmis duab⁹ (finem.
ſpecieb⁹ supbię ꝓtinet. p̃. ꝓcepto. ca. xij
L. in ꝑncipio.
Ingẽtitudo qñ sit pctm̃ mortale aut ve-
niale. ix. ꝓcepto. ca. p̃. O. per totũ.
Ingẽtitudis q̃t sint gd⁹. ix. ꝓcepto. ca. p̃.
Inimic⁹ q̃s sit. v. ꝓce- (N. p totum.
pto. ca. vij. D. in ꝑncipio.
Inimici q̃t mõis pugnãt ꝯ nos. v. ꝓcce
Inimici i ne (pto. ca. vij. A. i medio.
cessitat⁹ tpe an actualit̃ sint ꝺiligẽdi. v.
ꝓcepto. ca. vij. B. in fine.
Inimici etiã ore triplicit̃ sũt ꝺiligẽdi. v.
ꝓcepto. ca. viij. A. in p̃n. M. p totũ.
Inimico⁹ ꝺilectio an sit nob possibil̃. v.
ꝓcepto. ca. vj. B. L. p totũ.
Inimicos an corde teneam̃ ꝺiligere. z q̃
mõ. ibidẽ. E. F. p to. et quõ tenem̃ eis
bñfacere. iij. ꝓcepto. ca. iij. F. post p̃n.
Inimicos ꝺiligendo an req̃rat⁹ ſpecialis
actuatio mẽt⁹. et an ſp ꝺebeãt ꝺiligi. v.
Inimicꝰ an (ꝓcepto. ca. vij. B. p to.
teneam̃ ex ꝓcepto bñficia impẽdere. v.
ꝓcepto. ca. ix. L. per totum.
Inimicꝰ bñfacere an sit magꝭ meritoriuz
q̃z amicis. ibidẽ. L. p totum.
Innouatio mũꝺi q̃re fiat. x. ꝓcepto. ca. v
Innouatio mũꝺi quõ (B. in fine.
fiat. vide in Mũꝺi purgatio.
Innouatio elemẽto⁹ solis. lũe. stellarũ.
et alia⁹ rerũ quõ fiet. x. ꝓcepto. ca. v.
Intellect⁹ bti i p̃ria quõ (M. p totũ.
pficiet. x. ꝓcepto. ca. xij. D. p totũ.
Intẽtio i bona fama ꝺ. ꝓximo bono facta
q̃lis eẽ ꝺebeat. p̃. ꝓcepto. ca. xiij. B. añ
Intẽtiõis ꝺispoſi (finẽ. et. N. p totũ.
tio i actib⁹ ꝑtuo⁹ cũ tẽdẽtia i ꝺeũ q̃lis
eẽ ꝺebeat. p̃. ꝓcepto. ca. iij. P. cir. me.
Inuẽtę res an sint ꝺuãꝺę. vel cui restitu-
endę. vij. ꝓcepto. ca. iij. X. Y. Z. p to.
Inuẽtores nouitatũ multa⁹ q̃ fuerũt. z
quõ a ꝺeo plagati fuerũt. p̃. ꝓcepto.
ca. xvj. E. p totũ.
Inuidẽtia fraternę gr̃ę. quõ sit quartus
grad⁹ ĩuidię. v. ꝓcepto. ca. v. B. i me.
Inuidẽtia fraternę gr̃ę vt ẽ pctm̃ i ſpm̃
sanctũ quę sit. ibidẽ. B.
Inuidia q̃ꝺ sit. v. ꝓcepto. ca. v. A. p to.
Inuidia vñ nasca⁹. ibidẽ. B. p to. E. i
Inuidia q̃b⁹ coĩter ĩhęret. v. (medio
ꝓcepto. ca. v. E. post mediũ. F. p totũ.
Inuidia q̃t habeat filias. v. ꝓcepto. ca.
Inuidia qñ sit p̃m⁹ mot⁹ (vj. A. p to.
v. ꝓcepto. ca. v. F. circa finẽ. et qñ ve-
niale vl̃ mortale pctm̃. B. circa p̃n. z me.
Inuidia. ira. odiũ. quõ ꝺifferãt. v. ꝓce-
Inuidia quõ z p (pto. ca. vj. B. p to.
q̃ remediet. v. ꝓcepto. ca. v. I. p totuz.
Inuidia ẽ signũ filio⁹ ꝺiaboli. v. ꝓcce-
pto. ca. v. M. post mediũ.
Inuidia q̃lis z quõ erit in ꝺãnat⁹. x. ꝓce-
Inuidię q̃t sint ḡ (pto. ca. iij. B. p to-
ꝺus. v. ꝓcepto. ca. v. E. B. i p̃ncipio.
Ira q̃z magnũ z q̃z malũ vitiũ sit
v. ꝓcepto. ca. ij. B. L. D. p totũ.
Ira q̃re sit capitale vitiũ. v. ꝓcepto. ca.
iij. A. et q̃re z quõ sit omniũ vitio⁹ ia-
Ira q̃tuplicit̃ (nua. ibiꝫ. A. ad finem.
ꝺeũ offendat. v. ꝓcepto. ca. ij. B. circa
Ira q̃tuplicit̃ ꝺefor- (mediũ. L. i p̃n-
mat aĩam. z vilib⁹ reb⁹ assimilat. ibidẽ
L. post p̃ncipium.
Ira corp⁹ q̃tuplicit̃ lędat. ibidẽ. L. post
medium vsq̃z ad finem.

Ira q̃tũ malũ sit·et quõ diabolo place/
Ira q̃t mõis fit (at.ibidẽ.D.p totũ.
pctm̃.v.p̃cepto.ca.ij̃.D.p totũ.
Ira qñ sit pctm̃ aut nõ.ibidẽ.E.F.G.
et qñ mortale aut v̈niale.D.I.p to.
Ira quõ nãlit̃ nascat̃.ibidem·E.p⁹ me.
Ira an sit licita·z an ea vtẽd̃ sit.et quõ.
v.p̃cepto.ca.iiij̃.I.p to.z qñ sit merito
Ire passio q̃re data (ria.G.D.p to.
sit bõi.v.p̃cepto.ca.iij̃.D.circa me.
Ire q̃t sint spẽs.v.p̃cepto.ca.iij̃.D.E
p to·z qñ ille sint mõrles vl̃ nõ.F.p to.
Ire g̃ et q̃t sint filię.v.p̃cepto.ca.ij̃.B.
Ire q̃t sint (p to.ca·iij̃.B.C.p totũ.
gd⁹.v.p̃cepto.ca.ij̃.C.F.G.p totũ
Irã irremissibilem hñtes q̃z mali sint.v.
p̃cepto.ca.ix.E.in p̃incipio.
Irã.p̃riã quot sint remediãtia.v.p̃cepto.ca.iiij̃.D.E.F.p totum.
Irã alienã q̃t remedient.ibidẽ.G.p to.

Iudex amore odio aut timore falsę iudicãs.aut p̃p̃ĩ gr̃ãtiã ad iudicãdũ ĩsufficiẽs et sine peritorũ cõsilio iudicãs quõ peccet.viij̃.p̃cepto.ca.iiij̃
Judices an fm p̃bata ĩ iu/ (G.ĩ p̃ncipio iudicare debeãt.viij̃.p̃cepto.ca.
Judiciũ q̃tuplex sit.p̃. (iij̃ D.p totũ p̃cepto.ca.xiij̃.D.post p̃ncipiũ.
Judiciũ temerariũ d̃ malicia p̃rimo z̃ q̃ le pctm̃ sit.ibidẽ.D.post p̃ncipiũ.
Juramẽtum q̃d sit.ij̃.p̃cepto.ca.p̃.E.
Juramẽtũ q̃re sit ĩtroductũ (ĩ p̃ncipio ij̃.p̃cepto.ca.p̃.D.circa mediũ.
Juramẽtũ ĩ genẽ q̃tuplex sit.et modi q̃/bus fit.ij̃.p̃cepto.ca.p̃.F.p totum.
Juramẽtũ licitũ q̃d sit.ij̃.p̃cepto.ca.p̃ E.circa p̃ncipiũ.Et ponunt ibidẽ plures illiciti modi iurãdi.E.p totum.
Juramentũ vt sit licitũ tria req̃rit.ij̃.p̃cepto.ca.p̃.D.p totũ.Et vt sit discretũ q̃nq̃z req̃rit.ibidẽ.D.circa p̃ncipiũ.
Juramẽtũ licitum suis comitib⁹ regulatũ ẽ cult⁹ latrię.ij̃.p̃cepto.ca.p̃.D.ĩ fi.
Juramẽtũ p deũ absolute.z iuramentũ p deũ cũ solẽnitate in vel er̃ iudiciũ an sint idem.ij̃.p̃cepto.ca.p̃.F. post me.
Juramẽtũ icautũ q̃t mõis fit.z q̃ icaute iurẽt.ij̃.p̃cepto·ca.iij̃.A.B.C.D.E.
Juramẽtũ an p̃p̃ria aucte li/ (p totũ. ceat solue.vide ĩ Aucte p̃p̃ria·z an liceat ĩ iuramẽtũ dispẽsare.z p q̃s.ij̃.p̃cepto
Jurãs lapsu lin/ (pto.ca.iij̃.F.p totũ gue z adũtẽs se falsũ iurare an sit p̃iurus.ij̃.p̃cepto.ca.ij̃.D.in p̃ncipio.
Jurãs ĩ ioco falsũ affirmãdo·an p̃iuret.
Jurãs falsũ q̃d credit (ibidẽ.E.ĩ p̃n. vex·an p̃iuret.ibidẽ.F.post mediũ.
Jurãs p deũ sup aliq̃ cui⁹ oppositũ magis credit.aut d̃ vtraq̃ p te ẽ eq̃ dubi⁹ an mortalit̃ peccet.viij̃.p̃cepto·ca.iij̃.
Jurãs ĩcaute p metũ.an (J.p totũ. teneat̃ iuramẽto.ij̃.p̃cepto.ca·iij̃.D.
Jurans ex impetu an teneat̃ iuramẽto.ij̃ p̃cepto.ca.iij̃.A.circa p̃ncipiũ.
Jurãs aliq̃d q̃d ẽ maior bõi impeditiuũ an fuare teneat̃.ij̃.p̃cepto·ca.iij̃.C.
Jurãs ꝯsiliũ euãgelicũ an fuare tenet̃
Jurãtes an possint (ibidem.B.ĩ medie dilationẽ vl̃ absolutionẽ a iuramẽ
Jurare an sit licitũ (to.ibidẽ.B.p to. ij̃.p̃cepto.ca.p̃.D.p to.z qñ sit licitum
Jurare z adiurare quõ (ibidẽ.in medifferũt·z q̃tuplex sit adiurandi mod⁹ p̃.p̃cepto.ca.xj̃.kk.post p̃ncipiũ.
Jurare p creat̃as an sit licitũ.ij̃.p̃cepto.
Jurare cũ solẽnitate (ca.iiij̃.I.p to. super cruce·euangelio aut corpore christi·q̃re statuit eccl̃ia·ij̃.p̃cepto.ca.p̃.F.
Jurare faciẽs aliquẽ quẽ pba/ (ad fibilit̃ credit p̃iurare·an peccet iuramẽtũ ab eo recipiẽs.ij̃.p̃cepto.ca.iij̃.E.p to.
Jurare aliquẽ falsę sciẽs z audiẽs an teneat̃ b manifestare.ibidẽ.D.p totum
Jurare volẽs quõ debẽt eẽ cert⁹ sup re d̃ q̃ iurat.ij̃.p̃cepto.ca.iij̃.A.p⁹ p̃ncipiũ
Jurare ĩcaute q̃t mõis p̃tigat.ibidẽ.B.
Jurare volẽs ad testificã/ (C.p totũ dũ q̃ scire debeat·vide in Testis.

Tabula alphabetica

Jurare falſe deũ ĩ teſtẽ ſumẽdo q̃ꝫ ꝑiculoſũ ſit oñdit' ꝑ varia exẽpla·ij·p̃cepto
Jus poſitiuũ q̊uſq̃ꝫ (ca·p̊·G·ꝑ totũ.
ſe extẽdat·iij·pręcepto·ca·ix·O·ĩ me·
Juſticia dei an debeat peccatuꝫ mortale ęternalit' pũire·x·p̃cepto·ca·p̊·E·ꝑ to·
Juſtificatio impij quõ et ꝑ q̃ habeat fieri·iij·pręcepto·ca·viij·P·ꝑ totum.
Labor vtrũ cadat ſub p̃cepto·ꝛ quõ·iij·p̃cepto·ca·xiiij·B·ꝑ to·et q̊t d' cauſ' neceſſariũ ſit·vl' expediat labore·ibidẽ·C·ꝑ totũ.
Labor ſpũalis an et q̃re pęnalior ſit corꝑali·iij·pręcepto·ca·xiiij·D·ꝑ totum.
Laboratores ĩfideles quõ peccẽt·vij·p̃cepto·ca·iiij·F·in p̊ncipio.
Laboris manualis excuſationẽ an aliq̊ hoĩes poſſint hr̃e et vti elemoſynis·iij·p̃cepto·ca·xiiij·F·ꝑ to·
Latria q̊d ſit·p̊·p̃cepto·ca·vj·C·p⁹ p̊n·
Latria an ſoli deo ſit exhibẽda·ibidẽ·A
Latria adoratiõe ĩ q̊bꝫ (in p̊ncipio.
ſignis de⁹ colet'·p̊·pręcepto·ca·viij·D·
Leges hũanę vtꝫ (circa me·
ĩponent hoĩ neceſſitatẽ ĩ foro ꝯſcię ix·pręcepto·ca·p̊·D·E·ꝑ totũ.
Leges hũanę q̊t modis pñt eẽ iniuſtę·ꝛ quõ eis ſit obediẽdũ·ibidẽ·E·ꝑ totũ.
Leges iniq̃s ſtatuẽtes quõ peccẽt·et cui pęnę ſubijciũt' d' facto·ibidẽ·F·ꝑ totũ.
Letanię mĩores q̃re ſint ĩſtitutę·p̊·pręce
Leuãtes d' fon (pto·ca·xj·N·añ finẽ.
te q̊t eẽ debẽt·ꝛ an cognatio tranſit ad hoĩes·ꝛ an ad leuãtes int' ſe·iij·p̃cepto
Leuãtes d' fõte q̊ eẽ (ca·iiij·B·cir·fi·
poſſint·iij·p̃cepto·ca·iij·G·ꝑ to·ca·iiij
Lex q̊tuplex ſit·p̊·p̃cepto (B·ĩ fine.
ca·p̊·B·ꝑ to·Et quõ ab vna prima lege oẽs alię deſcẽdũt·ibidẽ·G·in fine.
Lex nãe q̊d ſit·ꝛ ad q̃ incliãt·ix·p̃cepto·ca·p̊·C·circa p̊ncipiũ.
Lex nãe q̃ ſit·ꝛ quõ nãlit' ad ꝟtutes ĩclinat et vitia reſpuit·p̊·p̃cepto·ca·p̊·G·circa medium.
Liberũ arbitriuꝫ q̊d ſit·p̊·pręcepto·ca·xj·tt·in medio.
Liberꝫ arbitriũ an neceſſitet' ꝑ influxum aſtroꝝ·p̊·pręcepto·ca·x·D·añ mediũ.
Liberꝫ arbitriũ an ſubiacet inclinationi aſtroꝝ·p̊·pręcepto·ca·xj·tt·p⁹ mediũ.
Loca ſacra ꝑ q̃ et quõ violãt'·iij·pręcepto·ca·xiij·G·ꝑ totum.
Locoꝝ diſtĩctio an ſit ĩ ĩferno·ꝛ q̊ ad illa ꝑueniũt·x·pręcepto·ca·ij·K·ꝑ totũ.
Locũ ꝓpĩquiorẽ ſeu mãſionẽ ĩ cęlo quis habebit deo·x·pręcepto·ca·v·D·ĩ p̊n·
Locũ ꝓpĩquiorẽ hũanitati chriſti ĩ cęlo q̊ habebũt·x·p̃cepto·ca·v·D·ĩ medio.
Ludo q̊ ſe pñt ad aliq̊d obligare vij·pręcepto·ca·vj·P·añ mediũ
Ludo quõ oĩa mãdata pñt tranſgredi vij·pręcepto·ca·vj·V·poſt mediũ.
Ludo·xiiij·pctã poſſunt ꝯtingi·vij·pręcepto·ca·vj·V·ĩ p̊n·
Ludo acq̊ſita (cepto·ca·vj·V·ĩ p̊n·
an poſſint teneri·vij·p̃cepto·ca·vj·S·
Ludo ꝑdita an poſ (ꝑ to·Q·in me·
ſint repeti·vij·p̃cepto·ca·vj·T·ꝑ totũ
Ludo lucrata ad q̊s vſus debẽt ꝯuti·et
Lud⁹ q̃le pctm̃ (ꝑ quẽ·ibid'·R·ꝑ to·
ſit·vij·pręcepto·ca·vj·Q·p⁹ p̊ncipiũ.
Lud⁹ tribꝫ d' cauſ' ẽ mlĩũ deteſtabil'·vij·pręcepto·ca·vj·U·ꝑ totũ.
Lud⁹ quõ ſit ꝯ̃ charitatẽ·v·p̃cepto·ca·
Lud⁹ ꝓ recreatiõe an (xiiij·D·in fine
ꝛ quõ ſit licit⁹·vij·pręcepto·ca·vj·P·
Luſores an obligare ſe (añ medium.
poſſint ad ſortẽ veniẽdã ſpe lucri·vij·p̃cepto·ca·vj·P·p⁹ mediũ·Q·in p̊n·
Luſoꝝ ſtulticia ꝑ q̊nq̃ꝫ oñdit'·ibid'·V
Lumẽ glię q̊d ſit·x·p̃cepto (p⁹ mediũ
Lupi q̊dã hoĩbꝫ cru (ca·xij·C·in p̊n·
delit' ſũt ĩfeſti ſeptẽ d' cauſ'·p̊·pręcepto·
Luxuria ẽ abomĩabil' (ca·xj·N·ꝑ to·
ꝓpt' ei⁹ effect⁹·vj·p̃cepto·ca·p̊·E·ĩ me·
Luxuria quõ totã hoĩs rationẽ ĩ oĩbꝫ actibꝫ ſuis deordĩat·vj·pręcepto·ca·p̊·F·circa p̊ncipium.
Luxuria in volũtate hominis duplicem

deordīationē inducit·ibidē. F.ad finē.
Luxūia q̄t habet filias. vj. p̄cepto.ca. p̄
Luxuria an sit vincibil'·⁊ p̄ (F.ī p̄n.
bat' ꝙ sic auc̄te.rōne.⁊ sil'itudīe. vj. p̄ce
Luxuria septē mo (ca.p̄. L. M. p̄ to.
dis remediat'. vj. p̄cepto.ca.p̄. G. H
Luxurię vitiū ꝓpt' q̄nq̄ ē (J. K. p̄ to.
abomīabile. vj. p̄cepto.ca.p̄. C. p̄ to.
Luxurię vitiū q̄ntuplicit' ē nociuū.ibid̄
D. p̄ to. E. ī p̄n. et quō noceat. F. circa
Luxurię spēs ⁊ g̃d⁹ q̄ sint. vj (p̄ncipiū
p̄cepto. ca. ij. A. B. C. D. E. F. G.
Luxurię spēs an singl'e sint pctā mōrlia.
Luxuriā fomētātes ⁊ nu (ibid̄. A. ī fi.
triētes q̄ sint. ⁊ an tl'ia sint pctā mōrlia
quō. et quō non· vj· p̄cepto.ca. ij. H.
p̄ totuz. ix. p̄cepto.ca. iiij. M. N. p̄ to.
Et g̃uitas illoꝝ ꝑm q̄ attēdat'. vj. p̄ce
Luxuriosus quō de (pto.ca. ij. H. ī fi.
scribat'. vj. p̄cepto.ca.p̄. C. in fine.

Mala alt'i velle an et quō

sit licitū. v. p̄cepto.ca. vij. D. p⁹
medium.
Maledictiōes vitare p̄ exēpla sacrę scri-
pturę docem̄. v. p̄cepto.ca. iiij. C. p̄ to.
Maledicēs alt'i·p̄ se maledicit· vj· p̄ce-
Maledicē q̄d sit·⁊ (pto.ca· iiij. C. ī fi.
an sit pctm̄ mōrle· v· p̄cepto·ca· iiij. A·
Maledicē sb̄ rōne boni an sit licitū·⁊ q̄t
modis ꝯtingat.ibidē. B. in principio.
Maledicere creatur irrōnalibus an sit
pctm̄. et q̄le. ibidē. B. circa mediū.
Maleficia sacr tp̄ib⁹ q̄re fiūt. p̄. p̄cepto.
Maleficia p̄ remedia (ca. xj. aa. p̄ to.
tionē an sint tollēda ⁊ quō. p̄. p̄cepto
Maleficę an possint (ca. xj. X. p̄ totū
lac vaccis auferre· ⁊ quale remediuz sit
adhibēdū. p̄. p̄cepto.ca. xj. oo. p̄ totū
Malefici vtꝝ suis maleficijs possint ho-
mines ꝟacit' lędere· et q̄b⁹ modis·⁊ q̄b⁹
reb⁹. p̄. p̄cepto.ca. xj. V. p̄ totum.
Malefici aliq̄ q̄re p̄ceter dicāt' incātātes
p̄. p̄cepto.ca. xj. U. in p̄ncipio.
Maleficijs suis an dęmōes lędē possint
hoīes ī charitate existētes vt eos ad vi
tia p̄ducerēt. p̄. p̄cepto.ca. xj. Y. p̄ to.
Martyr sine morte q̄t mōis fieri possit. p̄
p̄cepto.ca. ij. J. in fine.
Martyrio se offerētes q̄les eē debeāt. p̄.
p̄cepto.ca. ij· K. in p̄ncipio.
Martyrio se offerre absq̄z spēali diuino
motu·incautū est hoī imp̄fecto. ibidem
K. post medium.
Martyriū quō cadit sb̄ p̄cepto. p̄· p̄ce
Martyriū q̄d exi (pto.ca. ij. J. ī p̄n.
gat vt sit meritoriū aureolę. x. p̄cepto
ca. viij. D. ī p̄n. E. p̄ totum.
Mr̄es q̄re pl⁹ diligūt filios q̄z pr̄es. iiij.
Mr̄imonial' (p̄cepto ca. v. K. p⁹ me.
bn̄dictio ad q̄ sit vtil'. iij. p̄cepto.ca· vij
Matrimonial' act⁹ ī q̄b⁹ ca (E. p̄ to.
sib⁹ sit veniale pctm̄. vj. p̄cepto.ca· iiij.
Matrimonial' act⁹ ī q̄b⁹ ca (D. p̄ to.
sib⁹ coīter sit mortal'. ibidē. E· circa p̄n.
Matrimonial' act⁹ ī q̄b⁹ casib⁹ sit dubi⁹
an venial' vl' mortal' sit. ibidē. E. in p̄n.
Matrimonialis act⁹ ī q̄b⁹ casib⁹ sit meri
tori⁹·⁊ ī q̄b⁹ licit⁹ tm̄. vj. p̄cepto.ca. iiij.
Matrimonial' debiti reddi (A. ī p̄n.
tio·quō cadit sub p̄cepto. ibidē. A. in
medio. et quō nō. B. C. p̄ totū.
Matrimonial' act⁹ petitio·an die dn̄ico
sit fiēda. iij. p̄cepto.ca. ij. L. in fine.
Matrimoniū ī q̄ ꝯsistit· iij. p̄cepto.ca.
Matrimoniū quō ꝯ̄hētes cō (vij. ī p̄n.
format passiōi christi·⁊ quō h̄ fiet. iij. p̄-
cepto.ca. vij. A. circa mediū.
Matrimoniū ꝯ̄hētes q̄s ꝯditiōes obser-
uare debēt vt ꝯsequāt' vtilitates matri-
monij. iij. p̄cepto.ca. vij. C. D. p̄ to.
Matrimoniū cā libidīs solū ꝯ̄ctū an sit
Matrimoniū an (verꝝ. ibidē. D. ī p̄n.
quis ꝯ̄here tenet' vt dote patrē nutriat
Matrimo (iiij. p̄cepto.ca. v. R. p̄ to.
niū carnale ⁊ spūale quō ad īuicē com-
pent'. x. p̄cepto.ca. vij. A. B. C. p̄ totū
Matrimoniū ꝯ̄hētes et ꝯsūmātes. an p⁹
ꝯtinētię votū debitum petere possint·⁊

quõ. vj. pręcepto. ca. iiij. E. ad finem.
Matrimonij bona q̃t et q̃ sint. iij. pręcepto. ca. vij. B. post p̃ncipiũ.
Matrimonij effect⁹ ⁊ vtilitates q̃t et qui sint. iij. pręcepto. ca. vij. A. B. ꝑ totuz.
Medici circa ĩfirmos quõ agẽ debẽt. ix. pręcepto. ca. ij. J. añ mediũ.
Mediũ ꝟtut quõ sit sumẽdũ. vij. pręcepto. ca. iij. J. ĩ p̃n.
Mẽdaciũ ĩ genere q̃d sit. viij. p̃cepto. ca. p̃. C. in medio. et q̃t ĩ se includat. ibidẽ. B. in p̃ncipio.
Mẽdaciũ q̃nq̃ d̃ caus̃ ẽ detestandũ. vij. p̃cepto. ca. p̃. K. ꝑ to.
Mẽdaciũ an p̃ot fieri sine pctõ. viij. p̃cepto. ca. p̃. D.
Mendaciũ ꝑ q̃ fieri p̃ot. ibidẽ. C. in p̃n.
Mẽdaciũ ꝑ os q̃t mõis ĩcurrit. viij. pręcepto. ca. ij. A. ĩ p̃n.
Mẽdaciũ an ꝓpt̃ ĩdeliberationẽ possit excusari vt non sit mortale. viij. pręcepto. ca. iij. F. ꝑ totũ.
Mẽdacia iocosa ⁊ officiosa an viris ꝑfectis sint mortalia. viij. p̃cepto. ca. p̃. J.
Mẽdacia iocosa ĩ p̃dicatiõib⁹ dicere an sit sꝑ mortale. ibidẽ. J. post mediũ.
Mẽdacioꝝ q̃t sint genera. viij. pręcepto ca. p̃. E. ꝑ to. ⁊ quõ oĩa reducũt ad tria.
Mẽdacioꝝ generib⁹ quõ differẽt peccat. ⁊ qñ mõrlit. viij. p̃cepto ca. p̃. F. G. H. ꝑ to.
Mẽtiri ⁊ mẽdaciũ dicẽ quõ differãt. ibidẽ. B. p⁹ p̃n.
Mentiri ĩ cõfessiõe an sit sꝑ mõrle. ibidẽ.
Mercari quõ et q̃t d̃ caus̃ sit periculosũ. vij. p̃cepto. ca. v. O. per totũ.
Mercatores saluari volẽtes quõ se hr̃e debeãt. ibid̃. P. ꝑ to.
Mercatores vectores ⁊ artifices eis ĩ necessitate laborãtes. aut excusãt a violatiõe sabbati. ⁊ quõ nõ. iij. p̃cepto. ca. ij. F. G. ꝑ to.
Mercatorũ ꝓprietates q̃s p̃mo inuenit. vij. p̃cepto. ca. v. B. ĩ p̃n.
Mercẽnari os dãnificãtes eo ꝙ nõ statĩ soluũt an peccẽt. et quõ. ⁊ an teneat recompẽsare dãnũ. vij. pręcepto. ca. iiij. N. ꝑ totuz.
Meritoriũ magꝭ an sit deo assentire ⁊ adhęrere q̃z cog̃scẽ seu app̃hẽdere. p̃. p̃cepto. ca. ij. G. circa mediũ.
Meritũ ex ope an augeat ꝑ actualẽ tendentiã ĩ deũ. p̃. p̃cepto. ca. iiij. P. circa mediũ. x. pręcepto. ca. v. D. in p̃ncipio
Meritũ ĩ nr̃is bonis actib⁹ ex q̃ttuor auget. v. p̃cepto. ca. ix. C. ĩ fine. D. ꝑ to.
Meritũ ĩ nr̃is bonis actib⁹ s̃m q̃d extendat. ⁊ quõ h̃ fiet. p̃. pręcepto. ca. iiij. D. añ me. vsq̃z ĩ fine. vij. p̃cepto. ca. ij. D.
Meritũ q̃lẽ actũ exigat ĩ fine. E. ĩ p̃n. vij. pręcepto. ca. ij. G. in p̃ncipio.
Meritũ ex datione spũal' elemosynę an mai⁹ sit q̃z ex datiõe elemosynę corpal'. vij. pręcepto. ca. iij. S. in p̃ncipio.
Meritũ ex aliẽis bõis an nob̃ accrescat. ⁊ q̃t modis. vij. p̃cepto. ca. viij. C. circa p̃ncipiũ.
Met⁹ q̃tuplex sit. p̃. p̃cepto ca. xxj. G. circa mediũ.
Met⁹ quẽ effectũ habeat. ibid̃. H. ĩ fine
Met⁹ cadẽs ĩ ꝯstãtẽ viꝝ q̃s sit. ibidẽ. H.
Met⁹ cadẽs ĩ ꝯstãtẽ viꝝ quotuplex sit. ibidẽ. H. in p̃ncipio.
Miracula sctõꝝ diaboli atq̃z antichristi quõ different fiãt. p̃. pręcepto. ca. xj. L. ĩ fine.
Mis̃icordia dei quãta sit. p̃. p̃cepto. ca. iij. F. añ mediũ
Mis̃icordia q̃d sit. vij. p̃cepto. ca. ij. A. ĩ p̃ncipio.
Mis̃icordię quid opponat ibidẽ in p̃n.
Missa tota reuerẽt ⁊ deuote an a q̃libet fideli die dñico ex pręcepto sit audiẽda. p̃. p̃cepto. ca. vj. D. p⁹ mediũ ꝑ to. iij. p̃cepto. ca. p̃. L. ĩ p̃n.
Missę neglectio in die celebri an ꝑ aliud op⁹ eq̃ualẽs debet suppleri. ⁊ quõ. p̃. p̃cepto. ca. v. G. ad finẽ.
Missę sacrificiũ q̃t d̃ causis sit deo acceptũ. vij. p̃cepto. ca. ix. E. post p̃ncipiũ.
Missę sacrificiũ q̃t genera hominũ participãt. p̃. pręcepto. ca. vij. B. in fine.
Modestia ꝟtus circa q̃ ꝯsistat. p̃ pręcepto. ca. xvij. A. in principio.
Monetã meliorẽ eligẽ ⁊ ĩ argẽtũ resoluẽ vt chari⁹ vẽdat. an licitũ sit. vij. p̃cepto ca. iiij. Q. per totum.

Monetã malã exponẽtes sic̃ ad eos ꝑue-
nit an peccent·vij·pręcepto·ca·iiij· P·
Mons veneri an ĩ ꝟitate sit· et q̇d de eo
sentiẽdũ sit.p̊.p̃cepto·ca.xj·G·ꝑ totũ
Mons bernẽs an sit ⁊ quõ ꝑ b̊ hoĩes illu
Mora sola an d̃ ve (dãt̃·ibid̃·H·ꝑ to-
niali pctõ faciat mõrle·ix·p̃cepto·ca·iiij
F·añ finẽ·Et q̃ꝫ mag̃ mora b̊ faciat·ibi
Moriẽtes req̃rẽ vt reuelẽt sta- (dẽ.G·
tũ suũ p⁹ mortẽ an liceat ⁊ q̇b⁹ liceat·p̊·
pręcepto·ca·xix·E·añ medium.
Mortẽ fugẽ an liceat ĩ christiana ꝑsecu-
tiõe·⁊ qñ·⁊ qñ nõ·p̊·p̃cepto·ca·xix·G·
Morosa delectatio an ĩ oĩ (añ finem
genere peccati sit vitãda. et q̃re·ix.pręcepto·ca·iiij·H·per totũ.
Mulier ornata ĩ chorea quõ sit sa-
gena diaboli·vj·p̃cepto·ca·iij·B·ĩ fi-
Mulier an elemosynã dare possit·vij·p̃-
cepto·ca·iij·N·ꝑ totũ.
Mlier ꝯ exp̃ssã viri ꝓhibitionẽ dãs ele-
mosynaꝫ quõ peccet·vij·p̃cepto·ca·iiij·
Mulieres an p̃cios̃ debeãt (R·in p̊n·
vestiri·p̊·p̃cepto·ca·xvj·D·circa me.
Mulieres quõ se ornare debeãt ad ꝯpla-
cẽdũ ꝓprijs viris·⁊ vt ne sint alijs cã ru-
inę·p̊·pręcepto·ca·xviij·C·ꝑ totum.
Mulieres viros nõ hñtes nec hr̃e volẽ-
tes·nihilomĩ⁹ ornãtes se sup̃flue qñ pec-
cent mõrlit̃ vel venialit̃·p̊·pręcepto·ca·
Mlieres q̃re pl⁹ repi (xviij·A·circa me·
ant̃ sup̃stitiose q̃ꝫ viri·p̊·p̃cepto·ca·xj·
Mulieres imp̃gnate quõ p̃ (bb·ꝑ to-
uidere debeãt ne homicidiũ cõmittãt·v
Mlieres p̃gnã- (p̃cepto·ca·p̊·F·ꝑ to-
tes vl̃ nutriẽtes an ⁊ quõ ieiunare tenẽt̃
vj·pręcepto·ca·viij·B·in fine.
Mulierꝫ ornat⁹ q̃lis eẽ debeat·p̊·p̃cepto
Mulierꝫ religiosaꝫ (ca·xviij·A·ꝑ totũ
ornat⁹ qñ sit mortal̃·ibidem·B·in p̊n·
Mulierꝫ amore capti ĩcantati alias phi-
locapti·an necessitẽt̃ ad opa mala ⁊ an
abstinẽ nõ valeãt,⁊ quõ·p̊·p̃cepto·ca·
xj·R·in medio.

Mulieribꝫ an licitũ sit se colorare ꝓpt̃ de-
corẽ·⁊ an mẽbra difformia liceat deco-
rare·p̊·pręcepto·ca·xviij·G·ꝑ totum.
Mũdi purgatio añ finale iudiciũ q̃re fi-
at et quõ fiat·et ꝑ q̇d fiat·x·p̃cepto.ca·
v·E·ꝑ totum·F·ĩ p̊ncipio. Et q̃ loca
Mũdi purga (nõ purgabũt̃·F·ad fi-
tio q̊ ordĩe fiat·x·p̃cepto·ca·v·G·
Mutuãs alt̃ pecuniã q̃ sb̃ certo dãno ꝑ
se egeret·an liceat eũ exigere indẽnitatẽ
suã q̃ꝫ retentis pecunijs ꝓprijs euitaret·
vij·pręcepto·ca·vj·D·circa mediũ.
Mutuatio q̊tuplex sit·⁊ q̇d sit·⁊ vñ di-
cat̃·vij·p̃cepto.ca·vj·B·circa p̊n·
Mutuatio ĩ q̇b⁹ reb⁹ fieri habeat·ibidẽ
Mutuatio an trãsferat (F·ꝑ totum.
dominiũ·ibidem·F·ad finem.
Mutuũ quõ debeat dari·vij·pręcepto·
ca·vj·B·circa mediũ·C·ꝑ totũ. Et q̃
sit cã q̃ꝫ ꝓ mutui datione nihil iuste põt
capi·ibidẽ·C·ĩ medio·D·ĩ p̊ncipio·
Mutuũ dãtes q̊t modis possint peccare
Mutui datio qñ cadit (ibid̃·O·ĩ me·
sb̃ p̃cepto·⁊ qñ sb̃ ꝯsilio·vij·pręcepto·
Mutuo dato ĩ q̇ (ca·vj·E·ꝑ totum
busdã casibꝫ licitũ ẽ vlt̃ valorẽ rei mu-
tuate recipe nõ ꝓ mutuatiõe·s̃ alia de
cã·vij·pręcepto·ca·vj·B·ꝑ totũ.
Mutuo dato an exigi possint·q̃ pecunia
nequiũt mẽsurari: vt fauor·honor·beni-
uolentia·et huiusmõi·ibidẽ·D·p⁹ p̊n·
Negligentia quõ sit vitio-
sa·⁊ qñ mõrle pctm̃·⁊ qñ venia-
le·ix·p̃cepto·ca·iij·M·ꝑ totũ.
Negligẽtia et tepiditas etiã venialis q̃ꝫ
mala sit·ibidem·N·ꝑ totum.
Negociatio nunc tp̃is quõ sit licita·vij·
pręcepto·ca·v·B·ad finem.
Nomen dei licite assumi põt mul-
tis modis·ij·p̃cepto·ca·p̊·C·ĩ p̊n·
Nomẽ dei q̃ꝫ valde honorifice sit tractã-
Nominis dei va (dũ.ibid̃.C.ad finẽ
na assumptio quot modis fiat.ibidem
C.post principium.

Tabula alphabetica

Non assumes nomẽ dei tui inuanũ dẽ q̃ noĩe ꝺ intelligat. ij. pcepto. ca. p. B.
Nouę adinuentiões quõ sint iudicãdę an sint supstitiose vel nõ. p. ꝓcepto. ca.
Nouitatũ iuẽtio q̃tuplex sit. r (xj. dd. q̃ sit licita. r q̃ nõ. p. ꝓcepto. ca. xvj. B
Nouitatũ iuẽtio qñ sit mortal. ibiꝺ. D.
Nouitatũ iuẽtio q̃t generib⁹ hominũ se magꝭ implicat. ibidem. L. p totum.
Nouitatũ iuẽtio q̃t r q̃bꝫ ꝺ cauꝫ sit vald dẽ periculosa. ibidem. E. p totũ.

Obediẽtia ĩ dubijs an et quõ excusat a pctõ. p. ꝓ. c. xxij. E
Obediẽtia q̃tuplex sit. p. ꝓcepto. ca. xxij. L. p to. r ĩobedientia q̃le pctm̃ sit. ibi
Obediẽdũ ĩ q̃bꝫ sit dẽo. r ĩ q̃bꝫ (dẽ. J. hoĩbꝫ. p. pcepto. ca. xxij. B. post p̀n.
Obedire subdit⁹ plato an ĩ oĩbꝫ teneaꝫ.
Obedire clericĩ (p. pcepto. ca. xxij. A. q̃bꝫ laici teneãꝫ. r ecõtra. ibidẽ. B. ĩ fi.
Obedire dñis sclaribꝫ ĩ q̃bꝫ teneãꝫ ſbditi et ĩ q̃bꝫ nõ. iiij. pcepto. ca. vij. E. F.
Obduratio q̃d sit. vij. pcepto. ca. ij. A.
Oblatio qñ sit ĩ ꝓcepto. p. pcepto. ca.
Oblatio q̃lis eẽ debeat. p (vij. L. ĩ p̀n. pcepto. ca. vij. E. in p̀ncipio.
Oblatio q̃t mõis vitiet. ibidẽ. E. in fine
Oblatio spũal q̃ sit. r quõ sit offerenda. v. pcepto. ca. viij. B. circa p̀n. p totũ
Oblatiõis quãtitas quãta eẽ debeat. p.
Oblatiões nõ red (ꝓcepto. ca. vij. L. dẽtes a q̃bꝫ r quõ debeãt pũri. ibiꝺ. L.
Oblationes sine primi charitate an sint deo accepte. v. pcepto. ca. viij. B.
Oblatiões p sacerdotẽ quõ debẽt dispẽsari. p. pcepto. ca. vij. D. in fine.
Oblatiõibꝫ q̃ debẽt vti. ibidẽ. D. in p̀n.
Obligãtiũ ꝛba quõ sũt itelligẽda. vide ĩ
Obꝺuatio diez mẽsiũ (Uerba ãbigua r tpm an sit licita. p. pcepto. ca. xj. ff.

Occasiõe vel sollicitatiõe aliquẽ ad peccãdũ inducẽs ad q̃d teneaꝫ vij. pcepto. ca. vij. Q. per totũ.
Occiari q̃ malũ sit. vj. pcepto. ca. p. J.
Occiũ q̃t mala faciat. iij. ꝓcepto. ca. xiij. E. p totũ. r q̃ sint insistẽtes ocio vitioso. ibidem. G. per totum.
Occidere cui liceat. v. ꝓcepto. ca. p. L.
Occidere seipsũ q̃t mõis ptigat r q̃ magnũ sit pctm̃. v. ꝓcepto. ca. p. G. p totũ
Occidẽ pctõrẽ an sit gm⁹ q̃ occidẽ iustũ.
Occidens aliquẽ quẽ posset (ibiꝺ. N. euadẽ fugiẽdo an sit hõicida. ibidẽ. L.
Occisio q̃tuplex sit. v. ꝓcepto. ca. p. B.
Occisio iusta q̃t req̃rit obꝺuãda. ibi. B.
Occisio iiusta q̃t modis fiat. ibidẽ. B.
Occisiõis mãdato q̃d phibeaꝫ. ibiꝺ. D.
Occisiõe mãdatũ nõ occides q̃ndecĩ modis ĩtingrediꝫ. v. ꝓcepto. ca. p. L. D. E
Occisiões r alias lęsiões iiustas (F. G. mlta fugẽ nos docẽt. ibidẽ. L. D. N.
Occisor an sit q̃ ĩ extrema necessitate pximo nõ subuenit. ibidem. E. in medio.
Oculi btõ ꝛ quõ pmiabũt. vide ĩ Uisio

Diri dⁱ vtꝫ ab aliq̃ possit. v. pcepto. ca. vj. L. per totum.
Odire dẽũ q̃d sit. r quõ sit grauissimum pctm̃. p. ꝓcepto. ca. iiij. L. p to. v. pcepto
Odire q̃d possum⁹ r de (pto. ca. vj. D. beam⁹. v. pcepto. ca. vj. E. per totũ.
Odiũ i damnatis quõ erit. x. ꝓcepto. ca.

Offensio pxi quõ fiet r (ij. B. quõ recõpẽset q̃re ĩ fratrꝭ offensio.

Lfactus ĩ pria quõ pficiet r q̃bꝫ ĩ gaudio pmiabit. x. ꝓcepto. ca. vj

Men q̃d sit. r an (F. p totũ. ipso possint futa cogsci. p. ꝓcepto.

Pera misericordie q̃t (ca. xj. yy. sint. vij. pcepto. ca. ij. A.
Opa fulia q̃bꝫ soluit sabbatũ q̃ sint. iij.
Opa exteriora quõ (ꝓcepto. ca. p. J. K. ab interioribꝫ orgiari et reglari debẽt. v. pcepto. ca. viij. B. añ mediũ.
Opa misericordie tpe necessitatiꝭ tã inimicꝭ qꝫ amicꝭ sb obligatiõe sũt impẽdẽda. v.
Opa bõa vino ꝛ p q̃ (ꝓcepto. ca. iij. B. r quõ desẽdãt ad defũctos ĩ purgatorĩũ. vij. pcepto. ca. ix. G. circa p̀ncipiũ
Opis seruil necessitas q̃t mõis fiet r quõ

a pctõ excuſet·iiij·pcepto·ca·ij·L·D
Op⁹ ɔvtuoſũ q̃t mereat·ꝛ ecõ- (E·F·
uerſo de malo·v·pcepto·ca·iiij·B·
Op⁹ ſatiſfactoꝛium q̃t deꝛeat hꝛie condi-
tiones·iij·pcepto·ca·x·L·D·per to.
Opus manuale vt ſit licitũ q̃t req̃rat cõ-
ditiones·vide in Artificis.
Op⁹ bonũ duo ĩ ſe ꝓtinet·ſcz meritũ et ſa-
tiſfactionẽ·vij·pcepto·ca·ix·E·
ORatio q̃d ſit·iij·pcepto·ca·xiij
L·p⁹ p̃n·ꝛ vñ efficaciã habeat·ibi/
Dño qñ ꝛ q̃bꝫ eĩ p̃cepto (de·E·circa fi.
p̃·pcepto·ca·iij·L·D·p totũ.
Dño ĩ eccl̃ia an ſit vtilioꝛ ꝛ fructuoſioꝛ q̃z
ex·ꝛ q̃t de cauſ·iij·pcepto·ca·xiij·E·
Dño dñica quõ ꝓtineat ſeptẽ a q̃libet fide
li ſpanda ꝛ petẽda·p̃·p̃cepto·ca·iij·B
Dño ſup ĩfirmũ p ſacerdotẽ vl̃ aliũ ꝓba
te vite an licite poſſit fũdi·p̃·p̃cepto·ca·
Dño q̃bꝫ aĩabꝫ ꝓſit·vij·p̃cepto (xj·bb·
Dꝛatiõis ſpẽalia loca q̃re (ca·viij·A·
ſint ĩuenta·iij·pcepto·ca·xiij·L·p to·
Dꝛãs deũ nec aĩam ſuã p̃paꝛãs dimittẽ-
do ꝓximo vl̃ ad deuotionẽ ſe nõ diſpo-
nẽs an mereat̃ exaudiri a deo·p̃·p̃cepto
Dꝛationẽ dñicã ꝛ ſymbolũ (ca·xix·D·
apl̃oꝛ diſcẽ negligẽtes quõ peccẽt ꝑ p̃-
mũ pcepti·p̃·pcepto·ca·iij·B·
Dꝛare q̃libet fideĺ an ꝓ pſeq̃ntibꝫ teneat̃
ꝛ quõ·v·pcepto·ca·viij·L·p totum
Dꝛare q̃libet fideĺ ꝓ p̃lat̃ ecclie an teneat̃
Dꝛare ꝓ defunct̃ (iij·p̃cepto·ca·vj·L·
an ſit meli⁹ q̃z ꝓ viuis·vij·pcepto·ca·
Dꝛare publice an liceat ꝓ bis (viij·E·
q̃ ſubitanee moꝛtui ſunt·vij·p̃cepto·ca·
Dꝛare an liceat ꝓ bis q̃ ĩ mãiſe (viij·L·
ſtis pctis deceſſeꝛt·vij·p̃cepto·ca·vij·L
Dꝛare ꝓ ſctis an licitũ ſit·ibidẽ·A·ĩ fine.
Dꝛdo recte tẽdẽtie ĩ deũ ĩ opatiõibꝫ hũa
nis ad vitã ętnã ꝓmerẽdã q̃s ſit·p̃·p̃ce-
Dꝛdo ĩ dilectiõe fuãd⁹ (pto·ca·iiij·D·
q̃s ſit·iiij·pcepto·ca·ij·L·poſt p̃n·
Dꝛdo fuãd⁹ ĩ emiſſiõe voti q̃s ſit·ij·p̃ce-
Dꝛdies eccl̃ie q̃t ſint·iij·p̃ (pto·ca·v·L·
pto·ca·v·B·ĩ me·et q̃s ſit excellentioꝛ.
Dꝛigiale pctm̃ q̃d ſit·ix·p̃cepto·ca·ij·D
ĩ p̃n·ꝛ quõ ſpoliauit hominẽ oĩbꝫ ɔvtuti
bus et gratijs·ibidem·D·poſt mediũ.
PAtiẽtia irrõnabil̃ q̃z mala ſit·v·
p pcepto·ca·iiij·B·circa mediũ.
Pacta quõ ſint ſuãda·vij·p̃cepto·ca·
Parẽtes ſacerdotũ an fiãt ꝓ (vj·K·
ticipes bonoꝛ opeꝛ ꝓ eos factoꝛ ſpeali-
oꝛi mõ q̃z alij·iij·pcepto·ca·v·D·
Parẽtes honoꝛare deceñ ex ſeptẽ rõni-
b⁹·iiij·p̃cepto·ca·v·B·L·D·E·F·G
Parẽtes quõ et ĩ q̃ ſint honoꝛãdi·ibidẽ
Parẽtes vota filioꝛ ſuoꝛ (D·p totũ
an ſine pctõ ꝛ qñ poſſint reuocare·iiij·p̃
Parẽtes q̃t mõis ihũ (cepto·ca·v·L·
noꝛẽt·iiij·pcepto·ca·v·M·p totũ.
Parẽtibꝫ filij an ad oĩa obedire teneãt̃·
iiij·pcepto·ca·v·D·p totum.
Parẽtibꝫ ĩuitis an filiꝰ religionẽ poterit
itrare·iiij·pcepto·ca·v·M·p totum.
Parẽtibꝫ votũ filioꝛ irritãtibꝫ an filios
liceat obedire·iiij·pcepto·ca·v·L·
Pat̃ q̃re dicat̃ de⁹·p̃·p̃cepto·ca·ij·B·
Pat̃ ſpũat̃ q̃s ſit·iiij·p̃cepto·ca·vj·A·
Pat̃ an ſit magꝭ diligẽd⁹ mꝛe·iiij·pcepto·
Pat̃ carnalis an pñi (pto·ca·v·K·
ſpũali ſit pl⁹ diligẽd⁹·iiij·p̃cepto·ca·iij·
Pĩ an poſſit cõpellẽ filiũ ad (B·ĩ me-
mꝛimoniũ ꝯhẽdũ·iiij·p̃cepto·ca·v·D
Patres q̃s honoꝛare deꝛem⁹ q̃tuplices
Pĩfamilias (ſint iij·p̃cepto·ca·v·A·
in q̃t teneat̃ ſubditi ꝓuidẽ·v·p̃cepto·ca·
Patrini q̃t teneãt̃ filijs ex fonte (p̃·K·
ſuſcepti p̃·p̃cepto·ca·ij·L·in ꝓncipio·
Paſſio dñi ieſu quõ iꝛã cõpeſcat·v·pce-
Pauptas q̃ ꝛ quã (cepto·ca·iiij·E·
magꝰ·ꝛ qñ excuſet a ieiunio·vj·p̃cepto·
ca·viij·L·per totum.
PEccans ꝑ vnũ p̃ceptũ oĩum fit
ſit reꝰ quõ h̃ itelligat̃·p̃·p̃cepto·ca·p̃·L
Peccãs ĩ die feſtiuo moꝛtaliꝫ vno pctõ
duplicat̃ moꝛtaliꝫ peccat·iij·p̃cepto·ca·
Peccare ex ignoꝛantia quõ ſit q̃ (p̃·H·
uiſſimũ·ix·pcepto·ca·iij·B·ĩ medio
Peccata dimiſſa quõ redire intelligãt̃·

Tabula alphabetica

ix·pręcepto·ca·ij·G·in fine.
Peccata in hoīe quō generent̄·ix·pręcepto·ca·iiij·F·p totum.
Pctā quō et ꝓpt̄ q̄ sunt turpia ⁊ erubescibilia·p̊·p̄cepto·ca·xxj·C·D·p to·
Pctā clamātia ī cęlū·q̊t ⁊ q̄ sint·v·pręcepto·ca·p̊·M·per totū.
Pctā aliena q̄ ⁊ q̊t sint·vij·p̄cepto·ca·vij·B·C·circa p̄ncipium.
Pctā iniquoꝝ an sp sint euellēda·⁊ an aliq̄bꝫ causis sint toleranda·v·p̄cepto ca·xiij·N·O·p totū.
Pctā ꝟboꝝ ex intētiōe dicētis sunt iudicāda·v·pręcepto·ca·x·C·ī p̄n·
Pctā venialia mlta an faciūt vnū mortale·x·pręcepto·ca·p̊·C·in medio.
Pctā parentū deum vlcisci ī filijs vsq̄ ad quartā generationē quō intelligat̄·p̊·pręcepto·ca·iiij·A·in medio.
Peccati detestatio quid sit·iij·p̄cepto·ca·viij·C·circa p̄ncipium.
Peccati malicia ⁊ magnitudo penes q̄ attēdat̄·ix·pręcepto·ca·ij·E·añ me·
Pctī grad⁹ q̄ et q̊t sint·vide ī Gradus
Peccatoris meditatio q̄lis esse debeat vj·pręcepto·ca·iij·D·circa mediū.
Peccatores an deus exaudiat·vij·pręcepto·ca·ix·G·post mediū.
Peccatores an sint diligēdi·iiij·pręcepto·ca·iij·J·p totū.
Peccatores an se odiant·v·p̄cepto·ca·vj·F·Et vtꝝ se diligāt·ibidem.
Peccatorū reliq̄e q̄ sint·iij·p̄cepto·ca·vj·A·circa medium.
Peccatū mortale ad q̄ ⁊ ad quot mala obliget·p̊·pręcepto·ca·iij·B·circa finē
Peccatū duodecim mala opat̄ in hoīe ix·p̄cepto·ca·ij·F·G·H·J·p totū.
Peccatū mortale ex nouem causis iuste eternalit̄ punit̄·x·pręcepto·ca·p̊·E·
Peccatū in quo consistat·p̊·pręcepto·ca·xvij·C·in fine.
Peccatū cordis et opis quō differāt·⁊ qñ sunt vnū peccatū·⁊ qñ duo·ix·pręcepto·ca·iiij·B·in p̄ncipio.
Peccatū ꝓpriū an q̄s teneat̄ māifestare p̊·pręcepto·ca·xv·E·circa mediū·H·
Peccatū quot modis dicat̄ occultū·v·pręcepto·ca·xij·F·post mediū.
Peccatū mortale quot modis dicatur·vj·pręcepto·ca·ij·H·circa mediū·
Peccatū veniale an p morā fit mortale vide in Mora.
Peccatū veniale an possit fieri mortale x·pręcepto·ca·p̊·C·p totū. Et q̊t modis·ibidem in fine.
Peccatū veniale vndecim mala infert x·pręcepto·ca·p̊·D·p totum.
Peccatū ꝯ naturā q̄d sit·et q̊t sint eius modi et grad⁹·⁊ quō d̄ ipso sit p̄dicandū·vj·pręcepto·ca·ij·G·in p̄ncipio.
Peccatū ꝯ naturā inter pctā carnis tribus d̄ causis ē grauissimū·ibidem·G·
Peccatuꝫ oīne sup omnia fugere debet rōnalis creatura·ix·pręcepto·ca·ij·E·ī p̄ncipio·
Pęna vtentiū supstitionibꝫ q̄ sit scd̄m leges·p̊·pręcepto·ca·ix·B·post p̄n·
Pęna legalis faciētiū tempestates q̄ sit p̊·pręcepto·ca·xj·pp·in fine.
Pęna damnatoꝝ·vide ī Damnatorū pęna.
Pęnaꝝ īferni ꝯsideratio an pl⁹ moueat ad dimittēdū pctā q̄ꝫ ꝯsideratio gaudioꝝ celestiū·x·pręcepto·ca·iiij·D·
Pęnas infligere q̄ possint et quō diuꝰsimode·v·pręcepto·ca·p̊·K·p totum.
Pęnitētia quid sit·iij·pręcepto·ca·viij·L·circa p̄ncipium.
Pęnitētia quot habeat ꝑtes·iij·pręcepto·ca·viij·ī p̄ncipio.
Pęnitētia sex d̄ causis nō ē ꝓcrastinanda·p̊·pręcepto·ca·iij·G·post medium ca·xx·H·p totum·iij·pręcepto·ca·xj·D·E·F·per totum.
Pęnitētia sera quō sit ꝑiculosa·iij·pręcepto·ca·xj·D·G·p totū.
Pęnitentia vera quomodo debeat esse

circũstantionata·iij·p̃cepto·ca·xj·E·
Pęnitẽtia quõ sit ĩiungenda·iij·pręcepto·ca·x·H·circa me·G·p totum.
Pęnitẽtia ꝑm canones imponẽda quę sit ipsis vtentibꝫ supstitionibꝫ·p̊·pręcepto·ca·ix·B·circa medium.
Percussiões·vulneratiões·mutilationes ꝓhibent̃·v·precepto·ca·p̊·H·J·
Perfectꝰ ĩ dei dilectiõe quõ possit toti t̃re ꝓdesse·p̊·pręcepto·ca·iiij·A·ĩ fine.
Peregrini an tenẽt̃ ieiunare·ꝛ quõ·vj·p̃cepto·ca·viij·D·circa p̊n·vsqꝫ ad fi·
Periuriũ q̊d sit·ij·p̃cepto·ca·ij·A·
Periuriũ q̊t mõis cõmittat̃·ij·p̃cepto·ca·ij·C·D·E·F·G·p totum.
Periuriũ ꝓpriũ sp ẽ mortale pctm̃·ij·p̃cepto·ca·ij·B·in fine.
Periuriũ q̃ꝫ g̃ue pctm̃ sit·ꝛ ex̃ q̊t cognoscit̃·ij·p̃cepto·ca·ij·H·p totum.
Periuriũ an possit excusari ꝓpt̃ indeliberationẽ ꝙ non sit mortale·viij·p̃cepto ca·iij·F·per totum.
Periuriũ q̃ttuor d̃ cauꝫ ẽ multum detestabile·ij·pręcepto·ca·ij·J·per totum.
Periurꝰ q̊s sit ꝓprie·ij·p̃cepto·ca·ij·B
Periuri pn̄ia q̃ sit·ij·p̃cepto·ca·ij·H·
Periurare aliquẽ scient̃ permittẽs quõ pęnitere debeat·ij·p̃cepto·ca·iij·E·
Periurꝰ quõ sit infamis·ꝛ nõ põt testificare·ij·pręcepto·ca·ij·H·in fine.
Periurãdi ꝯsuetudo quõ sit remedianda·ij·pręcepto·ca·ij·K·p totum.
Perplexiõe stãte quõ sit euitãdũ pctm̃ viij·pręcepto·ca·ij·H·p totum.
Phisonomia q̊d sit·p̊·p̃cepto ca·xj·ꝫꝫ·circa p̊ncipiũ.
Phisonomie iudicio an de moribꝰ hominũ possit iudicari·p̊·pręcepto·ca·xj·ꝫꝫ·post p̊n·Et a q̊bꝫ sumat̃ iudiciũ cõiecturatiõis·et quõ sit iudicãdũ·ibidẽ·
Phisonomie iudiciũ ex tribꝫ reddit̃ falsum·ibidẽ·ꝫꝫ·ad finem·
Piarũ mentiũ ẽ ibi ag̊scere culpã vbi culpa nõ ẽ·quõ h̊ debeat ĩtelligi·p̊·p̃cepto·ca·v·F·ĩ tertia regula.
Pollutio q̊tuplex sit·ꝛ q̃ impediat sumptionẽ eucharistie·ꝛ q̃ non et quõ·iij·pręcepto·ca·xij·H·p totum
Potẽtię aĩę quõ ꝛ p q̃ ĩ p̃ria ꝑficiẽt̃·p̊·pręcepto·ca·iij·B·circa mediũ.
Potꝰ tempantiã q̊nqꝫ exempla nobis suadẽt·vj·pręcepto·ca·vj·B·p totũ.
Potꝰ excessus quõ plꝰ noceat q̃ꝫ excessus cibi·vj·pręcepto·ca·vj·A·
Preceptoruꝫ dei scientia q̃ꝫ sũme sit homini necessaria·ix·p̃cepto ca·p̊·C·circa mediũ.
Preceptoꝝ obseruantia q̃ꝫ stricte a deo sit mandata·p̊·p̃cepto·ca·p̊·A·p totũ
Preceptorũ obseruatores q̊tuplex seq̃t̃ vtilitas·p̊·pręcepto·ca·p̊·C·p totum.
Preceptoꝝ trãsgressores quot mala sequant̃·ibidem·D·p totum.
Pręcepta q̊t d̃ cauꝫ sint diligẽt̃ ꝫuãda p̊·p̃cepto·ca·p̊·B·p totũ·vsqꝫ·E·
Pręcepta quõ ꝑm dictamẽ recte rationis naturalis sint homini data·et ideo naturalit̃ inclinat̃ ad eorũ impletionẽ·ibidem·B·in fine·E·circa medium.
Pręcepta quõ ꝑfectissime ordinãt hominẽ ad deũ·ad ꝓximũ·ꝛ ad seipsum·p̊·p̃cepto·ca·p̊·H·p to·Et ibidẽ colligit̃ ratio quare sunt decẽ p̃cepta.
Pręcepta ex quot alleuiant̃·p̊·p̃cepto·ca·p̊·E·per totum.
Pręcepta q̊tuplicia sint ꝛ quõ diu̇̃simo deligẽt·p̊·p̃cepto·ca·p̊·J·circa mediũ
Pręcepta iuris positiui quãtũ se extendant·iij·p̃cepto·ca·ix·O·in medio.
Pręcepta ecclesie quõ ligent·ix·p̃cepto ca·p̊·C·in fine.
Pręcepta p̊mę tabulę an possint dispẽsatiue laxari·ij·p̃cepto·ca·ij·H·in me·
Pręcepto d̃ parẽtũ honoratiõe q̃re addit̃ p̃mij ꝓmissio·iiij·p̃cepto·ca·v·O·
Pręcepto nõ męchaberis q̃ ꝓhibẽt̃·vj p̃cepto·ca·p̊·B·in p̊ncipio.
Pręcepto nõ furtũ facies q̃ ꝓhibeant̃.

Tabula alphabetica

vij·pręcepto·ca·p̊·in p̊ncipio·
Pręcepto q̊nto q̃ ꝓhibeãt̃·v·pręcepto ca·p̊·H·J·per totũ.
Pręcepto octauo quid ꝓhibeat̃·viij·p̃cepto·ca·p̊·A·per totum.
Pręcepto nono q̃ ꝓhibeant̃·ix·p̃cepto ca·iiij·A·in p̊n·B·post̃ mediũ·⁊ ad q̃ extẽdat̃ prohibitio·L·M·N·ꝑ totũ
Pręcepto decimo q̊d ꝓhibeat̃·x·pręcepto·ca·p̊·A·ĩ fine.B·ꝑ totũ. Et quare hoc pręceptũ ponat̃·ibidem.
Pręceptis ecclesię quõ sit obediendum vj·pręcepto·ca·vij·D·circa mediũ.
Pręceptũ primũ ponit̃ litteralit̃·p̊·pręcepto·ca·p̊·K·in p̊ncipio. Et q̃ ⁊ q̊t in eo pręcipiunt̃.
Preceptũ ꝑm p̃parationẽ animi q̊d sit p̊·pręcepto·ca·ij·J·circa p̊ncipium.
Pręceptũ de honoratiõe parentũ quot modis transgrediat̃·iiij·pręcepto·ca·v N·per totum.
Pręceptũ nõ furtum facies·xxj·modis transgredi põt·vij·pręcepto·ca·iiij·D·ꝑ totum vsq̃·Q.
Prędicatores quõ se hr̃e debeãt ne scãdaliçent·v·p̃cepto·ca·xiij·N·ꝑ totũ.
Prelati qui et quot sint·iij·p̃cepto·ca·ix·L·in medio.
Prelati a subditis an possint accusari·vide in Accusare.
Prelati sb̃ditos ĩiuste lędẽtes aut corrigẽdo offendẽtes·an veniã ab eis petere teneant̃ et reconciliationẽ·v·pręcepto·ca·viij·P·ꝑ totũ.
Prelati ecclesię ĩ q̊bꝫ sint honorandi·et quõ·iiij·p̃cepto·ca·vj·C·D·E·per totũ·iiij·pręcepto·ca·vj·E·in fine.
Prelati ecclesie quõ dehonorent̃·iiij·p̃cepto·ca·vj·F·ꝑ totũ.
Prelatorũ stat⁹ quõ licite et moderate debet eẽ honest⁹·vij·p̃cepto·ca·iij·B·
Prelatis ecclesię q̃re sit obediẽdũ·iiij·p̃cepto·ca·vj·A·ꝑ totum.
Prelatis ecclesie ĩ q̊bꝫ tenẽt̃ laici obedire·iiij·p̃cepto·ca·vj·B·ꝑ totum.
Premiũ qnotuplex erit ĩ patria·p̊·p̃cepto·ca·iiij·D·ad finẽ.
Pręsumptio quotuplex sit·p̊·pręcepto ca·xvj·A·ꝑ totum.
Pręsumptio q̃re sit pctm̃·⁊ qñ sit pctm̃ in spiritũ sanctũ·⁊ qñ nõ·p̊·p̃cepto·ca·iij·F·per totum.
Prestigiũ quid sit·p̊·p̃cepto·ca·xj·C·
Prestigiũ ĩ genere quot modis fiat·ibidem·D·per totum.
Prĩceps subditis ĩ quot ꝓuidere tenet̃ p̊·pręcepto·ca·p̊·H·in p̊ncipio.
Princeps quõ debeat esse habendus in gloria·⁊ plus cęteris fidẽ astruere·p̊·p̃cepto·ca·ij·N·in medio.
Principi ĩ quot tenent̃ subditi obedire·p̊·pręcepto·ca·p̊·H·añ medium.
Proficere q̊d sit·p̊·p̃cepto·ca·xx·H·
Promittens tempalia ex metu cadẽte ĩ ꝯstantẽ viꝝ an teneat̃ soluere·p̊·pręcepto·ca·xxj·J·ꝑ totum.
Promittens aliq̊d facere qd̃ intẽdit·et tñ nõ facit an mentiat̃·viij·p̃cepto·ca·ij·A·in p̊ncipio.
Propositũ bonũ an aliqñ obliget·et q̊modo·ij·pręcepto·ca·v·M·ꝑ totũ.
Proxim⁹ noster q̊s sit·⁊ q̊t sint nob̃ ꝓximi·iiij·p̃cepto·ca·ij·B·ꝑ totũ.
Pueri an in cunabulis opere dęmonũ possint ꝑmutari·p̊·p̃cepto·ca·xj·Q·ꝑ totum.
Pueri q̊tennes eucharistiã ꝑcipe possint·iiij·p̃cepto·ca·xij·B·in fine.
Pueri iurare ĩ iudicio q̃re nõ admittũt̃ ij·pręcepto·ca·p̊·H·circa medium.
Pueris post baptismũ moriẽtibꝫ an debeat̃ fruct⁹·x·pręcepto·ca·x·F·ꝑ totũ.
Puerperę q̃re pl⁹ cęteris ꝑsonis infirmis mirabilibꝫ apparitiõibꝫ et fantasijs vexari videt̃·p̊·p̃cepto·ca·xj·ff·ꝑ totum.
Purgatoriũ an sit·et quõ oñdat̃ scp̃t̃a ꝓbia et exẽplis·vij·p̃cepto·ca·viij·F·
Purgatoriũ q̊tuplex sit·ibidẽ·G·ĩ p̊n.

Purgatoriũ an vnã aĩam citi⁹ purget alt'a ⁊ vñ h̄ sit. vij. p̄cepto. ca. viij. K.
Purgatorij pena q̄ mag̃ sit. et q̊tuplex sit. ibidẽ. G. post p̄n. vsq; ad finem. J.
Purgatorij ignis q̊tuplex sit. ⁊ quõ differẽter purget. vij. p̄cepto. ca. viij. J.

Rationis humane quot sint act⁹. vij. pręcepto. ca. p̊. F. circa medium.
Rationis actus quõ p luxuriaz deordinant' et puertunt'. ibidem.
Rancorosi et iraz dimittere nolentes q̄ mali sint ⁊ cui assimilent'. v. p̄cepto. ca. ix. E. in principio.
Rancor quõ sit pctm̃ ⁊ quõ p multa docemur rancorẽ expellere. ibidẽ. E. p to.
Rapina quõ sit mortale pctm̃. vij. pręcepto. ca. iiij. B. in p̄ncipio.
Raptor vltra restitutionẽ rei ablate an teneat' recompẽsare damnum qd̄ ĩiuste intulit. vij. pręcepto. ca. iiij. L. in p̄n.

Recidiuatio ĩ pctã quõ remediatur. iij. pręcepto. ca. xj. A. B. C.
Reconciliatio ꝓximo vel fratri fiẽda. q̄re in Frater.
Redditus cũ ocio habere an liceat. iij. p̄cepto. ca. xiiij. C. in fine.
Regula et directoriũ omniũ humanoꝝ actuũ q̄ sit. p̊. pręcepto. ca. iiij. B. post mediũ. vide in Ordo rectus.
Regula ad cognoscendũ qñ q̊s mortaliter peccat ꝯtra dilectionẽ ꝓximi. iiij. p̄cepto. ca. ij. G. H. p totum.
Regula vna ad cog̊scẽdũ pctã mo̅rlia a venialib⁹. p̊. pręcepto. ca. xiij. H. p to.
Regula vna pro tp̄antia seruanda. vj. pręcepto. ca. v. B. in p̄ncipio.
Regule doctoꝝ ad cognoscendũ peccata mortalia a venialib⁹. p̊. pręcepto. ca. v. B. p totũ. E. p totũ. F. p totum.
Regule doctoꝝ dirigẽtes animũ fluctuantem ĩ viã regiã ad mãdatoꝝ dei obseruantiã. et sunt ĩ numero tredecim. p̊ pręcepto. ca. v. F. post p̄ncipiũ.
Regule q̊b⁹ mẽsurari debẽt op̄a hoĩs ne sup̄biat sũt q̄ttuor. p̊. p̄cepto. ca. xij. E.
Religio q̊d sit. p̊. pręcepto. ca. xj. dd.
Religiõis ingressum impediẽs an peccet et quid teneat' facere. vij. pręcepto. ca. vij. R. per totum.
Religionũ institutio q̄ fuit causa. p̊. pręcepto. ca. v. F. circa mediũ. in septima regula ad finem.
Religiosi quõ famã bonã ꝯseruare debeant. v. pręcepto. ca. xij. B. post mediũ.
Religiosi gr̃a regule et religionis elemosynas capiẽtes ⁊ tñ s̄m regulam nõ viuẽtes s̄ ꝯ̃ deũ et regulã quõ peccẽt. vij. pręcepto. ca. iiij. R. post mediũ.
Religiosus habitũ religiõis portans. ⁊ a statu p̄fectiõis deficiẽs an sit hypocrita. p̊. p̄cepto. ca. xv. H. p totum. idẽ d̄ clerico quocũq;.
Religiosus an teneat' p̄lato suo ĩ oĩbus obedire. p̊. pręcepto. ca. xxij. C. p totũ.
Religiosus an teneat' obedire pręlato ĩ his q̄ sunt ꝯ̃ regulã. ibidẽ. D. p totum
Reliquie sanctoꝝ quõ et q̊t d̄ causis debent venerari. p̊. pręcepto. ca. viij. E.
Remedia ꝯ̃ sup̄biã et inanem gloriã. p̊. pręcepto. ca. xiij. K. p totum.
Remedia ꝯtra recidiuam peccati. vide ĩ Recidiuatio.
Remedia septem vitioꝝ capitaliũ. ix. p̄cepto. ca. ij. per totum.
Restitutio cui debeat fieri. vij. pręcepto ca. vij. E. p totuz. Et p cui⁹ man⁹ fieri debeat. ibidem. F. p totum.
Restitutio qñ fieri debeat. ibidem. G.
Restitutio de quo fieri debeat. vij. pręcepto. ca. vij. T. p totum.
Restitutio rei ablate in q̊b⁹ casib⁹ possit differri. vij. pręcepto. ca. vij. G. añ medium. H. per totum.
Restitutio ĩ bonis corp̄is quõ sit fienda vij. pręcepto. ca. vij. J. p totum.
Restitutio ĩ mutilatiõib⁹ et alijs lęsionibus quõ sit faciẽda. ibidem. K. p totũ.

Tabula alphabetica

Restitutio ĩ bonis aĩę ablatis. scz moribus quõ sit fiẽda. vij. pręcepto. ca. vij. P. Q. R. per totum.
Restitutio bone fame ĩ ꝑte vl' ĩ toto ablate quõ sit fiẽda. vij. pręcepto. ca. vij. L. M. N. O. per totũ.
Restitutio quõ et q̃lis ꝯtritionẽ pręcedere debeat. vij. p̃cepto. ca. vij. A.
Restituere q̃ tenent'. ibidẽ. B. ꝑ totum
Restituere debẽs et nõ habẽs q̃d facere debeat pro salute sua ꝯseruãda. vij. p̃cepto. ca. vij. H. in medio.
Restituere famã an teneat' qui nõ certe nec publice sed ĩcaute et indiscrete murmurãter dicit de aliq̃ audiuisse crimen quod cõmisisset. vij. p̃cepto. ca. vij. M
Restituere q̃d teneat' q̃ aliquẽ a religione retraxit. ibidem. J. ꝑ totum
Reuerẽtia dei exterior in quib' consistit p̃. pręcepto. ca. vij. in p̃ncipio.
Reuerentiã deo aufert q̃ eucharistiã indigne mãducat. p̃. pręcepto. ca. vj. E.
Ridere an sit pctm̃. et quotuplex sit. v. p̃cepto. ca. xiiij. G. ꝑ totum.
Sabbati p̃ceptũ trãsgredientes q̃ꝫ g̃uit' peccẽt. ⁊ quot d' causis. iij. p̃cepto. ca. p̃. F. ꝑ to.
Sabbati p̃ceptum q̃t modis violet'. iij. pręcepto. ca. p̃. G. H. J. K. L. M.
Sabbati pręceptũ quõ ꝑ mortale pctm̃ violet'. iij. pręcepto. ca. p̃. G. circa me.
Sabbati dies q̃t d' caus' sit btẽ ꝟgini ĩ specialẽ honorẽ deputata. iij. pręcepto. ca. p̃. D. per totum.
Sabbatum ĩ antiq̃ lege an fuit strictius mãdatũ q̃ꝫ nũc dies dñicus. iij. p̃cepto ca. p̃. K. post p̃ncipiũ.
Sabbatũ quot modis sanctificet'. iij. p̃cepto. ca. ij. A. ꝑ totũ.
Sabbatũ violant q̃ absq̃ꝫ legitima causa missam audire negligunt. iij. p̃cepto ca. p̃. L. ĩ p̃ncipio. Idẽ d' ꝑmone audiendo. ibidem. M. cũ sequentib'.
Sabbatũ soluẽdi necessitat' tpe q̃s põt dare licẽtiã. iij. pręcepto. ca. ij. H.
Sacerdos septẽ d' caus' est multũ honorandus. iij. p̃cepto. ca. v. A. B. C. D.
Sacerdos vtilissimus ẽ ecclesie. iij. pręcepto. ca. v. C. in medio.
Sacerdos siue bon⁹ siue mal⁹ maxĩo honore ẽ tenendus. ibidẽ. D. post p̃n.
Sacerdos in pane et aq̃ ieiunans. ⁊ illo die celebrans an vini ablutionẽ sumere debeat. ij. pręcepto. ca. v. V. ꝑ totum.
Sacerdotis officiũ cui assimilet'. ⁊ q̃b' ibidẽ. iij. pręcepto. ca. v. D. circa p̃n.
Sacerdotes raro celebrãtes aut ĩdigne q̃ꝫ grauit' peccẽt. ibidẽ. D. añ medium.
Sacerdotes occasionalit' ad peccandũ inducẽtes q̃ꝫ grauit' peccent. ibidẽ. D.
Sacerdotib' detrahentes q̃ꝫ grauit' peccent. ibidẽ. D. post medium.
Sacerdos leprosus an celebrare possit ⁊ quõ. iij. p̃cepto. ca. xij. H. añ finem.
Sacra scp̃tura quõ legi debeat. p̃. precepto. ca. v. F. circa medium ĩ septima regula secũdo mẽbro in fine.
Sacr̃a eccl̃ie q̃re sũt septẽ. iij. p̃cepto. ca. iij. B. per totum.
Sacr̃a vnde habeant efficaciã. ibidem C. per totum.
Sacr̃a quare sint instituta. iij. pręcepto ca. iij. A. per totum.
Sacramentoꝝ veneratio t̃tio mandato pręcipit'. iij. pręcepto. ca. iij. ĩ principio
Sacramentoꝝ susceptio q̃ꝫ vtilis sit. iij. pręcepto. ca. iij. C. in fine.
Sacramẽtis ecclesie malefici sua instrumenta quare tangi permittant. p̃. pręcepto. ca. xj. Z. per totum.
Sacrificium deo offerẽdum quomodo lex nature dictat. p̃. p̃cepto. ca. vij. H. per totum. et quotuplex sacrificium sit. ibidem. B. Et q̃modo sacrificiũ misse sit dignius alijs. ibidem.
Sacrificiũ altaris ex q̃b' caus' fit deo acceptũ. vij. pręcepto. ca. ix. E. post p̃n.
Sacrificiũ altar' quõ sup oĩa valet pro

satisfaciẽdo ꝓ aĩabꝫ in purgatorio·vij
pręcepto·ca·ix·E·in ꝑncipio.
Sacrificiũ altaris quãtũ tollat ꝺ pęna
ibidem·E·post medium.
Sacrificiũ altaris quãte efficacie sit·ibi
dem·F·per totum.
Sacrilegiũ q̇d sit·et q̇ ꝫ cõmittãt·vj·ꝑ-
cepto·ca·ij·F·in ꝑncipio.
Sacrilegiũ quõ graue ⁊ grãde pctm̃ sit
ꝓpt̃ q̇nqꝫ·vj·pręcepto·ca·ij·F·ĩ medio
Sanatio aĩaꝝ a deo q̊tuplex sit·iij·pręcepto·ca·viij·A·circa ꝑncipiũ.
Sancti q̇bꝫ reuerẽtijs sint honorandi·ꝑ
ꝑcepto·ca·vj·C·ĩ ꝑncipio·ca·viij·B
post mediũ·⁊ ĩ q̇bꝫ signis honorent̃ du-
lia veneratiõe·ꝑ·ꝑcepto·ca·viij·D·
Sancti non canoniçati an possint vene-
rari·ꝑ·ꝑcepto·ca·vj·C·in medio.
Satisfactio pro peccat̃ q̃re ⁊ quõ debet
fieri·iij·pręcepto·ca·x·A·per totum.
Satisfactio de q̇bꝫ rebꝫ et ꝑtibꝫ hoĩs fie-
ri debeat·ibidem·G·ꝑ totum.
Satisfactio ꝑ q̃ oꝑa fieri possit·ibidem
F·G·per totum.
Satisfactio quãto tꝑe·et ꝑ q̊t oꝑa fieri
possit·iij·pręcepto·ca·x·B·ꝑ totũ.
Satisfactio per q̃ oꝑa magis fieri possit·
iij·pręcepto·ca·xj·M·ꝑ totum.
Satisfactio ꝓ aĩabꝫ ĩ purgatorio per q̊t
et q̃ fieri possit·vij·ꝑcepto·ca·ix·A·B
C·D·E·ꝑ to·et ꝓfectũ maiorẽ capiãt
ꝫm maiorẽ charitatẽ·ibidẽ·E·in fine.
Satisfactio ꝓxĩo ꝺ ĩiuria sibi illata ꝑ q̃
fieri possit·v·ꝑcepto·ca·viij·H·ꝑ totũ
Satisfacere ꝑ se ĩ vita q̃re meliꝰ sit q̃ꝫ ꝑ
aliũ post mortẽ·vij·ꝑcepto·ca·ix·B·
Satisfacere an q̇s possit q̇ ẽ in pctõ mor-
tali ꝯstitutus·iij·ꝑcepto·ca·x·H·
Satisfacere viuus ꝓ viuo pctõre an pos-
sit et q̊t modis·iij·ꝑcepto·ca·xj·H·per
totũ·L·ĩ me·et qñ nõ possit·J·ꝑ totũ.
Satisfacere ꝓ alio volẽs quõ debeat eẽ
dispositꝰ·iij·ꝑcepto·ca·xj·L·ꝑ totum.
Satisfaciens pro alio an sibi mereat̃·iij
pręcepto·ca·x·K·ꝑ totum.
Satisfactoriuꝫ opus q̃le esse debeat·vi-
de in Opus satisfactoriũ.
Scandalum q̇d sit·v·pręcepto
ca·xiij·A·in ꝑn·⁊ quot modis pos-
sit quis scandaliçari·ibidem.
Scandalũ quotuplex sit·v·ꝑceꝑto·ca·
xiij·C·circa ꝑncipium.
Scandalũ an sit generale vel spẽale pec
catũ·v·pręcepto·ca·xiij·E·per totum·
Scandalũ qñ sit pctm̃ mortale·⁊ qñ ve
niale·et qñ non·v·pręcepto·ca·xiij·D·
E·F·G·per totum.
Scandalũ in fama ꝓximoꝝ quõ sit ca-
uendũ·vij·ꝑcepto·ca·vij·M·
Scandalũ ne oriat̃ vtꝝ bona sint dimit-
tenda·v·ꝑcepto·ca·xiij·H·J·K·L·
M·per totum.
Scandalũ ĩ q̊t generibꝫ hominum oriri
possit·ibidem·H·in medio.
Scandali pctm̃ q̃ꝫ detestabile sit·v·ꝑce
Scandali suspicio (pto·ca·xiij·B·
quõ facilit̃ nõ sit habẽda·ibidem·L·
Scãdaliçant̃ quot sint pęne·v·ꝑcepto·
ca·xiij·B·añ me·De scãdalo vitãdo
dãt̃ q̃ttuor regl̃e·v·ꝑcepto·ca·xiij·P
Sciẽtia acq̇sita q̃lẽ mercedẽ habebit in
gl̃ia·ꝑ·ꝑcepto·ca·iiij·E·in ꝑncipio.
Scire q̇libet q̃ tenet̃·ix·ꝑcepto·ca·ꝑ·C·
ĩ ꝑn·H·J·ꝑ totũ·ca·ij·A·in ꝑncipio.
Scrupulꝰ q̇d sit·ꝑ·ꝑcepto·ca·v·F·post
mediũ in octaua regula·Et q̇ scrupuli
sint abijciẽdi·et quõ·ibidẽ ĩ·xij·regula
Secretũ quotuplex sit ꝛc̃·vide in
Sigillum.
Sẽsus hoĩs quõ ĩ p̃ria p̃miabũt̃·x·ꝑce-
pto·ca·vj·A·ꝑ to·et quõ fiet sensatio
ꝑ sensus in p̃ria·ibidẽ·B·⁊ q̊tuplex sit
sentire·ibidẽ.
Sensus hoĩs quõ ab humanitate chri-
sti tãq̃ꝫ a iocũdissimo obiecto satiabũt̃
x·ꝑcepto·ca·x·F·ꝑ to·G·pꝰ ꝑn·ꝑ totũ
Sensibiliũ maximã delectationẽ q̃ ⁊ q̊t
causabũt ĩ p̃ria·x·pręcepto·ca·xj·B·

Tabula alphabetica

Serpẽtes ꝑ diuinũ ꝟbũ an liceat arcere ꝑ.pręcepto.ca.xj.gg.ĩ fine.
Seruire deo ꝓpt̃ vitã ęternã an licitum sit.⁊ nõ ꝓpterea eũ diligere ꝫ ꝓpt̃ se.ꝑ.ꝓcepto.ca.iiij.O.ꝑ totũ.vide ĩ Diligẽ.
Seruile op⁹ die dñico factũ an excusari possit aliqñ et ꝑ q̃.iij.pręcepto.ca.ij.C J.K.ꝑ totum.
Seruile op⁹ ex necessitate fieri quot modis ꝯtĩgat et quõ.⁊ qñ excusat a violatiõe sabbati.iij.ꝓcepto.ca.ij.D.E.F.
Seruile op⁹ die festiuo factuꝫ an pietas ⁊ modicitas excusent.iij.pręcepto.ca.ij J.K.ꝑ totum.
Seruit⁹ q̃tuplex sit.iij.pręcepto.ca.ꝑ.J K.per totum.
Seruit⁹ q̃ deo fit quõ ĩ nostrã cedet vtilitatẽ.ꝑ.pręcepto.ca.xj.K.in medio.
Sigillũ secreti et ꝯfessionis an sꝑligat.⁊ quõ.viij.ꝓcepto.ca.iij.B C.per totũ.
Sigilla hominẽ ad tacẽdũ artantia q̃t sint.iij.pręcepto.ca.ix.M.ꝑ totũ.
Signũ aliqd̃ a deo peti an sit licitum.ꝑ pręcepto.ca.xix.D.in ꝑncipio.
Signũ magne fidei q̃d sit.ꝑ.pręcepto.ca.ij.G.post medium.
Signũ reꝓbatiõis q̃d sit.vide ĩ Sup-
Sig̃ exteriora in ꝟbis gestis ⁊ fa- (bia.
ctis cui debeant corrñdẽ.ꝑ.ꝓcepto.ca.xv.C.circa ꝑn.de hꝫ vide in Uestis.
Simulatio q̃d sit.ꝑ.ꝓcepto.ca.xv.B.
Sil̃atio q̃tuplex sit ⁊ q̃ mortalis.⁊ q̃ nõ viij.precepto.ca.ij.G.post ꝑn.ꝑ totũ.
Sil̃atio q̃re sit pctm̃.ꝑ.pręcepto.ca.xv C.ĩ ꝑn.et qñ sit pctm̃.D.ad finem.
Simulatio aliq̃ an sit licita.ꝑ.pręcepto ca.xv.J.per totum.
Simulatio ⁊ hypocriꝫ quõ differãt.viij pręcepto.ca.ij.B.in ꝑncipio.
Simulata eq̃tas quõ sit duplex iniquitas.ꝑ.pręcepto.ca.xv.E.in fine.
Sobrietas quid sit.vj.ꝓcepto.ca.vj.A.in ꝑncipio.
Societas bona quõ.et qñ sit quęrenda ꝑ.pręcepto.ca.xx.O.in medio.
Societas mala q̃ꝫ ꝑiculosa sit.⁊ quõ societas popularis fuit btõ Petro occasio dñm negandi.ꝑ.pręcepto.ca.ꝑ.F.
Sol et luna quõ stabũt post diẽ iudicij.x.pręcepto.ca.v.H.post mediũ.
Somnia an et quõ sint signa futurorũ.ꝑ.pręcepto.ca.x.C.ꝑ totum.
Somnioꝝ q̃ꝫ diuꝰse sint cãe.ꝑ.pręcepto ca.x.B.in ꝑncipio.⁊ quõ caute ꝫm ea possit iudicari.ibidem ad finem.
Sorte vti quid sit.ꝑ.pręcepto.ca.x.E.
Sortibꝫ licite vti ĩ q̃t casibꝫ cõtingat.ꝑ.pręcepto.ca.ix.H.ꝑ totum.
Sortibꝫ male vti ĩ quot casibꝫ ꝯtingat.ibidẽ.F.in ꝑncipio.
Species reꝝ an possint ꝑmutari ꝑ.ꝓcepto.ca.xj.M.in ꝑncipio.
Sperãda et desiderãda quõ sunt a deo petenda.ꝑ.pręcepto.ca.iij.B.
Spare ĩ sanctos et sanctas ꝑuilegiatas quõ liceat.ꝑ.pręcepto.ca.iij.G.
Spes q̃d sit.ꝑ.ꝓcepto.ca.iij.A.in ꝑn.
Spes quõ cadit sꝫ pręcepto.ꝑ.ꝓcepto.ca.iij.in ꝑncipio.
Spes sup miꝫicordia dei ⁊ ĩ ꝓprijs meritis quõ fundari debeat.ibidẽ.A.
Status honestas q̃ sit.vij.pręcepto.ca.iij.G.in ꝑncipio.
Status decentia quõ sit ꝯseruãda.vij.pręcepto.ca.iij.G.ꝑ totum.
Strepit⁹ noct̃nales ⁊ cęte insolẽtie in q̃busdã domibꝫ ꝯtingẽtes a q̃ et ope cuius fiãt.ꝑ.ꝓcepto.ca.xj.S.per totum.
Stupꝝ q̃d sit.⁊ stupꝝ cõmittens q̃d teneat̃ ĩ foro ꝯscĩe.vj.ꝓcepto.ca.ij.B.
Stupro ꝙ mala eueniant.vj.pręcepto ca.ij.B.per totum.
Subditi an ꝓlatos debeãt accusare.vide in Accusare.
Subtilitas in corꝑibꝫ gl̃iosis quõ erit ĩ patria.x.pręcepto.ca.vij.G.ꝑ totum.
Suffragia quibꝫ prosint.⁊ q̃bꝫ non.vij.

p̄cepto.ca.viij.A.p to.C.ī medio.D ī p̄ncipio.F.ī p̄ncipio.
Suffragia q̄ intentiōe debeāt recte regulari.vij.pręcepto.ca.viij.D.in medio.
Suffragia ꝓ alio facta an etiā ꝓsint facienti ad satisfaciēdū ꝓ se.vij.pręcepto ca.viij.D.ad finem.
Suffragia facta p pctōres an valeāt iustis.vij.pręcepto.ca.xj.G.p totū.
Suffragia facta ꝓ multꝫ an valeāt eq̄liter oībꝫ.ibidem.J.p totum.
Suffragia ꝯtinuata successiue an plus valeāt simul factis.ibidē.K.p totum.
Suffragioꝝ valor p q̄ttuor g̃dꝰ distinguit̄.vij.pręcepto.ca.ix.H.p totū.
Supbia q̄d sit.ꝛ quō p eā peccet̄.p̊.pręcepto.ca.xij.B.H.in p̄ncipio.
Supbia essentialit̄ ī q̊ sit.p̊.p̄cepto.ca.xij.H.in p̄ncipio.
Supbia ꝛ īanis gl̄ia differūt q̄druplicit̄er.p̊.pręcepto.ca.xij.C.p totū.ca.xiij C.añ mediū.ca.xiiij.B.ī p̄ncipio.
Supbia quō duabꝫ ꝟtutibꝫ cōtrariat̄.p̊.pręcepto.ca.xij.C.in p̄ncipio.
Supbia prohibet̄.p̊.precepto.ca.p̊.K.circa finem.ca.xij.A.in p̄ncipio.
Supbia q̄ꝫ magnū maluꝫ sit.p̊.p̄cepto ca.xij.
Supbia quō sit reꝓboꝝ euidētissimū signū.p̊.pręcepto.ca.xiij.G.circa p̄n.
Supbia q̄bꝫ opibꝫ se īmisceat.p̊.pręcepto.ca.xiij.E.per totum.
Supbia quō multꝫ nocet et q̄bꝫ.ibidem F.per totum.
Supbia qñ sit mortale pctm̄ et qñ non p̊.pręcepto.ca.xiij.G.p totum.
Et dāt̄ ad hꝰ ꝯclusiōes illatiue ex regul̄ datis d̄ cognitione pctōꝝ venialiū vel mortalium.ibidem.J.p totum.
Supbia in vestiuꝫ ornatu generat ex se multa vitia.p̊.pręcepto.ca.xviij.H.
Supbia in vestitu p multa scōꝝ exēpla dissuadet̄.p̊.p̄cepto.ca.xviij.J.p to.
Supbia ī vestitu exteriori est q̄ntuplex stulticia.ibidem.K.p totum.
Supbie radices quotuplices sint.p̊.p̄cepto.ca.xij.D.per totum.
Supbie q̊t ꝛ q̄ sint cause eā añcedentes p̊.pręcepto.ca.xij.G.in p̄ncipio.
Supbie q̄ et q̊t sunt ꝯcomitātia.p̊.p̄cepto.ca.xiij.E.circa principium.
Supbie q̊t sint spēs.p̊.p̄cepto.ca.xij.H
Prima spēs q̄ sit.ibidē.H.post p̄n.ꝛ q̊t sint eius signa.ibidem.J.per totum.
Scd̄a spēs q̄ sit et quō mltiplicit̄ errat qui hac specie peccat.ibidē.K.L.p to.
Tertia species q̄ sit.xiij.ca.A.p totū.
Quarta spēs q̄ sit ꝛ quō p eam peccat̄.ibid̄.ca.xiij.C.p to.ꝛ q̄ ad eā reducāt̄ C.post mediū.D.p totum.
Supfluū q̄d sit ꝛ q̄lit̄.et ꝑm q̄ debet sumi.ꝛ attendi.vij.p̄cepto.ca.iij.D.E.F.G.per totum.
Supstitio q̄d sit.p̊.p̄cepto.ca.xj.A.in p̄ncipio.dd.circa p̄ncipiū.ꝛ q̊t sunt superstitiōis genera.ibidem.A.circa p̄n.
Supstitiōes quō cog̊scāt̄.p̊.p̄cepto.ca.xj.dd.Et ponūt̄ multa supstitionū exempla.ibidem.
Supstitiones q̄ꝫ g̃uia sint pctā.p̊.pręcepto.ca.ix.C.ī p̄n.ꝛ quō ꝛ q̄bꝫ mōis sint pctā mortalia.ibidē.ca.ix.D.p totum
Supstitionū q̊t sint spēs p̄ncipales.p̊.pręcepto.ca.ix.B.per totum.
Supstitionū maleficia vñ sortiant̄ effectum.ibidem.F.p totum.
Supstitiōibꝫ vtens apostata ꝛ p̄uaricator fidei declarat̄.p̊.p̄cepto.ca.ix.C.
Suspicās de ꝓxīo suo mōrle pctm̄ ex leuibꝫ ꝛ īsufficiētibus signis ꝛ firmiter ex hinc credēs an mortalit̄ peccat.p̊.pręcepto.ca.xiij.D.post p̄ncipiū.
Suspicio q̄d importat.p̊.pręcepto.ca.xiij.D.post p̄ncipium.
Suspicio ex q̄bꝫ ꝯtingat.ibidē.D.
Suspicionis q̊t sint gradꝰ.ibidem.D.

Taciturnitas ī q̄bꝰ sit habenda.vide in Sigillū.

Tabula alphabetica

Tactus ĩ p̃ria quõ ꝑficiet̃ ⁊ q̃bꝫ rõne sui obiecti maxĩo gaudio p̃miabit̃ .x. p̃cepto .ca. vj. H. ꝑ totum.

Tediũ vite vñ oriat̃ ⁊ qñ sit pctm̃

Temptare deũ q̃d (p̃. p̃cepto .ca. xx. N sit. p̃. p̃cepto .ca. xix. A. ꝑ to. cũ declara-

Tẽptare deũ an sꝑ (tiõe eiꝰ. B. C. D.

Temptatio dei q̃tu (sit pctm̃. ibidẽ. A. plex sit. p̃. pręcepto .ca. xix. B. in p̃n.

Tẽptatio dei ꝑ q̃t genera hominũ fit. ibidem. E. in p̃ncipio.

Temptatiõis ꝓgressus quõ fit. et quõ ex ea pctã fluũt. ix. pręcepto .ca. iiij. F.

Tẽptationũ vie q̃ sint ⁊ quõ sint obstrude. vj. p̃cepto .ca. p̃. J. in p̃ncipio.

Tẽptãtiũ deũ q̃druplex ẽ g̃dꝰ. p̃. p̃cepto

Tẽptatio hoĩs ĩ mortꝫ arti- (ca. xix. H. culo q̃re quõ ⁊ q̃t d̃ cauꝫ sit g̃uissima. iij

Tẽpestates an liceat (p̃cepto .ca. vj. A. ꝟbis sacrꝫ cãpanaꝝ pulsatiõibꝫ ⁊ silibꝫ repellere. p̃. pręcepto .ca. xj. pp. ꝑ totũ.

Tepiditas q̃ꝫ mala sit. vid̃ ĩ Negligẽtia

Tepiditas quõ diabolo p̃stat fiduciam temptandi. p̃. pręcepto .ca. xx. F.

Testificari an q̃s teneat̃ aliq̃bꝫ casibus.

Testis testificã- (viij. p̃cepto .ca. iij. A. do vl̃ alias asserẽdo iurare volẽs qualẽ sciam hr̃e debeat sup̃ re ipsa de q̃ iurare debeat. viij. p̃cepto .ca. iij. G. H. J.

Testimoniũ an licite põt fieri d̃ his q̃ alicui ĩ secreto sũt cõmissa. viij. p̃cepto .ca.

Testimoniũ falsum (iij. B. C. ꝑ totũ. an sꝑ sit mõrle pctm̃. ibidẽ. E.

Thesauri ĩuẽti an sint retinendi et quõ. vij. pręcepto .ca. iiij. Y.

Timor ĩ genere an excuset a pctõ p̃. pręcepto .ca. xxj. K. ꝑ totum.

Timor qñ sit mortale pctm̃. ibidem. L.

Tristicia q̃tuplex sit. p̃. pręcepto ca. xx. A. circa p̃ncipium.

Tristicia de alieno bono q̃tuplex sit. v. p̃.

Tristicia de bono (cepto .ca. v. C. D. diuĩo qñ sit p̃mꝰ motꝰ qñ veniale pctm̃ ⁊ quõ mõrle. p̃. pręcepto .ca. xx. D. E.

Tristicie q̃t sint radices. ⁊ cãe. ibidẽ. B.

Turpia et inhonesta q̃ sint ⁊ quõ sint occl̃tãda. p̃. p̃cepto .ca. xxj. B

Venditio et emptio quot v req̃rant ꝯditiões vt fiant licite vij. pręcepto .ca. v. C. circa medium. E. ꝑ totũ. F. in p̃ncipio.

Venditio ⁊ emptio quõ ꝑm nãlẽ ⁊ diuinã legẽ req̃rãt eq̃litatẽ. ⁊ ꝑm q̃ iustũ p̃ciũ ĩ ipsis sit sumendũ. vij. p̃cepto .ca. v. G. H. K. ꝑ to. ⁊ q̃ estimatio sit sequen-

Vẽditiõis ⁊ emptiõis q̃s de- (da. K. beat eẽ finis intẽtꝰ. vij. p̃cepto .ca. v. L

Vẽditor an teneat̃ dicẽ defectũ vl̃ vitiũ

Vẽditiõe ⁊ em- (rei vẽdẽde. ibid̃. M. ptione q̃t duplicit̃ possit fieri fraudatio

Vendẽ rẽ charꝰ q̃ꝫ sit em- (ibidẽ. D. pta an liceat. ⁊ in q̃bꝫ casibꝫ. vij. p̃cepto

Vendẽtes quõ diũsum lucꝝ (ca. v. F. debẽt cape. vij. pręcepto .ca. v. P.

Veniale pctm̃. vide in Peccatũ.

Verba ꝯtũeliosa ꝓferre qñ sit pctm̃ mortale aut veniale aut nullũ. v. pręcepto.

Verba obꝓbriosa q̃ꝫ mali (ca. iij. C. effectꝰ sint gnãtiua. v. p̃cepto .ca. ij. G.

Verba ambigua quõ sint intelligenda.

Verba vl̃ facta (viij. p̃cepto .ca. iij. E. occasionẽ scãdali inducẽtia q̃t mõis fient. v. pręcepto .ca. xiij. C. pꝰ p̃ncipium

Verbũ detractorium qñ sit veniale aut mortale. v. pręcepto .ca. x. F. post p̃n.

Verbũ dei quãte efficacie sit. p̃. p̃cepto.

Verecũdia q̃tuplex sit. p̃. p̃- (ca. xj. gg.

Verecũdia qñ sit ⁊ (cepto .ca. xxj. F. q̃bꝫ d̃ cauꝫ laudabil̃. p̃. p̃cepto .ca. xxj. E. ꝑ totũ. ⁊ ꝑ oppositũ ĩuerecũdia q̃t d̃ cauꝫ sit vitupabil̃. ibidẽ. F. in p̃ncipio

Verecũdia qñ sit mõrle pctm̃ aut veniale. p̃. p̃cepto .ca. xxj. M. ꝑ totũ.

Verecũdia bona q̃d sit. ibidẽ. B. ꝑ totũ

Verecũdia bõa ĩ q̃bꝫ repiat̃. ibid̃. B. F

Verecũdia mala q̃d sit. p̃. pręcepto .ca. xxj. G. in p̃ncipio.

Verecundia mala in quibus reperiatur p̃. pręcepto .ca. xxj. O. ꝑ totũ.

Verecundia mala quot habeat radices

ibidem. P. in fine.
Uerecūdia q̄t remedȳ ſ expellet. ibiđ. B
Vermis ꝓſcie q̄d ſit et quō ſit ī viuētib⁹ et ī dānat⁹. x. pr̄cepto. ca. iij. E. p totū.
Vermis ꝓſcie q̄tuplex ſit. ibidē. F. p to.
Veſtes p̄cioſas ferre an ſit pctm̄. ꝑ. q̄ cepto. ca. xvij. L. per totū.
Veſtes vane et turpes vl ſuperflua ornamenta an ppt̄ ꝓſuetudinē ſine gui pctō poſſint ferri. ꝑ. pr̄cepto. ca. x viij. B.
Veſte muliebri an vir poſſit vti. et conuerſo. ꝑ. pr̄cepto. ca. xviij. D. p totum
Veſtis exti⁹ quō īteri⁹ animi debet eē iudiciū. ꝑ. pr̄cepto. ca. x vij. B.
Veſtiri p̄cioſe an poſſint ꝓſtituti ī dignitatib⁹. ꝑ. pr̄cepto. ca. xvij. D. p totum
Veſtium humiliū relatio an ſit ꝟtuoſa opatio. ꝑ. q̄cepto. ca. xviij. L. q̄ q̄b⁹ ꝓſo
Veſtiū p̄cioſitas (nis q̄ q̄b⁹ modis. N. q̄t generib⁹ hominū. q quō ꝑm magis q min⁹ admittit. ꝑ. pr̄cepto. ca. xvij. F.
Veſtiū curioſitas quō hūano ſtudio ſit excogitata. q q̄ntū nūc diſtat a ꝑma veſtiū inſtitutiōe. ꝑ. pr̄cepto. ca. xvij. D.
Veſtiū textaq̄ ꝑm⁹ iuētor q̄s fuit. ꝑ. q̄ce
Veſtitu exti⁹i an q (pto. ca. xvij. D. quō ꝟtutes acq̄rūt. ꝑ. pr̄cepto. ca. xvij
Veſtitu p exceſſū aut defe (B. ī fine. ctū ꝓtigit. xij. mōis peccari. ꝑ. pr̄cepto.
Veſtitū hūlē quō q (ca. xvij. G. D. dā impugnāt. q rōnes eoꝝ ſoluūt. ꝑ. q̄
Veſtit⁹ ſuꝑbia cui (cepto. ca. xviij. M. aſſimilet. vide ī Superbia.

Via ad patriā celeſtē q̄ ſit. ꝑ. q̄ce
Via regia ī mādat⁹ dei (pto. ca. iij. B obſeruanda q̄ ſit. ꝑ. pr̄cepto. ca. v. F.
Uia vitioꝝ durioꝝ ē etiā nāl mādatoꝝ obꝟuātia ppt̄ q̄nq̄. ꝑ. q̄cepto. ca. ꝑ. F.
Vitia capitalia q̄re aliq̄ dicāt. vij. pr̄ce
Uitia q̄re ſenſualib⁹ hoī (pto. ca. ꝑ. D. bus appareāt ꝟtutib⁹ dulcioꝛa. q ex q̄t q q̄b⁹ cauſ. ꝑ. q̄cepto. ca. ꝑ. F. in medio
Vitia repm̄ē quō poſſum⁹. q p q̄ media. ix. pr̄cepto. ca. ij. L. poſt medium.
Uitiū negās qđ q̄s ī ſe tñ habet. an et q̄ modo p̄ccet. ꝑ. pr̄cepto. ca. xiij. B.
Vini potationē quō multa repḥēſibilia cōcomitat. vj. pr̄cepto. ca. vj. D.
Vinū abuſiue ſūptū ſeptē mala inducit
Virginē opp̄mēs vl ſeducēs (ibiđ. L. q̄d teneat ī foro ꝓſcie. vj. pr̄cepto. ca. ij. B. in principio.
Uirgies an p̄cioꝝ ſint ornāde. ꝑ. pr̄ce
Uirgines ī p̄ria an q (pto. ca. xvij. E. quō hūanitati chriſti erūt ꝓpīq̄ores. x.
Virtuoſi actor q̄ ſūt (q̄cepto. ca. v. D ꝓditiōes. ꝑ. pr̄cepto. ca. ij. K. p⁹ mediū
Virtutes q̄b⁹ mōis ſint acq̄rēde. ix. q̄ce
Virtutes quō differēt (pto. ca. iij. O. ſint ī aīa q ī actib⁹ exti⁹ib⁹. ꝑ. pr̄cepto
Virtut⁹ mediū quō ſit ſu (ca. xvij. B. mendū. vij. pr̄cepto. ca. iij. J. in p̄n.
Virtutē hñs pfectā. q hñs ꝟtutē impfectā vel carēs ꝟtute quō differēt poſſint eūdē actū agere. ꝑ. pr̄cepto. ca. ij. K.
Vis iraſcibil et ꝓcupiſcibil in p̄ria. quō pficient. x. pr̄cepto. ca. xj. L. per totū.
Viſio dei q̄tuplex ſit q q̄ ſint ille viſiōes
Viſio dei q̄t mōis (x. q̄cepto. ca. xij. E habeat. x. q̄cepto. ca. iij. B. p⁹ medium
Uiſio dei in glia quō ſequat ad maiorē amorem in via. ꝑ. pr̄cepto. ca. iiij. E.
Viſio vie p q̄ impediat p nō ſit pfecta.
Viſio hūanitat⁹ (x. pr̄cepto. ca. xij. E. chriſti q̄le gaudiū affert beat⁹. x. q̄cepto
Viſio btōꝝ quō q ex q̄b⁹ erit (ca. ij. L. marie gaudioſa. x. q̄cepto. ca. vj. L. D
Viſiōes noct̄nales ſpirituū q̄t mōis cōtingē poſſint. ꝑ. q̄cepto. ca. xj. J. p totū
Viſiōes ī ſpecul maleficoꝝ quō illuſorie ſint. ꝑ. pr̄cepto. ca. xj. F. p totum.
Viſiōes ſortilegice quō ſint falſe. ꝑ. q̄cepto. ca. x. A. p to. ca. xj. M. circa p̄n.

Unctio ſacra an ſit ſacrm neceſſitat⁹. iij. pr̄cepto. ca. vj. L. p totū.
Vnctio q̄b⁹ ſit dāda. ij. q̄cepto. ca. vj. B. ī me. q qñ ſit dāda. ibiđ. B. ad finē
Vnctio an ſit iterāda etiā ī eadē egritudine. ibidē. B. poſt mediū.
Vnctionis extreme quot ſint effectus q

Tabula alphabetica

vtilitates·iij·pręcepto·ca·vj·A·p to·
Vnctiōis sacr̄m q̄bꝫ sit institutū·iij·pręcepto·ca·vj·ī p̄n·
Vnctionē negligēs voluntarie·ꝛ quō peccet·iij·p̄cepto·ca·vj·C·ad finē·
Vngend⁹ quō debeat eē dispositus·ibidem·B·p totū.
Vngi an debeat q̄ rōnis vsum perdidit·ibidē·A·circa mediū·B·circa finem.
Voluntas viri iusti q̄lis esse debet·p̄·pręcepto·ca·ij·J·circa me·
Vota an irritari aut dispēsari aut commutari possint·et p q̄s·ij·p̄cepto·ca·v·X·p totū.
Voti fractio ꝓpria auc̄te absq; rōnabili cā an sp sit mortale peccatū·ij·pręcepto·ca·v·G·in medio.
Voti liciti et cōpleti q̄t sint ꝯditiōes·ij·pręcepto·ca·v·A·B·C·p totū.
Voto aliq̄d faciēs qd̄ aliūde nō faceret an ex h̄ meret·ij·p̄cepto·ca·v·F·p to·
Votū an req̄rat deliberationē·ij·pręcepto·ca·v·B·circa p̄ncipiū.
Votū q̄d sit·ij·pręcepto·ca·v·A·in p̄n·
Voti ꝯditiōes·vide in Conditio.
Votū cui ꝓprie fieri debet·ij·p̄cepto·ca·v·B·ad finē iuramēto·ij·pręcepto·ca·v·H·p totū.
Votū an sp obliget ad obseruātiā·ibid̄
Votū sb̄ ꝯditiōe emissū an obliget vouētē·ibidē·N·p totum.
Votū sb̄ ꝯditōe ī honesta factū an sit obligatoriū stāte ꝯditiōe·ibidē·R·p to·
Votū sb̄ ꝯditiōe factū·ꝛ ꝯditōe ꝓpt̄ culpā vouēt̄ nō īpleta an sit obligatoriū·ibidē·O·P·p to·
Votū subitaneū an et quō obliget·ij·pręcepto·ca·v·L·
Votū quō obligat ad rē possibilē solum·ibidē·G·in p̄n·
Votū d̄ abstinētia carniū an ad medici mādatū laxari debeat·ij·pręcepto·ca·v·S·p totum.
Votū indeliberatū relaxās ꝓpria auc̄te an mortalit̄ peccet·ibidē·X·in fine.
Vouēs castitatē ꝛ fornicās·quō dupliciter peccet·ibidē·A·post mediū.
Vouere an sit expediēs·ij·p̄cepto·ca·v·D·p totū.
Vouere quō sit act⁹ latrię·ij·pręcepto·ca·v·E·in p̄ncipio.
Vouē an liceat ꝙ oīne votū vouēdū velit voce vl̄ scp̄to exp̄mē·ij·p̄cepto·ca·v·S·p to·
Voto aliq̄d facē an sit meli⁹ q̄ sine voto·ij·p̄cepto·ca·v·E·p totū.
Vsura circa q̄ cōmittat̄·vij·pręcepto·ca·vj·B·circa p̄ncipiū.
Vsurarij quō mult̄ mōis peccēt·vij·pręcepto·ca·vj·J·K·L·M·N·O·p to·
Vsurari⁹ ad q̄ tenet̄·ibidē·B·in p̄n·
Vsurādi quō multi sint modi·ibidē·J per totum vsq; O.
Vulnera ī sanct̄ ī p̄ria an apparebūt·ꝛ q̄re·ꝛ quō gl̄iosa apparebūt·x·p̄cepto·ca·vij·F·p totum·ca·viij·A·in medio.
Vxorem an q̄s pl⁹ diligē teneat̄ q̄ pentes·iiij·p̄cepto·ca·iij·G·p⁹ mediū
Christi hūanitas quō erit cā excellentissimi gaudij btōꝝ et saturitas obiectiua omniū sensuū btōꝝ·x·p̄cepto·ca·x·E·F·G·p totum.
Imago aīę peccatric̄ quō depingi debeat·ix·p̄cepto·ca·ij·J·añ fi·
Imagines q̄t d̄ caus̄ īuēte sūt·p̄·p̄cepto·ca·viij·D·ī prin·
Imaginū vsus q̄re admittat̄ ī eccl̄ia cū ī vet̄·test·repiat̄ vetit⁹·p̄·p̄cepto·ca·viij·B·ī fi·C·p totū
Hypocrisis vana gl̄ia ꝛ iactātia quō differēt̄ ex eadē radice oriant̄·p̄·pręcepto·ca·xv·A·fere p totum.
Hypocrisis q̄t mōis accipiat̄·ibid̄·B·
Hypocris̄ coīter dicta ꝛ simulatio quō idē sint·vide in Sil̄atio.
Hypocris̄ ꝓprie dicta q̄d sit·p̄·pręcepto·ca·xv·E·ī medio
Hypocris̄ q̄t īcludat in se·ibidem·E·añ finem.
Hypocris̄ ꝓpria ī q̄t et q̄bꝫ p̄sonis repiat̄·p̄·pręcepto·ca·xv·F·per totum.
Hypocris̄ ꝓprie dicta an sp sit pctm̄·ibidē·E·p⁹ me·ꝛ quō cog̃scat̄ an sit pctm̄ mōrle vl̄ veniale·ibid̄·K·p to·L·ī p̄n·

Hypocris quõ sit piculosa ⁊ valde noci
ua. p̊. p̃cepto. ca. xv. L. p⁹ p̊n. vsq; ĩ fi.
Hypocrita q̊d sit. ibidẽ. E. ĩ medio. et q̊
mõ cog̊scat. G. p totũ.
Ironia q̊d sit. et an sit pctm̃. p̊. p̃
cepto. ca. xv. M. p totum.
Zelus dom⁹ dei quõ ⁊ ĩ q̊ debet ha
beri. v. pręcepto. ca. xj. D. p totũ.
Ziçania q̊t d̊ caus nõ sit euellẽda. v. p̃
cepto. ca. xiij. N. O. p totum.

Et sic est finis.

Sequit̃ aliud registruz si-
ue contenta capitulorum
cuiuslibet pręcepti.

Primũ capitulũ primi p̃
cepti tractat q̃z stricte de⁹ velit
pręcepta seruari.
Secundũ tractat de fide.
Tertium tractat de spe.
Quartum de dilectiõe.
Quĩtũ d̊ errore mltiplici circa dilectionẽ
et quõ pñt cognosci pctã mortalia.
Sextũ d̊ s̃uitute dei et veneratiõe sctõꝝ
Septimũ d̊ sacrificijs oblatiõib⁹ ⁊ deci-
Octauũ d̊ veneratiõe imaginũ (mis.
et reliquijs sanctoꝝ.
Nonũ d̊ spẽb⁹ sup̃stitionũ. et d̊ grauita-
te peccati huius.
Decimũ de falsa translatiõe hominũ et
somnijs ⁊ d̊ sortib⁹ ꝛc̃.
Undecimũ recapitulat species sup̃stitio
num. d̊ lupis
Duodecimũ tractat d̊ sup̃bia ⁊ ei⁹ spẽb⁹
Decimũ tertiũ d̊ iactãtia et remedijs su-
Decimũ quartũ d̊ inani glia (perbie.
et remedijs eius.
Decimũ quintũ d̊ hypocrisi q̊d sit. et q̃lit̃
cõmittit̃ et simulatione.
Decimũ sextũ d̊ p̃sumptione noui.
Decimũ septimũ d̊ vestib⁹ tm̃.
Decimũ octauũ an mulieres peccẽt mor-
taliter se ornantes.
Decimũ nonũ de temptatione dei.
Vicesimũ d̊ accidia. et spẽb⁹ ei⁹ et reme-
Vicesimũ primũ de erubescẽtia (dijs.
christum sequẽdi et remedijs.
Vicesimũ secũdũ d̊ ꝯtẽptu ⁊ ĩobediẽtia

Capitula secundi p̃cepti.

Primũ capitulũ tractat d̊ assumptio
ne noĩs dei et iuramẽto.
Secũdũ d̊ piurio. et qñ sit mortale.
Tertiũ quõ iuramẽtũ fit multiplicit̃.
Quartũ de blasphemijs iurãtib⁹ illicite
p creaturas. et adiurãtib⁹ illicite.
Quĩtũ d̊ voti ⁊ ei⁹ fractiõe ⁊ dispẽsatiõe

Capitula tertij p̃cepti.

Primũ capituluz tractat festa q̃lit̃ sũt
celebrãda. q̃re instituta sunt. ⁊ d̊ trans-
gressorib⁹.
Secũdũ q̃lit̃ festa sanctificantur.
Tertiũ d̊ sacr̃is. et p̊mo de baptismo.
Quartũ de confirmatione.
Quintũ de sacramẽto ordinis.
Sextum de extrema vnctione.
Septimum de matrimonio.
Octauũ d̊ pnĩa. ⁊ p̊mo de ꝯtritione.
Nonum de confessione.
Decimũ de satisfactione.
Undecimũ d̊ remedijs recidiuationis ⁊
piculis ꝓcrastinãtib⁹. ⁊ an vnus põt sa-
tisfacere.
Duodecimũ de sacramẽto eucharistie.
Decimũ tertiũ d̊ sanctificatiõe locoꝝ scz
ecclesię. altaris. ⁊ cęmiterij.
Decimũ quartũ d̊ labore ⁊ ocio. ⁊ d̊ mę-
chanicis.

Capitula quarti pręcepti

Primũ de dilectione dei.
Secundũ de dilectione proximi.
Tertiũ d̊ numero et g̃du diligendoꝝ.
Quartũ de dilectiõe proximi ꝓut cadit
sub consilio.

Quintũ quõ filij debẽt ꝑentes honorare
Sextũ d̃ honoratiõe patris spũalis.
Septimũ d̃ ꝑlato sęculari honorãdo.

Capitula quinti ꝑcepti.

Primũ d̃ homicidio et lęsiõe peccata clamantia.
Secũdũ d̃ caus̃ hõicidij. scz ira et ĩuidia
Tertiũ quõ ira sit capitale vitiũ. et de filiab̃ eius.
Quartũ d̃ maledictiõe ⁊ d̃ remedijs irę
Quintũ de inuidia et eius remedijs.
Sextũ d̃ filiab̃ ĩuidię. Et ꝑmo de odio
Septimũ quomodo ĩimici sunt diligendi vel odiendi.
Octauũ d̃ recõciliatiõe calũnia ⁊ orõne.
Nonũ d̃ dilectione inimicoꝝ et rancore.
Decimũ d̃ detr̃ctiõe fugiẽda ⁊ nocum̃to
Vndecimũ de correctiõe fraterna.
Duodecimũ de ordine correctiõis.
Decimũtertiũ de scandalo et q̃ sint ꝓpt̃ scandalũ vitanda.
Decimũquartum de irrisione.

Capitula sexti ꝑcepti.

Primũ capitulum tractat de męchia et luxuria.
Secũdũ d̃ spẽb̃ luxurię scz cantu oscul̃.
Tertiũ de chorea et qñ sit pctm̃ mortale.
Quartũ d̃ actu ꝯiugali licito fragili ꝛc̃.
Quĩtũ de gula. tꝑantia. et specieb̃ eius
Sextũ de sobrietate et ebrietate ⁊ filiab̃ gulę.
Septimũ d̃ abstinẽtia et ieiunio.
Octauũ q̃ tenẽt̃ ieiunare. et q̃s põt dispẽsare.

Capitula septimi ꝑcepti.

Primũ capitl̃m d̃ auaricia ⁊ appetitu
Secũdũ d̃ obduratiõe ⁊ elemosyna ꝛc̃.
Tertiũ qñ homo teneat̃ ad elemosynã ⁊ qñ non.
Quartũ de furto ⁊ reb̃ inuentis.
Quintũ de emptiõe et venditiõe.
Sextũ d̃ ꝯctib̃ vsurarijs et ludis ꝛc̃.
Septimũ de restitutione.
Octauũ de suffragijs mortuoꝝ.
Nonũ ꝑ q̃ aĩę defunctoꝝ iuuari pñt.

Capitula octaui ꝑcepti.

Primũ capitulũ d̃ mendacio. ⁊ qñ sit mortale.
Secundũ de peccatis oris. promissione. iactantia ꝛc̃.
Tertium de falso testimonio.

Capitula noni ꝑcepti.

Primũ capitulũ de ignorantia quotuplex sit. et q̃ꝫ periculosa.
Secundũ de cognitiõe ꝓpria et defectu.
Tertiũ de ignorantia qñ excusat et quotuplex ignorantia.
Quartũ de concupiscentia.

Capitula decimi ꝑcepti.

Primũ d̃ ꝯcupĩa alienaꝝ mulieꝝ.
Secũdũ d̃ pęnis t̃nsgrediẽtiũ decalogũ de inferno. tenebris. igne. frigore ꝛc̃.
Tertiũ d̃ pęnis interioribꝫ damnatoꝝ.
Quartũ d̃ pęna damnatoꝝ respectu superiorum.
Quintũ d̃ p̃mio seruãtiũ decalogũ. Et ꝑmo de gaudijs q̃nq̃ꝫ sensuũ.
Sextũ d̃ visiõe corꝑali delectabilissima et alioꝝ sensuũ ꝑfectiõe.
Septimũ de dotib̃ corꝑis.
Octauũ de aurea et aureola et fructu.
Nonũ de fructib̃ beatoꝝ.
Decimũ de societate iocũdissima. amicitia. concordia. et honore.
Vndecimũ d̃ int̃ioribꝫ gaudijs irascibil̃ ꝯcupiscibil̃ q̃etatiõe intellect⁹ rõne scilium.
Duodecimũ d̃ dotib̃ aĩę. scz visiõe. dilectione. et comp̃hensione.

Et sic est finis.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

Prologus · Preceptum · I · Cap · I ·

Incipit ꝓlog⁹ in p̄ceptoriū diuinę legis venerabilis p̄ris · fratris Johannis Nider Sacrę theologię professoris ordinis prędicatorum.

Decalogi legez sacratissimā p̄mū diuinit⁹ ꝓthoplastoꝝ insertā cordib⁹ ⁊ denuo dei digito ī tabul' exaratā lapideis · postrem oq̄ ꝑ īcarnatū altissimi ꝟbū ꝓpalatā christicol' · vbi cuidā ait: Si vis ad vitā ingredi serua mandata. Hanc normam cūctoꝝ fideliū regulam iter ⁊ directoriū esse considerans ⁊ fratrū mei ordinis qui prędicatoꝝ ē votis satisfacere cupiēs · ꝑ multoꝝ temporꝝ curricula ex famosoruz dictis dīnę sophię p̄ceptoꝝ tam pro p̄dicantiū q̄ꝫ pro confessoꝝ debitis exercitijs particularia ⁊ specialia dei ⁊ ecclesię mandata in vnū p̄ceptoriū colligere ī sequentib⁹ studui singula decalogi pręcepta subdistīguēdo ꝑ specialia capitula ut ita p̄cepta paterēt cuiq̄ lucidi⁹ Pro quo labore mihi precor a lectore sequētium oīonem impartiri q̄ꝫtulamcūq̄ paruulam vt ęternę sapīę a qua cūcta bona ꝓcedunt pro p̄mio copulari in p̄ria tandem merear Amen.

Explicit ꝓlog⁹. Incipit p̄ceptoriū diuinę leg⁹. Cap̄ · I ·

Sunt igitur tria p̄ncipaliter p̄notanda p̄ceptorū p̄ambula. Primo q̄ꝫ stricte deus velit p̄cepta sua custodiri. Secundo q̄ꝫ rōnabile sit deo in p̄ceptis suis ꝑ obedientiā subijci. Tertio quō p̄cepta hn̄t distingui. Quātū ad primū illud docet scp̄tura multipliciter. Nam ꝓ trāsgressione p̄cepti vnius de non edendo fructū vetidū p̄mi parentes ⁊ tota posteritas dānata ē Gen̄ · iij · Item p̄cepta iubent' meditanda in domo · extra in via · dormiēdo ⁊ vigilando Deut⁹ · vj · Itē p̄mū pręceptū ꝑ blasphemiam quidā trāsgrediēs a deo iubet' extra castra ab oīb⁹ lapidari Leuit⁹ · xxiiij · Item q̄dam modica ligna sabbato colligens similit' lapidat' Numeri · xv · Itez saul ꝟm sonū litterę cōtra dei p̄ceptū seruans victimanda de regno eijcit' ⁊ a dęmone possidet' · j · Reg⁹ · xvj · Itez oça arcam contra dn̄i p̄ceptū tangens subitanee a deo occidit' · ij · Reg⁹ · vj · Item propheta bon⁹ contra dei p̄ceptū mādūcās paterno sepulcro p̄uat' ⁊ vita · iij · Reg⁹ · xiij · Quę tria exēpla sūt ꝯ excusantes se in trāsgressione dei p̄ceptoꝝ vt inq̄unt ꝑ intentionē bonā. Ideo dicit psalmista: Tu mādasti mandata tua custodiri nimis · id ē · valde. Quo ad secūdū ad seruandū dei mādata septē nos īducere debēt. Primo sūma autoritas dei p̄cipient⁹ qui habet in nos vniūsale ⁊ plenū dn̄iū · tum quia creauit · tum q̄ regit seu gubnat cūcta. Ad talez aut p̄ncipem ꝑtinet cōdere leges nobis · ⁊ nos obedire sibi ⁊ honorare · corde verbo ⁊ factis. Jō p̄ceptis frequent' p̄mittit Exo · xx · Ego dn̄s de⁹ tu⁹. Secūdo ad idē nos debet inducere īmensa dei dignitas ⁊ maiestas quā hz ꝑ potentiā · eminētiā · pulcritudinez · ⁊ alia sua ꝓpria · ꝓpt' quę merito deberem⁹ eū reuereri ⁊ ei obedire ⁊ eū honorare Magnū enī est nō obedire p̄lato minori · mai⁹ supiori · ꝟ maximū infinitę dignitat⁹ p̄ncipi · vt ꝑ simile patet in policia hūana. Tertio p̄ceptoꝝ rationabilitas · tū q̄ ꝓcedūt a sapiētissimo · tum q̄ sūt oīa ꝟm dictamen rectę ratiōis natural': vt declarat' in · iij · li · sen · dis · xxxvij ·

A

B

Ideo Roma. vij. dr̄. Mandatum scm̄
C iustū ⁊ bonū. Quarto p̄ceptoꝝ maxi-
ma vtilitas. qꝛ q̄ntuplex. Nam bona ec-
clesię ꝓpria facit obseruatio mandatorū.
Scd̄m illud p̄s: Participē me fac deus
oīum timentiū te. ⁊ custodientiū mā-
data tua. Totū hominē rectificat. Eccl. xv.
Dedit deus hoī mandata. quę si serua-
ret. seruarēt eum. scꝫ in iusticia ⁊ ęquita-
te. ⁊ rectitudine. Amicum dei constituit.
Joh. xv. Vos amici mei estis si feceritis
quę p̄cipio vobis. Mansionē trinitatis
sacratissimę efficit. Joh. xiij. Si quis di-
ligit me ⁊ pater meus diliget euꝫ ⁊ ad eū
veniem⁹ ⁊ mansionē apud eū faciemus.
Ad vitam ęternam ducit. qꝛ si vis ad vi-
tam ingredi. serua mandata Matth. xix
Sed aduerte ꝙ oportet oīa seruare. qꝛ
dicitur Jacobi. ij. Si quis in vno offen-
derit. factus est oīuꝫ reus: sic videlicet ꝙ
q̄ ī vno peccato mortali deū offendit ini-
micus dei constituit. ⁊ si sic decedit. ęter-
naliter dānabit. non tamen tanta pęna
q̄nta ille qui in multis p̄ceptis trāsgres-
sor repit. Pudor est certe ꝓ tempali p̄-
cio tā ꝓmpte ꝟuire hoī. ⁊ deo ꝓ mercede
D ęterna tam segniter obsequi. Quin-
to ad seruādū dei p̄cepta mouere debet
maloꝝ multiplicitas quā incurrūt dei p̄-
cepta non seruantes. Nam aufert homī
seipsū. Tū quia in seruitutē diaboli re-
digit. quia omnis qui facit peccatū seru⁹
est peccati Joh. viij. Tum etiam qꝛ meli-
us esset hoī isti si natus nō fuisset si sic mo-
ritur. Aufert hoī oīa bona opera. quia si
charitatē non habuero nihil sum: dicit
apl's. j. ad Cor. xiij. Aufert etiā fraterni
tateꝫ ecclesię quā credim⁹ ī articulo san-
ctoꝝ cōmunionē. De q̄ p̄s: Participeꝫ
me fac de⁹ oīum timentiū te. vt p̄dictū ē
Aufert societatē sanctoꝝ in p̄ria ⁊ vitaꝫ
ęternam. De qua apl's ad Gal. v. enu-
meratis p̄ceptoꝝ trāsgressionib⁹ sic con-
cludit: Qui talia agunt regnuꝫ dei non
possidebūt. Sexto nos mouere debet
beneficioꝝ diuinoꝝ magnitudo ⁊ mul-
titudo in tolerando mala nostra vt pę-
niteam⁹ dando eucharistiā ⁊ sacramen-
ta vt sanemur. vocando nos varie vt re-
surgamus. custodiēdo ne moriam̄. ⁊ vitā
ęternam ꝓmittendo. ne desperem⁹. vnde
si tot beneficijs ingrati fuerim⁹. grauius
peccamus. Cuius exemplum habemus
Matth. xviij. in seruo cui debita dimis-
sa fuerāt. qui alteri dimittere noluit. Et
Matth. xxv. de seruo nequam. qui dn̄i
talentum abscondit. Septimo mo- E
uere dꝫ mādatoꝝ possibilitas. Nā leue
est mandata dei seruare Matthęi. xj.
Jugū enī meū suaue est. ⁊ onus meū leue
Et. j. Joh. v. Mandata eius g̃uia nō
sūt. Et Hiero. in expositiōe fidei catho.
Anathema sit inq̄t qui dicit deū aliquid
nob̄ p̄cepisse ⁊ hoīem implere illud non
posse. Ratio leuitatis est q̄ntu-
plex. Nam leuia facit p̄mo charitas q̄
oīa suffert. oīa sustinet. scd̄m apl'm. j. ad
Cor. xiij. Vn̄ paru⁹ ī charitate laborat
pręceptis pendo. De quib⁹ Matth. vij
Arta ē via q̄ ducit ad vitaꝫ. Et p̄s dicit
Propt' verba labioꝝ tuoꝝ ego custodi
ui vias duras. ꝟ magn⁹ ī charitate viā
mādatoꝝ currit dicente. p̄s. Viā māda
toꝝ tuoꝝ cucurri. cū dilatasti cor meū. s.
in charitate. Secūdo qꝛ nat'a ad mā-
datoꝝ obꝟuationē inclinat. Oīa enī bo-
na appetūt. p̄ ethi. Tertio qꝛ p̄miū ma
ximū ꝓmittit' qd̄ oculus non vidit deus
abs te q̄ p̄pasti expectātib⁹ te. Esa. lxiiij.
Quarto quia coadiutor est christ⁹ q̄
ꝟm apl'm opat' in nob̄ velle ⁊ ꝑficere pro
bona voluntate. Phi. ij. Quinto qꝛ
iuuāt nos ꝟtutes infusę. angel⁹ nr̄. oīo
eccl'ię sacramēta. ⁊ mlta sil'ia. Via aūt F
vitioꝝ in se viceūsa ꝓpter q̄nqꝫ dura est.
Primo ꝓpt' iusticiā dei q̄ nō sinit h̄
pctm̄ impunitū. Vn̄ Aug. j. cōfess. Jus
sisti dn̄e ⁊ ita est vt pęna sit sibi oīs aīm⁹

inordinat⁹. Secundo quia est cōtra naturā eo q cōtra rationē. Vñ ij. ethi. in diffinitione virtutis dicit esse determinata ratione, put sapiens determinabit. Tertio q eternū suppliciū meret, ppt quod vitiosis Matth. xxv. Judex dicet Discedite a me maledicti in ignē eternū Quarto quia vitia sibi cōtrariant, puta prodigalitas auaricie, et sic de alijs. vt dic phs. iiij. ethi. Quinto quia viam vitio q non adiuuāt sancti angeli nec deus qui nescit patrocinijs pstare crimibus. Sed quid fac vitia dulcia? Responsio q q̄nq. Corp⁹ animale habit⁹ radicati multitudo delinquētiū suasus ĩmico q et affect⁹ tepid⁹ ad ardua. De primo dicitur Gal. v. Caro concupiscit aduersus spm̄ et spūs aduersus carnez. Et iterū. Manifesta sunt opa carnis q̄ sūt fornicatio ĩmū dicia luxuria ꝛc. De radicatis habitib⁹ malis dic phs. ij. ethi. q propter delectabilit faciūt vitia opari a quib⁹ difficile est recedere. Vñ Hiere. xiij. Si et thiops potest mutare pellem suam aut pardus varietates suas et vos poteritis benefacere cui⁹ didicerit⁊ maluz. De tertio videlicet de multitudine delinquentiū patet in ps. dicente: Cū sco sanctus eris, et cū puerso puerteris. Hinc est q petrus inter christi discipulos manens sanct⁹ fuit sed cū in turba popularium fuit ter christum negauit. De quarto videlicet de suasu ĩmico q dicit apls ij. Cor. xi. Ipse sathanas trāsfigurat se in angelū lucis sicut fec christo Matth. iiij. dicens: Si filius dei es dic vt lapides isti panes fiant. De quinto videlicz affectu tepido et sensualitate remurmurante ait Christus Matth. xxvj. Spūs quidem pmpt⁹ est caro autem infirma.

b. Quantū aūt ad tertiuz de distinctione pceptoꝝ notandū sm scm Tho. pma. ij. q. xcj. q lex q̄ntuplex est. Una generalis quā de⁹ naturalit cuilibet indidit rei vt suo creatori obediret. Hāc legē nulla creatura trāsgredit irrationalis. nam celuz q̄tidie circuit. De q̄ in ps Statuit ea in eternū et in seculuz seculi. pceptū posuit et nō preteribit. Quattuor elemēta et aues iura sua naturalia seruāt et alia similit naturalia. Secūda lex ē naturę. De q̄ Roma. ij. Gentes q̄ legē nō habēt naturalit ea que legis sūt faciunt. Hec dictat ꝓtutes esse faciēdas. vitia fugiēda. Que volum⁹ vt faciant nobis hoīes eadē eis faciam⁹. Et similiter de dimissiōe. Vnde Matth. vij. ait saluator: Oīa quecūq vult⁊ vt faciāt vob hoīes et vos facite illis: Hec est enī lex et pphe. Lex hec etiā ad felicitatē naturalem p virtutes morales docet venire. vt patuit ī phis. Tertia est lex hūana ciuilis. quā plati seculares statuūt. De q̄ Prouerb. viij. Per me reges regnāt. et legum cōditores iusta decernūt. Quarta hūana ecclesiastica p aplicos. et cōcilia ac diocesanos et supiores spūales tradita. De qua decreto q et decretaliū libri pleni sūt. Quinta diuina pncipalit in decalogo cōtenta. De qua vbi thema. Hę leges oēs tunc recte sunt cū ab eterna lege. i. a diuina ratione oīa rite pconcipiente deriuāt dirigunt et mouent. sm Tho. ibidez. In decalogo itaq̄ b Exo. xx. de⁹ hoīb⁹ puidit. vt dic. s. Tho. ibidē. q. c. sicut princeps reipublice, puidere debet. ad quē spectat tria, puidere in subditis. Primo quō se bene habeāt ad supiorez. Secundo quō bñ se habeant inferiores ad se mutuo. Tertio q̄modo q̄sq̄ sit intra se bñ ordinat⁹. Secundū hec igit pncipalit. primo necessaria sūt pcepta ordinātia sbditos debite ad pncipē suū. Primo sic q fidelit obediat ei et contēnant inimici pncipis. qđ deo facim⁹ colēdo eū nō demonia. Secundo sic vt honoretur cante. ita q ore nō inuanū nomen eius assumat. Tertio

q obsequijs certo die honoret. Secũdo necessaria sũt p̃cepta pacẽ inter famulos adinuicẽ conseruantia. Primo sic q ꝓpinq̃s subueniam⁹ honorãdo parentes. Secũdo vt ꝓximũ corpe facti non lędam⁹ per occisionẽ. Tertio nec in persona coniuncta. puta vxore vel filia. Quarto nec in reb⁹ per furtuz. Quinto non verbo ꝑ falsũ testimoniuz. Tertio necessariũ est vt q̃sq; dei famulus intra se pacifice regat. qd regimẽ nullus p̃nceps deo dempto facere potest. qꝛ interiora nõ videt. Ideo volũtas duob⁹ vltimis p̃cepti compescit. ne cupiam⁹ vxorez proximi. nec res eius. Et sic satisfit pręcepto triplicis dilectionis. s. dei ꝑ tria. ꝓximi ꝑ q̃nq; ⁊ sui ꝑ vltima duo. De⁹ enĩ Matth. xxij. tria in genere p̃cipit. videlicet sui dilectionẽ dicẽdo: Diliges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo. dilectionẽ ꝓximi. ibi Et ꝓximũ tuũ. Dilectionẽ sui. ibi Sicut te. id est. sicut te debes diligere. ¶ Ingrediẽdo igit̃ decalogũ notandum p̃mo ꝑm Tho. p̃ma. ij. q. c. q decalog⁹ tãq̃ capitalia q̃dã p̃cepta ꝯtinet oĩa p̃cepta alia videlz legi natal̃ ⁊ q̃ scriptura ⁊ sapiẽtes alij tradiderũt. Secundo notandũ q quędaz p̃cepta ꝑm eundẽ ibidẽ sũt affirmatiua. vt illa duo Sabbata scĩfices. Habeas ĩ honore parentes. Alia aũt negatiua. vt oĩa alia octo ꝑm eum. Aliqd tñ ꝑm Bonauen. in iij. dis. xxxvij. est plus affirmatiuũ q̃ negatiuũ. vt p̃mũ p̃ceptũ. Affirmatiua sp ligãt non pro semp. i. nõ ꝓ oĩ tpe ⁊ hora Negatiua vtroq; modo. Tertio notandũ. q ꝑm Josephũ q̃nq; p̃cepta erãt in vna tabula. p̃ma videlicet q̃nq;. alia q̃nq; erant in alia tabula. sed qꝛ duę tabulę erant ꝯtinẽtes totũ decalogũ. significabãt q duo mãdata. s. dilectionis dei ⁊ ꝓximi cõtinerẽt totũ decalogũ: Ideo ꝑm Aug. sequẽdo signatũ non lr̃am p̃ma tabula cõtinebat tria p̃cepta prima deo seruientia. secunda continebat alia septem ad ꝓximũ ꝑtinẽtia. ¶ Est itaq; p̃mũ mandatũ. Exo. xx. sic positũ: Ego sum dñs deus tuus qui eduxi te de terra ęgypti de domo seruituti. Non habebis deos alienos corã me. Non facies tibi sculptile neq; oẽm sil̃itudinẽ quę est ĩ cęlo desup. ⁊ quę in terra deorsũ. nec eoꝝ quę sunt in aq̃s sub terra. nõ adorab̃ ea neq; coles. Hoc p̃ceptũ partim est affirmatiuũ. videlicet: Ego sũ dñs de⁹ tuus ⁊ residuũ est negatiuũ. Vnde Christus exponit Matth. iiij. hoc p̃ceptuz dicens Dñm deũ tuũ adorabis ⁊ illi soli seruies scz cultu latrię. Nam ꝑm Hiero. in prima parte p̃cipit̃ cult⁹ latrię. id est. honor deo debit⁹. Pręceptũ igit̃ primũ continet plura p̃cepta particularia quę in vigintiduob⁹ capitulis sequẽtib⁹ recitabũtur. Quędã affirmatiua ⁊ quędã negatiua. Cum enĩ a dño deo habeam⁹ tria aĩaz. corpus. ⁊ res. iustissimũ est vt ei seruiam⁹ istis ⁊ deũ sic colam⁹. Sz ꝑm Augustinũ in enchiridiõ. deus colit̃ optime fide. spe. ⁊ charitate. quib⁹ anima deũ colim⁹. Secũdo debem⁹ colere corpe ꝑ adorationẽ. Tertio reb⁹ ꝑ oblationẽ. decimã. ⁊ sil̃ib⁹. Alia pars p̃cepti ẽ negatiua triplicit̃. Fuerũt enĩ quidã q̃ coluer̃t plures deos sine institutiõe imaginũ. videlicet solẽ ⁊ lunã ⁊ sil̃ia. ꝯ q̃s dicit̃: Nõ habebis deos alienos. Alij coluerũt sub imaginib⁹ plures deos p̃fatos. Contra q̃s dicit̃. Non facies tibi sculptile ꝛc̃. nõ tñ tales coluerũt imagines. sed imaginata. sic̃ nos hodie vnũ deũ. Alij ipsas imagines adorauerũt. ⁊ aliq̃d diuini eis attribuerũt. Contra q̃s cõcludit̃: Nõ adorabis ea neq; coles. vñ oĩs sup̃stitio ĩ h̃ puncto ꝓhibet̃. Item hic ꝓhibent̃ quędam capitalia vitia ꝓut sunt mortalia. Primo sup̃bia. Nã dicit Tho. secũda ij. q. clxij. arti. v. q humilitas ꝓprie respicit subiectionẽ hoĩs ad deum ⁊ ecõuerso

superbia defectū hui⁹ subiectiōis ꝑm scz ꝙ aliq̄s extollit se sup̄ id qđ est sibi p̄fixū ꝑm diuinā regulā vel mēsurā q̄ mensus ē nob deus. Vnde Eccl. x. Supbia hoīs est apostatare a deo. Vbi etiam inobedientia notat̄. Secūdo ꝓhibet̄ hic accidia quā tedet diuini obsequij.

Capitulū · II ·

Circa primū pręceptū particulare videlicet de tenenda vera fide quę sub p̄cepto cadit Mar. vlt. Qui crediderit ⁊ baptiçat⁹ fuerit saluus erit qui ꝟo nō crediderit cōdēnabit̄. Tria p̄ncipalit̄ ponent̄. Primo quę ⁊ quot credēda sint simplici christiano. id ē. nō habenti curā aīarū. nec officiuz docendi publice scp̄turā sacrā. Secūdo quō ⁊ q̄liter credere debeam⁹ credēda. Tertio q̄tuplices hoīes p̄ceptū hoc transgrediant̄

A · Quantū ad p̄mum notādum ꝑm Tho. secūda. ij. q. ij. arti. viij. ⁊ ꝑm alios doctores. ꝙ cuilibet simplici sufficit ad salutez credere explicite ea quę cōtinent̄ in symbolo apl̄oruz. Et quia ibi articuli cōmunes cōtinent̄ ordinate breuit̄ ⁊ vtiliter: Idcirco statuit ecclesia tales eē credendos a singulis. ⁊ addiscēdos esse. Et sunt numero duodecim articuli cōsiderando auctores eoꝝ qui fuerūt duodecī apostoli. Sed distinguendo ꝑm credita sunt q̄ttuordecim. s. septē de diuinitate. ⁊ septē de hūanitate. quia fides videt ea in quib⁹ fęlicitabim̄: Est aūt vita ęterna vt dicitur per Christū Job. xvij. vt cognoscant te solum verū deū ⁊ quē misisti iesum Christū. Primus igitur articulus respicit vnitatez diuinę essentię. Secūdus patrē. Tertius filiū. Quart⁹ spm̄sanctū. Tres alij cōcernūt opationez dei ad extra q̄ ad triplex opus. Primū naturę. ibi. Creatorē cęli ⁊ terrę. Secūdū opus est gratię. Credo eccl̄iaz sanctam catholicaz. scōꝝ cōmunionē. remissionē peccatoꝝ. Et sub his continēt̄ oīa sacramēta. Tertiū glorię Carnis resurrectionē. ⁊ vitam ęternā amē. Septem de hūanitate sunt. Prim⁹. concept⁹ de spūsancto. Secundus. natus ex Maria ꝟgine. Terti⁹. passus crucifixus mortu⁹ ⁊ sepultus. Quart⁹. descēdit ad inferna ꝑm animā. Quint⁹. resurrexit a mortuis Sextus. ascendit ad cęlos sedet ad dexteram dei p̄ris oīpotent̄. Septim⁹. inde venturus est iudicare viuos ⁊ mortuos.

Hos articulos sic scire ordinate. sic distinguere ⁊ enumerare. nō est necessariū cuilibet simplici fideli. sed sufficit ⁊ exigitur p̄mo ꝙ credat. ītelligat ⁊ assentiat in genere ⁊ implicite oīb⁹ quę credit ecclesia catholica. ⁊ ꝙ nulli articulo explicite dissentiat. Et sic simplices oīa credunt licet implicite solum. quę maiores credūt. inq̄ntū maiores adhęrent doctrinę diuinę. Sic enī ꝑm Greg. super Job j. Boues arabāt. ⁊ asinę. i. simplices. pascuntur iux̄ eos. Vñ apl̄us. j. Cor. iiij. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego christi. B

Secundo exigit̄ ꝙ q̄s in spē cognoscat illos articulos ⁊ explicite. seu ista de quib⁹ festiuat̄ in ecclesia in festis p̄ncipalib⁹ anni. Vnde dicit Tho. vbi p̄us ar. vij. Post temp⁹ gratię reuelatę tā maiores q̄z minores tenent̄ habere fidem explicitam đ Christi mysterijs. p̄cipue q̄ntū ad ea quę cōmunit̄ in ecclesia solēniçantur ⁊ publice ꝓponūt̄: sicut sunt articuli incarnatiōis vt sup̄. Et quia vt dic̄ Tho. vbi sup̄. arti. viij. Mysteriū Christi explicite fidei credi non potest sine fide trinitatis. quę in mysterio Christi hic continet̄: vtputa ꝙ filius dei carnē assūpserit. ⁊ per gratiā spūssancti mūduz renouauerit. Et iterum de spūsancto conceptus fuerit. ideo post temp⁹ gratię diuulgatę tenent̄ oēs ad explicite credēdū

mysteriū trinitatis. Et etiam oēs qui renascunt in Christo hoc adipiscunt p̄ invocationē trinitat̄: Scōm illud Mat. vlt̄. Euntes in mūdū vniversum docete oēs gentes baptiçātes eas in noīe p̄is et
L filij ⁊ spūssancti. hęc Tho. ¶ Dic declarat de articulis lati? Johānes kunseym tractatu de eruditione cōfessorum sic. Tenetur inq̄t simplex vt in spē cognoscat ⁊ credat articulos seu ista de quib? festiuat in festis p̄ncipalib⁹ anni. Tenentur enī tales iuxta illud q̄ celebrat in festo trinitatis credere q̄ tres p̄sonę in diuinis sunt vnus deus creator oīum rerū in cuius trinitatis seu p̄sonarū noīe baptiçant. Item tenent credere p̄m festum natiuitatis Christi q̄ filius dei natus ē ex virgine Maria. Itē circa parasceuē q̄ Christus sit passus p nobis mortuus ⁊ sepultus. Itez circa pasca q̄ resurrexit ⁊ q̄ resurgem? vere. Item circa ascensionem. q̄ ascendit in çelū. Circa pentecosten Christū mississe sp̄m̄sanctū apostolis ⁊ ecclesię. q̄ vna ecclesia sit extra quā nō est salus. ⁊ vnū caput ecclesię in tris. Circa corp⁹ Christi festū q̄ Christus vere continet in eucharistia. Et consequent sacramentū p̄nitētię ⁊ oīa alia sacramēta in medicinā a Christi passione nobis effluxa. Circa festū oīum sanctor̄ q̄ fiat finale iudiciū. Resurrectio mortuorum. Remuneratio bonor̄ in çterna beatitudine in regno çelor̄. Malor̄ punitio in çterna dānatione in inferno. ⁊ p̄ consequēs q̄ bona sunt faciēda. ⁊ mala cauenda. Hec sunt quę quilibet fidelis adultus explicite credere tenetur. ⁊ assensus debet esse respectu oīum articulor̄ ⁊ credendor̄. vt p̄mo tactū ē. sed apprehēsio i
P specie nō est nisi eor̄ quę iam sūt secūdo enūerata. ¶ Ratio aūt dictor̄ ē scōm Bonauē. in. iij. circa dis. xxxvij. q⁹ si aliquis excusaret de infimis seu simplicib⁹ a talib⁹ credendis explicite in ecclesia. ℞ maxime esset ex ignorantia. sed hoc non cū articuli tales sint ꝺ tam manifestis q̄ non possunt latere sine culpa. Sūt enim aliqui articuli tam manifesti. q̄ nullus christian? habens vsum rationis ignorat eos nisi oīo negligat ⁊ contēnat dei cultum ⁊ salutē ꝑpriam. ⁊ p̄ consequens taliū ignorātia non est sine culpa. Nisi forte quis excusaret de illor̄ noticia per defectū doctor̄is. vel per breuitatē vitę post inceptū vsum rationis vel per imbecillitatē vsus rationis. Naz ꝑpt̄ vltimū hoc dic̄ Sco. in tertio dis. xxv. Non req̄rit in quolibet necessario etiam p̄o statu isto. q̄ oēs istos articulos explicite ⁊ distincte credat. q⁹ deus nullū obligat ad impossibile. Ex. de reg. iur. li. vj. Nemo enī potest ad impossibile obligari. Et iō si quis rudis est qui nō potest considerare quid sit natura. ⁊ q̄d p̄sona. non ē necesse q̄ habeat actū explicitū de articulo pertinēte ad naturę vnitatē ⁊ p̄sonarum trinitatez distincte sicut hūt clerici lr̄ati. sed sufficit sibi si non potest huiusmodi distinctionē intelligere quia nec termīos q̄ credat sicut quilibet credit vsum habens rationis. hęc Sco. Nō tñ videtur aliq⁹ tam grossus vtēs ratione q̄ nō possit aliqualit̄ mānductiōib⁹ ⁊ exēplis ad mysteriū trinitat̄ intelligendū aptari.

¶ Dicitur etiam secūdo. Nisi quis E
excusetur ꝑpter breuitatē vitę. Vñ quęrit Altisidiozensis in tertio suo. materia de fide. In quo instanti p̄mo homo teneatur credere sub pęna p̄uationis charitatis habilis. Et ponit casum q̄ puul? statim post baptismū deferatur ad paganos. ⁊ ibi moretur vsq̄ ad adultam ętatem. Respondet q⁹ p̄m aplm: Inuisibilia dei a creatura mūdi. per ea quę facta sunt intellecta cōspiciūt. ergo ad ꝺ q⁹ aliquis credat oportet q⁹ p̄us consideret visibilia ⁊ cōferat illa suę causę. sed ad oīa ista exigit tp̄s tract?. Ideo impossibile ē

per se ꝙ aliquis in p̄mo instanti vsus rationis credat · nullus aūt tenet̄ ad impossibile per se · vnde nullus tenet̄ credere in p̄mo instanti ętatis adultę. Judex enim sęcularis dat indutias ad credenduz in se · sed q̄ntū pręcise tp̄s deus det ad hui⁹ modi deliberationē nullus scit nisi deus Ex quo patet ꝙ hoc argumentū nō valet. Jste est adult⁹ ⁊ nunq̄ credidit ī deū ⁊ sic decedit · ergo dānabit̄. Ratio ē · qꝛ nunq̄ fuit in hora vel mora credendi · iō iudicat̄ vt paruulus donec tp̄s deliberationis fuerit elapsū · hęc ibi. Dicit̄ etiā notant̄: nisi quis excusaret̄ ꝓpter defectū doctoris · Vñ dicit Tho · in tertio dis · xxv · Si quis de mysterio incarnationis credēdo vel huiusmodi instructorē non haberet ei de⁹ reuelaret nisi ex culpa sua remaneret. Vnde explicatio eoꝝ q̄ sunt de necessitate salutis vel diuinit⁹ hoī ꝓuideret̄ ꝑ p̄dicatorē fidei. Sicut patet d̄ Cornelio Act̄ · x · Vl̄ ꝑ reuelationē qua supposita in potestate liberi arbitrij ē vt in actū fidei exeat. Jdē etiā ponit Tho · secūda · ij · q · ij · arti · vij · vbi recitat exēplū famosum · quod etiam refert Vincenti⁹ in speculo historiali li · xxiiij · c · clxxij · Naz in Constantinopoli quidam laminā auream inuenit ⁊ sub ea virum iacentē cuz hac scriptura: Christus nascet̄ ex virgine Maria ⁊ credo in eum sub Constantini ⁊ Hyrene temporib⁹. O sol iterū me videbis · protunc autē Hyrena siue Helena mater cum filio suo scz Constantino impauit. F Tertio etiaz oportet quēlibet simplicē interdū explicite credere articulos non expresse cōtentos ī symbolo apl̄oꝝ · puta cū ecclesia condemnat aliquē articulū contra hęreticos in certa terra. Vnde s̄m Tho · et Sco · in · iij · Si sit aliquid qd̄ credendū est qd̄ tñ cōmuniter nō p̄dicat̄ in ecclesia · sed ꝓponit̄ specialiter in vno loco de nouo · nō est illud necessariū simplici credere firmit̄ · illi tāq̄ vero adhęrendo · imo necessariū est magis illi non adhęrere quousq̄ sciat illud credi ab ecclesia tanq̄ verum. Et si hoc sibi constiterit tenet̄ illi firmit̄ adhęrere. Sicut in moralib⁹ qñ sunt altercationes de aliquo peccato · qñ est peccatū mortale. Vt si vnus dicat expertus in scientia ꝙ non licet sic mercari · alius dicit ꝙ sic · tutius est sic non ꝓcedere quousq̄ veritas pateat aliūde. Sic dicit Sco · in forma ⁊ directe concordat Tho · Ex quo patet ꝙ si quis inter hęreticos nutrit̄ nullū habens doctorē catholicū · si errat ī necessario credendis non in toto excusat̄ · quia aut nimis cito credit alicui errori · aut diuinū auxiliū nō inuocat · aut suis peccat̄ exigentib⁹ informatorē habere non meruit · vt dicit Altisidiorensis. Secūdo p̄ncipalit̄ sciendū est quō ⁊ qualiter credere debeamus · deum colendo. Vbi notandū ꝙ modus fidei necessario ē debite habendus · videlicet in corde ꝑ ascēsum · in ore per verbū · ⁊ in opere per p̄ceptoꝝ dei exercitiū. Quo ad p̄mū d̄ credendo in corde sciendū ꝙ actus habitus fidei est credere ⁊ noscere seu intelligere ⁊ firmiter assentire ac adhęrere his quę lex christiana nobis ꝓponit credēda. Et sic credere seu fides habet duo · scz apprehēsionē seu cognitionem · ⁊ assensū siue adhęsionem. Et quidam plus habent de p̄mo · quidam plus de secundo · oēs tamē fideles vtrūq̄ habēt. Et secūdū videlicet assentire seu adhęrere est magis meritorium q̄ p̄mū · videlicet cognoscere seu apprehēdere. De p̄mo nonnūq̄ sępe pl⁹ habent litterati · ⁊ d̄ secūdo ecōuerso simplices ampli⁹. Patet illud · quia simplices firmius credunt nōnunq̄ dictis scripturę q̄ litterati · cuius signū est ꝙ simplices sępe plus operib⁹ demonstrāt ea q̄ scriptura iubet q̄ litterati faciāt. Si enī litterati firmiter assentirēt · ⁊ p̄fecte · vtiq̄ in opus exirent. Signū enī magnę fidei

est qñ fides cordis in opus exuberat per
opera bona ex fide ꝓcedentia. Signum
ꝟo paruę fidei est· qñ modicũ redundat
in virtutũ exercitia. Illa vtiqꝫ quibꝫ in
speciali per fidem est assentiendũ compre
bendũt in articulo symboli· vt supra pa-
h tuit. Secundo etiam exigit ꝙ q̃s in-
terdũ fidem ꝓfiteat ore. Vñ Roma·x·
Corde credit ad iusticiã· ore aũt cõfessio
fit ad salutẽ Ubi ꝟm glo· Corde credere
sufficit ad iustificationẽ· sed oris confes-
sio exigit cũ q̃s in martyrio ꝺ fide querit
qꝺ martyriũ multi fugerũt corde creden-
tes· sed ore dãnabilit veritatẽ negantes
Vñ Luc·ix· Christus ait: Qui me eru-
buerit ⁊ meos sermones· hunc filius hoĩs
erubescet cũ venerit in maiestate sua. Et
Matth·x· Qui me confessus fuerit· con-
fitebor ⁊ ego eum coram patre meo. Di-
cit aũt Tho· secũda·ij·q·iij·ar·ij· Cõfes-
sio fidei est ꝑceptũ affirmatiuũ· ideo licꝫ
semꝑ liget· nõ tñ ꝓ semꝑ· sed est necessa-
ria ad salutem ĩ aliquo loco ⁊ tꝑe· qñ· s·
per omissionẽ hui⁹ cõfessiõis subtrahere-
tur honor debit⁹ deo· vel etiã vtilitas ꝓ-
ximis impẽdenda· puta si aliq̃s interro-
gatus de fide taceret· ⁊ ex hoc crederetur
vel ꝙ non haberet fidem· vel ꝙ fides nõ
esset vera· vel alij ꝑ eius tacitnitatẽ auer-
terent a fide: In huiusmodi enĩ casibus
confessio fidei est de necessitate salutis.
Itẽ dicit ibi in casu necessitatis· vbi fides
ꝑiclitat q̃libet tenet fidem suam ꝓpalare
vel ad instructionẽ alioꝝ fideliũ· siue cõ-
firmationẽ· vel ad reꝑmendũ infideliuꝫ
insultationẽ. Si tamẽ turbatio infideli-
um oriret de confessione fidei manifesta
absqꝫ vtilitate fidei vel fideliũ· non esset
laudabile in tali casu fidem publice con
fiteri. Vnde Mat·vij· Nolite sanctuꝫ
dare canibus· neqꝫ margaritas spargite
ante porcos· ne conuersi dirũpant vos.
Sed si vtilitas aliqua fidei speretur· aut
necessitas assit· contempta turbatiõe in-
fideliũ debet homo fidem publice confite
ri: Scꝺm illud Matth·xv· Sinite illos
scꝫ turbari· cęci sunt ⁊ duces cęcorũ· h̃ ibi
¶ Sꝫ quęreres Tenetur ne aliquis J
sub pręcepto martyriũ subire ꝓpt Chri-
stuꝫ. Respondet Tho· qꝺli·iiij·q·x·arti·
ij· Illud qꝺ hic quęrit nõ cadit absolu-
te sub ꝑcepto· id est· non est ꝑceptũ abso
lute· sicut honorare parẽtes· sed cadit sb
ꝑcepto ꝟm pręꝑationem animi· id est· in
casu· sic scꝫ ꝙ homo habeat animũ pręꝑ-
paratũ ad faciendũ illud qꝺ debitũ red
ditur ex aliqua causa occurrẽte. Cũ enĩ
opus esset ⁊ hoc exigeret salus alioꝝ· ho-
mo debet esse paratus ad hoc faciendũ.
Per hunc nanqꝫ modũ sustinere marty
rium ꝓpter Christũ cadit sub pręcepto·
quia scilicet homo debet habere animuꝫ
paratum vt prius ꝑmitteret se occidi q̃ꝫ
Christum negaret vel mortalit peccaret
Et sic etiam relinquere ꝓpria bona cadit
sub ꝑcepto: quia deberet esse parat⁹ ani-
mus christiani magis sustinere rapinaꝫ
bonoꝝ suoꝝ q̃ꝫ Christũ negare· vel mor-
taliter peccare. De h̃ tñ multũ secũ cogi-
tare ⁊ ad particularia descendere an ho-
mo poti⁹ vellet tali vel tali horribili mor-
te plecti q̃ꝫ fidẽ negare vel mortalit pec-
care· cauere debent simplices· ꝑsertim ne
seipsos cogitãdo vel alloquendo tẽptẽt
Sufficit enĩ in genere de h̃ habere bonũ
ꝓpositũ· ⁊ sperare in dei gr̃am ꝙ bñ actu
ri essent si necessitas aduenirет. In neces-
sitatis enĩ articulo multi prius etiã in fi-
de exigui reperti sũt diuino assistente au-
xilio martyriũ aĩosissime tollerasse. Vñ
Tho· quodli·j·q·viij· dicit. Contrit⁹ te-
netur in generali velle pati magis q̃ꝫcũqꝫ
pęnaꝫ q̃ꝫ peccare. Ideo Anselmus libro
de silitudinibꝫ dicit· ꝙ aliq̃s debet magꝭ
eligere esse in inferno sine culpa q̃ꝫ in pa-
radiso cũ culpa· qꝛ innocẽs in inferno nõ
sentiret pęnã· ⁊ peccator in paradiso nõ
gauderet ꝺ gloria. Et qꝛ cõtritio nõ põt

esse sine charitate ꝑ quã oĩa dimittunt̃ peccata. Ex charitate enĩ plus hõ diligit deũ q̃ꝫ seipsum· peccare aũt est facere cõtra deũ· puniri autẽ est aliquid pati contra seipsũ. Vnde charitas h̃ requirit vt quãlibet pęnam hõ contrit⁹ ꝓeligat culpę. Sꝫ in speciali descendere ad hãc pęnam vel ad istã non tenet̃· q̃nimo stulte faceret siquis seipsũ vel aliuꝫ sollicitaret sup̄ huiusmõi particularib⁹ pęnis. Manifestũ est enĩ ꝙ sicut delectabilia pl⁹ mouent in particulari cõsiderata q̃ꝫ in communi: Ita terribilia plus terrent si ĩ particulari considerent̃. Et aliq̃ sũt q̃ in minori temptatione nõ cadũt q̃ forte ĩ maiori caderent. Sicut aliquis audiẽs adulteriũ non incitatur ad libidinẽ· sed si ꝑ considerationẽ descendat ad singulares illecebras magis moueret̃. Et similit̃ aliquis non refugeret pati mortem ꝓ Christo· sed si per considerationem descenderet ad considerandũ singulas pęnas magis retraheret̃· ⁊ ideo descẽdere in talib⁹ ad singularia est ĩducere hominẽ in temptationẽ ⁊ prębere occasionẽ peccandi· h̃ Tho. ¶ Vtrum autem quis possit effici martyr sine morte. Respondet̃ ꝙ sic sex modis. De trib⁹ dic̃ Bern. Triplex est martyriũ sine sanguine· scilicet parcitas in vb̃tate quã habuit Dauid· Largitas in paup̄tate quam exhibuit Tobias· ⁊ vidua. Et castitas in iuuẽtute q̃ vsus ẽ Joseph in ęgypto. Scd̃m Greg̃ etiam triplex est· videlicet patiẽtia adũsoꝝ. Vnde dic̃. Sine ferro martyres eẽ possum⁹ si patientiã veracit̃ in aĩo custodimus. Compassio afflictoꝝ. Vñ dicit Oĩs qui dolorẽ exhibet in aliena necessitate crucem portat in mẽte. Dilectio ĩimicorũ. Vnde dicit. Ferre cõtumelias· odientez diligere· martyriũ est in occulta cogitatione. ¶ Sed quęritur an habens charitatem imꝑfectã possit sustinere martyriũ. Hãc quęstionẽ mouet sanctus doctor quodlib· iiij· q· xxij· sub hac forma: Vtrum aliquis absq̃ꝫ perfecta charitate possit se ad martyrium offerre· Respondet. In operib⁹ virtutum duo sunt attendẽda· scilicet illud quod fit· ⁊ modus faciendi. Contingit autem idez factum quod fit ꝑm aliquam perfectam charitatem fieri etiam non solum ab habente paruam charitatẽ sed etiam a nõ habente virtutem. Sic̃ aliquis non habens iusticiam potest facere aliquod op⁹ iustum· sed si attendimus ad modum faciendi is qui non habet virtutem non potest operari sicut ille qui habet. nec ille qui habet paruam sicut ille qui habet magnam qui operatur faciliter ⁊ ꝓmpte ⁊ delectabiliter· qd̃ non facit ille qui caret virtute vel qui paruam habet. Sic g̃ dicendum est ꝙ hoc opus quod est offerre se martyrio· vel etiam martyriũ sufferre põt facẽ nõ solũ charitas ꝑfecta: Jux̃ illud Joh· xv. Maiorẽ charitatem nemo habet vt animã suã ponat q̃s ꝓ amid suis· sed etiam imꝑfecta charitas. Vnde glo· sup̄ illud p̃s· Dilexi mãdata tua sup̄ auꝝ ⁊ topaçion dic̃. Minima charitas plus diligit dei legẽ q̃ꝫ milia auri ⁊ argẽti· ⁊ eadẽ ratione q̃ꝫ oĩa tꝑalia. Et qd̃ pl⁹ ẽ ille q̃ caret charitate se offerre potest martyrio ⁊ sufferre· ꝑm illud· j· Cor· xiij· Si tradidero corp⁹ meũ ita vt ardeam charitatẽ aũt nõ habeã nihil mihi ꝓdest Sed charitas ꝑfecta hoc facit ꝓmpte et delectabilit̃· vt patet d̃ Laurẽtio ⁊ Vincentio q̃ in tormẽt̃ hilaritatẽ oñderunt. Hoc aũt nõ põt facere charitas imꝑfecta· vel etiã ille q̃ charitate caret· h̃ Tho. Sed an expediat imꝑfecto se sb̃ijcẽ spõte martyrio. Rñdet̃ ꝙ nisi dĩnit⁹ sit motus h̃ incautũ ẽ. Et tales ĩ mag̃ multitudine reperiuntur fidem negasse· vt patet per Eusebium li· vj· eccle· histo· c· xxx. Tertio exigitur vt fidẽ quilibet fateatur opere si vult ad vitam ingredi ⁊ meritorie agere. Nam fides sine opib⁹ mortua est· Jacobi· ij· Et si vis ad vitam

L ĩgredi. ꝯua mãdata. vbi thema. Tertio ꝑncipaliť videnduz est quot genera hominũ pręceptum de fide transgrediũtur. Sunt autez q̃nqꝫ. Primo fidẽ addiscere negligẽtes. Nam in decre. per Aug. de conse. dis. iiij. statutuz est ꝙ patrini tenentur filios docere symbolũ apostoloꝝ. Et ratio est. quia ibi ea vel paulo plura continent̃ q̃ꝫ quilibet credere teneatur. Et ordinate ibi articuli ponunt̃ ⁊ memorię facilius imꝑmunt̃. Tenentur inquã discere nesciẽtes nisi excusarentur vt supra imbecillitate ingenij. carẽtia doctoꝝ. aut ꝓpinquitate puericię. Secũdo in fide dubitantes. Nam tales dicuntur hęretici qui dubitant de fide catholica. vt patet autoritate ex̃. de hęret. li. v. vbi dicitur: Dubius ĩ fide infidelis est. nec eis oĩno credendũ est qui fidẽ veritatis ignorant. hęc ibi. Non credendũ dicit apparatus. id est. testimoniũ eoruz non recipiẽdũ. Et patẽt illa de Thoma Joh. xx. cui Christus. Noli esse incredulus. sed fidelis. Vnde ⁊ didymus dicit̃ ibidẽ. ideo quia dubitauit. Ratione etiam patet. quia dubitans nõ est in fide eo ꝙ non assentiat alicui articulo certo vel oĩbus. Et qui non est in fide est contra fidem: Scd̃m illud Matth. xij. Et Luc. xj. Qui non est mecum contra me est. Sic apostoli fuerunt tempore passionis Christi. licet cõfirmati fuerint in aduentu spũssancti. Nam glo. super illud ps̃. Ego confirmaui colũnas eius. dicit aplos. qui in passione titubauerũt. Idez dicere videtur beat⁹ Aug⁹. satis expresse li. de origine. Ad Venatũ vbi dicit. Latronem bene de Christo ⁊ aplos male de Christi diuinitate sensisse. Tertio pręsumptuose fidei articulos scrutari volẽtes: Sicut Aug⁹ ante cõuersionez fecit: Contra illud Ecc. iij. Altiora te ne quęsieris. ⁊ fortiora te ne scrutat⁹ fueris. ⁊ q̃ scrutator est maiestat̃ opprimet̃ a gloria. Vnde Bern. Fidẽ scrutari ꝑsumptuose temeritas est. credere pietas est. noscere vero vita ęterna est. Quarto fidem ore negantes licet corde teneãt: tales mortaliť peccant. vt sup̃ patuit. quales fuerunt Nicodemus Joseph ab arimathia. ⁊ multi ꝑncipes iudęoꝝ in Christum credentes. sed ne extra synagogam eijcerent̃ eum non fatentes. De quibus habetur Joh. xij. Peccauerũt enĩ mortaliter. dicit ibi Nico. de lyra. quia ꝑncipes erant q̃ plus tenebãt̃ fidem astruere. ⁊ quia erat de necessitate salutis Christum confiteri ibi. Et vt ibidez dicit̃. dilexerunt gloriam hominũ magis q̃ꝫ gloriam dei. Nam vt dicit Tho. secũda. ij. q. cxxxj. qñ quis gloriam suam pręfert testimonio dei sicut contra ꝑfatos ꝑncipes dicitur similiter. Et Petrus ter peccauit mortaliť negando Christum vt probat Tho. in quodlib. suis. Quinto hęretici ⁊ ipsis credẽtes. eorum defensores. receptores ⁊ fautores. Omnes isti quinqꝫ etiam sunt excõmunicati. quando vitium eorũ in aliquem actum exteriorem publice vel occulte ꝓgreditur. vt plura iura expresse dicunt.

Capitulum · III ·

Secundo spes cadit sb̃ ꝑcepto vt dic̃. s. Tho. secũda ij. q. xxij. arti. j. Vñ Hiere. xvij. Maledict⁹ q̃ ꝯfidit in hoĩe ⁊ põit carnẽ brachiũ suũ. ⁊ a dño recedit cor ei⁹. Vñ spe etiã colit̃ de⁹ corde qꝛ ꝓcedit ab habitu infuso. Est autẽ spes vt dic̃ mg̃r in t̃tio. dis. xxvj. certa expectatio futurę btĩtudinis veniẽs ex dei gr̃a. ⁊ ex merit̃. ꝑcedẽtib⁹. Hic aũt tria ꝑncipaliť sũt vidẽda. Primo q̃d ꝑncipaliť sperare ⁊ appetere debeam⁹. Secũdo quõ contra h̃ mãdatũ excedãt desperantes. Tertio quõ ꝑsumẽtes. Circa

primū ꝑ intellectu habit⁹ spei ⁊ exercitio eius actus est sciendū ꝙ act⁹ hui⁹ secundę virtut⁹ est cōfidere firmiter vel certa confidentia quā quilibet debet habere qñqꝫ in actu sed semꝑ in habitu de hoc ꝙ ęternalit̄ saluet̄ · quę cōfidentia debet inniti ex vna parte super diuina gratia · ⁊ mīa · cui debet confidere ꝙ ipsum saluabit · ⁊ ex alia parte sup̄ ꝓprijs merit⁹ q̄ ad hoc vult hr̄e gr̄a adiutrice. Debet enī firmiter ꝓponere in corde suo ꝙ peccata vitando ⁊ bñ viuēdo velit mereri vitā ęt̄naꝫ · qꝛ sine hoc ꝓposito esset magꝭ p̄sumptio qꝫ spes · sicut sunt q̄ confidunt fatue ꝙ saluabūt̄ · ⁊ tamē nihil facere volūt vl̄ dimittere ꝑ salute sua. Illa autem quę sunt sperāda ⁊ desiderāda qꝛ nō possum⁹ ꝟtute ꝓpria conseq̄ debem⁹ ea petere a deo. Et ista sub numero septēplici enūerant̄ breuit̄ · vtiliter · ⁊ ordinatissime Mat · vj · in orōne dñica. In qua scd̄m Tho · secunda · ij · q · lxxxiij · arti · ix · inuocam⁹ p̄mo deū rememorādo quis est · qꝛ pater noster · puta fidelissim⁹ · pijssimus · ditissim⁹ · summ⁹ · ⁊ prudentissim⁹. Pater in quā · creatione · gubnatione · redemptione · g̃tisfactione · ⁊ glorificatiōe · sed vbi est in cęlis specialiori effectu · ⁊ sūma possessione. Primū igitur dicit̄ · pater noster · vt nihil diffidam⁹. Secundū addit̄ · in cęl̄ · vt cor sursū hēam⁹. Post hoc septē ꝑ ordinē petim⁹ · vbi sicut ē ordo ita ⁊ dignitas septē bonoꝝ. Petim⁹ enī p̄mo: Sanctificet̄ nomē tuū · i · honorificet̄ ⁊ laudet̄ · vt memoria tui nomīs q̄ deus nr̄ ⁊ pater diceris semꝑ ⁊ vbiqꝫ in reuerentia habeat̄. Et hoc in cūctis opibus p̄ncipalit̄ debem⁹ intēdere · ⁊ ꝑfectissime fiet in p̄ria vbi memoria eo fęcūdabitur · intellectus vniet̄ · ⁊ volūtas amore amplexabit̄. Non aūt sic petit̄ ꝟm Augustinū in sermōe dñi in monte · q̄si non sit sanctū nomē dei sed vt sanctū habeat̄ ab hoīb⁹ · i · ita innotescat illis dñs vt nō estiment aliquid sancti⁹ quod magis offendere timeāt. Sed quia perfecte ī nob̄ sanctificari non potest nomen patris nisi in patria tuto loco · ideo dicim⁹ secundo Adueniat regnū tuū. Est autem sola debita via ad hoc regnuꝫ vt voluntas dei impleat̄ quę pręceptis innotescit clare. Ideo tertio dicitur: Fiat voluntas tua sicut in cęlo ⁊ in terra. Ad hęc aūt pręcepta cōtinuanda meritorie necessarius est panis ⁊ subsidium tam corꝑis qꝫ animę qd̄ petim⁹ quarto dicēdo: Panem nostrū quotidianū ꝛc̄. Et hęc q̄ttuor sunt bona positiua. Residua sūt liberatiōis a malis · Quę sūt tria Primū ⁊ pessimū ē culpa p̄terita. Cōtra quā dicimus: Dimitte nobis ꝛc̄. Tenem̄ enī ad pęnā ęternam · ad iram dei · ⁊ ad multa alia mala sustinēda. Secundū est futurū malū · in quod incidere possum⁹ · inclinante temptatione. Contra qd̄ dicim⁹. Et ne nos inducas in temptationē. Vltimo petimus: Libera nos a malo · pęnę scilicet · ⁊ ab omni quod potest impedire seruitiuꝫ dei. Amen · id est · fiat optam⁹. Sed notandū ꝙ oratio qñqꝫ est in p̄cepto ꝟm Tho · in diuersis locis · vt in · iiij · dis · xv · et secunda · ij · q · lxxxiij · Primo ad horas canonicas tenent̄ ministri ecclesię quia medij sunt inter deū ⁊ populū · quia nutriunt̄ a populo · ⁊ quia ad eucharistię sacramentū debent esse dispositi amplius Vnde beneficiati ⁊ in sacris constituti · ⁊ religiosi professi ad horas tenēt̄. Secundo quilibet tenetur interdum ꝑ se orare · ⁊ sibi procurare bona sp̄ualia · quę nec Marię virgini data sunt semꝑ sine orōne · p̄sertim tñ ad hoc tunc aliquis tenetur · qñ aliquis grauit̄ temptat̄ · nec aliter potest adiuuari Tertio pro ꝓximo in casu suę necessitat⁹ · quo ꝑ aliū non iuuaretur in temptationib⁹ suis in mortalib⁹ me sciente hoc · ⁊ cum nec se alio modo iuuari posset. Tunc enī locū hꝫ illud Ambro · Pasce fame · s · sp̄uali moriētē: si nō pauisti occidisti · ꝫ h̄ difficile ē scire

Quarto dñi̇ die bꝫ ī festꝫ p̄cipuis ad cōformādū se mīstris ecclesię. hęc sn̄ialit̄ D Tho. sup. q̄rto dis. xv. Quinto q̄n̄ q̄s vouit aliq̄d orare. Sexto si satisfactionē in pn̄itētię sacramēto p̄ oronē recepit p̄ se. Septimo si satisfactionem orationū p̄o alio p̄misit. Octauo ex beneficio recepto ī elemosyna spūali vel corpali p̄ dāte bn̄ficiū. Sic pauperes pro diuitib⁹ a q̄b⁹ elemosynā recipiūt. ꝫ diuites p̄ clero. a q̄ sermonē ꝫ sacramēta recipiūt nisi aliū de refundāt. Prędicti autē vltimi quattuor modi sunt saltez debiti E ꝫ si nō p̄cepti semp q̄ ad oēs. Contra hoc mādatū spei excedit. Primo p̄ desperātes. Vbi sciendū ꝑm Tho. et Bonauē. sup. ij. circa finē. q̄ desperatio non est semp peccatū in spm̄sanctū. Aliq̄n enī quis desperat ꝑm Bonauen. ex pusillanimitate. ita q̄ ī ipsa desperatiōe nō venit cōplacentia. sed dolet ꝫ renitit̄ contra ipsam. ꝫ sic nō est in spm̄sanctū. quia ex tali desperatiōe nō p̄cipit homo ī p̄fundū. Potest enī ꝑ ex vehementi dęmonis temptatione. p̄uenire. Vel aliq̄n ex naturali infirmitate. vt ex mania vt crebro contingit repire in fęminis. Vnde Bonauē. sup. ij. dicit. Desperat aliq̄n q̄s ex pusillanimitate. ita q̄ ī ipsa desperatiōe nō venit cōplacentia ꝑ dolet ꝫ renitit̄ ꝫ ipsaꝫ. ꝫ sic nō est pctm̄ ī spm̄scm̄. hęc in. ij. dis. xliij. Est alia desperatio q̄ q̄s desperat diffinitiue absc̄dēs se q̄si a facie diuinę mię. ꝑm q̄ cayn fecit q̄ dixit: A facie tua ej̄cis me hodie. Et ꝑ simpliciter ē pctm̄ in spm̄scm̄. q̄ ē in cōtumeliā diuinę mię cui suā p̄fert ūq̄tatē. sicut ait cayn: Maior ē iniq̄tas mea q̄ꝑ vt veniā merear. Ex ꝑ tn̄ nō iudicat̄ infidelis. aut q̄ talis bene sentit de alīs ꝫ male de se. aut certe q̄ nō estimat deū misereri velle Et tale pctm̄ in spm̄scm̄ semp hꝫ coniūctam maliciā. p̄ eo q̄ q̄ sic desperat ī tali culpa vult vitā suaꝫ finire. Vnde tales desperatissimi frequent̄ sibi inferūt mortez. Et Tho. dicit. q̄ desperatio inq̄ntū desperatio ē spēs pctī in spm̄scm̄ q̄ nō p̄uenit ex hoc q̄ aliq̄s neget remissionē peccatoꝝ. sed remissionē peccatoꝝ quā fieri credit vt liberius vacet peccatis. sponte a se abiicit. dum non vult tendere in hoc q̄ remissionez peccatoꝝ consequat̄. Causa autem quare desperatio est peccatū ē ꝑm Tho. vbi p̄ius. quia oīs motus appetitiuus conformit̄ se habens intellectui falso est ꝑm se malus. ꝫ ecōuerso bon⁹ ꝑ ꝫ bo de deo estimato. Sed circa deū vera estimatio intellectus est q̄ ex ipso p̄uenit homini salus ꝫ venia pctōrib⁹ dat̄. Scdm illud Ezech. xviij. Nolo mortem peccatoris sed vt conuertat̄ ꝫ viuat. Falsa autem opinio peccatoꝝ est q̄ hoī peccatori pn̄itenti veniam deneget. vel q̄ peccatores ad se non cōuertat per gratiā iustificantē. Et ideo sicut motus spei qui cōformiter se habet ad estimationē veraz ē laudabilis ꝫ ꝑtuosus. ita oppositus motus desperatiōis qui se habet conformit̄ estimationi falsę de deo est vitiosus ꝫ peccatū. Secundo peccant cōtra spē F p̄sumentes. Vbi notandū ꝑm Bonauen. q̄ p̄sumptio duplex est. vna ꝑ meritis. alia de impunitate. Prima est q̄ quis de meritis suis p̄sumit ꝫ est superbię. Secunda est qua quis p̄sumit de impunitate dans totum diuinę misericordię ꝫ auferens ei oīo rigorez iusticię Et hoc est peccatum in spīritū sanctum quia claudit viam ad gratiam ꝫ ad culpam aperit. Et scdm Tho. p̄sumptuosus non peccat ex hoc q̄ miam dei nimis magnam arbitratur cum sit infinita. sed quia iusticiā eius cōtemnit. ꝫ in hoc etiā mię derogat abutens ea ac si nō eēt iusta Et vt dicit secūda. ij. q. xxij. ar. ij. p̄sumptio ideo peccatū est. quia sicut falsū est

q deus pęnitentib⁹ nõ indulgeat · vel q peccãtes ad pęnitentiã non reuocet. Ita falsum est q in peccato pseuerantib⁹ veniam cõcedat · ⁊ a bono opere cessantib⁹ gloriã largiat · cui estimationi ꝯformiter se habet p̃sumptiõis mot⁹. Et ideo pręsumptio est min⁹ peccatuz q̃ desperatio q̃ntomag̃ est ꝓpriũ deo misereri ⁊ parcere q̃ punire · ꝓpter eius infinitã bonitatẽ Illud enĩ ꝑm se cõuenit deo · hoc aũt ꝓpt̃ peccata nostra. Vnde peccare cũ ꝓposito pseuerãdi in peccato sub spe venię ad p̃sumptionẽ ptinet · ⁊ hoc nõ diminuit ꝫ
G · auget peccatũ. Peccare aũt sub spe venię qñq̃ percipiẽde cũ ꝓposito abstinendi a peccato · ⁊ pęnitẽdi d̃ peccato hoc nõ est p̃sumptiõis sed hoc peccatum diminuit · qꝛ per huiusmodi videt̃ habere voluntatẽ min⁹ firmatã ad peccandũ Ideo mg̃r dicit · li · ij · dis · xxij · q Adã minus peccauit qꝛ sub spe venię peccauit · ꝫ Tho · Caueant hic p̃mo inordinatã spez in quosdam sanctos ponẽtes q̃ seruiunt beatę Barbarę · Katherinę · ⁊ similib⁹ · q̃ licet bene faciãt his seruiẽdo · videant tñ vt spem suã cũ executione dei vocationũ ⁊ mandatoꝝ roborẽt. Secũdo caueant spem in hoĩez aliquẽ nimis ponẽtes. Sicut faciũt parentes interdũ ꝓpter liberos negocia ⁊ opera cõtra p̃cepta dei actitãtes. Cõtra quos dicit̃ Hiere · xvij · Maledictus qui confidit in hoĩe · ⁊ ponit carnem brachiũ suũ ⁊ a dño recedit cor eius Caueant tertio pęnitentiã ꝓcrastinãtes ⁊ sic sperantes tandẽ ꝯuerti in fine. Qd̃ difficile est nõ impossibile · ꝓpt̃ sex · videlicet ꝓpter infirmitatẽ · vsum ratiõis ⁊ voluntat̃ tardantem · ꝓpter dolorem mentem p̃pe dientẽ · ꝓpter habitũ vitiosũ ad mala inclinantẽ · ꝓpter timorẽ mort̃ naturam terrentẽ · ꝓpter familiã relinquendam perstrepentẽ · ⁊ dęmonẽ temptantẽ Tertio peccant cõtra hoc p̃ceptũ oĩonem dñicam ⁊ symbolũ apl̃oꝝ nõ addiscentes · quia ibi continent̃ speranda.

Capitulum · IIII ·

Tertio dilectio dei cadit sub p̃cepto q̃ sibi seruire debemus. De qua dilectione primo videbit̃ q̃ stricte p̃cipitur · ⁊ q̃ necessaria est. Secũdo q̃ vtilis. Tertio qualiter cadat sub pręcepto. Quarto q̃ rationabilit̃ ⁊ cur pręcipit̃. Quinto q̃t modis contra eam peccetur.

Quantũ ad p̃muz q̃ stricte p̃cipiatur · dei dilectio · patet p plura. Nam A
Exo · xx · deuz diligẽtib⁹ ⁊ deũ odientib⁹ terribilis pęna indicit̃ ⁊ p̃miũ ꝓmittitur cum post p̃mũ pręceptũ ĩmediate addit̃ Ego sum dñs deus tuus fort̃ çelotes visitans iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã ⁊ q̃rtam generationẽ eoꝝ qui oderũt me ⁊ faciens mĩaz in milia his qui diligunt me ⁊ custodiunt p̃cepta mea. Prima pars vt dicit Tho · secunda · ij · q · cviij · habet ꝟitatẽ de pęna tp̃ali q̃ filij puniũtur q̃ sunt aliq̃d parentũ · ⁊ sic de cognat̃ q̃ sępe viuũt vsq̃ ad q̃rtam generationẽ Secundo ꝑm mg̃rm in · ij · dis · xxxiij · habet ꝟitatẽ de filijs ⁊ cognat̃ imitãtibus peccata parentuz. Sed tertio nunq̃ illud intelligit̃ q filius vel alius puniatur pęna culpę vel ęterna pro peccato alteri⁹ Secũda ps patz q sępe tota t̃ra vna meli⁹ habet ꝓ pfecto ĩ charitate hoĩe · vt patet de Joseph · Dauid · Abraam · ⁊ de Helia çelũ aperiẽte ad pluẽdũ. Itẽ B
necessitas oñdit̃ Deut̃ · vj · vbi sic dr̃ Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊ ex tota aĩa tua ⁊ ex tota fortitudĩe tua Mat · xxij · addit̃ Ex oĩ mẽte tua. Ertq̃ ꝟba ꝫ q̃ p̃cipio tibi hodie ĩ corde tuo et narrabis ea filijs tuis · ⁊ meditaberis sedens in domo tua ⁊ ambulans in itinere dormiẽs atq̃ ꝯsurgẽs · ⁊ ligab̃ ea q̃si signũ in manu tua · eruntq̃ ⁊ mouebuntur

ante oculos tuos·scribesq; ea in limine ⁊ ostijs domus tuę. Non tñ debent ad litteraz dicit glo· in manu corpali ligari·ꝫ spũali·i·in oĩ opere adiũgi. Ideo dicitur quasi. Alias sicut pharisęi facerem⁹ si in manib⁹ corporeis ea deferrem⁹. Nec scribere ad litterã in liminib⁹ ⁊ ostijs oportet sed in oĩ egressu ad opus debent seruari. Nam ꝑm Tho·dilectio dei ⁊ ꝓximi debet esse regula oĩuz hũanoꝝ actuũ. Itẽ Matthei·xxij·existens sine veste charitatis·licet in nuptijs sit ecclesię·q̊ ad fidem·tñ ligatis manib⁹ ⁊ pedib⁹ ꝓijcitur in tenebras exteriores vbi erit fletus ⁊ stridor dentiũ. ¶ Item·j·Cor·xiij·ostenditur ꝙ nulla eloquẽtia·nec scĩa·nec miracl̃a·nec elargitio elemosynaꝝ·nec passio valet sine charitate. Si inq̊t linguis hoĩum loq̃r ⁊ angeloꝝ charitatẽ aũt nõ habuero fact⁹ sũ velut ęs sonãs ⁊ cymbalũ tinniẽs·⁊ si habuero ꝓphetiã ⁊ nouerim mysteria oĩa·s·scp̃turę ⁊ oẽz sciam ⁊ si habuero fidẽ ita vt mõtes trãsferam charitatẽ aũt non habuero nihil sũ·s·qꝛ vita charitat̃ careo·⁊ si distribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas·⁊ si tradidero corp⁹ meũ ita vt ardeã·charitatẽ aũt nõ habuero nihil m̃ ꝓdest. Itẽ j·Cor·vlt̃·Si q̊s nõ amat dñz nr̃m iesum christũ sit anathema·s·maledict⁹ ꝑm glo·qꝛ maledicet̃ in iudicio illa maledictione. De q̃ Matth·xxv: Ite maledicti in ignẽ ęternũ. ¶ Quã vtilis ꝟo sit dei dilectio patet ex septẽ. Primo filiũ dei cõstituit charitas·qꝛ misit deus spm̃ filij sui·in q̊ clamam⁹: Abba pater. Roma·viij·Et Gal·iiij·Et Joh·j·Dedit eis q̊ eũ receperũt ptãtẽ filios dei fieri·q̊ credũt in noĩe ei⁹. Nã charitas peccatorẽ de infinita distãtia in quã cecidit per mortale peccatũ a deo·in qua fuit in regione longinqua filius ꝓdigus eleuat ad vnionẽ cũ patre cęlesti. Hoc enĩ gratię officiũ est dicit Albertus·ij·de mirabili sciẽtia dei. Secundo facit mereri quolibet opę moralit̃ bono vitam ęternã aut eius augmẽtũ: quia si filij ⁊ hęredes vt dicit̃ Gal·iiij·et Roma·viij·Tertio facit ꝙ ꝑ modica bona tꝑalia ĩ charitate pro deo data ⁊ sic de alijs·tm̃ meret̃ q̊s q̃ntũ alius ꝑ mlta tꝑalia data·vt patet de vidua cũ duob⁹ minutis missis in gaçophylatiũ Luc·xxj·quę christi testimonio plus q̃z omnes misit. Et d̃ sancto Petro qui licet modicum reliquerit cum ait Matth·xix·Ecce nos reliquim⁹ oĩa ⁊ secuti sum⁹ te·quid ergo erit nob̃? Respõdit: Amẽ dico vobis ꝛc·cẽtuplũ accipietis ⁊ vitaz ęternã possidebit̃. Nõ enĩ vt dicit sup eodẽ Greg·q̃ntũ sed ex q̃nto·id est·ex q̃nta charitate q̊s dat deus ponderat·tunc scz qñ non adest facultas exterior. Quarto facit interdũ nihil habentẽ de bonis exterioribꝫ tm̃ mereri de p̃mio essentiali·q̃ntũ alius meretur qui multũ dat·vt patet in eo videlicet qui in pauꝑtate existens ex magna charitate vellet dare centum florenos ⁊ non potest dare tm̃·in casu potest mereri sicut qui centũ florenos dat·Exempli gratia. Pauꝑ nihil habens in charitate tñ existens vt duo quo ad gradũ q̊ ꝑfectũ animũ habet dandi alteri mẽdico decẽ florenos·tm̃ meret̃ de p̃mio essentiali q̃ntum diues ex ęquali charitate dans actu decem florenos·secundus tñ p̃miũ accidẽtale habebit·quia gaudebit de eo ꝙ voluntatẽ dandi habuit·⁊ ꝙ dedit ⁊ pauper mendicus pro eo intercedet·sed hęc modica sunt respectu essentialis p̃mij q̃d erit de creatore. Hoc probat sententialiter sanctus Thomas p̃ma·ij·q·xx·ar·iiij ¶ Quinto impetrat ⁊ meret̃ scientiaz magnam n patria ⁊ gaudiuz. Sic ꝙ si simplex vetula in charitae decedit quę habet charitatem vt quattuor·et magister in theologia si decedit in charitate vt duo·vetula hẽbit clariorẽ ⁊ ꝑfectiorẽ

scientiã dñisis in deo q̃ theologus licz de habitib⁹ scientificis acq̃sitis magister plus habiturus sit de scientia ꝑ hoc modicum est respectu scientie ꝺ deo imediate habẽde. Rationẽ hui⁹ assignat Tho. in ꝑma parte q. xij. arti. vj. quia magnitudinẽ charitatis vie sequitur in patria magnitudo luminis glorie. z magnitudinẽ luminis glorie sequit intimior vnio z visio diuine essentie. z q̃nto intimi⁹ videtur deus z vnitur alicui intellectui tanto plura z intensius sciet quis ea que relucent in deo. z per consequẽs maior delectatio sequetur z maius gaudiũ. Charitas enĩ sinuz cordis ꝑmo aperit. id est. capatiorez reddit. ¶ Sexto charitas facit q̃ diligentib⁹ deũ oĩa cooperantur in bonũ Ro. viij. His celuz est premiũ infernus a peccatis ꝓhibitoriũ. z similit lymbꝰ z purgatoriũ. bona tempa sustẽtamentũ z oĩs aduersitas lucrum per patientie meritum: q̃ dicit Gregoriꝰ. Nulla nocebit aduersitas si nulla dñetur iniquitas. Nulla enĩ prudẽti potest adesse mala fortuna. q̃vt dic Boetiꝰ ꝺ ꝓsola. In potestate eiꝰ est aduersis bene vti vt prosperis. Septimo ĩ via facit oẽ opꝰ leue. Jugum enĩ inquit christus meum suane est z onus meum leue Matth. xj. Immo finis ꝓcepti est charitas. j. Ti. moth. j. ¶ Tertio q̃liter cadat dilectio dei sup oĩa sb̃ ꝓcepto videndum ẽ Vbi notãdũ prout elicitur ex variis dictis scilicet Thome z aliorum videtur q̃ tripliciter dilectio dei intelligit̃ per ꝓceptũ. Primo placabilit̃ seu fauorabiliter. Secundo ordinabilit̃. Tertio appreciabiliter. Primo ꝺz diligi placabiliter super oĩa sic q̃ velis deo bonuz et complacentiã in hoc habeas sine relatione ipsi⁹ in quod cũ q̃ aliud bonũ. Pro cuius intellectu notãda sunt aliq̃. Primo quid sit diligere. Rñdet̃ ꝺm pb̃m in rhetorica. Est alicui bonũ velle: vt diligẽ hominẽ est sibi bonũ velle. Secundo q̃d sit homini bonũ. Respondet pb̃s. j. etb. et. x. Felicitas sua z virtutes z scientie. et hec nũq̃ obsunt sibi q̃ntũ est de se. Similiter et bona tpalia z mala pene deseruientia ad ꝺ tutes. Tertio nota q̃ duplex est dilectio in hominib⁹. Quedã cupiscentie que vtilitatis nostre gratia est: puta cũ aliquis diligit aliquam rem propter se diligentẽ. z sic diligimus asinum. capram. cibum z similia. quia vtilia nobis ad bonorem. ad delectationẽ. vel ad cõmodũ nostruz. z tali dilectione diligit homo se ꝑncipaliter nõ aliud. Alia ẽ dilectio amicitie. puta cũ q̃s diligit aliquẽ hoĩez ꝓpt̃ ipsũ dilectũ hoĩez. Ut cũ q̃s videt aliquẽ sapiẽtẽ. ꝺtuosũ z huiusmodi z sibi ista vult ĩesse z cõplacet ĩ eis. diligit eũ dilectiõe amicitie. Quarto nota q̃ ꝓprie deo nihil bonũ est nisi id q̃ ipse ẽ videlicet q̃ est oĩpotens oĩsciẽs misericordissim⁹. patiẽtissim⁹. ditissimus z similia. Nam ieiunare. orare. virtutes acq̃rere. vitia vitare nõ sũt deo bona licz coz̃ nob ei sint honorifica. q̃ bonoz nostroz nõ indiget. ꝑ nob ꝑfata bona sũt z ꝑ ea coz̃ nob glificat̃ pater q̃ in celis est Ex q̃ patz q̃d sit deuz sup oĩa diligẽ. q̃ sibi bonũ velle videlz meditari velle cõplacẽtiã hĩe q̃ ẽ oĩpotẽs. sapiẽtissim⁹. optim⁹. z silia. Et sic amam⁹ secũdo amore videlicz amicitie nõ ꝓpt̃ aliud nec relative ad aliud. non autẽ diligẽ debem⁹ eũ ꝑmo amore. s. cõcupiscentie videlicet vt velim⁹ sibi bonũ mĩe q̃ nob bona dat. q̃ tũc nos plus diligerem⁹. Vñ Bern. li. j ꝺ diligẽdo deũ. Absq̃ ĩtuitu ꝑmij diligend⁹ ẽ de⁹. Ver⁹ enĩ amor ĩ seipso contentꝰ ẽ. Et itez Licet de⁹ sit absq̃ ĩtuitu ꝑmij diligẽd⁹ nõ tñ absq̃ ꝑmio diligit̃ Vñ q̃to q̃s puri⁹ diligit deũ ꝓpt̃ se z q̃nto min⁹ hz respectũ ad se diligẽtez. tãto deo dilectio pl⁹ placz z ãpli⁹ hõ meret̃. Ratio autẽ quare sic diligere debem⁹ deum ꝓpter se est. Prima quia nisi sic tunc non diligeremus eum nobiliori

modo q̃ꝫ diligim⁹ equũ·asinũ ꝛc̃· quib⁹ bonũ volum⁹ ꝓpter nos. Item naturaliter mater filio vult bonuꝫ sepe sine oĩ respectu vtilitatis ꝓprie·vt in casu quo fili⁹ iuuenis moreret·ergo plus tenemur deo Item idem patet in amicis veris ad q̃s exigit vt nõ diligãt vtilitat aut delectationis gratia sed amicum ꝓpter se. Item experiẽtia est ꝙ quis diligit propter se eũ quem nunq̃ꝫ videbit vltra mare existentem·vt si audis de probo milite in armis ⁊ virtutibus·vis sibi bonum ⁊ complacentiã habes in eo·licet nulla vtilitas tibi inde sequeret: Cur ḡ nõ diligeremus deũ ꝓpt se sine oĩ respectu ad aliud ab eo Ex quo patet q̃ꝫ multuꝫ merent qui dei ꝑfectiões sepe meditãdo cõsiderãt ⁊ corde sibi in h̃ cõplacẽt. Optim⁹ enĩ actus est diligere deũ. ¶ Hic q̃rit ꝑmo an deũ diligere possim vt det mihi vitã eternam seu celũ. Rñdet non·sed per plura opera alia deo seruire possum⁹ ꝓpter vitã eternã. Nã differũt seruire deo ⁊ diligere sicut gen⁹ ⁊ spẽs·vnde opa bona debeo facere plura ⁊ conari implere alia p̃cepta ⁊ alia ꝓpt vitã eternã·q̃ opa talia bona sũt vie ad celũ. Sed diligere deũ nõ debeo vt vitam eternã mihi donet·q̃ sic ordinarem deũ in creaturaꝫ ⁊ in vtilitatem meã quod illicituꝫ est: Tum quia h̃ esset vti fruendis·quod nũq̃ꝫ licet·vt dic̃ Augustin⁹ ꝑmo de doctrina christiana. Tũ q̃ sic me ꝑncipalit quererẽ. Tũ etiã quia deteriora debẽt esse gratia meliorum ꝟm ph̃m in politic·qd hic nõ fieret. Secũdo q̃rit·possum ne diligẽ deũ ꝓpt beneficia que mihi dedit. Rñdet Tho·ij·ij·q·xxvij·arti·iij· Si li ꝓpt dicat causaꝫ finalem non debeo·quia sic vterer eo. Si autem dicit causam occasionalẽ vel motiuã·possum ꝟm illud ps: Inclinaui cor meuꝫ ad faciendas iustificatiões tuas in eternum propter retributionem· Beneficia enim que deus nobis dedit velut charitatem dei facile nos accendere debent ad deum diligendum ⁊ occasioneꝫ prestare· hec autem questio sicut ⁊ precedens ⁊ similes aut nunq̃ꝫ aut caute debent predicari secularibus. ¶ Tertio queritur cur tam durum apparet secularibus deum a nobis non debere diligi propter beneficia. Responsio scd̃m Guilhel· parisiensem libro de virtutib⁹ Hoc faciunt carentia doctorũ realium et ignorantia seculariũ que prouenit ex eo ꝙ se querunt non que dei sunt·qd charitas dei nõ facit sed dilectio curua. Querunt enim homines nimis terrena: honores·diuitias·⁊ similia·que licet sint minima bona tamen in eis contentant: Similes pueris qui in piro plus amorem figũt q̃ꝫ in tota domo. Cõtra hũc modum diligendi deum peccant directe q̃dam peccatores qui vellent ꝙ deus non nosceret peccata eoruꝫ·vel vt sibi peccata eorum placerẽt. Cõtra quos in p̃s dicit domin⁹· Existimasti inique ꝙ ero tui similis·arguam te ⁊ statuam contra faciem tuam. Tales enĩ vellent deum nõ esse omniscientẽ vel sũme bonũ. Et hoc est deum velle non esse deum·quia scientia sua est deus met. ¶ Secundo contra hoc faciunt odientes deũ· Vellẽt enĩ eum non esse iustum punientem·ĩmo tristantur ꝙ iustus est·vt faciunt etiaꝫ dãnati. Dicit autẽ Tho·secũda·ij·q·xxxiiij ꝙ odire deum inter omnia peccata grauius est·quia ĩ eo per se est auersio ab incõmutabili bono. In alijs aũt est auersio per accidens· Verũ licet de⁹ clare visus a nullo possit odiri·quia sic in eo nec apparens nec verũ maluꝫ videretur: Tamen oditur a malis visus in suis effectib⁹ videlicet punitionis. Sicut enĩ videns per croceum vitrum pulcrum hominem iudicat pulcrum ⁊ bene coloratum hominem pallidum vel croceum esse. Sic peruersi ꝑ penas a deo inflictas eũ iudicãt

crudelē · ꝑm illud p̄s · Supcecidit ignis
scz peccati ⁊ maloꝝ effectuū · ⁊ non vide-
M runt solem. ¶ Secundo p̄ceptuz de
diligendo deum sup oīa debet fieri ordi
naliter · sic videlicet ꝙ nos ⁊ oīa nr̄a ī de
um referam⁹ ⁊ in suam gloriā vltimate ·
ita ꝙ quicq̄d diligim⁹ · volum⁹ · agimus
ꝓpter deum · ⁊ eius gloriā diligam⁹ · aga
mus · ⁊ omittam⁹ · quia tunc in oīb⁹ re-
bus plus diligim⁹ deum q̄ꝫ res ipsas qn̄
suam gloriam in oīb⁹ quęrim⁹ vltimate ·
quia ꝓpter qd̄ vnū quodq̄ꝫ tale ⁊ ipsum
N magis · p̄ posterioꝝ. ¶ Et scd̄m hoc in-
telligi debet p̄ceptum: Dilige dn̄m ꝛc̄.
Quod breui⁹ ⁊ clarius sic exponit Tho·
tractatu de perfectione spūalis vitę. Et ē
mens sancti Aug̃ · li · j · de doctrina chri-
stiana. Nam dilectio est act⁹ voluntat̄
quę significat̄ per cor · quia sicut cor ē p̄n
cipiū materiale oīum motuū corpaliuz ·
ita voluntas q̄ntum ad intentionē finis
vltimi quę est obiectū charitatis est p̄n-
cipiū oīum actuū quarūcūq̄ꝫ potentiarū
quę mouentur a voluntate · hę autē sūt
tres · scilicet intellectus qui significat̄ per
mentez · vis appetitiua inferior quę signi-
ficatur hic per aīam. Vnde ꝑm eaz dici-
mur agere vitam aīalem. Et vis executi-
ua exterior quę significat̄ per fortitudinē
siue virtutē siue vires. Pręcipit̄ ergo no
bis ꝙ tota nostra intentio ferat̄ in deum
sic ꝙ oīa actu vel habitu in deū referant̄
sicut in finem. Quod impletur cum ali-
quis vitam suaz ad dei seruitiū ordinat
⁊ ꝑconsequēs oīa quę ꝓpter seipsuz agit
virtualit̄ ordināt̄ in deū · nisi sint talia q̄
a deo abducant · sicut peccata. Et sic dili
gitur deus ex toto corde. Secūdo vt in-
tellectus noster totaliter subdat̄ deo · sic
ꝙ homo credat ea quę diuinit⁹ tradūt̄:
ꝑm illud · ij · Cor̄ · x · In captiuitatē redi-
gentes oēm intellectū in obsequiū Chri-
sti. Et etiam in meditat̄ dei ꝑfectionib⁹
ei talia īesse velim⁹ · ⁊ oīa memorata alia
scilicet beneficia dei in deum ordinemus.
Et hoc est tota mente diligere. Tertio
vt appetitus noster inferior reguletur ꝑm
deū · ⁊ quęcunq̄ꝫ homo amat sperat · ⁊ sic
de alijs passionib⁹ in deo · amet vniūsali-
ter omnē affectionē ad dei dilectionē re-
ferens non in voluptates carnis. Et qui
sic perdit animā suam in vitam ęternam
custodit eam Joh̄ · xij · Et hoc est ex tota
anima diligere · Quarto vt oīa exterio-
ra nostra verba ⁊ opera ex diuina chari-
tate deriuentur · ⁊ in dei honorez dirigā-
tur · ꝑm illud · j · Cor̄ · vlt̄ · Oīa opera ve-
stra in charitate fiāt. Et sic diligitur de⁹
ex tota fortitudine · ⁊ talis perfectio deū
diligendi cadit sub pręcepto. Qꝛ autem
oīa sint in deum referenda ⁊ suū honorez
patet · j · Cor̄ · x · Siue manducatis siue
bibitis siue quid aliud faciatis · oīa ī glo
riam dei facite · vt in omnib⁹ honorificet̄
deus. Sic enim fit debita recōpensa deo
qui oīa in nos ordinauit · vt dicit magi-
ster ī · ij · dis · j · Quia · j · Cor̄ · iij · Oīa no-
stra sunt. Jus id docet naturale vt cui⁹
est arbor vel ager · eius etiam totus sit fru
ctus. Sed totum quod sum⁹ ⁊ possum⁹
⁊ a deo accepimus ⁊ dei ꝓprium est · ergo
fructus opum nostroꝝ deo cedere debēt
Sed per talia deo nullam vtilitatē ad-
ijcere possumus · cum scd̄m p̄s · bonoruz
nostroꝝ nō indigeat · ideo oportet vt ad
eius fiant honorem. Item cuiuslibet veri
serui oīa opera cedunt dn̄o lege ciuili · ꝫ
dei serui sumus per oīa a quo animā · cor-
pus · ⁊ res ⁊ quicquid in illis boni conti-
netur habemus · ergo nostra opera dei ho
nori seruire iustissimū est. Notandū ta-
men ꝙ q̄ꝫuis oīa sint in deum ordinan-
da vltimate · non tamē de necessitate sūt
oīa īmediate ⁊ in solum deum ordinan-
da. Quia sunt multi fines adinuicē sb̄-
ordinati in quos res recte ordinari pos-
sunt · vltimate tamen totum est in deum
ordinādū. Exempli gratia. Comedere

debes vt viuas · non econuerso · viuere vt opera licita facias ad quę creatus es · operari bene vt vitam ęternam habeas · quę sunt videre deum beatifice ⁊ eo frui. Et vitam ęternam habere non ꝓpter cōmodum ꝓpriū vltimate · sed ꝓpter gloriā dei
O quę ibi plus exercetur. ¶ Sed quęritur cum non debeaz deum diligere ꝓpt̄ vitam ęternam ex prima expositione: possum ne alia bona opera facere pręter deū diligere: videlicet deum laudare · orare · ieiunare · ⁊ similia ꝓpter acquirendaz vitam ęternaz. Respondetur ꝙ sic. Ratio est · quia oīa p̄enumerata opa bona vię non sunt formaliter dei dilectio · sed effectus dilectionis. Dilectio enim dei facit quez deuz colere · orare · sanctificare sabbatuz · multa pręcepta seruare · ⁊ similia Et talia tanq̄z minus bona ordinantur in maius bonū · s · in vitam ęternam · videlicet in dei visionem claram ⁊ dilectionē
P ⁊ hoc est rectus ordo. ¶ Secundo q̄ritur an ad bonitatem actuū nostrorum requiratur vt quis actualiter tendat per res p̄noīatas in deum ordine tacto. Respondetur ꝙ non oportet actualit̄ sic tendere · sed vt act⁹ nostri sint vere boni sufficit ⁊ requiritur vt cadant super debitā materiam · ⁊ vt alias sint bene circūstantionati · ⁊ ꝙ referant̄ in deuz actualit̄ vel virtualiter. Tamen q̄nto plus quis actu in deum referret · tanto plus meret̄. Sic̄ mercator ad remotam terraz paruā rem portans lucratur plus q̄z alter cum ęquali re in ꝓpinquo manens. Oportet enī ad minus hominē taliter esse dispositum in animo per habitum acquisitum ex actualibus relationib⁹ in deum · aut per habitum infusuz · aut per generalem intentionem faciendi oīa ꝓpter deū · ꝙ si se resolueret ⁊ actualiter cogitaret de deo ⁊ d̄ relatione in ipsum statim referret in eum. Exemplum in simili. Pater amat filiuz ꝓpter quē ditandū mercatur · circūit maria · terras ꝑambulat · non semper actualiter talia ordinans in filij ditationē · sed sufficit ꝙ labores p̄noīati impati sint aliqñ a dilectione filij cuius imperij virtus manet in sequētib⁹. Simile d̄ volenti ire rhomā · non oportet ꝙ in itinere peregrinus talis semper actu cogitet d̄ fine · scilicet de Rhoma · sed mediāte vna ciuitate attingit aliam. Et sic est in ꝓposito.

¶ Tertio quęritur · an ad hoc ꝙ actus nostri sint boni moraliter vel meritorie · exigatur ꝙ a charitate seu a dilectione dei incipiant ⁊ terminent̄ · originentur ⁊ ordinentur. Respondetur ꝙ sic. Nam ꝙ oriri oporteat a dilectione dei · patet ꝑ Aug̃ · in de spiritu ⁊ littera · d. Non ē fructus bonus qui de radice charitatis non surgit. Charitas autez est dei dilectio ex acquisito habitu vel infuso ꝓcedens. Or etiam nullus actus sit bonus moralit̄ nisi īmediate tendat in deum: vt dei dilectio p̄mo modo exposita vel mediate tēdat per alia opa in deum finaliter · patet per Aug̃ · de ciui · dei li · xix · vbi dic̄. Nullas esse veras virtutes si in deum finaliter non referantur. Ex quibus patz necessarium fore actus nostros originari ⁊ terminari a deo in deum. Verbi gratia. Ad hoc ꝙ dilectio tua vel proximi sit bona moralit̄ · exigit̄ vt dei dilectio sit causa dilectiōis proximi · ⁊ ꝙ ꝓximū diligas finaliter ꝓpter deū. Sic de elemosyna et de alijs. Sed vt sint opera nostra etiam meritoria · oportet vt ex infusa dilectione ꝓcedant · videlicz ex charitat̄ habitu · j · Cor̄ · xiij ·

Capitulum · V ·

Contra hoc pręceptū faciunt plurimi creaturā sibi pro fine statuendo: quam creaturam plus deo diligunt: vt honores · diuitias · voluptates · sc̄iam · ⁊ plura

alia. Pro cuius intellectu notandũ
ꝑm Tho. ꝑma. ij. q. j. ꝙ semper ẽ aliquid
in corde hoĩs qđ homo sũme diligit. ⁊ in
quod maxime vitam suam ordinat. ⁊ hꝫ
dicitur vltimus finis hoĩs. ⁊ ad illud ha-
bet homo quasi specialiꝫ faciẽ animę. id ẽ
supremam intentionẽ cõuersam. Et si hꝫ
est deus. tunc homo est in statu salutis. ⁊
si subito moreretꝫ saluaretꝫ. si ꝟo est crea-
B tura iam est in statu dãnatiõis. Un-
de regula talis a doctoribꝫ sacrę theolo-
gię elicitur. Et sit ꝑma ad noscendũ pec-
cata mortalia a venialibꝫ: Qñ amor vel
affectio ad creaturã ad se vel aliũ tm̃ cre-
scit. vel est amor tam magnꝰ ꝙ in eo con-
stituitꝫ vltimꝰ finis. i. ꝙ aliquis nec actu
nec habitu ordinat illam creaturã vel eiꝰ
dilectionẽ. aut etiam seipsũ in deum. sed
vellet cum tali creatura contentari. ⁊ nõ
curare deum offendere nec ꝑceptum eius
transgredi ꝓpter illam creaturã. est mor-
tale peccatũ. quia est aliqualis contem-
ptus dei. Et licet non sit formalis tamen
est fruitio creaturę ⁊ pręponitꝫ creatꝫa deo
Vel etiam cum aliquis vellet cũ creatu-
ra hic semper manere nõ curãdo de bea-
titudine. Licet enĩ non sint rudes sup hꝫ
temptandi. tamẽ semp talis amor ẽ pec
catum mortale. Qñ autem aliquis dili-
git creaturã plus q̃ꝫ deberet sed tñ ꝓpter
hoc nollet deũ offendere nec amicitiã eiꝰ
perdere nec transgredi eius ꝑceptũ. non
oportet ꝙ tunc sit mortale. Alia regula
secũda videlicet satꝫ ꝯcordans cuꝫ ꝑma
est: Qꝛ qñ aliq̇d cõmittitꝫ notabiliꝫ con-
tra dilectionẽ dei hoc est mortale. qñ nõ
tunc est veniale. Qñ autẽ aliquid fit cõ-
tra dilectionẽ dei potest attendi penes hꝫ
ꝙ repugnat charitati ⁊ amicitię quã ad
C deũ habere debemꝰ sup oĩa. Tertio
modo diligendus est deꝰ super oĩa ap-
preciabiliꝫ. sic ꝙ tam care habeamꝰ ⁊ ap-
preciem̃ deũ ꝙ ꝓpter nullam creaturam
eo carere vellemꝰ. sed oĩbꝫ alijs a deo euꝫ
eis pręponimꝰ. ⁊ ꝙ tam firmo amore deo
adhęreamꝰ ꝙ ꝓpter nullã creaturaꝫ. nec
ꝓpter oẽs simul aliquid faciamꝰ aut ve-
limus contrariũ diuinę dilectioni. i. con-
trariũ dei pręceptis. Quę enĩ deliberate
fiunt contra diuina ꝑcepta. sũt cõtraria
diuinę dilectioni ⁊ charitati. quia sũt pec
cata mortalia quę tollũt charitatẽ. Il-
lud etiã videtꝫ velle Sco. in. iij. dis. xxvij
vbi dicit. ꝙ homo debet deũ extẽsiue di-
ligere sup oĩa. ita ꝙ nullũ aliud nec oĩa
alia simul sint ęque appreciabilia sic deꝰ
sed ꝙ oĩa alia vellet citius non esse q̃ꝫ de
um non esse. Et debet etiam intensiue de
um diligere super oĩa. ita ꝙ facilius de-
beret inclinari ad contrariuꝫ dilectionis
cuiuscũqꝫ alterius q̃ꝫ ad contrariũ dile-
ctionis dei. Est autem ratio hoꝝ. qꝛ deꝰ
est illa ꝑciosa margarita quam negocia-
tor ille inuenit qui abijt ⁊ vendidit vni-
uersa quę habuit ⁊ emit eã Matth. xiij.
Item cuꝫ deus infinitus sit in bonitate.
mĩa. ⁊ similibꝫ attributis intensiue ⁊ extẽ
siue. ideo ꝓ infinitis mũdis non deberet
offendi. scđm Aug. Cur deus hõ. Item
stultissimꝰ esset qui contempto thesauro
grandi papiliones insequeretꝫ sicut pueri
qđ tamen faciũt qui creaturã plus q̃ꝫ de
um diligunt. Contra hoc ꝑceptũ D
faciunt quicũqꝫ intuitu alicuiꝰ lucri tem
poralis consequẽdi. vt fit in emendo vel
vendendo. aut delectatiõis vt fit luxuri-
ando. aut honoris vt fit supbiendo. vel
vanę gloriando. faciũt contra dei pręce-
ptũ. Tales non diligũt deũ sup oĩa. sed
diligunt creaturã plus q̃ꝫ deũ. quia ꝓpt
eam plus placet eis talis creatura q̃ꝫ di-
uina volũtas in ꝑceptis. Et appreciantꝫ
vere vel interp̃tatiue creaturam plus q̃ꝫ
deum. Vñ Aug. li. de li. ar. diffiniens
peccatũ mortale dicit. Est spreto incom-
mutabili bono. rebus mutabilibꝫ adhę-
rere. Vnde Matth. x. Qui amat patrẽ
aut mr̃eꝫ plꝰ q̃ꝫ me nõ ẽ me dignꝰ. aut q̇

amat filiũ aut filiã super me nõ est me di
gnus. **Secundo** contra hoc pręce-
ptum faciũt qui amore alicuius personę
vt Adaz respectu Euę. ⁊ malo amore ca
pti respectu personę dilectę ne ꝑsonã ta-
lem cõtristent negligũt dei ꝑceptũ. ⁊ cõ-
tra ipsum faciũt dei beneplacitũ non cu-
rantes. **Tertio** qui timore alicui⁹ ꝑso-
nę vt serui ꝓpter dños deo obedire in ꝑ-
ceptis omittũt. ⁊ sic creaturã vilem crea
E tori ꝑciosissimo pręponũt ¶ **Ex dictis**
patere possũt doctoꝝ quędã regulę. Et
sit tertia in ordine: Quicq̃d cõmittitur
vel omittit̃ contra ꝑceptũ dei vel ecclesię
vel legis naturę vel suꝑioris. si talia ꝑce
pta sint de necessitate salutis vel contra
votum solẽne vel priuatũ vel contra iu-
ramẽtũ licitũ. sꝑ est mortale peccatũ. qꝛ
est dictum vel factũ vel concupitũ con-
tra legem ęternã. sic enĩ diffinit Aug. et
allegat mgr̃m. ij. dis. xxxv. Qñ ꝟo citra
tunc non oportet ꝙ sit mortale. Item pa
tet ꝙ talia sub dei mãdatis ꝑceptiuis cõ
F tinent̃. ¶ **Alia regula** est quarta vi-
delicet: Qñ aliquid fit contra conscien-
tiam vere vel false dictantẽ aliquid esse
mortale. est mortale peccatũ. quẽ spreto
vere vel interp̃tatiue incõmutabili bono
rebꝫ mutabilibꝫ adhęrere. vt beat⁹ Aug.
diffinit peccatũ mortale in li. d̃ libero ar.
⁊ est ꝯtra tertiã expositionẽ. ⁊ cõtra apo-
stolũ Roma. xiiij. Qui discernit si man
ducauerit dãnat⁹ est. qꝛ nõ ex fide. glo.
id est ꝟm cõscientiã. Vnde conscientia
erronea ligat nõ inq̃ntũ erronea. sed in-
q̃ntum conscientia. Item vel q̃ facit cõ-
tra conscientiã formidantẽ ꝓbabilit̃ vel
dubitatiue an aliquid sit mortale. tunc
semꝑ est mortale peccatũ. Quod autem
nõ fit contra conscientiã adhuc põt esse
mortale si consciẽtia non sit satis instru-
cta ⁊ sufficient̃. Vnde est regula mgr̃al.
Dubitans de aliquo an sit illicitũ ⁊ stã-
te dubio illud agens peccat. Sed hanc
regulam exponit Cancella. parisieñ. Jo-
hannes d̃ gersona. tractatu de pollutio-
ne vna cũ Guil. altiꝫ. dicẽs. Intelligẽdã
esse de dubio tali quod est vehemens et
magis aut ęque saltem inducit mentem
credere ꝙ mortale est illicituz. sicut ꝙ est
licitũ. Imo Albertus adhuc facilior est.
Secus est vbi mens plus inclinat̃ ⁊ iudi
cat quod est licitũ q̃z illicitũ. q̃zuis nõ ha
beat vsqꝫquaqꝫ certitudinez euidentem
aut fixam. qꝛ nec hoc ipsum requirit̃. Itẽ
Cãcellari⁹ in de vita animę. dicit. istã re-
gulam sic. exponens se discrimini peccati
mortalis peccat mortalit̃. debere intelligi
non de oĩ dubio sed de ꝓbabili ⁊ vehe-
menti. Probat̃ per illud Eccl. iij. Qui
amat periculũ peribit in illo. Exempluz
ponit̃ de scienter ponẽte se dormituz ꝓpe
serpentes qui se periculo cõmittit intoxi-
cationis. **Pro intellectu** taliũ sunt
notandę regulę tredecim. q̃s ponit in di-
uersis locis Cancella. in floribꝫ regulaꝝ
moraliũ. ⁊ li. iiij. d̃ cõsolatiõe theologię.
Prima Ęquitas quã nominat ꝑhus
epykeyã prępõderat iuris rigori. Est au-
tem ęq̃tas iusticia pẽsatis oĩbꝫ circũstan-
tijs particularibꝫ dulcore mĩę tꝑata. hoc
intellexit q̃ dixit. Ipse etiã leges cupiũt
vt iure regant̃. Et sapiẽs. Noli esse iust⁹
nimis. alioq̃n sũma iusticia sũma ĩiusti-
cia fit. Et ꝑs. Oĩa mãdata tua ęq̃tas. dei
scz. i. cũ ęq̃tate pensanda. **Secunda**
Ambulandũ est in via virtutũ doctrina
via regia vt nec strictius fiat dei manda
tum nec latius q̃z ipse mãdauerit. q̃zuis
inde sumere possint aliqui aut malicię ve
lamen. aut econtra in desperationẽ cor-
ruere. nõ tamen oĩbus ꝓ oĩ tempe ⁊ loco
ꝑdicandã asserim⁹ quãlibet veritatem.
Tertia Bonaꝝ mẽtiũ est ibi agnosce-
re culpam vbi culpa non est. Agnoscere
inquã non per ascensum firmũ. hoc enim
stultum periculosũqꝫ foret. Sꝫ sic vt do-
leat aut pęniteat homo postmodũ quasi

veraciter in culpa teneret· hoc intelligit de ꝓteritis. Ratio dicti est· quia certissimū est q̄ sine dei gratia dānati sum⁹. Et q̄ nullus oīno de cert⁹ est se esse in gratia nihilq̄ nostrū est ꝛ a nobis nisi peccata. Quarta Loquēdo de futur⁹ agibilib⁹ vel credibilib⁹ nō reputet culpa vbi culpa non est· alioq̄n causaret erronea conscientia hic· contra quā si aliq̄d attēptet fieri iā culpa ē si fluctuet anim⁹. Quinta Sub hac dubitatiōe fluctuās velut vtrūlibet nesciēs quid actur⁹ sit: consilium est vt agat· q̄ exponeret se discrimini quo casu certum habeat q̄ peccet. Sexta Vivis quicq̄ secur⁹ agere certus sis illud esse bonū neq̄ virtuti cōtrariū. Nz refert qua certitudine· sufficit nempe certitudo moralis quę est infima. Nec exigitur secūda certitudo supnaturalis quę est nobilissima clarę euidētię ꝑut videt deus in gloria· nec ꝓphalis revelatio vt in ꝓphetię dono· nec adhęrentię quę diuinę autoritati innitit· vt in articulis fidei ꝛ sacrę scripturę· nec tertia certitudo exigitur naturalis quę habet ex demonstratione· vt ꝑma ꝑncipia. Est aūt moralis siue ciuilis certitudo quę tangit ab Aristotele in ꝑncipio ethicoꝝ· cuius sententia est. Disciplinati esse in vnaquaq̄re certitudinē quęrere iuxta exigentiam materię. Eque enī vitiosum est inquit p̄suadentē quęrere mathematicā ꝛ moralem demonstrare· non enī consurgit certitudo moralis ex euidentia demonstrationis sed ex ꝓbabilib⁹ coniecturis grossis ꝛ figuralib⁹ magis ad vnā partem q̄ ad alteram. Hęc certitudo moralis sufficit vt vel non sis in peccato dum facis quod in te est· id est· dum bene vteris donis iam habitis· aut saltem peccatū non incurris nouū per temeritatem. Exempli gratia· in celebrādo· orta est enim ex diligentia tua ꝓpationis excusatio. Septima regula, Certitudo moralis ꝑ doctrinam colligit altero triū modoꝝ· quorum vnus ꝓuenit ex alterius autoritate aliusꝫ ex ꝓpria eruditione· tertius ab experimentali certitudine. Sub ꝑmo viuunt insipientes ꝛ aīales· qui aut non habent claram suę complexionis armoniam vel aliam gratiam gratis datam qua facilit concipiunt agenda ab eis qui scripturas intelligunt vt Augꝰ. Tales ab alijs recipere habent intelligentiā scripturarum ꝛ alijs credē ꝛ obedire litterationib⁹. Sub secundo sunt ꝓficiētes ꝛ rationales· qui ꝓueniūt sc̄z ex ꝓpria eruditione· ꝛ oritur hic modus nutriturq̄ ex studiosa ꝑscrutatione diuinoꝝ mandatoꝝ in sacra scriptura ꝓtētoꝝ quę legi debent puro fideli ꝛ integro corde. Sub tertio sunt perfecti ꝛ spūales scilicet sub experimētali cōsuetudine. De quibus apls. Spūalis homo oīa iudicat ꝛ ipse a nemine iudicatur Et alibi dicitur. Nihil dulcius q̄ respicere in mandatis dei. Habentes enī virtutum habitus ex eisdem inclināt ad recte iudicandū de agibilib⁹ eorum non ex habitu scientię solū· sed ex naturali virtutis inclinatione· puto q̄ religionū instituendarū ꝑncipalis causa fuit autoritas regiminis cui obediētia ꝓstaret plus q̄ ꝓprie rationi· quę in plurimis dubia ē valde ꝛ debilis ꝛ incerta· hūana enī agibilia tantā habent variabilitatē· dicente Aristotele· ꝛ teste experiētia· vt vsu magis q̄ arte constare videant. Octaua est Certitudo moralis non semper scrupulos oēs abijcit· sufficit vt contēnat vel superet sic operādo quasi non sint. Est autem scrupulus in ꝓposito vacillatio seu dubitatio quędam consurgens cum formidine ex aliquib⁹ coniecturis debilibus ꝛ incertis· alioq̄n si ex vehemētib⁹ argumentis ꝛ ꝓbabilioribꝰ pro hac parte q̄ ꝑ altera dubitatio cōsurgeret· iam nō scrupulus solus vel leuis dubitatio cum trepidatione dici oportet· sed moralis de

transgressiõe certitudo. **Nona regula est.** Moralis certitudo non põt sub vna regula tradi quę sufficiat in oĩ casu conscientiã agent reddere securã se non deliquisse. id ex euentu rerum perpẽdi sępius solet. Propterea constitutę sũt in figura tres ciuitates refugij. fides. spes. charitas. continẽtes lauacrũ pęnitentię ⁊ ĩmunitatis asilũ q̃tenus pax conturbata per ea quę se fecisse formidat homo reformetur. **Decima** regula est. Omnis agens cõtra conscientiã ędificat ad gehẽnam si consciẽtia sit fixa ꝙ id qd̃ agit̃ est mortale vel veniale solũ. q̃ntũ est ex parte vnius circũstantię quę est facere cõtra conscientiã si consciẽtia iudicet illud solum esse veniale. **Undecima.** Exponere se periculo peccati mortalis ẽ peccatuz mortale. vel sic agere incertũ ⁊ dimittere certũ in materia morali est peccatũ mortale. si tale sit incertũ ꝙ sit mortale. non solum ꝑ cõiecturas leues aut ex suspitione trepida aut scrupulosa ꝓueniente ex nimio timore cadendi in via dei. sed intelligitur dũ tale est vehement̃ ⁊ ꝓbabiliter incertũ ęque sicut oppositũ vel magꝭ Tũc enĩ illud qd̃ agit̃ nõ carebit mortali culpa. aliter nõ oportet. Idem dic̃ Altisiodorensis. Albertus adhuc est benignior in libro de hoĩe. vbi sic quęrit: vtꝝ consciẽtia semꝑ obliget ad faciẽdũ? Respondet. sine ꝑiudicio loquẽdo dicimus ꝙ nõ obligat ad faciendũ nisi sit vt opinatũ vel vt creditũ vel vt scitũ illud qd̃ ẽ in consciẽtia. Et tunc obligat siue conscientia sit erronea siue nõ erronea. Nõ autem obligat ꝑm eundẽ si est vt dubitatũ aut vt ambiguũ. **Duodecima** regula est. Consiliũ salubre est frequent̃ agere contra scrupulosos leues ⁊ trepidos citando eos ad alioꝝ iudiciũ q̃ten⁹ ex cõsuetudine fiat homo robustus solidus et tranquillus in exercitio spũali. Exemplũ in domificatoribꝫ ⁊ fũdibl̃arijs. **Tredecima** In nullo casu est ꝑplexus aliquis int̃ duo peccata q̃n ei pateat exit⁹ absq; nouo peccato. Nam si iurauerat quispiam se occisurũ Petrũ innocentẽ. nõ occidat euz. ipse non peccauit nouit̃. sed iã peccauerat in iurãdo. Si autem dictet sibi consciẽtia erronea ꝙ Petrus ĩnocẽs est. statim occidẽdus ab eo. dimittat hãc consciẽtiã ⁊ liberat⁹ est. Si postremo incidant duo ꝑcepta incõpassibilia ex culpa sua agat id qd̃ de se est magis obligatoriũ ⁊ a nouo peccato ĩmunis existet.

¶ **Dubia** plura h̃ occurrũt **Primo** qñ homo teneat̃ diligere deũ super oĩa. Respondet̃ ꝙ non semper ⁊ pro semper. quia est ꝑceptũ affirmatiuũ. Ratio est. quia actualit̃ deũ diligere semꝑ esset impossibile ꝓpter hũanã infirmitatẽ. ⁊ ꝓpt̃ multa impedimẽta. Dicit tamen Sco. in tertio. dis. xxxvij. ꝙ ad actualit̃ implẽdum obligat diebꝫ festiuis: ita ꝙ oĩ die festiuo. ⁊ potissime dñicis diebꝫ in ꝑncipalibꝫ festis teneat̃ hõ se recolligere ⁊ deum suꝑ oĩa actualit̃ diligere. vt patebit de sanctificatiõe sabbati clari⁹. Et licet ꝓtunc teneat̃ ex ꝑcepto. tñ oĩ momento tenem̃ peccata vitare ⁊ bene agere. Et forte nimis inchristianũ esset siue foret non q̃tidie de mane saltem aliqualit̃ cor ad deum cõuertere. ⁊ q̃zuis prępeditus legitime excuset̃ de audiẽtia missę interdum die dñico. tamẽ nunq̃z videt̃ quis excusari q̃n in die tali teneat̃ deũ diligere suꝑ oĩa. quia solo corde impleri potest. Unde dicit Sco. in tertio. dis. xxvij. Si aliqua necessitas excusat ab executiõe audientie missę dñico die. necesse est supplere in aliquo ęq̃ualente. vt saltem die illo deputato speciali cultui diuino aliquis actus habeat̃ relatus ĩmediate in deum ad eius reuerentiã. ¶ **Dubitatur** secundo. An pręceptum hoc de dilectione in via possit impleri a nobis. Respõdet̃ ꝑm Tho. in libro de perfectione spũalis

vitę triplex est gradus deum diligendi. Primus vt diligat' q̄ntū diligibilis est ⁊ hic a solo deo attingit'. Ratio. q̄ simplicit' infinite bonus diligibilis ⁊ amabilis est. ⁊ sic nec in patria a creatura quacunq̄ diligit'. Secūdus vt diligat' deus ꝑm totam virtutē alicuius diligent'. ⁊ sic solum in patria a nobis ꝑficiet'. ⁊ ad hoc hic suspirare debem⁹. Ibi enī oīa nostra scilicet cor. id est. intentio. mens. id est. intellectus. aīa. id est. oīs noster appetitus. ⁊ fortitudo. id ē. exteriora nostra: totalit' in deū ferent' dilectiue. Tertius gradus est deū diligendi. sicut expositū est tripliciter hoc p̄ceptum. ⁊ sic in via impleri potest. J Dubitatur tertio An deum plus amare deberes si pro te solo mūduz creasset. redemisset. ⁊ glorificaturus esset te solū in patria. ⁊ non alijs vel pro alijs hęc faceret vel facturus esset. Respondet Hugo. li. soliloquij sui vbi homo cū sua anima loquitur. Q̄ imo plus. q̄ plura sic singulis contulit. Nam aīa dicit: Ecce vnice dilectū ⁊ electū diligo. sed hanc huius dilectiōis meę iniuriā patior ꝙ solum diligēs sola non amor. Vbi respondet homo: Caue aīa ne (qd' absit) nō spōsa sed meretrix dicaris si munera dantis id est. dei beneficia plus q̄ amāt' affectū diligas. Et post hoc ostēdit. ꝙ tria velut arras quasdā quęlibet aīa a deo sponso suo recepit. Primo quędam cōmunit'. secundo quędam specialit'. tertio quędā singulariter. Cōmunit' vt cęlū ⁊ terram ⁊ eorū ornatū. quo ꝑticipāt pisces aues et bestię. Specialit' ītellectū. memoriā. voluntatē. dn̄ium terrę. redēptionē in passione ⁊ glorificatione. Singulariter ꝟo ꝙ in vtero mortuus non fuisti. ꝙ peccantem te expectauit. pęnitentiā dedit. ⁊ innumerabilia alia. Cōmunia finalit' deus ꝓpter te creauit. quę licet deus amet. plus tamen te. quia in tuū obsequiū. quę si deus non creasset. quot oblectamēt' careres Specialia ꝓpter te in via fecit. vt per societatē sine qua nullius boni iocunda est possessio per ꝓximos hoīes haberes. In patria ꝟo quot indicibilib⁹ careres gaudijs si sola saluareris. plus ergo tibi contulit alia diligendo q̄ si sola amareris. Nec putes distrahi deum qui infinitus nō min⁹ te diligit. plures diligēdo. Oīa enī vt ait apl's nostra sunt. hęc est sententia. ibi Hugonis. Quarto videndum est. q̄ rationabile sit deum diligere super oīa. ⁊ quare teneam̄. Primo. quia simplicit' sūme bonus est. imo bonitas ipsa. ⁊ sic est amabilis infinite ⁊ desiderabilis. ideo si possibile esset infinite a nobis diligendus foret. Vnde Bern. d' diligēdo deū. In qualibet alia affectione nostra oportet seruare modū ⁊ terminū constituere. vltra quē ascendēdo fieret affectio vituꝑabilis. vt patet de dormitione ⁊ vigilia. gaudio. tristicia. ⁊ sic de similib⁹ animę passiōib⁹. In dilectione autē dei per quā maxime attingimus finē nostrū vltimū nō potest esse excessus Item naturale est vt bonū diligat' ⁊ melius amplius. ergo optimū sūme diligēdum est. demōstratio enī naturalis ista ē Et hęc scilicet bonitas diuina debet esse finis ⁊ causa nostrę dilectionis. sed oīa q̄ in sequētib⁹ dicent' debēt esse occasiones ⁊ causę efficiētes āmonentes nos vt deū ꝓpter seipsuz finalit' diligam⁹. Et ꝓpter hoc solū. q̄ bonus est. Secunda ratio. quia ipse prior dilexit nos. ⁊ plus q̄ nosipsos diligam⁹. quia ꝑm Aug. de cathetiçandis rudibus. nulla maior est ad amorem inuitatio q̄ p̄uenire amantem. Et nimis durus est qui p̄impendētē dilectionē reamare negligit. Dilexit enim nos de⁹ infinite ꝑfectus. miseros dilexit ęternalit'. dilexit nescientes ⁊ resistentes. Eph. ij. Deus cuz diues esset in mīa ꝓpt' nimiam charitatē suam qua dilexit nos ⁊ cū essem⁹ mortui peccatis. ꝯuiuificauit

K

nos in Christo · cuius gr̃a saluati estis. Joh · iij · Sic deus dilexit mũdũ vt filiũ vnigenitũ suũ daret vt oĩs qui credit in eum nõ pereat · sed habeat vitã ęternam Tertia ratio · quia pater est ampli⁹ q̃ parentes carnis · eo q̃ de⁹ nos ⁊ parẽtes creauit · vt dicit Damas · li · j · c · xv · Vnde cũ naturale sit ius ⁊ diuinũ parentes diligere · plus deũ tenem̃ diligere: perpẽdamus q̃nta bñficia cõtulit in singulis mẽbris corpis ⁊ potẽtijs animę · de quib⁹ si oculis p̃uati a medico gratis restitutionem reciperem⁹ grati valde essem⁹ ei · vnde plus ei dilectio exhibẽda est qui totũ corpus dedit. Quarta q̃ noster gubnator · regit enĩ · fouet ⁊ ꝓtegit · Multuz diligit̃ rex optime regens · ergo sũme diligat̃ qui cęlũ terrãq̃ ⁊ oĩa elemẽta optimo ordine regit · ꝓpt̃ hoĩes electos potissime. Roma · viij · Scim⁹ q̃m diligẽtib⁹ deũ oĩa cooperãt̃ in bonũ. Nã ꝑm Aug · deus mala fieri nõ sineret nisi melora inde elicere sciret. Itẽ multũ diligit̃ paterfamilias qui regẽdo · cibaria ⁊ necessaria ministraret · plus ergo diligendus ẽ qui ꝓpter nostrũ cõmoduz oĩa creauit. Oĩa enĩ ꝑm apl̃m nostra sũt · angeli nũc ministrando · tandem in patria conlętando. Mala etiã ꝓpter nos in bonũ vertuntur Magnũ beneficiuz q̃ generalẽ influentiam nob̃ ⁊ alijs ꝓpt̃ nos irradiat. Quã ꝑm Greg · si ad instans subtraheret in nihilũ oĩa fluerẽt. Quinta q̃ noster redemptor est. Q̃tum enĩ nobis bonũ in h̃ contulit · qui eram⁹ in captiuitate diaboli · morti ęternę addicti · p̃cio carẽtes redẽptionis · quos ꝑ filiũ suũ vnigenitũ dilectissimũ sibi ꝑ ei⁹ vitã ꝑfectissimã ꝑ mortem crucẽq̃ redemit. Qui Roma · viij · ꝓprio filio suo nõ pepcit · sed pro nobis omnib⁹ tradidit illũ. Et q̃uis oĩa dei beneficia sint ĩnumerabilia multitudine · et inestimabilia magnitudĩe · crebro p̃ oculis cordis tenenda velut scintillę diuinę charitatis ad nos calefaciendum apta. Et tamen quę moriẽdo ꝑtulit tanq̃ ingens ignis debent nos maxime mouere ad deum diligendũ. Sexta quia suaz pręsentiã verissime quotidie in eucharistię sacramẽto cuz ĩmolatur porrigit · paratus nos exaudire amplius q̃ si oculis videremus directe corporeis. Beati inquit qui non viderunt ⁊ crediderũt. Ait enĩ de hoc: Ego vobiscũ sum vsq̃ ad cõsumationẽ sęculi Matth · vlt̃ · Septimo quia ꝓmisit se diligentib⁹ premiuz inexcogitabile · quia Joh · xiiij · Si quis diligit me · sermonem meum seruabit · et pater meus diliget eum ⁊ ad eum veniemus ⁊ mansionẽ apud eum faciem⁹ · q̃d erit in patria perfectissime.

Capitulum · VI ·

Quarto hic mandatur nobis seruitus deo exhibenda a nr̃o corpe · h̃ enĩ Christus ostẽdit · cũ dicit Mat · iiij · Dñm deũ tuũ adorab̃ · ⁊ illi soli seruies. Vbi p̃mo videndũ de ratione seruitutis corpalis quã deo tenem̃ · ⁊ quot sint quib⁹ corpaliter deo seruire debem⁹ Secundo cur illa facere debemus ⁊ qñ. Tertio qui cõtra hoc faciũt. Quo ad primũ notandũ q̃ ꝑm Hiero · in p̃mo mandato p̃cipitur latria · id est seruitus · adoratio seu reuerẽtia ⁊ honor deo soli exhibenda. Et hoc fit corde per fidẽ · spez ⁊ charitatem. Sed corpore fit sicut in p̃cedenti capitulo dictum est. Rebus ꝟo exterioribꝫ per plura alia. Et d̃ tali dicit Tho · secũda · ij · q · lxxxv · q̃ adoratio duplex est. Vna interior in vera mentis deuotione. Alia exterior in corporis exhibitione · quę fit alicui tanq̃ supremo oĩum dño · ⁊ talis cultus est soli deo debit⁹ · q̃ deus est sũmus noster dñs · rex ⁊ pat̃ ratione creationis. Vnde in recognitionẽ

nostrę subiectionis ad talem dñm ei obsequia exhibere tenem̄ corpalia · sicut et serui dñis tpalib; corpaliter seruiūt · ⁊ reuerentiā eis faciūt corporalē. Et hoc tangitur Malachię · j · Si ego pater vester vbi honor meus. Patris enī est ꝓducere ⁊ gubnare. Vnde aplus Roma · xij · Exhibeatis corpa vestra hostiā sanctaz viuētē deo placentē · rationabile obseq̄um vestrū. B Exhibetur autem reuerentia ⁊ honor ac seruit⁹ deo a nostro corpore multiplicit̄ per gestus. Quidam sunt cōmunes. Alij q̄busdam speciales. Cōmunes sunt inclinatio capit̄ · oratio vel laus dei vocalis · pectoris tunsio per manū · dorsi inclinatio · genuflectio · ambulatio ad loca sancta · toti⁹ carnis maceratio ꝑ ieiuniū ecclesię · ⁊ totius corpis ꝓstratio · vel manuū ad modū crucis extensio · fletus · ⁊ gemitus · ac his similia · q̄ deo reuerent̄ exhiberi possunt in recognitionē vniūsalis sibi dominij. Sed notādum ꝙ taliū gestuū quidam fiūt cōmuniter in ecclesia vel in publico · ⁊ talibus reuereri debemus in publico. Quia de h̄ Matth̄ · v · dicitur. Sic luceat lux vestra coram hoib; · vt videant opera vr̄a bona ⁊ glorificēt pr̄em vr̄m qui in cęlis ē. Alia ꝟo licet sint signa hūilitat̄ ⁊ dei obseq̄a tñ si nō solent fieri a multis deuotis ī publico · debent fieri solū in secreto · vt sunt venia · ad modū crucis expansio · magna pectoris tunsio. Et de his dicit̄ Matth̄ vj · Tu aūt cum oraueris intra in cubiculū ꝛc. Nam ꝑm glo · sup illud Math̄ · xvij · Hoc gen⁹ dęmonioꝝ non eijcit̄ nisi in ieiunio ⁊ oratione. Oratio ibi capit̄ ꝑ talib; gestib; quib; deo seruimus · ⁊ eis mediātib; continue oramus. Alij gestus corpis sunt quibusdā deuotis speciales vt criniū abscisio · oclꝝ ad cęlū leuatio · aurium ad dei verba vel lauds attentionariū in hospitalib; coram infirmis fetidis afflictio · oīum sex operū mīę exhibitio · quia quod mīmo fecistis mihi fecistis Matth̄ · xxv · Linguę per abstinentiam aliquoꝝ delectabiliū licitoꝝ cruciatio · vestium durarū induitio · quib; tactus affligitur · ⁊ per castitatē cōiugalem vidualē ac virgineam corporis sui īmolatio · talia enī corporis obsequia deo exhibere debem⁹. Sed diceres · possumus ne talib; · sanctos venerari? Responsio ꝙ sic · saltē quo ad aliq̄ · aliter tamen q̄ꝫ deum veneramur. Talia enī debemus deo exhibere in recognitionē vniuersalis sui dominij. Et talis honor isto modo nullaten⁹ exhibēdus est sanctis · s̄ eosdem gestus aliquos saltem exhibere possum⁹ sanctis tanq̄ꝫ dei amicis · quorū respectu sum⁹ inferiores · qui sunt domini nostri · sed non p̄ncipales potētes nos iuuare. Ubi notādū ꝙ venerari seu adorare possumus aliq̄ tripliciter · latria · dulia · ⁊ hyperdulia · vt declarat Tho · in tertio · dis · ix · ⁊ cōmuniter doctores ibidē Latria · idem est ꝙ seruitus deo exhibita · ⁊ potest fieri vl̄ potuit licite his videlicet · trinitati ꝑsonaꝝ diuinarū · trib; angelis quos Abraam vidit · colūbę super Christū apparenti · voci pr̄nę · scp̄turę sacrę ꝟbis iuq̄ntū a deo ꝓcesserūt · hūanitati Christi deo vnitę · cruci Christi · imagini Christi · sacramēto eucharistię · vestimentis · clauis · ⁊ lanceę Christi. Dulia ꝟo seruit⁹ est exhibita creaturę · ⁊ veneratio qua honorare possum⁹ hęc · videlicet · angelū · aīam beatā · beataz ꝟginē · imaginē vtriusq̄ · corpus alicui⁹ sancti canoniçati · p̄sertim ⁊ publice · pulueres eiusdem · ossa · talos · vestes · vngues · ⁊ similia cōtrectata a sanctis canoniçat̄ pręsertim · ⁊ materiam de qua potest percipi ꝙ fuerit in corpore alicuius talis sancti. Sed hyperdulia · i · maior dulia · q̄ venerari possum⁹ Christi crucem · Mariam virginē · ⁊ sex sacramenta alia ab eucharistia. Hęc Henricus de gandauo ī

C

quodlib. Et Bern. claromõtẽsis ibidẽ
Sed q̃rit. An posset aliq̃s licite ali-
quem defunctũ quẽ ꝓbabilit' crederet eẽ
in cęlo venerari ⁊ inuocare. Respondet
Hosti. ⁊ Joh. an. in nouell' de reliquijs
⁊ eoꝝ veneratiõe. c. cũ ex eo. Reliq̃ę oĩo
de nouo inuẽtę non debent venerari sine
licentia sũmi pontific' sic ꝙ publice ⁊ per
vniu̅salem ecclesiã venerent'. tamẽ si anti
quę reliquię nouit' inuenirent' licet eas ve
nerari. secrete tamẽ licz deuotionẽ ad ta
lem de quo quęrit' habere ⁊ eũ in occulto
precari. Itẽ ibidẽ. c. audiuim⁹. refert ta-
men Hosti. ex tolerantia romanę eccle-
się magnificuz Karolum in sola capella
aquisgrani ⁊ nõ in alijs ecclesijs venera-
ri. hęc de Joh. an. Idem patet de q̃bus-
dam sanctis p̃ribus ordinis fratrũ p̃di-
catoꝝ. vt de fratre Merculino. ⁊ de fra-
tre Ambrosio qui in q̃busdã ciuitatibus
italię de papę licentia festiuant'. licet nõ
sint canoniçati vniu̅saliter per ecclesiam.
Sed quęreres qui gestus sunt me-
liores ꝑ deuotione? Rñdet' ꝑm Hũber-
tum. ꝙ genuflectio. manuũ aliqualis ꝓ-
tensio ⁊ oculoꝝ in cęluz eleuatio vident'
corpus. cor ⁊ sensum sursum eleuare oc-
casionalit' plus q̃ꝫ alia. vni tñ seruit qđ
non alteri. ergo eligat quisq̃ sibi accom-
D modũ. Quo ad secũdũ. Cur ista
debemus a corpore exhiberi q̃ bonoꝝ nr̃o
rum nõ indiget? Rñdet' ideo. ꝑmo. qꝛ
sic deus honorat' quẽ honorẽ nobis facit
vtilem. Secũdo vt ꝓxim⁹ ędificet' ꝑ hoc
Tertio vt per talia exteriora ad intra de-
uotione caleam⁹. Retinent enĩ animuz
vt min⁹ ad mala ꝓfluat. qꝛ signa sensibi-
lia plus mouẽt. De corpe ꝟo sũt specia-
les rationes. Nam quia deus corp⁹ no-
struz creauit. rexit. assumpsit. redemit. ac
glorificabit. dignũ est vt ei obsequia prę
beat a quo talia sunt ⁊ erũt. Sed quę
ris. qñ tenemur ad corporalia obsequia
deo exhibẽda? Rñdet' ꝑm Sco. ĩ tertio
dis. xxvij. ꝙ die dñico ⁊ magnis festiuita
tib⁹ pedibus ire debes ad ecclesiã. audire
missam totã ꝓpter p̃ceptũ. ⁊ reuerent' in-
clinare ad eleuationez corporis Christi.
imo hoc tenetur sacerdos docere populũ
vt habet' ex̃. li. iij. de cele. mis. c. sane. Si-
militer qñ portat' corpus Christi ꝑ ciui-
tatem. Et qñ quis vadit ꝓpe locum vbi
situatur debet reuereri tãtũ dñm. Cau-
te tamen Sco. de hac materia sic vbi su
pra dicit. Qñ homo teneat' deũ diligere
gratuite ex p̃cepto forte determinauit il-
lud p̃ceptuz diuinũ: Sabbata sanctifi-
ces. Et maneat vnusq̃sq̃ apud se recol-
ligendo se ⁊ ascendẽdo ad deuz suũ. Et
ecclesia specificauit q̃ntũ ad missam au-
diendã. de conse. dis. j. missas. h̃ ille. dis.
xxvij. Quo ad tertiũ notãdũ ꝙ cõ- E
tra talem cultũ dei faciunt. Primo ma-
le eucharistiã sumẽtes. Secũdo loca scã
destruentes. Tertio corã eucharistia ⁊ re
liquijs sanctoꝝ ac cruce irreuerent' se ha-
bentes. Quis enĩ dñs sustineret a rustico
vt lutosis pedib⁹ irreuerent' ante ei⁹ men
sam ambularet? Similes excessus ponde
ra ꝑm gestus supra allegatos.

Capitulum VII

Quinto mandatur no
bis seruitus diuina deo exhi
benda ꝑ opa exteriora tripli
citer. Sacrificijs. oblationi-
bus. ⁊ deciatiõe. Sacrificia vt dic̃ Tho.
secũda. ij. q. lxxxvj. ꝓprie dicũt' qñ circa
res deo oblatas aliq̃d fit. sic ꝙ aĩalia oc
cidebãt' a sacerdote. ⁊ panis bñdicit' ho-
die. Vñ sacrificiũ dr̃ qꝛ aliq̃s sacꝝ eo fac̃
Oblatio ꝟo est deo oblatũ ⁊ si nihil cir
ca ipsũ fiat. Sed quęrit'. Tenem̃ A
ne hodie sacrificia ꝓprie offerre? Rñdet'
ꝙ sic. Vbi notãdũ ꝑm eũdẽ ꝙ lex natu-
ralis dictat deo sacrificiũ offerẽdũ. vide
licet ꝙ hõ sensibilib⁹ rebus vtat' offerens

eas deo in signũ debitę subiectiõis ⁊ ho-
noris. ꝑm similitudinẽ eoꝝ q̇ hodie in q̇-
busdã regnis dñis eoꝝ aliq̃ offerũt in re-
cognitionẽ dñij. ꝑm illd Eccl. xxxv. Nõ
apparebis ante conspectum dei vacuus.
B Est aũt duplex sacrificiũ. Vnũ ꝑn-
cipale interi⁹ q̇ aĩa se offert deo in sacrifi-
ciũ. sic ꝑncipio suę creatiõis. ⁊ sic fini suę
beatificatiõis. De q̇ ps. Sacrificiũ deo
spũs cõtribulat⁹ cor cõtritũ ⁊ hũiliatuz
deus nõ despicias. Et ad hꝰ sacrificiũ om-
nes tenem̃. Aliud ẽ exteri⁹ q̇ Christ⁹ a sa-
cerdote ĩ eucharistia sacrificat. ⁊ etiã alij
act⁹ exteriores aliarũ ꝟtutũ q̇ in diuinã
reuerẽtiã assumũt. q̇rũ aliq̇ cadũt sb ꝑ-
cepto. alij sub ꝯsilio. Vñ q̇libet christia-
nus ꝓ modulo suo. missę sacrificio debz
cooperari. qd sacrificiũ digni⁹ ẽ oĩbꝫ sa-
crificijs: qꝛ ibi societas angelica. fons oĩs
grę. memoriale Christi charitatꝫ summę
quã patiẽdo exhibuit. actio sacerdotꝫ di-
gnissima. ⁊ ꝑñtia verissima infiniti boni.
Sunt autez q̇nqꝫ genera hoĩuz par-
ticipantiũ de hoc sacrificio missę. Pri-
mo fideles etiã pctõres. Secũdo fideles
in charitate existẽtes extra materialẽ ec-
clesiã. Tertio astantes missę. siue sint in
charitate siue extra. Quarto offerentes
bona sua. de quibꝫ oĩbꝫ patet ꝙ in cano-
ne orat sacerdos. Quinto sacerdos met
qui si disposit⁹ est plus oĩbꝫ ꝑcipe potest.
sed ꝑcedẽtes plus ⁊ min⁹ ordine q̇ nume-
C rati sunt. Secundo de oblatione
quęrit. ꝑmo. qñ sit ꝑceptũ offerre. Rñ-
det Tho. vbi prius. q. lxxxvj. et. lxxxvij.
Ratio naturalis dictat ꝙ eis q̇ diuino
cultui ministrãt ad salutẽ totius populi
populus tot⁹ necessitatẽ vict⁹ ãministret
Sic ⁊ his q̇ cõmuni vtilitati inuigilãt. s.
ꝑncipibꝫ ⁊ militibꝫ ⁊ alijs huiusmodi sti-
pendia vict⁹ debent. Probat hꝰ apls. j.
Cor. ix. per humanas cõsuetudines di-
cens: Quis militat suis stipendijs vnq̃ꝫ?
Vnde vt habet Gen. xlvij. rex gentilis
Pharao. sacerdotibꝫ specialẽ terrã de-
derat. ⁊ oĩbꝫ sęcularibꝫ prę fame possessi-
ones suas vendẽtibꝫ. sacerdotes terram
suam q̇ete possidebãt. ⁊ eis cibaria ex hor-
reis publicis porrigebant. Sequit in di-
ctis Tho. postea. ꝙ cõtigere potest ꝙ ali-
quis ad oblationes teneat quadruplici
ratione. Primo ex ꝑcedenti cõuentiõe:
sicut cũ alicui cõceditur aliq̇s fundus ec-
clesię vt certis tꝑibꝫ certas oblationes fa-
ciat. quod tñ habet rationẽ census. Se-
cundo ꝓpter ꝑcedentẽ deputationẽ siue
ꝓmissionẽ. Sicut cuz aliquis offert do-
nationẽ inter viuos. vel cum relinquit ĩ
testamento ecclesię aliquam rem mobi-
lem vel ĩmobilẽ in posterũ soluẽdã. Ter-
tio modo ꝓpter ecclesię necessitatẽ. puta
si ministri ecclesię non haberẽt vñ susten-
tarent. Quarto ꝓpter consuetudinem.
Tenent enĩ fideles ĩ aliquibꝫ solẽnitati-
bus ad aliq̃s oblationes consuetas. Et
ideo illi q̇ debitas oblatiões nõ reddũt
pñt puniri ꝑ subtractionẽ sacramẽtorũ.
nõ ꝑ ipsum sacerdotẽ cui sũt oblationes
faciẽdę. ne videat ꝑ sacramẽtoꝝ exhibi-
tionẽ aliq̇d exigere. ꝑ ꝑ supiorẽ aliquez.
hęc ille. Sed quęritur quãtę quãti-
tatis debet esse oblatio. vel cuius speciei.
Rñ. idẽ. ꝙ quo ad talia in vltimis duo-
bus casibus remanet oblatio quodam-
modo voluntaria. scilicet quo ad quan-
titatem ⁊ spẽm. Alicubi enĩ offert panis
⁊ vinum. alicubi aĩalia. alicubi pecunia.
alicubi cãdelę ⁊ similia. Queritur D
cur solis sacerdotibꝫ debeant oblatiões
Rñ. Tho. Damas⁹ papa dic. x. q. j Ob-
lationes q̃ intra eccl̃iaz offerũt. tm̃modo
sacerdotibꝫ q̇ quotidie dño seruire vidẽ-
tur licet cõmedere ⁊ hr̃e. Et ratio ẽ ꝑma
quia sacerdos q̇dãmodo cõstituitur se-
quester ⁊ medius inter populuz ⁊ deum.
Sic de ipso moyse legit Deut. v. Ego
inq̇t sequester ⁊ medius fui inter deum ⁊
vos. Et ideo ad eum pertinent diuina

dogmata ⁊ sacramēta exhibēre populo. Secūda. ea quę sūt populi. puta p̄ces et sacrificia ⁊ oblatiōes ꝑ eū dño debēt exhiberi. ꝟm illud. Heb. v. Oīs pontifex ex hoīb⁹ assūptus ꝓ hoīb⁹ constituit' in his quę sunt ad deū vt offerat dona ⁊ sacrificia ꝓ peccatis. Et ideo oblationes quę deo a ꝓplo exhibent' ad sacerdotes pertinent. non solū vt eas in suos vsus cōuertant. verū etiā vt eas fidelit' dispensent. partim quidem exponēdo eas in his quę ꝑtinēt ad cultū diuinū. partim ꝟo ī his quę ꝑtinēt ad ꝓpriū victū. quia q̄ altari deseruiūt cū altari participant'. j. Cor. ix. Partim etiā in vsus pauperū qui sūt q̄ntū potest de reb⁹ ecclesię sustentādi. q⁊ ⁊ dñs in vsus pauperū loculos habebat vt dicit Hiero. super Matth. Ea autē quę dant' alias pauꝑib⁹. nec sunt ꝓprie sacrificia nec oblationes. licet dent' ꝓpter deum. q⁊ non īmediate deo offeruntur.

E Quęritur qualiter sint oblationes dandę. Rñdit dñs Albertus super missam. Oblatio exterior debet esse vtilis valore. pinguis deuotione. oblata ī charitatis dilectione. ⁊ mūda in acquisitiōe Vtilis quidē vt possit mīstris dei conuerti ad vtilitatem. Vnde Malach. j. Male offerre dicit' qui debile offert. Similit' qui falsam monetā offerūt. Pingue autē vt plus de cordis deuotiōe ꝓcedat q̄ꝫ de manu. Sicut vidua duo ęra Luc. xxj. Mun⁹ enī extrinsecū recognitio debet esse censualis: vt ipse qui offert munus recognoscat ꝙ dñs deus in ipsū habeat dñiū. cui aīam corpus ⁊ res subdit. Simile factū est in tꝑalib⁹ Luc. ij. vbi dicit' quēlibet dedisse denariū cēsualem imperatori rhomanoꝝ. Potest etiā intendere ꝑ oblationē sacerdot' ꝓmotionem ꝓ vitę ac cōmodis reuerentiā exhibēdam sancto cuius solēnitas agitur profectum viui vel mortui pro quo missa valebit. De deuota oblatione dicitur Ecc. vij. De negligentia purga te cum pauc. vbi glo. Quis parua oblatio multoꝝ delictoꝝ purget negligentiā. Sup q̄ Tho. secūda. ij. q. liiij. arti. iij. sic dicit. Parua oblatio cū humili mente ⁊ pura dilectione facta. vt ibidem dicit'. non solum purgat peccata venialia sed etiaꝫ mortalia. De tertio Matth. v. Si offers munus tuū ad altare ⁊ ibi recordatus fueris ꝛc. De quarto Prouerb. iij. Honora dominū de tua substātia. Et ꝟm Tho. vbi sup̄. Oblatio triplicit' vitiat' ⁊ refutatur Primo si merces meretricis est ꝓpt' scandalū ne ecclesia videatur fouere peccata si de lucro peccati oblationem recipiat. Secūdo de illicite acquisit'. quia de tua substantia esse debet. Tertio si oblatio vergat in detrimentuꝫ alteri⁹. vt si filius offerat de quo p̄rem nutrire debet. qd̄ impbat Christus Matth. xv. Tertio de decimis q̄rit'. d̄ quib⁹ reb⁹ sint dandę Rñdet' ꝟm doctores ꝙ de ꝑsona ꝓpria si est consuetū. ⁊ de reb⁹ ꝓprijs extrinsecis ꝟm ꝙ cōsuetudo iubet. Vñ dicit Tho. quodlib. ij. q. iiij. arti. iij. Nulla ꝯsuetudo ꝯ̄ria soluit hoīeꝫ ab obligatiōe reddēdi decimas. q⁊ hęc obligatio fundat' super ius diuinū ⁊ sup ius nat'ale. vñ semꝑ tenent' hoīes reddere decimas si ecclesia exigat. etiā ꝯtraria ꝯsuetudine nō obstāte. ⁊ in terris in q̄b⁹ est cōsuetudo ꝙ decimę soluant' ipsa cōsuetudo q̄si expostulat decimas. vñ peccaret q̄ non redderet Sꝫ in terris in q̄b⁹ nō est cōsuetudo cōmunis ꝙ decimę dent'. ⁊ eccl'ia nō petit. videt' eccl'ia remittere dū dissimulat: Alias hoīes italię ⁊ oriētaliū partiū dānarēt' q̄ decimas nō soluūt. h̄ Tho. Et postq̄ꝫ ꝓbauit ꝙ ī simili apl's nō postulauit victū ab his q̄b⁹ p̄dicabat ꝓpt' scādalū tollēdū addit Tho. Rectores inq̄t eccl'iarū non bñ facerēt si ī t'ris talib⁹ decīas exigerēt ī q̄b⁹ non est ꝯsuetū dari qñ ꝓbabilit' crederent ꝙ ex h̄ scandalū nasceret'. hęc ille.

B Dubitatur vtrum pauper tenea
tur soluere decimas diuiti sacerdoti. Re
spondet ꝑm Tho. quodlib. vj. q. v. arti.
iij. Reddere debitū est actus iusticię. et
ideo ad hoc ꝙ alicui reddat ꝙd ei debetur.
non refert vtrū sit diues vel paup. Deci
mę aūt sacerdotib⁹ debent in cōmuni q̄dē
ꝑm ius naturale. Naturalis enī ratio dictat
ꝙ illi qui pro ꝓpho in spūalib⁹ laborāt. a
ꝓpho stipēdia suę accipiant sustētatiōis.
Et ꝑm hoc etiam in nouo testamento est
iure diuino sancitū. Nam. j. Cor. ix. do
minus ordinauit his q̄ euangeliū annū
ciant vt de euāgelio viuāt. In veteri au
tem testamēto q̄ntitas fuit determinata
scz decima. Et idem statuit ecclesia ī no
uo testamēto soluendū. Vnde cū sacer
dotib⁹ decimę debeant tam de iure natu
rali q̄ diuino. et etiam ex statuto eccleśię
q̄uis sacerdos sit diues. nihilomin⁹ pau
per tenetur ei decimas soluere. Sed did
alias habet vnde sustentet: Cur ergo si
bi dabitur. Rñdet ꝑmo ꝙ decimarū so
lutio etiaz ꝓpter paupes est instituta sus
tentandos. sed his sacerdos puidere de
bet de decima. Secūdo ꝙ effectū est ali
cui debitū per statutū eccleśię. nihilomi
nus ei debetur. q̄uis sit diues. Qui enīz
in simili emit rem aliquaz debet solue tm̄
q̄ntuz valet. siue a paupere siue a diuite
emat. Addit Ray. in sū. Clerici haben
tes sufficiens p̄timoniū vel reddit⁹. reci
pientes adhuc decimas. si tales deserui
unt eccleśię et decimas ꝓcipiūt nō vt eas
in malos vsus sed in pios cōsumāt. non
peccant. alias sacrilegiū cōmittūt. xvj. q
j. qm̄. Alię difficultates hic sunt. s. an lai
ci sine feudo possint decimas habere. sed
hoc ad p̄sens relinquo

Capitulum · VIII ·

Sexto mandatū est ne
gatiuū sic et sequentia. Nō A
habebō deos alienos coram me
Cōtra hoc facerēt q̄ etiaz sine
imaginib⁹ solē aut lunā vel aliq̄d aliud
ꝓ deo colerēt sic q̄dā fecerūt. Sz q⁹ hoc er
roz etiā inter paganos multos extinct⁹ est
ideo nihil de isto iam opus est dicere.
Sed cōsequenter septimo mādat
q̄ nec imagines deorū hīe debemus eas B
venerādo deitatis cultu. Cōtra hoc faciūt
imaginib⁹ abutētes. Vñ q⁹ hic moneñ
adorare deū et cauere ab imaginū cultu
malo: Ideo hic tria videda sūt Primo
de institutione imaginū. Secūdo de vene
ratiōe reliq̄arū. Tertio versus q̄s mū
di partes adorare debeam⁹. Pro ꝓmo
mo notandū ꝙ adorare est se totū ad
orato subijcere ꝓpter eminētiā virtutis et
sanctitat̄ totāq̄ spem ī ipsū ponere. vñ et
cult⁹ siue seruit⁹ dī. et sic deo competit so
li. nā sine eo nihil possum⁹ Joh. xv. Ve
nerari ꝫo sanctos possum⁹ nos eis sub
jiciendo tanq̄ dei amic⁹ et nr̄is intercessori
bus. et hoc spēs ē suffragij. Sz diceres. cur
faciūt christiani imagines cōtra illud ꝓ
ceptū: Nō facies tibi sculptile. Respon
det ꝓmo ꝙ de⁹ absolute nō ꝓhibuit fie
ri imagines. quia iussit cherubin effigiari
obumbrātia ꝓpitiatorīū. Exo. xxv. Sz
ꝓhibuit modo q̄ sequit scz: non adorab
ea neq̄ coles ea. nō videlicet sicut genti
les qui putabāt aut aliq̄d diuini in ima
gine esse. aut creatū quid deū effigiare.
Fuit tamen in veteri testamento
ꝓhibitū fieri imagines maxime dei. Tū C
ꝓpt̄ ꝓnitatē populi ad idolatriā ꝓtūc. et
inter idolatras cōmorāt̄. Tū etiā q⁹ de⁹
nondum homo fact⁹ fuit. vñ nec effigiari
debuit. Hodie aūt introduct⁹ est vsus
imaginū. ꝓmo a Christo q̄ suā imaginez
Abagaro regi pāno īpssā misit. vt refert
Eusebi⁹ ī ecclesiastica historia. et Dama
sus libro snīarū suarū. Secūdo ab aplis

Nã tempe eorum hęc fuerunt. Vñ Lucas imagines virginis Marię ⁊ filij eius sculpsisse legitur. Et apostolorꝝ tempore sanctus Seruatius imaginẽ Christi crucifixi secum detulisse reperitur in sua historia. Tertio a continuato ritu ecclesię quę approbationẽ imaginuꝫ in concilio Rhomano fere mille episcoporꝝ congregato diffiniuit. D. Sed cur inuẽtę sũt? Respondetur scd̃m Tho. in tertio. dis. ix triplici de causa scd̃m tres partes imaginis animę. Ex parte memorię. ad frequẽtem recordationẽ salutis nostrę ⁊ instrumentorꝝ salutis. Ex parte intellectus. ad informationẽ rudium qui litteras ignorant qui docentur imaginibꝫ loco litterarum. Ex parte voluntatis. ad maiorẽ excitationem deuotionis. Plus enĩ mouent visa q̃ꝫ audita. Et sic institutę sunt ꝓpter memorię labilitatem. intellectꝰ ruditatem ⁊ affectus tarditatem. Itez notandum ꝙ scd̃m doctores cõmunit̃ dis. ix. tertij. adoratur deus in quibusdam signis latria. puta eucharistia. imagĩe crucifixi. imagine crucis. ⁊ in scriptura sacra potissime in euangelio posset a prudente adorari. veneram̃ etiam sanctos in quibusdam dulia. vt in imaginibꝫ sanctorũ aliorum ecclesijs altaribꝫ reliquijs ⁊ similibus. E. Quo ad secundũ. Cur venerandę sint reliquię sanctorꝝ? Rñdetur scd̃m Damas. in historia Barlaam. vbi recitatur de ꝓcessione sanctorꝝ patrum portantiũ reliquias. ꝙ quadruplici d̃ cã. Primo vt ex veneratiõe eorꝝ auxiliũ sentiamus. Secũdo vt exempla eorum quorum sunt hic imitem̃. Tertio vt requiem patrię vbi animę eorum sunt speremus. Quarto vt nos in puluerẽ redigendos memoremur. F. Quo ad tertiũ ꝟm Tho. vbi supra. Ad oriẽtem adoramus ⁊ altaria construũtur q̃ntuplici de causa. Primo in signũ ꝙ a Christo est nostra illuminatio qui est lux mundi. sicut sol est ab oriente. Secundo quia oriens est nobilior pars orbis. in signuꝫ nos ibi vertimus ꝙ credamꝰ oĩa nobis a deo cõferri ⁊ nobiliora vt gratuita ĩmediate. Tertio sicut motus incipit ab oriẽte per angelum. ita oĩs nr̃a actio a deo. Quarto quia paradisus est ibi a quo cecidimꝰ ideo memorem̃ vt in cęli paradisũ intremus. Quinto quia ab oriente ad iudicium veniet Christus.

Capitulum · IX ·

Octauo prohibet̃ hic oĩs superstitio. diuinatio ⁊ similia. in quibꝫ illud qd̃ a solo deo vel a sanctꝭ expectare debemus a creaturis illicite requirimꝰ: Non inquit adorab̃ ea neqꝫ coles. Circa hanc materiã videndũ: Primo de speciebꝫ supstitionũ. Secũdo de g̃uitate huiꝰ peccati. Tertio de remedijs licitꝭ ⁊ illicitis. A. B. Quo ad primuꝫ scd̃m Isido. viij. etymo. ⁊ ꝟm Tho. secũda. ij q. lxxxxij. Et certe sũt capitales q̃ttuordecim spẽs. Prima ẽ phitonũ hoĩuꝫ. videlicet in q̃bꝫ dęmon loq̃t̃. Ad quaꝫ reduci vident̃ putãtes se localit̃ ad herodianã traduci. Itẽ q̃dã mulieres in q̃ttuor tp̃ibꝫ extasim ꝑ dęmonẽ patiẽtes. Secũda est somnia habẽtiũ ⁊ deceptorie ibi iudicãtiũ. Tertia mathematicorũ q̃ ꝟm natiuitates hoĩuꝫ ⁊ ꝟm influxꝰ cęlestiũ iudicãt diffinitiue de voluntarijs hũanis. nã mathematici iudicãt ꝟm constellationes. Quarta sortilegiorꝝ. Quinta ariolorꝝ. id ẽ. in aris idolorꝝ rñsa dantes. Silr̃ geomãtici in t̃restribꝫ iudicãtes vt ĩ inspectiõe vnguis. calib̃ politi. spatula. mãu. ⁊ ĩ silibꝫ fut̃a vel secreta p̃dicẽtes. Sexta auguria practicãtiũ auditu. s. incãtu ⁊ volatu ⁊ motu auiũ iudicãtiũ. Septĩa carmĩatorꝝ ꝑ ꝟba ⁊ exorcistarũ dęmões ⁊ illicite ꝟpẽtes adiurãtes. Octaua

sit p remedia supstitiosa alia p sanitatibus vel alijs exercendis · vt in ligaturis · verbis inordinat vel inusitatis characteribus · ⁊ huiusmodi. Nona auruspicuz · id est · horarũ ⁊ dierum vani inspectatores. Decima necromanticoꝝ · i · mortuos suscitantiũ · vt j · Reg · xxviij · ⁊ hodie ex dubio fidei morituros ad redeundũ ĩuitantiũ. Vndecima trãsformantiũ se vel alia in similitudines aĩaliũ · vt in lupos ⁊ bestias alias. Duodecima · fortunã inculpãtiũ aut eufortuniũ. Tredecima · artem illicitam addiscentiũ · vt diuinatiões · artem notoriam · ⁊ si quę sũt similes. Quartadecima · maleficoꝝ qui nitunt immutare corpora a sanitate certa · gnãtionẽ impedire · animũ in amorẽ vel odiũ concitare · ⁊ his similia. ¶ Quo ad secũdũ de grauitate huius peccati notandũ hoc pmo phibitum est in sacra scriptura multiplici pęna · etiaz sub pęna mort animę ⁊ corporis. Vnde Leuit · xx · Anima q̃ declinauerit ad magos ⁊ ad ariolos ⁊ fornicata fuerit in eis · ponaz faciẽ meã contra eam · ⁊ interficiam eam de medio populi mei. Item ibidem · xx · Vir siue mulier in quibꝫ phitonicus vel diuinꝰ spiritus fuerit moriat · lapidibꝫ obruent eos · sanguis eoꝝ sit super eos. Vnde ꝓpter hꝰ peccatũ Ochoçias infirmus mortuus est iiij · Reg · j · Et Saul · j · Paralipo · x · Item ꝑm canones. Si diuinatoꝝ ⁊ maleficoꝝ peccatum occultuz sit imponitur pęnitentia q̃draginta dierum · ex · e · c · p̃. Si notoriuz eucharistia denegat · de cõse · dis · ij · pro dilectione. Si sit clericꝰ deponendus est · ⁊ in monasterio detrudendus. Si laicus excõmunicandus · xxvj · q · v · non oportet. Tales etiam infames sunt · ⁊ qui ad eos concurrunt · vnde nec ad accusationẽ debent admitti · ij · q · viij quisquis nec. Item tales ꝑm leges debent plecti pęna capitis. Et si accedant ad domũ alterius · debent cremari ⁊ bona eoruz omnia debent publicari · C · d̃ malefi · l · nemo · l · culpa · l · nulla · Contra omnes diuinatores ⁊ maleficos iura ciuilia sęuissima sũt. Vnde libro · ix · C · Rubrica de male · ⁊ mathe · ⁊ cęteris similibꝫ vt dicit Aço · in sũma · diuinãtes circa somnia · vel in garritu auiũ · ⁊ in similibus · talibus non permittitur ad limen alterius accedere · alioq̃n concremantur. Nec aliq̃s de det eos suscipere vel cõsulere · alioquin beportatur in insulam · ⁊ omnia bona publicantur. Qui autem arte magica vitę innocentum insidiantur animos mulierum ad libidinem flectunt · ⁊ hi bestijs obijciuntur · vt · l · militi · Item nemini permittitur diuinare · alioq̃n supplicio capitis feret gladio vltore prostratus · vt in supradictis legibus patet. Item beatus Aug · dicit · ⁊ habet · xxvj · q · vij · non obseruabitis. Vbi enumeratis multis superstitionibꝫ sic concludit: Qui has ⁊ quascunqꝫ diuinatiões aut fata aut auguria obseruat · aut attendit · aut consentit obseruantibꝫ · aut talibus credit · aut ad domũ eoruz vadit · aut in suã domũ introducit · aut interrogat: Sciat se fidẽ christianam ⁊ baptismũ pręuaricasse · et paganũ ⁊ apostatam ⁊ dei inimicũ · iram dei grauiter in ęternũ incurrere · nisi ecclesiastica pęnitentia emendatus deo recõcilietur. ¶ Sed dubitatur an semper sit peccatum mortale talibus esse implicatum. Respondetur ꝑm quosdaz · ꝙ actum diuinationis ⁊ huiusmodi potest quis tripliciter exercere. Primo sic ꝙ credat per illum actum realiter assequi qd̃ intendit · puta alicuius amorem vel furti reuelationẽ · vel futuri euentꝰ pręcognitionẽ de contingẽtibꝫ. Certũ est ꝙ q̃ talia credit ꝯseq̃ posse p actũ illũ oportet ꝙ

credat ĩ illo actu aliq̃d existere diuini nu
minis· quę a deo solo expectare debemus
aut quę soli deo conueniũt· vt ĩmutare
voluntatẽ· aut contingẽtia futura certi
tudinaliter p̃dicere. Et tunc talis fidem
abnegat· vt ĩ autoritate Aug̃· ĩmediate
tactum est. Et sic de grauissimis peccatis
mortalib⁹ vnũ est· quia fidem tollit debi
tam. Secũdo modo sic fieri potest· ꝙ li
cet aliquis non credat per actum illũ rea
liter assequi quod intendit· tñ vult curio
se experiri vtrũ aliquid efficacię sit in tali
actu vel non. Et hoc iterũ est peccatum
mortale minus p̃mo. Ratio est· quia ta
lis est dubius ⁊ fluctuans in fide postq̃ꝫ
contra veritatẽ ⁊ firmitatez fidei ꝓponit
experiri talia quę scit vel scire deberet per
fidem catholicaz esse reprobata. Tertio
modo si ex sola leuitate vel simplicitate
hoc exerceat· nihil tamen in hoc credens
esse virtutis ⁊ efficacię· nec etiam experiri
intendit an in hoc aliqua efficacia existat
sed solum leuitate ⁊ simplicitate hoc fac̃.
Et hoc videtur quibusdã esse veniale pec
catum· maxime apud laicos ⁊ idiotas.
Sed q̃ntum ad clericos qui tenentur h̃
scire iure ꝓhibitũ· semp̃ est mortale pec
catum. Quia excõmunicãdi sunt ꝑm iu
ra· excõmunicatio autẽ a iure solum pro
E. mortali infligitur. ¶ Quo ad tertiũ
dubitat̃ quę sunt remedia licita hoĩ pro
adeptione bonoꝝ quorũcunq̃ ⁊ ꝓ euitã
dis malis quibuscunq̃. Rñdetur q̃nq̃.
Primo faciat homo id quod potest ex
ꝓpria industria· ex ꝓpria potentia· ⁊ viriũ
suarũ exercitatione· quod apl̃s· ij. Cor̃·
ix· iubet dicẽs: Abũdetis in oẽ op⁹ bonũ
Secũdo hõ recursũ habeat ꝓ cõsilio ad
alios hoĩes q̃ sũt in h̃ prudẽtiores· ⁊ sup̃
hoc imploret auxiliũ potẽtioris· vt cũ pe
rito in arte medicãdi si est infirmitas na
turalis. Ideo Eccl̃· xxxviij· Honora me
dicũ ꝓpter necessitatẽ· etenĩ eũ creauit al
tissim⁹ ꝛc̃· a deo enĩ est oĩs medela. Ter
tio se cõmendet p̃cibus iustoꝝ hui⁹ vię:
Vnde Eccl̃· xxxvij· Cum viro sancto as
siduus esto quemcũq̃ agnoueris obser
uantem timorẽ dei· cuius aĩa est ꝑm aĩaz
tuã. Quarto deuote inuocet sanctos pa
trię. De quo Job· v· dicit̃. Voca si est q̃
tibi respondeat ⁊ ad aliquem sanctoꝝ cõ
uertere. Quinto vt ad deum ĩmediate
pro adiutorio recurrat humilit̃. Sicut ĩ
veteri testamẽto sancta ꝟgo Sara fecit
Tobię· iij· quę ait: Hoc pro certo habet
oĩs qui colit te· quia vita eius si in ꝓba
tione fuerit coronabit̃· si autem in tribu
latione fuerit liberabit̃· ⁊ si in correptiõe
fuerit ad mĩam tuam peruenire licebit.
Et Josaphat rex iuda in tribulatiõe ini
micorũ existens· ij· Paralipo· xx· ait: Cũ
ignoremus quid agere debeam⁹ hoc solũ
habemus residui vt oculos nostros diri
gamus ad te. Et si intentũ non adipisci
tur q̃s per p̃mã viã· addat secũdã· ⁊ sic si
oportet tertiam vsq̃ ad vltimã. Qꝛ si per
seuerauerit ⁊ si ad salutẽ est· vtiq̃ exau
diet̃· aut in ꝓpria petiti forma· aut in ęq̃
ualẽti. Exẽpli gratia. Si vis carere vi
tio aut occasiõe ei⁹· aut hr̃e ꝟtutes· de
uotionẽ· ⁊ huiusmodi spũalia bona. Si
milit̃ hr̃e tp̃alia vel carere malis hui⁹ vi
tę aliquib⁹. Primo p̃mũ arripe. Secũ
do adde secũdũ· ⁊ sic consequent̃. Sed
alia remedia quęrere sup̃stitiosa· illicitũ
est. Sũt aũt tria quib⁹ non prohibem̃
vti in remedium. Primo herbis· lapidi
bus· ⁊ similib⁹· quę naturalẽ habent vir
tutem· de qua ratio scd̃m naturales ⁊ me
dicos reddi potest. Vnde beatus Hie
ro· dicit· ⁊ ponitur· xxvj· q· vij· Dęmoni
um sustinẽti licet petras ⁊ herbas hr̃e sine
incantatione. Itẽ verbis sacris q̃ alicu
ius autoritat̃ sũt· ⁊ alijs sacris reb⁹. Vn
de si aliquis colligat herbam medicina
lem cum symbolo diuino vel oratione
dominica· vel scribat in charta symbo
lum vel dominicam orationem· et ponat

super aliquē infirmū. vt sic in istis tm̄ deꝰ creator oīuz honoret nō reprobat. dummodo nulla alia supstitio admisceatur. vt habet ex cōcilio Martini papę. xxvj q. v. non liceat. Tertio in ieiunijs. orōnibus. elemosynis. ⁊ alijs operibꝫ quę sunt de genere bonoꝝ quę certum est placere deo. F. Sed dubitatur vnde maleficia efficaciam habeāt. Rn̄det ex q̄nq̄. Primo ex parua confidentia quam homines habent in deum. ideo ꝑmittit eos a dęmonibꝫ impediri. ꝟm illud ps̄. Qm̄ in me sperauit liberabo eum scz iustū. Et per argumentū a cōtrario sensu. qui non sperant in deū. dęmonis ptāti relinquūtur. Secūdo ex errore q̄ in hoībꝫ est. cuiꝰ pęna frequent est effectus maleficij. ꝟm illud Roma. j. Cū cognouissent deum non sicut deū glorificauerūt ꝛc. ⁊ obscuratū est insipiēs cor eoꝝ. Tertio vt fides probetur bonoꝝ. ꝟm Aug. qd̄ ꝓbat ꝑ illud Deut. xiij. Si surrexerit ī medio tui ꝓpheta. aut qui somniū se vidisse dicat. ⁊ p̄dixerit signū. aut portētū. ⁊ euenerit qd̄ locutus est. ⁊ dixerit tibi: eamus ⁊ sequamur deos alienos quos ignoras ⁊ seruiamus eis. non audias verba ꝓphetę illius aut somniatoris. qꝛ temptat vos dn̄s deus vt palam fiat an diligat eum an non. Quarto ꝓpter pactū expressū vel tacitū hoīum cum dęmonibꝫ initū. ⁊ societatē. qualit fit in oī supstitione. vt dicit Aug. de doctrina christiana. li. ij. quę societas oī vt ibi dicit penitꝰ fugiēda est christiano. Quinto ex desiderio diaboli q̄ conatur continue decipe nos. j. Pe. v. Adūsarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens circūit quęrens quē deuoret. cui resistite fortes in fide. G. Dubitatur iterum quibus ex causis dęmones sciant futura interdum. ⁊ vnde tam miros effectus possunt cum deus ꝑmittit efficere. Rn̄detur ꝟm Aug. li. de natura dęmonū. assignando sententialit septez causas. non ꝙ futura contingētia sciant sed cōiecturant ꝓbabilit. Prima quia vigent subtilitate naturali plus q̄ hoīes. Secunda. plura sciūt q̄ nos ꝓpter expientiam temporū. Tertia ꝓpter celeritatē motus dęmon multa futa p̄dicere potest q̄ hominē latent. Quarta. naz potentia cum deus ꝑmittit possunt morbos īmittere et hos p̄dicere. Quinta ꝑ signa futura possunt p̄dicere subtilius q̄ medicus videndo pulsum ⁊ vrinam. Nam sicut medicꝰ videt ꝑ signa aliquid ī infirmo ꝙ homo simplex non videt. ita dęmon quod nullus homo natalit videt. Sexta ex signis quę ꝓcedunt ab animo hoīs coniecturāt ea quę sunt vel erunt in aīa astutius prudenti viro. Sciunt enī qui instinctꝰ eoꝝ sunt verisimilit secuturi. Septima. acta ꝓphetarum ⁊ scripta noscūt. ex quibꝫ futura prędicere possunt. Et hęc tangunt xxvj. q. iiij. sciendum.

Capitulum X

Quo ad primū modū notandū ꝙ ꝓut habet. xxvj q. v. episcopi Ex ꝯcilio acq̄rensi. tales ꝑsonę non trāsferunt a dęmone localit ad loca in q̄bꝫ se dicūt fuisse. ꝟ ipse sathanas cū mentē cuiusq̄ mulier cepit. ⁊ hāc ꝑ infidelitatem sibi subiugauerit. ilico trāsformat se ī diuersarū formarū spēs ⁊ mentē quā captiuam tenet in somnis deludēs. modo per lęta. modo ꝑ tristicia imaginarie solum deducit nō veracit. Et cū sola aīa h̄ patiatur infidelis. hęc nō in aīo ꝟ in corpe euenire opinat. Exemplū refertur de vetula quā cū cōuertere nō posset frat p̄dicator. ad hāc ex cōdicto venit frat qn̄ in cubella se trāsiturā dixit ꝟsus dn̄az herodiadē vel venerē. nā ꝓtūc vetula sine motu locali dormire cepit. ⁊ cuz iam se somniaret versus herodiadez vehi. ⁊ manus

lęta p̄ceret· versum est ex motu vas et
vetulā cuz confusione ad terram piecit.
Eadem de causa ficta sūt interdū z ima-
ginaria solum·qñ quędam in quattuor
tempibus se in raptu dicunt videre aīas
purgatorij·z plura alia fātasmata. Nec
mouere debet q̄ quarūdam vetularū pe-
des protunc adusti non sentiūt ignē·qz
dęmon fantasmata in imaginatiōe mu-
lieris tanto intendere potest vt aīa extra
nihil sentiat. Exemplū d̄ habentib̄ mor-
bum caducū qui etiaz adustionē nō sen
tiunt in infirmitate sua·quia aīa in inte-
riorib̄ passionib̄ vel doloribus p̄essa·ex-
tra non sentit ignem. Item naturaliť q̄-
dem specialiť mulieres quędam facilť ex
imaginationib̄ p̄nt rapi ad intra adeo
vt nō sentiāt exteriora·vt ponit exemplū
Augł·xiij·de ciui·dei·de quodam Ru-
stituto noīe q̄ ad modicū alicuiꝰ gemitū
se ad interioza conuertere poterat·vt nec
voces·nec puncturas·nec vellicātes sen-
tiret·imo tanq̄ in defuncto nullus anhe
B litus sentiebať. ¶ Quo ad secūdū
de somnijs notandū·q̄ raro aliquis de-
bet tenere de somnijs z iudicare. Inter-
dum tamē potest z de aliq̄b̄ debet. Pri
mū patet·quia causę somniorū sunt tam
varie q̄ pauci sciant a quo fiant. Nam
ſm Gregł·li·iij·dialł·aliq̄ fiunt plenitu
dine ventris. Aliq̄ ventris z capitis ex-
inanitione. z hęc experientia didicimus.
Aliquādo dęmonū illusiōe. Ecc̄l·xxxiij
Multos errare fecerunt somnia. Aliq̄
dei revelatione. Gen̄·xxxvij·ait Joseph
Audite somniū meū q̄d vidi. Aliq̄ co-
gitatione naturali simul z illusiōe. Un-
de Ecclesiastes·v·Ubi multa sunt som
nia multę sūt vanitates. Et·s̄·Multas
curas sequūť somnia. Aliq̄ fiunt cogi-
tatione simul z revelatione dei. Danieł
iij·vbi ostendit q̄ somniū pharaōis ce-
pit a cogitatione z terminabať in revela
tione. Quidā tamen aliqualiť sed caute
iudicare possunt interdū d̄ somnijs·vt si
post somniū de cruce aqua vel calice exp-
tus es tibi tribulationē sępe subsecutam
timere potes q̄ eueniat: Et patientia et
oratione z alijs te contra temptationem
p̄parare·z forte ideo deus revelauit. Si-
militer·si de extremo iudicio te somnias
dānatum·postea scrutare conscientiam.
Sed nunq̄ curanda sunt somnia d̄ the-
sauris inueniēdis·de īimico inuadendo
z similib̄. ¶ Possunt autē q̄ntupli- C
citer vt dicit Tho·somnia signa esse fu-
turorum. Primo qñ est causa effectus
futuri·vt quia somniasti te ituꝝ ad eccle
siam certam·ideo postea vadis. Secun-
do somniū est signū futuri cuius causa ī
somniante est·vt cholera p̄essus somni-
at de nigro·z sic vtunť medici somnijs.
Tertio interdum a casu euenit de q̄ q̄s
somniauit·vt de igne somniasti·z eadez
die a casu domus incineratur. Quarto
quando impressio aeris vel cęli corpus
dormientį alterat·sequitur interdum si-
mile somniū·vt si aer vel cęlum est dispo
situm influere humide·corpus facit som-
niare animā de pluuia. Et hoc est cōmu-
neī formica·muscis·pulicib̄ z gallo·z in
brutis alijs quę ex talib̄ īmutanť·z iudi-
cant prudentes ex talib̄ quosdam euen-
tus naturales. Quinto qñ ab angeł bo-
nis vel malis influxus aliquis de futuro
recipiť·tamē qui haberet de somnio dis-
cretionē spirituū·quę est ſm apostolū·j·
Cor̄·xij·gratia specialť spiritus sancti·iu-
dicare posset z deberet de somnio·vt san-
cti z pphętę. Sancti inq̄t Gregł·vbi sup̄
visiones z revelationes quodaz intimo
sapore discernūt vt sciant q̄d a bono spū
percipiant vel quid ab illusore patiant.
¶ Quo ad tertiū notādū q̄ Gen̄· D
p̄·dixit deus. Fiant lumināria in firma-
mento cęliz dividant diem ac noctem·z
sint in signa·glo·serenitaţ z tempestatis
z temporā·glo·veris·ęstatis·autumni·z

Gremis. Unde primũ ministeriũ quod faciunt nobis corpa celi est. q faciũt diẽ ad laborandũ hominib⁹. ⁊ noctẽ pro q̃ete nostra. Secundo seruiũt inq̃ntũ sunt signa naturaliũ effectuũ: vt pluuie siccitatis caloris ⁊ similiũ. sed non sic sũt signa eorũ que dependẽt a libero arbitrio nostro. Sic q aliquis ex eis iudicare possit hũc furem oĩo fiendũ. luxuriosũ ⁊ hui⁹ modi. Nam ⁊ Ptolemeus ait: Sapiẽs dñatur astris. Naz hec diuersimode influunt ꝑm q deo seruim⁹ vel non. Unde Leuit. xxvj. Si non feceritis mandata mea ꝛc. dabo celum vobis desuper ferreum. ⁊ terram eneã. ⁊ consũmet in cassum labor vester. Si autem in preceptis meis ambulauerit: dabo vobis pluuias temporib⁹ suis. ⁊ terra gignet germẽ suũ. Vñ ꝑm Tho. li. iij. contra gentiles. tria sunt in hoĩe. videlicet. corpus seu corpalia. intellectus. ⁊ voluntas. Item tria alia sũt in celestib⁹. videlicet. celũ. angelus. ⁊ de⁹ Celum solum potest in corpus: vt illuminãdo. frigefaciẽdo ⁊ calefaciẽdo. Angelus bonus potest intellectũ illuminare. ⁊ malus non potest intellectui quicq̃ imp̃mere. Deus solus potest voluntatẽ vertere ad placitũ. Potest etiam in intellectum ⁊ in corp⁹ imp̃mere quicquid vult. Quicq̃d vltra prefata astris asscribitur de actibus ad liberũ arbitriũ pertinẽtib⁹ est superstitiosũ. vel supstitioni ꝓpinquũ

E. Quo ad quartum de sortibus notandũ ꝑm Tho. secunda. ij. q. lxxxxv. arti. viij. Et ꝑm Nico. de lyra super illo Act. p̃. Sors cecidit super Matthiam. q vti sortib⁹ est ex vario euentu seu dispositione alicuius rei sensibilis ꝓposite determinare aliquod dubiũ vel incertuz Sicut ex festucis ꝓpositis per hoc q aliq̃s accipit breuiorẽ vel longiorẽ. seu ĩ ꝓiectione taxillorũ ex hoc q aliq̃s proijcit plura vel pauca puncta. vel ex similibus aliquod dubiũ inter homines determinatur. Secundo notandum F q sortibus vti contingit duplicit. Aliqñ est malum. aliquando est bonũ. Maluz est octo modis. Primo qñ quis ea intẽtione vtitur sortibus quasi actus humani qui requirunt ad sortes vel euent⁹ eorum subdantur dispositioni stellarum. Hoc enĩ falsum esset non carens demonũ suggestione. Secundo qñ quis expectaret sortium iudiciũ a demonibus. qd fit qñ fiunt in quibus verisimile est demonis ibi esse opus. Sicut legit Ezech. xxj. q rex babylonis stetit in biuio in capite duarũ viarum cõmiscens sagittas. interrogauit idola. extra consuluit. Tertio qñ quis expectaret sortialiũ actuum euentus euenire a fortuna. ⁊ hoc solũ locum haberet ĩ sorte que vocatur diuisoria. Vt si queratur iudicio sortiũ: quid cui sit exhibẽdũ. siue illud sit res possessa. siue sit honor. siue dignitas. siue pena. aut aliqua actio. ⁊ talis sors non videt habere nisi forte vitiũ vanitat. Sicut si aliqui non valentes aliquid diuidere cõcorditer. velint sortib⁹ ad diuisionẽ vti quasi fortune exponentes quis quã partem accipiat vt dicit Tho. Sed Nicol. de lyra sic dicit. Si dispositio vel euentus sortiũ expectetur in fortuna tm̃. nullum est vitiũ si mittant sortes ad determinandum inter hoĩes quis quam partem accipiat alicuius rei. ⁊ hoc ex cõmuni cõmittitur consensu fortune. Causa tamẽ motiua potest esse peccatum. vt si ꝓpt cupiditatẽ ꝓpriam vel aliud vitiũ non possint concorditer alio modo diuidere.

Quarto qñ quis expectaret iudiciuz sortium vel euentuũ solũ a deo vel a sanctis angelis. Et licet hoc de se nõ sit illicitũ qñ fieret in necessitate ⁊ cum reuerẽtia. tamen fit q̃drupliciter cum peccato. Primo si absq̃ vlla necessitate ad sortes recurratur. hoc enĩ videt ad dei temptationẽ pertinere. vt dicit Ambro. sup

Lucā. Qui inquit sorte eligitur hūano iudicio non deprehendit. Secūdo si q̄s etiam in necessitate absq; reuerentia debita sortib; vtatur. Videant tales dicit Beda super Act. p̄. hoc ipsos apl̄os nō nisi collecto fratrū cętu ⁊ precibus ad deum fusis egisse. Tertio si diuina oracula ad terrena negocia conuertant. Vnde Aug. ad inquisitiones Januarij. His qui de paginis euangelic sortes legūt. ⁊ si optandū sit ꝙ hoc faciant. id est. ꝑmittendū ne maius malum fiat vt potius q̄ ad dęmonia consulēda concurrant. tamen mihi displicet ista cōsuetudo ad negocia sęcularia ⁊ ad vitę huius vanitatem dīna oracula velle cōuertere. Quarto si electionib; ecclesiastic quę ex spūssci inspiratione fieri debent aliqui vtant sortib; cōtra ꝓhibitionē. ex. de sortil. c. vlt. Nec obstat ꝙ Matthias est sorte elect⁹ hoc enī adhuc non erat ꝓhibitū. Itē cū reuerētia speciali spūssancti instinctu fiebat quod in consequētiam non est trahēdum. Vnde ⁊ Beda vbi. s. dato spiritusancto statim septem diacones. nō sortibus. sed electione facti sunt. ¶ Sortibus tamen licite quis vti potest q̄ntupliciter. Primo q̄n pręfata vitat. licz vtatur sorte in tempalib; dignitatibus. quia talia officia ordināt ad terrena disponendo. Secundo in diuisione rerum tpaliū dūmodo vitent vitia prius tacta Tertio q̄n necessitas aliqua ab electione dignitatis ecclesiasticę īmineret. Tunc enī licitum est cum debita reuerentia sortibus diuinū auxiliū implorare. Vnde Aug. in epl'a ad Honoratum. Si inter dei ministros sit disceptatio qui eorum in tempore ꝑsecutionis maneant in fuga oīum. ⁊ qui eorū fugiant. ne morte eoꝝ oīuz deseratur ecclesia: Si hęc disceptatio aliter non poterit terminari q̄ntū mihi videtur qui maneant ⁊ qui fugiāt. sorte legendi sunt. Et hoc modo vsi sūt sortibus sancti viri qui in veteri ⁊ nouo testamento leguntur vsi fuisse sortib;. Sicut Josue Achor reperit. Ibidem. vij. Saul Jonathan. j. Reg. xiiij. Et Zacharias sorte exijt Luc. p̄. Quarto licitum est. vt dicit Aug⁹. j. d̄ doctrina christiana. Si tibi abūdaret aliquid quod oporteret dare ei q̄ nō haberet. nec duobus dari potuisset. si tibi occurrerēt duo quorum neuter alium vel indigentia vel erga te aliqua necessitate suparet. nihil tutius faceres. q̄z vt sorte legeres cui dādum esset. quod dari vtriq; non posset. De talibus sortibus dicit Proub. xvj. Sortes mittunt in sinū sed a dño temperantur. Quinto fit licite ꝑm Innoc. ⁊ Hosti. pro litibus dirimēdis. in his quę tpalia sunt q̄n fit sorte simplici cū paleis vel huiusmodi. Concordat Gamfred⁹.

Capitulum XI

De aliis aūt supra enumeratis modis supstitiosis vt melius agnoscant ⁊ vitētur a fidelibus mouebuntur plures breues ⁊ vtiles quęstiones. numero q̄dragintaq̄nq; ⁊ soluentur. ¶ Primo tamen notandum est scd̄m Tho. secunda. ij. q. lxxxxij. et. lxxxxiij. ꝙ cuz superstitio sit religio supra modum seruata. superstitionis duo sūt genera. idolatria. scz ⁊ diuinatio. per quā quis aut occulta aut futura inuestigare nititur ꝑ pacta. aut occulta. aut manifesta inita cuz dęmonib;. Diuinatio autez vt dicit Isido. li. viij. etymol. habet plures species. Et ꝑm Tho. numerantur. De quibus. j. dicetur distinctius. ¶ Una est pręstigiuz qua oculi hominū pręstringūtur. Alia somniorū diuinatio. Tertia nigromantia per quaz futura discūtur per viuos. vt per arrepticios ac ꝑ phitones. Quarta necromātia q̄ adhibit

precantationib⁹ quibusdam ⁊ sanguine videtur resuscitati mortui diuinare ⁊ ad interrogata rñdere. **Quinta** geomantia qua ĩ materia terrestri·s·vngue·ferro vel lapide futura p̃nunciantur per aliq̃s figuras vel signa inanimata· verũ tamẽ ad hoc genus pertinet diuinatio que fit ex consideratione eorum que eueniũt serio per ꝓtractionem punctorũ·sed ibi nõ fit inuocatio demonũ nisi tacita. **Sexta** hydromãtia que in aqua idem facit. **Septima** aeromantia in aere. **Octaua** in igne piromãtia idem facit **Nona** aruspiciũ per quod in visceribꝫ animalium ĩmolatorũ in aris demonũ idem fit· scilicet inuestigatio occultoruꝫ vel futurorũ. Et per omnes istas species fiunt talia per expressam demonũ inuocationẽ. Sequentes autem per tacitam **Unde decima** est mathesis que ex sideribus natiuitates hominũ considerat ⁊ diuinat futura. **Undecima** est auguriũ a garritu auiũ dicta licet se extendat ad motus vel voces auiũ seu quorũlibet animaliũ·siue ꝑ sternutationes hominũ fiat vel membroꝝ saltus. Auspicium tamen ab inspectione auiũ dictũ ad oculos ꝓprie pertinet· auguriũ ꝟo ꝓprie ad garritum auiũ· quia in duobus istis p̃ncipaliter diuinatio in auibus fieri solet. **Duodecima** est omen·⁊ fit in verbis·⁊ circa eadem quando quis ꝟba hominũ certa intentione dicta· alia intentione retorquet ad futurũ quod vult p̃noscere·sicut maximus Valerius dicit. Omniũ obseruatio aliquo contractu religioni innixa est·qm̃ non fortuito motu sed diuina ꝓuidentia constare creditur que fecit celos. **Tertiadecima** ẽ chiromantia qñ aliquę dispositiones figurarum considerant̃ in aliquib⁹ corporib⁹ visui occurrẽtes·vt ex lineamentis man⁹ consideratis. **Quartadecima** ẽ spatulamantia·⁊ est diuinatio facta in figuris spatulę alicuius animalis. **Quintadecima** sortilegiũ est·quod fit ꝑ cõsiderationẽ figurarum que ꝓueniunt ex plumbo liquefacto in aquam proiecto· siue ex quibusdaꝫ cedulis scriptis vel nõ scriptis in occulto repositis· dum consideratur quis quam accipiat·vel etiã ex festucis inequalib⁹ ꝓpositis quis maiorem vel minorem accipiat·vel etiaꝫ ex taxillorum ꝓiectione quis plura puncta ꝓijciat·vel etiam dum consideratur quid aperienti librũ occurrat· que omnia sortium nomen habent. **Primo** igitur C
queritur de prestigijs quot modis oculi hominũ possint deludi. Est autem prestigium sensuũ quędam delusio oculorum presertim. Et dicitur a prestringo· quia aciem oculoꝝ prestringit. Dicit Isido· viij·etymol·c·ix·ita ꝙ res videantur alit̃ esse q̃ꝫ sint. Et vt Alexander d̃ hal·parte secunda·dicit· prestigiũ ꝓprie sumptum est illa illusio demõis que nõ habet cansam ex parte mutationis rei·sed solũmodo ex parte cognoscentis qui deluditur· siue q̃ntum ad interiores sensus·siue q̃ntum ad exteriores· Rñ· Alexãder d̃ hal· parte secunda. **Ex tribus** modis in D
genere potest fieri prestigiũ. Vna delusio nanqꝫ fit absqꝫ demonib⁹ ⁊ artificialiter·sola videlicet agitatione hominum ostendentiũ ⁊ occultantiũ. Sicut fit in traiectionib⁹ per ioculatores vel per mimos. Alius modus fit etiam sine virtute demonũ ⁊ naturalit̃ virtute quorũdã corporũ mineraliũ que qui habent possũt ꝟm quandam virtutẽ huiusmodi corporibus inditam rem ostendere vel facere apparere non sicut est. Vnde ꝟm Tho·p̃ma parte·q·cxiiij·arti·iiij· Et scd̃m alios plures. Quędam herba accẽsa fumigãs facit trabes apparere serpẽtes. Terti⁹ modus delusionis est qui fit ꝑ demões·deo tamẽ ꝑmittente. Habent enĩ demones quãdã ptãtẽ ex ordine naturę sup q̃sdã

res inferiores quaz possunt exercere circa istas res qñ deus sinit. Et tũc etiaz res
E apparent aliter q̃z sint. Potest enim dęmon q̇nq̃z modis aliquem illudere ꝙ iudicat rem aliter q̃z est. Primo modo artificiali traiectione. Secundo naturali applicatione alicuius rei. de quib⁹ dictũ est. quia ptãtem in hoc habet plus q̃z homo ⁊ scientiã. ⁊ cum de⁹ ꝑmittit exequi. Tertio modo potest in assumpto corpore se ostendere esse aliquã rem quę nõ est vt lactucam. Sicut accidisse videt̃ moniali. d̃ qua refert Greg. j. li. dialogoꝝ. Vel in massa auri. vt d̃ beato Antonio factum legitur. Vel lupũ vt infra dicet̃ se ostendere potest. Et sic tegere rem alienaz suo assumpto corpe. Quarto potest turbare organũ visus vt videat̃ res nubilosa quę est clara ⁊ huiusmodi. Sicut etiam post fletuz lumen apparet aliter q̃z ante. Quinto modo in imaginatiuã potentiam operãdo trãsmutatione specieꝝ sensibiliũ ꝟm Tho. Vel humores varios mouẽdo vt appareãt ignea vl̃ aquea ⁊ huiusmodi. sicut in melancholicis na-
F turalit̃ fit vel ĩ maniacis. Quęstio secũda. Vnde ꝓueniãt res visę quas vident virgines in speculis vel vnguib⁹ maleficorum ad furta sublata ⁊ huiusmodi reperienda. Et cur malefici potius recipiunt virgines mares vel fęminas q̃z corruptos. Rñ. ꝟm Guil. parisieñ. in vltima parte de vniũso. ꝙ opere dęmonũ fit per modũ vnũ vel plures ꝑcedẽti dubio expressos. Virgines autẽ tm̃ ad hoc idoneas dęmon mentit̃ triplici de causa licz corruptis idem ostendere valeret. Prima vt fingat falso se castitatem amare quã odit. quia castissimã virginez sũme odit quę contriuit caput eiusdẽ serpent̃ vnde insidiat̃ calcaneo eius. Vnde de⁹ ait serpenti: Inimicitias ponã inter te et mulierem ⁊ semen tuũ ⁊ semen illius. ipsa conteret caput tuũ ⁊ tu insidiaberis calcaneo eius Geñ. iij. Secũdo vt sic animas maleficorũ ⁊ eis credentiũ decipiat ad amicitiam dęmonũ inclinatas per infidelitat̃ vitiũ sub specie boni non sb̃ specie mali. Tertio vt corpora sic lędat ĩnocentum vel minus vitijs infectoꝝ. Nam postea vt per experiẽtiã patet tales habẽt visum frequent̃ horribiliorez q̃z antea ex vestigijs dęmonũ relictis in oculis vel facie videntis. Quęstio. iij. an veritas G
aliqua subsit his quę dicunt̃ de monte veneris. vbi cum pulcerrimis fęminis dicuntur quidam frui luxuria ⁊ voluptate ad placitũ. Rñ. Guil. vbi sup̃. li. d̃ vniũso. ꝙ ficticiũ est totuz. licet dęmonũ opere tales hoĩes illudant̃ modis tact̃ in p̃mo dubio. vt in veritate eis fieri videat̃. quod tm̃ in apparentia fit. Vnde refert ꝙ quidam miles se sic putabat frui quadam fęmina luxuriose. qui euigilans se reperit in luto quodaz realiter amplecti quoddã cadauer mortuę bestię. Quę- H
stio quarta An veritas sit ꝙ quędam in linea rheni beguttę famant ⁊ eis credẽtes de quodam monte circa Bernense oppidũ. in quo referũtur esse asconditi ĩ antro viri ⁊ fęminę deuotissime viuẽtes nullam cõmunionẽ habẽtes cum alijs fidelibus. nisi ꝙ in festiuitatib⁹ ꝓ sacramẽtis recipiendis trãsferunt̃ per aera ad q̃sdam sibi notos p̃sb̃yteros ĩ parrochijs? Rñsio ꝙ dęmonis opera ista sunt prout funditus inuestigaui. ⁊ laquei innocentum. sicut in p̃cedentib⁹ duobus dictuz est dubijs. Noui enĩ quandã deuotam sanctimonialẽ quam diabolus quidam multo tempore impugnauit etiam visibilit̃. q̇ hãc de monasterio conabat̃ educere illesam sub tali de quo quęritur mendacio. sed mẽtita est iniquitas sibi. Nã ipsa restitit d̃ consilio prudentum. ⁊ dęmonẽ non curauit. Quęstio q̇nta I
quid sentiendũ est de nocturnis exercitibus q̇ aliquãdo dicũtur videri. ⁊ vnde

proueniant tales apparentię. ⁊ cur apparent. Rñ. ſm Guilhel. vbi prius. ⁊ ſcdm Tho. in. iiij. diſ. xlv. Q aliqñ viuentib⁹ tales apparent. Et poteſt cõtingere q̄ ſeptem modis fit apparẽtia taliũ exercituũ Aliqñ opere ⁊ p̄ſentia bonoꝝ angeloꝝ ſicut Heliſęo factum eſt in adiutorium contra ſyrios eũ rape volẽtes. iiij. Reg. vj. Aliqñ fiũt exercitus dęmonũ ab eiſdem viuos deludere volentes. Sicut rex dęmonũ cum ſuis apparuit beato Martino in ſpecie Chriſti Martinũ coronare geſtiens ꝑ meritis. Ita in vitaſpatrũ de quibuſdã legit. Item in libro dialogorũ beati Greg. de congregatione dęmonũ iudicia inter ſe diſcernentiũ ſuper reos legim⁹. Aliqñ apparentia ſanctorũ in patria exiſtentiũ. qui ꝓpria virtute ad viuos veniſſe legunt eis in adiutoriũ. ſic ſanctus Fęlix martyr qui ciuib⁹ nolanis apparuit a barbaris obſeſſis. Et idẽ credendum eſſe de alijs ſanctis ꝓut Aug⁹ recitat libro de cura pro mortuis habenda. Aliqñ fit ab animab⁹ quę ſũt in purgatorio. vt ſuffragia expectant. vt beat⁹ Greg. iiij. dialogoꝝ probat multiplicit. Et Guilhel. ſimilit. Aliqñ fit ab animabus dãnat ad eruditionẽ hominũ. ⁊ ad terrorem. Aliqñ fieri poteſt eruditione et ĩmiſſione bonoꝝ angeloꝝ in ſpm̃ viuentis alicuius ſine reali apparentia. Aliqñ etiam fieri poteſt mera deceptiõe dęmonũ. ſicut in p̄mo dubio dictum eſt. Ex q̄ patet falſuz eſſe q̄ damnatę animę nũ q̄ꝫ infernũ exeant. imo hoc aliqñ fit dic̃ ſanctus Tho. ſed ꝓtunc damnationẽ ſecuz ferunt. Vnde dicit Tho. etiam moduz quo iſtę apparitiones fiunt aſſignando. Quis inquit animę ſanctoꝝ vel damnatorũ p̄ſentialiter aſſint vbi apparent. nõ tamen credendũ eſt hoc ſemper accidere. Aliqñ enĩ huiuſmodi apparitiões fiunt vel in dormiendo. vel in vigilando operatione bonoꝝ vel maloꝝ ſpirituũ ad inſtructionem vel deceptionem viuentiuz Sicut etiam ⁊ viui hoĩes aliqñ alijs apparent ⁊ eis multa dicunt in ſomnijs. cũ tamen conſtet eos non eſſe p̄ſentes. ſicut Aug⁹ per multa exempla probat in li. d cura ꝓ mortuis habenda. Queſtio R

ſexta An verũ ſit q̄ aliqui homines ſint ſilueſtres. Rñ. Alb. in de animalibus q̄ ſic. vel ſaltem monſtra hominũ ſũt. Sũt enĩ in q̄ntuplici differentia quę in ſiluis apparent in hũana ſpecie. Aliqñ veri homines rationales. ſicut plures patres ſcĩ leguntur in vitaſpatrũ nudi ⁊ hirſuti q̄dãmodo vel tecti folijs hęremiticã vitã ſoli duxiſſe. Et aliqñ pro beſtijs a tyrannis a caſu in retib⁹ ferarũ capti. Aliquãdo ſunt monſtra quędam in hũana natura. rationalia tamẽ ſic̃ ſatiri. qualẽ vidit beatus Antoni⁹ cum Paulũ p̄muz hęremitam quęſiuit. ſicut ſcribit Hiero. Ait enĩ ſatirus ille ad Antoniũ: Mortalis ego ſum vnus ex accolis heremi legatione fungor gregis mei. precamurq̄ vt cõmunẽ dñm pro nobis dep̄ceris. quem pro ſalute mundi olim veniſſe cognouimus. ⁊ in omnẽ terram exiuit ſonus eius. Erat aũt homũtio aduncis naribꝰ. fronte cornib⁹ exaſperat⁹. cuius extrema pars corpis in caprarũ fines deſinebat. Aliqñ ſunt qui apparent veri homines ſed neglecti ⁊ velut beſtię facti. Sic̃ hodie ſunt circa terram galecien in hiſpanijs inſulis homines domeſticos fugientes. velut ferę. vt docet experiẽtia. De talib⁹ etiã videntur fuiſſe mas ⁊ fęmina circa ſaxoniã capti per venatores. de quib⁹ refert Alb. in de aĩalib⁹. q̄ oĩo ſpeciem humanã videbantur habere. ſed velut moriones eſſe videbantur. Vir enim viuus ſed fęmina mortua capiebat. Aliquando ſũt pigmei. quod animal ſm Alb. vbi prius eſt mltũ ſimile hoĩ quia erecte ĩcedit. manibus vtitur ad opera quędam. loquit lingua. ⁊ tamẽ ſimplicit plus eſt beſtia q̄ꝫ

hõmo·licet sit nobilius animalium infra hominẽ. Aliqñ etiam dęmones in siluis apparent esse hoĩes vel fęminę vt decipiant incautos·sicut cõmuniter habetur ĩ vitaspatrũ. ¶ Quęstio septima An verum sit q̃ malefici possint facere vera animalia arte sua? Rñ·ꝑm Alber·vbi supra·q̃ sic deo ꝓmittẽte. Aliqñ impfecta quędam aĩalia ꝓcurare possunt fieri non in instanti sicut deus facere potest·ꝑ motu quodam·licet subito·sicut patet de malefic̃ ꝑm Aug̃. Et Exo·vij·vbi glo· Strabi sup̃ isto. Vocauit Pharao sapientes·dicit·q̃ dęmones discurrunt per mundu3 ꝛ colligunt diuersa semina ꝛ ex eoꝝ adaptatione possunt ꝓrumpe diuersas spẽcies. Et glo·ibidem sic dicit. Dum ꝑ incantationẽ dęmonũ malefici aliquid efficere conantur·discurrunt per mundũ ꝛ semina subito eoꝝ de quibꝫ hoc agit̃ afferunt·ꝛ sic ex illis ꝑmittente deo nouas spẽs rerũ ꝓducunt. Licet ergo dęmonũ ope fieri possunt deo ꝓmittente vera talia·non illusoria·id est·solũ apparentia·tamen talia dicũt̃ signa mẽdacia semꝑ·q̃ dęmones talia solu3 ꝛ ꝑncipaliter faciunt ad seducendũ hoĩes videntes·ꝓp̃ quod·ij·Thessal̃·ij·dic̃ apl̃s de antichr̃isto·q̃ aduentus eius erit ꝑm operationem sathanę in oĩ virtute ꝛ signis ꝛ ꝓdigijs mẽdacib̃. Sancti autem miracula dei ꝛtute increata impetrant vtilia fidei ꝛ instantanee cũ placet altissimo. ¶ Quęstio octaua. An ope dęmonũ trãsformationes possint fieri hominũ in bestias·sicut ĩ lupos ꝛ huiusmodi. Rñ·q̃ nõ. Vñ.xxvj.q.v.eꝑi. Ex cõcilio acquirẽsi sic dr. Quisq̃s credit posse fieri aliquã creaturã aut in melius· aut ĩ deterius ĩmutari· aut trãsformari in aliam spẽciem vel in aliam similitudinẽ nisi ab ipso creatore qui oĩa fecit ꝛ per quem omnia facta sunt ꝓculdubio infidelis ẽ ꝛ pagano deterior. Idem late ostendit beatus Aug̃·de ciui·dei·li·xviij·c·xvij· vbi ostendit q̃ dęmões faciũt tales trãsformationes non realit̃ sed visum hũanum decipiẽdo·sicut ostensu3 est dubio ꝑmo multis modis. Vnde Aug̃ ibi dicit·q̃ famosissima maga Circes mutauit socios vlyssis in bestias. Et quędam stabularię mulieres cõuertebãt hospites suos in iumẽta onera portantia. Refert etiam socios Diomedis ĩ aues conuersos ꝛ postea lõgo tpe circa templũ Diomedis volabãt. Et q̃ ꝓstantius narrauit de patre suo veraciter qui dicebat se caballum fuisse ꝛ ãnonã cũ alijs animalibus baiulasse. Nam vt Aug̃·ibidẽ solui t̃ In ꝓmo sola apparẽtia fuit ꝛ oculorum deceptio. In secundo ꝛ quarto ver ꝛ onera fuerunt quę dęmones inuisibiliter ꝓsentes portauerũt. In tertio ꝛo socij Diomedis ꝑ dęmones fuerũt de medio subito subtracti ꝛ aues verę loco eorum ĩmediate positę·quę ibi volauerunt In nullo autem prędictoꝝ de hoĩe vere factum fuit irrationale animal·sed solũ apparenter. Dicit tamẽ Tho·j·parte·q· cxiij·arti·iij· Q̃ oẽs trãsmutatiões corꝑaliũ rerũ quę possunt fieri ꝑ aliq̃s virtutes naturales ad quas pertinẽt semina quę in elementis huj̃ mũdi ĩueniuntur·possunt fieri per opationes dęmonũ huiusmodi seminib̃ adhibitis. Sic cu3 aliqua res trãsmutat̃ in serpẽtes vel ranas quę ꝑ putrefactionẽ generari possũt Illę ꝛo transmutationes corꝑaliũ rerum quę non possunt virtute naturę fieri·nullo modo operatione dęmonũ ꝑm rei veritatẽ perfici possunt. Sicut q̃ corꝑus humanũ mutetur in corꝑus bestię· aut q̃ corꝑus hominis mortui reuiuiscat Quod si fieri videat̃ apparẽtia est·sicut ostensum est·q.j·. ¶ Quęstio nona·vn· de ergo ꝓuenit q̃ quidam lupi tam crudeliter astute ꝛ particulariť hoĩes comedunt. Rñ·ꝑm Alber· in de animalib̃·et

ſm alios ꝙ ex ſeptē cauſis ꝓuenire poteſt Aliqñ ꝓpter famis augmentū. Sicut et cerui aliqñ ⁊ alię beſtię hoīb⁹ appropinquant. Aliqñ ꝓpter ferocitatē viriū. In frigidis enī regionib⁹ ſunt corpore minores ⁊ magis aſperi ⁊ feroces. Sicut etiaꝫ tempore coitus. ⁊ qñ habent catulos. vt Ariſto. dicit. li. de aīalibus. ſūt magꝭ ſęui ſicut caniculę. Aliqñ ꝓpter aſtuciaꝫ ⁊ ſeniū. Lupi enī q̄nto ſūt ſeniores. tanto deteriores. ⁊ nocent hoīb⁹. quia non poſſunt venari beſtias ꝓpter ętateꝫ ⁊ dentes eorū conſtringunt. Aliqñ ꝓpter experiētiam hūanarū carniuꝫ quę quia optime complexionte ſunt ⁊ per conſequēs dulciores ſunt. Vnde ſicut voluptas leccatorem trahit ad voluptuoſū cibū. ſic humanę carnes a lupis aut in ſepulcro aut poſt bellum hominū vel alio modo guſtatę. Aliqñ ꝓpter cerebrū rabidū. efficiuntur ſicut canes rabidi. ⁊ tunc quemcunqꝫ inuenerint trucidāt. ſicut ⁊ canes aliqui. Aliqñ ꝓpter operationē dęmonū vt homines credant homines ⁊ vetulas falſo in beſtias mutari. ſicut pagani putabant Vnde dęmonis opere potuit illud fieri. quod refert Vincenti⁹ in ſpeculo hiſtoriali. li. vj. c. xl In gallia inq̄t ante Chriſti incarnationē ⁊ ante bellū punicū. lupus vigili e vagina gladiū abſtulit. Et Guil. vbi ſupra. refert de quodam viro qui ſe conuerti putabat in lupū certꝭ temporibus quibus in antris latitabat: Illuc enī certo tempore iuit ⁊ opere dęmonis velut dormiens iacuit. ⁊ ſibi interim cum fixus maneret videbat ꝙ lup⁹ ipſe factus circūiret pueros deuorādo. ⁊ cum illud realiter ſolū dęmon quēdam lupū poſſidens faceret. putabat falſo ſe ſomnians circūire. q̄ modo tamdiu dementat⁹ eſt vir ille quouſqꝫ inuēt⁹ eſt iacere in ſilua raptus mentaliter. Aliqñ etiā fit ꝓpt occultum vel manifeſtum dei iudiciū ꝙ dęmonū vel diuino inſtinctu lupi ꝓpter peccata parentum vel puerorū tales dānificant. Sicut factum eſſe legimus quadragintaduob⁹ pueris q̄ deridēdo Heliſęum dicendo: Aſcende calue. aſcende calue. a duobus vrſis de ſilua exeuntib⁹ ſtatim iugulati ſunt. iiij. Regꝭ. ij. Et de leone qui ꝓphetā dei iuſſum nō implentem occidit. iij. Regꝭ. xiij. Sic etiam vt ī hiſtorijs legimus tempore Auiti epiſcopi vyenſi letanię minores quę ante aſcēſionē dñi celebrantur triduo inuentę ſūt qñ lupi ciuitates intrantes ibi hoīes vorauerunt publice. Hęc deus cōminatus eſt. Leuitꝭ. xvj. dicens: Si non feceritis mandata mea. emittā in vos beſtias agri quę conſumant vos ⁊ pecora veſtra. Et Deutꝭ. xxxij. Dentes beſtiarum īmittam in eos cum furore trahentiū ſuper terram atqꝫ ſerpentiū. Quod oſtendit deus effectu. iiij. Regꝭ. xvij. qñ leones īmiſit qui deuorabāt idolatras in terrā ſamarię loco veroꝝ dei cultoꝝ poſitos. Queſtio decīa. q̄d d̄ raptꝭ fęmīs ī angaria. ⁊ alias quę reſtitutę ſenſib⁹ mira dicūt de aīabus in purgatorio. in inferno. de furtis perditis. ⁊ ſimilib⁹. Rñ. ꝙ ſuꝑſticioſe agunt iſta opere dęmonū deluſę. ſicut in prima quęſtione dictum eſt. Nec obſtat ꝙ candela aduſtę non ſentiāt qñ ſunt in raptu. quia diabolus mentē interiorē ſic ſtringit ꝙ exterius nihil ſentiūt. ſicut fit aliqñ in melancholicis. vel etiaꝫ naturaliter. ſicut de quodam viro noīe Ruſtituto refert beatus Augꝭ. de ciui. dei. qui qñ voluit rapiebat a ſenſib⁹ adeo ꝙ etiā vellicantes non ſenſit. Queſtio vndecima. Vtrum dęmones ſint qui nocturno tempore ī collis equoꝝ quaſi ſtrepas faciunt de crinib⁹ vbi guttę cęreę reperiunt. ⁊ plura in ſtabulis beſtiaruꝫ facere videntur. Rñ. Guil. ꝙ ſic. niſi homines talia ex aſtucia facerent artificialiter Queſtio. xij. Vtrum dęmonū opere camptiōes pueroꝝ fiant. ſic ꝙ infantes

ponantur· qui nõ impinguant· sed semp
miseri sunt. Rñ· Guil· ꝙ sic· quando pa
rentes infantes non orõnibꝫ ⁊ cruce mu-
niunt. Tunc enim dęmon vicem infantꝭ
gerere potest vel translationẽ facere deo
permittente· vix tamen talia sunt creden
da fieri opere dęmonũ nisi litteratorũ iu-
R dicia assint. ¶ Quęstio· xiij· Vtrum
dęmon localiter possit transferre aliquez
hominẽ de loco ad locũ inuitũ. Rñdet
Guil· ꝙ sic· Sicut etiam bonus angelus
tulit in cincinno capitis Abachuc de iu-
dęa in chaldęam. Exemplũ aliud habes
dubio· iij· Sed vt in pręcedẽti dubio di
ctuz est· ⁊ in solutione p̃mi dubij· creden-
dum est talia solum vt plurimũ in spiri-
tu· id est· in imaginatiua homĩs fieri· nõ
realiter· nisi forte raro· vt tenet dñs Alb-
tus ⁊ Vdalricus in sũma. Quod autez
aliquando corporalit̃ fiat ⁊ localiter· pa-
tet de puero q̃nquenni cuiusdã nobilis-
simi viri· qui puer monachus ꝓtunc fa-
ctus a monasterio nocte illatus est pistri
no clauso· vbi repertus mane se per quos
dam dixit ad magnũ cõuiuiũ delatum·
⁊ vt comederet iussum· ⁊ per superiora pi
strino ĩmissum· vt refert Pe· damian.
Et habetur in speculo historiali· li· xxvj·
c· xliij· Qꝛ aũt aliqui maleficiati vel amo-
re mulierum capti dicunt se non posse cõ-
tinere q̃n oporteat eos currere ad amasi-
as· verum est in parte· ⁊ in parte falsum.
Nam si dei gratiam vellent inuocare et
facere quod in se est vt conterent̃ de pec-
catis· deus illa eis dimitteret ⁊ gratiã in-
fundendo robur resistẽdi dęmoni tribue
ret. Et sic eos ad peccãdũ nemo posset co
gere vel mouẽ localit̃. Sꝫ si illa renuũt·
non mirum est si in potestate dęmõis po-
siti eorum dñs eis dñatur diabolus vel
voluptatis appetitus. Dicit enĩ beatus
Augustin⁹ in omel· sup illo verbo Joh·
vj· Nemo potest venire ad me nisi pater
meus traxerit eũ: Trahit vnũquẽqꝫ sua
voluptas: Ostendis oui viridem ramuz
⁊ te sequitur· nullo scilicet corporalit̃ tra-
hente. Sic Chryso· dicit super Matth·
xx· de asina quam Christus equitauit· ꝙ
cum dęmon voluntatem hominis pecca-
to possidet· quasi ad libitum trahit quo
placet: Exemplum dans de naui in ma-
ri perdito gubernaculo quę ad venti libi-
tum proijcitur· ita equo potenter insidẽs
ita rex tyranni hñs possessionẽ. ¶ Quę S
stio· xiiij· Quis faciat illos strepitus et
lusoria illa quę audiuntur aliquando ⁊
videntur· vt in inquietationibꝫ domorũ
nocturnis vbi proijciuntur lapides· vel
inquietant̃ pulsu homines· vel videntur
incendi fantastici ignes· vel alię ludicre
operationes. Rñ· ꝟm Guil· et Cassianũ
in coll· patrũ· Qñqꝫ illa fiunt ⁊ sępe ope-
re dęmonũ talium qui plus nocere non
possunt hominibꝫ nisi in talibus potesta-
te diuina ligati. Ridiculosi enĩ tales in-
utiles effectus dęmonũ malignorũ ope-
ra ostendunt. Aliquando fiunt studio
malignorum hominũ qui domos volũt
euacuari hominibus· vel lucrari tempo-
ralia sub titulo falso apparentium ani-
maruz· vel sub illo pręextu introducere
luxuriam vel furtum cõmittere. Aliquã-
do etiam fieri possunt ex curiositate ho-
minũ volentium terrere proximos ioco·
vel ex fantasticis ⁊ melancholicis debili-
tatibus prout experientia docet in pręfa-
tis eos qui mundum ĩmundũ nouerunt.
Animę enim siue sint damnatę siue ĩ pur
gatorio siue in cęlo· nullatenus sunt cre-
dendę talia facere· quia primis non legi-
tur admissum· reliquis quia in charitate
sunt· ista trufatoria inutilia non conue-
niunt. Vnde non est dubium q̃n dęmo-
nes aliqñ tales etiam inquietudines fa-
ciant· vt error paganicus redeat· quo cre
debatur animas defunctorum circa tu-
mulos vel circa aras habitare non in in-
ferno. Si aũt adessent aĩę d̃ purgatorio

tales verisimiliter aut vtilia opera vel salubria facerent ⁊ ostenderēt · aut auxilia a viuis peterent · sicut beatus Gregi · ponit exemplū in · iiij · dialogoꝝ. ¶ Questio · xv · An dęmones possint ⁊ audeāt grauiter hoīes lędere. Rn̄sio ꝑm Tho · ꝙ sic. Possunt enī deo ꝑmittente q̄ntupliciter lędere · videlicet in rebꝰ · fama · corpore · vsu rationis · ⁊ in vita. De rebus patet Job · p̄ · et · ij · cui pecora · domū abstulit ⁊ liberos. De fama patet in legenda beati Hiero · vt refert Joh̄ · an · in hieronymiano · ꝙ diabolus se trāsformauit in formam sancti Siluani ep̄i in naçareth amatoris Hieronymi. Qui dęmon primo fęminā nobilē nocte in lecto procare ⁊ prouocare cepit ad luxuriam verbis · ⁊ deinde factis sollicitauit ad maluz · quę cum clamaret dęmon in specie episcopi sancti sub lecto fęminę se abscondit · vbi requisitus ⁊ inuentus ꝑ luxuriosa verba se mentitus est esse episcopū Siluanum In crastinū igitur sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime · q̄ infamia tandem circa sepulcrum sancti Hieronymi fatente diabolo in obsesso corpore purgata est. De corpore patet in beato Job · qui percussus ē a dęmone vlcere pessimo Job · ij · De tali refert Sigibertus ⁊ Vincentius in speculo historiali libro · xxv · c · xxxvij · ꝙ tempe Ludouici secundi imperatoris in parrochia magūtina quidam dęmon p̄mo sępe lapides iecit ⁊ quasi malleo ad domos percussit. Et deinde publice loquendo furta prodendo ⁊ discordias seminādo plures inquietauit · deinde omnes contra vnū irritauit · cuius hospitiū vbicunqꝫ manebat incendit · ⁊ ob illius peccata omēs pati affirmauit · vnde tandē tm̄ agros pro hospitio habere potuit · ꝓpter quod cum presbyteri letanias celebrarēt · multos lapidum iactibus dęmon vsqꝫ ad cruentationez lęsit · aliqn̄ quieuit · aliqn̄ sęuit · et per trienniū ista cōtinuauit · quousqꝫ ibidem omnia ędificia incendio cōsumpta sunt. De nocumento vsus rationis ⁊ vexatione interiorū sensuū patet in possessis ⁊ arrepticijs · per euangelicas etiaz historias. De morte ⁊ ꝙ vita etiam quosdam priuet · patet Tobię · vj · de septē viris Sarę virginis occisis · qui ꝓpter luxuriosum effrenē appetitū in virginē Saram · eiusdem non erant digni matrimonio. ¶ Quęstio · xvj · Vtrum malefici possint veraciter suis maleficijs homines lędere · ⁊ si sic · quibus modis · ⁊ quibꝰ rebus. Dicuntur autem malefici vt dic̄ Isid̄ · viij · etymol̄ · c · ix · ob facinorum magnitudinē · Hi elementa · subdit · concutiunt scilicet · opere dęmonū turbant mētes hominuz · ac sine vllo veneni haustu violentia tm̄ carminis interimūt · vt Lucanus dicit · hęc Isid̄ · Rn̄ · scd̄m Tho · in · ij · circa dis · vij · et · viij · et in · iiij · dis · xxxiiij · Et cōmuniter scd̄m omnes theologos ibidem scribentes · ꝙ malefici omnibus istis modis possunt procurare lęsiones in hominibus · ⁊ eorum rebus cooperante dęmone · in quibus dęmon potest solum lędere vel decipere · de quibus modis iam dictum est a p̄ncipio huius materię d̄ superstitionibꝰ · pręsertim quęstione īmediate pręcedēti · videlicet · xv · De hoc etiam infra dicetur. Non autez faciunt ista immediate maleficoꝝ opera actione ꝓpria ⁊ immediata · sed talia fiūt per dęmones qui visis maleficijs immediate ex pacto dudum cum maleficis a p̄ncipio mundi ⁊ tempore veteris idolatrię habito sciunt qualem effectum debent ad intentionē maleficoꝝ procurare Vt exempli gratia. Scopa quam malefica intingit aquę vt pluat · non causat pluuiam sed dęmon talibus visis qui (si deus permiserit) potestatem habet in omnia corporalia ⁊ in aerem · ventos ⁊ nubes vt statim talia ꝓcurare ⁊ causare valeat.

Maga siquidē signū dat per scopam. s̄ dęmon illud ꝓcurat ⁊ agit vt pluat per dęmonis actionē cui maga mala fide et opere seruit ⁊ se tradidit obsequijs illius vel alijs. Sic qñ imaginē cęream vel simile ad maleficiendū aliquē. malefic⁹ facit. vel qñ maleficio alicuius in aqua vel plumbo imago apparet: quicq̄d molestię infertur tali imagini tale experit̄ fieri imaginato. i. hoī maleficiato. puta punctura vel alia lęsura quęcūq̄. quę lęsio realiter quidem infertur imagini per maleficum vel per aliū hominē. sed inuisibiliter dęmon maleficiatū hominē eodem modo lędit. dei ꝑmissione si demeruit reus.

X. ¶ Quęstio. xvij. An licitum est talia maleficia tollere. Rñ. s̄m doctores s̄b distinctione. aut tolli possunt sine superstitiosis modis. vt per licitū exorcismū aut per orationē vel intercessionē sanctorum vel ꝑ sacramentalē maleficiati confessionem. vel per pręcisam ostensionē seu indicationē alicuius qui scit vbi est imago vel per solum motum localez. vel modo congruo simili. ⁊ sic est licitum. Aut non possunt tolli nisi ꝑ superstitiosū modum vel per noua maleficioꝝ opa. ⁊ sic est illicitum. quia s̄m aplm̄ non sunt facienda

Y. mala vt eueniant bona. ¶ Quęstio xviij. An ne hi qui in charitate sunt lędi possint per maleficos. sicut hi qui in peccato mortali sunt. Rñdetur s̄m Cassianū in collatione patrū. ꝙ nequaq̄. Boni enī in rebus ꝑ dęmonē ⁊ suos lędi possunt in meritū eorum ⁊ ꝓbationē. vt ī bonis fortunę. quę sūt exteriores res. fama ⁊ sanitate corporis. Sicut de beato Job patuit qui in talib⁹ lęsus fuit per dęmonem. sed in nullū peccatū bonis hoīb⁹ inuitis per maleficia trahi possunt. licet tēptari valeant ab intra. ⁊ in carne extra. s̄ nullaten⁹ violentari. Sic enī ponit exēplum Cassianus d̄ duob⁹ maleficis qui beatum Antoniū per tres dęmones successiue missos de cella mouere nequiuer̄t licet temptatū se per hoc sentiret. Sz qꝛ signo crucis ⁊ oratione temptationi restitit. inefficacia oīuz fuer̄t maleficia. Verum in peccatorib⁹ dęmon potestatē maiorem habet ⁊ magnam. Vnde veritas ait. Luc. xj. Cum fortis armatus custodit atrium suū in pace sunt omnia q̄ possidet. Si autem fortior superueniens vicerit illum. vniuersa arma eius aufert in quibus confidebat. ¶ Quęstio. xix. Z. Cur malefici instrumēta suę malicię per sacramenta ecclesię vel ꝑ alia diuina tangi procurant: vt filū trahendo per chrisma sacrum. vel imaginē cęream sub palla altaris ad temp⁹ ponēdo. ⁊ similia faciēdo. Rñdetur. dęmonis instinctu ista fiunt triplici de causa. Primo vt nō solum hoīes ꝑ talia perfidi fiant. sed etiam sacrilegi. diuina q̄ntuz in eis est cōtaminando plus deū creatorē suū offendant intimius aīas ꝓprias condēnēt ⁊ plures in peccata ruere faciāt. Secundo vt de⁹ sic grauiter ꝑ homīes offensus s̄m beati Aug. sententiā. dęmoni maiorē potestatem in hoīes malos tribuat. quib⁹ de⁹ cōcedit iratus qd̄ denegaret ꝓpitius. Tertio vt sic sub specie boni apparent plures simplices facilius decipiāt. qui tacta diuinis rebus ⁊ oīonibus a deo putāt etiā aliq̄d numinis obtinuisse vbi solū maiora peccata sunt commissa ¶ Quęstio xx. est. Cur plura maleficia ⁊ superstitiones exerceri solent sacratioribꝫ anni temporibus. ⁊ pręsertim circa festum natiuitatis Christi. Rñdetur ꝙ triplici de causa sicut in pręcedēti dubio ꝑ oīa. Quia festa plus franguntur peccat mortalib⁹ q̄ męchanicis operbus. vt Aug. dicit. li. de decem chordis. superstitio autem de maximis seruilib⁹ operibus dęmonis est contra diuinā reuerentiā. Ratio secūdi est specialis de kalendis Januarij. quia vt Isid. dicit. li. viij. etymo. c. ij. Janus

a quo Januarius mẽsis dictus est · qui ĩ circũcisionis Christi die incipit · idolum fuit diuersis faciebꝫ confictũ · vna tanq̃ esset finis anni p̃cedentꝭ · ⁊ alia tanq̃ esset p̃ncipium futuri ⁊ ĩminẽtis anni ꝓtector ⁊ fortunatus autor · in cuius reuerentiaꝫ potius dęmonis in idolo venerati sunt dęmones varias cõmotiones luxuriosas fecerunt: strenas ⁊ iocalia sibi mutuo homines tradiderũt · choreas varias duxerunt · mensas pręparauerũt. De quibus mentio fit ꝑ beatũ Augꝭ · in multis locis ⁊ libris · et · xxvj · q · v · habes fere ꝑ totuꝫ · sed has corruptelas falsi christiani imitantur hodie circa eadem festa · licet prędicatione sanctoꝝ extirpatę sint in multꝭ locis · ⁊ tamen dęmonũ opatione alicubi translata ad tempa carnis priuij qñ cũ laruis ⁊ ludis ⁊ alijs superstitionibꝫ similia fiũt. bb Quęstio · xxj · Vnde ꝓuenit ꝙ fęminę sępe in maiori multitudine repiũt̃ supstitiose ⁊ malefice q̃ viri. Respondetur triplici ꝺ causa. Primo quia pronę sunt ad credendũ · fidem autẽ malam dęmon p̃ncipalit̃ quęrit. Vñ Eccꝭ · xix · Qui cito credit leuis est corde · ⁊ minorabit̃. Secũdo qꝛ a nat̃a ꝓpt̃ fluxibilitatẽ complexionis facilioris sũt impressionis ad reuelatiões capiẽdas ꝑ impssionem sepatoꝝ spirituũ · vt Guil · dic̃ vbi sup̃ · qua complexione cum bene vtuntur multũ bonę sunt · cum male peiores sunt. Tertio quia linguam lubricã habent · et ea quę mala arte sciunt eis comparibus fęminis vix celare possũt · seq̃ occulte cuꝫ vires non habeant ꝑ maleficia vindicare quęrunt faciliter. Vnde Eccꝭ · xxv · Cõmorari leoni ⁊ draconi plus placebit · q̃ habitare cuꝫ muliere nequã. Breuis oĩs malicia super maliciã mulieris cc Quęstio · xxij · Vtrum credi possit licite ꝙ dęmones incubi sint ⁊ succubi mulieribus infesti · et fęminas cognoscẽtes. Respondet Augustinꝰ de ciui · dei · ꝙ sic · et Isid · li · viij · etymo · et Tho · in multꝭ locꝭ. Quõ autem ⁊ quibus de causis illa ꝓueniant quomodo vel an liberari possit quis ab hac vexatione · vide in dialogo quẽ collegi de formicarum ꝓprietatibꝫ · li · v ·

Quęstio · xxiij · An ne possint aliquę regulę dari per quas agnoscatur vtrũ aliquid sit superstitiosuꝫ vel non. Dicitur autem superstitio vt patet Col · ij · sup illo. Quę sunt rationem habentia sapientię in superstitione. Glosa enĩ dic̃ ibi · ꝙ superstitio est religio supra modũ seruata · id est · modis vel circumstantijs malis ⁊ defectuosis. Est vero religio virtus inclinans ad exhibendum deo ratione suę excellentię debitum cultum ⁊ honorẽ · tã in cordis q̃ in corporis actibus. Rñ · ꝟm Tho · secunda · ij · q · lxxxxiij · ꝙ sic · saltem ĩ genere ⁊ litteratis · prout ex verbis elicit̃ eiusdẽ sancti · Et sũt q̃nq̃. Prima ẽ · cũ gloria dei sit finis noster p̃ncipalis quez in omnibꝫ quęrere debemus · attendatur an opus sit ad gloriaꝫ dei · ⁊ homo ĩ opere deo det p̃ncipalit̃ gloriã · per ipsumq̃ opus mens hoĩs deo subijciatur: Juxta illud · j · Corꝭ · x · Siue mãducatis siue bibitis siue aliud quid faciatis omnia in dei gloriaꝫ facite. Secũda · videatur an opus quod fit ⁊ quod ꝑtinet ad aliquã abstinentiam corporalem vel ad corporis exercitiũ vtrum sit refrenatiuũ cõcupiscẽtię modo ꝟtuti debito ꝟm rituꝫ ecclesię vel ꝟm moralẽ doctrinã · qꝛ apl̃s dic̃ Roma · xij · Rationabile sit obsequiũ vr̃m · loquẽdo de corpalibꝫ exercitijs. Tertia videatur an opus sit ꝟm statutũ vniuersalis ecclesię vel ꝟm scp̃turę sacrę testimoniũ · vel saltẽ ꝟm particularꝭ eccl̃ię ritum · aut ꝺ ꝯsuetudĩe gnãli · q̃ ꝟꝫ Augꝭ · ꝓ lege habẽda ẽ. Vñ btũs Gregꝭ · scribit Augustĩo ãgloꝝ epo dicẽti · ꝙ sũt diuꝰsę eccl̃ię ꝯsuetudines ĩ missaꝝ celebratiõe: Mihi inq̃t Gregorio placet vt siue in romana · siue in galliarũ seu in q̃cunq̃ ecclesia

aliquid inuenisti qd plu[illegible]potenti deo
possit placere sollicite eligas. Diuersę in-
quit Tho. ecclesię consuetudines in cul-
to diuino in nullo veritati diuinę repu-
gnant. ⁊ ideo sunt seruãdę ⁊ eas p̃terire
illicitũ est. Quarta inspiciat̃ an opus ad
hibitum. vel exercitiũ ad effectũ qui expe-
ctatur habeat naturalẽ ꝓprietatẽ vel nõ.
de q̊ physici medici ⁊ astrologi inq̃ntuz
tales multa iudicare possunt ⁊ theologi.
Quinta consideret̃ si opus nõ est merito
res alicuius scandali dati p̃bens occasio
nem ruinę. quia tunc licet nõ esset sup̃sti-
tiosum. tamẽ ꝓpter scandalũ esset dimit-
tendũ vel differendũ. vel occulte sine scã
dalo faciendũ. quicq̊d est vni ex p̃missis
contrariũ. timendũ est vt sup̃stitiosũ. vel
vt peccatum. Propter p̃mã illicitũ est
exercere in nouo testamẽto cerimonialia
vel iudicialia veteris testamẽti nisi d̃ no
uo instituta essent ab ecclesia vel gente.
Propter idem ⁊ ꝓpter regulã secundaz
fatue faciũt vouentes non pectinare ca-
put sabbato vel ieiunare die dñico tãq̃z
meliori die ⁊ similia. Propt̃ tertiã super
stitiose agunt qui in ritibus alicui⁹ eccle-
się particular⁊ in ꝓcessiõib⁹ vel huiusmo-
di se nõ ꝯformãt cõmunitati nisi aliũde
excusent̃. Propt̃ q̃rtã sup̃stitiose agunt
q̊ vtũt̃ characterib⁹ ignot⁊ vel noĩb⁹ suspe
ctis vel alligationũ modis nihil coopan
tib⁹ naturalit̃ effectui q̊ expectat̃. qꝛ p̃fa-
ta de se naturaliter nulli⁹ actiuitat⁊ sunt
cũ sint artificialia solũ. ⁊ q̃ntitates. Idẽ
est de imaginib⁹ per astrologos factis et
annulis ac lapidib⁹ suis artificialib⁹. Si
militer qui credunt ꝙ cęli vel stellarũ in-
fluentia aliquẽ necessitet ad aliquod vi-
tium. Propter q̃ntam si res scandalosa
esset notabilit̃ etiam benedictiones aliq̃
quę a sęcularibus per verba deuota fiũt
sine malis ritib⁹ sup̃ infirmos eẽnt saltẽ
ee non publice faciẽde. Quęstio. xxiiij.
Vtrũ fascinatiões seu ĩuultuatiões ha
beãt efficaciã malã in puer⁊ a vetulis ma-
lis. Rñ. Tho. secunda. ij. q. xxxvj. Nõ
esset illicitum cauere si quis timeret no-
cumentum alicui puero ex oculo fascinã
te. Quã fascinationẽ sic declarat. p̃. p̃. q
cxvij. nam vt inquit ex forti imaginatio
ne animę immutant̃ spiritus corporis cõ
iuncti. quę quidem immutatio spirituũ
maxime fit in oculis ad quos subtiliores
spiritus proueniunt. oculi eniz inficiunt
aerem continuũ vsq̃z ad determinatum
spacium. per quem moduz specula si sint
noua ⁊ pura contrahunt q̃ndam impu-
ritatem ex aspectu mulieris mẽstruatę vt
Aristo. dic̃. in li. de somno ⁊ vigilia. Sic
igitur cum aliqua anima fuerit vehemẽ-
ter commota ad maliciam. sicut maxime
in vetulis contingit. efficitur scd̃m mo-
dum prędictum aspectus eius veneno-
sus ⁊ noxius. ⁊ maxime pueris qui habẽt
corpus tenerum ⁊ de facili receptiuũ im-
pressionis. Possibile est etiam ꝙ dei p̃-
missione vel ex aliquo occulto fato co-
operet̃ ad hoc malignitas dęmonũ. cum
quib⁹ sortilegę vetulę pactũ aliqd̃ habẽt
hęc Tho. ¶ Quęstio. xxv. Cur plus ff
vexari vident̃ fantasijs vel mirabilibus
apparitionib⁹ puerperę ⁊ purgatiõis suę
tempe q̃z alię infirmę p̃sonę. Rñ. ꝙ tri-
plici d̃ causa. Prima ꝑm Alb. in d̃ som
no ⁊ vigilia. ꝓpt̃ conditionẽ suę infirmi-
tatis. ꝓtũc horrẽdę imagines facilius na
turalit̃ eis in cerebro p̃sentant̃. quas dę-
mones vel similia credũt esse cũ nihil sit
realit̃. Secũda qꝛ tales sępe vetulas pro
famulab⁹ habent quę sũt plenę sup̃stiti-
onib⁹. vnde gladio puerperas de sero q̊-
dammodo bñdicũt. gallinã nigrã lecto
cõiũgũt. si puerperę moriũt̃ in puerperio
eas iã defunctas ĩ eisdẽ calcijs ⁊ vestimẽ
tis quib⁹ vestitę erant viuẽtib⁹ ꝓpinqua-
re certo tempore affirmant. ⁊ multa simi-
lia fatua asserũt. Tertia qꝛ alię fęmĩę su-
perstitiosę puerp̃as crebro visitãt. q̃ etiã

plura superstitiosa solent seminare ꝓpter
quę si puerperę cito talibꝫ credūt · nō mi-
rum si plus q̄ꝫ alię vel alij infirmi fanta-
sijs fatuis a deo vexari ꝑmittunt̄: iuxta
illud Ecc · xxxiiij · Fantasias patitur cor
tuū nisi ab altissimo emissa fuerit visita-
gg tio. ¶ Quęstio · xxvj · Vtrum licituꝫ
sit per carmina scripta vel verba sacra be
nedicere infirmos homines vel iumenta ·
Et an licitū sit eadem secū deferre ⁊ por-
tare quę incantationis spēm habere vi-
dentur. Incantatores enī dicunt̄ qui ar
tem aliquam verbis peragunt · vt dicit
Isid · viij · etymol · Rñ · Tho · secunda · ij
vbi supra · ꝙ sic · septem conditiōibꝫ ser-
uatis. Vna est vt videatur ne verba ali-
quid contineant quod pertineat ad in-
uocationes dęmonū expressas vel taci-
tas. Secunda ne contineant ignota no-
mina · quia ꝟm Chryso · talia metuenda
sunt ne aliquid superstitiōis lateat. Ter-
tia · ne materia verboꝝ aliquid falsitatis
contineat · quia sic eius effectus non pos-
set expectari a deo qui non est testis fal-
sitatis. Quarta · ne ibi contineantur va-
na · vt characteres inscripti pręter signū
crucis. Quinta · ne spes habeatur in mo-
do scribendi aut ligandi aut in q̄cunqꝫ
huiusmodi vanitate quę ad diuinam re
uerentiā non pertineat · quia alias iudica
retur superstitiosū esse. Sexta vt in alli-
gatione · ꝓlatione · vel scriptura diuino-
rum ꝟboꝝ respectus solū habeat̄ ad sa-
cra ꝟba ⁊ ad intellectū eoꝝ ⁊ ad dei reue
rentiam seu ad virtutē diuinā · a qua ex-
pectatur effectus · vel ad sanctoꝝ reliq̄as
a quibus etiam pręfata expectant̄ secun-
dario licet a deo ꝑncipalit̄. Septima vt
cōmittatur effectus qui expectatur diui-
nę voluntati · qui scit vtrum sanitas vel
tribulatio plus prosit inuocanti vel mi-
nus · vel an obsit. Et hāc conditionē po
nit Tho · in j · ij · in materia de gratia · et
dis · xv · in · iiij · Alias erit licitū si nulla di-
ctarum septem conditionū opus infece-
rit. Probat Tho · per illud Mar · vlt ·
Christo dicente: Signa eos qui credi-
derint hęc consequent̄: In nomine meo
dęmonia eijcient · linguis loquentur no-
uis · serpentes tollent ꝛc. Item non mi-
noris sanctitatis sunt verba dei q̄ꝫ san-
ctorum reliquię · dicente Aug: Non est
minus verbum dei q̄ꝫ corpus Christi · ꝟ
scd̄m omnes licet reliquias sanctoruꝫ se-
cum reuerēter portare: ergo qualitercūqꝫ
nomen dei inuocetur rite per orationem
dominicam · per salutationem angelicaꝫ
vel alio modo licito · spes haberi potest ī
eo cōmittendo effectum diuinę volunta
ti. Ex prędictis elicit sanctus doctor · ꝙ
prędictis seruatis conditionibus per di-
uina verba licitum est arcere serpentes.
Et eadem ratione vt dicit · quęcunqꝫ ani
malia si solus respectus habeatur ad sa-
cra verba ⁊ ad diuinam virtutē. De ser-
pentibus tamen caute est agendum in
incantationibus · quia vt dicit · sępe tales
habent illicitas obseruantias · ⁊ per dę-
mones sortiuntur effectuꝫ · ꝑcipue in ser-
pentibus · quia serpens fuit primū dęmo
nis instrumentum ad hominem decipien
dum. ¶ Quęstio · xxvij · Vnde ortū hh
habeant benedictiones ⁊ carminationes
quas vetulę hodie super infirmos · ⁊ viri
quidam faciunt. Rñ · ꝙ ꝑncipiū horum
fuit sanctissimū. Sed sicut oīa dęmonis
instinctu deprauant̄ mediantibꝫ dęmo-
nibus ⁊ malis hominibꝫ · ita ⁊ diuina no-
mina: Nam apostoli ⁊ sancti viri · ꝟm il-
lud Mar · xvj · In nomīe meo dęmonia
eijcient · infirmos visitarunt · ⁊ orōnes su
per eos ꝑ sacra ꝟba fuderūt · deīde sacer
dotes deuoti similia rite peregerūt · ꝓpt̄
qd̄ deuotissimę orōes ⁊ exorcismi scī repe
riūt̄ in ātiq̄s hodie eccl̄ijs ad oīa q̄ hoīes
facē vl̄ pati poterāt ꝑ deuotos viros ap-
plicati olī sine oī supstitiōe · Sicuti etiā
hodie lr̄atos ⁊ sacrę theologię doctores

noui qui infirmos visitãtes similia ꝟba
ęgrotis applicauerũt·non solum dęmo-
niacis. Sed superstitiosi hoĩes a se mul-
ta vana ⁊ illicita adinstar hoꝝ inuenerũt
quibꝫ hodie vtũt circa infirmos homines
⁊ iumenta. Nec clerus ampliꝰ ex sua de-
sidia licitis vtitur verbis visitando infir
mos nisi raro. Propt quod Guil· dictꝰ
durandi glosator Raymũdi dicit·ꝙ ta-
lia p̃fata sacerdos religiosus ⁊ discretus
aut etiam laicus vir siue mulier excellentꝭ
vitę ⁊ ꝓbatę discretiõis facere potest·fu-
sa oratione licita super infirmũ· non sup
pomũ aut super cingulũ ⁊ similia·sed su-
per infirmantes·iuxta dictum Mar·vltꝭ
Super ęgros manus imponent. Nec sũt
huiusmodi ꝑsonę ꝓhibendę a talibꝫ nisi
forte timeatur qđ ad exemplũ illoꝝ indis
creti ⁊ supstitiosi alij carminationis sibi
vsurpent abusum tuentes se exemplo il-
jj lorum. ¶ Questio·xxviij·Vtrum ne
credi possit licite ꝙ dęmoniaci iuuari pos
sint ⁊ melius habere per herbarũ vel lapi
dum aliquoꝝ applicationem. Rñ·ꝙ li-
cet dęmon talibꝫ ĩmediate arceri non pos
sit·quia super omnia corporalia potenti-
or est: iuxta illud Job·xlj·Non est pote-
stas super terram quę ei compari possit.
Tamen per pręfata quę naturalit compe
scere habent aliquas manie vel alteriꝰ in-
firmitatis species·quibus dęmon instru
mentalit vtitur in possesso hoĩe·leuiꝰ ha-
bere potest dęmoniacus. Et ꝟm quosdã
totaliter liberari. Vnde·xxvj·q·vltꝭ·di-
citur·et est autoritas beati Hiero·Dę-
moniũ sustinẽti licꝫ petras vel herbas ha
bere sine incantatione. Ad idem est mg̃r
in historia scholastica super Tobiam·et
Nicol·de lyra sup·j·Regꝭ·de Saulis
kk obsessione. ¶ Questio·xxix·Vtrum
licitum sit dęmões adiurare. Rñsio ꝟm
Tho·secũda·ij·q·xc·ꝙ sic·dũmodo mo-
di teneãt debiti exp̃ssi·s̃·q·xxiij·et·xxvj·
Pro cuius intellectu ꝟm eundem Tho·

Primo notandum·ꝙ iurare ꝓmissorie
est seipsuꝫ ĩmobilit ordinare ad aliquid
agenduꝫ. Nam ille qui iurat iuramento
ꝓmissorio ꝑ reuerentiã diuini noĩs quod
ad cõfirmationẽ suę ꝓmissionis inducit
seipsum obligat ad faciendũ quod pro-
mittit. Secundo notandũ·ꝙ adiurare
est per quandam similitudinẽ iuramenti
ꝓmissorij a se inducti aliũ ad aliq̃d agen
dum ꝓuocare. Tertio notandũ·ꝙ sicut
homo iurando ꝓmissorie seipsum ad ali-
qua agẽdũ ordinat seu ꝓuocat· Ita po-
test alium ad agendum dupliciter ꝓuo-
care·Superiores quidẽ deprecando·in-
feriores autem imperando seu compellẽ-
do. Et sic est duplex adiurandi modus.
Vnus quidem per modum deprecatio-
nis vel inductionis ob reuerentiã alicuiꝰ
sacri·vel per modum amicitię seu beniuo
lentię. Alius modus est via impij seu cõ-
pulsionis per hoc ad ꝓpositum. Primo
enĩ modo non licet dęmones adiurare·
quia videtur ad amicitiã ⁊ beniuolentiã
pertinere qua non licet ad dęmones vti.
De quo dicit Origenes super Matth·
Non licet ꝟm ptãtem datam a saluato-
re adiurare dęmonia Judaicũ enĩ est h̃.
Isto modo vtunt necromantici adiura
tionibꝫ dęmonũ. Secũdo autẽ modo
adiurationis per compulsionẽ videlicet
licet nobis aliquo vti ⁊ aliquo non·dę-
mones enĩ in cursu huius vitę nobis ad-
uersarij constituunt·non aũt eorũ actus
nostrę dispositioni subdunt· sed disposi-
tioni diuinę ⁊ sanctoꝝ angeloꝝ·quia vt
dic̃ Augustinꝰ·iij·đ trinitate·spiritꝰ de-
ceptor regitur per spiritum iustum·possu
mus dęmones adiurando per virtutem
diuini nominis tanq̃ inimicos repellere
ne nobis noceant vel spiritualiter vel cor
poraliter·scđm potestatẽ datam a Chri-
sto Luc·x· Ecce dedi vobis potestatem
calcandi super serpentes ⁊ scorpiones·et
super omnem potestatem inimici·et nihil

vobis nocebit · non tamē licitū est eos ad iurare ad aliquid discendum ab eis · vel etiam ad aliquid per eos obtinendū · qz hoc pertineret ad societatē aliquam cum ipsis habitam. Propter quod sup illo Christi: Obtumesce ⁊ exi Mar · p̄ · dicit Chrysosto · Salutiferū nob̄ dogma datur ne credam⁹ dęmonib̄ q̄ntūcunqz denuncient veritatē · nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatione diuina aliq̄ sancti ad aliquos effectus dęmonū operatione vtantur. Sicut legit̄ de beato Jacobo q̄ per dęmones fecit Hermogenē
ll ad se adduci · hęc d̄ Tho. ¶ Quęstio xxx · Vtrum licet adiurare irrationalem creaturā. Rñ · Tho · ibidem · q̄ sic · p̄ modum compulsionis quę referri tunc debet ad diabolū · qui in nocumētū nostrū vtitur irrationalib̄ creaturis. Et talis ē modus adiurandi in ecclesię exorcismis · per quos dęmonū potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Si enī intentio referretur ad irrationalē creaturaz q̄
mm ad se q̄ nihil ītelligit vana esset. Quęstio · xxxj · Vtrum hoī liceat aliū hominem adiurare. Rñ · ꝟm Tho · ibidem · per modum deprecationis licet quēlibet hominem · imo deum ⁊ angelū adiurare per inuocationē diuini noīs vel alicuius rei sacrę · sed per modū compulsiōis licet superiorib̄ respectu inferioꝝ · quib̄ etiā iuramenta imponere possunt in casu · nō tamen possunt inferiores supiorib̄ p̄ adiurationem per modū compulsionis necessitatem imponere · sicut se ad iuramēta ligare possunt · quia sic vsurparēt potestatem in alium quam non habent · licet possint ꝓpt̄ aliquā necessitatē inferiores suos supiores restringere tali genere adiu-
nn rationis. ¶ Quęstio · xxxij · Vtrū sęcularibus non ordinatis ad exorcistatuz licitum sit dęmoniacos adiurare. Rñ · ꝟm Tho · in quarto dis · xxiiij · q · iij · arti · j · sub ar · iij · q̄ sic · non tamen tanq̄z ex officio · sic etiā qd̄ mai⁹ ē mīstrare ad missaz p̄uatā · p̄sertī licz sęcl̄ari puro cādelas accendē ⁊ huiusmōi q̄ acholytat⁹ sūt ordinis · ⁊ tamen laic⁹ potest ea facere · sed nō ex officio. ¶ Quęstio · xxxiij · Vtrum
oo verum sit q̄ maleficę alienas vaccas lacte priuare valeant. Et si sic · quale remediuz possit applicari. Rñ · ꝟm prędicta p̄ prima quęstione q̄ sic · vt patet · q · xvj · Cum enī scd̄m Alber · in de animalis · lac de natura sit menstrui in animali quolibet. Sicut fluxus talis humoris infirmitate aliqua restringitur vt dicunt medici de fęmina: Idem potest dęmon si a deo permittitur in bestia facere. Notandum tamen pro solutione secundę quęstionis q̄ istius fluxus scilicet lactis restrictio tripliciter fieri potest. Vno modo ex conditione naturali · sicut post conceptū fętuz Alio modo ex infirmitate accidentali · sicut forte ex comestione alicuius herbę q̄ lac restringere habeat ⁊ alterare vaccam. Tertio modo ex maleficio. Primo modo remedio non indiget. Secundo modo · si quis sciret naturale remediū applicare posset. Sicut etiam contra alias infirmitates potest · seclusis supstitionibus tactis · q · xxiij · et · xxvj · Contra tertiū moduz diuina remedia applicari possent · sicut est dictum · q · xxvj · Vnde a deuotis personis ⁊ virginibus expertuz habeo q̄ adhibito signo crucis ⁊ dominica oratione cuz salutatione angelica trinis vel circiter · cessat opus dęmonis si est per maleficiū · de hoc habuisti · c · ix · s̄ · E · nō autem licet applicare superstitiosa · vt quędam faciunt seruantes quoddam brodium de die carnispriuij · quod notat supstitionem dęmōis. ¶ Quęstio · xxxiiij
pp Vtrum p̄ sacra verba modis antedictis liceat contra grandines seu ꝯ tempestates ꝓcedere? Rñdet̄ q̄ sic. Certū enī est

sicut beat⁹ Tho. dic̄ Job. j. q̄ dęmōes grandines. fulmina ⁊ tempestates deo p̄mittente procurare possunt. sicut contra Job fecerunt: cuius oues igne consumptę sunt cęlesti. id est. d̄ aere descendente per dęmones procurato etiam ad consūptionē pastorum. Similiter vehementē ventum qui domū deiecit. ⁊ septez filios ⁊ tres filias interfecit ruina. Unde licitis remedijs dęmoni resistere potest q̄s. hāc enī ob causam vniūsaliter vel cōmuiter in ecclesia campanę contra auram pulsantur. Tum vt tanq̄ per tubas deo cōsecratas dęmones recedant a suis maleficijs. Tum etiam vt populus excitat⁹ deum contra tempestates inuocet. Et eandem ob causam cum altaris sacramento ⁊ sacris verbis ad auram sedandaz proceditur cōmunit̄ ex antiquissima consuetudine ecclesiarum in gallia ⁊ in germania. Fiant ergo talia ⁊ non contra ea q̄ dicta sunt quęstiōe. xxiij. et in alijs. His ꝯcordare videt̄ iura ciuilia. C. d̄ male. ꝛc̄ vbi notant̄ dicitur q̄ qui faciunt illud. i. impediētes ne labores hominum ventorum grandinisq̄ lapidatiōe sternāt̄. nō pęna sed premio digni sunt. l. eorum. ibidem.

qq Quęstio. xxxv. de genetaliaq̄ ⁊ fortuna. Utruz aliqui homines sint a natura bene vel male fortunati. Et quid de fortuna tenendū sit. Dicuntur autez genetaliaci vt dic̄ Isidorus. viij. etymo. c. ix. ꝓpter naturaliū considerationē siderum. qui vulgo mathematici vocantur. Fortuna ꝟo vt ibidem dicit. c. ij. a fortuitis nomen habere dicitur. quasi deam quandam. res humanas varijs casibus ⁊ fortuitis illudentem. vnde ⁊ cęcam appellant. eo q̄ passim ī quoslibet incurrēs sine vllo examine meritorum ⁊ ad bonos ⁊ ad malos venit. h̄ Isid. Sed talē deā credere idolatria esset. Nec ita de fortuna loquitur Aristo. ij. physico ꝛ. nec ī de fortuna bona. nec theologi. Unde quęstioni pręfatę: Respondet sanct⁹ Tho. li. iij. summę contra gentiles. q. lxxxvij. et sequentibus. Pro quorū intellectu notandum ſm eum: Primo. q̄ alicui tunc bene dicitur a fortuna contingere. quando aliquid bonum accidit sibi pręter intentionem ꝓpriam. Sicut qui fodit vineam intentione vites nutriendi inuenit thesaurum. potuit tamen talis intentione aliena videlicet domini sui qui sciuit ibi thesaurum absconditum ex intentione dirigi. Male autez fortunari dicitur si fodiendo frangit tibiā. Secundo notat q̄ in homine sunt tria quę a tribus cęlestibus causis diriguntur. volūtat̄ act⁹ intellectus actus. ⁊ corporalia. quorum primum a deo tm̄ ⁊ immediate. secundū ab angelo. ⁊ tertium a cęlesti corpore dirigitur. Nam electiones ⁊ voluntates ī mediate a deo diriguntur. dicente Prouerb. xxj. scriptura. Cor regis in manu domini. ⁊ quocunq̄ voluerint inclinabit illud. Et Phil. ij. Deus est qui operatur in nobis ⁊ velle ⁊ perficere pro bona voluntate. Cognitio ꝟo humana intellectiua a deo mediantibus angelis ordinatur. Ea ꝟo quę ad corporalia pertinent siue sint exteriora siue interiora in vsum hominis venientia a deo mediantibus angelis ⁊ cęlestibus corporib⁹ dispensantur. Dicit enī beatus Dionysius c. iiij. de diuinis nominib⁹. q̄ corpora cęlestia sunt causę eorum quę in hoc mundo fiunt. Cum igitur homo sit ordinat⁹ scd̄m corpus sub corporibus cęlestibus. scd̄m intellectum ꝟo sub angelis. scd̄m voluntatem autem sub deo. potest contingere aliquid pręter intentionem hominis. quod tamen est scd̄m ordinez cęlestium corporum vel dispositionem angelorum vel etiam dei. Tertio notat q̄ nihil prohibet q̄ etiam aliquis homo

habeat ex impressione corpis celestis aliquam efficaciam in aliqbz corporalibus faciendis·quã alius nõ hz· puta medic⁹ in sanando·z agricola ī plantãdo·z miles in expugnãdo: Hanc etiam efficaciã multo perfectius deus hoībus largit' ad sua opera efficaciter exequēda·hec Tho· Unde Guil'·in de vniuerso dicit· q̄ per experientiã habet' si meretrix nititur plantare oliuam non efficit' fructifera que tamen per castam plantata fructifera efficitur. Aduertendũ tamen hic dicit Tho· q̄ pfata corporis dispositio z etiam angeli persuasio non necessitet hoīez ad eligendum qui liber est·potest enī homo nõ sequi inclinationē qualitat̄ corporalis et angeli persuasionē. Quarto notanduz q̄ aliquod bonũ potest accidere hoī z pter intentionē ppriaz·z pter inclinationem celestium corporũ·z pter angelorz illuminationē·non autem pter diuinã puidentiã que est factiua z gubernatiua cuiuslibet entis. Unde respectu dei simpliciter nihil dicitur nec potest esse a casu vel a fortuna·sed respectu nostre vel angelice nature. Questio·xxxvj· Utr rr vel quõ differt aliquē esse bene natũ vel male·bene fortunatũ vel male·bene gubernatum z bene custoditum. Rñdet Tho· ibidez·q·lxxxx· Ex dispositione relicta a corpore celesti in corpore nostro dicit' aliquis nõ solum bene fortunat⁹ aut male· sed etiam bene natus·fm ꝺo q̄ ab angelo illumīatur·dicitur bene custodit⁹· sed fm q̄ a deo in bonũ inclinat' dicitur bene gubernatus. Et qñ aliquis ex impressione celestiũ corpũ inclinat' ad aliqs electiones sibi vtiles·quarũ tamen vtilitatem ppria ratione non cognouit·z cũ hõ ex lumīe intellectualiũ substantiarũ illuminatur eius intellectus ad eadem agenda z ex diuina operatione inclinat' eius voluntas ad eligendũ aliquid sibi vtile cuius rationē ignorat·dicitur bene fortunatus. Et econtrario male fortunatus· qñ ex superioribz causis ad contraria ei⁹ electio inclinatur·sicut de quodam dicitur Hiere·xxij· Scribe istum sterilem virum qui in diebus suis non prosperabitur. Questio·xxxvij·Utrum ho ss mo possit esse bene fortunatus vniuersaliter·id est·vt aliquis homo habeat in natura sua aliquam dispositionē vt eligat semp·vl' vt ī pluribz aliq̄ ꝺbz ꝯiūcta sunt paccidēs aliq̄ cōmoda vel incōmoda? Rñ·Tho·ibidem. Ex corpore celesti hō potest habere talem impressionē·quia natura tm̄ ad vnũ ordinat' ea autem fm q̄ homini accidit bene vel male fm fortunā non sunt reducibilia in aliquod vnũ·sed sunt ideterminata z infinita·ij·Physicorũ. Sed potest esse q̄ ex inclinatiõe celesti inclinetur ad eligendum aliquid cui coniungitur peraccidens aliquod commoduz·z ex alia inclinatione aliud·z ex tertia tertiũ·non autem q̄ ex vna inclinatione ad omnia. Ex vna autem diuina dispositione potest homo ad oīa dirigi. hec Tho· Questio·xxxviij·Utruz tt per astra licite fut'a cognosci possint·qꝺ dinare dicit' p astra? Rñ·Tho·secũda ij·q·lxxxxv·arti·v·Quedaz sciri possunt pro certo·quedam nequaq̄·quedam ex cōiectura non certitudinalit'. Certitudinaliter possunt sciri p astronomos q̄ necessario eueniunt per cursus celorz·vt eclypses z aspectus siderũ adinuicē· Nõ possunt autem sciri per sidera duo q̄ sb̄trahuntur eis·que per certitudinē sic sciri non possunt. Primo effectus contingentes paccidens siue in rebus hūanis· siue in naturalibus·sicut sunt euentus fortuiti z casuales·quia ex·vj·metaphisicę·ens peraccidens non habet causam z p̄cipue naturalem·cuiusmodi est virtus celestium corporum. Secundo meri act⁹ liberi arbitrij quod est facultas voluntatis z rationis·sicut sunt futura

opera hominũ solũ a libero arbitrio depẽ
dentia. quia nulluz corpus potest sic di-
recte imprimere rem incorpoream. qualis
est voluntas ⁊ intellectus. Istis ergo
duobus modis ex astris diuinare est su-
perstitiosum ⁊ illicitũ. Possunt tñ corpo
ra cęlestia ad hoc inclinare liberũ arbitri-
um dipositiue. inq̃ntum imp̃mũt in cor-
pus hũanũ ⁊ ꝑconsequẽs in vires sensi-
tiuas. quę sunt actus corꝑaliũ organoꝝ
quę inclinant ad hũanos actus. Quia
tamen vires sensitiuę obediũt rationi. ex
iij. de anima. et. j. eth. ideo nulla necessi-
tas ex hoc libero arbitrio imponit. sed cõ
tra inclinationẽ cęlestiũ corpoꝝ hõ põt ꝑ
rationẽ operari. Si quis ꝟo vtat consi-
deratione astroꝝ ad p̃cognoscẽdũ futu-
ra quę ex cęlestib⁹ causant corꝑibus. pu-
ta siccitates ⁊ pluuias ⁊ alia huiusmodi
non erit diuinatio suꝑstitiosa ⁊ illicita.
hęc de Tho. Dicit etiã dñs Alb. super
iiij. c. de di. no. ꝙ inferiora nõ possunt in
suꝑiorib⁹ cognosci certitudinalit. sed tm̃
coniectualit. Et adducit ad h̃ Ptole-
męum. Aristo. ⁊ Auicennã multis ratio-
vv nibus. ¶ Quęstio. xxxix. Vnde ergo
ꝓuenit ꝙ astrologi ex cõsideratiõe astro
rũ frequent vera ꝓnũciant etiaz in his q̃
ꝑtinẽt ad hũanos actus. Rñ. Tho. secũ
da. ij. q. x. c. v. arti. v. h̃ contingit duplici-
ter. Vno quidem modo qꝛ plures homi
nũ passiones corporales sequunt. ⁊ ideo
actus eoꝝ disponũt vt in plurib⁹ ꝑm in-
clinationẽ cęlestiũ corporũ. pauci autem
sunt. id est. soli sapientes qui ratione hu
iusmodi inclinatiões moderent. Et ideo
astrologi in multis vera ꝓnũciant. ⁊ p̃ci
pue in cõmunib⁹ euentib⁹ qui depẽdent
ex multitudine ꝛc. Alio modo ꝓpter dę-
mones se ĩmiscentes. Vnde Aug. dicit.
in ij. super Gen. ad litteram. Fatendum
est qñ a mathematic vera dicunt instin-
ctu quodam occultissimo dici. quod ne-
scientes hũanę mentes patiũt. quod cuz
ad decipiẽdos hoĩes fit spirituũ ĩmundo
rum ⁊ seductorũ operatio est. quib⁹ quę-
dam vera de temporalib⁹ rebus nosse ꝓ-
mittunt. Vnde cõcludit: Quapropter
bono christiano siue mathematici siue q̃-
libet impie diuinatiũ ⁊ maxime dicentes
vera. cauendi sũt ne consortio dęmonio-
rum animã deceptam pacto quodaz so-
cietat irretiãt. ¶ Questio. xl. Vtrũ xx
licitum sit coniecturare futura per augu-
ria. ⁊ per aliorum animalium motus seu
voces vel gestus. Augures autem sunt
dicit Isidorus vbi prius. qui per volat⁹
auiũ ⁊ voces intendũt aliqua signa rerũ
vel obseruationes improuisas homĩbus
occurrentes. qui ⁊ auruspices dicuntur.
Auruspices tamen ꝓprie qui oculis ⁊ vi-
su. Auspices ꝟo qui auditu ⁊ ex voce cõ-
iecturant. Rñdet Tho. ibidem ꝙ sic. sb̃.
distinctione tamen. Nam cũ bruta ani-
malia non habeant nisi animã sensitiuaz
cuius omnes potentię sunt actus corpo-
raliũ organoꝝ. ideo sb̃iacet eoꝝ aĩa dis-
positiõi ꝯtinẽtiũ corpoꝝ. ⁊ p̃mordialit cę
lestiũ corpoꝝ. Et iõ nihil ꝓhibet aliquas
eorũ oꝑatiões eẽ futuroꝝ signa. inq̃ntũ
conformantur dispositionib⁹ corporum
cęlestium ⁊ aeris continentis. ex qua pro
ueniunt aliqui futuri euentus: In hoc ta
men duo ꝯsiderari oportet. Primũ qui
dem vt huiusmodi operationes non ex-
tendantur nisi ad p̃cognoscenda futura
quę causant per motus cęlestium corpo-
rum. vt supra dictum est. Secundo vt
non extendantur nisi ad ea quę aliquali
ter possunt ad huiusmodi aĩalia pertine-
re. Consequũtur enĩ animala cognitio-
nem quandam naturalem ⁊ instinctum
tripliciter. Vno modo per cęlestia corpo
ra ad ea quę eorum vitę sunt necessaria.
sicut sũt ĩmutatiões quę fiũt per pluuias
vẽtos. ⁊ alia huiusmodi. Vnde si q̃s ex
hoc ꝙ cornicula frequenter crocitat. prę-
dicat pluuiã cito venturã nõ est illicituz

Alio modo instinct⁹ huiusmõi causant̃ ex causa spũali bona· angelo vel ex deo· vt patet in colũba super Christũ descendente Luc·iij· Et in coruo q̃ pauit Heliam·iij· Reg·xvij· Et in cete qui absorbuit ⁊ eiecit Jonam· Jonę·j· Alio modo ex causa spũali mala· vt ex dęmonib⁹ qui vtunt̃ huiusmodi opationib⁹ brutorũ aĩaliũ ad implicandũ aĩas vanis opinionib⁹. Et eadem ratio videt̃ esse de oĩbus alijs huiusmodi. Oĩs igit̃ huiusmodi diuinatio si extendatur vltra illud ad quod potest attingere ꝑm ordinẽ naturę vel diuinę ꝓuidentię· est superstitiosa et
yy illicita. h̃ Tho. ¶ Quęstio·xlj· Vtr̃ per omen possint futa cognosci. Est autem ꝑm Tho· omen ꝟbũ ex insperato ꝓlatum· ex quo sequit̃ bonũ alicui⁹· ⁊ tunc dicitur omen illius. Et ponit̃ exemplum de rhomanis quęrentib⁹ locũ aptum vt ibi manerent ⁊ ciuitatẽ ędificarẽt· ⁊ cum venissent ad locũ vbi nũc est Rhoma· vexillarius q̃ ferebat vexillũ p̃cedẽdo fixit illud in terra dicens: Stemus· quia hic optime manebim⁹· ⁊ hoc verbũ fuit acceptum pro omine. Rñ· Tho· ibidez. Alit̃ est dicendũ de omine q̃z de pręfatis augurijs· quia verba hũana quę accipiunt̃ pro omine non subdunt̃ dispositioni stellarũ: Disponunt̃ tamen duplicit̃. Aliqñ ꝑm diuinã ꝓuidentiã. Aliqñ ꝟo ꝑm dęmonis opationẽ. Scd̃m p̃mũ modũ cõiecturare est licitũ. Vnde Gedeon q̃ in catalogo sanctoꝝ Heb·xj· ponit̃· vsus fuit omine· ex hoc ꝙ audiuit recitationez ⁊ interp̃tationẽ cuiusdã somnij· vt legit̃ Judic·vij· Et similiter Helieçer seruus Abraę· vt legit̃ Gen̄·xxiiij· Sed Gedeon obseruauit recitationẽ ⁊ expositionez somnij accipiẽs eadẽ ꝓ omine· q̃si ordĩata ad sui instructionẽ a diuina ꝓuidentia. Et silr̃ Helieçer attẽdit ꝟba puellę oratione p̃missa ad deuz· hęc Tho· Secundo modo cõiecturare est illicitũ· quo modo receperunt omen serui Benadab regis syrię· qui audiẽtes ab ore regis isrl̃ Achab· hoc videlicet verbũ: Si adhuc viuit· frater meus est· acceperunt ꝓ omine· ⁊ festinantes rapuerũt verbum ex ore eius atq̃z dixerunt: Frater tuus Benadab viuit·iij· Reg·xx ¶ Quęstio·xlij· 33
Vtrum ex arte phisonomię diuinare licitum sit· id est· ex dispositiõe membrorũ hominis cõiecturare de moribꝫ hominuz Rñ· Alb·li·j· de aĩal̃· tractatu ·ij· ꝙ sic· dũmodo caute fiat· videlicet solũ de natura cõiecturalit̃· sed de moribꝫ ⁊ electionibus nõ diffinitiue iudicãdo. Et ad h̃ plures allegat ph̃os. Vbi notat primo ꝙ phisonomia est scientia docens diuinare· id est· cõiecturare de affectibus hominũ per physicas formas membrorum. Secundo notat ꝙ ex multis quę sunt in homine accipitur coniectura illa. Primo ex sanguine siue humore· quia ex talibus passionatur faciliter homo· ⁊ afficitur humore videlicet q̃druplici· sanguineo· melãcholico· cholerico ⁊· flegmatico Secundo· ex sexu masculinitatꝭ ⁊ fęmineitatis. Tertio ex oculis· capillis· auribus· facie· ⁊ alijs mẽbris patentib⁹. Propter quod Ptolemęus dicit diuinare melius ex stellis secundis ⁊ verius: Stellas secundas vocans figuras ⁊ accidentia inuenta in rebus physicis· quę a stellis supioribꝫ impressa materię scim⁹· sed superiores stellę aliqñ nihil imp̃mũt· licz in eis non deficiat· sed in materia inferi⁹ indisposita. Tertio notat ꝙ nihil pręfatorum necessitat voluntatẽ. Vnde nullus diffinitiue iudicandus est in talibus malus esse· nisi manifestum sit suum malum· licet pręfata aliquãdo inclinẽt aut signent inclinationem affectus. Vnde per tria potest quis contra talia operari. Primo per hoc ꝙ membrum quod inspicitur· est forte signũ ꝑaccidẽs infirmitatis alicui⁹· ⁊ nõ natę. Secũdo ꝑ liberũ

arbitriũ·quo vt ph̄us in·iij·eth̄·dic̄. su-
mus dñi nostrarũ actionũ. Tertio ꝑ ha-
bitum virtutis vel vitij seu cõsuetudinẽ
Vñ Aristoteles refert discipulos Hy-
pocratis eiusdem faciẽ optime depictam
obtulisse Philemoni optimo phisono-
mo·qui iudicauit illud esse viri luxuriosi
⁊ deceptoris idolũ·qđ cũ indignãt̄ Hy-
pocrati retulissent·respondit·vere iudica-
uit: quia ad hęc natura inclinauit. Sed
illud qđ natura non dedit·amor virtu-
tum ⁊ ph̄ię contulit·scz continẽtiã ⁊ fidẽ
hęc de Alb̄. Certũ autem est ꝙ gr̄a plus
valet q̄ꝫ oĩa antedicta. Vnde deuoti vi
ri minus alijs sunt iudicãdi. Vnde artẽ
pręfatã approbat Salomõ Prouerb̄·
xvij·In facie prudentꝭ lucet sapĩa·oculi
stultoꝝ in finib̄ terrę. Et Eccl̄·xix·Ex vi
su cognoscitur vir·⁊ ab occursu faciei co-
gnoscit̄ sensatus. Sed iudicia veritas
vitare iubet cũ iudęis ait Joh̄·vij·No-
lite iudicare ſm faciem sed iustũ iudiciuz
77 iudicate. ¶ Quęstio·xliij·Vtrum
aliqua vera scientia ꝑ artem notoriã pos
sit acquiri. Est aũt ars notoria quędaz
obseruantia qua per ieiunia abstinẽtias
⁊ orationes verbales cuz inspectiõe q̄rũ-
dam figurarũ seu characterũ ac ꝓlatiõe
verboꝝ ignotorũ ⁊ similiũ quis scientiaz
adipisci molit̄. Rñdet Tho·secũda·ij·q
x·c·vj·arti·j·ꝙ ars notoria illicita ⁊ in-
efficax est·⁊ ideo penit⁹ repudiãda ⁊ fu-
gienda a christiano. Primũ ꝓbat·quia
vtitur ignotis characterib̄ ⁊ verbis·vt
q·xxvj·dictũ est. Vñ supuacuis signis
vtens·tacita dęmonũ pacta habet. Se-
cundũ patet·quia nullus dęmon intelle-
ctum hoĩs illumĩare põt·quẽ ex obstina-
tione obtenebrare intendit semꝑ·vt do-
cet Tho·p̄ma parte. Acq̄sitio aũt sciẽtię
⁊ sapĩę fit ꝑ illumĩationẽ. Vñ vt Aug̃
dicit·x·li·de ciui·dei. Etiam teste Por-
phyrio ph̄o·dęmonũ opationib̄ ⁊ obs̄-
uantijs ⁊ purgatiõib̄ anima nec diuinã
nec veram scientiã adipiscitur. Tertium
patet ex Aug̃·li·ij·de doctrina christia-
na. Eadem ratione sicut de superstitio-
nibus cęteris q̄s ibi improbat. ¶ Quę 77
stio·xliiij·Vtrum saliatores peccẽt iudi
cantes in suis coniecturis. Sũt enĩ salia-
tores vt dicit Isid̄·li·viij·etymol̄·sic di-
cti·quia dum eis mẽbroꝝ quęcũq̄ par-
tes salierint aliquid sibi exinde ꝓsperum
seu triste significare prędicunt. Respon-
det idem ibidem ꝙ sic. Idem ex quęstio
nibus·xxiij.et·xxvj·patet. Vnde cõclu-
dit ex sup̄dictis omnib̄ Isid̄·ꝙ ĩ his oĩ-
bus ars dęmonũ ex quadã pestifera so-
cietate hominũ ⁊ angeloꝝ maloꝝ exorta
est. Vnde ⁊ cuncta vitãda sunt christia-
no·⁊ omni penitus execratione repudian
da·atq̄ dãnanda·hęc Isid̄. ¶ Quę- tt
stio·xlv·Vtruz ne licitũ sit dies·ãnos
obseruare aut menses·ad exeundũ đ do-
mo per itinera·ad induenduz nouas ve-
stes·⁊ ad faciendũ similia·ꝓ habenda ꝓ
speritate ⁊ vitanda adu̇sitate. Rñdet te
xtus·xxvj·q·vj·non licet·⁊ sequentibus
multis autoritatib̄ sũmoꝝ pontificũ·et
Aug̃·ꝙ non. Vnde ibi improbãt̄ obs̄-
uatores kalendarũ ianuarij sub ritu pa-
ganoꝝ·videlicet ne aliquid plus noui fi-
at ꝓpter annũ nouũ·ne mensę cuz epulis
parent̄ vel lampadib̄·ne per vicos ⁊ pla
tęas chori ducant̄·nec cantiones fiant.
Et tales anathema sunt qui faciũt. Itẽ
in alio·c·dicitur. Non obseruetis dies
qui dicũt̄ ęgyptiaci. Glosa·q̄s ęgyptij
inuenerũt·vt qui aliquod opus in die ta
li inchoaret malũ haberet exituz. Tamẽ
ex antiquitate ecclesia signat hos dies in
kalendarijs suis·hęc ibi. Vnde Aug̃·in
Enchiridion·⁊ ibidez in decreto habet̄:
Quis existimaret q̄ꝫ magnũ peccatum
sit dies obseruare ⁊ menses ⁊ annos ⁊ tẽ-
pora sicut obseruant q̇ certis diebus siue
annis siue mensib̄ volunt vel nolũt in-
choare aliq̇d·eo ꝙ ſm varias doctrinas

hominũ fausta vel infausta existimãt tẽpora. nisi huius mali magnitudinẽ ex timore apostoli pensarem⁹: qui de talibus ait: Nunc cognouistis deũ. imo cogniti estis a deo: quõ conuertimini iterum ad infirma ⁊ egena elementa. quibus denuo seruire vultis. dies obseruatis ⁊ menses et tempora ⁊ annos: Timeo vos: ne forte sine causa laborauerim in vobis. Tamen bene obseruare quis potest tempora q̃n luna est in certa quota ꝓ secandis lignis vt diutius durent ⁊ min⁹ a vermibus rodantur. Sic de pomorũ colligendis fructib⁹ ⁊ de similib⁹ quę ex naturali ph̄ia vel ex arte autentica sine sup̄stitionibus seruari debent vel possunt.

Capitulum XII

A Nono prohibetur incolendo vnũ deũ superbia q̃ quis renuit deo obedire. sic̃ humilitate deũ reuerem̃ debite. Vbi p̄mo videndũ erit. quid sit superbia. quõ differat ab inani gloria. ⁊ q̃ꝫ detestabile vitiũ sit. Secũdo quę sint ei⁹ species. Tertio q̃n sit mortale peccatũ. et de eius remedijs. Circa primũ notãdum ꝟm Tho. secũda. ij. q. clxij. et quęstionibus de malo. quęstione de superbia. Qꝛ superbia est contemptus dei vel superioris. vel nolle obedire taliũ p̄cepti. Et hoc ẽ formale ⁊ p̄ncipale. Sed materiale est audax seu p̄sumptuosus appetit⁹ ⁊ B inordinat⁹ ꝓprię excellentię. Dicit̃ primo contempt⁹. Vbi nota ꝙ tũc ꝟm Tho. secũda. ij. q. clxxxvj. arti. ix. aliquis cõmittit vel transgredit̃ aliq̃d ex contemptu q̃n volũtas eius renuit subijci ordinationi legis vel regulę. ⁊ ex hoc ꝓcedit ad faciendũ contra legẽ vel regulã. Q̃n autem econtra ꝓpter aliquã particularẽ causam. puta concupiscentiã vel iram vel desideriũ cuiuscũq̃ alterius rei inducit̃ ad aliquid faciendũ cõtra statuta legis vel regulę. non peccat ex contemptu. sed ex aliqua alia causa. etiam ⁊ si frequent̃ ex eadem causa vel alia simili peccatũ iteret. frequentia tamẽ dispositiue inducit ad contemptũ. Nam ꝟm Bern̄. Contẽptus est tumor sup̄bię. Dicit̃ cõsequent̃ in descriptione sup̄bię: Nolle obedire. quod declarat contemptũ. i. renuere obedire. Est enĩ transgressio p̄cepti effectus exterior superbię qui est in oĩ mortali peccato. Sed contempt⁹ p̄cepti est interior actus ⁊ non est in oĩ peccato mortali. qꝛ quędam fiunt ex ignorantia. alia ex fragilitate. sed sup̄bia ex quadã malicia. Dicitur vel sup̄ioris. qꝛ quẽlibet debem⁹ superiorẽ arbitrari vt postea dicet̃. Dicitur appetitus audax. qꝛ superbia est in irascibili de ꝓprio bono pręsumptio quędam qua se erigit contra deum vel alios homines. eos vel eorum mandata paruipẽdendo seu contemnẽdo. Dicitur inordinat⁹. qꝛ si ordinate quis appeteret excellentias suas nõ peccaret. Nam rex francię p̄ferre potest diuitias suas diuitijs militis. et considerare dona tp̄alia ⁊ sp̄ũalia sibi collata a deo. sed cũ gr̄arũ actione in deũ debet ea reducere. ꝙ si se extollat de eis cõtra deũ aut ꝓximũ. aut eorũ mandata inordinate. tũc appetit. Dicit̃ ꝓprię excellentię. Vñ dicit Alex. de hal̃ in sũma. ꝙ cũ sup̄bia sit appetere excellẽtiam sui. aliud est appetere excellẽtiam et aliud appetere excellentiã vt ꝓpriã. Appetere enĩ excellentiã cum sit naturale hoĩ ⁊ angelo inq̃ntum sũt facti ad dei imaginem nõ est peccatũ. sed appetere excellentiam ꝓpriam vt ꝓpriam semp̄ est peccatũ Et fit multiplicit̃ vt ĩ speciebꝫ apparebit quattuor. Ex quibus patet primo ꝙ sup̄bia duplici ꝟtuti cõtrariatur directe. hũilitati q̃ ad formale in sup̄bia ⁊ q̃ ad materiale mag̃nimitati q̃ ꝟt⁹ importat extensionem animi ad magna et C

ardua in oī virtute. Secūdo supbia dif
fert ab appetitu inanis glorię seu ab ina/
ni gloria. Pro cuius intellectu nota
ꝑm Aureolū in ·ij· dis·xxj·q·ij· ꝙ aliud ē
complacere ⁊ delectari in sui excellentia
habita·qd̄ est vanę glorię·⁊ aliud est eri
gere se sup alios qd̄ est superbię. Affectio
nes enī appetit⁹ sequūt conformit existi/
mationes intellect⁹·sed alia est existima/
tio in intellectu existimare q̄ntitatez suę
excellentię absolute·⁊ aliud est existima/
re excellentiā suam compatiue ad alios
scd̄m excessum·imo hęc secūda orit ex p̄/
ma. Primo enī intellectus inordinatus
existimat suas sufficiētias esse magnas ⁊
sup̄mi gradus. Secūdo ex hac existima/
tione oritur statim existimatio insufficiē/
tię alioꝝ· qua existimat excellētias alio/
rum paruas. Et h̄ duplicit· vel existimā/
do sufficiētias ꝓprias magni gradus·vl̄
sufficiētias sibi ęqualiū modicas. Igit
in appetitu erunt conformiter duę affecti
ones correspōdentes vltimis existimatio
nib⁹ duabus. Primā quidē existimatio
nem qua inordinate existimat excellētiā
suā magni grad⁹ absolute·sequit in ap/
petitu delectatio ⁊ cōplacentia in ꝓpria
excellentia·quę est inanis gloria·sed secū
dam existimationē qua paruipēdit alio/
ruz bona sequit erectio·⁊ talis erectio est
supbia. Et si erectio talis est respectu su/
perioꝝ vel maiorū·tunc dicitur irreuerē/
tia·⁊ sequit existīationē qua iudicat q̄s
suas sufficiētias magnas ⁊ supioꝝ par/
uas. Respectu ꝟo ęqualiū dicitur p̄fata
erectio contempt⁹ qui sequit existimatio
nem qua quis bona ęqualia alioꝝ repu/
tat quasi nulla. Videt igit ꝙ superbia
q̄druplicit differt ab inani gloria·quia
superbia est in appetitu irascibili respectu
alicuius ardui cū quodā contemptu ali/
quando ⁊ in illo qui nō curat manifesta/
tionē·sed inanis gloria est in concupisci/
bili non semper de arduo· nec semp cum
contemptu ⁊ semper est in appetitu mani/
festationis. ¶ Dubitatur quę sint ra D
dices superbię. Rn̄det ꝙ triplices. Pri
ma est inordinat⁹ amor sui. Ex illo enim
quis faciliter retorquet inordinate ī se ex/
cellentias veras vel falsas. Secunda est
consideratio incauta bonoruz suoꝝ·quę
cum oīa sint a deo p̄ncipalit aut totalit
si per gratiarū actionē non ī deum diri/
gunt se erigit anim⁹ in superbiā. Tertia
est negligentia considerandi deū ⁊ proxi
mū. Nā si sępe considerarem⁹ deuz om/
nipotentissimū·sapientissimū·⁊ optimū·
a quo manant p̄cepta·non faciliter nos
ꝯtra eū erigerem⁹. Similit si cōsiderare/
mus debite ꝓximū·nō facilit eum contē/
neremus si ęqualis est·aut irreuerent tra
ctaremus si supior est. Considera igit in
ꝓximo quolibet quō raro est aliq̄s tam
paruus q̄n aliqn̄ magno prodesse possit
Item ꝙ aliquā virtutē occultā habet q̄
cares. Item ꝙ forte p̄destinatus est ⁊ tu
dānandus·vt in Juda ⁊ Magdalena
claruit inprouise ī multis. ¶ Dubita E
tur cū supbire sit sup̄ regulā a deo no/
bis traditaz ire·quę sint regulę ꝑm quas
mēsurare debemus opa ne supbiamus?
Rn̄·ꝙ q̄ttuor opposite q̄ttuor spēb⁹ su/
perbię·de quib⁹ Greg·dic·xxiiij·moral·
Prima vt credam⁹ firmit oīa bona nr̄a
q̄ nō sūt pctā ⁊ defect⁹ a deo nob data.
Secūda vt si q̄ meruim⁹ de⁹ p̄ncipalissi/
mus auctor extitit·sine q̄ ne dū sum⁹ ali/
q̄d sufficiētes facere aut velle bonū·sed
nec cogitare·vt dic apl̄s. Tertia ē agno/
scere bona nr̄a q̄ habem⁹ a deo esse·nihil
alieni nob ascribēdo. Quarta amare ꝓ/
ximū in nullo eū decipiēdo ¶ Quam F
malum sit supbia patz p̄mo autorita/
tib⁹. Est enī q̄si rex vel regīa alioꝝ vitio/
rū. Vn̄ p̄s·Emūdabor a delicto maxīo
id ē·supbia·ꝑm glo·Itē Ecc·x·Initiū
oīs pctī supbia q̄ tenuerit eā implebitur
maledictis. Item Tobię·iiij·Superbiā

nunq̃ in tuo sensu aut in tuo verbo dña ri ꝑmittas · in ipsa enī initiū sumpsit oīs ꝑditio. Secūdo patet exēplis. Nam superbia de sup̄mo angelo fecit pessimū dęmonē Esa. xiiij. Quō cecidisti lucifer de cęlo qui mane oriebaris? Ecce d̄ angelo fit dęmō · d̄ nobilissima creatura pessima fit · ⁊ de cęlo eiecit in infernū. Item Eua per superbiā quę voluit effici sciens vt deus · facta est nesciens quodāmodo vt pecus. Ps̄. Homo cuz in honore esset nō intellexit · comparat⁹ est iumēt̄ insipientibus ⁊ similis factus est illis. Itē Saul postq̃ humilitate ī regnū per deū ducit̄: supbiēs deijcitur · ⁊ posteri sui · ⁊ a dęmone possidetur · j · Reg. xv. Item Nabuchodonosor Daniel. v. supbiens depositus est de solio regni sui · ⁊ gloria ei⁹ ablata est ⁊ a filijs hominū eiect⁹. Itē phariseus qui se dixit non esse vt cęteros vt se super cęteros extolleret · non est iustificatus · sed humilis publican⁹ Luc. xviij. Item Petrus qui pręcęteris p̄sumpsit dicens: Etsi oēs fuerint scandaliçati ī te ego non scandaliçabor. Matth. xxvj · vilius cęteris lapsus est per ancillā periurā

B · do ⁊ trina vice ¶ Quo ad secundū p̄ncipale de spēbus supbię notanduz ꝓ intellectu earundē ꝟm Tho. q. de malo · materia de superbia · q. iij. ꝙ quędam se habent antecedent̄ ad superbiā · vt sūt ex quibus oritur faciliter. Alia sunt in quibus essentialit̄ consistit supbia. Alia autem sunt quę consequuntur supbiā ⁊ ab ipsa eliciunt̄. Et quotlibet istoꝝ est multiplex. Nam cū superbia sit inordinatus amor ꝓprię excellentię · tot erūt añcedentia ⁊ causę ⁊ origines · quot bona in quibus quis excellentiā inordinate appetere potest. Sunt autez in genere triplicia bona. Primo infima quę dicūtur fortunę: vt diuitię · delitię · dignitates officiorum amici ⁊ honores. Secundo bona naturę quo ad corp⁹: vt pulcritudo · fortitudo sanitas · ⁊ nobilitas. Quo ad aīaz · intellectus ꝑspicacitas naturalis · scientia acquisita · memorię tenacitas · ad virtutes naturalis habilitas seu virtus naturalis virtus acquisita · potestas tolerandi exercitia spūalia · ⁊ artes acquisitę. Tertio bona gratię · vt fides · spes · charitas · ⁊ alia. Cum igitur homo inordinate diligit se quod est radix oīum peccatoꝝ · id est · cuz non refert oīa bona in deum p̄mo p̄ncipaliter ⁊ finalit̄ prout in primo pręcepto dictum est · quotlibet p̄fatoꝝ bonoꝝ faciliter homo retorquet in se. ⁊ se extollit vltra q̃ debet. ¶ Essentialiter vero superbia ꝟm Greg. xxiij · moral. cōsistit ī q̄ttuor spēbꝫ · quas declarat sanct⁹ Tho. vbi sup̄. Nam ꝟm Aug. li. sn̄iarū Prosperi · superbia est inordinat⁹ amor ꝓprię excellentię · vt cū homo vult sibi aliqd̄ bonū solū · ideo qꝛ hoc habēdo vel isto modo habēdo excellētior est q̃ nō habēdo · vel non sic habēdo. In isto aūt capitulo solū de p̄mis duabꝫ spēbꝫ dicet̄. Prima igitur spēs supbię est · cū bonū qd̄ sibi inest ab alio a semetipso habere se existimat. Excellenti⁹ enī est ꝙ aliqd̄ bonū insit alicui a se q̃ ab alio. Qñ ergo homo ꝓpter inordinatū amorez ꝓprię excellentię · mouetur ad estimandū illud bonū quod habet ab alio · se solum habere a se et vult etiam sic habere a seipso · tunc superbit p̄ma specie · cōtra illud · j · Cor. iiij Quid habes quod non accepisti. Sup quo glo. Aug. Sciendū neminem posse discerni ab illa perditionis massa nisi q̄ hoc bonū habet ꝙ credat ꝙ quicquid boni habet a gratia saluator accepit. Vnde ph̄s in p̄mo de cęlo ⁊ mundo. Ab hoc quidem ente scilicet deo dependet cęlum ⁊ tota eius natura · ⁊ ab vno ente singul̄ cōmunicatū est esse ⁊ viuere. Nam quicquid habemus a deo habemus · aut īmediate a sua manu potenti nobis porrecta vt animā · intellectū · volūtatē · memoriā ·

fidem · ⁊ virtutes infusas. Aut mediantibus dei nũcijs qui sunt cęlum · elementa · hoĩes · bestię ⁊ alia tp̄alia nobis porrecta Patet illud Matth̄ · vj · vbi dicitur · ꝙ aues non nent nec serunt · ⁊ tamen pater cęlestis eas pascit. Nõ inquit ipse se pascunt licet volent ⁊ quęrant. Item patet experientia. Nam agricola qui interduz ex vno anno bene colit vineã · minus percipit q̄ꝫ p̄cedenti anno qñ male coluerat vineam. Cur · quia labor human⁹ nõ sufficit · sed solis ⁊ cęloꝝ influentia · aeris tẽperies · ⁊ natura in qua deus dñat̄ nõ homo. ¶ Sed dicis. Credo me oĩa bona a deo habere · ergo careo prima specie superbię. Rñdet Guil · in sũma vitiorũ ꝙ etiam ideo dicitur de sup̄bo ꝙ ipse credit bona sua habere a se · quia scilicet fac̄ ac si crederet. Sic̄ in simili Aliq̄s dicit̄ non credere Christum filium dei q̄ nec illius terretur cõminationib⁹ · nec attrahitur ꝓmissionib⁹ · nec pręceptis obtemperat · nec cõsilijs acq̄escit · vt dic̄ Bern̄. Sunt antem tria q̄ntum ad hoc ꝙ dicit̄ superbus facere quasi crederet bona sua a se habere ⁊ nõ a deo. Primo si gloriatur in corde suo de bonis suis peruerse · ꝓpter ꝙ apl̄s dicit vbi · s̄ · Quid habes quod nõ accepisti? si aũt accepisti quare gloriaris quasi nõ acceperis? Secundo q̄ntum ad hoc ꝙ aliquis de bonis suis se iactat · contra illud Job · xxxj · Si osculatus sum manũ meã · In manu operatio · in osculo ꝟo intelligitur laudatio. Vnde osculum man⁹ est · laudatio ꝓprie operationis. Tertio quia de bonis suis deo gratias non agit · ideo ingratus dicitur vulgariter nõ agnoscere beneficiũ. Vnde Greg̃ · Non est dignus dandis q̄ nõ agit gratias d̄ datis. Secũda species superbię est cuz quis bonũ qd̄ habet ab alio de gratia cognoscit ⁊ fatetur se ab alio habere · sed putat sibi hoc debitũ fuisse ⁊ pro meritis recepisse. Excellenti⁹ enĩ est aliquid habẽre ab alio ex meritis suis q̄ꝫ mere de gratia. Cum ergo homo ꝓpter amorem ꝓprię excellentię mouetur ad estimanduz illud bonũ quod ab alio habet de gratia · habere se ab eo meritis ꝓprijs. Vt si famulum habes suo labore vix merentez calceos · qui datis sibi tunica ⁊ calig̃ ⁊ calceis putaret h̄ se bene meruisse · hoc est superbire contra deum vel hominẽ. Scire autem debes ꝙ quicq̄d habes a deo habes · j · Cor̄ · xij · De⁹ operatur oĩa in omnibus. Imo deus in omni actione nostra p̄ncipalius concurrit. Sed dicis: diuitias ⁊ scientiam studio ⁊ labore ꝓprio acq̄siui: quõ ergo a deo habeo. Rñdetur ꝙ deus tibi manus contulit · pedes ꝛc̄ ⁊ intellectus tui industriaz. Et hoc est p̄mũ quod habes sed a deo. Hęc autem oĩa velut penna mortua manu scriptoris non recta · nihil fecissent ad tuam scientiã · aut ad diuitias tuas · nisi summ⁹ artifex esse ⁊ intelligere tibi dedisset ⁊ conseruasset. Et hęc sunt p̄ncipalissima ⁊ sine nostra industria ⁊ ĩmediate a deo. Vnde Luc̄ · xvij · Cuz oĩa feceritis quę p̄cepta sunt vobis: dicite · serui inutiles sum⁹ · quod debuim⁹ facere fecimus Et merito inutiles qꝛ nihil deo ꝓficimus sed nobis ex sua bonitate merito qd̄ facere debuim⁹ ꝛc̄ quia dei verissime serui sumus creatione · ratione cuius oĩa nr̄a sibi debemus · plus si possibile esset tenem̄ ex conseruatione · amplius ex redemptione ꝛc̄. Dicit etiam Alexander de halis ĩ summa. Credere se habere bonũ pro meritis inq̄ntum credit se quis esse causam principalẽ meritorũ illorũ · deum vero secundariã · est peccatũ ⁊ superbia. Similiter cuz se credit habere bonũ a deo ꝓ meritis inq̄ntum se ponit causaz secũdariaz tanq̄ꝫ ex merito condigni illud tribuẽtẽ est secũda species. Credere autem se habere aliquod bonũ pro merit̄ ponẽdo deum causam p̄ncipalẽ non est peccatum.

Unde superbus secūda specie appetit excellentiā ꝓpriam vt ꝓpriam · inq̄ntum ponit se causam p̄ncipalē · deū ꝟo secundariam · hęc ille. Contra ista quidaz putāt merita sua tam magna vt merito deꝰ ꝓ eis debeat eis dare vitaz ęternā · p̄seruare a tribulatiōibꝫ ⁊ a similibꝫ · quod si nō
L · facit deus murmurant superbe. Ad illam speciem · ⁊ ad primam etiam reducitur ingr̄titudinis vitiū ꝟm Tho · Quia ingratus est qui sibi attribuit qd̄ ab alio habet. Contra hanc speciē peccans multipliciter errat. Primo · quia liberalissimū largitorem deum putat venditorem dum credit emere meritis a deo · qui non est estimator meriti · id est · opus non est de se meritoriū · sed a dei mīa. Secundo talis putat soluere · quod impossibile est sibi soluere · quia alias oīa tenemur deo vt prętactum est. Tertio · quia ea quę in oculis nostris interdū putantur merita sunt demerita. Unde Job · iiij · Ecce q̄ seruiunt ei non sunt stabiles · ⁊ in angelis suis reperit prauitatez · q̄ntomagis hi q̄ habitant domos luteas q̄ terrenū habēt fundamentū consumētur velut a tineis. Esaię · lxiiij · Facti sumus vt īmundi oēs nos · quasi pannus menstruatę vniuersę iusticię nostrę.

Capitulum · XIII ·

Q Uia igit̄ sup̄bia multis rebus se īmiscet: ideo h̄ tria sunt videnda. Primo de duabus vltimis superbię speciebus in capitulo p̄cedenti enumeratis · ⁊ quibus rebus se immisceat. Secundo qn̄ sit peccatū mortale. Tertio q̄ sint
A · remedia contra eandem. Quatuz igitur ad p̄mū notandū ꝙ tertia species est: Cum iactat se quis de bono quod non habet. Excellentius enī est habere ī se aliquod bonū q̄ꝫ non habere illud. Et quāto bonū est maius · tanto est excellentius · ⁊ tanto maiorē excellentiā habens per hoc consequitur. Cum igitur quis ex appetitu ꝓprię excellentię mouet̄ ad attribuendū sibi aliquod bonū quod non habet · aut maius bonū q̄ꝫ habeat · tunc ē tertia species. Exempli gratia. Cum homo ꝓpter appetitū ꝓprię excellentię estimat se sapientem · pulcrū · iustum · fortem ⁊ sic de alijs bonis naturę aut gratię · aut etiam estimat se magis sapientē · aut doctum · iustum · fortez · ⁊ in p̄noīatis q̄ꝫ sit · aut dicit se sapientem · doctum · fortē · iustum · ⁊ similia · aut magis q̄ꝫ sit in talibꝫ dictis · aut etiam si talia alio modo q̄ꝫ ꝑ verba ostendat · vt in p̄ciositate vestiū · āpla familia · vel quacunqꝫ exteriori alia habitudine · est in tertia species superbię

Ad idem pertinet cum quis negat · B · aliquod vitiū qd̄ in se est · per hoc enī attribuit sibi virtutem oppositā · vel attribuit sibi bonū innocētię quod non habet. Unde Augꝰ · iiij · d̄ ciui · dei dicit · ꝙ excusare se de peccato cōmisso ad superbiaz pertinet. Et dixi notant̄ qn̄ ex amore ꝓprię excellentię mouet̄ ad se sic iactādum. Si enī ex aliqua alia causa moueretur · vt ex vanitate quadaz vel delectatione sola · quā habet in mentiēdo · vel ꝓpter lucrum · tunc non reduceret̄ ad superbiam · sed ad aliquod aliud vitiū · ⁊ licet iactātia opponatur veritati · tamē ꝓprie ratione causę ex qua frequenter procedit ponitur hic species superbię. Unde dicit Tho · q · de malo vbi · s̄ · ⁊ Alexander de halis · in sūma. Licet in iactantia sit falsa vocis significatio · quia tamē eius intentio p̄ncipalis non est vt fallat sed vt excellat · dicitur species superbię ⁊ nō mēdacij. Iactātia ponitur species superbię non q̄ntum ad ipsum exteriorē actum q̄ consequent̄ se habēt ad superbiā · sed q̄ntum ad interiorem affectum ex quo talis actus exterior ꝓcedit · dum scilicet homo

p̄sumit de seipso. ac si haberet qd̄ nō habet. ⁊ in talem excellentiā animꝰ eiꝰ tendit quę sibi non competit nisi haberet q̄ non habet. Et in sūma dicit. ꝙ iactātia ꝓcedit ex superbia sicut ex causa interius motiua ⁊ impellente. Ex hoc enī ꝙ aliq̄s interius per arrogantiā sup̄ seipsum eleuatur. sequitur plerūq̄ ꝙ exterius maiora de se iactet. licet qñq̄ non ex arrogantia sed ex quadaꝫ vanitate aliquis ad iactantiaꝫ ꝓcedat. ⁊ in hoc delectetur. qꝛ ē talis ꝑm habitū. ⁊ ideo arrogātia ꝑ quā aliquis supra seipsum extollitur est spēs supbię. nō tamē idē iactantię. sed vt frequentius eius causa. ideo ponit Greg. speciem tertiā. Tendit aūt iactator plerūq̄ ad hoc ꝙ gloriam consequat̄ per suam iactantiā. ⁊ ideo ꝑm Greg. ex inani gloria oritur ꝑm rationem finis. De hac materia vide infra pręcepto. viij. c. ij.

C. Quarta species est ꝑm Greg. cum quis despectis alijs singularit̄ vult videri. Excellentiꝰ est enī ꝙ quis habeat aliquod bonū quod alij nō habent. aut ꝑfectius illud habeat q̄ alij. Cum igit̄ inordinatus amor ꝓprię excellentię facit ꝙ quis despectis alijs vult solus videri habere quod non habet. tūc est quarta species. verum est ꝙ illud videri plus pertinet ad inanē gloriam cuius causa est superbia. Vnde dicit Tho. vbi sup̄. q. de malo. Peccatū superbię qñq̄ magꝭ euidentius apparet ꝑ aliqua p̄cedentia ⁊ sb̄sequentia q̄ ꝑ illud in quo essentialit̄ cōsistit. Ideo beatus Greg. spēs supbię assignauit ꝑm aliquos actus antecedentes vel consequētes. cum tamē oēs spēs supbię in quadā p̄sumptiōe animi essentialiter consistant. Velle enī singularit̄ videri consequent̄ ad superbiam pertinet. Essentialit̄ autem quarta species superbię in hoc consistit ꝙ homo p̄sumit de se ac si oēs singulariter excelleret. Ad huiꝰmodi enī excellentiam animꝰ eius afficit̄ hęc ibi. Superbia enī inordinate ꝓpriaꝫ excellentiā appetit. sed inanis gloria appetit excellentię inordinatę manifestationē Ad hanc speciem reducitur cū quis aliquod bonū habet in se quod alij nō habent. aut etiā excellentiꝰ possidet q̄ alij. ⁊ sibi in hoc complacet inordinate inq̄ntū per hoc sup̄ alios est ⁊ eis excellentior. vl̄ cum quis non habet sed appetit habere aliquod bonū maius vt per hoc sup alios sit. ⁊ eis excellentior. ⁊ per hoc se estimat alijs simpliciter meliorem. ⁊ sic vult eis p̄ferri. nec vult eis in alijs subesse vbi deberet. tunc est ī illa quarta spē supbię. Exempli gratia. Si quis habet maiorē sciētiam alijs ⁊ in hoc complacet. aut appetit habere magnam. ꝓpter hoc vt per eam super alios sit ⁊ eis excellētior. ē quarta species. Si autem cognosceret se eam habere de munere dei. ⁊ complacet in ipsa. iō vt melius noscat quid bonū ⁊ quid malum sit ad se ⁊ alios regendū ad dei laudem. tunc est virtus. Sed si ꝓpt̄ huiusmodi scientiā estimat se non scientibꝫ meliorem. iteruꝫ est in ista q̄rta spē. qꝛ si ipse excellit in sciētia ⁊ ī ista est supior. in alio deberet putare aliqua bona quę ignoraret ratione quoꝝ alter est multo melior. Et sicut dictū est de sciētia. ita de q̄cūq̄ alia virtute. imo de diuitijs ⁊ robore corporali. ⁊ d̄ alijs quibuscūq̄ bonis corporalibꝫ ⁊ spūalibus. D. Ad hanc speciem ꝑtinet qñ quis p̄sumptuose tendit ī aliquid quod est supra se ⁊ supra suā dignitatē: vt siquis non esset sufficiens ad regendum ciuitatem qui ex amore ꝓprię excellentię mouetur ad appetendum fieri magister ciuiū. aut simile. aut insufficiens ad curam animarū. attamen ad talē statum appetitu tenderet aut se ingereret. et hoc ꝓpter inordinatū amorē ꝓprię excellentię quo vellet alijs pręferri ī statu episcopali vel ī huiꝰmodi alijs. esset quarta species. Et dicta nūc sint de his in quibꝫ

essentialit̃ superbia consistit·7 de interiori supbia. Ad hanc etiaz spẽm pertinere videt̃ iudiciũ temerariũ de malicia primi. Vbi notandũ q̃ triplex est iudiciuz Vnũ perfectoꝝ·de quo·j·Cor·ij·Spiritualis oĩa iudicat. Aliud est iudiciũ autoritatis·ꝺ quo Sap̃·p̃·Diligite iustiziam qui iudicatis oꝛbẽ. Tertiũ est iudiciũ suspitionis·de quo ꝑm Tho·secũda ij·q·lx·tria sunt notanda. Primo an iudicium ex suspitione ꝓcedens sit illicitũ. Vbi sciendũ q̃ sicut dicit Tulli⁹: Suspitio imꝑtat opinionẽ mali q̃ñ ex leuibus indicijs ꝓcedit. Et contingit ex tribus. Vno quidem modo ex hoc q̃ aliquis in seipso malus est·7 ex hoc ipso q̃si conscius suę malicię faciliter malum de alijs opinatur. ꝑm illud Ecclesiastes·x. In via stultus ambulans cuz ipse sit insipiens oẽs stultos estimat. Alio modo ꝓuenit ex hoc q̃ aliquis male afficit̃ ad alterum. Cum enĩ aliquis contemnit vel odit aliquez·aut irascitur·vel inuidet ei: ex leuibus signis opinatur mala de ipso quia vnusquisq̃ faciliter credit qꝺ appetit. Tertio modo ꝓuenit ex lõga experientia. Vnde ꝓbus dicit·ij·rhetozice·q̃ senes sunt maxime suspitiosi·quia multotiens experti sunt aliozũ defect⁹. Primę autem duę suspitiõis causę manifeste pertinent ad puersitatẽ affectus. Tertia ꝺo causa diminuit rationẽ suspitionis·7 ideo suspitio vitiũ quoddam imꝑtat·7 q̃ntomagis ꝓcedit suspitio· tantomagis est vitiosum·hęc Tho. Secundo notandum ꝑm eundez·q̃ triplex est gradus suspitionis. Primus vt homo ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat·7 hoc est veniale et leue peccatuz·pertinet enĩ ad temptationem humanaz·sine qua ista vita nõ ducitur·vt habetur in glo·sup̃ illud·j·Cor·iiij·Nolite ante temp⁹ iudicare. Addit hic Cãcell̃·parisien. Judicare ꝓpria esti matione alium ex apertis signis exterioribus quę non possunt bene fieri·non est ex se mortale·licet q̃ñq̃ sit curiositaſ venialis·q̃ñq̃ mortalis·dũ homo ab alijs melioꝛibus aut debitis nimis impedit̃· aut dum per hoc in superbiam erigit̃. Secundus gradus dicit Thomas est: cum aliquis pro certo maliciam alterius existimat ex leuibus indicijs 7 signis·7 hoc si sit de aliquo graui·est peccatum mortale inq̃ntum non est sine contemptu proximi. Qz enĩ aliquis malam opinionẽ habet de aliquo sine causa sufficienti ex isto indebite contemnit ipsum 7 ideo iniuriatur ei. Vnde glo·ibidem dicit. Et si ergo suspitiones vitare non possum⁹ quia homines sumus·iudicia tamẽ id est·diffinitiuas firmasq̃ sententias continere debemus. Cancellarius etiam dicit. Judicare alterum leui suspitione ꝑm ꝓsumptiones exteriozes pręsertim vehemẽtes non est se mortale est· secus si firma assertione interiozi vel exteriozi illud fieret in magnũ proximi dedecus 7 malum. Nullus etiam in vita iudicãdus est tanq̃ dignus inferno qm̃ spũssanct⁹ optatur subito. Facta igitur non persona a nobis sunt iudicãda. Zelotypia etiam quę est vehemẽs amoꝛ suspitiosus non satis fidens de re amata·7 alię suspitiones malinolę·vt dum quis semper putat irrideri 7 falli·vt quidam melancholici·7 quidam ex religiosis faciliter cadũt si nõ reprimantur·sed si addatur consensus libsũt vt plurimũ mortalia delicta aut mortaliũ delictoꝝ vehemens causa. Tertius gradus est vt dicit Thomas: Cum aliquis iudex ex suspitione procedit ad aliquem condẽnanduz·7 hoc directe ad iniusticiã pertinet·vnde est peccatũ mortale. Tertio notandũ ꝑm eundem q̃ dubia sunt in melioꝛez partez interp̃tanda vt dicit glo·sup̃ illo Ro.xiiij·Qui non mãducat·mãducantẽ non iudicet. Cui⁹

ratio est·quia ex hoc ipso ꝙ aliq̄s habet malam opinionē de alio absq; sufficiēti causa iniuriatur ei ⁊ contēnit ipsum·nullus autem debet alterū contēnere vel qd̄cunq; nocumentū inferre absq; causa cogente. Et ideo vbi non apparēt manifesta indicia de malicia alicuius·debemus eum vt bonū habere·in meliorē partē interp̄tādo quod dubiū est. Sed diceres·cū homo debet diligē proximū sicut seipsum·sed circa seipsum homo debet dubia interp̄tari in peiorez partē·ꝑm illud Job·ix·Verebar oīa opera mea·ergo videt' ꝙ ea quę sunt dubia circa ꝓximos sint ī peiorē ꝑtē interp̄tāda. Rñ·Tho·Interp̄tari aliq̄d in meliorem partem vel deteriorem contingit dupliciter Vno modo per q̄ndam suspitionē·⁊ sic cum debem⁹ aliquib⁹ malis adhibere remediū siue nostris siue aliēis expedit ad hoc vt securius remediū apponat' ꝙ supponatur id quod deterius est·quia remedium quod est efficax contra maius malum·multomagis est efficax contra minus malū. Alio modo interp̄tam̄ aliq̄d in bonū vel malū diffiniendo siue determinando. Et sic in rerum iudicio debet aliquis niti ad h̄ vt interp̄tet' vnūqd̄q; ꝑm ꝙ est·in iudicio aūt personarū vt int'pretetur īmelius·sicut dictū est·h̄ Tho·

E Nunc videndum est de consequentib⁹ superbiā interiorē quę a vulgo vocatur superbia. Vbi sciendū ꝙ superbia imperat ⁊ inuoluit se multis operib⁹ exterioribꝫ·⁊ ī genere q̄ntuplicib⁹. Primo corpori. Ibi sunt: sup̄bia criniū·oculorum excellentia·ceruix erecta·labia magniloqua·gressus pomposus·⁊ brachia minantia. Secundo in ornatu corporis cōmittitur sup̄bia·p̄ciositate·mollicie·extraneitate·multitudine·amplitudine·vel strictitudine. Et hęc oīa cōmitti possūt ī peplis·capucijs·tunicis·pallijs·fuffoderaturis·camisijs·cingulis·caligis·⁊ in calceamētis. Tertio in conuiuijs·per inuitationem diuitum multoꝝ ⁊ pauperum paucoꝝ·in multitudine ferculoꝝ ⁊ ī p̄ciositate cibarioꝝ·Et ꝑz ꝟsū. Pręꝓpe laute·nimis ardent'·studiose. Quarto in equis ⁊ curribꝫ·per multitudinē equorum·per ornatuz eorū aut curruū·per nimis eorum frequentem vsum. Pro deo enī ⁊ pro peccatis deberemus aliqñ peditare Christi exemplo ⁊ virginis Marię. Quinto in voce·aut per verba: vt iactādo se·aut in cantu in quo multi superbiunt frequentando suauiter vociferando ⁊ notas frangēdo·nec solum exteriora: verum etiā simpliciter oīa bona sup̄ enumerata hoīs superbia pōt destruere. Vnde beatus Aug⁹ in regula. Alia quippe iniquitas in malis operibus exercetur vt fiant. Superbia ꝟo etiam bonis operib⁹ insidiatur vt pereant: Potest enī q̄s de virtutibus·imo de humilitate vestium ⁊ in similibus se exaltare. Notandū autem ꝙ superbia multis nocet. Primo quodāmodo deo·cuius templa exurit. Templū·inquit apl's·dei·j·Cor·iij·sanctum est quod estis vos·ꝑ hoc superbia deuastat. Secundo nocet sanctis·quia in festiuitatib⁹ eorū plus solent multi in superbia vestium·criniū ⁊ sertoꝝ offendere q̄ꝫ in dieb⁹ ferialib⁹. Tertio nocet angelis in custodiā nostraz deputatis·qui gaudiū haberent super vno peccatore ꝑ humilē pęnitentiā redeunte·quo priuantur cum in superbia excedim⁹. Vnde etiam j·Cor·xj·dicitur. Mulier debet habere velamen super caput suū ꝓpter angelos scilz ne offendat eos·Vnde glo·Ibi angelici sp̄ūs adesse credendi sunt maxime cum diuinis ministerijs vel obsequijs mācipam̄·id ē·cū eccl'iaz īgressi vel lectiōib⁹ sacris aurez accōmodam⁹·vel oīoni incūbim⁹·vel missaꝝ solēnia celebram⁹ vl' psalmodię operā dam⁹. Quarto nocet alteri cōiugū interdū cū mulieri

supbę vir p phas ⁊ nephas expēsas lucratur · ⁊ ecōuso mulier viro assentit. Quinto nocet ipsi superbienti. Superbis eniz deꝰ resistit Jacobi. iiij. Sexto nocet alijs hoībus quibus datur scandaluz ⁊ occasio similia faciendi. Septimo animabus in purgatorio. Nam cum expensę in apparatu supbo crescūt · elemosynę pauperibus hic ⁊ in purgatorio decrescunt.

B **Quo ad tertium** pncipale · qñ supbia sit peccatuz mortale notat Tho · vbi supra · ꝙ superbia ꝟm suū genus est peccatum mortale · accidit tamen ꝙ aliq̄ motꝰ supbię ꝓpt̄ sui imperfectionē sūt solū venialia peccata · vt qui pręueniūt rationis iudiciū · aut sunt pręter eius consensum. Dicit autem de malicia superbię beatus Greg · ꝙ euidentissimū signū reproborū est superbia. Et Chryso · super Matth. Nihil nos ita a dei clemētia alienos facit ⁊ gehennę tradit igni vt supbię tyrannus. Quę autem sit differentia in grauitate quattuor specieruz supbię ostendit̄ ꝟm Alexandrū de hal' in sūma. Prima est de se grauissima · qꝛ ibi maior deo fit iniuria. Secūda est minus grauis · quia minor fit deo iniuria. Aliquid enī a deo se quis recepisse fatetur. Tertia est de se minus grauis q̄ꝫ secunda. Verū qñ superbia vel aliud quodcūqꝫ vitiū sit mortale vel non mensurandū esset penes q̄ttuor regulas de hoc datas in expositione secūda ⁊ tertia p̄mi pręcepti de dilectione dei super oīa. ¶ **Unde pro intellectu** taliū sit hęc alia regl'a similis q̄si primę. Et sit q̄nta in ordine. Alię enī capitulo q̄nto sunt positę. Qñ aliquid cōmittitur notabilit̄ contra dilectionē ꝓximi · tunc est mortale · qñ non · tunc est veniale. Qñ autez fit aliquid contra dilectionem proximi potest attēdi penes ista pręcepta legis naturę: Quod tibi nō vis fieri · alteri ne feceris. Et quod tibi vis rationabiliter ⁊ ex debito fieri · alteri h̄ idez facias. Et potest etiaz attendi penes scādalum actiuū quod ego infero proximo meo malo exēplo. Sed in q̄nto oporteat aliquid esse cōtra dilectionē proximi vel q̄ntum sit illud scandalū ad hoc qd̄ sit mortale · non est determinatū pręcise · quia in modico facere contra proximum non est mortale · aut in paruo eum scandaliçare. Unde attendat quilibet penes seipsum quid sibi vellet vel nō vellet fieri · ⁊ per quod factum seruaret̄ inter se ⁊ ꝓximū amicitia vel nō · ꝟm hoc iudicet aliquid mortale vel veniale. ¶ **Est igit̄** · J · superbia peccatum mortale p p̄mā regulam · s̄ · c · v · positam · dum quis se nititur subiectioni diuinę subtrahere · sic ꝙ totā vitam suam ⁊ actus suos ad hūanā laudem ⁊ gloriam mūdanā ordinat · ⁊ in his finē vltimū constituit · ⁊ hoc quo ad inanem gloriā quę ex supbia ꝓcedit · vel qñ habet nolle obedire dei madatis vel deo seu contēnit vt in descp̄tione supbię patuit. Similit̄ est supbia peccatū mortale penes q̄ntā regulā · Cuz q̄s ꝓxīos ꝓ sua supbia ꝑficiēda grauat · sicut faciūt nobiles pro fastu suo pauꝑes excoriantes ⁊ viri pro ornatu mulierū ꝓximos dānificantes. Est etiam supbia peccatū mortale p q̄ntam regulā · Cū q̄s p supbiā non curat scandaliçare alios · sicut mulieres quędam alienos viros ad lapsuz prouocantes · ⁊ ideo se ornantes ⁊ occasionem dantes lapsui mentis. Est etiam mortale per tertiam regulā · Cuz quis ꝓpter superbia transgreditur pręceptum ecclesię sicut ꝟm quosdam doctores · milites exercentes torneamenta per ecclesiam prohibita. ¶ **Sunt autem** remedia plura · K · ꝯtra supbiā ⁊ inanē gloriā. Primū ꝯsideratio magnitudīs dīnarū ꝑfectionū · ꝯ quē deū vel eiꝰ ordinationē q̄s supbit Cōtra qd̄ dicit̄ Job · xv · Quid tumet ꝯ

deum spūs tuus? Ad huiusmodi intuitū
⁊ dei locutionē Abraam se cinerem Gen̄
xviij · et Moyses impeditioris linguę
ꝓfitebant' humiliter Exo · iiij · Secundū
est cōsideratio humilitatis Christi ⁊ san
ctoꝝ. Unde Phil' · ij · Christus factus
est pro nobis obediens vsqꝫ ad mortem
mortem autem crucis. Matth' · xj · Disci
te a me quia mitis sum ⁊ humilis corde.
Tertiū est consideratio sui ī ꝑfectionib⁹
quas habemus. Nam corpus ⁊ eius per
fectionē · animā ⁊ eius perfectionē a solo
deo ꝑncipalit' accepim⁹ · pro quib⁹ tanto
plus grati esse debemus · q̄nto excellentio
ra dona recepimus · alias amplius puni
remur. Faciliter etiam perdere possumus
oīa bona nostra · quia Esa · xl · Oīs caro
fęnū ⁊ oīs gloria ei⁹ sic̄ flos agri. Quar
tum est consideratio ꝓpriarum imperfe
ctionū cōmuniū omnibus. Nam corp⁹
de vilissima materia ꝯceptū est · ⁊ in ver
mibus finaliter putrescet defunctum · me
dio ꝟo tempore super oīa animantia in
naribus · aurib⁹ · oculis · ore · ⁊ alibi emit
tit īmundicias pręt' ea quę latent intrin
secus · ꝟm illud Michęę · vj · Humilia
tio tua in medio tui ē. Anima autē hebet
intellectu · curua est affectu · labilis memo
ria · prona ad lapsuꝫ · ⁊ tarda ad resurgē
duꝫ. Unde Hiere · xvij · Prauū est cor
hominis ⁊ inscrutabile · ⁊ quis cognoscet
illud? Quintū est ꝯsideratio imꝑfectio
nū moraliū. Nam nescimus licet sperare
possum⁹ an aliquod opus meritoriū fe
cerim⁹ cunctis diebꝫ vitę nostrę: Tum qꝛ
sępe vitia virtutis palliū induūt: Tū qꝛ
omissio vnius circūstantię debitę totum
opus vitiat · ⁊ pauci ibi diligentiā adhi
bent: Tum quia superbia vel inanisglo
ria sępe totum opus vitiat. Unde Esa ·
lxiiij · Sicut pannus menstruatę vniūsę
iusticię nostrę. Et Job · ix · Verebar oīa
opera mea sciens ꝙ non parcis delinquē
ti. Et Greg' · v · moral' · Sępe iusticia no
stra ad examē diuinę iusticię deducta ī
iusticia ē · ⁊ sordet in cōspectu districti iu
dicis quod in oculis fulget opantꝭ. Se
xtum est cohabitatio humiliū in corpore
⁊ opere. Sicut enī ille qui cōmuuicat su
perbo induet superbiam Ecc' · xiij · Sic q̄
cōmunicauerit humili induet humilita
tem. Unde Odo episcopus parisiensis
in mensa semper ante se posuit despectio
res paupes ⁊ a latere alios. Requisitus
autē quomodo posset hoc tolerare: Re
spondit · ꝙ quidam nobilis miles eū do
cuerat Job · v · scilicet · dicens: Visitans
speciem tuam non peccabis. Septimū ē
⁊ forte optimū consideratio ꝓprioꝝ pec
catoꝝ quę quilibet melius scit q̄ꝫ alt' vel
scire debet · Si enī peccasti semel mortali
ter deum ⁊ omnē creaturam sibi seruien
tem offendisti · ideo ꝟm dei iusticiam pa
nis te suffocare deberet · aqua submerge
re · ignis incinerare · aer inficere · bestię de
uorare · ⁊ ita de similib⁹ intelligendum ē
scd̄m Hugo. Quia scd̄m Augustinum
peccator non est dignus pane quo vesci
tur: q̄d igit' de te qui forte centies peccasti
mortalit'? Cōsiderem⁹ igit' in alijs bona
nō mala · in nob ꝟo frequent' nr̄a mala.

Capitulum · XIIII

Decimo prohibet' pri- A
mo p̄cepto īanisgloria ꝓut
est peccatuꝫ mortale · quo ꝓ
priū dei videlꝫ reg' sęculorū
⁊ īmortal' honor ⁊ gloria · j · Timo · p̊ · tol
litur quodammodo. Et Ro · p̊ · Qui cū
cognouissent deū · non sicut deū glorifi
cauerūt · ⁊ obscuratū est insipiēs cor eoꝝ
De hoc videndū est primo quantę pra
uitat' sit h̄ vitiū ⁊ ꝑiculi. Secūdo q̄ ⁊ q̄t
tuplex sit inanisgl'ia. Tertio qn̄ sit pctm̄
mortale vel nō. Quātū ad p̄mū no B
tādū ꝟꝫ Tho · ij · ij · q · xxxj · ꝙ īanisgl'ia dif
fert a supbia. Nā supbia n̄ ē inanisgl'ia.

nec appetitio eius · sed superbia est causa appetitiōis inanis glorię. Unde supbia facit appetere inordinate ꝓpriam excellē-tiam · ⁊ ex isto facilit' mouet' homo ad appetendū manifestationē eiusdē excellentię · ⁊ illa est appetitio inanisglorię Et cō currere ibi possunt q̄ttuor. Nā vanęgloriosus putat in se esse aliquid excellentia certa dignū · qualiter tamē non est · appetit vt alij hoc cognoscāt ⁊ manifestū fiat vult vt hoc alij approbent laudent ⁊ honorent · ⁊ in tali laude vel approbatione delectatur. Secūdo notandū ꝑm eundē ꝙ inanisgloria licet non sit semper peccatum mortale · est tamē valde periculosuz peccatū triplici de causa. Primo · qꝛ nulli personę parcit Juuenes impugnat · vt patet in vitaspatrū · de puer. vno ī duodecimo anno · alio in decimoq̄nto · serpētem illese ad monasteriū portantib · q̄s abbas flagellauit · cur non discerent mites ⁊ humiles esse corde. Senes excęcat · vt patet in solitario p̄dicante ⁊ missam cantante cathecuminis cū nullus adesset nisi pater obseruans. Nobiles ꝓijcit · vt patet in Eçechia rege q̄ vnica oīone obtinuit ꝑcussionē centuz octuagītaq̄nqꝫ miliū hominū. Alia oratiōe q̄ndecim annos adiectos vitę. Et regressum solis facientem trigintaduas horas die · qui tamen tandem eleuatus · nisi pęnitentiam egisset deo valde displicuisset · vt dicit Cassian⁹ de · viij · p̄ncipalibus vitijs. Et originaliter ponit' · iiij · Reg. xx · Et Esa · xxxviij · et · xxxix · Rurales inflat · vt patet in fratre mattam vestibus alligante vt essent longiores. Cui dęmon ait: O monache si maiora valeres maiora faceres. Fęminas etiam sanctas inficere nititur · vt patet de sancta Melania romana vidua trecētas libras argenti scō Banbone p̄sentante · cui cum pater nihil grande responderet · mulier ait: pater trecente libręsūt: Rn̄dit pater · si deo dedisti scit q̄ntum · si mihi mercedez perdidisti in cęlo. Viros sanctos decipit vt patet d' scō Eleuterio abbate d' quo refert Greg. iij · dialo · qui cum puerū a dęmone nocte vexatū ad monasteriū suuz detulisset · ⁊ ibi puero existente illeso pater diceret: Ecce frēs · quō dęmō monialib illis illusit · statim puer obsidetur iterato · ⁊ pater Eleuterius plorans imperat vt nemo cibū gustet nisi puer sanetur · quod cū fletu factū est nam istis orantib dęmon abscessit · ⁊ pater deinceps humilior fuit. Secundo quia hoc vitiuz omnib operibus se inflectit · malis quidez in his qui gloriantur cum malefecerint ⁊ exultant in rebus pessimis Prouerb. ij · Bonis etiam vt orationi · p̄dicatiōi · lectioni · correctioni · cantui · taciturnitati · vestimentis humilibus religioso incessui · diuinis officijs · ⁊ similibus insidiatur operibus vt pereant · q̄d alia vitia non faciūt. Unde Aug⁹ · in regula. Superbia etiam bonis operib insidiatur. Ideo sancti p̄res · vt Cassianus refert · h' vitiū assimilauer̄t cępe · vbi vna sublata pellicula cōtinue decorticanda alia restat. Itez assimilat' scopolo maris ad quē illisa nauis referta oīb bonis statim mergit'. Itē ꝑm Greg. latroni · q̄ thesaurū in via recipit ostensum. Itē scd̄m Chryso · arbori iuxta viam plantatę cui⁹ poma raro maturescūt. Item vento vrēti qui fructum tenerū statim destruit. Exemplum in vitaspatrū · vbi frater vt putabatur deuotus onagros in solitudine vocauit vt onera portarēt · q̄d cū Antonio frēs retulissent · ait: Iste inq̄t ē velut nauis plena diuitijs ꝑiculo exposita maris. Post pauca aūt tp̄a flēte Antonio quesitū est q̄d fleret: Rn̄dit lapsum inq̄t illi⁹ d' q̄ m̄ dixist. ite ⁊ videte ī matta eū flētē · iuerūt ⁊ reperierūt · ⁊ q̄nta die defūctus est. Tertio est hoc vitium detestabile · quia in omni loco hominez reperit etiam in solitudine. Unde beatus Apolonius cū quindecim annorū exn̄s hęremū intraret ⁊ ibi ꝑ triginta annos mansisset

vocatus est ab angelo vt exiret ⁊ ꝑ ꝟba
sua ęgyptios cõuerteret plures: ait aufer
a me quęso spiritũ inanis glorię. Cui an
gelus subt̃ pedes ꝓijce quicq̃d circa cerui
cem tuam repis· quo facto diabolũ ꝓie
cit clamantẽ· ⁊ sic p̃mo liber effect⁹ ẽ. Itẽ
de alio patre q̃ cũ obsessos liberaret im
pugnatus ab h̃ vitio obtinuit obsideri·
⁊ tandem fratrũ oĩone sanat⁹ liberatus
est a dęmõe ⁊ ab inani gloria Imo h̃ vi
tium victum acrius insurgit. Et p̃mũ est
in vitę sanctę incho atione· ⁊ vltimũ in vi
ctoria· quod nec Christũ dimisit· q̃n eũ
impugnaret· ⁊ in pinnaculo cum eo dę
C· mon ascendit ¶ Sunt autem q̃nq̃
remedia. Primũ vt sollicite videamus
ne in p̃ncipio medio aut in fine opis bo
ni vana gloria se ĩmisceat· sed oĩa in deo
dirigam⁹· ꝟm illud p̃s· Non nobis dñe
non nobis sed nomĩ tuo da gl̃iam. Sic
sanct⁹ Thomas fecisse dicit̃ crucifixo q̃n
honorabat̃· cum pollice videlicet secrete
crucem faciendo sub scapulari· ⁊ dicen
do p̃fatum versiculũ. Secũdo vt verea
mur oĩa opera nostra cum beato Job· ix
Ne forte nisi fecerim⁹ vt debuim⁹· scd̃m
illud Luc· xvij· Cum oĩa fecerit̃ quę p̃ce
pta sunt vobis· dicite: serui ĩutiles sum⁹
qd̃ facere debuim⁹ fecimus. Tertio con
sideremus q̃ntuz malũ faciat qr oĩa ope
ra bona potest destruere· ꝟm illud Chri
sti: Receperũt mercedẽ suã· qd̃ Christus
ait de hypocritis Matth̃· vj· Quarto
vt opera apparent̃ rara ⁊ bona occulte
mus q̃ntũ possum⁹· vt nesciat sinistra q̃d
faciat dextera tua Matth̃· vj· Quinto
vt orem⁹ cõtra tm̃ vitiũ. Vñ sup illud
j· Thessal̃· ij· Deo q̃ ꝓbat corda nr̃a· dic̃
glo· Vt sibi nõ hoĩbꝫ placeam⁹· qd̃ nisi
ipse in nob̃ opetur vitare nequimus. Et
Aug⁹ ibidem dicit. Quas vires nocẽdi
habeat hũanę glorię amor nemo sentit
D· nisi q̃ ei bellũ indixerit. ¶ Quo ad se
cundũ p̃ncipale notandũ· ꝙ gloria in
ꝓposito sig̃t ꝙ bonũ alicui⁹ deueniat in
noticiã alterius vel alioꝝ· ⁊ ad approba
tionẽ eoꝝ. Et sic appetere gloriam est ali
quẽ appetere vt bonũ suũ verũ vel appa
rens veniat in noticiã ⁊ ad approbationẽ
alteri⁹ vel alioꝝ· sed aliquẽ quęrere glo
riam ꝑ exteriora facta· fit ꝑ h̃ ꝙ aliquis
opera sua agit corã alijs· aut loquit̃· aut
q̃n manifestat̃ per laudem alienã· vt q̃n
honoratur ab alijs· quia tũc videntes eũ
honorari maiora de eo estimant. Et ista
pertinent ad filias inanis glorię. De qui
bus postea dicetur. Secũdo notanduz
ꝙ non oĩs appetitus glorię est malus· ꝟ
appetitus inanis glorię semper est malus
Naz vt Tho· vbi p̃us dicit: Ad ꝑfectio
nem hoĩs pertinet ꝙ ipse se cognoscat· ꝟ
ꝙ ipse cognoscat̃ ab alijs nõ pertinet ad
eius perfectionẽ· ⁊ ideo non est per se ap
petendũ· potest tamẽ appeti inq̃ntum est
vtile ad aliq̃d. ¶ Unde tripliciter E
est vtile ⁊ licitũ ꝙ aliq̃s cog̃scat̃ ab alijs
bon⁹. Primo ad h̃ vt de⁹ ab hoĩbꝫ glo
rificetur. Vñ Matth̃· v· Sic luceat lux
vr̃a corã hoĩbꝫ vt videãt opa bona ⁊ glo
rificent p̃rem vr̃m q̃ in cęlis est. Secũdo
ad h̃ ꝙ hoĩes ꝓficiãt in bono qd̃ in alijs
cog̃scũt· vt ĩ p̃cedẽti autoritate etiã patz
Et sic fecit apl̃s· ij· Cor· xj· et· xij· vt disci
puli sui per pseudo apl̃os non deciperen
tur· vel eis plus crederent· ait: Ter vir
gis cesus sum· ⁊ multa alia quę ibi enu
merat de se apl̃s bona. Tertio ad hoc ꝙ
ipse homo ex bonis quę in se cognoscit ꝑ
testimonium laudis alienę studeat in eis
perseuerare ⁊ ad meliora proficere. Et sic
licet habere curam de fama ⁊ eam tueri.
Etiam sic fit in treugis quę fiunt super
graduandis in vniuersitatibꝫ. Et scd̃m
h̃ tria laudabile ẽ ꝙ q̃s hẽat curã d̃ bono
noĩe. Et ꝙ ꝓuideat q̃s bona corã hoĩbꝫ·
non tm̃ corã deo. Ro· xij· Non tñ ꝙ in

hominũ laude inaniter delectet. Potest igitur laudabilit ad alioz vtilitatẽ gloriam suam querere sicut z deus gloriã suã F querit non ꝓpter se sed ꝓp nos. Est ergo notandũ hic q in genere ẽ gloria triplex. Una vera. Secunda vana. Tertia diabolica. Prima est sextuplex. Vera qñ quis nullius peccati sibi conscius est. De qua .ij. Cor. j. Gloria nostra hec est testimoniũ conscientie nostre. Verioz qñ dulcedo sanctisp̃us manifeste sentit qui sp̃ussanct testimoniũ dat spiritui nostro q simus filij dei Ro. viij. Sed hic cauendum est ne quis decipiat in dulcedine sp̃uali z sentimentis qz quedam sũt cõmunes malis z bonis. alie sp̃ciales tm̃ bonis vt beatus Berñ. tradit in ep̃la ad fratres de monte dei. Verissima est eterna gloria. Alie tres sunt prius recitate. Tertio notandũ q gloriam suã potest quis querere vt pzemissum est. sed illud competit potissime perfectis viris. Unde z Matth̃. v. Christ discipulis ait z doctoribꝫ Sic luceat ꝛc. Nec tamẽ talibus semper cõpetit. sed qñ est notabilis necessitas vel vtilitas. infirmis autem z imperfectis non est tam cautũ ꝓp periculum inanis glorie. quia ꝑm Greg. bona innotescere hominiby sine periculo vix fieri potest. Patent hec vbi prius p aplm qui ait .ij. Cor. xij. Insipiẽs fact sum. id est. ad moduz insipientꝫ quodãmodo feci gloriãdo. vos me coegistis scilicet malis faciliter acquiescẽdo doctoribus. Secunda gloria videlicet vana fit qntuplicit ꝑm Tho. Primo ex parte materie bone glorie paulo supza. cũ qs appetit q alijs appareant aliq̃ bona in se z illa approbent tanq̃ bona z magna q̃ tamẽ nõ sũt in eo. vt cũ appetit q alij eũ estiment doctũ. aut deuotum. aut multũ doctum. aut liberalem. aut diuitem. aut pulcrum. nobilem. z sic de similiby. cũ nõ sit talis. aut cuz appetit vt alij putent eũ fecisse tale opus quod tamen non fecit. Secundo gloria est vana cum quis querit gloriam de re que nõ est gloria digna vt de caduca re z fragili: sicut est pulcritudo corporis. diuitie. crispitudo criniũ. z huiusmodi. inane enĩ est z vanũ q homo huiusmodi res caducas fragiles et modicas que cõmuniter magis nocẽt q̃ꝑ prosint tam magnas reputet. q etiã gloriam de eis querit. z vult q alij ĩ eo talia noscant z tanq̃ bona z magna reputent z approbent. Tertio est vana cum quis gloriam querit de rebus inutilibus z nociuis que non sunt apud multos grauia peccata reputata. vt de superfluis sumptibus in conuiuijs in vestibus. edificijs familia. z fit gloria sic vana ex parte materie. Quarto est vana ex parte eius a q̃ quis gloriam querit. puta cum quis appetit bona sua vera vel apparẽtia fieri manifesta hominiby. vt ea approbent. quoꝝ tamen hominũ iudicium est fallibile z incertuz: vt hominibus simpliciby mundanis z secularibus. qui actus hominũ frequenter solum extrinsec consideranꝫ. z multotiens non bona aut modicum bona estimant magna z excellentia. imo frequenter de rebus modicum aut nihil iudicare sciunt. Vt siquis appeteret doct apparere apud idiotas z rudes. quia de huiusmodi iudicare non sciunt. tales enĩ noscunt solum sensibilia z pzesentia: vt diuitias. potentiam. pulcritudinem. z similia modica. imo talia sunt bona minima non media. vt virtutes. nec maxima vt beatitudinez facientes. que tamẽ minima bona maxia estimãt. Et illos q̃ talia hñt estimãt glorioso z reuerent tales z honorãt. vera aũt bona habẽtes z vere bona. vt virtutes. ipsi nõ noscũt. aut modicum reputant. aut parupendunt. aut qꝫ deterius est contemnunt. z ideo ĩane z vanũ est testimoniũ huiusmodi bonoꝝ ab eis q̃rere. Quito mõ glia fit ĩanis

ꝛ vana ex parte ipsius qui gloriã quęrit· vt qui gloriã suã nõ refert in debitũ finẽ puta in dei honorẽ ꝛ ꝓximi salutẽ. Omẽ enĩ bonũ de quo quis recte gloriã quęrit debet credere a deo sibi esse datum ·ꝛ ita nõ habet homo hoc a se·sed est q̃si quoddam bonũ diuinũ·ꝛ deo de isto ꝑncipaliter debet gloria ꝛ laus. Et ideo qñ hõ appetit vt bonũ suũ alijs fiat manifestũ· debet hoc appetere ad istũ finẽ·vt deus ex h̃ laudetur·qui tale bonũ largit⁹ est. Ideo dicit apostolus·ij·Cor·x· Qui gloriat in dño glorietur·id est·de bono opere nõ quęrat sibi gloriam sed deo. Tale enim bonũ datur hoĩ a deo vt ex illo alijs prosit·ꝛ ideo intm̃ debet appetere gloriam d̃ tali·inq̃ntũ per eã parat sibi via ad h̃ vt alijs prosit·sicut apostolus·vt supra patuit. Qñ ergo homo appetit gloriam ꝛ in illa sistit·aut in seipsũ solum refert in sui laudẽ ꝛ recõmendationẽ ꝛ non in ꝓfectũ ꝓximi·aut in dei laudem ꝛ gloriam finaliter·tunc est vana gloria ꝛ inanis ꝛ peccatum· quia quodcũq; vanũ appetere ẽ peccatũ·ꝑm illud·ps· Filij hominũ vsq; quo graui corde·vt quid diligit vanitatem ꝛ quęritis mendacium ꝛc. Tertia

h gloria videlicet diabolica est etiam ex parte materię·qñ q̃s gloriã quęrit de peccatis notabilib⁹·ꝛ de rebus magis ignominiosis q̃ꝫ gloriosis vt cũ q̃s ꝑ potentiã aliquẽ opprimit· aut cũ notabili persona luxuriat⁹ est·aut aliquid iniuste a tali recepit·aut hasta lusit ĩ peccat·aut ꝓ mlto lusit·ꝛ vult vt alij h̃ noscant ꝛ approbent·hoc est diabolicũ peccatũ·qꝛ dęmones sic corã suo ꝑncipe gloriari solent de malis in q̃ alios ꝓiecerũt. Contra q̃s in ps· Quid gloriar in malicia q̃ potẽs es in ĩiq̃tate? Dilexisti maliciã sup̃ bẽignitatẽ·ĩiq̃tatẽ mag q̃ꝫ loq̃ ęq̃tatẽ· ꝓpterea

i destruet te de⁹ in finẽ. Quo ad tertium ꝑncipale·qñ scilicet inanis gloria sit peccatũ mortale: Notandum ꝑm Tho· vbi supra·q̃ aliqñ vanę glorię appetit⁹ est mortale·aliqñ veniale. Omne enĩ peccatum quod fit contra charitatẽ est mortale ꝛ solum tale·modo inanis gloria q̃dam est contra charitatem·quędam nõ. Et licet peccatum inanis glorię pręcise ꝑm se consideratum ꝛ prout sibi non cõiungitur aliud peccatum·non repugnat charitati proximi·vt q̃ quis appetat bona quę in ipso sunt vel apparent manifesta fieri alijs ꝛ laudari·ꝛ hoc pręcise ꝓpt delectationẽ quam habet in alioꝝ laude·hoc non est contra charitatem proximi·nec aliquo modo ĩ nocumentũ eius.

k ¶ Potest tamen inanis gloria esse contra charitatem proximi inq̃ntum aliud peccatum ei scilicet inani glorię coniũctum est. Vnde hęc ꝑma regula ẽ·q̃ qñcunq; ordinatur inanis gloria in aliud peccatum mortale tanq̃ꝫ in finem ·vt cuꝫ quis vult videri doct⁹ vt alij sibi credãt ꝛ sic eos inducat in perfidiam·vel cuꝫ q̃s se laudat de fidelitate·vel facit simulata opera vt eum estiment probum ꝛ fidelez ꝛ sic possit eos damnificare in rebus per furtum vel per aliam fraudem notabilit ꝑsertim damnosam·vel cũ quis vult videri diues vel nobilis ꝓpter hoc vt mulierem aliquã possit allicere in sui amorem ꝛ consensum luxuriosum: tunc quia illud esset contra charitatem proximi ·quia in magnũ nocumentũ·fieret peccatum mortale. Et de illo sonabant etiã regulę positę supra de superbia·q̃ sit peccatũ mortale

l ¶ Secunda regula ẽ. Quis peccatum inanis glorię pręcise ꝑm se consideratũ ꝛ sine coniũctione alteri⁹ pctĩ nõ sit contra charitatẽ ꝓximi·tamẽ est vt sic contra charitatẽ dei tripliciter ꝑm Tho· Primo ratione materię·de qua q̃s gloriat: vt cũ q̃s gloriat d̃ aliq̃ falso·qd̃ est ꝯriũ dĩnę reuerẽtię·sic̃ ill d̃ Eçech·xxviij Eleuatuꝫ ẽ cor tuũ: dixisti de⁹ ego sum. Suo mõ si gl̃iaret d̃ oĩpotẽtia·oĩscĩa vl

q̄ esset dē. 7 sic laudari appeteret. valde peccaret contra dei reuerentiā 7 mortaliter. Sicut fecit Alexander magn⁹ q̄ filiꝰ Jouis a multis dici delectabat̄: attamē cū telo grauiter in expugnatione ciuitat̄ vulnerat⁹ esset ait: Oēs me dei filiū clamant. sed ꝑ telū me hoīez esse fatet̄. Item idem cuz se pro deo adorari vellet. quidam miles ei ait: Si dij corpus aīo tuo ꝙquassent. capite cęlū 7 manibꝫ vtroscꝫ fines terrę caperes aut tangeres. cum sis igitur ꝙqualis alijs. alijs te non ꝓferas. Sic fecisse voluit Octavian⁹. si Sibylla maiorē ei non ostendisset. Et Herodes fecit se adorari ꝑ deo ut patet Actꝫ. xij. Similit̄ siquis gloriā quęreret de aliquo bono tāqꝫ a se habito. 7 nō tanqꝫ a deo accepto mere gratuito. gloriaret̄ de falso. scilicet q̄ aliquid haberet a seipso 7 nō a deo. esset cōtra dei reuerentiā peccatū mortale. Sicut fecisse videt̄ Nabuchodonosor monarcha. qui in pallatio dēambulās ait: Nonne hęc est babylon ciuitas magna quam ego ędificaui ī domū regni in robore fortitudinis meę 7 in gloria decoris mei Daniel. iiij. Quo loquente statim vox sibi cōminabat̄. q̄ septem annis vt bos fęnū comedere deberet. 7 priuari sensibꝰ Ad illū ꝑmū modū etiam pertinet ꝑm Lyr. cū quis bonū tēporale de quo quis gloriat̄ ꝓferret deo. quia ꝑhibetur. Hiere. ix. Non gloriet̄ sapiens in sapīa sua. nec fortis in fortitudine sua. nec dives in divitijs suis. sed ī ꝑ gloriet̄ qui gloriat̄: scire 7 nosse me. q̄ ego sum dñs qui facio mīam 7 iudiciū 7 iustitiaz in terra. **Secundo modo** appetitus inanis glorię cōtrariat̄ dilectioni dei ex parte ei⁹ a quo gloria quęrit̄: vt cum quis testimoniū 7 approbationē hominū ꝓfert testimonijs 7 approbationibus dei. Sicut contra quosdam de ꝑncipibꝰ sacerdotuz dicitur Joh. xij. q̄ dilexerunt plus gloriam hominū q̄ gloriam dei. Nam vt ibi habetur: Multi ex ꝑncipibus 7 legisperitis 7 sacerdotibus crediderūt in Christum. sed ꝓpter ꝑhari ꝙeos non confitebant̄ ne ꝑ synagoga ei̯cerent̄. quod erat apud eos valde ignominosum. Isti ergo plus refugierūt illā ignominiā. 7 plus dilexerunt gloriaz hominū. 7 plus voluerunt honorari 7 tanqꝫ boni reputari 7 approbari ab hoībus q̄ꝫ gloriam dei. id est. appetierūt a deo approbari 7 coram eo iusti existere. Et ꝑm Nicolaū ꝑ lyra. de istoꝝ numero in parte vel in toto fuerūt Nicodem⁹. qui ad Jesum venit nocte. 7 ꝑncipes zc. Joh. vt. s. Et Joseph ab arimathia 7 Gamaliel zc. **Tertio modo** appetitus vanę glorię repugnat dilectioni dei. 7 ꝑ ex parte ipsius gloriant̄. scilicet qui intentionē suā refert ad gloriam tanqꝫ ad vltimum finem. ita q̄ gloriam appetit ꝓpter seipsū nullo modo referendo eam in vtilitatez proximi. aut dei honorem finalit̄. Et qui opera virtutū ordinat vltimate in gloriam suaz tanqꝫ in suū 7 optimū sibi. vt q̄ ieiunat. dat elemosynam 7 similia. vt alij sciant 7 eum glorificent. Et qui tante diligit eā 7 appetit q̄ etiā ꝓpt̄ ipsaz cōsequendā non ꝑtermittit facere cōtra deum. sic est peccatū mortale. Nō ꝙo gloria est vana aliq̄ modo ꝝ supꝑ posito ꝝ circa secūdā ꝓpositionē. attn̄ nō repugnat dilectioni aliq̄ꝫ modo ꝝ nūc ꝑtacto ꝝ tūc appetit⁹ vanę glorię nō est peccatū mortale. ꝑ solū veniale. vt dicit Lyr.

Capitulum xv

Undecimo hic prohibet̄ hypocrisis. Nā ex ꝑmissis patz sic finis supbię ē ꝑpria excellētia quā intendit superbus. sic finis appetitionis ianis glorię est manifestatio ꝓprie excellentię. q̄ illam intendit vanę glorioſus. Ad hanc

aũt mãifestationẽ ꝑm Tho. secũda. ij. q. cxxij. arti. v. potest ꝙs tendere z directe tripliciter. Primo ꝑ verba. z sic est iactãtia. Secũdo ꝑ facta falsa. z sic est hypocrisis. Tertio ꝑ facta vera habentia ꝙndam ãmirationẽ. z sic est ꝓsumptio nouitatum. De hypocrisi ergo tria sunt dicenda. Primo ꝙd sit. z qualit' cõmittit'. z ꝙꝫ mala sit. Secundo ꝙñ sit peccatum mortale. seu sub ꝓcepto ꝓhibita. Tertio an quis se minorẽ possit ostẽdere ꝙꝫ sit in
B re. qd̃ vocat' ironica. ¶ **Quãtum ad primũ** notãdũ ꝑm Tho. vbi. s. q hypocrisis duplicit' capit'. Vno modo cõmunit'. Alio modo ꝓprie. Cõmuniter seu generalit' hypocrisis idem est q simulatio: z sic est mendaciũ consistẽs in signis exteriorũ factoꝝ. vt cum ꝙs ꝑ aliqua exteriora signa rerum. aut factoꝝ aliquid de se sigt quod in eo nõ est. aut melius aut excellentius ꝙꝫ in eo veracit' existat. Et isto modo magn⁹ apparat⁹ vestiũ est simulatio seu hypocrisis lr̃aturę siue sapię. Et magnus status z sumptuosus in equis. seruis. z similib. est simulatio diuitiarum z potẽtię. Et sic oĩs simulatio seu hypocrisis est mendaciũ. z ideo peccatũ. z aliqñ mortale si est cõtra charitatẽ. Aliqñ veniale. sicut de mẽdacio dicetur infra ī
C ꝓcepto. viij. c. ꝑ. ¶ **Causa autem** q̃re simulatio ẽ peccatũ. est illa. dic̃ Tho. ibidem. qz ad ꝟtutẽ veritat̃ pertinet vt aliquis talem se exhibeat exteri⁹ ꝑ signa exteriora qualis est. signa autẽ exteriora non solũ sunt ꝟba sed etiã facta. sicut ꝙ veritati opponit' q aliqs per ꝟba exteriora significet aliud ꝙꝫ habet apud se. qd̃ ad mendaciũ pertinet. ita etiam veritati opponit' q aliqs per aliqua signa factoꝝ vel rerũ aliqd de se significet cõtrariũ ei⁹ quod in eo est. qd̃ ꝓprie simulatio dicit'.
D ¶ **Tamen sicut** dicit Augꝰ. in. li. de quęstionib⁹ euãgelij. non oẽ quod fingimus mendaciũ est. sed qñ illud fingim⁹ quod nihil significat. tũc est mendaciũ. Cũ autẽ fictio nostra refert' ad aliquã significationẽ non est mendaciũ. sed aliq̃ figura veritat̃. Et subiũgit exemplũ de figuratiuis locutionib⁹. in quib⁹ quidẽ fingim⁹ res. nõ vt asserat' ita esse sed eas ꝓponimus vt figuram alteri⁹ qd̃ asserere volum⁹. Sic igitur se finxit dñs longius ire Luc. vlt. qz composuit motũ suum quasi volentis longius ire. ad aliud figuratiue significandũ. scz q ipse ab eorum fide longe erat. vt Greg. dicit. Est igitur vt dicit Tho. simulatio peccatum simplicit'. quia non refert vtrũ quis verbo vel quocunqꝫ facto aliq̃ mentiat'. Tamẽ Vdalricus dicit. Siqs dat per alquod opus vel ꝑ verbũ duplex aliquid intelligere qd̃ non est. non intentione fallendi. sed intentione vtilitatis cõsequentis talem simulationẽ nõ esse peccatũ. ¶ **Circa quod** tamẽ notat Tho. q sicut aliquis verbo mẽtit' qñ significat quod nõ est. non autẽ qñ tacet qd̃ est. quod quidem aliqñ licet. Ita simulatio est qñ aliquis per exteriora signa factoꝝ vel rerũ significat aliquid qd̃ non est. non autem si aliquis ꝓtermittat significare quod est Vnde aliquis potest occultare suũ peccatum sine peccato. Alio modo capit' hypocrisis ī sacra scriptura. ꝓprie. z est simulatio sanctitatis z iustic̃ quã quis non habet. Et sic hypocrita est qui ꝑ exteriora signa factoꝝ sanctitatẽ aut quãcunqꝫ ꝟtutẽ quã non habet simulat cũ intentione vt aliq̃ credãt eum talẽ esse. Et talis hypocrisis semp ẽ peccatũ. sicut z oẽ mẽdaciũ est peccatũ. Ipsa aũt hypocrisis ẽ mendaciũ in facto. Vñ hypocrisis duo dicit. s. defectũ sanctitat̃ z simulationẽ sanctitat̃ ipsius. Ideo Augꝰ. dic̃ sup ps lxiij. Simulata equitas nõ est equitas sed duplex ẽ iniq̃tas. Est enĩ ibi duplex peccatũ. s. in hypocrita. videlicet iniq̃tas occulta. z falsitas sanctitat̃ in ostẽsione.

F Hec autem hypocrisis ꝫ q̃q̃ ꝑsonis se inflectere solet sepius. Primo in hereticis · de quo Matth · vij · Attendite a falsis ꝓphis qui veniũt ad vos in vestimentis ouiũ · intrinsecus aũt sũt lupi rapaces. Secũdo in fictis clericis ꝫ religiosis. De quibus dicitur : dum ore ꝫ habitu · non corde deo seruire ostendũt : per Christũ Matth · xv · Hypocrite bene ꝓphauit de vobis. Esa · xxix · Populus hic labijs me honorat · cor aũtẽ eorũ longe est a me. Et Matth · xxiij · Vę vobis scribę ꝫ pharisęi hypocrite qui claditis regnũ celorũ ante hoies · vos enĩ non intratis scilicz male viuendo · neq̃ introeuntes sinitis intrare · scilicet per exempla mala eos inficiendo. Tertio in fictis iudicibus ꝫ scabinis ac dñis tp̃alib⁹ · qui cũ iusticiaz deberent defendere · ꝫ seb⁹ facere ꝑtendant · intrinsec⁹ sũt pleni dolo ꝫ auaricia. De quib⁹ Matth · xxiij · Vę vob scribę ꝫ pharisęi hypocrite qui mũdatis quod deforis est calicis ꝫ parapsidis · intus autem pleni estis rapina ꝫ ĩmũdicia. Vę vobis scribę ꝫ pharisei hypocrite q̃ similes estis sepulcris dealbatis quę forꝫ apparent hoĩb⁹ speciosa · intus ꝛo plena sũt ossib⁹ mortuoꝝ ꝫ oĩ spuricitia. Quarto in fictis viduis ꝫ ꝛginib⁹ quę in delitijs viuentes vel nequitijs alijs ꝑhonorari volũt. Unde Job · xx · Si ascenderit vsq̃ ad celos superbia eius · ꝫ caput ei⁹ nubes tetigerit · quasi sterq̃liniũ in fine perdetur. Quinto in paupib⁹ ficte mẽdicãtibus. De quib⁹ Luc · xx · ait Christ⁹ : Attendite a scribis qui volunt ambulare in stolis · ꝫ amãt salutatiões in foro ꝫ ꝓmas cathedras in synagogis · ꝫ ꝓmos accubitus ĩ ꝓuijs : q̃ deuorãt domos viduaꝝ simulãtes lõgã oꝛonẽ hi accipiẽt dãnationẽ maiorẽ B Sed quomõ cog̃scit quis hypocrita esse. Rñ · Aug̃ · super illo Luc · vj · Non potest arbor bona fructus malos facere ꝛc · q̃ a tribus cognoscunt hypocrite. Primũ est · bonoꝝ oppressio vel persequẽdo · vel detrahendo. Omnes enĩ hypocrite detractores sunt · Secũdũ est facilis reꝑhẽsio alioꝝ · quod faciũt vt videantur habere çelum. Tertiũ est impatientia in adũsis. Super oẽs enĩ mouentur ꝫ offendunt ad contumelias sibi dictas · quia quęrunt gloriam · ideo volent ad contumeliã. Unde dic̃ Hiero. Non quęras gloriam ꝫ non volebis cuz ingloriosus fueris · qui laudem non appetit · non sentit contumelias. C Sed dices. Sunt ergo mali religiosi vel clerici hypocrite. Rñ · Tho · Habit⁹ sanctitatis puta religionis vel clericatus significat statum quo quis obligat ad opera ꝓfectionis · ꝫ ideo cum quis habitum sanctitat̃ assumit intendens se ad statuz ꝓfectionis transferre · si per infirmitatem deficiat · non est simulator vel hypocrita quia non tenet manifestare suũ peccatuz sanctitat̃ habitũ deponẽdo. Si aũt ad hoc habituz sanctitat̃ assumeret vt se iustum ostenderet · esset hypocrita ꝫ simulator. Unde Greg̃ dicit · xxxj · moral · Sũt nõnulli qui ꝫ sanctitat̃ habitũ tenent · et ꝓfectionis merita exequi nõ valent · hos nequaq̃ credendũ est in hypocritarũ numero currere · quia aliud est infirmitate peccare aliud malicia C Sed iteruz J dubitares : Utrum aliquis simulãs sanctitatem ad honorem dei ꝫ ędificationẽ proximi peccet : Rñdit Pe · de tharentasia in quodlib · Dupler est simulatio. Quędam quę fit ab aliquo vt iniq̃tas sua palliet̃ur · ꝫ ipse ab hoĩbus laudet̃ur ꝫ bonus reputet̃ur ꝫ hęc est peccatũ. Alia fit ad dei honorem ꝫ ꝓximoꝝ ędificationem · vt si aliquis religiosus maiorem religionẽ ostendit coram ꝛcularib⁹ q̃ coram suis fratribus vt ipsi magis ędificent̃ur · iste non peccat · sed meret̃ur · hęc ille. Exemplum in beato Dñico per quadragesimã in panez aquą cũ socio ieiunante

vt hereticos ꝓuerteret. Et sic epus Oxoniensis Didacus olim contra hereticos Albienses hortabat abbates, eadē intē-
K tiōe vt pedes irēt in pauptate. ¶ Quo ad secundū ꝑncipale notandū scōm Tho. ꝙ hypocrisis secūdo modo sūpta aliqñ est peccatū mortale. z aliqñ venia-le. Qñ autem sit mortale vel veniale est attendendū ex fine quē ipse fingens intendit. Si nāqz talis finis est cōtra charitatem est peccatū mortale: Sicut cum quis simulat sanctitatē vt falsam doctrinam seminet. in qua sibi non tā cito crederetur nisi sanctus z iustus appareret. q̄ les sunt cōmunit hereticī. Propter qđ dicit dñs Matth. vij. Attendite a falsis ꝓphetis qui venūt ad vos in vestimentis ouiū. intrinsecus autē sunt lupi rapaces Vel cum quis simulat sanctitatē vt dignus adipiscat ecclesiasticā dignitatem. vel vt adipiscat alia tpalia quęcūqz cuz damno aliorum. Vel simulat sanctitatem vt familarior fiat alicui mulieri alienę. vt eā ꝑ h̄ decipiat z ī suū ꝓsensū alliciat. z sic ꝺ alijs huiusmōi finibꝫ q̄ sūt ꝓ charitatē dei vl ꝓximi. Hęc videt eē mēs scī doctoris. Unde z Udalricus. li. vj. trac. iij. c. xxviij. dicit. Cum aliquis simulat sanctitatem quaz non habet ꝓpt hoc vt detur ei aliquid Sicut illi de quibus Matth. xxiij. dicitur. Vę vobis hypocrite qui comeditis domos viduarū. peccatum mortale est. quia rapit quod debetur sancto quia qđ dat ei datur in nomine iusti. Itez qñ talē simulatioē facit ex insatiabili auaricia. Si aūt aliquis ꝓ sua necessitate simulet ampliorez indigētiam q̄ habeat. non est hoc mortale peccatum. sic faciunt illi cōmunit q̄ trutāni vocantur. De his enim dicit Chryso. ꝙ talis simulatio potius est culpa diuitum q̄ pauperum. qui ex sui indigentia ad h̄
L compelluntur ¶ Si autem ꝑm Tho. finis intentus nō repugnat charitati. tūc manet veniale. vt cum quis fingit solum quia delectat in sic fingēdo. De q̄ dicit phus. iiij. ethi. ꝙ magis videtur vanus q̄ malꝰ. vel si fingeret ꝓpter iocū. Eadē enī ratio de fictione z mēdacio. vt dictū est precedenti capitulo. Tamen siue hypocrisis sit veniale siue mortale peccatū. est periculosum. z multiplicit nociuū. vt patet primo ex verbis Christi. qui hypocritas fere pę alijs impugnauit. Mat. xxiij. septemplicit. z Matth. vj. Exterminat enī facies suas vt appareant hoī-bus ieiunantes. Et Luc. xj. Attendite a fermēto phariseoꝝ quod ē hypocrisis. Et Mat. vij. Hypocrita eice ꝓmū tratē de oculo tuo. Secūdo. quia raro ad melius conuertunt. Tum quia se bonos putant alioꝝ laude delectati. Job. xxxvj. Uincti non clamabūt. glo. quia humanę laudis auiditate supati sanctos se eē miseri etiam cum in peccatis morent putant. Tum quia spūssanct eos fugit sine quo conuerti non possunt: Sap. ꝓ. Spūsscūs disciplinę effugiet fictuz: Tū etiam quia diabolus noscitur esse in eis z dormit Job. xl. Sub vmbra dormit in secreto thalami. scilicet ī quo nullus fructus. stipsvacuus z radix in limo laudis est fundatus. Tertio quia sunt similes sterq̄linio niue tecto. sepulcris pulcris cadaueribꝫ plenis. vulpibꝫ quaruz pellis ē bona z carnes inanes. Simoni qui angariatus crucem dñi portauit. z vulpi q̄ se mortuam fingit quoadusqz cornicem capiat. Cygno qui exterius est albus. caro autem eius nigra. ¶ Quo ad ter-M tium ꝑncipale queritur. Utruz ironia per quam aliquis minora de se fingit sit peccatum. Responsio ꝑm Tho. secunda ij. q. cxij. Qz aliquis ꝺ se ipso minora dicat potest contingere duplicit. Uno modo salua veritate. dum scilicet maiora q̄ sunt in seipsis reticent. quędaz ꝙo minora dicunt z de se proferunt. quę tamē

in se esse cognoscunt. Et sic minora de se dicere non pertinet ad ironiam · nec etiã est peccatum ꝑm genus suũ · nisi per alicuius circũstãtię corruptionẽ. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinãs: puta cum asserit aliquid vile de se quod in se non cognoscit · aut cum negat de se aliquid magnũ quod tamen percipit ĩ se ipso esse · ⁊ hoc pertinet ad ironiã · ⁊ est sp̃ peccatum. Vnde Aug. li. de verbis dñi Cum humilitatꝭ causa mẽtiris · si nõ eras peccator anteq̃ mentirerꝭ · mẽtiendo peccator efficieris. Et si obijcis illud Greg. ad Augustinũ angloruz episcopũ: Bonarũ mẽtiũ ẽ ibi culpas agscẽ vbi culpa non est: Respondet Tho. Qr ad bonitatem mentis pertinet vt homo ad iusticię perfectionẽ tẽdat · ideo in culpam reputat non solum si deficiat a cõmuni iusticia quę vere culpa est · sed etiam si deficiat a iusticię perfectione quę qñq̃ culpa non est. Non autem culpaz dicit quod pro culpa nõ recognoscit · quod ad ironię mendaciũ ꝑtinet. Nota tamẽ ꝙ ironia per defectum ꝓprie opponitur iactantię · quę ambo consistunt in verbis · in factis autem videtur aliquid opponi hypocrisi per diminutionẽ suo modo sicut de ironia.

Capitulum · XVI ·

Duodecimo prohibet̃ pręsumptio · siue sit nouitatum siue alia. Vnde Ecd. xxxvij · O p̃sumptio nequissima vñ creata es · glo · a mala volũtate · scilz deficiente. A Ubi notandum ꝙ p̃sumptio quędã est bona · q̃ scz in quibusdã id qđ in nob̃ est facimus ⁊ de residuo in diuinũ auxiliũ speram⁹ ⁊ de deo p̃sumim⁹. Alia mala qua q̃s de se inordinate ⁊ nimis cõfidit. De vtraq̃ dr̃ Judith · vj · Qui nõ deseris p̃sumẽtes de te ⁊ de se p̃sumẽtes humilitas. Mala pręsumptio est duplex. Quędam vocatur p̃sumptio nouitatũ · quę est filia inanis glorię ꝑm Greg. Alia est p̃sumptio respectu alioꝝ illicite quę etiã nõ habent nouitatẽ seu ãmirationẽ specialẽ. Itẽ quędam est p̃sumptio quę est pctm̃ in spiritum sanctũ. Alia est peccati alleuiatiua. De quib⁹ duab⁹ habes · s̃ · in p̃mo pręcepto · videlicet de spe. Est igit̃ p̃sumptio q̃ntuplex. Prima bona đ meritꝭ vel đ dei bonitate ꝯfidẽtia hũilis. Secũda peccati excusatiua in parte · sed bene faciendi ꝓtelatiua. Tertia p̃sũptio gnãlis. Quarta specialis · quę dicitur nouitatũ p̃sumptio. Quinta peccatũ in spm̃ sanctum.

De presumptione igitur nouitatũ: Primo aduertendũ · ꝙ nouitatuz inuentio est triplex. Quędam licita ⁊ virtuosa · vt modus acq̃rendi ꝑfectionẽ vitę spũalis. Sic Samuel cuneos reperit ꝓphetarũ. Dauid cantorũ numerũ. Helias anachoresim · ĩ veteri testamẽto. In nouo Johannes baptista. Item Maria ⁊ Joseph matrimoniũ virgineũ. Antonius monachatũ · vel potius Christus vel Johannes baptista ꝑm Chrysostomũ. Alia est vana sup̃flua vel modicum peccatũ · vt ĩutilit̃ in artib⁹ laborãdo · ĩ alchimia ⁊ ĩ alijs experiẽtijs vltra q̃ oportet se occupando. Tertia est nouitatum inuentio vitiosa · qua nouus peccandi modus reperitur per quem alij ꝓficiẽtes in malis imbuunt̃. B Secundo notandũ ꝙ hoc vitiũ multis generib⁹ hominũ se inflectit. Primo in hęreticos · q̃ de suo ingenio p̃sumẽtes noua cõfingũt Secũdo in religiosos q̃ contra vel supra statuta senioꝝ sicut pharisęi singularia quędã interdũ cõfingũt visiones · vt sancti appareãt ⁊ similia. Tertio in artifices męchanicos: vt sutores · sartores · fabros ⁊ etiam hoĩes se sup̃be vestientes. Quarto mercatores cuz ꝯctib⁹ raris · cambijs · C

reemptionibꝫ·vitalicijs·⁊ similibꝫ vanis·
nam cũ per vsuram manifestã lucrari nõ
audeant·per auaros contractꝰ tanq̃ va-
rij vijs ad lucrũ tendũt. Quinto iudices
scabini·aduocati·⁊ huiusmõi nouis mo
dis iusticiã defendentes. Sexto dñi tẽ-
porales nouos modos illicitos exactio-
nandi reperientes·in tatijs·in steuris·⁊ in
similibꝫ. Septimo clerici ⁊ religiosi no-
uos modos cantandi theatricos ꝓpter
questũ vel ob apparentiã reperientes.

D· **Tertio notandum** qñ sit mortale.
Nam qñ aliquis p̃sumit aliq̃d inuenire
de scientia·vt nouos errores·vt alios in
errorẽ ducat·vel nouos modos quibus
alios notabilit̃ deprimat·vel exactionez
indebite ĩueniat·vel in finẽ q̃ tendit vt ĩ
mortale peccatũ aliquẽ inducat: In his
⁊ alijs qñ charitati dei vel proximi repu
gnat·sicut sup̃ dictum ẽ·mortale pecca-
tum est. Et quia q̃s particeps efficitur in
malis sequẽtibꝫ quę q̃s p̃mo ĩuenit·val
de latum peccatũ est ⁊ periculosũ nouita
tum inuentio illicita·vt inuentores vesti-
um superbię deseruientiũ·nouarũ canti-
E· lenarũ·⁊ similiũ. ¶ **Quarto notan-
dum** ꝙ q̃uis non semp̃ sit peccatũ mor
tale nouitatũ inuentio·tamẽ periculosũ
est vt ostendunt plura. Primo vt dictũ
est·ꝙ aliquis tot maloꝝ hic per peccata
⁊ in futuro per pęnas particeps efficitur
quot malis alijs futur⁊ p̃sentibꝫ hoĩbus
occasionẽ p̃ inuẽtionẽ nouã ammĩstrat
Secũdo qꝛ oẽs inuentores nouitatũ il-
licitarum oẽs mali fuerunt ⁊ filij homi-
nũ. Nam p̃mꝰ inuẽtor auaricię fuit Ca-
yn·qui p̃mꝰ ciuitatẽ fecit Geñ·iiij·iniuri-
am faciens illuc fugit·mẽsuras fecit·⁊ ter-
minos in agris statuit. Ab isto Cayn se-
ptimo g̃du descendit Lamech·q̃ primꝰ
bigamiã repit·⁊ sic primus adulter fuit.
Huius filij ⁊ filię oẽs vere curiosas artes
reperierũt·vt habes Geñ·iiij·qꝛ eius filiꝰ
Jabel pat̃ fuit habitantiũ in tentorijs.
Tubalcayn primꝰ sculpturas minorali-
um curiosas fecit. Noẽma filia·p̃mo va-
riam texturaz reperit·cũ a p̃ncipio a deo
aĩaliũ pellibꝫ cooperimẽta fuerint ordĩa-
ta. Tubal ipse fuit pat̃ canẽtiũ in citha-
ra ⁊ organo. Hęc oĩa Geñ·iiij·et li·ij·spe
cu·histo·Vincentij. Hi etiam cũ omni
sua cognatione diluuio interierũt. Ter-
tio·quia oẽs qui postea auxerũt·vel di-
latauerunt nouitatũ inuẽtiões mali fue-
rũt ⁊ miserabilit̃ mortui·vt ex martinia-
na patet historia·vbi legitur·ꝙ Tullius
hostilius tertius de primis regibus rho-
manoꝝ scilicet post Rhomulũ secũdus·
qui primus purpura est vsus·⁊ tandem
cum tota domo sua fulmine arsit. Nero
imperator q̃ntus ab Octauiano qui pi-
scabat̃ retibꝫ aureis quę sericis funibꝫ ex-
tendebant̃·nullam vestem bis induit·so
leas argenteas mulis fecit·tandem a rho
manis de palatio fugatꝰ extra rhomã se-
ipsum interfecit ⁊ a lupis dicit̃ cõmestus
Aurelius imp̃ator rhomanꝰ p̃mũ apud
rhomanos diadema capiti inuexit gem-
mis·fulmine corripit̃ sed non morit̃·tan-
dem fraude serui sui occisus est. Diocle-
cianus imp̃ator primꝰ gẽmas vestibus
calciamẽtisq̃ ĩmisit·cũ oẽs retro p̃ncipes
sola purpura vterentur·tandem veneno
perijt. Tarquinus superbus rex rhoma-
manoꝝ a Rhomlo septimꝰ·excogitauit
oĩa tormentoꝝ genera: catenas·tormen-
ta·carceres·compedes·exiliũ·⁊ huiusmo
di·hic ꝓpter Tarquiniũ filiũ suũ qui Lu
cretiam nobilez fęminã corrupit a regno
⁊ a rhoma est expulsus in exilium·hęc de
Martiniana. Itẽ Simon magꝰ vola-
re volens corruit. Itẽ Ethierus mona-
chus postea·p̃mo inuenis ingeniosus vo-
lare volẽs cecidit nõ mortuus·s̃ cõfra-
ctis pedibꝫ: vt refert Vincẽtiꝰ ĩ spe·histo
Ecce q̃mõ oẽs curiositatũ inuẽtores gra
uiter puniti sunt.

Capitulum XVII

A Credecimo hic prohibetur p̄ciositas vestiū q̄ ex sup̄bia inanigloria vel ex p̄sūptiōe p̄cedit. Modestia enī vt Ambrosius·li·p̄ de offi·dicit·circa exteriorē cultū seu ornatum consistit cui opponitur īmodestia Circa quod p̄mo videndū de illicitis vestimentis. Secundo de his quę dissuadent taliū superbiam. Tertio an vilitas vestiuz sit laudabilis. **Quantum** ad primū est dubiū·vtrū circa exteriorez ornatū possit esse virtus ⁊ vitiū. Rn̄·Tho· secūda·ij·q·clxix· In ipsis rebꝫ exterioribus quibꝫ homo vtitur non est aliquod vitiū sed ex parte hoīs qui īmoderate vtitur eis·sed quia quidam dicūt ꝙ cum in corde sit virtus·non aūt in vestibus·pōt quis ęque deferre tunicam p̄ciosam ⁊ in habitu sęculari latere cor humile·sicut ī humili veste econuerso ⁊ ouili cor lupinū potest latere. Idcirco tria sunt notāda.

B **Primo** ꝙ circa exteriorem vestitum virtutes consistūt siue exercentur quia licet omnes virtutes subiectiue sint in aīa ⁊ essentialit̄·tamē circa actꝰ exteriores exercent̄ qui eorum sunt materia. Exempli gratia. Mīa est mentis habitꝰ·ꝫ in distributione pecuniaruz exercet̄. Sic fides confessione. Sic etiam humilitatē ⁊ simplicitatē nominat Andronicus·dicit Tho· Habitus moderatiuos vestimentoꝝ. Vnde sicut stultum est dicere: Si cor est misericors nulla vis de operibus mīę exterioribꝫ. Sic etiā dr̄·iiij·eth̄· Eutropelia pōit̄ habitꝰ modificatiuꝰ verboꝝ vel factoꝝ solatiosoꝝ. **Secundo** nota ꝙ p̄ exteriorē vestitū ꝟtutes menti adesse comprobant̄. Vnde si humilit̄ in vestimento p̄cedis ex corde hoc manauit dicente Bernardo in apollogetico. Ex cordis thesauro sine dubio p̄cedit quicquid foris apparet vitioꝝ·scilicz siue virtutum. Vn̄ si p̄ciosū defers vestitum ꝺ corde vitioso processit. Naz ꝑm phm·ij ethicoꝝ·habitꝰ semper inclināt ad actꝰ ex quibꝫ generāt̄. **Tertio notandū** ꝙ p̄ exteriorē vestitū ꝟtutes acq̄runtur patz·qꝛ studēdo ⁊ legēdo scientia acq̄ritur. Et eadē ratione humilia vestimenta portando humilitatꝭ habitus acquiritur·patet igitur q̄z fatue dicant qui inq̄unt: Si cor bonū est nulla vis erit in vestimento

C **Dubitat̄ secūdo.** Vtꝝ vestes p̄ciosas deferre sit peccatū. Rn̄detur ꝙ sic. Vnde sup̄ illo Luc·xvj· Induebat̄ purpura ⁊ bysso·dicit glo·Greg Si cultus p̄ciosarū vestiū in culpa non esset sermo dei non tam vigilant̄ exp̄meret·ꝙ diues purpura ⁊ bysso īdutꝰ apud inferos torquebat̄. Et p̄batur ratione. Quia p̄ciosū dr̄ relatiue·⁊ ita sonat p̄ciositas in excessum ꝓprij modi·imo includit corruptionē modi circa ꝓpriū statum·sed corruptio vel excessus modi est peccatū·dicit Augꝰ·li·ꝺ natura boni·peccatum cōsistit ī corruptione boni quod consistit ī modo·specie·⁊ ordine.

D **Dicit tamen Tho**·vbi sup̄. Si illi qui ī dignitatibꝫ constituunt̄·vel etiā ministri altaris p̄ciosioribꝫ vestibꝫ q̄z cęteri induuntur·h̄ non ē ꝓpter sui gloriā·sed ad significandā excellentiaz sui ministerij vel cultus diuini·⁊ ideo in eis non est vitiosum. Et ꝑm Pe·de pa·in·iiij·dis·xxiiij· p̄ciosa vestis ad pompā mūdi est in culpa·sed ad honorem dei portata est latria De hac materia dicit Alexander de hal· in sūma sic. Uti p̄ciosis vestibꝫ est in se malū·eo ꝙ vsus vestis debet esse ad necessitatē non ad curiositatē vel voluptatem·p̄ciositas aūt vestis curiositatē dic̄ ⁊ ideo in se malū est. Vnde·j·Timoth̄· vj· Habētes alimēta ⁊ quibꝫ tegam̄ his contenti simus·glo· Qui vltra tendit malū inuenit. Potest aūt bn̄ fieri vt cuz aliquis vtit̄ preciosis vestibus ex officio

dignitatis: vt reges ⁊ nobiles ⁊ eis assistē
tes. qui licet pauperes sint. vtunt' tamen
p̄ciosis nō ad ostētationē sui vl' honorē
s̄ ad honorē dn̄oꝝ suoꝝ. Silit' ⁊ mlieres
cū vtunt' p̄ciosis vestib⁹ non ad ostenta-
tionē sui vel ad voluptatē carnis. sed tm̄
vt placeant viris suis. vti p̄ciosis nō est
eis peccatū. Et si dicis. ꝙ oīa facta sunt
ꝓpter hominē. Dicendū licet hoc verum
sit. tamen p̄ciositas vestiū non est facta
ꝓpter statum oīum hominū. sed ꝓpt' eos
quib⁹ cōuenit ex officio dignitat⁹. h̄ Ale-
xander de hal'. Et post pauca dicit: Et
licet mulieres ornari auro ⁊ margarit⁹ in
se malū sit ꝓpter cōiunctionē act⁹ ad ma
teriā indebitā. eo ꝙ mulier cum sit facta
ad dei imaginē non debet quęrere deco-
rem ex artificio: Tamē qn̄ de voluntate
maritoꝝ faciunt vt cōseruent eorū grati-
am. vel vt morem regionis vel ciuitatis
obseruent. cū modestia tamē. vel vt gra-
dum dignitat⁹ obs̄uēt. excusant' a pecca-
to. Sicut de Hester legit' Hester. v. ꝙ
induta erat regalib⁹ indumētis. Habe-
bat etiā coronam in capite suo quam nō
gestabat causa sup̄bię. sed vt gradū di-
gnitatis obseruaret. Hester. xiiij. hęc ille
E ¶ Sed quid de virginib⁹ vel de illis
quę maritos non habent. Rn̄. idem. Si
virgo nō ꝓponat nubere. peccat grauiter
se p̄ciosis ornando nisi hoc faciat vt con
seruet gradū dignitat⁹. quia in tali virgi-
ne debet esse ornatus simplex nō p̄ciosus
sicut dicit Hiero. quę scilicet nesciat esse
pulcra. ⁊ quę negligat formę bonū ⁊ ꝓce-
dens ad publicū. non pectus aut collum
denudet. nec pallio reuelato ceruicē ape-
riat. sed quę celet faciē. Virgo enī dum
virgo est cogitet quę dei sūt. vt dicitur. j
Cor. vij. Si aūt ꝓponit nubere non pec-
cat se p̄ciosis ornādo vt placeat illi cui ꝓ
ponit nubere. moderate tamē. vt non ꝓ-
uocet ad libidinē sed in se habeat decen-
tiam muliebrē. Vnde. j. Cor. vij. Vir-
go non peccat si nubat. ergo nec ornādo
vt nubat. hęc ille. Huic concordare vi-
detur Aug⁹ ad Possidoniū in epistola
Nolo inquit de ornamentis auri vel ve-
stis pręproperā habeas in ꝓhibēdo sen-
tentiam. nisi in eos qui neqꝫ coniugati
neqꝫ coniugari cupiētes cogitare debent
quō placeant deo. Illi autem cogitāt q̄
sunt mundi quō placeant. vel viri vxori-
bus. vel mulieres maritis. nisi ꝙ capillos
nudare fęminas quas etiam velare ca-
put apostolus iubet nec maritatas decet
¶ Ex premissis patet ꝙ p̄ciositas ve- F
stiū nouem generib⁹ hominū plus ⁊ mi-
nus conceditur. Primo sacerdotib⁹ in
diuino officio concedit'. ⁊ in eis est cult⁹
latrię. ⁊ quibus competit ex officio digni-
tatis. sicut dn̄s papa. vt dicit Alexander
vbi prius. vtitur p̄ciosis ex officio digni-
tatis scilicet rhomani imperij quā digni-
tatem Constantin⁹ dicit' rhomanę eccle-
się contulisse. vnde in signum huius dn̄s
papa defert signa imperialia. Secundo
reges ⁊ nobiles ⁊ eis assistētes etiā si sint
pauperes. Tertio quicūqꝫ alius qn̄ h̄ ex-
igit consuetudo regionis. ⁊ mores eoruꝫ
inter quos aliqui viuūt. tūc enī possunt
p̄ciosis vestibus vti. s̄m Tho. ⁊ Alexan.
Vnde dis. xlj. dicitur. Sicut ī cibis mo-
res eorum cū quib⁹ viuim⁹ obseruare mo
nemur. sic de indument⁹ intelligendū est.
⁊ loquit' specialit' de clericis. Clerici etiā
qui non habent de p̄rimonio crucifixi. s̄
tm̄ viuunt d' ꝓprio p̄rimonio possunt vti
p̄ciosis vestibus ea intentione vt seruēt
gradum suę nobilitat⁹. Qui autez viuūt
de patrimonio crucifixi. vel sunt in sacr⁹
ordinib⁹ constituti. peccant vtendo vesti
bus p̄ciosis nisi eis cōpetat ex officio di-
gnitatis. vt de papa dictuꝫ fuit. Vnde
super illo Matth. iij. Johānes habebat
vestimentū. glosa. Seruus dei nō debet
habere vestimentū ad decorem vel ad de
lectationē sed tm̄ ad tegendū nuditatez

Et·xxxj·q·iiij. Dis iactãtia 7 iactã corporalis aliena est a sacrato ordine. Dẽs ergo epos 7 clericos qui se fulgidis 7 claris vestimẽtis ornant emendari oportet. Item dis·xlj·pfimoniã cum veste humili non reprobam⁹·sicut 7 ornatum pter corporis diligentiã infucatũ laudamus· dissolutos 7 fractos vestib⁹ non recipim⁹ Nec obstat illud·1·Pe·ij·Vos estis genus electũ regale sacerdotiũ. Ex q̃ videtur q cum habeant dñationẽ in populo ratione dñationis possunt vti vestib⁹ pciosis· Rñ·q licet aliqui habeãt dñationẽ in populo·quia tamen eis data est in elemosynã·non tenent causa dñationis talis vti vestib⁹ pciosis·possunt tamen clerici vt ꝓmissum est vestibus pciosis vti ex officio dignitatis·vel ꝑm patrię consuetudinẽ·moderate tamen·7 his exceptis quę expresse ꝓhibentur ex·iij·de vita 7 honesta·cle·vbi dicitur. Pannis rubeis aut viridib⁹ clerici non vtant. Corrigias auri vel argenti ornatũ habentes non ferant sed neq annulos nisi quibus cõpetit ex officio dignitat̃·hęc oĩa Alexan·Quarto cõiungatę possunt vti vestimentis notabilib⁹ ꝑm suũ statũ. Quinto virgines nupturę vt dictũ est. Sexto virgines nobiles etiã non nupturę. Vn de Cecilia intus cilicio 7 extra aureis vestibus tegebatur. Septimo viduę nupturę eadem ratione· sicut virgines nupturę. Octauo humili habitu 7 decenti vti debent virgines 7 viduę in castitate viuere volentes·non superbo. Nono religiosi mime. B. Dubitatur tertio· quot modis in vestitu quis peccare possit. Rñ·ꝑm Tho·multiplicit̃·taz in ĩmoderantia q̃ in defectu · inter quę virtus mediuz tenet·quę modestia dicit̃. Igit̃ peccatur duodecim modis in ĩmoderantia. Primo modo ꝑ compationez ad consuetudinẽ hominũ cum quibus aliq̃s viuit. Vnde dicit beatus Aug⁹·iij·ꝓfes. Quę contra morem hominũ sunt flagicia pro morũ diuersitate vitãda sunt vt pactum inter se ciuitatis 7 gentis consuetudine vel lege firmatum nulla ciuis aut peregrini libidine violet̃. Turpis enĩ est pars oĩs vniuerso suo non congruẽs. Ex quo patet·q peccant nouaruz incisionũ inuentores in vestib⁹ 7 alijs pegrinis modis se vestientes· qz contra cõsuetudinẽ faciunt. Et sub isto continet̃ extraneitas vestiũ·id est· cũ q̃s vult hĩe vestes alijs dissimiles. Vnde Sophonię·ꝑ. Visitabo super ꝓncipes 7 sup filios regis et super oẽs qui vestiti sunt 7 induti veste peregrina. Secundo modo potest esse ĩmoderatio in vsu taliũ rerũ ex inordinato affectu mẽtis·ex quo q̃q cõtingit q homo nimis libidinose vtatur talibus·siue ꝑm consuetudinẽ eorum cũ quibus viuit·siue etiam ꝑter eorum cõsuetudinẽ. Et fit per supabũdantiã tribus modis. Vno modo per hoc q homo ex superfluo cultu vestium gloriaz hominũ quęrit·put scilicet vestis 7 alia huiusmodi pertinent ad quendam ornatũ·vt patuit in pbatione per Bregi·in secũdo dubio. Nemo quippe vestimenta pręcipua vel pciosa scilicet excedẽtia statum ꝓpriũ nisi ad inanẽgloriaz quęrit. Nemo vult etiam ibi pciosis vestib⁹ indui vbi a nemine potest videri. Quarto modo ꝑm q homo per supfluũ cultũ vestiũ q̃rit delitias ꝑm q vestes ordinant̃ ad corporis fomentũ. Et ideo mollities vestiũ est vitiũ. De quo Matth̃·xj· Qui mollib⁹ vestiuntur in domib⁹ regum sunt. Vbi Bregi Nemo estimet in fluxu atq in studio pciosarũ vestiũ peccatũ deesse· quia si hoc culpa non esset·nullo modo dñs Johannem de vestimenti sui asperitate laudasset. Hãc mollitiẽ Chrysosto·super aplm etiam ĩ mulieribus reprobat eas ostendens non semper naturalit̃ delicatas esse·ß ex ꝓsuetudine mala vt apparet

in rusticis fęminis dura sustinentib⁹ ⁊ in delicatis virginib⁹. quę cilicio corp⁹ domabant. **Quinto** modo ꝑm ꝙ nimiã sollicitudinẽ quis apponit ad exterioruꝫ vestium culturã. etiam si non sit aliqua inordinatio ex parte finis. Vñ in vitas patrũ quidam pater videns ornatã meretricẽ fleuit. ⁊ quęrentib⁹ cãm ait: Duę res me flere faciũt. istius mulier. perditio ⁊ ꝙ deo meo nunq̃ꝫ tanto studio meam aĩam ornaui. Itẽ de sancto Nõno epo ibidem similiter legit. ꝙ visa ornatissima meretrice Margareta noĩe. fleuit ob secundã causam dictam. Has q̇nq̃ꝫ ponit Tho. **Sexto** superfluitas in q̃ntitate continua. vt sunt qui nimis longas vestes portant. terram coopientes. pulueres suscitantes. pulices colligentes. ⁊ dęmones interdũ vehentes. Exemplum de patre vidente diabolũ ridere a quo causam quęrens. Rñ. dęmon: Sociũ meuꝫ in cauda mulieris equitãtẽ vidi. ⁊ in tractu lutum incidere. Et de alio solitario legim⁹. ꝙ ꝑ pauꝑtate matta vestem prolongauit. ⁊ vocem audiuit: Si amplius posses grãdiora faceres: Sic q̇dam viri vt longiores sint faciũt. ⁊ calopedia alta induũt. cõtra quos ꝑs. Neq̃ꝫ in tibijs viri beneplacitũ erit ei. Et .j. Reg. xvj. cum pater Dauid ꝑsentaret heliab primogenitum tãq̃ꝫ regno dignũ Samuel. dixit deus ad Samuel. Ne respicias vultum eius ⁊ altitudinẽ staturę ei⁹ qm̃ abieci eum. nec iuxta intuitũ hominũ iudico. **Septimo** suꝑfluitas in q̃ntitate discreta qui volũt habere diuersa paria vestiũ. ⁊ poti⁹ a tineis comedi q̃ꝫ christum indui. cõtra quos Jacobi. v. Agite nunc diuites ⁊ plorate vlulantes in miserijs vr̃is q̃ eueniẽt vob. diuitię vr̃ę putrefactę sunt ⁊ vestimẽta vr̃a a tineis cõmesta. Berñ. Clamant nudi. clamãt famelici conquerunt vobis frigore ⁊ fame miserabilit laborãtes: q̇d ꝯferãt tot mutatoria vestiũ extensa in particis vel plicata in manicis. **Octauo** materię preciositas in serico. auro. vel argento. Vbi nota quõ defecit in curiositate humana industria. Primo fuit vestis pellis cum lana. quia Geñ. iij. dicitur: Fecit deus Adę ⁊ vxori suę tunicas pelliceas. Secũdo ꝓcessit ad puram lanam q̃ leuior est pelle. quã artem Noẽma reperit filia Lamech primi adulteri. Tertio ꝓcessum est ad cortices herbarũ. scilꝫ ad linũ. Quarto ad stercora vermiũ. s. sericum. Quinto ad aurifigiũ ⁊ ad lapides preciosos. qui nũq̃ꝫ viui fuerũt. nec pars rei viuentis. **Nono** coloris varietas. Nam clericis prohibetur color viridis. ⁊ rubeus ⁊ varius. Ratio. quia deus naturam velleris in neutro sic colorauit. Exemplum. Quędam deuotissima virgo talia ferre noluit dicens: Ouis quę nũq̃ꝫ peccauit naturali contentat colore: Cur ego q̃ peccaui vtar precioso? **Decimo** vestẽ habẽdi iniusta importunitas. Volentes enĩ vestiri suꝑflue. occasionẽ dãt ꝙ pecunia acquiritur arte illicita. Vnde Hiere. ij. In alis tuis ĩuent⁹ est sanguis aĩarũ pauperũ ⁊ innocentũ. **Undecimo** ex parte defect⁹ habit⁹ fit reꝑhensibilis dupliciter dicit Tho. ꝑm affectum. Vno modo ex negligẽtia hoĩs q̇ nõ adhibet studiũ vel laborẽ ad hoc ꝙ exteriori ornatu vtatur ꝑm ꝙ oportet. Vñ phs dicit. vij. ethi. ꝙ ad mollitiem ꝑtinet ꝙ aliquis trahat vestimentũ ꝑ terrã. vt nõ laboret eleuãdo ipsum. **Alio mõ** ⁊ est duodecim⁹. ex eo ꝙ ipsum defectũ exterioris cultus ad gloriaꝫ ordinat. Vnde dicit Aug⁹. in ꝑmone dñi in mõte. Nõ in solo rerũ corporearũ nitore atq̃ꝫ pompa. ꝫ in ipsis sordib⁹ ⁊ lutosis esse iactantiam. ⁊ eo ꝑiculosiorẽ q̇ sub noĩe seruitutis dei decipit. Et phs dic̃. iiij. ethi. ꝙ et suꝑabũdantia ⁊ ĩmoderat⁹ defectus ad iactantiã ꝑtinẽt. Ideo de beato Aug.

dicitur· ꝙ nec vestes nimis preciosas· nec nimis abiectas hr̄e voluit· quia ī vtroqꝫ hoīes suam gloriam quęrūt.

Capitulum XVIII

A Dubitatur vtrum mulieres peccēt mortalit̄ in superfluo ornatu. Rñ. Tho· vbi supra. Circa ornatū mulierū sunt eadeꝫ attendenda· quę supra cōmunit̄ dicta sunt circa exteriorē cultum· videlicet q̄nqꝫ p̄ma· ⁊ duo vltima· ⁊ insup̄ quoddā aliud speciale· scilicet ꝙ muliebris cultus viros ad lasciuiā ꝓuocat· ſm illud Prouerb· vij Ecce mulier occurrit illi ornatu meretriceo pręparata ad capiendas animas· potest tamem mulier licite operam dare ad h̄ vt viro suo placeat ne per eius contēptum in adulteriū labatur. Vñ· j· Cor· vij· Mulier quę nupta est cogitat q̄ mūdi sunt· quō placeat viro. Et ideo si mulier cōiugata ad hoc se ornet vt viro suo placeat· potest hoc facere absqꝫ peccato. Vnde· j· Timoth· ij· dicit apl̄s. Mulieres ī habitu ornato cū reuerētia ⁊ sobrietate ornantes se non in tortis crimīb̄ nec auro nec margarit̄· aut veste p̄ciosa· per quod datur intelligi ꝙ sobrius ⁊ moderat⁹ ornat⁹ nō ꝓhibet̄ mulierib̄· ſ superfluus ⁊ īuerecūd⁹ ⁊ īpudic⁹. Illę aūt mulieres quę viros non habent· nec volunt habere· ⁊ sunt in statu nō habēdi· nō possunt absqꝫ peccato appetere placere virorum aspectib̄ ad cōcupiscendū· qꝛ hoc ē dare eis incētiuū peccandi. Et si quędā hac intētiōe se ornēt vt alios ꝓuocēt ad concupiscētiā· mortalit̄ peccant. Si autem ex quadā leuitate vel ex vāitate ꝓpt̄ q̄ndā iactātiā· nō semp̄ ē mortale peccatum· sed q̄nqꝫ veniale. Et eadē ratio est q̄ntum ad hoc de viris. Et licet mulieres caput nudantes a peccato possint excusari· q̄n hoc non fit ex aliqua vanitate ſ ꝓpter terrę consuetudinez· tamē consuetudo talis non est laudabilis· hęc Tho·

Sed quid de religiosis. Rñ. Vlricus· li· vj· tracta· ij· c· x· Preciositas vestium vel ornatus tūc est mortale peccatum cuꝫ est contra ꝓfessionē alicuius: sicut cum aliquę moniales ꝓfessę paupertatem ⁊ sęculi abrenūciationē ornant se ad modum theatricarū mulierū· vel etiā monachi abiecto habitu religionis suę deferunt habitum clericoꝝ sęculariū· vl̄ cum hoc ꝓcedit ex superbia damnabilit̄· vel ordinatur ad ꝓuocandū alios ad cōcupiscentias illicitas· Inexcusabiles aūt sunt mulieres cum a viris ꝓhibitę nihilomin⁹ īmoderate se ornāt. Patet eniꝫ ꝙ tunc faciunt ex superbia vel ex libidine· peccata autem oīum habentiū incitamentū libidinis ex tali ornatu redūdant in talem ꝑsonam per aggrauationē culpę· hęc Vlricus. B

Sed quō tenebit se vxor ꝓpter maritū suū se ornans ne peccet alijs occasio ruinę exñdo. Rñ. Durā· in· iij· dis· xxxvij· Non solum peccat q̄ dat alijs directe occasionē peccādi ſ etiā q̄ scienter ⁊ absqꝫ iusta necessitate ꝓponit alicui materiā vñ sumit occasionem peccādi· maxime q̄n credit eum dispositum esse ad tale peccatū. Verbi gr̄a. Si mulier credit aliquē male dispositu ad cōcupiscendū eam· si scienter ⁊ absqꝫ necessitate iusta vel debita vtilitate p̄sentet se ei· peccat. Vnicuiqꝫ enī de⁹ mādauit de ꝓximo suo· nō autē displicet satis alicui dānatio ꝓximi q̄ scienter ꝓponit ei materiā vnde sumit occasionē peccandi. C

Sed nunquid est mortale peccatum viris induere muliebria vestimēta· ⁊ econūso mulierib̄ induere vestimētū virile. Rñ. Alexāder vbi sup̄. Virū indui muliebri veste ⁊ mulierē veste virili in se malum est· eo ꝙ vtriqꝫ sexui diuersa indumēta dedit natura· vt dr̄ Deut· xxij· ī glo· sup̄ illd̄. Nō induet̄ ꝛc: tñ excusat̄ D

a peccato cum aliquis hoc facit causa necessitatis. vt si quis quereret ad mortez. et vt occultaret vestimentū acipet mulierē. vel cum mulier vt seruet corporis castitatem. veste viri induitur: sicut legitur de beata Marina z beata Eugenia. Cū autem hoc fit ex consuetudine vt possit licenti⁹ libidinē suā implere vir cū mulieribus z mulier cum viris. sicut aliqñ factū est. vel cū hoc fit vt alij ꝫ videtes ad libidinem puocent. mortale peccatū est. hec Alexan. Cōcordat Tho. vbi ꝑus dicēs Cultus exterior cōpetere debet conditioni psonę ꝑm cōmunē consuetudinē. et ideo de se vitiosum est q mulier vtat veste virili. vel econuerso. Specialit autez hoc ꝓhibetur in lege Deutꝫ. xxij. qz gentiles tali mutatione habitus vtebant ad idolatrię supstitionē. Potest tamē hoc qñq fieri sine peccato. ꝓpter aliquaz necessitatē vel causa occultādi ab hoībus. vel ꝓpter defectum alterius vestimēti. vl ꝓpt aliquod aliud huiusmodi. ꝫ Tho.

E Sed quid de mulieribꝫ se colorantibus vel alia figmēta ad apparentē pulcritudinē adhibentibꝫ. Rñ. Cyprianus libro de habitu virginū. Non virgines tm̄ aut viduas. sed etiā nuptas. puto etiam oēs fęminas oīno esse admonendas q opus dei z facturā eius z plasma adulterare nullo mō debeāt adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore. aut quolibet lineamēta natiua corrūpēte medicamine. man⁹ deo inferūt qñ illud qđ ille formauit reformare contendūt. Impugnatio ista diuini operis est ꝓuaricatio z veritatis. deū videre nō poteris cum oculi tibi non sint q̄s de⁹ fecit. sed quos diabolus infecit. de ĩmico tuo tēpta cuz illo parit arsura. Vbi Tho. dicit. Fucatio de q̄ loquit Cypria⁹ est quędā spēs fictionis quę non potest esse sine peccato quę etiā vt nō dubitat Aug⁹. in epla ad Possidoniū. ipsis maritis nolentibꝫ decipi displicz. non tamen semper talis fucatio est peccatū mortale. sed solū qñ fit ꝓpter lasciuiā vel in dei contemptum. de quibus casibꝫ loquit Cyprianus. Sciēdum tamen q aliud est fingere pulcritudinē non habitā. z aliud ē occultare turpitudinē ex aliqua causa puenientē. puta egritudine vel aliq̄ huiusmodi. Hoc enī est licitum. quia ꝑm aplm. j. Cor. xij. Quę putam⁹ ignobiliora mēbra eē corporis. his honorē abūdantiorē circūdamus. F Queritur Vtrū artifices ornamētorū supfluorū ꝓfatorum factores peccent mortalit. Rñ. Tho. ibidem. Si qua est ars ad faciendū opera aliqua q̄bus hoīes vti nō possunt absq; peccato. p̄cōsequens artifices talia faciēdo peccarent: vtputa ꝓbentes directe alijs occasionē peccandi. puta siqs fabricaret idola vel aliqua ad cultū idolatrię ptinētia Si qua vo ars sit cui⁹ opibꝫ possunt homines bene vel male vti: sicut gladij. sagittę. z alia huiusmodi. vsus taliū artiū non ē peccatū. z hę artes solę sunt dicende ꝑm Chryso. sup Matth. Si tamen operibꝫ alicuius artis vt pluries aliq̄ male vterent q̄ꝫuis de se nō sint illicite: sunt tamen ꝓpter officiū p̄ncipis a ciuitate extirpāde ꝑm documēta Platōis. Quia ergo mulieres licite se possunt ornare. vel vt conseruent decentiam sui status. vel aliquid etiam supaddere vt placeant viris: consequēs est q artifices taliū ornamento⁹ non peccant in vsu talis artis. nisi forte inueniēdo aliqua supflua z curiosa. Vnde Chrysosto. dicit sup Matth q ab arte calceorū z textorūz multa abscindere oportet. etenī ad luxuriā deducere runt necessitatez eius corrūpentes artem male arti cōmiscentes. hec Tho. Alexander vbi sup dicit. Qui viris faciūt indumenta muliebria z mulieribꝫ virilia vt se inuicem magis excitent ad luxuriā z vt licēti⁹ possint explē libidinē. tales artifices

peccãt mortalit'. De talib⁹ loquit' Chrysosto. cum inquit: Viros in mulierũ formas deducant ⁊ mollescere faciãt ꝑ calciamẽta lasciuie cũ suꝑfluis ⁊ nociuis eas arceri statuim⁹. Et loquit' de arte textoria. qua fiũt vestimẽta viris. ⁊ arte sutoria qua fiũt eis calciamenta muliebria. h̃ Alexander. B. Sed nũquid si artifex requiratur ⁊ petatur vt sibi faciat vestem vanę dispositionis curiosam vel vanã nouiter inuentaz. ⁊ sic de domib⁹ ꝛc. nunquid ꝓpter lucrũ debet facere talib⁹? Rñ. magister Henricus de hassia in lectura super Geñ. ꝙ artifices non debent esse taliũ vestiũ excogitatores. ⁊ a fortiori non taliũ factores. nisi forte casus specialis qñq; aliud exposcat. Ratio est. qꝛ nullus debet aliũ ad vanitates ꝓuocare nec ad superfluos sumptus occasionare nec quicq̃ iuuare debet vt vani homines suas adinuentiones friuolas ⁊ cogitat⁹ noxios expleant in opere. hęc ille. Sed nunquid huiusmodi ornamẽta aliqñ ꝑ consuetudinẽ sine graui peccato possunt deferri? Rñ. magister Johes de tãbacoli. de consol. theol. In his quę sunt solũ mala quia ꝓhibita. multũ excusat in toto vel in tanto consuetudo. ideo in talibus ex vi rationabilis consuetudinis p̃sertim si p̃scripta sit est contra ius scriptũ multotiẽs faciendũ. Nam vt Gratian⁹ ille gratiose dicit. ꝙ constitutio vtentiũ moribus confirmat'. q̃uis etiam suꝑflua ornamẽta gestare ad complacendũ multis sanctoꝝ autoritatib⁹ reprobet'. tamẽ hoc fine excluso ratione cõsuetudinis gestari possunt sine g̃ui peccato. Causa autem quare in talib⁹ saltem circumscripto scandalo excusare valeat consuetudo est quia res quę ꝓpter sui nouitatẽ ⁊ perconsequens raritatẽ imaginationẽ excitant ⁊ ꝓuocant ad libidinẽ. eo. s. ꝙ ꝓpter ãmi rari homines res huiusmodi magis considerant ⁊ profundius cogitant: Illę q̃dem res qñ in consuetudinẽ veniũt cessant imaginationẽ excitare ⁊ ad libidinẽ prouocare. eo ꝙ tunc cessant quędam rara esse ⁊ ãmiratione digna. ⁊ cogitare cõsideratione profunda. hęc ibi. Quo ad secundũ p̃ncipale notandũ ꝙ superbiam ornatus dissuadet p̃mo peccatum multiplex inde oriens. Primuz est inanis gloria quam rarissime ibi quis deuitat. Exemplum de diuite epulone in purpura. Luc. xvj. Vñ Greg. in omel. ibidem. Nemo vestimenta pręcipua nisi ad inanem gloriam quęrit. Secundũ est tumor mentis super alios. Vnde Herodes veste p̃ciosa indutus elatus in seipso ab angelo necatur. Act. xij. Tertiũ est ꝙ confundunt pauperes talia nõ habẽtes. Nã sicut ꝑ apl'm. j. Cor. xj. corinthij arguunt'. ꝙ per escam suam confundebant nõ habentes. sic per vestimenta fieri potest ꝟm Basiliũ in regula. Quarto mollem ⁊ effęminatũ efficiunt. Exemplum de epulone qui sicut ꝓpter superbiam purpura induebat' ad extra. ita bysso ꝓpter mollitiẽ ad intra. ꝟm glo. Quintum est rapina vel furtum aut illicitus labor qui a talib⁹ faciliter exercet': vt superflua vestimenta habeant ⁊ spoliant pauperes. Vnde Pe. damiani de contemptu mundi. Illa vestis non ĩmerito rapina esse nuncupat' quę duoꝝ vel trium etiam vestium sũma coemit'. Rapinam ꝓculdubio perpetrat q̃ vani honoris ardore succensus duarum impensas vestiũ in vnam redigit. ⁊ ꝓximũ suũ quez sicut seipsum amare debuerat in sua nuditate relinquit. Sextuz est scandalum proximi. Nam qui scandaliçauerit vnuz ex minimis istis qui in me credũt. expedit ei vt suspendatur mola asinaria ĩ collo ei⁹ ⁊ demergat' in ꝓfũdũ mar. Matth. xviij. Septimũ ẽ ꝑticipatio oĩum criminũ q̃ alij ei⁹ exẽplo faciũt. Vel ad lr̃az ꝟm p̃s Peccatum concomitetur eum quodãmodo sicut vestimentuz quo cooperit'. ⁊

I sicut çona qua semp̄ p̄cingitur. Secū-
do dissuadent superbiā vestiū exempla
sanctoꝝ. Primo dei q̄ nobilissimū spm̄
in nobis vestiuit carne fragili · ꝟm illud
Job · x · Pelle ⁊ carne vestisti me. Secū-
do deus qui primis parentibꝫ fecit tuni-
cas pelliceas Gen̄ · iij · Itē Hester · xiiij ·
ait · Tu scis dn̄e infirmitatē meam ⁊ ne-
cessitatem meam ꝙ abominer signū sup̄-
biȩ ⁊ gloriȩ meȩ quod est sup̄ caput me-
um in diebus ostentationis meȩ · ⁊ dete-
stor illud quasi pannū menstruatȩ · ⁊ nō
portem illud in diebus silentij mei. Item
Job · xvj · Saccuꝫ consui super cutē me-
am. Item Matth̄ · iij · Ipse Johannes
erat vestitus de pilis camelorū. Itez ꝟm
Maximū in sermōe · beatissima v̄go vix
tunicam vnam habuit. Item Christus
ꝟm Chrysosto · vestimenta abiecta habe
bat. Item d̄ antiquis patribꝫ dicit apl̄s
Heb · xj · Circūiuerūt ī melotis ī pellibꝫ
caprinis. Item Augustin⁹ dixit vt eius
canit legēda. Fateor de p̄ciosa veste eru
K besco. ¶ Tertio idem dissuadet multi
plex superborū in vestitu stulticia · quarū
p̄ma est · ꝙ exteriora vilia interioribꝫ no-
bilissimis prȩponūt · scilicet corpus animȩ
Secūdo ꝙ dei ordinē peruertūt ⁊ natu-
rȩ · quia ancillam · s · carnem prȩponūt do-
minȩ · id est · animȩ · ⁊ dn̄ȩ ꝓpria ācillȩ tra-
dunt. Tertio qꝛ plus expendūt vt ocu-
los alioꝝ pascāt q̄ꝫ ꝓpriū ventrē. Quar-
to putāt ꝙ ex p̄ciositate sellȩ ⁊ freni equ⁹
id est · corpus apprecieť. Quinto qꝛ oīa
bona sua volunt habere bona ⁊ ornata · ⁊
L solam aīam ꝟm Aug̃ · turpeꝫ. ¶ Quo
ad tertium p̄ncipale quȩriť. Vtrū sit
v̄tuosum ⁊ laudabile deferre vestimēta
hūilia nō p̄ciosa vel abiecta. Rn̄ · scd̄m
Tho · quodlib̄ · x · q · xiiij · Quo ad istud
aliter est loquendū de p̄sona publica in
dignitate aliqua vel in p̄latura cōstitu-
ta; Aliter de persona p̄uata cui nulla cu-
ra regiminis vel p̄lationis est commissa.
In persona enī publica duo consideran
tur · s · status dignitat̄ · ⁊ ꝓpriȩ p̄sonȩ con-
ditio: Circa quȩ duo ita se debet habere
ne dignitatis autoritas veniat in contē-
ptū · ⁊ ne ipse in sup̄biam efferať · vtrūqꝫ
igitur ei potest esse laudabile · ⁊ ꝙ p̄ciosis
vtatur ad reuerētiā autoritat̄ inducen-
dam · ⁊ ꝙ vilibꝫ vtatur ratione ꝓpriȩ hu-
militat̄ · sic dūtaxat · ne quȩ ad autorita-
tem conseruandā fiūt in sup̄biā degene-
rent · ⁊ ne dum nimis seruať humilitas ·
regendi frangatur autoritas · sicut dicit
Aug⁹ · hȩc Tho · Ex quo sequitur ꝙ vir-
tuosum ⁊ laudabile sit in p̄sona publica
si ꝓpriȩ infirmitat̄ intuitu vestimēta defe
rat hūilia. Vnde in laudē beati Marti-
ni ep̄i dicit̄ · ꝙ post susceptū ep̄atū eadeꝫ
in eius vestibꝫ mansit vilitas ⁊ abiectio.
Et d̄ Demosthene ph̄o legit̄ ꝙ tamdiu
vtebatur toga philosophica · q̄ꝫdiu fuit
vulgo incognit⁹ · sed vita ⁊ eloquētia co
gnitus ait: Malo venerari vitā ⁊ sapien
tiam q̄ꝫ togā · vnde tūc cōmunibꝫ vteba
tur vestibꝫ. Item Greg̃ · p̄ · dialogoꝝ de
beato Equitio abbate dicit · ꝙ taꝫ vilis
erat in vestibꝫ atqꝫ ita despect⁹ · vt siquis
illum fortasse nesciret · salutatus etiaꝫ re-
salutare despiceret. Vn̄ vix aut nunq̄ꝫ
legitur de sanctis ꝙ autoritatē suam in
regimine vestium p̄ciositate exhibuerāt
venerandam · sed potius vestium vilita-
te · morum humilitate ⁊ vitȩ sanctitate ·
vt apostoli · de quibus legitur · ꝙ fuerunt
pannosi · id est · vilibus pānis induti. Et
Christum pannis mater inuoluit · id est ·
ꝟm Bern̄ · et Alb̄ · vilibus. Non inquit
Bern̄ · fit mentio de pellibus aut alijs p̄
ciosis supellectilibꝫ · vt nobis commēdet
paupertatem habit⁹ ⁊ indumenti vilita-
tem. De personis v̄o priuatis quibꝫ nul
la cura regiminis vel prȩlationis est cō-
missa: Dicēdū ꝟm Tho · loco p̄allegato

Meritorie ⁊ virtuose agunt si portant intuitu ꝓprie humilitatis ⁊ amore contẽptus mũdi vestimenta humilia · ⁊ humiliora ⁊ viliora q̃ꝫ status ꝓprius requirit.

M · Nec obstant cauillationes iniq̃rum qui primo in contrariũ arguũt · attẽdendũ ab his qui in vestimentis ouium veniunt · intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Respõsio ꝑm Tho · ꝙ hoc est pro vilitate vestiũ · quia nunq̃ꝫ lupi vilia induerent nisi Christi ouiũ hęc vestimẽta essent ꝓpria. Secundo dicunt talem habitum deferentes scandaliçare · Rñdet Hiero · in epistola ad Marcellã · Scandaliçat quempiã vestis fuscior · scãdaliçet ⁊ Johannes quo inter natos mulierum nullus maior fuit qui angelus dict⁹ dñm quoqꝫ baptiçauit · qui camelorꝫ vestitus tegmine çona pellicea cingebatur Tertio dicunt · cum in corde virtus late at nihil officit vestimentũ si cor fuerit bonum. Responsum est de hoc sup̃. Quarto obijciũt Aug · iij · de doctrina christiana · ⁊ habet dis · xlj · c · quisq̃s. Quisq̃s rebus transeuntibꝫ stricti⁹ vtitur q̃ꝫ se habet consuetudo eorꝫ cum quibus viuit · aut intemperans est aut superstitiosus. Rñ · ꝙ Gratianus false allegat · quia in omnibꝫ correctis originalibꝫ beati Aug · habetur temperans · ⁊ non intemperans. Et sic Tho · ⁊ oẽs famosi allegãt. Quinto arguunt beatũ Bartholomęũ vsum fuisse purpura clauata. Rñ · Bonauenli · de ꝑfectiõe euãgelica · ꝙ illud in legenda rhomana non habet. Et si verum est qd̃ dr̃ · dico ꝙ necessitate duct⁹ h̃ fecit · qr aliud in regiõe illa calida vestimentũ portabile nõ inuenit. Itẽ nota ꝙ diabolus dixit cõsimilia ꝟba ꝑ idolũ. Christi etiam vestimentũ tunicę incõsutilis p̃ciosũ fuisse · negat expresse Chryso · sup Mat. in opere imꝑfecto.

N · Quantum ꝟo sit meritoriũ talia deferre · patet per Petrum damiani libro de contemptu mundi dicentem: Rex niniue purpura indutus ꝓpter ciuitatis excidiũ coopertus sacco diuini furoris motum contriti cordis humilitate placauit. Eçechias q̃ꝫ cultu regio decoratus terribiles regis assyriorꝫ minas tremefactus audiuit. Sed mox vt ipse cilicio tegitur cilicioqꝫ tectos ad ꝓphetã mittere nuncios non erubuit ꝓpinquũ diem victorię ⁊ optatę ꝓsperitatis oraculum reportauit. Nam ecce angelus dñi centum octuagintaq̃nqꝫ milia assyriorꝫ vna nocte percussit. Egregi⁹ ille ꝓphetarum Esaias ad diuinę iussionis imperiũ vestimenta deposuit ⁊ triuꝫ annorꝫ spatio nudus ⁊ discalceat⁹ incessit. Erubescat igitur dicit · Pe · dam · humana superbia. Ex quo patet ꝙ humilitas vestium deum placat · gratiã meret ⁊ proximũ ędificat. Vnde Tho · secunda ij · vbi supra · dicit sic. Si vilioribꝫ vestibꝫ q̃ꝫ cęteri quis induatur nõ semꝑ peccat · sed si h̃ faciat ꝓpter macerationẽ carnis · vel hũiliationẽ spũs · ad ꝟtutẽ temperãtię ꝑtinet · h̃ aũt p̃cipue ꝑtinet ad hos q̃ alios ꝟbo ⁊ exẽplo ad pęnitẽtiã hortant hęc Thomas.

Capitulum · XIX ·

Decimoquarto prohibetur h̃ dei tẽptatio. Vñ Deut · vj · Nõ tẽptab dñm deũ tuuꝫ. Et idẽ Christ⁹ cõtra diabolũ allegauit Matth · iiij · Vbi p̃ videndũ q̃d sit deũ temptare. Secũdo q̃t genera hoĩuꝫ ĩ illud vitiũ incidãt. Terrio d̃ g̃dibꝫ deũ tẽptãtiũ. Quo ad primũ ꝑm Tho · secũda · ij · q · lxxxxvij · ꝑ totũ · deũ temptat q̃ exꝑimentũ sumit seu explorat ex intentione ratiõe ꝓprię ꝑsonę ꝑ sua ꝟba vl̃ facta d̃ dei potẽtia · sapĩa · pietate · bõitate · vl̃ volũtate speculatiue sine spãli dei ĩstĩctu · sine iusta nc̃citate vl̃ pia vtilitate ⁊ sine alijs debitis circũstãtijs · vel qui etiã pręter intentionem talia experiendi aliq̃d loquit̃ petit vel fac̃ qd̃ ad nihil aliud

vtile est nisi ad ꝓbandū dei potestatē·sapientiā·volūtatē·vel bonitatē. Vñ sup illo Deut̄·vj·Non temptabis dñm deum tuū·dicit glo·Deus temptat qui habens quod faciat sine ratione cōmittit se discrimini vel periculo experiēs vtrū possit liberari a deo. Dicitur ꝑmo qui experimentū sumit seu explorat·quia temptare est experimentū de aliquo sumere·nullus autem experimentum sumit nisi de re ignota vel dubia. Ex quo patet ꝙ oīs deum temptans deū ignorat·vel dubitat de aliqua ꝓfectione dei·quod semp est peccatum. Ex quo patet ꝙ deum temptare semper est peccatū. Dicitur ex intentione ad dām temptationis ꝓter intentionem. ¶ Ubi notandū ꝙ duplex est dei temptatio. Una intēta·alia non intenta. Intenta fit dupliciter. Uno modo expresse·alio modo interptatiue. Expresse cum aliquis dicto vel facto intendit experimentū ꝺ aliquo sumere. Interpretatiue ꝺo qñ non intendit experimentū sumere per sua dicta vel facta·tamen agit vel dicit ꝙ ad nihil aliud videtur ordinabile nisi ad experimētū sumendum. Unde quasi īterptatiue deū temptat·qui ꝛ si non intēdat ꝺ deo experimentum sumere·aliquid tamen petit vel facit ad nihil aliud vtile nisi ad ꝓbandū dei potestatē·bonitatē·ꝛ similia. Dicitur ratione ꝓprię ꝓsonę·quia si quis experimētum sumeret de deo vel ad deum pertinentib non vt ipse experimentū sumens ꝺ his seu talia explorās talia cognoscat sed vt ea alīs demōstret qñ est iusta necessitas aut pia vtilitas·ꝟ enī nō esset tēptare deū. Dicit ꝙ sua ꝺba vel facta nō cogitata·ad dām infidelitat̄. Nam infidelis inq̄ntū huiusmodi in mēte dubitat de dei perfectione·puta bonitate·potentia·ꝛ similib·sed deū temptare cū directe opponat cultui diuino seu latrię vl religioni·in exterioribus consistit actibus.

Dicitur etiam ꝙ sua verba vel facta·qz homo deum temptat expresse dupliciter. Ñq̄ expresse verbis·quando homo in sua petitione orando vel similia ꝺba formando ea intentione aliquid a deo postulat vt explorет dei sapiam·potentiaz·vel bonitatē vel voluntatē. Factis autē deum expresse temptat qñ per ea quę facit intendit experimētū sumere diuinę potestatis siue pietat̄·aut sapientię ¶ Dicitur de dei potentia·bonitate ꝛc·speculatiue non practice. Nam duplex est cognitio diuinę voluntat̄ vel bonitatis. Una quidem speculatiua·ꝛ q̄ntum ad hanc non licet dubitare nec probare vtꝝ dei voluntas sit bona·vel vtrum deꝰ sit suauis. Alia practica affectiua seu experimentalis·dum quis experit̄ in seipso gustum diuinę dulcedinis·ꝛ complacētiaz diuinę voluntat̄: Sicut de Jerotheo dicit Dionysius de diuinis noīb·c·ij·ꝙ didicit diuina ex cōpassione ad ipsa. Et hoc mō monem̄ vt ꝓbemꝰ dei volūtatez ꝛ gustemꝰ eiꝰ suauitatē·ꝑm illud Ro·xij Probetis quę sit volūtas dei bona bn placēs ꝛ ꝓfecta. Et in ps. Gustate ꝛ videte qm̄ suauis est dñs. Dicit̄ sine speciali dei instinctu. Vñ Abraam nō peccauit Gen̄·xv·cū dixit ad dñm: Vñ scire possum ꝙ possessur⁹ sim eam sez terrā repmissam a deo. Similit̄ nec beata Agatha quę noluit medicinā recipe·quia experta erat erga se diuinā beniuolentiā·vt vel infirmitatem non pateretur pro quib corporali medicina indigeret·vel statim sentiret diuinę bonitatis effectum. Sed Achaç peccauit non petens signuz·non enī si petisset deum temptasset·quia deꝰ iussit eum petere·ꝛ etiam quia ꝓtinebat ad cōmunē vtilitatem. Gedeon ꝺo qui Judicū·vj·signū a deo petisse legit̄ de victoria repmissa ex debilitate fidei·ꝑm glo·petisse vr̄·iō peccauit. Sic ꝛ Zacharias Luc·ꝑ·q̄ dixit ad āgelū. Vñ ꝟ scia

vnde ꝓpter incredulitatem punitus fuit.

D Vbi sciendū ꝙ duplicit aliquod signū petit a deo. Vno modo ad explorandū diuinā potestatē. aut veritatē dicti eius. z hoc de se ꝓtinet ad dei temptationē. Alio modo ad hō ꝙ instruat qd sit circa aliquod factū placitū deo. z hō nullo modo ꝓtinet ad dei temptationē. Dicitur sine iusta necessitate quia si iusta necessitas foret non esset peccatū. Vnde .ij. Paralipo. xx. Cum ignoramus qd agere debeam⁹ hoc solum habem⁹ reliqui vt oculos nostros dirigam⁹ ad te. Dicitur sine pia vtilitate. quia ex pia vtilitate scā z apostoli petierūt vt in noīe Christi fierent miracula. Act. iiij. Similit de quodam ꝑ dialogorū refert Greg. qui suscitauit parulū ad lachrymas matris eius Similiter q̄uis prędicatores pro victu corporali non sint solliciti. vt verbo dei z doctrinę vacent. si sic soli deo imitantur non deum temptant. quia non sine necessitate vel vtilitate faciunt. sed si sine tali facerent deum temptarēt. Vnde Aug. xxij. contra Faustum dicit. ꝙ Paulus non fugit quasi non credendo in deum. sed ne deū temptaret si fugere noluisset. cum fugere potuisset. Dicitur z sine alijs debitis circūstantijs. quia pie z humilit petendū est aliquid a deo. z sic seruiendū est deo. Dicitur vel qui etiam prętermittit ꝓpter temptationē dei interp̄tatiuam. Quo ad secundū ꝓncipale notandū ꝙ contra hoc mandatū ex ceditur q̄ntuplicit. Primo veritatez inquirendo de alia vita. qui in fide nutantes reuocat morituros. Secūdo iusticiā q̄ volūt p duellū ostendi vni⁹ innocētiā z alterius malū. Tertio sapiētiā. qui prętermisso studio hūano artes vel scīētias desuper expectant p oīones solū. Quarto potentiā. qui non fugiūt necem cū possint z debēāt. Paulus enī per sportaz fugit. z Christus de templo deorsum se nō dimisit sed descendit. Quinto bonitatez qui refutant medicinalia in casu sine necessitate z vtilitate. Similit qui tempus miserendi deo constituūt. vt dicitur Judith. viij. Hi enī omnes aliquo modo vitent explorare dīna illicite. Quo ad ꝓmū querit sanctus Tho. quodlib. iij. q ix. arti. ij. Vtrum liceat ab aliquo mortē te requirere vt reuelet statū suū post mortem. Rn. ꝙ sic. supponēdo hoc tamen diuino iudicio. z dūmodo non ex dubitatione fidei de futuro statu quasi temptādo inquirat. z pia z humilis intentio habeatur. videlicz ad subueniendū defuncto p suffragia. Ratio est. qz ꝑm Damā. li. iij. Impletio naturalis desiderij non est peccatum nisi aliqua inordinatio adiungatur vt patet de cibo. Naturaliter autem scire desideram⁹. ꝑ metaphisicę. sed cum prędictis tribus conditionib⁹ desiderare scire statum alicuius post mortē nihil inordinate videtur habere annexū. Vnde .ij. Machab. xij. Sancta ergo z salubris est cogitatio ꝓ defunctis exorare vt a peccatis soluantur. hō Tho. Quidam alius doctor addit ꝙ qui expeteret reditum vt certificari vellet de statu illo: an videlicet celuz sit. vel infernus. qđ cōmuniter prędicatur. mortaliter peccaret. quia infidelis foret. Dicit etiā ꝙ istā petitionem non debent facere nisi homines deuoti. z illi possunt sic expeti qui fuerunt in statu isto deuoti. z de quibus prę sumitur ꝙ sint saluandi. diabolus enim sępe imiscere potest illusiones q̄ñ sic mortui reuocantur. Contingit enī quādoq̄ mortuū esse in purgatorio. z demon ī ei⁹ specie dicit eum esse in inferno vt anima suffragio priuetur. z viuus ꝺ deuota vita mortui quam recolit imitari desistit. Secundo cōtingere potest animam esse in purgatorio quam demon dicit esse in celo vt anima suffragio priuet. Sz q̄ris nūq̄d teneat viu⁹ apparēti credē qđ apit.

E

Rñ·idez doctor. Posito q defunctus reuerteret nō esset quis obligat⁹ credere ea que reuelaret licet etiā essent vera·hec
F ille. Secundo possunt peccare cōtra istud duellantes. Vbi notanduz q p̄m Nicolaū de lyra sup materia duelli Dauid cū Golia·j·Regū·xvij·Duellū potest duplicit accipi·Vno modo ꝓprie z sic est singularis pugna duoꝝ vt p victoriam vni⁹ appareat tandē eius iusticia p diuinū iudiciū z alteri⁹ iniusticia·z sic p̄m oēs doctores duellū est illicitū tā ex parte appellantiꝫ etiā recipientiꝫ·z etiam iudicantiꝫ z cōsulentiū·s· ex officio·et fauorē p̄stātiū·similit sacerdotes q̄ darent bñdictionem talib⁹·qz ibi manifeste est tēptatio diuina· Grauit ibi videtur peccare appellat⁹ inuite seu suscipiēs inuite·grau⁹ qui sp̄ōte·sed offerēs grauissime. Similit videt de iudice z coopantibus·hec videt Raymū di sñia. Et h̄ modo p̄m quosdā vident loq̄ de duello iura ipsum duellū ꝓhibētia·xj·q·v·monarchiā·et ex de purgatione vulgari· cū suscepisti·nisi p reuelationē diuinā manifestatū fuerit q deus vult sic iudicare iusticiā suā·z h̄ modo Dauid aggressus est Goliaz·qz ei dixit: Ego venio ꝯ te in noīe dñi viuēt·nec ꝓprie sic Dauid fuit duellator·ß diuine iusticie executor.
ß Alio modo potest accipi duellū large put est bellū singulare vni⁹ cum vno absqz expectatione diuini iudicij· sed vt per ꝓtutē·artē·vel fortunā·vel oīb⁹ istis vel aliquib⁹ eoꝝ cōcurrētib⁹ aliq̄ cōtroūsia inter eos criminalis vel ciuil terminet an tale duellū semp sit mortale· discordant tam theologi q̄ iuristę. Fit aūt duellū triplicit. Primo a spūsancto: vt in Dauid·j·Regū·xvij· et in Rolando: vt habet in hist⁹ia Karoli. Secūdo scōm multos p̄sertim ex parte appellantiꝫ cum peccato·vt in secūdo mō tactū est. Tertio semp est graue peccatū; vt in p̄mo casu. Et notandū q iudiciū ferri candentiꝫ z aque ferentiꝫ z similia ꝓhibita sunt·sic z de duello dictū est. Tertio peccare possunt cōtra h̄ volentes p artē notoriā vel simile sine hūano studio scientiā adipisci. Quarto qui nō fugiūt vbi tenent et possunt·dei auxiliū ad hoc sine causa expectantes·cōtra quos Christus ait: Cū vos p̄sequent in vna ciuitate fugite ī aliam Matth̄·x·Nñ aūt fugiēda sit mors in christiana p̄secutione z qñ non·vnctio z cōsideratio scādali·periculū gregi z huiusmodi docere possunt. Naz aliqñ ꝓtingit eodē tpe z ī eodē loco vnū debere fugere alteꝝ non·vt de Santulo quē gladius ferire nō potuit·z de diacono recedēte: Gregor⁹ ponit exemplū in libro dialogoꝝ. Quinto quidā fugiunt medicinalia vbi oportet· etiā qd̄ licet Agatha fecisse videatur·tñ vt Tho·secunda ij·q·lxxxvj·dicit·fecit certa de dei adiutorio vt sup̄· Quo ad tertiū ꝑncipale nota p̄m Tho·q̄druplex est gradus tēptātiū·oēs tñ nō sūt ꝓhij. Primus eoꝝ q animū nō p̄parāt añ oōnem ß distrahūt scient z negligent·q̄ labijs deū honorāt solū. Secūd⁹ eoꝝ qui nō dimittūt ante oōnē debitoribꝰ rancorē tenētes De ambob⁹ dicit Eccl·xviij Ante oationē p̄para animā tuā·z noli esse quasi homo qui tēptat deum: vbi dicit glo·interli· Temptat deū qui orat quod docuit·sed non facit quod iussit. Supra que dicit Tho·secunda·ij·vbi p⁹us·q iste qui ante oationē suam animā non p̄parat dimittēdo si quid aduersus quem habet·vel aliquis se ad deuotionem non disponendo non facit quod in se ē vt exaudiatur a deo·z ideo quasi interpretatiue temptat deum. Et q̄uis huiusmodi quasi interpretatiua temptatio videatur ex p̄sumptione seu indiscretiōe ꝓcedere·tñ hoc ipsum ad dei irreuerentiā ꝑtinet vt hō p̄sūptuose z sine

debita diligētia se habeat ī his quę ad deū pertinent. Dicit' enī ·j· Pe·v· Humiliamini sub potenti manu dei. Et ·ij· Timot·ij· Sollicite cura teipsū ꝓbabilem exhibere deo. Vnde etiam huiusmodi tēptatio ē spēs irreligiositat·ꝫ Tho· Tertius eorum qui pręter intentionē petunt vel faciunt quę dicit' in diffinitionis dclaratione īterp̄tatiua tēptatio Quartus eorū qui ex intentione talia faciunt· vt ibidem patuit.

Capitulum XX

Decimoquinto prohibetur hic accidia· cui⁹ ꝓpriū est tristari de obsequio diuino· sicut charitatis est gaudere in bono diuino. A Ubi tria p̄ncipaliter sunt vidēda. Primo de quidditate ⁊ malicia ⁊ origine accidię. Secūdo de specieb⁹. Tertio de remedijs. Quātum ad primū ꝑm Tho· secūda·ij·q· xxxv· Accidia est tristicia de bono diuino quod homo debet facere. Dicitur p̄mo tristicia· sed non quęlibet. Est enī q̄daz tristicia bona· vt illa qua compatim̄ miserię ꝓximi· sic mīa facit tristari· ⁊ passionis Christi meditatio· similit' tristicia quam habemus de peccatis cōmissis ī cōtritione. Alia est tristicia mala in appetitu vindictę inordinato· ⁊ cōstituit speciē peccati irę· vel tristicia de bono ꝓximi· et facit odiū vel inuidiā· ꝫ tristicia de bono diuino cōstituit accidiā. Dicit' secūdo d bono diuino· i· d bonis spūalib⁹· istis potissime q̄ hoīez ꝑ se ordināt in deū· vt sūt seruitutes deo exhibendę· corde· ore· vel ope. De quib⁹ dictū fuit a p̄mo p̄cepto particulari vsq; ad sextū. Et sic etiā sūt oīa opera virtutū· nō inq̄ntū circa talez materiā· sed inq̄ntū ꝓpt' deū facta ⁊ ī deum relata. Ex q̄ patet ꝙ est accidia oris· cordis· ⁊ operis: Quia quis tediū ⁊ tristiciam habere potest meditādi fidē· sperandi in deū· deū diligendi quo ad cor. Quo ad os laudando· orando· loquendo de deo ⁊ similia. Et in opere multipliciter fit. Dicitur cōsequent' qd homo debet facere· quia si quis tristaret' de spūali bono ad quod quis non teneret' sub pęna peccati venialis· aut mortalis· puta d perficiendo aliquo quod solū cadit sub consilio· non esset accidia. Exemplū de iuuene euāgelico qui tristis abscessit cuz ei Christus dixit: Si vis perfect⁹ esse vade ⁊ vende oīa quę habes ⁊ da pauperibus Matth·xix· B Sed quot sunt radices ⁊ causę tristicię. Respondetur ꝙ tres. Prima cum quis non amat deum nec gaudet in eo· ideo consequenter non amat opera spūalia· nec in eis gaudet· ꝫ tristatur. Secunda ꝙ quis nō noscit vel non aduertit vel non meditat' honestatē ⁊ vtilitatem ac suauitatē spūaliū bonoꝝ ex hoc ꝓuenit ꝙ nō reputat spūalia· sed ea vilia ⁊ quasi nihil valentia estimat et triste ea facit aut ea refugit. Tertia quia sensus apprehendit spirituale bonū vt laboriosum ⁊ priuatiuū delectatiōis sensibilis· ⁊ ideo sensualitas a spirituali bono fugit ad delectabilia sensualitat· ⁊ talis sensualitas interdū a se trahit rationē et voluntatē quę tristatur de spūalib⁹ bonis ⁊ diuinis. C Sed quare accidia est peccatuz. Rñ· ꝑm Tho· triplici d causa. Primo quia in se malum est tristari de bonis optimis qualia sunt diuina· de talibus enim summa complacentia esset habenda. Secundo quia īmediatus accidię effect⁹ est ꝙ facit tediosū ⁊ grauem in spūalib⁹ diuinis operandis. Tertio qꝛ multa alia mala ex accidia sequūt' in speciebꝫ vl' effectib⁹ ei⁹. Qñ ꝟo sit pctm̄· nō ꝑm Tho· vbi p̄⁹· ꝙ tristicia d bono spūali aliqñ nullū ē pctm̄ ꝫ forte defect⁹ naturę· vt qñ op⁹ dīnū ē solū ꝯsiliū ⁊ nullo modo debitum. Secūdo aliqñ materia

est meriti. Tertio aliqñ ē veniale. Quar
to aliqñ mortale. Pro quorũ intellectu
notandũ ꝑmo ꝙ in nobis sũt duo. Pri
mũ est caro siue sensualitas simil' bestijs
alijs. hoc dempto ꝙ ꝑ rationē pōt frena-
ri. hęc caro habet cōplacētiã in luxuria. ĩ
vanagloria. in gula. ira. ⁊ in similib⁹. Et
habet tristiciã de oĩbus quę sunt contra-
ria carni. vt patet in ieiunio. orone. hu-
militate. patientia ꝛc. Secundũ est ani-
ma rationalis a deo optimo immediate
creata quę naturalit' vellet beatificari. h̄
desiderare deberet virtutes. deum ⁊ bea-
titudinē ⁊ spũalia bona. ⁊ de solo pecca-
to ꝑncipalit' tristari. Sicut etiã naturali
ter ph̄i reperierũt ⁊ de hoc scripserũt. ⁊ fi-
D des amplius instruit. ¶ Secũdo no
tandũ ꝙ caro cōcupiscit aduersus spi-
ritũ. ⁊ spũs aduersus carnē Gal'. v. quod
idem sensit Ro. vij. dicens: Video aliã
legem in mēbris meis repugnantem legi
mentis meę. ⁊ idem quilibet experit'. Exē
pli gratia Ratio iubet diuitē vel religio-
sum ad matutinã surgere ⁊ premiũ dele-
ctat rationem. sed mollicies lecti. ⁊ calor
corpus tenēt ꝙ non vult surgere. Ex isto
causatur quędã tristicia in sensualitate.
Vnde si ꝓpter talem repugnantiã tristi-
cia de bono spũali veniat hoĩ subito ⁊ in
deliberate. ⁊ oĩno cōtra aut pręter volũ
tatem. tunc est solũ prim⁹ motus ⁊ mere
naturalis. Et q̄ꝫdiu manet solũ primus
⁊ naturalis motus nullo modo depēdēs
a volũtate. tũc nullũ est peccatũ mortale
sed defect⁹ seu peccatũ naturę. quia non
est in ptãte hoĩs. dicente beato Augusti-
no: Non est in ptãte nostra quib⁹ visis
E tangam̄. ¶ Et si homo statim vt hu
iusmodi motũ accidię ratione ꝑcipit. in-
cipit resistere ratiōe ⁊ volũtate. tunc illa
resistētia ē sibi meritoria. Sicut sępe ac-
cidit ꝙ hō sentit aliquod tediũ in exerci-
tio spũali ratione sensualitatis. quod ta
men rationi displicet. ideo etiam resistit
conando per exercitia bona dilectari ĩ di-
uinis ꝓ posse. talis tristicia non est pecca-
tum. quia in sola sensualitate consistit. h̄
est materia meriti. quia volũtas detesta-
tur eam. Si ꝟo homo huiusmodi ꝑmo
motui accidię nō ꝯsentit ꝑm rationē ple
ne saltē. nec sufficiēt' se ei opponit postq̄ꝫ
ipsum percipit. sed voluntas aliquo mo-
do ad sensuꝫ inclinata habet se circa hoc
negligent' in resistendo. tunc illa accidia
est peccatum veniale si fuerit de opere de-
bito. Et hoc est ꝓpter negligentiã volun
tatis quę ei imputabilis est. Et ꝑm Cas
sia. de institutis monachoꝝ: etiam in per
fectos viros cadit. sed si motus ille acci-
dię ꝑtingit vsqꝫ ad rationē. ita ꝙ carne
totaliter cōtra spm̄ ꝑualēte ⁊ tristicia sic
in ratione inualescēte ꝙ ipsa ratio ex hoc
cōsentiat in fugã ⁊ horrorē aut detesta-
tionē boni spũalis diuini qd̄ hō facere te
netur. tũc est peccatũ mortale vt dic̄ san-
ctus Tho. Cui⁹ rationē assignat. qr illd̄
est mortale ex genere quod de se ⁊ ꝑm ꝓ-
priam rationē cōtrariat' charitati. h̄ acci
dia huiusmodi ē talis. qr ꝓprius effectus
charitatis est gaudiũ de deo ⁊ d̄ diuinis
rebus cui cōtrariat' accidia quę est tristi-
cia d̄ bono spũali inq̄ntũ diuinũ. Exem
plum in simili de concupiscentia adulte-
rij quod de genere suo est peccatum mor-
tale. hęc cōcupiscentia q̄ꝫdiu est natura-
lis motus manens in sensualitate. ⁊ nul-
lo modo dependens a voluntate. tũc nō
est peccatũ. sed si homo ei resistit ꝓpt' deũ
est ei meritoriũ. si ꝟo voluntas non con-
sentiendo in opus nec in delectationem
non excludit concupiscentiã sed permit-
tit eam morari in animo. tũc venialis fit
culpa. si ꝟo pertingat vsqꝫ ad rationem
ita ꝙ ratio superata consentiat in opus
adulterij. fit culpa mortalis. Ita in pro-
posito. Simile est de ira. ¶ Quo ad F.
secũdũ ꝑncipale notãdũ ꝓut colligit'
ex dictis Greg. xxxij. moral'. ⁊ ex Isid. de

sūmo bono · et Cassiani de octo p̄ncipalibus vitijs · et ex Guil. in sūma vitioꝝ · ꝙ viginti sunt species vel modi peccandi accidię. Primus est origo alioruz · videlicet tepiditas quę vomitū ꝓuocat. Vnde Apoc. iij · Christus dicit: Scio opera tua quia neqꝫ frigidus es neqꝫ calidus · sed quia tepidus es ⁊ nec frigidus nec calidus: incipiam te euomere de ore meo. Euomitur cuz in deteriora labi ꝑmittit. Hęc fiduciā temptādi diabolo pręstat · quia de multis temptat tepidum vbi nō feruidum. Exemplum de olla feruēti cui muscę non insident. Hęc etiam hominē quasi contractum facit · quia ſm Bern̄ · Forsitan ideo non possum⁹ quia nō multum volum⁹. Secundus est mollicies q̄ est impatiētia durę rei. De qua Prou̅ · xviij · Qui mollis ⁊ dissolutus est in opere suo · frater est opa sua dissipāt. Et reperitur cōmuniter in delicate nutrit · hęc est culcitra diaboli · hęc facit vt homo velut niueus globus ad ignem tribulationis liquescat. Tertius · somnolentia. De qua Prouerb · xix · Pigredo īmittit soporez. Animietate enī somni ꝓhibere deberent auiculę de mane canentes ⁊ galli · ⁊ ineptia actus dormiēdi qui possunt eē nimia brutalitas · surgendi tristicia · importunitas dormiendi. Quartus ē ociositas. Prouerb · xij · Qui operat terram suam saturabit panibus · qui autez sectatur ocium stultissim⁹ est. Vbi nota ꝙ terra siue solum oris octo fruct⁹ ꝓferre potest · scz dei laudationē · grāꝝ actionez · orōnē · ꝯfessionē ꝟboꝝ · modificationem · abstinentiā · fraternā correptionez · ⁊ fraternā eruditionē. Stultissim⁹ inq̄t est stultus · qꝛ in vita negligit necessaria vitę cęlestis acquirere. Stultior · quia vitam hostibus exponit. Stultissim⁹ qꝛ aīam interficientes solet pascē · puta corpus ⁊ dęmonē. Quint⁹ est dilatio. p̄s. Tempus faciēdi dn̄e dissipauerūt legez tuam. Tardant quidam cōuerti · alij cōfiteri · alij perfici. Ad conuersionem accelerandā mouere deberēt q̄nqꝫ scilicet mort̄ incertitudo Luc · xij · Vos estote parati · quia nescitis qua hora dn̄s vester venturus sit. Secundo multiplex bonū inde proueniens · scilicet vitę iocunditas · maior viuendi ⁊ moriendi securitas · pęnę maioris euasio · ⁊ p̄mij multiplicitas. Tertio periculū malę ꝯsuetudinis Hiere · xiij · Si mutare pōt ęthiops pellē suam ⁊ vos poteritis bene facere cum diceritis malefacere. Quarto · ꝙ iniquus est in deum · in angelum · in se · ⁊ in proximū · ſm illud Aug̅ · Peccator non ē dignus pane quo vestitur. Quinto qꝛ difficile est quē vere ad deū conuerti. Amb̄ · Plures inueni baptismalem innocentiam seruasse q̄ꝫ veram pęnitentiaz egisse. Sextus est tarditas. Sicut enī accidiosus differt conuerti · sic tardus tarde ꝓcedit in ope iam inchoato. Prouerb · x · Sicut acetū dētib⁹ ⁊ fum⁹ oculis · sic piger molestus est his qui miserunt illum. Quo contra terrere deberēt tempis breuitas · maloꝝ ī malis strenuitas · ⁊ bonorum virorū ⁊ mulierū solertia. Septim⁹ est negligētia in h̄ ꝯsistēs ꝙ hō nō curat qualit̄ opus inchoatum faciat: vtruz bene vel male · sed hoc solū curat vt ab onere laboris īchoati se expediat. Prouerb · xxiiij · Diligenter exerce agrū tuū. Hiere · xlviij · Maledictus qui facit opus dei negligēter. Alia littera habet fraudulenter. Tales terrere deberet irrationalium: vt apum ⁊ formicarū diligentia ad corpus ꝓpriuz · ⁊ dei intuit⁹. Octau⁹ est imperseuerantia quā habēt qui op⁹ inchoatum ad perfectū non ducūt · quę Saul deiecit · j · Reg̅ · xv · Ad quam vitandaz Christus de cruce descēdere noluit viu⁹ Matth̄ · xxvij · Perseuerātia enī cib⁹ ē dei. Joh̄ · iiij · Me⁹ cib⁹ ē vt faciā volūtatē ei⁹ q̄ misit me et ꝑficiā op⁹ ei⁹. Huic

demon insidiat. Gen. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius. Nonus est remissio in eo enim est qui quotidie deterior efficit. Versus Feruidus in primis medio tepet alget in imis. Prouerb. x. Egestatem operata est manus remissa manus autem fortium diuitias parat. Quo contra Prouerb. iiij. Iustorum semita quasi lux splendens procedit et crescit vsque ad perfectum diem. Vbi nota quid sit proficere videlicet simul omnia peccata proposito dimittere et exercitia pro vitatione vitiorum necessaria et acquisitione virtutum apta iuxta suum statum arripere.

J. **Decimus** est dissolutio. Dissolutus enim difficultatem inueniens in suo regimine se dimittit omnino absque gubernatione. secundum illud Prouerb. xxiij. Eris sicut dormiens in medio mari et quasi sopitus gubernator amisso clauo. Talis animum suum non recolligit. Est enim tamquam puluis quem proijcit ventus a facie terre et quasi dolium non ligatum. Hanc dissolutionem Gregorius videtur vocare importunitatem mentis quamens propter tristiciam in spiritualibus se ad importuna transfert et ad delectabilia corporalia tediose spiritualia implendo. **Undecimus** est incuria que suorum debitam curam non habet cui opponitur diligentia incuriosus sua non colit culta non colligit et collecta non custodit. Vnde versus. Non minor est virtus quam querere parta tueri. Hoc vitio laborant qui audita non curant memorie tradere mente vel scripto vel opere qui dilacerate ambulant et immundicias sine ratione sustinent contra quos est quod ordinate natura procedit quod ornatus interdum est virtus et quod exteriora notant

K. interiorem incuriam. **Duodecimus** est ignauia quam laborat qui eligit potius in miseria magna permanere quam aliquantum laboris subire. Et videtur idem esse cum pusillanimitate. Nam magnanimitas est virtus inclinans ad opera magno honore digna secundum philosophum iiij. ethicorum presumptio est excessus sed pusillanimitas defectus est specialiter in his que specialiter cadunt sub consilio. Et secundum Tho. secunda ij. q. cxxxiij. pusillanimis deficit a proportione sue potentie dum recusat ad id tendere quod est sue potentie commensuratum. Et inde est quod Matth. xxv. et Luc. xix. seruus qui acceptam pecuniam domini sui fodit in terra nec est operatus ex ea propter quendam pusillanimitatis timorem punitur a domino. **Tredecimus** est indeuotio scilicet quedam ariditas spiritualis et carentia feruoris mentalis. De qua psalmus. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et Numeri xj. Anima nostra arida est nihil respiciunt oculi nostri nisi man Oritur autem aliquando ex superbia que est quasi mons gelboe super quem nec ros nec pluuia deuotionis secundum Bernardum descendit. Aliquando ex defectu cibi spiritualis psalmus. Aruit cor meum quia oblitus sum comedere panem meum. Aliquando ex accidia. Nam alie creature ocio impinguantur sed homo labore spirituali. Prouerb. xiij. Vult et non vult piger anima autem laborantium impinguabitur. **Decimusquartus** est tristicia in diuino scilicet officio. Et Gregorius videtur vocare torporem qui est circa precepta que pertinent ad communem iusticiam. Non inquit Augustinus ex tristicia aut necessitate quia hilarem datorem diligit deus. ij. Cor. ix. Hoc vitium est quasi absinthium positum in esca dei. Item cum omnia a deo acceperimus iustissimum est vt ei restituendo lete seruiamus. Item Prouerb. xxv. Sicut tinea vestimento et vermis ligno sic tristicia viri nocet cordi. **Decimusquintus** tedium vite quod aliquando oritur ex dei amore et celestis patrie. Sicut patet in apostolo qui concupiuit dissolui et esse cum Christo. Aliquando ex malorum presertim alienorum consideratione quibus mundus plenus est. Ecclesiastes ij. Teduit me vite mee videntem mala esse vniuersa sub sole et cuncta vanitatem et afflictionem spiritus. Aliquando ex vehementia tribulationis proprie. ij. Cor. primo. Supra modum grauati sumus et supra virtutem ita vt tederet

nos etiã vinere. Aliqñ ex accidia · ⁊ tũc ẽ
pctm̃ ⁊ ꝓuenit ex lõga tristicia postq̃ nõ
solũ tedet deo seruire ꝫ etiã viuere. De-
cimussext⁹ ẽ desperatio quã docet apl's
fugere pęnitentes. ij. Cor. ij. Ne nimia
tristicia absorbeant' huiusmõi. Decim⁹
septimus ẽ rancor ⁊ q̃dã mẽtis amaritu
do · ꝯ illos q̇ hoĩem volũt ad spũalia ex-
ercitia inducere. Exẽplum de monacho
accidioso ꝯ pręlatũ amaricato. Decim⁹
octauus ẽ instabilitas ꝓpositi · cuꝫ hõ in
dei seruitio diuersa ꝓponit · ⁊ mala attẽ-
ptat. ⁊ frequẽter ꝓpositũ mutat · nõ ex ĩ-
potẽtia aut ex rõnabili cã · ꝫ ꝓpter tediũ
qd̃ habet ĩ eoꝝ executiõe spũaliũ. Deci-
musnonus ẽ inquietudo corporis ⁊ in-
stabilitas loci · vt apparet ĩ multi. Vice-
simus ẽ malicia · qñ ꝓpter tristiciã quam
q̇s habet in dĩnis intantũ mal⁹ efficit' ꝙ
etiã spũalia modica aut nulla estimat ⁊
etiam impugnat. Quo ad tertium
ꝑncipale notandũ ꝙ plura remedia sũt
cõtra accidiã. Primũ ẽ ꝯsideratio de te
stabilitatis hui⁹ vitij : vt apparet primo
cõsideratiõe exẽploꝝ omniũ reꝝ labo
rantiũ Nã ĩ vita carẽtib⁹ sol ⁊ astra q̇ti-
die gyꝝ mũdi circũeũt In habẽtib⁹ vitã
vegetabilẽ herbę ⁊ arbores minimuꝫ ini
tiũ habentes · in multis aduersis ad ma-
gnã quãtitatẽ ꝑueniũt. In sensibilibus
dicit salomon Prou. vi. Vade ad for-
micã o piger . ⁊ cõsidera vias eius · ⁊ di-
sce sapĩam In malis hoĩb⁹ quot sũt stu-
dia mũdo seruiẽdi · In bonis hoĩb⁹ Ce-
cilia q̃si apis argumẽtosa deo seruit. In
angelis bonis ⁊ malis ꝯtinua sũt exerci-
tia. Scd̃m ẽ ꝙ tm̃ displiceat deo. Vñ
Apoc. iij. Quia tepid⁹ es incipiã te euo
mere. Cã ꝫm glo. qꝛ quãdã securitatẽ ac
cipiunt de bonis aliquib⁹. Itẽ Luc. xv.
Gaudiũ ẽ angelis super vno pctõre scꝫ
feruido pnĩam agente quã sup. xcix · iu-
stis qui nõ indigẽt pnĩa. s. tepide viuẽti-
bus ꝫm Greg. Item Luc. xiij · de ficul-
nea dicit' ĩfructifera: Succide illã vt q̇d
etiã terrã occupat. Tertiũ est ꝙ accidia
multũ placet diabolo. Vnde Matthei
xij. Immũdus spũs exiens ab hoĩe · iue-
niẽs domũ vacãtẽ · vadit ⁊ assumit alios
vij. nequiores se ⁊ intrantes hĩtant ibi ·
Itẽ Math. viij. Dęmões dixerũt chri-
sto Si eijc nos · mitte nos ĩ gregẽ porcoꝝ
Et Job. xl. dr̃ dormire scꝫ dęmon ĩ loco
calami · ꝑ qd̃ vacuitas designat'. Scd̃m
remediũ ẽ rõnabilis diuersitas occupa-
tionũ. ꝫ ordinata debet esse ⁊ rõnabilis ·
vt docet exẽplũ in vitas patꝝ vbi beato
Antonio accidia temptato angelus ap-
paruit quẽ vidit ꝑmo funiculũ torquen
tẽ · deinde orantẽ · deinde sportas texẽtẽ
⁊ iteꝝ orõni vacãteꝫ · ⁊ sic facere antoni-
um iubẽtẽ ꝯ accidiam. Tertiũ ẽ vt cum
sentit tristiciã accidię q̇s interdũ quęrat
bonã societatẽ cũ qua verisimilit' solũ de
deo ⁊ licitis tractet lęte. Exẽplũ ĩ vitas
patrũ vbi sępe illud fecer̃t · In cui⁹ figu-
ra legit'. Exo. xvij. ꝙ Josue pugnãte cõ
tra amalech orabat moyses leuãs ma-
nus ad deũ · cuius manus erãt graues: ꝫ
hur ⁊ aaron sustẽtabant manus eius ex
vtraq̃ parte. Quartũ vt hõ se cogat ad
exercitiũ spũaliũ q̃ fastidit · Nã habit⁹
delectabilis nõ nisi per act⁹ interdũ tri-
stes multiplicatos acq̇ritur ex . ij. Eth.
Quintũ vt cũ magno conatu q̇s memo
retur dei tot beneficia Et si ꝫm p̃s. renu-
it ꝯsolari anima · credat qd̃ seq̇t': Me-
mor fui dei ⁊ delectat⁹ sũ · Oportet aũt
hunc conatũ magnũ esse qꝛ hõ ĩ tristicia
cõstitutus difficulter talib⁹ ĩmorat'. Se
xtũ ẽ exclusio ꝓ posse triũ radicũ accidię
sup̃ in ꝑncipio capituli positaꝝ. In cui⁹
figura dr̃ Leuit. vi. Ignis ĩ altari meo
semꝑ ardebit quẽ nutriet sacerdos sub-
ijciens ligna mane ꝑ singulos dies. Se
ptimũ est cõsideratio pęne inferni ⁊ pur-
gatorij ⁊ beatitudinis quę expectamus
ꝫm nr̃m merituꝫ vel demeritum. Vnde

in vitis patꝝ: Quidā pater cōquest⁹ ē patri achilli accidiā. Rñdit alter iō pateris· qꝛ nondū vidisti requiē cęli nec pęnam inferni. Octauū ⁊ sūmū remediū dei grā ē. Ps. Viā mādatoꝝ tuoꝝ cucurri cū dilatasti coꝛ meū. Vñ ī Cant. Trahe me post te curremus in odore vnguētoꝝ tuoꝝ· Cant. p̊. Ps. Erraui sic̄ ouis quę perijt. ꝛc.

Capitulum XXI

Deciosexto ꝓhibet̄ erubescētia christū sequēdi ⁊ ei⁹ doctrinā in necessarijs ad salutem. Vnde Luc. ix. ait: Qui me erubuerit ⁊ meos sermōes hūc filius hoīs erubescet cū venerit ī maiestate sua ⁊ patris ⁊ sanctoꝝ angeloꝝ· idest ad modū erubescētis se habebit dicens· Nescio vos· sicut ait virginibus fatuis Matth. xxv. et clausa est ianua. Tria sūt h̄ dicēda ⁊ vidēda. Prīo de verecūdia seu erubescētia bona. Secūdo de mala de quib⁹ dicit̄ Ecc. iiij. Est cōfusio adducēs pctm̄. ⁊ ē cōfusio gratiaꝫ et gloriā adducēs. Tertio d̄ remedijs malę erubescentię. Quantū ad primū notandū ꝑm Tho. ij. ij. q. cxliiij. ꝙ verecūdia ē timoꝛ d̄ actu exprobrabili facto vel fiēdo Dicit̄ primo timoꝛ q̄ ē respectu ardui possibilis respectu cui⁹ nō ē tristicia. Ex quo patet ꝙ ꝑfecti nō erubescūt faciliter de futuris malis ꝓpetrabilibus qꝛ nō apprehēduut mala opa vt difficulter ab eis mediante grā vitabilia. Item patet ꝙ maliciosi nō sūt verecūdi· qꝛ ex habitu facilia putāt mala· Dicit̄ d̄ actu turpi in quo includit̄ cogitatio. verbuꝫ· vel omissio turpis. Dicit̄ turpis seu exprobrabilis. Sed q̄ sunt turpia· exprobrabilia seu inhonesta? Respōdeo ꝙ nuditas corpis in adulto respectu alterius. Iteꝫ discooꝑtura mēbri ī mundi· puta genitaliū· posterioruꝫ ⁊ vberꝝ· Ex q̊ patet q̄ꝫ malefaciāt vestes curtas portantes q̊ ad viros· ⁊ vbera nudātes quo ad mulieres ⁊ tunicas leuātes sine cā. Rō istoꝝ ē· qꝛ a natura talia veremur. vt dicit beatus Aug. li. de ci. dei. cōtra diogenē. Item omē peccatū ē erubescibile· ꝑcipue tamē luxurię furti seu subtractiōis alieni boni ⁊ mendacij De quib⁹ īter cętera dicitur Ecc. xli. Erubescite a patre ⁊ matre de fornicatiōe. et a ꝑsidēte ⁊ potēte de mēdacio· ⁊ a principe ⁊ a duce de delicto. Qd̄ autē turpe fit oē peccatū patet tripliciter. Primo qꝛ peccatū nuditatē fecit erubescibilē. Nā Gen. ij. dicit̄. Erat vterqꝫ nudus adā scilicet ⁊ vxoꝛ ei⁹ ⁊ nō erubescebāt· Rō qꝛ nullū pctm̄ fecerāt ⁊ futuꝝ faciliter vitare poterāt. Interī enī ꝙ mēs supiori obediebat creatori q̄c quid infra mētē erat· ut mēbra corporis ⁊ etiam bestię hoī obediebāt· ꝑ eoipso q̊ hō deo inobediēs fuit· obediētia multorū hoī est subtracta. Iō Gen. iij. dicitur Postq̄ꝫ ābo d̄ fructu vetito gustauerūt aperti sunt oculi amboꝝ· videlicet experientiā habēdo ꝙ malū pri⁹ mente nouerunt. Cunqꝫ cognouissent se esse nudos cōsuerūt folia ficus ⁊ fecerunt sibi periço mata· Pl'a ibi de verecūdia videlicꝫ ꝙ ad vocē dei fugerunt qñ deus quęsiuit: Adā vbi es· ꝙ de⁹ ait: q̄s tibi indicauit. Secūdo cum erubescētia sit fuga rei turpis ⁊ peccatū sit opus diaboli cōtra naturam· īmo eo remoto omnia decētia forent· constat peccatū esse maxime erubescibile· ⁊ quod plus est in eius compatiōe alia erubescibilia nō sūt· teste Greg. dicente de maria magdalena: qꝛ semet ipsam grauiter intus erubescebat nihil esse credidit quod verecundaretur foris Tertio erubescentia ē respectu īmundorum· sed in cōparatione peccati alia immunda mūda sunt. Vnde Matth. xv. Quę de ore procedūt de corde exeunt. ⁊

ea coinquinãt hoiem. de corde enĩ exeunt cogitationes malę. homicidia. adulteria. fornicationes. furta. falsa testimonia. blasphemię. hęc sunt quę coinq̃nãt hoiem. Ps̃. Corrupti sunt ⁊ abhominabiles facti sunt scz iniqui. Dicitur facto vel fiendo. q̃ plura fecimus q̃ erubescere debemus ⁊ nescimus an de facto lucre corã deo habeamus. plura etiã sunt
E q̃ ꝑpetrare possemus turpia. **Notãdũ** secũdo ꝑm Tho. vbi ꝓius. ⁊ ph̃m. ij. et iiij. Ethi. q̃ verecũdia q̃uis nõ sit virt⁹ eo q̃ virtus dicit pfectionẽ habitus. pfectus aũt vir nõ timet aliquid vt futurum arduũ possibile vel difficulter vitabile. sed ꝑpter habitũ faciliter vitabile turpe. tñ verecũdia ẽ bonũ q̃d ⁊ laudabilis passio. ⁊ habitus cõsimilis ei⁹ acq̃ri põt. **Laudabilis** ĩquã quintuplici rõne. **Primo** q̃ frenũ ẽ sensualitati q̃d dũ quis habet a multis malis ꝓseruatur actibus ⁊ spes est de eius correctione. Vñ quidã ph̃s dicit. Erubuit res salua est. **Secundo** est ornamentum ꝓciosum quo decoratur iuuentus ⁊ muliebris sex⁹. Vnde Ecc. vij. Gratia verecundię eius scz mulieris sensatę ⁊ bonę super aurum. **Tertio** est oculus quidã mentis ostendens opus de quo quis verecundat esse examinandũ an bonuz. et tunc erubescẽtia est expellenda. si maluz tunc ẽ dimittenda. ꝑm illud Math. vi. Si oculus tuus nequã fuerit. totũ corpus tuum tenebrosum erit. **Quarto** ẽ priuilegium humanę cõditionis in hac vita quo carent omnia animalia irrõnalia. quia nullum cor verecundat. ꝓpter quia turpe nõ percipit. vt patet in corũ actibus. **Quinto** gratiam a deo meretur. Vnde Señ. ix. Hem verecũdus benedicitur ⁊ Cham maledicit. Etiam Luc. ꝑ. ad ingressum angeli maria verecunda ⁊ timida audiuit: Ne timeas maria. inuenisti gratiam apud dominum.

Quo contra quinq̃ mala incurrũt inuerecũdi ꝓ oppositum q̃ faciliter considerare potes. Vñ Hiere. iij. Frõs mulieris meretricis facta ẽ tibi. noluisti erubescere. Itẽ ibidẽ. vi. Cõfusione nõ sũt confusi ⁊ erubescere nescierunt **Tertio** F
notandũ q̃ verecũdia q̃ę etiã nõ ẽ peccatum reperitur in multis. **Primo** in perfectis ⁊ seniby q̃ ad habituz multũ. et paz quo ad actũ. quia nõ apprehendũt turpia ut possibilia sibi ⁊ difficulter euasibilia. sed tamẽ sunt sic dispositi ut si in eis esset aliquid turpe de hoc verecũdarẽtur. ut dicit ph̃s. iiij. ethicoz. **Secũdo** reperitur plus in mediocriter bonis quia in eis est aliquid de amore boni. et tamen nõ sunt totaliter ĩmunes a malo **Tertio** plus reperiendũ est de verecũdia in fęminis. **Quarto** plus in virginibus adultis. **Quinto** maxime in iuuenibus vtriusq̃ sexus postq̃ venerint ad vsum rõnis. Verecũdia autẽ carent qui sunt in patria. Itẽ vsu ratiõis carẽtes in via Adam ⁊ Eua caruerunt ĩ paradiso. Et malicioſi qui nihil apprehendunt ut turpe. nec malũ timẽt. Est ꝓterea triplex verecundia. q̃dam naturalis vsum rõnis ꝓueniens sicut alię passiões Alia ẽ materia merendi. vt ista quę ĩsurgit rõne infamię innocẽtis. Tertia ẽ meritoria ⁊ satisfactoria. ut ista quã habem⁹ in cõfitẽdo peccata. Vñ Ber. Quã tum displicet deo impudicitia peccatoris. tñ placet deo erubescentia pęnitenti
Quo ad secũdũ ꝑncipale notandum B
q̃ ꝑm Tho. vbi supra. mala verecundia ẽ timor inordinatus de actu nõ vere sed apparenter exprobrabili seu turpi facto vel fiendo. Pro cuius declaratione aduertendũ cum timor sit de essentia verecundię quantum ad propositus sufficit timor vel metus. qui ꝑm Tho. ĩ. iiij. dis. xxix. est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. Et est duplex

metus· quidã qui cadit in cõstantẽ virũ
Alius qui nõ cadit in constantẽ virum.
Constãs enĩ ꝓprie est virtuosus· ⁊ incon
stans vitiosus. Metus aũt cadẽs in cõ
stantẽ virum ẽ quãdo minus malũ susti
nendũ cogitur metu maioris mali. Hic
timor cadit in cõstantẽ virum· Cui⁹ rõ
est· qꝛ ſm ph̄m· ij· ethicoꝝ· constãs ⁊ vir
tuosus est mensura omniũ opeꝝ suoruꝫ
Scit enĩ quid fugiendũ ⁊ quid faciẽdũ
sit. Idcirco eligit magis sustinere min⁹
malum q̃ꝫ maius malũ incidere vbi vnũ
fieri oportet. Et differt constans ab in
constanti dupliciter· Primo electione
qꝛ eligit qd̃cũqꝫ maluꝫ pęnę pati· puta
priuationem bonoꝝ exteriorũ famę vel
vitę q̃ꝫ peccare. De quo dicit Anſhel.
li. Cur deus hõ· ꝙ ꝓ infinitis mũdis sal
uandis scꝫ corporaliter nõ esset cõmit
tendũ peccatum· Incõstans autẽ ⁊ vi
tiosus eligit potius subire maius malũ·
puta peccatũ propter delectationẽ an
nexam· q̃ꝫ vitare minus malũ· puta ꝑde
re temporalia. Nam minimũ peccatum
est maius malũ q̃ꝫ maximuꝫ malũ pęnę
sit malum. Alia differentia est quantuꝫ
ad estimationẽ periculi vel pęnę immi
nentis· qꝛ constans nõ cogit̃ nisi forti et
probabili estimatione. Incõstans autẽ
ꝓ leui estimatione ⁊ fugit quodãmõ ne
M. mine ꝑsequẽte. **Est autem quadru
plex** metus qui cadit in cõstantẽ virum
Primus est metus mortis ab eo q̃ ĩten
dit ⁊ põt occidere. Secundus ẽ grauis
cruciatus corporis· puta verberatio· tor
sio· incarceratio· ⁊ huiusmodi. Tertius
est metus stupri q̃ bonis viris maior q̃ꝫ
mortis esse debet. Itẽ si q̃s dedit aliq̃d
ne stuprum patiat̃ vir vel mulier. Quar
tus seruitut̃ metus· Et dicit Tho. Pe.
⁊ Alb. ꝙ nõ differt vtrũ hęc ꝑdicta q̃t
tuor fiant in ꝑsona ꝓpria· siue in ꝑsona
liberoꝝ siue vxoris. Item si q̃s in adul
terio vel furto vel flagitio alio deꝑhen
sus dedit aliquid vel se obligauit· ad ꝑ
dicta quattuor ꝑtinet· qꝛ timuit mortẽ
vel pericula vel vincula. Itẽ si deꝑhẽsus
dedit q̃d deꝑhensori vel ꝓmisit ne ꝓde
retur· ꝑtinet ad quattuor ꝑfata· qꝛ ꝓdi
tus pręnominata potuit pati. Met⁹ au
tem cadens in constantẽ viꝝ est qui fit ꝑ
minas verboꝝ· ut nisi hoc feceris nõ ha
bebis gratiã meã· vel nõ diligã te· ⁊ sil̃ia
Etiam scd̃m legistas timor infamię et
vexatiõis nõ caderẽt in cõstantẽ virum
⁊ sub quattuor ꝑfatis· quia talib⁹ mult̃
modis subueniri põt. Et nota ꝙ metus
cadit ĩ vnũ qui nõ diceret̃ cadere ĩ aliũ.
Nõ enĩ est verisimile regem timere debu
isse militẽ ꝑuũ· ⁊ minor metus excusat in
casu fęminã q̃ꝫ virum. Metus igitur ca
dens in cõstantẽ virũ facit ꝙ ꝓmissa vl̃
data tali metu nec corã deo nec corã ec
clesia tenẽt· ut matrimoniũ tali metu cõ
tractum· ⁊ alia data vel ꝓmissa. Rõ est
qꝛ ꝯsensus in talib⁹ nõ est liber mere sed
coactus· nihil ergo dedit libere· ĩmo me
tus cadẽs in cõstantẽ viꝝ impetrat resti
tutionẽ in integruꝫ. **Sed queritur** J
Vtꝝ ille qui ꝑ metũ cadentẽ ĩ cõstãteꝫ
viꝝ cõpulsus aliquid ꝓmittit de tẽpo
ralibus teneatur illud postmodũ adim
plere. Rñdet Alber. ĩ. iiij· Credo ꝙ vbi
ẽ iudiciũ ꝑ quod inueniri põt defensio
a iudicante etiã coactus debet soluere ꝓ
missum. Et cõpetit ei actio ex lege et ex
canone. ⁊ iudex debet eũ restituere ĩ inte
grũ. Si aũt defectus sit iudicũ. puto ꝙ
nõ debet soluere sed aliquam leuẽ ꝓpter
cautelam facere pęnitẽtiam de ꝓmisso.
ꝑcipue si fides vel iuramentũ non inter
uenit. Si aũt iuram̃tũ ĩteruenit· dicũt
multi ⁊ etiã mihi satis ꝓbabile videtur
esse soluendum. Si autem non soluit ⁊
iuramentum violauit· ⁊ postea venit ad
pęnitentiam videtur mihi nõ esse cogẽ
dus ad solutionem· sed tantum ad fra
cti iuramenti emendationẽ· hęc Alber.

R Dubitatur an timor in genere de timore loquēdo excuset a peccato. Rñdetur ꝑm Tho .ij.ij.q.cxxij.ar.iiij. Timor intantū habet rōnem peccati inquantū est cōtra ordinē rectę rōnis·quę est regula humanoꝝ actuum. Recta autē ratio iudicat q̄dā mala magis eē alijs fugienda·7 ideo quicunq; ut refugiat mala q̄ ꝑm rationē magis sunt fugienda nō refugit mala quę sūt minus fugienda·nō est peccatum. Sicut magis est fugiēda mors corporalis q̄ amissio rerum· Vñ si quis ꝓpter timorem mortis latronib⁹ ꝓmitteret aut daret excusaret a peccato qđ incurreret si sine cā legitima ꝓtermissis bonis hominib⁹ quibus magis esset dandum peccatoribus largiret. Si autem aliquis p timorem fugiens mala q̄ ꝑm rationē sunt minus fugienda incurrat mala quę ꝑm rōnem sunt magis fugienda·nō pōt a peccato totaliter excusari·quia talis timor inordinatus esset. Sunt autē timēda magis mala animę q̄ corporis.7 mala corporis quā exteriorum rex. Et ideo si quis incurrat mala animę·ideſt·peccata·fugiēs mala corpis puta flagella vel mortē·aut mala exteriorum·puta dānum pecunię·aut si sustineat mala corporis vt vitet damnū pecunię·nō excusatur totaliter a peccato. diminuitur tamē aliquod eius peccatū. quia minus voluntariuz est qđ ex timore agitur. Imponitur enī homini q̄daz
L necessitas aliquid faciendi ꝓpter imminentē timorē ut faciat voluntarium mixtum ꝑm pbm. Sed quando est timor peccatum mortale. Rñ.ar.iij. Timor ē peccatum ꝑm q̄ est inordinatus p ut scz refugit q̄s qđ ꝑm rōnez nō ē fugiēdum. hęc autē inordinatio timoris quādoq; quidē cōsistit in solo appetitu sensitiuo nō veniente ex cōsensu rōnal' appetitus·7 sic nō est peccatum mortale ſ veniale solum. Quandoq; vero huiusmodi inordinatio timoris ꝓtingit vsq; ad appetitum rōnalem qui dicit' voluntas·quę voluntas ex libero arbitrio refugit aliquid nō ꝑm rationē. Et talis inordinatio timoris quādoq; ē peccatum veniale q̄ñq; mortale. Si enī quis propter timorem quo refugit quis piculum mortis·vel qđcunq; aliud tpale malum sic dispositus est ut faciat aliqđ prohibitum·vel pętermittit aliqđ quod ē ꝓceptum in lege diuina·talis timor ē peccatum mortale·alioquin erit peccatū veniale. Vñ Apoc.xxi. Timidis 7 īcredulis 7 execratis·pars erit in stagno ignis 7 sulphuris·qđ est mors secūda·hęc de Tho. Quicquid igitur de timore dictū est illud ad verecūdiā applicandum est.

M Ad sciendum quādo verecūdia sit peccatū veniale vel mortale: Notāduz ꝑm Tho.ij.ij.q.xix.arti.ij.7.iij. q timor mundanus ē quo quis īordinate timet amittere bona exteriora. Humanꝰ quo quis timet ꝓprie personę·7 pertinent ad vnū timorē in re q̄ quis a deo recedit ꝓpter amorē creaturę 7 corporis detrimētuz. Etiā timere taliū ꝓditionē interdū ē naturale·interdū vitiuz. Naturale.n. est q refugit ꝓprij corporis detrimētum vel etiā dānum tpaliū rex. Sed q homo ꝓpter ista recedit a iusticia ē ꝓtra rationē naturalē. Vñ pbs.ij.ethico .dic q quędā sunt peccatoꝝ opera ad q̄ nullo timore debet quis cogi·qz peius ē huiusmodi peccata ꝓmittere q̄ pęnas q̄scunq; pati. Dicitur in diffinitione de actu nō vere ſ apparenter exprobrabili.

N Ubi nota q duplices sūt actus·quidam vere exprobrabiles·ut in principio capituli patuit·Alij nō vere exprobrabiles sed apud filios hui⁹ sęculi· De quibus dicit' Job.xij. Derideť iusti simplicitas. Sup q̄ Greg.libro.x.moza·sic dicit. Animus q̄ppe viri iusti nōnūq; operi recto cōstant' innitit·7 tamen hū anis

irrisionibꝫ vrget. Miranda agit ⁊ o.ꝓp-
bria recipit. quia ab huius mũdi sapien
tibꝫ puritatꝫ virtꝰ fatuitas creditꝫ. Quid
nãqꝫ mũdo stultiꝰ videtꝫ q̃ꝫ mentẽ ꝟbis
ostendere. nihil callida machinatiõe si-
mulare. nullas iniurijs cõtumelias red-
dere. ꝓ maledicẽtibus orare. pauꝑtatẽ
quęrere. possessa relinquere. rapienti nõ
resistere. ꝑcutienti vnã maxillã alteram
ꝑbere: ꝫ qd̃ abominantꝫ ęgyptij israelite
deo offerũt. Subditꝫ. Lãpas cõtempta
apud cogitationes diuitũ. id est. suꝑbo-
O rũ parata ad tẽpus statutũ. Item no
tandũ ꝙ malã verecundiam multi ha
bent scd̃m ꝙ multiplicitꝫ aliq̃ peccãt. ut ĩ
septem peccatis capitalibꝫ. Primo qui
dã verecũdantꝫ humiles esse. Aut ĩ veste
ꝯtra exẽplum Johãnis baptistę. vestiti
çona pellicea Matth. iij. Aut nõ quęrẽ
do necessaria dubia: Cõtra christi exem
plũ qui in medio doctoꝝ q̃siuit Luc. ij.
Aut verecũdantes qñ nõ sciũt respõde-
re ad q̃dã inutilia: Sicut Homerus ut
refert Policratus. qui ꝓbleuma pedi-
culoꝝ soluere nequiẽs ꝑ tristicia mortu-
us est. Aut sacramẽto reuerentiã nõ fa-
cientes: Cõtra exẽplũ militis q̃ ꝑciose ĩ-
dutus equũ descendit in luto genua fle-
ctendo ad eucharistiã ꝫm suã ꝯsuetudi-
nem. ut Cęsarius refert in suo dialogo.
Secundo sũt alij verecũdãtes pau-
ꝑtatem. q̃ ẽ instrumentũ humilitatis. li-
ma peccatoꝝ ⁊ christi ornatus. Alij ce-
lant genealogiã pauperꝝ: Quo contra
dicitꝫ de Guilhel. epõ parisiensi. qui sco-
bã cũ qua pater suus pistor fornacẽ pur
gare solebat ĩ camera sua sẽꝑ habebat
vt videret se de pauꝑtate eleuatum. Et
Esa. xlviij. Ecce excoxi te sed non quasi
argẽtũ. elegi te in camino paupertatis. ꝓ
pter me faciã ut nõ blasphemer. gloriaꝫ
meã alteri nõ dabo. Tertio alij veren
tur detractiones castitatꝫ. cõtrahunt. cõ
tra exempla virginũ q̃ etiã sanguinẽ ef-
fundere nõ erubuerunt. Vñ Sap. iiij.
Multigena aũt impioꝝ multitudo nõ
erit vtilis. ⁊ adulterinę plantatiões non
dabunt radices altas. nec stabile firma-
mentũ collocabũt. ⁊ si in ramis ĩ tẽpore
germinauerĩt infirmitꝫ posita a vento cõ
mouebuntꝫ ⁊ a nimietate ventoꝝ eradi-
cabuntꝫ. Quarto alij patientiã recu-
santes verecũdantꝫ irã sopire. ꝯtra chri-
sti verbũ: In patientia vr̃a possidebitis
aĩas vr̃as. Luc. xxi. Quinto alij ve-
rentꝫ ignoscere in se peccãtibus. cõtra ex-
emplũ christi. qui totiẽs pręsertĩ die cru-
cifixionis offensus oĩa cõdonauit. Se
xto alij abstinentiã verentꝫ ꝓpter oblo-
quẽtes. cõtra exemplũ Honorati. prĩo
dialogoꝝ Greg. vbi dicitꝫ. ꝙ in ꝯuiuio
carnes comedere nolẽs miraculose piscẽ
obtinuit. Septimo alij ex inertia et
pusillanimitate timẽt morituris mortẽꝫ
ãnunciare. cõtra exemplũ Esaię dicentꝫ
Eçechię: Dispone domui tuę. qꝛ morie
ris tu ⁊ nõ viues. Esa. xxxviij. Alij vere-
cundantꝫ infirmis obsequi christũ fugiẽ-
tes. Alij verecũdantꝫ corrigere vitia filio
rũ. ãcillaꝝ ⁊ familię. quos oẽs valde ter
rere deberet formida hęc christi sentẽtia
Luc. ix. Qui me erubuerit ⁊ meos ser-
mones. hunc filiꝰ hoĩs erubescet cũ vene
rit in maiestate sua. ꝛc. Quo ad ter- P
tiũ ꝑncipale notandũ. ꝙ ad expellendã
verecũdiã valẽt septẽ. Primo cõside
rare xp̃i maximã dehonorationẽ in sua
morte. Nã ad festũ pascę de oĩ terra q̃si
aliq̃ hierusalẽ venerãt. christus famosis-
simus in ꝟbo facto ⁊ virtute fuerat. crux
turpissima fuit pęna. et tñ voluit ĩ me-
dio latronũ educi ⁊ mori ⁊ nudus oĩno
exui. quę oĩa aliã ⁊ aliã verecũdiã maxi-
mã ĩcutere potuerũt. Et tñ ad Hębre-
os. xij. Proposito sibi gaudio sustinuit
crucẽ ꝯfusione ꝯtẽpta. Quare ut ibidẽ
dicitꝫ: Exeamus ex̃ castra ĩproperiũ eius
portantes. Secũdo videamꝰ exẽpla

sanctoꝝ qui verecundiaꝫ postponentes virtutibus insudarunt. Nam Heb. xi. Fide moyses grandis factus negauit se esse filium filię pharaonis · voluit enim magis affligi cum populo dei q̃ꝫ temporalis peccati habere iocunditatem. Susanna magis voluit mori turpit' q̃ꝫ puritatem matrimonialē perdere Dañ. xiij. Itē Act. v. Ibāt apostoli gaudentes a conspectu cōcilij qm̄ digni habiti sunt contumeliā pro nomine iesu pati. Tertio ponderandū ē q̃ꝫ malum ⁊ stultum sit dimittere opera bona ex verecundia. Nam tales faciūt sicut vir qui ꝓpter latratum caniculi castrum nō defenderet. Sicut equꝰ qui truncū vmbrosum formidaret. Et sicut videntes recti ⁊ sani irrisionē cęcoꝝ curuorum ⁊ leprosorum ⁊ iudicia eoꝝ falsa curare nō debent · pro nihilo enī irrisiones curādę sunt talium Quo contra Leuit. xxvi. dicitur: Terrebit eos sonitus folij volantis. Quarto valet considerare erubescētiam quā in futuro sustinebunt bona facere erubescētes. Luc. ix. Qui me erubuerit ⁊ meos sermones. ꝛc. Quinto sexto ⁊ septimo valet cōsiderare tres radices verecūdię malę ⁊ illas extirpare. Prima radix est amor placendi mundo. Señ. Desines timere si sperare desieris. Idem Nōdū fęlix es si ñ turba deridet te. Matt. v. Beati estis cū maledixerint vobis homines. Secunda · elongatio dei ab aīa quia si p̄sens esset multū diceret q̄s illd Ps. Si ambulauero in medio vmbrę mortis nō timebo mala · qm̄ tu mecū es domine · alias timeret. Figura huius est in Petro qui christū sequēs a longe ter negauit ex timore ⁊ verecundia. Tertia cā est auiditas honoris transitorij q̄ cuꝫ a falsis attribuit' faciliter perdit' ⁊ apud neminem vniuersaliter honor habetur. Si inquit apostolus hominibus placerem christi seruus non essem. Gal. p.

Capitulum. XXII.

Quia igitur superbię vitium causat inobedientiam et p̄ceptoꝝ transgressionem atq̄ꝫ cōtemptū: Idcirco decimo septimo tria p̄ncipaliter de huiusmodi ꝓnunc sūt videnda. Primo quibꝰ ex pręcepto sit obediendū. Secūdo quid sit ꝯtemptus ⁊ quādo mortale peccatū. Tertio de inobedientia quando sit mortale peccatū Quantum ad primū dubitat' An subditus teneat' prelatis suis in omnibꝰ obedire. Rñdet Tho. ij. ij. q. ciiij. ar. v. Obediens mouet' ad impium p̄cipientis quadā necessitate iusticię. Potest autē contingere ex duobus ꝙ subditus nō teneatur superiori suo in omnibus obedire. Uno modo ꝓpter p̄ceptuꝫ maioris ut dicit' Ro. xiij. super illud: Qui ptāti resistit dei ordīationi resistit · qui resistūt ipsi sibi dānationē acquirūt. Vbi glo. Aug. Si quid iusserit īpator · nunquid faciendū ē si ꝯtra ꝓcōsulē iubeat? Rursum si quid ipse ꝓconsul iubeat ⁊ aliud imperator · nūquid dubitatur illo ꝯtempto isti ē seruiendū? ergo si aliud impator aliud deus iubeat · illo cōtēpto obtēperandū est deo. Ray. addit · si tamen dubitat subditus vtꝝ id qd̄ pręcipitur sit ꝯ deū vel nō debet obedire · nisi eēt tale quid ī quo nullo modo eēt excusabil' ignorantia · puta cōtra articulū fidei · p̄cepta vel ꝓhibitiones vel generale statutum eccl'ie: Alias bonū sine q̄ pōt esse salus debet dimittere interdū ꝓpter bonū obedientię. Alio modo dicit Tho. Non tenet' inferior suo supiori obedire · si ei aliq̄d p̄cipiat in q̄ ei nō subdit'. Dic enī Seneca. iij. libro d̄ beneficijs. Errat si q̄s estimat seruitutē ī totū hoīem descēdere · ꝑs eiꝰ melior excepta ē · corpora obnoxia sūt ⁊ asscripta dñis · mēs q̄dē ē sui iuris · Et iō ī his q̄ ꝑtinēt ad īteriorē

A

B

motū voluntatis·hō nō tenetur homini obedire·ꝫ in his q̄ exteri⁹ ꝑ corpus sunt agenda: In quib⁹ tñ ꝟm ea q̄ ad naturā corporis ꝑtinēt·hō homini obedire nō tenet' ꝫ soli deo·qꝛ oēs hoīes natura sūt pares·puta in his q̄ ꝑtinēt ad corporis sustentationē ⁊ ꝓlis generationē. Vñ nō tenent' nec serui dominis·nec filij parentib⁹ obedire de matrimonio ꝯhendo vel virginitate seruāda·aut aliquo alio huiusmodi·ꝫ in his q̄ ꝑtinēt ad dispensationē vel dispositionē actuū ⁊ rerum humanaꝝ tenetur subditus suo supiori obedire ꝟm rationē supioritat': Sic miles duci exercitus in his quę ꝑtinent ad bellū·seruus dño in his q̄ ꝑtinēt ad seruilia opa exequenda·filius pr̄i in his q̄ ꝑtinēt ad disciplinā vitę ⁊ curā domesticam·⁊ sic de alijs·Vlricus in sūma addit. Laici nō tenent' p̄latis ecclesiasticis obedire nisi in his ad quoꝝ obseruantiā se in baptismo obligauerunt·scꝫ ut teneant veram fidē cū opibus quibus abrenunciauerūt diabolo ⁊ oīb⁹ pompis ei⁹ Clerici aūt tenent' eis obedire in his quę ꝑtinent ad officiū clericale. Dubitat' secundo·vtrū religiosus teneatur in oībus prelato suo obedire. Rñ. ꝟm Tho. vbi s̄. Et Petꝝ de thar. sup. ij. dis. vltꝫ ꝙ triplex est obedientia. Prima sufficiens ad salutē seu necessitatem qua scꝫ obedit quis in his ad quę obligat'. Obligatur aūt religiosus ⁊ ad illa solū obedire tenetur q̄ possunt ad regularem conseruationē ꝑtinere·ut sunt ꝓmissa·⁊ illa sine quib⁹ religionis ꝓfessio nō seruaret': vt mutua obsequia ⁊ officia ⁊ huiusmodi·Et ī his p̄lato suo obedire ē necessitatis. Secunda est obedientia ꝑfecta quę obedit in oībus licitis·ꝫ illa non est necessitatis: Ideo Ber. li. de dispen. et p̄cep. dicit. Subditus nec citra ꝓmissa est inhibendus·nec vltra ꝓmissum cogēdus ꝑ legē obedire. Tertia obedientia est indiscreta q̄ in illicitis obediret. Dubitatur tertio vtꝝ religiosus teneatur obedire prelato suo in his q̄ sunt cōtra regulā. Rñ. ꝟm Pe. de thar. ī quodli. Eoꝝ q̄ religioso a prelato suo iniungūtur tria sūt genera. Quedam sūt ꝟm regulā·ut ea q̄ in regula cōtinent'·⁊ ea q̄ ad illoꝝ debitā obseruantiā expediunt vel requirunt'. In his nō est dubiū quin abbati precipienti teneatur monachus obedire·nisi excusetur rationabili impedimento. Alia sunt preter regulā ut q̄ nec ibi cōtinētur nec ad illa expediūt vel ordinātur·ut leuare festucā. Et de his ē verior ⁊ cōmunior opinio ꝙ in leuioribꝫ q̄ꝫ sit regula tenetur obedire·ꝫ nō in grauioribꝫ·Quę aūt oīno preter regulā sūt in his nō tenetur obedire·qꝛ nō tenetur nisi quātū se obligauit sua ꝓfessione·ꝑfecta tamē obedientia etiā in his obedit Alia sunt cōtra regulā ut q̄rū opposita ibi precipiūtur vel ꝓhibētur. De his distinguendū ē·qꝛ quędā sunt ī quib⁹ prelatus pōt dispēsare. Quędā in quibus nō pōt·eo ꝙ regula vel cōstitutio ꝓhibet. Aut ergo certū ē religioso ꝙ prelatus in tali casu in quo p̄cipit nō pōt dispensare·⁊ tunc non debet obedire. Aut certum ē ꝙ potest·⁊ tūc debet obedire. Aut dubiū ē an possit·⁊ tūc rōne dubij dico simpliciter ꝙ tenetur obedire·ꝫ de Pe. In dubiis enī obediendo alteri prelertim supiori quis multiplicit' excusatur. Primo ꝟm Ray. in summa. Subditus qui mouet bellū dño suo sibi mādante. Qñ enī subdit⁹ ꝓbabiliter dubitat·an dñs habeat iustū bellum·excusatur ibi subdit⁹ ꝓpter bonū obedientię·licet forte peccet dñs ꝯ deū mala p̄cipiēdo. Vñ Aug. li. ꝯ manicheū. Vir iust⁹ si forte sub rege sacrilego militet recte pōt illo iubente militare vel bellare·si qd̄ iubetur vl' nō eē ꝯ preceptū dei certū ē·vel vtꝝ sit certū nō ē·ita ut fortasse

reum faciat iniquitas imperandi. Inno
centem autem militez ostendat ordo ser
uiendi. Sed intellige ꝑm Guilh. quan-
do dubitat miles an assint conditiones
requisitę ad bellum iustum: videlicet. p-
sona. res. causa. animꝰ ⁊ autoritas. Itē
ꝑm Hostieñ. intellige ꝓbabiliter dubi-
tantem. quādo inquisiuit quantum po
tuit ⁊ peritiores cōsuluit. ⁊ semper dubi
us remansit. ne in conscientia sit affecta-
tor ignorantię. Vnde in rebus dubijs
homo ꝓ illuminatiōe sui laborare debet
vt docet Aug. li. lxxxiij. quęstionū. Et
habetur dis. xxxvij. §. finali dicēs: Non
omnis ignorās immunis est a pęna. ille
enī ignorās pōt excusari a pęna qui qđ
disceret nō inuenit: Illis aūt ignosci ꝫ
nō poterit qui habētes a quo discerent
operā non dederūt. Secundo excu-
sat dubiū aliqualiter in reddendo debi-
tum in matrimonio in casu quo mulier
crederet primū virum defunctum ⁊ iam
aliū duxit. ⁊ nūc audit ꝑmū viꝝ viuere
Nā ut Tho. dicit. q. lr̄ali super. iiij. dis.
xxxviij. Si post secundū contractū oria
tur aliqua dubitatio đ vita prioris viri
ex aliqua causa quę certitudinem facere
possit. nec reddere debz nec exigere debi
tum. Si autem causa illa faciat proba-
bilem dubitationē debet reddere. ꝫ nō
exigere. Si autem sit leuis suspitio pōt
vtrūqꝫ licite facere. qꝛ debet illā causam
potius abijcere q̄ꝫ ꝑm hoc conscientiam
formare. hęc Tho. Tertio excusatur ī
dubio etiā vbi supioris nō arcet māda-
tū. ut in scrupulosis ⁊ timoratis dictum
est supra primo pręcepto de regula ter-
tia peccati mortalis. Item. iij. pręcepto đ
sacramento eucharistię ⁊ de accedētibꝫ
cū remorsu peccati. Quarto excusant
in dubijs obediendo religiosi eo modo
quo dictuz ē nūc. iij. dubio. Quinto
excusatur quis possessor alicuius rei quā
credidit bona fide fuisse suam. eo ꝙ ha-
bet continuationē possessionis bona fi-
de. iusto titulo. ⁊ rem prescriptibilem ibi
esse credidit. ⁊ sic pręscriptionem habere
locuz credit. licet iam incipiat ex aliquo
motiuo dubitare an res sit sua. Dic enī
Hostieñ. ꝙ talis adhuc dicitur habere
bonā fidē ⁊ vtetur fructibꝫ. ⁊ sic p̄scribit
Debet tñ ab alijs inquirere ꝟitatez. ut
sic ad eā ꝑueniat. ⁊ illa ꝓbat ꝑ iura ca-
nonica ⁊ ciuilia. Idē dicit Bern̄. ī glo.
extra de pręscript. sup. c. quoniā omne.
Idē Inno. in glo. ibidē. Dubitatur
quarto quomodo in dubijs quis sibi re
ctam consciam debeat formare. Rñde-
tur ꝑm Johānē de tābacro. li. de conso
latione theologię. xiiij. c. viij. In dubijs
inquit bonoruz viroꝝ vita alijs viuendi
debet eē regula. Est igitur respicienduz
ad facta bonoꝝ viroꝝ ⁊ discretoꝝ. Et si
plures tales vel ut in pluribꝫ casu tali eis
occurrente sic vel sic se habere inuenires
aut estimatione tua iudicares. tunc ⁊ tu
similit agere non formides. hęc ille. Ad
idē est Cancel. parisieñ. de gersona tra-
ctatu de vita aīę lectione sexta sic dicēs:
Generale damꝰ documentū. credere scz
faciliter sapientum ⁊ bonorum iudicio
⁊ contra eorum cōmunes sententias nō
leuiter sibimet formare scrupulos anxi-
os ⁊ timidos. Fallor si nō iubet sapiēs:
Fili ne īnitaris prudentię tuę. Et rursus
Noli transgredi terminos quos posue-
runt patres tui. Hoc pręcipue necessari
um est apud religiosos respectu supioꝝ
suorum. hoc etiam apud ignaros diui-
narum legum. hęc ille. Idez dicit de iu-
nioribus theologis respectu sententię
seniorū. ī quibus vita ⁊ doctrina in mo-
ribus bonis concordat. Et causam assi-
gnat. quia virtus lōge certius arte opa-
tur. ⁊ iuuenes passionibus obtenebran-
tur. Pręfatis concordat Hiero. super
illud Prou. iij. Ne innitaris pruden-
tię tuę. Prudentię suę inquit innititur

qui ea quę sibi agẽda vel dicẽda videt patrũ decretis ꝓponit. **Quo ad** scdm principale de cõtemptu q̃d sit z qñ mortale peccatũ. Rñ. Cancel. d vita anime lectione. v. vbi sic dicit. Cõsului sũmaz dñi Altisidiorensis vbi loquit de cõtẽptu. z dicit q cõtẽptus ẽ appciari rẽ minus iusto. Alio mõ ẽ rẽ negligere z de ea nõ curare. ut dũ peccãs habet circũstantias retrahẽtes ꝑ eas nõ curat aduertere claudit quoq; oculuz q̃dãmõ z vertit tergũ ad eas. Tertio mõ ẽ irasci rei tãq; vili z eã aspernari. Primũ ẽ malũ secũdum peius. tertiũ pessimũ. Dicamus g̃ q in omni peccato etiã veniali cõmittatur cõtemptus dei. Primo modo vere vel interp̃tatiue. Secũdus cõtemptus interuenire põt tã in mortali q̃ solo veniali. Tertius cõtẽptus circa dẽũ ꝓcipientẽ. z erga ꝓlatũ suũ. inquãtũ prelatus est nõ videt vnq̃ fieri cũ deliberatione completa absq; peccato mortali. z ꝑ vocatur ꝓprie cõtemptus. Nihilomin9 aduertendũ ẽ diligent. q refert plurimũ dicere aliquid fieri ex cõtẽptu z aliquid eẽ cũ ꝓtẽptu. Sicut refert aliq̃d fieri ignoranter z aliquid ex ignorãtia. Dicit q̃p̃ fieri ex cõtẽptu qñ cõtemptus ẽ principalis cã talis actionis. sic q illo nõ existente nõ fieret actio. ita quis opatur ex ignorantia. qñ illa nõ existẽte nullo mõ fieret illud qd fit. Prouenit autẽ actus nõnũq̃ cũ ꝓtemptu vere vel interp̃tatiue. non tamẽ ex ꝓtemptu. qz ꝓtemptus nõ est in cã: ꝑ vel infirmitas. aut debilitas. aut ignorantia. aut affectio vitiosa aut libidinosa dñatur. Sicut peccat aliquis qñq; ignorant. ita tñ q nõ minus opetur qd opat: si illud cognosceret. pterea palã ẽ ignorãtiã tũc nõ eẽ causaz agentẽ ꝑ circũstãtẽ. Quẽadmodũ contingit in subditis q̃ dicũt se scãdaliçari de factis supioz. q̃s tñ ab actionib9 malis nõ cõpescet scãdali cessatio z prelatoz vita bona. ꝑ ita sibi blãdiunt. z sup alios querunt excusatiões in peccatis. B

Ex his omnib9 nõ videt regula generalis posse sumi de distinctione int mortale z veniale penes hoc qd est esse vl nõ esse ex contemptu. qñ si capiat ꝓtẽptus primo modo. non ẽ necesse omnẽ actũ factũ ex ꝓtemptu esse mortale. dũ scz deus aut ꝓlatus appreciat minus iusto. soluz venialiter z ex ꝓtemptu tali mentit aliquis. aut ociose iocat vl lente resistit ꝑmis motib9. Similiter ex secũdo ꝓtẽptu põt euenire q̃uis non ita leuit z frequẽt Deniq; actus q̃ puenit deliberate deliberatione ꝓpleta ex tertio cõtemptu. vt mihi videt. ẽ semp mortalis. hoc fit eni qñ peccans attẽdit ad ꝓcipientẽ z ad ꝓceptũ eius licitũ. siue deus sit siue ꝓlatus z ꝓpter vilipensionẽ z aspernationẽ ꝓcipientis sui q̃ ꝓcepti assurgit effrenate ad actũ talẽ faciendũ vel omittendum. Alioquin non facturus vel non omissurus. Hoc ꝓprie ẽ agere ex contemptu tanq̃ si dicat. ut aliqui: Ego ĩ despectũ vestri. z quia sic ꝓcipitis agã oppositũ hec Cancel. parisien. de gerso. Ad idez ẽ Tho. ut s. ꝓcepto. ꝑ. de supbia. Sad etiã ꝓcordare videt Humbert9 super li. ꝓstitutionum. vbi addit q maioritas z minoritas contempt9 insurgit ex multis Aliquando ex magnitudine rei contemptę. Aliquãdo ex numero contemptoz Aliquãdo ex contẽnentis magis debita subiectione. Aliquãdo ex actus intẽsione. Aliquãdo ex frequentia. Aliquãdo ex obstinatione. Aliquãdo ex contẽnentis modicitate. Est autem differentia inter negligentiam z contemptũ ꝑm beatum Bern. quia negligentia est languor inertię. ꝑ cõtempt9 ẽ tumoz supbie

Quo ad tertiũ ꝓncipale q̃le sit pctm inobedientia. Rñdet Vlric9 li. vi. tractatu. iiij. Inobediẽtia exhibita ꝓlato nõ ẽ ex se mortale pctm nisi sit ꝰ ꝓceptũ ei9

quia ipse p̄latus iō mandatū temperat qꝛ nō vult subditū ꝓ qualibet leui causa exponere discrimini mortalis peccati. Diximus autē ꝑm se. qꝛ ex aīo nō obedientis simplici mādato pōt hoc fieri mortale peccatū. scꝫ cū hoc facit ex tali cōtēptu auctoritatis p̄lati ꝙ intendit ei non obedire. etiā si p̄ciperet id qđ mandat.

Sequitur secūdū preceptum. Capitulum I

Preceptum secundū est: Nō assumes nomē dei tui inuanū. Nō enī habebit deus insontez qui assumpserit nomen eius frustra.

A Circa quod ponētur quinqꝫ capitula. Primū ē de intellectu ꝟboꝝ huius p̄cepti in generali. ⁊ de iuramēto licito. Alia vero erūt de modis hoc p̄ceptum

B transgrediendi. Quantum ad p̄mū notādū ꝑm Tho. ij. ij. q. cxij. Et ꝑm Alexandrū de halis in suo. iij. dis. xxxvij. ꝙ nō ē intelligendū hoc p̄ceptuz solū de h̄ nomine deus. ꝙ illud nō sit inuanū assumendū. ꝫ est intelligendū đ omni nomine per qđ rationali mēti deus innotescit sicut sūt illa nomina creator. redemptor gubernator mundi. ⁊ similia. Non enī differt per qđcūqꝫ nomē dei periurium ꝯmittat. Nominibꝫ q̄ppe dei debet reuerentia ex p̄te rei significatę quę est vna. nō aūt ex p̄te vocū: Ideo dicit in singulari. Nō assumes nomē dei tui īuanum

C Secundo notandū ꝙ ibi nō prohibetur omnis assumptio diuini nomīs qꝛ illa pōt multis modis benefieri. ut in orationibꝫ. dei laudibꝫ. ⁊ benedictionibꝫ ecclesię. ac exorcismis ⁊ ī sermonibꝫ. Nec ꝓhibetur hic oīs iuratio ꝑ nomē dei. qꝛ illa pōt etiā multis modis bene fieri. Sꝫ hic ꝓprie ꝓhibet vana assumptio diuini noīs. Quę fieri pōt vana ꝑm Tho. vbi prius dupliciter. Uno mō ꝑm seipsā scꝫ quia nō habet firmamētū veritatis. ut qñ q̄s falsū iurat quę iuratio ē hic ꝓhibita. ⁊ p̄ncipalit ē ꝑiuriū ⁊ peccatū mortale. ut dicet. Et hoc volūt glosę. j. Exodi. xx. sup hoc p̄cepto. quę dicit: Non assumes scꝫ iurādo pro nihilo. Secūda Deut. v. Nō assumes scꝫ iurādo ꝓ re q̄ nō est. Secūdo dicit assumptio diuini noīs vana ex p̄te iurantis. ut qñ q̄s iurat veꝝ ⁊ tñ ex leuitate ⁊ sine iudicio discretionis. ⁊ tunc licet nō sit semꝑ peccatum mortale. est tñ semꝑ pctm̄ ⁊ dispoīt ad lapsū ⁊ ꝑiuriū. Tertio notandū ꝙ dei nomē valde honorifice ē tractandū. ꝓpter causas recitatas primo pręcepto circa finē in tertio p̄cepto ꝑticulari. Et quādo aliter fit. grauiter peccare cōtingit. Addit autē huic sicut ⁊ primo p̄cepto pęna: Ideo qꝛ ad ea ad quę hoīes proni sunt pęnę tanqꝫ medicinę addende sunt. ꝑm ph̄m. iij. ethi. Ad idolatriaz aūt proni fuerūt iudęi. qꝛ inter vel circa idolatras degebāt. Ex linguę etiā lubricitate hoīes ꝓni sūt ꝑiurare: Iō dicitur Nō enī habebit deus insontē q̄ assumpserit nomen eius frustra. Dubitatur

D primo an licitū sit iurare. Rñ. ꝑm Tho. ij. ij. q. lxxxix. Et ꝑm alios doctores cōmuniter super. iij. dis. xxxix. Iuramentū ꝑm se nō est malū. ꝫ pōt eē licitū ⁊ honestū. Patet p̄ Deut. vi. Dñm deū tuum timebis ⁊ ꝑ nomē eius iurabis. Itē apl's iurauit ī epl'is suis. ij. Cor. p̄. Ego deū testē inuoco ī aīam meā. Ro. p̄. Testis ē mihi deꝰ cui seruio. Scđo ad idez ē Aug. li. ꝯ mēdaciū. ⁊ ī sermone dñi in mōte. ⁊ in sermone de ꝟbis apl'i. Tertio patet ex bono origine iuram̄ti ⁊ fine. Introductum enim est ex vera fide qua credunt hoīes habere infallibilē veritatez deū ⁊ vniuersalem omniū cognitiōez et p̄uisionē. ⁊ iō ipsū ī testē dictoꝝ suorum

inducunt tanq̃ eũ qui nec fallere nec fal
li põt quẽ nihil latet. Finis etiã iuramẽ
ti eẽ debet ad certificãdũ homĩes de di-
ctis ad finiendum cõtrouersias. ut dicit
apl's Heb. vi. Nec obstat illd Matth.
v. Ego autẽ dico vobis. nõ iurare oĩno
q̃ cũ ibi negatio p̃ponit' signo vniũsali
affirmatiuo ẽ sensus. ꝟm Bonauen. nõ
iurare oĩmode ⁊ nõ in omni cãu. qd ve-
rũ est. q̃ nõ debet fieri leuiter ⁊ sine comi
tibus dicẽdis. Si aũt christus dixisset
oĩno nõ iurare cũ ibi negatio seq̃tur. sen
sus eẽt. ꝙ in nullo casu esset iurandum.
nec iuramentũ desiderandũ tanq̃ per se
bonũ. sed tanq̃ medicina quędã contra
malũ proximi sine qua nõ curat' ꝓximus
vel iuuat'. ut dicit Aug. sup epl'am ad
Gal'. Ideo Matth. v. Sit sermo ve-
ster. est est. nõ nõ. qd aũt his abũdãti⁹ ẽ
E a malo ẽ. Secundo dubitatur quid
sit iuramentũ. Rñdet Aug. Iurare per
deũ. ẽ deum testẽ inuocare. Ray. dicit.
Iuramentũ ẽ affirmatio vel negatio de
aliquo sacrę rei attestatiõe firmata. Di-
cit etiã Hostieñ. ꝙ p fidei interpositõez
obligatur quis sicut p iuramẽtũ. Sed
quęreres. quid est iuramentũ licitũ. Rñ.
ꝙ iurare licite. ẽ reuerenter deum testem
inuocare ad confirmationẽ veritatis. de
qua audiẽs nõ est certus. ⁊ cui nõ assen-
tit simplici assertione in causa vtili ei qui
iurat. vel ei cui iuramentũ p̃statur vel cõ
munitati. Ex quo patet primo. male iu-
rare eum qui irreuerenter iurat. puta in
loco. tempore vel verbo indecenti. diui-
num nomẽ assumẽdo ĩ testimoniũ. Se-
cundo male iurat qui de certis alteri iu-
rat. ut ꝙ cras dies erit ⁊ similibus. Ter-
tio vane iurat quando sine iuramento
alter crederet dicenti. Quarto vane iu-
rat. quãdo aliquis dicenti non credit in
cã nullius vel modicę vtilitatis. ⁊ tamẽ
iurat. Patent oĩa ex descriptiõe. Quĩ-
to sequit' ꝙ omne iuramentũ a malo ali-
quo occasionem habet. patet q̃ a malo
ignorantię alterius quã certificare opor
tet. ideo dominus ait: Sit sermo vester
est est. nõ nõ. qd autẽ his abundantius
ẽ a malo ẽ. scz ignorãtię. nõ semp a ma-
lo peccato ꝓprij. Tertio dubitatur F
quot modis ⁊ per quę verba fiat iuram̃-
tum. Rñ. in genere. triplex ẽ iuramentũ
Primũ quãdo hõ inducit diuinũ te-
stimoniũ ad cõfirmationẽ pręsentiũ aut
p̃teritoꝝ. ⁊ vocatur assertorium: ut cum
dicit: Testis ẽ mihi deus ꝙ ita est vel ꝙ
ita fuit. aut dicit. p deuz ita fuit. ⁊ sic de
alijs. Hoc enĩ ẽ ita sicut deus ẽ mihi te
stis. ut dicit Aug. in quodã sermone de
piurio. Vel dicit. deus scit ꝙ verum lo-
quor. ⁊ sic de alijs similib⁹ locutionibus
Secundum iuramentũ dicitur pro-
missorium. cũ quis diuinũ testimoniũ ĩ-
ducit ad cõfirmandũ aliqd futuꝝ. ut cũ
dicit quis. per deum ita faciam. vel testis
ẽ mihi deus ꝙ volo cras soluere. Ter-
tium est execratoriũ. cũ quis se aut ali-
quid sui vel ad se ꝑtinẽs obligat deo ut
iudicium suũ in illud exerceat si non est
verũ quod dicit. aut si nõ faciet qd pro-
mittit ⁊ similia. Et hoc vocatur execra-
torium iuramentũ qñ hõ creaturam ali-
quã vel magis ꝓprie bonũ qd ex aliqua
creatura ꝑcipit deo obligat vel ĩpigne-
rat. ut scz ĩ illo puniat' nisi eueniat illud
ꝓ quo iurat. aut ita sit sicut iurat. ut cũ
dicit. ita viuat filius meus. ẽ sensus. nisi
ita sit sicut dico. aut nisi ĩpleuero qd ꝓ-
mitto. nõ viuat filius me⁹. aut cũ dicit:
Sic me deus adiuuet. ẽ sensus: Nisi ita
sit sicut dico. aut faciam quod promit-
to non adiuuet me deus. aut cum dicit:
Per salutem meã. est sensus: nisi ita sit
non sim saluus. Et sic iurauit Joseph
Geñ. xlij. per salutẽ pharaõis. ut sit sen-
sus. nisi ita faciã ut dixi ñ sit sal⁹ phara-
oni. Aut cuz iurat q̃s per animam suaz
aut per aliam rem quã diligit. Sic apl's

iurauit.ij. Cor.p.dicens. Testem deuz
inuoco ī aīam meā. Et ꝑm Alexan. vbi
prius. execratoriū iuramētū est graue iu
ramentū. quia ibi deus inducit ⁊ vt te-
stis ⁊ etiā ut iudex. scz ut ī puniēdo ostē
dat aliquē mendacē. ⁊ sic det testimoni-
um ꝯtra iurantē per pęnā eiꝰ. Itē notan
dū ꝑm doctores dis.xxxix.tertij. Nō est
maius saltē ꝑm se vel ad minus ita ma-
gnū ē iuramētū qđ fit ꝑ solū deū. sic qñ
cōtingit iurare ꝑ euāgeliū. aut sup cor-
pus christi. aut sup crucē. Itē ñ ē putā-
dū ꝙ paruū sit iuramētū qñ fit extra iu-
diciū. aut sine solēnitate. īmo iuramētū
ꝑ deū ē maximū iuramētū quādo fit ex-
tra iudicium. aut sine solēnitate ut dicit
Greg. ⁊ Aug. ad publicolā. Ideo dic
beatus Hiero. Habemus ī lege dei scri
ptū: Non periurabis in nomīe meo. nec
pollues nomē dei inuanū. Ideoqꝫ āmo-
nendi sūt ut omnes diligēter caueant ꝑ-
iuriū. nō solū in altari seu sanctoꝝ reliq-
is. sed etiā in ꝯmuni loquela. **Sed di-
ceres** quare tunc facit ista ecclīa. scz su
per crucē. eucharistiā vel sup euāgelium
iurare. ꝛc. Et quare iuramenta publica
cū cerimonijs plus reputat. Rñ. triplici
ratione. **Primo** ut iurans timeat eo
magis falsitatē dicere ex hoc ꝙ sibi ad
memoriā reducit beneficiū redemptiōis
nostrę factū per christum. ꝓpter qđ nllo
modo debet offendere deuz **Secūdo**
ut magis ⁊ exp̄ssius recordet se iurasse ⁊
sciat pluribus cōstare. ⁊ sic nō facilit trās
grediatur. **Tertio** ut ex hoc appareat
ꝙ omnino deliberate iurauit ut postea
se nō excusare possit: ꝑ hoc ꝙ inopinate
⁊ surrepticię applicatus fuit. **Quarto**
B **dubitatur**: dictum est ꝙ iurare ē deū
testē inuocare. ⁊ cum aliquis inducit in
testē fit illo fine ut ipse testis manifestet
veritatem circa ea quę dicunt. Modo de
us nō manifestat veritatē q̄ per nomē eiꝰ
iuratur. Rñsio ꝑm Tho. ij. ij. q. lxxxix.

ꝙ īmo deus sępe manifestat an verū sit
qđ dicit etiā in p̄senti. aliquādo per in-
ternā inspirationem. aliquādo per facti
nudationē. dū scz producit in publicuz
quod occultū fuit. Aliquādo etiā mani-
festatur ꝑ pęnā mentientis. quādo quis
execratorie iurauit. vbi deus simul est iu
dex ⁊ testis. **Ad propositum** refert
Vincētius in speculo historiali li.xxiiij.
c.xxiiij. ꝙ ad Carolum magnū venerūt
duę sorores ducis cuiusdam francoruz
contra eū de tēporalibꝫ rebus conquerē
tes. Carolus igit negātē ducē iurare fe-
cit ꝑ sanctū Siluanū martyrē ꝙ nihil
teneret sororibus de his in q̄bus cōtra
eū agebant. qui cū lętus iurasset crepuit
medius statim ⁊ per aluū stercora ꝓrupe
runt. sanguisqꝫ postq̄ꝫ exiuit oculos. au
res. os. ⁊ eius nares. vitā infra duas ho-
ras terminauit. Item refert idem li.xij.
c.lxxviij. Et Greg. Turonēꝰ. ꝙ ad se-
pulcruz beati Pangracij martyris per
Diocletianū martyriçati āno.xv. ętatis
suę. quisq̄s falsū iurare voluerit. nunq̄ꝫ
ad cancellā chori ecclesię venit. quin aut
statim a dęmone captus insanit. aut ca
dēs in pauimētū protinꝰ expirat. Item
idem li.xxiij.c.xc. Quidā nomine Ber-
ninus in rebus ecclesię sancti Quintini
martyris falsū ferebat testimoniū volēs
auferre quādam siluā. quē martyr ī som
nis redarguens eius nasum tenendo fal-
satorem ꝓclamauit expgefactusqꝫ cum
visum vxori recitaret ⁊ faciez aqua laua
ret. nasus in aquam cecidit. quo territꝰ
ad placitum q̄ eadem cā citatus erat ire
recusans. nasum aureum cum cathenis
aureis artificialiter appendit. quem iteꝝ
minis sanctus ꝑ visum coegit vt nasum
artificialem peiora non passurus depo-
neret ī testimoniū falsitatis. qđ et factū
ē ī ecclesia sancti pręfati Itē idē li.xxiij.
c.cix. Quidā solidum argenteum a pr̄e
mutuauit quē iuram̄to pꝰ ea negauit se

accepisse a patre·cui pater: iura mihi per sanctũ Andomanũ te veritatẽ asserere· qđ cuz faceret erecta manu·statim oculi eius crepuerẽt ⁊ die tertia miserrima mor te decessit· Idez li·x.c.cxv·refert qũo in alexandria vidua ditissima melancia ac cusauit iudicialiter eugeniũ virginẽ quę se veste monachi ĩduit. Accusauit ĩquã melancia eugeniũ quẽ iuuẽculũ putauit eo ꝙ sine copulis iungi nollet· Et famu lę famuliqꝫ viduę testimoniũ dederunt ibidem falsum dicentes se vidisse euge nium velle viduę vim intulisse. Eugeni us igitur cum se virginem ostenderet pa tri suo iudici liberatus est. Sed nõ diu post viduę domus cũ omnibus inibi ex istentibus cęlica flãma cõbussit. Per hibebit aũt deꝰ testimoniũ veritatꝭ ocul te in iudicio finali manifeste quãdo illu minabit abscõdita tenebraꝝ·⁊ manife stabit cõsilia cordium.i.Cor.iiij· et illđ testimoniũ nulli iurãti deficiet. Quin to dubitatur q̃ ⁊ quot requirũt ad hoc ꝙ iuramentũ sit licitũ. Rñ.ꝙ tria Hie re.iiij.posita.vbi dicitur: Iurabis viuit dominus· in veritate ·iudicio ⁊ iusticia. Super quo dic̃ Hiero. Tres eẽ debent comites iuramenti·iudiciũ videlicet·ve ritas ⁊ iusticia Primum horuz qđ se tenet ex parte iurantis ẽ iudicium discre tionis·ut scz nõ iuret leuiter sed cum di scretiõe ⁊ discussiõe quintupliciť. Pri mo ꝙ illud qđ iurare vult possit facere Secũdo an sit faciendũ ⁊ quid ex h̃ seq̃ possit ⁊ accidere. Tertio locus debitus ⁊ tempus debitum. In cõuiuio enĩ ⁊ lo co solacioso·⁊ sic de tẽpore·periculosuz est iurare·quia ibi minus cõsueuit homo deliberare· Similiter quãdo q̃s irascit. Quarto an subsit cã rõnabilis ⁊ neces saria·quaꝝ vna est vtilitas ꝓximi q̃ non credit nisi q̃s iurauerit vbi tñ proximo nõ expediret non credere· Alia cã propť quã quis potest iurare ẽ vtilitas sui scz iurantis·ut in casu quo oportet hominẽ se expurgare per iuramentum. Alia cau sa est ut exerceatur publica iusticia·ideo iudices habent cõpellere testes ad iurã dum in casibꝫ de veritate dicenda. Alia causa est cõmunis vtilitas·ut cum ꝑnci pes inter se volunt facere fędera pacꝭ·aut subditi iurant fidelitatẽ suis superiori bus·aut pro ꝯsuetudine ecclesię seruan da. Quinto vt fiat reuerenter ⁊ deuote Causa est quia in quolibet iuramẽto ꝑ nomen dei siue fiat in iudicio siue extra iudicium·adducit in testẽ deus·iõ qđli bet iuramentum debet cũ maxima reue rentia fieri ꝓpter singularissimũ honorẽ quẽ hõ tenet tanto dño tanq̃ tremẽdę maiestati ꝓ quãto ẽ deus qui noĩatur ⁊ ĩ testẽ adducit oĩ terreno dño ⁊ teste re uerebilior. Ob cuius rei oñsionez pueri iurare nõ permittunť ante ętatẽ puber tatis·qꝛ deliberare plene nõ ꝓsumũtur. Periuri etiã nõ admittunť iurare·qꝛ ꝓ sumit ex priori eos reuerentiã debitã iu ramẽto ñ exhibere· Etiã.xxij.q.v.dicit. Honestũ ẽ ut q̃ scĩs audet iurare h̃ ie iunꝰ faciat cũ oĩ honestate ⁊ timore dei. Ex q̃bꝫ ptz q̃ꝫ male faciũt hi q̃ꝝ fere sꝑ secũdũ verbũ est ꝑ deũ·ꝑ deũ sanctũ·ꝑ creatorẽ meũ·sicut me deꝰ adiuuet·testis ẽ mihi deꝰ·⁊ ꝑ silĩa. Si enĩ famuli ꝑnci pum audiente eoꝝ dño nõ nisi cũ timo re ⁊ reuerẽtia eũ noĩare audent·vt corã papa fit ꝑsanctissime pr̃·⁊ corã regibus ambasiatores eos nominãdo·caput et genua inclinãt: ⁊ oppositũ faciẽdo ꝑui pẽdere iudicant dños·quãtoplꝰ cũ sũ ma reuẽntia deꝰ ĩ testẽ assumendꝰ ẽ. Se cũdũ ⁊ tertiũ circa iuramenti comites se tenet ex ꝑte eiꝰ qđ ꝑ iuramẽtũ cõfirmať Est enĩ scđs comes ꝟitas·ut scz ꝟm sit id qđ q̃s iurat iuram̃to assertorio ⁊ ꝙ q̃s ꝓponat facẽ illđ ꝙ iurat iuram̃to ꝓmis sorio ẽt ut adhibeat diligẽtiã sibi possi bilẽ ut adĩpleat ⁊ ꝟm faciat qđ iurauit.

Tertium est iusticia ⁊ requirit' in iuramē to ꝓmissorio: vt scz illud qd' q̄s ꝓmittit mediante iuramēto ꝓmissorio sit licituz nec sit impeditiuū melioris boni. ⁊ sit nullā includens iniquitatē quātū hoī apparere pōt humanit⁹ qñ iurat. Qñ igitur vnū deficit de trib⁹ comitibus aut plura deficiūt. est iuramētū illicitū. ⁊ tāto pei⁹ quanto plures ⁊ principaliores circūstātię desunt. Quando vero tres comites assunt. iuramentū est licitū ⁊ meritorium īmo cultus virtutis latrię. Vñ Aug. in sermōe de ꝑiurio. Quātū inquit ad me pertinet. iuro magna necessitate cōpulsus. cū video ꝙ nisi iurē nō mihi credi. ⁊ ei qui mihi nō credit nō expedire ꝙ non credit. hac ꝑpensa rōne ⁊ cōsideratione deliberata cū magno dico timore coraz deo. ita ē. aut testis ē mihi deus. aut scit christ⁹ ꝙ sic est.

Capitulum II

A Contra hoc p̄ceptum peccāt multi. Primo ꝑiuri Vbi tria sunt principaliter notāda. Primo quid sit periuriū. Secūdo quottupliciter fiat ꝑiurium. ⁊ quādo fit mortale vel veniale peccatum. Tertio an periurium sit mai⁹ peccatum q̄ꝫ homicidiū. ⁊ quę pęnę sint periurij. Est autem periuriū vt dicit magister li. iij. dis. xxxix. mēdaciū iuramento firmatū. Et capit' ibi mendaciū large tam pro eo qd' dicit' cōtra mentē q̄ꝫ pro eo qd' nō dicit' ꝯtra mētē dū tñ sit falsū qd' dī. Vel ſm alios Periuriū est iuramētū illicitū ⁊ indebitū. Vnde qd'cūqꝫ ex tribus comitib⁹ iuramēti defuerit scz veritas iusticia vel iudiciū periuriū est. nō tamē eodez ordine. Sed primo q̄dē ⁊ principaliter periurium ē. quādo deest veritas. secūdario autē qñ deest iusticia Quicūqꝫ enim iurat illicitū ex hocipso falsitatē incurrit. qꝛ obligatus ē ad hoc ꝙ ꝯtrariū faciat. Tertio vero quādo deest iudiciū. qꝛ cū indiscrete iurat ex hocipso periculose cōmittit falsitatē incurrendi. Et sic capit' periuriū large ⁊ nō est semꝑ mortale peccatum ꝑiuriū istis modis oīb⁹. Secūdo notandū ꝙ q̄ scienter iurat falsū. scienter inquā quo ad dictū ⁊ quo ad iuramentū ē vere ⁊ proprie periurus. ⁊ ē semꝑ peccatū mortale. B Cuius rō assignat' ſm Tho. vbi prius. qꝛ periuriū de sui rōne īportat cōtēptuz dei. vnde de se īportat irreuerentiaz dei ipsū inducere in testē falsitatis. qꝛ per h̄ significat' vel ꝙ deus veritatē nō cognoscit. ⁊ sic testificat' falsū ex ignorātia. aut significat' ꝙ testificat' falsitatē. quorum vtrūqꝫ ē magna dei irreuerētia. Est enī sic deū inuocare tm̄ ac si deus nō cognosceret veritatē. ⁊ sic ex ignorātia testificetur falsū. vel si cognoscit eā. tunc est ac si scienter approbet ⁊ testificet' falsitatem. Itē ꝑiuriū ꝓpriū est mortale. qꝛ directe cōtra pręceptū dei scz Nō assumes nomē dei tui īuanū. Et cōtra illud Leuit. xix. Nō ꝑiurabis in noīe meo. Ex quibus sequitur ꝙ periuriū ad minus nouem modis cōmittitur. C Primo quādo q̄s falsū iurat solēniter ī p̄sentia iudicis qui deliberauit tam de dicto confirmato q̄ꝫ de iuramēto. Talis ꝑiurās nō solū mortaliter ſ etiā enormiter peccat. vñ ꝑ tres digitos quos ponit significatur ꝙ corp⁹ aīam ⁊ famā īpignerat deo derelicto ipsi diabolo. nā ibi ꝓpter circūstātias grauius q̄s peccat. qꝛ in iudicio. Et qꝛ multū deliberate ꝑiurat. vt dic' Ray. qui inquit iurat ꝑ deū multū obligatur Qui vero ꝑ deū ⁊ euāgeliū magis obligatur. qui istis adiūgit sanctoꝝ reliquias magꝭ obligat'. ⁊ ita crescētib⁹ solēnitatib⁹ crescit obligatio. Secūdo ꝑiurium facit q̄ ex iudiciū vl' nō solēnit' falsū iurat deliberās pri⁹ d' dicto ⁊ d' iuram̄to. ⁊ tal' etiā peccat mortalit'. min⁹ tñ q̄ꝫ p̄cedēs

Vnde Tho. ij. ij. q. xcviij. arti. iij. vult
q̄ grauius ē peccatū si q̄s per euāgeliuz
solēniter iurans piuret q̄z si p deū ꝯmu-
ni sermone piuret. tū ꝓpter scādalū. tum
ꝓpter maiorē deliberationē. Quib⁹ ęq̄-
liter hīcinde positis graui⁹ ē si q̄s p deū
iurās periuret q̄z iurās p euāgelium. Et
sunt talia piuria valde grauia peccata.
qr cū deus sic assumit tanq̄z testis falsi-
tatis assumit ꝯ secundū p̄ceptū. Est enī
vt pauloante dictū ē. ac si deus nō cog⁹-
scat veritatē. ⁊ sic ex ignorantia testificet
falsū: vel si cognoscat eam. tūc ē ac si sci-
ent approbet. ⁊ testificet falsitatē. Quo-
rū vtrūq̄z ē magna diuinę veritati iniu-
D ria Tertio piurat qui ex lapsu līguę
iurat. Si q̄dem adūtat se iurare ⁊ falsū
esse qd iurat. nō excusat a peccato mor-
tali. sic nec a dei cōtēptu. Nam ad h̄ q̄
aliq̄s peccet mortalit saltē nō ex habitu
requirit q̄ suū peccatū plene sit volūta-
rium directe vel īterp̄tatiue. qd dicit ꝓ-
pter istū qui cū deliberare posset. delibe-
rare cōtēnit. Si ex tali cōtēptu delibera-
tionis ex surreptione piurat. videt mul-
tis q̄ talis non ē excusandus a peccato
mortali. non aūt sic p oīa de isto q̄ deli-
berare omittit nō ex contēptu ꝫ ex negli
gētia Si aūt nō aduertat aliq̄s se iurare
falsū: nec falsū esse qd asserit. tūc non vi-
det habere intētionē iurādi. nisi ex habi-
tu male introducto forte iuraret. iō a cri
mine piurij excusat. Sic cū q̄s iurat ī cō
muni sermone nō aduertēs quē inuocet
⁊ ad quid. ꝫ ex quadā cōsuetudine ma-
la. aut alia surreptione mala iurat. tunc
non peccat mortaliter: ꝫ appropinq̄t ad
E mortale. Quarto piurat q̄s ioco fal
sū sciēt ꝯfirmādo ⁊ mortalit peccat Vn̄
dicit sanct⁹ Tho. vbi pri⁹. q̄ ille q̄ ioco-
se piurat. nō euitat diuinā irreuerētiaz
sed q̄ ad aliq̄d adauget eā. Magnū enī
est ⁊ maior irreuerentia dei cū in ioco as-
sumitur testimonium falsitatis q̄z ex ali-
qua necessitate hominis. Et sicut homo
nō euitat diuinam irreuerentiam. sic nec
peccatū mortale. Quinto. periurat et F
peccat mortaliter q̄ iurat aliquid veruz
qd tamē credit falsū. qr iurādo mentit.
⁊ fallere intendit mediante iuramēto. et
intendit illud qd credit falsū cōfirmare
mediante iuramēto ⁊ per testimoniū di-
uinū. Exempli gratia: Mercator habet
duo dolia vini ad vendendū. ī vno scit
corruptū vinū esse. in alio sanū. ꝫ a casu
transponunt dolia ista. Si igit merca-
tor intendit ambo in ęquali p̄cio vende-
re ⁊ ex errore iurat q̄ in. A. dolio sit sa-
num vinum in quo in veritate ita ē: sed
mercator putat solū sanū vinū esse ī. B
dolio. verū iurādo piurus ē: qr mentit ⁊
cōtra cor loquit. Sexto periurat qui
dubitat an sit verz qd iurat: ⁊ tamen di-
cit se scire qd verum sit. Et si hoc ex deli-
beratione ⁊ ex ꝓposito facit est mortale
peccatum: ⁊ maius si est solēniçatū. Rō
est. qr talis iurat se scire certū esse sermo-
nē sic esse ⁊ hoc ē mendaciū: qr nō scit sic
esse ꝫ dubitat. Est g̊ mēdaciū iuramēto
firmatū. Scita igit ꝓ scitis pōt q̄s iura-
re. credita solū pro creditis. ⁊ dubia pro
dubijs debet q̄s iurare vel tacere. Se
ptimo periurat ille qui falsū iurat qd
credit esse verz. licet nō tam grauiter pec
cet sicut quintus: cum ille nō intēdat fal
lere sicut quintus. nec intendat mēdose
per nomen dei testimonium eius induce
re. nō tamen est a peccato īmunis. quia
vt dicit Bona ven̄. super. iij. dis. xxxix.
Quāuis talis non contēnat veritatem
ex certa scientia adducendo eam in testi
monium falsitatis. ꝯtēnit tamen ex ipsa
temeritate: Adeo enim nomen dei terri-
bile est ⁊ venerabile q̄ nullus debet ipsū
in testem assumere nisi nouerit quid lo-
quatur. ⁊ sit certus de veritate dicti sui.
nam ignorantia nō excusat in toto ī ta- G
li iuramento. Octauo periurat quis

qui iurat falsũ deliberans de dicto · ꝫ nõ de iuramento. ⁊ sic forte põt contingere ꝙ homo periuret sine peccato mortali. tamen ad minus est veniale grossum et periculosuz · ⁊ multuz appropinquat ad mortale peccatum. Nono cõtingit aliquem iurare qui nec deliberate de dicto nec de iuramento · ꝫ totum ꝓfert ex quadam surreptione nõ ex consuetudine vl' habitu · siue quando iurat in communi sermone nõ attendens quem inuocat et ad quid · ꝫ ex quadã surreptione iurat · ⁊ sic nõ peccat mortaliter ꝫ venialiter · minus tamen q̃ ille qui deliberat d' dicto nõ de iuramento. Quod enim ex surreptione ꝓcedit ꝑfecti voluntarium non ẽ Ad hoc aũt ꝙ quis peccet mortaliter requirit' ꝙ suum peccatũ sit plene voluntarium directe vel ĩterpretatiue · qd' ad-
H · ditur · ut in .iij. patuit. Quante vero grauitas sit ꝑiuriũ quo ad tertiũ · patet per sanctũ Tho. vbi prius ⁊ quodli. p̊ · q · ix. arti. ij. ex quinq̃. Tuz quia in se grauius est q̃ homicidium ꝫm Tho. Tum quia diuini nominis quędam abnegatio. Tũ quia dei in suo nomine infamatio. Tuz qꝛ ab ecclesia grauiter punitur Tũ etiã quia agentibus horrendũ censetur. Omnia pręter quartum patẽt per Tho. in quodli. vbi prius. vbi sic dicit Apostol⁹ dicit ad Heb. vi. Homines per maiores sui iurãt · ⁊ omnis cõtrouersię eorum finis ad confirmationem ẽ iuramentum. Frustra autẽ in causa homicidij controuersię finis esset iuramentuz si homicidium grauius esset q̃ periuriũ. pręsumeretur enim ꝙ qui maiorem culpam homicidij cõmisit nõ vereretur minorem periurij ĩcurrere. Unde ex h̊ ipso ꝙ in cã cuiuslibet peccati defertur iuramento · manifeste ostendit' ꝙ periurium ꝓ maxĩo peccato debet haberi. Nec immerito · quia ꝑiurare nomen dei videtur quędam diuini nomĩs denegatio. Vñ secũdum locũ post idolatriam peccatuz periurij tenet · ut ex ordine pręceptorum patet. Sz ⁊ apud gentiles iusiurãdum erat honoratissimum ut dicitur in principio methaphisicę. Itẽ ꝫm Bern̄. nec deus nec homo potest dispensare in pręceptis primę tabulę · sed periurium ẽ cõtra pręceptum primę tabulę. Homicidium autem contra pręceptum secundę tabulę · Nõ occides · cũ quo deus vl' homo potest dispensare · ergo periurium ẽ grauius homicidio. Item periurium ex obiecto est peccatuz in deuz · homicidiũ ex obiecto in proximum · sed ex obiecto attenditur grauitas peccati p̃ncipaliter ergo. ꝛc. Quod autem homicidiuz grauius punitur ĩ ecclesia. Rõ ẽ · qꝛ grauius nocumentum interdũ hominibus ĩminet etiã ex minori culpa · ꝫm iudiciũ tamẽ dei maius peccatũ graui⁹ punit'. hęc Tho. Rich. tenet ꝙ homicidiuz sit grauius ꝑiurio · quia contra charitatez qua ꝓxim⁹ ẽ diligẽdus · periuriũ vero ẽ contra virtutẽ latrię · periurus enĩ iurat verũ quod falsum ẽ. Quartum ꝙ ecclesia grauiter puniat ꝑiurium patet · qꝛ ꝑiurus debet agere pęnitentiam. vij. annis. xxij. q. i. prędicandũ. Et Hosti. dic̃ li. ij. ꝙ ꝑiurus quãtũcũq̃ agat pęnitentiã testificare non põt · quãuis alij pęnitentes · licet fuerint criminosi · possint testificari · intellige quãdo semel contra ꝑiurium ꝓbatũ est. Rõ dicti ẽ · quia alias nimis periuriũ fieret. Et quia ipsum iuramentũ est de se substantia testimonij. Infamis ẽ periurus iuramento ꝓmissorio · quãdo periurat solenniter · ⁊ quãdo ꝓ tali ꝑiurio fert' cõtra eũ sententia diffinitiua ĩ causa accusationis. ꝛc. Ad detestationem ꝑiurij faciũt quattuor alia. Primo ꝙ peior est quodãmodo diabolo · qꝛ dęmõ res sacras timet · ⁊ q̃si veret'. Dęmones enĩ credũt ⁊ contremiscunt. Jaco. ij. Et Phil. ij. In nomine

J ·

iesu flectatur oē genu cęlestiū terrestriuz
z infernoꝝ. Periurus vero nomē dei sa
cratissimū nō reueret. Secundo per-
iurans quodāmō peior ē fure·qꝛ ꝑiurās
fur z sacrileg⁹ esse videt. Sacrileg⁹ enī ē
qui rē sacrā furat inuito dño·sic ꝑiurās
ꝓhibente deo: Non assumes nomen dei
inuanū·z sacrilegiū quodāmō cōmittit.
Tertio ꝑiurus q̄si falsarius ē. Si q̄s
sigillū alicui⁹ dñi ad ꝯfirmandū aliquā
veritatē sibi cōmissā īferret ad aliquod
cōfirmandū falsū·ipse falsarius iudica-
retur·z si h̄ faceret de sigillo papę de fa-
cto eēt excōicatus. Sic cū de⁹ ꝑmiserit
hoīb⁹ ut assumant nomē suū ad confir-
mationez veritat̄·si vtant noīe eius ad
cōfirmationem falsitat̄· falsarij sūt quo
ad deū z excōicati ista excōicatiōe qua
dic̄ apl's·j Cor̄·xvj·Si q̄s nō amat do
minū iesū christū anathema sit. Quar
to qui licite iurat quasi laqueum ad col
lū suū ponit: Scd̄m illud Prou̅·vi· Il
laqueatus es verbis oris tui z capt⁹ pro
prijs sermonib⁹· Juramētum aūt licite
transgrediens quasi se ꝓprijs manib⁹ in
anima iugulat. Propt̄ hęc ꝑicula dic̄
scriptura Ecc̄·xxiij. Vir multū iurans
replebitur iniquitate·z nō discedet a do
mo eius plaga. Et ī Ps̄. Quis ascen-
det in mōtē dñi. idest·in cęlū. Et sequit̄
Qui nō iurauit ī dolo ꝓximo suo·ergo
a sensu cōtrario·dolose iurans nō ascen-
det sed descendet ī infernū. Et Ecc̄·xxiij
R Jurationi nō assuescat os tuum· multi
enī sunt casus in illa Remedia ḡ ꝯtra
ꝑiurium q̄sq̄ sibi debet adhibere p̄sertī
assuetus ꝑiurare. Primo ut nō diffi-
dat quin cū ꝓprio conatu z dei gr̄a h̄ vi-
tiuz possit eradicare. Exēplū· Noui mi-
litē in ꝑiurijs assuetissimū tandē cōpun
ctū ꝑ sermones·qui cū dediscere nō vale
ret ꝑiuria. tandē sibi inflixit totiēs a car
nib⁹ vna die abstinere quotiēs ꝑiurium
faceret z fecit licet ī curia foret magni p̄n
cipis z plene sanat⁹ ē. Audiui de q̄dam
alio q̄ q̄tiens iurauit guttā sui sanguinis
ꝑ puncturā de corpore extorsit. Potest
quis totiens q̄tiens iurat si diues ē de-
nariū in elemosynā dare alias nō dādū
vel si pauper ē aliquid orare. Secun-
do debet q̄libet ī aīo statuere poti⁹ vel-
le emolimento corporali carere q̄ꝫ in cō-
suetudine periurij perseuerare: Scd̄m
illud christi Matth̄·xvi. Quid ꝓderit
hoī si vniu̅sū mūdū lucret̄· aīę vero suę
detrimentū patiat̄. Et sic tandē habitū
malū deponet z lucꝝ tꝑale habere pote
rit. Exēplū Cęsarij in dialogo. Duo co
lonienses mercatores ad quēdā cōfesso
rē venerunt de habitu ꝑiurādi ꝯquerē-
tes·quib⁹ ꝑsuasit·ut ꝑ annū venderent
sine iuramento·fecerunt·z āno euoluto
ad ꝯfessorē redeuntes se dixerunt valde
de pauꝑatos·eo q̄ sine iuramento nul-
lus eis credere vellet·q̄bus cōfessor scd̄o
ꝑsuasit dęmonis illud eē negociū nec cu
randū·h̄ scd̄o anno ceptū cōtinuare·qd̄
cum facerent maiorē fidē hoīes in ipsis
sine iuramentis habētes quā antea·eos
multū ditauerūt. Tertio inspicienda
sunt testimonia paganoꝝ·iuramenta in
maxima reuerentia habētiū·z sine iura-
mento verba eoꝝ tam firma tenuisse vt
eis crederet̄. Exēplū·p̄. methaphisice·ut
sup̄. Itē in vitis ph̄oꝝ Solon ph̄s ait:
Ne metiaris probitatez iureiurādo cer-
tiorē haberi. Cuius enī dictū nō habet
sine iureiurando pondus·ei⁹ quoq̄ ius-
iurandū vile ē. Itē ibidez Xenocrates
ph̄s platōis discipul⁹ fuit q̄ ut ait Va
lerius tantā auctoritatē suę sapiētię at-
tulerat ut cū de re aliqua testimoniū co-
actus a iudice diceret z ad aram accessis
set vt iuraret·oīa se vere retulisse ꝓhibi-
tus est a senatu iurare. Quarto p̄ om
nibus consideret quisq̄ mala pręnota-
ta ipsius periurij. Quinto oret deum
ut hoc vitium euadat.

Capitulum. III

A Contra hoc preceptum faciũt secũdo incaute iurãtes. Ubi videndũ erit · an ⁊ quando ⁊ quãtũ incautũ iuramẽtũ liget. Fit autẽ incautũ iuramẽtũ quĩtuplr. Primo qñ irreuerent̃ fit iuramentũ vel leuiter vel sine cã rõnabili · qꝛ tunc comes iudicij seu discretionis offendit̃ · etiã si verũ sit ⁊ licitũ ꝓ quo iurat̃. Secundo fit incautũ iuramentũ qñ q̇s indeliberate iurat ex impetu · sic ꝙ si plene deliberasset illud nõ iurasset. Et tunc ꝑm Guilh. quis seruare tenet̃ si licitũ est qđ iurauit. Sufficit enĩ ad hoc ꝙ sit obligat⁹ ꝙ intenderit deũ inducere testẽ illius rei quã dixit. Itẽ si hõ ꝓpter omissionẽ deliberationis sufficientis aut vñcũqꝫ iurat promissorie aliquid sibi impossibile · tũc deest iudiciũ · ⁊ ẽ illicitũ · ⁊ sic iurans peccat · ĩmo si illud qđ iurat credit sibi possibile fore · cũ tñ sibi sit ĩpossibile · nõ excusatur a peccato totalit̃ · qꝛ ꝓpter reuerentiã diuini testimonij nõ deberet iuramentum adhiberi · nisi in re in qua firmiter certus esset. Vñ ibi deficit iudiciũ discretionis nisi forte qđ erat ei possibile qñ iurauit · reddat̃ ei postea ĩpossibile · puta si q̇s iurat pecuniã se solutuꝝ q̃ postea ei vi vel furto subtrahit̃ · tũc videt̃ excusari a faciendo qđ iurauit · licet teneat̃ facere quãtũ in se ẽ vt soluat ⁊ impleat qđ ꝓmisit. Itẽ sepissime incaute ꝯ preceptũ secũdũ faciunt hi q̇ cã lucri đ facili iurãt · ut oẽs vendẽtes ⁊ emẽtes · tales sepissime falsũ iurant · ⁊ sic ꝑiurium incurrũt ⁊ mortale peccatum. Quod mai⁹ erit si in damnũ ꝓximi sic iurant · ⁊ qñqꝫ ꝓ ꝑua re se non remissius dare iurant. Itẽ sepissime contra hoc secũdũ p̃ceptum incaute iurãt ⁊ peccãt q̇ absorpti passiõe ire · aut ex ebrietate aut in ludis etiã ꝓhibitis · ut taxilloꝝ · enormiter aliqñ falsa · aliqñ ĩhonesta vel etiã iniusta ⁊ de se peccata in tali dispositione iurant · qꝛ voluntas tũc vehemens ẽ ad velle iurare ⁊ passio rõnem absorbet · ut nõ possit ꝓ tunc deliberare de his q̃ iurant̃. Ideo cõtra hoc p̃ceptũ sepissime peccãt ex ꝑuersa cõsuetudine ⁊ falsũ iurant · ⁊ periurãt etiã ex lubrico linguę · ⁊ si aliqñ nõ deierant, id est, false iurant · tñ semꝑ peccant · qꝛ leuiter sine cã ⁊ irreuerenter iurant. Tertio incautũ iuramentũ fit rõne eius qđ iuratur. Nam ꝑm Tho. Rich. ⁊ cõmunit̃ omnes theologos ⁊ iuristas · sic incaute iurat q̇s qñcunqꝫ iurat aliq̇d qđ derogat charitati actui. Et põt fieri in quĩqꝫ casibꝫ. Primo cũ quis iurat facere vel omittere qđ alias esset mortale peccatũ · ut ꝙ aliquez ꝓpria auctoritate grauit̃ velit lędere · vl̃ inimicitiã ad eũ gerere cũ rancore. In q̇ casu peccat ꝑiurando ⁊ peccat iuramentũ implendo · sicut ⁊ in secũdo casu q̇ sequit̃. Exẽplũ de Dauid q̇ iurauit temerarie velle nabal occidẽ · ꝫ retractauit bñ ut dicit Amb. li. de offi. Secũdo qñ quis iurat aliquid facere vel omittere qđ alias esset veniale solum · vt ꝙ velit mentiri officiose iocose vel simile. Tertio cũ iurat̃ aliquid indifferẽs qđ ex circũstantia effici posset veniale vel mortale · ut cũ iuratur aliq̇d qđ vergit in deteriorez exitũ · ꝓpter aliq̇d qđ de nouo emergit qđ fuit imp̃meditatũ. Sicut patet ĩ iuram̃to herodis qui iurauit puellę saltanti se datuꝝ qđ petisset · hoc enĩ iuramentũ poterat a p̃ncipio esse licitũ intellecta debita conditione scꝫ si peteret qđ dare liceret ⁊ deceret · ꝫ impletio iuram̃ti fuit illicita · ut dicit beatus Amb. li. i. de offi. Quarto cũ iurat̃ aliq̇d qđ ẽ ꝯtra consilium euangelicuꝫ vel notabilis boni impeditiuum. Sicut cũ aliquis iurat se non intraturum religionem · vel ꝙ nõ fiat clericus · aut ꝙ nõ accipiet p̃lationẽ in casu quo expedit eũ accipe. Et in hoc

B

casu ꝓccat quidē iurādo. dicit Tho. qz ꝓierat z ē graue pctm̄. z nō tenet seruare iuramētū. ponit enī obicē spūisancto sed multo melius facit nō implēdo huiusmodi iuramētū. Similit qui iuraret se nō cōtinentē pmansurꝫ cū ex mrimoniū esset. Vñ Pe. de pa. super. iij. dis. xxxix. dicit. qñ aliquis pmisit nō mortale nec veniale nec aliqd bonū ꝟ purā priuationē melioris boni. ut si aliquis iurat se nō intratuꝫ religionē. aut nō seruaturū virginitatē. vl nō factuꝫ bonū alicui nisi inquātū charitas vel ꝯceptuꝫ coget talis peccat. Juramentū enim debet cadere supꝫ materiā debitaz z supꝫ bonū ex se z formaliter. z tunc licet priuet maius bonū. valet tm̄. ut iurante aliquo se velle cōtrahere cū aliqua matrimoniū. quando aūt nullū bonū iurat ꝟ solū malū cuiusmodi est pura priuatio melioris boni nō valet ꝟ peccat qs in iurādo z obligat
L. ad culpā. **Quinto** qñ quis iurat qd ē maioris boni impeditiuū. vel cū iurat id facere qd melius eēt nō facere qz facere. vel iurat nō facere id qd melius eēt facere qz nō facere. Exēplum qñ iurat quis se nō ieiunaturꝫ. vl nō velle eē iustū in iudicio. vel nō accōmodare pecuniam. vel nō intrare domū socratis. vel nō vendere rem suā ꝓ minori ꝓcio. vel nō comedere secū. vel nolle retinere famulū quē melius esset retinere. vel nō loqui ꝓximo. vl nō facere ei cōsolationē: quę oīa eēt melius facere qz omittere. z sic de similib⁹: talis nō ē obligatus ad seruādū qd iurauit. Et ꝓbant oīa quinqz per Jsid. in synonymis. li. ij. dicētē. z allegat mgr̄m dis. xxxvij. iij. dicēs. In malꝫ pmissis rescinde fidē in turpi voto muta decretuz Et Tho. assignat rōnē. Quia p se mala z maioris boni ꝫditiua sub iuramēto cadere nō possunt. Et ꝑm Bern. qꝫ pro charitate institutū est ꝓtra charitatē militare nō debet. Et tm̄ sicut Rich. dic. et Guilh. ꝓpter reuerētiā sacram̄ti diuini nominis inuocati z ad punitionē temeritatis sic iurantiū. z ꝓpter reuerentiā eoꝝ qui ꝑsunt z ad tute ambulandū. non debet quis auctoritate ꝓpria venire ꝯ qdlibet iuramentū incautū. ꝟ ꝓ aliquib⁹ debet recurrere ad aliquez supiorē suū qui a tali iuramēto debet absoluere ipsū. vl declarare eū nō fore obligatū. maxīe qñ pōt oriri dubiū. vtꝫ obseruatio vergat i ꝓiorē exitū qꝫ non obseruatio. Tñ contra tria prima qñ manifesta sunt. ꝓpria auctoritate ꝓtrauenire pōt. Cōtra qdlibet vero iuramentū qd respicit rei veritatem z derogat charitati. vel eiꝰ pfectioni vel disponētib⁹ ad eā. pōt hō venire ꝓpria auctoritate in casu necessitatis. hec sentētialit Rich. Durandꝰ dicit: Si iuramentū eēt incautū ex eo qꝫ iurās nō sufficienter deliberauit. vel illud qd ꝓmittebat erat res indifferens seu paꝫ valēs vel plus nocēs vouenti qꝫ expediens. vl sicut possunt alię circūstātię inueniri circa iuramentū ꝯ reddūt ipsū incautū. nō est tutum qꝫ tale iuramentum intermittatur sine auctoritate supioris potentis in talib⁹ dispensare. **Quarto principaliter** iuramētum incautū fit iterdū a coactis z per metū. Ubi sūt plures casus. Primus qꝫ de eo qui cōpulsus per metū iurauit se aliquid factuꝫ vl daturum. Rñdet Duran. dis. xxxviij. z. xxxix circa tertiū. Juramētū ꝓmissoriū. aut ē coactum ꝓ metū q̄ cadit in constātē virum. aut ꝓ metum q̄ nō cadit in cōstātez virū. Si primo mō. sic nō ē obligatoriuz in foro cōtentioso. qz cogenti nō cōpetit actio cōtra coactū. ut obseruet iuramentum. Quātum vero ad foruz cōscientię tale iuramentū ē obligatoriū. si illud qd ꝓmittitur ē licitū. z si iurās cōsensit in ꝓmissum quātūcūqꝫ fuerit ꝓ metū iustum coactus. Vñ si quis nō ꝟplet qd coactus iurauit iuramēto ꝓmissorio ꝓierat

⁊ peccat mortalit' nisi talis sic coactus ꝑ metũ cadẽtẽ in cõstãtẽ viꝝ fuerit ꝑ habẽtem ptãtem ab obligatione absolut⁹ qꝛ ꝓ nullo tꝑali debet hõ facere aliquaꝫ irreuerentiã dei vl' deo. ꝫ hoc fieret nisi ĩpleret' ꝓmissũ. nihilomin⁹ talis habet remediũ ⁊ põt repetere ĩ iudicio ꝙ coactus iurauit ⁊ soluit. Põt etiã petere ab epo vt cogat illũ absoluere ipsũ a iuramẽto si nõ poterit ad hoc induci soluat ⁊ repetat. qꝛ licet iurauerit soluere. nõ tñ iurauit nõ repetere. Qꝛ si iurauit etiã nõ repetere. tũc denunciet ecclie ꝫm formã euangelicã: Si peccauerit inte frater tuus. ut ecclesia illũ cõpellat ad pꝛnitẽtiã ĩ qua veniet absolutio iuramẽti. vel restitutio male acquisiti vel accepti. Itẽ põt iudici denũciare ⁊ ille ex officio tenet' aliũ cõpellere ad restituendũ. Si vero iurauit non denũciare iudici. tale iuramẽtũ ẽ illicitũ nec obligat. ⁊ iõ non obseruandũ cũ vergat in deteriorẽ exitũ. utpote exñs contra iusticiã ⁊ ꝯ vtilitatẽ publicã. ⁊ ꝑsertim hoc põt denunciare dũmodo hoc faciat ꝑncipaliter intentione salut' ꝯternę. Si vero iuramẽtũ ꝓmissoriũ sit coactũ ꝑ metũ q̃ non cadit in cõstantẽ viruꝫ tũc iuramẽtũ ẽ obligatoriũ ĩ foro ꝯscię. fortiori rõne q̃ꝫ sit iuramẽtũ coactũ per metũ cadẽtẽ in constantẽ viꝝ. ⁊ iteꝝ ĩ foro cõtẽtioso. qꝛ ꝫm iura talis metus non iudicat' sufficiẽs ad aliquid cũ iuramento ꝓmittendũ. Et sic apparet q̃d sit dicendũ de coactione ad ꝓmissoriuꝫ iuramentũ. Aug. in sermone de ꝑiurio sic dicit: Si quis coact⁹ ꝓ vita redimẽda vel q̃libet cã vel necessitate ꝑiurat. qꝛ pl⁹ corpus q̃ꝫ aĩaꝫ dilexit. tres quadragesimas pꝛniteat. Alij iudicãt tres ãnos vnuꝫ in pane ⁊ aq̃. Ex q̃ sequit' ꝙ ille q̃ nõ intenderet soluere ꝙ coactus ꝓmitteret cũ scienter falsũ iuraret: teneret' ad pꝛnitentiã illã de rigore. Sꝫ de assertorio seu ꝓbatorio iuramẽto ẽ secũdus casus. vbi dicendũ. ꝙ quicũqꝫ faceret iuramẽtũ assertoriũ iurãdo falsũ vel incaute sic peccaret iurãdo ⁊ ꝑiuriũ incurreret. ⁊ ad h̃ faciendũ nullus cogi põt. Si tñ quis oppositum faceret ex metu. tũc coactio excusaret a tanto ꝫ non a toto. qꝛ ad peccandũ nulla coactio fieri põt sufficiẽs libero arbitrio. Nã omne malũ pꝛnę sustinendũ foret a q̃libet añquã minimo peccato peccare deberet. Est enĩ minimum pctm̃ mai⁹ omni malo pꝛnę ꝑscise. Vñ qñ seruus iurat aliq̃d falsũ vel illicitum dño cogẽte. ambo sũt ꝑiuri. Nolite ait christus timere illos q̃ occidunt corpus. E

Utrũ vero ille peccet q̃ ĩducit hoĩem ad iurandũ quẽ ꝓbabiliter credit ꝑiuraturꝫ qui ẽ terti⁹ casus. vel scit ꝑiuraturũ vel sic recipit ab eo iuramẽtũ. Rñdetur ꝫm Tho. Bonaueñ. ⁊ Rich. Inducẽs aliũ ad iurãdũ. aut h̃ facit sic ꝑsona publica ⁊ secũdũ ordinẽ iuris. aut hoc facit nõ tãq̃ꝫ persona publica ꝫ ꝑuata. Primo mõ si quis inducit aliũ etiã ꝑcipiendo ad iurandũ. q̃ꝫuis credat eũ iuraturꝫ falsũ. nõ peccat. qꝛ facit illud q̃d ex officio tenet' facere. Vñ non tam dici debet illũ ad iurandũ cõpellere q̃ꝫ ꝑs aduersa q̃ hoc petit a iudice. Si aũt iste qui ĩducit ad iurandũ sit ꝑuata ꝑsona. aut publica nõ tñ hoc faciẽs vt ꝑsona publica puta ꝯtra ordinẽ iuris. peccat mortalit'. qꝛ talis est scienter ꝓximo suo cã peccati mortalis. ⁊ sic spũaliter homicida ꝓpriã animã ⁊ alterius necãs. cui gladiũ ꝓeierandi tradit. Exẽplũ refert Aug. in sermone q̃dã. Qꝛ quidã fidelis innocẽs reꝫ accõmodauit cuidã quã ille reddere negauit. Compulsus ergo ꝑ accõmodantem iurare peierauit ⁊ alt' rẽ ꝑdidit. Cui rapto ĩ nocte ipse iudex ait: Cur ꝓuocasti hominẽ iurare quẽ sciebas falsũ iurare. Ille rñdit qꝛ rẽ meaꝫ negauit. Et iudex: Melius erat ut rẽ tuã ꝑderes q̃ꝫ ut aĩam ei⁹ ꝑiurio ꝑimeres. ꝓstratus igitur

tam grauiter cesus ē ut in dorso vigilāt̄ plagaꝝ vestigia apparerēt. ꝫ īdultuz ē ei postq̄ꝫ emendat⁹ ē. Jō idē Aug̃. in sermone de decollatione Johānis baptistę. dic̄. Ille qui hoīem ꝓuocat ad iurationē. ⁊ scit eū falsū iuraturuz. vincit homicidam. quia homicida corpus occisurus est. ille aīam īmo duas aīas. Itē tal' qui aliū peierare ꝓcurat. debet pęnitere xl. dies in pane ⁊ aq̄. ⁊ septē ānos sequētes. ⁊ nūq̄ꝫ debet esse sine pęnitentia. xxij q. v. Si quis se. **Quinto principaliter** iuramētū īcautū fit a dolosis. De q̄ dicit Tho. in summa sic ar. vij. ⁊ ī scripto. ꝙ iurans simplicit' sine dolo in foro conscię nō tenet'. nisi ꝑm suā intentionez In foro autē cōtentioso obligat' ꝑm ꝙ verba cōmuniter solent accipi. Si autē dolose iurat'. seruari debet ꝑm sanū intellectum illius cui iurat'. Et licet rōne iuramenti nō obliget' nisi ꝑm suā intentionē. tamē tenet' ad hoc ut alius ex tali dolo non lędatur. Et hoc fit quando ꝑm intentionem recipient̄ implet'. **Dubitat' circa** p̄dicta primo vtꝝ in iuramētis possit dispensari ⁊ ꝑ quē. Rñ. Tho. ij. ij. q. lxxxix. In iurament̄ promissorijs dispēsari pōt sicut ⁊ in votis. qꝛ ī aliquo casu pōt eē illicitū vel nociuū iuramētū siue id qd̄ iurat'. ⁊ ꝑ ꝯñs nō ē debita materia iuramenti. Et iō notandū ꝙ illud qd̄ cadit sub iuramēto ꝓmissorio aliqñ est manifeste repugnās iusticię. utputa qꝛ ē peccatū vel maioris boni īpeditiuū vt ne intret religionē. ⁊ tale iuramentuz dispēsatione nō indiget. Qñq̄ꝫ autem aliq̄d iuramēto ꝓmittit' de quo dubiuz est vtꝝ sit licitū vel illicitū. ꝓficuum vel nociuū. aut simpliciter aut in aliquo casu. ⁊ in hoc pōt quilibet ep̄s dispensare. Quādoq̄ꝫ vero ꝓmittitur aliquid sub iuramēto qd̄ est manifeste licitū ⁊ vtile. Et in tali iuramēto non videtur locum habere dispensatio vel cōmutatio. nisi aliquid melius occurrat faciendum ad cōmunem vtilitatem. quod maxime videtur pertinere ad potestatez papę. qui habet curam vniuersalis ecclesię. vl' etiā absoluta relaxatio. Naz ad vnūquēq̄ꝫ ꝑtinet irritare iuramētū quod a sibi subditis factum est circa ea q̄ subdunt' eius potestati. sicut pater potest irritare iuramentum puellę. vel vir vxoris Numeri xxx. Durandus dicit ut supra. **Dubitatur secūdo** an iurās possit licite obtinere dilationem vel absolutionem ab eo cui iurauit. Rñ. Tho. vbi p⁹ ⁊ Ray. Si iuramentū factum ē in fauorem dei. ⁊ per illud hō intēdebat se obligare deo vel cultui dei vel ad pietat̄ opus. tūc nō potest absolui ab hoīe nisi ꝑ cōmutationem in melius. ut dicet' de voto. vt ꝙ velit intrare religionē cū socio. ire ad sanctum Jacobū cū socio. ire ꝯtra infideles cū eo. ⁊ sic de dicēdo psalteriū simul. tūc nō pōt absoluere alium inquātū cōcernit dei fauorē vel pietatis opus. ꝫ bene inquantū aliuz tangit. vnde quasi duo iuramenta sunt. ire ad sanctuz Jacobū ⁊ hoc alter nō pōt relaxare. ⁊ cum socio ire. qd̄ socius pōt relaxare. Si vero fit ī fauorē hoīs iuramentū alteri. si ille spōte absoluerit. postea nō tenet'. Et idē de dilatione. ⁊ etiā si nō intendebat se obligare deo. ꝫ tantum hoī. nihilomin⁹ non pōt absolui ab hoīe qñ iuraret se aliq̄d facturū in fauorē dei. Sicut si iurassem tibi ꝙ darē Titio. x. flor̄. in fauorē ipsi⁹ titij non posses mihi remittere huiusmodi iuramentum. Tho. addit p̄fat̄. Nisi forte sit interposita cōditio. scilicet si videbitur illi cui promittit vl' aliquid tale **Dubitatur tertio** qñ ille qui audit aliquem alium iurare falsum. ⁊ ipse scit ⁊ tacet an hoc teneat' manifestare? Hęc quęstio mouetur ideo. quia dicit' Leuit̄ v. Anima quę audierit vocem iurantis falsuz testisq̄ꝫ fuerit. quod aut ipse vidit

aut conscius est· non indicauerit ·porta-
bit iniquitatem suaz. Dicit tamē Tho.
in summa ⁊ Ray. ꝙ ex quo moyses in p̄
dicta auctoritate non expressit cui h̄ eēt
indicandum· sufficit isti vt se ab hoc pec-
cati vinculo absoluat· si indicet talibus
qui magis possent prodesse q̄ꝫ obesse ꝑ-
iurio· siue eum corrigendo· siue deum ꝓ
eo placando: utputa sacerdotes vel ho-
nesti ⁊ discreti patres. Et ad hāc denū-
ciationem de talibus personis faciendā
tenetur quilibet quotiencunqꝫ viderit
aliquem vicinum pręcipicio. id est. pec-
cato cōmittendo. Sic soluit quęstionē
istā Aug⁹. li. q̄stio. sup Leuitij. xxij. q. v.
hic videtur.

Capitulum · IIII ·

Contra secundum pręce
ptum. Non assumes ꝛc. peccāt
adhuc tria genera peccatorum
Primi sunt blasphemi. Secūdi sūt ad
iurantes illicite. Tertij sunt per creatu-
A ras illicite iurantes. De quib⁹ ē dicēdū
ꝑ ordinē. Circa primū notandū ꝟm
Tho. ij. ij. q. xiij. ꝙ blasphemare ē boni-
tati ⁊ excellentię p̄cipue diuinę deroga-
re seu cōuitiari. Dicitur bonitati· qꝛ de⁹
oīmode bonus ē ⁊ excellens. Dicit̄ pręcipue diuinę· quia blasphemia commit-
ti potest in sanctos ⁊ diuina. Sicut enī
deus in sanctis suis laudatur inquantū
laudant̄ opera quę deus in sanctis suis
efficit· ita etiā blasphemia quę fit in san-
B ctos ex cōsequēti in deū redundat. Di-
citur derogare. Ubi notandū ꝙ sūt
tres quodāmō species huius pctī blas-
phemię ⁊ semꝑ deo derogat̄. Vna ē cū
attribuit̄ deo quod ei nō cōuenit· ut cū
aliqui dicunt· qñ ipsi puniuntur in se vl̄
in suis· ⁊ alij peccatores nō puniūt̄· talit̄:
Ecce deus ē iniustus. Et similiter male
dicentes deo· ut lusores ei īprecātes· quę
nō possunt deo inesse. Sicut qui vellēt
deū nō esse iustū· ut peccata eoꝝ nō pu-
niret. Sicut etiā isti ī īferno faciūt· Sic
etiā peccāt deo attribuētes mēbra· quę
inquātū deus nō habet. Et peius q̄ deo
attribuunt mēbra quę nominari de pro-
bo viro essent verecūda. Et pessime qui
deo attribuūt quę in eo nō sūt. Exēplū
primi. Iurantes ꝑ caput dei· ⁊ ꝑ similia
mēbra. Exemplū secūdi· ut ꝑ dei poste-
riora ⁊ per alia verecūda mēbra. Item
simile videtur· qñ quidā a deo puniunt̄
qui dicunt· nūquid latrones sumus: q̄d
fecimus vbi hoc meruim⁹· cū tamē alias
deū sępe grauiter offēderūt. Spēs blas-
phemię alia ē· cū a deo remouet̄ qd̄ ei cō
uenit· ut dicentes· deū nō eē iustū· deum
nō eē veꝝ hominē· deū nō esse in eucha-
ristia· deū nō ęternaliter punire peccatū
mortale post hāc vitam. Tertia species
ē qñ creaturę attribuitur qd̄ deo appro-
priat̄· ut ꝙ imago creata sit deus· ꝙ ima
go det gratiaz· ꝙ creatura aliqua· puta
verbū vel factū ꝓnūciet futura soli deo
nota· sicut circa supstitiones interdū fit·
Secundo notandū ꝟm Tho. vbi C
prius· ꝙ blasphemia ꝟm genus suum est
peccatū mortale· Rō ē qꝛ peccatuz mor-
tale ē ꝑ qd̄ hō separat̄ a primo p̄ncipio
spūalis vitę qd̄ ē charitas dei. Vñ q̄-
cunqꝫ charitati repugnāt ex suo genere
sunt peccata mortalia. Blasphemia au-
tē ꝟm gen⁹ suū repugnat charitati· quia
derogat diuinę bonitati q̄ est obiectum
charitatis. Et iteꝝ· qꝛ est cōtra scd̄m p̄-
ceptū. Sunt aūt ꝟm Tho. vbi pri⁹ tres
gradus blasphemię in derogāte diuinę
bonitati· scd̄m tres p̄fatos modos. Qui
dā enī derogant ꝟm solā opinionē intel
lectus. Alij derogant deo ꝟm opinionez
intellectus cōiecta quadā affect⁹ seu vo
luntatis detestatione· ⁊ vterqꝫ mod⁹ di
citur blasphemia cordis si nō ꝓdit ad ex̄
Alij aūt primū modū vel secundum vel

ambos lingua ꝓdunt· ⁊ est blasphemia oris· prima mala· secūda peior· tertia pessima. Et sunt ꝟm gen⁹ suū oēs tres gradus maxima peccata· **Sed diceres** Est ne semꝑ pctm̄ mortale emittē blasphemiā· cum quidā absq; deliberatione blasphemēt? Rñ. ibidē Tho. Blasphemia pōt absq; deliberatione ex surreptione ꝓcedere dupliciť. Uno mō ꝙ aliq̄s nō aduertat hoc qd̄ dicit eē blasphemiā Qd̄ pōt cōtīgere· cū aliq̄s subito ex aliqua passione in verba imaginata ꝓrumpit· quoꝝ significationē nō cōsiderat· et tunc ē peccatū veniale· ⁊ ideo non habet ꝓprie rōnem blasphemię. Alio mō quādo aduertit hoc esse blasphemiā cōsiderans significata verboꝝ· ⁊ tunc nō excusať a peccato mortali· Sicut nec ille qui ex subito motu irę aliquē occidit iuxta se sedentē. **Tertio notandū** ꝙ pro vitādo huiusmodi peccato· quinq; mala blasphemię sunt consideranda. **Primo** Ecclesia hoc peccatū multū punit. qꝛ. xxij. q. v. talis qui iurat per caput dei aut per capillos ei⁹· aut aliqd̄ huiusmodi· dicens· quasi deus ꝟm diuinitatē talia habeat: Si clericus est debet deponi· si vero ē laicus anathematiçari. Quod ꝟm Bonaueñ. in. iij. dis. xxxix. intelligēdum est de illis qui turpiter ⁊ irreuerenter nominant mēbra christi· ⁊ quodā exquisito modo iurandi diuidūt eū membratim· ⁊ potissime qui iurant ꝑ ei⁹ mēbra quę etiam in nobis verecundū esset nominare· et essent pro illis a pręsidentibus religiosis ⁊ sęcularibus grauissime puniendi. Idē videtur etiam intelligendum de his qui de virgine benedicta et sanctis dei iurando inhoneste loquūtur Aut qui animas suas dęmonib⁹ deuouent· vel alia dicunt horrenda. **Secūdo** detestabile est hoc vitiū· qꝛ peius ē piurio. Unde glo. super illud Eph. iiij. Blasphemia tollať a vobis· dic̄. Pei⁹ est blasphemiare q̄ꝫ peierare. Qui enim peierat· id est· falsuꝫ iurat· nō dicit aliq̄d vel sentit aliquid falsum de deo sic̄ blasphemus· sed adhibet testē tā q̄ꝫ sperans ꝙ deus sup hoc nō testificetur per aliqd̄ euidēs signum· vnde pęnę periurio debite etiā isti blasphemo deberentur de iusticia. **Tertio** est detestabile· quia blasphemia pręponderat homicidio. Unde Tho. ibidē dicit. Homicidiū ⁊ blasphemia si cōsiderent̄ scd̄m obiecta ī q̄ peccatur· maximū est blasphemia· quia est directe peccatū in deū· homicidiū aūt ī ꝓximum. Si autē cōsiderent̄ ꝟm effectum nocendi· sic homicidiū p̄ponderat. Pl⁹ enī nocet homicidium ꝓximo q̄ꝫ blasphemia deo qui nō moritur. Tamē qꝛ blasphemus intendit nocumentū inferre honori diuino· simpliciter grauius peccat q̄ꝫ homicida· primū tamē locū tenet homicidiū inter peccata in proximū cōmissa. **Quarto** ē detestabile· qꝛ hic a deo ⁊ a seruis dei morte sępe punitū repim⁹. Unde Leuit. xxiiij. Fili⁹ mulieris israelitidis rixans cum alio quodā ⁊ blasphemans deū· capitur ⁊ incarceratur. Et deus per moysen responsum dedit ꝙ lapidari deberet· ⁊ statim lex sancita ē: Qui blasphemauerit nomē dñi morte moriatur siue ciuis siue pegrinus fuerit. Item refert Vincentius in speculo historiali· ꝙ rex francię Philippus qñcunq; ꝑcepit in taberna vel alibi hoīem etiā militē blasphemasse eum submersit. Et de h̄ edictū firmū posteris ante mortē suā reliquit. **Quinto** hoc peccatum est detestabilissimum· qꝛ ꝓpriū est omnium dānatoꝝ. Unde dicit glo. sup illud Apoc xvi. Ęstuauerunt homines ęstu magno ⁊ blasphemauerunt nomē dei habentis potestatem super has plagas. In inferno inq̄t positi q̄ꝫuis sciant se ꝓ merito puniri· dolent tamen ꝙ deus tantā potentiā habeat· ꝙ plagas eis infert. Hoc

autē est dicit Tho. blasphemia. Et credibile ē ꝙ post resurrectionē erit eis etiā
E · vocalis blasphemia. Circa secundū videlicet adiurationē notādū ꝟm Tho. ij. ij. q. lxxxix. ꝙ adiurare non ē alium ad iurandū inducere. ꝫ ē ꝑ quādam similitudinē iuramenti a se inducti aliū ad aliquid agenduz ꝓuocare. Pro cuius declaratione aduertendū. ꝙ ille qui iurat iuramento ꝓmissorio ꝑ reuerentiam diuini nōis quod ad cōfirmationē suę ꝓmissionis inducit. seipsū obligat ad faciendū qđ ꝓmittit. qđ ē seipsū īmobilit̄ ordinare ad aliquid agendū. Sicut autē hō seipsū ordinare potest ad aliq̄d agēdum. ita etiā ⁊ alios. suꝑiores quidē deꝑcando. inferiores autē imꝑando. Cū igitur vtraqz ordīatio ꝑ aliqđ diuinū cōfirmat̄. ē adiuratio. Et fieri potest ad quinqz genera rerum. ad deū. ad subditū sibi hoīem seu ad se. ad ꝓximū ęqualem vel superiorē. ad dęmonē. ⁊ ad creaturā irrōnalē. sed diuersimode. Primo enī cū hō sit dominus actuū suoruz. non autē dn̄s eoꝝ q̄ ab alio sunt agenda. iō sibijpsi potest necessitatē īponere per diuini nōis inuocationē. nō aūt hanc necessitatē potest alijs īponere. nisi sibi subditis quos potest ex debito pręstiti iuramenti cōpellere. Si igitur aliquis ꝑ inuocationē diuini nominis vel cuiuscūqz rei sacrę alicui nō sibi subdito adiurando necessitatē agendi aliquid imponere intendat sicut imponit sibijpsi iurando: talis adiuratio illicita est. qꝛ vsurpat potestatē in aliū quā nō habet. ⁊ eū nititur cōpellere quodāmodo: Tn̄ propter aliquā necessitatē qui sunt suꝑiores. suos inferiores tali genere adiuratiōis cōstrīgere possunt. Et iō ꝑnceps sacerdotū ut Origenes dicit suꝑ Matth. Jesuz illicite adiurauit. per deū viuū. quia subdit⁹ eius nō fuit. Si vero adiurans intēdat solūmodo ꝑ reuerentiā diuini nōis vel alicuius rei sacrę aliquid ab alio obtinere absqz necessitatis impositione. tal̄ adiuratio licita est respectu quorūlibet. Et sic adiuramus deū dicēdo. per passionē ⁊ crucē tuā libera nos. Similiter hoīez dęmonē ⁊ angelū. ⁊ sic patet ꝟm ⁊ tertiū Est enī mod⁹ adiurādi sic duplex Vn⁹ ꝑ modū cōpulsionis ⁊ ē illicit⁹ ad ęqualem ⁊ superiorē. de quo in primo. Secūdus ē per modū deꝑcationis vel inductiōis ob reuerētiā alicui⁹ sacri. Quomodo igit̄ dęmon potest a nob adiurari licite vel nō? Rn̄. ꝙ non licet dęmones adiurare per modū beniuolētię deꝑcationis seu inductionis. qꝛ ille mod⁹ videtur ad quandā beniuolētiā vel amicitiam ꝑtinere. q̄ non licet ad dęmones vti. ⁊ sic necromantici vtunt̄ adiurationib⁹ ⁊ īuocationib⁹ vel incātatiōib⁹ dęmonum ad aliquid ab eis obtinendum adipiscendū vel addiscēdū. Scđo aūt adiurationis mō. videlicet q̄ ē ꝑ cōpulsionē licet nobis ad aliquid vti ⁊ ad aliquid nō licet. Possumus enī dęmones adiurādo ꝑ virtutē diuini nōis tāq̄z inimicos repellere. ne nobis noceāt corꝑaliter vel spūalit̄ ꝟm ptātem datā a christo. ꝟm illud Luc. x. Ecce dedi vob potestatē calcādi super serpentes ⁊ scorpiones. ⁊ suꝑ omnez virtutē inimici. ⁊ nihil vobis nocebit. Et Mar. vlt. In nomīe meo dęmonia eijcient. Et rō illius ē. qꝛ dęmones ī cursu hui⁹ vitę nobis aduersarij cōstituunt̄. nō aūt eoꝝ act⁹ nr̄ę dispositioni subdunt̄. ꝫ dispositioni diuinę ⁊ sanctoꝝ angeloꝝ. ꝟm Aug. iij. li. de trini. Nō tn̄ licitū est dęmones adiurare ad aliquid ab eis addiscendū. vel etiam ad alqiuid ꝑ eos obtinendū. qꝛ hoc pertineret ad aliquā societatē cū ipsis habendā. Vn̄ Chryso. suꝑ illud: Obmutesce ⁊ exi ab eo. dicit: Salutiferꝝ h nob dogma dat̄ ne credam⁹ dęmonib⁹ quātūcūqz denunciēt veritatem. nisi forte ex

F ·

speciali instinctu vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliquos effectus demonũ operatione vtant. Sicut de beato Jacobo legit' q per demones fecit Hermogenẽ ad se adduci. ⁊ sic patet quartum.

B Ex predictis sequitur primo q nulla alia potestas habet demonez cogere nisi diuina. angelica ⁊ humana. nõ ex natura. s ex gr̃a ⁊ virtute diuina. Et rõ est qr nõ est ptãs sup terrã que ei cõpet' qui factus ẽ ut nulluz timeret. ut dicit' Job xli. Vnde glosa ibidem. Omnia humana supat ⁊ si meritis sanctoꝝ subiaceat. Exẽplũ ẽ de multis sanctis. Nec obstat illud Thob. vi. q Raphael Thobie iuniori dixit. q fumus pticule cordis piscis positi sup carbones exterminaret oẽ genus demonioꝝ. fumus enĩ h̃ nõ fecit vt dicit Nico. d lyra. qr res corpalis nõ ĩprimit in rem pure spũalẽ. s p fumũ designabatur virtus expulsiua meritoria Thobie que fuit virt⁹ orõnis Thobie. cuius merito Raphael expulit demonẽ Sarã liberãdo. Propt' qd dicit' ibidẽ Raphael apprehẽdit demonẽ ⁊ ligauit eũ in supioribꝫ egypti. Nec obstat illud i. Reg. xvi. vbi ad cithariçationẽ Dauid spũs malus in Saul quieuit. qr nõ fuit liberat⁹ saltẽ vt demon nõ rediret. s melius habebat virtute dĩna immediate vel mediantibꝫ angelis sanctis ex merito Dauid. qui laudes dĩnas in cithara canebat p salute Saul. sicut ⁊ sancti deuotionibꝫ. Melodia autẽ coopabat' ad deuotionẽ. sicut ⁊. iiij. Reg. iij. Heliseus fecit adduci psalten. ut mens eius in deũ eleuaret'. nõ tñ melodia in demonẽ agebat. Itẽ naturalẽ dispositionem melodia bonaz poterat facere ⁊ malam ĩminuere. ratiõe quoꝝ demõ min⁹ poterat vexare. De qua materia plenius reperies. li. v. ĩ dialogo de formic. Secũdo patz ex prefat falsitas quorũdã libroꝝ in scriptis necromãticoꝝ ⁊ exorcismoꝝ. qui p talia characteriçata demomones se putãt cogere ⁊ vexare. seclusa virtute diuina. nõ attẽdentes illud christi: Hoc genus demonioꝝ nõ eijcit' nisi in ieiunio ⁊ oratione. Per ieiuniũ enim s̃m Bedã corp⁹. ⁊ p orõnem spũs leuat' ad deũ ut calcet demonia. Tertio sequit' q exorcismi quidã deberent examinari p lr̃atos. an aliquid supsticiosũ cõtinerent. tunc enĩ nõ essent admittẽdi ne posteriora peiora fierent prioribꝫ. sic exẽplũ ponit Greg. li. i. dialogoꝝ de q̃daz p demonẽ obsessa post coitũ ecclesiã intrante. ⁊ cũ sacerdot cuiusdã iuuamẽ nihil iuuaret. ad incãtatores eã duxerunt cognati. ⁊ legio in eã intrauit. Quito an liceat adiurare irrõnalẽ creaturam? Rñ. Tho. Adiuratio qua q̃s vtit' ad irrationalẽ creaturã põt intelligi dupliciter. Vno mõ ut ipsa adiuratio referat' ad ipsã creaturã irrõnalẽ s̃m se. ⁊ sic vanũ esset irrõnabilẽ adiurare creaturã cũ nõ intelligat locutionẽ. Alio mõ ut referatur ad eũ a q̃ irrõnalis creatura agit' ⁊ mouet'. Et sic dupliciter adiurat' irrationalis creatura. Vno quidẽ modo p modũ depcationis ad deũ directe. qd p tinet ad eos qui diuina inuocatione miracula faciũt. Alio mõ p modũ cõpulsionis q̃ refert' ad diabolũ qui in nocumẽtum nostrũ vtit' irrõnalibꝫ creaturis. Et talis ẽ modus adiurandi in ecclesie exorcismis. p quos demonũ ptãs excluditur ab irrõnalib⁹ creaturis. Circa tertiũ an liceat per creaturas iurare? Rñ. s̃m Gor. sup Matth. v. Jurare p creaturã quadrupliciter cõtingit. Primo ipsã tanq̃z aliqd diuinũ implorãdo. ⁊ sic stricte punit' iurans. cã. xxij. in duobꝫ locis. ⁊ etiam sic quis piuriũ cõmitteret mẽdaciũ per creaturã iurãdo. ut ibidẽ dicitur Secũdo cõtingit iurare p creaturã iuramentũ tanq̃z per rem vilem cõtemnendo. primũ ptinet ad infidelitatẽ ⁊ semp

est peccatū sicut z ꝑm qđ ꝑtinet ad voluptatē. Tertio deū q̄ ī ipsa creatura ꝓsidet tanq̄ testē inuocādo z sic Joseph iurauit per salutē pharaonis. Beñ. xlj. Et ecclia iurat p̄ facta euāgelia. Quarto cōtingit iurare p̄ creaturam tanq̄ eā ad vsū quā iurās inde sperat deo impugnerando z sic fit iuramentū execratoriū vt testis est mihi deus in animā meā Tertio z quarto licitum esse potest vt supadictum fuit.

Capitulum V

C Ontra secundū p̄ceptum: Non assumes. ⁊c. peccāt etiā vota frangentes. Unde ꝺ voto primo videndum est q̄d sit. Secdo quantū peccatū sit infringere votū. Tertio de eius dispensatiōe. Quantum ad primū notandū ꝑm magistrū in .iiij dis. xxxviij. z Hug. z alios theologos. q votum ē cōceptio spōtanea melioris ꝓpositi animi deliberatione deo vel sancti eius firmata cū intentione se obligandi. Pro cuius intellectu notandū q ad licitum z cōpletum votum plura exigunt quę tangunt in descriptione eius. Primo est cōceptio alicuius a spūsancto ī intellectu facta. Secundo exigit q nō sit de malo. Nam ꝓprie sumptū votum nō potest esse de malo. ibi melioris. vbi ꝑsupponit q sit bonū. Malū enī potius nos deordinat a deo. votū autē nō ē vinculum iniquitatis. Unde Isid. In malis promissis rescinde fidē. ī turpi voto muta decretū. Unde iudei plures q̄q̄ q̄draginta q̄ vouerunt se neq̄ manducaturos neq̄ bibituros donec occiderent Paulū. Act. xxiij. male vouerūt. Tertio exigit q ñ sit ꝺ necessario a nob aliquas fiendo. q melioris. Ad bonum enim necessarium. puta qđ alias ē p̄ceptum nobis. obligamur ex alterius auctoritate. z hoc ꝓprie nō pertinet ad votū cuius obligatio est ex mera voluntate. verūtī vt dicit Durand. q ad idē pōt q̄s obligari plurib⁹ obligationib⁹. iō nihil ꝓhibet quin ad illud ad qđ obligamur p̄ ꝓceptum ex alterius auctoritate. obligemur etiā per votum ex ꝓpria voluntate. Unde firmiter tenendū ē. q vouēs continentiā z cōmittēs adulteriū vel simplicē fornicationē peccat dupliciter. videlicet pctō adulterij vel fornicatiōis z nihilominus fractione voti. quāuis illud votū sit large z improprie dictū. Quia votū ꝓprie dictū ē solū de his q̄ sunt ī nob⁹ libertate. Quarto exigit q nō sit bonū indifferens. q tale vt sic non ordinat in deum. Itē q non sit de minori bono. ibi melioris boni. Rō ē. q minus bonuz respectu maioris boni habet rōnez mali z iō nō potest cadere sub voto inquātuz est impeditiuū maioris boni. Quito exigitur q sit cōceptio libera. ibi sponta nea. Ex quo patet q̄ possunt vouere. q̄ q̄libet pōt vouere ea quę sunt in sua libertate. z ea in quibus ē sui iuris. Unde ipuberes serui religiosi. clerici. z vxores ī quibus dā nō possunt vouere. Sexto exigit deliberatio. ibi animi deliberatione. z addit ad differētiā voto⁊ quę fiūt ex surreptione in quibus nō inuenit plena rō voti. An autē deliberatio ad votum exigat. dicit Rich. Votū dicitur a volēdo. Unde sic nobis est duplex velle scz plenū qđ est deliberatiuum. z semiplenū qđ est velle ex surreptione. sic etiā duplex ē votū. qđdā hñs plenā rōem voti z qđdā hñs surrepticiā siue semiplenā. z de rōne primi ē q sit factū ex deliberatione. nō aūt de rōne scdi. Tale enī pōt fieri ex surreptione z q̄ nō habet plenaz rōnem voti. iō nō obligat de necessario ꝫ tm̄ de cōgruo. ex. e. veniētes. z ex de iureiu. ad nostrā. Et iō venire ꝑ tale votū etiā ꝓpria auctoritate ñ ē pctm̄ mortale

B

Septimo dicitur deo vel sanctis ei⁹ quia nõ ẽ ad hominẽ ꝓprie. Vñ Rich. dicit ꝙ de forma voti est vt fiat deo · extra d̃ vo. ⁊ vo. c. magne · Ratio est · quia homo in voto obligat se ad faciendum aliquod bonun · nulli autez alij a deo potest homo de iure obligare se totũ · quia sibi soli cõuenit de iure potestas sup̱ hominem totuz · ⁊ nullus potest recipere d̃ iure obligationẽ nisi cõueniat ei de iure potestas in illã rẽ · ⁊ ideo soli deo põt fieri votũ ꝓprie loquẽdo de voto · qꝛ tamẽ salus totius hominis multũ ꝓmouetur per orationes sanctoꝝ · ⁊ illud aliq̃ modo possumus · sed non plene ꝙ impetrare valemus · sanctis aliquo modo cõuenit potestas super hominẽ totũ · ⁊ iõ põt fieri eis aliquo mõ votũ · nõ tamẽ plene ra
C. tionẽ habẽs voti · hęc Rich. Octauo dicitur firmata animi scz deliberatione. Primo enĩ exigit̃ deliberatio. Secũdo ꝓpositum voluntatis qd̃ exigit deliberationẽ. Tertio ex proposito procedit promissio ĩ qua perficitur ratio voti · quã ꝓmissionẽ seu firmitatem. Tho. sic declarat. Votum quandam obligationẽ importat ad aliquid faciẽdũ vel dimittendum · obligat autẽ homo se homini ad aliquid per modũ promissiõis quę est rationis actus ad quã pertinet ordinare. Sicut enim homo impando vel depcãdo ordinat quodãmodo quid sibi ab alijs fiat · ita ꝓmittẽdo ordinat q̃d ipse pro alio facere debeat. Sz promissio q̃ homini fit non potest fieri nisi per verba vel quęcũqꝫ alia exteriora signa · deo autem potest fieri ꝓmissio per solam interiorem cogitationẽ · qꝛ ut dicitur . j . Reg. xvi. Homines vident ea q̃ parent · deus autẽ intuet̃ cor · hęc Tho. Aliq̃ ut Gorra Numeri. xxx. addunt intentionẽ obligandi se ad adimplenduz ꝓmissuz · dicentes ex nuda ꝓmissione ⁊ ex deliberatione facta non obligari ꝓmittentem · sola enim deliberatio nõ firmat ꝓmissiõez Quam additionẽ Rich. nõ improbare videt̃. Dubitatur an expediat vouere. Rñ. Rich. Vouẽs aut vouet bona quoꝝ obseruatio videt̃ ꝓbabilit̃ proportionata infirmitati suę speciali · aut ĩꝓportionata. Primo modo expedit homini vouere · qꝛ per hoc amplius firmat voluntatẽ suã in bono · ⁊ excludit a se ꝓ magna ꝑte libertatẽ malefaciendi · ⁊ fac̃ actũ virtutis latrię. Et iõ vouẽdo meretur ꝓpter qd̃ vouet. Vñ Ps̃. Vouete ⁊ reddite domino deo vestro. Secundo mõ nõ expedit nec licet · qꝛ tale votũ nõ haberet discretionẽ comitẽ · cũ ꝑ hoc vouens magis se videat̃ illaqueare q̃ꝫ augere securitatẽ de sua salute. Simile dic̃ Tho. ij. ij. vbi prius. Dubitatur an melius sit aliquid facere ex voto q̃ꝫ sine voto. Rñ. Tho. ibidẽ ꝙ sic · triplici d̃ cã Primo · qꝛ vouere ẽ actus latrię quę est nobilissima virtus · illud aũt qd̃ imperatur a nobiliori virtute melius ẽ ⁊ magis meritorium. Scd̃o · qꝛ qui vouet plus se deo subijcit q̃ꝫ qui nõ vouet. Sicut qui daret arborem cũ fructu q̃ꝫ qui daret tãtum fructũ · ut dicit Anselmus. Unde ⁊ ꝓmittentib⁹ gratię augent̃. Tertio qꝛ ꝑ votũ voluntas ĩmobiliter firmat̃ ad bonum. Facere autẽ aliquid ex voluntate firmata ad bonũ · ꝑtinet ad ꝑfectionem virtutis · ut patet ꝑ ph̃m. ij. Ethi. Rich. rõem assignat dicẽs sic : Cum deus acceptet opus ꝓpter oꝑantẽ · tãto magis acceptat̃ opus quãto ẽ ab hoĩe ad ei⁹ seruitiuz specialius dedicato. Sed cęteris paribꝫ idẽ cũ ęquali scz charitate ⁊ lętitia specialius dedicat̃ hõ ad dei seruitiũ ꝑ votũ q̃ꝫ sine voto. Nã votuz ut dicit Pe. de pal. ĩ. iiij. nõ ẽ periculosũ de sua natura s̃ ex culpa nõ facientis · iõ expediens ẽ vouẽ. Et licet meli⁹ sit nõ vouere · q̃ꝫ ꝓmissũ nõ reddẽ. tñ meli⁹ ẽ vouẽ q̃ꝫ ñ vouẽ sic̃ meli⁹ ẽ baptiçari q̃ꝫ ñ baptiçari

F ⁊ tñ melius ē nō baptiçari q̃ postmodū retrorsū ꝯuerti. Dubitat̃ an pęnitēs de voto qd̃ nouit licite alias nō cōpletu rus votū · nisi qꝛ nō vult frangere votuꝫ nūq̃d talis meret̃. Rñ. ꝑm Anselmū. li. de similitudinib⁹ · ꝙ plus talis meret̃ q̃ simile faciēs nō ex voto. Et exēplificat de vulnerato cauteriçando qui timens abscisionē malaꝝ carniū · ne violent̃ medicū lędat · se spōtanee iubet ligari · queꝫ cum vrere medicus incipit · incipit turbari ligatus · ⁊ nolit velit rescindit̃ putridū: recedente passione gr̃as tā ligatorib⁹ q̃ medico refert. Dicit etiam Pe. de pal̃. Talis adhuc plus meret̃ cęteris parib⁹ q̃ si sine voto simile faceret. Primo q̃dē qꝛ bona voluntas sufficit ad merituꝫ ꝑm Bern̄. Vñ a p̄ncipio qñ vouit ⁊ nō soluit tm̄ meruit quātū qñ sine voto soluit · ⁊ huic merito sup̄additū ē meritum iusticię quo vult facere qd̃ ꝓmisit. Secūdo qꝛ licet sit tristicia ī h̄ ꝙ vouit · ⁊ quędam voluntas · tamē in soluēdo qd̃ vouit ⁊ in venerādo votū ē voluntarium. Tertio etiā videt̃ ꝙ non demeret̃ in h̄ ꝙ vellet nō vouisse · qꝛ sicut a principio nō tenebat̃ vouere · sic voto ex post facto tenebat̃ soluere · vel dato ꝙ pęnitere de bono sit sibi peccatū · tñ nō ꝓpter hoc impeditur quin volēdo bonū mereat̃ · maxīe si sint diuersi act⁹. B Nunc secūdo videndū ē quomō votū liget · Vbi primo notandū ꝙ votū ligat ad faciendū rem possibilē. Vñ Deut̃. xxiij. Cum votum voueris dño deo tuo nō tardabis reddere · qꝛ req̃ret illud dñs deus tuus. Rō est ꝑm Tho. qꝛ omnis ꝓmissio licita facta cū intētione obligandi se ⁊ cū deliberatione · si accepter̃ ab eo cui fit · obligat ꝓmittentē · nō tm̄ ex p̄cepto legis diuinę sed etiā legis naturę · sed votū licitū ē huiusmodi ꝓmissio ⁊ omnē talē ꝓmissionē recipit deus · ḡ ꝛc. Dicit̃ notant̃ possibilem · qꝛ ꝑm Tho. in scripto, quicquid fiēdū votum īpediret si pñs esset dū vouet̃ etiā aufert obligationē voto facto Vñ si vouet̃ possibile iam · ⁊ fit idē postea īpossibile · nō obligat ꝓ quāto ē impossibile. Vt si diues voueret cōstruere ecclesiaꝫ qui depaup̄atus postea · ut infra dicet̃. Secundo notandum ꝑm Tho. vbi prius · ꝙ voti fractio ꝓpria auctoritate ē semp̄ peccatū mortale · nisi forte subesset rōnabilis causa · ⁊ tunc nō posset haberi recursus ad auctoritatē p̄lati aut dispēsant̃ aut votū cōmutant̃. Pe. de pal̃. ī iiij. dis. xxxviij. dicit sic. Primo oīs voluntaria voti fractio ē mortalis · qꝛ reddere ē necessitatis · ⁊ totiēs q̊tiens frāgit dū tñ assit actus exterior ⁊ interior · sec⁹ si exterior tātū · qꝛ peccatū per se ē ī actu interiori · ⁊ hoc intellige in voto negatiuo. Vt exēpli gr̃a · in illo qui vouit non bibere vinū · Sec⁹ ī affirmatiuo · puta cū quis voueret ieiunare · tunc enī nō quotiens comedit totiens peccat · sed solū secūda vice · tertia aūt ⁊ deinceps nō · maxīe si nō ex cōtēptu sed quasi non reputans sibi possibile plus illa die ieiunare · paratus ieiunare si iam nō fregisset · ⁊ parat⁹ alia die integra ieiunare ꝓ illa · secus si ī cōtēptum · puto si omnino frustra fregerit · aut adhuc fracturus si non fregisset · hęc ille. De hoc dubia sūt apud doctores p̄sertim d̃ affirmatiuo nō ex cōtēptu.

Tertio notandum ꝑm eūdē Tho. in materia de iuramento · ij. ij. arti. viij. H Votum ex sua ratione est magis obligatorium q̃ iuramentum · saltem proximo pręstituꝫ ut sic · quia obligatio voti causatur ex fidelitate quam deo debemus · scilicet ut ei promissum soluamus · obligatio autem iuramēti causatur ex reuerentia quam debemus homini ex qua tenemur ꝙ verificemus illud quod per nomen eius promittimus · sed omnis īfidelitas irreuerētiā cōtinet · sed nō cōuertit̃ illud · videt̃ enī īfidelitas sb̄iecti ad dñm

esse maxima irreuerentia. ⁊ ideo votum ex rōne sua magis ē obligatorium q̄ iuramentū. Dicit notanter proximo p̄stitum ut sic. qꝛ Rich. distīguit de iuramēto. Aut enī fit homini. aut fit deo. Primo mō nō ita fortiter obligat sicut votū. qꝛ obligatio q̄ fit deo in voto ē fortior obligatione q̄ fit hoī. Secundo modo magis obligat iuramētū cęteris paribus. Votū enī nō īportat nisi ꝓmissionē deo factā ex deliberatione cū intentione se obligandi. h̄ aūt totū īportat iuramentū. ⁊ addit testimoniū primę veritatꝭ ad maiorē cōfirmationē promissionis.

I. **Dubitatur primo** an votum semp obliget ad obseruātiā siue impletionē? Rñ. Tho. in scripto. Quicquid fiendū votū impediret si pręsens esset etiaꝫ voto facto obligationē aufert. Vñ si aliquid ē possibile cū vouet ⁊ postea fit impossibile. tollit obligatio quātum ad h̄. Vt si quis diues voueret ędificare ecclesiaꝫ qd̄ postmodū ꝑficere nō posset paupertate suꝑueniente non obligat. Hoc tamē sic intelligendo ꝙ si fact⁹ ē omnino impotens. absolutus est a toto. si autem ex ꝑte ita ꝙ totū perficere nō potest tūc remanet solū obligatus ad illud qd̄ potest ⁊ nō ad aliud.

K. **Dubitatur secundo** Vtꝝ vouēs votum licitum teneatur statī soluere ipsū. Rñ. ſm Rich. Obligatio voti causat ex ꝓpria volūtate ⁊ intentione. Vñ Deut. xxiij. Quod semel egressū ē de labijs tuis obseruabis ⁊ facies. sicut ꝓmisisti dño deo tuo ⁊ propria voluntate locut⁹ es ex ore tuo. Et ideo si de voluntate ⁊ intētione vouentis sit obligare se ad statim soluendum. statim soluere tenetur. si autē ad certum tempus vel sub certa cōditione. nō tenet statī soluere. sed nec tardare debet vltra q̄ intendit se obligare deo. Dicit enim ibideꝫ Si votuꝫ voueris dño deo tuo non tardabis reddere. quia requiret dominus deus tuus illud. ⁊ si moratus fueris. tibi reputabitur in peccatū. Guilh. rod. dicit. Cum aliq̄s aliquid vouit sine cōditione vel temporis p̄fixione. tenetur illud exequi statim cum potest. nisi in vouendo aliud in mēte habuerit. tamē datur ei tempus ad arbitrium boni viri ad disponendū de rebus suis. Concordat Tho. addens in scripto. ꝙ si is q̄ vouerat intrare religionē ex mora circa dispensationē reꝝ ꝓbabilit timeret perpetuū impedimentū. tenet vlterius nō differre.

L. **Dubitatur tertio** an votū subitū min⁹ scꝫ deliberatum obliget. Rñ. Pe. d̄ pal. ī. iiij. dis. xxxviij. ꝙ votū sb̄itū ñ obligat ad ꝓmissū. nec ad pctm̄ ꝑfectū. nec ad bonū ꝑfectū. vt puer q̄ irat⁹ pr̄i vl' mg̃ro vouet vl' iurat itrare religionē. vel bene potatus. Talia enī quia calore iracūdię fiūt ꝓ non facto haberi debent. sed veꝝ est qd̄ sic subito fit ꝙ nō ad sn̄iam rōnis quę nō requirit magnā morā tp̄is peruenit. sed qñ sciēs est quid iurat vel vouit. tūc tenet. nisi cū eo dispensetur rōne min⁹ plene deliberatiōis. Sicut etiā qui calore cōcupiscētię īflamatus aut bene potat⁹ nō tamē ꝑfecte ebrius iurat vxorē ducere. Unde illa deliberatio tēporis vel ętatis quę sufficeret ad obligandū se diabolo ꝑ mortale peccatum. sufficit ad obliganduꝫ se deo ꝑ votum. Et sicut ex ira occidens. qꝛ ex electione seu habitu nō ꝓcessit sed ex passiōe iudicium rōnis turbante. non excusatur ex toto quin sit mortale sed in parte. sciuit enī in parte quid faceret. ⁊ sic de voto in proposito suo modo.

M. **Dubitat quarto** an soluꝫ ꝓpositū aliqñ aliquē obliget. Rñ. idē ibidē ꝙ sic ī illo cāu qñ q̄s intrat religionē cū ꝓposito remanēdi ⁊ deo ꝑpetuo famulādi qd̄ ęq̄pollet voto simplici. h̄ ñ solēni. ex d̄ regu. ⁊ trās. c. cōsulti Vbi dicit ꝙ saltē tenet ad aliaꝫ religionē intrare. Et q̄q̄ nō sit ligatus

vi voti · qꝛ ñ ꝓmisit · ꝫ solũ ꝓposuit · tñ ligatur vi statuti ĩ religione aliqua remanere. **Dubitaꝛ quinto** vtꝝ votũ sꝫ cõditione emissũ obligat vouentẽ. Rñ. ꝫm. Ray. Cõditio duplex ẽ. Generalis q̃ in voto semꝑ intelligi debet · ⁊ illa non existente nõ ligat. Exẽpli gr̃a. Si deus voluerit ibo romã si potero. Alia specialis · puta Si intrauero lõbardiã ibo ad sanctũ Marcũ · vel si filius meꝰ fuerit liberatus de infirmitate visitabo sanctum Jacobũ · ⁊ similia. hęc cõditio si defecerit · idest · nõ extiterit · nõ obligaꝛ ex voto alias sic. xxxij. q. viij. nõ solũ. ex̃ de conditione appo. vtrũ. Et hꝰ intelligas vbi tota voti obligatio ponebaꝛ in euentuꝫ cõditionis. Aliter si alias fuerit cõcausa · vel etiã si fecit votũ ob causã ⁊ publice ⁊ nõ exp̃ssit cãm ꝫ votũ · tũc ꝓpter concausã vel cõsciam · ut alia lr̃a habet ⁊ ꝓpter scãdalũ tollendũ teneꝛ implere · extra de voto · magnę. Glo. Guilh. dicit: Cõcausa ẽ qñ non tm̃ ex vna cã obligauit se · ꝫ etiã ex alia. Exempli gr̃a. Aliq̃s vouit ꝙ iret ad sanctũ Jacobũ · qꝛ credebat ꝙ ibi inueniret fratrẽ suũ · nihilominus ꝓpter redimenda pctã sua ĩ hꝰ cãuꝗuis intellexerit fratrẽ suũ decessisse anteq̃ iter arripet · nihilominus tñ ire propter aliã cãm tenebiꝛ. Idẽ intelligas q̃tienscũq̃ voueat aliquis ex duabꝰ causis vel pluribus · vel sub duabꝫ conditionibꝫ vel pluribꝫ · ⁊ nihilominus intendit se obligare qualibet illaꝝ causaꝝ vel cõditione extante. **Dubitaꝛ sexto** An votũ sub cõditione factũ q̃ cõditio non impleꝛ ꝓpter culpã vouentis sit obligatoriũ? Rñ. Rich. ꝙ sic. ⁊ ꝓbatur exp̃sse ꝑ cãm · extra de sponsa. Sic ex lr̃is. Vñ cũ aliq̃s deo vouet aliqd̃ spẽale obseq̃um · si a pctõ de quo temptaꝛ p̃seruauerit eũ · si incidat in illud pctm̃ · nihilominus teneꝛ implere votũ · qꝛ ꝙ deus eũ nõ p̃seruauit ab illo pctõ · stetit ꝑ eũ · nõ per deũ qui illum a pctõ illo p̃seruasset si ille voluisset. **Dubitaꝛ septimo** Esto ꝙ aliq̃s horrẽs cõmittere aliqd̃ magnũ scelus ꝙ nunq̃ intendit cõmittere · voueat ꝙ si cõmittat intrabit aliquã religionẽ quã nõ vult · sed horret intrare · et postea illud scelus cõmittit · nunq̃d tenetur ĩtrare religionẽ? Rñ. Rich. sup. iiij dis. xxxviij. ꝙ sic · qꝛ votũ sub cõditione factũ de re bona ⁊ ꝓpter finẽ bonũ ẽ obligatoriũ extante cõditione · siue illa cõditio sit bona siue mala ut alias tenui. **Dubitatur octauo** · an votũ de nõ vouẽdo aliq̃d nisi illud qd̃ vouet exprimaꝛ verbo dicto vel scripto sit obligatorium? Rñ. ꝙ sic ꝑ Astaxã. li. p̃. c. de voto. Ita ꝙ si postea voueat ⁊ votũ suuꝫ verbo vel scripto nõ exp̃mat peccat · Nã tale votũ ẽ bonũ · qꝛ ꝑ voti exp̃ssionẽ in verbo vel scripto habeꝛ de voto facto certior cognitio · ⁊ p̃cauet ĩ vouendo p̃cipitatio quoꝝ vtrũq̃ est bonũ. Nihilominus tñ videꝛ ꝙ teneat illud votũ si alias sit licitũ · qꝛ cum vouere sit bonuꝫ ⁊ a spũ sancto cõsultũ · ꝑ illud Ps̃. Vouete ⁊ reddite dño deo vr̃o. Jõ votũ d̃ nõ vouendo nõ obligat. Vñ votũ de q̃ ꝓposita ẽ quęstio nõ obligat ad nõ vouẽdũ sed obligat ad exp̃mendũ ꝑ verbum vel scriptũ si cõtingeret emittere votũ. **Dubitaꝛ nono** vtꝝ votũ factũ sub cõditione inhonesta sit obligatoriũ stãte cõditione · Verbi gr̃a. Aliq̃s vouit se peregrinatuꝝ ad sanctũ Jacobũ ut ꝓsperet in furto · homicidio · vl̃ adulterio: Quęritur postq̃ cõmisit furtum · adulterium vel homicidium · vel simile · vtrum teneatur peregrinari ad sanctuꝫ Jacobum? Rñ. Astax. ĩ sũma vbi priꝰ ꝙ nõ. Sed Durãdꝰ qd̃li. iiij. q. penultĩa distinguit Hoc inq̃t generaliꝛ est verꝝ ꝙ cõditio q̃ ẽ ꝯtra naturã ꝯtractꝰ tollit ꝯtractũ ⁊ facit ipsũ eẽ nullũ · qꝛ includit oppositiõeꝫ ad ꝯtractũ. Cõditio aũt inhonesta q̃ ẽ

contra nām cōtract⁹ ꝓmissionis vel obligationis pōt eē inhonesta duplicit· qz qñqz ē inhonesta z illicita· nō solū ꝑm se ꝫ etiā in habitudine ad illud qđ ꝓmittitur. Verbi gr̄a. Si aliq̄s dicit sic: Promitto deo q si possū ꝓpetrare homicidium· ego ī gr̄az actionē dici faciā missaz solennē. Ñqz vero ē inhonesta in se· ꝫ nō ī habitudine ad ꝓmissū. Verbi gr̄a. Si quis dicat sic: Promitto q si cōtingat me peccare ieiunabo ut dimittat⁹ mihi pctm̄ cōmissū. Si ꝑmo mō ē inhonesta· votū nō ē obligatoriū· qz ē cōtra naturā ꝓmissionis vl cōtract⁹· z ꝑ ꝑns tollit obligationē. Et tale votū nō pōt impleri sine detrimēto salut̄· qz illud qđ ꝓmissū ē reddit illicitū ex circūstantia informante in vouēdo z soluēdo· qz si aliq̄s soluat ut obligat⁹ ex cōditione z cōditio nō īformat sic ilico oportet ut soluat ex motiuo illicito· ut ptz ī titulo qđ ē pctm̄. Si secūdo mō videlicet q cōditio inhonesta nō sit ꝫ naturā contract⁹· tunc extāte cōditione votū ē obligatoriū. Rich̄. tenet etiā in .q̄. mēbro· q nō licet ut vouēs se ieiunatuz si occidat inimicū suū. Dubitat̄ .x. vtz si q̄s votuz fecit de carnib⁹ nō comedendis z īfirmetur· ita q a medicis dicit̄ q ē in periculo nisi carnib⁹ vescat̄· z q aliter nō pōt euadere infirmitatē. Rñ. Hug̃. xxxj. q. finali. Non solū talis de ꝓcepto maioris etiā sine ꝓcepto pōt carnes comedere· qz est cā necessitat̄· z in huiusmodi voto cōditio tacita fuisse videt· nisi necessitas cogeret z ꝓceptū maioris adesset. Dubitat̄ .xi. a quibus teneatur abstinere q̄ vouit vel cui iniūctū ē ieiunare ī pane et aq̄. Rñ. De. pa. in. iij· dis. iij. Ab oīb⁹ istis tenet̄ abstinere videlicet: brodio expresso de carnib⁹ vel piscib⁹· q̄ sūt nimis cōdensata· vel ptisana· vl burreta ex substantia piso⁹ extracta· qz hec nō vident̄ verę aquę. Dubitat̄ .xij. an sacerdos qui tenet̄ ex voto vel obediētia vel pēnitētia ieiunare vno die ī pane z aq̄· an eadē die celebrās debeat sumere vini pfusionē post sūptionē de calice ipsi⁹ eucharistię· Rñ. De. pa. ī. iij. dis. xj. q debet sumere vini pfusionē q̄ nō ē aliā missā celebraturus ipsa die· ut dicit̄ de consecratē pte· qz nec votū nec pēnitētia nec obedientia debet īmutare ritum ecclesię z ordinatiōes cōcilioꝝ. Plura alia dubia vide in sūmis. Quo ad tertiū notandū ꝑm Alb. z oēs· q in voto pōt fieri irritatio dispēsatio z cōmutatio. Rō qz votū nō ē vinculū iniq̄tatis nec impeditiuū melioris boni· qz ꝑ charitate īstitutū ē· ꝫ sępe cōtingit q q̄s malū vouit z tunc ē irritū. Aliq̄n quis vouit minus bonū· z tūc ē in meli⁹ cōmutādū. Sunt aūt tres dispēsatores votoꝝ. Papa et su⁹ vicari⁹· Epūs z suus pēnitentiarius. Prelat⁹ religionis z cui cōmittit. Papa solus pōt dispensare in voto religionis si ē dispensabile· in voto continentię in voto crucis vel terre sanctę· z sibi retinet votū ad limina Petri z ī Pauli· z ad sanctū Jacobū. Epūs aūt in aliq̄s. Et nota q nunqz sine alicui⁹ ꝓfatoꝝ auctoritate q̄s debet votū infringere nisi necessitas vrgeat· z supioꝝ haberi non possit Rō ē qz null⁹ debet eē iudex ī ꝓpria cā.

Sequit̄ preceptum tertiū Capitulū I

Preceptum tertium sic ponit̄. Exo. xx. Memēto ut diez sabbati sanctifices. Sex dieb⁹ operaberis· z facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum domini dei tui ē· nō facies ī eo oē opus. Ubi tria tangunt̄ de quib⁹ ꝑncipaliter agendū ē. Primo, phibent̄ opa q̄dā ꝑ

q̃ festũ frangi põt. ibi. Nõ facies ĩ eo oẽ opus. Secũdo iubemur sanctificare festũ. ibi Memẽto ut diẽ sabbati sanctifices. Tertio mandat' vt laboremus certis diebꝫ ⁊ certo festiuemus. ibi Sex diebus opaberis. septimo aũt die sabbatũ dñi est. B Pro quorũ declaratione notandũ pmo ꝙ in veteri testamẽto duplicia festa fuerũt. videlicet sabbatũ qđ ĩstitutum fuit originalit' triplici de cã. Prĩo in grarũ actionẽ. ⁊ ad deo vacãdũ. Vñ Exo. xx. Sex diebꝫ fecit deꝰ cęlum ⁊ terrã. ⁊ septimo die requieuit. idest. cessauit a nouis creaturis cõdendis. Vnde ſm Tho. ij. ij. q. cxxij. sabbati pręceptũ erat morale partĩ. ⁊ ꝑtim cerimoniale. Morale. qꝛ lex naturę dictat deo omniũ rerꝫ principio aliquo tẽpore vacandũ potiꝰ q̃ creaturę. Cerimoniale autẽ fuit q̃ ad diẽ septimũ. Jõ fuit figura requiei christi in sepulcro q̃ futura erat in sabbato. vt dicit Aug. li. iiij. sup Geñ. ad litterã Secũdo in auaricię restrictionem. Nisi enĩ deus diẽ sabbati feriandũ mãdasset auaricia ꝑ acq̃rendis tꝑalibꝫ nimiũ creuisset. Tertio ut laborantes famuli ⁊ serui licite in corpore ⁊ aĩa recrearentur. q̃s immisericordes nimis alias grauassent. Vtrũq̃ tangitur Exo. xx. vbi inter p̃ceptum illud dicit': Nõ facies ĩ eo omne opus tuũ. Ecce restrictio auaricię ĩ dñis Et filius tuꝰ ⁊ filia tua ⁊ seruꝰ tuꝰ et ancilla tua. iumẽtũ tuũ. ⁊ aduena qui ẽ intra portas tuas. Ecce tertiũ. Alia habuerũt in veteri testamẽto festa p̃ter sabbatũ. ob spẽalia bñficia eis collata. sicut ꝑ liberatione ꝑ Judith facta. Itẽ per Hester ⁊ silia. Sic ⁊ in nouo testamẽto duplicia habet ecclesia festa. Primo diez dñicum loco sabbati. Secũdo festa christi ⁊ scõꝝ in memoriã spẽaliuꝫ bñficioꝝ ecclesię pręstitoꝝ. C Fuit autẽ sabbatũ in diẽ dñicum q̃ntuplici de cã rõnabilit' translatũ. Prĩo vt cessante figura sabbato pascę qñ christꝰ requieuit in sepulcro cessaret ⁊ sabbatũ p̃sente veritate et ĩmediate trãsferretur in diẽ sequentem. Omnis enĩ decursus tꝑis a creatione vl' lapsu hoĩs vsq̃ ad dñicę resurrectionis diẽ quędã nox fuit. Secũdo ob memoriam creationis totius mundi. Hac enĩ die ad lr̃am deꝰ ĩ p̃ncipio fecit cęlũ ⁊ terrã ⁊ lucem. Tertio ĩ memoriã beneficij secũdę recreationis q̃ per passionẽ ad gloriosã christꝰ ꝑuenit resurrectionẽ. Ep̃s enĩ dñico die solũ cõsecrari debet. ut habetur. lxxv. dis. c. ordinationes ep̃orum. Et maiora q̃ christꝰ fecit quodãmodo illa die fecit. mundũ creare inchoauit et lucẽ. de qua postea sol factus ẽ. Vñ et ꝓprie dicit' dies solis. christus resurrexit. Spiritũ sanctũ misit ⁊ natꝰ ẽ ĩ munduꝫ Et ut Innocẽtiꝰ dicit. q̃libet dñica dies est imago dñicę resurrectiõis. Ob quas etiã causas maior dei influxus in ecclesia expectari põt quã alio die simplici. sic et de loco cõsecrato credit'. ꝙ in eo citiꝰ hõ exauditur orando cęteris paribꝫ. Quarto ne iudaiçare videamur cõmune festũ cũ iudęis tenendo. iõ etiã feriare sabbato die suspectũ eẽt de iudaismo. Quinto in figurã ⁊ memoriã futurę resurrectionis nr̃ę in corpe ⁊ aĩa. Secũdo notandũ ꝙ quãq̃ nõ liceat feriare sabbato nisi q̃s vellet iudaiçare sicut ⁊ ãtixp̃s ordinabit. ut dicit Greg. de cõse. dis. iij peruenit. Tñ sabbatũ beatissimę virgini in specialẽ honorẽ est per cleruꝫ deputatum. Triplici de cã. Primo qꝛ in sola dei mr̃e lumẽ fidei sabbato obũbratum ꝑmansit. aplis ⁊ alijs de xp̃o titubãtibꝫ Secũdo quia sicut a ieiunio ferię sextę fit transitꝰ per sabbatũ ad solennitatem diei dominicę. sic etiã a miseria p̃sentis vitę fit transitus per btãm virginem ad statũ glorię. Tertio quia sabbato sępe legit' beata virgo Maria peccatoribꝫ miracula ⁊ beneficia p̃stitisse. Vñ legimus D

in historijs. q olim ī grecia a nona diei
sexte ferie velū intra qd imago virginis
erat. diuina virtute se aperiebat. ⁊ sic p
mansit vsq ad nonā sabbati. qñ iteruz
diuinitus se retraxit. cuius exēplo latini
sabbatū etiā in laudē virginis cōsecra-
E. uerūt. **Tertio notandum** q tripli-
cia sunt festa ecclie: Quedā sūt ⁊ dicūt
p̄cipua ⁊ maiora festa ecclie. ⁊ sunt dies
dominicales. christi festa. beate virginis
⁊ apostoloꝝ. Alia sunt festa ecclie satis
cōmunia p orbē. Alia sunt q̄ ep̄i specia-
F. liter ī suis diocesibꝫ instituerūt. **Quar**
to notandū q ꝓpter quinq multum
peccant qui hoc p̄ceptū transgrediunt.
Primo qꝛ in veteri testamento pena
mortis plexū ē. Vñ Numeri. xv. dicit
de quodā qui colligebat ligna in sabba
to. quē Moyses ⁊ Aaron recluserunt in
carcere ⁊ q̄rentes quid ei facere deberent
Rñdit deꝰ: Morte moriat hō iste. obru
at eum lapidibꝫ oīs turba extra castra.
Mystice aūt ligna die ꝓhibito colligit
qui materiā ignis īfernalis colligit. Ta-
lis lapidibꝫ. idest. duris obiurgationibꝫ
ꝓijciendus ē. qñ in festis trāsgredi nō di
mittit. **Secundo** in nouo testamēto
etiam grauiter punitū est. Refert enim
Greg. i. dialo. q quedā nupta marito ī
vigilia dedicationis sancti Sebastiani
victa cōcupiscētia a viro suo se nō absti
nuit. in crastino aūt cū remorsu cōsciētie
verecūdia victa a ꝓcessione se nō subtra
xit. Vñ in eadem a demone publice ve-
xari cepit. quā cū sacerdos palla altaris
iuuare vellet. eū etiā demō inuasit ⁊ cō-
fudit. Hāc igit amici p incātatores iu-
uare ꝓcurauerunt. ꝫ in ipsis cōiuratio-
nibus legio demonū in eā intrauit. ⁊ tot
vocibus clamare cepit. quot demonibꝰ
arrepta erat. quā tñ demū sanctus ep̄s
Fortunatus p plures dies ⁊ noctes orā
do liberauit. **Tertio** qꝛ magne ingra-
titudinis vitiū quis incurrit cuz sex dies
sibi cū magno conatu expendit. ⁊ vnum
diē nō in dei honorē ⁊ ꝓpriā aīe salutem
cōsumat. ⁊ cū tot dei beneficia meditari
negligit. **Quarto** qꝛ quodāmodo in
tres p̄sonas diuinas peccat. In patrem
cuius potentia mūdū creauit. In filiuz
cuiꝰ sapiētia mundū redemit. In spiri-
tum sanctū qui tali die in mundū venit
Et ī christi humanitatez q̄ nata tali die
visibiliter p̄mo apparuit. **Quinto** qꝛ
multū cece peccāt. Festis enī peccantes
faciūt sicut ille q̄ loco sacro peccaret. qd
vtiq turpiꝰ ē q̄ nō in sacro peccare. Tē
pus aūt a deo sacratū ē. Itē dedicatio-
nē christi in dedicationē demonis ꝟtūt
Itē p totā hebdomadam ꝓpter labores
mundi sūt in aīa. ⁊ dñico die turpes sūt
in aīa licet mundi ī vestimētis. **Quin-** G
to notandū q in genere. xij. sunt p q̄ fe-
sta violari possunt. Prīo peccādo mor
taliter q̄cunq genere peccati. ꝟm Tho.
vbi prius. Et Alex. de hal. ī suo. iij. dis.
xviij. Leuit. enī. xxiij. dicit. Omne opus
seruile nō faciet in eo scz sabbato. Ser-
uit aūt hō pctō. Vñ Joh. viij. Qui fac
pctm̄ ꝟuꝰ ē pctī. Vñ glo. Amb. Luc.
xiij. dic. Lex ī sabbato ꝟuilia opa facere
id ē. pctis aggrauari ꝓhibet. Rō ē quia
pctā mortalia ꝯriant obseruātie festoꝝ
inquātū īpediūt applicationem hoīs ad
deū qd ē finis festi. Et qꝛ ut dicit Tho.
magis īpedit hō a rebꝫ dīnis p opꝰ pctī
q̄ p opus licitū. q̄nis sit corpale. Ideo
magis ꝯ hꝰ p̄ceptū agit q̄ peccat ī die fe-
sto pctō mortali. q̄ q̄ opꝰ corpale alias
licitū facit. Nō tñ p veniale pctm̄ fit vi-
olatio illiꝰ p̄cepti. Vñ Aug. li. de decē
chordis dic. Meliꝰ. id ē minꝰ male face-
ret q̄s in agro suo aliq̄d vtile q̄ in thea-
tro seditiosus existeret. Et meliꝰ facerēt
feminę lanā eaꝝ ī die sabbati quā tota
die in neomenijs suis impudice saltarēt
Et dicit Alexander de halis vbi H
supra. Quod qui peccatum mortale in

die festo cõmittit · dupliciter peccat mortaliter · ⁊ incurrit reatũ duoꝝ peccatorũ mortaliũ · eo ꝙ (exempli gr̃a) fornicator agit ꝯ̃ duo p̃cepta. s. ñ mẹchaberis · ⁊ sabbata sc̃ifices · ⁊ sic de piurio ⁊ hoĩcidio. ꝛc. Vñ seq̃ videt̃ ꝙ sic peccãs fornicando sufficient̃ si vult ꝯfiteri oportet ꝙ dicat in cõfessione · fornicatus sũ · ⁊ ĩ die festo feci. Sicut ĩ simili furat⁹ ĩ loco sacro tenet̃ circũstantiã loci exp̃mere · qꝛ tales circũstantię aggrauãt ĩ infinitũ. Scd̃o infringi põt sabbatũ faciendo op⁹ seruile · qꝛ Leuit. xxiij. dicit̃. Omne op⁹ seruile nõ faciet̃ in eo scꝫ sabbato. Pro cuius intellectu notandũ ꝑm Tho. ij. ij. q. cxxij · ꝙ p̃ter seruitutẽ peccati adhuc quintuplex ẽ seruit⁹. Una q̃ fit peccãdo mortalit̃ · de q̃ dictũ ẽ. Alia ẽ q̃ fit ꝑ op⁹ latrię · qd̃ videlicet ꝑtinet ad dei cultum Et ꝑ tale seruile opus q̃s meret̃ in festo · nec ꝓhibet̃ hic · qꝛ quis plus ad quietem sabbati disponit̃. Unde etiã in veteri testamento licuit sabbato circũcidere · hostias mactare ⁊ offerre · arcam circũferre hiericho · ⁊ sil̃ia. Et hodie licꝫ docere verbo ⁊ scripto. Unde Joh. vij. Circũcisionẽ accipit hõ in sabbato ut non soluat̃ lex moysi. Et Matth. xij. Sacerdotes ĩ sabbato sabbatũ violant .i. corꝑaliter opant̃ ĩ sabbato. Et Numeri. xxiiij dicit glo. Fabri ⁊ huiusmodi artifices ociantur in die sabbati. Lector aũt diuinę legis vel doctor ab ope suo non desinit. Nec tñ ꝯtaminat̃ sabbatũ · sicut nec sacerdotes ĩ templo violant ⁊ sine crimine sunt. Alia ẽ seruit⁹ q̃ hõ seruit altari vel sibijpsi · Et talia opa seruilia sunt duplicia. Quędã sunt sp̃ualia · ut ment̃ exercitatio · ⁊ talia hic nõ dicunt̃ seruilia · quia cõueniunt homini scd̃m mẽtẽ scd̃m quã est hõ seruus dei ⁊ nõ hoĩs. Unus enim hõ nõ est seru⁹ ⁊ ꝓprius alterius ꝑm mentẽ ꝑ ꝑm corp⁹. A talib⁹ seruilib⁹ nõ oportet abstinere in festo quo ad illa q̃ sũt de se licita honesta ⁊ recta. Ex quo patet ꝙ q̃s nõ tenet̃ in die festo abstinere ab ipsis opibus spiritualib⁹ q̃ etiã ab ipso opante ordinãt̃ ad tempale lucrũ · aut ad aliud huiusmodi tale bonũ · ut si aduocat⁹ in die festo studet ĩ his quę die crastina vult proponere ꝓpter tp̃ale lucꝝ. Et rusticus cogitet de aratione terrę suę quaꝫ crastina die vult arare. Talia enĩ ꝑm p̃dictã sn̄iam sancti Tho · nõ sunt seruilia saltẽ materialit̃ cũ sint sp̃ualia ⁊ interiora. De istis dicit Rich. ĩ t̃tio dis. xxxvij. ꝙ hõ ꝓ executione huiusmodi actuũ interiorum ⁊ exercitio · nõ incurrit peccatũ mortale · nisi ꝓpter eoꝝ exercitium excludat̃ illa vacatio · quã tũc debet cultui diuino ex necessitate. Alia sũt opa hominis corꝑalia · ⁊ sũt duplicia. Quędã seruis ꝓpria · utpote ad q̃ quilibet nõ tenet̃ · sed ad q̃ tenentur serui dñis · ut sunt arare · cibos coq̃re · metere. ⁊ act⁹ mẹchanici ⁊ huiusmodi · Nõ enĩ tenet̃ q̃libet sibi aut alteri ad talia extra necessitatẽ · ꝑ serui tenent̃ ad talia dñis suis quoꝝ sũt ꝓprij · Et oĩa talia ꝓhibebant̃ in veteri lege ꝑ hoc mandatũ · eo ꝙ cõtrariabant̃ obseruãtię sabbati · qꝛ ꝓhibent applicationẽ hoĩs ad diuina. Nũc vero ĩ noua lege nõ est tam stricta ꝓhibitio ĩ die dominico sic̃ fuit ĩ die sabbati. Quedaꝫ enim opera conceduntur nunc in die dominico q̃ in sabbato prohibebantur · sic̃ ciboruꝫ decoctio ⁊ alia huiusmodi · quę licet necessaria fuerint · poterant tamẽ p̃ueniri. Et etiam in quibusdam operib⁹ prohibitis facilius dispensatur in noua lege propter necessitatem · q̃ꝫ in veteri lege Et ratio est · quia obseruatio sabbati fuit figuralis. Figura autem pertinet ad protestationem veritatis quã veritateꝫ nec in modico preterire oportet · ⁊ ideo fuit sabbatum tam stricte obseruanduꝫ vt figura corresponderet ipsi rei. Obseruatio vero dominicę nõ ẽ figural̃ cũ nõ

significet futurū · ꝫ est cōmemoratio pre-
teritę resurrectionis christi ⁊ repsentatio
p̄sentis quietis animaꝝ quā nūc habēt
per christi mortē. Alia rō est · qꝛ olim ꝫm
Tho. in veteri lege obseruantia sabbati
fuit moralis ⁊ cerimonialis seu figuralis
Et obseruantia talis sabbati mutata ē
in dominicū diē ordinatiōe eccl̄ię · ideo
hodie obligamur ad obseruantiā dn̄icę
nō ex hoc tertio pręcepto · ꝫ tantū eccl̄ię
mandato · Alia vero sunt opera homīs
corporalia cōmunia seruis ⁊ liberis · ad
quę quilibet hō applicatur corporalit̄ · q̄
de sui natura aut intentione agentis or
dinant̄ ad lucrū temporale · aut ad ali-
quod bonū corporale tanq̄ ad finē pro
prium ⁊ immediatum · ut sunt oēs actus
męchanici · cultura agroꝝ · vineaꝝ. ⁊ simi
lia · mercatura · placitatio · iudicia cōten-
tiosa · ⁊ similia. Ista ecclesia determina-
uit esse seruilia · ⁊ statuit ea in dieb⁹ dn̄ic
⁊ in alijs festiuitatib⁹ ab vniuersali eccle
sia institutis nō eē exercenda · nisi vrgeat
necessitas aut suadeat pietas · ut patet d̄
ꝯse. dis. iij. rogatiōes. Et. xv. q. iiij. ⁊ ex-
L. tra de ferijs. c. oēs. Tertio infringit̄ fe-
stum ꝑ hoc ꝙ aliqui nō legitime prępe-
diti negligunt audire missam. Quilibet
enim christian⁹ ex pręcepto primo tenet̄
ad deum actualiter diligendū. Et vide
tur Scoto ī t̄tio dis. xxvij. ꝙ hoc fit di-
ebus festiuis · ita ꝙ omni die festiuo · et
potissime diebus dominicis ⁊ principa-
libus festis teneatur se homo recolligere
⁊ deuꝫ super oīa actualiter diligere · Et
forte hoc determinat dīnū mandatū il-
lud: Sabbata sanctifices · ut vnusq̄sq̄
maneat apud se recolligendo se ⁊ ascen-
dendo in deū suū. Et ecclesia specificat
hoc quantum ad missā audiendam die
M. dn̄ico. de cōse. dis. i. missas. Quarto
infringit̄ festū ꝑ eos q̄ nimis tarde in vi-
gilia festi laborāt opa ꝓhibita · ⁊ qui in
die festo nimis cito laborant · nō scꝫ t̄mi-
nato festo. Quando autē quis teneat̄
festū inchoare vl̄ terminare: Rn̄. Ray.
ꝙ regulariter a vespera in vesperā. extra
e. omnes. Festoꝝ tn̄ initiū ⁊ finis iux̄ eo-
rum qualitatem · ⁊ iuxta diuersaꝝ regio-
nū ꝯsuetudines ꝯsiderari debēt. Et sic
magnitudo dieꝝ exigit celebrari · sic p̄us
incipere ⁊ tardius debere terminari vera
rōne videt̄ · extra. e. qm̄. Quinto offē-
dunt p̄dicationē in festo nō audientes
vel irridētes eos q̄ audiūt · vl̄ alios d̄ ser-
mone trahentes · ⁊ in sermone dormien-
tes. Magna enī ē negligētia cibū corpo
ris ꝑ sex dies q̄rere · ⁊ aīę cibū ꝑ vnā ho-
rā fastidire. Nullus enī pōt p̄cepta ītel-
ligere nisi discat · p̄dicator aūt ē doctor
dei p̄ceptoꝝ. Sexto offendunt supbi
vestitu supfluo pōposo · hastiludijs · ⁊ si
milib⁹. Septimo vendētes auare et
emētes mercatores ⁊ institores. Octa-
uo luxuriosi cultu vestiū sertis · tactib⁹
cantib⁹ · ⁊ verbis · potissime choreis insi-
stendo: ut ꝯpleāt luxuriosā voluptatem
Nono gulosi potationib⁹ vel cōmessa
tionib⁹ se ingurgitantes · ⁊ fercula nimis
lauta ꝓcurātes. Decimo iracundi · li-
tigiosi ⁊ lusores. Undecimo iudicijs
p̄sidentes sine cā vel pietate. Duode-
cimo accidiosi q̄ dīnū cultū ad quem
tenent̄ · puta sermōes · missā · ⁊ similia fa-
stidiūt ⁊ triste audiūt. Et sic ptꝫ de ꝓhi
bit̄ ī tertio mādato.

Capitulum · II ·

Secundo videndum erit
de isto ꝙ mandat̄ affirmatiue
videlicet: Memēto ut diē sab
bati sanctifices. Nō enī sufficit a sensi-
bilibus abstinere · ꝫ oportet cultui dīno
se applicare. Ubi notandū ꝙ festiui
tas scīficat̄ nouē modis. Prīo ī audiē-
do missā ⁊ dīna officia deuote. Qui enī
vt Rich. dicit. omittunt audire missam
peccāt grauit̄ · nisi sint ex aliq̄ rōabili cā

legitime excusati. Unde dicit de cõse. dis. j. Missas die dñico secularib⁹ ⁊ a forti-
ori clericis dicit archidiacon⁹ totas au-
dire spẽali ordine ꝓcipim⁹. ita vt añ be-
nedictionẽ sacerdotis egredi ꝓpl's nõ ꝓ-
sumat. qd si fecerint ab epo publice con
fundant. id est. grauit corripiãt vsq; ad
ruborẽ vel excõicent. Apparat⁹ ibi dic h
sup missas ꝓceptũ eẽ. Vñ q̇ dieb⁹ dñic
missas nõ audiũt. ꝯ h ꝓceptũ faciunt. qr
deũ nõ sup oĩa diligũt in festiuitatibus
dñicis ⁊ sil'ibus. nisi excusent. vt s̃ dictũ
B ẽ ꝓcepto ꝑmo. c. v. B. Et debẽt ibi deũ
sup oĩa diligere. Secũdo sanctificat
festũ ꝑ audientiã ⁊ lectionẽ ⁊ collationẽ
verbi diuini ĩ sermone. Tertio audiẽ-
do vel ab audiẽtib⁹ q̃rendo q̇s excõicet
q̃ festa ⁊ q̃ ieiunia sint necessario ꝑ heb-
domadã celebrãda ⁊ tenenda. Quar-
to cõsciam emũdãdo. Rimari enĩ tunc
attẽti⁹ deberet christian⁹ qualit deũ of-
fenderit ꝑ hebdomadã ⁊ cõteri. satisfa-
ctionẽ ꝓ peccat exeq̇. ⁊ facere bona sil'ia.
Vñ Greg. ĩ registro Dñico die a labo-
re terreno cessandũ ẽ. atq; oĩno oĩonib⁹
insistendũ. ut si q̇d negligẽtię ꝑ sex dies
agit. die resurrectionis dñicę expietur.
Quinto attente meditari debet hõ di
uina bñficia sibi singularit ⁊ alijs cõmu
niter misericordissime collata. q̃ sunt taz
ĩnumerabiliter multa. ⁊ tã inestimabilit
magna ut ingentẽ flãmã charitatis ac-
cendere habeãt in corde meditãtis. ⁊ sic
gr̃as agere debet ꝓ talib⁹ ⁊ ꝓ virtutibus
si q̃s fecit. Meditet gaudia pr̃ię. pęnas
inferni. ⁊ miserias mundi. ut sic suspiret
ad ęterna: Exẽplo illius q̇ legit ꝑ totuz
temp⁹ vitę suę in trib⁹ libris. q̇ꝝ primus
erat rube⁹ ĩ q̇ legit charitatẽ ⁊ passionez
christi ⁊ sanctoꝝ. Secũd⁹ erat niger ĩ q̇
legit pęnas inferni. Tertius aure⁹ ĩ q̇ le-
git gaudia cęli ꝛc. Sexto debem⁹ ora
re deũ. beatã virginẽ ⁊ scõs. ab eis velut
paupes suffragia mẽdicãdo. ꝯ vulnera

aĩę. ⁊ ꝯ hostẽ corpis ⁊ aĩę. Septimo
ꝓ indulgẽtijs debem⁹ ãbulare si deuoti-
oni cõgruit. vel q̇ete ĩ vno loco ꝓ chari-
tatis augmẽto perseuerare. Octauo
opa misericordię corpalia implere. in le-
prosorijs. in hospitalib⁹. apud etiã alios
paupes. nõ min⁹ q̃ꝫ christũ visitando. q̇
ait: Qd vni ex minimis meis fecistis mi-
hi fecistis. Nono opa misericordię spi
ritualia cõplere. ĩformãdo de auditis vl'
lectis in scriptura. ĩ morib⁹ ancillas. fa-
mulos. incolas dom⁹. maritũ ⁊ pueros.
q̇ talia ig̃rãt. qr ĩ defectu talium mag̃ cę
citas ĩ eccl'ia causat. Secũdo notan- C
dũ ꝙ seruile op⁹ factum ĩ festo excusare
pñt tria. aliqñ a toto. aliqñ a tanto. pri-
mo necessitas. scd'o pietas. ⁊ tertio opis
paruitas. Primo excusat necessitas.
qr legẽ nõ habet: ⁊ fit multipl'r. Prĩo
excusat qñ imminet ꝑiculũ vitę ꝑ ĩcursũ
hostiũ. tunc licitum ẽ pugnare ꝓ sua aut
cõmunitatis necessaria defensione. Sic
fecit Machabę⁹. i. Machab. ij. Sic in
bello iusto licet facere fossata. ⁊ muros
repare. Secũdo si hõ eẽt in tali neces-
sitate constitut⁹ ꝙ ꝓpter defectũ necessa
rioꝝ corpis eẽt in ꝑiculo amissiõis vitę.
nec posset aliũ de suo defectui succurrere
tali eẽt licitũ qd̃cũq; op⁹ seruile exercere
ꝓ vita ꝓpria cõseruãda aut alterius. Jõ
Matth. xij. christus excusabat discipu-
los q̇ ꝓpter necessitatẽ cõfricabãt spicas
manib⁹ in sabbato. Tertio si ĩmineret
hoĩ nc̃citas egritudinis corpalis. põt ĩ D
festo opari licite op⁹ corpale ꝑtinẽs ad
salutẽ corpis ꝓprij vel alieni ꝓcurãdaz
Jõ medici pñt medicare. ⁊ infirmi medi
camẽ recipe. Vñ christ⁹ Joh. vij. argu
do iudęos dic: Mihi indignamini ꝙ to
tũ hoĩem saluũ feci in sabbato. Sic enĩ
bibimus ⁊ comedim⁹ ĩ festo ꝓpter salu-
tem. sic ⁊ medicamẽ apponi põt. Vnde
Greg. ad ciues romanos. ⁊ ponit d' cõse.
dis. iij. ꝑuenit. Ad me ꝑlatũ ẽ. a ꝑuersis

hoibꝫ vobis p̄dicatum eē · ut die dñico
nullus debeat lauari. Et siquidē ꝓ luxu
ria ⁊ ꝓ voluptate q̄s lauari appetit · h̄ fie
ri nec reliquo q̄libet die cōcedim⁹ · si autē
ꝓ necessitate corꝑis h̄ nec die dñico ꝓhi
bem⁹. Et Archidi. dicit · sup ꝓ necessita
te. Ergo nō licet lauari in festiuis dieb⁹
nisi necessitat̄ cā · Eadē rōne nec minue
re sanguinē · nec barbā radere · nec vngu
las scindere · pānos aūt ⁊ calciamēta in
duimus his dieb⁹ ea nc̄citate q̄ ⁊ come
E dim⁹ hęc ille. Quarto si īmineat neces
sitas vitandi rei exterioris dānū · vt si ia
centibꝫ segetibꝫ ī agro · aut fęno ī pratis
⁊ īmineat tēpestas q̄ talia corrūpat · aut
multū deterioret · aut forte abducat a so
le sepata · ñ sūt ꝓhibēdi dñi reꝝ tollere
in festis ⁊ īdēnitati suę p̄cauere · Vl' ad
huc stantibꝫ vuis in vitibꝫ ⁊ supueniat
frig⁹ destruens · aut si ē verisimilis timor
de incursu hostiū q̄ alio die huiusmodi
res destruerent vel auferrēt · aut etiā ho
mines circa collectionē taliū reꝝ caperēt
vel occiderēt · tūc licet opari · dicit: Ho
stieñ. ne ī modico momēto pereat cōmo
ditas cęlesti ꝓuisione cōcessa. Patēt il
la ꝑ christū Matth. xij · dicentē: Quis
ex vobis hō q̄ habuerit ouem ⁊ ceciderit
sabbato ī foueā · nōne tenebit ⁊ leuabit
eā? In sili enī casu licitū ē ex īdulto ec
clesię dñicis ⁊ festiuis diebꝫ p̄terq̄ in sū
mis ⁊ maioribꝫ festiuitatibꝫ allecia pisca
ri · ceruisiā inuasari. ꝛc. ex d̄ ferijs. c. licet.
F Quinto excusāt̄ serui ⁊ rustici q̄ iusto
metu cōpellunt̄ ⁊ cogūt̄ a dñis ad labo
randū festis diebꝫ. Nam si sine cōpulsio
ne ꝓ labore impetūt̄ · nō debēt dñis obe
dire · qꝛ nō ē licitū nec honestū · dñi tamē
grauiter peccāt. Sil'iter qui adducūt in
festis census dñis sine compulsiōe vl' ne
cessitate aliq̄ p̄tacta supius · ad finē istū
videlicet ut alijs diebꝫ ꝓprijs ⁊ cōsuetis
laboribꝫ vacēt · nō oīno excusant̄ · nisi ar
ta necessitas cōpellat. Sil'iter regulares
⁊ sacerdotes q̄ dñicis diebꝫ absq̄ neces
sitate q̄drigāt · aut huiusmodi alia faci
unt · qꝛ alios corrūpunt exēplo · ⁊ similia
alijs faciēdi occasionē dāt. Sil'iter excu
sant̄ vectores merciū ad nūdinas remo
tas vel ad loca remota · aut aliaꝝ rerum
si sine graui incōmodo nō pñt diebꝫ fe
stiuis vacare ab eundo aut q̄drigando
Idē videt̄ de cursoribꝫ q̄ ex cā rōnabili
⁊ nc̄citate diebꝫ festiuis ad loca remota
ambulāt ⁊ sine graui incōmodo suo aut
alioꝝ vacare nō possent. Sexto excu G
sari possunt munitores ⁊ vectores pegri
noꝝ ⁊ sufferratores eq̄ꝝ · qui talia faciūt
in festis · si hęc principalit̄ faciunt ꝓpter
necessitatē eoꝝ ꝓ quibus faciūt talia · et
tunc etiā licite recipiūt salariū ꝓ labori
bus suis. Si vero faciūt talia ī festo p̄n
cipalit̄ ꝓpter q̄stū · aut ꝓpter īprobā cupi
ditatē lucrandi · nō videt̄ quō debeāt ex
cusari · s̄ illi qui eos de talibꝫ req̄rūt excu
sant̄ si rōnabilē habēt cām ⁊ necessariaꝫ
⁊ alias sibi nō poterāt ꝓuidere. Hec oīa
⁊ illa in quinto mēbro dicta sūt senten
tialiter Guilh. ī glo. Ray. Septimo
q̄ vadūt ad mercata q̄ fiūt dñicis diebꝫ
⁊ alijs festis · maxime p̄cipuis · si q̄s faci
at hoc nō cōsuetudinarie s̄ aliqñ ⁊ ꝓ ali
qua nc̄citate · nō credo dicit idē ꝙ peccet
mortalit̄. Si aūt h̄ ducat ī cōsuetudinē
⁊ faciat ex cupiditate lucradi · sicut faci
unt mercatores qui ꝓpter frequētanda
mercata aut nūdinas vix aut nūq̄ ītrāt
ecc̄lias suas · credo ꝙ peccēt mortaliter.
Mercata tñ q̄ fiūt ex victualibꝫ necessa
rijs ad quēcūq̄ diē festum de pane vino
carnibꝫ ⁊ huiusmodi · nō credo illicita eē
aut de facili ꝓhibenda · dū tñ se ꝓpter h̄
nō subtrahāt a dīno seruitio. h̄ Guilh.
ibidē. Sed cū dictū sit ꝙ possit īdul H
geri hoībꝫ ut diebus festis laborent cum
necessitate artant̄. Quereres q̄s dabit
licētiā istā? Rñ. s̄m Guilh. ꝙ eps loci si
cōmode adiri possit · alias sufficit simplic̄

sacerdotis dispēsatio·discreti tñ. Posset etiã eẽ tanta necessitas ⁊ tam notoria ꝙ auctoritate ꝓpria possent facere. Ex ꝓ quãta necessitate liceat opari in festis hoc potius ad arbitrium boni ⁊ discreti viri limitandũ ẽ q̃ꝫ ꝙ aliquã doctrinam
I generalẽ determinandũ. Secũdo excusat in seruilibꝫ opibus in festis pietas opis multiplicit. Primo arare agros paupꝝ·aut eis q̃drigare vl eis alio mõ laborare. Si enĩ dicit idẽ ibidẽ ĩ diebus dñicis aut alijs maioribꝫ solennitatibus scz festis christi·beatę virginis·⁊ in diebꝫ apostolorꝝ talia faciãt·nõ videtur licitũ ꝫ cęteris festiuitatibꝫ licet sequi cõsuetudinẽ regionis·quã scit eps loci ⁊ non reprobat. Si aũt dubitat an sciat eps loci ⁊ sustineat·recurrere debz sacerdos ad epm vt supꝝ hoc ab eo certificet. Ad hoc autẽ vt talia licite sustineant·aut licite fiãt·oportet ꝙ ꝓ huiusmodi laborẽ nõ reuocent laborantes a diuinis audiẽdis quę tenent audire·⁊ ꝙ talia principalit fiant ꝓpter deũ·⁊ nõ ꝓpter affectũ carnalem·aut spe remunerationis terrenę·in pastu etiã hominũ ⁊ aĩaliũ laborantiũ·⁊ ꝙ necessitas paupertatis illi⁹ cui talia fiãt hoc videat exigere. Sic etiã exceptis ꝯcipuis festiuitatibꝫ·credo ꝙ nisi sit ꝓhibitũ aut cõsuetudini cõtrariũ liceat aliquid opari circa ędificationẽ ecclesiarũ ⁊ sacrorꝝ locorꝝ⁊ ad opus ministrorꝝ ecclesię paupꝝ·ꝑsertim eorꝝ qui redditus nõ habẽt·ita tamẽ ꝙ labor non pueniat ad multã fatigationẽ ⁊ tediũ ex diuturnitate laboris·qz nõ credo ꝙ debeãt ĩ eis laborare per totã diẽ·nec ad multã fatigationẽ·nec debẽt ꝓpter huiusmodi laborẽ omittere auditionẽ misse ĩ tali festo
Nõ enĩ debẽt dimittere id ad qđ tenẽt ꝓpter aliud ad qđ nõ tenẽt. ℔ de Guilℓ
R Tertio excusat ĩterdũ seruilitatẽ opis modicitas. Vñ dicit idẽ·ꝙ licet non sit licitũ scribere aliqđ grãde in die festo·vt de sexterno ad sexternũ·sic nec licet alia opera seruilia opari: Scholares tñ lectiones suas quas nõ possunt sine scripto memorię cõmendare·scribere possunt. Similiter sermones quos stilo aut plũ bo notauerunt scribere possunt ut credo Puto etiã ꝙ studendo q̃s in aliquo libro possit corrigere si aliquid corrigẽdũ sit. Locare aũt opas suas·aut alienas cõducere diebꝫ festiuis ꝓpter corrigẽdos libros nõ ẽ licitũ. Et sicut dicit de correctione libri·sic põt de laboribꝫ alijs intelligi. Vt si q̃s nõ intẽtione opandi ꝫ alias·ut forte deambulãdo transiret ĩ die festo ꝑ vineã suã aut agꝝ·⁊ transeundo purget modicũ qđ ꝑ ĩcurã mãserat purgandũ·aut reparat modicũ de sepe q̃ in aliqua parte rupta aut ĩclinata fuit·aut iuxta vites erigat vnũ palũ vel duos inclinatos·aut aliud paruum faciat qđ sic transeundo occurrat faciẽdũ. ℔ Guilℓ.
Tertio quęreret quis vtꝝ christianus L
tota die festiuo obligatus sit habere animũ recollectũ et se exercere in supnotatą nouẽ exercitijs. Rñ. ꝙ licet illud eẽt bonũ·non tñ ẽ homo ad hoc obligat⁹ virtute illius ꝓcepti·ĩmo in multis casibꝫ põt se occupare exercitio opeꝝ exterioꝝ eũ a talibꝫ distrahẽtium·ut cum necessitas vrget·aut pietas suadet·ĩmo dicũt aliqui doctores ut Cãcellarius modern⁹·ꝙ in die festo põt lz assumere sibi aliquã recreationẽ spaciũ vel solatiũ·dũmodo ℔ sit sibi honestum·⁊ taliter fiat vt non cõmittant illa ꝓcata per quę offendit deus·⁊ potissimę mortalia·vt sũt ebrietates periuria·nixę·desideria carnalia·verba·opa·aut carmina luxurię·⁊ cętera similia q̃ in diebꝫ festis sũt duplicia ꝓcata. Idẽ de choreis. Ille vero auctoritates sanctorum quę sonant·ꝙ in diebꝫ festis nihil nisi orationi aut deo aut huiusmodi vacandum sit·ut dicit Alexander de hal' in suo, iij, intelligendę sunt ꝙ nihil

contrarium vacationi diuinorum · aut q huiusmodi vacationē impediat agēdū est · ut sunt opera seruilia prohibita · vbi non necessitas vrget nec suadet vtilitas Vñ Tho. dic in. iiij. dis. xxxij. q licet nō teneat' hō toto die festo orare 7 omnib⁹ horis · tenetur tamē se toto die cōseruare idoneū ad orandū. Et addit ibidem · q actus matrimonialis licet careat culpa · tamē qr rō[illegible] deprimit ꝓpter carnalem delectationē 7 hominē ad spiritualia tendere nō sinit · ideo in dieb⁹ festis 7 alijs in quib⁹ ē precipue spiritualib⁹ vacandū nō licet petere cōiugale debitum Exemplum vide paulo sup Greg. dialogorum presenti precepto. c. p. F.

Capitulum. III

Certio ad hoc mandatū Memēto vt diem sabbati sanctifices · reducit' reuerētia 7 sanctificatio septē sacramento⁹ noui testamenti. Sicut enī sanctificāt' tēpus 7 locus · ita sanctificari debēt septē sacramēta. de quibus in sequētibns dicet' latius quantū ad ea que sunt necessaria. **Ubi primo** notandū q ꝑm Hug. de sancto victore · 7 magistrū dis. i. quarti. Sacramenta sūt instituta ꝓpter vulnera peccato⁹ sananda. Est enī eccl'ia velut apotheca vel domus prudentissimi medici ꝓtra omnes infirmitates antidota sufficientia ꝓtinēs · vbi infirmus ē pctōr · medicus ē christus · minister medici ē sacerdos · antidotū ē virtus sacramēto⁹ · sed vasa antidoti sunt sensibiles forme. vij. sacramēto⁹. **Secūdo** notādū q tm septē sunt sacramenta noue legis · qr ꝑm Tho. septē sunt vulnera quib⁹ grauiter hic infirmamur · tria sunt peccata · quattuor sunt pcnose occasiones peccatorum 7 sequele. Primū malū ē pctm originale · ꝫ qd ē baptismus. Secūdū est venia-

le pctm · ꝓtra quod est appropriate institutum oleū extreme vnctionis. Tertiū ē mortale pctm · ꝓtra quod est penitentia Quartū est infirmitas ad bonū · ꝓtra qd est ꝓfirmatio. Quintū ē ignorantia ro⁹ · ꝓtra quod ē ordo · qr ordinat⁹ debet esse doctus vt possit docere. Sextū est ꝓcupiscētia effrenis · ꝓtra qd ē mrimoniū. Septimū ē affectio ad terrena 7 caduca cū tepore vel to⁹pore inordinato · ꝫ qd ē eucharistia · vbi visibiliter deum videndo ad inuisibilia rapi 7 accēdi iuitamur. **Tertio notandū** q septem sacramenta eorum efficaciā 7 ꝫtutē habēt a diuersis diuersimode. Primo a deo principaliter · qr deus solus gratiā creat 7 pctm dimittit. Secūdo a passiōe christi tanq̄ a cā meritoria. Nam christus in primo instanti suę ꝓceptionis se pri obtulit ꝓ redemptione generis humani · q̄ oblatio cōsūmata fuit in cruce · q̄ oblatio qr ex sūma charitate ꝓcessit · 7 a summo nobilissimo filio dei · ideo acceptissima patri fuit. Et ad illud loquit' beatus Aug⁹. xxij. de ciui. dei. circa ꝓncipiū · vbi dicit · de christi latere fluxisse septē sacramenta. Hui⁹ autē passionis meritū hodie ē in acceptione pris · 7 cōicatur volēti sacramētū aliq̄d recipe. Lex enī diuinitatis ē scdm Anselm. Cur deus hō. q ꝓ nullo peccato cū sit infinitū malū deus placari vult nisi sibi offerat' maius bonū q̄ ꝫ peccatum malū est · 7 hō fit q̄n pri christus passus offertur. Illud videtur velle apls Ro. v. Vbi abundauit delictū superabundauit 7 gra. Vñ etiā in passione christi oia sacramēta p̄sentata fuerūt Baptismus in aqua lateris. Eucharistia in sanguine lateris. Confirmatio in aggressu terribilissime mortis. Penitētia in lachrymis christi. Ordo qr fuit hostia 7 sacerdos. Matrimoniū i generatione filio⁹ eccl'ie p aptionē lateri. Vnctio extrema ī effusiōe sāguis multiplic

Tertio habēt efficaciā a fide eccl'ię·sine
cuius fide collata nō valerent. Quarto
a charitate suscipiēt quędā habēt maio
rē efficaciā·⁊ h̄ vltimū ꝑm ꝙ mai⁹ ē ꝑm
hoc etiā plus q̄s haurit de medicina va-
sorꝝ grę. Juuat aūt miro mō receptio sa
cramentorꝝ hoīes·qꝛ ut cōiter dicūt do-
ctores. vim habent ex ope opato·id est·
ex virtute ipsorꝝ signorꝝ·ex pacto christi
⁊ fide eccl'ię·⁊ in sacramētis dat' grā ⁊ nō
exigit' ꝙ hō se semp disponat·h̄ exigit' ꝙ
D hō grę se nō opponat. Quo ad sacra-
mēta in spēali. primo de baptismo sunt
tria scienda. Primo quē fructū deus ꝑ
h̄ sacr̄m nobis dederit. Secūdo q̄ fieri
debēt a conferentib⁹ h̄ sacr̄m. Tertio q̄s
teneat' scire talia. De primo ponūt' q̄nqꝫ
fructus. Prim⁹ ē remissio pctī origina-
lis·qꝛ sicut oēs in Adam moriūt'·ita oēs
in christo viuificant'.s. ꝑ baptismum.j.
Cor.xv. Secūdo dant' oēs virtutes·vi-
delicet charitas·spes·fides·iusticia·tem
perantia·prudentia·fortitudo·vt deter-
minatū ē ī cle. de sūma trini.⁊ fide catho
lica. Tertio character spēalis imp̄mitur
aīę q̄ cedit ī gloriā ꝑpetuā beati·⁊ in cō-
fusionē ęternā dānati. De q̄ charactere
determinat' ab Innocētio·ex̄ de bap̄. et
eius effectu.c.maiores. Quarto oīs pę-
na pctōꝝ relaxat'·qꝛ ꝑ baptismū hō cōse
pelit' christo passo·⁊ regenerat' ꝑm apl'm.
Cōsepulti enī sum⁹ christo ꝑ baptismū
in mortē. Quinto ianua cęli baptiçato
aperit'. In cuius signū cęli apti sūt sup
christū baptiçatū. Luc.iij. Quę aūt
fieri debeāt a sęcularib⁹ qn̄ baptiçare eos
oportet: Sciendū·ꝙ tanto cautius h̄ de-
bēt procedere·quāto maior videlicet in-
finiti boni ꝑpetuo fruendi defect⁹ potest
cōmitti ꝑ vnū verbū additū vel subtra-
ctum. Primo ibi videāt vt materia sit
apta·videlicet ut sit aq̄ elemētaris·pura
⁊ naturalis. Ex q̄ patet ꝙ apta materia
sūt aq̄ pluuialis·maris·fluminis·stagni
putei·vel fontis·⁊ aq̄ resoluta ex rore·pru-
ina·niue·grādine·vel glacie. Et fieri nō
pōt ī aliq̄ alio liquore·ut vino·ceruisia
vrina·medone·oleo·lacte·brodio exp̄s-
so de piscib⁹ vel carnib⁹·rosacea sublima
ta seu alchimica·sudore·saliua·nec de
burreta extracta de substātia pisorꝝ·nec
in niue·glacie·grādine·⁊ pruina·nisi sint
resoluta. Dubiū aūt ē an baptiçet' q̄s ī
lixiuio ptisana extracta de sb̄stātia hor-
dei·balneo sulphureo ⁊ lutosa aq̄. Se
cundo videat' ut forma sit debita quo E
ad ea q̄ sūt d̄ necessitate sacramēti·⁊ etiā
de necessitate vitandi pctm̄. Forma aūt
baptismi quā tenet romana eccl'ia ē ista
Ego baptiço te ī noīe patris ⁊ filij ⁊ spi
ritussancti. Et habet' extra de baptismo
⁊ eius effectu·si quis. Et p̄termittit' pro-
priū nomē videlicet Johānes vl' kathe-
rina de ritu romanę eccl'ię. Sꝫ p̄cedētia
oīa non sunt de necessitate sacramenti.
Amē vero non ē de necessitate baptismi
nec de essentia sacramēti·nec de necessi-
tate p̄cepti·nisi vbi cōsuetudo ꝑticular
hoc habet·qꝛ vniuersalis cōsuetudo hoc
nō habet·nec est de forma christi·licet li
ego sit de necessitate nō sacramēti h̄ p̄ce-
pti eccl'ię vniuersalis·in li baptiço enim
prima ꝑsona intelligit'·⁊ ē semp regula
iuris ꝙ mutatio quocūqꝫ mō fiat in for-
ma ecclesiastica sacramētorꝝ obligat ad
pctm̄·nisi ex impotētia vel ex nc̄citate fi-
at. Et cōsuetudo eccl'ię ligat ut statutuꝫ
sic̄ ⁊ ꝯsuetudo ꝓpl'i ligat ut lex. Quis au
tē scire teneat' hāc formā·dicit Pe.pal'.
in·iiij.dis.v. Formā baptismi forte non
oēs scire tenent'·nisi q̄bus incūbit ex offi
cio·ut curat⁹ vel obstetrix·cui sępe incū-
bit. Et nō solū pn̄t sęculares ī cāu neces-
sitatis baptiçare·h̄ debēt·qꝛ si nō occur-
reres morti corpis cuꝫ posses·esses reus
mortis. Sic mltomagis si nō succurras
morti aīę. Vn̄ si hoīes appetūt diuitias
corpales·ut dent elemosynas·cur non

appeterent plus diuitias spūales. videli-
cet sciam. vt dent spiritui elemosynas q̄
maiores sūt. Aduertendū tñ q̄ si non sit
piculū de tardatione baptiçandi. debet
quis expectare idoneū ministr̄. qr solus
sacerdos habet ex officio baptiçari. nec
alteri licet nisi in necessitate. tñ qñcunq̄
sua cōscia dictabit ei q̄ puer ē in pericu-
lo moriendi antequā veniat potēs ⁊ vo
lens ⁊ debēs baptiçare. ipse nō solū po-
test. ꝫ etiā debet eū baptiçare si sciat for-
mā baptismi. Et simplices debēt q̄rere
a lr̄atis an bene baptiçauerint. vel an de
bitā formā sciāt. In piculo etiā si soluz
manus vel aliud mēbr̄ nascit. baptiçan
dū ē ꝫm Tho. ⁊ plures alios. ⁊ ꝫm Sco.
F. ⁊ in cęmiterio sepeliēdū. ꝫ ille. Tertio
baptiçans debet attendere vt simul sit
ablutio in aq̄ ⁊ formę ꝓlatio. Vñ dicit
Aug. sup Joh. Omel. viij. Accedat ver-
bum ad elementū ⁊ fit sacramentū. Nō
aūt accedit rite saltē nisi fiat simultas ta-
lis. Qd̄ declarat Sco. dicens: Noluit
christus nos obligare ad tam subtilē si-
mulatē quā vix hō posset ꝑcipe vel ser-
uare. siue enī sacerdos pri⁹ īmergat vna
immersione vbi moris ē ter mergere. ⁊ po-
stea incipiat verba cū secūda immersiōe
siue pri⁹ incipiat verba ⁊ dicat: Ego ba
ptiço te. īmergat aut aspergat ī casu cuz
verbis seqñtib⁹. sufficiēs ē simultas. dū-
modo tñ ꝓlatio nō finiat añ inceptiōez
ablutionis. nec ablutio añ inceptionem
ꝓlationis. Quarto q̄sq̄ baptiçatus in
se ⁊ in suis cōtinue meditari debet q̄d ꝓ-
miserūt patrini ꝓ eo. ac si met baptiçat⁹
ꝓmisisset. videlicet abrenūciare diabolo
⁊ pōpis eius. Et licet illud non sit ꝓprie
votū qr ē de necessarijs. certū tñ ē bapti-
çatū grauius peccare q̄ nō baptiçatuz
G. cęteris paribus. Quinto videndū est
vt leuās nō sit monachus. Itē ut nō sit
cōsanguineus vel affinis. ut dicet de cō-
firmatiōe. Itē ut sit vn⁹. nisi cōsuetudo
obstet. Exp̄missis oībus patet q̄ baptis-
mus cōstituit christianū vt familię chri-
sti ascribat. vt dei filius adoptiu⁹ sit. ꝫ
ꝑ cōfirmationē militib⁹ christi ascribit.

Capitulum · IIII ·

Secunduz sacramētū est
cōfirmationis. Cuius fructus
sunt tres p̄ncipales. Prim⁹ A
qr character spēalis aīę ibi imp̄mit. Rō
ē qr cōfirmatio ē sacramētū q̄ hō depu-
tatur ad aliqd̄ sacrū. puta ad cōfessionē
fidei ⁊ cōstantē eius defensionē. Vñ ⁊ ī
fronte recipit ꝫ sacramentuz ꝑ imp̄ssio-
nē signi crucis ep̄o dicente: Consigno te
signo crucis ne erubescas christū crucifi-
xum cōfiteri verbo ⁊ opere. Vñ Tho. di
cit q̄ christianor̄ duplex ē pugna spūa-
lis. Vna qua quis pugnat cōtra impe-
dientes salutē suijpsi⁹. ⁊ hęc oībus indi-
citur. ꝫ ad hoc nō dat sacramentū cōfir-
mationis. ꝫ ad sistendū fortiter ī pugna
q̄ quis nomē christi impugnat. ⁊ ut inui
ctus christi confessor ꝑmaneat. Et huic
pugnę nō oēs exponunt. nā q̄uis cuius-
libet baptiçati ⁊ credentis sit cōfiteri fidez
qñ cōfessio ab eo expetit. nō tñ ē cuiusli-
bet se libere exponere. ꝫ tm̄ cōfirmati. Et
ꝫ patet in apostolis ī quib⁹ hoc sacramē
tū initiū sumpsit. qr ante aduentū spiri-
tussancti cōfirmantis eos erāt fores clau
sę cęnaculi ꝓpt metū iudęor̄. postea ꝟo
repleti spūscō ceperunt cum fiducia loq̄
⁊ publice verbū dei p̄dicare. Etiā chri-
stus eis prius ait: Sedete in ciuitate do-
nec induamini ꝟtute ex alto. Luc. vlt.
Sic etiam videmus q̄ qui ad mūdi mi-
litiam eliguntur eis imprimitur aliquod
signum permanens. vt aureum baltheū
vel simile. Et olim cauterio brachiuz ta
lium signabatur ad differentiā aliorum
Et etiā in bello dimicaturi certis signis
consignantur. Sic ⁊ in militia fidei per

B· cõfirmationẽ fit. **Secundus** effect⁹ est specialis ⁊ nouę gratię sacramẽtalis infusio· Rõ est· qz confirmatio ꝛeputat suscipientẽ ad aliqd sacrũ: qd digne sine gratia fieri nequit· qz non est speciosa laus in oze pctõris· ĩmo ꝛeputat ad op⁹ arduissimũ· ⁊ maxime charitatis· vt animam suã ponat quis pro christo. Jõ de cõse. dis. v. c. nouissime· dicit· qꝯ in cõfirmatione dat· spiritussanct⁹ septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis. **Tertius** effectus ẽ qꝯ in cõfirmatione contrahit· cognatio spũalis· sicut ⁊ ĩ baptismo. Unde dicit P̃e. de pa. in. iiij. dis. vij. Sicut inter baptiçantẽ ⁊ vxorẽ eius matrimonio cõsũmato ⁊ oẽs filios eius ex vna pte· ⁊ baptiçatũ ⁊ patrẽ ⁊ matrez eius ex altera. Et similiter inter leuantẽ de sacro fonte ⁊ vxorẽ eius matrimonio cõsũmato ex vna pte cũ filijs suis· ⁊ baptiçatũ ex alia pte cũ patre ⁊ matre eius cõtrahit· cognatio spũalis q̃ mr̃imoniũ impedit ⁊ dirimit· similit· oĩbus illis modis ẽ de cõfirmãte ⁊ cõfirmato· ⁊ tenẽte eũ ⁊ vxoribꝫ ⁊ liberis· ut habet· li. vi. de cognatione spũali. c. i. Item sicut nõ debent plures leuare baptiçatum· si tñ fiat spũalis cognatio ad oẽs cõtrahit· nõ q̃ dẽ inter illos ad inuicẽ sed ĩter quẽlibet eoꝝ ex vna pte· ⁊ baptiçatũ ⁊ parentes eius ex altera. Sic etiã ẽ per omnia de tenentibꝫ cõfirmatũ· de conse. dis. iiij. non plures. Et li. vi. de cognatione spũali. c. ij. Itẽ sicut vir ñ debet tenere vxorẽ nec filiũ eius ĩ baptismo qd si scienter fecerit priuat se iure petendi debitũ. Si autem ignorant· nõ ꝓpter hoc sepant. Sic per oĩa de cõfirmatione· xxx. q. i. de his. Et de cognatione spũali in decretalib⁹. hęc

C· P̃e. **Qualiter** autẽ cõfirmandus se habere debeat· sciendũ primo· qꝯ illi q̃ perfecte ętatis sunt moneri debẽt vt cõfitentur· quaten⁹ mũdi dona spiritussancti valeant accipe. extra de conse. dis. v. vt ieiuni. Secũdo debet recipiẽs eẽ ieiunus nisi necessitas vrgeat· ut dicit magister in. iiij. dis. vij. Et de cõse. dis. v. vt ieiuni. Excipiunt· aũt ibidẽ infirmi ⁊ pelicitãtes morte. Jõ etiã ꝓpter multitudinẽ cõfirmãdoꝝ sustinet· vt a nõ ieiuno detur ⁊ suscipiat· cõgruẽti⁹ tñ ẽ vt fiat a ieiunis· ⁊ a ieiunis suscipiat· vbi fieri põt. Tertio, puideri debet de apto tenente in cõfirmatione. Circa qd P̃e. de pa. notat cũ Tho. qꝯ mulier põt tenere virũ et econuerso· ⁊ mulier mulierẽ· ⁊ vir virum. Teneri enĩ debet cõfirmãdus in signum qꝯ infirmus indiget ab alio sustentari. Hãt signũ locũ habet muliere vel viro tenente. Itẽ nõ plures vno teneri debent in cõfirmatione· sicut nec ĩ baptismo· in quo tñ forte cõtraria ꝓsuetudo excusat· de conse. dis. iiij. nos plures. Et qñ mos erat crimẽ nõ erat. Itẽ sicut ĩ baptismo nõ baptiçat⁹ nõ debet tenere baptiçandum· sic etiã ĩ cõfirmatione nõ cõfirmatus nõ debet tenere cõfirmãdũ. de cõse. dis. iiij. in baptiçante. Itẽ nec qui leuauit in baptismo debet tenere ĩ cõfirmatione nisi in necessitate. Itẽ nõ debẽt se tenere mutuo cõsanguinei vel affines· qz sufficere eis debet vinculũ naturale ⁊ carnale. Quarto ꝑm Rich. debet frons cõfirmati ligari donec desiccet· ne forte sordes cõtrahat. Et ꝑm Hugl. ij. de sacramentis pte. vi. c. vltj. decet ꝓfirmatũ nõ lauare caput septẽ diebꝫ ꝓpter septẽ dona spũssancti. Et etiã qz spũssancti aduentus septẽ diebꝫ celebrat· Quito attendi debet quibus sit dãdum hoc sacramẽtũ· videlicet qz oĩbꝫ christianis. Mutis· quia signo possunt confiteri christũ. Mulieribus· viris· morituris etiaz ꝓpter meritum obedientię ⁊ signũ characteris. Pueris etiã dari posset· quia nõ ponunt obicez gratię huius sacramẽti· circa septennium tamẽ dicit P̃e. de pa. consultũ est dari vt memorẽtur de sacro

Dnō iterabili facilius. **Ultimo** quęritur an cōfirmatio sit sacrm necessitatis. id ē ad salutē necessariuz. Rñdet fm Tho. q nō est sic necessariū q sine eo nō posset quis saluari. qz pueri nō cōfirmati saluā tur. Sed sic ē necessitatis q cōtemptus eius dānabilis est. Armican⁹ li. ix. de q̄stionib armenoz sic dicit: Mihi videt confirmatio sic eē necessaria q si haberi poterit habeat. iō in adultis ei⁹ acceptio habet vigorē p̄cepti. ut mihi videt. hęc ille. Postea illud multiplicit psuadet. Sco. dic. in. iiij. dis. vij. Cōfirmatio nō ē sacramentū necessitatis ad salutez nisi adulto. oblata oīmoda opoztunitate. sic q tunc nō cōtēnat. Vñ extra de sen. excō. Nō ē plenus christianus q̄ cōtemnit. Judicaret autē cōtēptus si oīmoda opoztunitate oblata nō susciperet. hęc d Sco. Adultus fm Sco. ē qui signa habet vsus rōnis. Dicit etiam Pe. de pa. vbi prius. Cū hō teneat semel in vita cō firmari si possit z negligat. licet aliter sacramentū nō cōtēnat. moztaliter peccat z dānatur moziēs. nisi cōfirmet. tūc si potest. vel nisi pęniteat z cōfiteat d hoc q̄d in sanitate potuit z neglexit. Similit si q̄s bellū aliqd moztale intret. q̄ prius cō firmari potuit z neglexit. deberet similit tunc de hoc cōfiteri vel cōfirmari si posset. Itē cōfirmatio ē necessitatis sacrm vbi iminet cōfiteri coz̄ tiranno. z habet p̄firmātē. z oīa pata. qz tūc vix pōt excusari a cōtēptu vl p̄sūptiōe. hꝫ d Pe. pa.

Capitulum V

Certiū sacramentum est ordinis vel potius ordinatiōis **Ubi notandū** fm mgrm dis. xxiij. quarti. z Tho. z alios doctores ibidē. q sacerdos q̄libet habet septē priuilegia. ꝓpter quę multū honoz̄ādus est ab alijs. a se custodiendus a peccatis. z deo si bene vivit valde acceptus. **Primo** enī ad spēalē dei cultū ē septies ad minus plus q̄z ꝙcularis cōsecrat⁹. Naz ordines sunt septē. z ī q̄libet p̄secrat⁹ specialiter. z in quolibet recipit spēalē gratiā sacramentalē. quaz vna ē perfectioz alia fm grad⁹ ordis. qz in q̄libet deputatur ad spēalē actū dīnū. ad quē grā exigitur spēalis. Si igit loc⁹ sacer vt cęmiteriū z eccl̄ia ac altare z vasa sacra. puta calix z mōstrantia. z vestes sacrę vt corporale. pallę. indumēta ꝓ missa z huiusmodi sūt reuerent tractanda. quę tñ oīa sunt irrōnalia: cur rō alis sacerdos septies sacratus deo nō plus eēt honoz̄and⁹ **Secundo** qz quilibet sacerdos vltra laicū habet septē characteres aīę sue impressos. specie differētes indelibiles. per quos hic z ī iudicio z ī alio ꝙculo agnoscet in quo ordine fuit. q̄ ei signacula in magnū gaudiū si saluabit cedent. vel in magnū tormentū si dānabit. Vñ cuilibet sacerdoti ozandū est illud Ps: Fac mecū signū in bono ut videāt q me oderunt. z cōfundant. qm tu dne adiuuisti me z cōsolatus es me. **Tertio** quilibet sacerdos habet effectus clauiū regni cęlestis. saltē vbi habet pl̄m. d quib dicit Matth. xvi. Tibi dabo claues regni cęloz. z quodcūq̄z ligaueris vel solueris. Dicit enī Tho. vbi prius. q clauis realiter est character sacerdotalis cui⁹ effectus ē septuplex. **Primus** pctā delere si reperit in cōfitente z hoc dispositiue Secundus maculas pctōz tergere. Tertius grām acq̄rere dispositiue. Quart⁹ pęnaz purgatorij imminuere. Quintus pęna satisfactoria ligare. Sextus excōmunicare qñ ē in epō. sacerdote. archidiacono. vel electo habēte iurisdictionem Septim⁹ indulgentias dare si ē in epō. **Quarto** sacerdos habet potestatem corp⁹ christi consecrare. Et licet opīo sit an epat⁹ sit ordo sup sacerdotiū. tñ dic Sco. Quicquid de hoc sit. actus nobi-

lissimus in eccl̃ia simplicit̃ ē consecratio
eucharistię. ⁊ iō sup̃mus grad⁹ siue no-
bilissimus ē sacerdotiū ꝓpter nobilitatē
actus ad quē disponit videlicet cōsecra
tiōez eucharistię. Sex vero alij īferiores
ordines sūt q̄ ī nobilitate sic se excellunt
vt primus sit ostiari⁹. secūdus lectorat⁹
tertius exorcistatus. quart⁹ acholytatus
quint⁹ subdiaconat⁹. sext⁹ diaconatus.
⁊ sacerdotiū sup̃mus mēsurando penes
nobilissimū actū cōsecrādi eucharistiaz.
Prefatoꝝ enī ordinū quilibet disponit
aliqualit̃ ad eucharistiā Hāc autē pote
statē eucharistiā scz cōsecrādi. nec ange-
lus habet. nec hō ali⁹ quātūcūqz potens
aut sciēs. sanct⁹. aut bonus: Quodāmō
enī sacerdos eū q̄ cęlos ꝟbo creauit ver-
bo recreare habet. Et euz quē castissima
virgo semel genuit quotidie quodāmō
C regenerare pōt. Quinto sacerdos est
velut alter gabriel archāgelus ⁊ cęlestis
quidā ꝑanymph⁹ mediās inter deuotā
aīam vel sponsā eccl̃iam ⁊ christū ei⁹ spō
sū. cū celebrando orat ⁊ offert vota ani-
maꝝ sūmo patri ⁊ clemētiā p̄ris renunci
at ꝓplo. ac demū cōiungit christū spōsū
cuilibet hoī missę assistenti deuote. Est
etiā sicut baiulus doni nobilissimi cōtēti
in scrinio specieꝝ sacramentaliū. qd̄ scri-
niū pat̃ cęlestis ꝑ eum quotidie dirigit
mūdo. O quāte dulcedinis ⁊ cōsolatio-
nis ē deuoto sacerdoti tm̄ sacr̄m verbo
cōficere. ꝑ oculis habere. cōtrectare ma-
nibꝰ. ore sumere. ⁊ alijs miuistrare. Se-
xto sacerdos ē vtilissim⁹ eccl̃ię. qꝛ null⁹
christian⁹ rite efficit̃ necessitate dempta
nisi ꝑ sacerdotē. Nullus in christi mili-
tem cōsecrat̃ nisi ꝑ sacerdotē ep̄m in cō-
firmatione Nulli etiā pctm̄ dimittit̃ ni-
si ꝑ sacerdotez. Oēs fame ꝑirent sp̄us si
eucharistiā null⁹ cōsecraret. Nec aliq̄s
muniri pōt melius ad mortē q̄ꝫ ꝑ sacer-
dotē dātē eucharistiā ⁊ vnctionē. Nec
benedici in mr̄imonio q̄s pōt fructuose
nisi ꝑ eundem. Nec aīabꝰ post hāc vi-
tā subuenit̃ salubrius q̄ꝫ ꝑ eucharistiaz
ꝟm Greg. in. iiij. dial. īmo nec ꝓ pctōre
hic fieri pōt maius q̄ꝫ ut ꝓ eo christ⁹ offe
rat̃ p̄ri in eucharistia. ut dic̄ Tho. Se-
ptimo vita sacerdotis boni tota ē an- D
gelica. Quidā enī angeloꝝ ꝟm Diony-
siū ⁊ Dam̄. ī cęlo deo habēt assistere. sa-
cerdos ꝟo ī terra idē habet facere deo in
altari ⁊ in choro. Alij in cęlo ⁊ alibi deo
ministrāt. ꝟ sacerdos ī t̃ra christo. Pręter
hoc oēs angeli in cęlo triplicia habēt
officia. videlicet. laudare. benedicere. et
p̄dicare. q̄ in terra sacerdoti sunt ꝓpria.
Ex istis sequūtur plura documēta salu-
bria. Primo ꝙ oīs hō sęcularis tn̄ potis
sime ī magno honore tenere debet sacer-
dotē siue bonū siue malū. Patet qꝛ prę
fata maxīo honore sūt digna: Jō Da-
uid malū ꝟ vnctū Saul q̄ꝫq̄ꝫ mortalem
suū inimicū lędere noluit. j. Reg. xxiiij.
Sic fecit Cōstantinus īpator vt refert
Rufin⁹. q̄ cū intrasset locū Niceni cōci-
lij. ⁊ p̄res quosdā repiret inter se hr̄e iur-
gia. acceptis ab eis oīuz iurgioꝝ ⁊ queri
moniaꝝ libellis. eos in sinu colligens fe-
cit exuri. ne cui hoīuz innotescere posset
pctm̄ sacerdotū. Vn̄ ⁊ alibi fert̃ dixisse
⁊ ponit̃ dis. xcvi. ī scriptur̄ impator Cō-
stantin⁹ dixisse narrat̃. vere si ꝓprijs ocul̃
vidissem sacerdotē dei. aut aliquē eoruz
qui monachico habitu amicti sūt p̄can-
tē chlamydē meū explicarē ⁊ cooꝑirem
eū. ne ab aliquo videret̃. Secūdo sequi
tur ꝙ grauiter peccāt sacerdotes raro ce
lebrantes vel ī diuinis indigne ministrā
tes. ⁊ alijs pctis mortalibꝰ se inquinātes
Patet. quia cuz crescunt dona. crescūt
etiam ꝟm Greg. donorum rationes. et
seruus sciens voluntatē domini sui ⁊ nō
faciēs. plagis vapulabit mult̄. Lud. xij.
Jdeo etiā christus maxīe in sacerdotes
inuexit malos cū vę mltiplex eis p̄dixit
Matth. xxiij. ⁊ quando de eorum tēplo

vendentes ⁊ ementes eiecit Matth. xxj.
Tertio sequit' ꝙ grauiter peccāt q̄ sacer-
dotib⁹ coopant' ad peccandum · puta lu
dēdo · crapulose cōuiuādo · ⁊ p̄serti luxu
riādo · tactu · verbo · munusculis vel acti-
bus · quia oēs tales maculāt sacerdotes
domini ⁊ indignos reddūt maxīs bonis
q̄ facere possent boni sacerdotes. Quar
to sequit' ꝙ grauiter peccāt sęculares sa-
cerdotib⁹ īdiscrete detrahētes · Patz qꝛ
tales maxime honorare tenent' ⁊ nō infa
mare: Quo cōtra deus Exo. xxij. p̄cepit
Dijs nō detrahes · ⁊ p̄ncipi ꝓpl̄i tui non
maledices. Quinto sequit' ꝙ matres et
patres ac alij nutricij sacerdotū bonoꝝ
deo multū regratiari tenent' ⁊ lętari de-
bent ꝙ eoꝝ ministerio aliq̄s factus ē sa-
cerdos · patet qꝛ participes sunt spēalius
bonoꝝ opeꝝ taliū sacerdotū q̄z alij plu-
res. Hęc sunt tria sacramēta · videlicet
baptismus · cōfirmatio · ⁊ ordo · solū cha
racteres imp̄mentia indelibiles. Quoꝝ
rōnem assignat Pe. de tharj. super. iiij.
dicens: Cū character sit signū distincti-
uum ꝑm statū fidei in eccl̄ia militanti · sci
endū ꝙ triplex est distinctio. Vna toti⁹
exercit⁹ ab exercitu cōtrario · q̄ fit ꝑ cha-
racterē baptismi. Altera militū fortiorū
a popularibus infirmiorib⁹ · q̄ fit ꝑ cha-
racterē cōfirmationis. Tertia ducū ab
vtrisq̄z · q̄ fit ꝑ characterē ordinis. Pri-
mus imprimit' ad fidei susceptionē. Se
cūdus ad eius cōfessionē seu defensionē
Terti⁹ ad doctrinā fidei siue traditiōez
Hec aūt triplex distinctio in triplici se-
paratione ⁊ electione ꝓpl̄i israel · signifi-
cata est: Nā in electione ⁊ sepatione eo-
rum ab ęgyptijs signat' character baptis
malis. In sepatione bellatoꝝ ab imbelli
b⁹ character cōfirmatiōis. In sepatiōe
vero leuitaꝝ ab alijs character ordinis ·
hęc Pe. Vñ etiā Tho. dicit · ꝙ ī cuius-
libet ordinis susceptione quis dux effici-
tur quo ad aliquid populi christiani.

Capitulum · VI ·

Vnctiōis extremę sacra-
mentū exeuntibus de hoc mun-
do ē institutū. Vbi primo vi-
dendū de eius effectib⁹. Scd̄o quō sit re
cipiendū. Tertio an sit necessario recipi-
endū. Quantū ad primū notanduz. A.
ꝑm Tho. in. iiij. dis. xxiij. ⁊ alios · ꝙ quīq̄z
sunt principales effectus huius sacramē
ti. Primus ⁊ principalis ꝑm Tho. est
ablatio reliq̄aꝝ peccati. Nō aūt dicūt'
hic reliquię pcti habit⁹ vel dispositiōes
pctōꝝ · ꝫ debilitates ex talibus ꝯn̄tes · ⁊
alias aīam ad malū occasionātes. Vñ
prim⁹ effectus ē quędā sanatio spūalis
quę dat' cōtra quandā debilitatē vel in-
eptitudinē q̄ in nobis relinquit' ex pctō
actuali ⁊ originali · cōtra quā debilitatē
roborat' hō ꝑ h̄ sacr̄m. Vñ Pe. de pa.
declarat illud vlterius dicens · ꝙ morte
instante īminet grauissima tēptatio ini-
mici calcaneo īsidianti. Et causat' ex q̄t-
tuor. Primo ex memoria p̄cedentiū de-
lictoꝝ ex quib⁹ in desperationē illabi q̄s
posset. Quāto enī pluries ⁊ grauiorib⁹
peccatis q̄s cōsensit · tanto magis meruit
ī temptationib⁹ deseri · ibi autē imminet
grauissima temptatio · Scd̄o ex habiti-
bus malis qui in cōtrariū gratię inclināt
⁊ ꝑ tunc hō pronus ē ad maluz peccati.
Tertio ex inclinatione aīę ad corpus in-
firmū · cui intenta ē magis ꝑ tunc · ⁊ per
ꝯn̄s minus aīa sibijpsi intendit. Natu-
raliter enī diligit corpus a quo separari
ꝑm ph̄m. iij. Eth. terribilissimū ē. Quar
to patiet' tunc visiones terribiles hō: Ex
his oībus aīa debilior efficit' ⁊ grauissi-
ma imminet tēptatio · Jō quasi pugil ī-
ungit' cōtra dęmonē · sicut cōfirmādus
ꝯ mundū · ⁊ sic infirmitas spūalis per h̄
sacramētū tollit' in ꝑte vel in toto · ⁊ h̄ si
infirm⁹ vtitur ratione. Silīa habes īfra
c. xi. G. Si āt īfirm⁹ iā ꝑdidit vsū rōnis
lapsus ī frenesim · ita ꝙ peccare nō potest

tunc adhuc restat in eo infirmitas · ab actu glie ⁊ pena debita peccato actuali Et cōtra hāc que est secūda infirmitas etiā dat vnctio. dicit Pe. de pa. vt pugnās in fine vincat ⁊ purgat⁹ sine graui purgatorio celū ītret. Et ꝓpter has duas infirmitates fit vnctio. Unde triplex pōt eē ibi infirmitas. Prima corporalis Secūda spūalis ad resistendū temptationi. Tertia spēalis ad obligationem pene. **Secūdus** effectus est secūdarius · videlicet sanitas corporalis. Hūc aūt nō īducit nisi ꝑm ꝙ expedit ad finez ꝑncipalē scz ad sanationē spūalem. Et tunc semꝑ inducit dicit Tho. dūmō nō sit impedimentū ex ꝑte recipientꝭ. **Tertius** si imminet dicit idē aliqd peccatū mortale vel veniale · quo ad culpā tollit ipsū · dūmodo nō ponat obstaculū ex ꝑte recipientꝭ · ita ꝙ attritus potest fieri cōtritus si nō prius fuit. Pe. de pa. addit Ponat enī ꝙ duo infirmi sint in extremis · ambo solū attriti · nō potētes confiteri · quoꝝ vnus inungat alter nō · prim⁹ pōt saluari ⁊ alter dānari · qꝛ in ꝑmo vnctionis sacramentū de attrito fecit contritū · nō sic in secūdo. Itē ponat etiam eos esse cōfessos · tñ in cōfessione potuerūt habere tā imꝑfectuz dolorē ꝙ fuerūt ficti respectu sacramenti penitentie · stat primū ꝑ vnctionē fieri cōtritū · nō secundum · qꝛ non vngit. Itē ponant etiā esse cōmunicati adhuc vni delebit peccatuz qd alteri nō delebit nō vncto. **Quartus** est hilaritas mentis non actualis ꝫ habitualis · que fit ꝑ augmentū gre habitualis si ꝑfuit · ⁊ īfusio noue gre sacramentalis q̄ ꝑcedentia efficit ⁊ ornat⁹ quidā sacramentalis. **Quintus** effectus est ꝓfessio quedā vltimate christiane fidei · sicut cōfirmatio est ꝓfessio quedam inchoate fidei ꝑ baptismū. Et ista īnuuntur Jacobi. v. Infirmat qs ex vobis inducat ꝑsbyteros ecclie ⁊ orēt suꝑ eum vngentes eū oleo in noīe dñi · ⁊ oro fidei saluabit infirmū ⁊ alleuiabit eū dñs · ⁊ si in pctis fuerit dimittent ei. **Quo ad** · B ·
secūdū tria obseruāda sūt. Primo inungendus debet eē penitēs saltē dolore attritionis · alias fictus obstaculū sacramento poneret. Secūdo debet vti rōne actu vel aliqualiter de ꝓpinquo vsus fuisse: iō pueris nullaten⁹ ē dandū · nec fatuis · nec furiosis · seu amentibꝫ q̄ nunqꝫ rōne vsi sunt · qꝛ sacramētū hoc requirit vt prosit ꝙ ex quadā deuotione suscipiatur quā prefati nunqꝫ habuerūt. Frenetici tñ ⁊ amentes si in mente sana cōstituti hoc sacramentuz petiuerūt eis dari pōt iam alienatis a rōnis vsu · dūmodo nō faciant irreuerentiā sacramento · vñ ligari possunt. Possunt enī tales esse in peccato ⁊ in alijs defectibus · ⁊ quia sani petierunt · iō eius effectū habere possunt in infirmitate. Tertio oportet vt sit infirmus ī ꝑiculo mortis cōstitutus. Rō est qꝛ nō quelibet sanitas spūalis ē effectus huius sacramēti · ꝫ vltima ⁊ ꝑfecta que disponit īmediate ad actū glie · nec in q̄libet necessitate corꝑali subuenit virtus diuina ꝫ ī extrema deficiente auxilio humano. Iō ꝓpter vtrūqꝫ effectū solū ī ꝑiculo mortis ꝯstitutis debet dari. Senibus etiā dat qui moriunt etiā sine aliq̄ actuali infirmitate · qꝛ defect⁹ nature reputat in eis ꝑ actuali infirmitate. Nō g̊ debet dari sanis nec omni infirmo adulto · nec in quolibet periculo mortis · quia nō dat decapitandis vel bellaturis · aut nauigātibꝫ · qꝛ mors taliū īminet ex euētu fortune · nō ex defectu nature. An aūt in eadē infirmitate pluries sit dandum. Rñ. ꝫm Tho. ꝙ sic · qñ ē diuturna infirmitas · ut hydropisis · tisis · ⁊ siles · ꝫm ꝙ hō pluries in ꝑiculo mortis ꝯstituit. Si autem quis sanatur ⁊ recidiuat · tunc a fortiori potest iterare in periculo mortis. **Quo tpe** aūt primo possit iuuenibus

dari ĩ extremis cõstitutis · apparet ꝙ tũc qñ eucharistia eis dat̃. Et an p⁹ eucharistiã vel ante sit dandũ · cõsuetudini videt̃ relinquẽdũ. Si tñ eucharistiã sumere nõ posset. vngẽd⁹ eẽt. Dicit etiã Pe. de pal̃. ꝙ si quis expresse nõ petiuit h̃ sacramentũ añq̃ priuatus fuit rõne · quia forte de periculo nõ credebat · tunc etiã nõ vtẽti rõne põt dari ⁊ deberet · qꝛ ad h̃ deuotio p̃cedẽs sufficere põt si verisimile esset eũ desiderasse ammonitũ. Quo ad tertiũ An vnctio sit sacramentũ necessitatis. Rñdet Armican⁹ li. ix. de quęstione armenici. c. xxvi. ꝙ nõ ẽ sic necesse ꝙ sine eo nullus saluet̃ · adult⁹ tñ si infirmus sit forte ĩ peccatis mortalib⁹ vl̃ vno potest contingere ꝙ non aduit⁹ aliorum sacramentoꝝ ecclesię suffragio nec vnctionis sacramẽto · finaliter sine cõtritione dãnaretur · quib⁹ tñ adhibitis deus sibi cõtritionẽ daret. Iõ ꝓpter possibilẽ casum expedit h̃ sacramentũ recipe · Et. c. xxix. dicit: Cõstat iuxta p̃fata ꝙ põt esse casus in quo dato h̃ sacramẽto infirm⁹ saluaret̃ qui alias dãnaret̃. Cũ igitur lateat sacerdotes eccl̃ię qñ ille casus ĩstat · semp aut ꝓ maiori pte sunt incerti qñ ĩstet · ⁊ ita artant̃ ex cura quã gerunt per illi⁹ sacramẽti remediũ succurrere Alioq̃n enĩ nõ video q̃n aĩam ĩfirmi piclitẽt. Et ex isto sequit̃ necessitas huius sacramenti in cãu. s. necessitatis talis. Itẽ ei⁹ necessitas arguit̃ ex magna vtilitate ei⁹ Qui enĩ tam vtile sacramẽtũ negligeret cũ isto indigeret · nõ ĩmerito deum offendere videret̃ qñ sine oĩ difficultate ex pte sui infirmus posset acq̃rere. Qui enim sine difficultate ⁊ molestia põt meli⁹ facere · vl̃ magnũ bonũ cõmodũ spũale acquirere si negligat · nõ video quin sit suę salutis neglector ⁊ beniuolẽtię diuinę cõtemptor · ĩmo amicus dei nõ esse cõuincitur · qꝛ eius beneplacitũ cuꝫ illud pficere põt nõ explet qñ sine difficultate ⁊ molestia posset facere · ut dictũ ẽ. Videt̃ ḡ h̃ sacramentũ necessariũ esse ad salutẽ · ita ꝙ si cõmode haberi poterit habeat̃. hęc de Armicano.

Capitulum VII

De matrimonio qđ consistit in cõsensu duoꝝ · in signo cõsensus · ⁊ inter psonas legitimas · sunt tria videnda. Primo q̃ eius efficacia. Scđo q̃ mr̃imonij introitũ inficiãt. Tertio q̃b⁹ modis sanctificet̃ matrimoniũ · ⁊ quã intentionẽ habere debeant ꝯhẽtes. Quantũ ad primũ notãdũ ꝙ effect⁹ matrimonij s̃m Tho. ⁊ alios in. iiij. circa dis. xxvi. sũt quĩq̃. Primus est gr̃ę sacramẽtalis collatio ꝓpt̃ difficultatẽ ꝑpetuę obligationis · ⁊ ꝓpt̃ iuuamẽ necessariuꝫ in opib⁹ mr̃imonij. Vñ qñ quęrit̃ · cũ oĩa sacramẽta fluxerĩt a passione christi · ⁊ ex cõsequẽti ꝑ sacramenta cõformamur passioni christi quę fuit pęnalis · quõ cõtrahẽtes possunt cõformari passioni christi · p̃sertim cũ mr̃imoniũ sit delectabile. Rñ. Tho. Quãuis matrimoniũ non cõformet passioni christi q̃ ad pęnã · tñ ꝯformat q̃ ad charitatẽ ꝑ quã ꝓ eccl̃ia sibi in sponsã cõiũgenda passus ẽ. Naꝫ sicut aqua baptismi habet ꝙ corpus tangat ⁊ cor abluat ex tactu carnis christi · ita matrimonium hoc habet · videlicet cõferre gr̃am ex hoc ꝙ christus sua passione illud repręsentauit · ⁊ nõ p̃ncipalit̃ ex aliqua sanctificatione sacerdotis. Et sicut aqua baptismi cũ forma verboꝝ nõ opatur immediate ad gr̃am h̃ ad characterẽ · ita actus exteriores ⁊ verba exprimentia cõsensum directe faciũt nexũ quẽdã qui ẽ sacr̃m matrimonij · Et huiusmodi nexus ex ꝯtutę dĩuę ĩstitutionis dispositiue opatur ad gratiam · quę gratia concupiscentię fomitẽ ĩ sua radice habet rep̃mere. h̃ Tho.

B Secundus igit' effect⁹ ē diminutio concupiscentię propter collatam gr̄am. Sed diceres si matrimoniū cōcupiscētiā per gr̄am habet minuere. ḡ virgines ⁊ deuoti omnes deberēt contrahere? Rn̄. Tho. verꝝ hoc eēt si nō eēt aliud efficacius remediū ꝑ opa spūalia ⁊ carnis mortificationē ⁊ ꝑ silia. Tertius effectus cōsistit in bonis matrimonij q̄ sunt fides. vt neuter alieno maculet' thoro sacramentū. id est. indiuisibilitas seu vinculū ꝑpetuū. signās vnionē christi ⁊ ecclesię. ⁊ ꝓles ad cultū dei educāda. h̄ tn̄ bonū ꝓlis ē in obligatione sub cōditiōe scz si eueniet ꝙ suscipiat' gratāt' ⁊ religiose educet'. Vn̄ ē ibi obligatio ꝓ semꝑ et ad semꝑ nō impedire istud bonū studiose. Quartus est excusatio vel decor ī actu q̄ alias eēt act⁹ turpitudinis. Nullus enī prudens debet pati iacturā nisi ꝓ recōpensatione ęqualis boni vl' maioris Sed in cōiunctione viri ⁊ fęminę rōnis iactura accidit. Tū qꝛ rō absorbet'. Tuz qꝛ caro tribulationem patit'. ꝟm apl'm. i. Cor. vij. Tum etiā qꝛ nulli ꝓ tunc gr̄ę ꝓphetiarū cōferunt' in actu. ergo tria bona prędicta expectant' ut fiat recōpensatio taliū. Quintus effectus cōsistit in accidentalib⁹ bonis Vn̄ versus Hostes conciliat ⁊ eo discernit' hęres. Bis ligat alma notat ius traffert auget amorem.

C Quo ad secūdū notandū ꝙ ad recipiendū q̄nqꝫ p̄fatas vtilitates requiritur vt accipere volēs sacramētum matrimonij in sex p̄cipue se licite teneat. alias piculū imminet peccati mortalis temporaneū aut diutinum ꝟm doctores. Prio videat cōtrahēs vt nō sit in pctō mortali. Ubi notat Scot⁹ ꝙ qn̄ quęrit' q̄s sit minister mr̄imonij. videt' vt plurimuz ꝙ ipsimet cōtrahētes mīstrent sibi h̄ sacramentū. vel mutuo vel vterqꝫ. ꝫ nec h̄ requirit' necessario. ꝫ cū omni cōtractu est sacramentū. Nā aliqn̄ patres cōtrahūt ꝓ filio ⁊ filia p̄sentib⁹. nō exp̄mentib⁹ signa ꝓpria. Si igit' ibi est sacramentum oportet dici ꝙ minister ē indifferent' qui pōt eē minister ī ꝯtractu mr̄imonij. Oēs enim cōtrahētes duas gr̄as accipiūt. qꝛ duę sunt gr̄ę ī animab⁹ cōtrahētiū. ⁊ hoc verꝝ ē nisi sit obex peccati. supple. mortalis hinc ⁊ inde. Nō enī sufficit ad gr̄am ꝑcipiēdā ꝙ cōtrahēs nō sit fictus respectu sacramēti. ꝫ oportet ꝙ prius pęnituerit. qꝛ illud sacramentū nō dat primam gr̄am. hęc Sco. Secūdo caueat cōtrahēs ne in cōtractu soluz vel p̄ncipalit' intendat suꝑbiā. auariciā vel luxuriosā voluptatē. qꝛ dic̄ Guilh. parisien̄. de sacramentis: Qui mr̄imonio cōtraria intendunt multū peccāt. Verbi gr̄a Qui amore explendę libidinis suę tm̄ forinsecus matrimonia ineunt. Similit' qui solā ꝓpter voluptatē aut solā auariciam. aut solā suꝑbiā inijt ⁊ cōtraxit matrimoniū. bonis mr̄imonij aut exclusis aut neglectis. h̄ est nō curatis. taliter cōtrahentes multū peccāt. qꝛ nō in sanctificatiōe ꝫ in impuritate terrenoꝝ sacramētū recipiunt. īmo abutunt' isto sacramento. et verisilit' peccāt mortalit'. Dicit Guilh. Si sit q̄s adult⁹ aut adeo ꝓuect⁹ ⁊ eruditus vt talia noscere debeat merito. in tales enī dęmoniū habet ptātē. Thob. vi. Sed quereres Est ne īter tales matrimoniū. Rn̄det' ꝙ sic. qꝛ ⁊ si amor libidinis suę explēdę solos illos moueat vl' eoꝝ alteꝝ. ad oīa tn̄ onera mr̄imonij vterqꝫ se obligat pactione generali. h̄ est ad vxorē regendā ⁊ seruandā ei fidē thori ⁊ alia onera. Sicut enī si q̄s baptiçaretur cā luxurię tantū cōcupiscēs speciez alicuius christianę mulieris quā alit' habere nō posset nisi baptiçaret'. vere baptiçaretur ⁊ verꝝ sacr̄m baptismi recipet Sic ⁊ iste verꝝ sacr̄m mr̄imonij ꝑcipit licet non recta intentione. Cōsensus etiā iste ⁊ si amore libidīs fit tm̄. mr̄imonial'

D

tamē est nō fornicarius aut amatorius. Nō enī in solā libidinē consentit. ꝫ etiā in oīa onera matrimonij. ⁊ ad oīa illa se obligat. Sicut ⁊ ille q̄ cā luxurię suę explēdę tm̄ baptiçat̄. nō in solā luxuriā cōsentit. ꝫ etiā in hoc vt baptiçet̄ ⁊ christianus fiat. ⁊ ad oīa agenda ⁊ sustinenda que christianismi sunt se obligat ipsa susceptiōe baptismi. hęc Guilh. Tertio caueant cōtrahētes ne inter eos sit affinitas vel cognatio spūalis. aut ꝯsanguinitas. matrimonij cōtractū impediēs et dirimēs. alias sibi debitū reddēdo alter ad minus adulteriū vel fornicationē cōmitteret. Quarto debet ī cōtractu cōsensus fuisse in mente et exp̄ssus in voce signo vel scripto. deficiente enī alterius cōsensu. vel si nō fuit exp̄ssus. nullū matrimoniū esset corā deo. Quīto videat ne scient̄ sit votū deo factū inter ꝑtes de cōtinentia. alias vouēs peccare posset mortaliter. ⁊ deo spōsā subtraheret. nec sine peccato mortali ꝑm mltos vnq̄ postea posset petere debitum. nec ꝓsperitas tēporaliū in tali matrimonio esset multū speranda. īmo etiā grauiter videt̄ peccare q̄ votiuā ducit scienter. q̄ cooperat̄ ei ad peccatū mortale cām dando fractionis voti. Similiter alij q̄ tales tradūt nuptui. q̄ Ro. p̊. dicit̄ Non solū. supp. excludunt̄ a regno dei qui mortalia faciunt. ꝫ etiā qui cōsentiūt facientib̄ Vbi glo. Cōsentire ē tacere cum possis redarguere. vel errorē adulando fouere. Sexto caueant ne clādestine nuptias celebrēt ꝫ benedictionē recipiāt in facie ecclesię. vbi nō sūt binubi. neut̄ enī cōiugum tenet̄ reddere debitū alteri statim cōtracto mr̄imonio. dic̄ Tho. ī. iiij. dis. xxxij. Et ꝑm Guilh. sup Ray. peccat mortaliter q̄ ante bn̄dictionē nuptialē vxorem cognoscit in locis vbi ē cōsuetū bn̄dictionem adhiberi. Valet aūt bn̄dictio mr̄imonialis. ⁊ fit ꝓpter multa. vt notat Hūbertus de officio ep̄i. Et Guilh. parisien̄. de sacramētis. Qn̄q̄ enī mr̄imonio annectit̄ sterilitas. ꝯ hanc valet benedictio diuina. Ps̄. Bn̄dixit eis ⁊ multiplicati sunt nimis. Interdū paupertas cōtra hāc valet eadē bn̄dictio. q̄ Prouerb. x. Benedictio dn̄i diuites fac̄. Interdū discordia cōiugū. ꝫ bn̄dictio dn̄i valet ad pacē. Numeri. vi. Sic bn̄dicetis filijs israel: Cōuertat dn̄s vultū suū ad te. ⁊ det tibi pacē. Interdū dęmō accipit ptātem in ꝯhentes. ut patz Thobię iij. de dęmone q̄ interfecit septem viros Sare. ꝫ cōtra h̄ valet bn̄dictio. q̄ ibi ē crucis signū qd̄ fugat dęmonē. Int̄duz in cōiugibus caro dn̄atur sicut equus ⁊ mulus. iō malo amore cōiungunt̄. cōtra hoc valet benedictio sancta. q̄ dat gr̄az Ecc̄. xl. Gr̄a sicut paradisus in benedictionib̄. gratia aūt eleuat mētē ad spiritualia. Interdū mr̄imonio adiuncta est multa ꝓsperitas ducēs ad malū finez. ꝫ bn̄dictio diuina ecōuerso adducit abūdantiā spūaliū bonoꝝ ducentiū ad bonuz finē. Ps̄. Benedictionē dabit legislator. ibunt de virtute ī virtutē videbitur deus deoꝝ in sion. Quia ergo benedictio dīna cōcomitat̄ īuocationē diuini noīs quā facit sacerdos in sua benedictione. ꝑm illud Numeri. vj. Inuocabitis nomē meū sup filios isrl̄. ⁊ ego benedicā eis: Iō rōnabiliter bn̄dicit̄ mr̄imoniū aliquorum. Quo ad tertiū notat Guilh. vbi supra. Qd̄ cū matrimoniuz sit sancta ⁊ sāctificatiua ⁊ perfecta societas maris ⁊ fęminę ī specie humana. Et sanctitas sit ꝑm Dionysiū elōgatio ab execrationib̄ ⁊ cōtaminationib̄ vitioꝝ ⁊ pctōrum. ⁊ adhęrentia totalis ad deū Idcirco septuplex ē sanctitas mr̄imonij seruāda a cōtrahētib̄. Prima cōsistit ī elongatione a turpitudine ⁊ execratione prohibitorum. quia ꝯtrahētes intēdere debēt vt se longe faciāt ab his. Secūda

cõsistit in custodia ⁊ retractione cõsortis ab huiusmodi. Tertia cõsistit in subiectione sui ad alterꝝ. ⁊ in iugo ꝑpetuę seruitutis. q̊ se alter alteri sb̃ijcit absq; participe. Quarta in susceptione oneris. vi delicet ꝓuisionis ⁊ educatiõis. Nõ enĩ leue ẽ onus viro ꝓuidere de p̃gnantib⁹ enixis ⁊ nutriẽtib⁹. Similit̃ custodire ꝑuulos ⁊ erudire. siliter ⁊ in muliere dolor part⁹. erũnositas p̃gnantiũ. quib⁹ cõdolet vir. ⁊ miseria nutriẽtiũ ⁊ silia. Quĩta est ex susceptione regiminis ipsi⁹ vxoris quantũ ad virꝝ. qui etiã regere habet totã domũ. vbi mulieri cõpetit ꝑs sollicitudinis. Non enĩ recepit vxorẽ tm̃ ad ei exhibẽda necessaria victus ⁊ vestit⁹. sed etiã ad regendũ in cõpositione moꝝ. in correctione ⁊ ꝑfectione eius. nec leuis cura ⁊ modicũ ẽ onus cura mulieris vnius Sexta ex fructu ꝓlis ad dei cultũ nutriendũ. Septima ex ipso sacramẽto. id ẽ. sacrę rei signo. Est enĩ signũ cõiunctiõis christi ⁊ eccl̃ię. christi ⁊ fidelis aĩę. christi ⁊ beatoꝝ patrię. Hę sũt sanctificatiões de quibus videt̃ loq̃ apl̃s. i. Thessal̃. iiij Hęc ẽ volũtas dei sanctificatio vr̃a. vt abstineatis a fornicatione. ut sciat vnusquisq; vr̃m vas suũ possidere in sc̃ificatione ⁊ honore. nõ in passione desiderij. sicut ⁊ gẽtes q̃ ignorãt deũ. Nõ enĩ vocauit vos deus in immundiciam. sed ĩ sanctificationẽ in christo iesu dn̄o nostro.

Capitulum · VIII ·

De pęnitẽtię sacramẽto cui⁹ tres sũt ꝑtes ꝟm Chrysostomũ. Cõtritio. Cõfessio et Satisfactio. Primo videndũ ẽ de origine cõtritionis. Secũdo de cõditionibus contritioni necessarijs Et tertio de effectib⁹ ꝯtritiõis. Quantũ ad ꝑmũ notanduꝫ ꝑmo ꝙ ꝟm magistꝝ dis. xvij. quarti. Contritio ẽ dolor voluntarie assumptus ꝓ pctis cũ ꝓposito cõfitẽdi ⁊ satisfaciẽdi. Dicit̃ primo assumpt⁹. Oportet enĩ in contritione q̃ cõiter habet̃ p̃cedere quędã. Sec⁹ de ꝑuilegiata. ut ĩ latrone Magdalena ⁊ Paulo. vbi deus fontẽ misericordię aꝑuit vt fieret sb̃ito. qđ ĩ alijs paulatĩ. Sicut enĩ sanauit q̊sdã subito christ⁹. alios quottidie sanat successiue mediante cursu cõmuni. sic et in animab⁹ fecit. vt Tho. dicit ꝯtra gentiles. Scđo dicit̃ voluntarie. nõ coacte ꝓpter hoc periculosũ ẽ in extremis primo pęnitere. ut habes sup̃. c. vi. A. Tertio dicit̃ dolor scꝫ qui sit displicibilit̃ maior cuiuscũq; ꝑuatione citra deũ. Et h̃ dolor ẽ volũtatis. nec oportet necessario ꝙ sensualit̃ doleat. Vñ stat. ꝙ ꝓ pr̃e mortuo sensibilit̃ plus doleat. nõ intellectualiter ⁊ gaudeat pctõr đ dolore tali. Sꝫ q̃ꝫdiu dolebit. Rñ. sp. id est. qñ recolit se male fecisse. Quarto cũ ꝓposito confitendi ⁊ satisfaciendi. Secũdo notandũ ꝟm Bonaueñ. ꝙ quinq; sũt p̃ambula contritionis ut plurimũ. Nã pęnitẽtia actualis q̃ ẽ ĩmediata dispositio ad gratiã orit̃ ⁊ incipit ꝟm ordinẽ: Primo a fide cuius act⁹ ꝑmus ẽ q̊ hõ cog̊scit ⁊ credit dei bonitatẽ ⁊ iusticiã. ⁊ ꝙ illi diuinę bonitati displicet oẽ pctm̃. ⁊ ꝙ dĩna iusticia pctis sic offendit̃ ꝙ nll̃o mõ dimittit inultũ. cõsequẽterq; hõ cog̊scit se mala cõmisisse. ⁊ dei offensã incidisse ꝑ iusticiã soluendã. Secũd⁹ ẽ act⁹ timoris seruilis q̊ timet se ęternalit̃ miseꝝ futuꝝ ꝓpter peccatũ. ⁊ retrahit̃ isto mõ a peccat̃ ꝓpter metũ gehennę in quo timore quis si solũ maneret desperaret: Iõ terti⁹ act⁹ fidei ẽ quo credit deũ tam infinite misericordem. vt ad verã pęnitẽtiaꝫ remittat omnẽ offensã. ⁊ in amicũ dei recipiat pęnitentẽ. Quartus ẽ actus spei de venia consequenda propter dei misericordiam et bonitateꝫ. quibus parat⁹ ẽ indulgere ⁊ in amicitiã reassumere pęnitentẽ

Quintus ē ꝓpositū emendādi vitā ⁊ re
uertendi ad deū. ⁊ se ei cōfęderandi ⁊ sa-
tisfaciendi ꝑ gemitū cōfessionē ⁊ satisfa-
ctionē. Et hec oīa īnuūt Luc. xv. ꝑ filiuz
ꝓdigū. Primū ibi. dicā illi. s. pri: Pat
peccaui in cęlū ⁊ corā te. Scdm ibi: Jā
nō sum dign⁹ vocari filius tu⁹. Tertiuz
ibi: Et surgēs. qd nō fecisset nisi de pris
clementia ꝑsumpsisset. Quartū etiā ibi-
dē videlicet: Surgēs. Quītū ibi: Ueīt
Et sic patet ꝙ pęnitētia incipit a timore
seruili. ⁊ ut videbit. terminat ī amore fi-
liali. Juuat etiā ad ꝑncipiū cōtritionis
mala cōsiderare q̄ facit pctm̄ mortale. ꝑ
cipue de q̄ ī ꝑncipio libri habes de trans
grediētib⁹ ꝑcepta. ca. p̄. D Quo ad se
B cundū notādū ꝟm magistꝝ in. iiij. ī plu-
rib⁹ distinctionib⁹ d pęnitētia. Et Tho.
⁊ Scotū ꝙ ad habēdā cōtritionē vel di
spositionē sufficientē ad eandē ꝑ deleti-
one oīuz pctōꝝ mortaliū exigunt plura
Primo diligēs discussio cōscię ⁊ distin
cta ꝑcogitatio oīuz pctōꝝ mortaliū. de
q̄bus hō nō ē pri⁹ sufficient cōtrit⁹. ⁊ cu-
iuslibet eoꝝ cū circūstantijs aggūantib⁹
maxīe cū circūstātijs ī aliud gen⁹ morta
lis pctī trahentib⁹. Habeat aūt ad me-
morādū diligentiā sic dicet. c. ix. F. ⁊. c.
xij. F. vt ꝓbat magister ī. iiij. dis. xvi. et
ꝑ Aug. libro de vera ⁊ falsa pęnitentia.
Et ad min⁹ ī prima cōtritione. id est. at-
tritione ⁊ ꝑparatione ad cōtritionē exi-
gitur. ut doleat d singulis q̄ memorię oc-
currūt mortalib⁹. ⁊ etiā de singulis eorū
circūstantijs q̄ pctī speciē mutāt. id est. ī
aliud genus pctī mortalis trahunt. De
quib⁹ circūstantijs clari⁹ dicet in mate-
ria cōfessionis. Rō dictoꝝ ē. qꝛ oportet
vt in sequēti mēbro dicet de singulis de-
testationē spēalem hr̄e memorię saltem
occurrentib⁹. Vn̄ ꝑceptū ecclię: Omnis
vtriusq̄ sexus. li. v. d peni. ⁊ remis. dicit:
Oīs vtriusq̄ sexus fidelis postq̄ ad an-
nos discretionis ꝑuenerit oīa sua pctā.
saltē semel ī anno fideliter cōfiteat. De
hoc Eçechias rex ait. Esa. xxxviij. Re-
cogitabo tibi oēs annos meos ī amari-
tudine aīę meę Secūdū ē displicētia L
seu detestatio singuloꝝ mortaliū pctōꝝ
suoꝝ q̄rū in ꝑdicta ꝑcogitatiōe poterat
eē memor. Est autē detestatio ista noli-
tio q̄ pęnitēs nollet se illa sua ꝑterita pec
cata fecisse. Est aūt volitio cōditionalis
q̄ vellet se nō peccasse si eēt sibi possibile
Aut optatiua. ut vtinā n̄ peccassē ita ꝯ
deū. Qꝛ aūt singula q̄ memorię occurrūt
oporteat in spēali detestari. hoc patet. p̄
Eçech. xviij. vbi deus tradidit modum
iustificādi īpiū dicēs: Si impius egerit
pęnitētiā ab oīb⁹ pctīs suis q̄ opat⁹ ē ⁊
custodierit vniuersa ꝑcepta mea scz ꝓpo
sito. ⁊ fecerit iudiciū. id est. scrutiniū sup
cōmissis. ⁊ iusticiā. id est. exterius effectu-
aliter cuiq̄ qd suū ē tribuendo. deo. sibi
⁊ ꝓximo. vita viuet. ⁊ nō morietur. Idem
vult Apls. i. Cor. xi. vbi dicit: Probet
aūt seipsū hō. ⁊ sic d pane illo edat. Idē
vult glo. sup illud Ps. Lauabo ꝑ sin-
gulas noctes lectū meū. Per singulas
noctes intelligere debemus singula pctā
sup quib⁹ singularit flere debem⁹ ad hoc
vt lauet lect⁹ nr̄ę cōscię. Rō ē qꝛ ꝑ singu
la pctā mortalia facta ē spēalis auersio
ab incōmutabili deo q̄ rei mutabili hō
adhęsit. Itē cōtritio ꝑ cōfessionē expli-
cat. s̄ oportet de singulis mortalibus cō-
fiteri. igit etiā oportet de singulis cōteri.
Et licet illud ab oībus sit faciendū. ē tn̄
singularit necessariū istis qui adhuc ali-
qua malicia ita infecti sūt vt illā vix vel
nō dimittere ꝓponāt. īdigēt hi tamdiu
lamentari. quo dū ꝑ dei gr̄am de oībus
doleant. Cōcordat ꝑfatis Tho. in. iiij.
dis. xvij. dicēs: Quātū ad principiū cō-
tritionis. id est. quantū ad attritionē q̄
hō cogitat de peccato ⁊ dolet ⁊ se prępa-
rat ad cōtritionē. oportet ꝙ sit detesta-
tio de singulis peccatis q̄ q̄s ī memoria

habet· adhibita diligentia ad memorã-
dũ ꝛ inueniẽdũ ea. Quantũ vero ad ter
minũ contritionis. ſ. qñ ipſa diſplicẽtia
formal' charitate· ꝛ fit ꝓtritio· tunc ſuffi-
cit ꝙ fiat vna cõis ꝺ oĩb; ſilis. Tertiũ
D req̃ſitũ ẽ vna generalis detestatio oĩum
pctõꝝ ſuoꝝ tam oblitoꝝ q̃ ignoratorũ
q̃ peccatoꝝ ꝑmiſit· ꝛ non ſciuit ꝛ adhuc
neſcit quot fuerũt pctã. Pro intellectu
aũt oblitoꝝ peccatoꝝ notãdũ ꝑm Tho.
ꝙ obliuio ꝺe aliquo poteſt eẽ duplicit'.
Vno modo ſic ꝙ totalit' a memoria ex-
ciderit· ꝛ ꝙ homo ñ poſſit illud inquire-
re nec memorari. Alio modo ſic ꝙ ptim
a memoria exciderit ꝛ ptĩ remãſerit. Si-
cut cũ in generali recolo me aliq̃d audi-
uiſſe ꝫ neſcio in ſpẽali q̃d fuerit· Et tunc
requiro in memoria ad cognoſcenduꝫ ꝛ
reminiſcẽdũ. Sic etiã dicit' aliq̃d eẽ ob-
litũ dupl'r. Vno modo ſic ꝙ in genera-
li maneat in memoria· ꝫ non ĩ ſpẽali· vt
cũ homo recolit ſe vnũ vl' plura commi-
ſiſſe ꝛ neſcit quę· videlicet an ſuꝑbia· an
auaricia· vel luxuria· vel gula· ꝛ tũc de-
bet hõ cũ diligentia recogitare vt inueni
at pctm̃ in ſpẽali· qꝛ hꝺ tenet' ꝺ quolibet
ſuo mortali memorato ĩ ſpeciali conteri
ſpẽaliter. Si aũt inueniri nõ põt· nec in
pticulari memorari· tũc ſufficit ꝺe eo cõ-
teri· ꝑm ꝙ in memoria continet'. ſ. dolere
ꝙ cõmiſit quoddã mortale ꝺe q̃ nõ ẽ me
mor. Et debet nõ ſolũ ſic in generali do-
lere ꝺ quodã pctõ cõmiſſo ꝛ oblito· ſed
debet etiã cuꝫ hoc dolere ꝺe obliuione q̃
E ſibi ex negligentia ꝓpria cõtingit. Alio
modo põt pctm̃ eſſe oblituꝫ ſic ꝙ ipſũ
omnino a memoria excidit· nec aliquaꝫ
ꝺe eo habet noticiã etiã adhibita ſuffici
enti diligentia· ꝛ tunc nõ tenet' hõ ꝺe eo
cõteri in pticulari. qꝛ impotẽtia excuſat
eũ a debito· ꝛ ſufficit generalis cõtritio
ꝺe oĩ eo ĩ q̃ ꝺeũ offendit. Et dic' Bona-
ueñ. ꝙ pnitẽs non debet ꝺe oblitis cõ-
teri in generali ſub cõditione· vt ſi ꝺeuꝫ
in alquo pctõ offendit· ꝫ debet ꝺe eis cõ-
teri ſub ꝓbabili eſtimatione. Debet enĩ
ꝓbabilit' ꝛ veriſimiliter eſtimare ꝙ in mult;
offendit ꝺeũ: ꝛ ſic ex hac eſtimatione ꝺo
leat ac ſi certus eẽt· tũc ẽ vere contrit' ꝺe
eis ꝛ dimittũt' ſibi illa oblita ſicut cogni
ta q̃ detestat' in pticulari. De ignora F
tis vero pctis qũo ſit cõterendũ vbi vi-
delicet q̃s peccauit ꝫ neſcit ea fuiſſe pec-
cata: Notandũ primo ꝑm Tho. in. iiij.
diſ. xxi. ꝙ ignorantia eius qꝺ q̃s ſcire te-
netur nõ excuſat eũ· qꝛ ipſamet ignoran
tia ẽ pctm̃. Vnde cũ aliquis nõ confite
tur pctã ꝓpter hoc qꝛ neſcit ea eſſe pctã· ꝛ
ſuo modo videtur ſi non conteret' ꝺe ali
quib; pctis· ꝓpter hꝰ quia neſcit ea eẽ pec
cata· ꝛ potiſſime ꝓpter ignorantiã iuris
diuini· tũc non excuſat'· alias hęretici ex-
cuſarent' qui aliq̃ peccata in quib; ſunt
neſciunt eẽ pctã· ꝛ etiã excuſarent' ſimpli
ces q̃ ex negligentia aut ex deſidia igno-
rant· ꝛ qꝛ ignorata ex negligentia ſciunt'
ꝙ diligentiã· iõ tenet' hꝺ facere qꝺ in
ſe eſt vt pctã ſua cognoſcat q̃ten' ꝺe eis
conterat'· confiteat'· ꝛ ſatiſſaciat. Et ſi
queris ꝙ qualẽ diligentiã ſit repellenda
iġrãtia. Rñdit Chryſoſto. ſup Matth
Omel'. xxix. Si velles ſcripturaꝝ ingre
di veritatẽ· nũc poteris oĩonib;· nũc q̃re-
res in ſcripturis· nũc pulſares bonis ope
ribus· nũc interrogares ſacerdotes· nũc
iſtos nunc illos. Ex quibus ꝑm Bo
naueñ. ſup. iiij. ꝛ Guilh. pariſien. ꝺe fi-
de ꝛ legibus· elicit' ꝙ quattuor ſũt inuã-
tia contra ignorantiam. Primo tene
tur quis diſcere ſalutaria ſibi· Et hoc ꝙ
verbi ꝺei attentam audientiã· ꝙ libroꝝ
ſacrę ſcripturę diligẽtẽ lectionẽ· ꝛ ꝙ cor-
dialẽ meditationẽ. Debet enĩ quilibet
ꝑm ſtatus ſui exigentiam talibus inten-
dere· non ſolum in quadrageſima· ꝫ etiã
in omni die feſtiuo cum ad hoc ſit inſti-
tutus. Si enim per alios dies tempora-
libus intendis· cur non in die feſto legi

dei ĩtẽderes? O si q̃ pręfata fecissẽt q̃ta
iam ignorata didicissent. **Secundo**
exigit ut quis frequẽter conuersetur cũ bo-
nis hoĩbꝫ. de rebꝫ loquat salutaribꝫ. ⁊ q̃-
rat de eis q̃ ad dei ꝑtinẽt honorẽ ⁊ suaꝫ
M salutẽ. **Tertio** caueat a peccatis graui-
bus quę iã cognoscit. ⁊ si incidit statim
cõterat. Alias ꝑm Greg. pctm̃ qđ ꝑ pę-
nitẽtiã nõ delet. mox suo põdere ad ali-
ud trahit pctm̃. ⁊ lumẽ rõnis cęcat. ut ꝓ-
bat magister in. ij. dis. xxxvi. Vñ Ro. p̃
enumeratis quibusdã pctis ⁊ negligen-
tijs. dicit: Propterea tradidit illos deꝰ
scꝫ phos in passiones ignominię q̃ deuꝫ
cognoscẽtes nõ sicut deũ glorificauerũt
Quartũ ẽ vt q̃s crebro deuotis orati-
onibꝫ deuꝫ ⁊ sanctos inuocet: quatenus
eũ de necessarijs potissime dignet illumi
nare. qꝛ oĩs sapientia a dño deo ẽ. Sic
sanctꝰ Tho. fuit illuminatꝰ a deo. ⁊ etiã
ab aplis de quodã dubio instructꝰ. hoc
enĩ faciendo plurima q̃s disceret. De hꝰ
J etiã repies. j. p̃cepto. ix. c. iij. R. L. **Ad**
propositũ igit qñ q̃s incipit ꝑm Bo
naueñ. sup. iiij. cognoscere pctã quę priꝰ
ignorabat. tunc tenet de eis in ꝑticulari
conteri. ⁊ cũ hoc cõteri de ignorãtia sua
q̃ sibi ex sua culpa euenit. Et debet etiaꝫ
istã ignorãtiã emẽdare ꝓposse. alias nõ
videt eẽ verꝰ pęnitẽs qñ ẽ de necessarijs
ad salutem. Quãdiu aut ignorat aliq̃
peccata. debet de eis conteri in generali.
vt qñ hõ dolet ĩ ꝯmuni de omni dei offẽ
sa ꝑ ipsũ cõmissa. doleat etiã in generali
de oĩbus peccatis oblitis. Et postq̃ hõ
cõtritus ẽ in ꝑticulari de oĩbus sibi co-
gnitis. ⁊ etiã de oĩbus oblitis in genera-
li. tunc debet hõ estimare verisimiliter se
etiã ĩ multis offendisse deũ quę ignorat
⁊ nõ noscit esse pctã. ⁊ de talibꝰ debet cõ-
teri in generali. ⁊ cũ hoc de sua culpabi-
li ignorãtia seu crassa. ⁊ ꝓ talibꝫ humilit
veniã precet. Hoc docet lex dei ĩ Ps̃.
Delicta quis intelligit. glo. q. d. nullus
oĩa. Jõ addit. Ab ocultis ꝛc. ⁊ ab alie-
nis ꝑce seruo tuo. Et alibi. Delicta iu-
uentutis meę ⁊ ignorantias meas ne me
mineris dñe. **Sed quereres** Quã- K
tus dolor seu quãta displicẽtia exigitur
ad cõtritionẽ. Rñ. ꝑm Tho. Duplex ẽ
dolor cõtritiõis. Vnꝰ in voluntate. ⁊ ẽ
ipsa contritio met seu displicẽtia pctĩ. ⁊
debet eẽ maior de pctis q̃ quicũq̃ deli-
beratus dolor. aut quęcũq̃ volitio eius-
dẽ voluntatis de quacũq̃ temporali re
Quia plus volũtas debet detestari pec
catũ qꝛ cõtra deũ. quã nolit quodcũq̃
damnũ in alijs rebus. maxime qñ hõ de
vtroq̃ deliberat. ⁊ ea ad inuicem cõpat
Deus enĩ debet sup oĩa placere. cuꝫ oĩa
alia finaliter sint in ipsũ ordinanda. ⁊ iõ
peccatũ qđ ab eo auertit ⁊ euꝫ offendit.
debet sup oĩa voluntati displicere. Jõ
Hieremię. vi. Luctũ vnigeniti fac tibi.
Vbi glo. dicit. Docet pęnitentẽ q̃d fa-
cere debeat. nã pctõr nõ habet nisi vnaꝫ
aĩam ꝛc. Et alia glo. Nihil dolentius
morte vnigeniti. Et ita ꝑm rõnem ⁊ vo-
luntatẽ nihil debet eẽ detestabiliꝰ ⁊ ma-
gis nolitũ q̃ pctm̃. Et addit Tho. ⁊ di-
cit. ꝙ etiã in casu ĩ quo oportet hominẽ
peccare mortalit aut mori. aut aliã quã-
cũq̃ pęnam tolerare tenet hõ in tali cãu
omnẽ pęnã p̃eligere. ⁊ potius sustinere.
q̃ peccare mortaliter. aut q̃ velle peccas
se ⁊ habere voluntariã ⁊ deliberatã com
placentiã in mortali peccato pręterito.
Tamen quãdo nõ imminet talis casus
necessitatis. tunc nullus ẽ de hoc tẽptan
dus. eo ꝙ hõ nõ scit de facili affectꝰ suos
regere aut mẽsurare. Bonauentura eti-
am dicit. ꝙ magnum est periculuꝫ ⁊ stul
ticia ab aliquo infirmo. idest. in virtuti-
bus imperfecto. vel etiaꝫ a seipso hoc q̃-
rere. scꝫ an vellet mori. aut quãcũq̃ pę-
nam sustinere vel mortaliter peccare. qꝛ
hoc est se vel aliuꝫ temptare. ⁊ a nullo pę
nitente debet confessor hoc quęrere. sed si

sponte quis illud dicit signum ē magnę pęnitētię. Alius ē doloz sensibilis ī pte scz sensibili·z talis nō ē necessari⁹ ad cō/ tritionē p mortalib⁹. Primo·qz non est semp in ptāte nostra. Secundo qz sicut pctm̄ per actū voluntatis sufficient' na/ scit'·ita p actū voluntatis videlicet p de testationē pctī voluntariā quę ē essenti/ aliter contritio sufficienter tollit' sine do loze sensibili pctm̄· laudabilis tn̄ esset si L haberet' moderate. Quartū requisitū ad cōtritionē est vt homo cesset a morta lib⁹ z vt etiā habeat ꝓpositum sibi ca/ uendi ꝓ futuro·nō solū de peccatis cō missis de quib⁹ nūc dolet·ꝫ etiam de om nib⁹ mortalib⁹ z occasionib⁹ ꝓpinqs rōne quoz verisimiliter esset postea itez casurus in mortale. Patet illud p diffi nitionē pęnitētię. Gregi. quę ē Pecca/ ta ꝑterita plangere z plangenda itez nō cōmittere·id est·habere ꝓpositū nō ea amplius admittendi. Ad idē ē magister in.iiij.dis.xv.z.xiiij. Rō ꝓpositi istius ē qz si hō nō haberet tale ꝓpositū nullum mortale scz cōmittendi ·tūc haberet vo/ luntatē alicuius vel cōplacētiā mortalis peccati. Dicit etiā Aug⁹.li. de vera z fal sa pęnitētia. Scio deū inimicū oī crimi noso·quomō ergo qui vnum crimē reser uat de alio recepit veniaz? Nam Lud. xiij.z Joh̄.vj.totuz hominē sanū fecit in sabbato. Et nullū dęmonē ī eo reliqt qui legionē habuit Lud. viij. Ex q̄ pa/ tet ꝙ nō cōteritꝫ qui odium graue cōtra ꝓximum retinet. Item qui occasiones certas peccatoꝝ vitare nō ꝓponunt· vt ꝓcubinas·vsuras·z huiusmodi. Itē qui nolūt revocare seductos malis cōsi/ lijs z moꝛib⁹ p eos aut diffamatos iniuste Quintū requisitū ē ꝓpositū ꝓfitēdi p loco z tpe ꝑm ecclię ꝓceptū oīa sua mor/ talia prius nō cōfessa·z de quib⁹ pri⁹ nō M. est legitime absolutus,z etiā ꝓpositū sa/ tisfaciendi deo ꝓ istis peccatis. Se/ xtum requisitum est motus liberi arbi/ trij in deuz· qui videtur esse maxime dei dilectio super omnia. Ratio ē ꝑm Tho. in.iij.p.q.lxxxv. Quia talis dilectio dei est causa detestationis peccatoꝝ finaliꝫ ꝓpter deum·z inquantū sunt dei offen siua·z contra honoꝛem ipsius facta·vt patebit statim. De hoc etiam habes.j.c xi.presenti ꝓcepto. N. Septimuz requisitum est vna generalis detestatio omnium peccatoꝝ mortaliuz. Ad ve/ ram enim pęnitētiā requiritur dic̄ Tho. ibidem·ꝙ homo deserat peccatuz ī quā/ tum est contra deum. Et post pauca sb/ dit. Si enī displicet homini aliqđ pec/ catum eo ꝙ est contra deū super omnia sibi dilectū qđ requiritur ad rationē ve/ rę pęnitētię·tunc etiaz displicēt sibi oīa peccata mortalia Jō magister ī.iiij.dis. xxi.beatū Aug⁹.allegādo dicit: Arbitrij libertatem quęrit deus nō necessitatem· charitatem z nō solū timoꝛē. Et subdit Oportet nō solū timere iudicē sed z dili/ gere·ergo oportet ꝙ hō deū sup oīa dili gat·z ꝙ actualis dei dilectio sit sibi cau sa z eū moueat vt detestetur peccatū fi/ naliter ꝓpter deum·scz inquantum ē dei offensiuū z cōtra ei⁹ honoꝛē. Ex quo N. patet ꝙ si homo peccata sua detestet' so lū·qz sūt oppositā virtuti morali·aut so/ lum qz reddūt eū indignū z vituꝑabilē qualiter etiā ꝑbi cognouerunt detestan da esse peccata·aut si solū detestaret' ea ꝓpter timoꝛē pęnę amissionis vitę ęter/ nę·inquātū illud esset sibi ad incōmodū ibi sistendo sine vlteriozi relatione ī deū tūc hō solū quęreret suū cōmodū z fuge/ ret suuz incōmodū·z nullo mō quęreret deū·z illius honoꝛē· cōtra illud Apli.j. Cor.x. Siue manducatis siue bibitꝫ. ꝛc Nec talis detestatio esset act⁹ virtutꝫ·qz nō circūstantionata debito fine·z p con sequēs nō formaret' gra nec fieret ꝓtritio iō nullū tolleret pctm̄·imo ipsa eēt vitiū

⁊ actuale peccatū·qꝛ circūstantionata ī debito fine ⁊ ꝑ cōsequēs etiā non eēt attritio vera q̄ de cōgruo meret̄ grē infusionē ⁊ peccatoꝝ remissionē·ꝫ eēt actualiter offendens ⁊ ita mereret̄ pęnā. Exemplū primo d̄ Antiocho de q̄.ij. Mach. ix.q̄ de pctō qd̄ cōmisit in dei fideles·nō est a deo misericordiā cōsecut⁹·qꝛ ut dicit Tho. veniā fuisset assecut⁹ si vere pęnituisset·nō autē vere pęnituit·qꝛ non ex amore iusticię de peccatis cōmissis dolebat·ꝫ ex timore pęnę quā expectabat·vl̄ ex dolore pęnę quā sustinebat. Sic dęmones ⁊ dānati oēs pęnitētiā agūt magnā ꝑ pctīs·nō qꝛ deū offenderūt ꝫ qꝛ ī cōmodū eoꝝ maximū ē. Sꝫ licet ista septē puncta sint ꝓbabiliter ex doctorib⁹ sacrę theologię dicta·tn̄ qui de talib⁹ p̄sertim de prima secūda ⁊ septima cōditionibus vult p̄dicare·caueat ne ꝓplm̄ scā daliçet·vel desperare faciat·ꝫ more prudētis medici·⁊ ꝫm pastorale btī Greg. caute loquat̄·ita ut duros ⁊ dissolutos terreat ⁊ emolliat·pusillanimes aūt desperare de venia nō faciat. Quantuꝫ igit̄ ad tertiū principale qn̄ homo ꝑ illa septeꝫ supradicta se p̄parauit ⁊ deuenit ad illā vnā generalē omniū suoꝝ mortalium detestationē bn̄ circūstantionataꝫ maxime circūstātia debiti finis ꝫm dicta Et qn̄ huiusmodi detestatio ē satis magna ꝓ tot ⁊ tantis pctīs·tūc mox informat̄ charitate ⁊ fit cōtritio. Et in eodeꝫ instanti deus multa bona cōfert pęnitēti·nō ex valore cōtritionis pręcise seu attritionis·ꝫ ꝓpter meritū passionis christi qꝛ incipit iam aliquo mō vnire se christo ꝓpter quā vnionē passio ⁊ meritū christi sibi suffragatur ꝑ modū īflux⁹ ꝫm Tho. in tertia ꝑte·nō inq̄ ex valore cōtritiōis p̄cise·qꝛ breuis ⁊ ꝑua est ⁊ nō sufficiens satisfactio ꝓ peccato mortali qd̄ est aliq̄ modo infinitę malicię·eo ꝙ ꝑ ipsū īfinitū bonū cōtēnitur·ꝫ dimittit peccata et alia bona cōfert ꝓpter meritū christi qui sua passione nobis meruit ꝙ qn̄ hō in fide christi ⁊ ꝓpter deum detestat̄ peccata sua ꝫm modū p̄missū·tunc de⁹ dimittit ea ꝓpter hoc ꝙ dei fili⁹ sibi dilectissim⁹ ꝓ peccatis istis sicut ꝓ omnib⁹ alijs mortuus ē ⁊ deo patri hostiā se obtulit plus ꝫm Ansel. Cur deus hō·deo placentem q̄ peccatū sit malū ⁊ nociuū. Sūt autē effectus cōtritionis seu bonę attritionis etiā anteq̄ quis cōfiteat̄ actu. Primo scd̄m christi exemplū Luc.xv. Oīa peccata mortalia pęnitenti ī instanti dimittunt̄·⁊ pater cęlestis ei tanq̄ filio ꝓdigo reuertenti·misericordia motus occurrit ei ęternā pęnā in tꝑaleꝫ cōmutādo. Secundo amicus dei efficit̄·ita ꝙ iniquitatū eius amplius nō recordet̄ ad iraꝫ·ꝫm Eçech.xviij.qd̄ significat osculū patris Tertio grā·charitas ⁊ cęterę virtutes in baptismo infusę ⁊ ꝑ peccatū ꝑditę animę infūdūt̄. Et hęc ē stola p̄ma. Quarto hęres ęternę patrię efficit̄ q̄ hęreditas ꝑ fidei annulū in baptismo dat̄ ei·⁊ nūc fides charitate formata certa est de ęterna fęlicitate. Quinto omnia opa viua olim ⁊ mortificata ꝑ pctā reuiuiscunt·ut velut calciam̄ta pedes affectuū amodo munient. Prefatas septē cōditiones verę cōtritiōis breuius ꝑstringēs Cancella·parisien̄. Joh. de gersona ī tripartito suo·inter cętera sic dicit: Sciens misericordissimus pat̄ deus ⁊ cognoscens nr̄am fragilitatē permaximā ⁊ ad malū ꝓnitatem multiplicib⁹ vijs mortali vita durāte ꝑatissimus ē nobis delicta remittere·⁊ grām ꝯferre·si dūtaxat veraciter ⁊ ex corde tres sibi subscriptas veritates porrigamus. Prima veritas: Dn̄e sic vel sic cōtra tuā bonitatē peccaui qd̄ mihi displicet·rōne cuius pęnitētiā ago qꝛ te offendi·qui totus es venerandus ⁊ colendus ꝙq̄ mandatū tuū trāgressus suꝫ. Secūda veritas·Dn̄e bonū habeo

propositũ ⁊ desideriũ tuo iuuamine mediante mihi in futuꝝ p̃cauẽdi ne incidã in peccatũ ⁊ occasiones iuxta possibilitatẽ viriũ euitandi. Tertia veritas: Dñe bonã habeo voluntatẽ pctõꝝ meoꝝ cõfessionẽ integraliť faciendi ꝓ loco ⁊ tpe ſm tuũ ⁊ sanctę matris ecclię mandatuz ⁊ pręceptũ. Has veritates si aliquis q̃licunqꝫ loco ⁊ tpe sinceriť nõ ficte aut mẽdaciter ex corde ꝓnunciauerit · securꝰ existat se in salutis ⁊ gr̃ę statu cõsistere ⁊ vitã ęternã mereri · q̃ꝫuis oĩa crimina cõmisisset · si etiã talis absqꝫ alia cõfessione cõtinuo decederet ĩ absentia sacerdotꝭ dormiẽdo · aut alio q̊uismodo morte sb̃ita
Q. p̃uentus · idẽ finaliter saluareť acerbissima pęna purgatorij mediãte. Ex quo notandũ ⁊ salubre ꝯsiliũ eliciť · ut christianus quilibet singulis diebꝫ bis aut semel sero ⁊ de mane aut saltẽ festis diebus redeat ad cor suũ · consciam examinans · an tres p̃missas veritates proferre valeat cũ cordis sinceritate · ⁊ si sic · tũc ĩtra statũ salutis se esse confidat · ꝙ si eas pura mẽte fateri nõ valet obstante volũtate peccandi q̃ actualiter delectať · aut iniquo ꝓposito q̊ quis occasiões peccatoꝝ vitare renuit · quẽadmodũ illi q̇ peccatis carnalibꝫ mersi resurgere nolũt · aut vsuras suas · aut iniustas mercationes ⁊ lucra cõtinuãt · vel iniuste retinẽt alienũ quiqꝫ alterius odio vel vindictę desiderio flagrantes ĩ nocendi ꝓposito ꝑseuerant: certissime sciant hi ⁊ consimiles nõ ep̃m aut papã eos absoluere posse · q̃ꝫq̃ꝫ talibus salutare cõsiliũ deť · ut ꝑ seipsos vel alios bona q̃ poterunt opẽnť orãdo vel elemosynas dando · ꝙ deus eoꝝ cor-
R. da illuminet ⁊ ad bonũ dirigat ⁊ cõuertat. hęc Cancel. Sed quõ cõtritio ẽ habenda de venialibꝫ. Rñ. Tho. in. iiij. dis. xvij. ꝙ ad deletionẽ venialium non exigitur actualis contritio de omnibus nec sufficit habitualis contritio ꝓ deletione omniuz semper · sed sufficit media cõtritio · s. quorundã displicẽtia in spẽali · nisi quis in deũ feruide ferreť · vbi pro tunc sibi implicite oĩa sua displicerẽt venialia · tñ oportet semꝑ ꝙ animꝰ nec implicite nec explicite illi veniali inhęreat · qd̃ sibi vult dimitti · alias voluntas curua esset · hęc intellige quo ad reatũ pctĩ · sed de pęna plus ⁊ minus dimittiť scd̃m ꝙ plus dolet vel aptius deuotum remedium suscipit: vt aquã benedictã · disciplinã · ⁊ alia huiusmodi

Capitulum · IX ·

Confessio est secũda ꝑs pęnitẽtię · de qua tria sũt videnda. Primo qui eius fructꝰ seu effectus. Secũdo quõ quilibet · ⁊ qualiť sit cõfitendũ. Tertio de cõfessionis generalis effectibꝫ ⁊ ꝓprietatibꝫ Quãtum A
ad primũ notandũ ſm Tho. ⁊ Sco. et Bonaueñ. dis. xvij. quarti · ꝙ nouẽ sũt effectus cõfessionis ⁊ sacramẽtalis absolutionis · Primus ẽ magnũ meritũ confitentis ⁊ fuga transgressionis istiꝰ pręcepti. De q̊ in h̊ p̃cepto christꝰ ait Joh. xx Quoꝝ remiseritis peccata remittũť eis · Obedit etiã q̇s h̊ p̃cepto ecclię · quoꝝ p̃ceptoꝝ transgressio est graue peccatum. Secũdo valet ad augmẽtũ gr̃ę si q̇s B
prius eã habuit. Tertio valet ad gr̃ę nouę infusionẽ si ea prius caruit · facitqꝫ d̃ attrito cõtritũ. Si enĩ dolor attritionis pęnitẽtię nõ fuisset sufficiẽs dispositio ad cõtritionẽ · tũc ꝯfessio ⁊ absolutio ei suꝑadiunctę supplerent eiꝰ defectũ · dũmodo pęnitẽs ipse tũc nõ ponat obicez gr̃ę ꝑ cõmissionẽ actualis pctĩ mortalis Quarto ꝯfessio ⁊ absolutio ĩfinite lõgam pęnã inferni ⁊ acerbã valde mutãt in tꝑalem pęnam ⁊ purgatorij · ⁊ hoc faciũt ꝯfessio ⁊ absolutio habitę in ꝓposito · etiã añq̃ꝫ hõ cõfiteť scz qñ conteritur

vere. qꝛ sic añ cõfessionẽ moriẽs finaliter
saluaret. Et qꝛ p̃fata pęna q̃q̃ sit fini-
ta. tñ inproportionata ẽ viribꝫ pęnitẽtis
in hoc mundo viuentis ꝑ vim clauium
in cõfessione ⁊ absolutione. intm̃ illa pę-
na ꝑ cõfessionẽ ⁊ absolutionẽ minuitur
ꝙ remanet ꝓportionata viribꝫ pęnitent̃
ita ꝙ satisfaciendo põt se ab ea ĩ hac vi-
ta totaliter q̇s liberare. Idcirco quinto
cõfessio ⁊ absolutio sacramentalis ĩpro-
portionatã hoĩs viribꝫ pęnã cõtrito de-
bitã reddit hic ꝓportionatã hoĩ ⁊ ꝑ ꝯñs
pęnã finitã minuit amplius. Sexto con
fessio ⁊ absolutio etiã pęnã ꝓ peccat̃ de-
bitã ꝓpter verecũdiã plus minuunt q̃
prius fuerit ĩminuta. Et iõ quãto plus
q̇s cõfitet. tanto sibi plus pęna minuit.
⁊ totiens cõfiteri posset ꝙ oĩs pęna sibi
dimitteret ꝑ p̃fata. Septimo. confessio
valet ad peccati cognitionem. qñ fit di-
screto cõfessori. Octauo. valet ad cõscię
assecurationẽ. Vñ cũ Dauid corã pro-
pheta cõfitebat pctm̃ suũ. statim audi-
uit ab eo: Transtulit dñs pctm̃ tuuꝫ .ij.
Reg. xij. Vñ. ij. Cor. p̊. Gloria nostra
hęc ẽ testimoniũ conscię nr̃ę. Nono ꝟm
Tho. specialẽ ornatũ imp̃mit faciei aĩę
deo honorificũ. ꝓximo exẽplarẽ. ⁊ dęmo
C ni terribilẽ. Quantũ ad secũdũ p̃n-
cipale. de quĩq̃ circũstantijs satis neces-
sariũ ẽ dicere. videlicet quis. vbi. q̇d. qñ
⁊ quõ christianus teneat ꝯfiteri. Prĩo
quis confiteri teneat. Rñ. ꝟm p̃noĩatos
doctores. ꝙ adultus qui habet vsũ rõis
⁊ qui post baptismũ susceptum peccauit
mortalit. Per adultũ ãt ĩtelligit Sco.
nõ aliquẽ tãtę aut tãtę ętatis ꝫ hominẽ
qui habet ętatẽ sufficientẽ ad cognoscen
dũ q̇d iustũ ⁊ quid iniustũ ꝯtra legẽ dei
Et qui prius instructus ⁊ interrogatus
ordinate ꝑcipit quid iustũ ⁊ q̇d iniustuꝫ
in lege dei. qđ in vno citius fit q̃ in alio
In nõnullis etiã malicia supplet ętatem
D ita etiã põt fieri ĩ bonis. Sed sũt q̃t-
tuor dubia hic. Primũ quid de muto.
Itẽ secũdo q̇d de ignorãte idioma cer-
tũ. Rñ. cõiter ꝟm doctores. ꝙ tales ꝑ si-
gna ⁊ nutus cõfiteri possunt nota tã cõ-
fitenti q̃ cõfessori. Si aũt nõ habẽt si-
gna vtriq̃ nota. tunc fiat ꝑ interp̃tẽ eti-
am sęcularẽ qui tacere tenet sicut confes
sor principalis. Scoto tñ videt nõ esse
necessariũ cõfiteri ꝑ ĩterp̃tẽ. ꝫ talis q̇ nõ
habet sacerdotẽ idioma scientẽ. habet ĩ-
possibilitatẽ cõfitendi homini idoneo.
ꝓpter qđ vt dicit Scotus. sufficit sibi cõ
fiteri deo cũ ꝓposito ista peccata cõfitẽ-
di etiam sacerdoti oportunitate oblata.
Tertiũ dubiũ: Nunquid nõ habenti E
sacerdotẽ p̃sentẽ licet mittere ⁊ confiteri
pctã ꝑ scripturã. Scoto ⁊ sãcto docto-
ri in qđlibetis videt. ꝙ sit cõtra rationeꝫ
cõfessionis sacramẽtalis scriptura missa
sacerdoti absenti: Tum qꝛ scriptura tal
de sua natura semꝑ ẽ patula cuicũq̃ le
genti: Tũ qꝛ absenti tolleret verecundia
quę ẽ etiã ꝑs maxima satisfactiõis: Tũ
etiã ꝓpter pericula q̇ sequi possent in re-
uelando pctã. Hoc christus docuit su-
mere sacram̃tũ ut videt ꝟm Aug. ⁊ ma-
gistꝝ. dis. xvij. qñ Luc. xvij. p̃cepit lep-
sis ut se p̃sentarẽt sacerdoti. Quarto
Quid de illo q̇ nullũ mortale ꝫ solũ ve
niale pctm̃ haberet. Rñdet ꝟm multos
ꝙ nõ tenet ꝯfiteri rõne dĩni pręcepti. qđ
cõtra mortale solũ latũ ẽ. Sed rõne p̃-
cepti ecclię. Oĩs vtriusq̃ sexus. tenet ꝟm
quosdã. Secũdo quid tenet aliquis F
cõfiteri. Rñ. ꝙ mortalia pctã cũ quinq̃
cõditionibꝫ. videlicet oĩa mortalia ⁊ cir
cũstantias ad mortale trahẽtes. dubia
quędã. ⁊ quottas mortaliũ. ⁊ ꝟm quos-
dã quantitateꝫ quãdã. Mortalia tene-
mur cõfiteri q̃ quis prius nõ ẽ rite cõfes-
sus. ⁊ de quibus põt habere memoriam
dicit Sco. pręmissa inquisitione diligẽ-
ti ꝟm possibilitatem fragilitatis hũanę.
Rõ est qꝛ ꝑ qđlibet pctm̃ mortale efficit

quis dei inimicus ⁊ sepat' ab vnitate q̄-
dā eccl'ie. cōfessio aūt directe instituta ē
vt quis ostendat' deo ⁊ eccl'ie recōciliat⁹
Itez per omne mortale naufragat' hō. ⁊
p tabulā secūdā penitentie post baptis-
mū solū sal⁹ acquirit'. ꝫ etiā dictū ē mor-
talia illa confiteri quoꝝ pōt habere me-
moriaꝫ. ut tactum ē. et dicit Sco. q hō
debet tantā diligentiā apponere in scru-
tando cōsciam suā ⁊ inquirendo morta-
lia a se cōmissa. quātā diligentiā appo-
neret prudens vir circa aliqd multū ar-
duū qd valde esset sibi cordi. Sꝫ ꝯstat
q homines p temporalib⁹ arduis q̄rūt
diligentissime vias amicos ⁊ media pru-
dentissime. Vñ Aug⁹. ⁊ allegat' a magi-
stro. dis. xvi. dicit: Sit patus facere pro
recupanda vita anime q̄ faceret p eui-
tanda corporis morte. Et subdit: Cum
gaudio enī facere debet īmortalis futu-
rus q̄ faceret p differenda morte moritu-
rus. diuturna igit' deliberatio locū maxi-
me habet in diu nō cōfitentib⁹ ⁊ cōteren-
tib⁹ raro ⁊ grosse viuentib⁹. Oportet
etiam ominia memorata ⁊ singula vni ⁊
eidē cōfessori cōfiteri. Rō. qꝛ cōfessio fit
sacerdoti loco dei. ꝫ in cōtritione oīa ⁊
singula deo debent ostendi. ergo ⁊ in cō-
fessione. Et in cāu quo cōfessor prim⁹ p-
pter casus reseruatos nō possit absolue-
re ab oīb⁹. tñ cōfitēs tenet' primo ꝯfesso-
ri cōfiteri oīa ⁊ singula. ⁊ de illis a quib⁹
nō pōt absoluere cōfessor debet eū ad su-
piorē remittere. Dicit' notant': Oīa mor-
talia. quia siue sint cōsensus siue ꝓposi-
ta. siue vba. siue facta. siue obmissa mor-
taliter. oīa sunt cōfitenda. Addit': Uni
ex pte cōfitentis qui erubescere debet co-
rā christi vicario que facere non erubuit
corā omnipotenti deo. Ex pte etiā con-
fessoris vt sciat de singulis iudicare. Et
sic habemus q oportet cōfiteri mortalia
omnia que in memoria haberi pñt ⁊ vni
sacerdoti. Oportet etiā tertio cōfite-

ri mortalia cū circūstantijs aggrauanti-
bus ⁊ in aliud genus peccati mortal' tra-
hētib⁹. sicut sunt ille que speciali ꝓhibiti-
one p̄ceptoria ꝓhibent'. Verbi gr̄a Ac-
cipere alienū ꝓhibet' ibi: Nō furtū faci-
es. Sed si quis de loco sacro accepit vl'
rem sacrā. alia ꝓhibitione ꝓhibet'. ideo
oportet ambo cōfiteri: videlicet de furto
⁊ de sacro loco. Similiter si fornicatus
es cū adultera vel cū moniali vel cōsan-
guinea. he circūstantie in aliam speciem
peccati mortalis trahunt. ergo sunt con-
fitende. Et sic forte est de hoc q q̄s mor-
taliter peccat die festo. qꝛ p mortale pec-
catū plus violat' festuꝫ q̄ꝫ per opus me-
chanicū. De hoc habes. c. i. H. hui⁹ p̄-
cepti. p̄cedentia enī mortalia equiualēt
duob⁹ mortalibus. Oportet etiā q̄r-
to quotas peccatorū mortaliū dicere q̄
memorat' quis. qꝛ quotiēs ē circūstantia
Vñ oportet dicere. prima vice feci cū ta-
libus circūstantijs. ⁊ secūda vice taliter
aut talit'. Oportet etiā ꝑm aliquos dice-
re quantū. vel circūstantias quasdā q̄ li-
cet nō mutēt speciē. addunt tamē nota-
bilē qualitatē malicie ⁊ deformitatē. ut ī
furto multū addit ad parū. Vñ qñ q̄s
tales circūstantias noscit ex se vel ex con-
fessoris inquisitione. etiā sunt cōfitende
ꝑꝫ mltos. Tho. tñ dic' q ñ oportet. Sco-
tus dicit q nō ē certū eas cōfitendas eē
ꝫ tutū est fieri ⁊ vtile. Oportet etiam
q quis cōfiteatur peccata q̄ dubitat an
sint venialia vl' mortalia. Quia ꝑm Bo-
nau eñ. qñ homo aliquod veniale suum
credit esse mortale. aut dubitat probabi-
liter. an sit mortale aut veniale. ⁊ sic du-
bitat an confiteri teneat' an non: si illud
nō confitetur tunc exponeret se discrimi-
ni. ⁊ in his que sūt salutis dimitteret p-
tem securiorē quā facilit' consequi posset
Et Tho. dic' dis. xxij. q qñ q̄s dubitat
de aliq̄ pctō an sit mortale. tenet' illud
cōfiteri dubitatione manēte. qꝛ q̄cquid

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

cõmittit aut omittit ĩ quo dubitat esse
pctm̃ mortale peccat grauiter discrimi-
ni se cõmittẽs. Debet ergo cõfiteri rem
ꝓut habet in corde· nõ dicẽdo se peccas-
se mortaliter· ꝫ iudiciũ cõfessori de h̃ re-
L linquẽdo. Tertio aduertendũ vbi vel
cui quis cõfiteri teneat̃. Rñ. ꝫm Tho. in
quarto dis. xvij. ꝙ nõ omni sed sacerdo-
ti habenti iurisdictionẽ in cõfitentẽ. Et
sunt p̃lati quattuor. Papa habet iuris-
dictionẽ ĩ oẽs. Ep̃s ĩ diocesanos Ple-
banus in ꝑrochianos suos Et p̃lat⁹ col
legij vel monasterij vl̃ ordinis ĩ sibi sub-
iectos. Et quilibet p̃fatoꝝ põt ptãtẽ su-
am alteri cõmittere qui etiam ꝫm cõmis
M sionẽ põt absoluere. Sed quõ tenẽt̃
ad celationẽ cõfessionis hoĩes ⁊ etiã ad
alia celanda. Rñ. ꝫm doc. cõmunit̃ ĩ. iiij
dis. xxi. ꝙ septẽ sunt sigilla hominez ad
tacendũ artantia· nisi de re aliunde sciat
Primo ligat̃ ad tacendũ cõfessor de pec
catis ⁊ circũstantijs ⁊ ꝑsonis ĩ cõfessione
ꝑceptis. Secũdo nõ cõfessor qui audit
cõfitentẽ a casu vel a ꝓposito vel interp̃-
tando signa muti vel verba idioma ig̃-
rantis. Tertio q̃cũqꝫ audit ab aliq̃ pre-
cedentiũ reuelationẽ cõfessionis· adhuc
tenet̃ tacere. Quarto cõfitens qui ex re-
uelat ione iniũctionis pñie ꝓbabilit̃ cre-
deret cõfessorẽ lędi tenet̃ celare: Alioq̃n
verenda p̃ris sui nõ cooperiens vel dis-
coꝑiens cũ Cham maledicit̃. Quinto
qñ vnus ab alio petit cõsiliũ recõmẽdãs
vt h̃ celet aut hoc accipit ad celandũ· te-
net̃ celare· nisi aliunde deobligaretur vt
patet infra precepto. viij. c. iij. D. xiij. c.
Sexto qui ꝑcepit ab alio verba q̃ ex na-
tura facti talis sunt materię ꝙ reuelatio
noceret· tenet̃ tacere· minus tñ q̃ꝫ si se ad
h̃ obligasset. Septimo seruus auscultãs
a ꝓposito vel a casu secretum qd̃ tractat̃
ĩ curia dñi sui tenet̃ cęlare· ⁊ si frãgit· ius
ciuile grauiter eum punit ⁊ ius diuinum
Octauus modus vocat̃ sigilluz secreti.

Et vt dicit Pe. de pa. vbi prius· ꝙ oẽs
talia sigilla frangentes de quibus dictũ
est peccant grauiter nisi aliunde sciãt vel
ordo correctiõis fraternę vel denuncia-
tionis vel pręsumptio boni viri cui dici-
tur reuelationem quorũ dã de p̃fatis ali
ter fiendũ exposcant. An aũt possit fie- N
ri laico cõfessio. Rñ. ꝙ in nullo casu ne-
cesse ẽ laico cõfiteri· qꝛ cũ claues nõ ha-
beat non potest absoluere. Sed qñ quis
nõ habet sacerdotẽ sufficit ꝓpositũ con-
fitendi. Verũ tamẽ· vt dicit magis. dis.
xvij· ⁊ alij doctores plures: Pęnitẽs ta
lis in articulo mortis nõ habẽs sacerdo-
tẽ nõ tenet̃· ꝫ potest ꝯfiteri sęculari· vt ve
recũdia sibi cedat ĩ satisfactionẽ· ⁊ alter
sibi cõciliari possit· ⁊ ut ostẽdat suũ posse
se facere. Debet etiã cõfitẽs diligent̃ ca-
uere ne alterius famã sicut alias etiã te-
netur in cõfessione lędat manifestando
alterius ꝑsonę occultũ peccatũ graue ⁊
infamans· quã personam confessor actu
noscit· aut nosceret verisimilit̃ ꝓ futuro·
nec cõfessori sciscitanti debet eã patefa-
cere· nisi pri⁹ circa istã personã seruasset
sup hoc formã correctionis fraternę· aut
eẽnt forte aliquę causę ꝓpter quas etiaꝫ
extra cõfessionẽ posset aut deberet illi sa-
cerdoti illas res denũciare· aut alias re-
ferre· alias dicẽs vel iubẽs dicere peccat
detrahẽdo. Et si cui ex inaduertẽtia fa-
ctum ẽ· aut ex ignorãtia· debet illud con
fiteri· qꝛ in sacramento pñię multũ ẽ pec-
catũ vitandũ. Vñ peccat qui ĩ cõfessio-
ne· dicit: vicini mei ista cõiter faciunt· vl̃
cõmune est hoc peccatum in ciuitate vel
in patria mea· vel nos omnes sumus ta- O
les. Sed diceres· quid ergo facien-
dum est mihi in peccato circũstantiona-
to taliter ꝙ non possum ei⁹ speciem expri
mere nisi alium notẽ· vt si filia cuꝫ patre
peccauit. Rñ. ꝙ debet quęrere alium cõ-
fessorem habentem auctoritatem· quem
si nõ cõpetenter reperit· petat licentiam

alteri sacerdoti confiteri. Et semper talē
quęrat qui nec noscat aliuz nec verisimi
liter nosciturus sit. Et si nulluz reperiret
quin nosceret aliā ꝑsonaz · dicit Bona-
ueñ. ⁊ Duran. si etiā imminet casus ne-
cessitatis: vt qꝛ se putat statim moriturū
ꝙ famā proximi quantū potest debet cu
stodire · sed magis debet suā cōscientiaz
purgare. Tho. i. iiij. dis. xvij. q̄stione de
confessione · ar. iij. dicit In casibꝫ illis qñ
cōfitens scit sacerdotē suū hęreticū · aut
sollicitatorē ad malū · aut fragilez q̄ ad
peccatū qd̄ q̄s ei cōfitet̄ sit ꝓnꝰ · vel si re-
uelator eē confessionis ꝓbabilit̄ estimet̄
vel si pctm̄ cōtra ipsū cōmissū sit de q̄ q̄s
cōfiteri debet. Et in casibꝫ in quibꝫ ꝓba-
biliter pęnitēs ꝑiculū sibi · vel sacerdoti
ex cōfessione ei facta timet · debet recurre-
re ad supiorē · vel ab eodē petere licentiā
alteri cōfitēdi. Et si licētiā hr̄e nō possit
idē ē iudiciū qd̄ de illo qui nō habet co-
piā sacerdotis. Vñ magis debet eligere
laico cōfiteri. Nec in hoc transgreditur
aliq̄s p̄ceptū ecclię · qꝛ p̄cepta iuris posi
tiui nō se extendūt vltra intentionē p̄ci-
pientis q̄ ē finis p̄cepti: Hęc autē ē cha-
ritas ꝟm apl̄m. Vñ Bern̄. dicit Illud
qd̄ ē institutū ꝓ charitate nō debet mili-
tare cōtra charitatē · ꝟ cōfessio ꝓ charita
te instituta ē · quę ꝯtra charitatē milita-
ret si hō ad cōfitendū vni sacerdoti arta
retur in casibus recitatis. Nec fit aliqua
iniuria sacerdoti · si in p̄cedentibꝫ casibꝰ
ab eo diuertit̄. Quia priuilegium meret̄
amittere qui cōcessa sibi abutitur ꝑtāte
Hęc d̄ Tho. Itē cōfitēs caueat ꝟm p̄-
fata quātū pōt ne cōfiteat̄ reuelatori cō-
fessionis · vel ei qui ꝓnus fit ad odiū au-
dita cōfessionis materia vel ad luxuriā
⁊ sic de alijs · ꝟ nō necessaria ibi abscidat
vel aliū cōfessorē ꝟm prędicta q̄rat. Nā
qñ circūstantię incitātes ad libidinē pec
catum aggrauantes · nō tamē ad aliud
genꝰ peccati mortal̄ trahūt · tales qñqꝫ
debent ⁊ possunt laudabiliter reticeri ad
hibita debita discretione ꝟm considera-
tionem turpitudinis circūstantiarum ⁊
pronitatis ad malū ex eius cōfessione · si-
ue in confitente · siue in confessore. Ho-
mini etiā dic̄ Bonaueñ · volenti medi-
tari confitenda de luxuria cōpetit prius
domare carnem ꝑ ieiunia ⁊ huiusmodi ·
⁊ considerare vilitatē peccatorum · infer-
ni pęnas · ⁊ huiusmodi. ⁊ sic detestari ne
caro incalescat. Quod si nō iuuat opor-
tet vtiqꝫ necessaria ibi fieri ⁊ sacramētū
ibi iuuare pōt ne noceat · ꝟm illd̄ Mar.
vltimo · Et si mortiferꝫ q̄d biberit nō. ꝛc̄
Quartus modus in cōfitente de- P
bet ꝟuari · videlicz vt si vult absolui opor
tet de necessitate ⁊ sub pęna noui pecca-
ti qd̄ sit in charitate vel attritus · Vnde
⁊ Sco. dicit · ꝙ hō tenet̄ confiteri cū dis-
plicentia pctī cōmissi · ⁊ cū ꝓposito absti
nendi a peccatꝭ · ⁊ etiā cū ꝓposito obediē-
di in seruādo istā satisfactionē ⁊ pn̄iam
quā ab ipso sacerdote sibi impositā vo-
luntarie assumpsit siue in se suscipiet. Et
Bonaueñ · dicit · ꝙ si accedit ad ꝯfessio-
nē ⁊ absolutionē sine p̄missa dispositio-
ne ꝓbabili · īmo accedit cum cōtraria di-
spositione · vt qꝛ sibi placet aliqd̄ morta-
le peccatum · tunc peccat mortalit̄ · quia
illud sacr̄m quātuz in se ē irritū facit qd̄
nō est sine cōtēptu · periculū ergo ē nolē
tibus restituere · inuidiā tenentibꝫ · ⁊ car-
nalē amorē tenentibꝫ luxuriosuz · iste tñ
qui fictus est · id est · qui nō habet ꝓposi-
tum cauendi mortalia · sed ꝓponit cōmit
tere · vel nō displicent p̄terita mortalia
audiendus est ⁊ sibi pn̄ia imponenda ꝓ
emollitione cordis · sed nō est absoluēdꝰ
quia fictio talis est sibi peccatū mortale
si sic vellet absolui. Itē caueat confi-
tens vt protunc non sit in excōicatione Q
maiori · quia a nullo peccato potest ab-
solui non pręabsolutus a sententia ex-
cōicationis maioris. Itē confessio sit ꝟa

vt nihil ibi dicat homo scienter falsum ficte se laudando vel vitupando etiam se. qꝛ tunc mentiendo cõtra mẽtẽ loquẽdo fieret pctõꝛ. Itez sit nuda absq; obscuritate verboꝝ occultãte pctã aut circũstantias. ꝫ cõfitẽs oĩa cõfitẽda quãtũcũq; sint turpia exprimat ut põt honeste ⁊ decenter. taliter tamẽ ⁊ cũ talibꝫ verbis ut cõfessoꝛ plene ⁊ clare ĩtelligat peccati spẽm ⁊ circũstantias aggrauantes.

R Quito qñ. id ẽ. tps cõfitẽdi obseruãdũ ẽ Ubi notãdũ ꝙ ex p̃cepto ecclie oĩs vtriusq; ĩ decretal'. tenet' hõ ad ꝯfessionẽ ĩ oĩ ãno ad min⁹ sel'. ⁊ potissime in q̃dragesima ante pasca. qꝛ tũc q̃libet tenetur cõicare. iuxta decre. oĩs vtriusq; sexus. Secundo dicit Sco. ex p̃cepto diuino ille qui cõmisit mortale de quo nõ ẽ confessus. tenet' illud cõfiteri qñcunq; est in mortis articulo. qꝛ quilibet qñ sibi ĩminet iudiciũ dãnationis ⁊ iudiciũ misericordie. tenet' se ad misericordiã p̃parare quantũ põt. ꝫ ibi ẽ huiusmodi scꝫ in infirmitate vbi merito formidat sibi mortẽ imminere: Secundo qñcũq; se exponit actibꝫ ꝑiculosis ad mortẽ. sicut ĩ bello mortali. in naufragio. ⁊ in similibus. Tertio qñ vult exercere act⁹ quibꝫ spẽaliter debet' reuerentia. vt qñ vult cõicare vel celebrare. p̃cõfiteri debet post mortale peccatũ. habita sacerdot' copia. Subdit Sco. Et in similibꝫ simile ẽ iudiciũ. Quarto qñ quis hꝫ p̃sentiã eius qui potest eũ absoluere ⁊ verisimilit' timet' ꝙ nõ sit illius aut alteri⁹ absoluere potent' p̃sentiã vnq̃ꝫ in posteꝝ habiturus. Item quinto tenet' qñ cõscĩa erronea aut dubiũ ꝓbabile augeret ad cõfitẽdũ. Item sexto qñ vouisset certis temporibꝫ velle

S cõfiteri. Ex p̃cedentibus oĩbus patet ⁊ manifeste sequit' ꝙ in certis casibus ẽ cõfessio necessario iteranda. Prĩo qñ q̃s diuidit confessionem sic ꝙ scienter ⁊ a ꝓposito reseruat aliq̃d mortale. quod oĩno nõ vult cõfiteri. Aut q̃d nõ vult illi sacerdoti ꝫ alteri cõfiteri: Talis tenet' oĩa p̃cõfessa iterato cõfiteri etiã tacituꝫ pctm̃ q̃d tacuit scienter. Secũdo quando cõfitẽs ẽ ĩ excõicatione maiori. quia tunc dicit Tho. in. iiij. dis. xviij. nõ particeps eẽ põt sacramentoꝝ. nisi sit prius a vinculo absolutus p̃fato. Tertio quãdo q̃s cõtẽnit satisfactionẽ aut negligit implere satisfactionẽ ⁊ satisfactionis obliuiscit': Tunc ꝫm aliquos confessionem oportet iterare. alias nesciret satisfactionẽ iniungere. Dicit tñ Bonaueñ. ꝙ primus ⁊ tertius casus intelligunt' quando ꝯfitens mutat ꝯfessorẽ. Nã si p̃cedenti ꝯfitet' ⁊ talis memorat' de peccatis. tunc non oportet iterari. Aut nõ. tũc oportet ꝫm aliquos iterari. Item non oportet iterari ꝓpter peccati obliti recordationẽ sed sufficit oblitũ cõfiteri peccatũ ⁊ obliuionem ꝓprie negligentie. ⁊ alia p̃cõfessa in generali dicere. puta cũ plura confessus sũ oblitus fui etiã de istis. Quo ad tertiũ principale. de generali cõfessione notandũ ẽ. ꝙ generalis ꝯfessio ẽ duplex. Quedã generalis ⁊ publica q̃ fieri solet in accessu sacerdotis ad altare post sermonẽ ad ꝓplm. In religionibus etiaꝫ quibusdam in prima ⁊ ante cõpletoriuꝫ Hec valet ad remissionẽ venialiũ. quãdo quis dirigit cõtra ea ꝯfessionẽ illam ad deletionẽ culpe eoꝝ ⁊ pene toti⁹ vel ꝑtis ꝫm exigentiã deuotiõis ⁊ actualis contritionis etiã in generali. Alia est generalis sacramentalis in fine cõfessionis vbi post scita ⁊ cõfessa ꝑticularit' dat q̃s se reum in multis alijs. prout de ignoratis supra dictum est. ⁊ etiam de oblitis Et talis valet ad deletionem etiã mortalium ⁊ venialium. Et plus q̃ꝫ precedens non sacramentalis. quia ibi ẽ vis clauium.

Capitulũ. X. de satisfactione.

Preceptum · III · Cap · X ·

Satisfactio · quia est tertia pars pęnitētię · idcirco circa eam tria sunt videnda. Prīo qua de cā oportet fieri · ⁊ in quib⁹ ꝯsistat Secūdo de remedijs cōtra recidiuū peccati. Tertio de ꝑiculo eoꝝ qui tardant
A · ꝯuerti ⁊ satisfacere. Quantū ad primū notandū ꝑm Tho. in. iiij. dis. xiiij. ad videndū quō ⁊ cur oporteat satisfieri deo similitudo accipi debet in hūanis. Naꝫ hō qui offendit ꝓximū peccat cōtra amicitiā · inquātū sibi affectū debitū non impendit. Et etiā peccat ꝯtra ęqualitatem iusticię · inquātum rem alteri debitā subtrahit. Sic peccator quantū ad affectū peccati amiciciā dei violat: ⁊ per īobedientiā diuinę legis deo debitū subtrahit Ex primo amittit gratiā ⁊ incurrit offensam. Ex secūdo meret̄ pęnā cuius etiam post actus peccati cessationē manet debitor ⁊ semꝑ vsq; ad pnīam de peccato · illa autem obligatio ad pęnā vocat̄ reatus peccati. Cōtingit aūt īter homines aliqn̄ dimitti offensā alicui · ⁊ hoc per reparationē amicitię nō dimissa pęna satisfactoria · vt cū offendens placat offensum verbis ⁊ taliter ꝙ recipit eū in pristinā amiciciā · attamē offensus adhuc ab eo exigit satisfactionē · aut dāni illati recompensationeꝫ · aut rei ablatę restitutionem vel simile aliquod. Sic ad ꝓpositum quādo hō ꝑ pęnitētiā se deo subijcit pro peccatis conterendo ⁊ cōfitendo in voto ad minus deus remittit sibi peccatum q̊ ad offensam · qꝛ recipit eum ad amicitiam restituendo sibi gr̄am gratuꝫ facientē · ꝑ nōdum sibi peccatū dimittit quo ad totā pęnam · ꝑ ęternam mortali debitam sibi mutat in temporalē quando cōterit̄ · īproportionatam tamē viribus pęnitentis in hoc mundo · ⁊ ideo in purgatorio luendam ꝑm Tho. ⁊ Bonaueñ. Cum vero cōfitet̄ ⁊ absoluit̄ · tūc eadē pęna vi clauium sic minuit̄ ꝙ efficitur ꝓportionata viribus pęnitentis hic ⁊ in toto aboleri pōt per satisfactionē in vita pręsenti · ⁊ vim talē diminuēdi christi passio pęnitentię sacramēto contulit Et sic patet cā quare oportet satisfactionē fieri. Sed quereres pro quanto · B ·
tempore vel ꝑ quot opa purgatorium aboletur ꝑ satisfactionē hic vel in purgatorio. Rñ. Rich. sup. iiij. dis. xvi. Quis hanc ꝓfunditatē inuestigaret · cū aplus clamet: O altitudo diuitiaꝝ sapientię ⁊ scientię dei q̄ꝫ incōprehēsibilia sunt iudicia eius. Sed ne estimes illū sūme bonū odio vel inuidia abscondisse ꝑ poti⁹ ex bonitate sua ꝓ nostra vtilitate magna. Scit enī ꝑm illud Geñ. viij. ꝙ sensus ⁊ cogitatio hoīs sunt ad malū ꝓna. Vñ si sciret quāta suę culpę debeat̄ cōtritio vt deleat̄ reatus pęnę ęternę vel purgatorij · iam ad maiora non tenderet · ꝑ his cōtentus multa purganda coaceruaret cum tñ purgatorij pęna omnem mundi pęnaꝫ excedat. Sed q̄ sunt · opera ꝑ · C ·
quę satisfacere possum⁹. Rñ. ꝑm doc. xv dis. iiij. Ad hoc ꝙ opus aliqd̄ sit satisfactoriū deo pro peccatis quinq; requirūt̄ Et idē intelligendū de passione satisfactoria. Primū oꝑtet ꝙ sit opus bonū ⁊ benefactum cedens ad honorē dei. Op⁹ enī malū aut malefactū quātūcūq; esset pęnale nō satisfaceret · qꝛ nō esset ad honorē dei · īmo ꝯtra · ⁊ pęnā mereret̄ illud agēs. Scd̄m plures etiā doctores opus satisfactoriū oportet ꝙ sit ī charitate formatū. Secūdū ē ꝙ sit pęnale de sui natura · ita ꝙ homo ꝑ tale opus subtrahat sibi aliquaꝫ delectationē corporalē · aut cōmodū corꝑale · aut vtile tꝑale. Opus enī bonū nō pęnale iō nō satisfacit · qꝛ illud pctōri q̊ peccando pl⁹ iusto habuit nihil de suo subtrahit qd̄ tñ requirit iusticia · ꝑ peccator ꝑ tale op⁹ solum perficitur · ideo oportet opus satisfactorium esse bonum ut cedat ad honorem dei · et

pęnale vt aliquod cōmoduz subtrahat peccatori qui nimis habuit sequēdo ꝓpriā volūtatē cōtra dei p̄ceptū. Iō dic̄ Aug⁹ de vera ⁊ falsa pnīa. Sunt digni fructus virtutū qui nō sufficiūt pęnitentib⁹ pnīa enī grauiores expostulat vt dolore ⁊ gemitib⁹ mortu⁹ impetret vitam. Alia rō quare op⁹ satisfactoriū debet eē pęnosū. qꝛ debet eē p̄seruatiuū a futura culpa. ⁊ iō ne faciliter redeat ad vomitū tanq̄ afflictiuū exptuz ⁊ medicinale debet eē pęnosū. pęnę enī sunt medicinę. ij.

D Ethi. Sed cōtra Si sic. tunc quāto q̄s eēt virtuosior ⁊ ī charitate maior. tāto minus satisfaceret. qꝛ nō aut modicū ē pęnosum assuetis talib⁹ ieiunare. Itez oīo eadē rōne nō esset satisfactoria. Nā Jacobi. v. dicit̄. Tristat̄ q̄s in vob̄ oret aut psallat. Rn̄dit Tho. ad ambo. quādo diminutio pęnalitatis ꝓuenit ex pte actus. tunc diminuit satisfactionē. Nā cęteris parib⁹ minus satisfacit qui ieiunat cū piscib⁹ q̄ qui cum pane ⁊ aq̄. Et minus satisfacit q̄ dat denariū ꝓ deo q̄ qui dat flor. Sz diminutio pęnalitatis quę ꝓuenit ex ꝓmptitudine voluntatis quā causat charitas ⁊ habitus nō diminuit efficaciā satisfactiōis. Quęlibet igitur oīo etiam habet vim satisfactiōis. qꝛ q̄uis habeat suauitatē spūs. tamen habet etiā afflictionē carnis spūi subseruientis. Vnde Greg. super Eçech. Duz crescit in nobis fortitudo amoris intimi infirmamur ꝓculdubio fortitudine carnis. Tertiū est vt sit voluntarium. vt sic sit hoīs Vn̄ si ab aliquo totalit̄ īuoluntario. ⁊ renitēte exigeret̄ pęna. ille nō satisfaceret. ꝫ forte satis pateret̄. vn̄ apud deū nō eēt opus satisfactoriū si eēt opus mere inuoluntariū. Quartū ē vt sit assumptū ab hoīe ad hoc ⁊ ꝓpter illū finez vt ꝑ ipsū puniat ī se pctm̄ suū. vt sic placet sibi deū quē offendit per peccatum. Quintū ē vt illud op⁹ sit alias indebitū id est. vt ad h̄ op⁹ hō nō teneat̄ aliunde qꝛ si sic tūc nō satisfaceret ꝓ peccato isto. qꝛ nō eēt corrn̄dens illi ꝫm iusticiam sed alteri. Sed cōtra Si sic. tunc nullus posset deo satisfacere. qꝛ rōne creationis gubernatiōis. redēptionis. ⁊ ꝓpter alia debem⁹ deo oē opus bonū. ꝫm illud christi Luc. xvij. Cuz feceritis oīa q̄ p̄cepta sūt vobis. dicite: serui inutiles sum⁹. qd̄ debuim⁹ facere fecim⁹. Rn̄. Tho. q̄ q̄uis hō omne qd̄ pōt deo debeat debito decentię. nō tn̄ debito necessitatis ⁊ pręcepti. qꝛ nō exigit̄ de necessitate ab hoīe omne qd̄ pōt facere. īmo hoc ē impossibile totū conatū in vnū dirigere. cuz circa multa oporteat distrahi. Est autē homini quędā mēsura a deo ꝯstituta ad quā tenet̄. ⁊ q̄ ab eo exigit̄. scz obseruātia mādatoꝝ dei. de reliquo vero scz de opib⁹ superogationis pōt satisfacere ꝓ pctis. potuisset tn̄ deus nos obligasse sic vt q̄cquid possumus teneremur. ꝫ ex maxima misericordia nō fecit ꝫ solū obligauit vi p̄cepti ad decalogū. ⁊ ad ea q̄ p̄ceptiue in eo cōtinent̄. de reliquo possum⁹ opa satisfactoria exercere. Exēpli gr̄a Dominus liberalis habet seruū empticiū quez si vellet iuste posset artare ut quicq̄d lucraret̄ dn̄i eēt. ꝫ ex liberalitate dn̄s misericordit̄ solū petit vt d̄ vinea magna decē mensuras tm̄ vini det annuatim. ⁊ de residuo ad cōmodū ꝓprium ⁊ suorū lęte viuat. Sic etiā de⁹ tm̄ decalogū a nob̄ exigit ⁊ q̄ ī eo cōtinent̄ īplicite ꝑ moduz p̄cepti. Sunt igit̄ vt ex p̄missis īferri potest sex opera satisfactoria ī genere. capiendo opus satisfactorium generaliter videlicet pro interioribus ⁊ exterioribus laboriosis actib⁹. Primū ē contritio interior pro peccatis. ⁊ etiam dolor consequens ī corpore per gemitus ⁊ huiusmodi. Et hęc cōtritio tanta pōt esse vt etiā omnē pęnā deleat Ex q̄ patet p̄mo q̄ q̄lib⁹ qn̄cūq̄ de pctō p̄terito recordat̄ dz

dolore de eo. Et quotiēs hoc facit toti-
ens minuit pęnā. ꝫ si recordetur cum de-
lectatione · tunc auget pęnam. Secūdo
expedit vt sępe cum amaritudine aīę de
pręteritis sponte doleamus. Hęc enī fa-
ciunt hominē securiorez de dei amicitia
delent pęnā magnā · humiliant · ⁊ a reci-
diuo p̄seruant. Secūdum opus satisfa-
ctorium est oris confessio qua humiliat
se quis mala propria dicendo rōne cu-
ius pęna etiaz minuit pro peccatis. Vñ
expedit distincte cōfiteri ⁊ nude ut humi
litas maior ibi sit · ⁊ medicamen apti⁹ ap
ponatur. Tertiū satisfactoriū op⁹ ē pas-
sio pęnosa verecundię cōfessionē conse-
quēs · quę verecūdia etiā multū tollit pę
nam. Vñ Aug⁹ · ⁊ allegat magister dis.
xvij. quarti. Qui ꝑ vos peccastis ꝑ vos
erubescatis. Erubescētia enī ipsa ꝑtem
habet remissionis. Quartuz est elemosy
na Quintū ieiuniū. Sextū ē oīo. Et h̄
sunt tria in genere q̄ cōiter vocant satis-
factoria. Nā per elemosynā intelligitur
omne illud qd̄ ex misericordia expēdi vl̄
impendi pōt proximo in vtilitatē. Per
ieiuniū ītelligit omnis corporis afflictio
siue per abstinentias siue per vigilias · ꝑ-
egrinationes · asperitates vestiū · durici-
as stramentoꝝ · discaltiationes pedū vel
labor corporalis. Ad idem sunt flagella
quib⁹ hic punimur q̄ licet nobis nō infli
gamus · ea tñ aliunde inflicta · accipimus
patient ꝓpter deum in purgationē nr̄az
Ro. v. Tribulatio patiētiā opat · pati-
entia aūt ꝓbationē · id est · peccatoꝝ pur
gationē · vt dicit glo. Per oīonem vero
intelligit omne opus exterius ad cultuz
latrię ꝑtinēs ⁊ ad hoc ordinatū ut hō ꝑ
hoc adiutus ⁊ stimulatus ascendat ī de-
um cōtemplatiue · vt oīo vocalis · psal-
modia · sacrificia · oblationes · ⁊ similia.
B. Ponuntur aūt tria p̄fata ī genere.
Primo vt ꝑ omnia quę habem⁹ a deo
bona satisfaciamus · elemosyna d̄ rebus
exterioribus · ieiunio d̄ corpore · ⁊ oratio-
ne de aīa · Secūdo quia circa tria cōtin-
gunt pctā. Quędā enī sunt ī reb⁹ ut aua
ricia. Alia in corpore · vt luxuria ⁊ gula.
Alia in spū · vt supbia · inuidia ⁊ accidia
g̊ per oīa ꝓ omnib⁹ satisfaciendū ē · vide
licet ꝑ elemosynā cōtra auariciā · ꝑ ora-
tionē cōtra superbiā · ⁊ ꝑ ieiuniū contra
luxuriā. Tertio quia tria bona tēpora-
lia tres radices sunt omniū peccatorum
Auaricię enī radices sūt exteriora bona ·
contra q̄ grāde remedium ē elemosyna.
Radix supbię · inuidię accidię ac irę ē in
spū · cōtra quā ē oīo. Radix vero gulę ⁊
luxurię in carne · cōtra quā est ieiunium.
Ex quib⁹ patet ꝙ cuilibet cōsultū est vt
videat ad qd̄ vitiū plus inclinatus ē · vt
cōtra illud assumat aptius opus satisfa
ctoriuz. Sed dubiū ē an quis ī mor H
tali peccato possit satisfacere. Rñdetur
primo ꝫm Sco. Qui pnīam sibi in cō-
fessione ⁊ in absolutione iniunctam a sa
cerdote ⁊ a confitente voluntarie assum
ptā abijcit voluntarie ⁊ sine rōnabili cā
⁊ necessaria nolens eā implere · est inobe-
diens · ⁊ illa inobedientia ē peccatū mor
tale · qꝛ est transgressio p̄cepti ecclesię et
vicarij dei · Propt illud periculum ē sa
num cōsiliū ut cōfessor nō iniungat pec-
catori pnīam · nisi de cōsensu suo · nec ali
quā nisi de qua sperat ꝙ eā impleat · īmo
a cōfessore āmonendus est confitens an
sibi eam cōpetat recipere · ⁊ verisimiliter
portare. Secūdo dicit Tho. ⁊ cōmunit
doc. licet Sco. contrariū teneat · ꝙ null⁹
satisfacere pōt extra charitatē dei. Opa
tñ pęnalia extra charitatē facta q̄ reliq̄s-
sent effectum qui iā ī cōtrito eēt nō opor
tet iterari · vt in elemosyna ⁊ maceratiōe
carnis fieri pōt. Est enī fere tm̄ pęnosum
dedisse vnū florenū · sic dare denariū · et
similit vbi ꝑ abstinētiā effect⁹ ī carne re-
lictus esset.

Capitulum · XI

Preceptũ · III · Cap · XI ·

Quia in satisfactionis in
iunctione ⁊ propria ĩpositione
sp̄ ꝓuidẽdũ ẽ ꝯ recidiuuz pctĩ:
Idcirco hic tria erunt videnda. Prĩo
de remedijs cõtra recidiuũ peccati. Se-
cundo de ꝑiculis eoꝝ qui tardãt cõuer-
ti ⁊ satisfacere. Tertio an viuus pro pec-
catore viuo satisfacere possit· ⁊ an talis
A mereat. Quantũ ad primũ notãdũ
ꝙ ꝑ doctores quosdã in ꝓposito bñ ex-
ꝑtos tres de hoc dant regulę: Prima ẽ
qñ quis ẽ in graui peccato a quo deside
rat sanari ⁊ p̄seruari· statuat sibi firmit
obseruare· aut ad tẽpus voueat ꝙ ꝓ q̄-
libet vice qua recidiuat vnaz vel plures
de tribꝫ ꝑtibus satisfactionis velit ĩplere
videlicet ꝙ post peccatũ cõmissum ĩfra
tres dies ieiunet in pane ⁊ aq̄· vel prima
die dicat. vij. ps̄. Secũda ieiunet ni pa-
ne ⁊ aqua. Tertia det elemosynã vnum
solidũ. Vel ꝙ quotiẽs cõ tĩgit eũ recidi
uare ꝙ tunc infra vnũ vel duos vel tres
dies se obligat ad cõfitẽdũ. Huiusmo-
di remedia verus pęnitẽs rõnabilit de-
bet acceptare· qꝛ videmus multos ꝓpter
pęnas a vitijs cessare· vt fures ⁊ latrones
B Secunda regula seu secũdũ cõsiliuz
est· qñ quis se sentit ꝓnum ad certũ viti-
um statuat firmiter vel ad tẽpus se voto
obliget· ꝙ si contingit eũ tam vehement
tẽptari de illo peccato ꝙ etiã oĩno deli-
beret intra se sic agere· tñ nihilominꝰ an-
tea dicere velit septẽ psalmos pęnitẽtia-
les· aut flectere genua corã cruce totiens
vel oĩonẽ aliquã dicere velit beatę Ma
rię· vel alio sancto anteq̄z opus illud ne
phariũ ꝑficiat. Rõ qꝛ sic fieri põt ut deꝰ
cũ tẽptatione faciat ꝓuentũ ꝓpter orati-
ones ⁊ humiliationes· ⁊ ꝙ hõ cesset a ma
C lo. Tertia qñ peccator de certo vitio
tẽptatur· statuat firmiter ⁊ ad hꝰ se assue-
faciat· ꝙ quãdo sentit se ad tale peccatũ
inclinari mox animũ suuz transferat ad
cogitandũ aliqd terribile sibi futurũ per
tale peccatũ· puta dãnationẽ ęternam·
mortẽ imminẽtẽ· amissionẽ virtutũ· ⁊ cõ
sortium omniũ sanctoꝝ ⁊ dei ⁊ regni cę-
loꝝ· societatẽ dęmonũ· ignium flãmas.
Rõ qꝛ illa valent vt rõ in pñtia tẽptati
onis a sensualitale obrũbrata ⁊ allecta
nõ possit tũc ꝑfectã ⁊ solidã cogitatio-
nẽ de deo ⁊ honestate virtutũ hr̄e. Per
p̄fatũ tertiũ modũ facilius resipiscit· re-
ducit ⁊ frenat a malo ad bonũ. Nam ꝑ
illa terribilia rõ quasi sopita excitari po-
test quasi ad fugiendũ cãm tanti mali.
Quantũcũqz enĩ quis tẽptaret acriter
si pęnalia ĩtẽse q̄s meditaret· ⁊ firmit q̄s
crederet talia se incursuꝝ desisteret a ce-
pto malo· vt patet in volentibus luxu-
riari· qñ percipiunt homines videre vel
se decapitandos· tunc enĩ excitata rõ di
ceret: Quorsũ tendis· nũquid ꝓ tam le-
ui tantũ bonuz vis perdere? Hęc reme-
dia in foro pñali imposita vel a se spon-
te extra foꝝ pęnitẽtię assumpta sunt cuz
adiutorio diuino efficacissima remedia
cõtra recidiua. Sed qꝛ heu pauci cõfes-
si talia remedia aggrediunt ⁊ ꝑseuerãt
seruant: Idcirco pauci vere pęnitentes
reperiunt· vt in ęstate post pasca transac
tuz rei crebro ꝓbat euentus. Quo ad D
secundũ principale notandũ· ꝙ pctõrez
cõuersionẽ suaz tardantẽ terrere debent
⁊ ad cõuersionẽ inuitare quinqz. Pri-
mum est ꝑiculũ mortis· ⁊ ꝙ rara est vera
⁊ sera pñia. Nam ꝟm omnes doc. in. iiij.
dis. xx. q̄z diu quis ĩ hac vita vtit ratiõe
potest salubriter ⁊ vere pęnitere· vt pro-
bat Augꝰ· in de vera ⁊ falsa pęnitentia.
per latronem Luc. xxiij. Et Ezech. xviij
Quacũqz hora ingemuerit peccator vi
ta viuet ⁊ non morietur· ꝟm vnam litte-
ram· ut magister allegat· sed tamẽ ab eo
qui diu prius distulit pęnitere vix ⁊ mul
tum difficulter potest in extremis habe-
ri ꝟa pñia sufficiẽs ad salutẽ. Quia aut
hõ moritur ita subito ꝙ non aduertit se

mori·sicut dormiẽdo·⁊ tũc expedita res est·quia tunc iudicatur sicut reperitur. Aut peccator aduertit se mori ꝑ ꝑ vnaz horã aut morulã modicã· ⁊ tunc qꝛ hõ ĩ repentinis opat' ꝑm habitũ·iõ nõ videt' ꝙ habituat⁹ in peccatis tam repẽte fiat bonus. Aut morit' quis languore ꝑcedẽte·⁊ sic adhuc qui prius distulit pęnitere vix ⁊ multũ difficulter põt in extremo habere verã pnĩam sufficientẽ ad salutẽ Qd ꝓbat Sco. ex verbis btĩ Aug. ĩ de vera ⁊ falsa pęnitẽtia·q̃ttuor rõnib⁹. Et magister allegat dis. xxi. qꝛ ad cõtritiõez exigit' vsus liberi arbitrij q̃ rõ diligenter de pctis deliberet ⁊ voluntate libera detestet' ea·ꝑ illoꝝ vsus vbi statim ĩminet mors terribilissima timore ⁊ dolore vehementer ĩpedit'. Vñ Aug⁹ Difficile ẽ vt tunc sit vera pnĩa·qñ tam sera venit·qñ cruciat⁹ mẽbra ligat·⁊ dolor sensũ opprimit·vt vix homo aliquod aliud cogitare valeat·melior tamen est sera q̃ nulla. Simile habes supra. ca. vi. A. Secunda rõ·ad veram pnĩam requirit' ordinata displicentia de peccatis. Ad hoc autem ꝙ displicentia valeat ⁊ ordinata sit·oportet ꝙ sit debite circũstantionata ⁊ maxime circumstantia finis ⁊ principij actiui principalis·vt scz sit voluntaria ⁊ ꝓpter deũ·ꝑ difficile est tũc habere actũ sic circũstantionatũ·qꝛ qui vsqꝫ tũc fuit ĩpęnitens·nõ videt' ex seipso extorquere displicẽtiã nouã·nisi timore pęnę ĩminẽtis·⁊ sic nõ ꝓpter deũ fit·sed propter se. ⁊ tãtum ꝓpter vitare malũ dãnatiõis suę. Presumit' enĩ·si eẽt remotus a timore mortis ⁊ dãnationis·nõ extorq̃ret a seipso displicẽtiã pctõꝝ·sicut nec pri⁹ fecit cũ fuit sanus·nec videt' tunc mere elicere displicentiã huiusmodi·sic nec mere libere ĩ ꝑiculo naufragij q̃s merces ꝓijcit·ꝑ solum timore periculi maioris. Sic habẽs displicentiam peccatoꝝ soluz timore mortis aut dãnatiõis·eã videt' habere. Et talis displicẽtia in eo nõ ẽ mere libera·⁊ per consequẽs nõ multũ placens deo·nec accepta sibi. Ideo Aug⁹. dicit ibidem. Nullus expectet qñ peccare nõ potest·arbitrij libertatem quęrit deus vt delere possit cõmissa·⁊ nõ necessitatem·charitatẽ ⁊ non timorẽ tantũ·quia non in solo timore viuit homo. Qui ergo sero pęnitet oportet nõ solũ timere iudicẽ sed diligere·qꝛ sine charitate nemo põt saluus esse·non ergo timeat tm̃ pęnam qui pęnitet·ꝑ anxiet' pro gl'ia·hęc Aug⁹. Tertia rõ ẽ·malus habitus vsqꝫ tũc cõtinuat⁹ ⁊ in cõsuetudinẽ versus·multũ inclinat ad peccata ⁊ ad eoꝝ placentiaz ⁊ sic valde retrahit hominẽ ab actu vere pęnitendi·ꝑm quẽ actũ pęnitẽdi vere oportet hoĩez pctã fortit' detestari. Similiter habit⁹ inordinati amoris ad mũdũ ⁊ ad alia pñtia radicati in peccatore impediunt multũ displicentiã ꝓ peccatis Multũ nãqꝫ difficile ẽ vt hõ affectũ suũ quem toto tpe vitę suę ĩ huiusmodi res fortiter inclinauit subito ab eis retrahat ⁊ ĩ ꝯtrariũ flectat. Vñ Aug⁹. dic̃. Hęc cõuersio si cõtingat alicui etiã ĩ fine desperandũ nõ ẽ de eius remissione. Sed qm̃ vix aut raro ẽ tã iusta ꝯuersio·timẽdũ est de eo qui pęnitet sero·maxime cũ filij quos illicite dilexit sint ꝑsentes·mũdus ⁊ vxor ad se vocẽt·ꝛc̃·q̃ illicite dilexit·multos ex hoc solet sera pnĩa decipe·hęc ille. Intellige si pñtes in seipsis aut in suis fantasmatib⁹ q̃ retrahunt a forti displicentia pctõꝝ. Quarta rõ·quanto aliquis est minus dominus actus sui·tãto ad contritionez requirit' intensior displicentia·vt sit sufficiens ad deletionez culpę·ꝑ iste in extremis positus ẽ minus dominus actuum suorum·quia tũc nullo modo est dominus actuum exteriorũ ad peccanduz·non enim potest męchari·aut furari·⁊ sil'ia amplius facere·ꝗ requritur in eo ꝑm strictã iusticiam intẽsior

actus displicentię ad eius iustificatiõez
q̃ ad iustificationem sani·cũ tamẽ vix ⁊
difficulter habere possit eq̃ intensuz. Et
ideo vix ⁊ difficulter põt tunc hr̃e veraz
pęnitẽtiã ⁊ sufficientẽ ad salutẽ. Unde
Aug⁹. vbi prius: Age pn̄iam dũ san⁹ es
Si sic agis securus es·qꝛ pęnitẽtiã egisti
qñ peccare potuisti·Si vis pn̄iam tunc
primo agere qñ peccare nõ potes·pecca-
F. ta te dimiserũt·nõ tu illa. Inuitat q̇n
to ad statim se a pctõ cõuertẽdũ multi-
plex scripturę ⁊ sanctoꝝ doctoꝝ ꝑsuasio
Uñ Eccl.v. Ne tardes ꝯuerti ad dñm
⁊ ne differas de die in diẽ·subito enĩ ve-
niet ira illius·⁊ ĩ tpe vindictę disperdet
te. Item Eccl.xxix. Repromissio neq̇ssi-
ma multos perdidit. Neq̃ videlicet·qꝛ
pctõꝛ repromittit sibi qđ ẽ ꝓpriũ deo de
futuro tpe disponere·cõtra illud Actj.i.
Nõ ẽ vestrũ nosse tpa vel momẽta q̃ pa
ter posuit in ptãte sua. Nequioꝛ ẽ ꝓmis
sio illa·qꝛ cũ temp⁹ infiniti valoꝛis sibi a
deo datũ fatue expenderit·adhuc tamẽ
p̃sumit ꝙ deus multũ tpis adijciet sibi.
Nequissima ẽ illa ꝓmissio·qꝛ talis non
solũ tẽpus sibi datũ ꝑdidit·imo etiã in
cõtumeliã ipsius largitoꝛis expendit·⁊ ĩ
futuꝝ expendere vult. Itẽ tardantes cõ
uerti terrere deberet illud Gen̄.vi.⁊.vij.
vbi licet ad pęnitendũ dati essent hoĩbꝫ
cxx.anni.tñ.xx.ãni recissi fuerũt ꝓpt̃ ipę-
nitẽtiã. Itẽ Luc.xij.dicit̃ illi qui dice-
bat aĩę suę: Aĩa habes multa bona repo-
sita in annos plurimos·requiesce·come-
de·bibe·epulare: Stulte hac nocte aĩaz
tuã repetent a te·q̃ autẽ p̃parasti cuius
erũt? Itẽ Luc.ibidẽ: Et vos estote pa-
rati qꝛ qua hora nõ putatis fili⁹ hoĩs ve
niet.ꝛc. Ad idẽ ẽ Aug.in ser.de innocẽ-
tibus. Hac inquit aĩaduersionis pęna
peccatoꝛ percutit̃ vt moriens obliuiscat̃
sui qui viuens oblitus ẽ dei. Et Greg.
Qui tibi veniã ꝓmisit diẽ crastinũ non
spopondit. Qui ꝓmittit pęnitẽti veniã
nõ ꝓmisit peccãti. Uñ notat domin⁹ G.
Alb.sup illo Johel.ij. Quis scit si con-
uertat̃ ⁊ ignoscat. Cõuertat̃ ĩquã ab ira
scz ad misericoꝛdiã. Licet enĩ veꝝ sit qđ
dicit̃ Eçech.xviij. Quacũqꝫ hora pec-
catoꝛ ingemuerit omniũ iniquitatũ eius
nõ recoꝛdaboꝛ amplius·tñ valde incertũ
est vtꝝ ad vltimã egritudinẽ pęnitẽtiaz
differenti gr̃am dare velit. In tali enim
casu dicit Gregoꝛi⁹. Qui nõ vult cum
poterit·iustũ ẽ ut infligat̃ ei nõ posse cuz
voluerit. Uñ ꝓuerb.i. Uocaui ⁊ renui-
stis·extendi manũ meã ⁊ nõ fuit q̇ aspice
ret·despexistis omne cõsiliũ meũ·⁊ incre
pationes meas neglexistis: Ego quoqꝫ
in interitu vr̃o ridebo. Sequit̃ ĩ Johel.
Et ignoscat·id est·q̇s scit si ignoscere ve
lit·quãuis certũ sit cõtrito ignosci·tñ in-
certũ ẽ an sit vere cõtrit⁹. Jõ Ecclĩastes
vij. Nemo potest hũc coꝛrigere quẽ ille
despexerit Et.ij. Machab.ix.oꝛauit sce
lestus videlicet Antiochus ad dñm·a q̇
nõ erat misericoꝛdiã cõsecutur⁹. h̃ Alb.
Huic cõsonãt verba Aug.in sermone
de pn̄ia·vbi dicit: Si quis positus ĩ vlti
ma necessitate voluerit accipere pęniten
tiã ⁊ accipit mox recõciliabit̃ ei·hinc va
dit fateoꝛ·nõ illi negam⁹ qđ petit·h̃ nõ
p̃sumimus ꝙ bñ hinc exit·si secur⁹ hinc
exierit ego nescio·dare pn̄iam possumus
scz exterioꝛẽ·h̃ securitatẽ nõ·nũq̇d dico
dãnabit̃·h̃ nec dico ꝙ saluabit̃. Si vis
de dubio liberari age pn̄iam dũ san⁹ es
si sic agis dico tibi ꝙ securus es·qꝛ pęni
tẽtiaz egisti eo tpe quo peccare potuisti.
Duę res sũt·aut ignoscit̃ tibi aut nõ ig-
scit̃·quid hoꝝ tibi sit futuꝝ nescio·ergo
tene certũ ⁊ dimitte ĩcertũ·id est·age pę- H
nitẽtiam sanus·hęc Aug⁹. Sed quo
ad tertium principale. Dubium est an
viuus pro te viuo peccatoꝛe satisfacere
possit. Rñ. Tho.ĩ.iiij.dis.xx. Vn⁹ apđ
humanã amicitiã ꝓ alio põt satisfacere
ꝯ mltomag apud deũ·tñ qꝛ satisfactio

est etiam in remedium contra futurum lapsũ ĩ futura pctã. Et qꝛ vnus nõ ꝑseruat' a pctis ꝑ satisfactionẽ alienã · iõ non ẽ ꝑmittẽdũ vt vnus viuꝰ ꝓ alio viuo pꝯnitẽtiã agat · nisi in ipso pꝯnitẽte appareat aliq̃s defectus · s · corꝑalis · ꝑ quẽ fit ĩpotẽs ad sustinenduꝫ satisfactionẽ · vel spũalis ꝑ quẽ nõ fit ꝓmptꝰ ad portãdũ pꝯnam. Vñ cõfitẽti põt duplex satisfactio iniũgi · vna ꝓ ꝑteritis · alia ꝓ futuris etiã vnũ opus põt ꝓpter ambo iniungi. Satisfacere igit' põt vnꝰ viuꝰ ꝓ alio viuo ⁊ pꝯnitẽtiã agere · vt dicit Pe. d' pa. in. iiij. dis. xx. ꝟm docto. cõcordit' in multis casibꝫ. Primo qñ forma iniũctiõis sacramentalis illud ꝯtineret · vt si dicit: Omnia ieiunia q̃ tu feceris vel alij ꝓ te fecerint sint tibi ĩ remissionẽ pctõꝝ Tũc alterius ieiuniũ ꝓ me factũ ꝓ me satisfacit. Similiter si tibi iniunctuꝫ est ire ad sanctũ Jacobũ ꝑ te vel ꝑ aliũ · vel ieiunare ꝑ te vl' per aliũ. Secũdo si ẽ oĩmoda indifferentia · tũc idẽ ẽ. Verbi gratia Si impositũ ẽ alicui dare pecuniã · non oĩno idẽ ẽ si tu das vel alius ꝓ te de suo sed si seruus tuus de tuo daret etiã te in gratia ⁊ illo ĩ mortali cõstituto satisfaceret. Rõ qꝛ elemosyna eẽt in cãu tali tibi meritoria · ergo ꝟ opus ẽ satisfactorium. Tertio qñ q̃s nõ põt satisfacere ꝑ se · tũc põt facere ꝑ aliũ · qꝛ talis videt' volũtas ĩponentis q̃ noluit ad ĩpossibile obligare · nec ad purgatoriũ dirigere. Vñ cum dicit' in pꝯnitẽtia: Jeiunes ĩtelligit' id ẽ · ꝑ teipsũ si potes · si nõ fac ꝑ aliũ · sicut etiam facta est pꝯnitẽtia ꝓ nobis ꝑ christũ

J. Sed tamẽ vt supradictũ est aduertẽdũ · ꝙ qñ q̃s põt satisfacere ꝑ seipsum · ⁊ qñ pꝯnitẽtia data sibi ẽ in remediũ. Si tunc talis alio mõ nõ recõpenset · certũ ẽ ꝙ nõ sufficit ꝑ aliũ fieri satisfactionẽ · vt si ieiuniũ ẽ tibi ĩpositũ ad domandũ carnẽ ꝯ luxuriã · nõ sufficit ꝙ alius ꝓ te ieiunet qñ carnẽ tuã vis nutrire · nec aliq̃ ꝯq̃pollenti edomare · ꝟ Pe. de pal'. Sed nũq̃d meret' satisfaciẽs ꝓ alio. Rñdẽt Tho. ⁊ Pe. de pa. ꝙ q̃cunqꝫ in charitate ꝓ alio satisfacit ꝓ viuo vel mortuo sibi semꝑ meret' · ꝟ non satisfacit ꝓ se ꝟ pro alio solũ · vñ ꝓ se ita tenet' ac si nihil fecisset. Simile est · qꝛ q̃ ꝓ alio cõmuni creditori soluit · illũ solũ liberat · nõ seipsuꝫ nisi suo noĩe illi soluat · licet apud illũ de amicicia laudẽ habeat. Vñ volẽtes ꝓ se satisfieri vt prudenter · ⁊ fidelit' agãt tria debẽt notanter seruare. Primo vt satisfaciẽs sit in charitate · ⁊ talẽ quẽrat qꝛ ꝟm cõmuniorẽ ⁊ tutiorẽ opĩoem actꝰ qui nõ ẽ deo acceptus nõ põt eẽ satisfactorius ꝓ faciẽti · nec ꝓ alio · ergo q̃ vult pꝯnitẽtiã suaꝫ alteri ĩponere nisi velit se ꝑiculo exponere aliquali · debet quẽrere hoĩem de quo cõfidat ꝙ sit in charitate viuẽs caute. Secunda doctrina q̃ vult pñiam suã alteri iniungere debet satagere ꝙ nõ solũ ille sit bonus · ꝟ ꝙ sit melior se · vt non solũ sit satisfactoria · ꝟ etiã magis satisfactoria Unde ꝟ ẽ tertia cã ꝓpt' quã licet alteri pñiam tuã ĩponere · etiaꝫ vbi tu posses met scꝫ satisfacere qñ scꝫ tu vis melioribꝫ occupari · ꝟ nõ ꝓpter amorẽ carnis quã bñ vis alias domare · ꝟ qꝛ deo magis caꝝ vis facere. Tertia regula cõsulendũ ẽ diuitibꝫ · nobilibꝫ · potẽtibꝫ · ⁊ huiusmõi alijs pctõribꝫ ꝙ quẽrãt ꝑticipationẽ bonoꝝ quẽ in religionibꝫ sunt qꝛ ibi sũt pꝯnalitates plures q̃ꝫ alibi · et magis acceptẽ deo q̃ꝫ alibi. Sed adhuc ẽ dubiũ · Cũ tres sint ꝑtes satisfactionis · oĩo · ieiuniũ · ⁊ elemosyna · qd' eorũ est magis satisfactorium. Rñdet. Duran. dis. xv. Qñ aliqua cõꝑant' inter se debẽt cõꝑari cẽteris paribꝫ existẽtibꝫ Et ꝟm hoc dicẽdũ ꝙ supposita pari gr̃a vel charitate ieiuniũ ẽ magꝭ satisfactoriũ q̃ꝫ elemosyna vel oratio. Indirecte tamen et concomitatiue elemosyna est magis satisfactoria. Primũ ꝓbat' qꝛ supposita

charitate illd ē magꝭ satisfactoriū qd ē magis pęnale · qꝛ in ope satisfactorio formalis cōditio ex pte opis ē pęnalitas · ꝫ ieiuniū ē magis pęnale q̄ꝫ elemosyna vl oratio · cōp̄hēdendo sub ieiunio quicq̄d ē corpis afflictiuū · vt disciplinę vigilię ⁊ similia · ergo ieiuniū ē magꝭ satisfactoriū. Nec obstat illud · j Timoth. iiij. Corporalis exercitatio ad modicū valet pietas aūt ad oīa · qꝛ differt meritū ⁊ satisfactō Meritū enī ē ad acquirendū p̄miū · ad qd requirit ⁊ sufficit bonitas opis · ⁊ qd melius ē magis meritorium. Et sic dare elemosynā est magis meritoriū q̄ꝫ ieiunium · cū sit opus bonū danti ⁊ recipienti · ieiuniū autē nō sic. Satisfactio autē cum ordinet ad expiationem pęnę requirit q̄dem opus bonū. Sꝫ formale in ope est pęnalitas · qꝛ p pęnā recōpēsat ꝓpter qd ieiuniū ē magis satisfactoriū. Indirecte autē ⁊ ꝯcomitatiue elemosyna ē potior pars satisfactionis · ꝓbat qꝛ illa ē potior ps satisfactionis in qua cōtinēt virtualiter alię ptes satisfactionis · vt de se patet ꝫ elemosyna ē huiusmodi vt patet prīo qꝛ elemosyna eū cui dat constituit debitorē ad ieiunandū ⁊ orandū ⁊ faciendū alia q̄ pōt ei q̄ dedit · loquēdo de debito morali nō ciuili. Secūdo qꝛ elemosyna ꝓpter deū data ē quasi quędā oblatio deo facta · ꝫm ph̄m. iiij. Ethi. Oblatio aūt deo facta vim orōnis habet · frequēter enī plus īpetrat donū q̄ꝫ supplicatio. Tertio cū bona exteriora ad cōseruationē corporis ordinēt · subtractio eorū p elemosynā virtute cōtinet ieiuniuꝫ Et plerūqꝫ cōtingit ꝙ aliq̄s artius viuit ex hoc ꝙ sua dedit. Igitur elemosyna cōpletius habet vim satisfactiōis q̄ꝫ oratio vel ieiuniū. Et ꝓpter hoc elemosyna īducit ut vniuersalis medicina peccati. Lud. xi. Date elemosynā ⁊ oīa mūda sunt vob. Et Tob. xij. Elemosyna a morte liberat · ⁊ ipsa ē quę purgat peccata · ait Raphael · ⁊ facit inuenire misericordiam ⁊ ęternam vitā · hęc Durādus.

Capitulū XII de sacr̄o eucharistię

Postremo de nobilissimo sacramēto eucharistię videnda sunt tria principaliter Primo q̄ exigant ad cōicandū sine nouo pctō · cū augmēto meriti. Secundo quis fructus bn̄ cōicantiū. Tertio q̄ exigant ad frequēter cōicandos. Quantū ad primū notādū ꝫm Tho. ⁊ alios doctores in. iiij. circa materiā · dis. ix. ⁊ sequētiū · ad sumēdū eucharistiā sacramētaliter ⁊ spūaliter q̄ndecim exigunt ꝫm q̄ q̄sq̄s se ꝓbare debet. Probet inquit apl's. i. Cor. xi. seipsū hō · ⁊ sic de pane illo edat ꝛc. Primū ē vt cōicans sit hō Nā solus hō h̄ sacramētum p se sumere pōt sacramētaliter ⁊ spūaliter saltē · non angelus bonus · nec mal⁹ · nō aīa exuta ī purgatorio lymbo vel ī inferno · nec aīal brutū. Probat · qꝛ iste solus sumit p se sacramētalit ⁊ spūaliter q̄ vtit sacramento vt ē sacr̄m ⁊ christo īcorpat · ꝫ sic nullus p̄fatoꝝ valet · g̊ ābę p̄missę ꝯ̄ę. Probat · qꝛ ille sol⁹ vtit sacr̄o vt ē sacr̄m qui vtit speciebꝫ sensibilibꝫ ⁊ velātibꝫ aliqd spūale cōtentū · ⁊ q̄ christo ampli⁹ vel de nouo incorpat · ꝫ null⁹ istoꝝ ē huiusmōi nisi hō. Ex q̄ patet maximū donuꝫ dei. Nā q̄ in p̄ria sūt christo fruunt lęti⁹ q̄ꝫ nos · ꝫ nos christū ī eucharistia sumim⁹ fructuosius · qꝛ ꝓficere possumus ī essentiali ⁊ accidentali premio. Btī christuꝫ hn̄t securi⁹ · ꝫ nos mirabili⁹. Secundū ē ut q̄s sit hō viator · n̄ cōp̄hēsor. Et iō viaticū dicit ut nos p̄seruet ab hostibus ⁊ ab īpedimentis vię. Vn̄ si apparerent aliquando sancti · puta pat ⁊ mat defūcti · petentes sacr̄m sic quādoqꝫ ē factū · nō debet sacerdos ministrare · sed potest in missa sacrificium tale ꝓ eis offerre

Tertiũ est vt quis sit fidelis ⁊ baptiçatus. iõ nõ ẽ dãduz cathecuminis. nec videre debẽt infideles. qꝛ nullus nisi ad christi ꝓplm̃ ascriptus baptismatis sacr̃o debet admitti ad sanctaz eucharistiam. Quartũ est ut quis sit adultus. Naz masculus. xiiij. ⁊ fęmina. xij. ꝫ ꝓ tunc prius vel posterius qñ peccare possũt mortalit̃. discernere cibuz corꝑalẽ a spũali. ⁊ deuotionũ dentibus h̃ sacramẽtũ masticare. ĩ septimo octauo vl̃ alio quocũqꝫ debito anno. ⁊ hoc iudicio boni viri relinquẽdũ ẽ. ⁊ statuto synodali. vel consuetudini bonę nõ ꝑiudicare dz Quĩtũ ẽ ut quis sit mente ꝑditus. ꝓpter dęmoniacos ⁊ amentes. Ubi sciendũ ꝙ si faciunt gestus ꝑiculosos ⁊ sunt furiosi. de quib̃ possit ꝑpendi ꝙ eijcerent corp⁹ christi vel tractarent ĩpudice vel irreuerenter. in hoc casu nõ eẽt eis eucharistia ministranda. ꝓpter reuerentiã sacramẽti Si aũt sit amẽs ⁊ nõ furiosus ꝫ tantum loquẽs inania ⁊ alienus a sensu. distinguendũ ẽ. quia aut prętendit actus ⁊ signa deuotiõis ad sacr̃m. Et sic determinat. c. de conse. dis. ij. de infirmitate. tali eucharistia nõ est negãda. Aut nullũ ꝓtunc ꝑtendit actũ vel signũ deuotiõis tunc currendũ est ad tẽpus ꝑcedẽs passionẽ. vel enĩ tunc petijt ⁊ deuotionẽ ad sacramẽtũ ꝑtẽdit. si alias nõ immineret ꝑiculũ. posset quidẽ sibi licite dari. Sz nõ video dicit Pe. de pa. necessitatem magnã. sed si talis amẽs haberet lucida interualla. possumus dare eucharistiam tẽpore lucido. dęmoniacis autẽ scz possessis a dęmone si habẽt deuotionẽ ad cõmunicanduz dari debet eis ꝫm Tho. Nã Cassi. collatione sereni dicit. ꝙ multi ꝑ illud liberati sũt a dęmone. Prędictis omnib̃ ꝯcordat Tho. Sextum est ut sit ieiunus ieiunio naturę. Rõ prima. qꝛ sic placuit spũisancto q̃ h̃ ꝑ apl̃os eccl̃ię fiẽdũ tradidit. vt dicit Aug⁹. ad inquisitiões Januarij. Secunda ꝓpter reuerentiã corporalẽ. Dignuz enim ẽ vt panis cęlestis ꝑcedat omnẽ terrenũ panẽ. Tertia ut maior deuotio habeatur q̃ solet impediri sępe ꝑ cibuz vel potum Oĩs igit̃ potio vel cibatio ꝓprie q̃cunqꝫ fine fuerit sumpta impedit dignã eucharistię sumptionẽ. ut dicit Pe. de palu. Excipiunt̃ tres casus ĩ quib̃ nõ ieiunus põt celebrare vel cõicare. Primo rõne infirmoꝝ de quoꝝ ꝑiculo timet̃ ne sine viatico vadant. tales cõmunicãdi sunt etiã nõ ieiuni. Secũdo sacerdos qui sumit aquã purã ꝑ errorẽ pro vino p⁹ eucharistiã. tenet̃ integrũ sacramẽtũ postmodũ ꝑficere. Tertio in ꝑasceues cõtingere posset ꝙ añq̃ eucharistiã quis deglutiret vinũ ꝑcederet ĩ stomachũ. Idẽ in ęstate cõtingere posset cõmunicãti cuilibet cui⁹ palato adhęrere posset nec deglutiri nisi delueret̃ vino vel aqua prius stomachũ intrante. Ex quibus patet ꝙ si cibus aut potus ꝓprie sumat̃ ratiõe medicinę solius. nõ intẽtione se nutriendi. impedit eucharistiã. Itẽ si quis heri ꝑaturã in ore posuit ⁊ hodie traijciat. ĩpedit eucharistiã. Itẽ qui ꝓbãdo vinũ seu gustando vel cibũ aut aquã casu deglutiret. licet statim euomeret. nõ alteratũ ĩ aliquo. adhuc impediret. qꝛ esset cõmestio vel bibitio. nisi in aliũ conductũ gutturis transisset ⁊ statiz eiectũ eẽt. tũc non ĩpediret. Qñ vero fieret deglutitio casualis saliuę vel reliquiaꝝ cibi vel aq̃ remanẽtis post lotionẽ dentiũ vel oris nõ impedit. Dicit etiã Rich. ꝙ si sacerdos ante missam lauet os ⁊ casu gutta aquę intrat stomachũ. nõ credo ꝙ iõ teneatur dimittere missam. maxime in die solenni. cum non videatur impedire dignam pręparationem nec reuerentiã sacramenti. Et de similibus idem iudiciũ habeat̃. Itẽ si quis sale ⁊ aceto ꝑfũderet dentes. ⁊ quicq̃d faceret dũ tamẽ nõ

deglutiret·siue medēdo siue lauādo·nō
esset cōmestio nec bibitio. Et licet os nō
sit ieiunū tñ stomachus ieiun⁹ ē·iō non
īpedit. Reliquię etiā aq̄ ex quo casualit̄
nō ex ꝓposito os abluendo traijciuntur
licet nō sint cōuersę in saliuā nō impedi-
unt. Itē coci vel tabernarij vel ministrā-
tes ad mēsā q̄ cibū vl̄ potū ponūt supra
linguā solū ad ꝓbandū ⁊ statim ꝓijciūt
quāuis ꝓpter reuerentiā p̄mi duo ꝓ tūc
deberēt a talib⁹ se cōtinere ⁊ tertius alte-
ri ꝓbam cōmittere tñ nō impediunt. Si
aūt q̄s talia deglutiret licet statī euome-
ret nō alteratū īpediret. Hęc oīa Pe.
de pa. Dicit̄ aūt ieiuniū naturę·qd̄ inci-
pit ab abstinētia p̄noīatoꝝ a media no
cte. Dicit etiā Landolph⁹. Nisi cib⁹ vl̄
potus digestus fuerit sano iudicio mini
strantis vel recipientis eucharistiam nō
debet sumi hoc sacramētum. Dormitio
tamē post cibū nō exigit̄ nisi inquātum
q̄s sine somno indeuotus efficeret̄·non
multū etiā decet bibere post matutinas
sero dictas·⁊ multominus comedere ni-
si necessitas vrgeat. Septimū est vt sit
sine cōscīa peccati mortalis post diligen
tē discussionē cōscīę suę. Unde apl̄s. j.
Cor. xi. Probet aūt seipsū hō ⁊ sic d̄ pa
F ne illo edat. Ubi notādū ꝟm Tho.
dis. ix. ⁊ Pe. de thar. ⁊ Sco. q̄ duob⁹
modis pōt cōtingere aliquē in peccato
mortali accedere. Prīo cōscīam de hoc
habēdo. Secūdo nō. Primū fit tripl̄r
Primo sic accedētes cū cōscīa peccati
mortalis quoꝝ cōscīa cōsurgit ex certi-
tudine sufficienti·vt qui scit se fornicatū
vel scit se in actu pctī mortalis interiori
vel exteriori·puta qui sibi sūt cōscij pctī
mortalis·nō de eo dolētes·tales accedē
do peccāt mortalit̄ qꝛ ꝯtēnunt. Et qꝛ in-
digne māducāt·iudiciū sibi māducant·
qꝛ abutunt̄ sanctosanctoꝝ. Et mētiunt̄
se incorpari christo qd̄ eucharistia figu-
rat. Secūdo sūt quidā habētes cōscīaꝫ
peccati mortalis·quoꝝ ꝯscīa ꝯsurgit ex
certitudine ꝓbabili·puta qui diu mo-
rose delectati sūt·⁊ timēt fuisse mortalē
ꝯsensū·⁊ tunc sic accedendo sine cōtriti-
one adhuc peccāt mortalit̄·quia discri-
mini se cōmittūt circa tm̄ mīsteriū. Ter-
tio q̄s habet cōscīam peccati mortal̄ cu-
ius ꝯscīa ex leui cōsurgit·vt hō scrupu-
losus qui timet de leui delectatione ne
fuerit pctm̄ mortale·⁊ talit̄ accedens dic̄
Pe. de thar. non peccat mortaliter·qd̄
verꝝ ē ꝟm Pe. de pa. qñ firmā cōscīam
nō habet ꝟ timorē quēdā vel vacillatio-
nē cui renitit̄. Uñ Pe. de thar. dicit in
primo casu q̄s cōtēnit·ī secūdo se discri-
mini cōmittit·ꝟ tertio nō. Secūdo q̄dā
sūt q̄ nō habēt ꝯscīam pctī mortalis·et
tñ sunt in pctō mortali ignoranter. Et
hoc etiā fit tripl̄r. Primo qñ q̄s p̄para-
uit se ⁊ discussit p̄paratione sufficiēti di-
ligentissime ꝯscīam examinādo·⁊ ꝑitos
ꝯsulendo·⁊ talis accedendo non peccat
ꝟ remissionē pctōꝝ si q̄ latēt accipit ⁊ me
retur. Videt̄ aūt ista examinatio diligē
tissima quā tradit Sco. dicēs. Diligen
ti inquisitione habita ꝟm possibilitateꝫ
nr̄ę fragilitatis·quātā scꝫ diligentiā fa-
ceret prudens vir in ardua re quā vellet
examinare seriose. Quā etiā inquisitio-
nē oportet differentē eē ꝟm diuersitateꝫ
pęnitētium·ut maiorē apponat diligen-
tiam·qꝛ forte diutius nō ē ꝯfessus·⁊ mi-
nus in animū suū posuit pctā sua. vt ea
memorit̄ retineret ⁊ suo tp̄e distincte cō-
fiteret̄·p̄missa insup cōtritione ⁊ cōfessi-
one sufficienti ꝟm ꝓbabilitatē corrñdēt̄
ad p̄dictā īquisitionē·si tūc cōmunicet
nō peccat·īmo si aliqua alia pctā lateāt
ꝑ illud sacramētū dimittent̄. Alij sunt
qui ꝯscientiam suam examinant proba-
biliter ⁊ confitentur. Et tales dicit Pe.
de thar. accedentes nō peccāt sed tamē
remissionem peccatorum non accipiunt
nec merentur. Sꝫ Tho. vbi prius dicit·

Siquis ꝑ quattuor signa facta diligenti inquisitiõe suę cõscię· quãuis forte nõ sufficienti ad corpus christi accedit· aliq̃ modo pctõ mortali in ipso remanẽte qđ eius cognitionem ꝑterfugit· nõ peccat· ĩmo magis ex vi sacramenti pctĩ remissionẽ cõsequet. Vñ Aug⁹ dicit in quodã sermone· ꝙ qñ corpus christi manducat
B viuificat mortuos. Que autẽ sint illa quattuor signa dicit Tho. certitudo haberi nõ põt· an aliquis sit sine pctõ mortali. j. Cor. iiij. Nihil mihi cõscius sum sed nõ in hoc iustificatus sum. Potest tamen de hoc haberi aliqua coniectura ꝑcipue ꝑ quattuor signa· sic dic Bern. Primo cũ quis deuote verba dei audit qꝛ q̃ ex deo ẽ verba dei audit Joh. viij. Secũdo cũ quis se ꝓmptũ ad bñ opandũ inuenit· quia ꝓbatio dilectionis exhibitio est opis· vt dicit Greg. Tertio cũ quis abstinendi a peccat in futuꝝ propositũ habet. Quarto cũ de ꝑteritis dolet· qꝛ in his vera pęnitẽtia consistit ꝟm Greg. Tertio sunt qui neutro modo se discutiũt· ꝟ negligẽt. Et tales dic Pe. de thar. peccant mortalit accedendo et demerent· maxime si negligentia sit magna. Dicit etiã Sco. ꝙ ꝯtritus q̃ habet copiã cõfessor· tenet cõfiteri sub ista lege· videlicet: Probet aũt seipsũ homo. Octauũ requisitũ ẽ vt quis nõ sit cõuersatione in crimine notatus· vt duella re volens ꝑsertim ĩpetens. Et publicaꝫ pniam agentibus· nõ debet dari nisi cõpleta pęnitentia· nec histrionibꝫ nequiciosis· nec suspensoribꝰ ꝑuersis. Intellige de sanis ⁊ quousqꝫ appareat emẽda ali-
H qua pt⁹ eoꝝ cõuersionẽ. Nonũ est vt sit in corpore mundus. Ubi notandum ꝙ quadruplex ẽ ĩmũdicia. Prima corporalis cõiuncta cũ ĩmundicia spirituali ꝟm veritatẽ· sicut in vigilia fornicãtes qui in crastinũ celebrant· vel statiꝫ. Secũda ẽ corꝑalis cõiuncta ĩmundicię spirituali· ꝟm quandã similitudinẽ· vt ĩ sõnijs fit sordidis cũ pollutionibꝫ. Tertia est ĩmũdicia corporalis horrorẽ causãs in ꝓximis· sed nec in re nec imagine cõiũcta pctõ· ut lepra· menstruũ· fluxus seminis ex debilitate naturę causat⁹. Quarta est indifferens vt esse sordidũ pedibꝰ lutosis vel fuligine tactũ aut sudantem Prima impedit. Secunda si ex cã ꝑcedenti in vigilia vel pauloante ꝑ mortale pctm̃ ẽ egressa· impedit etiã. Tertia impedit vt nõ publice quis celebret aut crebro cõicet· ꝟ occulte nõ impedit celebrare. Quarta ẽ indifferens: Non lotis enĩ manibus mãducare nõ coinquinat hominẽ· ꝓpter reuerentiam tñ mundicia debet seruari quãtũ cõmode fieri potest.
Decimũ est ut sit quis sine ꝑiculo vomitus· ⁊ idẽ ẽ de eo qui stomachũ haberet taliter dispositũ ꝙ a se sumpta cruda egererent· ꝓ tunc enĩ etiaꝫ fieret irreuerentia sacramento· ⁊ cõicare quis nõ deberet· dicit Pe. đ pa. Undecimũ est ut quis nõ sit apparitione miraculosa ꝓhibitus· Si enĩ in speciebꝫ illis appareret frustũ carnis· puer vel aliq̃d huiusmodi· nõ essent tũc species ille ꝑcipiendę. Rõ qꝛ christus institnit ꝙ sumeretur eucharistia in specie panis ⁊ vini.
Duodecimũ est vt recipiat a mĩstro idoneo nõ a muliere· nõ a laico· nec a diacono· vbi põt copia sacerdotis haberi. Nec a quolibet sacerdote ꝟ a papa epo ⁊ plebano ꝓprio vel a ꝑlato ꝓprio vl ab eo cui aliquis taliũ licẽtiam dederit idoneo sacerdoti scꝫ· nec etiã a quocunqꝫ ꝑlato ꝟ a nõ excõicato· nõ interdicto· nõ suspenso. Tertiũdecimũ vt recipiatur tẽpore debito· vt ad minus semel in anno· ⁊ ꝟm diuersos stat⁹ a diuersis diuersimode. Quartũdecimũ ẽ· vt fiat recta intentione ꝟm quã christus instituit ꝓ medicina videlicet aĩę· nõ corporꝝ nec ad maleficiuꝫ. Quintũdecimũ

vt fiat cuz actuali deuotione. quia cum eucharistia dat̄ vere in cibū ⁊ potū. ꝯsiderāda ē māducatio nr̄a realis q̄ ꝯsistit in spēꝝ attritione. sacramentalis aūt cōsistit in interiori intellectus ⁊ affectus ruminatione ꝑ fidē cōsiderādo christi passionē dignissimā. eius incarnationē. ⁊ similia bn̄ficia. ⁊ spe fulti ad amorez eius accensi ei⁹ vnionē desiderem⁹. qꝛ sic̄ nocet aut paꝝ ꝓdest cibꝰ corꝑis in stomachū traiect⁹ sine masticatione oris ⁊ calore stomachi. Sic nec eucharistię sacramentū nisi ruminet̄ vt p̄mittit̄. ⁊ charitate in christū calescam⁹. Actualis enī deuotio causat̄ ex timore ⁊ amore. Timor insurgit ex ꝯsideratiōe nostroꝝ defectuum. ⁊ christi magnitudine aut iusticia. Sed amor iungend⁹ ē q̊ christū nedum velut pijssimū patrē ⁊ bn̄factorē. īmo vitā cordis desiderem⁹ amplexibꝰ. Quo ad secūdū prīcipale. de effectibꝰ eucharistię ꝟm Tho. sunt septē notabiles. dis. xij. quarti. Et recipiunt̄ ad similitudinē cibi corꝑalis. Prim⁹ ⁊ principalissim⁹ ꝙ nos deo ꝑ amorē amplius vnit. Iste enī cibꝰ nō christū in nos facit mutari. ꝟ nos in christū. ꝟm illud christi ad Aug. Cibꝰ sū grandiū cresce ⁊ māducabis me nec tu me mutabis in te sicut cibū carnis tuę. ꝟ tu mutaberꝭ in me. Secūdus est restauratio deꝑditoꝝ in reꝑatione cuiuscūqꝫ defectus p̄cedentꝭ. Terti⁹ ē augmētū oīuz ꝟtutū. Quart⁹ remissio pctōrū venialiū omniū aut multoꝝ q̊ ad culpā ꝟm ꝙ deuotio minor ⁊ maior ibi fuerit. Quint⁹ ē remissio pctōꝝ mortaliū si inuenit ī sb̄iecto. nō ī cōscīa mō sup̄dicto vel tacto. Sext⁹ ē remissio pęnę debitę ꝓ mortali ⁊ veniali in toto vel ī ꝑte. Sꝫ ꝟ dicit Tho. facit eucharistia soluz qn̄ ē sacrificiū. vt in missa ꝓ aliq̊ lecta q̄ certū valorē habet ad satisfaciendū. Et vltra illū habet efficaciā ex deuotione ministri ⁊ ꝓcurantis missā. Septimus ē remissio fomitꝭ vt min⁹ ꝓni sim⁹ ad vitia. Facili⁹ enī cauet quis futura etiā mortalia roboratus ꝟ pane. ꝟ Tho. vbi prius. Quo ad tertiū p̄ncipale. de frequētatione eucharistię q̄rit sanct⁹ Tho. in. iiij. dis. xij. An qualibet die possit q̊s eucharistiā sumere. Rn̄det: In hoc sacramēto req̄rit̄ ex ꝑte recipientis desideriū cōiunctiōis ad christū qd̄ facit amor. ⁊ reuerentia sacramēti. q̄ ad donū timoris ꝑtinet. Primū incitat ad frequētationē hui⁹ sacramēti quotidianā. ꝟ scd̄m retrahit. Vn̄ si aliquis exꝑimentalit̄ cognosceret ex q̊tidiana sumptiōe feruorē charitatis augeri. ⁊ reuerentiā nō minui. deberet quotidie cōicare. Si autē sentiret ꝑ quotidianā frequētationē reuerētiā minui ⁊ feruorē nō multū augeri. talis deberet īterdū abstinere. ut cum maiori reuerētia ⁊ deuotione postmodū accederet. vn̄ quātū ad ꝟ vnusq̊sqꝫ relinquēdus ē iudicio suo. Et ꝟ ē qd̄ Aug⁹ dicit: Dixit q̊spiaz nō eē accipiendā quotidie eucharistiaz Ali⁹ affirmat q̊tidie sum̄dā. faciat vnusq̊sqꝫ qd̄ ꝟm fidē suā pie credit faciendū eē. hęc Aug⁹ Et ꝓbat exēplis Zachei ⁊ Cēturionis. quoꝝ vn⁹ recepit dn̄m gaudens. Alius dixit: Nō sū dign⁹ ut ītres sub tectum meum. ⁊ vterqꝫ misericordiā consecutus est. hęc Tho.

Capitulum XIII

Cum autē inter ea q̄ sanctificāda sūt locus dei cōtineatur: Idcirco de sanctificatione ⁊ veneratiōe sanctorū locoꝝ: puta altaris ecclesię. ⁊ cęmiterij tria sunt videnda Primo cur eccl̄ię sanctificari debeāt ⁊ ꝑ q̄. Secūdo cur oīo vel alij cult⁹ latrię in eccl̄ia facti deo plus placeāt ⁊ citi⁹ impetrēt cęteris paribꝰ. q̄ꝫ si extra locū sacruz fierent. Tertio ꝑ q̄ dehonestēt̄ loca deo sacrata. Quantū ad primū notāduz

q ecclia frequētāda ē sex de causis quas
sanctus Tho. posuit super illud Joh. ij
Nolite facere domum pris mei domuz
negociationis. Ecclia inqt frequētāda
ē ppter sanctoꝝ reliquias. sacramētoruz
efficacias. officioꝝ frequētias. angelorū
residentias. multas indulgentias. ⁊ mor
tuoꝝ indigētias. h Tho. in postilla. Id
circo dicit beatus Aug⁹ ī regula sua: In
oratorio nemo aliqd agat nisi ad quod
factū ē. vñ ⁊ nomē accepit. Et causā assi
gnat dicens Ut si forte aliq etiā pręter
horas cōstitutas si eis vacat orare volu
erīt. nō sint eis īpedimento qui ibi aliqd
agendū putauerunt. Sed dubitat
an tpe grę debeat eē locus orādi spēalis
Uidet q ñ. qꝛ mulieri Joh. iiij. de loco
orādi q̄renti. iesus rñdit Venit hora in
qua veri adoratores adorabūt in spiri
tu ⁊ veritate. Rñdet Hūbertus ī regulę
expositione. Nō ē ī loco ponēda talis fi
ducia q credat aliqs alibi se nō posse ex
audiri. sicut fecerūt aliq iudęi. ꝫ curāduz
ē ex alijs tribus causis de loco. Prīo qꝛ
si nō eēt aliqs locus deputat⁹ orōni. tūc
nesciret vtꝝ hoīes orarēt vel nō. ⁊ multi
omitterent orare. Secūdo qꝛ vadēs ad
locū orādi plus laborādo amplius mere
tur. Tertio vt orōnis locus ad oranduz
excitet ⁊ moueat. sicut locus comedendi
excitat appetitū cibi. ⁊ mensale ad idem.
⁊ sic de alijs. Dubitat secūdo q̄ ī ora
torio possint fieri licite. Rñdet ꝫm eun
dē. q triplices sūt actiōes ī genere. Quę
dā sunt spūales vt p̄dicationis audien
tia. ⁊ ea quę noīata sūt p Tho. ⁊ talia re
gulariter possunt ibi fieri. Hoc enī īnu
it nomē oratorij. qd ab orōne dicit. acci
piendo orōnē generaliter p omni exerci
tio quo aīa erigitur in deuz. ꝫm q orō a
Dam̄. diffinit. Oratio ē assensus mētis
ī deū. Uñ ⁊ sup illo Matth. xvij. Hoc
genus dęmonioꝝ nō eijcit nisi p orōnez
⁊ ieiuniū. Glosa dic: Orō generalis nō
solū ē in verbis. ꝫ ī oībus quę in obseq
um dei ⁊ fidei deuotionē gerim⁹. Simi
le dictū fuit sup̄ de ptib⁹ satisfactiōis tri
bus. Alię vero actiones sunt necessitatis
⁊ sine pctō pñt ibi fieri dispēsatiue. Nā
ecclię cū oīb⁹ ornamentis suis debent te
neri munde. Nec debent ibi cōuiuia fieri
vel hoīes ibi iacere. aut sua supellectilia
mittere nisi ppter hostiles incursus aut ī
cēdia repentina. seu alias necessitates vr
gentes. sic tamē vt necessitate cessāte res
in loca pristina reportēt. Id pbāt sūmi
ste. extra d custo. eucharistię. Reqre dis.
xlij. ca. penultimo ⁊ vlti. Itē ppter metū
paganoꝝ. hęreticoꝝ. pirataꝝ. seu p̄do
nū pōt ecclia incastellari seu muniri. Et
pñt ibi hre refugiū nō solū clerici ꝫ etiaz
laici ⁊ defendere ecclīam ⁊ quę ī ea sunt.
pbat ut prius. Et ad idē ē Ray. ⁊ Ho
stieñ. Nō g licet in ecclia comedere. bibe
re vel iacere regulariter. ꝫ dispensatiue ⁊
ex cā. Tertio dicit Hūbert⁹ Sūt actio
nes quędā q̄ vix aut nūqꝫ sine pctō fiūt.
⁊ tales nunqꝫ debent ibi fieri. nisi forte in
necessitate pegrinādi. De quib⁹ dicet in
tertio mēbro. Quo ad secūdū princi
pale notandum. q scd̄m Hūbertū vbi
prius. quāuis orōnes ⁊ alia sub oratiōe
contenta ī omni loco pñt fieri. ꝫm illud
j. Timoth. ij. In omni loco leuantes
puras manus: tñ cōpetentius ⁊ fructuo
sius ī oratorio effundūt. septē de causis
vel rōnib⁹. Prima. qꝛ pie credendū ē q
deus facilius exaudiat ī loco sibi depu
tato ad hoc qꝫ in alio. Vñ. ij. paral. vij
Oculi mei erunt apti ⁊ aures meę erectę
ad orationē eius q in loco isto orauerit.
Secūdo. qꝛ credendū ē q angeli sancti
locū talē sanctum magis frequētent qui
est domus dei. Unde in huius rei argu
mentuz Jacob Gen. xxviij. vidit ange
los dei ascendētes ⁊ descendentes in lo
co qui dicitur Bethel. id est. domus dei
Ipsi autem sunt qui necessarij sunt ipsis

orantibus ad ferendũ orones nr̃as corã
deo. Tertio ꝓbabile ẽ ꝙ dęmones q̇ li-
bentius ĩpediũt orones nõ audeant ita
accedere ad huiusmodi locũ sanctuz sic
ad alia ꝓpter terrorẽ quẽ incutit eis loc⁹
sanctus. Unde Geñ. vbi prius. Q̃ ter-
ribilis ẽ loc⁹ iste. qđ verũ ẽ ꝑcipue de dę-
monib⁹. Quarto qꝛ oratoriũ cõsecratũ
est in honore alicui⁹ sancti. piũ aũt ẽ cre-
dere ꝙ sanctus patron⁹ eccl̃ię specialem
curã habet de cõuenientib⁹ ad locuz sui
patronatus. sicut ꝑnceps terrę de his q̇
cõueniũt ad loca sui dominij. Sicut in-
uenitur de beato Jacobo. ⁊ de multis alijs
sanctis specialiter iuuãtib⁹ sua loca visi-
tantes. Et qꝛ orãtib⁹ nõ modicũ necessa
sariũ ẽ adiutoriũ sanctoꝝ. qui sũt poten
tes apud deũ. ſm illud Job. v. Ad ali-
quẽ sanctoꝝ cõuertere. cõsulti⁹ oratur in
locis sacris q̃ alibi. Quinto ibi ẽ frequẽ
ter corpus christi ꝯtinue. aut hora missę
ad minus. rõne cuius q̃libet eccl̃ia excel-
lit templũ primũ Salomonis ĩ q̇ nũq̃
tantũ bonũ fuit. in pñtia aũt christi siq̇s
forti fide orat citi⁹ exaudiri poterit. Sic
latro prope christũ in cruce. ⁊ magdale-
na ⁊ chananea cito exaudiebant̃ christo
pręsente. ergo in fide accedendo q̃ plus
mereri põt q̃ pñtia corꝑalis christi faci-
entis miracula hodie tam cito exaudiri
possumus q̃ olim. Unde Joh. xx. chri-
stus illud Thomę ĩnuisse videtur dicens
Quia vidisti me Thoma credidisti. btĩ
qui nõ viderunt ⁊ crediderunt. Sexto ĩ
ecclesijs sunt reliquię sanctoꝝ. nec dubi-
uz talia cooꝑari ad efficaciã nr̃ę orõnis
qñ fuerint venerate: Jõ q̇ ad quintuz ⁊
sextũ Heb. ix. dicit̃: Mãna qđ figura-
bat corpus christi. ⁊ virga aaron ⁊ tabu-
lę moysi tanq̃ eoꝝ reliquię custodiebãt̃
in ꝓpitiatorio siue oraculo. ⁊ nõ alibi tã-
quã cõpetentia orõni ⁊ ꝓpitiationi. Se-
ptĩo ibi sũt imagines crucifixi. beatę vir-
ginis. sanctoꝝ siue angeloꝝ ut frequen-
ter. quasi libri laicoꝝ. hęc aũt sensibiliter
in mentẽ introducũt hoꝝ memoriã. quę
introducta multũ valẽt frequẽter ad ex-
citandũ deuotionẽ. deuotionis aũt affe
ct⁹ sũme facit orõnẽ efficacẽ. Unde Aug⁹
ad Probã đ orãdo deũ: Dignior seq̇-
tur effectus qñ feruentior ꝑcedit affect⁹.
ſm illud. j. Cor. ij. Ad affectũ cordis re
spicit deus. ꝑiculosũ ẽ depingere imagi-
nes luxuriosas. Eçech. viij. In oratorio
etiã fit cõcursus multoꝝ. Sic enĩ ferruz
ferro acuit̃ sic deuotio fideliũ mutuo ex-
citat̃. Impossibile enĩ ẽ ꝑces multoꝝ nõ
exaudiri. Itẽ Matt. xviij. Ubi duo vl̃
tres. ꝛc. Quantũ ad tertiũ ꝑncipale
scz dehonestantib⁹ ecclesias aduertẽdũ
ꝙ de ecclesia qualibet intelligi põt illud
Geñ. xxviij. Q̃ terribilis ẽ locus iste. nõ
ẽ hic aliud nisi dom⁹ dei ⁊ porta cęli. ve-
re etenĩ dñs ẽ in loco isto. Unde irreueren
tes ecclesias peiores quodãmodo sũt q̃
dęmones q̇ terrent̃ a locis sacris. ſ non
homines illi mali. Unde cõtra tales terri-
bilis legitur historia. ij. Machab. iij. de
heliodoro ꝑncipe cui irreuerenter tẽpluz
intrãti apparuit equ⁹ terribilẽ habẽs ses
sorẽ. optimis oꝑimẽt̃ adornat⁹. isq̃ cũ
ĩpetu heliodoro ꝑores calces elisit. q̇ etiã
insidebat habebat aurea arma. alij aũt
apparuerũt duo iuuenes q̇ circũsteterũt
eũ. ⁊ ex vtraq̃ ꝑte flagellabãt sine inter-
missione. Subto aũt heliodor⁹ cecidit
in terrã. ⁊ in sella gestatoria deportatus
est ex ęrario. ⁊ iacebat mut⁹ absq̃ omni
spe. ⁊ salute priuatus. ſ post ꝑcib⁹ Onie
sacerdot̃ vita ei donata ẽ. Sunt aũt
plura per quę irreuerentia sacro loco si-
ue sit cęmiterium siue eccl̃ia exhiberi po-
test. quę tangit Greg. decimus. Et po-
nuntur in generali cõcilio. Lugd. li. vi.
de immunitate ecclesię ⁊ cęmiterioruz. c.
decet. Decet inquit domũ domini san-
ctitudo. decet vt cuius in pace factus est
locus eius cult⁹ sit cũ debita veneratiõe

pacificus. Sit itaq; ad ecclias humilis
⁊ deuotus ingressus. Sit ī eis quieta cō
uersatio deo grata · inspicientib; placita
q̄ cōsiderātes nō solū instruat ꝫ reficiat.
Et addit · ꝙ q̊tiēs noīat nomē iesu chri
sti ibi spēaliter īter sacra mysteria flectā
tur genua cordis · ⁊ illud capitis inclina
tione q̄s testet · nullus ibi seditionē exci
tet · cōclamationē moueat · impetū ve cō
mittat. Cessent etiā in locis illis vniuer
sitatū ⁊ societatū quęlibet cōcilia · cōtēti
ones · ⁊ publica ꝑlamēta. Cessent vana
⁊ multofortius feda ⁊ ꝓphana colloq̄a ·
Cessent ꝯfabulatiōes quęlibet. Cessent
in ecclesijs ⁊ earum cęmiterijs negocia · ⁊
p̄cipue nundinaꝝ ac fori · cuiuscunq; tu
multus · ⁊ omnis in eis sęcularium iudici
orum strepitus conquiescat · nulla inibi
causa per laicos criminalis maxime agi
tet. Sint loca eadem a laicoꝝ ꝯgregati
onib; penitus aliena. Et ponit ibi cau
sam illā. Ne vbi ē peccatoꝝ venia postu
landa · ibi peccandi occasio det · aut cō
p̄hendant peccata cōmitti · hęc vbi pri⁹
h Secundo habet emunitatē hanc ec
clesia vt multi ad eam cōfugientes · vita
tueant corporali. De illo beatus Aug⁹.
li. i. de ciuitate dei. ca. p̊. dic̄ · ꝙ etiaꝫ bar
bari pepercerūt basilicę apostolorū ro
mę etiā paganis ad eā cōfugiētib;. Po
stea per plura capitula ꝓbat ꝙ pagani
veteres ⁊ etiā romani nōnūq̄ legunt pe
percisse in corpore fugientib; ad deorum
suoꝝ templa. Et ca. vij · concludit · ꝙ id
q̄d barbari cōfugientibus ad apostolo
rum tēplū latissimū pepcerunt · h̊ christi
nomini · hoc christiano tēplo tribuendū
quisquis inuidet cęc⁹ q̄squis inuidet nec
laudat ingratus quisquis laudanti relu
ctat insanus ē. hęc ibi. Vñ nullus ad ec
clesiā cōfugiens inde ꝑ vim abstrahi de
bet. Excipitur primo latro q̄ stratas pu
blicas insidijs ⁊ aggressur obsidet. Se
cundo qui de nocte agros vastat vel cō
burit. Tertio qui in ecclesia cōmisit ma
leficium sperans se ab ecclesia defēdi · q̄d
semper pręsumitur nisi contrarium pro
betur. Et tales etiam in alia ecclesia ex
trahi possunt. Quarto si confugiens sit
seruus qui si pręstita a domino cautiōe
de impunitate nō velit de ecclesia exire ·
inuitus expellitur ⁊ redditur dño. Quī
to hęretici qui videntur in tertijs conclu
di. Alijs autem etiam iudęis ⁊ paganis
īmo de excōicatis si cōsuetudo de excō
municatis tenet · debēt rectores ecclesia
rum saluare vitam ⁊ mēbra · hęc oīa per
diuersa iura probantur · sed breuitat cā
dimitto.

Capitulū · XIIII · de sanctificatione sabbati.

Tertia ꝑticula tertii p̄ce
pti · de sanctificatione sabbati
ē. Sex dieb; oꝑaberis. Ubi la
bor mandatur extra dies festos. Circa A
q̄d tria sunt videnda. Primo q̄n labor
sit in p̄cepto · q̄n in cōsilio · ⁊ q̄n ꝓhibit⁹.
Secundo qui possint de elemosynis vi
uere sine labore manuū in toto vel in ꝑte
Tertio quib; modis labor exercet debi
te. Quātum ad primū notanduꝫ ꝙ
sup. ij. Thessal. iij · vbi dicit. Si quis nō
vult oꝑari nō māducet · si quis non obe
dit verbo vestro ꝑ epl'am · hunc notate ·
⁊ nō misceamini cum illo vt cōfundat.
glo. p̄cipit vt oꝑēt. Ubi quęrit Gor B
ra. vtrū oꝑari manib; sit p̄ceptum. Q̄d
sic · patet per glo. ⁊ textū p̄allegatū. Re
spondet ꝙ sicut quędā sunt bona per se ·
vt sanū esse · quędā ꝑaccidēs ⁊ ꝓpter al
terum · vt medicari. Prima autē appetē
da sunt sibi semꝑ ⁊ omnibus · secunda in
casu ⁊ aliquibus. Sic quędam p̄cipiun
tur propter se · quia per se bona · vt deum
colere · parentes honorare. Et hęc sunt
semꝑ habita oportunitate implenda · ⁊

ab oībus. Quędā vero p̄cipiunt̄ ꝓpter
aliud · ut generationi vacare ꝓpter mul-
tiplicationem ⁊ cōseruationez humani
generis. Et hęc nō semp̄ nec ab omnib⁹
sunt implenda · sed aliqn̄ · qn̄ scz necessi-
tas horū ꝓpter quę data sunt imminet ·
nec subuenit̄ ab alijs. Laborare vero et
operari manib⁹ nō ē de his quę sunt bo-
na ⁊ p̄cepta ꝓpter se · dicit enī de se opus
indifferens nō virtuosum · sed ē de his q̄
sunt bona ⁊ p̄cepta ꝓpter aliud · vn̄ non
ligat omnes ⁊ semp̄ · sed aliquos · ⁊ in ca
su necessitatis ꝓpter quā pręceptum est.
C Pręceptū autē ē ꝑtim ꝓpter necessi-
tatem spūalem ad vitanda scz peccata ·
quę ex ocio nascunt̄ · ꝑtim ꝓpter corpora
lem ad acquirendū · scz vn̄ sustentet̄ cor-
poris sanitas ⁊ vigor · vbi ergo occurrit
alicui necessitas spūalis · qꝛ ex ocio impli
catur peccatis q̄ nisi ꝑ laborē pōt vitare
dz laborare · vbi etiā occurrit necessitas
corꝑalis qꝛ aliūde nō pōt necessaria īue
nire dz laborare. vbi etiā occurrit neces-
sitas vtraqꝫ sil̄ · ut qꝛ alias non pōt mo-
do licito ⁊ honesto viuere sine pctō vel
furti vel adulatiōis vl̄ huiusmodi neces
saria inuenire · debet laborare: Alias exce
ptis his tribus casib⁹ nullū puto teneri
ad laborandū p̄cise. Aliqn̄ tn̄ expedit la
borare · aliqn̄ nō. Si enī homo alias ha-
bet necessaria · modo licito · ⁊ alias ꝑ exer
citiū spūale sufficienter vitat pctā · quā-
uis nō teneat̄ laborare · si tn̄ vacat operi
spūali vel tꝑali vtiliori · vel si vacat vti-
liori · tn̄ ꝑ laborē hunc ab illo oꝑe nō im
pedit̄ notabiliter · expedit laborare · qm̄
ꝑfectius ē vtrūqꝫ facere · q̄ꝫ alterꝫ tantū.
Sin aūt alias nō expedit · ut qn̄ impedi-
tur exercitiū vel publicū · ut lectiōis aut
p̄dicationis publice · vel priuatuz vt le-
ctionis vel orationis priuatę · hęc Gor.
Concordat Tho. in tractatu cōtra im-
pugnantes euangelicam paupertatem.
D Sed notandū ꝙ p̄ter exercitiū ma-
nuale alia sūt exercitia spūalia licita cor
pus etiam multū aggrauātia · puta oīo
deuota · meditatio bona · studium licitū
lectio vtilis · laus diuina · cōfessionis au
dientia · datio consilioꝝ in causis spūali
bus vel tēporalib⁹ · ⁊ huiusmodi quibus
exercitijs inhęrendo licitę nullus cense-
ri debet ꝓtunc eē ociosus · qꝛ spūalis la-
bor est pęnalior corꝑali quītuplici de cā
scd̄m medicos. Primo qꝛ labores spūa
les extenuant vires naturales ⁊ aīales
quas labor exterior tanq̄ꝫ corporale exer
citium vigorat. Secūdo quia laborum
spūalium quidā vexant die ac nocte per
somnia dura. Sed laborē corporalē se-
quitur somnus quietus · ⁊ per cōsequens
bona digestio ⁊ viriū fatigataꝝ restau-
ratio. Tertio qꝛ vires spūales magis lę-
sę sunt originali peccato: Ideo maiorez
difficultatē patit̄ hō cū illis oꝑando q̄ꝫ
cum viribus exterioribꝰ. Quarto labor
corꝑalis calorem naturalē cōfortat · cor
pus mundificat ⁊ agilitat · sed spūalium
laboꝝ multi calorē naturalē conculcāt
⁊ extinguūt · humorib⁹ replent · ⁊ ex san-
guineo melancholicū faciūt. Quinto la
bor spūalis ęmulos habet malos spirit⁹
impedientes · ne hō ad veritatē ⁊ spēalit̄
ad virtutē ꝑueniat · sed nō sic d̄ corpora-
li. Ocium igit̄ · id est · carentia tā cor-
poralis q̄ꝫ spūalis exercitij quinqꝫ mala
facit. Primo dat locum diabolo. Vn̄
sancti patres dixerūt occupatū vno dę-
mone · sed ociosum innumeris temptari
Et Hiero. Semp̄ aliquid boni facito
vt te diabolus inueniat occupatuz Se
cūdo · graue dānū sustinet sine causa in
vinea sui corporis · quę ē anima. Nā de
ore solum quis octo fructus posset colli
gere qui sūt dei laudatio · gratiaꝝ actio ·
oratio · confessio · modestia verborū · ab-
stinentia · fraterna eruditio · vitioꝝ corre-
ctio. Tertio ociosus brutis est deterior ·
Brutis enim competit comedere · sed de

ocioso dicit aplus.ij. Thessal.iij. Si qs non vult operari nō māducet. Quarto consumit tempus z nihil noui lucrat· et se facit receptaculum omnium sozdium. Vñ Bern̄. Omniū tēptationū z cogitationū malaꝝ z inutiliū sentina z seminarium est ocium. Exemplū Dauid occupatus bellis nō luxuriatus est· sed tēpore ocij adulteriū z homicidiū cōmisit ij. Reg.xi. Sic etiam z Salomon circa templū z alia occupatus· nō cecidit· sed ociosus. Quinto ociuz facit fugere sanitatē cozporis z animę· quę sequunt plus laborem q̄ ociuz· vt patet exemplo cultri de ferro quā nō vsam rubigo cōsumit gravius q̄ si quis ea vteret· quia z si vsu consumit· tamen minus q̄ rubigine z etiam dealbatur. Ocios⁹ etiā non potest acquirere habitū virtutū· qz habit⁹ generat̄ p actus frequētatos· sic etiā anima ociosa sēp manet nuda. Quo ad secundū principale notanduz sm Tho. tractatu contra impugnātes pauptatez euāgelicā. Et.ij.ij.q.clxxxvij.ar.v.q no uem sunt genera hominum qui excusari possunt a labore manuali in toto vel ī parte z vti possunt elemosynis. Primo p̄lati eccl̄ie z clerici. Quod aplus ostēdit i. Cor.ix. dicens. Nescitis qm̄ qui ī sacrario opantur· quę d̄ sacrario sūt edūt qui altario deseruiūt cū altario pticipāt Secūdo religiosi p̄cipue mendicātes eadem rōne quo ad plura qua z clerici· qz orant· laudant· studēt· p̄dicant· celebrant· sacramēta etiam quędā ad min⁹ cōferunt· ꝓpter quę opera p cōmunitate eccl̄ie facta tam iuste sustentationez ab aliis recipiunt· quando faciunt ad q̄ instituti sunt· sicut stipendarij z famuli rerum tempoꝛalium p̄recium sui laboris. Tertio phię studio vacātes· aut literis artiuz: vt scholares· qz tales nō p̄nt studere z simul laborare· z eccl̄esia de talibus fructum sperare potest p re publica futurū. Quarto inspirati z vocati spēali instinctu spiritussancti ad voluntariā paupertatē. Quoꝝ exemplar fuit beat⁹ Alexius qui mēdicauit pluribus annis. Nā in Edissa ciuitate ī atrio eccl̄ie beatę virginis.xvij.annis ad elemosynam sedit· z postmodū in domo paterna totidem annis velut mēdicus est nutritus licet a patre ignozaret. Vñ christus inueni decalogū seruanti ait: Si vis pfectus esse vade z vende oīa quę habes et da paupibus. Quinto inualidi ad laborandum: vt pueri vel senes vel egri aliter· talib⁹ enī clericus si habet· vel alij seculares p̄uidere debēt. Sexto elemosyna etiā vti p̄nt qui laborare p̄nt sed non tm̄ ut se z suos nutrire possint· residuum enī de elemosynis accipere p̄nt· vt sūt interdū debiles mulieres vel senes. Septimo si quis diues oīa sua dedisset paupibus· z in seculo vel religione manēs egeret· nec artem opandi sciret vel exercere nō posset p̄opter dissuetudinē· talis de elemosynis viuere posset sibi dat̄ vl̄ monasterio ad qd̄ se cōtraxisset. Octauo pe nitentes aliq̄ mendicare p̄nt vel elemosynā recipe· puta hi quib⁹ p gravib⁹ peccatis iniunctū ē. Sed tales si habēt debent impti in de suis bonis quātū ipsi cōsumerent· alijs pauperibus. Nono p̄nt elemosynas accipe aliqui p loco vel structura cōmunitati vel diuino seruitio valenti· z sic mēdicāt aliqui p eccl̄ijs· alij p ponte alij p repatiōe vię: Dēs istos modos p bat sanctus Tho. licitos tractatu q̄ supra. Et.ij.ij. Qui vero sub taliū numero nō cōtinent· z tamen ociose viuūt etiā de redditib⁹ ꝓpr̄ijs nec recō pensant put tenentur orationibus vel alijs diuinis ad quę aptitudinē habēt· aut q̄ elemosynas fidelium recipiunt· tales nocēt sibi z pauperibus alijs z proximum dum recipiunt. Ex quibus patet q̄ plura genera boīuz deberēt per capita christiani

populi corrigi · qui ociose viuere volunt
Prīo clerici ⁊ religiosi ociosi. Secūdo
nobiles ociosi · qui eo ꝙ diuitias nō ha-
bent a prędecessoribꝫ potius depr̄dātur ·
⁊ alia mala faciunt q̄ꝫ velint laborare ·
ad quē tñ laborē ī tali casu tenent̄. Ter-
tio validi mēdicātes varijs mēdacijs po
pulū decipiētes. Quarto vsurarij iudęi
⁊ christiani · cū vtrisq̄ꝫ in lege eoꝝ sit ꝓhi
bitū. Quinto christiani cābijs malis ⁊
cōtractibꝫ puersis insistentes. Sexto in-
cantatrices ⁊ ꝓphetissę dęmonū de vati
cinio eaꝝ elemosynā recipientes. Septi
mo ciues · reddituati etiā ociose viuētes
nulli ꝓsunt · nō deo cui nō seruiunt · non
ꝓximo · quia nō mercāt̄ · nec laborāt · sed
alios īficiūt · se destruūt · ⁊ oīa noua ma
la īterdū reperiūt. Heu q̄ꝫ multi reperi-
untur qui talē statū desiderant habere.
H Quo ad tertiū principale notat mgr̄
Heinricus de hassia super Gen̄. iij. In
sudore vultus tui ꝛc̄. ꝙ quinq̄ꝫ requirūt̄
ad hoc ꝙ quis rē artificialē faciat vl̄ na
turalē fieri ꝓcuret. Primū ē recta inten
tio · q̄ ē ut ipse suis laboribꝫ necessitatem
vitę acquirat cōpetētē sibi ⁊ cōmuni vti
litati deseruiat. Scd̄m ē vt op⁹ suū vti-
liter sine falsitate ⁊ sophisticatione faci-
at. Tertiū ē ꝙ certis tēporibꝫ ab ecclesia
cōstitutis · h̄ ē ī festiuitatibꝫ labores suos
intermittat · vt diuinis pleni⁹ vacare pos
sit. Quartū ut opus suuꝫ legaliter ⁊ ꝟm
iusticiā ciuilem vendat sine fraude iuxta
eius valorē pensatis oībꝫ ex ꝑte materię
opis ⁊ laboris ⁊ status cōtinuandi labo-
rantis. Quītū ē ꝙ nō sint artifices curio
sitatū ⁊ vanaꝝ nouitatū inuētores · ī ve-
stibus · ędificijs ut magis lucrent̄. Vide
de hoc primo mandato de curiositate ⁊
up erbia.

Sequit̄ quartū pręceptū C I

P Receptum
quartū capitulū primum.
Diliges ꝓximū tuū sic̄ te
ipsū. Notandū ꝙ sic̄ sb̄ A
p̄cepto dilectiōis dei cōp̄-
hendunt̄ tria p̄cepta primę tabulę · de q̄-
bus hacten⁹ dictū ē · sic sub p̄cepto de di
ligendo ꝓximū cōp̄hendunt̄ septē p̄ce-
pta secūdę tabulę · ꝓpter qd̄ christus ait.
Matth̄. xxij: Diliges dn̄m deū tuum ex
toto corde tuo · ⁊ ex tota aīa tua ⁊ ex oī
mēte tua · h̄ ē primū ⁊ maximū mandatū
Secūdū simile ē huic: Diliges ꝓximuꝫ
tuū sicut te ipsū. In his duobꝫ mandat̄
vniuersa lex pendet ⁊ ꝓphę. Idcirco an-
teq̄ꝫ descēdam⁹ ad septē p̄cepta residua
necesse ē dicere de p̄cepto dilectiōis ꝓxi-
mi. Et ponent̄ quattuor. Primo q̄uo
tenemur diligere nos ipsos. Scd̄o q̄uo
tenemur diligere ꝓximos sub pręcepto.
Tertio d̄ ordine diligēdi. Quarto q̄uo
ꝓficere debemus in diligendo ꝓximū ꝓ- B
ut ē ꝯsiliū. Quo ad primū tria ponēt̄
Primo quid sit diligere se. Secūdo q̄
requirunt̄ ad bñ diligere se. Tertio cur
nō ē spēale mādatū de diligendo se vel
saltē nō tā exacte positū · sicut alia māda- C
ta. Quātū ad p̄mū notādū ꝟm Tho.
li. de ꝑfectione spūalis vitę ca. xiij. ꝙ di-
ligere se ē sibi bonū velle. Sed q̄ vel q̄t
sunt tibi bona. Rn̄det̄ ꝙ quinq̄ꝫ. Pri-
mo maximū bonū ē fęlicitas tua · scꝫ de⁹
īmediate in pr̄ia tibi vniēdus. Secūdo
virtutes ⁊ vitatio vitioꝝ · qꝛ sine his nul
lus beatificat̄. Tertio scīę aliq̄les · qꝛ sine
his nesciret̄ q̄uo virtutes essent acquiren
dę · ⁊ vitāda vitia. Quarto bona corpis
vt fortitudo sensuū · viuacitas · pulcritu-
do · sanitas · ꝛc̄. Quinto bona exteriora
ut fama ⁊ possessiones ac pecunię. Pr̄ia
tria deseruiūt p̄ncipalit̄ aīę · duo residua
corpi. Pr̄ia tria interiori hoī. Alia duo
exteriori hoī. Sed q̄reres q̄ de q̄nq̄ꝫ

bonis diligēdo dicit' q̄s se diligere. Respōdet phs ix. ethi. vbi q̄rit q̄s ē philantus. id est. amator sui. q̄ qui diligit ptē p̄ncipalē sui. id est animā ⁊ ei⁹ bona p̄ncipalit'. talis dicit' philant⁹ ⁊ virtuosus. Qui vero diligit p̄ncipaliter ptē sui minus p̄ncipalē. videlicet corp⁹ ⁊ ei⁹ bona. nō ē philant⁹. q̄r a maiori fit denoīatio. Huic cōcordat dictū psal. Qui diligit iniq̄tatē odit aīam suā. Et christus ait: Qui odit aīam suā. id est. aīalē ⁊ sensualē vitā. h̄ ē corpis delitias. in vitā ęternā custodit eā. Ex q̄ patet. q̄ pctōres se nō diligūt h̄ odiunt. Quantū ad secūdū ex q̄ q̄s se diligēdo pōt se male diligere vt p̄ncipaliter corpalia diligendo: et etiā bene se diligere. iō necesse est scire qualis debeat eē dilectio sui. ut bona sit h̄m quā etiā necesse erit p̄ximū diligere. velut h̄m quoddā exemplar. h̄ tradidit Tho. vbi prius dicens. q̄ ad sui licitam dilectionez q̄ttuor requirunt'. Prīo vt dilectio sui sit verax. Scdo recta. Tertio sancta. ⁊ quartō efficax. Primo vere se amat q̄ sibi bonū aliq̄d de quinq̄ prę noīatis vult. ⁊ nō vult sibi q̄nq̄ opposita p̄fatis q̄nq̄ bonis. Dilectio enim in duo tēdit. ī eū cui aliq̄s bonū vult. vt ī te si te diligis. ⁊ in bonū q̄d optas tibi. h̄ illud abusiue diligere dicimur. Diligendo enī piscē nō ei h̄ tibi vis bonū. q̄r piscis destruet' quem comedis. h̄ tu fortificaberis. sic de pullis. sic de vino. ⁊ d̄ alijs silib⁹ q̄ in vsū nr̄m trāseūt. h̄ illa cōditio diligendi se. nō sufficit ad bonā dilectionē. Scdo g̊ necesse ē vt dilectio tui sit recta ⁊ iusta seu ordinata. q̄d fit qn̄ maius bonū de quinq̄ p̄noīatis p̄ponis minori bono. Manifestū aūt ē q̄ bōa aīę sūt optima. puta. beatitudo ⁊ virtutes. Sz scīa ⁊ corpis bona sūt media. Exteriora vero sūt infima bona. Jō sūt optima bona btītudo ⁊ virtutes. q̄r te inuito nec dęmones nec hoīes te talib⁹ priuare q̄unt. h̄ solū tua volūtas. nō aūt sic de bonis corpis ⁊ exterioribꝫ. Ex q̄b⁹ patet q̄ nō recte h̄ curue se diligit q̄ p̄iculis ⁊ laboribus inordinate corp⁹ suū irrōnabilit' destruit p̄ bonis exterib⁹. Sic faciūt ebriosi. hastilusores. auari. ⁊ his sil'es. Rō. q̄r exteriora p̄ferunt bonis corpis. Quo ꝯ Job. ij. dicit'. Pellē p̄ pelle. ⁊ oīa scz tēporalia exteriora dabit hō p̄ aīa sua. id est. p̄ aīali seu corpali vita vel sanitate. Sil'iter patet q̄ nō se diligūt recte. q̄ bonū rōnalis aīę cōtēnūt īhiātes vel inhęrentes bonis corpis vt faciūt spaciatum eūtes die festiuo. et sic sermonē negligēdo. Studētes potib⁹ ⁊ alijs delitijs vacātes neglecto studio. Clerici ⁊ religiosi cōuiuijs exorbitātes neglect⁹ officijs debitis. Hi enim sunt de quib⁹ vbi supra dicit'. Qui diligit iniq̄tatē odit animaz suā. h̄ q̄r istū secūdū modū diligēdi se vident'. etiā quidā phoꝝ gentilium habuisse. vt ex. ix. ethicorū patet. ⁊ ex. x. ⁊ ex. p̄ Jō tertio necesse ē vt dilectio sui sit sancta. Dicit' aūt aliq̄d sanctū ex eo q̄ ordinat' ad deū. vñ altare sanctū dicit' quasi deo dicatū. ⁊ alia huiusmodi q̄ diuino mīsterio mācipat'. Qui igit' diligit se p̄pter deum ⁊ spēaliter ex charitate infusa sancte diligit se. ⁊ eius dilectio deo dicata ē. Rōnabile enī ē vt dilectionē sui q̄libet ordinet in deū. q̄r p̄nceps sūmus ē omniū. fons beatitudinis. collator grę ⁊ scientię. rerꝝ etiā corporis ⁊ aīę. Unde apl'us dicit Phil'. j. Mihi viuere christus ē ⁊ mori lucruz. Et. j. Cor. x. Siue manducatis siue bibitis siue aliud quid faciatis. omnia in gloria dei facite. Et q̄r nō sufficeret ad consequēdam beatitudinem q̄ quis etiam se sancte diligeret nisi etiam bonum velle ad opus prodiret. h̄m illud christi: Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cęlorū h̄ q̄ facit volūtatē p̄ris mei qui in cęlis est. ipse intrabit in regnum

celoruz Matth. vij. Idcirco quarto ne
cesse est vt dilectio sui sit efficax ⁊ opo sa
ac in exteriora opa ꝓgrediens pro loco
⁊ tpe ꝑ desideriū bonoꝝ in ore · in manu
in pedib · in expensione pecuniaꝝ ad ele
mosynā · ut sic btitudo · virtutes · scientia
⁊ alia ad beatitudinē valentia acquirāt
E Quantū ad tertium principale: Cur
deus nō taz exacte ꝑcepit dilectionē sui
vel nō tam clare sic dilectionē dei ⁊ pro
ximi. Rn̄det ꝙ ꝑceptū ē diligere se debi
te · ⁊ ibi: Diliges ꝓximū sicut te ipsū exp̄s
se satis ponit. Triplex aūt rō ē quare nō
tā exp̄sse ꝑcipit. Prima qꝛ ad se diligen
dū inordinate hō alias satis inclinat ē.
Secūda qꝛ natura inclinat ad diligen
dū se etiā scd̄m aīaz · ut patet ex ph̄oruz
dictis. Tertia ꝑm Aug. qꝛ in dilectione
dei dilectio sui includit · quilibet enī de
bet diligere se sancte · id est · propter deuz
ergo plus deum.

Capitulum · II

De proximi igit dilectio
ne tria videnda sunt. Primo
qūo bene fieri debet. Secūdo
cur fieri debet. Tertio q̄liter ꝑ alias dile
B ctiones inficiat. Pro primi ītellectu
notandū ꝙ dilectio proximi valde neces
saria est homini · qꝛ hō ꝑm ph̄m est aīal
polliticū · idest · sociale · patet illud ꝑ mlti
plicē scripturā. Nā tantaz dilectionem
christ⁹ voluit nos habere ad proximos
vt diceret Petro quęrenti: quotiēs de
beret dimittere proxīo in se peccanti. Re
spōdet · ꝙ vsqꝫ septuagies septies · id est ·
quadrīgent nonaginta vicib · ꝑm Hie
ro. Itē Joh. xiij. ait: Mandatū nouuz
do vobis · vt diligatis inuicē sicut dilexi
vos. Nouū quo ad ꝑfectissimum christi
moduz diligendi. Nouū · qꝛ nos nouos
facit de vetustis · vt exponit Tho. in po
still. Vel nouum · qꝛ semꝑ ligat ac si de
nouo ligaret. Vn̄ Ro. xiij. Nemini q̄c
q̄ꝫ debeatis nisi vt inuicē diligat. Ideo
vt Hiero. ait. Cū iohānes moritur⁹ int
discipuloꝝ manus ad eccl̄iaz duceretur
⁊ crebro diceret · Filioli diligite inuicem
Et q̄dā quęreret: Cur h̄ totiēs replica
ret: Rn̄dit · mandatū dn̄i ē · ⁊ in eo omne
mādatū impleri pōt. Hinc ad Ro. xiij.
Qui diligit proximuz suū legē impleuit
Et subdit Nō adulterabis · nō occides
nō furaberis · nō falsū testimoniū dices ·
nō cōcupisces rē proximi tui. Et si q̄d ali
ud est mandatū ī h̄ verbo instaurat · id ē
cōtinet ⁊ īplet: Diliges proximū tuū sic
te ipsū. In isto etiā cōtinet ꝑceptū dile
ctiōis dei · qꝛ proxim⁹ non pot ordinate
diligi nisi ꝓpter deū · alias dilectio nō eēt
sancta. Sz ꝓpter qd̄ vnūqd̄cūqꝫ ⁊ illud
magis · Hāc etiā ob cām · ut dic Aug⁹ d̄
ciui. dei. sępe vnū pro reliq̄ ponit. Hoc
etiā videt innuere christus. Joh. xv. di
cens: Hoc ē ꝑceptū meū vt diligat inui
cē sic dilexi vos. Dicit meū · qꝛ in dilecti
one proximi deus diligit. Secundo C
notādū q̄s sit proxim⁹ vel frat nr̄. Naz
illā qōnem mouit legisꝑitus christo · pt⁹
h̄ ꝑceptū Luc. x. Pro cui⁹ solutiōe chri
stus mouit ꝑabolā de eo q̄ īcidit ī latro
nes · postq̄ꝫ q̄siuit: Quis tibi videt pro
xim⁹? Rn̄dit legisꝑit⁹ Ille q̄ fec̄ ei mīam
Rn̄dit ei christ⁹ Vade ⁊ fac silr̄. Ex hoc
Aug⁹ li. i. d̄ doctrīa christiana sumit so
lutionem qōnis. Et alle. mgr̄ in. iiij. dis.
xxviij. q̄ volūt ꝙ proxim⁹ censend⁹ ē q̄li
bet rōnalis creatura cui a nob exhibēdū
ē officiū misericordię · ⁊ a q̄ nob exhiben
dū ē. Nō enī ꝓpinq̄tas generi fac proxi
mū h̄ op⁹ misericordię īpēsū. Ex q̄ ptz ꝙ
q̄libet ē nr̄ proximus q̄ h̄ viuit · qꝛ cuilibz
pōt a nob īpēdi mīa vel nob īpēdi. Se
cūdo ꝙ aīę ī purgatorio sūt nr̄i proximi
qꝛ a nob recipe pn̄t mīam suffragiorum.
Tertio ꝙ etiā angeli ī cęlo · qꝛ nobis mīę
opa īpēdē pn̄t. Quarto oēs aīę btē ea
dē rōe. Quīto christ⁹ eadē rōe · christ⁹ ī

q̃ꝫ ſm q̃ hõ ſ nec dęmones nec aĩę dãna
tę ſũt ꝓximi nr̃i qꝛ nec nob̃ opa mĩę nec
nos ipſis impẽdimuſ. Vñ omne beatifi
cabile ẽ noſter ꝓximus · vt cõiter dicunt
D doctores · in . iij . diſ . xvij . Tertio notã
dum ſm Tho . li . de ꝑfectione ſpũalis
vitę . vbi ſupra . Et . ij . ij . q . xliiij . deus nõ
p̃cipit vt ꝓximũ toto corde diligamus:
qꝛ nõ ẽ vniuerſale nr̃m bonũ · ſ ꝑticulare
bonũ · nec p̃cipit vt diligamus ꝓximum
ęqualit̃ ſibi vel ęque fortit̃ ⁊ ęque intẽſo
affectu · qꝛ ordinate q̃ ad intenſionẽ dili
gere ꝓximũ debem⁹ · ſm Aug . ut poſtea
dicetur · videlicet vt primo aĩam noſtrã
ſecũdo aĩam ꝓximi · tertio corpus nr̃m
diligamus. Sed debem⁹ ꝓximũ noſtrũ
diligere ſicut nos. His ſuppoſitis dicit
Tho . li . quo prius . ⁊ . c . q̃ ꝑfectio dilecti
onis ꝓximi q̃ neceſſaria ẽ ad ſalutẽ quat
tuor debet habere ſcd̃m quattuor in p̃
cedenti ca . tacta in ſecũda ꝑte de diligẽ
do ſe. Vñ multũ eadẽ quattuor hic re
memoranda ſũt. Nã de dilectione ꝓxi
mi quę cadit ſub cõſilio in ſequẽti ca . de
terminabit̃. Primo igit̃ oportet q̃ dile
ctio ꝓximi ſit ꝟa · vt dictũ eſt. Quicũq;
autẽ aliquid aſſumit in ſuũ vſuꝫ nõ ve
re amat illud · ſ magis ſeipſũ · ut ĩ primo
mẽbro de dilectione ſui dictuꝫ fuit. Sꝫ
ſicut aliquas res aſſumim⁹ in nr̃m vſuꝫ
ita etiam ⁊ hoĩes ipſos. Ex q̃ ſequit̃ q̃ ſi
ꝓximos eo tantũmodo diligim⁹ ĩquan
tũ in noſtrũ vſũ venire pñt · manifeſtũ eſt
q̃ eos nõ vere diligim⁹ nec ſic̃ noſipſos.
Et quidẽ apparet h̃ in amicitia vtilis ⁊
delectabilis. Qui enĩ amat aliquẽ qꝛ ẽ
ad ſuã vtilitatẽ ⁊ delectationẽ ſeipſum
amare cõuincit̃ cui ex altero bonũ dele
ctabile vel vtile quęrit nõ illũ ex q̃ q̃rit.
Tales enĩ tã fl̃e amãt ꝓxĩos ſic̃ tu falſe
dic̃ amare piſces gallĩatios q̃s tuo ſto
macho viſ ñ ãt eiſ bonũ vis ſ tibi Rõ ãt
q̃re dilectionẽ ꝓximi oportet eẽ verã ñ fi
ctã ẽ · qꝛ charitas vt deſcribit Apl̃s eſt q̃
ꝓcedit de bono corde ⁊ cõſcĩa pura ⁊ fi
de nõ ficta Et . i . Cor . xiij . Charitas nõ
quęrit quę ſua ſũt. Hui⁹ rei etiã ſeipſuꝫ
exemplũ dat apl̃s . i . Cor . x . dicẽs: Nõ
quęrens qd̃ mihi vtile eſt ſ qd̃ multiſ vt
ſalui fiant. Secũdo ad determinatũ mo
dũ diligẽdi ꝓximũ ſicut ſe inducit̃ ut ſit
iuſta ⁊ recta · oportet igit̃ vt eo ordine q̃s
bona ꝓximis optet q̃ ſibi quinq; ſupra
tacta debet optare · p̃cipue quidez bona
ſpũalia · deinde bona corporis · demũ q̃
in exterioribꝫ rebꝫ cõſiſtũt. Vñ tam tibi
q̃ꝫ ꝓximo beatitudinẽ · ⁊ virtutes orãdo
deſiderare debes ſine cõditione abſolu
te dicẽdo: O de⁹ illa mihi cõfer. Ratio
eſt · quia talia bona nulli obeſſe poſſunt
orando aũt ꝑ ſcĩa ꝑ bonis corporis ⁊ ex
terioribꝫ ꝯditionaliter implicite peti de
bent · puta ſi ꝓſunt ad beatitudinẽ. Rõ
eſt · quia talia multis obſũt · multis etiã
ꝓſunt. Sed cui ꝓſunt nouit de⁹ cui cõ
mittit̃ ꝑ cõditionẽ. Hunc etiã modum
Socrates orare docuit · vt habet̃ ĩ vitaſ
ph̃orum. Ideo Aug⁹ de doctrina chri
ſtiana dicit · Nõ ęq̃ diligat̃ qd̃ min⁹ vel
amplius diligendũ ẽ. Tertio ex p̃di E
cto modo p̃cipit̃ vt ſit ſancta ꝓximi di
lectio. Pro quo notandũ q̃ in dilectio
ne ꝓximoꝝ ſemꝑ cõtingit plures conue
nire vel adiuuari. Quidã enĩ cõueniũt
in aliqua naturali vnione ſm generatio
nẽ materialẽ · puta qꝛ ex eiſdẽ parẽtibus
oriunt̃. Alij vero cõueniunt cõueniẽtia
quadã ciuili · puta qꝛ ſunt eiuſdẽ ciuitatꝭ
municipes ſub eodẽ ꝑnicipe ⁊ eiſdẽ legi
bus gubernant̃. Alij ſm aliqd̃ officium
vel negocium aliqua cõuenientia vniun
tur: Sicut qui ſunt ſocij in negociando
vel militando vel fabricãdo. Et huiuſ
modi ꝓximoꝝ dilectiões honeſte q̃dem
⁊ recte poſſunt eẽ. Sꝫ non ex hoc ſanctę
dicunt̃ · ſed ſolum ex hoc dilectio ꝓximi
ordinatur in deum. Sic enim homines
qui ſũt vnius ciuitatis conſortes in hoc

cõueniunt ꝙ vni subdunt principi cui⁹ legib⁹ gubernant. Ita oẽs hoĩes inquã tũ naturaliter in btitudinẽ tẽdũt habẽt quãdã generalẽ cõueniẽtiã in ordine ad deũ sicut ad sũmũ omniũ ꝑncipẽ ⁊ beatitudinis fontẽ ⁊ toti⁹ iusticię legislatorẽ cuius beneficio ⁊ gubernatione vniũt bonũ ãt cõe ꝑm rectã rõnẽ ẽ bono ꝓprio ꝑferendũ ut docet natura de vacui pręuentione ⁊ mẽbra in cordis vel in capitis defensione et ciues in ciuitatis ⁊ cõmunitatis ꝓpugnatione ꝯ in suijpsi⁹ ⁊ ꝓximi dilectione cũ sint ꝑticularia bona dilectio sancta efficit qñ in deũ vniuersale nostrũ bonũ ordinat. Vñ .i. Joh. iiij Hoc mandatũ habem⁹ a deo vt q̃ deuz
F diligit diligat ⁊ fratrẽ suuz. Quarto ex modo dilectiõis instruimur vt ꝓximi dilectio sit efficax ⁊ oꝑosa vt sicut vnusq̃sq; nõ solũ sibi optat bona aĩę ⁊ corpis ꝫ etiã effectualiter ad habendũ laborare debet. Sicut etiã ad bonũ nõ sufficit bonũ habere affectũ ꝫ etiã effectũ hr̃e oportet ꝑm illud .j. Joh. iij. Nõ diligamus verbo neq; lingua ꝫ oꝑe ⁊ veritate. Oĩa illa tradit Tho. sententialit li. de ꝑfecti-
G one spiritualis vitę. Ex pręmissis sequit ꝑtĩ regula magistralis. Qñ q̃s peccat mortaliter cõtra dilectionez ꝓximi q̃ est quãdo aliquid cõmittit notabilit cõtra dilectionẽ ꝓximi tunc ẽ mortale peccatũ qñ nõ tũc ẽ veniale. Quãdo autẽ aliquid fit cõtra dilectionẽ ꝓximi potest attendi penes ista ꝑcepta legis naturę. Qd tibi nõ vis fieri alteri ne feceris. Et ponit Thob. iiij. Et qd vis tibi rõnabiliter fieri ⁊ ex debito alteri hoc idẽ facias Et ponit Matth. vi. Et põt etiã attendi penes scandalũ actiuũ qd ego infero ꝓximo meo malo exẽplo. Sz in quanto oporteat aliquid eẽ cõtra dilectionẽ ꝓximi vel quãtũ sit illud scãdalũ ad hoc ꝙ sit mortale nõ ẽ determinatũ ꝑcise quia in modico facere cõtra ꝓximũ nõ ẽ mortale aut ĩ ꝑuo eũ scandaliçare. Vñ attendat q̃libet penes seipsũ q̃d sibi vellet vel nõ vellet fieri ⁊ ꝑ qd factuz seruaret inter se ⁊ ꝓximũ amicitia vel nõ ꝑm hoc iudicet aliquid mortale vl veniale. Secũdo patet ex ꝑmissis ꝙ quilibet volẽs ꝓximũ suũ peccare mortalit aut cui placeat delibertate peccatũ mortale alteri⁹ ille in hoc peccat mortalit quia quicq̃d deliberate fit cõtra charitatẽ illud ẽ mortale ꝫ velle ꝓximuz mortaliter peccare aut gaudere deliberate de pctõ mortali contrariat charitati dei ⁊ ꝓximi. Dei in quẽ deberet ꝓximũ sãcte diligere ꝓximi cui vult tm̃ malũ. Tertio sequit a fortiori ꝙ ille peccat mortaliter qui ꝓximũ ad mortaliter peccandũ ex deliberatione inducit aut inducere nitit vt consilio iussione auxilio inducere nitens ad fornicãdũ ꝑdãdũ ⁊ ad silia ptz qr vult maluz mortale ꝓximo quẽ sic odit non diligit quẽ tamẽ efficaciter sic deberet diligere vt ab eo malũ aũteret ⁊ bonũ suaderet. Quo ad secũdũ principale notanduz ꝙ plura sunt motiua ꝓximũ diligẽdi elicita ex dictis beati Ambro. li. de officio ⁊ beati Ansel. li. de similitudinib⁹. Primũ ẽ diuina iussio cui diligentissime est obediendũ vt patuit in primo notabili ⁊ primo ꝑcepto ꝑm illud. ps. Tu mãdasti mandata tua custodiri nimis. Scdm est exemplũ brutoꝝ aĩaliũ se solo instinctu naturę in sua spẽ amãtiũ mirabiliter plus aũt tenet hõ rõne ꝑdit⁹. Vñ Eccl. xiij. Omne aĩal diligit sibi simile. Simile patet in mere existentib⁹ vt aqua non contrariatur aquę sed concordat ignis igni aer aeri ⁊ terra terrę. Tertium ẽ cognatio ⁊ vnitas originis. Vñ ꝑm Aug li. de doctrina christiana. Non putandus est proximus solum qui consanguineus est. Adam ⁊ Euam intendamus ⁊ sic oẽs fr̃es erim⁹. Nec in aliq̃ spẽ ꝑfecta aĩalium reperit ꝙ ab vno principio

ꝑdierint·sicut oēs hoīes ab vno ꝑimo hoīe. Quartū ē fraternitas ſpūalis meli oꝝ carnali. Nā oēs chriſtiani vnū ꝑem chriſtū ⁊ matrē vnā beatiſſimā virginē Mariā ⁊ eccliaz catholicā habem⁹. Ūñ Matth. xxiij. Patrē nolite vob vocare ſup terrā. vnus enī pater ē veſter qui ī çelis eſt. Quintū exēplū ē chriſti qui ꝑncipiū mediū ⁊ finē decurſus ſuę vitę pro nobis etiā inimicis poſuit. Ūñ Joh. iij Sic deus dilexit mūdū vt vnigenitū filium ſuū daret vt oīs q̄ credit ī ipſū nō pereat ꝫ habeat vitā ęternā. Sextū ē exēplū angeloꝝ q̄ etiā peſſimos homīes ex charitate cuſtodiunt. Ūñ Matth. xviij. Videte ne cōtēnatis vnum ex his puſillis: Angeli enī eoꝝ ī çelis ſemper vident faciē patris mei q̄ in çelis ē. Septimū ē exēplū mēbroꝝ humani corꝑis ad ſeruiendū ſibi inuicē. Nā ſi pes infirmatur·manus leniter palpat·caput ſe inclinat·alter ꝑs ad medicū ꝑditat·dorſuz ſe curuat·videt ocul⁹·z auris medici ꝓcepta auſcultat·z ſic de alijs. Cū autem tota eccleſia vnū ſit corꝑus·z ſinguli alterius mēbra·idē facere debēremus·nec aliqđ mēbrū deſpiciendū eēt. Ūñ Ro. xij. Multi vnū corꝑus ſum⁹·ſinguli aūt alterius mēbra. Octauū ē ſimilitudo hominis ad deū·ad cuius effigiē q̄libet eſt in mente formatus ⁊ baptiſmo reformatus. Ūñ ſicut q̄dā pueros plus diligūt qui ſunt ſimiliores ꝑri quem dilexerūt: Sic ⁊ nos ſi patrē deū diligerem⁹ multū ſibi ſimilē quēlibet diligerem⁹. Oēs enī videlicet·memoria·intellectus ⁊ voluntas·ſunt quiby capaces ſum⁹ omnes infiniti boni ⁊ vniuerſalis: Idcirco etiaz vt Sco. dicit ſup. iij. de charitate. Charitaū habitus inclinat habentē ad velle haberi deū a ſe·z etiā ad ꝫ iclinat vt de⁹ diligat·z capiat a ꝑimo ſaltē cui⁹ amicitia ſit deo grata. Charitas enī non eſt habit⁹ ꝑiuatū amorē in dilecto ḡrens. ſicut cupiditas vel çelus q̄ ſocium non vult habere vel in ſe retorquet oīa. Nonum eſt intuit⁹ multiplicis boni ex dilectione ꝑimi ſequētis·quę vtilitas debet eē occaſio nō cā ꝑincipalis ſaltē ſic etiā cibi odor bonus ē occaſio comedendi nō cā·ꝫ ſanitas corꝑis vel delectatio eius ē cā comedendi·ex dilectione etiam ꝑimi ſequit amicitia·ſuffragiū·cōſolatio z vita ꝑpetua. Quo ad tertiū ꝑincipale notādū·q̄ dilectio ꝑimi q̄ multiplicit mereri poſſem⁹ beu ꝙ quattuor falſas ꝑimi dilectiōes ſophiſticat·z falſificat·qz inutilis ad vitaz ęternā efficit. Ꝓma ē carnalis q̄ ut plurimuz ē inter ꝑſonas diuerſoꝝ ſexuū·ſcz ſolum ꝓpter delectationeſ carnales·z ſemꝑ eſt mala·niſi quantū inter cōiuges rōne matrimonij excuſat. Hec dilectio nōnūq̄ꝫ a ſpū ſm apoſtoli verba incipit z ad carnalia degenerat inſenſibiliť. Ūñ ad dēphēdē dū talē falſitatis amorē ſe ſub pallio boni abſcondentē·ſciendū·q̄ dēphēdi pōt ꝙ quędā indicia. Eſt aūt ꝑimū indiciū carnalis amoris q̄ eo capti ad inuicē loquunť pauca de ſpiritualiby z virtutiby z multa de tꝑalib⁹ z inutilibus·z ad talia verba vix ſufficit tꝑs eis·hęc ſentiens caueat caute ne capiať ne laq̄us humilitet eū. Per oppoſitū ſpūalis dilectio ꝑximi paſcit ſpiritualiby z paſcit ac ociosa fugit. Secūdū indiciū carnalis amoris ē q̄ ī q̄eto corde cogitāt de ſe inuicez cū ſunt a ſe abſentes. ꝑmo quidez fit de bonis·ſecūdo de inutilibus· demū de noxijs. Sz ſpūalis amor q̄eſcit in deo·euz quē vere amat cōmēdat deo oīonibꝫ q̄eto corde·nec cōpatit nec cōgaudet dilecto niſi quātū rō dictat recta. Tertiū indiciū ē ipatiētia ꝓdilecti·ut ſi quē diligit vn⁹ alť triſtať vť timet ſe min⁹ diligi·triſtať ſi bona aliēo largiūť·ſi familiaritas ei arridet. Sz charitaſ oēz hoīez diligit z cō diligi q̄tať honeſte z ꝫ bñficio alteri

ĩpēso cōgaudet. Quartū indiciū carnalis amoris sunt munuscula. dulces litterę. sudariola. ⁊ huiusmodi transmissa. q̄ ꝑm Hiero. christi amor nō habet. nā talia cōseruata dilectionē nociuā nutriūt ⁊ inspecta inficiunt. Sed spūalis amor habet puras ⁊ crebras orōnes exhortatorias allocutiones ⁊ piaꝝ necessitatum subuentiones. Quintū indiciū ē inordinata dissimulatio vitioꝝ ad inuicē. ꝑditio maioris ꝓfectus. in cāu quo alterum localiter distare oporteret. ⁊ defensio alterius in aliquo vitio vl' excessu. Sz charitas ꝑm illud Apoc. iij. dicit cū christo:

M Ego quos amo arguo ⁊ castigo. Secunda dilectio ꝓximi est cupiditatis qua q̄s aliū diligit ꝓpter lucrum solum. Sic serui diligūt dn̄os. qꝛ volunt habere lucꝝ scz preciū. ⁊ sic econuerso dn̄i seruos. Sic etiā diligimus equos nostros vineas. boues. ⁊ silia. Et illa dilectio nō ē meritoria qn̄ ꝓcedit ex solo amore seu affectiōe ꝓprij cōmodi. Tertia dilectio ē naturalis fundata in cōiunctione naturalis originis. ut cū volum⁹ alicui bonū. qꝛ cognatus vel cōsanguineus. ⁊ sic parentes liberos. ⁊ cognati consanguineos diligunt. quę dilectio potest eē bona vel mala ꝑm diuersas circumstātias. sed nūq̄z est meritoria illa naturalis dilectio qn̄ q̄s diligit aliū solū iō qꝛ cognat⁹ ei⁹ est. Sic etiā bruta diligunt fętus suos. Vn̄ Greg. in omel. de aplis. Iste veraciter charitatē habet. q̄ ⁊ amicū diligit ĩ deū ⁊ inimicū ꝓpter deū. Nā sūt nō nulli q̄ diligunt ꝓximos scz ꝓpter affectiōez carnis ⁊ cognationis. quib⁹ tn̄ in hac dilectione sacra eloq̄a nō cōtradicūt. ꝑ aliud ē qd̄ sponte ĩpēdit' naturę. aliud qd̄ ꝑceptis dn̄icis ex charitate debet' obedientię: Hi nimiꝝ ⁊ ꝓximū diligūt. ⁊ tam̄ ista sublimia dilectionis ꝑmia non assequunt'. qꝛ amorē suū nō spūalit' ꝑ carnaliter ĩpendūt. Si quis tn̄ diligit cognatos nō solū iō qꝛ cognati sunt. ꝑ etiā propter deū ⁊ ex charitate infusa. tunc fit dilectio meritoria. gr̄a enī nō destruit naturā. ꝑ eā dirigit ⁊ ordinat. Quarta dilectio ꝓximi est socialis. q̄ q̄s alteri vult bonum solum iō qꝛ ē soci⁹ eius. vl' amicus. ꝯciuis. cōpatriota ⁊ familiaris sibi: q̄ pōt eē bona vel mala ꝑm circūstantias ⁊ qn̄ fit solū ꝓpter societatē. tūc nō ē meritoria. Vn̄ Matth. v. Si diligit' illos q̄ vos diligūt quā mercedē habebit': dilectio igit' ista quarta pōt eē mala. ut in his qui se iuuāt ad peccatū. bona ꝑ non meritoria in his q̄ sine charitate ĩ bonis se iuuāt. ⁊ meritoria si fit ꝓpter deum

Capitulū. III

A De ordine autē dilectionis tria sūt vidēda. Primo d̄ numero ⁊ gradu diligendoruz Secūdo de ordine q̄ ꝓximis effectiue ꝑ elemosynā vel alit' subueniendū sit. Tertio an pctōres sint diligēdi. B Quantū ad primi intellectū notādū p̄mo q̄ ꝓximꝰ vel q̄s met pōt ĩtelligi diligere tripl'r. Prīo modo cōplacēter ⁊ delectatiue. i. q̄ q̄s delectet' ⁊ cōplacētiā habeat ĩ bono qd̄ aliq̄s possidet. Secundo mō aliq̄d diligit' affectiue seu optatiue vel desideratiue. Tertio mō effectiue. Nā dilectio est volitio boni. ⁊ illa dilectio dicit' dilectio affectiua seu optatiua. Illi⁹ autē dilectionis sūt plures effectus. vt elemosyna corꝑalis vel spūalis. ⁊ oꝑa bona alia. ⁊ exhibitio taliū effectuuz dicit' dilectio effectiua. Scd̄o rememorāduz q̄ bona nob̄ ⁊ ꝓximis desiderāda sūt triplicia. Quędā maxīa. vt btītudo. Alia media vt ꝟtutes. Tertia ĩfima vt corpori deseruiētia. ⁊ q̄b⁹ male vti possum⁹: vt scīa. honor. diuitię. ⁊ silia. C Tertio nō q̄ cū charitas ĩclinet ad diligēdū diuīsa bōa meliora ⁊ optīa q̄ ordo nccari⁹ ē ibi Vn̄ sup illo Cant. ij. Ordinauit ĩ me

charitatē. Ambro. dic. Ultor charitas ĩordinata ē. qđ ꝑmũ ē. ponũt tertiũ 7 qr tũ. peccat q̃ ꝓstere agit. Nã scire q̃d facias. 7 nescire ordinē faciēdi. nõ ē pfecte cognitiõis. Ordinis nãq̃ ignorãtia cõturbat meritor formã. Ordo igit diligẽdor ꝑm magistrũ in. iij. dis. xxix. put elicitur ex Aug. li. de doctrina christiana. Ambro. vbi pr. 7 Hiero. sup Eçech. cõsistit ĩ. xij. gradib. Nã ꝑmo oĩz debẽdns ē. primo affectiue sic sup oĩa vt diligat ꝓpter se tm̃. 7 alia oĩa diligãtur ꝓpter ipsũ relatiue in eũ ordinãdo ea 7 tã firmo amore ei quis inhęreat q̃ hõ potius vellet se 7 omnẽ creaturã nõ esse q̃ deũ nõ eẽ. 7 q̃ hõ ꝓpter nullã creaturã deliberate 7 scient faciat aliq̃d cõtra ꝓceptũ dei sibi dilecti. ĩ quo tm̃ debet caueri. ut habet ꝓcepto. iij. c. vij. R. Decũdo diligat sup oĩa cõplacẽter 7 delectatiue. sic q̃ nulli velit bonũ sicut deo. Tertio effectiue diligendus ē sup oĩa. Maxĩmi enĩ effectus exteriozis charitat sibi exhibẽdi sunt. puta bonor 7 reuerentia spẽalis cõformitas voluntatũ. obedientia. laus. gratiar actio. 7 similia. ꝑm illd ps. Laudate eũ ꝑm multitudinẽ magnitudinis ei. Ex q̃ patet q̃ bene sibi timere habẽt q̃ hoĩ interdũ reuerenti seruiunt q̃ deo. 7 ecõuerso timere habẽt ꝓsidentes talẽ honorẽ sibi fieri ꝓmittẽtes vt dicit glo. Hester. xiij. quã ob causaz Mardochẽ venerari noluit Aman malum. Decũdo gradu quilibet tenet seipsũ diligere quãtũ ad aĩam sibi bonũ volendo. put expositus est primo. c. plus affectiue. id est. extẽsiori affectu seu actu dilectiuo q̃ ꝑmo. qr tenet intẽsiori affectu 7 volitione sibĩ ipsi velle bonũ beatitudinis 7 ꝑtutũ 7 actuũ bonor q̃ cuiq̃ alteri hoĩ. 7 tenet se firmi diligere ad illa. ita q̃ minus possit auerti a dilectione sui q̃ cuiuscunq̃ alteri. post se. Ex q̃ patet q̃ nõ soluz bon hõ ex charitate. ĩmo malus debet ꝑm legẽ se pr diligere 7 intensius amore optatiuo q̃ primũ. saltẽ ordinato amore. qui scz est respectu ꝓdictor tripliciũ bonor. non tm̃ q̃diu ē mal debet se plus ꝑmo bono diligere cõplacẽter 7 delectatiue. qr non cõplacere ꝫ tristari debet de eo q̃ nũc est 7 desiderare q̃ fiat bon. 7 sibi hoc q̃ totius põt 7 diligenti q̃ cuicũq̃ alteri procurare. Quilibet etiã hõ tenet oẽs homines viatores diligere equalit. 7 sicut se ipsũ referendo equalitatẽ ad ꝑfectatẽ boni quod optat. quia quilibet tenet proximo cuilibet optare 7 velle eandẽ beatitudinem. id est. equalẽ beatitudinẽ. quã sibi optat. 7 eandẽ pfectionẽ virtutuz 7 gratiar. qr hõ ē diligere ꝑximũ tuũ sicut teipsũ. id est. ad idẽ bonũ ad qđ teipsũ: vt vult Aug. super illo Gal. vi. Operemur bonũ ad oẽs. Et apls dicit. i. Cor. vij. Volo oẽs hoĩes eẽ sicut me. id ē. ad tm̃ bonum. licet nõ tanto affectu teneat

Tertio gradu post seipsũ tenet quis inter oẽs maxime diligere intensiue pentes suos. qr quãto res diligibilis est ipsi diligenti magis cõiuncta. 7 quãto magis 7 prius diligebat ab ea. 7 quãto plura 7 maiora bñficia suscepit ab ipsa. tãto pr 7 intẽsius debet eã diligere. Sed pentes alicuius sunt huiusmodi. qr primo gradu cõiuncti dilectione ꝓueniẽtes natos 7 eis eẽ post deũ. nature 7 disciplinã tradiderunt. g̃ ꝛc. Sz diceres q̃d si pentes essent mali. nõne tunc ceteri minus ꝓpinqui vel etiã extranei boni eẽnt amore parentibus ꝓponendi. Rñ. q̃ cõplacenter 7 delectatiue debemus plus diligere meliorem. qr debemus plus complacere in bono suo adepto 7 in maiori bono plus q̃ in minori bono. Sz homo sic amore optatiuo 7 desideratiuo tenetur se plus diligere intensiue. etiam si malus sit. Ita etiam optatiue et desideratiue debet homo plus diligere parentes malos

q̄ alios viatores quoscunq; bonos. q; debet intensiori actu eis optare ⁊ desiderare vitā ęternam. ⁊ ut boni fiant. q̄ cuicūq; alteri viatori etiā meliori. Et debet etiā hō maxime ad hoc conari ⁊ cooperari ꝑm exigentiā statꝰ sui. vt boni fiant ⁊ charitatē acquirāt ⁊ in ea ꝓmaneāt. Nō autē debet approbare eoꝝ mala facta. quia hoc eēt eos odire. Quarto post parētes debet homo maxime diligere intensiue filios ⁊ filias. Quinto deinde fratres ⁊ sorores. Sexto cōsequēter plus ꝓpinquos q̄ minꝰ ꝓpinq̄s. Septimo domesticos plus q̄ extraneos. Octauo extraneos. Et hoc seruandū ē tam ꝑm ordinē charitatis infuse q̄ ꝑm ordinem rectū nature quē charitas non aufert. ꝫ ꝓcipit ⁊ regulat. Et notat Rich. in tertio dis. xxix. q intensio dilectionis attenditꝰ ꝑm ꝓpinquitatē ad deū quę ē bonitas ipsiꝰ diligibilis. potest ḡ dicit ipse: tanta eē bonitas extranei vl minꝰ cōiūcti. ⁊ tā pua bonitas ⁊ ꝓpinquitas mihi magis cōiūcti. vtpote quia nō attinet mihi nisi ī tertio vl quarto gradu. q ex maiori affectu debeo diligere extraneū magis bonū q̄ magis cōiunctū mihi ⁊ minus bonū. Hoc etiam innuit Ambrosiꝰ. cum dicit. q domestici boni sūt etiā malis filijs ꝓponendi. **Nono** debemus inimicos diligere vt bono nature eoꝝ bonū velimꝰ. ꝫ īquātum sunt inimici. id est. iniuste nobis nocere cupientes. nō debemus eos diligere Rō secundi. q; tūc pctm̄ amaremꝰ. Rō primi est. q; etiā sūt ꝓximi ꝑm illud ꝓcepti. Matth. v. Diligite inimicos vestros. bñfacite his q̄ oderunt vos. Ꝓ quo ꝑm Tho. notandū. q huiusmōi dilectio nature inimici pōt dupliciter cōsiderari. Uno mō in generali. ⁊ sic diligere inimicū est de necessitate salutis. vt cū quis ī generali diligit ꝓximos. ab illa generalitate inimicū nō excludat. alias peccaret mortaliter ꝓtra charitatē. Alio mō consideratꝰ dilectio ꝓximi in speciali ut scz q̄s in speciali moueatur motu dilectiōis actualis ad inimicū suū. ita q actualiter velit ⁊ optet sibi bonum illud nō est de necessitate ꝓcepti. Exemplū. q̄ cogitas de Socrate inimico. nō oportet q stati optes sibi bonū actualiter. Rō est. quia ꝓceptū de dilectione inimici ē affirmativum. ideo nō obligat ꝓ semp. ꝫ ꝓcepti ē ut nō odias eū. ⁊ ut nūq̄ velis ⁊ optes sibi mala intentione nocēdi. q; nō odire ꝓximū est ꝓceptum negatiuū. ideo obligat semp ⁊ ꝓ semper. Est tamen vt dicit Tho. de necessitate charitatis ꝑm ꝓparationez animi. ut scz homo habeat animū paratū ad hoc vt in singulari inimicū affectiue diliget si necessitas occurreret. ꝫ q absq; necessitatis articulo homo hoc actu impleat pfectionis est. ⁊ adhuc maioris pfectionis si amore elicito actu ferat dilectiue in inimicū cū affectu volendi sibi bonū. potissimę q̄n ūimicus actu offendit: vt christo in cruce accidit. De hac materia plenius dicet in ꝓcepto q̄n to de homicidio. Decimo ⁊ vndecimo ⁊ vltimo diligere debemus ex charitate corpora nostra ⁊ ꝓximoꝝ ex eis volēdo bonum. Sūt aūt corpis bona. cibus. potus. aer. gaudiū. tristicia. somnus. vigilia. abstinentia. ⁊ tam pspera q̄ aduersa. īquātum talia deseruiunt spiritui. Inquātum vero spiritū in virtutibꝫ impediūt. talia ⁊ similia nō sunt bona corporis ꝫ nociua q; dānat per talia ęternaliter. vel ad illud disponit. Itē quattuor dotes aię sunt optima corporis. q̄ sine labore vię nō acquirimꝰ. **Ex premissis** omnibꝫ conclusionē illā nota docto ꝓ cōmuniter. q ꝫuis quilibet omnes alios hoies ex ꝓcepto teneatur in genere diligere sicut ipsum. id est. ad ęquale bonum. nō tamē oportet ipsum in quēlibet specialiter ⁊ eq; liter affectū dilectionis dirigere. **Sed dubitat** cuz multę alię sint cōditiōes

F

quibus mẽbra christi inuicẽ cõiungunt̃ pręter tactas. vt relatio vxoris ad maritũ. filij ad pr̃em spũalẽ. sb̃diti ad p̃latũ. discipuli ad magistrũ. ⁊ dñi ad seruũ. ⁊ ecõuerso: Cur de his nõ fit mẽtio ꝑ Ambro? Rñdet Bonaueñ. dis. ij. i. iij. ꝙ oẽs reducunt̃ ad p̃fatas: ut prima. vxoris ad dilectionẽ sui. secũda ad dilectionẽ pr̃is carnalis dilectio pr̃is spũalis ⁊ pręlati similiter. Vltima duo ad dilectionẽ domesticoꝝ. Scdo dubitat̃. vtrũ pat̃ carnalis plus sit diligendus pr̃e spũali Rñ. ibidẽ Rich. i tertio qꝛ sic. ꝙ licet pr̃ spũalis magna det. nõ tñ ita vere est causa bñficij qd̃ impendit. cũ nõ det filio illud bñficiũ nisi ministerialit̃. Pat̃ autẽ carnalis dedit filio eẽ naturę. sic cã efficiens. ⁊ bñficiũ nutritiõis ⁊ doctrinę. honor tñ magnus debetur pr̃i spirituali ꝓpter statũ. beneficium ⁊ etiã ꝓpter subsidiũ. Tertio dubitat̃ an ꝯiugatus plꝰ teneat̃ diligere vxorem q̃ꝫ parẽtes. Rñ. ꝟm Tho. ꝙ vxor cõiũgit̃ viro ut vna caro. Matth. xix. Erunt duo i carne vna: ideo intensius diligit̃ vxor. ꝟ maior reuerentia est parentibꝫ exhibẽda rõne pr̃icipij. Vnde in quibusdã magis debet vir assistere parentibꝫ q̃ꝫ vxori. ꝟ quãtuꝫ ad vnionẽ carnalis copulę ⁊ cohabitationis. relictis oĩbus adhęrebit vxori. non simpliciter relictis oĩbus. qꝛ nõ his quę ad parentes ꝑtinẽt q̃bus etiã subueniẽdũ est. Quarto dubitat̃ an creaturas irrõnales licite diligere possimus. Rñ. Tho. in sũma. ꝙ nõ tanq̃ꝫ ad ea ad quę amicitia habeat̃. sed sicut bona q̃ alij volumus inquãtũ scꝫ ex charitate volumꝰ eas cõseruari ad honorẽ dei ⁊ vtilitatez hominũ. Et sic deus eas diligit. Et ꝟ potest. xij. gradus esse diligẽdi. Ex q̃ patet q̃ꝫ male faciũt q̃ canes. aues. equos. vestes. pecuniã. ⁊ huiusmodi plus q̃ꝫ aĩam vel corpus i se vel i alijs diligũt. Quo ad scdm ꝑncipale: cui magis sit bñfaciendũ? Rñ. Tho. i. iiij. dis. xvi. dicẽs. Et dicit phs. ix. Ethi. Illud facile nõ ẽ determinare ꝓpter multas diuersitates boni ⁊ necessarij. tamẽ hoc est tenenduꝫ. ꝙ semꝑ magis reddẽdũ ẽ debitũ q̃ꝫ beneficium ĩpendendũ. ut ipse dicit ibidẽ. nisi ex ꝑte altera assit maior bonitas vel necessitas. ⁊ iõ parentibꝫ ⁊ ꝓpinquis ⁊ benefactoribus ⁊ eis a quibꝫ spũalia accipit hõ magis debet elemosynã facere si indigeant. ⁊ cęteris paribꝫ. melioribꝫ magis ⁊ magis indigentibꝫ. Et sic ꝟm has tres cõditiones debẽt gradus in elemosynis p̃stitui. scꝫ ꝟm honestũ. necessariũ ⁊ debitũ: assignare autẽ i singul̃ qñ vnũ alteri eoꝝ p̃ferat̃ est impossibile. qꝛ singulares cõditiones quę attẽdendę sunt. infinitę sunt. ⁊ nõ cadũt sub arte. de his aũt vnctio docet ⁊ prudentiũ ꝯsiliũ. hęc Tho. Quo ad tertiũ principale quęrit̃. cum oẽs debeamꝰ diligere. an etiã peccatores debeamꝰ diligere? Rñ. Tho. ij. ij. q. xxiiij ⁊ magister in. iij. dis. xxix. In pctõribus duo sunt ꝯsiderãda scꝫ natura ⁊ culpa Scdm naturaꝫ quã a deo hñt capaces sunt beatitudinis. ⁊ iõ ꝟm naturã sunt ex charitate diligendi. ⁊ sic debemꝰ eos diligere scꝫ optando eis vitã ęternã. pęnitentiam de pctis. iusticiã. ⁊ alia bona ad vitã ęt̃nã ꝓmouẽtia. Sꝫ culpa eoꝝ deo ẽ ꝯria ⁊ ei displicet. ⁊ ẽ ĩpeditiua eoꝝ salutis: Et iõ ꝟm illã cõsiderationeꝫ sunt oẽs pctõres odiendi. ĩmo pat̃ ⁊ mater ⁊ filij ⁊ ꝓpinqui vt docet̃ Luc. xiiij. Iõ ps̃ Iniquos odio habui. Vñ Greg. i pastorali exponẽs illd̃ ps̃. Perfecto odio oderã illos. dicit: Inimicos dei perfecto odio odisse est. ⁊ ꝙ facti sunt a deo diligere. ⁊ ꝙ faciunt increpare. p̃uoꝝ mores p̃mere. vitę ꝓdesse. Et ꝟm Aug. i sermone quodã. Esto silis medico. medicꝰ enĩ odit egritudinẽ ⁊ vt liberet ęgrotũ febrẽ ꝑsequit̃. nolite amare vitia amicoꝝ vestroruꝫ si amatis amicos vestros.

Capitulum IIII

Porro nūc quarto vidē/dū ē de dilectiōe primi prout cadit sub cōsilio de q̄ tractan/da sunt tria fm tria p quę dilectio pri/
A mi ad pfectionē tendit. Primo de ex/tensione dilectiōis fraternę. Secūdo de intensione ei⁹. Tertio de efficacia seu ef/fectu eius q̄ oīa ponit sāctus Tho. li. de pfectione spūalis vitę. c. xiiij. xv. 7 xvi. Quātū igitur ad primū sciendū q̄ in extensione dilectiōis primi ē triplex gra/dus. Sunt enī quidā q̄ aliquos hō/mines diligūt vel ppter beneficia impēsa vel ppter naturalis cognatiōis vinculū aut ciuilis amicitię. Et iste dilectionis gradus terminis ciuilis amicitię coarta/tur. Vnde dñs dicit Matth. v. Si di/ligitis eos qui vos diligunt quā merce/dē habebitis? nōne 7 publicani hoc faciūt? Et si salutaueritis fratres vestros tātuz quid amplius facitis nonne 7 ethnici hoc faciunt? Sunt alii qui dilectiōis affe/ctū etiā ad extraneos extendūt dum tm in eis nō inueniat aliquid qđ eis aduer/set. Et hic quidē dilectionis gradus q̄/dāmodo sub naturę limitib⁹ coartatur. Omnis enī hō naturaliter est oīs homīs amicus qđ ostendit quia aliū errantem in via dirigit 7 a cāu subleuat hoc qz natu/raliter seipsū magis q̄z aliū hominē dili/git ex eadē radice pcedit ut aliq̄s diliga/tur 7 eius cōtrariū odio habeat iō cōse/ques ē ut infra naturalis dilectiōis limi/tes inimico⁹ dilectio nō cōpbendatur.
B Tertius aūt dilectionis gradus ē ut dilectio primi etiā ad inimicos extenda/tur quē quidē dilectiōis gradū dñs do/cet Matth. v. dicēs: Diligite inimicos vros benefacite his qui oderūt vos 7 ī hoc pfectionē dilectionis demōstrat esse Vñ cōcludit subdēs: Estote q̄ perfecti sicut 7 pr̄ vester pfectus est. Quādo au/tē inimici dilectio sit necessaria nō ꝑsul/ta soluz in p̄cedenti capitulo patuit. Q/aūt dilectio inimici sit sūma patet quia in dilectionib⁹ alijs ad diligēdū mouet aliqđ aliud bonū puta vel beneficiū ex/hibitū vel cōmunio sanguinis vel vni/tas charitatis aut aliqđ huiusmodi. hoc ad diligendū inimicos nihil mouere po/test nisi solus deus. Diligunt enī in quā/tum sūt dei quasi ad eius imaginē facti/7 ipsius capaces. 7 quia deū omnib⁹ alijs bonis charitas ꝑfert nō cōsiderat certū boni detrimētū qđ ab hostib⁹ patit ad hoc q̄ eos odiat hoc magis cōsiderat diminuz bonū si eos diligat. Vñ quāto pfectio viget in hoīe charitas dei tāto facilius anim⁹ hoīs flectit ut diligat inimicuz hoc de Tho. Quo ad secūdū sciendum q̄ C
scdo pfectio dilectionis primi cōsidera/tur fm intensionē amoris. Manifestum ē enī q̄ quāto aliq̄d intensius amat tan/to facilius alia ppter ipsū cōtēnunt. Ex/his ergo quę hō ppter dilectionez primi dimittit vel cōtēnit cōsiderari pōt an sit pfecta dilectio primi: huiusmodi dile/ctionis primi triplex gradus inuenitur. Sunt enī aliqui qui bona exteriora con/temnunt ppter dilectionē primoꝝ dum ea vel pticulariter primis adminiſtrant vel totaliter oīa necessitatib⁹ erogāt p/rimoꝝ. Quod videt apls tangere cū di/cit: Si tradidero in cibos pauperum oēs facultates meas. Et Cant. viij. dicitur. Si dederit hō omnē substantiā domus sue p dilectione quasi nihil despiciet eā. Vñ 7 dñs hoc cōprendere videt cū dicit Matth. xix. Si vis pfectus eē: vade et vende oīa que habes 7 da pauperib⁹ 7 ve/ni seqre me. Vbi oīuz bonoꝝ exterioꝝ ab/dicationē ad duo videt ordinare scz ad dilectionē primi cū dic: Da pauperi/bus. Et ad dilectionem dei cū dic: Se/qre me. Ad idē etiā ptinet si quis vānū ī exterioribus reb⁹ pati nō recusset propter

dilectionē dei ⁊ ꝓximi. Vñ apl's cōmen
dat q̄sdā dicēs Heb. x Rapinā bonoꝝ
vr̄oꝝ cū gaudio suscepistis. Et Prou.
xij. Qui negligit dānū ꝓpter amicum iu-
stus ē. Ab hoc enī dilectiōis gradu de-
ficiunt. qui de bonis q̄ habēt ꝓximis ne-
cessitatē habentib⁹ subuenire nō curant
Vñ. j. Joh. iij. Qui habuerit substan
tiam mūdi huius ⁊ viderit fratrē suū ne
cessitatē habētem ⁊ clauserit viscera sua
ab eo. quomodo charitas dei manet in
D eo? Secūdus aūt gradus dilectio-
est. ut aliquis corpus suū laborib⁹ expo
nat ꝓpter ꝓximoꝝ amorē. Cuius rei exē-
plū apl's in se ostendit dicēs. ij. Thessal.
iij. In labore ⁊ fatigatione nocte ⁊ die
operantes ne quē vr̄m grauaremus. Ad
idē refert. si quis tribulationes ⁊ persecu
tiones ꝓpter ꝓximoꝝ amorē pati nō re-
cuset. Vñ apl's. ij. Cor. j. Siue tribula
mur ꝓ vr̄a exhortatione ⁊ salute. Et. ij.
Timoth. ij. dicit. Laboro vsq̄ ad vin-
cula. quasi male opans. ꝫ verbū dei nō
est alligatū. iō oīa sustineo ꝓpter electos
ut ⁊ ipsi salutē cōsequant. Ab h̄ autem
gradu deficiūt q̄ de delitijs nihil omitte
rent. aut aliquid incōmodi sustinerēt ꝓ
alioꝝ amore. Cōtra quos dicit Amos.
vi. Vę qui dormitis in lectis eburneis ⁊
lasciuitis ī stratis vestris. qui comeditis
agnū de grege ⁊ vitulos de medio armē
ti. qui canitis ad vocez psalterij. sic Da-
uid putauerūt se habere vasa cantici bi-
bentes ī phialis vinū. ⁊ optimo vnguen
to delibuti. ⁊ nihil patiebant sup cōtriti
one Joseph. Et Eçech. xiij. dicit. Non
ascendistis ex aduerso neq̄ opposuistis
E vos muꝝ ꝓ domo isrl. ut staretis in p̄lio
in die dñi. Tertius aūt gradus dile
ctiōis ē. ut aliq̄s aīaz suā ꝓ fratrib⁹ suis
ponat. j. Joh. iij. In hoc cognouimus
charitatē dei. qm̄ ille ꝓ nobis aīam suā
posuit. ⁊ nos debemus pro fratrib⁹ aīas
nr̄as ponere. Vltra hunc aūt gradū di-
lectionis intendi nō pōt. Vñ Joh. xv.
Maiorē hac dilectionē nemo habet vt
aīaz suā ponat quis ꝓ amicis suis. Vñ
in hoc ꝑfectio fraternę dilectionis cōsti-
tuit. tñ aīam. id est. vitā corporalem. nō
vitā aīę. quę deus ē. quę aufert ꝑ pecca-
tū mortale. ponere ꝓ ꝓximoꝝ salute ca-
dit sub necessitate p̄cepti in articulo ne-
cessitatis. puta si quis videret aliquē ab
infidelib⁹ seduci. deberet se mortis ꝑicu-
lo exponere. ut eū a seductione liberaret
Sed ut aliquis extra hos casus necessi-
tatis ꝓ salute alioꝝ mortis ꝑiculo se ex-
ponat. pertinet ad perfectionē iusticię vl'
cōsilij. Cuius exēplum ab apostolo acci
pere possum⁹. qui dicit. ij. Cor. xij. Ego
aūt libentissime impēdaz ⁊ sup impēdar
ipse ꝓ aīabus vestris. Glo. Perfecta
charitas ē. ut quis ꝑatus sit ꝓ fratribus
mori. Habet aūt quandā similitudinē
mortis cōditio seruitutis quę mors ciui-
lis dicitur. iō ad eandē ꝑfectionē dilecti
onis ꝑtinere videt. q̄ aliq̄s seipsū serui-
tuti subijciat ꝓpter ꝓximi amorē. ⁊ q̄ se
mortis ꝑiculo exponat. licet hoc ꝑfecti⁹
videat eē. quia hoīes naturaliter magis
mortez refugiunt. oīa Tho. Quo ad F
tertiū cōsiderat etiā fraternę dilectionis
ꝑfectio ex effectu. Quanto enī maiora
bona ꝓximis īpendim⁹. tanto perfectior
dilectio eē videt. Sūt aūt circa h̄ etiā
tres gradus cōsiderandi. Sūt enī q̄daz
q̄ ꝓximis obsequūtur in corꝑalib⁹ boīs:
puta qui vestiūt nudos. pascūt fameli-
cos. ⁊ alia opa misericordię huiusmodi
infirmis ministrant. quę sibi dñs repu-
tat exhiberi. ut patet Matth. xxv. Se-
cundo sunt aliqui qui bona spūalia lar-
giunt quę tñ nō excedunt ꝯditionē hu-
manā. Sicut q̄ docet ignorantē. cōsulit
dubitanti ⁊ reuocat errantem. De q̄ cō-
mēdat Job. iiij. Ecce docuisti plurimos
⁊ manus lassas roborasti. vacillātes fir-
mauerūt sermones tui. ⁊ genua tremētia

B confortasti. Tertio sunt etiã alij q̃ dona spiritualia ⁊ dona supra naturã ⁊ rationem excedentia ꝓximis largiunt. scz doctrinã diuinoꝝ. manuductionem ad deũ. ⁊ spiritualium sacramentoꝝ cõmunicationẽ De his donis facit mentiõez aplus Gal. iij. dicens. Qui tribuit nob spiritum ⁊ operat virtutes in nobis. Et j. Thessal. ij. Cũ accepistis a nobis verbum auditus dei. accepistis illud. nõ sic verbũ hominũ ꝫ sicut ẽ vere verbũ dei. Huiusmodi igit bonoꝝ collatio ad singularẽ quandã perfectionẽ ꝑtinet fraternę dilectionis. qꝛ ꝑ hęc bona hõ vltimo fini cõiungit. in quo sũma hoĩs ꝑfectio cõsistit. Perfectio hęc ostenditur Job xxxvij. vbi dicit. Nunq̃d nosti semitas nubiũ magnas. ⁊ sciẽtias ꝑfectas. Per nubes aũt ꝟm beatũ Aug. sancti ꝑdicatores intelligunt. Habent ille nubes semitas subtilissimas scz ꝑdicationis vias ⁊ perfectas scientias. dum se suis meritis nihil esse sciunt. quia ea q̃ ꝓximis ĩpendunt supra istos existunt. Addit autẽ ad hanc ꝑfectionẽ si huiusmodi spũalia bona nõ vni tantũ vel duob sed toti multitudini exhibẽtur. qꝛ ꝟm ph̃m bonum gentis perfectius est ⁊ diuin⁹ q̃ꝫ bonum vnius. hęc omnia Tho.

Capitulum V

Q Uartuz pręceptum qđ primo loco sb ꝑcepto dilectionis ꝓximi ꝯtinetur Exo. xx. sic A ponitur. Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuã ut sis longęuus sup terrã. Vbi notandũ primo q̃ ꝑter pr̃em nostrũ quem quotidie inuocamus in or̃one dñica adhuc triplices sunt pr̃es. quos honorare debemus. Primo carnales hic. Secundo spirituales ꝑlati. de q̃ꝝ numero fuit apl's dicens. j. Cor. iiij Ego ꝑ euãgeliũ genui vos. Tertio ptãtes tꝑales seu dñi

Uñ serui Naaman. iiij. Reg. v. ei dixerunt. Pat si rem grandẽ dixisset ꝓpheta certe facere debueras. De ꝑmis ꝑentib ꝑmo tria sunt notãda. Primo quibus motiuis filij parentes debẽt honorare. Secũdo quib modis honorẽ debẽt eis exhibere. Tertio quotupl'r ꝯtra ꝑceptũ hoc contingat peccare. Quãtũ ad ꝑmũ Q̃ stricte h̃ mandatũ sit seruãdũ docet ꝑmo violantiũ dira maledictio Nã Gen. ix. Cham deridẽs pr̃is sui verẽda in semine suo maledict⁹ ẽ. Gen. xlix. Rubẽ licet eẽt ꝑmogenit⁹ Jacob cũ benedictur⁹ alijs isti dixit: Nõ crescas. qꝛ ascẽdisti cubile pr̃is tui. Esau venator ⁊ parũ in tabernaculis inhabitans bñdictionẽ primogeniturę perdidit. quã Jacob obediens inuenit. Gen. xxv. ⁊ xxvij. Secundo idẽ suadet vitę filioꝝ abbrauiatio. Nã Deut. xxi. Si genuerit hõ filiũ cõtumacẽ ⁊ ꝓteruũ q̃ nõ audiat pr̃is vel mr̃is impium apprehẽdẽt eũ ⁊ ducẽt ad seniores ciuitatis illius ⁊ ibi accusabunt eũ de comessationib luxurijs ⁊ cõuiuijs ⁊ lapidabit eũ oĩs ꝓplus: snĩa ẽ ibidem. Sic duo filij Heli correpti a patre nec emẽdati fortes vna die occisi sũt ĩ bello capta arca. j Reg. iiij. Tertio idẽ suadet mltiplex natoꝝ bñdictio. Nã h ĩ ꝑcepto illo spẽaliter longitudo viuendi ĩ ꝑmiuz ꝓmittit. supple. si filio valet ad salutem. vel ad cõmodũ mai⁹. Si enĩ nõ ad hoc valeret diu viuere plaga eẽt diu viuere. nõ ꝑmium. qꝛ diu in pctis viuentes peius dannant. Et ꝑ oppositu diu bene viuere beneficiũ dei magnũ ẽ. Sic Sem fili⁹ Noe qui patrẽ honorauerat qui Sem videt fuisse ꝟm multos Melchisedech rex salem. quẽ cõstat diutissime vixisse. videlicet annis plusq̃ꝫ sexcentis. ex Gen. xi. Qđ etiã patet ĩ bñdictionib Joseph. quẽ pater omnib filijs ꝑ dilexit. eo q̃ obediens fuerat ĩ arduis. vt patuit in exitu vltimo ad pascua versus

fratres. Hic inquã Joseph quãtã materiã patiẽtię castitatis · quãtã potẽtiaz adeptus sit · ⁊ semẽ ei⁹ patet. Geñ. xxxvij
D xxxix. xli. ⁊. xlij. multiplr. Quarto idẽ docet filioꝝ iudęoꝝ ⁊ erga ꝑentes pia bonoꝝ ꝓuisio aut humiliatio. Nam Dauid Saul diu in ꝑsecutione mansurus in eiusdẽ ꝑncipio sollicite matrẽ ⁊ patrẽ commẽdauit regi Moab. j. Reg. xxij. Rechabite cũ liberis ad iussum pr̃is eorũ Jonadab ĩꝑpetuũ nõ biberunt vinũ domũ nõ ędificauerunt · semẽtẽ nõ serebant · vineã nõ plantauerũt · ⁊ solũ in tabernaculis manserunt · nisi in necessitate guerraꝝ. Hiere. xxxv Idcirco ꝑ cunctis israelitis laudant̃ a deo · Sic etiã ꝑfectionis exẽplar Jesus erat subdit⁹ illis · s. ꝑentibus: Et in mortis agonia de mr̃e sollicitus virginẽ virgini commẽdauit.
E Joh. xix. Quinto idẽ docet paganorũ multiplex eruditio · vt docet Valeri⁹ li. v. ꝑ plura exempla. Nã filia quędam cui⁹ mat̃ incarcerata ⁊ famę necãda iudicis consensu obtinuit vt mr̃em visitaret ꝑ custodes tñ prius q̃sita ne alimẽta afferret · quę filia mr̃em diu lactãs · tandez ꝑ custodes explorata est matrẽ alere · qđ cũ iudex ꝑcepisset vitę matrẽ filię donauit · ĩ pietatis munus ⁊ locus cõsecratus dijs a ꝓplo: vt alij scribunt. Itẽ ibidem Valeri⁹ dicit de Coraliano romano q̃ cũ a romanis ꝓscriptus rex alioꝝ factus eẽt · ⁊ romanis nullaten⁹ nec p̃cio nec dotibus recõciliari valeret · veniente ad euz de roma mr̃e statĩ a filio obtinuit romanis pacẽ. Itẽ ibidez de filio Cręsi regis refert · ꝙ cũ filius eius mutus videret ab alio quodã pr̃ez debere occidi · nec lĩgua nec viribꝫ hunc pr̃em eẽ demõstrare posset · ĩ pietatis munus lingua eius soluta
F ẽ ⁊ locutus est hunc pr̃ez · ⁊ alia clare eloquens in multoꝝ stuporẽ. Sexto idẽ suadẽt creaturę irrõnales cęli aues. Nã vt dicit Ambro · exameron. v. ciconię pię aues parentes senes nudatos plumis tegunt · fouẽt alis ⁊ nutriũt alimentis. Et ibidẽ dicit̃ · ꝙ admiranda est cornid clementia. Nã cũ ꝑentes ꝑ longęuam senectutẽ plumaꝝ tegmine ⁊ alaꝝ regimine minorari cõtingit · cornices iunioros ꝓprijs pẽnis eos fouẽt · ⁊ collecto cibo pascunt · quando etiã parentes eoruz senescunt · eos fultro alaꝝ suaꝝ subleuant et ad volandũ exercẽt · ut in pristinos vsus mẽbra dissueta reuocẽt ⁊ reducãt · vt dic̃ Bartho · in de ꝓprietatibꝫ reꝝ. Et soluz vt historiographi ponũt: vultures ꝑentes famę ꝑire sinũt · Et vt refert Guilh. de apibꝫ ꝑte. ij. Apes iuniores nõ ĩ opetm̃ · ꝫ etiã in fętu quoqꝫ iuuant matres.
Septimo illud docẽt insensibiliũ exempla. Vñ Pe. Raueñ. Tolle radiuz a sole ⁊ nõ lucet · riuũ a fonte ⁊ desiccat̃. ramũ ab arbore ⁊ arescet · mẽbꝝ a corpe ⁊ putrescet. Sic sepa filiũ a deuotiõe paterna · ⁊ iã nõ ẽ filius · ꝫ collega istorũ de q̃bus dicit̃: Vos a pr̃e diabolo estis · et opa pr̃is vr̃is multa ꝑficere. Quo ad secũdũ ꝑncipale notandũ ꝟm Tho. ij. ij. q. cxxij. Licet in h̃ ꝑcepto exprimat̃ solũ honoratio ꝑentũ · ĩ illa tñ honoratione intelligit̃ mãdari sustẽtatio eoꝝ · ⁊ q̃cq̃d aliud a suis liberis ipsis debitũ ẽ. Sic ĩterp̃tat̃ christ⁹ Matth. xv. Et sup illo Eph. vi. Honora pr̃ez tuũ ⁊ mr̃ez tuã · dicit glo. Jubemur ꝑntes honorare · id ẽ obsequiũ pietatis ⁊ reuerentiã exhibere · ac necessaria ministrare. Cõsistit aũt reuerentia exhibenda ꝑentibus ꝟm Alex. de hal. in trib⁹. Primo ĩ affectu · vt liberi ꝑentes ament · eis bona optent · pro eis orent · ⁊ exinde timeant eos ac reuereant̃ ⁊ offensam eorũ caueãt ꝓpter potestatez quã a deo in filios habẽt · quoꝝ sũt ꝑncipia post deũ. Scđo cõsistit in signo exteriori ⁊ reuerentia · q̃ fit assurgẽdo · sup̃ se locando · verbũ porrigendo loquẽdi · ⁊ similibus. Tertio cõsistit in effectu · ut

eis obediãt in omnib⁹ · saltẽ q̃ ꝑtinẽt ad
vtilitatẽ ⁊ necessitatẽ rei familiar⁹ · ⁊ q̃ ꝑ-
tinent ad bonos mores · quę saluti sunt
necessaria. ſm illud Eph. vi. Obedite fi-
lij ꝑentib⁹ vestris in dño · id est · ſm iusti-
ciaꝫ ⁊ fidẽ dñi dei. Et Col. iij. Filij obe-
dite ꝑentib⁹ vr̃is ĩ oĩb⁹ · i · vt pri⁹ expositũ ẽ. Quarto cõsistit in sustentatiõe eo-
rũ fienda ꝑ tria · verbo ꝑ cõsolatiões · fa-
cto ꝑ ministeria corꝑalia vbi op⁹ ẽ ⁊ do
no tẽporali. Q̃ iustũ enĩ ẽ ꝙ parẽtes pu-
eros debiles nutriant · tam dignũ est vt
filij fortes ꝑentes debiles iuuẽt. **Dubi**
tatur circa h̃ primo : vtꝝ homo magis
debeat diligere pr̃em q̃ꝫ matrẽ. Hãc q̃-
stionẽ mouet Seneca · li. declamationũ
videlicet an filius poti⁹ teneat alere pa-
trẽ q̃ꝫ matrẽ · sb̃ hoc casu. Quidã pater
a piratis captus ad filiũ mittit ꝑ auxilio
habẽdo · ſ mr̃e cęca domi manẽs nec ha
bẽs aliud auxiliũ q̃ꝫ filiũ eũ ꝑcipit mane-
re · eo ꝙ vtrũqꝫ iuuare nõ posset · quẽ er-
go iuuabit filius. Seneca fortiter ãbas
ꝑtes roborat · ſ nõ soluit. Legistę tamẽ
rñdẽt Instit. d̃ pr̃ia ptãte in glo · ꝙ citi⁹
habeat pr̃em alere · qꝛ ex legis ꝑsumptio-
ne ut cõmuniter plus filius sperat habe-
re a patre. Et Tho. ij. ij. q. xxvi. ar. x. dic̃
ꝙ magis tenet diligere pr̃em · qꝛ dic̃ bea
tus Hiero. sup Eçech · ꝙ post deũ om-
niũ pr̃em diligendus est pater · ⁊ postea
addit de matre. **Ubi notandũ** ꝙ in
istis cõꝑationib⁹ vt quidaꝫ dicũt · quos
Tho. nõ reprobat · h̃ qd̃ hic dicit ĩtelli-
gendũ ẽ ꝑ se · ut videlicet intelligatur eẽ
q̃stio de pr̃e in quantũ pat ẽ: an sit plus
diligendus matre inquãtũ mr̃ ẽ. Põt
enim · subdit Tho. ĩ omnib⁹ huiusmodi
tãta esse distantia virtutis ⁊ malicię ut
amicitia soluat vl minuat · vt dicit ph̃s
viij. Eth. Et iõ · Ambro. dic̃ ꝙ boni do-
mestici sunt malis filijs pręponẽdi · ſ per
se loquẽdo pater magis diligendus ẽ q̃ꝫ
mater. Amant enĩ pater ⁊ mat vt princi-
pia quędã naturalis originis · pater aũt
habet excellentiorẽ principij rõnẽ q̃ꝫ mr̃
qꝛ pater ẽ ꝑncipiũ ꝑ modũ agentis · mat
aũt per modũ patient⁹ ⁊ materię · ⁊ iõ pr̃
ꝑ se loquẽdo ẽ magis diligẽdus. Tñ h̃
spẽs amicitię de qua nunc loquimur est
amicitia q̃ debet pr̃i ⁊ mr̃i ſm generatio
nis rõneꝫ. Est enĩ alia spẽs amicitię qua
diligimus amantẽ. Alia q̃ generantem
Prima spẽ possum⁹ plus diligere vnuꝫ
secũda specie aliũ. Nã matres naturalit
plus diligũt filios q̃ꝫ pr̃es ꝓpter tres ra-
tiones. Primo qꝛ plus laborãt ĩ eorum
generatione. Vñ ponunt ibi magis de
suo. Secũdo qꝛ magis sciunt ꝙ sũt sui fi
lij q̃ꝫ pr̃es. Tertio qꝛ statim natos secuꝫ
tenent ⁊ nutriunt · nõ aũt patres · sicut et
cõsanguineos cũ quib⁹ magis nutriti su
mus vel cõuersati ampli⁹ diligimus · qꝛ
amicitię naturali adiungit amicitia so-
cialis · ⁊ hoc totum redit ad hoc ꝙ plus
ponit mat d̃ suo ĩ filio q̃ꝫ pat. ſ plus de
eo qd̃ filius ẽ ponit a pr̃e q̃ꝫ a mr̃e · quia
pater dat virtutẽ formatiuã q̃ ẽ disposi
tio ad nobilissimã aĩę rõnalis formã · mr̃
vero materiã · ⁊ iõ naturalit h̃ plus pa-
trẽ diligit ⁊ ꝯsãguineos ex ꝑte pr̃is. hęc
de Tho. **Dubitatur** secũdo an filij ⁊
filię in reuocatione votoꝝ a parentibus
attẽptat⁹ debeãt obedire. Rñ. ſm Tho.
ij. ij. q. lxxxviij. ꝙ filij ⁊ filię sub ꝑentum
vel tutoꝝ degentes tutela sunt in statu
triplici. Quidã qui nõdũ habent vsum
rõnis · ⁊ tales quãtũcũqꝫ annosi nõ pos-
sunt aliquid vouere · qꝛ nõ pñt delibera
re. Alij sunt qui ante annos pubertat⁹ · i ·
masculi ante decimũquartũ ãnũ · fęmel-
lę ante duodecimũ attigerũt vsũ rõnis ·
Et tales pñt quãtũ in ipsis ẽ vouere si-
ne peccato · ſ votũ eoꝝ põt irritari ꝑ pa-
rentes quoꝝ cure remanẽt adhuc subie-
cti · quę reuocatio etiã sine pctõ fieri põt
a ꝑentib⁹ vl tutorib⁹. Rõ quare nati vo
uẽtes nõ peccãt · qꝛ ĩplicite subintelligit

si parentes cõsenserint. Rõ quare parẽtes reuocando non peccant·quia vtunt iure suo. Quantũcũqz tñ ꝓfati filij ante annos pubertatis sint doli capaces·non possunt obligari voto solẽni religionis ꝓpter ecclesię statutũ qđ respicit id qđ in pluribus accidit. Tertio sunt qui vouẽt post annos pubertatis·z tales si sunt liberę cõditionis quãtũ ad ea quę sũt suę potestatis z suę personę·pñt se obligare voto religionis vel simplici vel solenni sine voluntate parentũ. Et eadẽ rõ ẽ de alijs votis·z cõtrahere possunt·nõ sunt aũt suę potestatis tales semp quo ad dispensationẽ domesticã; Idcirco nõ possunt aliquid vouere qđ sit ratũ sine consensu patris. Dubitaꝫ tertio an filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantũ ad oĩa? Rñ. Tho. quodli. ij. q. v. ar. j. qꝫ nõ. ß in quibusdã. Naz cũ obedientia ꝑlato debeaꝫ. ad illa se extendit debitũ obedientię ad quę se extẽdit iurisdictionis. Habet aũt paꝫ carnalis iurisdictionis in filiũ. Primo quidẽ quãtũ ad domesticã cõseruationẽ. Sic enĩ est paterfamilias in domo·sicut rex ĩ regno Uñ sicuti subditi regis tenenꝫ obedire regi in his q̃ ꝓtinent ad gubernationem regni·ita etiã filij z alij domestici tenenꝫ obedire patrifamilias in his quę ꝓtinẽt ad dispensationẽ dom⁹. Secũdo quãtũ ad morũ disciplinã. Uñ aplus dicit Heb. xij. Patres quidẽ carnis nostrę habuimus eruditores z obtẽperabam⁹ eis. Debet enĩ pater filio etiã disciplinã vt pbs dicit. Jn his ergo tenetꝫ obedire filius patri carnali·z nõ in alijs. Uñ illud Col. iij. Filij obedite parẽtibꝫ vr̃is quo ad oĩa·intelligitꝫ oĩa ad q̃ se ius ꝑlationis extendit·iõ etiã nõ exhibet irreuerentiã parentibus qui eis non obedit in his in q̃bus eis obedire non tenetur.

R. Quo ad tertiũ ꝓncipale patet ex prędmissis qꝫ multipliciter nati peccant contra hoc prędceptum in parentes. Primo qui parentes irridentꝫ pauperes aut debiles· Terreat hos maledictio Cham Gen. ix. Secundo quidam parẽtes duris verbis contristantꝫ·contra apostolũ dicentem. j. Timoth. v. Seniorẽ ne increpaueris·sed obsecra ut patrem·iuniores vt fratres·anus vt matres·iuuenculas ut sorores in omni castitate. Tertio alij parentibus maledicunt· cõtra illud Exo. xxi. Qui maledixerit patri z matri morte moriaꝫ. Et Prou. xx. Qui male dixerit patri vel matri extinguetur lumẽ eius in medijs tenebris·z moriet in peccatis suis ꝛc. Quarto qui mortẽ parentum suoꝝ optãt ex eoꝝ odio aut appetitu honoris vel hereditatis. Uñ Prou. xix Qui affligit patrẽ erit ignominiosus z infelix. Quinto qui parentibꝫ pauperibꝫ vel indigentibꝫ nõ ministrãt ꝓposse·contra illud Eccl. iij· Fili suscipe senectã patris tui z si defecerit sensus ei⁹ p sapiẽtiã vl̃ patiẽtiã·supple·veniã da illi· Sexto qui nõ obediũt·ß ꝓterue recalcitrant in his videlicet q̃ ꝓtinẽt ad prĩs imperium qui iubentꝫ lapidari·vbi supꝝ. Septimo q̀ manus violẽtas in eos iniecerĩt. Contra quos Exo. xxi. Qui percusserit patrez vl̃ matrẽ morte moriaꝫ. Octauo q̀ parẽtibus defunctis p suffragia nõ subueniunt. ꝓtra quos Prou. xix· Qui affligit patrẽ erit ignominiosus z ĩfelix. Dubitaꝫ primo·quare huic ꝓcepto addit promissio q̃mij plus qz alteri mãdato? Rñ. ẽm Alex. de hal. ĩ suo tertio z alios· Primo ut ad sustentationẽ ꝑentũ allicerentꝫ filij ex prędmio·quẽadmodũ parentes alliciuntur ad nutritionem filiorum ex natura·Secũdo qz ꝓgruũ ẽ vt vitã ꝓtelãtes ĩ pentibus filij tales etiã recipiãt longitudinem vitę in seipsis. Tertio qz prędcepta dantur de eis ad q̃ ĩ quibusdã hõ non inclinatur aut modicum; Sed ad subueniendum filijs parẽtes inclinantur

multũ ⁊ econuerso modicũ: ideo necesse fuit mandari · sicut videmus etiã ꝙ trũcus prouidet ramis · nõ rami trũco: Corpus mẽbris nõ mẽbra oĩa corpi: Sol radio · nõ radius soli. Fons riuo nõ riuus fonti. Dubitat̃ secundo · vtꝝ aliquis p̃cepto patris possit ꝯpelli ad matrimoniũ ꝯtrahendũ. Rñ. Tho. iiij. scrip. dis. xxix. ar. vlt. Cũ in matrimonio sit q̃daꝫ seruitus ꝑpetua · pater nõ põt cogere filium ad mr̃imoniũ ꝑ pręceptũ · cum sit libere cõditionis · ꝫ potest euꝫ inducere ex rõnabili cã · ⁊ tũc sicut se habet filius ad cãm illã · ita se habet filius ad p̃ceptũ patris · ut si rõ illa cogat de necessitate vl'd honestate · ⁊ p̃ceptũ similiter cogat · alias non · hęc Tho. Dubitat̃ tertio vtrum inuitis parentibꝫ filius possit intrare religionẽ. Rñ. Tho. qd̃li. ix. q. v. ar. p̊. Distinguendũ ẽ · qꝛ aut iste qui habet ꝓpositũ intrandi religionẽ videt se in sęculo nõ posse viuere sine pctõ mortali vel nõ defacili. Si timet sibi de periculo peccati mortalis · cũ magis teneat̃ saluti animę suę prouidere q̃ꝫ corporali necessitati ꝑentũ · nõ tenet̃ in sęculo remanere. Si autem videt se posse in sęculo cõuersari absqꝫ peccato: Adhuc distinguendũ est qꝛ aut sine eius obsequio parentes nullo modo viuere pñt · ⁊ sic tenet̃ eis seruire · ⁊ alia opa ꝑfectionis p̃termittere · ⁊ peccaret eos dimittẽs. Si vero sine eius obsequio pñt ꝑentes aliqualiter viuere · non aũt honorifice · non propter hoc tenetur opa ꝑfectionis dimittere · secus aũt ẽ in illo qui iã religionẽ intrauit · quia cũ iaꝫ sit mortuus mundo ꝓpter ꝓfessionẽ · solutus ẽ a lege qua in mũdanis obseq̃ijs ꝑentibus tenebat̃ · ꝫm doctrinam Apli Ro. vij. In illis aũt spũalibꝫ · puta orationibꝫ ⁊ huiusmodi · eis tenet̃ seruire. Et hoc qd̃ dictũ ẽ de ĩtroitu religionis · potest dici etiã de obseruantia virginitatis ⁊ de alijs operibus perfectionis. ꝫ Tho.

Dubitat̃ q̃rto vtꝝ ille cuius pater nõ potest sustentari a filio nisi contrahẽdo accipiat dotẽ vnde patrẽ nutrire possit teneatur cõtrahere ut patrem sustẽtet? Rñ. Tho. eodẽ ar. Casus ꝓposit⁹ non videt̃ de facili possibilis. Vix enĩ cõtingere põt · quin quis parentes sustentare possit absqꝫ matrimonij cõtractu · saltẽ manibus opando ⁊ mendicãdo: Si tñ hoc cõtingeret esset idẽ iudiciũ de virginitate seruãda ĩ isto articulo ⁊ de alijs ꝑfectionis operib⁹ · sicut est de introitu religionis · ut prius dictũ est · hęc Tho.

Capitulum · VI ·

De honore secũdo patri videlicet spirituali exhibendo videnda sunt tria · Primo videbitur q̃ꝫ strictę mãdatũ sit p̃latis spiritualibus obedire. Secũdo in quibus sint ⁊ qualiter honorandi. Tertio quot modis circa eos ꝫ p̃ceptũ non seruetur. Quantũ ad primũ notãdũ ꝙ pater spũalis est quicunqꝫ p̃latus regẽs in spiritualibus aliquẽ · quẽ doctrina euangelica generauit · vel habet nutrire p̃sertiꝫ si eucharistię sacramentũ vel alia sibi ministrat spũalia · ut sunt papa · ep̃us · plebanus · ⁊ vicẽ eoꝝ gerentes · cõfessores · p̃dicatores · abbatissę · priorissę. Vñ apls j. Cor. iiij. Ego ꝑ euãgeliũ genui vos. De his intelligit̃ illud mandatum apli. Obedite p̃positis vestris ⁊ subiacete eis ipsi enĩ ꝑuigilãt quasi rõneꝫ ꝓ animabꝫ vr̃is reddituri vt cũ gaudio hoc faciant nõ gementes. De his christus ait Lud. x. Qui vos spernit me spernit. Et vt nõ solum bonis ꝫ etiã malis obedire debeamus · docet Matth. xxiij. christ⁹: vbi sic dicit̃: Jesus locut⁹ ẽ ad turbas ⁊ ad discipulos suos dicẽs: Super cathedram Moysi sederunt scribę ⁊ phariçęi: Oĩa ꝯ quęcũqꝫ dixerĩt vobis seruate ⁊ facite

ꝺm vero oꝑa eoꝝ nolite facere·dicũt enĩ
z nõ faciũt·Et ad id ꝺeseruit apte exem
plũ in vitaſpatꝝ. vbi dicit·ꝙ ad quẽdã
ſolitariũ venit quidã ꝓſbyter cuiuſdam
baſilicę vt cõſecraret ei oblationẽ ad cõ
municãdũ·quidã aũt venit accuſans ſa
cerdotẽ apud ſolitariũ· venit g̃ ꝓſbyter
quadã vice volẽs cõſecrare oblationeꝫ
id eſt·celebrare miſſã. Sꝫ ſolitari⁹ pul
ſanti nõ aperuit·z ſic ſacerdos diſceſſit:
Et vox ad ſolitariũ. Ecce tuleſt ſibi ho
mĩes iudiciũ meũ. z fact⁹ ẽ velut ĩ exceſſu
mẽtę ſolitari⁹ videbatqꝫ q̃ſi puteũ aureũ
ſitulã aureã z funẽ aureũ·aquãqꝫ valde
bonã·haurire aũt vidit quẽdã lepſũ z
refũdẽtẽ ĩ vas·vidit igit᷑ ꝫ ſolitari⁹ z cu
piebat bibẽ. ꝫ noluit ꝓp᷑ lepꝛoſũ q̃ hau
ſit Et vox Cur ñ bib⁹? nã iſte ſolũ hauſit
nihil inquinauit. Exp gefactus ſolitari⁹
myſteriũ intellexit·z mittẽs ꝓ ſacerdote
ſicut ꝓius erat ſolitus·ab eo oblatiõeꝫ
ꝫ ſumpſit. Sed g̃r̃ in quib⁹ laici tene
ant᷑ ſuis ꝓlatis eccl̃iaſtic̃ obedire? Rñ.
Vlric⁹ li. vi. ti. iiij. ca. xv. Laici nõ tenẽ
tur ꝓlatis eccleſiaſticis obedire niſi ĩ bis
ad quoꝝ obſeruãtiã ſe in baptiſmo ob
ligauerunt·ſcz ut teneãt verã fidẽ cum
operibus·z abrenũcient ſathanę z oĩb⁹
pompis z operib⁹ ei⁹·z ꝓ ꝓſequẽs quã
tũ ad omne peccatũ vitandũ z ſpiritua
le bonũ ꝓſequẽdũ In alĳs aũt actib⁹ ñ
ſubdũt᷑ eis niſi quantũ ad iſta pertinere
C ſeu reduci pñt. Quo ad ſcꝺm p̃ncipa
le notandũ ꝙ honoꝛ ꝺebitus ꝓlatis ec
cleſiaſticis ꝓ multa ẽ exhibẽꝺus. Pꝛio
vt bonũ eis coꝛde optem⁹·z nõnunq̃ꝫ ꝓ
eis oꝛem⁹·ne ꝓpter peccata ſubditoꝝ ꝓ
lato gr̃a verbi ꝺei ſubtrahat᷑· quia ꝺic̃
Greg. ſup Eçech. omel. xij Aliquando
aũt ꝓpter malos auꝺitoꝛes bonis tollit᷑
ſermo ꝺoctoꝛibus. Aliq̃n vero ꝓpter bo
nos auꝺitoꝛes ꝺat᷑ ſermo ꝺoctoꝛib⁹ etiã
malis. Benivole valde ſe hꝫ habuit Da
uid erga lęt̃alẽ inimicũ Saulẽ ꝓius vn
ctũ regẽ·z iã ꝙ a ꝺeo abiectũ· nõ obſtante
ꝙ in regẽ iam vnctus eẽt Dauid·qꝛ enĩ
Saul vnctus ꝺñi fuit: manſuetiſſime ſe
ad eũ hꝫ habuit Dauid·vt patet. j. Regꝫ.
ca. multis. Quãto plus ad ſacerꝺotes
eccleſię ſeptẽpliciter ꝺeo cõſecratos nos
benivole hꝫere ꝺebem⁹. Itẽ aliquã ꝺo
ꝓpter peccata ꝓp̃li ꝺeus ꝓmittit regnare
hypocritã. Job. xxxiiij. qꝛ erit ſicut ꝓp̃s
ſic ſacerꝺos·z ſicut ſeruus ſic z ꝺñs eius
Eſa. xxiiij. g̃ ad hoc malũ evitandũ op
tandũ ſubditis eſt·nedũ paſtoꝛ ꝓ abru
pta gradiẽt᷑ grex in ꝓcipitium labatur·ut
Greg. ꝺicit. Secũꝺo ſubditi ſtuꝺere D
ꝺebẽt vt bona ꝺe ꝓlatis ꝺicãt z eos hꝫ
noꝛent. vel ꝺe eoꝝ malis taceãt· niſi vbi
locum hꝫet fraterna coꝛrectio·z mõ lici
to ſperat᷑ emẽꝺa. Rõ·qꝛ illud ad quẽli
bet fieri ꝺebet·g̃ plus circa ꝓlatũ. Nam
ꝺe omni verbo ocioſo reꝺꝺituri ſumus
rõnem·vt veritas ait·quãtoplus ꝺe ma
lo z ꝓlato ꝺetrahẽꝺo·alias nihil ſeq̃t᷑ ni
ſi infectio ꝓp̃li z peccatũ ꝓp̃ũ. Tertio E
tenent᷑ ſubditi eis ad reverentiã geſtuꝫ
ꝓpter excellẽtiã ſtatus eoꝝ z ꝺignitatis.
Et tales ꝺm magis z minus. Ũñ aꝑlus
j. Timoth. v. Qui bene ꝓſunt ꝓſbyteri
ꝺuplici honoꝛe ꝺigni hꝫent᷑ maxĩe qui
laboꝛant in verbo z ꝺoctrina. Quarto
ꝺoniſ z obuẽtionib⁹ honoꝛãꝺi ſũt ꝓ̃la
ti eccl̃iaſtici·puta ꝺecimis z oblationib⁹
cõibus ac alĳs eoꝝ viriꝫ·quia talia ſũt
eoꝝ ſtipendia ad ſuſtentationẽ vitę eoꝝ
oꝛdinata. Et illud ꝓbat aꝑlus. j. Corꝫ.
ix. poſt ꝓ̃fata verba ĩmediate ſubdẽs.
Scriptũ ẽ: Nõ infrenabis os bouis tri
turanti. Dignus ẽ enĩ oparius mercede
ſua. Ũñ z Matth. x. idẽ ꝺicit. Dignus
ẽ oparius cibo ſuo. ꝫ enĩ ꝺixit·qñ miſit
ꝺiſcipulos ad ꝓ̃exiſtẽꝺũ ꝓp̃s verbo z
ſermonib⁹. Rõ ẽ· qꝛ in iſinitũ ſũt meli
oꝛa ſpũalia tpalibus. j. Corꝫ. ix. Si nos
vob⁹ ſpũalia ſeminauim⁹·nõ magnũ ẽ ſi
nos carnalia veſtra metam⁹. Quinto

debēt honorari in mādatis q̄ ꝓcipiūt vt in vitandis excōicatis·seruandis festiuitatib·z huiusmodi. **Quo ad** tertium ꝑncipale notandū·q̄ tot modis z pluribus pōt delonorari ꝑlatus eccl̄iasticus q̄t modis honorari. Primo inuidētes ꝑlatis q̄ ad psonā. Scdo qui eis detrahunt leuit̄ z multiplicit̄ ifamādo vl̄ maledicūt·ꝯ illud apl̄i. Act̄. xxiij. Principē pp̄li tui nō maledices. Tertio qui eos gestib̄ dehonestant sine rōnabili cā· ut cū eis ludentes illicite luxuriantes· et sicut Cham verenda monꝝ paternoꝝ z defectuosoꝝ detegentes· ꝯ illud Exo. xxij. Dijs nō detrahes z ꝑncipē pp̄li tui non maledices. Quarto q̄ eis debita ī decimis oblatiōib z alijs subtrahūt z iuribꝫ eoꝝ·ꝯ illud Malach. iij. dicit dñs: Inferte omnē decimā ī horreū meū vt sit cibus in domo mea. Et Eccl. xiij. Fili si habes bene fac tecū·z deo dignas oblationes offer. Quinto qui ꝓcepta ꝑlatorū cōtēnunt in his in q̄bus obedire tenētur·ut in excōicationib seruādis ꝓcipuę sce mr̄is eccl̄ię. Et q̄ diebꝫ dñicis ꝓtenūt audire missas z alijs festiuitatib z īteresse dīnis ꝑm eccl̄ię ordīatiōez z ꝓcepta z ieiunia ab eis rite iussa trāsgrediunt.

Capitulum · VII ·

De tertio patre videlicet ꝑlato seculari honorādo tria ponent. Pmo q̄ necesse z rōnabile sint honorādi. Secū do ī q̄bꝫ sint honorādi. Tertio q̄t modis ꝯ eoꝝ honorē fiat z ꝯ b ꝓceptū. **Quantū ad** pmuꝫ notādū·q̄ pr̄es secularium psonaꝝ sūt oēs videlicet q̄ gubernare habēt aliquē vel aliq̄s de secularib in foro eorūdem. Sic igit̄ pr̄familias ē pr̄ vxoris filioꝝ famuloꝝ z domū ihabitātiū. Sic ꝑnceps vel signifer vel capitane⁹ pr̄ ē subditorū sibi. Sic mgr̄ suoꝝ scholariū·z rex suoꝝ ī regno·z p̄liū cū mgr̄ociuiū oīuꝫ ciuiū Subditos aūt obedire q̄ꝫ nece sit suis ꝑlatis z pr̄ib̄ pr̄fatꝫ: Pmo docet īmo ꝑat scꝑtura. Scdo scoꝝ exēpla. Tertio pboꝝ documēta. Quarto irrōnaliū facta. Et quīto nō sentientiū regimenta. **Nā quo** ad pmū christ⁹ ait: Reddite q̄ sunt cesaris cesari. Matth. xxij. Petr⁹ .i. Pe. ij. dic: Subiecti estote oi hūane creature ꝓpter deū·sine regi quasi ꝑcellēti. sine ducib ꝯsi ab eo missis ad vindictā maloꝝ·laudē vero bonorum. Paul⁹ etiā. Ro. xiij. dicit. Qui ptāti resistit dei ordiationi resistit. Docet secūdo illud scoꝝ exēpla. Nam christ⁹ tributū ꝑ se z petro ex piscis ministerio tributuit. Matth. xvij. Nec pilatū prelatum vl̄ iudicē christ⁹ negauit·cui ait: Nō haberes ī me ptātē vllā nisi tibi datū fuisset desup. Job. xix. Paul⁹ ad cesarē appellauit z iudices inuocauit ifideles: vt ptz Act̄. xxv. Maurici⁹ cū socijs suis idolatris Diocletiano z Maxiano īpatoribꝫ militare nō renuit vbi deo vero nō ꝯtrā ipauit. Ex q̄bꝫ etiā ptz q̄ tā mal̄ q̄ bonis prelatis obediēdū ē·ut ptz ꝑ p̄cedētia·z ꝑ Dauid q̄ venerat⁹ ē Saul nōdū depositū publice p deū vl̄ pplm. Unde .j. Pet. ij. Serui sbditi estote ī timore dominis z nō tm̄ bonis z modestis s̄ etiam d scholī. Patet trio ꝑ philosophica documēta. Nā Aristo. œconomicoꝝ libꝫ ꝑ regimine dom⁹·z libros politicoꝝ ꝑ regimine ciuitatū z regnoꝝ elegātissime cōscripsit·Sic plura exēpla ponit Valeri⁹ z ceteri. **Docet idē** q̄rto tā bestialiū hoīuꝫ q̄ irrōnaliū vita. Videm⁹ enī pdones vni obedire·sic z latrones·q̄si ne obedientia nulla par pseuerat. Sic gall⁹ gallinas regit·grus grues·rex apū apes·z caput mēbra in corpe.z talia exacte suis ꝑlatis obediūt. Quinto idem ptz etiā ī nō sentiētib. In toto etiā vniuerso de⁹ ordinauit ignobilioza debere obedire nobilioribꝫ. Sic angel⁹ ꝑfect hoī aīa corpi·celestia terrenis·z humidis ꝛ

na. ⁊ oī t̄rę cū suis vegetabilib⁹ p̄est sol.
D Quo ad secūdū p̄ncipale notandū q̄ subditi sęculares debēt ī q̄nq̄ honorare suos p̄latos. Prīo bona eis optādo. ⁊ deum ꝓ eis orando. Vñ. i. Timoth. ij. Obsecro fieri orōnes p̄mo ꝓ regib⁹ ⁊ his q̄ ī sublimitate sūt. Et Baruch. p̄. Orate ꝓ vita nabuchodonosor. Rō ē. q̄ ꝓpter pctā ꝓpl̄i aliq̄n hypocrita dat̄ ꝓpl̄is Et ꝑm Greg. q̄ p̄lati aliq̄n nō corrigūt ꝓpl̄in. idcirco ipsi pręlati infatuant̄ ⁊ peccāt ⁊ ꝓpl̄s punit̄. ij. Reg. vlt. vbi dicit̄ d̄ Dauid q̄ peccauit ⁊ tñ ꝓpl̄s punit⁹ fuit. orare ḡ oportet ꝓ pręlat. Scd̄o honorādi sūt ꝟbis. ut bona de eis subditi referāt. Rō. q̄ q̄n illud ñ fit ꝓpl̄s ei⁹ recalcitrat. etiā in licit. ⁊ sic turbat̄ respublica. Et sępe ea q̄ apparēt malefacere vl̄ omittere pręlati ipsi talia emēdare nō valent vl̄ ꝓpl̄us iudicās errat temerarie iudicādo. Jō Paul⁹ ait Act. xxiij. Scriptū ē: p̄ncipē ꝓpl̄i tui nō maledices. Tertio debēt gestib⁹ honorari. sessionib⁹ ⁊ alijs licitis. j. Pet. ij. Deū timete. regē honorificate. q̄cq̄d enī ei fit. deo fit. a q̄ oīs potestas. Quarto sūt p̄latis tributa dāda exactiōes licite pro republica telonęa ⁊ steurę. q̄ sine talib⁹ cōmunib⁹ subsidijs prudētes cōsiliarij. officiales ciuitatis. ⁊ stipēdarij. aut milites sua officia sil̄ ⁊ laborando ꝓ victu facere nō p̄nt. Ideo. i. Cor. ix. Quis militat stipēdijs suis vnq̄: Et Ro. xiij. Reddite oībus debita cui tributū tributum. cui vectigal vectigal. Quīto obediēdū ē pręlat̄ ī his ī q̄bus sunt aliq̄ eoꝝ subiecti eis. ut milites capitaneo ī reb⁹ bellicis. familia p̄rifamilias ī domesticis. ciues cōsiliarijs ī ciuili-
E b⁹. Jō Tho. ij. ij. q. ciiij. q̄rit. an sb̄diti teneant̄ pręlatis ī oīb⁹ obedire. Rñ. q̄ nō. ꝑ in his vbi sunt pręlati ⁊ subditi eis astricti. Vñ primo sb̄diti nō tenent̄ obedire ei q̄ vsurpasset dominiū sibi nisi ꝓpter scandalū vl̄ maius malū vitāduz.

obediēdo tñ in licitis nō quis peccaret. Nec secūdo subditi tenent̄ obedire pręlatis, vbi imp̄ant vnuz ⁊ alter maior pręlat⁹ sb̄ q̄ ē p̄us iubet aliud. Est enim regl̄a a btō Aug. manans. q̄ duob⁹ pręlatis ꝯria p̄cipiētib⁹ obtp̄andū ē maiori. intellige ī licitis. Tertio null⁹ debet obedire vbi pręlat⁹ iuberet aliq̄d quod pctm̄ eēt. q̄ cū de⁹ h̄ ꝓhibebat ꝑ p̄cedētē regulā qui ē oīuz dñs. deo ē obediendū. Tñ ꝑm Ray. ⁊ alios plurimos. qui sunt subditi nō dico aīci vel nō subditi. tales sb̄diti q̄n dubitāt aliq̄d eē illicitū vel licitū debēt pręlato obedire nisi esset tale q̄d in quo nullo mō eēt excusabilis ignorantia. puta ꝯ articulū fidei p̄cepta vl̄ ꝓhibitiōes. vl̄ generale statutū eccl̄ię Rō ē q̄ dubia sūt ī meliorē ꝑtē īterp̄tāda. Quarto sb̄dit⁹ non tenet̄ obedire dño vel p̄lato si p̄cipiat ei in q̄ nō sb̄dit̄ ei. puta si intromitteret se de actib⁹ aīę īterioribꝫ. Vñ Seneca. li. iij. de bñficijs Errat si q̄s estimat seruitutē ī totū hoīez descēdere. ꝑs ei⁹ melior. i. aīa excepta est: Corpa obnoxia sūt ⁊ ascripta dñis mēs q̄dē ē sui iur. Jō dic̄ ꝯsequēt̄ Tho. In his q̄ ꝑtinēt ad interiorē motū volūtat̄ hō nō tenet̄ hoī obedire. ꝑ ī his q̄ ꝑ corpus exteri⁹ sūt agenda. nec ī talib⁹ oīb⁹ Quīto igit̄ ī his etiā q̄ ꝑ corp⁹ exteri⁹ sunt agenda hō nō tenet̄ hoī obedire in oīb⁹ talib⁹. q̄ nō in his q̄ ad naturā corporis ꝑtinēt. ꝑ soli deo. q̄ ī ista ꝑte oēs hoīes natura sūt pares. puta ī his q̄ ꝑtinēt ad corpis sustētationē ⁊ ꝓlis generationē. Vñ nec tenēt̄ ꝑui dñis nec filij ꝑentib⁹ obedire de m̄rimonio ꝯhēdo vl̄ ꝟginitate ꝑuanda. aut alio aliq̄ huiusmodi. Sz ī his q̄ ꝑtinēt ad dispēsatiōez actuū ⁊ reꝝ hūanaꝝ tenet̄ sb̄dit⁹ suo superiori obedire ꝑm rationem superioritatis. Sicut miles duci exercitus in his quę pertinent ad bellum. hęc de Tho. Quantū ad tertium p̄ncipale patet

ex p̄missis q̄ multipliciter subditi faciūt cōtra hoc pręceptū dehonorando pręlatos. Primo eis mala fauēdo · vel pro eis nō orando cū tñ ꝓ omnibus orāduz sit ꝑ orōnem dñicam. Secūdo q̄ eis detrahūt. Vñ Exo. xxij. Dijs nō detrahes · glo. iudicibus. Tertio qui sine timore ⁊ reuerentia sunt ad eos · ꝯtra illud Ro. xiij. Princeps dei minister ē tibi in bonū. Si aūt male feceris time · nō enim sine causa portat gladiū Et post pauca: Subditi estote nō solū ꝓpter irā ꝫ etiaz ꝓpter conscientiā · iō enī ⁊ tributa pręstatis. Quarto q̄ eis debita tributa · stipēdia steuras subtrahūt · tales ꝓ tanto sūt peiores q̄z fures pro quanto in plures q̄s peccat q̄s p̄uat iste q̄ subtrahit · pręstantes etiā tributa talia nō ꝑdūt · ꝫ tanto plus merēt̄ quanto rē cōmunē · id est diuinā plusq̄z ꝓpriā curant. Vbi patet quorūdā modica charitas qui inuiti sūt ad talia. Quinto q̄ eis rebelliçāt: imo potius deo. Vñ ea q̄ cōtra pręlatos fiunt deus sibi fieri dicit · vt patet Numeri. xiiij. vbi ꝓplus dicit̄ murmurasse cōtra moysen ⁊ aaron · ⁊ tamē deus ait: Vsq̄z quo detrahit mihi omnis populus iste: q̄usq̄z nō credit mihi. Et ibidem Vsq̄z q̄ multitudo hęc pessima murmurat cōtra me. Sic. j. Reg. viij. qñ Samuelez iudicē ꝓplus petiuit vt regē eis daret · dominus ait: Nō te abiecerunt ꝫ me · ne regnē super eos.

Pręceptum V Capitulum I

A Preceptum quintū est. Non occides. De quo tria p̄ncipalit̄ sūt videnda. Primo de homicidio in se. Scdo de causis homicidij videlicet ꝓximis · ⁊ ꝓpinquis: quę sūt ira inuidia · odiū · detractio · ⁊ alię filię inuidię. Itē recōciliatiōis omissio ⁊ fraternę correctionis · q̄ oīa cā sunt vel eē possunt homicidij corꝑis vel aīę · ⁊ hic ꝓhibentur Tertio de scandalo ⁊ de derisione · quę occasio sunt occisionis aīę ⁊ corꝑis. De homicidio in se tria ponent̄. Primo q̄modo iuste q̄s occidere possit · ⁊ q̄t modis iniuste · Secundo qūo alię lęsiones corꝑales etiā sub ꝫ pręcepto ꝓhibentur Tertio de his quę valēt ad fugiendum ⁊ detestandū homicidiū. Quātū ad primū notandū ꝫm Tho. ij. ij. q. lxiiij. q̄ duplex ē occisio · Quędā iusta. Alia iniusta hic ꝓhibita. Ad occisionez iustam hoīs tria requirunt̄. Primo cā iusta: vt quis occidat̄ ꝓ culpa · ꝑ quā talē mortē ⁊ occisionem meruerit. Vnde Exo. xxij. Maleficos ne patiaris viuere. Secūdo ordo: vt seruetur in occisione iuris ordo ⁊ maxime q̄ huiusmodi occisio iubendo vel exequēdo fiat ab eo qui habet autoritatē legitimę ptātis · vt iudex vel pręlatus. Vñ Numeri. xxxv. Homicidia sb testibus punient̄. Et Deut. xxi. Filius inobediens parentib⁹ iubet̄ ad seniores ciuitat̄ ⁊ ad portā iudici duci. Ro. xiiij. Quid iudicas alienum seruuz: dño suo stat aut cadit. Tertiū requisitū est iust⁹ animus · ita q̄ iudex mandans ⁊ mīster exequēs occidat ꝓpter bonū finē · ⁊ recta intentione · vt ꝓpter conseruationē iusticię ⁊ correctionē culpę. Vñ Deut. xvi. Qd iustū ē iuste exequaris. Iudex igit̄ vel princeps vel alius ꝫm talia tria occidens non peccat. vt Aug⁹ probat. j. de ciui · dei. Et hęc occisio nō ꝓhibet̄ · ꝫ iniusta occisio hoīum · nō aīalium irrōnalium in quę q̄s dominiū habet · q̄ his licite pōt vti occidēdo. Iō alia ē occisio hoīs iniusta hic ꝓhibita · ⁊ fit quadrupliciter. Primo quādo occiditur innocens qui nullam pęnam meruit. Secundo qñ occidit̄ nocens ⁊ qui meruit puniri · licet non meruit mortem · ꝫ minorem pęnā. Tertio quando q̄ meruit mortez occidit̄ nō seruato legitimo ordine iuris

maxime quando occiditur ab eo qui nō habet autoritatem legitimę potestatis. Quarto quādo quis occidit pro culpa sua z ab habente autoritatē sed non fit iusto animo vel fine· vt amore vindictę vel propter aliū aliquē indebitū finem. **Fit autē transgressio.xv.** modis contra hoc p̄ceptum· prout colligitur ex Tho.ij.ij.q.lxiij. Et ex Alex. de hal. in suo tertio.q.xx. **Primo** quādo iudex vel alter occidit innocentē volūtarie·puta eū qui nullā pn̄ā apud iudicē meruit. Exo.xxiij. Innocentē z iustū ne occidas. **Secūdo** quando iudex vel ali? voluntarie z scienter occidit qui meruit pn̄ā corporalē· ꝫ non mortē· puta aliaz pn̄ā carceris· scz verberatiōis vel siliez **Tertio** quādo iudex vel alter occidit voluntarie vel innocētē vel nocentē nō seruato ordine iuris p̄tacto ·maxime si occidēs nō habet autoritatē legitime po testatis· vt qz nō iudex· vel quia in bello nō iusto occidit hostē. Vnde Act̄. xxv. Nō est cōsuetudo romanis· q̄ aliq̄s dā nec· priusq̄ is qui accusat̄ p̄ntes habeat accusatores· z locū defendendi accipiat Nullus enī ut dicit Aug?. de ciui. dei. habet autoritatē recipiendi vitā alteri q̄ autoritatem a deo non accepit· qui dicit Deut̄. xxxij. Ego occidam z ego viuere faciam· percutiam et ego sanabo ·ꝛc. **Quarto** qui occidit homineꝫ mala intentione· etiā alias reū z accusatū sufficienter· puta liuore vindictę aut appetitu pn̄ę. **Quinto** qui occidit ꝓpulsus necessitate euitabili tī· puta quia inuadentē se z occidere volentē euadere posset fugiendo vel adiutoriū alioꝝ inuocā do· z nō vult ꝓpter verecundiā· aut alio aliquo mō posset se saluare· ꝫ non vult z occidit eū· talis homicida ē contra hoc p̄ceptū: ut cōmuniter tenent doctores. **Sexto** q̄ dādo operā rei illicite z quā euitare deberet· occidit hominē casu· z ꝫ ter intentionē· vt qui violenter p̄cutit vterū p̄gnant̄· nō intendens occidere infantē nec mrem· si inde sequat̄ mors mulieris· vel fc̄tus· reus est homicidij· maxime si fc̄tus fuit aiat?. Exo.xxi. quia dat operā rei illicite· Vel si q̄s p̄icit lapidē vel iaculū versus locū vbi transitus hominū ee cōsueuit: idē est indiciū· z sic de similib?. **Septimo** qui dando operā rei licite nō tī adhibendo diligentiā debitā occidit p̄ter intentionē hoīez· vt si quis in loco publico vbi ꝓsueuerunt homines transire secat arboreꝫ· dat operā rei licite· sed si nō adhibet diligentiā debitā videlicet circūspiciēdo· aut alte clamando vt sibi caueant hoīes· occidatur aliquis· reus ē homicidij. De quo casu Deut̄.xix. habet· z sic d̄ alij?. **Octauo** qui vult z intendit aliū iniuste occidere corā deo homicida ē· etiā si nūq̄ exeq̄t opere. Vñ sup illud Deut̄. v. Nō occides· dicit glo. re vel voluntate. **Nono** qui iubet aliquē iniuste occidi· vt Pilatus manus lauās christū p̄cepit dari militib? z crucifigi. **Decimo** qui suadet z cōsiliū dat ad iniquā hoīs occisionem. aut ꝓ tali iniqua hoīs occisione ī̄stat fienda z rogat. Et sic ꝑm Marcuz iudei christū crucifixerunt hoza tertia linguis. Vñ ꝑm Aug̃. piculose decipiunt̄ q̄ estimant nō homicidas illos quoꝝ cōsilio fraude vel exhortatione hoīes occidunt̄ **Undecimo** qui odit ꝓximuz· q̄ vult desiderat vel optat sibi mortē· z hoc solū ex appetitu vindictę z malum alteri? Vnde· j. Joh. iij. Qui odit fratrē suuz homicida est· scz mente z volūtate· quā deus principaliter respicit. **Duodecimo** qui negligit ꝓposse a morte liberare hominem quē nosc̄it positum in extrema necessitate z periculo vitę: vt cum nosc̄it aliquem hominem in tali articulo constitutum· q̄ circa eum apparent signa probabilia extremę necessitatis

futurę·nisi ei subueniatur·si tunc homo
negligit illi proposse subuenire·de suo
dando·aut aliunde procurãdo hoĩcida
reputat·⁊ agit cõtra p̃sens p̃ceptũ. Vñ
Ambro. Pasce famę morientẽ·si nõ pa
ueris occidisti. Et Aug⁹ li.cõtra Fau-
stum: Si incurras in eũ famelicũ·q̃ mo-
ri posset nisi porrigendo cibũ subuenias
iam tu hoĩcida teneberis. Tertiode-
F cimo mulier q̃ est cã aborsus·seu ex ni-
mia ingluuię·aut ex nimia strictitudine
vestimẽtoꝝ ad lasciuiã ordinata·aut ex
nimia agitatione forte in choreis corpis
aut alijs silibꝫ vanis·aut quocũqꝫ alio
indebito mõ. Et si fętus iam sit anima-
tus·tunc peccatũ est grauius·quia ẽ ve-
rũ homicidiũ. Circa hunc modũ taꝫ vi-
ri q̃ꝫ mulieres interdũ rei sunt qui luxuri
antur cũ impręgnatis. Vñ dicit domi-
nus Alb.li.suo d̃ animalibꝫ·li.ix.trac.j.
c.ij. Sępe accidit inquit ꝙ quędã mulie
res simul abortiunt ⁊ cõcipiunt· ita ꝙ in
vno cõcubitu vnus exit ꝑ aborsuꝫ·⁊ alt̃
intrat per cõceptũ·⁊ h̃ frequẽter accidit
in his q̃ multũ delectãt̃ in coitu. Sępe
etiã cõtingit ꝙ quãdo vir coit cũ mulie-
re p̃gnante post octauũ mensez cõpletũ
mulier aborsũ facit. Et ideo periculosũ
est tales moueri saltando aut choriçan-
do post cõceptũ·quãtũcũqꝫ semen bene
receptũ sit. Nulla aũt alioꝝ animaliuꝫ
fęmina oĩno ab hoĩe recipit aut sustinet
coitũ post ĩpregnationem· mulier vero
tunc plus appetit. Equa tamen aliquan
do simile patit̃·hęc ibi. Idẽ li.x. tracta.
ij.ca.ij.dicit.ꝙ cauenduꝫ est etiã·tã vi-
ro q̃ꝫ impregnate mulieri a multis alijs.
Casus inquit aborsus cõcepti fętus sũt
multi valde. Aliquãdo fit aborsus ex ꝑ
cussione·aut ex casu ab alto·aut ꝑ exerci
tiũ corporale laboriosũ·aut ex vehemẽti
saltu·adhuc ⁊ passiones aĩę aliquando
faciunt aborsũ: Sicut ira vehemẽs·aut
tristicia·aut timor. Similiter faciũt ali-
quando frigus superfluũ aeris·⁊ etiã su-
perflua calida. Vnde longa balnea me
dici etiam eis prohibent· Fit etiam ali-
quando aborsus ex repletione vehemẽti
aut sacietate plurima nauseata. Idem
li.ix.tracta.ij.ca.viij·dicit Fęmina ob-
stetricandi indiget magno exercitio·eo
ꝙ defacili ĩ partu pariclitantur·⁊ mater
⁊ partus·nisi vtriqꝫ caueatur valde·hęc
de Alberto. Quę tamen nõ sũt omnia
prędicanda vulgo·nisi quędam ⁊ cum
cautela maxima·ne discãt malefacere q̃
nescierunt. Quartodecimo peccat
contra hoc p̃ceptuꝫ qui dat mulieri ve-
nenum sterilitatis·aut mulier quę huius
modi recipit propter hoc vt iam nõ con-
cipiatur puer·aut quocũqꝫ alio modo
illicito impediunt voluntarie·ne cõmi-
xtione viri ⁊ mulieris fętus concipiatur. G
Quintodecimo peccat hoĩcidio q̃
sibi manus inijcit se voluntarie occiden-
do·nisi ex speciali dei reuelatione certa
hoc fieret·vt d̃ Samsone dicit Aug⁹ pri
mo d̃ ciui. dei. In quolibet alio casu pec
cat mortaliter se occidens·⁊ tanto gra-
uius·quanto agit contra naturalem in-
clinationem qua quilibet tenet̃ se dilige
re ex ratione·⁊ diligit naturalit̃·⁊ sic pec
cat contra naturalẽ inclinationeꝫ·id est
contra charitatẽ sui·⁊ contra iusticiã cõ-
munem cuius membruꝫ est·⁊ sibi adimit
homo tempus pęnitendi. Hic etiã reus
est sui qui sic viuit vl̃ agit ꝓpter qd̃ vitã
suã nõbiliter abbreuiat ⁊ nõbilit̃ accele
rat mortẽ. Vñ Hiero. dicit. Nõ refert
vtrum paruo tempore aut magno te in-
terimas. Et h̃ ſm Bonaueñ.i.iiiij.dis.
xv.contingit dupliciter. Primo cũ q̃s
sibi diminuit vitam ⁊ accelerat mortem
⁊ facit hoc scienter voluntarie ⁊ ex inten
tione. Et de illo loquitur Hieronymus
⁊ est graue peccatum. Sit exempli gr̃a
inter pl̃a vnũ exẽplũ. Aliq̃s sic se scm̃ pu
tat vl̃ iustũ ut secur⁹ de gl̃ia iã ĩpatiens

p patria se affligit p indiscreta ieiunia vigilias 7 cetera exercitia corpalia · 7 propter hoc sibi abbreuiet vitā ut cito sit cū christo: Tales male agunt · 7 perdūt nō nūcp vitā psentē 7 futurā. Dic simile legitur in collatione patrum collatiōe. ij. Moysi · de patre qui se in puteū pcipitauit. Secūdo cōtingit ꝺ · cū quis sibi abbreuiat vitā 7 accelerat mortē dādo opera rei inutili supuacue 7 illicite · vt solet fieri p nimiā crapulā 7 supfluā potationē. Illud ē cōtra psens pceptū. Quo ad secūdū principale notat Tho. ij. ij. q cxxij. q licet in hoc mandato exprimatur solū homicidiū cū dicit: Nō occides · tamē in illo hoīcidio tancp in principalio ri 7 maximo corporis nocumento intelligunt oīa alia corpis nocumēta p̄hibita 7 naturaliū lesio · puta mutilatio · vulneratio · incarceratio · p̄bera graiter lesiua 7 similia · imo p̄hibet etiā affectus talia inferendi vel optatio vel psiliū iussio 7 cōsensus ꝛc · sicut dictū fuit de homicidio. Unde ī talib⁹ p̄tra hoc pceptū faciunt multi. Primo iudex vel alius q̄ innocentē verberat · vulnerat · 7 filia facit qui talia in eo nō meruerit qđ sibi impo nit. Secūdo iudex vel alius q̄ nocētē lederet · vulnere · carcere · 7 similib⁹ · ꝺ pl⁹ cp meruit. Tertio · q̄ talia faceret nocēti · non ꝺm ordinē iuris · maxime qñ lestatē. Quarto iudex vel p̄uata psona mutilans vel lędens nocentē etiā ꝺm ordinē iuris · qui nō facit talia iusto animo ꝺ vindicatiuo. Quinto q̄ dat opam rei illicite · 7 p hoc lędit aliquē ī corpore: vt in exemplis prius de homicidio patuit. Sexto q̄ dat opam rei licite · non tamē adhibet diligentiam debitaz · 7 sic lędit ut ꝺpus. Septimo q̄ iubet · suadet vel auxiliū dat vel huiusmodi · ut iusta lesio iusto primo inferat · vel etiā q̄ mali ciose retrahit eū · qui hominē defendere voluit · aut conseruare ab huiusmodi ī iusta lesione. Octauo q̄ ex odio optat aut desiderat primo huiusmodi mutilationē vel lesionē · aut gaudet · iō solū · qz nocumētū primo ē illatū. Nono qui mutilaret se mēbro aliquo dempto casu quo mēbz eēt nociū corpori seu periculo sū rōne putredinis · nisi ꝺ aliqñ ex speciali instinctu fieret spūssancti · sic de Marco pollicē sibi amputanti legit · vel Origene qui se castrauit · ut fidē inter mulieres sine suspitione predicare valeret · qđ licitum fuit si a deo habuit · alias nulli licet se mutilare. Rō prima · qz nullus misi deus 7 respublica ptātez habet aliquē priuare vita aut mēbro viuo qui dicit: Ego occidam 7 ego viuere faciā. Scda rō · qz etiā amputato membro quocūcp ad peccatū inclinante vel coopante · vitium in voluntate ī nullo ē eradicatum: Nulli g̃ ut dicit Chryso. sup Matth. licet se castrare · corpaliter mēbrū abscindendo · ꝺ mens castranda ē · 7 corp⁹ similiter p fugā mulierū · p ieiunium · p custodiam visus 7 aliorum sensuum · 7 maxime per vigilationem animę ad expurgādas cogitationes malas: Ibi enim ē radix peccati 7 essentia · puta in voluntate ꝺm Chryso · vbi prius sup verbo: Sūt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum celorum. Non inquā mēbrorum abscisionem dicit · sed cogitationū. Abscindere enim mēbrum demoniace temptationis est. Notandū tamē q̄ princeps qui pest ciuitati aut regno quę ē pfecta cōmunitas · habet ī suos subditos pfectā potestatē coercendi · 7 ideo potest eis per se vel per alium qui eius potestate fungitur infligere pnas etiā irrepabiles · maiores 7 minores scdm merita delictoz · seruādo pfata tria in primo membro posita. Pat⁹ vero qui solum pest familię domestice q̄ est impfecta cōmunitas habet ipfectā ptātem coercēdi · scz

solũ scdm leuiores pęnas · quę nõ ĩferũt
irrecupabile nocumentũ: quẽ admoduz
est verberatio mediocris · quã iubet spiri
tussanct⁹ p Salomonẽ Prou. xiij. di
cens: Qui pcit virgę odit filiũ. Et · xxiij
Noli subtrahere disciplinã a puero. Si
enĩ pcusser eũ virga · nõ morietur. Tu vir
ga pcutis eũ · ⁊ aĩam eius de inferno libe
rabis. Naz paterfamilias tria tenet sibi
subditis. Primo nutrimẽtũ corporis.
Secũdo doctrinã q̃ correctiõib⁹ vl' ver
bere interdũ crescit. Sz sine tertio parũ
valet: iõ etiã debet dare exemplũ bonũ ·
q̃ si nõ hz · timeat illud apli. j. Timoth.
v. Si quis suoꝝ ⁊ maxime domesticorũ
curã nõ habet · fidẽ negauit · ⁊ infideli est
L deterior. Quo ad tertiũ p̃ncipale ad
cessandũ ab occisione ⁊ lęsionib⁹ alijs nõ
inferendis multa valẽt. Primo docet
talia abominari natura. Nã omne aĩal
diligit sibi simile Ecc. xiij. Et rõ natura
lis dictat ꝓximo nõ inferendum qd sibi
odit fieri Secundo cohibere deberet
magna pęna quã ex scriptura legim⁹ in
fligi inuasorib⁹ tam in pñti q̃z in futuro
Vnde Matth. xxvi. Oẽs qui accepint
gladiũ gladio pibũt. Et Geñ. ix. Qui
cũqz effuderit humanũ sanguinẽ funde
tur sanguis illi⁹ · qd põt intelligi tam de
futura q̃z de p̃senti pęna. Tertio hor
ror huius peccati · videlicet effusiõis san
guinis · qz clamat ad deũ cõtra aduersa
M riuz. Sunt aũt quattuor pctã clamã
tia ad deũ · quoꝝ quartũ ẽ homicidium
⁊ in alijs trib⁹ qz sunt quoddã homicidi
um · ideo etiã clamare dicunt ad deum.
Primũ est homicidiũ. Geñ. iiij. de pri
mo homĩe homicida dicit: Vox sangui
nis fratris tui Abel clamat ad me de ter
ra · s. ad te vindicandũ · Jõ subdit: Ma
ledictus eris sup terrã · q̃ apuit os suum
⁊ suscepit sanguinẽ fratris tui de manu
tua. Geñ. iiij. Secũdũ ẽ oppressio inno
centũ. De quo Exo. iij Clamor filioruz
israel ad me venit · vidiqz afflictionẽ eo
rũ qua ab ęgyptijs opprimunt. Tertiuz
ẽ peccatũ sodomiticũ. De q̃ Geñ. xviij
Clamor sodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ multi
plicatus est. Quartuz ẽ detentio merce
dis mercẽnarioruz. De quo Jacobi. v.
Ecce merces opariorꝝ q̃ messuerũt regi
ones vestras qui fraudati sunt a vobis ·
clamat · ⁊ clamor eorũ in aures dñi saba
oth introiuit. In pctõ enĩ cõtra naturã
effundit illud qd potuit esse materia hu
mani corporis. In oppressiõe vero inno
centũ ⁊ detentione mercedis mercẽnario
rũ vita paupib⁹ aufert. Vñ Ecc. xxxiiij
Panis egentiũ vita paupis est · qui de
fraudat illũ hõ sanguinis ẽ. Et ibidem
Qui aufert in sudore panẽ · quasi q̃ occi
dit ꝓximũ suũ. Et ibidẽ. Qui effundit
sanguinẽ ⁊ qui fraudẽ facit mercẽnario N
fratres sunt. Quarto deberet ꝓhibere
rõ naturalis. Vñ Seneca. Ferina rabi
es est ista sanguĩe ⁊ vulnere lętari · ⁊ hęc
ẽ abiecto homine in siluestre aĩal trãsire.
Quinto cohibere deberet custodia an
geli ꝓximi quẽ ĩuadẽs grauiter offendit
Matth. xviij. Videte ne ꝯtẽnatis vnũ
ex his pusillis: Angeli enĩ eoꝝ ĩ cęlis sp
vidẽt faciẽ patris mei qui ĩ cęlis ẽ. Gra
uiter enĩ offenderet regẽ francię · qui sub
eius latere tutuz inuaderet. Sexto q
fratres sumus plus omnibus animalib⁹:
quia omnes vnũ patrẽ habem⁹ · ⁊ in cęl
vnũ christũ scz qui quẽlibet tam preciose
redemit. Vñ dicere deberet illud Geñ.
xxxvij. Quid proderit nobis si occideri
mus fratrẽ nostrũ · ⁊ celauerimus sangui
nẽ ei⁹? Septimo imago dei ĩ ꝓximo
quã vilipendit quis · ⁊ inhabitatio spũs
sancti cuius templum est homo. Vnde
Geñ. ix. postq̃z deus dixit: Quicũqz ef
fuderit humanum sanguinẽ fundet san
guis illius. Subdit causa: Ad imagi
nem quippe dei factus est homo. Ideo
et habitaculum dei est homo. j. Cor. iij

Nescitis qꝛ templum dei estis vos ⁊ spiritus dei habitat ī vob. Si q̄s aūt tēplū dei violauerit dispdet illū deꝰ. Nec valet si quis diceret. ꝫ cōcludere de lęsione iustoꝝ. qꝛ q̄ ad quędam grauius ē lędere occidendo pctōrem q̄ꝫ iustum. Quia ps̄. dicit: Mors peccatoꝝ pessima. Eo ꝙ statim forte damnat̄. Sed preciosa ē in conspectu domini mors sanctorū eius

Capitulum II

A Nunc de causis homicidij videndum est. quę sunt ira ⁊ inuidia. prout christus notat Matth. v. dicens: Audistis quia dictū est antiquis. Non occides. qui autē occiderit reus erit iudicio. Ego autē dico vobis: Qui irascit̄ fratri suo reus erit iudicio. Ecce ꝓhibitio irę. Et statim rancorem inuidię ꝓhibēs subiungit: Si ergo offers munus tuū ad altare. ⁊ ibi recordatus fueris. quia frater tuus habet aliquid aduersū te. relinque ibi munus tuū ante altare ⁊ vade prius reconciliari fratri tuo. ⁊ tunc veniēs offeres munꝰ tu-
B um. De ira igit̄ Primo videndū q̄ꝫ malū vitiū sit. Secūdo qñ vitiū sit ⁊ qñ nō. Tertio de remedijs ꝯ̄ irā. Quātū ad primū notandū ꝙ ira iō ē magnum vitiuz qꝛ capitale. Ex quo ꝟm Greg. li. xxxi. moral. sex nascūt̄ filię videlicet: Indignatio. tumor. clamor. cōtentio. blasphemia. ⁊ rixa. quę postea declarabunt̄. Unde deus ira multū offendit̄. Primo quia per talia peccata hospitiū dei turbatur. Eph. iiij. Nolite cōtristari spiritū dei sanctum. Greg. Dū ira animuz pulsat spiritui sancto habitationē suaz turbat. imo qñq̄ꝫ patrem ⁊ filiū ⁊ spūm sanctū de habitatiōe cordis eijcit ⁊ diaboluz introducit. Quia sicut ꝟm ps̄: in pace factus est locus eius. scz dei. ita ī ira
C locus diaboli. Secundo qꝛ imaginē dei in tēplo cordis dissipat. Vñ Job. v Vir stultū interficit iracundia Sup q̄ Greg. Mansuetudo in nobis imaginē dei seruat qui semp̄ tranquillus est. ꝫ ira dissipat quę multis virtutibus priuat. Tertio quia tēplū dei incēdit. Unde ps̄. Incenderūt igni sanctnariū tuuz in terra. Et. j. Cor. iij. Nescitis qꝛ templū dei estis. ⁊ spūssanctus habitat in vobis Si q̄s autē tēplū dei violauerit. disperdet illū deꝰ Secūdo malū irę ostenditur. qꝛ homini valde nocet: In aīa. corpore ⁊ rebus. In aīa quidez ꝓpter vitia ꝑtacta. Aīam enim q̄ ad imaginē dei ē. formata multis malis assimilat. Prīo qꝛ iratꝰ ē velut hō ligneaz habēs domū cui qñq̄ꝫ accidit ꝙ vespere diues ē. ⁊ mane nihil habet. qꝛ ignis totum vastauit: Sic etiā facit ira domui cordis. Quo ꝯ̄ ait apl̄us Eph. iiij. Sol nō occidat super iracundiā vestrā. Secūdo assimilatur dęmoniaco. de quo dicitur Mar. ix Magister attuli filiū meū ad te habētē spūm mutum. q̄ vbicunq̄ꝫ apprehēderit eū illudit euz. ⁊ spumat ⁊ stridet dentib⁹ Tertio assimilatur ollę nimiū habenti de igne. quę ebulliendo emittit quod in ea erat optimuz. ⁊ postea crepat. Unde Prou. xv. Os fatuorum ebullit stultitiaz. Quarto rhamno assimilatur. qui ignem ex se producit. ꝟm Josephū ex impetu venti ⁊ se ⁊ alia destruit. Quinto bestijs ⁊ apro. cani rabido. ⁊ vrso assimilatur ira. Idcirco etiā assimilat̄ serpentibus ignitis qui interfecerunt filios israel ī deserto Numeri. xxi. Nocet etiā corpori multiplicit̄. Primo amaruz reddit hominem. quia ira ꝟm Dam̄. est euaporatio fellis. Et ꝟm Aug. in epl̄a ad Nebridium: Ira crescente auget̄ fel in corpore. Secūdo tristiciā ingerit. Animus gaudēs ętatē floridā fac̄. ꝫ spūs tristis exsiccat ossa Prou. xvij. Tertio mēbr̄ valitudinē ⁊ sanitatē adimit. qꝛ totū corpꝰ

propter sanguinis ebullitionem ⁊ spiri-
tuum turbationem alterat' ꝑm medicos
Quarto vita citi⁹ ꝑuat. Vñ ꝑm ph̄os
Animalia iracũda breuiores habẽt ꝑio-
dos·cęteris paribꝫ. Quinto dęmoni in-
terdum corpus totũ ꝓpter irã possidẽdũ
tradit'·ut accidit interdũ blasphemanti-
bus in ira. Nocet etiã rebus·qꝛ iratis fa
milia triste seruit·amici tales fugiunt· ⁊
prudẽtes horrent·ex quibꝫ pauca tꝑ alia
iratus ꝓcurat. Tertio malũ irę osten-
D· ditur·qꝛ diabolo multuꝫ placet. Prĩo
qꝛ valde potens efficit' ad destruendum
bona virtutũ mediante ira. Sicut etiaꝫ
homo mediante igne qui ẽ maxime acti-
uus multa mala facit. De quo igne põt
intelligi illud Johelis.j. Ad te dñe cla-
mabo·qꝛ ignis comedit speciosa deserti·
⁊ flãma succẽdit omnia ligna regionis·
Secũdo placet diabolo·qꝛ rõnis cęcita
tẽ inducit ira·ad quã sequũt' multa ma-
la· Vñ sic Prou̅. xiiij. dicit': Regi scꝫ
cęlesti acceptus ẽ minister ĩtelligẽs Sic
regi infernali cęcus. Nã iratus se impa-
tientẽ facit·filios vxorẽ familiã ⁊ extra-
neos·⁊ illicita oĩa sibi licita putat irat⁹.
qꝛ oĩs ira appetit vindictã sub rõne ⁊ ap
parentia iusti. Jõ Prou̅. xvij. Expedit
magis vrsę occurrere raptis fętibꝫ q̃ꝫ fa-
tuo cõfidenti sibi in stulticia sua. Tertio
diabolo placet·qꝛ bona multa sibi ꝓcu
rat ꝑ iram. Non enim vnum hominẽ ꝑ
iram lucratur·sed ĩterdum genealogiaꝫ
totã vel patriam per rixas. Vñ Prou̅.
xv. Vir iracundus rixas prouocat· qui
autẽ patiens est mitigat suscitatas. Ex-
empluꝫ de cane iracundo·qui oẽs alios
E· ꝓuocat. Quantũ ad secundũ qñ ira
sit pctm̃ natura·vel meritũ·Sciendũ·ꝙ
ꝑm Tho.j.ij.q.lvi. Et.ij.ij.q.clviij. Et
ph̄m.ij.rhetoricorũ. Ira septẽ grad⁹ po
test habere. Prim⁹ ẽ imaginatio vera
vel falsa de lęsione vel paruipensione fa-
cta tibi in ꝑsona tua·rebus amicis ⁊ hu-
iusmodi. Et ibi ẽ fundamẽtũ omnis irę.
Quia q̃libet ira a tali incipit imaginati
one q̃ sępe falso innitit'·interdũ etiã ve-
ro. Ex q̃ patet ꝙ verus humilis qui oĩa
sibi illata putat iusta eẽ ⁊ dei misericor-
dis salutare flagellũ·difficulter irascit':
quia tribulationes nõ recipit ut lęsiões
ꝫ sicut dei patris medicinales incisiones
Secũdus grad⁹ ẽ·postq̃ꝫ quis indi-
cauit se lęsum vel vilipensuꝫ ab alio·cũ
naturale sit nocum̃ta repellere·surgit q̃-
dam vehemẽs ⁊ impetuosus animi mo-
tus q̃ ẽ appetitio vindictę vel mot⁹ incli
nans fortiter ad vindictę irrogationem
⁊ hic appetitus vindictę potentię irasci-
bilis ẽ ira ꝓut est passio· Vñ super illo
Matth̄.v. Omnis qui irascitur fr̃i suo.
dicit glo. Ira est vehemens motus ani-
mi ad nocendum. Hęc ira si ẽ tam subi-
ta in aliquo vt ꝓueniat omnẽ deliberati
onẽ rõnis·⁊ omnẽ motũ voluntatis·di-
citur primus motus. Et quia nõ ẽ in po
testate nr̃a·sicut nec cęteri primi motus·
idcirco nõ ẽ peccatum·ꝫ pęna potest eẽ
peccati. Hęc enĩ ira nõ ẽ peccatũ q̃ꝫdiu
non dependet a voluntate positiue·scꝫ
eam volendo·aut priuatiue ei nõ resistẽ
do cum possit. Vñ Aug⁹ super illo ps̃.
Irascimini ⁊ nolite peccare. Si surgit
motus irę qui propter pęnã peccati non
est in potestate nostra·saltẽ moneat con
scientia vt ei non cõsentiat rõ. vt mente
quę regulata ẽ ꝑm deũ seruiam⁹ legi dei
si adhuc carne seruiuim⁹ legi pctĩ. Ad il-
lum autẽ motũ qui ẽ appetitus vindictę
vel repulsionis nocumẽti·id ẽ·irę·sequũ-
tur naturalit' tria. Primo euaporatio
fellis. Unde Aug⁹ in epistola ad Ne-
bridium. Assiduitate irascendi fel cresce
re etiam medici affirmant. Cremẽto au-
tem fellis rursus ⁊ facile ac prope nul-
lis causis existentibus irascimur: ita ꝙ
suo motu animus fecit in corpore ad
eum rursus commouendum valebit.

Secundo sequitur ascensio ⁊ accensio sanguinis circa cor· ⁊ cordis dilatatio· Vñ materialit̄ Aristoteles diffinit iram dicēs. Ira ē accēsio sanguinis circa cor: totum etiā corpus consequēter calescit. Tertio sequit̄ turbatio ⁊ īordinatio spirituū ⁊ humoꝝ. Quę tria complectens Dam̄. sic dic̄. Ira ē feruor ei⁹ q̄ circa cor ē sanguinis ex vaporatione fellis vel ꝑturbationem fiens. Sicut enim ad motū localē naturaliter sequit̄ ī corpore apto calor· sic ad appetitū vindictę vel repulsionē nocumenti naturalit̄ sequūtur in corpore pręfata tria. **Tertius gradus** ē cū rō possit ꝑcipe talē deordinationē ⁊ voluntas posset moderari vl̄ extinguere· ⁊ neutꝝ fit· ꝫ negligenter ambo se habēt· ⁊ tamē possent vigilātia sua talia reprimere· ⁊ tunc fit ira peccatū· veniale quidē qñ ira ꝑuenit rōnem· sic ut ꝑmittit̄· ⁊ vltra nō ꝓgredit̄ notabilit̄. Vigili enī animo hō interiora tanq̄ omniū bonoꝝ ⁊ maloꝝ principalissima assidue custodire deberet· ne hostis quacūq̄ parte lęderet· ꝫ qꝛ h̄ pauci faciūt· idcirco veras virtutes pauci possident· licet multi de exterioribꝫ magnā vim faciāt. Vñ· j· Timoꝝ. iiij. Corꝑalis exercitatio ad modicū vtilis ē· pietas aūt ad oīa. **Quartus** grad⁹ ē· qñ rō ꝑcipit irā ⁊ appetitū vindictę· ꝫ tñ deliberationē rōis ira ꝑueuit· ⁊ tunc voluntas pōt ī irā consentire saltē surreptitię· positiue irā volēdo vel in ea cōplacendo· aut priuatiue ei nō resistendo· ꝫ eā in animo cōtinuat vel īualescere sinit· ⁊ sic ē veniale· ꝫ maius q̄ in tertio gradu· saltē qñ ira adhuc recens ē ꝙ deliberatione rōis moderari nō potuit· qđ dicit̄ ꝓpter eos qui statim irati verbis maledicis seu maledictis vel gladio ꝓximos lędūt qui nō excusant̄· ut supra đ blasphemia patuit ꝑcepto. ij. c. iiij. **Quintus gradus** ⁊ duo sequētes sunt quos christus prohibuit Matth. v. dicens· Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio: Qui aūt dixerit fratri suo Racha reus erit cōsilio. Qui autez dixerit fatue· re⁹ erit gehēnę ignis. Vñ dicit Tho. ij. ij. vbi pri⁹ Dñs Matth. v. tantū ponit tres gradus irę non spēs· qui gradus accipiunt̄ ꝫm ꝓcessuz humani actus· in quo primo aliq̄d in corde cōcipitur· ⁊ quantū ad hoc dicit: Qui irascitur fratri suo. Secūdo aūt cū per aliqua signa exteriora manifestat̄ exterius etiā anteq̄ ꝓrumpat in effectū· ⁊ quātū ad hoc dicit: Qui dic̄ fratri suo Racha qđ ē interiectio irascentis. Tertius gradus ē qñ peccatū interius cōceptū ad effectum producitur· Est autē effectus irę nocumentū alterius sub rōne vindictę. Minimū aūt nocumētoꝝ ē quod fit solo verbo. Et iō quātū ad hoc dic̄: Qui dicit fratri suo fatuę. Vñ ꝫm Aug. ī p̄mo gradu ē vnū scz ira tm̄. In secundo duo. scz ira ⁊ vox. In tertio vero tria· s. ira ⁊ vox· ⁊ in voce vituꝑationis exp̄ssio Et sic patet qꝛ secūdū addit suꝑ p̄mum ⁊ tertiū suꝑ vtrūq̄. Vñ si primum ē peccatum mortale in casu in quo dominus loquit̄ sicut dictū est multomagis alia: Iō singulis eoꝝ ponuntur correspondētia aliqua ꝑtinentia ad cōdemnationez Sz in primo ponit̄ iudicium qđ minus est. Quia ut Aug⁹ dicit· In iudicio adhuc datur locus defensioni. In secundo vero ponitur cōsiliū in quo iudices īter se cōferunt quo supplicio dānari debeat vel oporteat. In tertio ponit gehennaz ignis quę ē certa dānatio. Et licet aliq̄bus miꝝ videat̄ ꝙ aliquis pro minimo nocumento quod fit solo verbo sit reus gehennę ignis. Chryso. tamen ostendit hoc non mirum esse· cum quādoq̄ parua ꝟba plura homicidia pepererint ⁊ ciuitates et regna euerterint· Nec tamen paruum estimes fratrem stultum vel fatuum vocare· auferens ei prudentiam et

intelligentiam quo homines ab irratio-
nalibus distant. Exempla vide Uincē.
ī spe. histo. Primo quomodo Narses
Romę patritiꝰ cū italiā totā ab hostibꝫ
liberasset. ⁊ impator Justinꝰ cū roma-
nis ingratus seruū Narsetis in patriciū
creasset. vxor Justini iā Narsete cōstā-
tinopolī exultanti sic derisorie demāda-
uit. In cōstantinopolī remea. ⁊ cū puellꝰ
tuis in gynęcęo fęminaꝝ lanaꝝ pēsa di-
uide. Ad q̄ verba Narses rn̄dit. Talez
se telā orditur. quā dū viueret nō depo-
neret. qd̄ ⁊ fecit: Nam ⁊ longobardos d̄
pānonia vocauit. qui totā italiā ī breui
obtinuerūt. excepta Roma ⁊ Rauenna
Sic cū spado impatoris Eraclij rogas
id est. dona vel elemosynas militibꝫ di-
stribueret ⁊ sarraceni īperatori militan-
tes idē peterēt. spado eis dixit: Vix suf
ficit impator dare rogas militibus suis
quātomagis canibꝫ istis. qui exacerbati
cōuocatis alijs sarracenis ī breui romā
H. grauibus malis vexauerūt. Qn̄ autē
ira ꝑm p̄dictos tres gradꝰ sit mortale vl̄
qn̄ veniale pctm̄: Nota p̄mo ꝑm Tho.
vbi p̄usq̄. ira fit q̄ntupliciꝫ pctm̄. Cuz
enī ira sit appetitus vindictę: Uindicta
fit iniusta quadruplr̄. Primo qn̄ quis
ex ira punit vel vult illū punire qui non
meruit. Secūdo qn̄ maiorē pęnā illi in-
fert. aut inferre appetit q̄ ille demeruit.
Tertio si tātā quātā demeruit ꝫ nō ꝑm
ordinē iusticię. vt qꝛ vult punire aliquē
ꝑ seipsū cuius supior nō est. aut ꝑm p̄ter-
missionē alterius ad debitū ordinē iusti
cię requisitū. Quarto si iustā pęnā ⁊ ꝑm
ordinē iusticię infert. nō tn̄ bona intētio-
ne. aut nō ꝓpter bonū ⁊ debitū finē. De
bet enī intentio punientꝭ eē bonū ipsius
puniti. aut cōseruatio iusticię cōmunis.
aut dei honor. ita ut peccans corrigat se
vel alij per eius exēplū ⁊ dei honor fiat.
Vn̄ semꝑ peccat q̄ ex odio vel rācore in
malū alterius vindictam appetit. aut ut
puniens dicatꝰ strenuꝰ aut bonus iustici-
arius. aut ꝓpter lucruz. aut ꝓpter saciari
vindicta. aut ꝓpt̄ aliū malū finē. Quin-
to ira fit peccatū ꝓpter modū indebituz.
id est. nō bene modificatū. etiaz si p̄fata
caueantꝰ saltē quędaz. vtpote si quis ni-
mis ardentꝰ irascitꝰ interiꝰ. vel si nimis ex-
terius manifestat signa irę. Ira igitꝰ ꝑm
Tho. qn̄ scd̄m quattuor modos p̄mos
vel aliquo eoꝝ hō infert aut vult inferre
talē vindictaz alteri. ē de suo genere pec
catū mortale. qꝛ cōtrariatꝰ iusticię ⁊ cha-
ritati. Pōt tn̄ contingere q̄ talis illa
tio iniustę vindictę. ⁊ etiā volitio inferē
di. ⁊ etiā ira ad hoc inclinās eēt solū pec
catū veniale. ut cum quis appetit se vin-
dicare ī aliquo modico. quod quasi ni-
hil est reputādū. ita q̄ illud ita modicū
sit q̄ si actu īferretur. non esset mortale:
vt si quis parum trahat alienum puerū
per crines vl̄ aliqd̄ huiusmodi faciat. vl̄
etiā manet veniale peccatū ꝓpter impfe-
ctionem actus. ut cum motus irę subito
oritur in aīo ⁊ p̄uenit iudiciū rōnis vt in
antedictis declaratū est. Quādo autez
quis quinto modo irascitꝰ appetēs vin-
dictā: vt si q̄s nimis ardēter irascitꝰ īteriꝰ
vl̄ nimis exteriꝰ manifestat sig̃ irę. sic ira
ꝑm se nō hz ex suo genere rōnē pctī mor-
talis. pōt tn̄ cōtingere q̄ sit peccatū mor
tale. puta si ex vehementia irę aliquis ex-
cidat a dilectione dei ⁊ ꝓximi hęc sentē-
tialiter Tho. Dicit quidam aliꝰ doctor
Si consideretur inordinatio irę ex par-
te modi irascendi. puta q̄uis ista vindi
cta iuste ⁊ debite appetatur. quando ta-
men multum inordinatus est motus irę
⁊ nimis vehemēs interius ⁊ exterius: tūc
credo si procedat ex habitu vitioso scili-
cet ex superbia vel inuidia vel ira etiam
in habituata voluntate vbi habitus est
et principia. ex quibus talis motus pro-
cedit sunt mortalia: Credo etiā q̄ illa ī-
ordinatio irę sit pctm̄ mortale. Rō ē. qꝛ

refert' in eundẽ finẽ vitij vnde ꝓcedit · vel si nõ ꝓcedat ex habitu vitioso · ꝫ ex hꝰ graue scandalũ ꝯcitat': puta qꝛ ille ꝯtra quẽ irascit' mõ inordinato · vel alij audientes vel vidẽtes ad pctã mortalia impellũt' · ꝑ hoc ꝙ motꝰ hmõi irę tã inordinatus est · q̃ alias ad dicta pctã nõ mouerẽt' · pctm̃ mortale credo ĩ dicto mõ cõmitti. Si tamen talis motꝰ inordinatꝰ non ꝓcederet ex habitu vitioso nec g̃ue scandalũ generaret ꝫ ex nãli complexiõe irascent' ꝓueniret q̃ forte multũ eẽt cholericꝰ et debilis · vel infirmꝰ · ⁊ alias nimis cholera infectꝰ posset eẽ pctm̃ veniale · nisi tũc debilitas vel motꝰ cholere inordinatã accensionez irę causãs ex culpa mortali ꝓueniret · puta ex nimia ebrietate vel gula · vl' aliq̃ huiusmõi · vel ipse motꝰ inordinatꝰ irę intãtũ irascentẽ inflãmaret ꝙ a charitate dei vel ꝓximi caderet ·

Capitulũ · III ·

A Dubitat' hic primo · quõ ira sit capitale vitiũ · Respõdet Tho · scda · ij · vbi ꝑus: Ira dicit' vitiũ capitale · eo ꝙ mlta vitia ex ea oriant': Tum ex ꝑte obiecti · qd multũ habet de rõne appetitꝰ · inquãtuz scz vindicta appetit' sub rõne iusti et honesti · qd sua dignitate allicit. Obiectum enĩ seu cã ꝑma oĩs irę ĩ nob ẽ appetitꝰ vĩdictę sub apparẽtia · vel existẽtia: vt si aliq̃s nobis intulit iniustũ aliqd · iniuriam · vel ꝑuipendit nos ꝓpter q̃ merito sit vindicta sibi infligẽda: Tũ etiã qꝛ ira ex suo impetu mentẽ habet ꝑcipitare ad ĩordinata quęqꝫ agẽda · Ideo glo · super illo Prou · xxix · Vir iracũdꝰ ꝓuocat rixas · Ianua inq̃t vitioꝝ omniũ ẽ iracũdia · q̃ clausa · ꝟtutibꝫ intrinsecꝰ dabit' quies · q̃ apta ad oĩe facinꝰ armabit' animꝰ · Ira enĩ dicit' ianua vitioꝝ · ꝑaccidens quidẽ remouendo videlicz ꝓhibẽs · i · impediẽdo iudiciũ rõnis ꝑ qd hõ trahit' a malis

Directe aũt et ꝑ se est cã alioꝝ specialiũ vitioꝝ quę dicũt' filię eius. Et ꝟm Greg · xxxj · moral' · sunt sex · duo in corde tria ĩ ore · ⁊ vnũ in facto. Prima filia ẽ ĩdignatio · q̃ homo illũ ꝯtra quẽ irascit' reputat indignũ vt sibi q̃d tl'e fecerit · quod videt' esse quędã vilipensio · imo quidam ꝯtemptus ꝓximi. Secũda est tumor mẽtis · vt cũ irascẽs replet animũ suũ diuersis cogitationibꝫ amaris · quibꝫ apud se aliqñ cogitat diuersas vias se vindicandi · et habet multiplex ꝓpositũ alteri nocendi. Et hmõi sũt magna pctã · qꝛ non solũ in actu exteriori peccatum est · ꝫ magis ĩ volũtate etiam si non implet' ad extra ꝑ opus · Tertia est clamor · qui ẽ inordinata ⁊ ꝯfusa locutio quo aliquis quo ad modũ loquendi exterius demonstrat iram suã. Quarta ẽ blasphemia cuiꝰ sũt tres species · vt dictũ fuit in · ij · pręcepto · Quinta ẽ cõtumelia · cũ quis ex ira prorumpit in ꝟba opprobriosa et iniuriosa · q̃ sunt ꝯtra ꝓximũ. Et hoc fit frequẽter ex ira · quia cum ira sit appetitus vĩdictę · ⁊ nulla vĩdicta sit irato ita ꝓmpta sicut cõtumelia: ideo in eã statim ꝓrũpit. Est enĩ contumelia ꝓprie · cum quis maĩfeste et contra honorẽ alterius dicit sibi defectum suũ soli aut coram alijs · Et est maior contumelia cũ quis corã multis dicit alicui defectum suũ · eo ꝙ per hoc magis damnificat in honore aut reuerentia sibi ab alijs impendenda · Potest tamẽ etiã dici contumelia · cũ sibi soli dicit inquãtum scz ille qui loquit' cõtra audiẽtis reuerentiam agit quem videt' vilipendere ex hoc ꝙ manifeste verba cõtra eum profert. Et sumunt' quandoqꝫ ꝑ eodem · cõuitium · contumelia · et improperium. Exemplum · cũ quis dicit: Tu es filiꝰ meretricis · fur · miser · vel simile · vel cũ aliquis alteri improperat ꝙ ĩ pauꝑtate eius sibi plura dederit · ꝟm illud Eccl · xx. Exigua

B

C dabit·et multa improperabit. ¶ Ubi
ſm Tho·ij·ij·q·lxxij·Notandũ·q̃ quã-
do intentio ꝓferẽtis cõtra aliquẽ ꝯuitiũ
aut contumelia ad hoc fert̃ vt per ꝟba q̃
ꝓfert alterius honorẽ minuat·tũc ẽ pec-
catũ mortale·nõ min⁹ q̃ꝫ furtum aut ra-
pina·Non enĩ minus homo amat suuꝫ
honorẽ q̃ꝫ rem possessam. Vnde christus
illud voluit Math·v·Qui dixerit fra-
tri suo fatue·reus erit gehennę ignis. Si
q̃s ꝟo alt̃i verbũ leuis ꝯuitij aut ꝯtume
lię dixerit·nõ aĩo dehonorãdi ꝫ ex aĩ le-
uitate aut ex leui ira·sine firmo ꝓposito
aliquẽ dehonorandi·ꝫ forte vult ipsũ le
uiter et modicũ contristare·tũc potest eẽ
veniale. Si quis vero alteri dixerit ꝟbũ
ꝯuitij non animo dehonorandi·sed ꝓpt̃
correctionẽ·tũc potest esse sine peccato· si
alias sit bene circũstantionatuꝫ. Sic enĩ
licitũ est aliquẽ sibi subiectum verberare
aut ĩ reb⁹ damnificare causa disciplinę:
sic ⁊ verbũ ei ꝯuitiosũ causa disciplię di-
cere. Sic christus Lucę·xxiiij·vocat du-
os de discipul̃ tardos ⁊ stultos. Et apo-
stolus Gal·iij·discipulos suos vocat in-
sensatos et stultos. Dicit tamen beatus
Aug⁹·in ſmone dñi in monte·q̃ raro et
ex magna necessitate sũt huiusmodi ob-
iurgatiões exhibendę·in quib⁹ nõ vt no-
bis sed dño seruiatur instigemus. Addit
Tho·q̃ in vsu taliuꝫ verboꝝ magna di-
scretio seruãda est necessario· vt videlicꝫ
quis talib⁹ ꝟbis caute et moderate vtat̃
in correctiõe et alias·quia posset esse tam
graue ꝯuitiũ q̃ ꝑ incautelã ꝓlatũ aufer-
ret honorẽ eius ꝯtra quẽ ꝓfert̃·et tũc pos
set homo peccare mortalit̃·etiã si non in-
tenderet dehonorationẽ. Sicut etiaꝫ·si
quis aliũ ex ludo incaute ꝓijciens grauit̃
lędat·nõ caret culpa. Sexta filia est rixa
ꝑ quã intelligunt̃ oĩa nocumẽta quę ex
ira ꝓximis inferunt̃ exteriori facto·siue ĩ
corpore suie ĩ reb⁹·quod multipliciter fit
vt ꝯstat·patꝫ igit̃ quãtis malis irat⁹ pa-
teat·patꝫ etiã q̃ in ꝯfitendo non sufficit
dicere actus ⁊ verba exterius ꝓlata ⁊ per
cepta·sed oportet etiã interiora g̃uia cõ-
fiteri et plangere. ¶ Dubitat̃ secũdo D
quot sint species irę. Rñ·ſm Tho·ij·ij·
vbi prius. Et Humbtũ in expositiõe re-
gulę beati Aug·⁊ ph̃m·iiij·eth̃i·q̃ tres.
Nã ea quę dñs Math·v·ponit sũt gra
dus irę·vt dictũ est ĩ alio capi. Est ꝑma
species·irę acuta·scd̃a amara·tertia dif-
ficilis. Dam̃·li·ij·vocat eas·felleã·ma-
niam et furorẽ. Scd̃m primã quidã acu-
ti sũt·qd̃ ꝑtinet ad originem·vt q̃ nimis
cito irascunt̃ ex causa qualibet leui. Ta-
les si cito irascunt̃ et cito veniã petũt·sũt
sicut aqua quę cito calescit et statĩ frige-
scit·quod est minus malũ·hi nõ sũt meli
ores ꝓpter irę frequentiã·cũ oĩs hõ debe-
at esse tardus ad irã Jacobi·j·sed ꝓpter
celerẽ satisfactionẽ·cito enĩ culpã suã re-
cognoscũt. Itẽ sicut signũ est bonę com-
plexiõis se cito purgari a suꝑueniẽte in-
firmitate·ita est signũ bonę consciẽtie·se
statim venię petitione mũdare. Item de-
licta sũt tãto grauiora·quãto diuti⁹ te-
nent animam·g̃ a ꝯtrario·tanto leuiora
quãto citius eã dimittũt. Est g̃ ꝑma spe-
cies leuius peccatũ: Tũ quia ea moti cul
pam suã citius cognoscũt: Tum quia ci-
to se purgant ab illa iniuria: Tũ etiam·
quia ĩiuriam ĩ alteꝝ cõmissam nõ ꝓlon- E
gant. ¶ De secũda specie sunt amari
quorũ ira multo tempe durat et manet.
In quib⁹ tristicia difficulter absorbet̃·ni
si diuturnitate tempis·quę nõ ꝓrumpit
ad exteriora signa iracũdię: Tales tardi⁹
irascunt̃·et ad veniam petendã tardi⁹ in-
clinãt̃·similes ferro quod tarde ignescit
et difficulter infrigidat̃·quod peius est.
Tales tripliciter peccant. Primo q̃ ad
ꝓximũ·quia post offensam charitatẽ fra
ternam quã turbauerũt differũt repare.
Scd̃o ĩ se·qꝛ satisfactionẽ saluti suę ne-
cessariam ꝓtrahunt facere. Tertio ĩ deũ

qꝛ iram dei ꝯtra se exortã occasiõe offen-
se cõmisse in seruũ suũ ꝯtemnunt placa-
re. Tales triplici laborãt vitio: Quo ad
p̃mũ accidie. quia tardi ad bonũ. Quo
ad secundũ ire que nõdum in eis sedata
est. Et quo ad tertium sup̃bie. qꝛ ex sup̃-
bia ꝓcedit ꝙ ledens satisfacere dedigna
tur. Hoc triplici funiculo collo eius ap-
penso ĩ baratrũ mergit̃ amarus. Quo ꝯ
ps̃. Dirumpamus vincula eoꝝ et ꝓijci-
amus a nobis iugũ ipsoꝝ. De tertia spe
cie sunt difficiles q̃ ita obstinati sũt ꝙ nõ
dimittũt desideriũ vindicte nisi puniãt.
Tales nũq̃ volunt petere veniam. simi-
les lapidi albeston. d̃ quo dic̃ Aug⁹. ĩ de
ciui. dei. ꝙ semel accẽsus nũq̃ extinguit̃.
Hos tres grad⁹ Aug⁹. ponit ĩ regl̃a di-
cens: Melior aũt est q̃ q̃uis ira sepe tem
ptet̃. tñ veniam impetrare festĩat vt ei di-
mittat cui se agnoscit fecisse ĩiuriam q̃ q̃
tardius irascit̃ ⁊ ad veniam petendã tar-
dius inclinat̃. Qui aũt nũq̃ vult petere
veniam sine causa est ĩ monasterio etiam
F si inde non ꝓijciat̃. ¶ Quãdo aũt ille
tres species sunt pctã mortalia. Rñ. qui-
dam doctor. In eo cãu vbi acuti q̃ min⁹
sunt mali peccant mortaliter. non est du-
bium amaros et difficiles peccare morta
liter. Et tanto grauiori reatu. quãto pe-
iores sunt in moribꝫ. siue motus ire ipso-
rum sit ex iniusta vindicta desiderata. vl̃
illata. vel ex inordinato modo irascendi
Et hoc patet per Aug⁹. ĩ regula. quia ira
acutorum in grauibꝫ crescit in odium. et
intãtũ reatus eius aggrauat̃ ꝙ facit tra-
bem de festuca. et facit animã homicidã.
Qui enĩ odit fratrẽ suũ homicida est. j.
Joh. iij. In difficilibꝫ ergo quoꝝ ira nõ
cessat donec iniuste puniant. patet ꝙ ira
semp̃ est peccatũ mortale. nisi vindicta il
lata esset minĩa ĩiuria. Sicut si quis mo-
dicum d̃ niue vel guttam aque super ali-
quem ꝓijceret. vl̃ puerũ aliquem ĩdebite
p̃ capillos traheret. In amaris aũt quia
ira ꝯuertit̃ in odiũ ꝑm reatum suum tra-
hit in speciem peccati mortalis. In acutꝫ
tamẽ appetitus vindicte indebite posset
indeliberatus esse et preuenire iudiciũ ra
tionis. quod in alijs nũq̃ vl̃ rarissime cõ
tingẽ posset. ¶ Dubitat̃ tertio. Qñ G
ira sit licita ⁊ meritoria. Rñ. Tho. vbi p̃-
us scd̃m beatũ Greg⁹. in moral̃. Duplex
est ira. Una vocat̃ ira per vitiũ. d̃ q̃ pri⁹
dictum est. Alia per celũ. cum q̃s ex amo
re dei. ꝓximi. aut iusticie irascit̃ pctõ pro
prio aut ꝓximi. et appetit vĩdictam iustã
scz in eũ qui peccauit. et tantã quãtã de-
meruit. et scd̃m ordinẽ iusticie. ad hono-
rem dei. et modo debito. et tali ira nõ so-
lum licitum est. imo expediens et debitũ
aliquãdo vti. vt patet per Chryso. super
Math. dicẽtem: Qui sine causa irascit̃
reus erit. qui vero cũ causa non erit reus
Nam si ira non fuerit. nec doctrĩa ꝓficit
nec iudicia stant. nec crimina compescũt̃.
Itaq̃ qui cum causa non irascit̃ peccat.
Patientia enĩ irrationabilis. vitia semi
nat. et negligentiã nutrit. et nõ solũ ma-
los sed et bonos inuitat ad malũ. Item
Greg⁹. v. moral̃. Si nulla ira ex virtute
surgeret diuine aĩaduersiõis impetum p̃
gladiũ phinees non placasset. Hanc irã
quia. Heli nõ habuit ĩ se et ĩ suis. grauit̃
punitus fuit. De hac ira tradit ps̃. Ira-
scimini et nolite peccare. Qd̃ quidã ma-
le solum intelligunt sibi ipsi irasci licituꝫ
fore. sed si ꝓximos vt nos amare precipi-
mur. restat vt sic ꝓximoꝝ erratibꝫ sic̃ nr̃is
vitijs irascam̃. hec sñaliter Greg⁹. Idẽ
dicit Aristoteles. iij. et. iiij. ethicoꝝ. Sic
Exo. xj. cũ loqueret̃ Moyses pharaoni
et ille noluit audire. exiuit a pharaõe ira-
tus nimis. Sic etiam Exo. xvij. cum ꝓhi
beret Moyses ne vsq̃ mane ꝑuarẽt mã-
na israelite: Illis in mane seruantibus et
mane scaturiente vermibꝫ irat⁹ ẽ Moy-
ses contra eos. Sic videns vitulũ ⁊ cho-
ros iratus proijecit d̃ manibus tabulas

decalogi Exodi·xxxij·Simile de eodem
Moyse legit' Leuit·x· Et Numeri·xvj
Sic christ⁹ Marci·iij·cum circũspexisset
dñs cũ ira iudeos qui obseruabãt eũ cõ
tristat⁹ est sup cecitate cordis eoꝝ. Du-
bitat' q̃rto qñ licitũ sit vti ira. Rñ· ꝟm
Greg·v·moral·q duplex ẽ ira. Vna ra
tionẽ preueniẽs·vt patuit in secũdo prin
cipali vsq; ad quartũ gradum inclusiue
Alia est rationẽ·supple· rectã subsequẽs
Sunt g̃ tres regl'e. Prima. Hõ nõ de-
bet vti ira rationẽ preueniẽte·sed q̃stati
pcipit eam· debet ei resistere totaliter ex-
cludendo·nec aliquã pęnam ĩferat quo-
usq; anim⁹ totaliter quiescat. Ratio est
quia ira rationẽ preueniens trahit ratio-
nem a sua rectitudine·vnde habet ratio-
nem mali. Ira enĩ deliberationẽ rationis
preueniẽs cęcat rationẽ vt vindicet iniu
riam illatã quę non est ĩiuria·vel maiorẽ
q̃ sit·et sic in alia vitia ira p̃cipitat. Se-
cunda regula. Ira rationẽ sequẽte ẽ ali-
quando vtendũ. Exempli gr̃a. Quan-
do homo pfecte cognoscit peccatũ alteri-
us ꝟm oẽs circũstantias et q̇ete ⁊ integre
deliberauit d̃ salubri pęna et vindicta ꝓ
illo peccato infligenda·attamẽ adhuc se
percipit homo timentẽ aut negligentẽ in
exequendo dictatam pęnã·tunc assume-
re potest iram tantã quantã potest regere
ratiõe ideo vt exequat' melius predictaꝫ
pęnaꝫ. Hęc enĩ aliquãdo locũ habẽt in
iudice respcũ reipublice. In mgr̃o respe-
ctu scholaris. In dño respectu serui. In
prelato respectu subditi. Et in viro respe
ctu vxoris. Ratio dicti ẽ vt dicit Tho·
vbi supra·quia passio irę sicut et oẽs alij
motus appetitus sensitiui ad hoc dati sũt
vt homo ꝓmptius exequat' illud qd̃ ra-
tio dictat: alioquin frustra esset in homi-
ne appetitus sensitiuus. Extra predictos
aũt casus nũq̃ vtendũ est ira·quia nihil
ꝓdest ira alias sed obest plurimũ·ĩ mlta
mala precipitando faciliter. Tertia regu
la ẽ. Quis ira predicto mõ assumi possit
cum deliberatione pro instrumento ꝟtu-
tis et eius adiutorio·illud tñ nõ expedit
omnib⁹ hoĩb⁹ indifferenter. Non quidẽ
impfectis semp sed perfectis. Ratio ẽ·q̃
nõ oẽs ꝓpter difficultatem boni vsus irę
scirent eam regere ratiõe·et odium ⁊ alia
vitia nata esset ira generare·non autẽ sic
in hoĩb⁹ virtute perfectis. Simile est in
medicinalib⁹: Nam aliqua medicinalia
licita sũt perito medico adhibere qui scit
modificare ea quę ꝓhibentur imperito.
Dĩa p̃dicta probant' autoritate·ex-
emplis·⁊ ratione. Autoritate btĩ Greg·
v·moral·dicens: Cum animus per çeluꝫ
mouet'·curandum summope est·ne h̃ ea-
dem ira quę ꝓ instrumento ꝟtut assumi
tur·menti dñet'·nec quasi dña p̃eat·ꝟ q̃-
si ancilla ad obsequiũ p̃parata a ratiõis
tergo nũq̃ recedat. Tunc enim robusti-
us ꝯtra vitia erigit'·cũ subdita ratiõi fa-
mulat'·nã quantũlibet ira ex çelo rectitu
dinis surgat·si ĩmoderata mentẽ vicerit
rationi ꝓtinus seruire ꝯtemnit. Et tãto
se impudentius dilatat·quãto impatien
tię vitiũ virtutem putat. Exemplis pho-
rum illa patẽt. Nã vt dicit Valerius li·
xj·Archita magr̃ pythagorę ⁊ Platõis
villico suo iratus: Sumpsissem inquit a
te suppliciũ nisi irat⁹ essem. Maluit enim
impunitũ relinquere q̃ ꝓpter iram graui
us iusto punire. Sic Socrates vt dicit
Seneca li·x·de ira. Cum seruus eũ offẽ-
disset quem habebat discholum ei dixit:
Cederem te nisi iratus essem. Correptio-
nem enĩ serui ĩ tempus distulit sani⁹·nec
fuit ausus se irę cõmittere. Erat autem ĩ
eo irę signũ·vocẽ sb̃mittere et loqui par-
tius·q̃ apparebat sibi tunc obstare. Ita
Diogenes·vt dicit Seneca libro·iij·de
ira·cum de ira dissereret adolescentulus
ꝓteruus in eum conspuit. Interrogatus
vero an irasceret' contra illum·ait: Non
irascor sed dubito an irasci oporteat. Si

de Platone dicit' vt dicit. Ualerius li. p̃mo: Cũ aduersus serui delictũ vehemẽtius exarsisset. ponere illũ statim tunicam et p̃bere scapulas verberib' iussit sua manu ipsum cesurus. postmodũ intelligẽs se irasci. iam in alto manu suspẽsa. quęsit' ẽ a Sponsippo amico suo q̃d ageret: Exigo inquit pęnas ab homĩe iracundo. oblitusq; iam serui. quia aliũ quem poti' castigaret inuenerat. abstulit sibi ĩ seruum potestatem. Tu inquit Spõsippe istũ ꝟbera: nolo vt sit ille meus potestate. id ẽ. in mea qui in sua non est. Ratiõe etiã in generali pręfata patẽt scd̃m Tho. j. ij. q. xlvj. Quia q̃uis hõ sit animal mãsuetũ cõsideratis in generali rõne recta et tempatissima humana complexione: tñ cõsiderata cholera homĩs. magis defacili inflãmant' multi ad iram q̃ ad ꝯcupiscẽtiam vel aliam passionem. et etiã quia ira est passio vehementissima.

Capitulum IIII

A Septima filia irę põt poni maledictio. q̃ sępe ex ira orit'. De quo vitio tractat vt sequitur Tho. ij. ij. q. lxxvij. Est enim ꝑm eum. maledicere. imprecãdo. imperando aut optando ꝓnunciare ꝯtra aliũ malũ. et sub rõne mali. ⁊ nõ ad emendationem alterius. sed solũ ĩ malũ ei'. Optare aũt et imperio mouere ad malũ alterius sub ratione mali. scd̃m se repugnat charitati Quia debemus diligere ꝓximũ volẽdo bonũ ipsius. ⁊ ideo scd̃m genus suum est peccatũ mortale. Vñ. j. Cor. vj. Neq; maledici. neq; raptores regnum dei possidebunt. Et est huiusmõi maledictio tãto grauius peccatũ. quãto maledicit q̃s persone quã magis amare et reuereri deberet. Unde Leuit. xx. Qui maledixerit patri aut matri. morte moriat'. Subdit Tho. Contingit tamẽ verbũ maledictionis ꝓlatũ peccatum esse veniale. vel ꝓpter paruitatem mali quod quis alt̃i maledicendo imprecat'. vel etiam ꝓpter affectum eius qui ꝓfert verba maledictionis cum scz ex leui motu vel ex ludo vl' surreptione aliqua talia verba ꝓfert. peccata enĩ verboꝝ maxime ex affectu pensantur.

Dictum est aũt notanter ĩ descriptione maledictionis. sub rõne mali. ⁊ solum in malũ eius cui maledicit'. quia si q̃s imprecet'. imperet aut optet malũ alicui sb̃ rõne boni. sic est licituz. nec ꝓprie maledictio est. eo q̃ intẽtio principalis non fert' in malũ illius sed in bonũ illius. Contingit enĩ optare malũ alicui sb̃ rõne duplicis boni. Qñq; sub rõne iusti. et sic iudex iuste maledicit illũ cui pręcipit iustaz pęnam inferri. Sic etiã maledicit anathematiçando. Qñq; sub rõne vtilis optatur malũ. vt qñ quis optat aliquẽ peccatorem pati egritudinẽ vel simile vt melior efficiat'. vel a persecutione bonoꝝ desistat. Et q̃uis maledicere bene possit fieri scd̃m prędicta. tñ creaturis irrationalibus homĩes regulariter nõ debent maledicere: Tũ quia illud cõiter fit ex irrationabili quadã ira: Tũ qꝛ solet indiscrete fieri ĩ malũ hominũ quorũ sũt. Tamẽ vt Tho. ibidẽ dicit. maledicere reb' irrationalib' inqnãtum creaturę sunt dei. ẽ peccatum blasphemię. Maledicere autẽ eis scd̃m se ꝯsideratis est ociosum et vanũ. ⁊ per ꝯsequẽs illicitum: Imo maledicere ẽ a deo illicitum vt etiam diabolo fieri nõ debeat. Vñ Ecc. xxi. Dum maledicit ĩpius diabolũ. maledicit ipse animã suaz id est. maledicto culpę ⁊ pęnę se subijcit: quia cum diabolus sit natura bon'. peccatum est saltem vt sic ei malum optare. Unde beatus Judas ĩ canonica sua dicit: Cũ Michael archangelus cum diabolo disputans altercaret' d̃ Moysi corpore. nõ est ausus inferre iudiciũ blasphemię: ꝫ dixit: Impet tibi dñs. Vbi glo.

B

Diligēter intuēdū ē ꝙ si Michael arch-
angelus diabolo sibi aduersāti blasphe-
miā dicere noluit· sed modesto ꝑmōe eū
coercuit· quāto magis hoīb⁹ oīs blasphe
mia est cauēda: q̄uis enī ī volūtate ma-
C lus sit dęmon· tñ natura bon⁹ ē. **Ad ca
uendū** aūt vitiū maledictionis mone-
re debēt exempla sacrę scripturę ⁊ bonoꝝ
christianoꝝ. Nā christus cū malediceret
supple· in cruce· nō maledicebat· j· Pet·
ij· Paulus etiā dicit· j· Cor. iiij· Male-
dicimur et benedicimus. Et Petrus· j·
Pet· iij· Nō reddentes malū pro malo
nec maledictū ꝓ malidicto. Exēpla etiā
christianoꝝ bonoꝝ ad idem sunt q̄ osten
dūt ꝙ interdū maledicētes· siue īuiti sint
siue volentes in malū eoꝝ exaudiūt. Vñ
Greg⁹· iij· dialo· refert· ꝙ cū simplex ⁊ sā-
ctissim⁹ Florentius ꝓ pastore haberet vr-
sum ouiculas pascentē· discipuli quattu
or cuiusdā sancti patris q̄ dicebat Euti-
cius· vrsum in campo occulte occiderunt
d̄ quo cū Florēti⁹ valde tristaretur: Eu-
ticius flētē fratrē venit ꝯsolari: Cui Flo-
rentius: spero ī omnipotentē deū ꝙ ī hac
vita añ oculos hoīum vindictā accipiēt
qui innoxiū vrsum occiderūt. Statī aūt
quattuor rei discipuli elephantino mor-
bo ꝑcussi membris putrescētib⁹ interierūt
Vnde om̄i tempe Florenti⁹ flebat se ho
micidā ꝓclamās. Itē ibidē refert Greg·
ꝙ cū famulus cuiusdā Stephani p̄sby-
teri negligenter ei seruiret: clamauit pre-
sbyter: veni diabole discalcia me famlo:
sic loquēs: statī autē demon affuit· ⁊ cor
rigię summę caligaꝝ se soluerūt ī signum
dęmoniacę seruitutis: Ex quo patet dic̄
Greg⁹· diabolū esse ꝓmptissimū in male
dictionib⁹ ad puniendū. Simile in quar
to refert de romano filiū q̄nquēnem nu-
triente· q̄ mox blasphemare ꝯsueuerat cū
ei aliq̄d resisteret· vnde in patris sinu pe-
stilentia laborans simile ad apparentiaꝫ
dęmonis faciens· necatus est. Sic Cęsa
rius in dialogo suo· dis· v· refert· ꝙ vir q̄
dam mot⁹ ira ꝯtra vxorem ei ait: Vade
diabole· mox aūt illa ꝑ auriculam dęmo
nem intrare sentiēs furiebat· cum quidā
sanctus abbas sup caput ei⁹ legeret euā-
gelium: Super ęgros manus imponēt· il
la terribilissime clamabat· et cū dęmoni
imperaret vt exiret: ille respōdit: Nondū
vult altissimus· postea tamē modū quo-
modo dęmon intrauerat ipsa patefecit.
Item quidam irat⁹ dixit filio suo: Va-
de diabole· quem mox dęmon rapuit nec
vnq̄ comparuit. Item puella quinquē-
nis cum lac comederet: pater ei irat⁹ ait:
Diabolū comedas ī ventrē tuū· mox au
tem vexata ē puella vsq̄ ad maturā ęta-
tem In qua cum lumīa aplōꝝ Petri et
Pauli visitaret liberata est. Sed antea
dęmon ī ea ait: Me egresso· h̄ nūq̄ post
hāc vitam sentiet aliud purgatorium· h̄
Cęsari⁹. Sic· xxj· d̄ ciui· dei refert Aug⁹
de vidua nobili et diuite habēte septē fi-
lios et tres fęmellas eis maledicēte: Oēs
autē statim tremore omniū membrorum
terribiliter sunt percussi ⁊ ciuiū suoꝝ ocu
los ferentes in orbē dispersi sunt omnib⁹
spectaculū facti miseꝝ. Et si nunq̄ male
dicentis optio impleret· tamen semp ille
qui maledicit· seipsū primo maledicit· vt
verificet illud Gen̄· xxvij· quo Ysaac de
Jacob ait: Qui tibi maledixerit: sit ille
maledictus. **Tertio** principalit̄ viden- D
dum est de remedijs irę. **Sūt** autē quę
dam remedia contra iram ꝓpriam. Quę
dam cōtra alienam. **Remedia** irę ꝓ-
prię sunt nouē. **Primū** est radicem irę
euellere· que est amor sui inordinatus et
suoꝝ. Qui enī ardenter diligit inordina
te se· amicos· filios· temporalia· et hono-
res: statim credit sibi iniuriā illatam esse·
vl̄ se paruipendi· vt dicit Aristo· ij· rheto
rice. Vnde Ecc̄· xxviij· Scd̄m ligna sil-
uę· sic ignis exardescit: Et ꝑm virtutem
hominis sic iracūdia illius erit· Et scd̄m

substantiam suam exaltabit iram suam. Secundū est silentiū. Nā natura ire est vt plata magis ferueat. Vñ Prou. xxvj. Qui imponit stulto silentium iras mitigat. Unde sanctus pater Ysaac req̄ situs: Cur dęmones eū tm̄ timerēt. Rñ. ex quo factus sū monachus statui apud me vt iracundia extra guttur meum non procederet. Et Ps. Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator aduersum me. Tertiū remedium est exempla patientium inspicere. prīcipalissime christi passionem. De quo Greg⁹. dicit: Si passio domini ad memoriam reuocet̄. nihil adeo durum est quod non ęquo animo toleretur. In cuius figura Numeri. xxj. Filij israhel lęsi a serpentib⁹ ignitis īspecto serpēte ęneo. id ē. christo crucifixo sanati sunt. Ad idē valēt exempla Job. Exemplum etiam illius mulieris nobilis de qua refert Cassianus in collatiōe patrum. quę petiuit viduam iracūdissimā ī qua patientiam disceret. Talib⁹ enim exemplis velut optimo clypeo anima muniri pōt. Quartū est cogitare quomodo deum sępe ꝓprijs malis contempsim⁹ vel paruipendimus. et ꝙ indigemus etiā ī ꝓprijs defectib⁹ a proximis supportari. Unde Greg⁹. v. moral. Est alius seruādę mansuetudinis modus vt cū alienos excessus conspicimus. nostra quibus excessimus delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas ꝓpria. peccata nobis excusat aliena. Patiēter nāq̄ iniuriā illatā tolerat. q̄ pie meminit ꝙ fortasse ad huc habeat in q̄ debeat ipse tolerari. Jō tam faciliter quidā irascuntur. quia proprios defectus quibus a deo vel ꝓximo supportantur nō agnoscūt. Vñ Prou. xix. Homo indigens misericors est. Seneca. Regū animos induimus illi obliti suę infirmitatis alienę deseruiūt quasi iniuriam acceperint. Quintū remediū ē consideratio diuinę ordinationis. Nullum enim malum nobis potest inferri nisi diuina ordinatiōe. quod maximū debet esse fidelibus. Deus enī est velut medic⁹ fidelissim⁹ qui aquam tribulatiōis cuiq̄ ꝓpinat scd̄m suę infirmitatis exigētiam. Ps. Statuit aquas quasi in vtre. scilz de cęlo eā dispensans filijs. Vñ. j. Cor. x. Fidelis deus qui nō patietur vos temptari supra id qd̄ potestis. sed faciet etiā cum temptatione prouentum. vt possitis sustinere. Hanc rationem assignat christus Petro. Job. xviij. Calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibam illū? Sine quo nec filij çebedęi possunt sedere ad dextram ⁊ sinistram in regno: Potestis inquit christus bibere calicē quē ego bibiturus sum. Math. xx. Deus est velut pater pijssimus qui filium quem diligit castigat. Apoc. iij. Ego quos amo arguo et castigo. Ne videlicet scd̄m apl̄m simus adulterini filij. Si inquit extra disciplinā estis cui⁹ participes facti sūt omnes: ḡ adulteri et non filij estis. Heb. xij. Deus etiā est velut mater misericordissima. quę licet virga castiget filiolū. tamē nō supra modum. Nam Esa. xlix. Nūquid obliuisci potest mater infantem suū vt non misereat̄ filio vteri sui. ⁊ si illa oblita fuerit. ego tamen non obliuiscar tui. Sextum est ꝯsideratio vtilitatis ipsius tribulationis. Nā vexatores nostri sunt sicut apes quę licet pungant. tamen diliguntur. quia mellificant. Sic īimici licet rodant. tamē pęnā pro peccatis minuūt. prudentes faciunt. decorant patiētiam. augent hic meritum. et in cęlo premium. Ps. Circūdederūt me scz inimici. dicit christ⁹. sicut apes. et exarserūt sicut ignis in spinis. Septimum est consideratio nostrę impotētię. Sunt enī quidam qui verecundantur si non tribulātes eos verbo vel facto lędunt. Sed sciat homo etiam minimis oportere parcere. Unde Aug⁹. Hō tibi conuitiū dicit. et tumes

et irat⁹ es: pulcib⁹ resiste · si potes vt dormias. **Octauū** est ꝑcere et misereri insano. Nam iratus aliquem impugnans ratione in parte vel ī toto non vtitur · et sic cęcus est · stultus ⁊ quodāmodo insanus · quib⁹ naturaliter clementes sumus Vnde Prouer · xiiij · Qui impatiens ē exaltat stulticiam suaꝫ. **Nonū** est pręuia consideratio omniū maloꝝ · que sibi possēt īferri. Vñ Greg⁹ · v · moral. Mēs sollicita anteq̄ quodlibet agere īcipiat omnes sibi quas pati putat cōtumelias ꝓponat · quatenus sui redemptoris probra cogitans cōtra aduersa se pręparet. Quę nimiꝝ venientia tanto fortior excipit · quāto se cautius ex pręsciētia armauit · Qui ꝟo īprouidus ab aduersitate deprehenditur · quasi ab hoste dormiens inuenitur. Hęc remedia sūt irę proprię. Sed principaliter inuocandum est ī omnibus auxiliū diuinę gratię sine quo nihil possumus. **Remedia** autem cōtra alienam iram sunt tria. **Primum** est mollis responsio. Hoc est mirabile naturaliter vnum · vbi molle frangit durum. Vnde Prouer · xv. Responsio mollis frangit iram. Exemplum ī vitaspatrum vbi discipulus Macharij eum pręcedēs ait ad sacerdotem idoloꝝ ligna portantem: Quo vadis dęmon · qui irat⁹ vulnerauit grauiter discipulum. Cum autē Macharius superueniens sacerdoti diceret: Salue laborator. Hoc verbo lenitus per Macharium conuersus ē in monachū. Vnde causa vulnerationis reddita: vulneratum ambo in monasteriuꝫ portauerunt. Homo enim iratus est velut olla bulliens · cui aqua frigida superfundenda est. Vnde Prouerb · xv · Os fatuorum ebullit stulticiam. **Secundum** remedium est silentiū. Verba enī sunt velut ligna · si saltem sint verba irato displicibilia · ꝫ ad extinguēdū ignem oportet materiā lignorū minuere. Vnde Eccl · viij · Non litiges cum homine litigioso · et non strues in ignem illi⁹ ligna Securius ḡ esset īterdum ab irato recedere qui nollet comburi sicut et ab igne. Ro · xij · Non vos defendentes charissimi sed date locum irę. **Tertium** remedium est beneficiuꝫ. Beneficia enī irato impensa sunt velut carbones igniti valētes ꝓ charitate ꝓximi. Ideo Prouerb · xxv · Si esurierit inimicus tuus ciba illū si sitierit da illi aquā bibere · prunas enī congregabis sup caput eius · et dominus reddet tibi.

Capitulum v

De īuidia q̄ vt plurimum ē causa homicidij: de qua Job v · Paruulum occidit īuidia: Tria sunt principalit̄ videnda. Primo quid sit. Secūdo quāte noceat. Tertio de remedijs. **Quantū** ad primū. Inuidia dicit beatus Aug⁹ · est odiū fęlicitatis alienę. Dam̄ · li · ij · dicit · ꝙ est tristicia de alienis bonis. Et dicit̄ inuidia · q̄ nō pōt videre bona alioꝝ. Vñ Amb · li · de offic · Inuidus bono torquet̄ alieno · nullus aūt pōt videre ęquanimit̄ illud d̄ quo torquet̄. **Pro cui⁹** intellectu notandū ꝑm Tho · ij · ij · q · xxxvj · ꝙ īuidia ē tristicia de alieno bono inquātū q̄s aliū excedit in bono apparēti ꝓcipue d̄ quo ē gloria · vel in q̄ hoīes appetunt honorari et in opinione esse · inquātū alienū bonū diminuere videt̄ ꝓpriā excellentiā. Vñ Greg⁹ · xxxj · moral. **Inuidia** ex inani gloria · vel ex sup̄bia nascit̄ · qd̄ sic patet. Nā cū sup̄b⁹ inaniter gloriosus appetit sup̄ alios excellere et magn⁹ apparere · et cognoscit ī alio aliqd̄ bonum · tūc timet ꝙ ī hoc ipsū alter excellat vel sibi ęquet̄ · et tūc tristat̄ inquātū hoc minuit gloriā suā ⁊ excellētiā quā haberet in opinione hominū. Ex h̄ enī ꝙ ali⁹ ī aliq̄ bono sibi

ęquat. aut eũ excedit. ipse minus glorio-
sus estimat. qꝛ tũc non sup alios ipse ex-
cellẽs putat. Exẽplũ. Tu scis artificiũ ĩ
ciuitate. venit pegrinus q̃ ęqualiter tibi
vel melius te opat. d quo ipse laudat. ꝫ
tu times eũ tibi ęquari. aut te excellere. ⁊
doles de fama ei⁹ vel bono. qꝛ fama tua
minor erit. Hęc tristicia d alieno bono ẽ
inuidia vera. et videt ꝑncipalius esse tri-
sticia de gloria alterius inquãtũ minuit
gloriam tuam quã appetis. Sic similit ẽ
inter diuites. nobiles. ꝑdicatores. magi-
stros. et similes. quo ad pulcritudinem.
fortitudinẽ. scientiã. vocẽ. deuotionẽ. et
d quocũqꝫ vero vel estimato bono de q̃
quis gloriã q̃rit. Secũdo notanduꝫ
ꝫm Tho. vbi prius. ꝙ cũ inuidia sit tristi
cia de alieno bono. Quadruplex ẽ tristi
cia. quę de alienis bonis ĩ alio cognit̃ po
test oriri. ⁊ solum quarta ẽ ĩuidia. Pri-
mo enĩ quis tristat de bono alterius in-
quantũ ex eo timet nocumentũ. vel sibi.
vel alijs bonis. et talis tristicia nõ est ĩui-
dia. sed magis timoris effect⁹. ⁊ põt eẽ si-
ne pctõ ⁊ laudabilis. Vñ Prouer. xxix.
In multitudine iustoꝝ lętabit vulgus.
cũ impij sumpserint principatũ gemet po
pul⁹. Et Greg⁹. xxj. moral. Euenire ple-
rumqꝫ solet vt nõ amissa charitate ⁊ ini-
mici nos ruina lętificet. ⁊ rursus eius glo
ria sine inuidię culpa contristet. cũ et ru-
ente eo quosdam bene erigi credimus. et
ꝓficiente illo. plerosqꝫ ĩiuste opprimi for-
midam⁹. Secũdo modo potest quis
contristari de bono alterius non ex eo ꝙ
ipse habet bonum. sed ex eo ꝙ nobis de-
est bonum illud quod habet ipse. et h̃ ꝓ-
prie est çelus. vt dicit ph̃us. ij. rhetorico-
rũ. Et si çelus iste sit circa bona honesta.
laudabilis est. Unde. j. Cor. xiiij. Ęmu
lamini spũalia. Et Hiero. ĩ epistola ad
Aletham. de instructione filię dicit: Ha
beat socias cũ quib⁹ addiscat. quib⁹ ĩui-
deat. et quarũ laudib⁹ mordeat: vbi su-
mit inuidia ꝓ çelo quo q̃s debet incitari
ad ꝓficiendũ cũ melioribꝫ. Si aũt sit de
bonis temꝑalibꝫ. põt eẽ cũ pecacto ⁊ sine
peccato. Tertio mõ aliq̃s tristat d bo- D.
no alterius. inquantũ ille qui accipit bo-
num est eo indignus. quę quidem tristi-
cia non põt oriri ex bonis honestis ex qui
bus aliquis iustus efficit. sicut ph̃us dic̃
ij. rhetorice. sed de diuitijs. et de talib⁹ q̃
possunt ꝓuenire dignis et indignis. ⁊ hu
iusmodi tristicia ꝫm eum vocatur neme-
sis. et ꝑtinet ad bonos mores. Sed hoc
ideo dicit. quia considerabat ipsa bona
temꝑalia scd̃m se prout possunt magna
videri nõ respiciẽtibus ad ęterna. Sed
ꝫm doctrinam fidei bona temꝑalia q̃ ꝓ-
ueniunt indignis ex iusta dei ordinatio-
ne disponuntur ad eorum correctionem
vel ad eorum damnationẽ. et huiusmo-
di bona quasi nihil sunt in comꝑatione
ad bona futura quę seruantur bonis. Et
ideo huiusmodi tristicia ꝓhibet in sacra
scriptura. ꝫm illud Ps̃. Noli ęmulari ĩ
malignãtib⁹. neqꝫ çelaueris faciẽtes ini-
q̃tatẽ. Et alibi. Pene effusi sũt gressus
mei. quia çelaui super iniquos pacẽ pec-
catorum videns. Quarto mõ aliquis
tristatur d bono alicuius inquantũ alter
excedit ipsum in bonis. et hoc ꝓprie ẽ ĩui-
dia. ⁊ hoc est semper prauũ. vt dicit Ari-
sto. ij. rhetoricoꝝ. qꝛ dolet d eo d quo est
gaudendum. scꝫ de bono ꝓximi ꝫm cha-
ritatem. cui etiam directe contrariat. vt
dicetur. Quomõ autẽ fiat inuidia ve- E
niale peccatũ vel mortale: Notandum
tertio. ꝙ tres ibi sunt grad⁹. Primus
vbi materia. origo. ⁊ cã ĩuidię ẽ cognitio
boni alieni excellẽtis ĩ hoĩe vanę glorio-
so. Tal enĩ facilit timet de diminutione
suę glorię. ⁊ tristat facilit de bono ꝓximi
Unde scd̃m Greg. xxxj. moral. Inui-
dia ex inani gl̃ia nascit. et ex eadẽ radice
etiã ꝫm ph̃m. ij. rhetoricoꝝ multę sũt cãę
inuidię. Primo similitudo aliq̃ꝝ ꝫm

genus·cognitionem·staturam·habituz·
aut opinionē. Ratio est·qꝛ ad istos tm̄
est inuidia quibꝫ hō se vult ęquare seu p̄-
ferre·hoc autem non est nisi respectu non
multū distantiū. Nullus enī nisi insanꝰ
studet se ęquare vel pręferre in gloria his
q̄ multo maiores eo sunt·puta plebeꝰ re-
gi vel econuerso. Ideo his quibꝫ multū
distat loco vel tempe vel statu·hō nō in-
uidet·sed q̄bꝫ est ꝓpinquus. Nā cū ꝓpin
qui videant̄ in gloria excedere·eos nitim̄
excellere·et ex eorū gloria qua ꝯtra nr̄am
voluntatē pollent tristari incipimꝰ·et sic
F inuidere. Secundo faciliter inuidēt
pusillanimes·quia oīa reputāt magna ⁊
gloriosa quę nō habent. Tertio senes
faciliter inuident iunioribꝫ·quos putant
possidere quę ipsi non habuerunt vel nō
habent. Capit̄ tamē inuidia sicut cęterę
passiones·qn̄qꝫ sicut dicit Aureolus su-
per·ij·dis.xxj·q·ij·quasi ꝓ quadaz natu-
rali inclinatiōe ad passionē īuidię. Sūt
enī vt inquit·in appetitu sensitiuo appeti
bilitates quędam facientes in corpe rea-
les transmutationes consequentes com
plexiones corporꝫ naturales. Vnde q̄ sūt
complexionis frigidę et humidę·sūt na-
turalit̄ magis inclinati ad inuidiā·vt pa
tet de multis pueris mulieribꝫ et q̄busdā
homībꝫ flegmaticis. Et ratio est·qꝛ tl̄es
qualitates passiuę sunt·ideo est in corpe
aptitudo ad casum et depressionē·ꝓpter
quod in appetitu sensitiuo orit̄ ꝓportio-
nalis quędam aptitudo ad depressionē
et ad casum vt faciliter deꝑmat̄·⁊ cadat
ad apprehensionē boni alterius. Vn̄ sic ē
ꝙ oīa alia quędam reputāt superiora re
spectu sui·ideo timent confundi natura-
liter et deprehendi·rōne igit̄ talis cōple-
xionis quādo quis videt bonum in aliq̄
statim inclinat̄ ad inuidendū·et tunc fit
conformis transmutatio ī corpore·puta
quidā casus manifestus ī vultu et ꝑpen-
dit̄ inuidia. Et hoc modo accipiendo ī-
uidiā·scz ꝓ naturali aptitudīe et passiōe
vel etiam vt talis passio ē primus motus
vt sic nō est peccatū sed pęna peccati·vel
peccatū largo mō cū sit pęna peccati ori-
ginalis·hęc d̄ Aureolo. Vnde Augꝰ·li·
p̄mo ꝯfes·dicit paruulū quēdā collacta-
neum suū toruo vultu respexisse: et illud
inuidię attribuit: Vidi inquit ego et ex-
pertus sum çelantē pueꝝ·nondū loq̄bat̄
et intuebat̄ pallidus amaro aspectu col-
lactaneū suū. Secundus gradus est G
quędam subita·et nō deliberata tristicia
de bono ꝓximi inquātū excellēs ē. Ter-
tius est tristicia tal̄modi deliberata·seu
perfecta. Prima est veniale peccatū·sed
tertia est mortale peccatū. Vn̄ Tho·vbi
prius·d̄ vtroqꝫ dicit: Inuidia ex genere
suo est mortale peccatum. Genus enī pec
cati considerat̄ ex obiecto·Inuidia aūt
s̄m rationē sui obiecti·ꝯtrariat̄ charita-
ti ꝑ quam est vita aīę sp̄ūalis·scd̄m illud
j·Joh·iij·Nos scimus quoniā translati
sumus de morte ad vitam·qm̄ diligimꝰ
fratres. Vtriusqꝫ enī obiectū ⁊ charita-
tis et inuidię est bonū ꝓximi·s̄m ꝯtrariū
motū. Nā charitas gaudet d̄ bono ꝓxi-
mi·s̄m illud·j·Cor·xiij·Nō gaudet su-
per iniq̄tate·ꝯgaudet aūt veritati. Inui
dia aūt de bono ꝓximi tristat̄. Vn̄ ex suo
genere ꝯuincit̄ peccatū mortale esse inui-
dia. Ideo Job·v·Paruulum occidit
īuidia·sed nihil occidit sp̄ūaliter nisi pec
catum mortale. Sed sicut dictum est su-
pra in quolibet genere peccati mortal̄ in-
ueniunt̄ aliqui imperfecti motꝰ in sensua
litate existentes qui sūt peccata venialia
Sicut in genere adulterij primꝰ motꝰ cō
cupiscentię·et in genere homicidij primꝰ
motus irę. Ita etiā in genere inuidię in-
ueniunt̄ aliqui primi motus·qn̄qꝫ etiam
in viris perfectis·qui sunt peccata venia-
lia·hęc Tho·Quartus gradus inui-
dię ē pctm̄ ī spiritūsctm̄ qd̄ dr̄ inuidētia
fraternę gr̄ę. Vn̄ Tho·ī·ij·dis·xliij·dic.

Inuidia duplex est. Quędā q̄ est de ꝓ-
speritate vel exaltatione homīs. Et quę-
dam quę est de exaltatiōe gratię. sicut ꝙ
multi ad deū conuertant̄ vel aliquid hu
iusmodi. Et talis inuidia solum ē pecca
tum in spiritūsanctū. Unde ibidē Bona-
ueñ. dicit: Dupliciter potest aliq̄s īuide-
re alienę gratię. Uno modo. quia ex hoc
minuit̄ bonū ꝓpriū cuius ꝓmotionē appe
tit singulariter. et sic est peccatum capita
le. Alio modo. quia visus aīę sic ē depra
uatus. vt sicut nō videt bonū ī se. sic etiā
nolit videre bonū in alio. et tunc est pec-
catum in spiritūsanctū. hoc autē est in ill̄
maxīe q̄ vix possunt in alio videre bonū
Et ita alio modo ē capitale vitiū. ⁊ alio
modo peccatum ī spiritūsanctū. Et isto
modo nō ꝓcedit nisi ex magna corrupti-
one et malicia voluntatis quę adeo gu-
stū peruertit vt bonū faciat apparere ma-
b lum et ecōuerso. Secūdo prīcipaliter
videndū est de inuidia quantū noceat. ⁊
ꝙ sit detestabilis ꝓpter nouem. Primo
nocet ꝓprio subiecto in corpore multipli
citer. quia ē tristicia. Sed tristicia scd̄m
Tho. j. ij. q. xxxvij. saltē mala. mlta ma-
la facit. quia aggrauat animum vt īter-
dum mot⁹ corporis exterior impediat̄. et
fit homo stupidus. ⁊ intensa tristicia prę
omnib⁹ aīę passionib⁹ maius nocumētū
infert corpori. Unde Prou. xxv. Sicut ti-
nea vestimento et vermis ligno. ita tristi-
cia viri nocet cordi. quia anim⁹ gaudēs
ętatē floridā facit. spiritus tristis exiccat
ossa. Et Eccl. xxxviij. De tristicia festīat
mors. Sed hoc verꝝ ē d̄ tristicia q̄ spē nō
habet annexā. sicut contritio habet spem
et gaudiū de remissione ⁊ intuitu diuinę
misericordię. Secūdo damnosa est īui-
dia. quia recipit eam habenti societatem
ecclesię. Ps. Particeps ego sū omniū
timentiū te et custodientiū omnia mādā-
ta tua. Aug⁹. Pensent inuidi quātū bo
num sit charitas. quę sine labore nr̄o alie
na bona nostra facit. Tertio inuidia nul
li ꝑcit. De nocenti notū est. De innocē-
tib⁹ patet: Cum Cayn īuidus Abel. fra-
tres ipsius Joseph eundē. et Saul Da
uid sine causa sint persecuti. tales peiores
sunt Pilato. De q̄ Math. xxvij. Scie
bat ꝙ per inuidiā tradidissent eū. Quar
to inuidia valde difficulter curat̄. quia ē
velut ignis grecus qui ī aqua tribulatio
num ardet et difficulter extinguit̄. Ideo
Gal. vj. Non efficiam̄ inanis glorię cu-
pidi. inuicē ꝓuocantes. inuicē inuidētes
Super q̄ Cyprianus. Zelus iste modū
nō habet permanēs iugiter sine fine cum
alia finiant̄ scelera. Quātoq̄ ille cui īui-
det̄ crescit in successu meliori. tanto inui-
dus liuoris ignib⁹ inardescit. Quīto in-
uidia ostendit hominē pusillanimē. ⁊ in-
fimis reb⁹ comparat. Job. v. Paruulū
occidit inuidia. Nobiles sūt cōmunica-
tiui. vt patet in homīb⁹. in leone. in aq̄la
Ecōtrario ignobiles sunt īuidi. Sexto
signum est per quod dęmon suos cogno
scit. sic̄ charitas ecōtrario. Joh. xiij. In
hoc cognoscēt quia mei estis discipuli si
dilectionē habueritis ad inuicē. Septi-
mo socij sunt diaboli ī lucro et ī damno.
quia quādo diabolus lucrat̄ ⁊ male suc-
cedit homini. inuidus hoc lucrū suū pu-
tat et econuerso. Unde cum s̄m Tullium.
amicoꝝ sit idem velle et nolle. patet pro-
positū. Octauo ꝓditores plerūq̄ efficiū-
tur. Prouer. xxiij. Ne comedas cum ho-
mine inuido. et ne desideres cibos ei⁹. qm̄
in similitudinem arioli ⁊ coniectoris esti-
mat qd̄ ignorat: Comede et bibe dicet
tibi. et mens eius non est tecū. Nono in-
uidus grauissima aīę infirmitate tenet̄.
Gustū eniz animę adeo infectum habet
vt bonum inimici putet malum. et econ-
uerso. Esaię. v. Vę qui dicitis bonū ma
lū. ⁊ malū bonū. ponētes tenebras lucē.
et lucē tenebras. ponētes amarū in dul-
ce. et dulce ī amaꝝ. Tertio p̄ncipalit̄ d̄. J

remedijs inuidię·notādū·q ꝯtra eā valent quinqꝫ. Primo vt homo ponat dilectionem ī ea bona quę pñt simul a multis haberi·et a singulis plene·sicut ē p̄dicatio·eucharistię cōmunio·dei super oīa dilectio·et regnū cęlorū. Vnde Greg⁹. Qui facib⁹ inuidię carere desiderat·illaꝫ hęreditatem appetat quā numerus possidentiū non angustat. Vir enī iustus per hoc q in terris nihil appetit·alienis ꝓfectib⁹ īuidere nescit. Secūdo inspicere debemus quātis fraternitatib⁹ iūgim̄. Oīs enī ꝓximus est frater naturalis· quorum omniū vnus fuit pater Adam. Mlti sūt fratres nostri spirituales· quoꝝ oīm vn⁹ pater christus est·et mater vna ꝟgo beatissima Maria·sicut ⁊ mater vna sancta ecclesia. Sumus enī membra vni⁹ corporis ecclesię·j·Cor·xij·Si q̄d patit̄ vnuꝫ membꝝ·compatiunt̄ cętera mēbra. Tertio cōtra inuidiā valet eradicatio ꝓprię superbię·quia ex ea orit̄: Vnde dicta cōtra superbiā vl̄ inanē gloriam valēt etiā hic. Quarto valet ꝯtra inuidiā meditatio mltiplicis damni quod ex ea ꝓuenit vt in secūdo membro patuit. Sicut enī gręcus ignis arena ⁊ aceto solet extīgui: sic inuidia ꝯsideratiōe īfructuosi status quē habet·et amaritudine ac ꝯsumptione viriū potest extingui. Quīto valet cōtra inuidiā exercitiū in operib⁹ misericordię circa ꝓxīos vel inimicos. Vñ ꝓuer·xxv·Si esurierit inimicus tuus ciba illū si sitierit potum da illi: prunas enī cōgregabis super caput eius·⁊ dñs reddet tibi Misericordia enī directe opponit̄ īuidię quaꝝ prior dolet de miseria ꝓximi·posteor vero de fęlicitate ꝓximi. Vnde de misericordia dicit̄·ij·Cor·xj·Quis īfirmatur et ego non īfirmor? De inuidia vero Jude. Joh·xij·q iudas murmurauit de effusione vnguenti super caput Jesu.

Capitulū · VI

Nunc d̄ filiab⁹ īuidię disserēdū ē. Prīo q̄ occasiōes sūt hoīcidij corpal̄. Scd̄o d̄ odio ī speciali q̄d sit·et de eius ꝓprietatib⁹. Tertio an pctōres se odio habeāt. Quātū ad p̄mū notandū ꝟm Tho·ij·ij·q·xxxvj Et ꝟm Greg·xxxj·moral̄·quinqꝫ sunt filię q̄ ex inuidia oriri pñt: videlꝫ susurriū detractio·exultatio ī aduersis·afflictio ī ꝓsperis ꝓximi·⁊ odiū·qd̄ sic patet. Nā ī conatu inuidię ē aliq̄d tanq̄ p̄ncipiū·et aliq̄d tanq̄ mediū·et aliq̄d tanq̄ terminus. Principiū quidē est·vt aliq̄s diminuat gloriā alterius·vel ī occulto et sic ē susurratio·vel manifeste ⁊ sic ē detractio Mediū aūt est q aliquis intendat diminuere gloriā alterius·aut pōt et sic est exultatio ī aduersis·aut non pōt et sic ē afflictio in ꝓsperis. Terminus aūt ē in ipso odio·qꝛ sicut bonū delectās causat amorem·ita tristicia odiū. Quo ad secundum sciēdum q differunt ira·inuidia·et odiū·ꝟm Tho·ij·ij·q·clviij·Ira enī ē per quā appetimus malū ꝓximi ꝟm quandā mensurā·ꝓut scꝫ habet rationē vindictę Odiū aūt est ꝑ quod desiderat̄ malū ꝓximi absolute. Et ira ē interdū causa odij· qꝛ ꝑ hoc q aliquis appetit malū vīdictę sb̄ ratiōe iusti·et cū hoc frequēter facit ꝑuenit̄ ad appetitū mali absolute ī ꝓximū quod est odiū. Inuidia ꝟo ē tristicia de bono alieno. Vñ sicut tristicię opponit̄ gaudiū·sic odiū amori·et causat̄ odium tam ex ira q̄ ex inuidia·ꝫ directius ex īuidia·qꝛ ex eo q q̄s tristat̄ de bono ꝓxī statim displicētiā seu odium faciliter capit. Dubitat̄ p̄·vtꝝ de⁹ possit odiri ab aliq̄·Rñ·Tho·ibidē. De⁹ pōt dupliciter ab hoīe appl̄hēdi. Vno mō ꝟm seipsū·puta cū ꝑ essentiā videt̄. Alio mō scd̄m effect⁹ scꝫ cū īuisibilia dei ꝑ ea q̄ facta sūt ītellecta ꝯspiciūt̄: de⁹ ꝑ essentiā suā ē sūma bonitas·quā null⁹ pōt odio hr̄e sic visaꝫ·qꝛ sic nō habet nisi rōnē diligibil̄ nō odibil̄

qꝛ ibi nihil mali apparet ītellectui. Sūt autem effectuū diuinorum duo genera: Quidam qui nullo modo possunt ꝯtrariari voluntati. vt esse. viuere. ⁊ intelligē et talia sunt omnibꝫ etiā appetibilia. ⁊ ꝓut deus est taliū effectuū autor etiam nō potest odiri. Alij sunt effectus dei q̄ repugnant inordinate volūtati. scilꝫ inflictio pęnę. et cohibitio peccatoꝝ per legem diuinam repugnantem volūtati peccatorum. Et quantū ad tales effectus deꝰ potest odiri ab aliquibꝫ. inquātū videlꝫ deus apprehendit vt peccatoꝝ prohibitor ⁊ pęnaꝝ inflictor. Secundo dubitat: an odiū dei sit grauissimū peccatorū simpliciter. Rñ. ꝟm Tho. ibidem ꝙ sic. quādo est deliberatū. Ratio. qꝛ optimo opponit pessimū ꝑ pħm. viij. etħ. ꝫ amori dei qui est optimū opponitur odiū dei Ideo cum primū sit optimū. secundū ē pessimū. imo odium dei ex deliberatiōe ē maxime peccatū in spiritūsanctum. scd̄m ꝙ peccatū ī spiritūsanctū nomīat aliqd̄ genus speciale peccati. non tñ computat inter species peccati in spiritūsanctum: qꝛ generaliter inuenit in om̄i specie peccati in spiritūsanctū: vnde odiū dei maiꝰ peccatum est infidelitatis pctō. qꝛ ex eo orit vt effectꝰ ex causa. Dubitat tertio q̄ possimus et debeamus odire. Rñ. ꝟm Tho. ibidē. Licet odio habere illud qd̄ a diabolo deriuat vt peccatum. et om̄e illud quod ꝑtinet ad defectū diuinę iusticię. ⁊ quicq̄d a deo abducit nos scd̄m ꝙ a deo abducit. sed naturā fratris. gratiā et huiusmōi. cum sint a deo sine peccato non possumus odire. De p̄mo dicit Luce. xiiij. Si quis venit ad me et non odit patrem aut matrem non potest esse meus discipulus. Et Ro. p̄. Detractores deo odibiles. De secūdo. j. Joh. ij. Qui fratrem suū odit in tenebris est. Sed sūma cautela ꝟm Greg. ibi videnda est ne sub veste boni odij se occultet odium fratris

Quo ad tertiū: vtꝝ peccatores se odiant. Rñ. ꝙ sic. Vñ ps. Qui diligit iniquitatem odit animā suaꝫ. Pro cuiꝰ ītellectu notat hic Tho. ij. ij. q. xxv. vbi quęrit: vtꝝ peccatores se diligāt. Amare seipsum. vno modo cōmune ē omībꝫ. Alio modo ꝓpriū est bonoꝝ. Tertio modo ꝓpriū est malorū. Qꝛ enī aliquis amet id quod seipsum esse existimat hoc commune ē omībꝫ. Homo aūt dicit esse aliquid dupliciter. Vno modo ꝟm substātiam suā et naturā. ⁊ ꝟm hoc omnes estimant bonū cōmune se esse illud qd̄ sunt. scilꝫ ex aīa et corpore cōpositos. ⁊ sic etiā oēs hoīes boni et mali diligunt se ipsos. inquantū diligūt sui ipsoꝝ conseruationem. Alio modo dicit eē hō aliq̄d scd̄m principalitatem. sicut prīceps ciuitatꝭ dicit esse ciuitas. Vnde qd̄ p̄ncipes faciūt dicit ciuitas facere. sic aūt non oēs existimant se esse illud quod sunt. Principale enī in hoīe est mens rationalis. Secūdariū autē est natura sensitiua et corporalis. quoꝝ primū vocat aplus interiorē hominē. vt patet. j. Cor. v. Boni autē existimant principale in seipsis rationalem naturam siue interiorem hominem. vnde scd̄m hoc existimant se esse qd̄ sunt Mali autē existimāt principale ī seipsis naturam sensitiuam et corporalem. scilꝫ exteriorem hominē. vnde nō recte cognoscentes seipsos nō vere diligunt. Et hoc ꝓbat pħus in. ix. etħ. per quinqꝫ. q̄ sūt amicitię ꝓpria. Vnusquisqꝫ enī amicus primo quidem vult suū amicum esse ⁊ viuere. Secundo vult ei bona. Tertio operatur bona ad ipsum. Quarto conuiuit ei delectabiliter. Quinto ꝯcordat cum ipso quasi in eisdem delectatꝰ et cōtristatus. Et scd̄m hꝰ boni diligunt seipsos quantum ad interiorem hominē. qꝛ etiam volunt ipsum conseruari in sua integritate. ⁊ optant ei bona eius quę sunt bona spiritualia. et ad assequēdū operā

impendūt. Et delectabilit' ad cor redeūt quia ibi inueniūt bonas cogitationes ī p̄senti. ⁊ memoriā bonoꝝ pręteritorum. et spem futuroꝝ bonoꝝ. ex quib⁹ delectatio causat'. Similiter etiā non patiunt' in se ipsis dissentionē voluntatis. qꝛ tota anima eoꝝ tendit in vnū. Ecōtrario autem mali nō volūt cōseruari ī interioris hoīs integritate. nec appetūt eius spūalia bōa nec ad hoc operant'. nec delectabile ē eis secum ꝯuenire redeundo ad cor. quia inueniūt ibi mala pręsentia. p̄terita. et futura. quę abhorrent. nec etiā sibi ipsis ꝯcordant ꝓpter ꝯscientiā remordentē. ꝟm illud. ps̄. Arguā te ⁊ statuā ꝯtra faciē tuā Et per idē ꝓbari potest ꝙ mali amant se ipsos ꝟm corruptionē exterioris hoīs. sic aūt boni non amāt se ipsos. odiunt ḡ mali se ipsos ꝟm p̄ncipale sui videlꝫ aīam.

Capitulū · VII ·

A Hic necessariū est scire. quō īimici vl' peccatores sint diligendi vel odiēdi. de quibus christus pręceptum dat Math. v. dicens: Audistis quia dictū ē Diliges ꝓximū tuū. et odio habebis inimicū tuū. Ego aūt dico vobis: Diligite īimicos vestros. bn̄facite his qui oderūt vos. ⁊ orate pro ꝑsequentib⁹ ⁊ calūniantib⁹ vos vt sitis filij patris vestri qui ī cęlis est qui solē suū oriri facit sup̄ bonos ⁊ malos ⁊ pluit sup̄ īiustos et iustos. Ubi dicit glo. ꝙ īimici nostri trib⁹ modis pugnant ꝯtra nos. scꝫ mentali odio. ꝟbali opprobrio. et corporali nocumēto siue lęsione ī exteriori bono. vt notat' in verbis p̄dictis. Sed ibi ecōtrario tria iubet veritas īimicis impēdēda. videlꝫ diligē corde. benedicere ore. et operib⁹ sb̄ueīre. De quib⁹ trib⁹ videndum erit. Primo. quō corde sint diligēdi inimici. Ubi tria occurrūt declaranda. Primo an inimicoꝝ dilectio sit nobis possibilis. Secundo si sic: Cur īimici sint diligendi et nō odiendi. Tertio an ad eoꝝ dilectionē necessaria sit special' actuatio. B Quātū ad primū reperiunt' tā cęci ratiōe ⁊ infecti volūtate vt affirment. ⁊ quidē credāt sibi īpossibile esse ꝙ īnimicos diligāt. Cōtra quos scriptura sanctoruꝫ doctrina. ⁊ ph̄oꝝ ac naturaliū exēpla. Nā Math. v. dicit'. Si dimiseritis homib⁹ pctā eoꝝ dimittet ⁊ vobis pater vester cęlestis debita vestra. Sup̄ quo glo. Videtis frēs qꝛ cū dei gratia in potestate nostra positū est quō a dn̄o iudicemur. Inq̄t enī dn̄s Si dimiseritis dimittet' vobis. Si non dimiseritis nō dimittet' vobis. In ptāte autē nostra est dimittere ⁊ nō dimittere. Exempla habem⁹ Gen̄. xlv. vbi post extremā iniuriā p̄ fratres illatā Joseph ex amicitia singulos osculabat' et sup̄ singulos flebat. Sic Exo. xxxij. Moyses a populo crebro vexatus cū iā ꝓpe lapidaret'. tn̄ ait ad deū: Si nō dimiseris pctm̄ populi tui: dele me de libro quem scripsisti. Et ij. Reg. j. Dauid cui suus inimicus Semei ī faciē maledixit. maluit parcē et lętales īimicos flere nouit. et eosdē occidētes punire. Ideo ait in ps̄. Si reddidi retribuentib⁹ mihi mala decidam merito ab īimicis meis inanis. Joh. q̄q̄ꝫ. iij. Sic de⁹ dilexit mundū vt vnigenitū suum daret vt oīs qui credit in eum nō pereat. ꝟ habeat vitā ęternam. Ad Ro. v. Sic nos christ⁹ dilexit ꝙ tradidit se ipsū pro nobis in mortem. iustus pro īiustis: cum tamē inimici essem⁹. Et pro se persequentib⁹ in cruce ait: Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Quem beatus Stephanus sequens pro inimicis se lapidantibus. Act. vij. flexis genibus et clamando orabat. vbi pro se stando orauerat dicēs: Domine accipe spiritū meum. C Ad idem sunt sanctorum dicta et exempla. Nam ꝙ possibile sit nob

ūmicos diligere·patet p̄ Aug⁹·q̄ de suo pigro q̄ nō vtebat viribꝫ sibi a deo collatis·sic dicit: Seruū pigrū q̄ ꝑm hist⁹iā euangelicā talentū dñi sui creditū fodit ī terrā·nec ī eo negociat⁹ est·nō damnaret deus si ea q̄ nullo mō fieri poterat p̄cepisset. Et beat⁹ Hiero·Anathema sit qui dicit deū p̄cepisse impossibile. Pręterea si tot mulieres·pueri·et tam delicate puellę flāmas·ignes ⁊ gladios·īmo bestias equanimiter ꝓtulerunt p̄ christo·q̄ tñ nobis fuerūt similes: Cur nō possem⁹ ꝓuitia·et iūrias equanimiter tolerare ⁊ ūmicos diligere. Simile docēt exempla pb⁹oꝝ·vt in vitis eoꝝ legit. Nā Pitac⁹ pbs cū ductor esset mytilēsiū ꝓtra athenienses quoꝝ dux fuit·firmo et pacto singulare certamē ī dixit Pitacus·⁊ sb̄ scuto occultato reti cū Firmonē īuoluēt et occideret·ac triūpho potitus ī p̄cipem mytilensiū leuaret p̄ncipatui post decenniū resignauit iā ciuitate optime ordinata. Cūq̄ quidā oparius eius filium secum ingerēs interfecisset·et occisor ligat⁹ p̄ ciues Pitaco p̄sentaret·ipsū absolnit dicens: Indulgentiā esse supplicio potiorē. Sic Eschynes pbs et orator maximus cū sua eloquētia athenas regeret·et ibidē a demosthene oratore ī orādo victus ī iudicio rhodū ꝓpter ignominiam pergeret·et ibidē rogatu ciuitatis·primo suam et deinde demosthenis orationem clarissimā recitaret·⁊ cū ctis vtriusq̄ eloquentiā mirantibꝫ·et plus demosthenis sic ait: Lōge ampli⁹ mirati essetis si ipsū p̄orantē audiuissetis·inimici sui testis et cōmendator excellentissim⁹ effect⁹ ut ibidem haberē. Sic etiā Valerius de vitis pb⁹oꝝ refert d̄ Socrate q̄ semel ictu calcis p̄cussus cū quidā eius tolerantiam miraret·ait: Si asinus me p̄cussisset calce: vnde in iudiciū eum ꝓuenirē: Cur igit nō sic equanimiter sustinerē ictus hominū sicut p̄cussurā irrationaliū? Ad etiā

inimicis possimus parcere patet a simili. Nā si tu expectares ab imperatore magnum donum·et te imperator offenderet vel p̄cuteret·tu ne sumptuꝫ donū perderes· nec facto nec verbo ꝓpter tle donum vindicares: Cur igit nō faceres simile p̄ eterna patria ūmico parcēdo? **Quo d ad secundū** p̄ncipale: quō ūmici sint diligendi ⁊ quare: Notandū p̄mo quis sit inimicus. Est aūt inimicus ille qui affectat aut optat aut volūtarie īfert· aut inferre conat alt̄i malū culpę aut pęnę in aīa corpore vel rebꝫ·⁊ b̄ facit non ad correctionē ꝓximi·nec ad iusticiā exercendā nec ad aliud bonū aliquod·sed tm̄ alteri ad malū·vel etiā qui mala intentiōe gaudet de malo ꝓximi·aut tristat de eius bono. Dicit p̄mo·qui affectat alteri malum nō ad correctionē eius· sed tm̄ in malum suū: puta ex odio·rācore·vel animi amaritudine· quia si quis vellet alteri malum pęnę·vt carceres·vbēra·pauptatē·infirmitatē·et huiusmōi·et solū ad correctionem sui et ꝓfectū aīę eius·aut ꝓpter communē vtilitatē·et faceret illud nō ex amaritudine animi·rancore·vel vindicta·sed fraterna dilectiōe·talis nō esset inimicus alterius censendus sed amicus·q̄ ꝑ desse conat q̄ibus obesse videat: Ideo parentes punientes pueros suos et mgr̄i scholares non sunt eorū inimici estimādi·sed amici. Secundo dicitur·non ad iusticiam exercendam·quia qui vult aut infert alteri malum pęnę amore exequēdę iusticię·non est inimicus p̄sonę puniendę. Vnde lictor non est inimicus eius quem occidit mediāte iusticia·nec iudex similiter·dūmodo non ex odio vel rancore sed solum ꝓpter cōmunem vtilitatem illa faciant amore p̄clarissime iusticię. Dicit tertio·vel ꝓpter aliquod aliud bonum·q̄ medicus q̄ ꝑ desse intēdit tanq̄ amicus vult infirmū quem sanare intēdit. Dicit q̄rto·vel qui mala intentione gaudet de

malo ꝓximi·aut tristat' de ei⁹ bono·quia
si intentiõe bona facit·vt de tristicia inui-
die fuit dictũ: nõ est inimicus censendus.
Ex quib⁹ patz ꝙ homo põt licite velle in
casu ĩimico suo malũ·scz pauꝑtatis·infir-
mitatis·mortꝭ·ꝛ hmõi·dũmodo sine ran-
core fiat et bona intentiõe ad bonum pec-
cantis vel cõitatis seu iusticie·vt Greg·
dicit·xxij·moral'·sed vt ibidẽ sb̃dit·ad h̃
seruãda valde necessariũ est subtilissime
discretionis examẽ·ne cũ nostra odia ex-
eq̃mur·fallamur sub specie vtilitatꝭ alie-
ne·videlicz estimãtes nos mala inimicis
nostris velle ꝓpter eoꝝ correctionẽ vbi ex
odio volum⁹ rancore vel mala affectiõe.
Et statim loquit' de tirãno ꝓpter facino-
ra punito: subtilit' inq̃t pẽsare debem⁹ q̃d
debemus ruine pctõris·et q̃d iusticie dei
feriẽtis·Nã cũ ꝑuersũ quẽq̃z oĩpotẽs de-
us ꝑcusserit et ꝯdolendũ ẽ miserie ꝑeun-
tis·et cõgaudendum est iusticie iudicis.
E ¶ Secundo notãdũ ĩ inimico duo
sunt ꝯsideranda. Primũ est inimicitia·
odiũ·seu rancor·quem habet ad ꝓximuz
suũ·et scd̃m illa nõ debemus inimicũ dili-
gere·hoc est·ꝙ non debemus velle ꝙ sint
inimici nostri·aut aliorũ·aut vt habeant
odiũ·inimicitiã·et hmõi versus nos vel
ꝓximos·qꝛ hoc esset velle eoꝝ mala ꝛ pec-
cata cõtra charitatẽ. Et hoc tenent com-
muniter doctores in·iij·dis·xxix·et·xxx·et
Tho·ij·ij·q·xxv. Quo cõsideranda ẽ in
inimico ipsius natura scd̃m quam ad dei
imaginẽ creatus est capax glorie nobiscũ
et noster ꝓximus. Et scd̃m hoc dicendũ
primo ꝙ ex p̃cepto tenemur inimicos no-
stros nõ odire scd̃m naturã scd̃m quam
sunt nostri ꝓximi. Secundo ꝙ tenemur
eos scd̃m naturã non solũ non odire sed
etiã tenemur eos diligere·ita vt velimus
eis bona fęlicitatis ęterne·virtutũ·ꝛ bona
naturę et fortunę·inquantũ eos talia ꝓ-
mouent ad beatitudinẽ eoꝝ. Primũ pa-
tet Prouerb·xxiiij·Si ceciderit ĩimicus
tuus·ne gaudeas·ne forte videat deus ꝛ
displiceat illi·et auertat irã suã ab eo·et
cũ ab illo auerterit ad illũ dirigat qui d̃
ĩimici ruina gaudebat. Et Exodi·xxiij·
Si videris asinũ ĩimici tui ĩ luto iacentẽ
nõ pręteribis nisi prius eleues eũ. Si ini-
mici asinus nõ est relinquendus in luto·
quãto minus christi sanguine redempt⁹
et dei imagine insignitus nõ debet negli-
gi hõ. Ideo·j·Joh·iij·Qui odit fratrez
suũ homicida est. Et scitis ꝙ oĩs homi-
cida nõ habet vitã ęternã in se manentẽ
qd̃ doctores exponũt sic: Qui odit frẽm
suũ qd̃ peius est q̃z nõ diligere eũ·homi-
da est sui ipsius spũaliter·ꝛ frĩs sui corpo-
raliter dispositiue tñ. Secundũ patz·qꝛ
Math·xxij·pręceptũ ẽ. Diliges ꝓximũ
tuũ sicut teipsũ·sed ĩimicus ẽ ꝓxim⁹ tu⁹
vt patuit supra. Itẽ Math·v·dñs p̃ce-
ptiue dicit: Diligite inimicos vestros·be-
nefacite his qui oderunt vos. Idẽ pro-
bat magister in·iij·dis·xxx· ¶ Rõ autẽ F
quare tenemur inimicos diligere ẽ·qꝛ di-
lectio quã christus nobis p̃cipit q̃ tenem̃
diligere proximũ·est charitas·quę habẽ-
tem facit attẽdere ꝙ quilibet proxim⁹ via-
tor est ad imaginẽ dei·dei capax ꝛ beati-
tudinis·quę capacitas cũ sit naturaliter
in inimico et in amico·om̃s tenemur dili-
gere ad tale bonũ·deus enĩ est vniuersa-
le bonũ in nullo minuibilis ex cõmunica-
tione sui ad aliũ·cui bona fauẽ debemus
et optare vt ab omnib⁹ hominib⁹ viato-
rib⁹ honoret'. Diligamus ergo in inimi-
co om̃e illud quod est in eo a deo·et odi-
amus in eo om̃e illud quod est a diabo-
lo. Sic enĩ medicus infirmuz diligit·sed
febrem persequit'·et mater filium diligit G
sed eius scabiẽ odit. ¶ Quo ad ter-
tium principale: vtrum ad diligenduz
inimicũ exigatur specialis actuatio men-
tis: Notandum scd̃m Tho·vbi supra·
ꝙ dilectio naturę inimici potest dupliciť
considerari. Vno modo ĩ generali·ꝛ sic

est ī p̄cepto · vt cū aliq̄s in gnāli diligit p̄ximos · ab illa gnālitate īimicū non excludat. Vñ qui oraret ex deliberatione · corde vel ore · dicēdo: dñe da pacē huic ciuitati vel regioni dēpto tali īimico meo peccaret mortalit̄ · quia contra charitatē ageret. Alio modo cōsiderat̄ dilectio p̄ximi in speciali · ut scilicet aliquis ī speciali mōueat̄ motu dilectionis actualis ad īimicū suū · ita q̄ actualit̄ velit ⁊ optet sibi bonū: illud ꝟm Tho · non est de necessitate p̄cepti. Exempli gr̄a: Cum q̄s cogitat de Socrate īimico suo · non est p̄ceptum q̄ statim velit vel optet sibi bonū actualit̄ · quia p̄ceptū de dilectiōe inimicoꝝ est affirmatiuū · ideo nō obligat pro semper. Sed p̄ceptū est vt non odiat eum ⁊ nunq̄ affectet vel optet sibi malum intentione nocendi · quia non odire p̄ximū est p̄ceptum negatiuū · ideo obligat ad semp̄ ⁊ pro semper. Est tamē ꝟm Tho · hoc de necessitate charitat̄ · ꝟm prę paratione animi · vt scilicet homo habeat animū paratū ad hoc vt in singl̄ari inimicū affectiue ⁊ etiaꝫ effectiue diligeret · si necessitas occurreret. Sed q̄ absq̄ articulo necessitat̄ hō hoc actu impleat p̄fectionis est · vt Aug⁹ p̄bat ī enchiridion Et vt ibidē dic̄: Esset adhuc maioris p̄fectionis · q̄ homo magno conatu · ⁊ p̄fecto amore elicito ferret̄ dilectiue in īimicum cum affectu sibi volendo bonū · potissime dū ille īimicus actu offendit · vt fecerunt Christ⁹ in cruce · ⁊ Stephan⁹ moriturus.

Capitulum · VIII

A Secundo cum īimici nos p̄sequant̄ · ore debem⁹ eis dilectionis beneficia ostendere · nō solū corde · ꝫ etiā ore: Qd̄ fieri pōt tripliciter · de q̄b⁹ p̄ p̄senti tractabit̄. Primo de recōciliatione. Secūdo de vitāda calumnia. Tertio de or̄one ⁊ de impendenda bñdictione. Quantū ad p̄mū valet illud Matth̄ · v · Si offers mun⁹ tuū ad altare ⁊ recordatus fueris q̄ frat̄ tu⁹ habet aliquid adūsuꝫ te · relinque ibi munus tuū ante altare ⁊ vade recōciliari frī tuo. Ubi primo notandū quid sit templū · in quo offerendū sit mun⁹ · q̄d altare · super quo · ⁊ quid mun⁹ seu sacrificium. Templū est anima mūda ⁊ corpus quę sunt deo per Christi passionē in baptismate ꝯsecrata: teste apl̄o · j · Cor̄ · iij · Nescit̄ quia templū dei estis vos. Et iterum: Tēplū dei sanctū est quod estis vos Et alibi. Empti estis p̄cio magno · gl̄ificate ⁊ portate deū in corpe vr̄o. Altare ē fides vera ⁊ firma · d̄ quo Heb̄ · vlt̄ · Habemus altare de quo edere nō habēt qui tabnaculo deseruiūt · fundamētū enī aliud · supple · q̄ fidē Jesu Christi · nemo potest ponē p̄ter id qd̄ positū est · qd̄ ē Christus Jesus · j · Cor̄ · iij · q̄ sine fide impossibile est placere deo Heb̄ · xj · Munera et oblationes sunt act⁹ p̄ncipalit̄ interiores aīę · vt meditatio bonoꝝ · cōplacētia diuinoꝝ · affect⁹ ⁊ oratio mētalis · dei dilectio ⁊ p̄ximi · ⁊ his similia. Ex quib⁹ interius in tēplo cordis oblatis debet hō p̄rumpe ad actus exteriores latrię vel dulię · vt ad iubilationē · hymnū · or̄onē vocalem · oblationē · op̄a mīę corp̄alia ⁊ spiritualia · ⁊ similia · quę sine interiorib⁹ muneribꝫ fere nulla sūt. Et ista est expositio ꝟm Auḡ. Secūdo notandū q̄ ista munera nō essent deo grata si nō esset in offerēte charitas frat̄na. Vñ nullū op⁹ est deo acceptū sine charitate · teste apl̄o j · Cor̄ · xiij · dicēte: Si linguis hoīum loquar ⁊ angeloꝝ ꝛc̄ · ⁊ ideo factur⁹ aliqd̄ opus bonū qd̄ est mun⁹ · debet quidē bonū p̄positū nō totalit̄ dimittere · ꝫ mun⁹ relinquere ante altare · id est · huiusmodi

B

opus differre ⁊ ad fratrē pergere pedib⁹ corporis vel animę·⁊ recōciliari fratri satisfaciēdo·verbo·facto·vel vtroq̄·⁊ tūc offerre debet mun⁹ suū. Vnde Aug⁹ in sermone dñi in monte. Cum aliquid tale oblaturi sum⁹·in interiori templo pergendum est ad recōciliationē cum fratre dimittēdo tale munus spūale·ꝑgenduꝫ est non pedib⁹ corporis·sed motib⁹ animi·humilit̄ te ex affectu ꝓsteruens fratri ad quem chara cogitatione cōcurras in cōspectu eius cui munus oblaturus es. Sꝫ si frater p̄sens est ⁊ ad eum potes ire non simulato animo lenire atq̄ in grāꝫ reuocare veniam postulādo·si hoc coram deo p̄us feceris pergens ad eū non pigro motu corporis sed celerrime dilectionis affectu atq̄ inde veniens·i·intentionē reuocans ad id quod agere ceperas·offeras mun⁹ tuū. Hoc enī remediū ē cōtra peccatum irę·quod ꝟm Aug⁹·superbi amplecti non valent·Inflati enī h̄ medicamen charitatis ⁊ humilitatis subire nolunt·

C Tertio notandū ꝙ tribus modis contingit fratrē habere aliquid cōtra te. Primo modo si ille habeat cōtra te irā aut odium·q̄ꝫuis tu illi nullam īiuriā feceris·nec fueris sibi iniuste ⁊ per aliquod debitū causa istius odij aut irę: sed forte susurratores aliqui suis susurrijs h̄ fecerunt: Aut ille forte frater sponte assumpsit sibi contra te iram·odiū vel indignationē ex falsa vl̄ solū estimata īiuria quā credit ex leui aut friuola suspitione. In isto casu non est p̄ceptū vt ad eū vadas ⁊ coneris ꝓcurare recōciliationē sui·cū nullā sibi iniuriā feceris. Esset tamē consilij ⁊ magni meriti se hūiliare coram fratre mō statim dicendo·⁊ eum ad pacē et concordiā reuocare. Et etiā adhuc maioris meriti ⁊ ꝑfectionis h̄ agere cuꝫ fratre·quē tu nō offendisti·sed ipse te. Vnde Chryso·Ne dicas·mihi nocuit·non ego illi. Si enī ꝓ gloria salutis tuę iubet deus amicitiā facere tu offensus debes p̄uenire offendentē·vt duplicē gloriā consequaris·vnā scilicet quia iniuste offensus es·aliam q̄ prior ad amicitiā moues

D Et est aduertendū ꝙ ī illo casu nō debet homo a fratre sibi sic sine causa irascenti veniā petere·ex quo non in eū deliquit·sed vadat ad eum ⁊ se apud ipsum excuset·siue charitatiue declaret ꝙ in eū non peccauit·⁊ sine demerito contra euꝫ irascitur·⁊ sic euꝫ a rancore ⁊ ira reuocet: nisi forte homo timeret ꝙ huiusmodi humilis reuocatio verisimilit̄ in detrimētū fratris cederet iniuste irascentis·qui forte aut supbiret·aut audaci⁹ alijs noceret. Et cum hoc timeretur·cauti⁹ esset vt int̄ medię ꝑsonę rancorosū inducēdo ad cōcordiam ponerent·⁊ īnocentem petendo pro dimissione offensę. Vnde Aug⁹ in sermone dñi in monte. Tunc habet frat̄ aliquid aduersum nos: cum nos eum in aliquo lęsim⁹. Nos autem aduersus eū habemus si ipse nos lęsit·vbi non ē op⁹ pergere ad recōcilationē·sed tm̄ dimittere·sicut tibi ad oīa dimitti cupis·quod ipse cōmiseris. Et in sermone de concordia fratrū cuius initiū: dies isti·dicit Augustin⁹: Nolo vt mētiaris·nolo vt dicas illi·da mihi veniam·quia te nosti nō peccasse in fratrē tuū·sed tu scis ꝙ iste peccauit in te·non tu in illum: Noli venire ad fratrem tuū qui in te peccauit ⁊ vltra ab eo petere veniam·debent tamen int̄ vos esse alij pacifici qui illū obiurgēt·vt a te prius veniam petat. Tu autem esto paratus ignoscere prorsus ex corde dimittere·iam dimisisti·habes adhuc quid facias·ora pro illo vt petat a te veniam·q̄ scis ei nocere si non petit.

E Secūdo contingit fratrem aliquid habere cōtra te·vt si habet contra te iram vel odiū ideo q̄ tu ei īiuriā fecisti·⁊ ei īiuste cā ⁊ occasio illius odij fuisti. In illo casu debes omissis alijs actibus tuis fratri a te

lęso pro iniuria sibi illata satisfacere · actu aut voluntate · ⁊ ei modo supdicto · vt melius poteris recõciliari. Vnde Chrysosto · sup illo. Vade prius recõciliari fratri tuo · dicit in psona dei: Ego libent' cõtemnor · ego libent' honor mei patior dãnũ · libent' ego dñs expecto seruos: tm̃mo do vos in amicitiã veniat: Vade ergo vt scias · qr plus diligo cõcordiã fideliũ meoꝝ · q̃ munera · qr munera hoĩum nullum faciunt deo lucrũ · charitas ꝟo illorũ · dei gloriã operat' · ꝓpter hoc itaq̃ oĩa facta sunt · ꝓpter hoc deus homo factus ẽ ⁊ ꝓpter hoc vniũsa negociat⁹ est · vt homines ad charitatiuã cõcordiã in bono cõgregaret. Et iterũ. Q̃diu hoĩes fideles inter se aliquã dissensionẽ habuerint mun⁹ eoꝝ non suscipit' · oĩo non exaudit' nec deus vult esse amic⁹ fideliũ q̃diu int' se fuerint ĩimici. Et cõsequent' dic: Qualis autẽ pręcessit offensio · talis debet seq̃ recõciliatio. Si operib⁹ offendisti · opibus recõciliare. Si cogitatu offendisti · cogitatu recõciliare. Si verbis offendisti · verbis recõciliare: Ideo etiam Christus Matth · v · statim post p̃fata verba vbi docet recõciliationẽ fraternaꝫ dicit: Esto consentiẽs adũsario tuo cito dum es in via cum eo · ne forte tradat te aduersarius tuus iudici · ⁊ iudex tradat te ministro ⁊ in carcerẽ mittaris: Amen dico tibi · nõ exies inde donec reddas nouissimũ q̃drantẽ. Vbi ꝑm Aug · ꝑ adũsariuꝫ in via intelligit' ille cui iniuriã fecisti. Per iudicem Christus. Per mĩstrũ dęmon. Per carcerẽ infern⁹. Et donec · capiat' non pro distantia tp̃is finita · sed infinita · pęnas enĩ ibi positus semper reddet et nunq̃ psoluet. Tertio modo contingit ꝙ frater tuus habet aliquid adũsum te · vt scilicet cũ tu sibi ĩiuriã fecisti · h̃ habet cõtra te · ⁊ licet sciat ꝙ sibi ĩiuriam fecisti · siue nesciat · nullũ tamen contra te habet ꝓpter hoc iram odiũ vel rancoreꝫ.

In isto casu non oportet lędentẽ petere veniam ⁊ ad cõcordiã reducere · imo ĩ casu non expedit: vt si lęsus ignoraret sibi ĩiuriã factam · quia hoc faciendo sibi manifesta occasio rancoris daretur · tñ debito iusticię oportet vt lęso sat̃ fiat cui abstulisti honorem vel res · per verba vel facta satisfaciendo. Vnde Aug⁹ in epl'a ad Macedoniũ. Si alienũ quoniã peccatum est cum reddi possit non redditur · non agitur pęnitentia · sed fingitur · si autem veraciter agitur · non dimittitur peccatũ nisi restituatur ablatũ. Sunt autem circa p̃cedentia duodecim dubia quę mouet Humbertus in expositione regulę beati Aug · ⁊ soluit. Dubitatur p̃mo quem moduꝫ tenere debet qui recõcilare vult fratrem quẽ offẽdit. Rñ · triplicem · verbo placet · cito · ⁊ mansuetudine. Primo quidẽ quilibet tenet' ad satisfactionẽ illi quem lęsit verbo in rixãdo Argumentũ ad hoc est Exo · xxj · vbi dr̃ Q̃ si aliqui rixati fuerint · ⁊ ꝑcusserit alter alterũ ⁊ mortuus nõ fuerit · sed in lecto iacuerit · tenebit' eidẽ ad expensas in medicos. Si hoc verum est de lęsione tali · ergo ⁊ verbo satisfacere debet qui verbo lęsit · cum verbis aliqñ grauius quis lędat' q̃ plagis. Secũdo cito tenet' etiam ad satisfactionẽ · quia in restitutionib⁹ qñ sine die debent' · omĩ die debent'. Ita ⁊ hic. Vnde Eph · iiij · Sol non occidat super iracundiã vestram. Tertio etiam in satisfaciendo sic debet cauere a modo supbo vel asperitate · ꝙ satisfactio prosit ad curationẽ irę fraternę. Propter illa dicit Aug⁹ in regula. Qui cõuitio vel maledictione vel etiã criminis obiecto · aliquẽ lęserit · meminerit satisfactione q̃ntotius curare quod fecit. Dubitatur secũdo. Per q̃t quis satisfacere debet: Rñdetur ꝑ tria põt huiusmõi satisfactio esse Vna ꝑ ꝟba · vt cũ q̃s petit veniã de offensa ab offẽso. Sic faciebat Augustin⁹

scribens Hieronymo: Obsecro te p mā-
suetudinē Jesu Christi. si lęsi te. ignosce
mihi. Alia est per corporis humilitatem.
Sic fecit Semei Dauid cui maledixit.
ij. Reg. xix. Semei prostrat⁹ coram rege
ad eum dixit: Ne reputes mihi ad iniq-
tatem neq; memineris īiuriā serui tui ꝛc
Tertia est per obsequia. Sic Jacob mu
neribꝫ voluit placare fratrem suū Esau.
Ro. xij. Si esurierit īimicus tuus ciba il
lum si sitit potum da illi. q. d. per hoc pla-
J cabis illuz. ⁊ redibit amicitia ¶ Dubi
tat̄ tertio an quilibet offendens tenea
tur ad omēs huiusmodi satisfactiones?
Rñ. ꝙ nō. Sicut lędens aliuz in rebus.
nō tenetur nisi ad certā q̄ntitatē rei resti
tuendę: Ita ⁊ offendens in verbo. non te
netur ad omnes satisfactiōes. sed ad cer-
tam. ꝑm q̄ntitatem offensę. Dubitat̄
quarto q̄ꝫstatim offendens teneat̄ re-
conciliare offensum? Rñ. Aut offensus
est absens. aut pręsens. Si absens. suffi-
cit offendenti ꝓpositu3 satisfaciendi sine
mora cum poterit. sicut in restitutionib⁹.
Nec oportet ꝙ vadat in hoc casu pedib⁹
sed sufficit aīo. Si ꝟo est pręsens: Aut
fuit leuis offensa ita ꝙ non creditur offē-
sus grauiter turbatus. vel grauis. Si le-
uis potest differri satisfactio vsq; ad tem-
pus modicuz. Si ꝟo grauis. debet sine
mora satisfieri: Tum ratione debiti qd̄
oī die debetur: Tum etiam ratione cha-
ritatis fraternę. Debet enī operam dare
ne ira crescat in odiū. ⁊ trabem faciat de
festuca ⁊ animā faciat homicidā. vt Au-
R gustinus vbi prius dicit. ¶ Dubitat̄
quinto vtrum lęsus in casibus p̄dictis
teneatur dimittere offendenti impęnitē
ti. nec satisfacienti: cum deus cuius mīa
hūanam excedit in infinitū nunq̄ꝫ dimit
tat impęnitenti. Rñ. ꝙ sic. q̄ntum ad re
missionem intrinsecā cordis. quo ad ran
corem vel iram. non ratione illius. quia
impęnitens est. sed ratione suijpsius ne
peccet. Non est autem simile de deo cui⁹
ira non est peccatum. impęnitenti tamen
peccanti in nos. non tenemur dimitte-
re dimissione exteriori. Vnde Luc. xvij
Si septies in die peccauerit in te frat̄ tu-
us. ⁊ septies in die ad te conuersus fuerit
dicens: Pęnitet me. dimitte illi. dic̄ glo
sa. Non iubemur passim peccata dimit-
tere. sed pęnitenti: quę intelligenda sunt
ꝙ impęnitenti peccanti in nos non tene-
mur peccata dimittere dimissione exte-
riori. vel ꝙ non tenemur in foro pęniten-
tiali impęnitenti dimittere. ¶ Dubi- L
tat̄ sexto: quid sit illa dimissio exteri-
or quam dimittit offensus offendenti?
Non est peccatum. quia hoc tm̄ deus di-
mittit. Nec satisfactio. quia illa soluitur
tunc. Rñ. ꝙ est acceptatio satisfactionis
vel indicatio reconciliationis. verbo. vel
facto expressa. vt cum offensus offenden
tem flectentem genua eleuat. vel dic̄: do-
minus parcat tibi. vel parco. vel satisfa-
ctum est mihi. vel similia ¶ Dubitat̄ M
septimo. an post huiuismodi satisfa-
ctionem vel etiam ante. facta dimissione
intrinseca. licet signa rancoris retinere?
Rñ. Signoꝝ huiusmodi. quędā sūt ꝓ
pinqua. quędam remota. Propinqua
quę ingerunt ꝓbabilē suspitionē de ran-
core. vt cū aliquis nunq̄ꝫ vult alteri loq̄
⁊ toruo vultu semp̄ euz respicit. ⁊ similia
Et ista nulli licet retinere. quia ab oī spe-
cie mala abstinendū est ꝑm aplm̄. Et sic̄
Eleaçarus abstinuit a carnibus quę si-
miles erāt porcinis ne scādaliçaret: Ita
nemo debet illa signa facere. per quę ꝓba
biliter crederetur esse in odio. Remota
sunt quę non ingerunt argumentum de
odio licet odiuz subsequat̄. vt sunt. sub
tractio familiaritat̄. ⁊ seruitioꝝ aliquoꝝ
⁊ similia. Et ista licet retinē omnib⁹. dū-
modo non fiat malo animo. imo potest
esse interdū meritoriū. cū fit ꝓpt̄ bonū al-
terius. Qd̄ aūt interdū dī qr̄ h̄ nō debēt

facere pfecti·si intelligat' q hoc nõ est p-
fectionis: verum est·aliter non videt' esse
verum. **Dubitat' octauo.** Vtrũ iiu-
riatus teneat' quęrere recõciliationẽ iiu-
riantis·ipso non petẽte. Rñ·q non tene
tur ex hoc solo·sed ratione fraternę chari
tatis posset teneri in casu scz si crederetur
pbabilit' q per h liberaret aĩam eius ab
odio mortali·7 non esset occasio mali in
eo·vel ĩ alijs huiusmodi excellens humi
liatio. Quod aũt Dauid iiuriatus quę
siuit recõciliationẽ a Saule non pęnitẽ
te·7 similia opera scõ ꝛ·nõ oportet q imi
temur quia magnę pfectiõis opera fuert
N **Dubitat' nono.** Esto q aliq̃s of
fendat aliũ verbo in secreto·7 petat offen
sus satisfactionẽ in publico· nũq̃d tenet'
ad huiusmodi satisfactionẽ offendẽs·vl'
ecõuerso offendat aliquis aliquem ĩ pu-
blico vult satisfacere tm̃ in secreto: nũq̃t
sufficit ei? Rñsio ad primũ q non tenet'
nisi forte qd factũ fuit in secreto·publicũ
fuisset. Sicut fur qd latent' accipit·nõ te
netur publice restituere. Ad secundũ di-
cendũ·q non sufficit. Argumentũ est ad
hoc Act·xvj·de Paulo·cui publice cõ-
demnato ad carcerem non suffecit occul-
te liberari·sed publice. **Dubitatur·x·**
ponatur q aliquis imposuerit alteri cul-
pam·7 lęsus non vult accipe satisfationẽ
a lędente·nisi dicat se mentitũ fuisse·nũ-
quid tenetur ad hoc lędens? Rñ·si lędẽs
scit se dixisse verũ·nullo mõ debet dice-
re contrariũ·nec hoc debet ab eo requiri.
Si autem scit vel credit se dixisse falsum
vel dubiũ·ꝑm q habet in cõscĩa sua·sic
dicere debet. Sic restituere tenet' q̃s rem
ablatã cũ dãno suę rei Põt tñ adijcere
aliq̃ alleuiantia culpã suaz·videlicet q
ex animi turbatiõe illud dixit·vel q ita
audierat·vel credebat tunc·licet mõ re-
putet falsum. Ad hoc autẽ q dicat se mẽ
titũ fuisse non tenet'·quia per h reuelaret
secretũ menti suę peccatũ·qd sibi multuz
noceret 7 alijs nõ pdesset·qz ita restaura-
tur fama alteri p hoc q cognoscit se falsũ
dixisse·sicut si diceret se mentitũ fuisse·h
oĩa Hũbertus. **Dubitatur·xj·q̃d** O
facere debeat offendens qui petit veniaz
a lęso sed lęsus non vult dimittere. Rñ·
Aug⁹ in quodam sermone sic. Si fratri
tuo per te offenso in corde in vera humili
tate 7 charitate non ficta dicis: Dimit-
te mihi·7 ille noluerit tibi dimittere·no-
li esse sollicitus·serui estis ambo·vnũ do-
minũ habetis. Conseruo tuo debes·euz
rogasti·noluit tibi dimittere·interpella
dñz amborũ·7 qd tibi dimisit dñs·si po-
test exigat seruus. Vult Augustinus·q
petendo veniam a ꝑuo tali·7 post vel an-
te a deo liber est·licet si intulit damnũ·p
illo satisfacere debet lęso. Et lęsus graui
ter peccat cuius·vt dicit Aug⁹·oĩo nõ ex
auditur·munus nõ accipitur·nec dimit-
titur peccatũ. **Dubitat'·xij·** Vtruz P
p̃latus aut alius supior·ratione istius p̃
cepti de recõciliatione fratris teneat' ve-
niam petere ꝑm modũ dictum a subdito
suo·qui eum iiuste lęsit·aut in corrigen-
do modicũ lęsit? Rñdet Aug⁹ in prędi-
cto sermone dicens: Sũt psonę humiles
p ordinẽ sęculi huius·a quibꝫ si petimus
veniam extollunt' in superbiam. Et sub-
dit: Durum videtur vt iubeam q si ho-
mo dñs peccat in seruũ suũ·iiuste litigã-
do·iiuste cedendo·7 similia·q dicat ille
isti: Ignosce·da mihi veniam·non quia
non debet facere sed ne ille incipiat super
bire. Quid ergo faciet dñs ante oculos
dei pęniteat eum. Et si non potest dicere
seruo suo·quia non oportet: da mihi ve-
niam·blande tamen illum alloquatur·
blanda enĩ appellatio venię est postula-
tio. Et in regula dicit Aug⁹. Qñ neces-
sitas disciplinę vos dicere dura ꝟba cõ
pellit·si etiam vosipsi excessisse modũ sen
titis nõ a vob exigit'·vt a vob subditi ve-
niam postuleti·ne apud eos q̃s oportet eẽ

subiectos·dũ nimiũ seruatur hũilitas re-
Q gendi frangat autoritas. ¶ Quo ad
secundũ ꝑncipale sciendũ·ꝙ Christus
alio modo iubet ore benefacere·videlicet
ĩimicis benedicẽdo·eis non detrahẽdo.
Vnde Ro·xij·Nemini malũ pro malo
reddentes·sed benefacite ꝑsequẽtibꝫ vos
benedicite ⁊ nolite maledicere. Et idem
Christus iubet Matth·v·dicens: Ora-
te pro ꝑsequẽtibꝫ·videlicet ꝑ opera·⁊ ca
lũniantibꝫ vos scilicet per verba. Calum
niari etenĩ est niti defectũ in aliquo ĩue-
nire vel crimen sibi imponere. Et est du-
plex calũniator. Vnus est qui falsuꝫ cri-
men aut defectũ alteri imponere nititur.
Aut si verum·tamen occultum·imponit
publice·non seruato ordine diuini iuris.
Et facit hoc tm̃ in malũ alterius·vt inde
puniatur vel diffamet. Alter est qui etiã
benefacta ab alio conatur ostendere ma-
la·aut ficte facta·vt eum per hoc hypocri-
tam ostendat·aut vt ad pœnaꝫ vel malã
R famã apud alios trahat. ¶ Sed du-
bitat: vtrum aliquis peccet infamiã nõ
repellendo? Rñ·Tho·quodlib·ix·q·vj
arti·ij·Vtrũqꝫ scilicet contemptus fa-
mę ⁊ appetitus potest esse laudabilis·⁊ vi
tiosus. Fama enĩ nõ est necessaria homi-
ni ꝓpter seipsum sed ꝓpt ꝓximũ ędificã-
dum. Appetere ergo famã ꝓpt proximuꝫ
charitatis est. Appetere ꝟo ꝓpter seipsũ
ad inanẽgloriam spectat. Et ecõtrario
contempt⁹ famę ratione suijpsius humi-
litatis est. Ratione ꝟo proximi est igna-
B uię ⁊ crudelitatj. Illi ergo qbꝫ incũbit
ex officio vel ex statu ꝑfectiõis alioꝝ sa-
luti ꝓuidere peccant nisi infamiã ꝓpriaꝫ
iuxta posse repellant. Alij ꝟo quibꝫ magꝫ
custodia suę salutis ĩminet·possunt suę
humilitati ꝓuidentes famaꝫ vel infamiã
cõtemnere. Sed cũ infamia duplicit re-
pellat·s·occasionẽ subtrahẽdo ⁊ linguas
detrahentiũ compescẽdo Primo modo
oẽs tenent infamiã vitare·alias sine scã-
dalo actiuo fieri non posset quod semꝑ
est peccatũ. Sed secũdo modo non te-
netur nisi q̃ntum debet aliquis saluti ꝓ-
ximi prouidere. Vnde Greg·omel·ix·
super Eçech·dicit·Linguas detrahen-
tiũ sicut non debem⁹ nostro studio exci-
tare ne ipsi pereant. Ita per suaꝫ malici-
am excitatas debemus ęquanimit tolera
re vt nobis meritum crescat. Aliqñ etiaꝫ
compescere·neduꝫ de nobis mala disse-
minant·eorum qui nos ad bona audire
poterãt corda ĩnocentiũ corrũpãt. Et·j·
Hi etenĩ quoꝝ vita in exemplum imita
tionis est posita·debent si possunt detra-
hentium sibi verba compescere·ne eoruꝫ
ꝑdicationẽ non audiant qui audire po-
terant·⁊ in prauis moribꝫ remanentes be
ne viuere contẽnant·hęc de Tho·Pos-
sunt tamẽ saluo ꝑfectionis statu ꝑfecti
orare deum vt liberent a calũniantibus
ne in eorum ꝑsecutione ruant. Vñ ps·
Redime me a calũnijs hominũ vt custo
diam mandata tua. ¶ Quo ad ter- T
tiũ ꝑncipale iubemur etiam ore orare et
corde pro ꝑsequentibꝫ ⁊ calũniãtibꝫ nos
q̃tenus conuertant. Et hęc oratio a fide-
libus diligẽtissime ẽ obseruãda·qꝛ exau-
dibilissima est·⁊ maxime meritoria·quia
ex magna charitate ꝓcedit. Consũmata
enĩ charitas facit ꝑ ĩimicis orare magno
desiderio vt cõuertant ab errore vię suę.
Nec quicqꝫ vt dic Chryso·sic ꝓpitiũ est
vt ĩimicos amare ⁊ ꝓ ꝑsequẽtibꝫ ⁊ calũ-
niantibꝫ orare. Et viceuersa int oẽs no-
stras orones illa peior ẽ ⁊ periculosior ⁊ ir
rationabilior·q̃ oram⁹ vt nos de⁹ vindi
cet de ĩimicis nr̃is. Tales vt Chryso·di-
cit·sagittas ꝑnitiosas infigũt·⁊ dignos
se efficiũt vt malũ qd ĩimicis imꝑcantur
eis deus infligat. Et ꝑm eundẽ·cũ a ꝓ-
ximis molestam̃·nõ hoĩ cui cõpati debe-
remus ꝫ dęmoni hoĩeꝫ vexãti indignari
deberem⁹. Si enĩ ipse hõ naturalit hoĩ fe
bricitanti grauit cõdolet nõ irascit. Cur

animę demoniac infirmitatib⁹ presse qñ iniuriat non compateremur?

Capitulum · IX ·

De tertio modo diligēdi inimicos · videlicet benefaciēdo cōtra eoꝝ ꝑsecutiōes: vbi tria sunt dicenda. Primo vtruz ex precepto teneamur inimicos nostros diligē effectiue · sic ꝙ eis beneficia impendam⁹ ⁊ exteriora signa dilectiōis ostendam⁹. Secūdo an sit magis meritoriū inimico benefacere q̄ amico. Tertio q̄ malum sit rancorem contra ꝓximū tenere. A Quantū ad primū notandū ꝑm Tho · secūda · ij · q · xxv · ꝙ bñficia ⁊ dilectiōis signa quę quis exhibet ꝓximis in cōmuni vel ꝑ toto ꝓplo alicuius ciuitatis vel ꝑ alicui⁹ monasterij cōmunitate · talia bñficia ⁊ dilectionis signa exhibere inimicis est de necessitate precepti · ita ꝙ homo in tali casu etiam inimicos suos ꝓpter inimicitiam a generalitate non excipiat · ꝑm moduz de interiori dilectione supra tactū · quia effectus ⁊ signa charitat exteriora debent ꝓportionari iteriori affectui · dilectio autem vt sup̄ tactū fuit in cōmuni etiaz ad inimicū est p̄ceptum. Et si inimic p̄fati effectus nō exhiberent · ꝑtineret ad vindictā iustā · cōtra illud Leuit · xix · Nō q̄ras vltionē ⁊ non eris memor iniurię cōciuiū tuoꝝ. Et ꝑm Rich · in · iij · sn̄iarū · etiā hō tenetur inimic suis effectū salutatiōis consuetę ⁊ cōis impēdere · i · tenet exhibere eis istam salutationē quę ex cōi cōsuetudīe illius loci ab oīb⁹ solet impēdi · nisi forte ī casu quo timeret istū ex h̄ ꝓuocari vel semetipsū · vel timeret aliqd aliud malum ex h̄ oriri. Alia sunt beneficia aut dilectionis signa · quę q̄s exhibet particularit solum aliquib⁹ ꝑsonis · forte sibi magis familiarib⁹ ⁊ amicis · siue sint bñficia spūs siue corporis ꝓpria animę: vt opera mīę spūalia: vt in versu isto cōtinent. Consule · castiga · remitte · solare · fer · ora. Siue corporis: vt ī ꝟsu. Vestio · cibo · poto · dotectum · visito · soluo · ⁊ silia. B De his dicendū · ꝑmo ꝙ necessarie obligationis est talia impēdere tam amicis q̄ inimicis tpe necessitat. Vnde Matth · v · ꝓpt hoc Christus ait: Bñfacite his qui oderunt vos · ⁊ orate pro ꝑsequētib⁹ ⁊ calūniantib⁹ vos. Item · j · Joh · iij · Qui habuerit substantiā huius mūdi · ⁊ viderit fratrem suū necessitatē patientē ⁊ clauserit viscera sua ab eo quō charitas dei manet in eo? Et Amb · Pasce famę moriētem · si non pauisti occidisti · ergo a simili si non consuluisti in necessitate · vel tūc a peccato non defendisti · ⁊ huiusmodi · occidisti · ꝫ sub precepto tenemur non occidere · ergo in necessitate sub p̄cepto subuenire etiā inimic. Secūdo meritoriū eē potest ꝙ q̄s talia bñficia ⁊ dilectiōis sig̃ exhibeat inimico oī cōgruo tpe ⁊ oportunitate se offerēte · sed tamē extra casuz necessitat non est de necessitate salutis · nisi ꝑm prepationē animi. Oportet enī vt hō paratū animū habeat ꝙ si occurreret necessitas in illo casu inimico suo talia bñficia dilectiōis exhiberet ꝓposse. Et tenet exhibere etiaz talia inimico qñcūq̄ casus nccitat occurreīt ⁊ oportūitas adest ⁊ pl⁹ tenet amico ī necessitate. Sz ꝙ aliq̄s ex casum necessitat huiusmodi bñficia alicui inimico exhibeat est superogatiōis et cōsilij. C Quo ad secūdū an sit magis meritoriū inimico q̄ amico bñfacere Rñ · ꝙ sic · qñ videlicet idē hō ęq̄ intensis actib⁹ · ⁊ ex ęq̄li charitate ⁊ cęter paribus diligit vno tpe amicū ⁊ alio tpe inimicuz ⁊ vtriq̄ bñfacit · vel si vn⁹ diligit amicuz ⁊ alter diligit inimicū ⁊ cętera sūt paria · s · ꝙ diligūt ęq̄ intēsis actib⁹ · ⁊ ex ęq̄li charitate · ⁊ sunt ęq̄lit dispositi · tūc dilectio inimici ⁊ bñficia eius sunt mag meritoria q̄ dilectio ⁊ bñficia amici. Vñ Greg ·

huitia q̃to sũt min⁹ d̃bita · tãto sũt mag̃
accepta. Sed min⁹ debitũ est ĩimicũ di-
ligere q̃ amicũ. Cuius est ratio · qꝛ scd̃m
Tho · secũda · ij · q · xxvij · Et ꝟm doctores
in · iij · dis · xxvij · quattuor sũt quę augent
in nostris bonis actib⁹ meritũ. Primũ
est libtas. Q̃to enĩ homo opat̃ plus ꝟm
rationẽ ⁊ voluntatẽ non naturalit̃ mere
nec coacte · tanto cęteris parib⁹ plus me-
retur · sed in dilectione ĩimici nec natura
D nec bñficia ĩimici mouẽt ad diligendum
imo magis ad odiũ. ¶ Secundũ est
difficultas · qꝛ q̃nto actus aliq̃s ex se est
difficilior · tãto cęteris parib⁹ ẽ mag̃ me-
ritorius. Et dr̃ notant̃ ex se · qꝛ duplex est
difficultas in opando. Vna ꝓueniẽs ex
ipso ope ex se · vt ieiunare in pane ⁊ aqua
est difficili⁹ q̃ cũ vino ⁊ piscib⁹. Et pau-
perẽ dare denariũ de necessarijs · est diffi-
cilius q̃ diuitẽ dare denariũ de supfluis
⁊ hęc difficultas auget meritũ. Alia ẽ ꝓ-
ueniens ex indispositiõe operant̃ solũ · pu
ta qꝛ se neglexit ad bonum disponere · vel
male se habituauit · ⁊ hęc nõ auget meri-
tum. Vñ patet q̃ sępe plus meret̃ cũ mo
dico grauamine ieiunans religiosus q̃
male assuetus mereatur ieiunãdo cũ ma
iore labore. Sed certũ est q̃ facili⁹ ẽ ami-
cum diligere q̃ ĩimicum. Tertium est
charitas. Nã nullus actus est meritori⁹
nisi a radice aliq̃ mõ ꝓcedat charitatis ·
⁊ q̃nto actus ex maiori charitate ꝓcedit
tanto ẽ deo acceptior · ⁊ mag̃ ꝑcõsequẽs
eo meremur · sed dilectio ĩimici ex chari-
tate cãt̃ totalit̃ ⁊ solũ depẽdet ex dilectio
ne dei actuali vl̃ h̃ituali ⁊ nullã aliã cãz
mouentẽ hz nisi deũ. Amici ꝟo dilectio
multas alias causas habet · puta bñficiũ
⁊ alia. Quartum est conatus ad bo-
nũ · quia vbi maior conatus est ad bonũ
ibi mai⁹ ẽ meritũ. Vñ · j · Cor · iij · Vn⁹
quisq̃ mercedẽ accipiet ꝟm suũ laborem
E sed certũ est maiorẽ conatũ exigi in dile-
ctione ĩimici q̃ amici · ergo. Quo ad
tertiũ de difficult̃ rancorẽ dimittentib⁹
notandũ · q̃ quidam sũt tam discordes
q̃ raro vel nunq̃ remittũt ĩiurias. Isti
sunt valde mali ꝓpter tria. Primo quia
non sunt veri christiani · qui ĩungũtur in
baptismo ad habendũ cor molle ad pie-
tatem · sed sunt iudęi durę ceruicis · ⁊ in-
circũcisi cordib⁹ ⁊ aurib⁹ resistẽtes semꝑ
spũisancto: vt ait beat⁹ Stephan⁹ Act̃
vij · volunt habere oculũ ꝓ oculo · dentẽ
pro dente Leuit̃ · xxiiij · Secundo sũt sic̃
holofernes gentilis. De quo Judith · iij
dr̃ q̃ ferocitatẽ animi eius mitigare non
poterant. Tertio q̃ peius est · sunt sic̃ dia
bolus. De quo dicit Greg̃ · q̃ nullo põt
placari obsequio: Contra hos est qd̃ de
Alexandro magno legit̃ · qui dum offen
sus a quodam nullaten⁹ irę cedere vel-
let · ei ait suus mg̃r Aristo · Nobilissimũ
tibi adhuc documẽtũ tradere possũ: Ale
xandro aũt dicẽte: p̃sto sum audire · ait
Aristoteles: Quis est q̃ regna supauit ·
nõne cor tuũ ⁊ potẽtia · ꝟ maiorẽ victoriã
acq̃ris hodie · animũ ꝓpriũ si viceris: si au
tem neglexeris · aliũ victorẽ habeb̃. Ad
quę ꝟba placat⁹ est. Vñ Prouꝰb · xvj ·
Qui dñat̃ aĩo · fortior ẽ expugnatore vr-
biũ. Sic legit̃ de Julio cęsare q̃ nullius
solebat obliuisci nisi iniuriaꝝ. Certũ est
etiã Senecã mg̃rm Neronis ad eũ scri-
psisse librũ de clemẽtia · quę est ꝟm Tulli-
um virtus per quã anim⁹ in odiũ alicui⁹
cõcitat⁹ benignitate retinet̃. Scribũt na
turales leonẽ parcere ꝓstratis · nec regez
apũ aculeũ habẽ: Ergo miserãda res est
christianũ in rancore ꝑmanere · vbi mo-
narchę mũdi placant̃ · gentilis librũ scri-
bit · ⁊ aĩalia bruta docẽt. Pręterea dicit
apl̃us · Col · iij · Donãtes vobismetipsis
si quis aduersus aliquez habet querelã.
Item Matth̃ · v · sanctoꝝ est nõ solũ re-
mittere · sed etiã benefacere ĩimicis. Itez
Christus pijssime orauit pro crucifixori-
bus Luc · xxiij · Q̃ longe ergo sũt ab apo
stolica doctrĩa · a sanctoꝝ vita ⁊ Christi

exemplo · qui remittere nolunt offendentibus eos. Sunt autē alij quidā discutientes culpas offendentiū qui multam p̄tendūt difficultatez in remittēdo: modo quia magnę sunt offensę: modo quia multotiens cōmissę ⁊ remissę multotiens Non sic facit deus · imo magna remittit Jobel · ij · Pręstabil' sup malicia. Malicia enī sonat in culpam grauē. Multa etiam dimittit · qꝛ multus ē ad ignoscendum Esa · lv · Et mlt̄otiēs Matth · xviij Non dico tibi septies sed vsqꝫ septuagies septies.

Capitulum x

De detractione quę est filia inuidię. Nūc dicenda sunt tria p̄ncipalit̄. Primo q̄d sit · ⁊ qñ peccatū. Secūdo cur sit fugiēda ꝓpt̄ eius magnū malū Tertio quō peccēt detractores audiētes. A Quantū ad p̄mū · notandū · ꝑm Tho · secūda · ij · q · lxxiij et Alex · in sūma · ij · parte · ꝙ detractio est alienę famę ꝑ occulta ꝟba denigratio · hoc est ablatio vel diminutio famę alterius per ꝟba quę dicunt̄ absente alio vl̄ ignorante eo cōtra quē dicunt̄. Naz detrahere est de aliquo toto partez tollere · Vñ detrahens · aliquid de bono proximi trahit · quia imaginez dei · virtutes et naturalia de ꝓximo non pōt trahere quę sunt bona hoīs · sed famā eius potest diminuere aut tollere. B Fit autem detractio sex modis ꝑm Tho · directe quadruplicit̄. Primo cum q̄s ꝑ ꝟba sua alteri falsum crimē imponit ⁊ adinuenit. Et est pessima detractio. De qua Eccl · xj · Attēde tibi a pestifero · fabricat enim mala. Secundo cū pctm̄ alteri⁹ suis ꝟbis adauget · vt cū pctm̄ de ꝓximo narratur qd̄ forte verum est ⁊ alius adauget verbis suis aggrauādo plus q̄ꝫ sit in se. De q̄ Eccl · xj · A scintilla auget̄ ignis · et doloso augetur sanguis · id est · peccatū Tertio qñ quis occultū reuelat · ita ꝙ peccatū alterius licet verum sed occultū manifestat · non seruato ordine charitat̄ ⁊ fraternę correctionis a dño in euangelio instituto: Contra illud Eccl · xxvij · Qui denudat arcana amici fidem ꝑdit. Quarto qñ illud quod est bonū dicit mala intentione factum: vt cum quis ieiunat · orat · ⁊ similia facit d̄ genere bonorum · alter non potens accusare opus · accusat̄ intentionē quę in corde est · ⁊ quaz scire non potest · nec habet ad hoc sig̃ sufficientia. Sicut Luc · xj · iudęi dixerunt Christo In beelçebub p̄ncipe dęmōioꝝ eijcit dęmonia. Quo cōtra Eccl · xj · dicitur. Bona in mala cōuertens insidiat̄ · ⁊ in electis ponit maculam. Indirecte aūt fit detractio duplicit̄. Primo negando bonū alteri⁹ · vt si de aliquo vere bona dicunt̄ · ꝙ sit doctus · virgo · nobilis ꝟtuosus · ⁊ similia. Ego dicā: Non ē talis. Vel si a me quęrit̄: vt ꝛ p̄fata bona ī ꝓximo sint · ⁊ ego rñdendo negez · cū tamen sciam sibi inesse: sicut Job · ix · iudęi negabāt · primo miraculū d̄ illuminatione cęci. Secundo bonū alteri⁹ reticēdo maliciose. Sicut si de ꝓximo fit ꝑmo quō bona fecerit me p̄sente · vel a me q̄rit̄ de tali · ⁊ ego maliciose taceā ex odio vel īuidia · sicut milites tacuerūt Christi resurrectionem ⁊ iudęi Matth · xxviij · C Secūdo notādū ꝑm Tho · ꝙ peccata ꝟborū sunt maxime ex intentiōe loquent̄ diiudicāda · qñ q̄s aliq̄ dic̄ d̄ alio illa intentiōe vt ꝑ hoc auferat vel minuat famā eius · tūc vere dicit̄ ⁊ ꝓprie ei detrahere. Et huiusmodi detractio est ꝑ se loquēdo pctm̄ mortale. Qd̄ ꝓbatur primo · qꝛ Ro · p̄ · dr̄ · Detractores deo odibiles. Qd̄ ideo addit̄ · vt dicit glo · ibidē ne putet̄ leue esse pctm̄ ꝓpt̄ h̄ ꝙ consistit in verbis. Secūdo sic ꝓbat̄. Nā pctā q̄ cōmittūt̄ ꝯtra ꝓximū pēsanda sūt penes

nocumēta quę ꝑ ea ꝓximo inferunt. sed
ꝑ detractionē maius nocumētū infertur
ꝓximo q̄ꝫ ꝑ furtū aut rapinā. eo q̄ ꝑ de-
tractionē aufertur hoī fama ⁊ ꝑ furtū di-
uitię. Fama aūt multo p̄ciosior est diui-
tijs. Vñ Prouerb. xxij. Meli⁹ ē nomē
bonū q̄ꝫ vnguentū p̄ciosū ⁊ diuitię mul-
tę. Et Eccl. xlj. Curā habe de bono noīe
hoc enī magꝭ ꝑmanebit tibi q̄ꝫ mille the-
sauri magni ⁊ p̄ciosi. Nam ꝑ defectum
famę a multis bonis hō impedit. tam in
spūalib⁹ q̄ꝫ in corꝑalib⁹. Primo qꝛ infa-
mati doctrina min⁹ sapit in ꝓximo. Se-
cundo infamat⁹ ꝓnior ē ad peccandum
quia cōspicit se honorē ꝑdidisse. Tertio
vno infamato alij multi possunt infama-
ri. vt patet ī monasterijs religiosoꝝ. ī do-
mibus ⁊ ciuitatib⁹. Quarto in tꝑalibus
cōtractib⁹. mr̄imonij. mercanciarū. ⁊ hu-
iusmōi. hoī min⁹ credit: ꝓpt quę hoīes in-
terdū mori parati sunt causa defendēdi
famā. sicut in duellātib⁹ patet. ergo plus
est mortale q̄ꝫ furtū vel rapina tꝑalium.

D Sunt autem tres g̃dus detracto
rum. Quidaꝫ mali. q̄ detrahūt simplici-
bus ꝓximis. Alij peiores q̄ detrahūt de-
uotis vel religiosis. Vñ. iiij. Regꝭ. ij. cū
pueri male loquerēt de Heliseo ꝓpha. q̄
vitā duxit sic religiosi. dicentib⁹ pueris:
Ascēde calue. statim exiuerūt duo vrsi d̄
silua occidētes q̄dragītaduos pueros.
Tertij pessimi. q̄ detrahūt p̄lat⁹ ⁊ p̄ribus
spūalib⁹ vl̄ carnalib⁹ deliberate. intētiōe
nocēdi. ⁊ maxīe in his q̄ ꝑtinēt ad eoruꝫ
E officiū vt dic̄ Alex. Quod patet p̄
Exo. xxij vbi dr̄. Dijs nō detrahes ⁊ p̄nci
pem ꝓpl̄i tui nō maledices. Vbi p̄lati dij
noīant. qꝛ dīnos hoīes suis sacramēt⁹ et
doctrinis facē possūt: siue bñ siue male vi-
uant. Itē Numeri. xiiij. de⁹ detractionē
factā p̄lato reputat suā dicens: Vsqꝫ q̄
detrahit m̄ ꝓpl̄s iste? Feriā igit eos pesti-
lentia. Itē Eccl̄iastes. x. In cogitatione
tua regi ne detrahas glo. Simplicit mo
net ne ira vel leuitate animi maiorib⁹ no-
stris maledicam⁹. Secundo ꝑ illd̄. ij
Regꝭ. vj. vbi Oça a dño ꝑcussus ē. quia
manū suā ad arcā dei extēdit. ꝫ religiosi
vel deuoti. vel pręlati sunt arca dei per-
fectior. in q̄b⁹ cōtinet māna dulc̄ cōsola-
tionis. ꝟga correctiōis. ⁊ scīa discretiōis:
nec īmerito talis a dño ꝑcutit q̄ irreuerē
ter manu linguę templū dei tāgit. Vn-
de Greg. Multi dū plus vitā sacerdo-
tū q̄ꝫ suā discutiūt in erroris foueā dila-
bunt. min⁹ cōsiderātes q̄ nō eos vita sa-
cerdotū lęderet si hūilit bonis sacerdotū
āmonitionibus aurem accōmodarent. F
Tertio patet idē in Cham Gen. ix
q̄ Noe p̄ris sui verēda detegēs ī semine
suo maledictionez suscepit. vbi alij fra-
tres bñdictionē receperūt: Maledictus
inquit Chanaan puer. seru⁹ seruoꝝ erit
frib⁹ suis. Sunt etiā alij gradus īui-
dię. qꝛ q̄dam detrahunt ꝟbo. Alij peius
scripto. Alij cantilenis. Cū tñ aliq̄s dic̄
aliq̄ verba ꝑ quę minuit alteri⁹ fama. et
nō intentione nocēdi alteri in fama. sed
dic̄ ex incōsideratiōe aut animi leuitate.
aut ꝓpt aliquā causam. ꝫ nō necessariaꝫ:
tūc manet peccatū veniale. nisi verbū de-
tractoriū adeo sit g̃ue q̄ notabilit hoīs
famā lędat. p̄cipue ī his q̄ ꝑtinēt ad ho-
nestatē vitę. ⁊ dispositionē bonā volūta-
tis. Hoc enī ex ipso genere verboꝝ hꝫ ra
tionē pctī mortal̄ dic̄ Tho. Nā vt dictū
est p̄cepto p̄. c. xiij. D. Siquis leuiter et
ex paruis signis firmit credit de ꝓxīo pec
catū mortale. ipse in h̄ peccat mortalit. ꝫ
aliū de tali mortali accusare etiā ex leui-
tate ⁊ sine necessaria ⁊ rōnabili cā peius
est ⁊ mai⁹ nocumētū hoīs: ⁊ nō solū con
tra charitatē. sed etiā ꝯ iusticię ęquitatē
g̃ a fortiori ē pctm̄ mortale. vñ etiā tenet
ad restitutionē. sic dicet infra p̄cepto. vij
c. vij. Exēplū ē ad ꝓpositū. Si enī aliq̄s
ex leuitate animi in reb⁹ vel in corꝑe ma-
gnū dānū inferret. grauis culpa etiam a

secularib⁹ iudicijs iudicaret· vt si luden-
do necaret· vulneraret· aut domũ incine-
raret. Sic ẽ de detractorib⁹ ex leuitate ĩ
magnis reb⁹ vt dictũ est. Et Alexander
Qui aũt mala ea ꝑ q̃ minuit ꝓxĩ fama
manifestat· nõ oĩb⁹ indifferent· ꝫ debitis
circũstãtijs ⁊ ꝓpter aliqd̃ bonũ vel neces-
sariũ ei qui põt nõ obesse ꝫ ꝓdesse· ⁊ h̃ fa-
cit cã correctiõis ꝓximi nõ cã nocẽdi ei·
talis ꝟuato ordine corrigẽdi euãgelico:
de quo Matth· xviij· nõ peccat ꝫ meret
Vñ Aug⁹ in speculo ecclesię. Si frat tu
us vuln⁹ hz in corpe qd̃ velit occultare
dũ timet secari· nõne crudelit a te sileret
⁊ mĩcordit indicaret? Qto g̃ magꝭ debes
manifestare· ne deteri⁹ putrescat ĩ corde
B Quantũ ad secũdũ ꝑncipale. Nota
q̃ detractio ẽ valde detestabile vitiũ ꝓ-
pter septẽ. Primo· qꝛ valde cõis est et
cõsueta malicia. Vñ sup illd̃ Prouerb·
xxiiij· Detractorib⁹ ne cõmiscearꝭ· dic̃ glo·
Hoc specialit vitio ꝑiclitat fere totũ hu
manũ gen⁹ ꝟm Tho: Tum qꝛ stultoꝝ in-
finit⁹ est numer⁹: Tũ qꝛ pauci sũt q̃ ꝑ vi-
am salutis ambulãt: Tum etiam· quia
pauci aut nulli sũt· q̃ non aliq̃ sex modo-
rum positoꝝ detrahunt ꝓximo suo· aut
intentione nocẽdi· aut ex leuitate animi·
aut ex cã nõ necessaria. Propt qd̃ Ja-
cobi· iij· dr̃· Siquis in ꝟbo nõ offendit h̃
ꝑfectus ẽ vir. In oĩ aũt ira aut ĩuidia ho
mines ꝓmptissimi sũt ad detrahendum
animo nocẽdi· quia ira est appetit⁹ vindi
ctę· ⁊ ĩuidia tristicia de alieno bono. Si-
milit vbi hoĩes cõueniunt· statim aliena
facta ꝓponũt incaute. Ideo Prouerb·
xxiiij· dictũ ẽ: Cũ detractorib⁹ ne cõmi-
scearis. Et ĩ ps. Detrahentẽ secreto ꝓxi
mo suo hũc ꝑsequebar. Quapropt sup
illo ps. Pro eo vt me diligerẽt detrahe-
bant mihi· glo· terribilit dic̃. Plus no-
cent in mẽbris detrahẽtes Christo q̃ ani-
mas credituroꝝ interficiũt q̃ qui ei⁹ car-
nem mox resurrecturam ꝑimerunt. Vbi
Alexander dicit· q̃ si comꝑatio intelligi
tur q̃ntũ ad motiuũ ꝑncipiũ· vera est au
toritas· quia detratores ex certa malicia
faciũt· non sic crucifixores Christũ occi-
derũt· Sed nõ debet intelligi compara-
tio in genere· quia gen⁹ peccati Christũ
crucifigentiũ fuit maius q̃ detractio sit.
Secundo detractio detestabile ẽ vi-
tium· quia non sufficit detractorem pęni
tere de peccato infamię· sicut de quibus-
dam alijs peccatis· sed oportet etiam
restituere interdũ cũ confusione· vt pate-
bit in septimo ꝑcepto. Tertio qꝛ ma-
gnę crudelitatis est detractor· qui cęcuz
id est· absentem· ⁊ surdũ· id est· nõ audiẽ
tem ꝑsequitur. Contra illud Leuit· xix·
Non maledices surdo nec coram cęco
pones offendiculũ· sed timebis dñz deũ
tuũ. Quis illa sint ad lr̃am crudelia· tñ
ꝟm glo· surdo maledicit qui absenti de-
trahit. Sic etiã cęco· id est· audiente de-
tractionẽ offendiculũ ponit credẽdo fa-
ciliter· ⁊ iudicãdo temerarie· ⁊ postea de-
trahẽdo ꝓximo Quarto detractor· h
multis malis assimilat. Primo· porco·
qui tota die rostrũ tenet in luto vitiorũ.
Vnde Mar· v· Dęmões dixerũt: Mit
te nos in porcos. Serpenti assimilat qui
est animal ꝓditiosum in silentio mordẽs
⁊ tortuose ĩcedẽs. Vñ Eccl̃iastes· x· Si
mordeat serpens in silentio· nihil eo mi-
nus habet qui occulte detrahit. Est etiã
bestia similis vrsę quam vidit Daniel·
Eiusdẽ· vij· tres ordines dentium habẽ-
ti in ore: quia necat animã ꝓpriam· famã
proximi· ⁊ inficit audientes detractionẽ.
Detractor enĩ ẽ simil hoĩ· ⁊ ẽ bestia hũa-
nũ sanguinẽ· i· peccatũ sitiẽs· nũc aperta
bona diminuẽs· nũc occulta reuelãs· nũc
ꝟo falsa ĩponẽs. Est sepulcrũ patẽs· ꝟm
ps. Gutt ei⁹ ⁊ lingua eius gladi⁹ acu-
tus. Sũt· n· detractores dapiferi diaboli q̃

carnes humanas hominibꝫ comedẽdas
ꝓponũt. Vnde sup̄ illud Prouꝫ. xxiij.
Noli eẽ in cõuiuijs potatoꝝ. nec ĩ cõmes
sationibꝫ eoꝝ qui carnes ad vescendum
conferũt. glo. Carnes ad vescendũ con-
ferunt qui in collocutionibus crimina
I ꝓximoꝝ vicissim dicere studẽt. Quin
to detractores multis nocet. Deo cuius
iudiciũ vsurpãt Luc. vj. Nolite iudica
re ⁊ nõ iudicabimĩ. nolite condẽnare ꝛc.
Proximo nocent quẽ auditu corrũpũt
⁊ cui detrahũt. Sibi. qꝛ sufflant in pul-
uerem alienoꝝ defectuũ. ⁊ se cęcãt scd̃m
Greg. Nocẽt etiã ecclesię. qꝛ detracto-
res faciũt a bonis interdũ cessare. Sex-
to puniunt̃ grauit̃. Nam Numeri. xij.
Maria soror Moysi lepra inficit̃. qꝛ ei
detraxit. Numeri. xiiij. Detraxerũt filij
israel terrę ꝓmissionis in malũ suũ. Da-
nielis. xiij. Duo senes Susannã infamã
K tes turpiter occisi sunt. Septimo
dissuadent exempla sanctoꝝ ⁊ ꝑhoꝝ mlt̃
tiplicit̃. Legit̃ ꝙ beat⁹ Aug⁹ in mensa ꝯ
detratores versus istos scriptos habuit
Quisq̃s amat dictis absentũ rodere vi-
tam. Hanc mẽsam vetitã nouerit esse si-
bi. Quos etiã delere minat⁹ est quibus-
dam ep̃is detrahentibꝫ nisi cessarent. In
vitaspatrũ legit̃: Cũ fratres de multorũ
absentũ loquerentur vitijs: abbas pior
saccum plenũ arena a tergo ⁊ minorẽ in
pectore pendens. egrediebat̃: a quo cum
causam quesissent. ait: ꝓprijs peccatꝫ ma-
gnis oblitus. aliena parua ꝑtracto: ora-
te quęso vt mihi mea dimittant̃. quo au
dito tacuerũt detractores. Refert beat⁹
Greg. ꝑ libro dialogoꝝ ꝙ cũ beat⁹ For
tunat⁹ ep̃us dęmonẽ a quodã eiecisset.
dęmon ĩ spẽ ꝑegrini sero clamitabat per
platęas ciuitatꝫ: O virũ sanctũ Fortu-
natũ. ꝑegrinũ a suo eiecit hospicio. tunc
quidã ꝑegrinũ istũ hospitio recepit. Et
cum is qui fictum ꝑegrinũ susceperat. ꝑ-
sente vxore paruulũ ꝓpe ignem haberet
dęmon paruulũ inuasit ⁊ in ignẽ ꝓiectũ
cõcremauit. Et dicit Greg. ꝙ mala et
detractoria intentione iste ꝑegrinuꝫ ho-
spitauit. ac si ep̃us ĩmĩcors fuisset. Sic ĩ
vitis ꝑhoꝝ d̃ Socrate dicitur. ꝙ aliqñ
seriose suis detractoribꝫ auditum ꝑbuit
Causam aũt sciscitãtibꝫ reddidit: Nam
si eorum quę insunt dixerint corrigem̃. si
ꝟo non. nihil ad nos. oportet inquit ita
fieri vt si bene dicũt. corrigam̃. si male ni-
hil ad nos. Sic cum quidam Diogeni
diceret de amico suo: quõ Diogeni ma-
le dixisset. Rñdit Diogenes. an amicus
ista dixerit non iudico. sed certum est te
ista mihi de amico meo retulisse. Sic eti
am Xenocrates ꝑhs tm̃ a senatu hono-
ratus vt testis nũq̃ iurare cogeretur: cũ
in ꝑsentia quorundaꝫ detractoꝝ taceret
eis causam quęrentibꝫ: Rñdit. Me di-
xisse aliquãdo pęnituit. tacuisse ꝟo nũq̃
Quo ad tertiũ sciendũ. ꝙ nõ so- L
lum peccãt detrahẽtes. sed alij plures. et
interdũ plus q̃ detractores scd̃m Tho.
Primo qui aliũ ad detrahendũ indu-
cit. Secundo qui detractorẽ audit. ⁊ si-
bi detractio placet ꝓpter odium eius cui
detrahitur. vel ꝓpter aliquam aliam ma
liciam. vterqꝫ illoꝝ peccat. ⁊ non min⁹ q̃
detrahentes. Vnde Ro. ꝑ. Non soluꝫ
qui talia agũt. supple. sunt morte digni.
sed etiam qui facientibus consentiunt.
Item inducens ⁊ complacens detracto-
ri facit contra charitatem proximi. quia
primus lędit famã. ⁊ secundus cõplacet
in proximi malo. Vnde Berñ. ij. li. de
consideratione ad Eugeniũ. Detrahere
aut detrahentem audire quid horum dã
nabilius sit non facile dixerim? Qñq̃
autem contingit ꝙ aliquis audit detra-
hentem ⁊ non placet sibi detractio. nõ ta
men repellit detrahentem. nec ei resistit. ⁊
hoc ꝓpter aliquem humanũ timoreꝫ. aut
ꝓpter negligentiam vel verecundiã: tũc
adhuc peccat: qꝛ ea ratione q̃ q̃s tenetur

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

subleuare asinũ alterius iacẽtẽ sub onere vt p̃cipit̃ Deut̃·xxij·Eadem ratione tenemur non pati detrimentũ famę ꝓximi· ideo si possum⁹ iuuare tenem̃. Vñ Hiero·Si esset in nobis diligẽtia ne passim obtrectatoribꝫ crederem⁹·iam oẽs detrahere timerẽt. Et in epl̃a ad Nepocianũ. Hiero·dic̃·Nemo ĩuito auditore libẽt̃ detrahit·Sagitta ĩ lapide nõ figit̃·sed interdũ resiliẽdo ꝑcutit dirigentẽ. Discat detractor dum te videt nõ libent̃ audire nõ facile detrahere. Et dicit Tho· ꝙ talis nõ resistens ex causis iam dictis· peccat plerũq; venialit̃. Qñq; etiam fit peccatũ mortale·vt cũ alicui ex officio incumbit detrahentẽ corrigere·vt forte superiori respectu inferioꝝ·vel cũ d̃ tali detractione natũ est sequi magnũ periculũ nisi ꝓhibeat̃·vel ꝓpt̃ radicẽ scz timorem hũanũ qui potest esse peccatum mortale.

M · Sunt autem rep̃hẽsibiles tribꝫ d̃ causis q̃ detrahẽtes audiũt·ꝛ eis nõ resistũt ꝛ libent̃ audiunt. Primo·qꝛ vident frẽs suos a canibꝫ dilacerari ꝛ nõ resistũt saltẽ clamore cũ possũt vel lapidibꝫ correctionis·quod si nõ faciũt bestię videntur Vñ Ecc̃·xiij·Quę cõicatio sc̃i hoĩs ad canẽ? Secũdo nõ resistẽtes·ꝛ placibilit̃ se ad detrahẽtes habẽtes salsã eis ministrãt q̃ frẽs comedũt·qꝛ detractoribꝫ sine audiẽtiũ lęto vultu comestio carniuꝫ hũanaruꝫ in detractione insipida foret. Vñ Hiero·Nemo ĩuito auditore libẽt̃ narrat. Vñ Prouerb̃·xxv·Vent⁹ aq̃lo dissipat pluuias·ꝛ facies trist̃ linguã detrahentẽ. Tertio audiẽtes detractores libent̃·iniuste agũt cõtra legẽ naturę scp̃turę ꝛ hũanã·qꝛ frequent̃ credũt vni testi: cũ tñ in ore duoꝝ vel triũ stet oẽ verbum. Et qd̃ peius est·citi⁹ interdũ de bono viro credit̃ vni ribaldo q̃ꝫ decẽ ꝓbis ad cõtrariũ vbi est veritas mera. Propter h̃ Berñ·dicit·Lingua detractoris est vippera ferocissima q̃ lętalit̃ tres interficit vno flatu·s·detrahẽtẽ·cui detrahit̃·

ꝛ ipsum qui detractionibus delectatur. Sed dubitat̃ quõ hõ debeat resistere oĩ detrahẽti·cũ dicat̃ Ecc̃·iiij·Nõ cõtradicas verbo veritat̃ vllo mõ: qñq; autem aliq̃s detrahit verba veritat̃ dicendo? Rñ·ꝙ si detractorẽ scio falsũ d̃ alio dicere possum sibi sic resistere·ꝙ eũ ꝑ verba arguã de falsitate. Si aũt scio eũ verum dicere de alio·tũc nõ debeo eũ d̃ falsitate arguere·sed debeo ꝟbis corrigere· de h̃ ꝙ peccat fratri detrahẽdo. vel saltez debeo ostendere ꝙ mihi displicet detractio. Et h̃ debeo p̃ncipalit̃ ostẽdere ꝑ tristiciã faciei. Qui enĩ detractori hilarem ostendit faciẽ·facit eũ putare ꝙ placeat sibi detractio sua·ꝛ sic audacior fit ad detrahẽdũ. Qui aũt tristẽ sibi exhibet faciem: facit eũ citi⁹ obmutescere. Propt̃ h̃ dr̃ Prouerb̃·xxv·Ventus aq̃lo dissipat pluuias·ꝛ facies tristis linguã detrahentem. Sz cõtra p̃dicta faciũt q̃dam. Nam qñ aliq̃ detractores corripiũt̃ a bonę cõsc̃ię viris statim rñdẽt: Ego ꝟitatẽ dico d̃ isto·ꝛ si p̃ñs esset cui detraho sibi in faciẽ dicerẽ. Rñdet̃ ꝙ tales g̃uit̃ errãt qꝛ putãt ꝙ in faciẽ aliquẽ cõuitiari leuius peccatũ sit·cũ tñ peius sit vitiũ q̃ꝫ detrahere·vt ostensum est de cõtumelia in materia de ira. Secũdo rñdendũ est talibus·ꝙ nõ sufficit ad vitandũ pctm̃ dicere ꝟitatẽ·s̃ oportet vt debit̃ circũstantijs dicat̃·s̃m illud: Qd̃ iustũ ẽ iuste exequaris Deut̃·xvj·Tertio rñdet̃·ꝙ rarũ ẽ apd̃ q̃sdã detractores·illa eos audere in faciẽ dicere·q̃ a tergo euomũt.

Capituluz·XI·de correctione fraterna

Q Uia fraterna correctio p̃ꝟuat int̃dũ infamãtẽ·ꝙ nõ dr̃ detractor s̃ poti⁹ aĩę ꝓximi de morte pctĩ suscitator·ꝛ qꝛ occidit̃ frat̃ in ei⁹ dimissiõe vt Aug⁹ dic̃: Id circo nunc tria sunt dicenda de fraterna

correctiõe. Primo q̃ntũ noceat omissio
eius. ⁊ ꝓficiat ei⁹ exercitiũ debitũ. Secũ-
do quõ fieri debeat. Tertio q̃s ad eã te-
A neat. ¶ Quantũ ad primũ. notan
dũ. p̃mo. ꝙ fraterna correctio est ꝑm do-
ctores ãmonitio frĩs de emẽdatiõe deli-
ctoꝝ ex fraterna charitate. Dĩ p̃mo am-
monitio. qꝛ obiurgatio ꝟbi ⁊ castigatio
verboꝝ ꝑtinet ad p̃latũ. sed ãmonitio ꝑ
solũ verbũ ꝑtinet ad oẽs. Dĩ etiã ꝺ emẽ
datione delictoꝝ. qꝛ ille finis eius esse de
bet. Dicit̃ ex charitate. ex q̃ ꝓcedere de-
bet. Secundo notandũ ꝙ valde peri
culose peccãt dimittẽtes sine rõnabili cã
fraternã correctionẽ. qꝺ patet tripliciter
Primo qꝛ sicut loquẽdo quis peccare
põt. ita tacẽdo. Est enĩ vt dicit̃ Ecclesia
stes. iij. temp⁹ tacendi. ⁊ temp⁹ loquendi
Vñ Esaias. vj. lamẽtat̃ se tacuisse di-
cens: Ve mihi qꝛ tacui. glo. quia Oçi-
am ⁊ alios libere nõ reprehẽdi. Secũdo
quia sancti de hoc terribilit̃ sententiant.
Vnde Greg. Qui ꝓximi mala conspi-
ciunt ⁊ silentio p̃tereunt quasi cõspectis
vulneribꝫ vsum medicaminis subtrahũt
⁊ ideo mortis auctores fiũt. quo vulnus
qꝺ curare poterãt nolũt. Et Aug⁹. Tu
vuln⁹ fratris contẽnis. tu eũ perire vides
⁊ negligis. peior es tacẽdo. q̃ ille cõmit-
tendo. Tertio oẽs doctores cõcordit̃
tenẽt ꝙ reus est cũ fure. q̃ scit furtũ. ⁊ nõ
indicat corrigẽdũ. Et eadez rõ videt̃ de
participatiõe cuiuslibet delicti. Cũ ergo
tant⁹ ꝓpha pcniteat sup huiusmõi: cum
scĩ tã g̃ue h̃ iudicẽt: ⁊ cũ ꝑm oẽs mgr̃os h̃
reputet̃ ꝯsensus in delict: dic̃ btũs Aug⁹
Innocẽtes q̃ppe nõ estis si vr̃os frẽs q̃s
indicãdo corrigere potestis. tacẽdo perire
B ꝑmittit. ¶ Et vere nõ sunt tales ĩno-
centes triplici de causa. qꝛ nocẽt sibi. pec-
canti. ⁊ socijs. Primo nocent sibi labia
polluẽdo delicto alieno. vt nõ sint digni
deũ laudare. Esa. vj. Ve mihi qꝛ tacui
qꝛ vir pollutis labijs ego sum. scꝫ ex ista
taciturnitate. glosa. quia Oçiam ⁊ alios
non correxi: ideo cum angelis deum lau-
dare non merui: ne dicatur mihi: Qua-
re tu enarras iusticias meas ⁊ assumis te
stamentũ meuz per os tuũ? ꝛc. Secũdo
nocent ei qui est corrigẽdus. Vnde Au-
gustinus in epistola ad Hiero. Obse-
cro te ꝑ mansuetudinẽ Jesu Christi. si le
si te dimittas mihi. nec me vicissim leden
do reddas malũ ꝓ malo: Ledes autez si
tacueris mihi errorẽ meum quẽ in factis
meis. vel in dictis inueneris. Interpreta
tiue ergo tot occidimus quot ad mortez
ire tepedi ⁊ tacentes videm⁹. Tertio no-
cent socijs qui eorũ exemplo tacentes idẽ
peccatũ taciturnitatis incurrunt. Sicut
etiam econtra pestilente castigato stult⁹
sapientior erit. si autem corripueris sapi-
entem. intelliget disciplinam Prouerb.
xix. ¶ Porro ex fraterna correctione C
sextuplex potest sequi fruct⁹. Prim⁹ est
animę liberatio. Si (inquit Christus) te
audierit. lucratus es animam fratris tui
Matth. xviij. Si aũt te nõ audierit. sal
tem lucratus es animã tuã. Vñ Ezech.
iij. Tu ꝟo animã tuam liberasti. scilicet
postq̃ dixisti impio impietatẽ suaz. ⁊ no
luit cauere. Secundus est diaboli fuga-
tio. Fugit enĩ sicut lupus. dum exclama
tur. Quo contra dicit. Bern. Securus
accedit temptator vbi nullus timetur re-
prehensor. Tertius est peccati cognitio.
Frequenter enĩ cõmittens culpam non
aduertit quod fecit. aut si aduertit non
cogitat se malum fecisse. aut si malũ. nõ
multum male. Quartus est cautela ꝺ fu
turis. Quintus est puritatis augmenta-
tio. Vas enim aureum vel argenteum
q̃nto plus confrincatur tanto magis pu
rificatur. Ita boni viri ⁊ religiosi. Et iõ
intelligentes hoc nõ ferũt grauit̃. Ecc. x.
Vir prudens ⁊ disciplinatus non mur-
murabit correctus. Exemplum de Au-
gustino qui dixit: Ego senex ⁊ episcop⁹

paratus sum ab omnib⁹ corrigi ⁊ emendari. ⁊ illum amicum meū estimo cui⁹ lingue beneficio ante diē extremi iudicij animę meę maculas tergo. Textus est amicitię acquisitio. Quis enī religiosus correctus interdū ferat molestē i p̄ncipio. ad cor tamē reuertens amicū intelligit. Vn de Prouerb. xxviij. Qui corripit hoīez inueniet gratiā postea apud illū. magis q̄ ille qui per linguę blandimēta decipit Propter ista beatus Aug⁹ quēlibet hortatur: ad correctionē fraternā omel. xiij. D super Johānē sic dicens: Quis comedit zelo domus dei. nisi qui oīa quę ibi videt peruersa satagit corrigere ⁊ cupit emendari. si emendare non potest tolerat ⁊ gemit. non est maior dom⁹ tua q̄ domus vbi habes salutē ęternaz: si ergo in domo tua. ne peruersum aliquid fiat satagis. in domo dei vbi salus ꝓposita ē ⁊ requies sine fine non debes pati q̄ntuz in te est si quid forte ibi peruersum videri esse. Verbi gratia. Vides fratrem tuum currere ad theatrū: p̄bitē. mone. cōtestare. si zelus domus dei comedit te: vides alios currere ⁊ inebriari velle. aut alia q̄ non licent perpetrare: p̄hibe quos potes. tene quos potes. terre quos vales. quib⁹ non potes blandire. noli tamen quiescere: fac quicquid potes. veniat in mentem seruus ille qui abscondit talentum ⁊ noluit superogare. nunquid accusatus fuit q̄ perdidit. ⁊ non potius quia sine lucro seruauit: Sic ergo fratres mei non quiescatis: nolite quiescere lucrari Christo. E q̄ lucrati estis a Christo. hec Augustin⁹

Sed quereres q̄n correctiōis fraterne omissio sit peccatū ⁊ q̄n non. Rn. fm Tho. secūda. ij. q. xxxiij. q. aliq̄n ē meritoria. Aliq̄n peccatum mortale. Aliq̄n veniale. Namtripliciter contingit correctionē omitti fraternā. Uno modo meritorie. vt cum quis differt correctionē vsq̄ ad opportunū tempus. vel iō omittit. quia non sperat eorum emēdationem. sed verisimiliter estimat q̄ ex h⁹ p̄pter impatientiaz ipsi corrigendi deteriores fiant. aut q̄ aliquod aliud malū ex h⁹ sequatur peius q̄z correctio sit bona. aut ex aliqua alia causa rationabili. Si tūc omittit ex charitate. tunc omissio est meritoria. Unde Aug⁹ p̄ d ciui. dei: Si p̄pterea q̄sq̄ obiurgandis ⁊ corripiendis male agentib⁹ parcit. vt opportuni⁹ tempus inquiratur. vel eisdē ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiant vel ad bonā vitam piam erudiendos impediant alios infirmos. ⁊ p̄uent ac auertāt a fide. nō videtur esse cupiditaꝫ occasio sed consilium charitaꝫ. Et dicitur notāter. q̄n nō sperat emendationē fratris sed verisimiliter putat deteriorationē: vt forte quia p̄cuteret me vel conciperet graue odium contra me. aut aliud peccaiū cōmitteret per quod peior fieret. q̄z p̄ p̄mū peccatuz Tunc enī nō solū laudabile. sed etiā debitum esset cessare a correctione. quia ordinatur ad bonū fratris ⁊ non ad maluz Et illud vult scriptura Prouerb. ix. Et Greg. sup eodē vt postea ponetur. Nisi enī ex correctione verisimiliter meli⁹ aliq̄d ꝓueniret. quia p̄cauent maiora mala q̄z odium illius sit malū. tunc esset odiū q̄rundā aliq̄n timendū. Et cū melius bonū ex correctione sequit q̄z sit odiū malorum. tunc odiū malox est contēnendum In quo casu Johānes Herodē correxit ꝓp̄ ędificationē alioꝝ. vt vult Chrysosto. Et sic interdum etiam sancti correxerunt tyrānos sup p̄secutione christianox. cū tñ sciuerunt ex hoc odia magna generari in eos. ⁊ aliq̄n p̄sequent in martyres ⁊ in se seq̄ ꝓpriā mortē Secundo cōtigit correctionē fraternā omitti cū F pctō mortali. vt cū q̄s delīquēs occurrit ⁊ ē oportunū tps corripiēdi. ⁊ sperat eius emendatio. nec timetur aliquod aliud malum peius inde prouenire. ⁊ nō est alius p̄sens cui ex officio incumbat corrigere. vel si est p̄sens. negligēs tñ apparet.

si tunc homo huiusmodi delinquentem omittit corrigere. forte ꝓpter timorẽ hũanũ. vel mũdanũ. vt quia sicut dicit Augustin⁹. vbi sup̃: Judicium timet vulgi aut carnis excruciationẽ. vel etiã peremptionẽ. vel aliud tale min⁹ malũ q̃ꝫ peccatũ illius pro quo corrigi deberet. tũc videtur peccare mortalit̃. Quia ex quo sperat emẽdationem frĩs ⁊ omittit corrigere ꝓpter timorẽ. tunc contemnit diuinũ p̃ceptũ. Et videt̃ huiusmodi quoꝝ amissionẽ timet charitati fraternę ⁊ saluti ꝓximi pręponere: cũ tamẽ ꝑm ordinẽ charitat̃ aĩa ꝓximi plus sit diligẽda q̃ꝫ ꝓprium corp⁹. Exẽplũ de elemosyna corꝑali Video hoĩez famescentẽ qui nõ habet. nec ex se habere põt vñ pascat̃. nec apparet alius illud faciens. nec potens facere. ego teneor talẽ ꝑm meã possibilitatẽ nutrire. qđ si negligo. pecco mortalit̃. ⁊ eius occisor reputor. Sic si videro ꝓximũ tẽdentez ad peccatũ mortale. per qđ moreretur in aĩa ⁊ spero ipsum posse corrigi ꝑ ãmonitionẽ meã. ⁊ non est verisimile ꝙ sequant̃ alia peiora. nec est alius qui euz corrigat: teneor ex p̃cepto multo plus sb̃uenire aĩę ne pereat q̃ꝫ corꝑi in casu p̃cedenti. Vnde Greg. in omel. sup: Cũ audisset Johãnes in vinculis ꝛc. Plus ẽ aĩam in ęternũ victurã pabulo verbi reficere. q̃ꝫ ventrẽ carnis moriturę terreno pane satiare. Vel scirem aliquem esse in peccato mortali ⁊ haberẽ spem ꝙ emẽdaretur ad correctionẽ meã. nec timerẽ aliud peius secuturũ. ⁊ nõ est mihi verisimile ꝙ ꝑ aliũ corrigat̃. aut ꝙ ꝑ seipsũ emendetur. sed ꝙ ꝟisimilit̃ in isto peccato moriat̃. tunc ex p̃cepto teneor eum corrigere ne aĩa moriat̃ ęternalit̃ ¶ Tertio huiusmodi correctionis omissio est peccatum veniale. videlicet qñ timor ⁊ cupiditas aliquẽ tardiorem faciũt ad corrigendũ delicta fratris. non tamẽ ita ꝙ si ei cõstaret ꝙ fratrẽ posset a peccato retrahere ꝓpter timorem vel cupiditatẽ dimitteret quibus in animo suo pręponit charitatẽ fraternã. Et hoc modo aliqñ etiam viri sancti negligũt corrigẽ delinquẽtes. Et dicit̃ in p̃dictis notant̃. si sperat̃ emẽdatio fratris ꝓcurari per huiusmodi correctionẽ. quia finis fraternę correctionis ẽ emẽdatio fratris. ⁊ ista intẽtione fieri debet. Vbi ꝟo ꝓbabilit̃ timet̃. ꝙ ãmonitionẽ ipse frater non recipet. sed ad peiora laberet̃. nec aliud bonũ inde ꝓueniret vt alioꝝ ędificatio qui scandaliçati sũt. aut scandaliçãt̃ verisimilit̃. tunc esset ab huiusmodi correctione desistendũ. quia quę ordinant̃ ad finem habent rationez boni ex ordine ad finez. Vnde Prouꝰb. ix. Noli arguere derisorem. ne oderit te. Vbi dicit glo. ⁊ est Greg. Nõ est timẽdum ne is qui arguitur contumelas tibi inferat. sed hoc potius prouidẽdũ ne tractus ad odiũ ĩde peior fiat. Et dic̃ Tho. vbi p⁹. Diligẽt̃ ꝓuidẽdũ est ne ex correctione sequat̃ odiũ ex nostra culpa. ꝓpt̃ indiscretã corectionẽ. Si autem sine nostra culpa ad odiuz ꝓuocetur. ex illo ex quo deberet ad dilectionez incitari. nõ ẽ curandũ. p̃cipue qñ eius peccatũ in damnum alioꝝ vergit. vel etiam damnuz sequens. vel peccatum ipsum est grauius odio quod in nos excitamus. vel quãdo speramus ꝙ odiuz paulatim tepescet. et tamen correctio sequatur. quia sicut dicit Greg. Melius est odium ꝓpter deuz q̃ꝫ amicitia quę est pręter ipsum. Cũ enĩ ꝓpter ipsum amamur. debitores dei sumus. Cum odio propter ipsum habem̃. debitorem eum nobis facimus. hęc sententialiter Tho. Cancellarius parisiensis magister Johannes gerson tradit regulas tres in de floribus regularum moralium. Prima. pęnę sunt restringendę sic ꝙ absq; vtilitate reipublice vel eius cui infligitur. neq; institui neq; institutę exequi deberent. ⁊ peccant oppositum

facientes vel eas cũ instituerint non tol-
lentes. Secũda In oĩ re publica tolera
ri possunt aut debent vitia · quę absq; de
teriori periculo neq; corrigi neq; extirpa
ri valent. Qñ aũt illud est ⁊ qñ non · dif-
ficile est ⁊ sępe impossibile gnãliter diffi-
nire · nisi ꝓut circũstãtijs particularibus
inspectis p̃lati supiores ⁊ sapiẽtes deter-
minabũt. Exẽplũ est de meretricib⁹ · vsu
ris · ⁊ similib⁹ · quę qñq; ꝑmittũt. Et ita
de cõcubinarijs sacerdotib⁹ ꝓ loco ⁊ tpe
staret forte esse faciẽdũ. Tertia. Oĩs er-
ror facit ius · ad hũc sensũ vel intellectuz
⁊ similes · q̃ p̃lati ⁊ p̃ncipes sępe aliq̃ faci-
unt aut ꝑmittũt iustissimę ob errorẽ sub-
ditoꝝ cõmunẽ quę alias si fierent aut ꝑ-
mitterent · ad culpã eosdem obligarent.

h ¶ Sed cũ teneamur corrigere pro
ximũ ꝓ mortalib⁹: dubitat etiã an de ve-
nialib⁹ peccatis. Rñ. Hũbertus in expo
sitione regulę beati Aug. Venialia sũt
dispositio ad mortale. Sed quędaz sũt
dispositio remota · quędã ꝓpinq̃ · vel ra-
tione multitudinis: sicut ille qui assi-
due huiusmodi sine nũero cõmittit · vel
ratione magnitudinis: sicut sunt aliqua
mendacia ⁊ aliquę detractiões ⁊ similia ·
vel ratione cõnexionis cuz mortali · sicut
sunt colloquia ⁊ impudic⁹ visus ⁊ huius
modi circa mulierẽ. Sicut ḡ aliq̃s videẽs
aliquẽ aliũ incedentẽ ꝑ viã ꝑ quã credit
q̃ statim incurreret periculũ mort. pecca-
ret nisi retraheret eũ: Ita põt aliq̃s pecca-
re mortalit nisi corrigat frẽm de huius-
modi venialib⁹ · q̃ sũt dispositio ad mor-
tale · ⁊ de talib⁹ ẽ petulantia oculoꝝ. Te
nem̃ ergo interdũ ad correctionẽ de ve-
nialib⁹ · nõ inq̃ntũ venialia · ꝫ q̃ntum ad
mortale ductiua · h̃ iste

i ¶ Quo ad se
cundũ p̃ncipale · s. quõ fieri debeat fra-
terna correctio: Notandũ · q̃ sex in mo-
do sunt attendẽda cũ maxima diligẽtia
Nam ibi agitur de cura animę nobilissi-
mę · quę si nõ fit vt oportet ꝓijcitur ani-
ma in perpetuã dãnationẽ · ⁊ infiniti bo-
ni dei minister occiditur. Agitur etiã cre
bro ibi d̃ bono famę · quę est inter tempo
ralia bonũ maximũ. Vnde p̃mo fieri de
bet cum lenitate · quia delinquẽtes sunt
quasi infirmi · ad Gal. vj · Instruite hu-
iusmodi in spũ lenitat. Secũdo cum hu
militate. Superbus enĩ est anim⁹ · ⁊ ideo
cum quis ei superbe loquit sequũt iurgia
non fructus: Iuxta illud Prouerb. xiij
Inter superbos semper sunt iurgia. Ter-
tio cum compassione. Non enĩ est verę
iusticię indignari peccatorib⁹ sed compa
ti · ⁊ ex compassione eos corrigẽdo dirige
re · Ps. Corripiet me iust⁹ in mĩa · s. cõ-
passionis. Quarto cum discretiõe · quia
aliter sunt corrigendi maiores · aliter pa-
res · aliter minores · aliter grauia peccata
aliter leuia · aliter occulta · alit manifesta
In oĩb⁹ obseruandus ẽ locus ⁊ tp̃us et
oportunitas: q̃ non obseruantes quidaz
ęmulationẽ dei quidem habẽt ꝟm apl'm ·
sed nõ ꝟm sciaz Ro. x. Vñ Bern. Zelũ
tuũ refrenet scia scz discretionis. Quin-
to cũ moderamĩe. Nõ enĩ de festucis ꝓ-
ximoꝝ sunt trabes faciẽdę · sicut faciũt il-
li qui docti sunt in culpis alioꝝ aggrauã
dis · ij · Timoth. ij · Seruũ dei cũ mode-
stia corripientẽ · i · cum debito modo. Est
autem debitus modus: vt potius semper
culpę alleuient q̃z aggrauent. Cõtra qd̃
quidam faciũt ouũ frangere cupiẽtes se-
curi · ⁊ ad extinguendũ muscam quęrunt
gladiũ. Sexto fieri debet cuz tranquilli-
tate. Correctio enĩ quę fit cum turbatus
est aĩm⁹ frequẽt est q̃dã impatiẽ effusio ·
mẽtiẽs se correctionẽ. Exẽplũ pz ĩ Pla
tone q̃ dixit ꝟuo dñz offẽdẽti: Nisi eẽz
irat⁹ te ꝟberarẽ. Modos p̃fatos ĩnuũt
ꝟba btĩ Aug. ꝟmõe dñi ĩ mõte · li. j · cuz
inq̃t: Necessitas nos cogit aliquẽ rep̃hẽ
dere. Primo cogitem⁹ vtꝝ tale vnq̃z vi-
tiũ habuim⁹. Et si nũq̃z habuim⁹ cogite
mus nos habere potuisse · homines enim
sumus. Si ꝟo habuim⁹ · tangat memo-
riam cõis infirmitas · vt reprehensionem

illam non odiũ sed mĩa p̃cedat. Q̃ si nos idem vitiũ habem⁹ in quo est ille quẽ reprehendere volum⁹. non rep̃hendamus illũ. sed ingemiscam⁹. ⁊ nõ illũ ad obtemperandũ nobis. sed ad parit̃ conandũ in
K uitem⁹. hęc ille. ¶ Sed dubiũ est. q̃ causa sit q̃ tã caute est in correctione fraterna ꝓcedendũ. Rñ. ꝑm Tho. vbi p̃us Cum quis peccat. illud nocet animę. et si publicabit̃ etiam nocet famę. Et quia prudens medicus nitit̃ sanare vnũ membrum sine lęsione alteri⁹: Ideo sic debemus per fraternã correctionez conari ad hoc vt sanemus fratris aĩaz sine lęsione famę q̃ntũ fieri potest. Et si nõ potest oĩno sine lęsione fieri. tunc fiat cũ minori lęsione qua fieri potest. Verũ q̃ aĩa p̃ciosior est fama. ideo si alit̃ nõ potest frater sanari. tunc oportet eum poti⁹ in tota fama dãnificari ꝑ publicã denũciationem vt anima salua fiat. Est autem trib⁹ de causis sũme cauendum in correctione ne indebite lędatur fama peccant̃. Primo quia meli⁹ est nomẽ bonũ q̃ꝫ diuitię mlt̃ę Prouerb. xxij. Ex quo patet q̃ q̃ aufert famã. plus nocet q̃ꝫ qui tollit diuitias. Secũdo diuitię ablatę possunt restitui. sed vix fama. quia forte post diffamationẽ excusanti non crederet̃. Vnde bene dicit̃ in glo. super Lucã. q̃ fama ẽ res lubrica. Sicut enĩ lubricũ elapsũ vix rehaberi potest. ita fama. Tertio qui infamat nõ solũ reũ infamat. sed etiam lędit oẽs audiẽtes. sicut q̃ lutũ mouet nõ solũ se. sed oẽs astantes inficit. Vñ Amb. Tolerabiliores sunt fures qui vestes et alia bona rapiũt. q̃ꝫ qui famã: Tũ quia magis recipiũt: Tum quia nunq̃ꝫ restituunt: Tum etiam quia non vni. sed mult̃ nocent. Vnde super illud Luc. p̊. Ad virginẽ despõsatã. dic̃ glo: Maluit dñs aliquos de suo ortu q̃ꝫ de virginis pudore dubitare. Ecce q̃ntum Christus curauit de fama aliena.

Capitulũ XII. de ordine fraterne correctionis.

De ordine ergo corrigendi dicendũ est modo. Vbi tria sunt videnda. Primo quottuplex est correctio. Secũdo quis ordo sit debitus ꝓcedendi in correctione fraterna. Tertio quis ad correctionẽ fraternã teneatur. ¶ Quantũ igitur ad primuz A
notandũ ꝑm Tho. vbi prius. q. xxxiiij. et in. iiij. dis. xix. q̃ duplex ẽ correctio. Quędam est potestatiua. qua non solũ intenditur emendatio fratris sed etiam intenditur ꝓcuratio boni cõmunis. Et illa nõ fit solũ per simplicẽ ãmonitionẽ. sed etiã q̃nq̃ꝫ per pęnarũ inflictionẽ vt ipse frat̃ vel alij timeant ⁊ a peccato desistant. Et hęc correctio solum pertinet ad p̃latos ⁊ supiores ⁊ iudices respectu inferioꝝ suorum. ⁊ nuq̃ꝫ ad inferiores respectu supiorum. Et de hac nihil dicem⁹ hic. ⁊ aliq̃d dictũ est in p̃mo capl̃o. Alia est fraterna correctio. ⁊ est simplex ãmonitio fratris de emendatione delictoꝝ. Et ista correctio ꝓprie ordinatur in emẽdationẽ fratris delinquentis. ⁊ est actus charitatis. quę maxime malũ ꝓximi. id est. peccatũ per correctionis limã tollit. Et pertinet correctio hęc ad quemlibet adultum in charitate existentez in casu. siue sit superior siue inferior. ⁊ etiam respectu superiorum ⁊ inferioꝝ. ¶ Secundo notã- B
dũ q̃ ordinem corrigẽdi ponit Christ⁹ Matth. xviij. dicens: Si frater tuus peccauerit in te. Et ꝑm doctores p̃notatos ⁊ alios cõmuniter intelligit̃. sic: Peccatuz proximi tui. aut est occultũ. aut manifestum. Si est publicum. sic q̃ non peccat in me solum. id est. me solo sciẽte. sed etiã alijs sciẽtib⁹. tũc illud peccatũ ẽ corã eis corã q̃b⁹ factũ ẽ. ⁊ ad q̃ꝝ noticiã venit publice arguẽdũ. Vnde. j. Timoth. v. Peccãtẽ corã oĩb⁹ argue vt cęteri tĩorẽ

habeant. Qd intelligt de peccat public
sm Aug. in sermone dñi in monte. Ra-
tio dicti est. quia correctio talis famã nõ
minuit rei coram eis coram quib fit cum
pus sciant ⁊ etiam puidet eoꝝ scandalo
Si autez peccatũ sit occultũ tm̃. tunc qꝛ
etiam ⁊ peccatis occultis potest parari of
fensa primoꝝ: Ad h dicẽdũ est. qꝛ aut ẽ
in nocumẽtũ cõmũitat seu multoꝝ. aut
paucoꝝ. Si in multoꝝ seu cõmunitatis
corporale vel spũale: puta cuz q̇s occulte
tractat cũ aliquib qualit ciuitas sit tra-
denda hostib. vel si heretic puate hoies
a fide auerteret. tũc nõ est expectanda se-
creta ãmonitio. s statim aut alteri q̇ pro-
desse põt ⁊ p̃lato. vel alteri supiori q̇ tale
periculũ p̃cauere põt. est denũciandũ. cõ
seruãdo famã illius q̃ntũ põt cum salute
reipublicę ⁊ non aliter. Vt si ille cui re-
ctor ciuitat plus confidit. cui claues tra-
didit esset illa nocte eam traditur hosti-
bus vel aliqd huiusmodi. ⁊ nullo modo
vult desistere. nec potest isti periculo alit
puideri. tũc esset isti noĩatim dicendum:
Caueatis ne claues illi hac nocte trada-
tis. qꝛ pditur est ciuitatẽ. Ratio dicti ẽ
qꝛ bonũ coĩtatis p̃ferendũ est bono pua-
to. Sic cũ fama sit de maximis bonis re-
ligiosoꝝ: vñ si vnus religiosus scandali
çat alios. ⁊ secreta ãmonitio non iuuat.
prelato dicẽdũ est. vt puideat famę cõ-
munitatis. Sic etiam de heretico est in-
telligẽdũ. Nisi aliquis forte firmiter esti-
maret q statim p secretã ammonitionez
possent huiusmõi mala impediri. Et idẽ
iudiciũ est habẽdũ de silib casib. Vn-
Hiero. Quę mĩa ẽ parcere vni ⁊ multos
ĩ discrimẽ adducere: polluit ppls ex vno
peccatore sic ex vna oue vniusus grex. sp
igit bonũ multoꝝ debet p̃ferri bono vni
C Si autem pctm̃ pximi occultũ. est
in nocumẽtũ vni vel paucoꝝ. tũc si ẽ no
cumẽtũ tam paruũ qd meli sit illud par
uũ pati q̃ aliũ diffamari. qꝛ si forte mõ
nõ corrigit. postea forte corriget: vt si eẽt
ei factur dãnũ modicũ ⁊ ĩ modico valore
tũc debet corrigẽ si ꝯuenient põt. s nõ de
bet reuelare. Si aũt ẽ notabile nocum̃tũ
vt quia vult occidre nocte vel hoĩez spo-
liare cum iaceat in camera. vel vult deci-
pere filiã. vel vxorem abducere. domũ cõ
burere. vel huiusmodi similia facere. et
non speratur q per secretam ãmonitio-
nez possit huiusmodi dãnũ impediri. nec
per aliquem aliũ modum. tunc melius ẽ
ĩnocentem seruare indemnẽ q̃ illi conser
uare famam. Illud tamen sic dicendum
est in secreto ⁊ sub sigillo secreti. q nõ pos
sit agere ad illius infamiã reuelãdo. nec
ad pęnam ipsum denũciando. sed solũ
modo ad sui cautelam. Si autem D
peccatũ fratris sit occultũ. q nõ est infa-
matus de illo. nec potest sufficient pbari
coram iudicio illius qui habet corrigere.
⁊ si est solũ in nocumẽtũ peccant. ⁊ forte
eius in quẽ peccat. qꝛ ab eo lędit vel p so
lam noticiã: tũc ad h solũ tendendũ est
vt fratri subueniat ⁊ emẽdet. ⁊ ideo si spe
rat q p correctionẽ corrigat vt est p̃mis-
sum. tũc p̃mo corripiẽd ẽ secrete. vt ĩno-
centiã recupet ⁊ famã nõ pdat. Et h vo-
luit dñs. cũ dixit: Corripe eũ int te ⁊ ip-
sũ solũ. nõ solũ semel s pluries. ⁊ sp secre
te. ⁊ q̃diu pbabilit spes habet q p eam
corrigat. Qñ aũt pbabilit estimat q se-
creta ãmonitio nõ pficiat. nec ẽ verisimi-
le q ex testiũ inductione aliqd peius seq̃-
tur. s verisimilit pficit ad fratris correcti
onẽ. tũc est vlterius procedẽdũ. vt p̃mo
paucis vni vel duobus monstret pecca-
tum fratris. qui possunt prodesse. ⁊ d qui-
bus non creditur q obsint diffamãdo:
vt sic saltem sine multitudinis infamia
emẽdet. Et illi testes adhibẽt pnci- E
palit Primo vt frẽz ãmoneãt ⁊ corrigãt
Secũdo vt ãmonitionis frĩs sint testes.

Tertio vt negantē coram supiore cōuin
cant de actu. si actus iteret. Sunt enī te-
stes inducēdi vt actum iteratū videant
ꝑm Aug. Si aūt iterati ostēdi testibus
nō possunt. debēt tn̄ adhiberi vt corā ip-
sis recognoscat. vel saltem vt ipsi eū am-
moneant. ⁊ vt obiurgatio plurimoꝝ ip-
sum corrigat. Et has duas causas tan-
git glosa sup verbo: Adhibe tecū vnū. vl̄
duos testes. Si aūt ad taliū testiū indu
ctionē non corrigit. tunc quia cōscientia
p̄ferēda est famę. debet in publico denu-
ciari superiori. vt sic tamē cuꝫ dispendio
famę a peccato liberet. Et hꝰ voluit Chri
stus cū dixit: Dic ecclesię. id est. p̄lato. vl̄
alteri superiori ꝑ publicā denūciationē:
⁊ ille potest peccatū eiꝰ publicare. vt alij
scient se ab eo custodire ne inficiant. Et
potest eum punire in rebus vel in corpore
vel ꝑ excōmūicationē vt resipiscat a pec-
cato. ⁊ ꝓpter cōmunē iusticiā vt alij vidē
tes pęnam illius caueāt sibi. etiā timore
pęnę a similibꝫ peccat. quia pęnę sūt me-
dicinales. Vn̄ ꝑm Aug. in regula: Si
quis oculi petulantiā in aliq̄ aduerterit.
p̄mo statim debet āmonere frēꝫ ne cepta
ꝓgrediāt. Secūdo si nō emēdat. p̄lato
tanq̄ꝫ p̄ri si haberet indicādū est. vt secre
tius correctus non innotescat cęteris.

F Tertio si nō iuuat. testes debēt adhi-
beri. Quarto in publicū ꝓduci cōuincen
dus est si negauerit. Sed duo media do
minꝰ in vno comprehēdit. Sed Tho. in
tracta. de fratna correctione. sic ꝓcedere
docet. ⁊ p̄ceptū d̄ correctione fratna ꝑm
q̄ ꝑtinet ad oēs sic debet ꝑm eūdeꝫ do-
ctorē q̄s exequi. Cū dr̄: Si peccauerit in
te. i. ꝯ te. tūc est p̄ceptū de dimittēdo. vel
in te. i. sciēte te. Et hꝰ pōt fieri dupliciť. vl̄
te solo sciēte. tūc corripe eū int̄ te ⁊ eū so-
lum. Si te audierit. lucratꝰ es aīaꝫ frīs
tui. Si te nō audierit. nō debes vltra ꝓ
cedere. Non enim potes addere vnū vel
duos. cuꝫ nullus alius sciat. tamē potes
ei dicere q̄ pōt ꝓdesse nō obesse. Si autē
cōtingat q̄ alij postea sciant. ⁊ sit adhuc
in illo peccato. tūc debes vnuꝫ vel duos
adhibere ad eū corripiendū. ⁊ sic est ꝓce-
dendū si peccatum est occultū. Si autē
sit manifestū ita q̄ plures sciant. tunc est
sic ꝓcedendū. Si peccauerit in te. id est.
te sciente non tamē solo. corripe eum an-
te te ⁊ remaneat. Si te audierit lucratus
es animā fratris tui. Si autē te non au-
dierit. adhibe tibi vnū vel duos scilicꝫ d̄
illis qui sciūt. non scilicet ꝑ auditū ꝑ per
visum. vt dicit glosa. vt qui ad vniꝰ mo-
nitionem corrigi noluit. multoꝝ obiur-
gatione resipiscat. Si te non audierit.
dic ecclesię. i. p̄lato. tunc potes ea dicere
denūciando. ⁊ tunc vnus adhibēdus est:
quia in denūciatione vt q̄dā dicūt suffi-
cit vnꝰ testis. Sꝫ si sic. videť q̄ publicet
pctm̄ occultū. Rn̄. q̄ pctm̄ dr̄ occultū
tripliciť. Primo si hō scit vt solus deus
⁊ non alio mō. vel vt hō loco dei. sic ille
q̄ ex sola sacramētali cōfessione scit. tunc
non pōt corrigere vel aliq̄d facere. ꝑ tace-
re. sic q̄ nescit. Secūdo modo si scit pec-
catum vnꝰ solus hō vt hō. tūc debet euꝫ
corripere inter se ⁊ ipsum solum. nec de-
bet vltra ꝓcedere vt dictū est. Tertio mō
dicitur occultū si pauci sciunt. ⁊ tunc oc-
cultum ⁊ manifestuꝫ non contradicunt.
Si tunc te audierit. non est proceden-
dum. Si non. tunc adhibendus est vnꝰ
vel tres. Si nec vnū nec tres audierit. et
plures nesciant: quomodo tūc dicet ec-
clesię. quia sic videtur alterius peccatuꝫ
publicare? Dicenduꝫ. q̄ ecclesia non di-
citur hic congregatio siue multitudo fi-
delium. sed dicitur ecclesia. prelatus cui
potest dici. eo q̄ potest prodesse non ob-
esse. vnde non est publicatio criminis. hꝰ
de Tho. vbi prius. Aliter autem esset ꝓ-
cedendum quando correctio esset pote-
statiua. prelati videlicet. vt ibidem dicit.

Quo ad tertium p̄ncipale quis

corripe teneat. Rñ. ꝺm Tho. Fraterna correctio ꝑtinet ad quẽlibet adultum regulariť qui charitatẽ habet. siue sit ꝓlatus siue subditꝰ. ꝓpter qꝺ diciť. xviij. q. iij. Tam sacerdos qꝫ reliq oẽs fideles sũmã ꝺebent habere curam ꝺe his qui peccãt. q̃tenus eos redargutione aut corrigant a peccatis. aut si incorrigibiles appareant ab ecclesia sepeliť. Imo sic inferior ꝺebet corripere ꝓlatũ suũ. aut aliũ supiorem. qꝛ est opus miẽ. quod maxime ꝓlato ꝺebeť. Vñ Ecclꝛ. xvij. Unicuiqꝫ mãdauit ꝺeus ꝺe ꝓximo suo. Tamen cum modestia ꝺebet fieri ad ꝓlatos. ꝺm illud j. Timoth. v. Seniorẽ ne increpaueris. sed obsecra vt ꝑem. Dictum est aũt notanter q̃ correctio ꝑtinet regulariť ad quẽlibet. quia in casu non ꝑtinet ad qs̃dam. Vñ Hostra sup Matth. xviij. q̃ in q̃nqꝫ casib; quis absoluiť a ꝓcepto fraterne correctiõis. Primꝰ cuꝫ nõ est aliq̃ spes correctiõis. Vñ Hiero. Frustra nititur et nihil aliud qꝫ odiuꝫ quẽrere extremę ꝺementię est. Et Prouerb. ix. Noli corrigere ꝺerisorẽ ne oderit te. Secũdus cũ timeť ꝺefectus ꝓbatiõis. et criminaliť agitur. vbi scꝫ obligaťactor ad talionẽ si in ꝓbatione ꝺefecerit vel ꝺeficiat. Tertius cũ ꝓlato tanqꝫ iudici notũ est factũ. qꝛ ille notorꝰ vel cõuictꝰ est. Quartꝰ cum meliori ope vel ad minꝰ eque bono vacat. sicut monachi q̃ nõ obligant in ꝺispendiũ aiarũ suarũ extra monasteriũ vagari. Quintꝰ cũ multitudo vel ptãs est in culpa. vbi correctio plus noceret eccle sie qꝫ ꝓꝺesset. Vñ ꝟsus. Non spes. non testis. plebs. ꝓsul scit monachus sum.

Capitulũ. XIII. ꝺe scandalo

Expedita materia correctionis fraternę. qua q̃s intendit aliũ emẽꝺare et in aĩa viuificare; Tractandũ est ꝺe scandalo qꝺ ꝺirecte cõtrariať correctioni fraternę. qꝛ ꝑ scandalũ quis vere vel interꝑtatiue intẽdit aliuꝫ in morali vita corrũpere. De q̃ scandalo tria sunt ꝓncipaliter ꝺicenda. Primo quid sit. q̃ntum et q̃tuplex. Secundo qñ sit ꝓccatuꝫ mortale. veniale. vel nullũ. Tertio. quę sint ꝓpť scandalũ vitanda vel faciẽda. Quantũ ad ꝓmũ. notãdũ. ꝺm Tho. secũda. q̃. q. xliij Et in. iiij. ꝺis. xxxviij. q̃ scandalum ꝺm Hieronymũ sup Matth. xv. est ꝺictus vel factũ vel omissum minus rectũ ꝓbẽs occasionem ruinę. ꝺiciť ꝓmo. ꝺictũ. nõ cogitatũ. quia cogitatio non opponitur alicui. vt offendiculũ. ꝺiciť secundo ꝺictum vel factũ vel omissum. qꝛ istis modis potest ꝓximꝰ ruinã pati a nobis. Dicitur tertio. minꝰ rectum. non q̃ ab aliq̃ supať in rectitudine. sed q̃ habet aliquẽ rectitudinis ꝺefectũ. vel quia ẽ ꝺm se malum siť ꝓccata. vel qꝛ habet spẽm malilicet ꝺe se non sit malũ. ꝓbet tamẽ occasionẽ ruinę. vt patꝫ ꝺe inclinãte se idolo nõ puersa intentiõe. Vñ apls. j. Thes. saľ. v. Ab oĩ spẽ mala abstinete vos. Dr quarto. ꝓbens occasionem ruinę. Nihil enĩ potest hoĩ esse sufficiẽs causa ꝓccati. qꝺ est specialis ruina. nisi ꝓpria volũtas: ideo ꝺicta vel facta alterꝰ possũt eẽ causa impfecta et occasio ꝓccandi. Vocať autem scãdalũ grece. latine offensio. impulsio. vel ruina. Quia sicut cõtingit q̃ aliq̃s obex ponitur alicui in via corporali cui impingens ꝺisponiť ad ruinã. et talis obex ꝺicitur scandalũ. Sic similiť in pcessu vię spũalis contingit aliquẽ ꝺisponi ad ruinam spũalẽ. ꝑ ꝺictũ. vel factũ. vel omissum altriꝰ. inq̃ntũ scilicet aliq̃s sua ãmonitione vel inductione. aut exẽplo aliũ trahit ad ꝓccandũ. et hoc ꝓprie ꝺiciť scandalũ. Est autem scandalum valde ꝺetestabile ꝓccatũ. vt ostendit Christus q̃ntupliciť Matth. xviij. vbi ꝺicit: Qui scãdaliçauerit vnũ. ergo

A

B

plus peccat qui multos d' pusillis istis·i·
infirmis. Hiero·ibi di· q recte dicit' pu/
sillus·quia qui magnus est·i·robust⁹ in
fide ⁊ charitate moueri non potest Pro/
uerb·xij· Non cōtristabit iustuz quicq̄d
ei acciderit·qui in me credūt quia magis
fideliū scandalū est cauendū. Ecce iā pec
catū scandali positū est. Nunc sequitur
p̄mo pc̄na. Expedit ei·i·min⁹ malū ei fo
ret·vt suspēdat' mola asinaria ī collo ei⁹
⁊ demergat' in ꝓfunduz maris. Et scd̄m
Hiero·loquit' ꝑm ritum palestine· vbi
ꝓ maioribꝫ criminibꝫ ligato saxo ad col/
lum solebat homo in mari ꝓiici. Mola
asinaria·i·quicūqꝫ g̃uis lapis·vt est asi/
nus vel qui onerat asinū. Et dr̄ mola q̄ꝫ
voluūt asini vel equi cum rota in molen/
dinis. Secundo alia pc̄na īnuitur. Ve
mundo a scandalis. Nam tot animarū
mors ꝓcurat' quot scandala fiunt vt ex/
ponit Bern̄·illud Esa·xxxviij· In pace
amaritudo mea amarissima. Amara in
nece martyrū per tyrānos amarior in ꝑ/
secutione hereticorū·sed amarissima in
scandaliçantibꝫ falsis christianis. Ter/
tio ponit spāle malū peccati mortalis ibi
Ve hoī per quē scandalū venit. Quar/
to ostendit malum scandali in multipli/
ei pc̄na ⁊ specialit' ignis eterni. Vn̄ seq̄t'
Melius est tibi ꝛc̄· q̄ꝫ mitti in ignē eter/
nū. Quinto alia pc̄na addit' de verme
Matth·ix·vbi de materia illius scanda
li dr̄·vbi scz ī gehēna ꝟmis cōscie scz eo/
rum nō morietur. Sed potuisset q̄s a Chri
sto quesisse: Si ita malū est alios scāda/
liçare·cur ꝑmitt' scādala euenire. Ideo
rn̄dit Christ⁹: Necesse est·i·expediēs ad
alioꝝ ꝓbationē·vel necesse si mūd⁹ vult
C male viuere. Secundo potuisset q̄s
iterū quesisse: Si ē necesse·g̃ scandaliçā/
tes nō sunt puniēdi. Rn̄·q imo·quia ve
hoī illi ꝑ quē scandalū venit. Et ista oīa
dicta sunt de scandalo actiuo seu dato·
quia illud est aliqn̄ speciale peccatū. Est

autem duplex scandalū. Vnū actiuum
seu datū quod diffinitū est ⁊ isto dicitur
quis scandaliçare. Aliud est scandalum
passiuū seu acceptū in eo qui ex dicto vel
alterius facto ruit·⁊ istud nō est speciale
peccatū·sed generale·⁊ ipso dr̄ q̄s scāda/
liçari. Itē notandū q dictū vel factum
alicuius potest alteri esse occasio peccādi
dupliciter. Vno modo per se·alio mo/
do per accidens. Per se qn̄ quis inten/
dit suo malo exēplo ꝟbo vel facto aliuz
ad peccatū inducere·vel etiā si ipse h̄ nō
intendit ipsum factū est tale q de sui na/
tura rationem habet vt sit inductiuū ad
peccandū·vtpote cū alquis publice facit
peccatū·vel aliq̄d qd habet similitudinē
peccati. Et tūc iste qui h̄ facit ꝓprie dat
alteri occasionem ruine·potissime q̄ndo
h̄ intendit·⁊ vocat' scādalū actiuū. Per
accidēs ꝟo ꝟbū vel factū vni⁹ est alteri
causa peccādi·qn̄ p̄ter intētionē opant'
⁊ p̄ter cōditionē opis aliq̄s malus male
dispositus inducit' ad peccādū: puta cuz
quis inuidet bonis aliorū. Et tunc iste q̄
facit talem actū rectū·nō dat alteri occa
sionē peccandi·sed alius sumit. Et ideo
h̄ est scandalū passiuū sine actiuo·q̄ iste
qui recte agit nō dat occasionē ruine q̄ꝫ
alter patit'. Et de passiuo scandalo loq̄/
tur Christus vbi p̄us Matth·xviij· Si
oculus tu⁹ scādaliçat te si man⁹ si pes ꝛc̄
Contingit ergo qn̄qꝫ q simul sit scāda/
lum actiuū in vno·⁊ passiuum in altero·
puta cum ad inductionē vnius alt' pec/
cat. Qn̄qꝫ est actiuū sine passiuo·puta
cum quis inducit aliū verbo vel facto ad
peccādū·⁊ iste non consentit. Qn̄qꝫ ꝟo
est passiuū sine actiuo·vt prius dictum ē
de dicto vel facto ꝑaccidens in malicio/
so. Quātū ad secūdū p̄ncipale·qn̄ P
scandalum sit peccatum veniale·⁊ quā/
do mortale·⁊ quot modis fiat peccatum
est·hec cōclusio ꝑm Tho·⁊ alios·q scan
dalum actiuū seu per se nūq̄ꝫ ē sine culpa

scandaliçant̃ · ⁊ scandalũ passiuũ nunq̃ est sine culpa scandaliçati. Actiuũ tamẽ bene est sine culpa scãdaliçati · ⁊ passiuũ sine culpa scandaliçant̃. Prima ꝑs patet · quia oẽ scandalũ actiuuz vel est peccatũ vel habet spẽm peccati · si est pecatuz patet ꝓpositũ · si ꝟo nõ sit de se peccatuz sed habeat spẽm peccati vt comedere idolaticũ corã infirmis · debet dimitti ex charitate ad tollendũ lesionẽ ꝓximi. Et qui non dimittit · cõtra charitatẽ agit · sicut dicit apl̃s Ro · xiiij. Si ꝓpter cibuz frat̃ tuus contristat̃ iam non ꝟm charitatem ambulas. Item patet Matthei · vbi supra. Alie tres partes patẽt ex vltimo notabili ꝑtacto ꝑcedenti articulo. ¶ An autem scandalũ sit speciale peccatũ vl̃ generale. Rñ. Tho · ꝙ scandalũ actiuuz ꝑ se qñ videlicet ꝓcedit ex intentiõe agẽtis · vt cum aliquis suo dicto vel facto intendit aliũ trahere ad peccatũ · tunc ẽ speciale peccatuz: Tum · qꝛ ibi ex intentione specialis finis sortit̃ rõnẽ spãl̃ peccati · eo ꝙ finis dat spẽm in moralibꝫ: Tum etiã quia speciali ꝟtuti opponit̃ · videlz charitati ꝓut impat corectionẽ fraternã · quia scandaliçans intendit alium corrũpere · vbi fraternalit̃ corrigens intendit alium emendare. Scandalũ ꝟo actiuũ qd̃ fit preter intentionẽ agentis · puta cum aliquis suo facto vel verbo inordinato nõ intendit alteri dare occasionẽ ruine · sed solum satisfacere sue voluntati · ⁊ sic nõ est speciale peccatũ · quia quod est peraccidens non constituit speciem · sed est tunc circũstantia aggrauãs scilicet ꝙ in publico fit. Scandalũ autem passiuũ non potest esse speciale peccatũ qꝛ ex dicto vel facto alterius contingit aliquẽ ruere scd̃m quodcũq̃ genꝰ peccati. ¶ Sed quãdo scandalũ est peccatũ mortale vel veniale. Rñ. Tho. Scandalũ actiuũ ꝑ se fit mortale peccatũ. Primo qñ quis intendit aliũ inducere ad peccandũ mortaliter. Secundo qñ quis intendit inducere aliũ ad peccanduz venialit̃ per actum peccati mortalis. Tertio autem est veniale qñ quis intendit aliũ inducere ad peccandũ venialit̃ per actum peccati venial̃. Scãdalũ ꝟo actiuũ ꝑaccidens qñ · s · q̃s nõ intẽdit aliũ trahẽ ad peccatũ: Prĩo est mortale peccatũ · qñ aliq̃s actum peccati mortalis cõmittit. Secũdo qñ quis suo actu contẽnit salutem ꝓximi · vt cuz pro ea cõseruãda nõ ꝑtermittat aliquis facere quod sibi libuerit. Vnde etiaz in scripto dic̃ · Tho · ꝙ qñ q̃s cõmittit actũ in quo non intendit ꝓximi nocumẽtũ · q̃ actus alias ẽ veniale · vel indifferens habens tñ similitudinẽ peccati mortal̃ · tũc scandalũ actiuũ esset peccatũ mortale · ex aliquibꝫ circũstantijs cõcurrẽtibꝫ ex quibus estimari ꝓbabilit̃ posset ꝙ infirmi aspicientes peccarẽt mortalit̃. Veniale autem potest esse duplicit̃. Primo qñ quis actum cõmittit peccati venialis. Secundo qñ quis actũ cõmittit · qui nõ est ꝟm se peccatũ sed habet aliquã spẽm mali cũ aliq̃ leui indiscretiõe. ¶ Qñ ãt passiuũ scandalũ sit mortale vel veiale. Nõndũ ꝙ cũ scandalũ importet impactionẽ q̃ndam ꝑ quam aliquis disponit̃ ad ruinã ideo scandalũ passiuũ qñq̃ est peccatuz veniale · qñ habet impactionẽ tm̃ · puta cum aliquis ex inordinato dicto vel facto alteriꝰ cõmouet̃ motu venialis peccati. Qñq̃ ꝟo ẽ mortale q̃si cũ impactione habẽs ruinã · puta cũ aliq̃s ex inordĩato dicto vel facto alteriꝰ ꝓcedit vsq̃ ad peccatũ mortale. h̃ de Tho. ¶ Quo ad tertiũ ꝑncipale que bona sint dimittẽda vel nõ dimittẽda ꝓpt̃ scandalũ · videlicz passiuũ · i · ne alius scandaliçet̃. Notandũ primo · ꝙ triplicia sunt bona Primo quedam spũalia que sunt de necessitate salutis. Secundo quedam spũalia que non sunt de necessitate salutis. Tertio quedam temporalia. Secundo notãdũ

q tria sunt genera hoim in quibus scandalum oriri potest. Primo quidã ex malicia ppria scandaliçant· puta cum aliq volunt impedire bona spualia pmo vel secundo modo dicta. Et illud dr scãdalum phariseor. Alij scandaliçant interdum ex ignorantia puta quia ignorant opera quedaz esse licita que tamen sunt licita. Et tertio alij ex infirmitate scãdaliçant· non vt pmi ex malicia ppria· z talium videlicet· secũdo z tertio modo dicitur scandalũ pusillor. Quando ergo quer que bona sint dimittenda ne quis scandaliçet. Rñ. pm Tho· pma bona que videlicet sunt de necessitate salutis· puta que non possunt ptermitti sine peccato mortali· talia nullo debet dimittere ne alius scandalçet etiã quicũq; Ratio est· q quilibet tenet se diligere prius z plus q alterũ· z ergo ea que sunt de necessitate salutis non debẽt dimitti ppt scandalũ alterius vitandũ. Unde patz q qñ cõsilior observatio z impletio operum miẽ tpaliũ vel spualiũ est de necessitate salutis: tunc talia non sunt ppt scandalũ alicuius dimittẽda· vt patet in bis qui aliqua consilia vouerũt· z in bis quibus imminet ex debito defectiby alior subuenire tpalibus: vt pascẽdo esurientez· vel spualiby· vt docendo ignorantẽ: siue huiusmodi fiant debita ppter iniũctum officiũ· vt patet in plati· siue ppt necessitatem indigẽtis· quia de taliby eadez ratio est sicut de necessarijs oium. Nõ solum aũt peccatũ mortale vnq; est faciendum ppter vitandũ scandalum cuiuscũq;· sed etiam nec veniale peccatũ est vnq; committendũ vt vitetur scandalũ alterius· licet aliqs act? q alias eẽt peccatũ veniale vt verbum ociosum aut simile· fieri posset nullum peccatũ propter vtilitatẽ alteri? Dicit etiam beatus Diero· q dimittendum est scandalũ oẽ quod potest prętermitti· salua triplici veritate scilicet· vitę iusticię· z doctrinę. Que declarans sanctus Tho· i· iij· vbi sup· sic dicit. Nullo modo aliquis peccare debet vt peccatum alterius vitet· quicũq; aũt veritatẽ relinquit peccat. Veritas enĩ de qua loqmur consistit in hoc q homo in dictis z factis suis rectitudini diuine siue diuine legis regulę se conformet: cui quidẽ hõ conformari debet· z in bis que ad cognitionem ptinent· z hoc ptinet ad veritatẽ doctrinę. Et in bis que ad actionẽ spectãt· sine ea debeat aliquis p seipsum agere· qđ ptinet ad veritatem vitę· siue ea debeat ab alijs obseruanda pmulgare· qđ ptinet ad veritatem iusticię· que consistit in rectitudine iudicij. Non tamẽ quicũq; ptermittit aliquid in quo se diuine legi conformari potest veritatem dimittit· q illo remoto veritas adhuc remanere potest. Sed tunc dicit aliquis veritatẽ dimittere· qñ omittit vel facit aliqđ q̃ obmisso vel facto veritas nõ manet· qđ sine peccato esse non potest. Et ideo veritas nullo modo ppt scandalũ passium alterius dimittẽda est· hec Tho. Unde Ray· dicit· Doctor vel pdicator nõ debet falsum docere p aliq scandalo· tacere tamen põt z debet· si oẽs obstinati sũt vita q deteriores efficiant. Unde ex· li· v· vtilius scandalũ nasci pmittit q̃ veritas relinquat. Veritas scilicet· doctrinę vitę· z iusticię. Secundo mo modo bona spualia que non sunt de necessitate salutis· vt sunt consilia. Unde pmo dico· q illa non sunt dimittẽda· nec ad tempus· nec semp ppter eos qui scandaliçant ex malicia. Dico secũdo q vbi piculũ non imminet· bene sunt differenda vel occultãda ppt eos qui inde scandaliçarent pro babilit non ex malicia· sed ex ignorantia vel infirmitate. Tamdiu autem ppt tales opera que nõ sunt de necessitate salutis· vbi periculũ non imminet· sunt occultãda vel differẽda· quousq; debite reddita

ratione instruant' alij q̄ nō debent ex ta-
libus scandaliçari sed potius ędificari.
Et si post redditam rationē huiusmodi
scandalū duret: iam videt' scandalū esse
ex malicia · non ex ignorantia vel infirmi-
tate. Vnd in scripto dic̄ Tho · q̄ ꝓpt' ta-
le scandalū passiuū consilia sunt ad tem
pus int'mittēda · vel occulte agēda non
autem oīno dimittēda. qꝛ homo plus si-
bi q̄ꝫ ꝓximis in spūalib' ꝓuidere debet.
Et ignorātia si diu duret in maliciā per
obstinationē computat'. Tamē attendē
da est q̄ntitas scandali ⁊ boni qd̄ contin
git ex cōsilio seruato · ⁊ ꝑm hoc aliqn̄ cō-
silia sunt int'mittēda ꝓpter scandalū pu-
sillorꝫ · vel scandalū cōtemnendū ꝓpt' cō-
R · silia · hęc Tho · ¶ Sed quid de ope-
ribus alijs a consilijs seu superogatiōis
operib' quę vocant' indifferētia ex gene-
re: vt comedere carnes · bibere vinū · tem-
poralia modo licito acquirere · acquisita
custodire · debita repetere · ⁊ sic de alijs:
nunquid sunt ꝓpter scandalū dimitten-
da? Sunt enī triplia opera. Quędā ne-
cessaria ad salutem. Alia sup erogatiōis
⁊ consilij. Alia ꝟo indifferētia ex genere.
Rn̄ · Rich · in · iiij · dis · xxxviij · Opera in-
differētia ex genere quoruꝫ omissio nulli
alij p̄iudicat nisi operāti · ⁊ etiā in tempo
ralib' tm̄ omittēda sunt ad vitandū scā-
dalum ꝓximi ꝓueniens ex infirmitate vl'
ignorātia · qn̄ ꝓbabilit' apparet q̄ nisi ta-
le opus omittatur ꝓxim⁹ scandaliçabit'
Et si ꝓbabile est q̄ scandaliçet' mortalit'
tūc omissio illius opis est in p̄cepto. Si
aūt ꝓbabile ē q̄ nō scandaliçet' · nisi ve-
nialiter tūc omissio istius opis est in ꝯsi-
lio postq̄ꝫ tn̄ ꝓximo est ostensum q̄ ex ta
li ope scandaliçari nō debet ⁊ d'bito mo-
do suasum vt nō scandaliçet' · sic non te-
netur omittere istud opus ꝓpt' ꝓximi scā-
dalū vitandū · quia scandaluꝫ post talia
ortum hortamenta ꝓueniens ꝓprie eēt ex
malicia · vnde ꝓpter istud nō est dimittē
dum · hęc Rich · Et dic̄. Duran · in · iiij ·
dis · xxxviij · Quę sunt indifferētia sicut
comedere carnes · vel abstinere ab eisdem
oīa dimittēda sunt · q̄ꝫdiu durat scāda-
lum pusillorꝫ · hęc ille. Et ꝓbat per Aug ·
in sermone dn̄i in monte. Dandū est ꝛc̄ ·
vt postea patebit. Et dic̄ notant' q̄ꝫdiu
durat scandalū pusillorꝫ · ꝓpter eos q̄ in-
formati in scandalū phariseorꝫ incidunt
ex malicia · vt in volētib' impedire bona ·
sępe apparet. Item vt statim dicet' scd̄m
Thomaꝫ ⁊ oēs cōmunit'. Tempalia nō
sunt dimittēda ꝓpter scandalū ortuꝫ ex
malitia · ergo multomin⁹ abstinētię ⁊ hu
iusmodi · quędam plus seruiētia virtuti
q̄ꝫ tpalia. ¶ Et dicit Guil · sup Ray · L ·
q̄ non debet quis esse facilis ad creden-
dū q̄ alij scandaliçent' de bono ope qd̄
facit · nec debet quis facile ꝓpt' metū scan
dali cessare a bono ope · qꝛ debet p̄sume-
re de alijs poti⁹ q̄ sint boni q̄ꝫ q̄ mali sint
semp enī iudicandū est ī indifferentib' in
partem meliorē. Tamē durāte cōscīa q̄
alij scandaliçent' debet dimittere vel op⁹
occultare. Ratio p̄mi dicti videlicet · q̄
ꝓpter scandalū ortū ex malicia nō debe-
at quis dimittere opa bona cōsilij · qꝛ si
ꝓpter maliciā taliū bona deberēt semper
omitti · mali bona frequēter impedirēt ⁊
occasio daret' malis malignādi. Vnde
hoc scandalū est pariseorꝫ qd̄ etiā Chri-
stus docuit non curare. Vn̄ postq̄ꝫ Chri
stus Matth · xv · pręsentibus scribis et
phariseis prędicasset: Christo discipuli
dixerunt: Scis qꝛ pharisei audito h̄ ver-
bo · scandaliçati sunt. At iste rn̄dēs ait ·
Oīs plantatio quā nō plantauit pat' me
us cęlestis eradicabit'. Sinite istos. cęci
sunt ⁊ duces cęcorū. Cęcus autem si cę-
co ducatū p̄stet ambo in foueā cadunt.
Ratio secūdi videlicet q̄ vbi periculum
non īminet · opa superogatiōis sunt dif
ferenda vel occultāda ꝓpter scandalū ex
ignorātia vel infirmitate ꝓueniēs q̄usq̄ꝫ

tales informent. ⁊ aliquo modo confor-
tentur. Ratio inquã est ista. qꝛ ex occul-
tatione operis superogatiõis. vel ex di-
latione ⁊ ꝓximi malũ vitatur. qui infor-
mabitur. ⁊ ꝓpriũ bonũ non minuit. Un-
de dicit Richardus sup. iiij. dis. xxxviij.
ꝙ tunc merito ꝓprio non p̃iudicat. quia
sic opus superogationis intmittere me-
retur ęquale p̃miũ. p̃mio debito operi su
pererogatiois ꝙ omittit. vel maius. vn-
de talis omissio nihil minuit de ꝑfectiõe
charitatis. sed magis ad eius augmentũ
disponit. Unde Christus hoc scandalũ
pusilloruz Matth. xviij. vitare iubet. vt
patuit supra. Et Matth. xvij. Ne scan-
daliçaret drachma petẽtes. istud persol-
uit. Et idem sup̃ patuit d̃ apl̃o Roma.
xiiij. Ex predictis patet ꝙ frequent̃ ami-
ci qui scandaliçant̃ de ingressu alicuius
in religionẽ scandalũ habent pharisęoꝝ
Propter quod Hieronym⁹ in episto-
la ad Heliodorũ dicit. Licet in limine
iaceat. pater siccis oculis ad vexillũ cru-
cis euola solum genus pietat̃ est. in hac
M re esse crudelem. ¶ Tertio modo bo
na tempalia qũ sint dimittẽda ne alius
scandaliçet̃. distinguendũ est. Nam bo-
na tempalia ꝟm Tho. aut non sunt no-
stra sed nobis pręalijs cõmissa ad cõser-
uandũ ⁊ disponendũ ꝓ cõitate. sicut bo-
na ecclesię cõmittũt̃ p̃latis ⁊ rectoribꝫ rei
publice cõmittũt̃ bona cõia reipublice.
talia non sunt ꝓpter scandalũ dimitten-
da quia taliũ conseruatio sicut ⁊ deposi-
torũ. ĩminet his quibus sunt cõmissa ex
necessitate p̃cepti tuenda. ⁊ ideo non sũt
ꝓpter scandalũ dimittẽda. sicut nec alia
bona p̃ma quę sunt de necessitate salutis
Vñ btũs Thomas Cantuariensis repe
tijt res ecclesię cum scandalo regis. Aut
bona tempalia sunt nr̃a quoruz nos dñi
sum⁹. Tunc iterũ distinguendũ est: qꝛ cũ
ea dare non volum⁹ vel apud aliũ detẽ-
ta repeterem⁹. Aut scãdalũ oritur ex ma-
licia alicuius alienũ volent̃ vsurpare vel
detinere. qd̃ est scandalũ pharisęoꝝ. Et
illud scandalũ non est curandũ. ⁊ bona
tempalia tunc sunt repetẽda: Tuz quia
noceret bono cõmuni. daret̃ enĩ illis oc-
casio rapiendi aliena: Tum etiam qꝛ no
ceret rapientibꝫ iniusta rapiẽdo. vel reti-
nendo alienum peccarent. Unde dicit
Greg. in moralibꝫ loquens de raptori-
bus alienorum. Quędam seruata. ęqui-
tate ꝓhibenda sunt. non sola cura. ne no
stra subtrahat̃. sed ne rapientes non sua
semetipsos perdant. Aut scandalũ orit̃
ex ignorantia vel infirmitate alioruz qd̃
dicitur scandalũ pusilloꝝ. Tunc ꝓpter
illud dimittẽda sunt tempalia ad tem-
pus. quousqꝫ sedet̃ scandalũ ꝑ ãmoni-
tionẽ vel per aliquẽ aliũ modum. Un-
de btũs Aug⁹ in sermone dñi iin monte
Danduz est ꝙ nec tibi nec alteri noceat
q̃ntũ ab hoĩe credi potest. ⁊ cũ negaueris
qd̃ petit. indicãda est ei iusticia. ⁊ melius
ei aliquid dabis cũ petentẽ iniuste corre-
xeris. Si aũt post sufficientẽ ãmonitio-
nem ⁊ sufficientẽ instructionẽ scandaluz
non sedaret̃. ꝑfectionis est sua dimittere
sed nõ est nccitas. Vñ Matth. v. Siq̃s
vult tecũ in iudicio cõtẽdere. ⁊ tunicam
tuã tollẽ. dimitte ei. ⁊ palliũ. Et loquit̃
de cõsilio. Et si sit p̃ceptũ intelligenduz
est vt dic̃ Aug⁹. ꝟm pręꝑationẽ animi. s.
vt hõ parat⁹ sit talia facere si h̃ impediat
ꝓmotionẽ fide ⁊ bonoꝝ moꝝ. ¶ Sed N
dubiũ est quõ p̃dicator p̃dicando vel
p̃nceps vel p̃lat⁹. ⁊ eis similes se debent
habere circa malos ⁊ scandaliçatores bo
noꝝ. p̃sertim qñ multitudo est in causa.
Rñ. ꝙ mali aliqñ tolerandi sunt. aliqñ
puniendi. Unde Ulricus. li. vj. tracta-
tu. iij. q. viij. assignat q̃ttuor causas dissi
mulationis. circa peccata iniquoꝝ ꝓpter
quas nõ potest vel non expedit çiçania
euelli. Una est cũ mali sunt occulti. nec
possunt discerni a bonis. Alia causa est si

multitudo tanta est in causa ꝙ non possit extirpari sine scismate ecclesię. In q̄ etiã boni ĩuoluerẽt. ⁊ sic eradicaret etiã ⁊ triticũ. Vnde Aug⁹. Nos ad doctrinã sacram ꝑtinere arbitram̃. vt ⁊ canes ĩ ecclesia ꝓpter pacẽ ecclesię tolerem⁹ Vel si vnus solus ẽ vel pauci. sed h̄ non potest fieri sine scandalo bonoꝝ. eo ꝙ eos latet crimẽ nocentis. sicut dñs nocentẽ Judã vsqꝫ dignũ exitũ tolerauit. Qñ tñ multitudo est in culpa: possunt aliq̄ magꝭ rei ex eis puniri ad terrorẽ multitudinis vel turba in quoꝝ cum facultas est in popul' ꝓmẽdi ꝑmonẽ. generali obiurgatiõe ferienda est vt dicit Aug⁹. contra Permenianũ. Tertia causa est qñ ꝓbabiliter p̄sumit' de eorũ correctiõe. eo ꝙ peccant ex infirmitate vel ignorãtia ⁊ nõ obstinata malicia. Si enĩ tales exterminarent' sępe eradicaret' triticũ. i. ipsi qui post modũ conuersi fuerint triticũ factũ. sicut patet de Paulo. Vnde beatus Dñic⁹ spiritu ꝓphetico inter hęreticos igni tradendos vnũ fecit reseruari qui post multos annos cõuersus fuit. Quarta causa si exercitãdo bonos. ꝓsunt ecclesię ⁊ non obsunt: Tunc enĩ tolerari possunt ne boni ocio torpeant in charitate. ⁊ sic eradicetur triticũ. Vnde p̄s. Dñs ostẽdit m̄ super ĩimicos meos ne occidas eos ne qñ obliuiscãt' populi mei. Quod ꝑm Bern̄ ad litterã hodie de iudęis potest intelligi Vnde etiam Judic. ij. Non delebo gentes quas dimisit Josue. vt in ipsis experiar israel. hęc de Vlrico Ray. addit ꝙ si peccatũ qđ faciũt autoritate defendũt ꝙ non sit peccatũ. tunc nõ debet cõtra tales dormire seueritas disciplinę. Naꝫ tales etiam hęretici possunt dici de pe. dis. vj. c. j. in fine. Et ꝑm eundeꝫ. Idẽ videt' seruandũ circa publicã delinquẽtẽ multitudinẽ vel p̄ncipem. p̄dicatione qđ dictum est de correctione vel excõicatione facienda vel dissimulãda. Satis cõcordare videtur Tho. secunda. ij. q. cviij.

De materia scandali tradit Cancellarius nouus q̄ttuor regulas de floribus regularũ moraliũ. Prima. Nullus agens bene ꝑm oẽs circũstantias dici debet dare scandalũ alteri q̄ntumcũqꝫ scãdaliçet' alius. quia scandalũ est dictum vel factum minus rectum prębens alteri occasionẽ ruinę. Nam in via oĩno recta siquis ceciderit non ex scandalo vię. sed ex ꝓprio defectu ꝓueniet. Secunda Solus ille scandaliçat actiue. qui aduertẽs aut aduertere debẽs alios ꝓniores eẽ ad peccandũ ex modo suo agendi qui sibi ñ est in p̄cepto. nihilomin⁹ ipse operari nõ desistit. Secus in casib⁹ hic exclusis. vbi malicia ꝓpria est scandalũ gratis acceptum. Vbi pręterea non est aduertentia nec esse debet de scandalo alterius ⁊ vbi quis ad illud operandũ teneret'. Tertia regula. Ille dicit' ex malicia sua peccare ⁊ scandalũ accipe nõ ex actu alterius qui informatus sufficient' de bonitate huiusmodi actus. nihilomin⁹ cadit in ruinam vt si ex voto religionis emisso parentes post sufficiẽtẽ de religionis ꝑfectione informationẽ se scandaliçari cõquerantur scãdalũ est h̄ nõ iã pusilloꝝ ꝫ pharisęorum acceptũ. sed nõ datũ. Quarta regl'a Quilibet ab oĩ actu cui nõ est astrict⁹ aliunde tenet' desistere. qui aut timet aut timere debet ꝑm vehementẽ coniecturã scãdalum pusilloꝝ. quousqꝫ de illo compescendo. diligentiã compleuerit. nisi forte pro cõi vtilitate. vnctio spũssancti doceat illud tũc agendũ. vt Christ⁹ fecit ĩ publicatiõe ꝟitatꝭ sacramẽti.

Capitulum XIIII

Pręterea cum derisores seu irrisores magna mala faciant in ecclesia occidẽtes conceptus spũales bonoꝝ operũ. de irrisionis

vitio tria p̄ncipalit̄ vidēda sūt. Primo
quale vitiū sit. ⁊ quid sit irrisio. Secun-
do q̄ꝫ detestabile sit. Tertio vtrū risus sit
A licit⁹ Quantū ad p̄mū notat Tho.
secūda. ij. q. lxxij. ⁊ sequētib⁹. ꝙ iniuria et
iniusticia fit verbo per q̄nq̄ vitia. Sunt
enī q̄ntuplicia bona hoīs q̄ntū ad ꝓposi-
tum sufficit: videlicet. fama. honor. ami-
citia. gloria. seu testimoniū conscīę. ⁊ bo-
na naturę ⁊ fortunę. Detractor famā re-
cipere nitit̄. Contumeliosus seu cōuicia-
tor honorē. Susurro amicitiā inter ali-
q̄s vult tollere. Derisor. ad ꝯfusionē co
natur ꝓximi. ⁊ eripe vult gloriā bonoruꝫ
animę. Maledicēs ꝟo pęnā imp̄cat̄. ⁊ si
peccatū alicui optat. tamē illud facit in
pęnam ꝓximo. Et q̄ttuor p̄ma vitia eo
ordine quo ponunt̄ se excedūt in malicia
quia detractor est malus. peior cōtume-
liam inferēs. quē excedit susurro qui ami
cum recipe gestit. Et adhuc peior est irri
sor. intellige semꝑ cęterꝭ paribꝫ. sed etiaꝫ
B interdū pessimi sunt maledici. Qua
le autem peccatū sit derisio ⁊ ab alijs
distinctū: Notandum secūdo ꝟm Tho.
vbi p̄us. q. lxxv. ꝙ peccata verboꝝ sūt p̄-
cipue pensanda ꝟm intentionē ꝓferentis
Et ideo ꝟm diuersa quę quis intendit ꝯ
aliū loquēs. huiusmodi peccata distin-
guunt̄. Sicut enī aliquis conuiciando
intēdit cōuiciati honorē deprimere. ⁊ de-
trahēdo diminuere famam. ⁊ susurrādo
tollere amicitiā. Ita etiam irridēdo ali-
quis intendit. ꝙ iste qui irridet̄ erubescat
Nam de opere virtuoso aliquis apud
alios ⁊ reuerentiā meret̄ ⁊ famā. ⁊ apud
seipsum bonę conscientię gloriam. scd̄m
illud. ij. Cor. p̄. Gloria nostra hęc est te-
stimoniū conscientię nostrę. Vnde econ
trario de actu turpi ⁊ vitioso apud alios
quidem tollitur hominis honor ⁊ fama. ⁊
ad hoc cōtumeliosus ⁊ detractor d̄ alio
dicunt. Apud seipsum autem per turpia
quę hic dicuntur aliq̄s perdit consciētię
gloriam per q̄ndam confusionē ⁊ erube-
scentiam. ⁊ ad hęc turpia deijcit derisor.
⁊ quia hic est finis distinctus ab alijs: iō
etiam peccatum irrisionis distinguit̄ ab
alijs peccatis. Securitas enī conscientię
⁊ quies istius magnū est bonū. ꝟm illud
Prou. xv. Secura mens q̄si iuge cōui-
uiū. Et ideo qui conscientiā alicuius in-
quietat confundēdo seipsum. aliqd̄ spe- C
ciale nocumētū ei infert. Quando
ꝟo sit peccatū mortale. Rn̄. ibidē sic. Ir
risio non fit nisi de aliquo malo vel defe-
ctu. malū autem si sit magnū. non ꝓ lu-
do accipit̄. sed seriose. vnde si in ludū vel
risum vertatur. ex quo irrisionis vel illu-
sionis nomē sumit̄. hoc ē. quia accipitur
vt paruū. Potest autē accipi aliqd̄ ma-
lum vt paruū duplicit̄. Vno modo ꝟm
se. Alio modo ratione ꝑsonę. Cū autez
aliquis alterius ꝑsonę malū vel defectū
in ludū vel risum ponit qd̄ ꝟm se paruuꝫ
malū est. veniale est ⁊ paruū peccatū ꝟm
gen⁹ suū. Cum autē accipit̄ quasi paruū
rōne ꝑsonę. sic defect⁹ pueroꝝ ⁊ stultorū
parū ponderare solem⁹. Sic aliquē illu-
dere vel irridere est eū oīno paruipēdere.
⁊ eū tam vilem estimare vt de eius malo
nō sit curandū. sed sit quasi ꝓ ludo ha-
bendus. Et sic derisio est peccatū morta-
le ⁊ g̃ui⁹ q̄ꝫ cōtumelia. quę similit̄ est ī ma
nifesto: quia cōtumeliosus videt̄ ꝑcipere
malū alterius seriose. Irrisor aūt illudit
⁊ ita videtur esse maior contempt⁹ ⁊ de-
honoratio. Et ꝟm hoc illusio ē graue pec
catū. ⁊ tanto graui⁹. q̄nto maior reuerē- D
tia debetur ꝑsonę quę illudit̄. Unde
grauissimū est irridere deū. ⁊ ea q̄ dei
sunt. ꝟm illd̄ Esa. xxxvij. Cui exprobra-
sti ⁊ quē blasphemasti. ⁊ sup quem exal-
tasti vocē tuam? Et post subdit̄. Ad san
ctum israel. Deinde secundū locū tenet
irrisio parentum. Vnde Prouerb. xxx.
Oculū qui subsannat patrem. ⁊ despicit
partum matris suę. effodiant eum corui

de torrentib⁹ z comedãt eum filij aquile. Deinde iusto⁹ derisio grauis est· q; hoc nor est virtutis pmiũ. Et cõtra hoc dicit Job·xij· Deridet iusti simplicitas. Que quidez derisio valde nociua est· q; per ꝫ bõies a bene agẽdo impediunt· ꝑm illud Gregꝰ· Qui in alio⁹ actib⁹ bona exoriri conspiciũt· mox ea manu pestifere exprobrationis euellũt. Et q̃uis ludus nõ im portet aliqd cõtrariũ charitati respectu eius cũ quo ludit. Inter amicos enĩ int̃dum ludit· põt tamẽ importare aliqd cõtrariũ charitati respectu eius de quo luditur ꝓpt̃ contemptũ vt dictũ est· hec de

E Tho. Quo ad secũ dum ꝑncipale. Derisio est valde detestabile vitiũ tripli ci de causa. Primo q; per irrisores diabolus occidit· necat· z suffocat paruulos ecclesie· cũ bonũ inchoatuz ꝓpter eos dimittit· z interdũ plus nocẽt q̃ hereticꝰ. Vñ sunt sicut Pharao· q̃ submersiõe puuloꝝ ꝑlm israel delere voluit. Exo· p· Sunt sicut Herodes q̃ Christũ paruulũ occidere voluit· z paruulos postea occidit ĩnocentes Matth·ij· Secundo irrisores malis aĩalib⁹ assimilantur z eis peiores sunt Draco enĩ stetit Apoc·xij· ante mulierẽ q̃ erat paritura vt cũ ꝑperisset denorazet filiũ ei⁹. Sz irrisores ꝑtum matris non expectãt· videlicet ecclesie fructũ· quẽ ꝓposito bono ꝓceperũt ei⁹ fideles. Sũt vulpeculẽ vineã dñi demolientes. Cantic·ij· Capite nobis vulpeculas paruulas que demoliũtur vineas. Sunt etiaz bufones· que nõ possũt odorem z florem bonẽ vite sustinere. Tertio irrisores nocẽt multis z impij sunt ĩ oẽs In deum· quia rursũ crucifigũt filiũ dei Heb·vj· Et ꝑm ps· Sup dolorẽ vulnerum eius addunt· dum animas ꝑ quib⁹ mortem sustinuit ei auferũt: Sunt derisores impij in ꝓximũ· duz vuln⁹ eius spirituale iam per pnitentiã sanatũ· iteruz renouant z cõcidũt. Job·xvj· Cõcidit me vulnere super vulnus. Sunt impij in matrem eccl̃e cclesiam· tam in militantẽ q̃ triũphãtem· dum defraudant eã gaudio quod habere debuit ꝺ conuersione peccatoꝝ. Magna reuera crudelitas necare iniuste filiũ quẽ mater ꝓpria genuisset magnis doloribꝰ. Sic ĩ ꝓposito magna est crudelitas pnitentẽ magnis fletibus ecclesie conuersum puertere irrisionib⁹· Nam Job·xvj· Mulier cum parit tristiciam habet· Sunt z impij in sequia cuz in mari mũ di scilicet naufragẽtur ꝓpter eorum peccata· tamen pnitentie tabulam secundã post naufragiũ cõtemnũt vel vilipendunt. Unde sacra scriptura contra irridentes graues pnas fulminatas cõmemorat. Nam·j· Regꝫ·xxv· Nabal verba nũciorũ Dauid deridens· ait: Quis est filius Jsai? hodie increuerũt serui qui fugiunt dños suos. Unde post pauca misere mortuus est deo eum necante· pus aũt Dauid inrauerat eũ z domũ suã totam interficere. Sic·ij· Regꝫ·vj· postq̃ Dauid luserat añ arcã dñi z saltauerat· egressa ẽ in occursum Dauid Michol eius vxor z deridẽdo ei· ait: Q̃ glorioſus fuit rex israel hodie discooperiẽs se ante ancillas ſuorum suorum· z nudatus est quasi si nudatur vn⁹ de scurris· igit̃ michol filie Saul non est natus filius vsq̃ ad diem mortis sue. Et·iij·Regꝫ·ij· cum descenderet Helisẽus per viam· pueri parui egressi sunt de ciuitate· z illudebant ei dicẽtes: Ascẽde calue: ascẽde calue Egressiq̃ sũt duo vrsi de saltu z laceraverunt ex eis q̃draginta duos puerꝰ. Luc·xvj· postq̃ christus prędicauit: Nemo potest duobus dominis seruire· non potestis deo seruire z mãmonę. Sequitur: Audiebant autẽ hec omnia pharisei qui erant auari z deridebant eum. Et ait illis Jesus. Vos estis qui iustificatis vos coram hominib⁹

deus autem nouit corda vestra. Vnde Act. ij. discipul' deuotissime spm̄sanctuz accipientib⁹ alij eos irridebāt: dicentes. Quia musto pleni sunt. ideo spūsancto
B · cęci manētes caruerūt Quo ad tertiū dubiū: vtrū ridere sit peccatū. Rn̄. ꝟm Alex. de hal'. parte. ij. Quidaz est risus qui causatur ex iocūditate spūali. et iste non est peccatū. sed ē meritori⁹ vel effectus meritorię complacētię. Est enim fruct⁹ spūs de q̄ apl's ad Gal'. v. loquit' vbi numerat etiā gaudiū. benignitatē. et alia. Et Phil'. iiij. Gaudete in dn̄o sp̄. iterū dico gaudete. De quo risu etiā dicitur de muliere forti. Prouerb. xxxj. Ridebit in die nouissimo. Hic risus nō est cū cachinno. Vn̄ beatus Benedict⁹ tertiū gradū hūilitat' ponit non esse ꝓmptū ad risum. Sic etiā modest⁹ risus ī eutrapelia meritorie fieret. Vn̄ Alb. sup Luc. vj. Vę vobis qui ridet' dicit. Bon⁹ homo non cachinnis. sed moderate vix ridet. Et Seneca. Scito ꝙ verū gaudiū seuera res est. ꝟm illud Ecc. xxj. Fatuus in risu exaltat vocē suā. sapiēs aūt vix tacite ridebit. Secūdus ē q̄ causat' ex mānsuetudine naturę ⁊ est passiōis hūanę ꝓprius effect⁹. ⁊ potest fieri sine peccato et merito. vt in dormiētib⁹. in pueris. ⁊ in q̄busdā tam subito vt ratio p̄uenire neq̄at. sicut alię quędā passiones. Terti⁹ est q̄ ꝓuenit ex cordis lasciuia seu ex inordinata delectatione. ⁊ si tūc hō delectat' in creatura ꝓpter se ⁊ ibi constituit' vltim⁹ finis hoīs. sicut dictū fuit sup̄ p̄cepto primo. c. v. b. tūc est mortale peccatū. Similiter si morose delectatiōis cōsensū hz in actu peccati mortalis. vt dicet' in penult'. p̄cepto. Similit' si complacet deliberate in cogitatiōib⁹. ꝟbis vel opib⁹. q̄ alias sunt mortalia peccata. De isto risu dicit Christ⁹ Luc. vj. Vę vob q̄ nūc ridetis. qr flebit'. Vę aūt dicit peccatū mortale Si aūt ex surreptione q̄s rideret. vel sine cōsensu in mortale sed tm̄ ex q̄dā leuitate animi. veniale fieri posset. Sicut Sara Gen̄. xviij. De p̄ori risu q̄ est peccatū mortale sup illo Luc. vj. Vę vob qui nūc ridet': dicūt expositores cōiter. Qui ridetis scz per ineptā lęticiā ad peccatuz mortale declinantē. ꝟm illud Prouerb. ij. Qui lętant' cū malefecerint. ⁊ exultant in rebus pessimis. Ordine ergo cōtrario faciam⁹ modo lugēdo vt consolem̄. Nā in malis Prouerb. xiiij. risus dolore miscebit'. ⁊ extrema gaudij luctus occupat. ꝟ in deuotis Matth. v. Beati qui fletis qm̄ ridebit'. Et p̄s. ait: Eūtes ibant ⁊ flebant mittētes semina sua. Veniētes aūt venient cum exul. ꝛc̄ Luc. xxiiij. Nonne sic oportuit pati Christū ⁊ ita intrare in gloriam suam. Amen.

Sequit' sextū pręceptū Cap. I.

Nunc de sexto p̄cepto occurrit dicendū ī q̄ dr̄. Nō męchaber'. Męchia āt ꝓprie dr̄ ad
A · ulteriū viri. Adulteriū ꝟo ē oīs inordinat⁹ ꝯcubit⁹ maris ⁊ fęminę. q̄ ꝯiugalis thorus violat'. In h̄ g̃ sexto mādato dn̄s volēs ꝓhibere oēm inordinatuz cōcubitū: nō dixit generalit'. Nō adulterabis sed specialit': Nō męchaber'. Est. n ꝓprie męchia adulteriū viri. Qd̄ de⁹ posuit ꝓpt' duo. Primo ad significanduz ꝙ adulteriū viri aut alt' eius illicit⁹ ꝯcubitus est p̄mo ⁊ p̄ncipalit' ꝓhibit⁹ tanq̄ illud qd̄ de p se ē mai⁹ pctm̄ q̄ mulieris adulteriū vel fornicatio. Vir enī scd̄m Aug. de adulterinis ꝯiugijs ē fortior ad resistēdū ꝯcupīę. hz rōnē maiorē ⁊ mulier ē sibi ad regēdū cōmissa: iō peccat directe ⁊ p se g̃ui⁹ fornicādo q̄ mlr. lz vtrq̄ sit mortale videlz viri ⁊ fęmīę fornicatio Dr̄ aūt notāt' directe ⁊ p se. qr paccn̄s illicita mulier' fornicatio ⁊ maxīe adulteriū sit g̃uior ꝓpt' ea q̄ nata sūt ex ea sequi

vt prolis occisio · impeditio conceptus ex
hereditatio filiorum legitimorum generis ig-
bilitatio · procuratio abortuum · et cetera hu-
iusmodi · propter que in maledictione relin
quit memoriam eius · et dedecus illius non
delebit. Eccl. xxiij. Secundo dixit in spe-
ciali: Non mechaberis ad excludendum
humane puersitatis opinionem qua viri non
nunquam putant non indecens vel turpe si
fornicentur · imo de incontinentia gloriantur · et
per oppositum mulierem velut infamem prose-
quuntur. Unde Augustinus · de decem chordis di
cit. Ad hoc dilapsa est humana puersitas vt
vir habeat qui victus est a libidine et non
habeat pro viro qui est libidinis victor.

B · Hoc ergo mandato non mechabe-
ris secundum Augustinum · Exo. xx. prohibet etiam omnis il-
licitus concubitus et etiam omnium genitalium
membrorum siue fiat per concubitum siue sine
concubitu siue illicitus et inordinatus siue
etiam innaturalis vsus vel contractus qui
fit ad procurationem libidinis · et causa expi-
entia veneree delectationis. De hoc eti
am luxurie vitio tria principaliter iam sunt
videnda. Primo quam detestabile illud vi-
tium sit. Secundo de remediis contra lu-
xuriam. Tertio de falsis excusationibus
quorundam dicentium se non posse contine-
re.

C · Quantum ad primum notandum
quod hoc vitium in se est abominabile propter
quinque. Est enim nociuum quintupliciter · et est pro-
pter triplices eius effectus miserabile. Ab-
ominabile est primo · quia est anxiatiuum et
penitentiam inducens Hiero. Appetitus for
nicationis anxietas est · satietas vero peni
tentia. Unde precedentia sunt anxietates
multe quas dominus spinas vocat. Osee · ij.
dicens: Sepiam viam tuam spinis. Spi-
ne sunt vigilie · timores · expense · et sollici-
tudines. Secundo est erubescibile vitium
Unde Job · xxiiij. Oculus adulteri ob-
seruat caliginem. Illud natura proclamat Et
Seneca contra Diogenem · qui caninus di
citur · vt Augustinus · dicit in de ciui · dei. Ter-
tio est fetidum. Unde Johelis · p. Jumen-
ta computruerunt in stercoribus suis. Ubi
secundum Gregorium · Stercus luxuria et computre-
scere est mori. Nam etiam ad litteram di-
cit Guil · de vitiis viri spirituales fetorem hu-
ius peccati interdum sentiunt · vt scholaris
qui presentiam scorti in sua domo sentie-
bat per fetorem. Et archidiaconus quidam
in seruo sentiebat quando fornicatus fuerat.
Quarto est fedum seu maculosum. Un-
de super illud · j. Cor. vj. Omne peccatum
quodcumque fecerit homo extra corpus est ·
qui autem fornicatur in corpus suum peccat
dicit glo. Cetera peccata tantum animam ma-
culant · fornicatio non tantum animam · sed etiam
corpus contaminat. Et seneca in volu-
ptate nihil est magnificum nisi quod naturam
deo proximam doceat · quia membrorum vilium
ac turpium ministerio vehemens delectatio
exitum fedat. Quinto est infame. Un-
de Eccl. xlvij. Inclinasti femora tua mu
lieribus · et postea maculam dedisti in glo-
ria tua. Est igitur luxuriosus iam quasi
quidam infernus habens ignem concupiscen-
tie fetorem immundicie · et vermem conscientie.

D · Secundo luxuria est quinque ge-
neribus nociua vel displicibilis. Primo
deo · cuius templum violat et polluit. Un-
de e. j. Cor. iij. et vj. Nescitis quia tem-
plum dei estis vos · et spiritus domini habitat in
vobis · si quis autem templum dei violauerit
disperdet illum deus. Et sequitur. Empti estis
precio magno · glorificate et portate deum in
corpore vestro. Super quo vltimo verbo
dicit glo. Si non parcis tibi propter te vel
parce tibi propter deum · quod sibi fecit te domum.
Secundo displicet angelis omnibus · quia
homo relicta spirituali natura · partem iu-
mentinam sotiat sibi et eidem se copulat.
Unde in vitaspatrum Angelus ad aspe-
ctum fornicatoris nares obturauit · non autem ad
fetorem cadaueris Displicet autem valde proprio
angelo · quia secundum psalmum. Angelis suis deus mandauit
de te vt custodiat te. Multum · n · displicet
iuueni cui tradidisset in custodiam rex filiam su
am si custodis negligentia violaret. Dic

ergo Bern̄. In q̄uis angulo. in quouis
diuersorio reuerētiaꝫ exhibe angelo tuo.
⁊ ne audeas illo p̄sente. qd̄ me vidente n̄
E. auderes. ¶ Tertio luxuria iniuriatur
multū ꝓximo. quia rapit ei non sua sed
seipsum. Jō Prouerb. vj. Nō grādis
est culpa cū q̄s furat⁹ fuerit. Furatur enī
vt esurientē impleat aīam dep̄hensus q̄ꝫ
reddet septuplū. Qui aūt adult' est ꝓpt'
cordis inopiā ꝑdet aīaꝫ suā. Inops enī
est adulter corde. qꝛ insipiēs carēs dei sa
pientia. Inops etiam. qꝛ nulli fidem ser-
uat alteri. vt patꝫ in Dauid. ij. Reg. xij
qui fidelē militem ꝓcurauit occidi fact⁹
adulter. Quarto nocet luxuria ꝓprio
subiecto in reb⁹. vt patꝫ Luc. xv. in filio
ꝓdigo q̄ cōsūpsit luxuria oēm substan-
tiam suā. Nocet in corpe. qꝛ senescere fa-
cit. vitā adimit. vires eneruat. Ideo int'-
dum etiā multi ꝓpt' vni⁹ luxuriā interfici
untur. vt patet de Sichen filio Emor.
Gen̄. xxxiiij. Nocet etiā in fama. Vnde
Gen̄. penult. Ruben ꝓpt' luxuriā. ꝑ Ja-
cob p̄uatus est p̄genitura. Ruben inq̄t
p̄genit⁹ meus. Et post. Prior in donis.
maior in imperio. supple esse debueras. ꝫ
sequitur: Non crescas. Quinto luxu-
ria est displicibilis. qꝛ valde placet dia-
bolo. vt patet in dęmonib⁹ incubis ⁊ suc
cubis. Vnde Job. xl. legit' behemoth in
locis humidis dormire. Nam in luxurię
peccato dęmon semp̄ binos hoīes lucra-
tur. ⁊ emit pro vilissimo p̄cio fede ⁊ mo-
mentaneę delectatiōis. Tertio luxuria
est abominabilis ꝓpter triplices ei⁹ effect⁹
Primus est. quia luxuria est multum
efficax ad capiendū hoīem. Vn̄ Nume-
ri. xxiij. Balaam eam elegit ad vincēdū
israel quē alias vincere neq̄uit. Sapien
tissimos cęcauit vt Salomonem ⁊ Da-
uid. Fortissimos deiecit. vt Samsonem
Secundus est. ꝙ luxuria est potens
ad retinendū in malo. Vnde Prouerb.
xxij. Fouea ꝓfunda os alienę cui iratus
est dn̄s incidet in eam. Qui enī hoc vitio
laborat vix potest capē ea quę dei sunt. j.
Cor. ij. Animalis homo non capit ea q̄
sunt dei. Et Danielis. xiij. in senibus de
quibus dicitur. Declinauerūt oculos su
os vt non viderent cęlum. nec recordarē
tur iudiciorū iustorū. Vnde ⁊ qui vxo-
rem duxit. non se excusauit cū alij se excu
sarent de veniēdo ad cōuiuiuꝫ. vt patet
Luc. xiiij. Tertius effectus est ꝙ du-
rissimę seruituti subijcit. Animaꝫ enī no
bilissimā facit seruire corpori ⁊ eius tur-
pissimo membro totū corpus siue homi-
nem facit seruire mulieri. Vnde Tullius
Ego nullum liberū dico cui mulier impe-
rat. leges imponit. vocat veniendū est ab
ijcit. abeundū est. hūc ergo nō modo ser-
uū. sed nequissimū seruū iudico. ¶ Ma- F.
licia etiam huius vitij patet ex septem
filiabus. quas enumerat Greg. xxxj. mo
ral'. quę sunt cęcitas mētis. incōsideratio
p̄cipitatio. amor sui. odiū dei. affect⁹ p̄n̄
tis seculi. horror ⁊ desp̄atio futuri. Qua
rum ꝓprietates ostēdit sanct⁹ Tho. secū-
da. ij. q. cliij. d. Qn̄ īferores potētię vehe
ment' afficiūt' ad obiecta sua. cōsequēs ē
ꝙ sup̄iores vires deordinent' ⁊ impediāt'
in suis actibus. per vitiuꝫ autem luxurię
appetitus inferior scilicet concupiscibilis
vehementer intendit obiecto suo scilicet
delectabili ꝓpter vehemētiam delecta-
tionis. ⁊ ideo consequens est ꝙ per luxu-
riam maxime sup̄iores vires deordinēt'
scilicet ratio ⁊ voluntas. Sunt autēꝫ ra-
tionis quattuor actus. Primus quideꝫ
simplex intelligentia qui comprehendit
aliquem finem vt bonum. Et hic actus
impeditur per luxuriam. scd̄m illud Da-
nielis. xiij. Species decepit te. ⁊ concupi-
scentia subuertit cor tuum. ⁊ quantū ad
hoc ponitur cęcitas mentis. Secundus
actus est consilium de his quę sunt agē-
da ꝓpt' finē. ⁊ h̄ etiā impedit' ꝑ ꝯcupiscē-
tiā luxurię. ⁊ q̄ntū ad h̄ ponit' p̄cipitatio

quę importat subtractionē consilij. Tertius est iudicium de agēdis. Unde Danielis · xiij · Senes auerterunt sensum suum vt non recordarent iudicioꝝ iustorū ⁊ q̄ntū ad h̄ ponit incōsideratio. Quartus est p̄ceptū rationis de agendis quod etiā impedit per luxuriaꝫ · ne exequat qd̄ decreuit esse faciendū. Ex parte aūt voluntatis consequit duplex actus inordinatus · quoꝝ vn⁹ est appetitus finis. Et q̄ntum ad hoc ponit amor sui q̄ntum scꝫ ad delectationē quā inordinate appetit. Et ꝑ oppositū odiū dei · inq̄ntū deus ꝓhibet delectationē cōcupitā. Alius ē autem appetit⁹ eoꝝ quę sūt ad finē ⁊ q̄ntuꝫ ad hoc ponit affectus p̄ñtis sęculi · inq̄ntum scꝫ in eo vult frui voluptate. Et per oppositū ponit desperatio futuri sęculi · quia dum nimis detinet carnalib⁹ delectationib⁹ · non curat ꝑuenire ad spūales sed eas fastidit. B. Quo ad secundum p̄ncipale notandū est ꝙ contra luxuriā septē sūt remedia. Nam cum luxuria sit ignis quidā · ollam seminaliū vasorum calefaciēs · oportet vt quis vel aquā frigidā in ignē ꝓijciat · ⁊ ligna sb̄trahat · vel ollaꝫ ab igne moueat. Unde primū remediū est contra luxuriam vt ad aquam recurrat frigidā ad lr̄am · se infrigidando · vel lachrymis se riget · vel aliquā aquā tribulationis sibi intendet vt disciplinā bonā q̄s sibi det vel flagellet se fortit̄ · vel capillis se trahat barbę vel capitij tribulationē inferni vel alteri⁹ saltez imaginet. Ideo Eccl · xj · Malicia vni⁹ horę obliuionē fac̄ · luxurię multę. Sic ī vitaspatrū · pat̄ q̄ mulierē hospitās temptabat candela accensa oēs digitos cōbussit dicēs: Si hūc ignē sufferre neq̄s · quō sustineres infernalē? Vñ nō miruꝫ si quorūdā aīę dom⁹ luxurię ignis concremat · q̄ aquā t̄bl̄atiōis assumē tardāt. Secundū remediū · vt temptat⁹ materia luxurię vt sunt cibi ⁊ pot⁹ nociui per abstinētiā subtrahat. Et sicut deridendus foret q̄ diceret sibi displicere domuꝫ suā incinerari qui accense domui cōtinue fasciculos flāmigeros inijceret · sic qui luxuria ardet ⁊ carnes vinū ⁊ cętera superflua non vitat. Nam ꝑm lig̃ siluę exardescit ignis · ⁊ ꝑm virtutē hoīs sic iracundia illius erit dicitur Eccl · xxviij · Tertium remediū · vt q̄s se elonget ab igne luxurię visu · auditu · tactu · ⁊ cohabitatione mulierū q̄ntū valet. Quod iubet apl̄s · j · Cor · vj · dicēs Fugite fornicationem. Ubi Amb̄ · Cuꝫ alijs nempe vitijs potest expectari conflictus hāc fugite ne approximetis · quia non potest aliter melius vinci. In cuius exemplū Joseph fugiens pallium in manu muileris reliquit Gen̄ · xxxix · ⁊ saluabat aīa ei⁹. Quartum remediū · cum luxuria non sit qualiscunqꝫ ignis sed infernalis · oratiōe op⁹ est. Et sicut patientes hunc ignem q̄ infernalis dicitur · vel sancti Antonij · non recedūt d̄ ecclesia sancti Autonij nisi liberent. Sic tales nisi iuuent ab oīone non cessent · ⁊ adiut⁹ deberet quis sancto gratias quotidie agere qui eum iuuit. Hoc remediū docetur Sap̄ · vij · Sciui ꝙ nō possum aliter esse cōtinens nisi deus det · ⁊ hoc ipsum erat sapīę scire cuius esset h̄ donū. Adij dñm ⁊ deprecatus sum illuꝫ Specialiter autem virgini virginū h̄ seruiendum est · sed a votis stultis ⁊ indiscretis cauendum. Quintum remedium est occupatio seu labor. Sunt enim tria in homine occupanda · videlicet mēs p̄ncipalissime · sensualitas · ⁊ corpus · ne ocium habeant: alias per has tres partes velut per rimas temptatio intrat. Unde in vitaspatrū: patres dixerunt occupatum vno · ociosum ꝟo pluribus dęmonibus temptari. Et Bern̄ · Omniuꝫ temptationū ⁊ malaruꝫ cogitationū sentina ē iners ociū. Et Hiero · ad Rusticū. Semp aliq̄d opis facito vt te diabolus

inueniat occupatū. Mens enī occupanda ē meditatione scptarū. Vñ Hiero. ad Rusticū. Ama scptarū studia z carnis vitia non amabis. Sensualitas aliquo tristabili castigāda est vt in ꝑmo mēbro dictū est ne lasciuiat. Corpus etiā corporali labore grauandū est interdū. Vnde in vitas patrū. Pater cum esset arte figulus z nimis impugnaret a fornicatione figurauit de luto vxorem. corpiqꝫ dixit Ecce nūc ꝓ te z vxore laborare oportet. z post paucos dies cū temptatio nō cessaret figurauit de luto filiā dicēs: Ecce nūc z filiā nutrire oportet. Cunqꝫ labore nimiū vexaret dixit corpi ꝓprio. Si hūc laborem ferre non valet noli fornicari. quā diligentiā vidēs deus ab eo temptationem fugauit. **Sextum** remediū ē elemosyna. Vñ j. Timoth. iiij. Pietas ad oīa vtilis est. Vbi glo. Amb. Siqs mīam sequit si lubricū carnis patiat vapulabit quidē sed nō peribit. Sanctus Tho. in iiij. dis. xl vij. dicit. Non peribit id est. disponet ꝑ talia opera mīę ad non
K. pereundū. **Septimū** remediū est attēta custodia memorię. cū inuocatione diuinę gratię ne īimic⁹ menti cogitationes luxuriosas inserat. z si imiserit statim expellam⁹ conatu z oīone. Sic enīz caput serpentis cōterim⁹. Sic ꝟm ps. beat⁹ qui tenebit z allidet paruulos suos ad petrā Hic ꝟz cōe dictū. Principijs obsta. tar de medicina paratur. Sicut enī faciliter corui in orto tuo nidificātes expellunt si ꝓhibēt cum sola ligna. siue stipulas cō portare inceperint. difficili⁹ si oua genuerint. ß difficilime cuz ope pullos habuerint. Sic etiam faciliter cogitationi resistit qs. difficili⁹ dilectiōi. ß difficilime cōsensui seu operi. Optimū est ergo gratia
L. stabilire cor Heb. xiij. **Quo ad** tertium ꝓncipale notādū. ꝙ multi luxuriosi sunt qui dicunt se non posse continere. quod nō est verum si ad ꝓfata media tē-

dērent. pbatur triplicit. **Primo** auctoritatib⁹ scptuē. Nā Gen. iiij. ad Cham de⁹ dixit. Sub te erit appetit⁹ tuus z tu dñaberis illius. Item Eccl. xv. deus dic hominī: Apposui tibi ignem z aquaz. ad quod volueris pone manū. ante hominē vita z mors bonū z malū. quod placuerit dabitur illi. Et apls. j. Cor. x. Fidelis deus qui non ꝑmittit vos tēptari supra id quod potestis. Et Christ⁹ Mat. xj. Jugum meū suaue est. z onus meum leue. Et q̄modo leue. si importabile: Et j. Joh. v. Hęc est charitas dei vt mandata eius custodiam⁹. z mādata ei⁹ gravia non sunt. Et Hiero. Maledictus q̄ dicit deum ꝓcepisse impossibile. Et Augustin⁹. Nemo peccat in eo qđ vitare nō potest. qz ꝟm eundē peccatū est adeo voluntariū. ꝙ si ñ eēt volūtariū nō eēt pctm̄. Et ne dū ista theologi. ß etiā tradūt phi. Nā vt dic phs. iij. etb. sum⁹ dñi oīuz nra rum operationū a ꝓncipio vsqꝫ in finem. Et seneca. Omitte excusatiōes. nēo peccat inuit⁹. **Secundo** idem ostendi. M tur experientia hūanoꝝ actuuz. Nam ab actu luxurię facit cessare verecūdia. de visione paucoꝝ hoīm. cur ergo non attēte imaginata a tempato visio dei z oīum angeloꝝ z sanctoꝝ? Ideo Boeti⁹ in fine. v. de consola. phię. Magna vobis sine dissimulare nolum⁹. indita est necessitas probitatis cuz ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Item ab actu fornicationis cessare facit timor mutilationis vel mortis corporalis intēse imaginatus. vt patet in istis qui fugiunt mortem ad loca vbi nulla est mulier: cur ergo nō idem faceret timor mortis ętern̄e. z vtriusqꝫ hominis. Vnde Prouerb. xx. Doloz vulneris absterget mala. Itē ab actu luxurię compesceret amor pecunię. vt si ex continentia lucrari deberet quis castz vel mille marchas: cur ḡ nō continerem? ꝓpter regnum cęlorum? ꝓpter qđ q̄dā se

castrauerẽt. Matth. xix. Jõ Bern̄ dixit Ignosce dñe excusam⁹ tergiuersam̄. vix est aliquis qui in eis quę ad te sunt velit experiri quid possit. etiã quod ꝓmptissime põt ꝑm carnem. vel ꝑm sęculũ. siue timor impulerit siue cupiditas traxerit.

N Tertio patet idem a simili ĩ irrationabilib⁹. Nam piscis se temptare potest ab esca si hamũ suspicat̄. Auis a cibo retis si dolum suspicat̄. Animalia a laqueo cauent abscondito: Cur ergo homo se nõ temperaret a veneno luxurię. a cibo delectationis. ⁊ a laqueo dęmonis cuꝫ talia vere cognoscat Vnde Eccl. vij. Inueni mulierẽ amariorẽ morte. mulierẽ. id est. voluptatẽ. quę corpus necat ⁊ animam.

Capitulum · II ·

Iam de speciebus luxurię ⁊ eiusdẽ fomẽtis tria sũt videnda. Primo q̃ sint spẽs luxurię. Secũdo quę sint occasiones graues luxurię vt cantus. tactus. ⁊ oscula. ⁊ q̃ndo sint peccata choreę ⁊ huiusmodi.

A Tertio qualia peccata sint tact⁹. oscula. ⁊ huiusmodi. quo ad gradus Quantũ ad ꝑmũ notandũ. ꝑm Tho. secũda ij. q. cliij. ꝙ plures sunt differẽtię seu species luxurię. quę ponunt̄. xxxv. q. j. c. lex illa. Et excedũt se in malicia ꝑm ꝙ g̃dus hic ãnumerant̄. Prima est simplex fornicatio. Secũda peior adulteriũ. Tertia incest⁹. ⁊ vtrãq̃ agg̃uat rapt⁹. Quarta sacrilegiũ. Quinta vitiũ ꝯ naturam. Oib⁹ istis peccat̄ ꝯ sextũ p̃ceptuꝫ. Prima est simplex fornicatio q̃ est ꝯcubitus soluti cũ soluta ꝑ̃us corrupta. qđ dr̄ ꝓpt̄ stupꝝ. qđ nõ est simplex fornicatio. Intelligit̄ ꝑm Alex. de hal. in suo tertio. solut⁹ ⁊ soluta a vinculo mr̄imonij ꝯsanguinitatis. ordinis religionis. ⁊ voti ꝯtinẽtię. Vñ fornicatio ꝓprie dr̄ luxuriosus vsus. viduarũ. meretricũ. ⁊ ꝯcubinarũ. ⁊ iam corruptarũ aliarũ. Hęc simplex fornicatio semp̄ est mortale peccatuꝫ. Qđ patet ꝑmo Tobię. iiij. vbi Tobias ait filio suo. Attede tibi ab oĩ fornicatione ⁊ p̃ter vxorẽ tuã nõ patiaris crimẽ scire. Crimẽ aũt importat peccatum mortale. Item Gal. v. p̃missa fornicatione ⁊ alijs quibusdã vitijs dicit̄. Qui talia agunt regnũ dei nõ possidebũt. Et. j. Cor. vj. Nolite errare. neq̃ fornicari neq̃ idolis seruiẽtes neq̃ adulterari ⁊ cętera plura ibi ponit. Et seq̃t̄. Nõ scꝫ tales regnum dei possidebũt. Eph. v. Scitote q̃niaꝫ oĩs fornicator aut ĩmũdus. aut auarus. quod est idoloꝝ seruit⁹. nõ habet hęreditatẽ in regno dei. Vnde Numeri. xxv legit̄. ꝙ cũ fornicat⁹ esset ꝓpl̄s israel cũ filiabus Moab. iussit deus cũctos ꝑncipes ꝓpl̄i suspẽdi in patibulis cõtra solem ⁊ occisi sunt de ꝓpl̄o vigintiq̃ttuor milia Ex quo patet ꝙ oẽs sequẽtes spẽs luxurię sũt sp̄ pctã mortalia. qꝛ quęlibet spẽꝝ sequẽtiũ est maior q̃ꝫ sit simplex fornicatio.

B Secunda spẽs ẽ stupꝝ. q̃ est illegitim⁹ cõcubit⁹ q̃ ꝟginalis integritas corrũpit̄ nulla pactiõe. s. cõiugali p̃cedẽte. Et est grauior q̃ꝫ simplex fornicatio. Nã valde multa mala ex stupro sequũt̄ Primo qꝛ iniuriat̄ ꝟgini si eã vi opprimit. vel si eã nõ opprimit vi. tñ eã seducit ꝓpt̄ qđ si eam vi opprimit vel seducit. tenetur in foro cõscię. vt eã ducat aut ei satisfaciat. vel se cum ea componat. Vnde Exo. xxij. Si seduxerit quis ꝟginẽ nondum despõsatã. dormieritq̃ cũ ea dotabit ⁊ habebit eã in vxorem. Si autẽ pat̄ virginis dare noluerit. reddat pecuniam iuxta modũ dotis quã ꝟgines recipe cõsueuerũt. Et si q̃s ꝟginẽ rapuerit ⁊ stup̄uerit. adhuc grauius est peccatum. Et similiter si vi opprimat. Secundo infamiam põt corrupta incurrẽ. Tertio ꝟgo p̄ stupꝝ sępe ĩpedit̄ a legitĩo mr̄imõio ꝯhẽdo. quia ꝓpter infamiam eam nullus ducet faciliter. Quarto ponitur in via meretricandi. quia fama p̄dita ⁊ virginitate.

pronior fit ad malum. Quinto in corpe
7 anima destruit. Sexto sequit nõnũq̃
voluntaria impeditio prolis per venena
sterilitatꝭ 7 concubitꝰ indebitos peccati
conta naturam. Septimo volũtaria ꝓ-
curatio aborsuũ. 7 occisio prolis nondũ
baptiçatę interdũ. Octauo stuprans sic
deteriorat terram virginis. ꝙ ista quę po
terat reddere fructũ centesimũ. solũ red-
dit sexagesimũ. vel tricesimũ. Nono reci
pitur thesaurꝰ irrecupabilis virginitatis
cum quo nõ dispensat. quia a nemine re-
paratur. Huius peccati magnitudinem
ostendit scriptura Gen. xxxiiij. dicẽs: ꝙ
Sichem filius emor qui Dynam filiam
Jacob deflorauit ideo interfectus est cũ
C patre suo 7 toto ꝓplo vrbis suę. ¶ Ter
tia species luxurię est adulteriũ. Est aũt
adulteriũ illicitus concubitus quo ꝯiu-
galis thorus violat. Et dicit adulteriũ
quasi accessus ad alterũ thorũ. Et semp
est mortale peccatũ. Et si vtraq̃ ꝑsona
est in mr̃imonio constituta. est grauiꝰ q̃
si solum altera. Aggrauat etiaꝫ per vio-
lentiã. vt si alicuius vxor vi rapiatur de
domo mariti. Et iterũ fit grauiꝰ si vxor
rapta vi per violentiam opprimat. Ite-
rum etiam aggrauatur peccatuꝫ per ali-
as circumstantias: videlicet si vna perso
narũ fuerit religiosa. 7 alia in mr̃imonio
constituta. aut vna fuerit in sacris ordi-
nibꝫ. 7 alia ĩ mr̃imonio. aut si fuerint ad-
inuicẽ consanguineę. Viri etiã vt supra
patuit. cęteris paribꝫ plus peccant q̃ mu
D lieres q̃rũ deberẽt eẽ rectores. ¶ Quan-
tum aũt maluꝫ sit adulterium patet ex
vij. Primo qꝛ assimilat homicidio q̃dã-
modo. 7 est maius oĩ pecunię furto. 7 sic
fit ĩiuria aut cõiugi ꝓprię. aut alienę. Cũ
enĩ vir 7 mulier sint vna caro. qui aufert
vxorem suam alicui. idem est. ac si ei seip-
sum auferret. Vnde adulteriũ exuperat
omne furtum. quia quod aufertur. vide-
licet creatura rõnalis meliꝰ est q̃ q̃cũq̃
terrena substãtia: Idcirco ꝓhibitio ad-
ulterij ĩmediate ponitur ĩ decalogo post
ꝓhibitionem homicidij. 7 ante ꝓhibitio
neꝫ furti. Vñ Clemẽs papa dic. Quid
in omnibus peccatis adulterio grauiꝰ?
secundũ in pęnis tenet locum. sed fur sus
penditur pro parua re. 7 adulter quasi ni
hil patitur. Etiaꝫ adulter qui peccat cũ
soluta se furatur vxori legitimę. Secun-
do sit per adulteriũ iniuria magna deo.
cuius sacramentũ violatur 7 maculatur
quod in paradiso instituit. incarnatꝰ ap-
probauit. 7 passus sanctificauit. Cõtra
illud Col. iij. Viri diligite vxores vr̃as.
sicut 7 Christus ecclesiã suã dilexit. pro
qua videlicet sanguinẽ fudit. 7 de cuius
Christi latere sacramenta oĩa fluxerunt.
Adulter enĩ quos deus coniũxit separat
Tertio ex adulterio sequunt homicidia
sępe. Vnde. ij. Reg. xj. Statim postq̃
Dauid adulteriũ cõmisit ꝓcurauit occi-
di fidelẽ Vriam militẽ suũ. Quarto ta-
les infortunati sunt sępe in trãsitorijs re-
bus. vt patet ĩ eodẽ Dauid. cui. ij. Reg.
xij. deus post adulteriũ dixit: Non rece-
det de domo tua gladius vsq̃ in sempi-
ternũ. eo ꝙ despexeris me 7 tuleris vxorẽ
Vrię ethei. Quinto interdũ ex adulte-
rio exhęreditatio filioꝝ legitimoꝝ ĩ ma-
lum magnũ tpale eoꝝ. 7 in malũ animę
adulterę quę tenetur restituere. Vnde
Ecc. xxiij. Mulier oĩs relinquẽs viruꝫ
suũ peccabit. statuens hęreditatẽ ex alie-
no mr̃imonio. Propter hęc omni lege
prohibetur adulteriũ. 7 grauibus pęnis
punitur. Ideo sexto adulter contra oẽm
legem peccat. Primo contra legem na-
turę. quę dicit: Quod tibi non vis fieri
alteri ne feceris. Nullus autem est q̃ vel-
let vel velle deberet ꝙ alius cum sua vxo
re vel filia luxuriaret. Ideo Gen. xxvj.
Abimelech statuit qui nõ fuit de lege cir-
cumcisoꝝ. vt quicunq̃ vxorẽ Ysaac tã-
geret occideretur. Et lex rhomanoꝝ fuit

vsq; ad Theodosij christiani tempa. adulteraz perpetuo antro clausam manere. Et. ff. no. li. x. c. iiij. Lex hũana punit adulterũ pęna capitis. qđ hodie seruat' in quibusdã christianoꝝ terris. Lex etiã vetus diuina sic dic̃ Leuit. xx. Si męchatus fuerit quis cũ vxore alterius. ⁊ adulteriũ perpetrauerit cum vxore ꝓximi sui. morte moriat'. Et Nũmeri. v. p iudiciũ çelotypię adulterę dicit': Si declinasti a viro tuo ac si polluta es ⁊ concubuisti cũ altero viro: his maledictiõib; subiacebis Det te deus in maledictionẽ exemplũq; cunctoꝝ in ꝓplo. putrescereq; faciat femũ tuũ ⁊ tumens vterus tuus dirũpat'. Septimo quodãmodo infames efficiuntur adulteri ⁊ adulterę. Vnde vt supra apđ rhomanos vsq; ad tpa Theodosij. adultera perpetuo clauso antro tenebat' ⁊ ea vt scorto lenones vti poterãt. sed Theodosius impator hanc pęnam in aliaz cõmutauit. E Quarta species luxurię ẽ incestus. qui est illicitus concubit⁹ cõsanguineoꝝ ad inuicẽ in gradu ꝓhibito. siue sit inter ꝯsanguineos siue int' affines Et peccatũ hoc tanto est graui⁹ q̃nto g̃dus ꝯsanguinitat̃ est ꝓpinquior. Q̃tum autem peccatũ istud sit detestabile. patz per aplm. j. Cor. v. qui tradidit sathane illum fornicatorẽ qui cũ nouerca sua fornicat⁹ fuerat. Et. ij. Reg. xiij. Aman qui sororẽ suã corruperat a frẽ suo Absalon interfectus est. F Quinta species est sacrilegiũ. qđ est illicitus cõcubitus q̃ continẽtia deo sacrata lęditur siue violatur. Et dicit Alex. de hal'. ꝙ cõtinentia deo sacrata dicit' cõtinẽtia de religiosis ꝓfessis siue viris siue mulierib; ⁊ ĩ his q̃ susceperunt sacros ordines. ⁊ qui votum continentię emiserunt. oĩum ergo taliuz concubitus sacrilegiũ est. Dicitur enĩ sacrilegiũ violatio siue lęsio. vel irreuerentia vel illicita vsurpatio sacrę rei inuito dño. Et dicitur sacrilegiũ quasi sacrilędium. id est. sacrum lędẽs. Quęlibet aũt dictarũ cõtinẽtiarũ est res sacra. qꝛ deo oblata. Et est actus religiõis ipsa obseruatio talis castitatis. quia ad diuinum cultum est ordinata ⁊ per concubitũ violatur inuito dño. scilicet deo. cui oblata est. Est autem hoc peccatum valde grande ⁊ graue ꝓpter q̃nq; . Primo quia fit semper cum circũstantia voti fractionis Et ꝑm apostoluz ꝑmam fidem tales irritam faciunt. Secũdo quia ibi semper cõmittit' furtum vel rapina. quia deo sacratum eo inuito. aufertur. quod tanto peius ẽ. q̃nto subtractũ donũ est incomparabilius. Vnde Ecc. xxvj. Oĩs ponderatio non digna est animę continẽtis Tertio quia vase deo sacrato ĩmũde q̃s abutitur. Sicut enĩ in loco sacro q̃s luxurians vel peccans aliter plus peccat q̃z extra talem similia faciens. Sic etiã pl⁹ peccat qui cuz ꝑsona deo sacrata peccat quã maculat. ꝯ illđ Esa. lij. Mũdamini qui fertis vasa dñi. Vnde sicut q̃ calicem in lutum ꝓijceret. sic ⁊ isti corp⁹ deo sacratum in lutuz peccati ꝓijciũt. Quarto de angelo dñi qui deo seruire deberet faciunt dęmonẽ spurcissimũ. Vñ Malachię. ij. Labia sacerdotis custodiũt scientiam. ⁊ legem requirũt ex ore ei⁹: quia angelus dñi exercituũ est. Quinto đ diuino facit hominẽ bestialem. Deo enim sacrata persona. vocatur deus. Vnde Exo. xxij. Dijs nõ detrahes. Potest. n. sacerdos conficiendo quod nullus valet angelus. ⁊ similiter dimittẽdo peccata.

Sexta species luxurię est peccatuz contra naturam. per quam intelligit' omnis inordinata effusio seminis extra vas sibi debitum in ordine ad generationem G Prędicando autem de hoc vitio publice debet quilibet cautus esse ⁊ tm̃ in genere de ipso loqui. taliter tamen ꝙ q̃ rei sũt ex hoc valeant cognoscere culpam suam sed species ⁊ modos huius turpitudinis

non expedit coram populo particulariť explicare ne purę aures maculēť · ꝛ ne ꝗs facere discat quod ignorabat. Quilibet tamē distincte ī confessione si reus est se debet accusare · ꝛ confessor prudens de b cante vbi oportet rimari. Sunt autē huius nephādissimi peccati mlti modi �means Tho · vbi ꝑus. Primus vocatur īmundicies siue mollicies · puta qñ sine concubitu · volūtarie ꝓcuratť pollutio causa delectationis venereę · ꝛ fit ꝑ ꝓtactus ꝑtis genitalis siue alieni · ꝛ per quoscūq; alios modos illicitos quib⁹ huiusmodi pollutio ꝓcuratur volūtarie ꝓpter experiri delectationē venereā. Secūdus modus ꝛ peior fit qñ non seruať modus naturalis concūbendi · ꝛ hoc fit q̄ntū ad instrumentū · vel quia non ad debitū vas scilicet qđ a natura ad generandū deputatum est · aut q̄ntum ad alios concūbendi modos bestiales aut monstruosos. Tertius est peior secūdo ꝛ ꝓprie vocať sodomiticū peccatum · qđ fit per concubitū ad non debitum sexum · puta cuꝫ masculus concūbit cū masculo · aut fęmina cuꝫ fęmina. De hoc peccato loquiť apl's Ro · p̄ · Quart⁹ est pessim⁹ qui dicit bestialis · ꝛ fit per concubitū rei · non eiusdē speciei · vt cū quis cōcūbit cū bestia. Hoc peccatum sexte speciei videlicet vitiū cōtra naturam est ḡuissimū inter oīa peccata carnis �means Aug̃ · de adulterinis coniugijs. Et patet b triplicit. Primo qꝛ grauissime hoc deus puniuit · quia causa diluuij fuit �means Methodiū. Vñ Beñ · vj · Dis caro corruperat viam suā sup terrā. Dis caro · i · homo. Et Beñ · xix · Dñs pluit sup sodomā ꝛ gomorrā ignem ꝛ sulphur de cęlo. Et Beñ · xxxviij · Onā fundebat semen super terraꝫ · idcirco pcussit eū dominus. Secūdo leges pęna mortis hoc plectunt. Vnde Leuit. xx · Qui dormierit cum masculo coitu fęmineo moriať. Tertio infra bestiam hominem mergit. Nulla enī bestia similia facit · Non ergo mirū si vt sancti dicunt · et Hiero · p̄sertim in nocte natiuitatis Christi: oēs sodomitę occisi sunt · ꝛ fere incarnari deus ꝓpter hoc vitiū desijt ¶ Secundo · b ꝑncipaliť videndū est de fomentis ꝛ nutrimentis speciem luxurię. Et sunt plura quę vix sine peccato luxurię fieri possunt · vt visus mulieris incautus · auditꝰ cant⁹ · locutio de venereis · ꝛ tactus · oscula · amplexus · ꝛ huiusmodi. Non solum autem fornicatio ꝛ species luxurię sūt peccata mortalia · sed etiam p̄fata impudica actum carnalis copulę p̄cedētia ꝛ ad eum allicientia sunt peccata mortalia qñ fiūt libidinose cum aliena muliere · vt qñ quis cum non sua facit talia illa intentione vt per hoc in se vel muliere excitet cōcupiscētiā eius · aut ipsam inclinet ad sui concupiscentiā · quod patet · qꝛ Matth⁹ v · dicit. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam · id est · eo añ vt cōcupiscat Illud enī non est iam titillari solū b plene consentire libidini · ꝛ sequit. Męchatus est eam in corde suo. Sup quo dicit Chrysosto · Qđ viris dñs hic loquitur b etiā de fęminis dic̄ · ḡ multomagis oscułum libidinosū tact⁹ ꝛ similia sūt mortalia ꝛ ꝓtra p̄ceptū: Nō męchaberis. Ideo Cypriaⁿ in de ẏginitate · dic̄ : Certe ipse concubitus ipse amplexus · ipsa confabulatio · ꝛ osculatio · ꝛ feda dormitatio · crimē est. Itez non solum deliberatꝰ consensus in actum peccati mortalis est mortale · sed etiam consensus deliberatus in delectationē peccati mortalis ī venereis est speciale mortale peccatū · vt patebit ī nono p̄cepto · ergo plus p̄fati tact⁹ et visus · ꝛ huiusmodi. Dicit tamen Tho · secunda · ij · q · cliij · Peccatum mortale dicitur aliquid dupliciter . Vno modo ꝑm speciem suam · ꝛ hoc modo osculum · amplexus · vel tactus ꝑm suam speciē nō noīant peccatum mortale · possunt enī b

absq; libidine fieri · vel ꝓpter consuetudinem patrię · vel ꝓpter aliquam necessitatem aut rationabilem causam. Alio modo dicitur aliquid esse peccatuꝫ mortale ex sua causa · sicut ille qui dat elemosynã vt aliquẽ inducat ad hęresim · ꝛ isto modo tactus ꝛ huiusmodi vt dictũ fuit ꝑ⁹ sunt mortalia peccata · quia fiũt ꝓp⁹ delectationẽ morosam in venereis. Tertio ꝑncipaliter notandũ · ꝙ sicut maius peccatũ est adulteriũ q̃ simplex fornicatio · ꝛ sacrilegiũ maius q̃ adulteriũ vt ꝓius dictum est : Sic etiam tactus · oscula · ꝛ huiusmodi inter adulterantes · vel quęcunq; alię impudicitię maiora peccata sunt q̃ inter talia quę fiunt soluti cũ soluta. Et sic de osculis sacrilegoꝝ maiora sunt q̃ adulteroꝝ.

Capitulum III

Est ꝓterea aliud multũ peccato luxurię deseruiẽs: videlz chorea · de qua videda sũt tria. Primo q̃ piculosus ludus sit Secundo an possit fieri sine peccato . Tertio qñ sit peccatũ mortale. **Quantum ad** ꝑmũ · notandũ · ꝙ choriçare est periculosus ludus valde ꝓpter septem. **Primo** qꝛ chorea diabolicũ habet exordiũ · vt refert magister historiarũ . Nã a sareptauro quodam dęmone sic dicto exordiũ habuit qui dęmon in similitudine tauri gerentis in humer⁹ signũ luneę corniculatę albę egrediẽs de flumine ab egyptijs in die quodã festo cũ tympanis ꝛ chorეis ẽ venerat⁹. Et sareptaurus iste ĩ flumine nili ibidẽ gest⁹ ostendit saltãdo ꝗs egyptij secuti sunt in tra choriçando. Postq̃ autẽ sareptaurus eos excitauerat ad choriçandũ euanescebat. Vñ nũc loco sareptauri vitula aliqua puella aliq̃ ꝓę cęter⁹ ducit. **Secũdo** quia scriptura de maximis malis refert quę choreas secuta sunt vt plurimũ. Nã Exo · xxxij · cũ Moyses appropinq̃sset ad castra · vidit vitulum ꝛ choreas · iratus ẽ valde ꝛ ꝑiecit ꝺ mãu tabulas · ꝛ cõ fregit eas ad radicẽ montis · deinde assũptis secũ filijs leui interfecit vigintiquattuor milia hominũ. Nam hodie in choreis vitulus ꝙ quẽ ꝺsignat⁹ lasciuia venerat⁹ neglecto dei fruitio. Sic Matth · xiiij · saltatrix fecit amputari caput Johannis baptistę · quo maior inter natos mulierũ nõ surrexit. Et Eçech · xxv · dicitur. Pro eo q̃ plausisti manu ꝛ pcussisti pede ꝛ gauisa es ex toto affectu super terram : ecce ego extendã manũ meam super te ꝛ tradam te in direptionẽ ꝛ interficiam te ꝺ ꝑplis . Tertio diſuadẽda est chorea qꝛ ibi dęmon habet valde multa arma ad occidendũ aĩas. Mulier enĩ vt ait Hiero · gladius ẽ igneus. Jbi enĩ videlicet in chorea tot sũt gladij q̃t ad capiendũ vestitꝫ sũt ornati. Jbi enĩ gladij acutiores · qꝛ ad aspectũ · añ · retro · infra ꝛ sursum patiores . Jbi etiã gladij flãmei luxuriã accẽdẽtes . Jbi insup arma fortiora ad vincẽdũ · qꝛ mulier ibi quã dęmon elegit ad Adam · Samsonez · Dauid · Salomonẽ · Job · Tobiã · ad filios israel seducẽdos. Mulier enĩ ornata est sagena diaboli ꝙ quã multitudinẽ infinitam stultoꝝ capit ad interitũ . Sic etiaꝫ ecõuerso de viris est intelligendũ. Diabolus enĩ in ꝓpria specie nimis horribilis est · iõ ꝙ vix vl mulierẽ seducit. **Quarto** qꝛ in chorea q̃dãmodo ꝯ oĩa sacramenta ecclesiastica excedit. Nã in baptismo patrin⁹ ait loco baptiçandi : Abrenũciatio diabolo ꝛ oĩbus ꝑmpis ei⁹ · ℞ĩ chorea est ꝓcessio diaboli · vbi fistulator est cantor · scholares peccatores · ꝛ trãsit⁹ adsinistrã cõtra ordinẽ fit : cuius causa vespas · sermões · ꝛ huiusmõi tales negligũt. Matrimonij ibi fides facilit⁹ etiã visu violat⁹. Cõfirmationi · quę ꝙ chrisma

signũ crucis impressit fronti·iniuria fit ꝑ
serta ⁊ pepla·⁊ cętera illicita q̇ sunt signa
dęmonis. Pęnitẽtię sacramẽto iniuriã
tur qd̄ in q̄dragesima recepant ⁊ iam se
dęmonũ exercitui immiscẽt. Eucharistiã
quam susceperãt·sicut Judas· peccatis
statim maculant. Extremę vnctioni hi q̇
susceperũt ingrati sanitate collata abutũ
tur in corpe toto·⁊ specialit̄ manib⁹ ⁊ pe-
D dibus. ¶ Quinto choriçantes oĩbus
q̇nq̄ sensib⁹ ⁊ mẽbris peccare possũt: vi-
delicet·gressu·ornatu·cantu·visu·⁊ au-
ditu. Nam supbiã ⁊ auariciã ꝓuocant
in non habẽtib⁹ similia sicut ipsi vestimẽ
ta·luxuria ibi cõis est in corde·indigna-
tionẽ ꝓcurat cũ mulieres ⁊ puellę volũt
a maritis vel parẽtib⁹ habere p̄ciosa·in-
uidia ibi ꝓcurat̄ contra eos q̇ magis ex-
cellunt·gula nõnunq̄ sequit̄·⁊ potissime
accidia·q̄ sicut gustato spũ desipit oĩs
caro·ꝟm Greg·sic gustata carne desipit
dei famulat⁹. Sexto·q̄ multa dissua-
dent ineptam lęticiã choreę ⁊ alioꝝ. Su-
mus enĩ in exilio sursũ respiciẽdo· suspi-
randũ esset ꝙ sum⁹ exules ⁊ incerti de re-
ditu. Infra infernus quẽ intrare possu-
mus. Et terra in quã sepulti cõuertem̄.
A dextris ꝓspera·⁊ a sinistris aduersa·q̄
nos peccare faciũt·ꝟm illud p̄s. Cadẽt a
latere tuo mille. A tergo sũt nr̄a peccata
quę fecim⁹. Ante in quę cadere possum⁹.
Intra mordẽs ꝯscĩa cum carne infecta.
Et ex̄ dęmonũ multiplex pugna. Vnde
Hiero·Gladiũ tenet hostis vt me peri-
E mat·ex oĩ parte sũt pericula. ¶ Septi
mo dissuadẽt choreas·sanctoꝝ ⁊ prudẽ
tum exẽpla. Nã refert Greg·li·iiij·dia-
logoꝝ·ꝙ ꝟgini deuotę. Maria ꝟgo ap
paruit nocte ei ostẽdẽs coęuas in alb̄ pu
ellas·q̇b⁹ cũ ꝟgo se adiũgere vellet·Ma
ria ait vt nihil vltra leue ageret·a risu et
iocis abstineret·sicq̄ tricesimo die eis iũ
geret̄·quod et factũ est·nam visio dispa-
ruit·virgo se a p̄fatis abstinuit·parenti-
bus mutationẽ mirantib⁹· visionẽ ape-
ruit vigesimoq̇nto die febre corripitur·⁊
trigesimo die in hora exit⁹ Mariã cũ pu-
ellis p̄noĩatis vidit·quã ꝟginẽ cũ Ma-
ria vocaret moritura clamauit vt potuit
Ecce dn̄a venio·ecce dn̄a venio·⁊ sic ea-
dem voce spm̄ reddidit. Ex quo patz ꝙ
choreę ⁊ ineptę lęticię ab ĩgressu regni im
pediũt. Vnde in vitis ph̄oꝝ de Socra
te legit̄ ꝙ ceroniam venit ꝓplmq̄ ibi ĩ lu
xuria lapsũ autoritate sua ad vsum fru-
galitat̄ reuocauit·matronas a viris sepa
ratas·⁊ pueros a parẽtib⁹ ad pudicitiaz
⁊ ad debita societat̄ obseq̇a suo studio
reduxit: induxitq̄ matronas vt auratas
vestes cęteraq̄ suę dignitat̄ ornamẽta·
vel luxurię instrumẽta deponerẽt·⁊ ĩ Ju
nonis edẽ d̄lata ipsi deę ꝯsecrarẽt·docẽs
vera matronarũ ornamẽta pudicitiam
esse. ¶ Quo ad secũdũ p̄ncipale. An F
choriçare sit peccatũ. Rñ·ꝟm Alb̄·in·iiij
dis·xvj·ꝙ chorea ⁊ huiusmodi ludi siue
fiat cantu·siue musicis·ꝟm se nõ sunt ma
li q̄ possunt bene fieri aliq̄n̄. Sz ex tripli-
ci causa pñt fieri mali ex circumstantia.
Quarũ vna ⁊ p̄cipua est mala intentio·
vt qñ fiũt ad ostẽdendã iactantiã ⁊ pro
uocandũ libidinẽ: sicut vere oẽs mõ ex-
ercẽt·⁊ ideo etiã ecclesiasticę ꝑsonę talia
deposuerũt·q̄ etiã in signis gaudij non
est cõicandũ cum peccatorib⁹. Alia cau-
sa est qñ nõ fiũt suo tpe: vt tempe tristi-
cię·quia sicut dr̄ Ecc·xxij·Musica in lu
ctu importuna narratio. Et h̄ modo int̄
dicit̄ pęnitenti ne sit in ludis·q̄ dũ pęni-
tet tempus est flendi. Tertia causa est ex
officio ꝑsonę sumpta·sicut clerici interdi-
citur venatio·⁊ alij ludi·quia in sorte dõ
mini electi alijs exercitijs debent occupa
ri. Puto autem ꝙ q̇nq̄ concurrẽtibus
ad choream·non sit reprehẽsibilis. Pri-
mũ ꝙ sit debito tempore·scilicet gaudij·
sicut in nuptijs·vel tempore victorię·vel
liberatiõis hoĩs·vel patrię·vel aduẽtus

amici de terra longinqua. Secundũ est
q̃ sit cum honestis personis · de quib⁹ nõ
oriatur p̃sumptio mali · non cum leccato
ribus vel meretricib⁹. Tertiũ q̃ fiat a p̃
sonis sęcularib⁹ · quia monialib⁹ mona
chis ⁊ clericis · ꝓpter hoc q̃ in alq̃s debẽt
occupari oẽm choream puto illicitam eẽ
Quartuz q̃ honesto modo fiat · nõ ge
sticulationibus nimis inhonestis vel in
ordinatis. Quintum est q̃ cantus exci
tans in talib⁹ ⁊ musica non sint de illici
tis · sed de moribus vel de deo. De melo
dia autez non est curandũ · vt puto · qꝛ ĩ
talibus necesse est fieri melodiã leuem q̃
B aliqualiter exprimat modum choriçan
di. Quo ad tertium p̃ncipale qñ
choriçare sit peccatum: Quęritur vtruz
peccent mortalit̃ choreatrices ducendo
choreas huiusmodi illicitas · siue in festis
siue in profestis dieb⁹. Rñ · Guil · super
Ray · Credo q̃ sic · si hoc faciãt causa in
citandi vel se vel alios ad libidinẽ · aut si
choreas ducunt d̃ consuetudine · licet h̃
non faciũt corrupta intentione vt dictũ
est peccant mortalit̃ · siue in diebus festi
uis h̃ faciant · siue ꝓfestis · cum inspicien
tes adeo ꝓuocent ad libidinem q̃ dicat
Hiero · in quadam omel̃ · q̃ non credat
viro si dicat se illesum euasisse a spectacu
lis taliũ · cum Dauid ex eo q̃ vidit Ber
sabee lauãtẽ se ad libidinẽ ꝓuocatus sit
Si autẽ aliquis vel aliq̃ mulier raro ⁊ si
ne aliq̃ corrupta intentiõe ĩmisceat se hu
iusmodi choreis · nõ audeo dicere q̃ sit
mortale peccatũ · h̃ nec audeo eũ vel eam
excusare ⁊ assecurare a pctõ mortali · cuz
se ingerat p̃iculo ꝓuocãdi alios ad libi
dinẽ · ⁊ ipso facto videat̃ approbare cho
reas. ⁊ exemplo suo autoritatem alijs si
milia faciendi pręstare. hęc ille.

Capitulum · IIII ·

Nunc de actu coniugali
n qui fit in mr̃imonio videda sũt
tria. Nã s̃m Alexan · de hal̃ · et
Tho · in mr̃imonio triplex est in genere
concubit⁹. Prim⁹ licitus. Secũdus fra
gilis. Tertius impetuosus. Licit⁹ fit tri
pliciter. Primo causa suscipiẽdę prolis
ad diuinũ cultũ educãdę · ⁊ sic est in offi
cium multiplicandę naturę. Vñ · j · Ti
moth̃ · v · Volo iuniores nubere · filios ꝓ
creare. Est igitur concubit⁹ in mat̃ A
monio meritorius ⁊ v̄tutis actus · q̃ dici
tur castitas ꝯiugalis · qñ fit solũ causa ꝓ
lis ꝓcreandę ⁊ religose educãde ad am
pliandũ cultũ diuinũ · ⁊ si tũc assunt alię
debitę circũstantię · est actus v̄tutis q̃ di
citur religio. Secundo est meritorius
⁊ v̄tuosus act⁹ mr̃imonialis · qñ alias ẽ
bñ circũstantionat⁹ · ⁊ fit solũ causa red
dendi debitũ alteri cõiugũ · qꝛ tũc ẽ act⁹
iusticię q̃ vnicuiq̃ reddit qd̃ suũ ẽ. Vñ
j · Cor̃ · vij · Vxori vir debitum reddat.
Tertio ẽ meritori⁹ qñ alias nihil illici
tum interuenit · ⁊ fit solũ ab vno cõiugũ
ꝓpt̃ vitare fornicationẽ in alt̃o quã alias
in eo facilit̃ cauere nõ posset. Et sic est in
remediũ ꝯcupiscẽtię · j · Cor̃ · vij · Vnus
q̃sq̃ habeat suã vxorẽ ꝛc̃ · vt si vir vide
at vxorẽ de alio temptari · ⁊ adhibita di
ligentia sufficiẽti in cohibẽdo adhuc ti
met de malo fornicatiõis eius · ⁊ ad eam
non petentẽ accedit non ꝓpter prolem h̃
tm̃ vt ponat remediũ fornicationis eius.
Aut ecõuerso si mulier videt virũ in ad
ulteriũ inclinatũ · ⁊ ab eo petit debitũ ꝛc̃
tales merent̃. Sic etiã meret̃ mulier mo
deratũ ornatũ portãdo · solũ iõ ne mari
tus ꝓpt̃ vxoris contemptũ adulteretur.
Vñ · j · Cor̃ · vij · Mulier q̃ nupta ẽ cogi
tat q̃ mũdi sũt · quõ viro placeat. Extra
illos tres casus ẽ pctm̃ act⁹ ꝯiugalis in
terdũ petẽti solũ · int̃dũ reddẽti ⁊ poscẽti
interdũ veniale interdũ mortale. Verũ
vt Pe · d̃ palu · ponit in · iiij · fit licit⁹ act⁹

quarto qñ quis petit debitum ꝓpter vi-
tandã fornicationẽ in semetipso. Sed
quęrit̃ ꝓpt̃ secũdũ modũ: Vtrũ vt̃q̃
cõiugũ teneat̃ sub p̃cepto alteri reddere
debituz. Rñ. ꝟm Tho. Sco. ⁊ mgr̃m in
iiij. dis. xxxij. ꝙ quilibet cõiugũ tenet̃ ex p̃-
cepto alteri petenti reddere cõiugale de-
bitũ. exceptis casibꝫ rationabilibꝫ postea
exp̃mendis. Patet ꝑ verba mgr̃i dicen-
tis. vbi p̃us: Cũ in oĩbꝫ vir p̃sit vxori vt
caput corpori. Est enĩ caput mulieri. In
soluẽdo tamẽ debitũ carnis pares sunt.
Ideo apl̃s vtriq̃ p̃cipit in hac causa si-
bi inuicẽ subijci. dicens. j. Cor. vij. Vir
vxori debitũ reddat. similit̃ ⁊ vxor viro.
quia mulier non habet ptãtem corporis
sui. sed vir. similit̃ vir nõ habz ptãtẽ cor-
poris sui. sed mulier. Ex quibꝫ patet ꝙ in
ꝯtractu mr̃imonij vir dat corpus suum
vxori ad actũ mr̃imõialẽ ⁊ ecõuerso mu-
lier viro. Vñ sicut ex diuino p̃cepto ⁊ d̃
rigore iusticię tenet̃ hõ non auferre alie-
nũ inuito dño. Ita tenet̃ ex p̃cepto ⁊ iu-
sticia alienũ reddere petẽti. ergo cũ vnus
cõiugũ petit corpus alteri⁹ ad actũ mr̃i-
monialẽ ⁊ h̃ ꝟm debitũ vsum. tũc tenet̃
reddere nisi habeat legitimã excusatio-
nẽ. Alias facit cõtra dei p̃ceptũ nõ resti-
tuendo alienuz. Et si alt̃ ꝓpter hoc inci-
dit ĩ fornicationẽ. etiã nõ reddenti aliq̃
modo imputãdũ est. Et intelligendũ est
illud siue explicite debitũ petat̃ vt ꝑ ꝟba
B siue implicite. vt ꝑ aliq̃ signa. ¶ Sunt
autem hi casus in q̃bꝫ etiã petẽti nõ te-
netur reddere. Prim⁹ qñ petẽs amisit
ius petẽdi. vt qñ fornicatus est ⁊ h̃ alteri
publice ꝯstiterit. tunc enĩ nocens ꝑdidit
ius petẽdi. ⁊ ideo ĩnocẽs põt eũ repellere
nec tenet̃ reddere nisi postq̃ ipsum nocẽ-
tẽ sibi recõciliauit carnalit̃ sibi cõmiscẽ-
do. Ratio dicti ẽ. quia ex quo nõ serua-
uit nocens siue fornicans fidem. alter nõ
tenetur ei seruare fidem nisi vt non cõ-
miscatur alteri. Vnde dicit Thomas
in. iiij. dis. xxxv. ar. p̃. Vir ꝓprio arbitrio
potest dimittere vxorem quo ad thoꝝ de-
bitum videlicet negando. q̃ cito sibi cõ-
stat de vxoris fornicatiõe. nec tenetur ei
reddere debitũ nisi ꝑ ecclesiã cõpellatur.
Q̃tum veroo ad cohabitationem non
potest dimittere vxorem fornicariam nisi
iudicio ecclesię. hęc ille. Et ecõuerso de
vxore respectu viri. De isto loquit̃ Chri-
stus. Matth. v. Qui dimiserit vxorẽ su-
am nisi ꝓpter fornicationẽ ꝛc. Secun-
dus casus est. qñ nondũ acquisiuit ius
petendi debitũ vt in tp̃e post mr̃imoniũ
cõtractũ. sed nondũ cõsũmatũ. quia inte-
rim põt intrare religionẽ. imo ꝟm Guil.
peccat mortalit̃ q̃ ante bñdictionez nu-
ptialem vxorẽ cognoscit in locis vbi cõ-
suetũ ẽ bñdictionẽ adhiberi. Tertius
casus ẽ ꝟm Tho. qñ marit⁹ reddit̃ impo-
tens ex causa ex mr̃imonio secuta. puta
si p̃us debitũ reddidit. ⁊ ex h̃ fact⁹ est im-
potẽs ad iam reddẽdũ: tunc mulier non
habet ius petẽdi. ⁊ tunc in petẽdo magis
se meretricẽ ostẽderet q̃ cõiugẽ. Quar-
tus est qñ quis maiori vinculo astrict⁹
est ad nõ reddendũ. eo ꝙ vergit ĩ notabi-
le nocumẽtũ sanitatis suę. tenet̃ hõ pl⁹ ad
ꝯseruationẽ sui q̃ ad redditionẽ debiti:
vt qꝛ ꝑsona infirma ẽ. aut ꝓbabilit̃ time-
ret̃ ex redditiõe ei⁹ infirmitas. Dicit au-
tem Tho. Si mulier infirmat̃ certuz est
ꝙ ex carnali coitu ei periculum imminet.
Quintus est qñ verisimilit̃ vel ꝓba-
bilit̃ timet̃ de periculo extinctionis fętus
aut aborsu. tunc neuter tenet̃ reddere al-
teri. quia maiori vinculo tenetur ad ca-
uendũ occisionẽ fętus in vtero pręgnan-
tis. aut vt non nascat̃ aborsus. q̃ tenea-
tur reddere debitum. Sextus non te-
netur reddẽ debitũ in sacro loco. qñ nõ
sacer locus ⁊ apt⁹ haberi potest. quia ali-
as irreuerentia fieret loco sacro quę pol-
lueret̃ ⁊ recõciliatiõe indigeret. vt tenent
Jo. an. Hosti. Archi. de cõsecra. dis. j.

ecclesijs · ex · c · j · Sed qñ alius locus q̃ sa
cer haberi nõ posset · tunc ibi teneret quis
ꝑm Alb · reddere debitũ. Nec etiam red-
dere licet d̃bitũ · nec quis tenet in loco eti
am non sacro qui est ĩ publico · vt dedu-
cit Aug · de ciui · dei contra Diogenem.
Septimus casus · qñ coniuges pari
consensu vouerũt continentiã in domo:
tũc neuter tenet alteri debitũ reddẽ · imo
neuter potest votũ reuocare · vt patet per
Aug · ad Ediciaꝫ. Et ponit mg̃r in · iiij ·
dis · xxxij · Ratio est · quia vterq̃ resigna-
uit iuri suo. Octauus est · ꝑm Pe · de
palu · qui dicit in · iiij · Generalit verũ est
q̃ vbi coniugi alicui non potest ꝓuideri
aliter de securitate vitę suę nisi aliũ con-
iugem dimittẽdo · non tenet ei debitum
reddere · nec cohabitare cũ periculo cor-
poris sui. Nonus est · vbi vna pars co
pulę est infidelis vel incidit in hęresim.
De quib̃ tamen ista est conclusio · q̃ qñ
duo tempore legis euãgelicę contraxerũt
mr̃imoniũ extra legem christianoꝝ · si al-
ter eorum solum conuertit · tunc non tene
tur cõuersus reddere debitũ infideli · nec
eidem cohabitare · sed statim debent se-
parari · si ãmonit⁹ noluit cõuerti. Si vero
inter christianos vnus coniugũ hęresim
incidit alter potest euꝫ dimittere quo ad
cohabitationẽ temꝑalem quousq̃ cor-
rigat. Sed vt dicit Tho · non ꝓpter vnũ
actum infidelitatꝭ potest dimittere · ꝫ ꝓpt
consuetudinẽ quę pertinatiaꝫ ostendit ·
quia ex tali infidelitas perficit. Ex sup̃-
dictis patet q̃ vnus ꝯiugũ tenet debitũ
reddere alteri cõiugũ qui oĩno vult ⁊ de-
bitum exigit · etiam leproso · licet ei coha-
bitare nõ teneat. Itẽ menstruata qñ vir
scit ⁊ oĩno instat. Item tempore q̃ntum-
cunq̃ sacro qñ maritus non vult desiste
re. In talibus autem exactus debet per
moderata verba ab incontinẽtia retra-
here animũ alterius si potest sine pericu-
lo fornicationis alterius. Oĩa ista diffu-
se tangit Tho · in · iiij · Vnde si in talibus
reddens debitũ non faciat illud causa cõ
cupiscentię · sed solum ꝓpter reddere de-
bitum · sicut obligatur · meretur · ⁊ grauit
peccaret si non redderet. Patet igitur p̃
mũ qñ videlicet actus coniugalis sit lici-
tus ⁊ meritorius. Dictum est secũ- D ·
do q̃ alius est actus fragilis mr̃imonial
Et fit multiplicit · ⁊ semper est peccatum
veniale ad min⁹. Primo qñ fit concu-
bitus solum causa delectationis experiẽ-
dę in coniuge · ita tamen q̃ non vellet ꝓ
tali delectatione experienda accedere ad
alienam: si tunc nihil aliud inordinatuꝫ
interueniat est veniale peccatũ. Itez qui
cognoscit vxorem causa sanitatꝭ peccat ·
quia quęrit per ineptum mediũ sanitatẽ
sicut qui per baptismũ quęreret sanitatẽ
Item cognoscens vxorem causa vitãdę
fornicationis in se peccat · ꝑm Aug · Itez
qui cognoscit vxorem post partum ante
purificationẽ ob h̃ p̃cise nõ peccat mor-
taliter. Item qui in die festo petit debitũ
sine contemptu tempis ⁊ euangelicę ex-
hortatiõis non peccat mortalit. Item q̃
petit debitum in loco sacro qñ aliũ locũ
habere non põt · peccat venialit ꝑm Alb ·
si exigit cum gemitu · quia scilicet sine vsu
mr̃imonij esse non potest. In his casibus
cõiter doctores tenent q̃ actus mr̃imo-
nial põt sine pctõ mortali fieri. Sed · E ·
sunt alij casus in quibus periculum est
vel non tam securũ an sit veniale vel mor
tale exigere ⁊ reddẽ debitũ. Primus
qui reddit debitum ante bñdictionẽ nu-
ptialem · vel anteq̃ in facie ecclesię ꝯtra-
hat Item qui exigit a muliere mẽstrua
ta quę est naturalit menstruata. Item
de menstruata naturalit quę volunta-
rie reddit ⁊ cõplacent. Item qui petit ĩ
loco sacro cum alium locũ habere posset
Dictum est tertio q̃ quidam mr̃imo
nialis actus est impetuosus · ⁊ fit cõit cũ
peccato mortali. Primo qui quęrit

delectationē in actu mr̄imoniali extra limites mr̄imonij·sic videlicet q̄ paratus esset idem facere cum vxore etiā si nō eēt cōiunx·7 est mortale peccarū. Et dicitur ardentior amator vxoris. **Secundo** impetuosus est·qui fit causa satiande libidinis·7 homo se ad hoc puocat p̄ mere triceas blandicias vel de industria vtiē calidis 7 valde incentiuis·aut per alium modū huiusmodi actum a se quasi exigit p̄pter satietatem delectatiōis. **Tertio** fit concubitus contra naturalē modum·vt cū omittit debitū vas·7 hoc semper est mortale peccatū · quia proles seq̄ non potest·7 intentio nature totaliter frustratur. **Quarto** est impetuosus·qñ fit contra naturalē modū etiā ad debitum vas nature·vbi tamen dispositio corpis bene sustineret naturalē modū. Est aūt modus talis ꝑm Alb. multiplex. Primus modus est malus qñ concubit⁹ lateraliter fit. Secundus peior qui fit sedendo. Tertius adhuc peior qui fit stando. Quartus ē pessim⁹ q̄ a tergo. Vbi dic Tho. Vbi omittit debit⁹ modus concumbendi solū quo ad situm non ē semper peccatū mortale vt quidā dicūt·7 est qñ q̄z sine pctō·sicut qñ dispositio corporis aliū modum non patit·h̄ ille. Ex alij dicūt ꝑm Alb. q̄ ē p̄ intentionē nature·7 impedit cōceptio·7 ē signū cōcupiscentie mortalis nisi dispositio corpis aliū situm exigeret q̄z naturalis situs ē·vt fieri posset p̄pter egritudinē vel piguedinem vel periculū suffocādi fetū·aut p̄ aliaz causam rationabilē. **Quinto** fit p̄cubitus impetuosus cuz fit tpe ꝓhibito·et potissime peccat ille q̄ petit. **Sexto** cū fit in loco indebito·vt in sacro vel in publico in scandalū alioz. **Septimo** q̄ accedit ad impḡnatā vicinaz partui vbi timor ē de abortu. **Octauo** cū q̄s accedit ad mēstruatā saltē naturaliter mēstruum habentē·vbi videt ꝑm Sco·q̄ petēs scienter peccat mortaliter·quia vt dicit·nō est verisimile q̄ lex noua minus intendat castitatē·q̄z vetus·sed Leuiti.xx.dicitur Qui coierit cū muliere in fluxu mēstruo 7 reuelauerit turpitudinē ei⁹·ipsaq̄z aperuit fontem sanguinis sui·interficientur ambo d̄ medio ꝑpli sui·hoc aūt ꝑm Sco. non infligit nisi p̄ mortali. Nostra tenet sicut Scotus. Sanct⁹ Tho. ad idē declinare videt in.iij. Vñ glosando illaz autoritatez dicit·q̄ intelligit qñ vterq̄ volūtarie consentit. **Nono** videt impetuosus in eo qui petit debitū post votum continētie a se emissū pari consensu aut ante mr̄imoniū emissum·cū quo non est dispēsatū In p̄fatis casib⁹ oībus act⁹ mr̄imonialis ē pctm̄ mortale vel multuz ꝑpinqu⁹ mortali. Notandū tn̄ ꝑ intellectu noni modi·q̄ ille q̄ vouit castitatē 7 ꝓtrahit mr̄imoniū intentiōe ꝓsumādi p̄ carnalē copulā peccat mortaliter·secus si solū aīo cōiugalis societatis. Itē q̄uis qui vouit continētiā perpetuā nō peccet mortaliter post p̄mū actū mr̄imonialē·ptenti ꝓingi implicite vel explicite debitū reddēdo·ꝑm multos tn̄ peccat mortaliter debitū a ꝓinge petēdo·nisi secum fuerit dispensatū. Itē sicut neut⁹ ꝓingū p̄t cōtinētiam vouere sine cōsensu alterius·sic etiā ꝓbabili⁹ est q̄ neuter posset vouere nolle petere debitū sine alterius ꝓsensu. Dicta illa sunt de mēte sancti Tho.in.iiij Itē q̄ vouit ꝓtinētiā ꝑpetuā etiā peccat mortaliter. Primo actu mr̄imoniali per quē ꝓsumat mr̄imoniū·q̄ votū seruare poterat post ꝓtractū religionez intrādo quod non fecit.

Capitulum V

Cum ventris ingluuies A
sit cā mēchie 7 luxurie vt patuit in p̄mis parentib⁹ q̄ p⁹ cibuz statim erubuerunt Gen̄.iij. Et Ro.xiij.

Preceptum VI Cap V

Non ambulem⁹ in cōmessatiōib⁹ z ebrietatib⁹. Et sequit̄: Non in cubilib⁹ z impudicitijs. Idē patuit in sodomit̄. Vñ Eçech. xvj. Hęc ē iniq̄tas sororis tuę sodomę superbia saturitas panis z abundantia z ociū ipsius z filiarū eius: Idcirco ⁹ vitio gulę tria sūt vidēda. Vñ salvator Luc. xxj. ait: Attendite ne grauētur corda vra crapula z ebrietate. Crapula id ē cruda epula ideoq⁹ de vtroq⁹ videndū est. Primo de gula in genere. Secūdo ⁹ sobrietate. Tertio ⁹ ieiunio quō ad illud teneamur. **Quantum** ad p̄mū tria dicent̄ p̄ncipaliter. Primo quid sit tp̄antia z quid gula. Secūdo quę sint species gulę. Tertio qñ sit mortale vel veniale peccatū. **Quantuz** ad p̄mū notandū q⁹ ad intelligendū quid sit vitiū castrimargię congruit scire quō abstinendū sit. Est autem abstinētia sūptio vel subtractio cibi vel potus ꝑm q⁹ recta dictat ratio. Vnde. ij. Pe. p. Ministrate in fide vestra virtutez in virtute autem scientiam in scientia autem abstinentiam. Ex quo patet abstinentiam fieri oportere ꝑm scientiā videlicet q̄ntū oportet sumēdo. q̄lia oportet. vbi oportet. qñ oportet. z ꝓpter quid oportet pro congruentia hominū bonoz cum quibus viuit hō. z pro congruentia p̄sonę suę z pro suę valitudinis consuetudinis ętatis laboris roboris z incōmoditatis necessitate vel congruētia. vt dicit Aug⁹. in li. de quęstio. euāgelij. Et etiā ꝑm regiones in qua quis degit quia in vna citius sumitur cibus q̄z in alia z sic de tpe. **Secundo** notandū q⁹ corpus nob⁹ datuz est vt seruiat spūi nr̄o ad opera bona q̄ in hac vita non potest spiritus exercere sine corporis ministerio sed cibus potus somnus z huiusmodi sunt nob⁹ data vt per eoz vsum cōseruam⁹ corpus ꝑ posse in tali habitudine vt sit bene dispositum ad spūi seruiēdū sicut ī strumētū bonū z aptum deseruit expedite artifici ad laborandū. Est ergo regula q⁹ tunc hō temperate viuit in cibo z potu qñ in eis talem modū seruat in q̄ntitate z q̄litate vicib⁹ z sic de alijs circūstantijs q⁹ per hoc corpus suū in tali statu z robore ponit z cōseruat q⁹ ipse possit facere ea quę sibi cōpetunt ꝑm officiū ad vitandū vitia z de die in diem ꝓficiendi in virtutib⁹. Idez intelligendū ⁹ somno z vigilia ocio z exercitio z similib⁹ ad corpus ptinētibus vt vult Aug⁹ in li. ⁹ moribus eccl̄ie. Dī autem signanter q⁹ sunt inspiciēda ętas complexio cōsuetudo z similia q⁹ iuuenis valet q⁹ nō valet puer sanus q⁹ nō valet infirm⁹ pauper valet q⁹ nō diues Vnde si diues delicate nutritus statim vellet grossa sumere infirmaret. Iō dic̄ de diuitib⁹ Aug⁹ in de verbis dñi: Vtātur diuites consuetudine infirmitatis suę ꝑ q⁹leant se alit̄ nō posse melius enī vellent si aliter possent. Tu ergo diues vtere cibis electis z p̄ciosis q⁹ sic cōsueuisti et aliter non potes. q⁹ si cōsuetudinē mutas ęgrotas. Cōcedit̄ ergo tibi vtere sp̄tilib⁹ da paupib⁹ superflua vtere p̄ciosis da paupib⁹ vilia. hęc ille. Sic etiā senex indiget melioribus q̄z iuuenis fortis. Similiter delicate complexionat⁹ indiget pro bono statu sui corporis subtilioribus z magis delicatis q̄z robustus z grossi corporis homo. quē panis z legumina plus accēderēt q̄z alterū carnes. Sic etiā ꝑm officia attendendū est. q⁹ fabrū vel similem mechanicū plus z crebrius oportet comedere. z sibi forte grossiora sufficiunt q̄z insudanti studio aut spūali exercitio.

Tertio notandū ꝑm q⁹ aliqui varias intentiones habent qui sumūt cibum aut potum moderate ꝑm hoc etiam sunt diuersę abstinētię. Et sunt sex. quarum vna sola virtus est. Vñ versus. Abstinet ęger egens cupidus gula simea virtus. Prima abstinētia dicit̄ medicinal

que fit solum ꝓpter sanitatē corꝑis conseruandā aut recuꝑandam ⁊ nō est virtus · quia ibi deficit optima circūstantia que est finis debitus in secūdo notabili tactus. Dicitur autez solum · quia si abstineret ꝓpter sanitatē corꝑis nō ibi sistē do · sed eam in bonū virtutꝫ ⁊ dei obsequium ordinādo esset meritoria. Secunda dicitur abstinētia auaricie que fit solum ad parcendū expensis · nec virtus est. Dicitur etiam solum · quia si abstineret ꝓpter minꝰ expendere non ibi sistēdo · sed vlterius referēdo in fines debitos : vt ꝓpter mīe opera facienda · vel sibi rationabilit in futurū ꝓuidendo · vel ad laudem dei ⁊ ad similia : tunc virtus esset qñ saltē alie circūstantie debite illi essent. Tertia dicitur pauꝑtatꝫ · que fit solū ex necessitate penurie · nec ista est virtus nisi pauper non habens vnde laute viueret abstineret contentꝰ de his que habet · tamē cum illa intentione ꝙ si etiam multa possideret · nollet lautius viuere · ex quo illud sibi sufficit ꝓ cōuenienti corꝑis valitudine · sed si vellet sic viuere ꝓpter deum illa esset vera virtus abstinētie. Quarta vocatur abstinētia hypocrisis que fit ꝓpter hominū inanēgloriā · ⁊ hec semp est mala. Quinta ē religiōis que fit ꝑm dictamen recte ratiōis ꝓpter deū · modo dicto in notabili secūdo. Sexta addit cū quis ratiōe gule ieiunat · id est · qñ ꝙs abstinet solū vel ꝓncipaliter ꝓpter hoc vt postea delectabilius comedat.

D Quarto notandū ꝙ gula opponit tempantie ⁊ abstinentie. Et est actualis duplex gula. Vna interior que est animalis ⁊ īmoderata appetitio īmoderate edendi aut bibendi ꝓpt cōcupiscētiā cibi aut potus delectabilis · aut ipsius delectatiōis. Exterior actualis gula est īmoderatus esus aut potatio ab interiori inordinata edēdi aut pōtandi appetitione imperat. Dicitur primo ꝙ est animalis appetitio · ad differentiam famis ⁊ sitis que sunt appetitiones naturales · nec subiciunt rationi. Gula autem est appetitus animal · qꝫ est appetitio actualis existens in volūtate aut in sensualitate · a voluntate tamen aliquo modo dependens ⁊ rationi potēs subiici. Dicitur secūdo appetitio nō delectatio. Pro quo notandū ꝙ circa sūptionem cibi aut potus tria sunt cōsideranda. Primū est ipsa delectatio que ē in sumptione ciboꝝ aut potuū · ⁊ istaz delectationē virtus temperantie seu abstinentie non aufert · nec videtur eam moderare · quia naturalis est huiusmodi delectatio · ⁊ est maxime in abstinētibꝫ · quibus panis plꝰ sapit ꝙz gulosis pisces aut carnes · ⁊ hoc ꝓpt naturalē appetitū necessarij cibi sibi. Secūdū est concupiscētia · ⁊ illa est amor ⁊ desiderium delectationis que est in ciboꝝ ⁊ potuuz sumptiōe ⁊ esu. Delectatio enī experta in cibis ⁊ potibus causat amorem ⁊ desiderium sui. Et istam concupiscētiā moderat virtus abstinētie ne sua magnitudine faciat excedere circa cibos ⁊ potus contra bonū rationis eos sumēdo vel appetēdo vltra debitā qntitatē · qlitatē · tempus · ⁊ similia. Tertium est actus interior ⁊ volitio sumendi cibum · aut exterior actualis sumptio ab interiori volitione imperata · que volitio causat habitū abstinētie ꝑmpte ⁊ facilit inclinantē ad debite sumēdū victū. In de gula non est delectatio causata ex sūptione cibi aut potus · sed est animal appetitio seu concupiscētia inordinata. Dicitur tertio ꝙ est appetitio inordinata. Non enī oīs appetitio edendi aut bibendi animalis est gula · sed appetitio inordinata : vt cū quis voluntarie vult ⁊ appetit cibum vel potuz aliter qꝫ ꝑm dictamē recte rationis · vt scilicet si plus qꝫ oportet · ante tempus · ⁊ sic de aliꝭ circūstātijs Dicitur quarto ꝓpter concupiscentiam cibi delectabilis. Nam siquis excedit in

qualitate·in q̃ntitate·aut ꝑm aliã circũ-
stantiam·ita ꝙ appetat aut sumat cibuꝫ
plus debito aut delicatiorem q̃ꝫ necessa-
riũ sit·aut ante debitã horam·⁊ hoc non
ꝓpter concupĩam·sed estimãs sibi neces-
sariũ·non ꝑtinet hoc ad gulam·vt dicit
Tho·secũda·ij·q·cxlviij·sed ad q̃ndam
imperitiã·nec est semꝑ peccatũ·quia non
potest semꝑ ab hoĩe vitari. Vnde dicit
Greg.iij·moral·Quia per esum volu-
ptas necessitati miscet·q̃d necessitas pe-
tat ⁊ quid voluptas suppetat·ignoratur
Et Aug⁹·x·confes·Quis est dñe qui ali
q̃ntulũ extra metas necessitatꝭ cibũ non
sumat? Sed si quis ꝓpter concupiscenti-
am·id est·amorẽ ⁊ desideriũ delectatiõis
quę habet in edendo ⁊ potando excedat
mensuram in edendo ⁊ potando·hoc est
gulę·siue sit exterior sũptio siue sola in-
terior volitio vel appetitio·⁊ semꝑ ẽ pec-
E catum. Secundo ꝑncipaliter
vidẽdũ est quę sint species gulę. Sũt au
tem plures. Quinqꝫ ponit glo·⁊ Greg⁹·
super illo Gen·xxv·vbi Esau ait Jacob
Da mihi de hac coctiõe rufa. Et sumũt
ex·xxx·moral. Et oẽs sunt ꝑm omissionẽ
⁊ defectũ circũstantiarũ ꝑncipaliuꝫ quę
requirũt in virtute abstinẽtię. Vnde ver
sus. Prę·ꝓpe laute·nimis·ardẽt studio-
se. Prima est cũ ante debitã horam su-
mit cibus aut potus sine rationabili cau
sa·sed solũ ex inordinata ꝯcupĩa ciborũ
aut potuũ. De talibꝫ dic̃ apl's Phil·iij·
Quorũ de⁹ venter est·quia ꝑmo querũt
regnũ dei sui. Regnũ autẽ dei eoꝝ esca ⁊
potus est. Secunda est q̃n homo quęrit
lautiores ⁊ ꝑciosiores cibos·quos non
req̃rit sup̃dicta sui corꝑis valitudo·nec
honestas stat⁹ aut ꝑsonę·ꝫ h̃ in eo cau-
sat inordinatus amor delectatiõis quę ĩ
talibꝫ est. Sic filij israel Numeri·xj·car-
nes desiderabãt·⁊ puniti sunt. Et Luc·
xvj·diues epulo epulabat q̃tidie splen-
dide. Quo contra Seneca. Palatum
tuũ fames excitet nõ sapores. Tertia q̃n
homo ea quę in cibis aut potibus sumen
da sunt vult ⁊ appetit ea nimis accurate
prę parari: frigendo·assando·elixãdo·⁊
per diuersa exquisita condimẽtoꝝ gene-
ra: vt hominẽ ad sup̃flue sumẽdũ nõ so-
lum incitent gustu per diuersos ⁊ delica-
tos sapores·sed etiam visu per varios co
lores·⁊ olfactu ꝑ multimodos odores.
Sicut fecerunt filij helij·j·Reg·ij·q̃ vt
dicit magister in histo·scholasti·anteq̃ꝫ
adolerent adipẽ·tollebãt ab offerentibꝫ
crudam carnẽ·vt lautius sibi ꝓcurarent
Tales sũt sicut bestię ruminãtes studio-
se·videlicet meditantes de accuratꝭ. Sꝫ
differunt ab eis quia bestię post cibũ·isti
autem ante ruminãt. Quarta est q̃n ho
mo nimis in q̃ntitate excedit in cibo vel
potu plus sumẽdo in q̃ntitate q̃ꝫ sibi ne-
cesse sit aut cõueniens·magis ꝓpter dele-
ctationẽ se implens q̃ꝫ reficiẽs. Hęc vna
fuit causa subuersionis sodomę. Vnde
Eçech·xvj·Ecce hęc fuit iniq̃tas sororꝭ
tuę sodomę superbia·saturitas panis ⁊
abundantia ⁊ ociũ ipsius ⁊ filiarũ eius·
⁊ manũ egeno ⁊ pauperi non porrigebãt
Quinta·cum homo nimio desiderio et
auiditate victum quodãmodo vorat si-
cut lupus vel canis famelicus. Sicut fe-
cit Esau Gen·xxv·Nam Jacob coquẽ
te pulmentum·venit Esau lassus d̃ agro
dicens: Da mihi de coctione hac rufa.
Et sequitur En morior·⁊ sic accepto pa
ne ⁊ lentis edulio vendidit primogenita
sua. Ideo dicit Augustinus. Melius ẽ
piscibus vesci more domini q̃ꝫ lenticulã
more iumentorum. Itẽ idem. Mallem
piscem comedere cum domino·q̃ꝫ lenti-
culam cum Esau. Sexta species est cum
quis nimis frequenter sumit cibum aut
potũ. Hęc fuit vna causa dãnatiõis di-
uitis Luc·xvj·quia epulabat quotidie

splendide. Sufficit enī hoī sano qui nō est puer aut intentus labore graui bis in die sumere cibum · aliter facere morē porcoꝝ ⁊ bestiarū est seruare. Est enī ꝓuerbium vulgare. Semel sumere cibum est diuinū · bis hūanū · ter ⁊ vlt̄ bestiale. Septima est noua ⁊ inconsueta sumere. Hęc est enī causa quare ꝑm suā periodum bestię diutius viuūt q̄ hoīes quidē viuāt quoꝝ periodus · id est · spatiū vitę · ē ꝑm ps · in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibꝫ octuaginta anni · amplius eorum labor ⁊ dolor · q̄ hoīes quidā noua ⁊ inconsueta sumūt cibaria · bestię ꝛo semꝑ eadem · vt vacca fēnū. Vnde Eccl x · Oīs potentatus breuis vita. Octaua ē q̄n homo multis ⁊ varijs ferculis ⁊ potibus vult vti · non ad sustentandū naturam · sed ad irritandū gulam. Sic fecisse videt̄ Assuerus rex gentilis Hester · p̄ · d quo facto cōuiuio solennissimo dī: Bibebant qui inuitati erant aureis poculis ⁊ alijs atq̄ alijs vasis cibi inferebant Nona est cū p̄ciosa vel sumptuosa nimis q̄s ꝓcurat non habens respectum nisi ad hꝫ q̄ sint magis saporosa. Propter quod dñs videt̄ q̄nq̄ milibus non rara · ꝫ cōmunia in ista terra in qua fuerūt ꝓcurasse · cū de q̄nq̄ panibꝫ hordeaceis ⁊ duobus piscibꝫ satiauit eos. Non enī legitur q̄ potum vini ꝺederit · carnes aut de pane triticeo · quia cōibus cōia sufficiūt · et plus nō nunq̄ ꝓficiūt. ¶ Quo ad tertium p̄ncipale dubitat̄ · q̄n gula peccatū sit mortale vel nō. Rn̄ · ꝑm · Tho · vbi supra. Q̄n hō tm̄ amat ⁊ ꝺesiderat ꝺelectationes in cibis vt ꝓpter eos consequēdos deū contēnit parat⁹ agere vel etiā agēs contra diuina p̄cepta vt huiusmodi ꝺelectatiōes consequat̄ · tūc est mortale peccatū · quia p̄ponit huiusmodi ꝺelectationē deo. Q̄n ꝛo quis amat huiusmodi ꝺelectationes plus debito · citra tamē deū · quia licet amet ⁊ ꝺesideret plus debito huiusmodi ꝺelectatiōes · tamen nequaq̄ vellet ꝓpter eas agere contra legē dei · tunc est veniale peccatū. Et hoc vult Aug⁹ · in sermone de igne purgatorij · vbi dicit. Quotiēs aliquis in cibo aut potu plus accipit q̄ necesse sit · ad minuta peccata nouerit ꝑtinere. Et hoc intelligit̄ cū ꝓpter amorē ꝺelectatiōis hoc contingit quā plus debito amat · licet citra deum. Q̄n autē gula q̄ ad potū sit mortale patebit statim. Ex p̄missis patet q̄ gula est peccatū mortale q̄n ꝓpter crapulā ieiunia ecclesię vel missa in diebꝫ dñicis vel magnis seu p̄cipuis festis negligit̄. Secundo possit esse mortale · q̄n conscientia alicui ꝓbabilit̄ dictaret q̄ comedere vel bibere vltra talē mensurā esset destructio nature · vel solue ieiunium tali die · ⁊ comedere tales cibos · esset ꝑtra p̄ceptū ecclesię vel scandaliçaret notabilit̄ ꝓximū. Tertio posset esse mortale q̄n q̄s comederet vel biberet sine dispēsatiōe vel necitate ꝓ illud q̄d vouit. Patēt ista · q̄ in oībus istis hō parat⁹ est facere contra dei p̄ceptum ꝓpter gulam.

Capitulum VI

Dictum est in p̄cedentibꝫ d vna spē tantię · videlicz de p̄simonia · seu frugalitate q̄ est moderata sumptio vel subtractio cibi ꝑm rectam rationē: Jam dicendū est de alia specie · videlicet de sobrietate · q̄ē virtus disponens hominem ad habendū se bene circa vsum potus inebriare valentis. De qua tria tangentur. Primo q̄ necessaria sit sobrietas · ⁊ quid sit vitium sibi oppositum scilicet ebrietas. Secundo de filiabus gulę. Tertio de remedijs videbitur gulę · tam quo ad parsimoniā q̄ quo ad sobrietatez. ¶ Quantū ad primū notandum q̄ sobrietas est virtus inclinans habentē vt dictū est · vt vtatur

potu temperate in qualitate. in q̃ntitate
⁊ sic de alijs. vt dictũ fuit in p̃mo ⁊ secũ-
do notabili p̃cedentꝭ capituli. Et est vir-
tus multum necessaria eo ꝙ vsus mode-
ratus huiusmodi. maxime vini plurimũ
confert corpori ⁊ animę. Et modicus ex-
cessus multũ nocet. quia sua fumositate
turbat caput ⁊ impedit vsum rationis.
magis q̃ excessus cibi. Vnde Eccl. xxxj
Equa vita hoĩb⁹ vinũ ĩ sobrietate pota-
tum. Et ibidem. Exultatio animę ⁊ cor-
B dis vinũ moderate potatũ ¶ Secun-
do notandũ. ꝙ ad moderate sumendũ
potum q̃nq̃ exempla inducunt. Primo
abstinẽtia eorum qui fuerũt ⁊ sunt extra
fidem catholicam. Nam sarraceni scd̃m
suam legẽ ꝑpetuo abstinent a vino. Itẽ
Hiere. xxxv. rechabitę ĩ veteri lege nũq̃
bibebant vinũ. Item tertio illud qd̃ di-
citur Numeri. vj. Naçarei tempore con-
secrationis suę non bibebãt vinũ vel ali-
ud qd̃ ĩebriare posset. Quarto narrãt hi
storię ꝙ Karolus magnus non bibebat.
nisi ter ĩ mensa. Similit̃ q̃nto legitur. ꝙ
Ludouicus rex francoꝝ in vase ex q̊ bi-
bit habuit tempore Hũberti signũ vsq̃
ad quod ei ministrabat̃ vinũ. ⁊ residuuz
totum implebat̃ aqua. Si tales gentiles
iudęi ⁊ reges moderate biberũt: q̃nta ve
recundia ẽ simplices christianos in potu
C excedere. ¶ Tertio notandũ. ꝙ vinũ
multa mala facit abutẽtib⁹. Primo in-
citat ad libidinẽ Prouerb. xx. Luxurio
sa res vinũ. ⁊ sic continẽtiã destruit. Se-
cundo facit turbationẽ ad alios quia au
daciaz generat Eccl. xxxj. Vinũ multũ
potatũ irritationẽ facit. ⁊ sic pacẽ tollit ⁊
amicitiã. Tertio facit blasphemare. Vn
de sup illud. j. Cor. x. Siue comedatꝭ si-
ue bibatis dicit glo. Si vinolentia te in-
gurgites quascũq̃ laudes lingua sonet
vita blasphemat. ⁊ sic dei laudem tollti.
Quarto facit fatue loqui. ij. Esdre. iij.
Homines facit ꝑ talenta loqui. Et sic
tollit linguam disciplinatã. Quinto vi-
num incitat ad vanam lęticiaz. ij. Esdre
iij. Omnẽ mentẽ cõuertit in securitatẽ et
iocunditatẽ. ⁊ non meminit oẽm tristici-
am. ⁊ sic tollit luctum qui est quędã bea-
titudo vię. Sexto obscurat intellectum
Ecclesiastes. ij. dicit. Salomõ. Vt ani-
mam meam melius transferem ad sapiẽ-
tiam. cogitaui a vino abstrahere animã
meam. Sic etiam Daniel. p̃. et Daniel.
x. Daniel idem fecit. ⁊ sic tollit deuotio-
nem. Septimo apostatare facit interdũ
ad litteram religiosos ⁊ non ꝑseuerare.
Vnde Eccl. xix. Vinũ apostatare facit.
⁊ sic tollit ꝑseuerantiã ¶ Quarto no
tandũ ꝙ circa potũ vini multa cõtingũt D
reprehẽsibilia. Primo ĩ q̃ntitate. Jõ. j.
Timoth. v. Modico vtere vino. Bern.
Si tñ vobis placet autoritas apostoli d̃
bibendo vinũ. obsecro. ne tradatꝭ obli-
uioni ꝙ dicit. modico. Secũdo ĩ nume
ro. ⁊ varietate vinorum. Nam in nobi-
lissimo ꝯuiuio qd̃ apud gentiles legitur
habitum fuisse. Hester. p̃. non legitur
ꝙ diuersa vina fuerint mĩstrata. sed vi-
nũ abundans mĩstrabat̃ ibi. non vina.
Ibidẽ p̃mo. Tertio in qualitate p̃ciosi-
tatis. Vnde vox pessimoꝝ. Sap. ij. dic̃
Vino p̃cioso nos impleam⁹. Quarto ĩ
actione quo ad fortia vina. Eccl. xxxj.
Q̃ sufficiens est homini vinũ exiguũ. id
est. debile. Quinto in temporũ vicibus
extraordinarie bibendo. peiores asinis q̃
certis vicibus adaquant̃. De his Pro-
uerb. xxiij. Cui vę. nonne his qui moran
tur in vino. Pręfata oĩa indecentia sũt
in sęculari. pręsertim in muliere vel pue-
ro. peiora ĩ clerico. sed pessima in religio-
so. Hęc quidam de ĩmoderãtia vini sũ-
pti dicta sunt quę contingere possunt in
ebrijs. ⁊ etiam in non ebrijs. sed ebritas
speciale malum est vitium. Et s̃m Tho.
secũda. ij. q. cl. capit̃ duplicit̃. Vno mõ
ꝓut dic̃. quẽdã defectũ hoĩs. q̃ accidit ex

multo vino·aut alio potu fumoso potato ex q̄ fit vt homo nō sit compos rōnis. Isto modo nō est culpa cum sit voluntaria·nemo enī vult huiusmodi ebrietatem saltem per se vel solam·sed est defectus quidam culpā consequēs. Alio modo actum dicit·quo q̄s in hūc defectum incidit·vt est interior volitio potationis īmoderate·aut est ipsamet exterior potatio īmoderata ⁊ inebrians. Et potest ista ebrietas contingere triplicit̄. Primo q̄ homo nesciat potum esse īmoderatū ⁊ inebriare potentē·quia forte ignorat fortitudinē vini ⁊ credit se tanto indigere potu ⁊ sic inebriat̄·sicut de Noe videt̄ esse factū Gen̄·ix·Et hodie ꝓtīgere posset·vt siquis in itinere pegrinādo multuz fatigatus ⁊ calefactus·nesciēs fortitudinem vini illius terrę biberet in q̄ntitate q̄ntuz crederet se indigere·⁊ tamen ꝓpter nimiam fortitudinē vini quam oīno ignorat inebriatur aliqualit̄. Similit̄ contingere posset ꝺ aliquo simplici qui putaret se debile vinū bibere quod tamen sibi per industriam forti vino lympbatuz esset· eo penitus ignorāte·⁊ sic potest esse ebrietas sine peccato·p̄cipue si non ex aliq̄ negligentia hoīs contingat. Secundo modo sic q̄ homo percipiat esse īmoderatuz potum·non tamē estimat ipsum inebriare potentē·⁊ sic esse potest cuz peccato veniali·eo modo quo supius dictuz est de gula. Tertio mō p̄ot contingere q̄ aliq̄s tm̄ p̄cipiat potū esse īmoderatū ⁊ inebriantem·⁊ tamen magis vult ebrietatē incurrere q̄z abstinere·⁊ sic est peccatū mortale·quia talis volens ⁊ sciens priuat se vsu rationis·qd̄ est optimū hoīs·⁊ sine q̄ nec ꝟtutes opat̄·nec vitia declinat. Et h̄ vult Aug⁹·in sermone de purgatorio vbi dicit·q̄ ebrietas si sit assidua est peccatum mortale·non intendens per hoc q̄ ebrietas fiat mortale p̄ solā iteratione·sed ideo·quia non potest esse q̄ homo assidue inebrietur·q̄n sciens ⁊ volens ebrietatem incurret·dum sepe experit̄ fortitudinem vini ⁊ suam habilitatē ad ebrietatem.

Quo ad secundū p̄ncipale notandū·q̄ q̄nq̄z ponit Greg⁹·xxxj·moral. filias·que ex gule vitio generant̄ que etiam sūt cause vel occasiones alioz multorū maloz corpis ⁊ aīe. Prima est hebetudo sensus circa intelligibilia. Acies enī rationis obtundit̄·⁊ hebetat̄ p̄ īmoderatam cibo⁹ ⁊ potuū sumptionē ꝓpter fumositates inde surgentes ⁊ caput pturbantes. Nam sicut fenestra obstructa primo obtenebrat̄·sic intellect⁹ cibis ⁊ potibus obscurat̄. Secunda est inepta lętitia. Cum enī per īmoderantiā cibi ⁊ potus quasi sopitum est rationis gubernaculū·tunc sequūt̄ vt plurimuz multę dezordinationes in appetitu ⁊ male inordinate passiones·⁊ specialit̄ vaga quędam lętitia ⁊ inepta. Tertia filia est multiloquiū per quod intelligi p̄ot inordinatio locutionis siue quo ad superfluitatē verboz·siue quo ad honestatē eoz·vtrūq̄z enī oritur ex inordinata sumptione cibo⁹ rum ⁊ potuū. Vnde Greg⁹ in pastorali: Nisi gulę deditos īmoderata loquacitas caperet·diues ille qui epulatus quotidie splendide dicitur·in lingua grauī nō arderet. Quarta filia dicitur scurrilitas·id est·quędam leuitas in exterioribus motibus ⁊ gestibus·siue quędam iocularitas que risum mouere solet vt dic̄ glo. Eph̄·v. Vnde dicit Gregorius omel·ꝺ diuite epulone. Prima male conuiuantibus culpa fabulatur loquacitas·loq̄citatem q̄z ludēdi sequitur leuitas. Scribitur enim: Sedit populus manducare et bibere ⁊ surrexit ludere. Quinta filia ē īmundicia corpis que potest attēdi ꝼm inordinatā emissionē q̄rūcūq̄z superfluitatū·⁊ maxie semis·aut p̄ vomitum. Hec quūt̄ etiā alia plura mala aīe ⁊ corpis ex gula. Primo auaricia·q̄ pla fercla

volētes habere vel delicata victualia facilius conant' per phas ⁊ nephas acq̄rere tempala. Vñ Hiero. Delitię ⁊ epularū varietas auaricię fomēta sunt. Secundo sequitur luxuria. Vnde Hiero. Q̄dīu Eua in paradiso abstinuit. virgo fuit. q̄cito p̄ceptū abstinentię violauit corruptionē sensit. Tertio ira et inuidia. Vnde. ij. Reg. xiij. Absalon fecit cōuiuiū ⁊ interfecit fratrē suū Aman cum temulent⁹ esset vino. Quarto per accidiam requiē prestat demonib⁹. Jō legio demonū. dixit Mar. v. Mitte nos in gregem porcoꝝ. qd̄ dñs p̄misit eis ī signū ꝙ gulosi sunt. ꝟm glo. demonū habitacula. Quinto grauat spm̄ ⁊ ab oī deuotione deijcit. Vnde Luc. xxj. Attendite ne grauent' corda vestra crapula ⁊ ebrietate. Crapula autem ē cruda epula qñ tm̄ de cibo sumitur ꝙ calor naturalis non sufficit ad eius decoctionē. Sexto sequitur corpis īfirmitas. imo infirmitates plures. Jō Ecc. xxxvij. In multis enī escis erit infirmitas. Septimo sępe mors sequitur. Vnde ibidē. Propter crapulam multi perierūt. ¶ Quo ad tertium p̄ncipale notandū. ꝙ contra gulam sunt plura remedia. Primū ē sermo dīn⁹. Hoc dat dñs Matth. iiij. dicens diabolo de gula temptanti: Nō in solo pane viuit homo. sed in oī verbo quod ꝓcedit de ore dei. Ad litteram enī frequēs spūalis cibi studiū gulā restringit. Secundū est moderata occupatio. Vñ Prouerb. xxj. Desideria occidūt pigrū. noluerūt enī q̄cq̄ꝫ man⁹ eius operari. tota die cōcupiscit ⁊ desiderat. Ad litterā nanq̄ aures ociosi desiderāt rumores. oculi vanitates. ⁊ os gulosa. Tertium ē elongatio ab his quę dāt occasionē excedēdi in cibo ⁊ potu. Sicut sunt delectabilitas. varietates vel nimeitas ciboꝝ. Fugere enī in vitio gulę sicut luxurię victoriosū est. Vnde Gen. iij. dr̄ Mulier vidit lignū ꝙ bonū esset ad vescendū ⁊ pulcrū oculis aspectuq̄ delectabile. tulit de fructu illi⁹ ⁊ cōedit. Quartū est cōsiderare frequent' qualis p⁹ mortez caro sit futa. Qd̄ docet Greg⁹. dicēs Nihil adeo valet ad domādū carnis desideria sicut cogitare q̄lis sit futura mortua. Quintum ē meditatio ęternę cęnę quā non vel tarde gustabūt q̄ in prandio huius sęculi se siliq̄s porcoꝝ reficiūt Sicut etiā cęnā auide gustare neq̄t qui in prādio se repleuit. Vnde Matth. v. Beati q̄ esuriūt ⁊ sitiūt iusticiā. qm̄ ipsi saturabunt'. Si beati q̄ esuriūt. ḡ beatiores q̄ saturabunt'. Sextum est cōsideratio maloꝝ q̄ gula facit in secūdo membro tactoꝝ. Nam triplicē infert mortem culpę. corpis. ⁊ ęternę dānatiōis. Vnde Job. vj. Gustare q̄s poterit qd̄ gustatū affert mortē? Naz sicut cū prudētissima mensura sumit' medicina vel tiriaca. sic sumi debent discretissime victualia. Septimū est ꝯsideratio penurie Christi in se ⁊ mēbris suis. Threñ. iij. Recordare paup̄tatꝭ ⁊ trāsgressionis ⁊ fellis. quo ad p̄mū. Quis etiā quo ad alterū cogitare posset pauperū ꝓ victu sollicitudines. labores. modicitates. ⁊ exiguitates q̄s patiunt' captiui. mēdici. viduę. ⁊ dei amici. Octauū ⁊ optimū est dei gr̄a. Vñ q̄ laborat hoc gulę vitio debet oīonib⁹ instare. Ideo Joh. iiij. Qui biberit ex aq̄ quam ego dabo ei non sitiet in ęternum. Et Heb. xiij. Optimū est gr̄a stabilire cor. nō escis q̄ nō ꝓfuerūt ābulātib⁹ ī eis

Capitulū. VII. de abstinentia ⁊ ieiunio

De abstinentia ⁊ ieiūnio tria sūt nūc vidēda. Primo q̄ sūt vtilitates ꝯsequētes ieiuniū ⁊ q̄ mala seq̄nt' nō ieiunātes. Secūdo q̄ teneant' ad ieiunādū. qñ ⁊ q̄lit'. Tertio d̄ potentia abstinendi in hoīe. ¶ Quantū ad p̄mū notādum p̄. ꝙ ieiuniū scd̄m

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

Tho·in·iiij·dis·xv·est psimonia victꝰ ab
stinentiaq; ciboꝝ. Primũ scz psimonia
victꝰ semp est necessaria ad vtuosũ actũ
habendũ in sumẽdo ⁊ appetẽdo cibum.
Sed secundũ scz abstinẽtiã in certis ci-
bis ⁊ potib; certis horis nõ semp necesse ẽ
seruare·sed qñ ieiuniuz indicit·vt postea
dicet. Secundo notãdũ q̃ q̇ntuplex
ieiuniũ seu abstinẽtia est·scz naturę p sa
cramẽto eucharistię in sano necessarium
Secundũ est spũale·videlicet abstinere
a vitijs·ꝟm Hiero·etiã ad eiectionẽ dę-
monũ necessariũ. Tertiũ est męroris·vt
discipuloꝝ Christi in triduo mort Chri
sti. Et etiam alioꝝ quib; dulcedo spũa-
lis subtrahit. Quartũ est gaudij: vt dis-
cipuloꝝ Christi in eius p̃sentia ⁊ deuo-
torũ in p̃ñtia cõsolatiõis spũalis. Quin
tum est ieiuniũ ecclesię·quo tm̃ semel cer-
ta hora ⁊ certis cibis q̇s abstinet·⁊ quis
est fructus de hoc solũ est ad ꝓpositum.
·B· Tertio notandũ q̃ gulosi quidaz
dicunt ieiuniũ mĩmũ virtut esse actum:
Quo ꝯ ꝟm Tho·in·iiij·dis·xv·fructus
duodecim ⁊ vtilitates ieiunij in sũma po
nit. Primꝰ est diminutio fomit quẽ ab
Adam ⁊ parẽtib; cõtraximꝰ·qui licet pec
catum nõ sit·tamẽ valde inclinat ad pec
catũ nisi ieiunijs ⁊ alijs opib; virtuosis
sibi resistat. Hic fomes ignis ẽ vtutum
opa destruẽs·si ligna ciboꝝ ⁊ potuũ inor
dinate sibi mĩstrãt. Jõ apls ait·j·Cor
ix. Castigo corpꝰ meũ ⁊ ĩ seruitutẽ redi-
go·ne cũ alijs p̃dicauerim·ipse reprobus
efficiar. Castigat etiã ⁊ domat corpꝰ vt
seruiat aĩę facilit·⁊ vitijs non lasciuiat.
Secũdus ẽ deletio pctĩ·q; enĩ ait Greg
Caro lęta nos traxit ad culpam·afflicta
ducat ad veniã. Jõ filij israel p pctĩs ie-
iunauerũt Judic·xx. Tertius ẽ acq̇sitio
vtutũ ⁊ augmẽtatio. Nũq̃ enĩ tempe-
rantię vtutẽ obtinemꝰ nisi tempate per
abstinẽtiã iterat actib; insudemꝰ·vt dic
phs in·iiij·eth·⁊·ij·Domato etiã corpe
faciliter seruit spũi ad virtutes·obeditur
etiã in hoc ecclesię·⁊ sic meremꝰ per obedi-
entiam. Quartus est corporalis dotis in
patria augmentatio. Corpus enĩ resur-
gendo erit lucidũ·subtile·impassibile·et
agile·⁊ ĩ corporali pulcritudine·⁊ alijs si-
milib; vnus erit alijs excellẽtior. Hi au-
tem qui sunt Christi·corpus suũ crucifi-
xerunt cũ vitijs ⁊ concupiscẽtijs ieiunan
do. Gal·v·verisimilit erunt excellentio-
res in talib; dotib; q̃ sunt accidẽtale pre-
miũ. Vñ apls·j·Cor·iij·Vnusquisq;
accipiet ꝓpriã mercedẽ ꝟm suũ laborem.
Quintꝰ est ment eleuatio·vt patet ĩ He
lia qui post ieiuniũ q̃draginta dierũ vi-
dit visionẽ magnã·iij·Reg·xix·Jeiuni
enĩ ad litterã intellectu acutiores sũt·q;
p gulã aĩa corpi nimiuz ĩmergit·quę p
abstinentiã ad supna eleuat. Sic vide-
mus q̃ ꝟm phm aues paucarũ carnium
aptiꝰ ⁊ altiꝰ volãt ⁊ vidẽt. Et illa q̇nq;
tangunt in p̃fatiõe: Qui corpali ieiunio
vitia comp̃mis·q̊ ad p̃mũ ⁊ secũdũ·men
tem eleuas q̊ ad q̇ntũ·virtutem largiris
quo ad tertiũ·⁊ p̃mia quo ad quartum.
Sextus est corpis sanitas. Vnde Hu-
go de sancto victore. Natura humana
in modico contenta est·consuetudo vo
multa addidit·⁊ voluptas plurima ag-
gregauit. Et ad litteram ieiunantes sa-
niores sunt q̃ diuites crapulosi·in quib;
naturalis ignis tot victualia non valens
consumere cito sicut materialis ignis ex-
tinguitur. Septimꝰ est satisfactio nota-
bilis p peccato: Sicut·j·Reg·vij·filij
israel qui offenderant dominũ ieiunaue-
runt·dicentes: Tibi peccauimus domi-
ne scilicet eligendo regez. Ratiõe cuius
est pars pęnitentię ipsa abstinentia. Et
cęteris paribus·tanto plus de purgato-
rij pęna minuit·q̃nto plus ipsum corpus
lędit. Octauus est q̃ ieiunium ⁊ abstinẽ-
tia est ad cautelam pro peccatis futuris.
Puniti enĩ citiꝰ recordant ne offendãt

de futuro qui tam pœnaliter puniti sunt de
preterito · vt patuit Jonę · iij · in ieiunio ni-
niuitarũ a rege iniũcto. Non⁹ est · quia p
ieiuniũ fit determinatio tpis quędã. Vñ
beatus Greg⁹ · dicit in omel. Ductus est
Jesus in desertũ. Dignũ enĩ est vt q̃ tot
diebus vltra semel refici possum⁹ in cor-
pore etiam abstineam⁹ interdũ a corpa-
libus vt recreem̃ in mẽte. Decimus est q̃
ad sacramẽta pręparat vt fructuosi⁹ su-
mant. Ideo tota q̃dragesima ieiunatur
vt in die pascę deuote cõicet. Propter
quod etiã ecclesia p̃cepit a nõ ieiuno sine
necessitate articulo nullũ debere cõicari.
Vndecim⁹ est q̃ p ieiuniũ Christo pas-
so multũ conformam̃ q̃ sicut ad horã no
nam in cruce est p nobis passus · sic nos
ppter euz vsqz ad eandẽ horã nos cruci-
ando ieiunem⁹ · vt dicit Tho · in · iiij · dis ·
xv · Duodecim⁹ est q̃ facili⁹ pro nobis ⁊
alijs ea quę petim⁹ a deo obtinem⁹. Sic
Daniel oratur⁹ ieiunauit Danielis · x · ⁊
sancti multi. Quod autem ieiu-
nia ab ecclesia instituta sint rigide obser
uanda ad hoc multa inducunt. Primo
ritus iudęoꝝ q̃rũdã qui adeo rigide ser-
uabãt suas abstinẽtias vt poti⁹ mori eli-
gerent q̃z abstinentiã indictam soluerẽt.
vt patet · ij · Machab · vj · ⁊ · vij · Q̃ta er-
go verecũdia est christianũ tpe gratię fa-
ciliter soluere ieiuniũ. Secũdo quia non
inuenit aliqd̃ peccatũ hũanũ graui⁹ pu-
nitũ q̃z fractio abstinẽtię impositę · vt pa-
tet in p̃mis parentib⁹ Gen̄ · iij · Q̃ta ergo
pęna infligẽda est facilit abstinẽtiã non
seruantib⁹ Ideo Zach · xiij · Adã exẽplũ
meũ ab adolescẽtia mea. Tertia abstinẽ
tia multos malos hz impugnatores. Eã
caro impugat. Itẽ creaturę visu pulcrę
⁊ ad vescẽdũ suaues. Itẽ diabolus vtz
in Christo ⁊ p̃mis parẽtib⁹ · imo ipsaz im
pugnat ratio qd̃ est maximuz · quę facile
contra eam repit multa argumẽta. Itẽ
societas hominũ: Ideo tanto vtuosior

est actus abstinẽtię · q̃nto plures hz im-
pugnatores. Vnde p̃s. Viriliter agite ⁊
confortet cor vestrũ oẽs q̃ speratis ĩ do-
mino. Secũdo principaliter D
magis in speciali videbit qñ sit p̃ceptuz
ieiunare ⁊ abstinere · q̃liter teneam̃ ieiu-
nare · ⁊ an ieiuniũ sit dispẽsabile. De pri-
mo s̃m Tho · secũda · ij · q · cxl vij · ieiuniuz
cadit in cõmuni sub p̃cepto legis naturę
Primo inq̃tum ptinet ieiuniũ ad neces-
sariã cohibitionẽ a peccato. Secũdo in-
q̃ntum pertinet ieiuniũ ad satisfactionẽ
in pęnitẽtia · ⁊ sic cadit sub p̃cepto diui-
no · scz put iniũctũ est ĩ pęnitẽtia simpli-
citer ⁊ sic ẽ ps sacramẽti. Tertio cadit sb̃
p̃cepto eadẽ abstinẽtia inq̃ntũ p cibum
aliquẽ pbabilit q̃s sanitate corpis ⁊ vita
p̃uaret. Quarto cadit sub p̃cepto legis
dĩnę · qñ q̃s vouit ieiunare. Quinto sb̃
p̃cepto ecclesię cadũt ieiunia ab ecclesia
instituta · ⁊ p̃cipue ieiuniũ q̃dragesimale
q̃ttuor tempoꝝ · vigiliarũ oĩuz aplorꝝ · p̃-
ter vigilias Johãnis euãgelistę · ⁊ Phi
lippi ⁊ Jacobi · ⁊ cõsimilia ieinnia quę ab
ecclesia instituta sũt · vel p gnãli ꝯsuetu-
dine ecclesię tanq̃z ieiunia necessario ob-
seruãda approbata sũt Ista cadũt sic sb̃
p̃cepto q̃ q̃ ea sine nccitate ⁊ legitima cã
trãsgredit peccat mortaliter · modis ĩme-
diate p sanctũ Tho · exp̃mendis. Vnde
j · q · vij · si q̃s oẽm ecclesiasticã traditio-
nẽ scriptã vel non scriptã violat · anathe
ma sit · nullus nisi p mortali anathema-
tiçat. Et Tho · vbi p̃us dicit · q̃ siq̃s au-
toritatem legislatoris contemnit pręce-
ptum eius transgrediens ex contemptu ·
vel si quis trãsgredit hoc modo q̃ impe-
diatur finis quẽ intendit legislator · tunc
peccat mortalit. Si autẽ aliq̃s ex aliqua
rationabili cã statutũ nõ seruet · p̃cipue ĩ
eo casu in q̃ legislator si p̃ñs esset decerne
ret nõ eẽ seruãdũ · tal nõ peccat mortalit
Et in scripto super · iiij · dis · xv · dic. Intẽ-
tioni legislatoris obuiat q̃ ex contemptu

vel sine aliqua rationabili causa ordinationem non seruat. Si autem in aliquo casu ordinationē non seruat in quo ꝓbabiliter credi potest si legislator adesset eū obligari non vellet. talis non est reputādus transgressor p̄cepti. Et ideo non est necessariū ꝙ quicūqꝫ aliquē diem ab ecclesia institutū ieiunare omittit ꝙ mortaliter peccet. Potest enī hoc aliqñ oīno sine peccato contingere. Aliqñ autem sine mortali cū veniali. qđ intellige qñ rationabilis causa subest. Aliqñ autem cū mortali. ⁊ hoc ꝑm diuersas occasiōes q̄bus homo ducit' ad ieiuniū frangendū. hęc Tho. Concordat Pe. de pa. in. iiij dis. xv. dicens: Ieiuniū ecclesię cadit sb̄ iure positiuo: vnde eius transgressio sine causa est peccatum mortale. vt in Adaꝫ. Et olim. anima quę se non afflixerit videlicet Exo. xij. abstinēdo a fermentato peribit de populo suo. Qñ autē fractio est cum causa non ex toto sufficienti. est veniale. vt de his qui legunt matutinaꝫ in completorio. Qñqꝫ simpliciter nulla culpa est vt in necessitate. ¶ **Quō autem** ieiunare teneamur. notandū scđm eundeꝫ. ꝙ ieiuniū tripliciter potest solui. Primo qñ quis comedēdo etiam semel per totam mensam irascit' male vel gulose comedit per totū. vel huiusmodi facit quod est contra virtutē temperātię. Secundo qñ quis etiā semel comedēdo. nō continue. sed in parte excedit peccando. vt in fine gulose comedēdo. vel in parte irascēdo. ⁊ pro tanto solum perdit ieiuniū non pro toto. Tertio qui die q̄ ieiunant circūstantias necessarias violant. **Ieiuniū**. n. debꝫ fieri cū septē circūstātijs. **Primo** vt q̄s die ieiunabili vltra semel nō comedat ea per quę alias manducatio solet cōpleri. **An autem** peccet totiens quis mortalit' quotiens die ieiunabili pluries qꝫ semel comedit sine rationabili causa: Quidā dicūt ꝙ sic. Alij ꝙ non. Tu tamen tene ꝑm Augi. certum ⁊ dimitte incertum. Hoc tamē certū est ꝑm vtrorūqꝫ opinionē. ꝙ peccatū ex pluralitate cōmestionū amplius potest grauari. vt plus peccet q̄ die ieiunabili quat' comedit qꝫ qui ter. cęteris paribꝫ. qꝛ staret ꝙ quis hora p̄ma diei comedat ficus cum modico pane. ⁊ sic secūda hora. tertia. quarta ⁊ q̄nta. ⁊ sic q̄nq̄es comedat modicum semper. Alius v̄o comedat p⁹ prandiū ⁊ in cęna eandem cęnam vsqꝫ ī crastinū ꝓtelando in cibis ⁊ potibꝫ: Apparet ꝙ secundus plus peccet qꝫ p̄mus. qꝛ secūdus plus cōtra intentionē legislatoris facit qꝫ p̄mus. quia p̄mus plus lasciuias corpis reprimit quod intendit legislator qꝫ secūd⁹ faciat. **Secūdo** nō debet ieiunans horam prandij pręuenire notabilit' sine causa rationabili. Est autem hora prandij in ieiunio ecclesię alicubi duodecima. Alicubi forte aliter scđm cōsuetudines varias a maioribus p̄latis bene approbatas. In p̄mitiua tñ ecclesia fuit hora nona diei. q̄ est secūda hora p⁹ meridiē. qꝛ ꝓtunc ꝑm plures doctores videtur p̄mo Christū mortuū fuisse in cruce. in cuius recompensam nos cruciamur ieiunio. in q̄dragesima tamē stricti⁹ videtur ieiuniū eē seruandū. Vnde in Calcedonensi cōsilio sic dicit': In q̄dragesima nullaten⁹ credēdi sunt ieiunare. qui ante manducauerint qꝫ vespertinū celebretur officiū. quod q̄dragesimali tempe post nonam dicitur. Et de conse. dis. j. Solent plures qui se ieiunare putant in q̄dragesima mox vt signum audierint ad horam nonam manducare. qui nullatenus ieiunare credendi sunt. si ante manducauerint qꝫ vespertinū celebretur officiū. Cōcurrēdū est enī ad missas ⁊ audit' missarum solennijs. vespertinis officijs. largit' elemosynis ad cibū accedēdū est. Si q̄s v̄o aliq̄ nccitate ꝯstrict⁹ fuerit vt ad missā vēire ñ valeat estīata vesp̄tina

hora et completa oratione sua. ieiuniuz
soluat. hęc ibi. Addit Tho. in q̃rto d̃ ho-
ra ieiunij. Horã ieiunij ĩ comedẽdo nõ
oportet stricte ꝯsiderare. sed sufficit gros-
sa estimatio. scilicet ꝙ sit circa horam de-
bitam. nec multũ nocet si ex aliqua cau-
sa illa hora aliq̃ntulũ p̃ueniat. vel si for-
te ꝓpter infirmitatẽ vel ętatẽ vel aliquid
huiusmõi tali hora comedere cederet ali
cui in magnũ grauamẽ. esset cũ eo de ie-
iunio dispensandũ. vel vt aliquãtulũ prę
ueniret horam. Pe. de pa. etiam dic̃. ꝙ
ieiuniũ frãgit̃ notabili horę anticipatio-
ne sine causa. Dico notabili. nõ d̃ illa q̃
vocatur spẽs gulę. Dico etiam horã no-
nam oĩ tempore. tardius tamẽ debet edi
in q̃dragesima q̃ꝫ in alijs ieiunijs. In q̃-
dragesima ergo post officiũ vesperaꝝ añ
horam vespertinã non licet edere. Ex q̃
constat ꝙ hora nona transit sicut in alijs
ieiunijs. post officiũ enĩ nonę ante horaz
nonę. dum tamen constat horam sextaz
transisse vel esse. hęc Pe. Vocant autẽ
doctores p̃noĩati horam sextam meridiẽ
Tertio ꝟm Tho. vbi prius in sũma et
scripto. Esus carniũ generalit̃ in oĩ ieiu-
nio ꝓhibitus est. Ratio est. qꝛ generalit̃
magis est delectabilis ⁊ ad humorẽ luxu
rię magis cęteris opat̃. Concordãt In-
nocẽ. et Hosti. Vnde etiaz in sexta feria
necessario ẽ abstinẽdũ a carnibꝫ ⁊ etiaz ĩ
sabbato. ꝟm quorũdam consuetudines.
In q̃dragesima ꝟo interdicunt̃ vniũsa-
liter oua ⁊ oĩa lacticinia. In alijs autem
ieiunijs circa hęc comedẽda vel dimittẽ-
da diuersę consuetudines existunt apud
diuersos. quas q̃sq̃ꝫ obseruare debet ꝟm
morem eorum inter q̃s cõuersat̃. Vnde
Hiero. loquẽs de ieiunio. dicit: Vna-
quęq̃ꝫ ꝓuincia abundat in suo sensu. ⁊ p̃
cepta maioꝝ leges apostolicas arbitret̃.
Sed nunquid diebus ieiunioꝝ põt
quis de castore comedere. Rñ. Guil. in
rationali. par. vj. c. de dñica. iij. aduent⁹
Cum quidaz pisces sint habẽtes ex vna
parte formã q̃drupedis aĩalis. ⁊ ex alte-
ra piscis. vt binetus. in ieiunijs possũt co-
medi. ex parte qua piscis. ex alia ꝟo mi-
nime. hęc ille. Tamen dis. iiij. deniq̃ꝫ. di-
citur sic de ieiunio. Nequaq̃ꝫ sumptuo-
siora marinarũ beluarũ. id est. monstruo
rum ⁊ cetus cõuiuia prępareat. Quarto
circa vsum istoꝝ ciborũ quę alias cõiter
non sumunt̃ vt electuarioꝝ ⁊ specierũ sic
quis se debet habere vt si modicũ sumat
non tamẽ in hoc debet exorbitare. videli
cet ꝙ quęrat solum delectationez in eis.
vel multũ sumat. Vñ ꝟm Tho. ĩ. iiij.
sũptio electuarioꝝ modica etiã ad dele
ctationẽ ieiuniũ ecclesię non soluit q̃ꝫuis
homo possit totalit̃ vel in parte ex h̃ me-
ritũ ieiunij ꝑdere. vel etiã mortalit̃ pecca
re si sit ĩmoderata libido. nõ tñ est trans-
gressor p̃cepti ecclesię nisi in fraudẽ sume
ret. aut si eis q̃si alijs cibis vteret̃ ad fa-
mẽ extinguendã. Per electuaria enĩ vt ĩ
sũma dicit. nõ soluit̃ ieiuniũ. sic̃ nec ꝑ ali
as medicinas. nisi q̃s in fraudẽ electua-
ria sumat in magna q̃ntitate per moduz
cibi. Quinto in potu nõ debet q̃s exor-
bitare. Nam vt Pe. de pa. dicit. in. iiij.
et Tho. in. iiij. potus etiã ante ⁊ post non
soluit ieiuniũ nisi in fraudẽ fiat. Qñ aũt
dicit̃ ꝙ potus nec ante nec post soluit. il-
lud intelligo dicit Pe. qñ non conficit̃
ex illis quę cõsueuerũt sumi in cibũ vt po-
tus ceruisię. Qñ autẽ potus conficitur ex
illis quę consueuerũt sumi in cibum. vt ĩ
amygdolatũ brodiũ. ⁊ huiusmodi. quę
etiam ante in cibum sumunt̃. secus forte
est vt in purreta. hęc ille. Et Alb. li. d̃. iiij
co. eius tenet ꝙ potus ante prandiũ sum
ptus soluit ieiuniũ. Innocenti⁹ tenet ꝙ
nõ ꝓpter cõsuetudinẽ. Pe. d̃ pa. vbi p̃⁹
addit. Siq̃s nõ ꝓpt̃ famẽ vl̃ voluptatẽ.
ꝟ timore ne deficeret p̃ inanitate. ficũ aut
purretã aut aliq̃d huiusmõi p̃libaret ꝑ
modum medicinę. sic non est fractum ie-
iunium. Sexto debet ieiunans lo-
cum et terram cõsiderare in q̃ forte vult

ieiuniũ soluere. Vnde dicit Pe. de pa. vbi prius. Si cõsuetudo est in aliq̃ diocesi q̃ ieiunetur certo die. illi d̃ diocesi tenentur ieiunare sicut tenent̃ si ep̃us indiceret. Ratio quia consuetudo rationabilis ⁊ p̃scripta obligat. dis. xij. c. illa. Et hoc intelligo quo ad indigenas. non aũt sic faciũt consuetudinẽ ribaldi ⁊ mali licet plures sint numero qui nec cętera ieiunia obseruant. quia non est consuetudo ratione obtenta. ꝫ corruptela. Alienigenę ꝟo si veniũt animo inhabitãdi ligantur etiã ieiunio consuetudinario sic̃ ⁊ scripto. hęc Pe. Si aũt solũ transeũt per terram. tutissimũ esset vt seruarẽt ieiunia terrę ꝓprię ⁊ alienę. Et ꝟm p̃fatum doctorẽ tenẽtur seruare ieiunia ꝓprię terrę in alienis locis. Et si ieiunia cõsuetudinaria alienę terrę quã ꝑtranseũt ieiunare nolunt. tamen tenent̃ non scandaliçare bis comedẽdo. Vnde publice non debent bis comedere. Ideo. j. Cor. viij. Si esca scandaliçat fratrẽ meũ. dic̃ apl̃s non manducabo carnes in ęternũ. Ad illud est illud quod habet̃. dis. xij. illa. vbi Aug⁹ interrogauit pro matre beatũ Ambrosiũ q̃ respondit: Cũ rhomã venio sabbato ieiuno. cum Mediolani sum. nõ ieiuno. Sic ⁊ tu ad quãcũq̃ ecclesiam veneris. eius morem serua si cuiq̃ non vis esse scãdalũ nec quemq̃ tibi. Ex quo sũt versus. Cũ fueris rhomę rhomano viuito more. Cum fueris alibi viuito sic̃ ibi.

Septimo debet a ieiunãte inspici tẽpus. Nam ꝟm Tho. in sũma. die dñica ieiunare non cõuenit. q̃ dies est lęticię. Vñ si quis tũc ieiunaret cõtra ꝯsuetudinem ꝑpl̃i christiani faceret. q̃ pro lege ꝟm Aug. habẽda est. Addit Bonauẽ. li. de euãgelica ꝑfectione. Nisi valitudo aliud requirat vel familiaris instinct⁹ spiritussancti aliud req̃rat. Pe. pa. ⁊ Tho. dicunt. q̃ etiam in festo natiuitat̃ dñi q̃s ieiunare potest. vt patet in mult̃ religionibus. ⁊ qui vouissent. plus tunc tenent̃ Quę dicta sunt de ieiunio in aliena terra seruando. etiaꝫ intelligẽda sũt de abstinentia a carnib⁹ vel lacticinijs ne scandaliçet quis. Vñ ex̃. de obser. ie. c. explicari. dicit̃. q̃ in festo natiuitat̃ Christi si in sexta feria venerit a carnib⁹ abstinere tenentur qui ad hoc obligant̃ voto vel regulari obseruantia. Et q̃ etiam hi nõ sunt reprehẽdendi qui protunc ob deuotionem voluerint abstinere.

Capitulum · VIII ·

Sed adhuc quęritur qui teneant̃ ieiunare ⁊ q̃ñ in ieiunio dispẽsari possit ⁊ q̃s Vbi notandũ ꝟm Dur. Tho. ⁊ Pe. de pa. q̃ nullus autoritate sua debet soluere ieiuniũ. quia nullus est iudex in sua cãsi cõmode hr̃e põt recursum ad supiorez suũ. Et ꝟm Hosti. nõ sufficit licẽtia simplicis sacerdot̃ si põt haberi ep̃us: Alias si nõ põt cõmode haberi ep̃us. põt curat⁹ dispẽsare. Tñ in sũma Tho. addit: In talib⁹ recurrẽdũ est ad supioris dispẽsationẽ. nisi forte vbi ita consuetũ est q̃ ex h̃ ipso q̃ p̃lati dissimulãt ãnuere vident̃ Sunt autem q̃nq̃ causę p̃ncipales rationabiles ⁊ legitime ꝓpter q̃s potest q̃s dispẽsare ĩ ieiunio vel in p̃uenien- do horam. vel in comedẽdo aliuꝫ cibum q̃ ieiunãtes fortes ꝓtunc comedãt. Et sũt: Ętas. infirmitas. necessitas. labor. et ministeriũ. Prima causa ẽ ętas. Vnde ꝟm Tho. vsq̃ ad finẽ vigesimi p̃mi anni nõ tenent̃ ieiunare iuuenes. q̃ indigẽt vt plurimũ ante illud tempus de nutrimẽto: duplici de causa. videlicet vt nutriantur. ⁊ etiã vt crescant. tñ infra p̃dictũ tẽpus decẽs ẽ vt ad aliquã abstinẽtiã se exerceant plus ⁊ min⁹ ꝟm modũ suę ętatis Sꝫ q̃ q̃nto ad t̃minũ p̃dictũ appropinquat̃. tãto ꝟt⁹ naturę mag̃ roboratur ⁊

augmētū tardiꝰ ꝓcedit. cū in ꝑmis q̄nq̄ annis ꝑueniat puer ad medietatem augmēti. vt phs dic̄. Ideo ꝑm ꝙ magꝭ appropinquāt ad ꝑdictuꝫ terminū sunt eis ieiunia magis cōmēsuranda. dicit Tho. Idem credit̄ tenendū de senib⁹ valde ꝓpter debilitatē virtutꝭ digestiuę. si tanta sit ꝙ nullo modo possunt digerere tm̄ cibum vna digestione q̄ntus sufficeret ad cōseruationē naturę. Pluriū etiā terrarum consuetudo habet ꝙ in ieiunijs ꝑfatis vsq̄ ad septēniū. pueris dant̄ oua et lacticinia. dicit quidam doctor. Secunda causa est infirmitas vel debilitas. ꝙ autem dicit. decretal̄. Debilibus ⁊ infirmis non ꝑiudicet̄. Dicit Pe. pa. in. iiij. Intelligit̄ nō ipso iure. sed dispēsatiue. Vnde non dicit. ꝙ tales non ligent̄. ꝫ ꝙ eis non ꝑiudicet̄. Debet autē esse euidens infirmitas. Vnde etiam canones permittūt necessitate exigente cum infirmis in esu carniū dispēsare. ex̄ de obser. ieiu. consiliū. Et videtur ꝙ etiam debiles qui non possunt tm̄ comedre vna vice ꝙ natura conseruet̄. non teneāt̄ stricte diu saltem ieiunare eadem ratiōe qua supra de ętate dictum est. Iste casus ꝯtingit sed in pautioribꝫ. Pro q̄nta autē infirmitate vel debilitate solui possit ieiuniū ab infirmis vel debilibꝫ. arbitrio boni viri potius limitādū est q̄ꝫ per aliquaꝫ doctrinā generalez. vt dicunt doctores. De mulieribꝫ pręgnantibꝫ ⁊ nutricibꝫ. si timeat̄ ꝓbabilit̄ de periculo earū si ieiunauerint de fętu in vtero. vel d̄ puero ad vbera. nō solū possunt. sed etiā tenentur soluere ieiunium. ¶ Tertia causa est euidēs necessitas penurię nimię. quę pōt esse duplex. Vna magnę pauꝑtatis. vt q̄n aliquis cogitur hostiatim mēdicare. ⁊ nō pōt habere tm̄ de cibo ꝙ sufficiat ꝓ vna refectiōe. ille pōt pluries comedere. alias si pōt habere simul satis pro vna refectiōe. tenet̄ ieiunare. Cōcordat Tho. in scripto ⁊ in sūma. Et addit. ꝙ q̄n q̄s ꝓpter ꝑcedentē inediā ita debilitatꝰ esset ꝙ ieiuniū sustinere nō posset. etiā excusat̄. Alia penuria posset eē ex magna caristia vt si in q̄dragesima vel in ꝑfatis ieiunijs nullus alius cibus haberi posset. nisi carnes. vel in exercitu. vel alias. si nō posset simul habere cibum sufficientē. sed solū successiue ⁊ interpellatim. In talibꝫ casibus pluries comedēs. vel carnes edens a peccato mortali excusaret̄. q̄ tamē sufficientiā carniuꝫ haberet. in tali casu ꝑm quosdam tenerent̄ ieiunare. scilicet tm̄ semel comedēdo. ¶ Quarta causa ē labor necessarius ⁊ pius quez homo vsq̄ ad aliud tempus differre non pōt. ⁊ quē cogitur cū magna fatigatiōe cōtinuare. In tali labore nō tenēt̄ ad dicta ieiunia maxime q̄ nō sunt ita fortes ꝙ simul possent ieiunare ⁊ laborare. Ex q̄ patet q̄d teneant̄ ꝑegrinantes. itinerantes. laborātes in vineis. agris ⁊ artibꝫ męchanicis. Vnde in. iiij. dic̄ Tho. Si sit talis peregrinatio quę posset sine incōmodo differri debet peregrinationē homo differre si simul cū ea nō pōt ieiunare. Si aūt ꝑegrinatio cōmode differri non pōt. vel qꝛ tempus ieiunij hominē in via ꝑoccupat. vel qꝛ dies festus alicubi īminet ad quē ex deuotione homo pergere cupit. vel qꝛ mora in pęnitētia periculū habet spūale vel corporale. potest ꝑm dispensationem sui supioris oībus ꝑdictis pensatis peregrinari ⁊ ieiuniū soluere. Hoc tamen intelligit̄ de his qui labore itineris adeo affliguntur ꝙ simul cum ieiunio itinerare non possunt. Nec obstat ꝙ pręceptū debet pręponi consilio. quia intentio huiusmodi ꝑceptū dantis non ē alias pias et magis necessarias causas excludē. Nec intentio maioris lucri non necessarij laborantes corꝑalit̄ eos a peccato excusat si ieiuniū frangūt. Nec illi iterū a peccato īmunes sūt q̄ oꝑarios cōducere nolūt

nisi tali pacto vt ieiuniũ soluant·nisi for-
te causa sit necessaria quę festinationem
opis pro quo laborat̃ exposcat·h̃ Tho·
E ¶ Quinta causa p̃ueniendi cibum
est mĩsteriũ. Vnde seruientes nobilib⁹
diu mensam ꝓtrahẽtib⁹·si ex causa neces
saria p̃ueniant aliq̃ntulũ horã comeden-
di·comedendo ex toto·vel si p̃libãt mo-
dicum ne deficiant ĩ seruiendo·⁊ hoc fa-
ciant positis iam mensis vel paruꝫ ante·
ita ꝙ ꝓpter continuationẽ tp̃is totũ de-
beat reputari vna mensa: non credũt q̃-
dam doctores ꝙ peccent·sicut nec peccẽt
seruitores mediocriũ ꝑsonaꝝ qui surgũt
de mensa dñoꝝ suoꝝ vt vadant ad por-
tandũ vinũ·vel vt portent exenia·⁊ reuer
tentes iterũ comedũt. De regularib⁹ qui
debent legere ad mẽsam in refectorio idẽ
dicendũ sicut de seruitorib⁹ nobiliũ·dũ-
F modo hoc licẽtiati faciũt. ¶ Quo ad
tertiũ p̃ncipale notandũ·ꝙ multa virt⁹
abstinendi est in hoĩe quã paucissimi ex-
periunt̃ nisi corpus suũ exerceant ieiunijs
abstinentijs ⁊ similib⁹. Quod patet pri-
mo in abstinentijs ph̃oꝝ paganoꝝ. Nã
vt legit̃ in vitis ph̃oꝝ de Socrate: So-
crates tam tp̃atus fuit in victu vt fere ꝑ
omnẽ ętatem suam infirmitate caruerit
⁊ in peste q̃ athenas vastauit illesus trãs-
iret. Itẽ cũ quosdam hospites tenui cę-
na ꝓcurasset ⁊ amicus eius ei hoc intima
ret·Rñdit Socrates·si boni sũt ęq̃nimi
ter ferẽt·si mali nõ est curandũ. Itẽ do-
cebat illos vitãdos in cibo ⁊ potu qui vl-
tra sitim famẽq; sedandã ꝓuocare se no-
scerent̃. Sic Carneides ph̃us vt refert
Valeri⁹·intm̃ cogitatiõib⁹ ⁊ studio ĩhę
sit·vt ad mẽsam sedẽs manũ ad mẽsam
porrigere obliuisceret̃ ⁊ famula quã loco
vxoris habuit dextrã ph̃i necessarijs vsi-
bus appodiaret·⁊ tñ p̃mo centesimo ⁊ de
cimo suę ętat̃ anno viuendi ⁊ ph̃andi fi-
nem dedit. Et Epicur⁹ voluptat̃ asser-
tor vt ait Hiero·dixit·oleribꝫ·pomis et
vilibus cibis vtendũ·qꝛ carnes ⁊ exq̃sitę
epulę ingenti cura ⁊ sollicitudine misera
prępate·maiorẽ pęnã habẽt inq̃rẽdo q̃s
voluptates in abutẽdo·vbi aq̃ ⁊ panis
sunt·⁊ cętera similia·ibi naturę satis fa-
ctũ est: q̃cq̃d sup̃fuerit·nõ ad vitę neces-
sitatẽ sed voluptatẽ ꝑtinet·hęc de vita
ph̃oꝝ. Qꝛ si gentiles h̃ fecerint: q̃nta ve-
recundia ẽ christianũ nõ abstinere: Se-
cundo q̃ntũ valeat in abstinẽdo hũana
natura·licet in Adam fit debilitata·pa-
tet in abstinẽtijs magnis ⁊ longis quas
sustinent inuiti in carceribꝫ·⁊ q̃s faciunt
aliqui ꝓ sanitate acq̃rẽda ⁊ cõseruanda
Tertio patet ĩ abstinẽtia quã fecerũt vi-
ri sancti q̃ nobis similes fuerũt·imo ⁊ mu
lieres sanctę fragilioris naturę. Ex q̃ pa-
tet ꝙ hoĩes multa possent·si vellẽt se pro
bare in abstinẽtijs. Sꝫ sunt heu multi q̃
se ꝓbãt in ꝓijciẽdo lapidẽ·luctãdo·sal-
tando·currẽdo·pugnãdo etiã ad mor-
tẽ·sed in abstinẽtijs pauci se ꝓbãt. Vñ
dicit Berñ·Ignosce dñe ignosce·dissi-
mulam⁹·tergiũsam̃·⁊ in his q̃ ad te ꝑti-
nent vix est qui velit experiri quid possit. G
¶ Sed quereret aliq̃s·est ne aliq̃n
ieiuniũ vel abstinẽtia vitiũ·vel ꝯ augmẽ-
tũ ꝟtut̃. Rñ·Tho·in·iiij·dis·xv·ꝙ sic ĩ
triplici casu. Primo q̃n q̃s sibi subtra-
heret necessaria in cibis·quę ꝑtinẽt ad ne
cessitatẽ vitę·h̃ enĩ nõ licet·sicut nec int̃-
imere seipsũ·s̃ h̃ necessariũ est valde mo-
dicũ·qꝛ modicis natura ꝯtenta est. De
h̃ dicit Hiero·Non differt vtꝝ magno
vel paruo tp̃e·te interimas. Secũdo est
necessariũ ad cõseruãdũ valitudinẽ cor-
poris in statu q̃ accipit̃ s̃m sufficiẽtiã·ha-
bito respectu ad ea q̃ incũbũt ex officio·
vel ex societate eoꝝ ad q̃s q̃s cõuiuit ne-
cessario agẽda·⁊ tale necessariũ s̃btrahi
non debet·quia hoc esset de rapina ho-
stiam offerre·si quis ꝓpter ieiuniũ impe-
diretur ab alijs operib⁹ ad quę alias ob
ligatur. Vnde Hiero·dicit. De rapina

holocaustũ offert qui vel ciboruz nimia egestate vel mãducãdi vel somni penuria ĩmoderate corpus affligit. Tertio si sit tanta abstinentia ꝙ homo ab operibꝫ vtilioribꝫ impediat̃ q̃ꝫuis ad ea ex necessitate non teneat̃: indiscretũ est ieiunium ⁊ si ñ sit illicitũ. Vnde Hiero. dic̃. Rationalis hõ dignitatẽ amittit qui ieiunium charitati vel vigilias sensus integritati prefert. Queritur secundo an ieiunia possint redimi ꝑ pecunia vel alio modo. Rñ. ꝑm Innoc. ꝙ triplex ẽ ieiuniũ. Vnũ ab ecclesia mandatũ. de q̃ supra. ⁊ hoc non potest redimi. nisi causa vl̃ necessitas in ieiunãte subsit. Alia ieiunia sunt volũtaria. id est. votiua. ⁊ talia sine causa que in ieiunãte subsit dũmodo alias sit vtile redimi possunt autoritate superioris. Tertio sunt ieiunia in pęnitentiã iniũcta. ⁊ de istis idẽ est sicut de volũtarijs.

Preceptũ · VII · Capitulũ I

Modo videndũ est d̃ septimo p̃cepto. Nõ furtũ facies. Vbi ñ solũ deꝰ ꝓhibet furtuz. ꝫ rapinã. oẽz infidelẽ emptionẽ. venditionem. laborẽ. ⁊ oẽs modos q̃bꝫ hõ voluntarie infert alteri damnũ in rebꝫ suis tpalibus. Qd̃ notauit Augꝰ. cũ in quęstionibꝫ sup Exo. dixit: Furti noĩe ĩtelligit̃ oĩs vsurpatio rei alienę: Nõ enĩ rapinã ꝑmisit q̃ furtũ ꝓhibuit ꝫ apte totũ ꝓhibere voluit. Vñ ꝯ auariciã hꝰ mãdatuz tradit̃. De q̃ videnda sunt tria. Primo quid sit auaricia ⁊ q̃le pctm̃. Secũdo q̃ꝫ detestabil̃ sit. Tertio cur diuitię q̃ sũt infima bõa tm̃ diligũt̃ ab hoĩe. Quantũ ad p̃mũ sciendũ. ꝙ auaricia capitur ꝑm Tho. secũda. ij. q. cxviij. dupliciter. Vno mõ est inordinatus appetitus seu amor habendi ⁊ possidendi aliena. Ex q̃ amore mouetur homo ad volendum seu possidendũ aliena indebite. videlicet surripiẽdo ea aut retinendo. ⁊ sic auaricia opponit̃ iusticię. Et sic accipit̃ Eçech. xxij. Principes eius in medio eius quasi lupi rapiẽtes prędam. Alio modo accipitur auaricia ꝓut ẽ inordinatꝰ amor et appetitus ad diuitias ꝓprias. Vt cũ q̃s nimis amat res vtiles exteriores. ⁊ ꝓpt̃ hꝰ nimis desiderat eas acquirere. aut nimis complacet in iam possessis. ⁊ ideo nimis retinet eas. q̃ꝫuis non velit rapere aut retinere aliena. Et sic opponit̃ liberalitati. quę moderat̃ huiusmodi affectiones circa ꝓprias diuitias. Hęc auaricia semꝑ est peccatũ. Vñ Heb. vlt. dicit̃. Sint mores. id est. vita sine auaricia contenti p̃sentibꝫ. id est. non sint cupidi non habitoꝝ. vbi glo. Auarus ẽ q̃ tenax ẽ in largiendo. cupidus in accipiendo. Ex quo patet. ꝙ auaricia non solũ est ĩ diuitibꝫ q̃ plus debito acq̃runt diuitias. aut retinẽt. ꝫ etiã est ĩ pauꝑibꝫ. q̃ licz nõ habeant superflua. tamen sic inordinate amãt diuitias. ꝙ ex hꝰ mouent̃ ad desiderandũ eas sup̃flue. aut sup̃ debitũ modum. aut in paruis diuitijs sic amore herent vt indebite ĩ eis delectent̃. aut eas indebite retineant. Vñ sup illud p̃s. lj. Videbũt iusti ⁊ timebũt ⁊ sup ipsum ridebunt ⁊ dicent: Ecce hõ q̃ nõ posuit deum adiutorẽ suũ. ꝫ sp̃auit ĩ multitudine diuitiaꝝ suaꝝ. dic̃ Augꝰ. Audiuit aliq̃s pauꝑ ꝓphãm dicentẽ. sperauit ĩ multitudine diuitiarũ suarũ. ⁊ cõtinue attendit pannos suos. respexit forte iuxta se diuitem ornatiꝰ indutũ. ⁊ ait ĩ corde suo. de illo dicit. nũq̃d d̃ me? Cõtra qd̃ subdit Augꝰ. Noli te ĩde excipe. noli te inde separe nisi vider ⁊ timueris ⁊ pctã rideas. Nam q̃d tibi ꝓdest si egeas facultate et ardeas cupiditate. hꝰ g̃ attẽdite ne passim diuites rep̃hẽdat̃ ⁊ rursũ de pauꝑtate et

egestate p̄sumat. Et q̄uis ita sit de pau
peribus vt dictū est. tamē auaricię super-
fluus amor frequenti⁹ ⁊ magis abūdat in
diuitibꝫ. qꝛ ex hoc ꝙ aliq̄s diuitias possi-
det. allicitur anim⁹ eius ad earū amorē.
Sicut etiam ex cōtinua cohabitatione
mulierū efficitur q̄s incōtinēs. eo ꝙ vt̄q̄
materiā sui criminis habet p̄sentez. Vñ
Aug⁹ in epl'a ad Paulinū ⁊ Therasiaz
dicit. ꝙ terrena arti⁹ diligunt' adepta q̄
concupita. Nam cur ille iuuenis disces-
sit nisi quia magnas habebat diuitias.
Aliud est enī nolle incorporare quę de-
sunt. aliud iam incorpata diuellere. Il-
la enī velut extranea repudiāt': Ista ꝟo
velut mēbra p̄scindunt'. Et Chrysosto-
sup Matth. Appositio diuitiarū maio-
rem accendit flammā ⁊ vehement' fit cu-
pido. ¶ Quando autem illę duę
auaricię sint peccata mortalia vel non:
Notanduz ꝟm Tho. ꝙ auaricia: Pri-
mo modo videlicet ꝓut opponit' iusticię
quo ad actus suos est de genere suo pec-
catū mortale. quia actus eius sunt iniu-
sta acceptio. ⁊ retentio alieni. ⁊ sic perti-
nent ad rapinam ⁊ furtū. quę sunt mor-
talia. vt patebit in sequētibꝫ. Sed secū-
do modo auaricia. capiēdo eam ꝓut op
ponitur liberalitati ꝓ amore inordinato
diuitiarū ꝓpriarū. sic est aliqñ pctm̄ mor
tale. aliqñ veniale. quia vt dicit sanctus
Tho. secūda. ij. q. cxviij. si homo diligit
diuitias supflue ⁊ plus debito. nō tamē
plus q̄ deū sed citra deū. nec vellet ꝓpt'
diuitias aliq̄d facere qd̄ esset cōtrarium
amori dei. aut ꝓximi. tūc talis auaricia
est pctm̄. qꝛ īmoderat⁹ amor. ⁊ ꝯ rectam
rationē. ꝫ est veniale. eo ꝙ nō est cōtrari
um charitati dei. aut ꝓximi. Si autem
amor exterioꝝ rerū sit tam īmoderatus ⁊
magnus ꝙ hō plus diligat diuitias vel
rem aliquā vtilē q̄ deū. vt qꝛ plus vult
carere deo q̄ tali re. vel qñ ꝓpt' amorē di
uitiarū nō veret' facere ꝯ amorez dei aut
ꝓximi. tūc talis auaricia est pctm̄ morta
le: Sicut cū amore non necessarij lucri et
sine causa rationabili violaret diē dñi-
cum. aut multū solennē diē. aut ꝑiurat
aut damnificat ꝓximū. ⁊ sic d' alijs aua-
ricię filiabꝫ. Et hoc vult apl's Roma. p̄.
vbi cū p̄misisset. Repletos oī iniq̄tate.
fornicatione. auaricia. ⁊ similibꝫ. subdit
Qui talia agūt digni sūt morte. Quo D
ad secūdū p̄ncipale notandū. ꝙ auari-
cia est valde detestabile vitiuz ꝓpt' q̄nq̄
Primo qꝛ est capitale vitiū. ex q̄a filię
valde nociuę oriunt' ꝟm Greg. xxxj. mo-
ral'. Differūt aūt mortale vitiū ⁊ capita-
le. quia mortale ē qd̄libet p̄uans hominē
vita animę. qd̄ est gratia. ⁊ vita ęterna p̄
uat. cui pctō debet' ꝓ pęna mors ęterna.
⁊ talia mortalia sunt valde multa. Sed
capitale ē ex q̄ multa alia pctā vt frequē
ter oriunt' ꝑ modū p̄ncipij ⁊ causę efficiē-
tis. Vñ sicut caput ē p̄ncipale mēbrum
⁊ tanq̄ p̄ncipiū a q̄ alia q̄dāmō oriunt' ⁊
dirigunt'. Et sic dux exercit⁹ ꝓpt' p̄ncipa-
litatē alios regit. Sic ad similitudinem
taliū. quędā sūt vitia q̄ ꝓpt' p̄ncipalita-
tem ⁊ depēdētiā alioꝝ ab ipsis dicūt' ca-
pitalia. Et sūt septē. q̄rū vnū est auari-
cia. de q̄ Tho. secūda. ij. q. cxvij. declarā
do filias auaricię. q̄s vbi p̄us enumerat
Greg⁹. dicit. ꝙ auaricia est superfluus
amor habēdi diuitias. Et ī duobꝫ abū-
dat. Primo in retinēdo. ⁊ ex hac parte
ex ea orit' obduratio contra mīam. quia
scilicet cor nō emollit' mīa vt diuitijs suis
subueniat miser. Secūdo auaricia abū-
dat in accipiēdo. Et ꝟm h̄ auaricia pōt
ꝯsiderari duplicit'. Vno mō ꝟm quod ē
in affectu. ⁊ sic ex auaricia orit' inq̄etudo
inq̄ntum ingerit hoī sollicitudines. ⁊ cu-
ras superfluas. Alio modo potest consi-
derari ī effectu. ⁊ sic in acquirēdo aliena
vtitur aliqñ vi. qd̄ pertinet ad violentiā
Qñq̄ autem dolo qui si fiet in ꝟbo erit
fallacia q̄ntuz ad simplex verbū. ꝑiuriū

autem · si addat' confirmatio iuramenti.
Si autē dolus cōmittat' in opere · sic q̄n-
tum ad res erit fraus · q̄ntum ad ꝑsonas
erit ꝑditio · vt patet de Juda qui ꝑdidit
E · Christū ex auaricia. ¶ Secundo fa
cit ad detestationē auaricię · ꝙ natura il
lud vitiū dissuadet · quę terrā voluit esse
infimā ⁊ oīuz conculcari pedib⁹ · pecunia
autem ⁊ oīa appreciabilia pecunia sūt ter
ra rubra vel alba · ꝟm Bern̄ · vel terrena.
In cui⁹ signū legit' Act̄ · iiij · ꝙ ꝑmitiui d̄
ecclesia p̄cia domoꝝ vel agroꝝ suoꝝ po-
nebant ante pedes apl'oꝝ · qd̄ ⁊ Joseph
ibidē fecit. Sup q̄ glo · dicit · Docet cal-
candū esse aurū ⁊ subdi pedib⁹ apl'orum
Item aīa ꝟm naturā est sublimior ⁊ pu-
rior cęlo · vtpote deo similior. Vn̄ in li · d̄
causis dr̄ esse in oriçonte ęternitat̄ · id est
media inter corꝑalia seu tꝑalia ⁊ ęterna ·
q̄ sunt angeli ⁊ de⁹: idcirco debet esse ex-
altata a terrenis · ⁊ si terrenis inhęret · tūc
cęlum terram tangit ꝯ̄ naturaz. Itē aīa
ꝟm Bern̄ · cęlū est in q̄ de⁹ habitat · terra
v̄o scabellū dei · ꝟm illud ꝓphę: Cęlū m̄
sedes ē · terra aūt scabellū pedū meorum.
Esa · lxvj · Absurdū est cęlū · i · aīaz terre-
F · nis repleri. ¶ Tertio facit ad detesta-
tionē auaricię vę multiplex ꝑ scripturaz
cōminatū. Vn̄ Esa · v · Vę q̄ ꝯiūgit̄ do
mū ad domū · ⁊ agrū agro copulat̄ vsq̄z
ad terminū loci · nūq̄d habitat̄ soli vos
ī medio terrę? Abachuc · ij · Vę q̄ congre
gat auariciā malā domui suę. Amos · vj
Vę q̄ opulēti estis ī sion. Luc̄ · vj · Vę
vob̄ diuitib⁹ q̄ h̄ habet̄ ꝯsolationē v̄raz
Jacobi · v · Agite nunc diuites · plorate
vlulantes ī miserijs v̄ris q̄ adueniēt vo-
bis · diuitię v̄rę putrefactę sūt · ⁊ vestimē-
ta v̄ra a tineis comesta sūt · argētū v̄rm ⁊
aurū eruginabit · ⁊ erugo eoꝝ in testimo-
niū vob̄ erit · ⁊ mādūcabit carnes v̄ras si
cut ignis. In epl'a Judę dicit'. Vę his q̄
in via Cayn abierūt qui auariciā secuti
sunt · ⁊ errore Balaam mercede effusi sūt
⁊ in cōtradictiōe Chore abierūt. Apoc̄ ·
viij · Vę · vę · vę · habitantib⁹ in t̄ra · Ha-
bitantes autē in terra ad modū talparū
sunt auari · nec mirū cū apl's dicat Eph̄ ·
v · Auaricia ē idoloꝝ seruit⁹. ¶ Quar- G ·
to detestabilis est · quia tria quę debe-
mus dare deo · fidem · spem · ⁊ charitatē:
dat diuitijs. Fidem dat · quia plus cre-
dit de diuitijs q̄z de deo · eo ꝙ putat sibi
diuitias debere ꝓcurare necessaria · qua-
si de⁹ curā nō habeat de seruis suis · cont̄
illud Matth̄ · vj · Considerate lilia agri
volucres cęli · staturā agri ⁊ similia. Spē
dat · quia putat cōsolatiōes veras diui-
tias conferre · ⁊ virtutū diuitias tristicias
facere · cōtra illud Christi Joh̄ · xvj · In
me pacē habeat̄ · in mūdo p̄ssurā habebi
tis. Et Matth̄ · xix · Oīs q̄ reliquerit do-
mū · vel fratres · aut sorores · aut patrem ·
aut mr̄ez · aut vxorē · aut filios · aut agros
ꝓpt' nomē meū · centuplū accipiet ⁊ vitaz
ęternā possidebit. Charitatē diuitijs tra
dit · qꝛ vbi ē thesaurus tu⁹ ibi est ⁊ cor tu-
um Matth̄ · vj · ¶ Quinto facit ad H ·
detestationē auaricię · ꝙ int' infirmitates
spūales ipsa vna ē de peiorib⁹ · Vn̄ Ec-
clesiastes · v · Est infirmitas pessima quā
vidi sub sole · diuitię ꝯseruatę in malum
dn̄i sui · ꝑeunt enī in afflictione pessima.
Merito dicit pessima · qꝛ infirmitas ma-
la est debilitas corꝑis · sed h̄ in bonū ce-
dit aīę. Est infirmitas peior pctm̄ venia
le · ⁊ quędā mortalia · qꝛ animā vulnerāt ·
ꝓpter quę vulnera Christū medicū veni
re oportuit. Sz auaricia est infirmitatuz
pessima quo ad plura · sicut ⁊ infirmitas
magna corporis: Primo quia diuturna
eo ꝙ materia vix perfecte euacuatur · ut
patet in diuite iuuene qui noluit relinq̄-
re oīa. Secūdo quia continua. Eccle-
siastes · iiij · Vn⁹ ē ⁊ secūdū nō habet · nō
filiū · nō fratrē · ⁊ tamē laborare nō cessat.
Tertio quia acerbe affligit in retinēdo ·
grauius in acq̄rendo · grauissime v̄o in

amittendo. j. Timoth. vj. Radix oīm
maloꝝ est cupiditas. Et statim sequitur
Quam quidā appetentes errauerūt a fi-
de ⁊ inseruerūt se multis doloribꝫ. Quar
to quia pestis est vniuꝰsalis. Nam iuue-
nes ⁊ senes. diuites ⁊ paupes. infirmos ⁊
sanos. stultos ⁊ sapientes. clericos inficit
⁊ sęculares. nō sic aūt est d̄ luxuria. Vn-
de Hiere. vj. A minore vsqꝫ ad maiorē
oēs studēt auaricię. ⁊ a ꝓpheta vsqꝫ ad sa
cerdotez. cuncti faciūt dolum. Seneca.
Quid stultius q̄ꝫ deficiente via viaticū
augere. Quinto qꝛ cęlestis medicus hāc
īfirmitatē ad mortē q̄si iudicauit Mat.
xix. dicens: Amen dico vobis. qꝛ diues
difficile intrat in regnū cęloꝝ. Sexto. qꝛ
hęc auaricia exptissimo ⁊ potētissimo me
dico a cura abstulit vnū infirmū Judaz
videlicet. Septimo. qꝛ cęlestē medicum
irrisit. ⁊ ad vltimū interfecit. Vñ Luc.
xv. Audiebāt verba hęc pharisęi q̄ aua-
ri erant. ⁊ irridebant eū. Octauo. qꝛ hęc
infirmitas nimis varia est vt peritissimi
animarū medici vix eam cognoscant. vt
patet in vsurarijs contractibꝫ. symonijs
⁊ mercationibꝫ. Tot enī inuentiones et
modos inuenit hūana malicia in acq̄rē-
do tꝑalia ꝛc. Vñ Gen. xx. Abimelech
dedit Sarę mille argenteos in velamen
oculoꝝ. Nono. qꝛ Christꝰ ꝯ hāc infirmi
tatē indixit ꝙ nullus eius discipulus eē
possit nisi renūciet oībꝫ q̄ possidet Luc.
J xiiij. ¶ Quo ad tertiū ꝑncipale: Cur
diuitię nō satiēt appetitū. ꝟm qd̄ dī Ec-
clesiastes. v. Auarꝰ nō implebit pecunia
Et ꝟm pħm. li. polit. appetitꝰ pecunię est
in infinitū. Dicendū ꝙ huius sunt q̄nqꝫ
causę Prima ē capacitas aīę infinita. q̄
aptitudinata ē ad solū deū recipienduz
si debet satiari. Vñ Augꝰ. li. cōfes. Feci-
sti nos dñe ad te ⁊ inq̄etū est cor nr̄m do
nec req̄escat ī te. Et Sap. xj. Cū orb̄ tra
rū sit añ deuz q̄si gutta ror añ lucani. q̄
descēdit ī trā. Quō finitū posset satiare
infinitū? Secūda cā est infineitas inor-
dinati affectus ⁊ fineitas rerū tꝑaliuz q̄
ad nr̄a peruersa desideria. Nullo enī fi-
ne mēsurat affectus eiꝰ q̄ cupit oīuz glo
riam ⁊ gr̄am habere ac suppletionē defe-
ctuū. qd̄ tamē cuilibet impossibile est. vt
patet ī Christo ꝑfectissimo hoīe. de quo
Joh. vij. quidam dicebāt. qꝛ bonus est.
alij dixerūt nequaq̄ꝫ. sed seducit turbas
Cum aūt finitū nō possit replē vel ꝓpor-
tionari infinito: necesse est vt desideria tē
poraliū diuinuamꝰ. ⁊ tunc pauca suffici-
unt. vt patet in aīalibꝫ brutis. Et. j. Ti-
moth. vj. Habentes alimētum ⁊ quibꝫ
tegam̄ his contēti simꝰ. Ideo Seneca.
Si vis te diuitē facere nō pecunię ē ad-
ijciendū ꝫ cupiditati subtrahendū. Ter-
tia causa ē. qꝛ noua tꝑalia acq̄sita sp̄ vl
frequent aliqd̄ vacuū req̄rūt in quo reci-
piant vel vt custodiant. vel potiꝰ habent
defectus ānexus. Exēpli gr̄a. Si acq̄ris
aurū indiges scinio. sera. ⁊ camera. si vac
cam. indiges stabulo fęno ⁊ famula. Si
adijcis tꝑalia. plura vis hr̄e fercula. fa-
miliā. ⁊ ita de similibꝫ simile ē iudicium.
Jō Ecclesiastes. v. Vbi multę sūt opes
⁊ multi sūt q̄ comedūt eas. Tales enī fa-
ciunt sicut multū sitiētes q̄ ad extinguē-
dū sitim aquā salsaz bibūt. nam in eo ꝙ
aqua est sitim habet extinguere. sed quia
salsa est. sitim habet ꝓuocare. Sic tempo
ralia aliquem defectū tollūt. sed ad alia
plus affectum accendūt. Ideo Joh. iiij.
Qui biberit ex aq̄ hac. sitiet iteꝝ. Quar-
ta causa est. quia errant in satisfaciendo
potentię quę sitit ⁊ defectum ꝑncipaliter
patitur. puta intellectus qui vult primū
verum ꝟm Auerroim super illo. p̄. meta-
ph. Omnis homo natura scire desiderat
Et primū bonū. ꝟm illud. j. eth. Omnia
bonū appetunt. Sed auari si sitim ꝑnci-
palem vellent extinguere scientiam ⁊ vir-
tutes deberent ꝑmo acquirere ⁊ tunc ces-
saret sit respectu alioꝝ. ꝟm illd̄ Joh. iiij.

Qui biberit ex hac aqua quã ego dabo· non sitiet in ęternũ. Quia vero auari nõ sic faciũt· sed tpalia quę nec in intellectũ nec in affectũ possunt ponere sed bene in cistam vel stomachũ· ideo nunq̃ satiantur· sicut nec ille corpalẽ sitiz sedaret qui potũ in calciũ doliũ pedes aures vel huiusmodi poneret. Quinta causa est quia aĩa est spũalis ⁊ tpalia sũt corpalia· talium aũt nulla est ꝓportio. Vñ sicut cista nõ põt esse ꝓportionata sapię· sic nec aĩa tpalibꝫ. ¶ Tertio ꝑncipaliť queritur Vñ ꝓueniat tantꝰ affectꝰ ad diuitias· cũ tñ tot curis ⁊ malis acq̃rant ⁊ possideantur ⁊ amittant. Rñ· ꝙ ex tribꝫ. Primo qꝛ hoĩes multũ diligũt corpus· honores· ꝑsidentias· ⁊ huiusmodi· ⁊ ꝟm hũanam estimationẽ putať ꝙ ꝑ pecuniã talia adipiscant. Sz videant hi exempluz Lud· xij· diuitis q̃ multis diuitijs cõgregatis ait aĩę suę Jam gaude epulare ⁊ lętare· qꝛ reposita habes multa bona in annos plurimos· sed ei dicit: Stulte hac nocte repetẽt animã tuã a te· ⁊ quę congregasti cuius erũt? Secũdo qꝛ homĩes nõ cogitãt mala ꝓuenientia ex diuitijs ꝑus tacta. Vñ apl's· j· Timoth· vi· Radix oĩuz maloꝝ est cupiditas· id est· auaricia. Et iterũ ibidẽ. Qui volũt diuites fieri incidũt in temptatiões ⁊ in laqueos diaboli· ⁊ ĩ desideria inutilia ⁊ nociua q̃ mergũt hoĩes in interitũ ⁊ in ꝑditionem. Exemplũ de cõtractibꝫ· laboribꝫ· ⁊ huiusmodi. Tertia causa ẽ qꝛ vt ꝑus tactũ est non cupiditati detrahere studẽt hoĩes ꝫ pecunię adijciũt. Vñ fere tam impossibile est quẽ cũ auaricię obiecto carere auaricia· sicut luxurię obiecta habẽdo· id est mulierũ frequẽtiam ⁊ castũ esse. Ideo sicut ignis nõ extinguit sed incendit si materia lignoꝝ aptoꝝ sibi ministret. Sic et auaricia. Non ergo mirũ ꝙ dñs diuitias spinis compat Matth· xiij· dicens: Sollicitudo sęculi ⁊ fallacia diuitiaruz suffocant verbum dei. Diuitię enĩ scd'm Aug· velut bitumẽ auiũ sunt· ⁊ si eas nõ capiat· tamen multarũ contemplationũ pennis ꝑuat· Vnde Cesarius diuites in suo statu compat aptissime naui in mari tempestatibꝫ quassatę· q̃ aut perit· aut mergitur· aut iactura onerũ vacua ad litus vẽit. Sic reuera diuitũ statꝰ· aut ad infernũ trahit· aut in purgatoriũ mergit aut plurimũ glorię gradibꝫ priuat.

Capitulum · II ·

De obduratione quę est filia auaricię· ⁊ de mĩa q̃ opponit obdurationi videbunt ꝑncipaliť tria. Primo quid sit obduratio· q̃d mĩa· q̃d elemosyna· ⁊ q̃ eiꝰ fructꝰ. Secundo q̃s possit elemosynã dare· quõ debet dari ⁊ q̃bꝫ. Tertio q̃ sint elemosynę spũales· q̃t ⁊ quõ corpalibꝫ elemosynis sint meliores. ¶ Quantũ ad primũ notandũ ꝙ obduratio est quędã a mĩę opibus obstinatio. Est aũt mĩa ꝟm Augustinũ· ix· li· de ciui· dei· alienę miserię ĩ corde nr̃o compassio cui cũ possumꝰ subuenire cõpellim̃. Sũt autẽ duplices ꝓximoꝝ defectus. Quidã spũales quibꝫ sb̃uenitur per spũales elemosynas· de quibus in tertio ꝑncipali dicet. Alij sũt corporales· quibꝫ subuenit per corpales elemosynas: vt sunt septẽ opera mĩę corporalia contenta Matth· xxv· Et hoc ꝟsu Visito· cibo· poto· redimo· tego· colligo condo. Modo auaricia quę ẽ inordinatus amor diuitiarũ facit cor durũ ⁊ non ꝑcipere miseroꝝ defectus nec compati· aut non tm̃ q̃ntũ deberet quis per tpalia effectu vel saltẽ affectu. ¶ Est autem elemosyna ꝟm Tho· secũda· ij· q· xxxij· arti· j· opus q̃ indigẽti datur aliquid ex cõpassione ꝓpter deum. Et sunt elemosynę effectus ꝟm Tho· in q̃rto· tres ꝑncipaes ⁊ magni. Primꝰ ꝙ satisfac̃ ꝓ peccat

quę hic aut in purgatorio luere debere-
mus. Vñ ſm doctores: Durã. Pe. pa.
⁊ etiã alios in .iiij. dis. xv. elemoſyna int̃
tres partes ſatiſſactiõis. quę ſũt ieiuniũ
⁊ oratio. eſt comitatiue magꝭ ſatiſſacto-
ria. ſuppoſita pari gr̃a ⁊ charitate. Ra-
tio: quia in elemoſyna ꝟtualiter cõtinẽ-
tur alię partes. vt ieiuniũ ⁊ or̃o triplici d̃
cauſa. Primo. qꝛ cui dat̃ elemoſyna cõ
ſtituit euꝫ debitorem ad ieiunãdũ ⁊ orã-
dum ⁊ ad faciendũ alia bona. quę poteſt
qui dedit: loquẽdo d̃ debito morali nõ
ciuili. Secũdo. qꝛ elemoſyna ꝓpter deuꝫ
data eſt q̃ſi quędam oblatio deo facta.
Vñ in .iiij. eth̃. dr̃. ꝙ dona habẽt aliq̃d
ſimile deo ſacratꝭ. Oblatio autem facta
deo vim orationis habẽt. frequent̃ enim
plus impetrat donũ q̃ꝫ ſupplicatio. Ter-
tio. cũ bona exteriora ad cõſeruationem
corpis ordinent̃. ſubtractio eoꝝ ꝑ elemo
ſynam continet ꝟtute ieiuniũ. ⁊ plerũqꝫ
contingit ꝙ aliq̃s artius viuit ex h̃ ꝙ ſua
dedit. ergo elemoſyna completius habꝫ
vim ſatiſſactiõis q̃ꝫ or̃o vel ieiuniuꝫ. Et
idcirco elemoſyna indicit̃ etiã ꝑ ſcriptu-
ram. vt vniuſalis medicina peccati. Luc
xj. Date elemoſynã ⁊ oĩa mũda ſũt vob̃
Et Tobię .iiij. Elemoſyna ab oĩ pecca-
to liberat ⁊ a morte. ⁊ non patietur aĩam
ire in tenebras. ¶ Secundus effect⁹
ſeu fructus elemoſynę eſt ꝙ mĩcordes ꝑ
opera mĩę frequẽter a magnis peccatꝭ re-
ſurgũt. Vñ Matth̃. v. Beati mĩcordes
qm̃ ꝛc̃. Et Matth̃. xxv. diſceptatio fi-
et de mĩę opib̃ quę ibi enũerant̃. Et .j.
Timoth̃. iiij. Pietas ad oĩa valet. dic̃.
glo. Amb̃. Oĩs ſũma diſciplinę chriſtia-
nę in mĩa ⁊ pietate eſt quã aliq̃s ſequenſ
ſi carnis lubricũ patit̃. ſine dubio vapu-
labit. ſed non peribit. Quã autoritatem
Tho. in .iiij. dis. xlvj. exponẽs dicit. ꝙ ſic
intelligi poteſt. ꝙ in vita iſta exiſtẽtes. illi
qui ex fragilitate in carnalia peccata in-
cidunt. mortalia ſeu venialia per opera
mĩę ad pęnitentiã diſponũt̃. vnde talis
non peribit. id eſt. diſponetur ꝑ talia ope
ra ad non peundum. Ad idem eſt Aug⁹
in epl̃a ad Euodiũ. vbi refert Aug⁹ ſe a
Ginnadio medico audiuiſſe. q̃ Ginna-
dius cũ iunior eſſet elemoſynas magnas
daret. ⁊ cũ de vita poſt mortẽ dubitaret.
dormiente Ginnadio. apparuit ei iuue-
nis pulcerrim⁹. ⁊ ſe ſequentẽ duxit ad ci-
uitatẽ in qua ſonos audiuit ad dextraꝫ
ſupra modũ ſuaues. quos cum a iuuene
audiſſet fore gaudia beatorũ euigilauit
Ginnadius. Alia aũt nocte. iuuenis ite-
rum dormienti apparens querit. an ſe. id
eſt. iuuenẽ cognoſcat. Qui rñdit. ꝙ ſic.
Et iuuenis ꝑ q̃. Rñdit Ginnadi⁹ ꝑ vi
ſionẽ alteri⁹ noctis. Et iuuenis. nunq̃d
vides me ĩ ſomno. Rñ. Ginnadi⁹ ꝙ ſic
Et iuuenis vbi eſt mõ corpus tuũ. Rñ.
Ginnadi⁹ in cubiculo meo. Et iuuenis.
ſcis ne in eorũ corpuſculo ligatos oc̃los
tuos habere ⁊ nihil eis mediãtib̃ videre
Rñ. Ginnadius. ſcio. Et iuuenis. qui g̃
ſunt oculi q̃b̃ nũc me vides. Et ille nõ
inueniens q̃d rñderet. obmutuit. Et iu-
uenis ait. Sicut oculi carnis tuę iã me ñ
vident ſed oculi tuę mentis. ſic poſt mor-
tem corpe iacente. aĩa viuit. ⁊ oculis mẽ-
tis videbis. noli eſſe ammodo incredul⁹
Qua ex viſione oĩs dubitatio a Ginna
dio receſſit. opib̃ mĩę. dicit. Aug⁹. adiu
tus. Vnde vt Hiero. dicit. Nõ memi-
ni me legiſſe male mortuũ qui libent̃ exer
cuit. opa pietatꝭ. Habet enĩ multos int̃-
ceſſores. ⁊ impoſſibile eſt multoꝝ preces
non exaudiri. Et Leo papa. Quicq̃d ĩ
opera pietatis expendit̃ nõ minuit̃ ſ̃ au-
getur. nec vnq̃ꝫ apud deuꝫ perire potuit
qd̃ fidelis benignitas erogauit. dum qd̃
cuiqꝫ tribuit id ſibi ad p̃mium recõdit.
¶ Tertius effectus elemoſynę eſt me-
ritũ premij eſſentialis ⁊ accidental̃. ⁊ hoc
ſm ꝙ magis dat̃ de tpalib̃. vel ſm ꝙ ex
maiori charitate dat̃. Vnde dic̃ Tho.

in·iiij·dis·xv·tractãdo quęstionem: An plus mereat̃ de premio ⁊ fructu·qui dat multũ de tp̃alib⁹·vel an ille qui dat modicũ ex magna charitate·sic rñdet: Elemosyna efficaciaꝫ habet ex ipso faciente inq̃ntũ est quoddã opus meritoriũ·⁊ ex recipiente inq̃ntũ obligat̃ ad oranduꝫ ꝑ illo qui elemosynã dedit. Si ergo consideret̃ elemosynę efficacia ex parte recipientis·sic maior efficacia in maiori dato consistit·inq̃ntũ ꝑ hoc plures ⁊ magꝭ debitores efficiunt̃. Ex parte aũt dantꝭ sic respectu p̃mij essentialis efficacia elemosynę magis pensat̃ ex affectu q̃ꝫ ex dato·sed respectu p̃mij accidentalis·vtputa remissionis pc̃nę·vel alicui⁹ huiusmõi magnificat̃ efficacia elemosynę ex magnitudine dati·nisi ex altera parte intẽsio voluntatꝭ magnitudini exterioris dati pręponderet·põt tamẽ tam intensa esse volũtas·ꝙ etiam oẽm pc̃nam absorbet ⁊ reatum sicut dicit̃ d̃ ꝯtritiõe. Et scd̃m hoc intelligit̃ illa glo·sup̃ illud p̃s·Qui seminat in lachrymis. Magna inq̃t voluntas multũ dedit·multum seminauit. In hac volũtate illa vidua quę minuta duo misit ñ paꝝ semĩauit·h̃ glo·⁊ Tho. Et sup̃·ij·dis·iiij·dic̃·Act⁹ exterior nihil adiũgit ad p̃miũ essentiale·tm̃ enĩ meret̃ q̃ habet ꝑfectã volũtatẽ aliqd̃ bonũ faciendi·q̃ntũ si faceret illd̃. Jõ vbi sup̃ idẽ Tho·dic̃·in·iiij·Nullus ab elemosyna excusat̃·qꝛ si pecunia d̃est obseqiũ põt facere·vel opus mĩę spũale·⁊ si h̃ d̃esset·voluntas cõpleta sufficeret·h̃ Tho·Ex p̃dictis patet ꝙ elemosyna habet tres effectus·de q̃b⁹ Eccl·xix·Perde pecuniam ꝓpter fratrem·pone thesauros in p̃ceptis altissimi·⁊ ꝓderit tibi magꝭ q̃ꝫ auꝝ·quo ad p̃mũ effectũ. Quo ad secũdũ sequit̃ ibidem. Conclude elemosynam in sinu paupis·⁊ ipsa ꝑ te orabit. Quo ad tertium dicitur ibidem. Et curabit te ab oĩ malo. Verum quia hos effectus elemosynę potissime diuites negligunt sępe.

Notandũ ꝑm Armicanũ sermone de ephia·ꝙ tria sunt genera hoĩuꝫ habẽtiũ diuitias. Primi q̃ ĩ vita sua nihil p⁹ mortem in elemosynã dandũ ordinãt·⁊ in vita modicã elemosynã aut nullã donant·pręuenti morte·aut alias prępediti citra mortale peccatum. Alij sunt qui in vita non dant·sed in vita ordinant vt elemosynę post eorum mortem dentur. Tertij sunt qui in vita dant elemosynas. Primi sunt desides·secundi simplices·tertij prudentes. De primis ⁊ tertijs sciendum·ꝙ vtilius est hoĩ vt det q̃s denariũ vnũ in vita sua q̃ꝫ vt toti⁹ mundi diuitię alterius ordinatione solũ post eius mortẽ dentur pro eo in elemosynã·qꝛ pro vno denario dato ex charitate in vita·dãs meretur vitã ęternã·vel specialem gradũ essentialis perpetui gaudij·teste Matth̃·x·vbi dic̃ Christ⁹·Quicũqꝫ dederit potũ vni ex mĩmis istis calicẽ aq̃ frigidę tm̃ in noĩe discipuli·amẽ dico vobis nõ ꝑdet mercedẽ suã. Q̃to ergo magis meretur qui amplius dat in noĩe discipuli·id est·ex charitate qua q̃sqꝫ Christi discipulus efficitur. Per nullũ autẽꝫ bonũ datum pro eo post mortem alteri⁹ dono·etiam si daretur mundus corporeus·potest defũcto mereri gradus perpetuus gaudij in vita ęterna·sed tm̃ diminutio purgatorij aut ei⁹ totalis pc̃nę ablatio. Quia ꝑm omnes doctores theologię·nullus põt alteri mereri excepto Christo augmentuꝫ gratię·⁊ per consequens glorię·sed quilibet solum sibi·licet aliq̃s alteri mereri possit diminutionem pc̃nę. De stulticia ergo primorum ⁊ secundorum licet minor sit·dicit Salomon Ecclesiastes·iiij·Consideraui ⁊ repperi aliã vanitatem sub sole·vnus est ⁊ secunduꝫ non habet·non filium·non fratrem·⁊ tamen laborare non cessat·nec satiãt̃ oculi eius diuitijs nec recogitat·dicens: Cui

labozo·z defraudo aiam meã bonis. Secũdis etiã patet: quõ aiam suã defraudant·compando actũ donatiõis denarij in vita z ordinatiõis rerũ post mortez Nã virtus vt dicit·pbs·ij·etb·est circa difficile. Et regnũ celozum vim patitur Matth·xj· Et Matth·vij· Intrate p angustam portã·qz lata porta z spaciosa est via q̃ ducit ad pditionẽ·z multi sunt q̃ intrãt p eã. Q̃ angusta porta z arta via est q̃ ducit ad vitã·z pauci sunt q̃ inueniB unt eam. Ex quo patet q̃ etiã meritum exigit actũ difficilẽ saltem ex parte opis·sed in ordinatiõe tuę pecunię dandę post mortẽ nihil ẽ difficile tibi. Quid enĩ pater cum post mortẽ ꝑmo distribuitur pro te·quo necessario velis nolis carebis·datio autẽ volũtaria vnĩ denarij in vita saltez aliquã molestiã tibi infert· quia amatũ tradis· multũ ergo animaz defraudat bonis qui in vita dare potens ordinat ꝑmo post mortem dandũ. Est tamen alterũ meritoziũ sed tamen longe minus ꝑmo. Raro enĩ heredes ꝑpt auariciam exequũt fidelit ordinationem.

Capitulum · III ·

Videndum est nũc q̃n teA neamur dare elemosynam vel non. Vbi sciendũ q̃ dare elemosynã ꝑm Tho·secũda·ij·q·xxxij·aliq̃n est ꝓceptũ·aliq̃n consiliũ· aliq̃n ꝓhibitũ·de quibꝫ tribꝫ videdũ erit Pręceptum est: Primo·q̃n primꝰ est ꝓstitutus in vrgẽte necessitate z piculo vitę aut grauis infirmitat·z iste q̃ videt non habet tũc illã necessitatẽ ß supfluũ quo ad illã necessitatẽ indigẽti tũc dare z ꝑm possibilitatẽ subuenire isti in sua necessitate in victu z vestitu cadit sub ꝓcepto· vt cũ q̃s occurrit in tali articulo ꝓstitutus q̃ circa eũ apparent ꝓbabilia sig extremę necessitat futurę nisi ei subueniat· si tunc nullus apparet in ꝓmpto q̃ possit aut velit ei subuenire· tu teneris q̃ntũ t est possibile de tuo dãdo·aut aliunde ordinando·qđ si negligis·peccas mortaliť cõtra ꝓceptũ de dilectiõe ꝓximi. Vnde Amb· Pasce fame morientẽ·si nõ pauisti occidisti. Ita etiã de q̃libet alia necessitate intelligẽdũ est. Ideo Basilꝰ: Est panis famelici quẽ tu tenes· tunica nudi quã ꝓseruas·indigẽt aurũ vť argẽtũ qđ possides: q̃ circa tot iniuriar q̃t erbibere valeres. Et addit Tho·dis·xv·Obligat ꝓceptũ q̃n apparẽt ꝓbabilia signa extremę necessitat futurę·nisi ei subueniat· vt cũ q̃s videt alios impotẽtes vel pigros ad subueniẽdũ·z paupem indigẽtẽ cibo z potu z alijs vitę necessarijs· nec sibi satisfacere posse. Nõ enĩ est expectãda vltima necessitas·qz forte nõ posset iuuari natura iam fame vel siti ꝓsũpta. Dicit enĩ Chrysosto·sup Joh·Nõ oportet pauperẽ vlulantẽ deceptorẽ vocare. Ratio añt dicto z est·qz charitas plꝰ diligit vitam ꝓximi q̃ oĩa bona tpalia·etiã decẽtia statũ. Vñ btus Martinꝰ cũ indecentia vestitꝰ sui vestiuit paupem. Et ßẽ ꝓceptũ Johãnis baptistę. Luc·iij· Qui habet duas tunicas·quod est de necessitate·det vnã nõ habẽti·qđ est naturę·qz ex paradisũ nõ põt vinẽ nudus. Videmus etiã bruta naturaliť ꝑbuenire patiẽtibus necessitatẽ. Vñ gallina nutrit alienos pullos·z catti quidã alienos fętus. Sic etiam beatꝰ Dñicꝰ necessaria q̃ ad statũ suũ·z supflua q̃ ad psonã·libros·z oez supellectilẽ vẽdidit ꝓpt famẽ paupẽ palẽtię. Qđ qz z epulo nõ fec. đ quo Luc·xvj·idcirco sepultus est in inferno.

Secundo elemosynã dare ẽ pręceB ptũ q̃n quis habet superflua. Duplicia enĩ sũt tpalia. Quędã sũt necessaria boi Alia supflua. Necessaria sũt adhuc duplicia. Quędã simpliciter sine qbꝫ bõ eẽ nõ põt aut viuere. Alia sunt necessaria

non simplicit̃· sed sine quib⁹ cõuenienter vita transigi nõ põt ꝑm statũ ⁊ cõditionem ꝑsonę ꝓprię· ⁊ aliarũ ꝑsonarũ quarum cura ei incũbit. Et tunc quę vltra necessaria h̃ sunt dicunt̃ suꝑflua. Vnde qñ q̃s talia habet suꝑflua ista· ꝑm Armicanuz sub p̃cepto tenet̃ distribuere in elemosynã pauperum· aut in alios pios vsus· qđ si quis non facit transgreditur mãdatũ dei ⁊ peccat mortalit̃. Qđ patet qꝛ Luc· xj· dicit Christ⁹. Qđ super ẽ da te elemosynã: ⁊ ecce oĩa mũda sũt vobis Et loquit̃ pręceptiue. Ideo Christ⁹ ad ignem ęternũ cõdemnat eos qui esurientes non pauerũt· sitientes nõ potauerũt· ⁊ ita de alijs Matth· xxv· Qđ nõ diceretur nisi elemosynã dare caderet sub p̃cepto· ⁊ nõ de necessario nisi in casu necessitat̃ igitur de suꝑfluo. Idẽ vult beatus Joh· in· iij· ca· j· vbi nõ solum affirmat· sed etiã ꝓbat· ꝙ qui in reseruatione diuitiarũ suꝑfluarũ claudũt viscera pietatis necessitatẽ patiẽtib⁹· peccãt mortaliter· qꝛ dicit· ꝙ charitas dei non manet in eis· eo ꝙ nõ diligũt ꝓximũ opere ⁊ veritate· sed tm̃ verbo ⁊ lingua. Itez ꝓbat Tho· secũda· ij· q· lxvj· idem sic. Ea quę sunt iuris humani non possunt derogare iuri naturali vel diuino· ꝫ ꝑm naturalem ordinẽ ex diuina ꝓuidentia institutum· res inferiores sunt ordinatę ad hoc vt ex eis subueniat̃ hominuz necessitati. Et ideo ꝑ rerũ diuisionẽ ⁊ appropriationẽ de iure humano ꝓcedentẽ non impedit̃ q̃n hoĩs necessitati subueniendũz sit ex huiusmodi reb⁹· ⁊ ideo res q̃s aliq̃ superabundant̃ habẽt ex naturali iure debent̃ pauperum sustẽtationi. ¶ Item de istis q̃ suꝑflua diuitiarũ cõgregant dicit Aug⁹· li· de decẽ chordis. Seruat tibi pater tu⁹· seruas tu filijs tuis· seruãt filij tui filijs suis· ⁊ nullus ẽ seruatur⁹ p̃ceptũ dei: Quare illi non seruas oĩa qui te ⁊ alios fecit ex nihilo· neqꝫ enĩ melius cõmittis p̃rimoniũ tuũ filijs tuis q̃ꝫ creatori tuo· hęc ille. Vern̄· qꝛ p̃res dicũt se excusando tꝑalia se retinere amore filiorũ· quib⁹ ꝓuidere volũt· vbi tñ auaricia sępe est ẽ in causa: Idcirco subdit Aug⁹ Amittat amator siue seruator diuitiarũ filiũ suũ· tunc vtiqꝫ si ꝓpt̃ filiuz seruabat mittet post illũ partem suã· quare illam tenet in sęculo ⁊ reliquit filiũ ab aĩo· redde illi qđ suũ est: redde illi qđ seruabas si ꝓpter ipsum sic agebas· mortuus recessit ad deũ· pars illius debet̃ pauꝑib⁹. Illi enĩ det̃ ad quẽ ꝑrexit qui ⁊ dixit: Qđ vni ex mĩmis meis fecistis m̃ fecistis. Videte fratres quia mẽdaciũ est ꝙ homĩes dicunt· scilicet filijs meis seruo· qꝛ auari sunt hoĩes ideo diuitijs excęcati sic mentiunt̃· hęc de Aug· Idem patet de patre qui si in diuitijs filiũ aut filiã haberet q̃ reformatę religionis locũ intrare vellet· pater ei minus q̃ꝫ alteri in sęculo manenti daret de pecunijs· nec đ residuo elemosynã facẽt· ex q̃ patet p̃ris auaricia. Vñ concludit Armican⁹· vbi sup̃. Basilius Chrysosto· Hiero· Aug⁹· Amb· Greg· ⁊ Bern̄· pręcęteris q̃ntum ego intelligo ex eoruz scriptura sententialit̃ tali argumento vtunt̃: Quicq̃d est tibi superfluũ in bonis pauperum computat̃· cum igit̃ superfluũ illud eis subtrahis· tunc subt̃his quod eis debetur· ⁊ per cõsequẽs nõ eis irrogas solum iniuriam· sed etiaz cõmittis rapinam· ⁊ si ex illa causa moriuntur pauperes· sic subtrahendo quod eis debetur· eos occidis. ¶ Sed querit̃ D Quid sit suꝑfluũ· Rñ· ꝑm eundem Armicanũ ibidẽ· ⁊ Pe· de pa· in· iiij· dis· xv ⁊ alios q̃ etiã mitius loquũt̃ de ꝓposito Superflua bona sunt quę nec necessaria sunt personę nec statui· nec ꝑsonę accommoda ad h̃ vt ꝑsonę stat⁹ ⁊ honestas seruet̃. Ex q̃ patet ꝙ in hoĩe sũt q̃ttuor considerãda· q̃ꝛ qđlibet aliq̃d req̃rit đ diuitijs ꝑ q̃ põt q̃s rimari an ⁊ q̃ h̃eat suꝑflua

Primũ est ꝑsona ꝓpria q̃ntũ ad eiꝰ tem
poralẽ vitã·cõplexionẽ sensus·⁊ oĩa na-
turalia·vt hõ ꝯseruet' in ꝯueniẽti habi-
tudine ⁊ in valitudine corꝑali·q̃ sufficit
ei ad exercitiũ opeꝝ spũaliũ aĩę·⁊ etiã ex-
ercitio corꝑaliũ operum·q̃ sibi ex officio
statu·aut societate·⁊ eoꝝ cũ q̃bꝫ viuit ne-
cessario incũbũt faciẽda·necessaria sunt
ei aliq̃ tꝑalia: vt cibꝫ·potus·vestis·hospi-
tiũ·⁊ cętera huiusmodi sine q̃bꝫ h̃ fieri ñ
possent·⁊ istę diuitię ad h̃ req̃sitę dicunt'
necessarie ꝑsonę·⁊ ad sic cõseruandũ per-
sonam in bona dispositiõe naturalium ⁊
cõueniẽti valitudine vnꝰ plus indiget q̃ꝫ
alter. Aqua enĩ rustico sufficit·q̃ sola po-
tata infirmaret diuitẽ aut debilẽ in com-
plexione. Simplicia ⁊ modica vestimen-
ta sufficerẽt forti q̃ tñ nõ sufficerẽt debili
⁊ sic de alijs. Et qd̃ secũdo ẽ necessariuꝫ
ꝑmo esset suꝑfluũ. Et sunt ꝑ̃fata non so-
lum intelligẽda de necessarijs vni ꝑso-
nę soli·sed de necessarijs ꝑsonę ꝑncipali
⁊ oĩbus quorũ cura sibi necessario incũ-
bit·vt vxoris ⁊ filioꝝ ⁊ similiũ. Et notã-
ter dr̃ necessario incũbit·qꝛ nõ est sic d̃ ꝑ-
sonis sponte assumptꝫ ad pompã vel ad
aliã suꝑfluitatẽ. Ex q̊ patet iterũ ꝙ vnꝰ
pluribꝫ indiget q̊ ad h̃ q̃ꝫ alter·qꝛ habẽs
infirmã vxorẽ plus indiget q̃ꝫ habẽs sa-
E nam. ¶ Secundũ in hoĩe conside-
randũ·est honestas ꝑsonę·quę ẽ excellẽ-
tia ꝑsonę ĩ aliq̃bꝫ bonis·quę ei insũt·ra-
tiõe quoꝝ reddit' ꝑsona honore digna·
qꝛ Tho·secũda·ij·q·cxlv·dicit· Hone-
stum ẽ aliquid ex h̃ ꝙ est honore dignũ.
Vñ ꝟm Isid·honestas dr̃ q̃si honorꝫ sta-
tus. Sꝫ qꝛ honestas hoĩs maxime ꝯside-
rat' ꝟm ꝟtutẽ ⁊ opa ꝟtuosa: Ideo inter
oĩa hoĩs bona ꝟtutes reddũt euꝫ magis
honore dignũ. Vñ ꝑhs·ꝑ·eth·dicit·ꝙ
honor ẽ premiũ virtutꝫ. Et in·iiij· In ve-
ritate soli boni sunt honorãdi. Ideo eti-
am honestas ꝑsonę maxime ẽ virtꝰ ꝑso-
nę·⁊ opa eius bona. Vnde si nobilitas
generis ⁊ aliq̃ exteriora faciũt hoĩem ex-
cellentẽ aut honore dignũ·hoc est soluꝫ
in opinione hoĩuꝫ errantiũ·aut inq̃ntũ
iuuant hoĩem ad virtutũ opera. Et dici-
tur notant'·ꝙ vera honestas ꝑsonę cõsi-
stit in his quę faciũt vere honore dignũ:
vt sunt ꝟtutes scientię ⁊ opera virtutuꝫ·
quia honestatẽ ꝑsonę non faciũt multę
diuitię·grandes familię·vestes preciosę·
apparatus mẽsę·domus gloriosę·⁊ simi-
lia exteriora·sed magis inhonestũ faciũt
⁊ signa sunt suꝑbię ⁊ auaricię insatiabil'
sicut etiam indicia ꝟtutũ easdem osten- F
dunt. ¶ Tertium in hoĩe considerã-
dum est status eius seu officiũ vel artifi-
ciũ vel alia habitudo ipsius in cõitate·
qd̃ totũ comꝑhendit' sub statu. Ad sta-
tum autem sęꝑe multa req̃runt'·q̃ officia
taliũ exigũt. Vñ magisterciuiũ plus in-
diget cęterꝫ paribꝫ q̃ꝫ simplex ciuis. Plꝰ
dux q̃ꝫ comes. Plus eps q̃ꝫ plebanꝰ·et
sic de alijs. Itẽ męchanicus vnꝰ indiget
de instrumentꝫ suę artis·de materia quã
faciat·⁊ d̃ talibꝫ. Vnde ad hoc ꝙ ho-
mo exequat' cõuenient' ꝑtinẽtia ad statũ
suũ necessaria sunt sibi ꝑ̃fata vltra duo
prima·⁊ illa dicuntur necessaria statui. G
¶ Quartum in homine consideran-
dum est honestas status. Et sicut hone-
stas personę per ea quę dicta sunt secun-
do mẽbro·non est grandis familia ⁊ hu-
iusmodi. Sic nec honestas status est hu-
iusmodi·sed est virtutes tali statui debi-
tę ⁊ factio operũ tali statui d̃bitoꝝ·⁊ ꝑn-
cipaliter opera exteriora rationi recte cõ-
mẽsurata·quę homini ratiõe status sui
vel officij facienda incumbunt ad regi-
men aliorum ⁊ profectum temporalium
⁊ spiritualiũ. Et ad conseruandũ talem
statꝰ honestatẽ sęꝑe vltra prędicta tria
quę sunt necessaria·requirit' aliqualis fa-
milia·aliquę vestes·⁊ aliqua huiusmo-
di. Et diuitię ad hoc req̃sitę dicũt' hone-
nestati status necessarie ⁊ accommode.

Et illa necessaria sunt dr̃a ꝑm dr̃am statuũ. Status enĩ honestior plura in talibus req̃rit. Et nota ꝙ q̃nto virtutes ad statũ ꝑtinentes sunt excellentiores · ⁊ opera ad quę homo tenet̃ ratione status sũt ꝑstantiora · tanto status videt̃ honestior Et ita status ep̃i cui ꝑncipalit̃ incũbit regimen oĩuz in diocesi honestior est q̃ꝫ status plebani · q̃ solũ submĩstrationẽ quorundam habet: ideo etiam licite ep̃s recipit vltra necessitatẽ ꝑsonę ⁊ stat⁹ aliquã familiã ⁊ vestes ⁊ plures q̃ꝫ status plebani. Et sic de plebano respectu altaristę. Et ducis respectu militij. Et militij respectu rustici. Et sic quę ep̃o q̃ntum est ex parte istius conditiõis ꝑm rectã rationẽ sunt necessaria in diuitijs · essent simplici plebano suꝑflua · ⁊ econuerso. Debet tamen illud qd̃ impẽdit̃ ꝓ honestate status ⁊ personę esse moderatũ · quia ꝑm Aug. li. p̃. de ciui. dei. de ratione honestatis est vsus rerum modestus ⁊ recte ratiõis moderamine mensuratus · quia Aug⁹ ibidẽ exponit · honeste vti rebus · pro vti modeste · sobrie · temperant̃ · ⁊ pie. Etiam honestas vtriusq̃ videlicet stat⁹ ⁊ ꝑsonę paucis contentat̃. Curiositati ꝟo pompę · et vanitati vtriusq̃ status totum minus ẽ Ista oĩa deuorãt ⁊ pauꝑibꝫ nihil relinquũt · ⁊ faciunt ꝙ multi diuersis modis illicitis laborant quõ congregent diuitias quibꝫ suꝑbias ⁊ voluptates suas nutriant ⁊ dilatent. Istis igitur q̃ttuor pẽsatis ea tꝑalia quę resultant ex istis quadruplicibꝫ necessarijs dicunt̃ necessaria boĩ ad transigendũ conuenient̃ vitaz suam ꝑm exigentiã status sui · ⁊ cõditionez ꝑsonę ꝓprię · ⁊ alioꝝ q̃ꝝ cura sibi necessario incumbit. Et de istis necessarijs loq̃t̃ apl̃s · j · Timoth̃ · vj · dicens: Habentes alimenta ⁊ quibꝫ tegam̃ his contenti simus. Et Salomon Prouerb̃ · xxx · dic̃ Dñe diuitias ⁊ mendicitatẽ ne dederis mihi · sed tm̃ victui meo tribue necessaria

Pro q̃bꝫ ꝑm Aug. ad Probã oram⁹: panez nr̃m quotidianũ da nobis hodie

Et homo quicquid suꝑ illa q̃ttuor habet suꝑfluũ reputet ⁊ in pios vsus distribuat · quia ꝑceptũ est. Et dicit Pe. d̃ pa · dis · xv · in · iiij · ꝙ habens talia suꝑflua non solum tenetur subuenire pauꝑi extremã pauꝑtatẽ patienti · sed etiam patienti necessitatẽ in vitę honestate. Ratio est · quia quilibet debet velle ex charitate ꝓximo qd̃ sibi · vñ cõtra charitatem faceret si seipsum dehonestaret · eo qd̃ crudelis est qui famã negligit. Ideo etiã ꝯ charitatẽ ꝓximi facit si eius honestati de sic suꝑfluo non subuenit. Ideo beatus Nicolaus vicino qui se dehonestare voluit ꝓstituendo filias subuenit. Exẽplũ de latrone q̃ liberauit vxorẽ vni⁹ detenti de carcere ꝛc̃ · q̃ꝫuis videret̃ maior necessitas vitãdi peccatũ. Et in Neemia ⁊ Esdra q̃si de mortali rep̃hendunt̃ israelite de hoc ꝙ fratres possidebant in seruos et ancillas dantes eis victũ ⁊ vestitũ · quia non tenebãt eos ꝑm decentiã status sui cũ essent liberi ⁊ non serui. Et de suꝑfluo quo eos tenebãt seruos · poterãt eos tenere vt liberos · vel mutuãdo vt Tobias fecit Gabelo de sua abũdantia dando ꝓximo · vel ad decenter filias suas maritãdas sicut fecit beatus Nicola⁹ ꝑm Pe. pa. Verum cum mediũ temperantię non consistat in indiuisibili · sed in latitudine quadam · nõ oportet ꝙ pũctualiter prędicta necessaria sciantur. Sz exempli gratia · Si centũ floreni sũt necessarij pręcise ad quattuor pręfata · tamen qui sine dolo ⁊ ꝑm rationem rectam ⁊ inuestigationẽ diligentem · centum ⁊ duos florenos putaret necessarios non magna vis esset · quia punctuale mediuz non est necessarium scire. Ex quo patet q̃ꝫ multi sint iniusti possessores temporalium fures aut raptores qui superflua habent · de quoruz numero fuit epulo diues qui

non legit illicita acq̄sisse. ⁊ tñ est in inferno sepultus. quia superflua non dedit. Prędictis satis cōcordat Tho. secūda ij. q. xxxij. arti. v. Et addit ꝙ nō oportet ꝙ diues vel alter cōsideret ad oēs casus qui possunt ꝯtingere in futurū. h̄ enī esset de crastino cogitare: quod dñs ꝓbibet Matth. vj. s̄ debet iudicari supfluuz et necessariū ꝑm ea quę ꝓbabilit ⁊ vt plurimū occurrūt. **Sed diceret** aliq̄s diues: Cuilibet licet re sua vti ⁊ eaz rem retinere. s̄ recipiēdo rem suam aliq̄s elemosynā non dabit. ergo nō est p̄ceptū dare elemosynam. Rñdet Tho. vbi supra. Bona tp̄alia quę hoī diuinit⁹ conferūt eius quidē sunt q̄ntū ad ꝓprietatē. s̄ q̄ntum ad vsum nō solū esse debēt ei⁹. s̄ etiam alioꝝ qui ex eis sustētari possūt ex eo qd̄ ei supfluit. Vñ Basilius. Si fateris ea diuinit⁹ tibi ꝓuenisse scz bona tp̄alia. an iniust⁹ est de⁹ inęqualit nobis distribuens: Cur tu abūdas. ille vero mendicat. nisi vt tu bonę dispensatiōis merita cōsequar. ille vero patientię merit decoretur: Est panis famelici quez tu tenes. nudi tunica quā in conclaui conseruas. discalciati calcius q̄ penes te marcescit. indigent argētū qd̄ possides inhumatū: quo circa tot iniuriar. quot dare vales. Hęc ē Christi mens Luc. xvj. dicentis Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis. vt cū defecerit recipiāt vos in ęterna tabnacl'a. Vñ Aug⁹. Oīa bona sua dedit deus duob⁹ hoīb⁹. diuitib⁹ terrena. paupib⁹ cęlestia. s̄ de⁹ volēs vtrūq̄z saluare cōstituit vt hic diuites in sua hęreditate recipiant paupes. ⁊ paupes eos in sua hęreditate collocēt. vt vterq̄z per aliū collocet. **Est autem** elemosynam dare aliq̄n ꝑm Tho. ibidē peccatū ⁊ ꝓhibituz. videlicet de necessario certo dare. Vbi notat. ꝙ necessariū dr̄ aliq̄d duplicit. Vno modo sine q̄ aliq̄d eē nō pōt. de tali necessario oīno elemosynam dare nō debet q̄s. puta si aliq̄s in necessitat articulo ꝯstitut⁹ haberet solū vñ sustentari possent filij sui ⁊ alij ad eū ꝑtinētes. de h̄ enī elemosynā dare esset sibi et suis vitaz subtrahere. s̄ h̄ dico. nisi forte talis casus īmineret. vt subtrahendo sibi daret alicui magnę ꝑsonę ꝑ quā ecclesia vel respublica sustētaret. q̄z pro tal' ꝑsonę liberatione seipsum ⁊ suos laudabilit morti exponeret. cū bonū cōmune sit proprio p̄ferēdū. Vñ. iij. Reg. xvij. vidua victui suo ⁊ filij p̄posuit victū Helię dicentis: Fac m̄ subcinericiū panē. tibi aūt ⁊ filio facies postea. Laudabilit enī p̄ferre poterāt vitā Helię q̄ curr⁹ fuit israel ⁊ auriga ei⁹. ⁊ morti se exponere. Et sic patet ꝙ etiā duo casus sunt in q̄b⁹ elemosyna est in ꝓhibitiōe. Prim⁹ ratione dantis q̄ ęq̄lit indiget. vel plus in ꝓpria ꝑsona. Ratio ē q̄z charitas ordinata incipit a seipsa. Vñ Ecc. xxx. Miserere aīę tuę placēs deo. Secūdus casus q̄n indiget ꝓ suis. Vñ. j. Timoth. v. Si q̄s suoruz ⁊ maxīe domesticoꝝ curā nō habet. fidē negauit. ⁊ ē infideli deterior. Vñ Aug⁹ Si q̄s vult filios exhęreditare ⁊ ecclesiā instituere. aliū quęrat q̄z Aug. ꝓ cōsilio. ⁊ intelligit casus nisi alia ratio vtilitatis publice ꝯtriū suaderet. vt sup̄ dictuz est. **Quando** vero elemosynā dare sit consiliū. ⁊ q̄n quis pōt d̄ necessario elemosynā dare. ill d̄ docet vbi p̄⁹ Tho. dicēs: ꝙ secundo modo aliquid dicitur necessariū sine q̄ non pōt conuenient vita trāsigi ꝑm conditionē vel statū ꝑsonę ꝓprię ⁊ aliarū ꝑsonaꝝ q̄ꝝ cura ei incūbit. Huiusmodi necessarij termin⁹ nō est ī indiuisibili ꝯstitut⁹. s̄ mult addit nō pōt diiudicari esse vltra tale necessariū. ⁊ mult s̄b tractis adhuc remanet vñ possit aliq̄s cōuenienter vitā transigere ꝑm statū ꝓpriū De huiusmōi g̊ elemosynā dare ē bonū ⁊ nō cadit s̄b p̄cepto s̄ s̄b ꝯsilio. Inordinatū āt eēt si aliq̄s tm̄ sibi d̄ bonis ꝓprijs

subtraheret vt alijs largiret. q̄ d̄ residuo non posset vitam trāsigere ꝯuenient̄ ꝑm ꝓpriū statū ⁊ negocia occurrentia. Nullus enī inconuenient̄ viuere debet. Sed ab hoc tria sunt excipiēda. Quoꝝ ꝑmū est. qñ aliquis statū mutat. puta per religionis ingressum. tunc enī oīa sua largiens ꝓpter Christū. opus ꝑfectionis facit se in alio statu ponēdo. Secundo qñ ea quę sibi sb̄trahit ⁊ si sint necessaria ad cōuenientiā vitę. tñ facilit̄ resartiri possunt vt nō sequat̄ maximū incōueniēs. Tertio. qñ occurreret extrema necessitas alicuius ꝑuatę ꝑsonę. vel etiā aliqua mag̃ necessitas reipublice. In his enī casibus laudabilit̄ aliquis ꝑtermitteret id qd̄ ad decentiā sui status ꝑtinere videret̄. vt necessitati maiori sb̄ueniret. h̄ Tho. Secundo ꝑncipalit̄ sciendū: Quis dare possit elemosynā. Rñ. ꝑm oēs. q̄ isti qui habent dñiuz liberū tꝑaliū. vel āmīstrationē taliū ⁊ ꝑtātē erogandi: vt religiosi qui habēt dispēsationē a ꝑlato sibi cōmissam: dare possunt elemosynā ꝑm cōmissum vel ꝑsumptū. Si vero non habēt dispensationē sibi cōmissam. non possūt dare corꝑalē elemosynā sine licentia prę lati expressa vel ꝑsumpta. nisi in necessitat̄ casu extremę. Ratio dicti ē. qꝛ nihil habent ꝓprium. Famuli etiā dñoꝝ non possunt dare elemosynā de rebus dñoꝝ suoꝝ nisi panē ⁊ suꝑflua coq̄nę. ⁊ huiusmodi. q̄ nō inferunt sensibile nocumētū de quibus eis constat. aut verisimilit̄ ꝑsumitur q̄ non displiceat dñis suis. Si enī alias darent. tunc cōtrectarent rem alienam inuito dño. ⁊ sic furtū cōmitterent. Filiusfamilias qꝛ ea quę habet sunt patris. nō pōt dare elemosynā. nisi forte aliq̄ modicā. de q̄ pōt ꝑsumere q̄ patri placeat. nisi forte alicui⁹ rei esset sibi cōmissa dispēsatio a patre. Uxor etiā nō pōt de oīb⁹ sibi ⁊ marito cōib⁹. ꝑ ꝑm Tho. Ray. ⁊ Pe. pa. pōt facere elemosynā ⁊ alienationē sine licētia viri ī multis casibus. Primo si vxor habet res parafernales. id est. ꝓprias res pręter dotem vbi huiusmodi d̄ cōsuetudine locū habent. Secundo si sit lucratiua. ita q̄ exhibita d̄bita gub̄natiōe dom⁹ opis suis lucrat̄. pōt d̄ ill̄ elemosynā dare. nec illud ītelligit̄ deducēdo expēsas victus sui. qꝛ vir tenet̄ ad oīa huiusmōi onera ꝓpt̄ dotē ⁊ ꝓpt̄ obsequiū ab vxore exhibitū. Ratio dicti ē qꝛ tal̄ mulier virago ē ⁊ q̄si viril̄. Tertio d̄ reb⁹ viri. vt d̄ pane vino ⁊ huinsmōi q̄ d̄ approbato more solent ad dispēsationē vxoris pertinere. potest ⁊ debet dare elemosynas moderatas tñ ⁊ ꝑm facultatē viri. ⁊ maiorē vel minorem multitudinē ⁊ necessitatē pauperuz. Intellige etiam de reb⁹ dotalib⁹. ⁊ si vir aliqñ ꝓhibeat ꝑfata verbo. pōt tamē ꝓbabilit̄ credere q̄ non intendat oīno ꝓhibere elemosynas dare. ꝑ suꝑfluitatem nisi aperte contrariū appareret. tūc non tenetur dare nisi in articulo necessitatis. Quarto si vxor ꝑegrinat̄. ⁊ vir expensas taxatas dedit. si vult sibi sb̄trahē pōt pauꝑib⁹ dare. Quinto in extrema necessitate. qꝛ tunc oīa sunt cōia. Sexto potest alienationem rerum facere sine licentia viri ad vitandū damnū viri. sicut Abigail. j. Reg. xxv. quia mulier habet ꝓprietatem in cōmūib⁹ bonis sicut ⁊ vir. Unde si per negligentiam vel maliciam viri īmineat periculū. potest ipsa obuiare. Septimo si vir sit fatuus. tunc enī dispensatio domus pertinet ad vxorem. nisi aliter per superiorem fuerit ordinatū. Octauo si vir absens non posuit dispensatorē domus suę loco sui. Sed quibus dāda est elemosyna. Rñ. ꝑm Ray. Iste qui posset dare omnibus indigētib⁹. talis indistīcte oīb⁹ indigētib⁹ dare deberet. vt docet Chrysosto. super epl̄az ad Heb. Exēplo Loth ⁊ Abraę q̄ qm̄ oēs īdifferēt̄ recipiebāt int̄ alios etiā

angelos recipere meruerũt. si enĩ nõ dẽs
recepissent forsitan ⁊ angelos repulissent
In hoc enĩ casu addit Chryso. Quie-
scamus ab hac surda ac diabolica ⁊ per-
emptoria curiositate scilicet discernendi
inter pauperem ⁊ pauperẽ. non enĩ ex vi-
ta eorum quos recipis mercedẽ tibi retri-
butur⁹ est deus. sed ex voluntate ⁊ hono-
rificentia multa ex mĩa ⁊ bonitate. Imo
ꝑm Greg. excõicato danda esset elemo-
syna ⁊ cuilibet manifeste peccanti. nisi ex
securitate cibi vel elemosynę negligeret
iusticiam. In quo casu dicit Aug⁹. Uti-
lius panis esurienti tollitur. si de cibo se-
curus iusticiam negligat. q̃ꝫ esurienti pa-
nis frangatur vt iniusticię seduct⁹ acq̃e-
scat. Intellige tamen hoc nisi talis esuri-
ret ad mortem. Unde dicit Petrus de
palu. Ribaldo panis. non pecunia dan-
da est. ne luxurietur. Iusto ergo ⁊ sancto
est dãda elemosyna. iuxta illud Ecc. xij.
Da misericordi ⁊ ne susceperis peccato-
rem. nisi solum vt foueatur natura non
culpa. Propter decem eniꝫ iustos olim
pepercisset deus pentapoleos Gen. xviij.
Bona ergo bonis ꝑm Aug. creata sũt.
peccator autem pane dignus non est
quo vescitur. ¶ Propinquitas eti-
P am ꝑm Aug. li. p̃. de doctrina christiana
debet inspici. quia illi qui sunt nobis ma-
gis coniũcti quasi quadã sorte nobis ob-
ueniũt vt eis magis ꝓuidere debeamus.
Utilitas etiã inspiciẽda est. quę expecta-
tur a persona cui subuenit. vel ab eis da-
ta est. p̃dicatori bynanqꝫ ⁊ p̃latis ex de-
bito subuenit. Unde sacerdotibꝫ ⁊ ph̃is
annona olim dabat de publico. qꝛ mul-
titudo sapientum sanitas est orbis terra-
rum Sap. vj. Et leuitę etiam nutriebã-
tur d̃ bonis cõibꝫ. vt patꝫ Leuit. in mul-
tis locis. Magis autem p̃dicatori sub-
ueniendũ est. Unde. j. Cor. ix. Non al-
ligabis os bouis triturant. Ideo dicit
Tho. vbi prius in sũma. q̃ circa hęc ẽ dis-
cretionis ratio adhibẽda ꝑm coniũctiõis
differentiã sanctitat ⁊ vtilitat. ¶ Cui Q
autem magis sit danda elemosyna et
plus bene faciendũ. dicit Tho. in. iiij. vbi
prius. Non est facile determinare ꝓpter
multas diuersitates boni ⁊ necessarij. vt di-
cit ph̃s. ix. eth. tamen hoc est tenendũ. q̃
semp̃ magis est reddendũ debitũ q̃ꝫ be-
neficiũ impendendũ. vt ipse ph̃s ibidem
dicit. nisi ex parte altera assit maior boni-
tas vel necessitas. ⁊ ideo parentibꝫ ⁊ pro-
pinq̃s ⁊ bñ factoribꝫ. ⁊ eis a quibꝫ spũa-
lia accipit. magis debet homo elemosynã
facere si indigeant. ⁊ cęter paribꝫ melio-
ribus magis ⁊ magis indigentibꝫ. Et sic
ꝑm has tres conditiones debet gradus
in elemosyna ꝯstitui. scilicet ꝑm nccariũ.
honestũ ⁊ debitũ. Assignare autem ĩ sin-
gulis. qñ vnũ alteri p̃ferat. est impossibi-
le. qꝛ singulares conditiones quę atten-
dendę sunt. sunt infinitę. ⁊ nõ cadũt sub
arte. de his autẽ vnctio docet ⁊ pruden- R
tię consiliũ. hęc Tho. ¶ Tertio p̃nci-
palit videndũ est de elemosyna spũali q̃
vt dicit Tho. in sũma vbi p̃us. est sextu-
plex. ⁊ sunt docere ignorantẽ: cõtra defe-
ctum intellectus speculatiui. cõsulere du-
bitanti: cõtra defectũ intellect⁹ practici.
corrigere peccantem: contra inordinatã
voluntatem ꝓximi. remittere offendenti
inq̃ntum ꝓximus peccat in nos. consola-
ri tristem: contra passionẽ appetitiuę p̃t
inter quas maxĩa ẽ tristicia. portare one-
rosos ⁊ graues: contra sequelam peccati
Ex inordinato enĩ actu. grauant ei con-
uiuentes etiam pręter peccantis intentio-
nem. ꝑm illud Roma. xv. Debem⁹ nos
firmiores infirmitates alioꝝ portare. imo
non solum tales ꝑm q̃ infirmi sunt gra-
ues ex inordinatis actibus. sed etiã quę-
libet eoruꝫ ouera sunt supportãda. scd̃ꝫ
illud Gal. vj. Alter alteri⁹ onera porta-
te. Ultimũ est oratio. per quã poscimus
auxiliũ a deo. Unde versus. Consulẽ.

castiga·remitte·solare·fer·ora· Et sub li
consule comp̄hendit̄ doctrina ⁊ consiliū
Queritur autem vtrū elemosynę spi-
rituales sint meliores q̄ꝫ corp̄ales. Rñ·
Tho·ibidē simplicit̄ loq̄ndo ꝙ sic. Pri
mo ex parte doni·q̄ illud qd̄ exhibet̄ est
nobili⁹ scz donū spūale qd̄ p̄eminet cor-
porali. Secūdo ratione eius cui subueni-
tur·q̄ spūs nobilior est corp̄e. Vñ sicut
homo sibijpsi magꝭ debet ꝓuidere q̄ntuz
ad spiritū·q̄ꝫ q̄ntū ad corpus: ita etiā ꝓ-
ximo quē debet tāq̄ꝫ seipsum diligē. Ter
tio q̄ntū ad ipsos actus per q̄s ⁊ quibus
subuenit̄ ꝓximo·q̄ act⁹ spūales sūt me-
S liores corp̄alib⁹ qui sunt q̄dāmodo ser-
uiles. ¶ Ex quibus patet ꝙ ditiores
sunt p̄dicatores ⁊ docētes sacrā scriptu-
ram ex compassione ꝓpter deū pure ⁊ q̄b⁹
aurū ⁊ argentū deest·quia de spūalibus
operib⁹ mīę plura facere possunt. Vnde
plus merent̄ tales nobiles euāgelici ca-
nes vlcera Laçari·id est·peccatoris sanā
do·q̄ꝫ diues epulo mereri poterat micas
dando. Et ecōuerso plus peccat abscon
dens talentū dñi·scilicet ꝟbū dei·q̄ꝫ di-
ues negās micas tp̄alis substātię. Vn-
de Eçech·iij·Sanguinē eius videlz pec
catoris de manu tua req̄rā Qñ ergo me
dici visitant infirmos·aut aduocati de-
fendūt pupillos·⁊ doctores legū docent
inscios·q̄ꝫuis nō sit peccatū·tñ nō est ele-
mosyna si fit ꝓpter lucrū·q̄ nō fit ex com
passione ⁊ ꝓpter deū. Si autē gratis hoc
facerēt·⁊ ꝓpt̄ deū·elemosyna esset nō spi
ritualis·ꝫ corp̄alis·q̄ illę sciētię lucrati-
uę sunt p̄ncipalit̄ ꝓpt̄ indigētias corp̄a-
les supplēdas. Possent tamen spūales
elemosynę cōp̄ari corp̄alib⁹ ꝟm aliquez
particularē casū·⁊ tūc p̄ferri corporales
spūali·puta magis pascēdus esset fame
moriēs q̄ꝫ pro eo orandū. Sicut etiā ꝟm
I ph̄m: Melius est indigēti ditari q̄ꝫ ph̄a
ri q̄ꝫuis hoc simplicit̄ sit melius ¶ Que
rit̄ etiam quō elemosynę sint dandę·
vt fructuose dent̄. Rñ·p̄mo sūt ex cha-
ritate dandę·j·Cor·xiij· Si distribue-
ro in cibos pauperū oēs facultates meas
charitatē autē non habeā nihil mihi ꝓ-
dest·s·ad essentiale p̄miū in cęlo·licet ali-
as multiplicit̄ ꝓsit. Secūdo dandę sunt
ex bona intentione·non ꝓpter inanēglo-
riam·sed tanq̄ꝫ deo·quia qd̄ vni ex mini
mis Christi fit Christo fit Matth·xxv·
Vnde Matth·vj·Qñ facis elemosy-
nam nesciat sinistra·id est·inanisgloria·
quid faciat dextra tua·id est·recta inten-
tio non impediatur per sinistrā intentio-
nem. Tertio vt ordinate fiat p̄mo tibi·se
cundo ꝓximis·tertio alienis

Capitulum · IIII ·

De furto ꝓprie dicto ꝙ
directe cōtriat̄ p̄cepto septimo·
tria p̄ncipalit̄ vidēda sūt. Pri
mo vbi exp̄sse cōmittat̄ furtū vel rapina
⁊ q̄t modis. Secūdo vbi talia cōmittāt̄
velate. Tertio quō in rebus inuentis.
Quantū ad p̄mū diffinit Ray·⁊ Vl- A
ricus in tracta·iij·Furtū·ꝙ est cōtrecta-
tio rei alienę mobil̄·corp̄alis fraudulo-
sa·inuito dño lucrifaciēdi gratia·vel ip-
sius rei·vel etiā vsus eius possessionis ve.
Dicit̄ p̄mo cōtrectatio·q̄ sine ea nō est
furtū ꝓprie·licet int̄ueniat volūtas ꝟbū
vel scriptura·alias si cōcupiscat quis res
alienas illicite ⁊ sine cōtrectatione ē trās
gressor alterius p̄cepti·scilz: Nō cōcupi-
sces rem ꝓximi tui Dicit̄ rei alienę·q̄ nō
cōmittit̄ furtū ī re plenissime ꝓpria. Ple
nissime dico·q̄ si alius haberet in re illa
ius·puta creditor cui res est pigneri obli
gata·vt cōmodatari⁹·id est·ille cui ē ali-
quid cōmodatū·vel socius·vel similis ꝑ
sona alia·⁊ dñs furtiue surripiens alicui
tali ꝑsonę furtū cōmitteret. Dicit̄ mobi
lis corp̄alis·q̄ in rebus īmobilib⁹ vel in-
corp̄alibus vt sunt actiones ⁊ seruitutes

furtū non cōmittit· quia talia nō possūt
cōtrectari ꝓpter sui īmensitatē ⁊ incorpo-
reitatē. Dicit fraudulosa· qꝛ si aliq̄s cre-
debat rem eē suā· ⁊ credebat sibi licere rē
suā surripe· nō cōmittit furtū licet alias
teneat restituere si nō fuit sua· ⁊ iō si cre-
debat se facere dño volente non facit fur
tum· qꝛ nō facit dolū. Dicit inuito dño
qꝛ si credebat dñm ꝑmissurū ⁊ subest iu-
sta causa credēdi nō tenet· si ꝟo nō sub-
est causa quare debebat credere d hoc te-
netur. Et dicit dñs inuit⁹· etiā si videat
rem auferri q̄uis nō ꝯdicat. Si aūt pu
tat facere inuito dño ⁊ tñ dñs vult· fur-
tum quidē facit q̄ntū ad intentionem· ⁊
mortalit peccat· sed nō tenet ad restitu-
tionē· nec dñs pōt petere· obstāte sibi sua
voluntate. Dicitur lucrifaciendi gr̄a· qꝛ
siq̄s alienā ancillā· vel meretricē rapue-
rit· vel celauerit· non causa lucrifaciendi
sed causa libidinis exercendę· nō cōmit-
tit furtū· licet alias grauiter peccet. Dici-
tur ipsius rei· vel vsus eius possessionis ve
qꝛ nō solū cōmittit furtū· q̄ rei dñiū vult
lucrifacere sic furtiue· sed etiā qui vsum·
vel possessionē ei. Addit Tho· secūda· ij·
q· lxvj· ꝙ sicut furtū cōmittit in occulta
acceptiōe rei alienę. Ita ⁊ in occulta de-
B tentione iniusta. ¶ Est autem tā fur-
tum q̄ rapina vt docet Tho· vbi prius·
peccatū mortale· qꝛ ꝯ diuinū ꝑceptū· vt
patuit sup̄· Et ꝯ iusticiaꝫ qua vnicuiq̄
reddendū est quod suū est. Et ꝯ charita
tem de diligēdo ꝓximū· qꝛ rapina ⁊ fur-
to hūana societas ꝑiret. Et taꝫ furtū q̄
rapina aggrauat ex circūstātijs loci tp̄is
⁊ ꝑsonę ⁊ similibꝫ· Vt si rem sacrā in lo-
co sacro aufert· tūc est sacrilegiū aut alia
species· aut si d̄bito tp̄e orōni aufert alie-
nam rem. Si etiā ꝑsona dānificata pau-
per fuerit in se vel in suo statu· aut in suis
heredibꝫ ex hoc graue damnū patiatur.
C ¶ Sed quereres· ē ne peccatū mor-
tale· si q̄s alteri furetur acū vel pennā ad
scribendū· vel talem paruā rem. Rñ· ꝟm
Tho· vbi p̄us· ꝙ in talibꝫ rebꝫ mīmis hō
cui aufert res nō reputat sibi dānū infer-
ri· ⁊ iste q̄ accipit pōt ꝑsumere hoc nō esse
contra eius volūtatē cui⁹ res est· ⁊ si eēt
ꝑñs ipse nō dissentiret· ergo siq̄s huius-
modi res furtiue· id est· alio nesciēte acci-
pit· pōt excusari a pctō mortali. Si autē
habeat animū furandi ⁊ alteri inferendi
damnū· pōt ī talibꝫ mīmis esse pctm̄ mor
tale· sicut ⁊ in sola volūtate furandi est
mortale· vbi etiā extrinsecus nullū nocu- D
mētū infertur. ¶ Ex quibus patet
ꝙ multis modis ꝯ septimū mādatū pec-
cant hoīes. Primo qñ q̄s rem alienaꝫ
iniuste aufert alteri· ignorante illo cuius
est· ⁊ eo inuito· sic ꝙ si hoc cognosceret· si-
bi displicēt. Et nō solū ꝯ h̄ septimū ꝑce-
ptū peccat· ꝫ etiā tenet restituē īiuste ab
latū. Secundo sequit ꝟm Tho· ꝙ q̄ E
rem suam apud aliū iniuste detentā oc-
culte recipet· peccaret quidē furtiꝫ aufe-
rendo· nō qꝛ grauat illū q̄ detinet· nec te-
netur ad restituendū aliq̄d· vel ad recō-
pensandū· sed peccat ꝯ cōmunē iusticiaꝫ
dum ipse vsurpat rei suę iudiciū iuris or
dine ꝑtermisso. Et ideo tenet deo satisfa
cere· ⁊ dare operam vt si inde ortum fuit
scādalū ꝓxīo ꝛ· ꝙ illud sedet. Sꝫ Pe-
trus aureoli· quodli· iij· q· xxj· dicit· ꝙ h̄
opinio videt h̄re ꝟitatē in casu in q̄ per-
sona priuata pōt per iudicē siue ꝑ ꝑsonā
cōmunē satis de facili recupare rem suā.
Sed in casu vbi talis per iudicē nō pos-
set rem suam recupare bono modo· vel
quia iudex nō est ꝑsens· quia factum ad
eius noticiam ꝑuenire non potest· aut qꝛ
iudex non audet inq̄rere· vel ille cui⁹ res
detinetur non audet alium accusare· vel
alio modo ꝯsimili· in tali casu vnusq̄sq̄
fit quasi minister iudicis· ⁊ executor legis·
ita ꝙ rem suā vel ęq̄ualēs accipe potest.
nec peccat ī re accepta· nec in mō accipiē
di· h̄ ille· Et ꝓbat per Aug· in epl̄a ad

Macedoniũ · z per rationẽ. Eandẽ opinionẽ Pe · pa · recitat nec eam improbat

Tertio peccat contra septimũ ꝓceptũ qui primo suo nec in se nec in re sua eam nõ q̃dẽ sibi vsurpãdo z retinendo ꝫ siue occulte siue manifeste destruẽdo z corrũpẽdo vt q̃ cõburit alteri⁹ domũ · interficit aialia · aut destruit agrũ ei⁹ z silia vastat Quis enĩ nihil de illa re apud eũ manet · tamẽ q̃ primũ iniuste dãnificat · peccat contra hoc ꝓceptũ z tenet damnũ recompensare.

Quarto peccat ꝫ ꝫ ꝓceptum qui huiusmodi dãnũ primo iniuste illatũ sibi non recompẽsat q̃ntũ põt qđ vtiq; tenet nisi alter q̃ damnificatus est sibi illud voluntarie remittat · aut ab eo habeat volũtariã dilationẽ · aut impossibilitatẽ restituẽdi · vel similẽ excusationẽ licitam. Ex quo patet respõsio ad quosdã alios casus. Vnus est: Quid si aliquis accipit equũ vel aliã rẽ accõmodatam vsq; ad certũ locũ · z ipse vltra illum locum pcedat cum illa re. Rñ · ꝑm Ray · q furtũ cõmittit · nisi in casu q̃ñ · s. credebat dñm non fore inuitum si sciret. Alius. Quid si aliq̃s rẽ sibi ad vtendũ concessaz alĩ cõmodauit. Rñ · Ray · q furtũ vtiq; cõmittit · qz non erat ei concessa ad vsum istũ. Alius casus: vtrũ creditor cõmittit furtũ si pignere sibi obligato vtatur. Rñ · Ray · q sic. In ꝫ añt casu z similib⁹ scz cũ furtũ cõmittit in vsu rei · tenet fur ad estimationẽ vsus rei · etiã re ipsa dño restituta. ꝑm Ray · z Hosti.

Quinto peccat contra ꝫ ꝓceptũ q vineã · agrũ · hortũ · aut qcũq; aliud suę culturę cõmissum infideliť aut fallaciter colit · z p ꝫ primũ suũ dãnificat · z tenet ad damni restitutionẽ. Idem intelligendum puto de quolibet infideli z fraudulento laboratore · scilicet carpẽtatore · muratore · primũ damnificate iniuste. Sexto peccat qui terminos agroꝝ suorum vinearũ · hortoꝝ · pratoꝝ · vel similiũ possessionũ scienter dilatat in damnũ proximi sui · per hoc aliquid sibi de sua possessione auferendo · z tenetur ad restitutionẽ non solum ablati sed etiam fructuuz q̃s inde pcepit · z quos pcepisset dñs rei si eam possedisset · de ductis tamẽ expensis factis pro fructib⁹ querẽdis congregandis z conseruandis.

Septimo pec ꝫ cat iudex qui ex cupiditate · timore · odio amore · aut ex quacũq; alia causa sciẽter male iudicat z sententiat in damnũ primi sui. Et ꝑm Ray · tenetur illi quem sic iniuste lęsit ad omne interesse. Similiter intelligendũ est de illo qui licet sit ignar⁹ z ad talem causam iudicandã insufficiẽs tamẽ pręsumit eam iudicare sine cõsilio aliorũ magis peritoꝝ qui sufficientes reputati sunt · z sic contingit eum per ignorantiam iniuste iudicare z primũ damnificare · peccat enĩ talis contra hoc ꝓceptũ iniuste iudicãdo · z per hoc lędendo proximũ · z in foro conscięti̇ę tenetur lęso ad restitutionẽ. Eodem modo dicendũ est de illo qui sufficiens fuit ad iudicandum sed neglexit adhibere diligentiam debitam · quia nõ studuit z vidit quę studere z videre debuit · z sic ex sua negligentia male iudicauit in primi lęsionẽ

Octauo peccat aduocatus aut procurator qui scienter defendit causam iniustam vt dicit Tho · secunda · ij · q · lxxij · quia iniustum est z illicitũ scienter alicui cooperari ad malũ faciendũ · siue consulendo siue adiuuando · siue qualitercũq; consentiendo. Vnde Roma · p. Digni sũt morte · non solum qui faciunt · sed etiam illi qui consentiũt facientib⁹. Tenet etiaz ad restitutionẽ eius damni qđ contra iusticiam per eius auxiliũ altera pars incurrit. Si ꝙo in pncipio credidit causaz fore iustam · z in pcessu apparet sibi iniusta debet causam deserere sine adũsarij dãno · vt dicit Tho · vbi prius.

Nono peccat aduocat⁹ aut ꝓcurator si pti adũsę

causam bonã aufert ⁊ eã grauat. aut dã-
nificat in expensis. aut impedit in execu-
tione iusticię in hoc ꝙ petit dilatiões su-
perfluas. aut ꝓducit scient' falsa instru-
menta. aut falsos aut corruptos testes.
aut iudicat ꝑm falsas leges. aut q̃scunqꝫ
falsas ꝓhibitiones. Et ꝑm Ray. tenetur
parti aduersę quã sic iniuste lęsit ad resti
tutionẽ oĩuꝫ quę ꝑ eius patrociniũ iniu-
I stum amisit. ¶ Decimo peccãt q̃ cen-
sus ⁊ tallias consuetas ⁊ telonea vectiga
lia. vngeltas. ⁊ similia iuste instituta aut
ab antiq̃ cõsuetudine. cuius cõtrariũ nõ
est in memoria introducta. nõ soluũt. ꝫ
in toto vel in parte dñis fraudulent' sub
trahũt ⁊ tenent' ad restitutionẽ. Unde
cimo qui plebano ⁊ alijs subtrahunt.
aut eoꝝ ecclesijs debita. vt qui non sol-
uunt decimas fidelit'. aut oblatiões con-
suetas. aut alia huiusmodi. ⁊ tenent' ad
restitutionẽ. Duodecimo famuli et
famulę qui bona dñoꝝ aut dñarũ infi-
deliter dispẽsant alijs. aut sibijpsis inuit̃
dñis appropꝛando. aut q̃ nimis late ĩ ꝓ-
prios vsus talia assumũt. vel etiã qui de
bonis dñoꝝ suoꝝ ipsis inuitis elemosy-
K nas faciũt contra supi⁹ tradita ¶ Ter
tiodecimo mulieres quę bona viroꝝ
suoꝝ furant'. aut ea marit̃ nesciẽtibꝫ. aut
nolentibꝫ nimis sumptuose consumunt
in vsus ꝓprios. vel etiã de ipsis bonis vi-
rorũ suoꝝ elemosynas faciũt contra eoꝝ
expressam ꝓhibitionẽ. ⁊ cõtra ea quę su-
pra de elemosyna tacta sũt. Quarto-
decimo peccant mulieres adulterãtes
quę filios illegitimos nutriũt sub expen-
sis eorũ q̃ putant' patres taliũ filioꝝ ⁊ nõ
sunt. ⁊ sic faciunt filios suos illegitimos
succedere ad hęreditatẽ legitimoꝝ. q̃ tñ
soli ius habent in pat'nis bonis. Talis. n
mulier taliter ꝑuat legitimos vel maritũ
in bonis ad vtrũqꝫ vel alterũ ꝑtinentibꝫ
Quintodecimo testamẽtarij q̃ ele-
mosynas. aut alia legata non assignant
quibus ex testamẽto assignãda sunt. scꝫ
qui sibi retinẽt. aut ꝓpria voluntate alijs
donant q̃ꝫ illis quibꝫ noĩatim ꝑ testato-
rem ordinata fuerũt. per hoc eniꝫ iniuste
damnificãt ꝓximũ in re sibi debita. ⁊ te-
nent' ad restitutionẽ ei. ¶ Sextode- L
cimo peccat contra septimũ p̃ceptũ eti
am qui rapinã cõmisit. videlicꝫ rem alie
nam iniuste auferendo alteri vi vel violẽ
tia alio cuius res est sciente ⁊ inuito. et
tenetur talis vltra restituere qd̃ alteri sic
abstulit. etiam damnuꝫ recõpensare qd̃
iniuste intulit. Et illud est generale ĩ oĩ-
bus iniustis damnificatoribꝫ. Et notan
ter dictum ẽ qui iniuste. qꝛ si fieret autori
tate iudicis iuste iudicantis. talis occul-
ta ⁊ manifesta receptio nec furtum foret
nec rapina. qꝛ nõ iniusta. Sicut ⁊ filij is-
rael deo iubente ęgyptioꝝ bona licite re-
ceperũt. Verũ tamẽ si talis ĩ publica au
toritate positus auferret alteri res ꝑ vio-
lentiã iniuste. talis peccaret ⁊ cõmitteret
rapinã. ⁊ teneret' ad restitutionẽ. Sic eti
am nec furtũ cõmittit nec rapinã qui au
fert furioso occulte gladium ne occidat.
nõ ĩiuste. qꝛ nõ in alterius nocumentũ. M
¶ Decimoseptimo peccant dñi q̃
a subditis suis ꝑ iniustas tallias aut ex-
actiões indebitas. suꝑfluas. incõsuetas
subditos suos grauãt. ⁊ ab eis p̃fata ex-
igunt. Sunt tamẽ aliq̃ casus ꝑm Ray.
⁊ Hosti. in quibꝫ licitũ est dñis vltra cen
sum debitum aliqd̃ subsidiũ moderatũ
exigere. Primus est pro defensione pa-
trię. vt cum patria iniuste ab hostibꝫ in-
uaditur. tunc enĩ subditi non solum te-
nentur suas res impartiri. sed etiam te-
nentur corꝑalit' ⁊ totalit' iuuare ⁊ labora
re. Secundus si dñs vult ire in exercitũ
indictum ab ecclesia vel p̃ncipe cõtra hę-
reticos vel paganos. nec sufficit ad expẽ-
sas. potest a subdit̃ petere subsidiũ. Ter-
tius si ĩ bello ex pacto suo iusto fuerit ca-
ptus ab hostibꝫ. ⁊ nõ sufficit se redimere

absq; damno graui. Quartus si debeat filiã maritare. aut filiũ desponsare. Et si aliqua alia causa similis emergat. de q̃bus vide latius in sũmis: põt licite a subditis petere auxiliũ ꝑ moderatũ. Si vero dñs ext̃ tales ⁊ similes rõnabiles causas vltra consuetũ exigere vellet. teneret̃ ad restitutionẽ ꝑm Ray. ⁊ alios. Decimooctauo peccãt interdũ qui in cõtractu conductiõis mercẽnariũ de p̃cio suo nõ statim soluẽdo dãnificãt. Vnde dicit Alex. d̃ halis in sũma. Talis tenetur restituere damnũ. ⁊ etiã tm̃ q̃ntum mercẽnario nocuit. Vnde Leuitꝰ. xix. Nõ morabit̃ opus mercẽnarij tui apud te vsq; mane. id est. operis merces. Et Eccl. xxxiiij Qui d̃fraudat mercedẽ mercennarij. ⁊ qui effundit sanguinẽ fratres sunt. Et Jacobi. v. dicit̃ diuitibꝫ. Ecce merces opariorꝫ vestrorꝫ quę fraudata ẽ a vobis clamat. ⁊ clamor eorũ in aures dñi sabaoth introiuit. Potest autẽ ille cui p̃ciũ solui deberet multiplicit̃ damnificari non solutus. aut qꝛ tm̃ tenet̃ eadẽ nocte soluere. aut alimoniã ⁊ alia necessaria emere. vel p̃ncipi obnoxiũ fieri. aut aliud huiusmodi incurrere ꝓpter carentiam sibi debitę mercedis. Decimonono peccant q̃ defraudant dños aut ciuitates in steuris licite impositis. imo interdũ illicite ꝑ tyrannos extortis. Exempli gratia. Dñs alicui⁹ ciuitatis sibi subditę imponit ei aliquã exactionẽ iniustam. sed rectores dictę cõitatis pro se et cõitate vt maius malũ euitent ꝓmittũt eidem dño q̃ndã pecunię sũmaꝫ ⁊ statuunt quendã modũ recipiẽdi siue colligẽdi dictam pecuniã a singulis de illa cõitate. imponendo cuilibet certã pecuniam soluendã ꝑm multitudinẽ bonorꝫ suorũ vel aliter. Posito etiã. ꝙ aliquis ciuiuꝫ dictam sũmã pecunię vel simul vel ꝑ partes ꝓmittẽs soluere dicto modo recipiat ad firmã pecuniaꝫ impositam cõitati dicto modo colligendaꝫ. Demũ posito. ꝙ aliq̃ de dicta cõitate existimantes huiusmodi exactionem iniustam. ⁊ ideo nõ soluendam nisi per violentiam ⁊ coactionem aliquam pecunię summã eis impositam claꝫ vel occulte retineant: Quęrit g̃ Gofredus quodlib. vij. q. xv: Vtrũ sic retinentes illud quod est impositum eis teneantur illud restituere. ⁊ hoc illi qui recipit dictam collectam ad firmam. Rñ. Debitum est vt vnusquisq; tanq̃ pars tribuat ad cõmune bonũ conseruanduꝫ suam portionem. Sicut etiam quisq; ꝓ salute ꝓpria tenetur dare tyranno bona exteriora. vel perdere plus q̃ ꝑmittat se ꝑimi ab eodem. Et bene stant simul ĩ ꝓposito casu. ⁊ ĩ alio. ꝙ aliquid iniuste ab aliquo recipit̃. ⁊ tamen iuste põt ab alijs exigi. vt si dñs a tyranno capit̃. si captus sine subditorꝫ bonis redimi non põt. ⁊ tñ tyrannus iniuste p̃ciũ recipit ⁊ restituere tenet̃. ⁊ subditi bene faciunt dñm liberãdo. Sic est in ꝓposito. vbi oẽs de cõitate sunt sicut vnũ corpus. ⁊ rectores cõitatis qñ rationabilit̃ subditis aliq̃d soluendũ imponunt. tenentur soluere. alias cõitatẽ defraudãt. Vicesimo peccant qui scienter tradunt hoĩbꝫ malas pecunias. vel alias res pro bonis. postq̃ ab alijs sic ad ipsos ꝑuenerũt. Tales enim nec dant p̃ciũ iustum. nec fidelit̃ agunt. nec bene intendunt. sed hoc quo ad pecuniam p̃cipue intelligendũ est. qñ datur pecunia quę ẽ falsificatio monetę cõmunis. secus si non esset falsificata moneta. sed in vno grosso plus de argento a casu q̃ in alio ⁊ minus de cupro. Vicesimoprimo peccant ꝑm plures qui meliores denarios eligunt de moneta non pure argentea. ⁊ resoluũt in argentũ. vl̃ vendunt p̃ciosius. ⁊ leuiores ęque chare vendunt. Patet. quia tunc monetã reddunt minus acceptam. ⁊ tales faciunt interdum libram denariorꝫ ita leuem sicut

p̄cisores monetę. qd̄ tamen oīno illicitū
est. ergo nocent cōitati eadē ratione int̄-
dum. Sicut isti de quib⁹ Prouerb. xj.
dicitur. Qui frumēta abscondit maledi-
R. cetur in ꝓplis. ¶ Secundo p̄ncipalit̄
videndū est de palliatis furt̄ ⁊ rapinis.
De quib⁹ est Prima regula magi-
stri Matthęi. li de cōtractib⁹. Quicūq̄
exhibet se qualem scit se non esse cui ꝓpt̄
hoc p̄ncipalit̄ q̄ credit̄ esse talis qualē se
exhibet. datur. mutuat̄. vēdit̄. vel fit ali-
quid boni quod non daret̄ aut fieret si
sciretur non esse talis. illud ipse iniuste ꝑ-
cipit. ⁊ ad restitutionē tenet̄. nisi sibi aliū-
de competat de iure. vel ipse ꝓbabilit̄ ig-
ret. q̄ hac ratiōe sibi detur vel fiat. Pa-
tent ista. quia si non debet̄ alias de iure
non datur sibi voluntarie. imo inuolun-
tarie. quia ex ignorātia cuius ipse est cā
per suam falsam exhibitionē ⁊ simulatio-
nem. sequitur q̄ ipse fraudulent̄ recipiat
Si iuxta hanc regulam discuterēt se ho-
mines o q̄ multi īuenirēt se īiustissimos
occupatores qui de diuitijs suis glorian-
tur ⁊ aspernant̄ cęteros vt malos. Pri-
mo enī p̄ncipes qui habēt defendere ter-
ram ⁊ subditos eisq̄ ꝓuidere de iusticia
ad q̄ cōtributiōe subditoꝝ quasi precio
cōducti sunt. de q̄nto defensionē debitā
⁊ iusticiā negligūt. de tanto cōtributio-
nem iniuste recipiūt. Secundo idem
iudiciū est de his q̄ se clericos ꝟbo dicūt
vel habitu vel officio exteriori ostendūt
⁊ nō sūt tales q̄les ratione clericatus esse
deberent. Ex q̄ enī ille quē ep̄s nō acce-
ptauit ⁊ ordinauit in clericū iniuste reci-
pit bn̄ficia ecclesiastica. ⁊ fruct⁹ eoꝝ: q̄-
modo ille corā deo iuste recipiet quē de⁹
nunq̄ in clericū acceptauit. Quō autez
est credibile q̄ de⁹ illū vnq̄ in clericū ac-
ceptauerit. qui nunq̄ vt clericus viuere
vel vt talis deo seruire ꝓposuit. sed si ali-
quid de his quę ad clericū pertinent as-
sumpsit aut facit. hoc p̄ncipalit̄ ideo fac̄
vt per hoc facilit̄ reddit⁹ ⁊ pecunias pos-
sit obtinere. ⁊ per illas sęculares habere
honores. cōuiuia. luxurias. ⁊ vanitates
sęculi exercere. Et si aliqn̄ bonū ꝓpositū
habet. ⁊ protunc iure ꝑcipit: nōne etiam
tunc qn̄ mutat ꝓpositū ⁊ opē contrariū
implet iterū ꝑcipiēdi ius ꝑdidit? Ter-
tio similit̄ est iudicandū d̄ religiosis ha-
bitu. ⁊ irreligiose viuētib⁹: Quis enī cre-
dit. puto autē q̄ nec ipsimet credere pos-
sunt hoīes ideo eis bona dare. cōstruere
monasteria. elemosynas ⁊ oblatiōes por-
rigere. vt inde ⁊ de talib⁹ contra deū ⁊ re-
gulam viuāt. Cum ergo ipsi solū sub p̄-
textu huiusmodi ⁊ colore petant ⁊ recipi-
ant. ⁊ hoc intuitu eis detur. vt videlicet
ſm statum assumptū deo seruiant ⁊ vi-
uant. Ipsi nō habent ius cōuertēdi da-
ta ī aliud. maxime cōtrariū q̄ ad id ad
quod data sunt. ⁊ ipsi receperūt. Cōcito
ergo quispiā religiosoꝝ scient̄ contra ea
facit. quę ad statū religiosum de necessi-
tate salutis pertinēt. iniuste ꝑcepit ⁊ ab-
utitur oīb⁹ monasterio donatis. etiā pa-
ne vel habitatione. nisi mutet intentio-
nem. ⁊ velit eis vti sicut debet. ad restitu-
tionē tenetur. ¶ Quarto conformit̄ S.
potest dici q̄ q̄ sciēter conātur vt res q̄-
cunq̄ venalis melior appareat q̄ est bo-
na quā emptor ꝓpter hoc emit p̄ncipalit̄
quia talem credebat eam esse qualis ap-
parebat cōmuni iudicio. tm̄ tenentur re-
stituere q̄ntum recipiunt vltra veruz ei⁹
valorem. Et si reddatur eis res eorum in-
tegra. totum reddere precium tenebunt̄
quia non fiebat emptio nisi pro tali re q̄-
lis ſm iudicium cōmune apparebat. Si-
militer sentiendum est de his qui rem bo-
nam esse venalem ostendunt vt vinū cla-
rum ⁊ sapidum in vitro ⁊ postea turbidū
vel alias malum vasis vinū infundunt.
Hęc de pręfato Matthęo. Quinto
ſm prędicta iniuste agunt mercatores.
vel alij qui accōmodāt pecunias ab alijs

⁊ vt decipiant· vestes ⁊ apparatus habēt
p̄ciosos vt eis credatur· cuz tñ ꝓbabilit̄
soluere debita non intendūt vel neque-
ant. **Secūda regula** eiusdē. Qui-
cunqꝫ indebite est alicui hoī causa timo-
ris verecundię· tristicię· vel alterius pas-
sionis sibi oīno inuolūtarie· cuius q̄dem
passionis occasione ille homo mouet̄ ad
dandum mutuandū vel aliqd̄ vtile sibi
faciendū· hoc ipse iniuste recipit de tanto
de q̄nto illa datio ex illa īuolūtaria pas-
sione ꝓcedit· ⁊ ad restitutionē tenetur· ni
si forte sicut p̄tactū est· illud sibi ex aliq̄
iure debeatur· vel nisi bona fide ꝓbabili-
ter ignoret an inuoluntarie sibi det̄· sed
ꝓbabilem habeat p̄sumptionē de volū-
tario. Illud patet· quia qñ iste nō habz
ius· ⁊ scit illū dare non volūtarie· ⁊ vltra
hoc est indebite causa illius dationis· q̄-
modo pōt res sibi iuste venire. Dico au-
tem cuius est indebite cā· qꝛ si das pau-
peribꝫ elemosynā ex timore mortꝭ aut dā
nationis· ipsi non iniuste recipiūt· qꝛ non
sunt cā illius timoris. Imo adhuc siq̄s
esset causa illius timoris sed non indebi-
te: vt si necesse esset nautā facere foramē
ī naui· ꝓpter qd̄ oportet eijci· vel alijs da-
re merces· si autē non esset necesse· sed fa-
ceret hoc quia speraret se obtenturū mer-
ces eiectas· ipse cęteris paribꝫ non soluz
merces eiectas· ⁊ demū inuētas iniuste re
ciperet· sed etiam teneret̄ refundere· da-
to ꝙ eas nunqꝫ inueniret. **Ex prę-
missis** possunt multa elici. Primo ꝙ
potentes ⁊ dñi qñ petunt sibi aliquid da
ri vel mutuari a subditis quod prę timo
re indignationis negare non audent· de
tanto iniuste recipiūt· d̄ q̄nto ex inuolū-
tario timore donatur. Secūdo si q̄s pe-
tit vel mendicat per tam honorabilē per-
sonam cui quis prę verecūdia tam par-
uam rem negare ⁊ vultū eius non audet
confundere. Tertio debitores qui minā
tur creditoribus nisi pars debiti remitta
tur eis se totum velle negare coram iudi
ce· nulli taliū sunt absoluti a debito qd̄
occasione illius timoris dimittit̄. Quar-
to hi qui molestauerunt homines ⁊ mi-
nantur amplius īimicari eis si non ꝯcor-
dauerint cum eis pro voto ipsorum· nō
debent credere se vere ⁊ euangelice recon
ciliatos· etiam si offensi ex illo timore se
iniuriam dimittere ⁊ verbo testētur ⁊ scri-
pto. Quinto mimi ⁊ ioculatores qui nō
vocati veniunt ad homines sed eis peni-
tus inuitis ⁊ dolentibus· ⁊ illi prę verecū
dia vel timore oblocutionis eorum aut
humanę confusionis sustinēt eos· ⁊ ali-
qñ ioculationes eorum non sunt securi ī
conscientia de eo quod eis datur· de q̄n-
to ex illis motiuis datur· quoruz ipsi sūt
causa indebita. Sed hęc oīa sunt intel-
ligenda nisi ipsis alio iure competat· aut
ꝓbabilit̄ appareat ꝙ voluntarie det̄. Et
sicut additum est de tanto· de q̄nto· ⁊ q̄
sequuntur cętera· quia aliqñ hoīes dāt
non solum ex aliq̄ talium passionū inuo-
luntariarū· sed etiaz ex affectu habendi
beniuolētiā· complacentiā· honorē· sola-
cium· aut laudem· ⁊ certe de tanto illi nō
iniuste recipiunt· ⁊ aliqñ totaliter mutat̄
affect⁹. Qñ aūt h̄ hīet· posset ꝯtingē ꝙ
qui prius iniuste recepit iuste postea re-
tineret· quia quod prius erat inuolunta
riū· postea fit aliqñ non solum volunta-
riū sed etiam delectabile· sicut cōiter in
his contingit ad quę mouet· vel in q̄bus
surgit concupiscentia· illa eniz non facit
inuoluntariū· ⁊ ideo quę ex illa dant̄· iu-
dicantur licite posse retineri· non obstan
te ꝙ dans peccet in sic dando ⁊ recipiēs
mereatur cuz peccato· superbię· auaricię
vel luxurię· h̄ mg̃r Matthę⁹. **Quan-
tū ad** tertium p̄ncipale de rebus inuen-
tis est specialiter notanduz· ꝑm sanctum
Tho· secunda· ij· q· lxvj· et ꝑm Alex· in
suo· iij· dis· xxiij· ꝙ quędam sunt res quę
nunqꝫ fuerunt in alicui⁹ bonis; vt gēmę

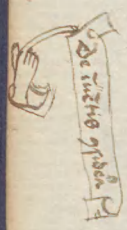

7 lapilli qui inueniunt' in litore maris · et
illę res statim sunt inuentoris. Dicit enī
de illis lex in libro Instit. De rerum in-
uentione · gemmę 7 lapilli 7 similia quę ī
litore maris inueniunt' iure naturali sta-
Y tim inuentoꝝ sūt 7 fiunt. ¶ Alię sunt
res quę aliquando possessę fuerunt · sed
modo derelictę sunt vt thesauri antiquo
tēpore sub terra occultati · quorū nūc nō
est possessor. Et de istis dicendū est sic de
supradictis · scilicet ꝙ sunt inuentor · ni-
si ꝙ ꝑm leges ciuiles tenetur inuētor da-
re medietatē dño agri si ī alieno agro in-
uenit · non data ad hoc opera. Propter
quod in parabola euāgelij Matth · xiij ·
dicitur de inuentione thesauri absconditi
in agro · ꝙ emit agrum illum vt habe-
ret ius possidendi thesaurū. Si vero inue-
nerit thesaurū data opa · nihil tenet' do-
mino agri. Vnde de illo dicit lex · li · In-
sti · de rerum diuisione. Quisquis thesau
ros in loco suo inuenit Hadrian' nat'a-
lem ęquitatem secutus ei concessit qui in-
uenit · ac si quis in alieno loco · non data
ad hoc opera sed fortuitu inuenit · dimi-
diū inuentori · 7 dimidiū dño soli cōces-
Z sit. ¶ Alię sunt res quę de ꝓpinquo ī
alicuius fuerāt bonis · 7 sunt ab eo dere-
lictę. Et istas siquis īuenit 7 eas accipit
non animo retinendi sed eas restituendi
dño earū qui eas nō habet ꝓ derelictis ·
ille non cōmittit furtum · nec in re cū sint
derelictę · nec volūtate · cū eas derelictas
sciat aut credat. Si aūt in veritate non
sunt derelictę · ipse tñ inuentor bona fide
hoc credit 7 accipit etiā animo retinendi
tūc ignorantia facti eū excusat · vt dicit
Alex. Si aūt nō credat eas derelictas 7
accipit eas animo retinendi · tunc furtū
cōmittit · quia contrectat rem alienam.
Et de hoc intelligit' illud Aug · in qua-
dam omel' · sic dicentis: Si quid īuenisti
7 non reddidisti rapuisti. Dicit tamen
Pe · pal' · in · iiij · de consuetudine thesau
rus vbicunqꝫ inuentus sit est ꝑncipis · et
sic ille solus potest facere elemosynā. Est
enim thesaurus vetus depositio pecunię
cui⁹ memoria nō extat. Sed quomo-
do restituentur inuenta qñ nescitur cui.
Rñ · ꝑm Ray · Faciat inuentor publice
dici per pręcones vel per ecclesias vbi rez
inuenit. Et ꝑm Hosti · anteqꝫ dño re-
stituatur si dubiū est cuius sit · certificari
debet inuentor per circumstantias rei · ali
as forte multi non dñi eam peterent.

Capitulum · V ·

A De emptione 7 venditio-
ne · circa quę sępe plura valde
illicite acquirunt' · tria nūc sunt
videnda. Primo quę requirant' ad ta-
lia. Secūdo qꝫ periculosum ē habere of-
ficiū mercatorū. Tertio qualiter se debe-
ant habere bene vt saluentur mercatores
B ¶ Quantū ad primū notandum · ꝙ
ꝑm Vincen · in speculo histo · li · ij · merca-
torum ꝓprietates Cayn primus habuis-
se videtur · qui simplicitatem vitę homi-
nū ad inuentionem mensurarū 7 ponde-
rum permutauit · atqꝫ ad calliditatem et
corruptionem perduxit terminos terrę
primus posuit rapinis · 7 violentia opes
congregans suos ad latrocinia inuita-
uit. Quis igitur negociatio vt hodie res
se habet · de se nō sit illicita · qꝛ ipsa medi-
ante bona terrarū q̄rūdā alijs t̄ris taliuz
carētiā habētib⁹ aduehūt · 7 ecōuerso · tñ
ibi magnę fraudes fiunt. C ¶ Unde se-
cūdo notādū · ꝙ ꝑm Tho · secūda · ij · q ·
lxxvij · et Sco · in · iiij · dis · xv · duplex ē cō-
mutatio. Vna ęconomica qñ cōmutās
intēdit recipere rē nō vt mercet' in ea · ꝫ vt
ipsa vtat'. Alia ē cōmutatio negociati-
ua vbi cōmutās intēdit lucrari de re quā
acquirit. Emit enim rem non vt vtatur
ea · sed vt vendat charius. Ad primam
commutationem vt sit iusta quinqꝫ re-
quiruntur. Et ad secundam vt sit iusta
eadem · Et adhuc duo alia requirūtur.

Primo igit' ad ꝯtractū emptiōis ⁊ venditionis · et ad quēcunq; ꝯtractū requiritur libera voluntas ī vtroq; · scz vēdendi in vno · et emēdi ī altero · id est · ꝙ dās velit transferre · et recipiēs velit accipere rē transferendā. Secūdo requirit' libertas in vtroq; · ita ꝙ neuter ipsoꝝ ꝓhibeatur lege supioris · nec per actum alterius a q̊ dependeat. Et ꝓpter defectū huiusmodi nō pōt monachus sine licentia supioris · nec filiusfamilias sine licētia patris emere vel vendere. Tertio requirit' vt fiat cōmutatio sine fraude interueniēte bona fide. Ideo · j · Thessal' · iiij · Hec est voluntas dei ne quis supgrediat' · neq; circumueniat in negocio fratrē suū. Per li supergrediat' inequalitatē iusti p̄cij excludit · de quo post pauca dicet' · ⁊ circūueniat per fraudē. Fit aūt ꝑm Tho · fraus tripliciter. Primo ī substātia rei vendite · vt cum quis rem vni⁹ speciei sciēter vendit pro re alteri⁹ speciei aut substātię minus p̄ciose · vt aurichalcum pro auro aut aquā pro vino · aut mixtū pro puro aut denariū cupreū ꝑ aureo · cōtra illud Esa · p̊ · Argentū tuū versum ē in scoriā · vinū tuū mixtū ē aqua. Secūdo committit' fraus ī quātitate · q̄ ꝑ mensurā cognoscit' · siue res mensuret' ꝑ pondus · siue per aliā mēsurā corꝑalem · vt modiū vel sextariū · siue sit ī liquidis siue aridis. Et similiter ī libra et pondere. Et ī oīb⁹ istis vniu'saliter oportet esse iustā mensuram ī vendendo et emendo · alias iniustum fit Ideo Deut' · xxv · dicit' · Nō habebis in sacculo diu'sa pondera mai⁹ et min⁹ · nec erit in domo tua modius maior et mīor · abominat' enī dn̄s eū qui hoc facit · et aduersat' omnē iniusticiā. Tertio cōmittit' fraus ī qualitate · puta cū q̄s animal infirmū vendit quasi sanū · aut vinū corruptū q̄si sanū et puꝝ · aut crocū mixtum cū re viliori. Ex quo patet ꝙ qui faciūt res inutiles ⁊ defectuosas · defectusq; earum ex industria et studiose obtegunt et occultant · tenent' ad restitutionē illi⁹ qd occasiōe tal' occultatiōis eis dat' ꝓ reb⁹ nisi res nō obstante defectu tātum valeat quantū dat'. Et siliter est d̄ habentib⁹ res venales iudicandū. Oīa ista ꝓbant' extra de īiurijs ⁊ damno dato. Qui enī dat occasionē damni · damnū dedisse videt' · sed defraudās aliū ī substantia · qualitate · et quātitate · dat ei occasionē dāni · alias enī nō ꝑmutaret. Et in his oīb⁹ dicit Tho · nō solū peccat quis iniustam venditionē faciendo: sed etiā ad restitutionem tenet'. Quarto exigit' ꝙ ad minus habitualit' intēdat si ꝟaciter agnouit rem nō fuisse talē qualis ꝑm cōtractū eē debuerit · ꝙ hoc velit sicut rōnabile fuerit emendare. Si enī vēditore ignorāte aliq̄s p̄dictoꝝ defectuū in re vēdita fu'it · vēditor quidē non peccat · tenet' tamē cū ad ei⁹ noticiā ꝑuenerit ꝟacit' saltē damnum recompēsare emptori. Et qd dictū est d̄ vēditore · etiā intelligēdū ē ex parte emptoris. Cōtingit enī qn̄q; venditorē credere rē esse min⁹ p̄ciosam quātum ad speciē · puta si quis auꝝ vēdat loco aurichalci · emptor si illud cognoscat iniuste emit · ⁊ ad restitutionē tenet'. Et eadē rō est d̄ defectu qualitatis et quātitatis · vt si q̄s simplex ꝑegrinus credens equū suū valde infirmū exhibet eū venalem · et emptor astut⁹ q̄uis noscat defectū esse ꝑuū aut forte ꝑ noctē sanabilē · et tn̄ emit euz pro paruo p̄cio q̄si valde infirmū · ille scienter et īiuste dānificat ꝓximū suū · ⁊ peccat cōtra hoc mandatū · et tenet' ad restitutionē. Quinto requirit' ęq̄litas valoris inter res ꝑmutatas · aut int' rem emptam aut venditā et preciū. Nā rē charius vendere aut vilius emere q̄ valet in se vel estimatiōe hominū · est ꝯtra iusticiā scd̄m ph̄m · j · polit' · Et ꝯtra illud qd christus dicit Math · vij · Oīa q̄cūq; vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos facite illis ·

sed nullus est qui sibi vellet rem charius vendi qz valeat·qz sic dãificaret' vt plurimũ vel semp. Vñ Aug⁹·xiij·li·de ciui·dei. Velle vile emere et chare vẽdere reuera vitiũ est. Dicit' aũt q non licet rem chari⁹ vẽdere vl' vili⁹ emere qz valeat ī se vel in estimatiõe hominũ. In trib⁹ enī casib⁹ licet rẽ charius vẽdere qz sit empta: ideo qz aut res meliorata ẽ in se·vel ī estimatione hominuz·aut rõne seruicij circa rem emptã exhibiti. Primo enī res empta põt meliorari aliqñ naturaliť·vt qñ fit de impuro vino puz·et de ḡcili ligno forte·et ď equo triũ annoz octennis. Aliqñ artificialiť fit emptę rei meliozatio·vt melioz ẽ pãnus ī tunicam formaťqz simplex pannus. Aliqñ fit naturaliť et artificialiter: vt meli⁹ ad ignẽ valẽt ligna sicca qz humida. Secundo p̃ncipaliter res empta põt meliorari nõ in se·sed ī opinione hominũ·aut qz nesciebaťp̃us qz bona esset·aut qz est iam indigẽtia eius q̃ pri⁹ non fuit·vt patet de pillulis pestilentialibus extra tp̃us pestilentię ī tpe pestilentię·et in multis alijs modis. Et tã in primo qz in secũdo meliozatiõis modo põt res charius vendi qz empta ẽ. Tertio p̃ncipaliter idem fieri põt ex pte vendentis· videlicet rõne seruicij·quod circa eã fecit vel officij quod circa eã habet·et hac ratione collectoz⁹ hospitum·campsoz⁹· institoz⁹·caupones·penestici·ꝛ quicũ qz stationarij·põt rem etiã nullo modo mutatam nec in se nec ī estimatione hominũ vendere charius qz emerunt·ꝛ hoc ꝓpter sumptus labozes·industrias·curas·pericula·ꝛ alias occupatiões rõnabiles. Et multo plus q̃ adducũt res a longinquo

Ratio est qz·j·Cor·iij·Vnusquisqz recipiet mercedẽ p̃m suũ ꝓpriũ labozẽ. Eadem enī rõ ẽ de mercatoze sic ď alio laboratoze· q sibi merces det pro suis labo·

S· re·industria·cura·et silib⁹. Unde tam p̃m diuinã qz naturalẽ legẽ illicitũ reputaťsi in emptione et venditiõe nõ sit ęq̃litas iusticię seruata sciẽter·et ille qui pl⁹ habet postqz ī notuerit sibi illud· tenetur recompẽsare ei qui dãificatus ẽ si sit notabile damnũ. Ad dico·qz iustũ p̃cium rei·qñqz nõ est punctualiť determinatũ sed magis in quadã estimatiõe consistit ita q modica additio vl' minutio nõ vitiat' tollere ęq̃litatẽ iusticię· vt Ibo·diẽ· Et addit Scotus·q qñ cõmutãtes pẽsata necessitate mutua reputãt hinc inde ęqualem dare et accipe·ita q vterqz cõputat tãtũ dare quãtũ recipit·et ecõuerso·recipe quantũ dat· si tũc aliqď modicũ deficit ab indiuiduali ęqualitate· nõ erit iniusticia reputanda·qz qñ ex tali estimatione de datiõe et receptiõe ęquiualentis mutuo sunt ꝓtenti·tũc mutuo sibi volunt remittere: ꝛsiliter si ī aliq̃ deficiunt ab illa iusticia req̃sita. Et sic istoz̃ ꝓtractuũ quẽlibet ꝓcomitaťaliqua donatio ꝓditionalis· vt si aliqd sit amplꝰ in re data. Uerũtamen si aliqs mul· tum indigeret de re aliqua et ali⁹ lędaťsi ea careat· et p magnã instantiam ille inducit' ad vendẽdũ rem suã·vel ad p̃mducit' ad vendẽdũ rem suã·vel ad p̃mutandũ pro re alterius·tũc cũ possit se conseruare indẽnem erit ī casu tali iustũ p̃cium non respiciendo solũ ad rem q̃ vendit' sed etiã ad dãnũ quod venditoz ex venditione incurrit·et sic licite põt aliqd charius vẽdi qz valeat p̃m se·q̃uis nõ vendaťplus qz valeat habenti. Si vero aliquis multũ inuet' ex re alteri⁹ quã accepit·ille ꝛo qui vendidit nõ dãnificet' carendo re ista·nõ debet eam supuendere· qz vtilitas q̃ alteri accrescit nõ est ex ven· ditione sed ex ꝓditione ementis·nullꝰ autem debet vendere alteri quod nõ est suũ licet posset ei vendere damnũ qď patitur Ille tamen q ex re alterius accepta multum iuuaťpõt ꝓpria volũtate vendenti aliquid superogare·qď ptinet ad eĝ ꝛo· neſtatem. Et sic patet q qñqz req̃rũť.

ad cōmutationē ęconomicā. ꝫ ad nego-
ciatiuā adhuc sup̄ p̄fata. requirunt̄ alia
duo. Primo si debeat esse iusta oportet
ꝙ tlis cōmutatio sit vtilis reipublice. sic
est de mercatoribꝫ illis qui afferūt res de
patria vbi abundant ad patriā vbi defi
ciunt. quaꝝ tñ vsus est ibi necessariꝰ. Et
etiā qui res emptas cōseruant vt ꝓmpte
inueniant̄ venales a volentibꝫ eas eme-
re. tales habent actum vtilem reipublice
Oportet enī ꝙ nec aliquis credat nec cre-
dendi rationē habeat emptionē esse com
munitati vl̄ reipublice p̄iudicialē. Pro
pter defectū illius ꝯditionis sunt aliqui
vitupabilit̄ negociatores. puta qui nec
transferunt nec cōseruant. nec eoꝝ indu-
stria meliorat̄ res venal̄. nec certificatur
alius simplex de valore rei emēdę. ꝫ emit
modo vt statim vendat sine om̄ibꝰ iam
dictis ꝯditionibꝫ: Talis esset extermina-
dus a republica tanq̄ꝫ nociuus cōmuni-
tati. eo ꝙ prohibet īmediatā cōmutatio
nem volentiū ęconomice cōmutare. ⁊ sic
faciūt quodlibet venale vsuale charius
ementi q̄ꝫ deberet esse ⁊ vilius vendenti.
et sic damnificāt vtranqꝫ partē. Patet
etiam ꝙ illi qui frumēta vel alias res vti
les cōmunitati vel necessarias et bonas
ad hoc principaliter emūt. vt non desint
ciuitati patrię. vl̄ aliq̄ alia bona intētio-
ne. non intendentes caristiam inducere.
sed quādocunqꝫ necessitatē vel notabi-
le grauamen pauperū viderint. vendere
iuxta cōmunē ⁊ rationabiiē estimationē
Tales enī licite ⁊ meritorie p̄nt hoc face-
re. et aliquādo caristiam impedire. Sed
illi qui in congregando talia nec cōmu-
nitati ꝓsunt nec vtilitatē eius intendūt.
sed solum lucrū suū nihil nisi caristiā ex-
pectando grauissime peccāt. Ratio ē. qꝛ
quilibet in cōmunitate viuens rōne cha-
ritatis proximi ⁊ ratione emolimenti: vt
pote solacij defensiōis ⁊ similiū debet cō-
munitati esse vtilis ⁊ maxime nō nociuꝰ
Et ꝑm iura turpis est pars quę se nō cō-
format suo tuo. Possunt aūt vtriqꝫ p̄-
missorum se ex hoc considerare. quia qui
intendit caristiam dolet ꝺ frumentorum
copioso prouentu. Alius vero ex hoc vel
lętus est. vel cōtentus. ⁊ nō tristis. Se-
cundū requisitum ad cōmutationem
negociatiuam est vt vendens pro re ven
dibili recipiat iustum precium. Est autē
iustum precium considerandum scd̄m ꝙ
res vendibiles valent ad vsum hominū
plus vl̄ minus scd̄m necessitatem rerum
interdum scd̄m desiderium hominuꝫ qꝺ
habent ad res. Et licet difficile sit dare
de valore rei sufficientem ⁊ generalem re-
gulam. tamen hāc regulam quidam do-
ctor tradit. Sicut estimatio quę verisi-
militer bona fide credit̄ erronea esse non
est sequenda. sic communis estimatio in
qua nullus error verisimiliter apparet se-
quenda est. siue in specie. siue ī singulari:
vbi vero nulla est. vel non ꝟa estimatio.
ibi recurratur ad rationem pensando la-
bores. sumptus et cętera statim dicenda
bona fide prout meliꝰ potest fieri. nec non
meliorationem vl̄ peiorationem siue rea-
lem siue estimatam. et iuxta hoc res ven-
datur. talis negociator iuxta diligenti-
am suam et industriam et pericula acci-
piat in cōmutatione precium correspon-
dens. Quod declarat Sco. quia vnū-
quenqꝫ in opere honesto seruientē reipu-
blice oportet de suo labore viuere. sed ta-
lis afferens. vel etiam conseruās honeste
et vtiliter seruit reipublice. igit̄ ꝛc. Secū-
do. quia vnusquisqꝫ industriā suā ⁊ sol-
licitudinē suā potest iuste vēdere. Indu-
stria autē magna requiritur ī tali trāsfe-
rente de patria in patriam. ꝯ pōt iuste su-
stētationē suā pro se et familia sua ad il-
lam necessitatem deputatā recipe preciū
correspondens suę industrię. Tertio etiā

correspondēs aliq̄d suis ꝑiculis. Semꝑ
tñ lucrū debet esse moderatū. ne talis cū-
piens nimis diues fieri vitiū auaricię in-
L currat. Ad hoc ꝟo ꝙ venditio vl' em-
ptio sit bona materialit' requirūt' ꝯditio
nes et circūstantie cōmunes. sicut in alijs
actib⁹ moralib⁹. potissime finis. ꝙ nō sit ī
scandalū. ī malū exemplū. ꝯtra votū. vl'
ex auaricia. Vnde dicit sanct⁹ Tho. ꝙ
emens nō debet lucꝝ statuere tāq̄ finem
suū. vel suoꝝ opeꝝ. sed lucꝝ qd̄ q̄rit vlte-
rius ordinare ī alium finē necessariū vel
honestū: vt ad sustētationē dom⁹ suę. vl'
ad subueniendū indigētib⁹ si sit negocia
tio licita. vl' etiā cū quis negociationem
intēdit ꝓpter publicā vtilitatē. ne scꝫ res
ad vitā necessarie desint patrię. et tūc lu
crum expetit nō tanq̄ finē. sed quasi sti-
M pendium laboris. Sed ē dubiū vtꝝ
venditor teneat' dicere vitiū rei vēdēde.
Rñ. scd̄m Tho. quodli. ij. q. x. et. ij. ij. q.
lxxvij. arti. iij. Si res vēdenda ꝓpt' vitiū
qd̄ habet reddit' mīoris valoris. vel eius
vsus reddit' impedit⁹ vl' noxi⁹. sic cū equ⁹
claudicat. vel dom⁹ est ruinosa. aut cib⁹
corrupt⁹ vel venenosus. si tūc huiusmōi
vitiū est occultū. et vēditor nō detegit et
si tā chare vēdit ac si nō esset vitiosa. erit
venditio dolosa. et vēditor tenet' ad dā-
ni recompēsationē. Si ꝟo vitiū sit ma-
nifestum. puta cū equus sit monoculus.
vel tale manifestū vitiū habet res vēden
da. vel cū vsus rei licet non ꝯueniat vni
vēditori. pōt tū cōueniēs esse alt'i. ⁊ si tūc
ipse vēditor ꝓpter huiusmōi vitiū sb̄tra-
hat de p̄cio quātū oportet. tūc non tenet'
ad manifestādū vitiū rei. qꝛ forte huius-
modi emptor vellet pl⁹ subtrahi de p̄cio
q̄ esset subtrahēdū. vñ pōt licite vēditor
indēnitati suę ꝯsulere vitiū rei reticēdo.
Verbi gr̄a. exemplificant doctores alij.
Tu vendis mihi equū oīno malū et qui
nihil valet ad equitandū. et das mihi eū
pro tāto precio. quantū sola cutis valet
nihil īiustum facis mihi ꝙ equus nō va-
let ad equitādū. nisi ego ī ꝯtractu inter-
rogarem. an equus valeret ad equitādū
et tu diceres ꝙ sic. tūc enī ꝯtractus īiust⁹
est et fraudulētus. Si aūt ego ex simpli-
citate. vel inaduertētia nō ꝯsiderarē illū
defectū. nec inquirerem. tu tñ bene scires
ꝙ ego p̄ncipaliter ad equitādū eū emerē
et ex simplicitate vl' inaduertētia id non
dicerem. tu quidē peccas ꝯtra me. nō in-
iuste ad extra vendēdo. sed min⁹ fidelit' ⁊
charitatiue circa me agēdo. Hęc est sen
tentia Tullij q̄ narrat d̄ Antipatre pho
acutissimo. qui dixit: Oīa vitia emptori
pandēda sunt. Et post plura eius ꝟba
ꝯcludit Tulli⁹ li. iiij. d̄ offi. Nihil debet
venditor emptori celare. Qꝛ si increpan-
di sunt q̄ reticent: q̄d de his estimādū est
qui fucatiōis vanitatē adhibēt? Sed N
quid de his mercatorib⁹ et ꝯtrahentib⁹
q̄ sciūt verisilit' iustū p̄ciū et tñ signo vel
ꝟbo vel silentio rem supuendūt. Rñ. ꝙ
triplicit' pñt tales vitiū cōmittere. Pri-
mo si vidēs hominē simplicē ⁊ inexpertū
circa rem. nō facit diligentiā fidelē vt ei
nō supuēdat. qꝛ enī inexpert⁹ hō nescit rē
estimare. ideo vēditor non pōt se ꝑm illi⁹
exhibitionē in vendēdo regere. sed tota
eius estimatio sibi incūbit. et g̊ nisi fidelē
diligētiā adhibeat nō est sine pctō si rem
supuēdat. Secus autē est qñ vendit' res
homini intelligēti et experto circa rē. Se
cundo qñ emptor. aut venditor est arta-
tus necessitate. vel inordinata affectione
impulsus. tūc nequaq̄ pōt alter dubius
de valore rei tam secura ꝯscientia durus
esse erga eū cęteris parib⁹. sicut erga libe-
rum et omni tali impulsu carentem. ha-
bet enim timere ꝙ ex illa artatiōe chari-
us emat q̄ꝫ alias faceret emptor. vel qd̄
venditor vendat remissius. Tertio quā-
do venditor aliqua arte vel cautela ver-
borū etiam si ꝟa sint et non falsa inducit
emptorem ad emendū charius q̄ꝫ alias

emeret · vt si venditor rem que vix valet vnū denariū scienter exhibeat p̄ q̄ttuor · 7 emptor ex verecūdia vel q̄ nō credit super exhiberi rem in q̄drupluz · exhibeat et det plus q̄ vnū · venditor coz̄ deo tenetur ad restitutionē eius q̄d plus vno recepit. Tenet enī ad restitutionē si rem scienter supenderet · etiā si illum nullo modo īduceret · q̄ntomag; q̄ñ hoc p̄ cautelas efficit · 7 maxime p̄ falsitates 7 mendacia hoc p̄curat. Secūdo p̄ncipaliter videndū est q̄ periculosū sit mercari vel negociari. Et hoc patet ex septē q̄ eam reddūt periculosam. Primo ignorantia interdū valoris rerum · 7 q̄nti estimandi sint labores · cure · pericula · 7 cętera huiusmodi que negociātes habent circa venales res · in quarum estimatiōe merito quilibet est sibi suspectus · vt pote in ꝓpria causa. Et in hoc min⁹ periculose stant qui vendūt res apud multos inuenibiles 7 venales · q̄ facilius 7 ꝓpinquius potest haberi estimatio · 7 hōmies non sunt artati ad vnū. Quisquis ꝛo habet rem venalem · vel exercet officium aut laborem nō possibilē apud aliū habere. Sicut aliq̄ñ solū vn⁹ est notari⁹ · medicus · apothecari⁹ · vel alius talis · hic debet sibi multomagis esse suspectus 7 valde cauere ne in necessitate hōium exigat aut recipiat vltra rei aut laboris sui valorem. Secūdū reddēs negociationem periculosam · est diffidentia d̄ primis · que surgit ex cautelis 7 fraudib⁹ oī die cōtingentib⁹ · ꝓp̄ q̄d vendētes multo charius exhibēt res q̄s valent · 7 emētes multo minus q̄s velint dare · 7 sic vtrobiq; multa falsa dicunt · 7 non pauca mendacia · et q̄ñq; periuria cōmittūt. Tertiū est inordinat⁹ timor damni · 7 lucri desideriū excessuū ac affectus res cito vendendi. Ex quibus oritur cōsuetudo laudandi vendenda · 7 emenda vituperandi · qui quidez timor 7 desideriū tempore contractus sic mentem vrgent 7 occupant q̄ modicus vel nullus respect⁹ ad deū vel iusticiā solet hīi. Quartū p̄tinuat anxia sollicitudo 7 occupatio cū talib⁹ reb⁹ extrinsecis 7 diuersis hominib⁹ · que raro mentis recollectionem admittūt · 7 in quibus tanta habetur diligentia q̄ debitus deo seruitium 7 cura ꝓprie salut̄ omittit. Quintum est malum exemplum quod quis videt in maiori parte mercantiū · propt̄ q̄z multitudinem homo plane volens procedere vix potest aliquid lucrari mercando. Sextum est continua occupatio cuz vero obiecto 7 materia auaricię · scilicet cum temporalib⁹ bonis 7 etiam cum forma eius · quia cum modo acquirendi eadem nec non cum auaris · circa que videtur tam difficile auariciam vitare · sicut assidue conuersando cum procacib⁹ mulieribus continentiam seruare. Septimum est raritas pure intentionis · quia valde rarum est vt quis recte intendat ī mercando vtilitatem proximorum · 7 sic ꝑm vtilitatem officij vel obsequij sui victum mereri · que tamen intentio tam necessaria est q̄ sine tali intentione actuali vel habituali nullus actus negociatiōis est meritorius apud deum · etiam si quo ad homines nihil iniusti fiat · imo dubium 7 disputabile est · an iste qui nō intendit in mercando hominū vtilitati seruire etiam si vtilis sit · possit aliquid ꝑm deuz pro labore suo recipe. Tertio p̄ncipaliter videndum est quō mercator cupiens saluari debeat se tenere · Responsio · q̄ debet ante omnia intendere non plus debito recipere · vel minus dare scienter 7 velle supplere vbi percepit defectum · 7 fideliter seruiendo · aut prodessendo his a quibus vult victum acquirere · 7 cuz timore lucrum recipere · ꝑm nobilitatem 7 grauitatē 7 vtilitatē cure

labor industrie et sumptuũ q̃s et q̃s ꝯtin
git habere nec non ꝑm magnitudinem
multitudinẽ aut p̃ciositatẽ rerũ in q̃b⁹
seruit aut ministrat hoĩb⁹ nec tm̃ nego
ciationi intẽdere vt ꝑ h̃ aliq̃d eoꝝ negli
gat que sue sũt necessaria saluti Dico ãt
nobilitatez ꝛc. qꝛ dato ꝙ negociatoris
merces adducẽt tant⁹ esset labor sicut mi
litis defendent terraz nobilior tñ est la
bor milit cęter paribꝫ q̃z alteri⁹ quia ad
nobiliorẽ finẽ tẽdit sic etiã staret ꝙ labo
res curę et cętera essent ęque nobiles et g̃
ues et tñ vn⁹ esset mag necessarius alio ꝑ
isto certe sibi mag deberet. Dico etiã ꝑm
multitudinẽ magnitudinẽ et p̃ciositatẽ
rerũ qꝛ penestica vendẽs s. pisũ et olera
et de vno floreno cõitati seruiens nõ põt
tm̃ lucri recipe sicut institor vendẽs no
biles et multũ vtiles res. Nec institor in
q̃ete q̃dãmodo residẽs cęter paribꝫ põt
tantũ lucrũ recipe etiaz de ęque magna
pecunia sicut res ęque bonas de partibꝫ
longinq̃s adducẽs. Et ideo si quilibet
ꝑm statũ suũ vellet viuere et ꝑm meritũ
suũ lucrũ recipe oĩa starẽt eo meli⁹. Sz
qꝛ penestica de modico p̃cio et labore tm̃
vult lucrari ꝙ q̃tidie bonis cibis et poti
bus repleta sit et vltra h̃ cõtinue plus di
tetur q̃si debite perpẽderet vix nudum
panẽ mereret. Et institor de modico la
bore et p̃cio respectiue vult se et suos tã de
licate nutrire et p̃ciose vestire sic vnus de
multo maiori sũma g̃uiori et vtiliori la
bore cõitati seruiẽs et ita discurrẽdo de
alijs. Hinc ẽ ꝙ q̃si oẽs auaricię et super
bię et voluptat morbo laborãt ꝑ que tm̃
excęcant ꝙ credũt ita esse debere ex h̃ ꝙ
illa sunt tam cõiter iam cõsueta et ꝙ q̃si
oẽs sic agunt cũ tñ nulla cõsuetudo pos
sit excusare in his q̃ sunt ꝯ rectã rationez
sed solum in indifferẽtibꝫ que possunt fie
ri bene et male. Nulla autem recta ratio
videt dictare h̃ bonũ ꝙ filia simplic mi
litis aut burgẽsis q̃ntumlibet opulenta
deferat tam p̃ciosaz vestem cingulũ aut
coronaz que ꝑ statu sufficeret cuiuscũq̃z
magnę p̃ncipissę aut reginę. Nec hoc ꝙ
q̃ntumlibet diues mercator tam splen
dide in vestibꝫ tam magnifice in sumpti
bus viuat ꝙ sufficeret regi vel p̃ncipi be
ne magno. Et hoc modo multa sũt que
sub dissimulatione transeunt nec repu
tantur tam mala que tamen si recte pen
sarent manifeste viderent excessiua recto
iudicio rationis. Ex quibus patet ꝙ q̃n
tificatio p̃cij iusti pensanda est ĩ libra ra
tionis recte attendendo bona fide id est
fideli intentione suam industriam circa
rem sollicitudinez necessitatẽ et nobili
tatem rei vendibil magnitudinem mul
titudinem labores pericula et sumptus.

Capitulum VI de vsuris

A

De vsuris modo et aliis
contractibus tria ponent. Pri
mo quot modis vsurarij faciũt
contra septimuz pręceptum. Secundo
quanta mala ludos comitentur. Tertio
quõ peccant lusores. Quantũ ad
primũ pręnotanda sũt quattour. Pri
mo ꝙ vsurarij tenentur ad restitutionez
vsurę et ad restitutionem damni per vsu
ras alicui illati. Omnis enim vsura com
mittitur circa mutuationẽ vel concessio
nem. Est autem mutuatio actiua seu cõ
cessio datio gratuita rei quam vel ęqua
lens tenet reddere recipiẽs iuxta pactuz.
Mutuatio ꝛ̃o passiua est talis rei rece
ptio. Dicit aũt mutuatio q̃si meũ tuuz
facio. Hoc tñ qd tibi mutuo mõ simplici
ter desinit eẽ meũ ꝑ solũ ad tp̃s debet eẽ
tuũ Vñ ꝛ̃acit dicẽ possũ me tm̃ hr̃e apd
te et ille nõ diceret oĩno paup cui debito
res bñ soluturi tenerent multa. Dr̃ autẽ
mutuatio pecũię vl huiusmõi datio qꝛ
dñiũ trãsfert Vñ ĩ scp̃tura vocat mutua
tio datio. Exo. xxij. Deut. xv. Luc. vj.

B

Si inquit mutuũ dederit his a q̃bꝫ spe-
ratis recipe · quę gratia est vob̃ ? nam et
peccatores pctõribꝫ fęnerant̃ vt recipiãt
ęqualia. Et statim sequit̃. Mutuũ da-
te · nihil inde sperantes · ⁊ erit merces vr̃a
multa · ⁊ eritis filij altissimi · qꝛ ipse beni-
gnus est sup̄ ingratos ⁊ malos. Dicitur
gratuita datio · quia sicut pura ⁊ simplex
donatio fit gratis sine limitatiõe · sic ista
debet gratis fieri · salua ista limitatiõe de
reddẽdo. Vnde Christus vbi sup̄ dic̃:
Nihil inde spẽrãtes · supple · vltra reddi-
tionẽ rei. Additur quã vl̃ ęq̃ualẽs tenet̃
reddere · qꝛ nisi hoc esset · pura ⁊ simplex
foret donatio. Dicit̃ vel ęq̃ualens · quia
aliqñ res eadẽ non pot̃ reddi quia distra-
bitur · vt pecunia · vel perdit̃ aut perit · vt
equus aut domus. Dicitur etiã iuxta pa-
ctum · quia mutuo recipiens nõ tenetur
rem mutuatã simplicit̃ reddẽ · nisi ita sit
pacatũ. Potest enĩ tale pactum fieri ꝙ
restituat si petitũ fuerit · vel si aut duꝫ ve-
nerit ad pinguiorẽ fortunã · ⁊ tunc si non
venerit ꝯditio reddere nõ tenet̃. Se-
cũdo notandũ ꝙ q̃ꝫuis mutuãs pos-
sit iure rem mutuatã vel valorem eius re-
cipere ⁊ repetere · nihil tamen pot̃ vltra h̃
ab hoĩe ratiõe rei mutuatę vel mutuatio-
nis repetere recipe vel sperare · sed bñ po-
test recipe ꝙ a mutuũ recipiẽte · nõ ꝓ mu-
tuo · sed sponte · vel ex alia iusta causa da-
tur · aut pia. Primũ patet · quia recipiẽs
mutuũ nullũ ius habet ad rem nisi ex cõ-
cessione mutuant̃ · sed mutuans non de-
dit aut mutuauit nisi ad certum tempus
vltra qd̃ inuito dño tenẽ nõ debet. Se-
cundũ patet · qꝛ qñ mihi mutuasti pecu-
niam · vel huiusmodi: tunc res ista interĩ
est mea facta · ⁊ eius vsus est meuꝫ opus.
Cuius signũ est · quia si apud me perdit̃
pecunia · vel res · mihi est perdita nõ tibi ·
vt oẽs volunt · sed contra rationẽ est · ꝙ
ego tibi debeam dare aliquid de vsu et
labore meo quẽ habeo de pecunia mea ·
licet postea tenear tibi dare pecuniã tuã ·
aut ęq̃ualens quã a te mutuaui · ⁊ qñ h̃
facio · tunc tuum tibi restitui ⁊ satisfeci.

Sed diceret quis: cũ ille cui mu- D
tuo ante hoc mihi potuit dare vnũ flore-
nũ voluntarie: cur ergo ꝓ mutuo nõ pot̃
dare vnũ florenũ. Rñ · ideo · quia nõ ven-
dibile nullus potest vẽdere · sed q̃libet be-
ne potest dare suam rem qui saltem liber
est · sed mutuatio cum sit actus volunta-
tis elicitus vel imperatus · quo quis vult
ꝙ res sua sit alterius ad beneplacitũ eiꝰ
q̃ habet potestatẽ sic disponẽdi de re · vl̃
vtrũqꝫ scilicet actum interiorẽ ⁊ exterio-
rem comp̃hendẽs ⁊ nullũ taliũ est vendi-
bile · eo modo quo vsurarius cupit. Ex
quo etiã patet · ꝙ vsura contra legẽ na-
turę est. Tertiũ patet · qꝛ non est peioris
conditiõis qui mutuũ p̃stitit alicui post
mutuationẽ q̃ꝫ ante · h̃ potuit recipe spõ-
te · vl̃ ex alia pia aut iusta causa data ab
eo q̃ haberet ptãtẽ dandi · g̃ ⁊ postea ha-
bet · imo recompẽsationẽ eoꝝ quę pecu-
nia non mẽsurant̃ licite pot̃ ꝓ mutuo q̃s
exigere · ꝑm multos · puta beniuolentiã ⁊
amorẽ eius cui mutuauit vel aliquid hu-
iusmodi. Sed diceret adhuc vsura-
rius. Si nihil possum recipere pro bono
quod tu habes ex pecunia · vel vsu eiꝰ · tñ
tu teneris mihi pro damno quod habeo
qꝛ interim ꝙ tu habes eam · ego nõ possũ
emere censum pro ea · nec possum vti ea ·
nec cũ ea lucrari · qd̃ totũ possem habẽdo
pecuniã ipsam: Cur nõ ꝓ tali dãno ali-
quid recipiã? Rñ · Qñcũqꝫ ẽ certũ dã-
nũ qd̃ mutuãs ex mutuatiõe incurrit · tũc
nisi illi petẽti sit tanta necessitas · ꝓ q̃ iste
mutuans teneret̃ illud dãnũ subire · ipse
bñ pot̃ sibi denegare mutuationẽ. Si ãt
iste petẽs voluerit illud dãnũ in se recipe
ad vitandũ suũ g̃uiꝰ dãnũ · h̃ mutuãs li-
cite pot̃ facẽ ⁊ ĩdẽnitati suę ꝓuidẽ nec reci-
pit h̃ rõe mutuatiõis · h̃ ad vitãdũ dãnũ ·
qd̃ sibi ex mutuatiõe ĩmiet. Vbi ꝟo ñ

est aliqd certũ damnũ. ibi nihil certi pōt
recipi. Et multomin⁹ qñ ęque verisimi-
le est occasione mutuatiōis bonũ venire
sicut malũ. vel danũ vitare sicut incurre-
re. Sufficit enī pro possibili damno. pos-
sibile lucrũ. Vñ sic arguit contra vsura-
riũ. Si hoc est damnũ tuũ. qd nō potes
lucrari cũ pecunia tua. tunc hoc ē lucrum
vel bonũ tuũ. qd non potes ꝑdere pecu-
niam tuã ex spolio. furto. vel alijs dolis
vel mercãdo dãnificari cuz ipsa. vtrũqz
enī est ęque possibile ⁊ contingēs. ergo si
teneor tibi pro ista. tu teneris mihi ꝓ isto
E ⁊ sic fit recompēsatio. ¶ Tertio notã-
dum ꝙ habēs substantiã huius mundi
sicut tenetur interdũ sub pręcepto. aliqñ
sub consilio dare aliqd simplicit. vt ele-
mosynã indigenti. vt sup̄ habitũ est de
elemosyna. p̄cepto q̄nto. Item sup̄. ca. ij
p̄ñtis p̄cepti. Sic etiam tenet in casu rē
suam dare ad tp̄s qd est mutuare eadē
ratione. Quia. j. Joh. iij. Qui habue-
rit sub̄am huius mũdi ⁊ viderit frēm su-
um necessitatē patientē. clauseritqz visce
ra sua ab eo. quō charitas dei manet in
eo? sed certũ est ꝙ p̄mũ tenet quis facere
libere ⁊ gratuite. ⁊ nihil pro eo sperare ꝓ
datione. vel recipe tanqz debituz ciuile.
qz̄uis talis elemosynari⁹ possit licite intē
dere. ꝙ alius pius sit ad ipsum orando
ꝓ eo. Pauꝑ enī in veritate obligat ra-
tione opis pietat orare vel pius esse pro
benefactore. ḡ ⁊ secũdũ debet fieri sic libe-
re videlicet mutuũ. vbi res dat ad temp⁹
Opa enī pietat debēt grat fieri. Vnde
Luc. vj. Estote mīcordes sicut ⁊ pat ve-
ster mīcors est. qui videlicet grat⁹ est. Et
ibidē. Si bñfecerit his q̄ vob bñfaciunt
F quę vob est gr̄a? ¶ Quarto notandũ
ꝑm Tho. secũda. ij. q. lxxviij. ꝙ quędam
sunt res quarũ vsus nō est cōsumptio ea
rum. vt vsus dom⁹ est inhabitatio ⁊ dis-
sipatio eius. vsus equi est eius equitatio
vel alter ei⁹ labor. ⁊ in talib pōt vsus cō-
cedi seruata ꝓprietate. Et ꝓ taliũ rerum
vsu pōt hō licite recipe p̄ciũ. vt fit in earũ
locatione. Alię sunt res quarũ p̄ncipalis
vsus est earũ consumptio. vt sunt pecu-
nia. panis. triticũ. ⁊ huiusmodi. Vsus
enī panis. est cōmestio. per quã cōsumit
Sic etiã de vino ⁊ similib. Sic vsus p̄n
cipalis pecunię est eius distractio ꝑm ꝙ
in cōmutatione expendit. Et in talibus
nō debet nec vsus p̄ncipalis concedi si-
ne dño. qr in illis ꝑ mutuũ fit translatio
dñij. Si enī mutuo tibi pecuniã. illa erit
tua per mutuũ. Nam mutuũ dr quasi d
meo tuũ. Et ideo si mutuatũ ꝑdit ipsuz
perdit illi qui mutuo recepit. licet tenea-
tur reddere ęq̄ualens. similiter de pane.
vino. ⁊ similib intelligendũ est. ¶ His B
ergo p̄notatis concludit. ꝙ qz̄uis vsu-
ra in nullo casu sit licita. tamen in q̄bus-
dam casib pōt q̄s licite recipe vltra va-
lorem rei mutuatę. nō ꝓ mutuatiōe. sed
alia de causa. Primũ patet. qr videtur
esse contra legē naturę. vt iam patuit. et
etiam est contra declarationē ecclesię. ex̄
de vsu. li. v. fere per totũ. Et cōtra diui-
nam legem. Ps̄. Qui pecuniam suã nō
dedit ad vsuram. Secundũ patet.
p̄mo casu. siquis detinet īiuste per violen
tiam bona mea. ⁊ mutuo sibi pecuniã. re-
cipiens eadem bona in pignus. si qui fru
ctus veniunt de illa re impignerata. ego
iure recipio. non ratione mutui sed quia
pertinebat ad me etiaz sine omni mutua
tione. Secũdus casus. si ante tem-
pora tibi mutuaui ⁊ hodie debes soluere
⁊ quia non soluis. ego ex legitima causa
cogor tm̄ pecunię sub vsura recipe. tunc
illud quod ꝓ vsura teneor soluere. tu de-
bes dare. ⁊ ego iure recipio. nō ꝓ mutua-
tione. quia iam finem habet. nec tu tenes
rē illam ex mutuatiōe ꝑ detines violēt vl
me inuito. ⁊ qr ex ista iniuria tua habeo
dãnum. tu teneris mihi illud refundere.
Tertius casus ē. si ego fideiussi pro

te ei qui tibi mutuauit · ⁊ tu tpe solutiōis non soluis · nec liberas me a fideiussione · mutuans q̄z recipit pecuniā sibi debitaz sub vsura vt prius · ⁊ ꝓpter ꝓmissionē meam obtinet iure a me illud qđ dedit pro vsura · tu teneris m̄ illud reddere · nec ego recipio vsuram a te · nec tu das illud resi
h duū ratione mutui sed ꝓpter damnū qđ ego ex negligētia tua incurri. ¶ Quartus casus ponit̄ · ex̄ de vsuris · salubrit̄ · Si socer qui differt dare genero dotem · obliget sibi in re cuius vsus nō est ei⁹ cōsumptio pign⁹ ꝓ dote quā mox dare deberet · tunc gener non tenet̄ fructus quos de bonis impigneratꝫ ꝑcipit cōputare in sortem · hoc intellige cū maritus sustinet onera mr̄imonij alias nō. Et dr̄ notant̄ in re cuius vsus ꝛc̄ · quia ꝟm multos non potest de decē florenis vnū recipe · qꝛ cōtra naturā pecunię ē ꝙ generet · ꝟm ph̄m sed tn̄ hoc nō potest esse ꝓpter hoc ꝙ gener expectat · ⁊ dat inducias socero nūerandi vel soluēdi dotem · qꝛ hoc esset pro mutuo recipe · sed hoc videtur esse licituz quia ius p̄sumit ꝙ qn̄ quis dat alteri filiam suam non velit eos deficere vel perire · imo subleuare in oneribꝫ mr̄imonij · Vnde p̄sumitur ex charitate facē quicq̄d facit. Vel quia papa qui habet ꝓuidere saluti hoīuz ordinauit h̄ in pęnam differētiū dotē · vel ī fauorē mr̄imonij · ⁊ qꝛ h̄ mūdus acceptauit q̄libet tale pign⁹ obligās videt̄ renūciare q̄dāmodo iuri suo. Quintus casus ꝟ dubi⁹ apud q̄sdā est · ⁊ tangit̄ · ex̄ · li · iij · đ feu · ca · insinuatione · qn̄ vasallus bona feudalia impignerat dn̄o feudi · qꝛ tūc ꝟm legistas ⁊ canonistas dn̄s non tenet̄ computare in sortem ꝑcepta de bonis p̄dictis · etiam si ꝑcipiat aliq̄d vltra labores ⁊ impensas · maxime qn̄ interim non exigit seruitium Tamen in hoc casu securior ē opinio Innoc̄ · dicētꝫ · ꝙ ibi oportet fructus computari in sortē. ¶ Patet ex prędictis

ꝙ multis modis vsurarie peccat quis cōtra septimum pręceptum. Primo q̄ alicui pecuniam mutuat ⁊ pro solo tali mutuo exigit lucrū tpale in pecunia aut in alia re cuius valor potest pecunia mēsurari. Dico notant̄ ꝓ solo mutuo: quia ꝟm Tho · qui mutuū dat · pōt absq̄z peccato in pactū reducere cū eo qui mutuū accipit recōpēsatiōnē damni · vt patuit in secūdo notabili · ⁊ in q̄rto ꝑ casus. Dico etiam · qui exigit lucrū · qꝛ ꝟm eundem Tho · si mutuans accipit aliq̄d ab eo cui mutuat · non quasi exigens · nec quasi ꝓ aliqua obligatione tacita vel expressa · ꝟ sic̄ gratuitū donū nō peccat vt sup̄ patuit. Secundo cōtra hoc mandatū peccat per vsurā qui ꝓ quacūq̄z re quę vsu consumit̄ mutuata accipit ex pacto vltra sortem pecuniā aut aliam rem · cuius valor potest pecunia mensurari · quia cū talem rem mutuat alteri · tunc ampli⁹ non est sua · sed istius q̄ eam mutuo accipit · si ergo exigit ꝓ ea lucrū · tūc exigit lucrū ꝓ re non sua. Ex quo patet ꝙ vsuram cōmittit qui pro mutuo exigit mun⁹ ab obsequio · vel a lingua · quia vtriusq̄z valor pecunia mensurari potest · vt patet in laborātibꝫ · aduocatis · ⁊ similibꝫ. Tertio peccat contra hoc p̄ceptū per vsuraz qui mutuat decem ⁊ octo libras ꝓ vna · vel centum etiam pro vna · cum pacto de illa soluenda · imo sola spes de lucro ratione mutui facit vsurariū · ꝟm illud Luc̄ · Mutuū date nihil inde sperātes. Ex h̄ patet ꝙ talis sperās lucrū pro mutuo fit vsurari⁹ mētalis: veruz est · qn̄ spes lucri est causa mutuādi · ita ꝙ alias non esset mutuatur⁹ nisi đ lucro recipiēdo sparet · aut aliq̄ alio emolimento · vt de ꝓpina vl̄ simili lucro. Si q̄s ꝟo p̄ncipalit̄ moueretur ex charitate ad mutuum · ⁊ cum hoc speraret de retributione alicuius lucri · illud non esset vsura nec vitiosum vt dicit Alb̄ · sup̄ illo Luc̄ · vj · Mutuū date

nihil inde sperantes. Obligat enī ex beneficio qui mutuū recepit. ꝟm illud Luc ibidem. Prout vultis vt faciant vobis hoīes ⁊ vos facite illis similit. Et dixi. non tanē. si quis mutuaret decēocto libras p vna. quia si nō mutuaret realit. sed emeret vnā libram pro decēocto sup aliqua re īmobili annui census ⁊ decēocto librę essent iustum p̄cium pro vna perpetui census vel ad reemendū. tunc contractus nō esset vsurari⁹. ¶ Quarto vsurā cōmittit qui mutuat alteri sub tali pacto vt etiam sibi postea remutuet. q̄ vult aliū obligare ad pecuniā estimabilē. licet enī licitū sit ⁊ dignū. q̄ mutuāti vnū mutuet aliud. nō tamē est licitū aliū ꝓpter mutuum obligari ad remutuādū. ¶ Quinto vsuram cōmittit qui habens molendinū mutuat pistoribꝫ. aut alijs illo pacto q̄ molāt solū in suo molendino. Accipit enī vltra sortem in tali mutuo. scilicet istaz cōmoditatē quę est pecunia estimabilis. ⁊ aufert eis libertatē alibi molēdi. ⁊ tenet eis ad satisfactionē. Sexto cōmittūt vsuram qui mutuauerūt res suas ad certum terminū quo veniēte nolūt dare. plongationē nisi data pecunia. ꝓpt mutuū vel alio equialēti. Sūt enī vsurarij. etiaz si expresse nihil petāt ¶ Septimo vsurā cōmittūt qui rem carius vendūt q̄ sit iustū p̄cium ipsius. ꝓpt ꝫ vt emptor ꝺ pecunia soluēda expectēt vsq ad certū terminū. vel q̄ rem vilius emit q̄ sit eius iustū p̄cium. ꝓpter hoc q̄ pecuniam soluit prius anteq̄ sibi res posset tradi. aut etiaz qui tpe collectiōis bladi vini ⁊ cōsimiliū cum min⁹ solere solēt vendi talia. p p̄cio qꝺ valitura sūt circa pasca. aut alio tpe in quo plus solere cōsueuerūt. ⁊ sic singul modis palliatę vsurę contra septimū p̄ceptū fit. Et tenetur in oībus talibꝫ quis ad restitutionez dāni. primo sic sibi iniuste illati. ¶ Octauo qui mutuāt ad vsuram noīe alieno ⁊ hoc maxime est verū de tutore. procuratore ⁊ similibꝫ. qui in hoc non p̄stāt nuduz mīsteriū sed etiā autoritatē. ⁊ sic vsuras acceptas noīe alieno tenet huiusmodi restituere. si iste cuius noīe accepit nō est in soluēdo. aut si non vult restituere. Idē intelligo p oīa de vitrico ecclię. ⁊ de his q̄bꝫ ꝑmēdata sūt hospitalia aut alia loca religiosa ⁊ pia. Nec excusat eos q̄ huiusmodi lucra cōuertant in pios vsus quia est regula iuris. Non sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Et quia ꝟm est usura est mala. nūq̄ pōt fieri bene. sicut alia similia. vt dicit Aug⁹. li. ꝯ mendacium. ¶ Nono peccāt oēs isti ciues cōtra h̄ p̄ceptū quoꝫ autoritate. cōsilio. vel consensu alicuius cōitat⁹ mutuāt ad vsuraz Et oēs qui autoritatē p̄stant. aut precceptum ad hoc dant. aut consiliū sine quo ciues huiusmodi vsurā non cōmisissent. tenent ad restitutionē in solidū. Ceteri vo vt cōsentientes ꝓpter emolimentum qꝺ eis ex hoc accrescit. tenentur ad restitutionē eius partis quę ad eos quemit. aut q̄ntū releuati sunt in expensis quas aliaſ fecissent de suo aut q̄s eos soluere oportuisset. Notat autem dominus Alb. super illo Luc. vj. Mutuum date nihil inde sperantes. Contra mutuuz inquit multis modis peccatur. Primo indigēti non dando. Vnde Eccl. xxix. Fęneratione proximo tuo in tempore necessitatis illius. Secundo datum nimis importune repetēdo. q̄n homo nō potest soluere. cōtra qꝺ Esa. lviij. Oēs debitores repetitis. vbi glo. Qui repetit non habentez eo facit violentiam. Tertio pignera necessaria. vel detinendo. vel destruendo. De quibus Job. xxiij. Abstulerūt p pignere bouē viduę. Et Exo. xxij. Proximo tuo pign⁹ aut vestimētū ei⁹ an sol occasū reddes. Quarto cū vsura exigēdo vt h̄ ⁊ Eccl. viij. Ad vsurā nō cōmoda uerit. qꝺ videlz adviriū iustuz necessario

ptinet. Exo. xxij. Si pecuniã ꝛc. Deri mu
tuo nõ vrgebis eũ. nec vsuris oppꝛimes.
Quinto, p dilatione termini solutionis
munera accipiẽdo. ꝺ quo ꝑs. Qui pecu
P niam suã nõ ꝛc. dit ad vsurã Quan
tũ ad secundũ ꝓncipale queritꝫ. vtrũ ea
licite possint recipi ꝛ retineri q̃ acq̃runtur
per ludos aleę. scbacoꝝ. vel alios. ꝛ ex pa
ctis mutuis hoĩm. ꝛc cursibꝫ equoꝝ. gal
loꝝ. ꝛ alioꝝ aĩaliũ moꝛsibꝫ. bellis vel du
ellis etiã hoĩum. vel ꝺ duratione pluuię
vel siccitatꝫ. vel quocũq; alio incerto fu
turo. vno vnã partẽ cõtradictiõis. alio
aliam eligente. Et ponatur casus. Exẽ
pli gratia. Sint Petꝛ⁹ ꝛ Paul⁹ am
bo sui iuris signo. hoc. vel facto. tale pa
ctum faciant mutuo q̃ Petrus ꝛc
dare flozenũ in casu quo crastina die nõ
ceciderit pluuia. vel si in tessere venerit
tres oculi. Et econtra Paulus Petro
in casu quo ceciderit pluuia vel q̃ttuoꝛ
oculi venerint in tessere. Ponat etiam
vlterius q̃ ꝛc gat. tunc queritꝫ vtrũ isti peccent sic paci
scendo. hoc est q̃ vnus eoꝝ obligat se sic
alteri ponẽdo rem suã in tale dubiũ ꝛ foꝛ
tunã. ꝛ q̃ recipit reobligationẽ ab alio.
ꝛ vtrũ impleta ꝯditione quã Petꝛ⁹ ele
git. Paulus posset licite retinere rem su
am. vel an teneat eam dare Petro. ꝛ an
Petrus possit eã licito iure recipe ꝛ reti
nere tanq̃ suã. In istis enĩ consistit tota
vis ludi. Pꝛo quoꝝ intellectu notã
dum. q̃ nõ oppꝛtet dubitare an licitũ sit
ludicra vel iocosa exercere pꝛo recreatio
ne. ꝛ quasi p quadã quiete ꝛ tutis aĩalis
cũ tam theologi q̃s phi circa hoc ponant
ꝛ tutẽ eutrapolię vel iocũditatꝫ. sed quia
talia quę p alleuiatiõe mentꝫ inuẽta sũt
fiunt p acq̃sitiõe pecunię ꝛ pecunia esti
mabiliũ: idcirco dubiũ motũ est. Rñ. q̃
ad dubiũ septẽ sunt tenenda. Primũ
est q̃ homo habẽs dñiũ rei potest licite
se obligare ad dandũ eam sub tali con
ditione foꝛtuita. nisi foꝛte q̃s haberet ꝺo
miniũ quo ad hoc restrictũ. vel nisi cõdi
tio vel obligatio vl amba simul aliquid
mali implicarẽt. Patet. q̃ talis põt sim
pliciter ꝛ litere dare sic ꝛ quõ vult ꝛ sta
tim. ergo põt etiã dare impleta conditio
ne. quę nihil male includit. Qꝺ aũt põt
quis licite facere ad hoc faciendu potest
se pacto vel p misso restringere. Sed hic
aduertendũ ẽ q̃ talis obligatio põt etiã
male fieri. vtpote q̃ quis ꝑm rectam ra
tionẽ deberet pꝛo se aut suis seruare. siue
q̃ obligaret se ibi vbi sciret venire ĩ ma
lum. Secundum est q̃ hoĩez obliga
re se sic vt pꝛedictũ est in pꝛimo pꝛecise et
ꝓncipalit̃ p simili re obligatiõe. iniquũ
ꝛ iniustũ est. similiter ꝛ talẽ exigere obli
gationẽ p obligatione sua. Pꝛobatur
quia ibi in cõtractu nõ seruat̃ equalitas
eo q̃ obligatio Pauli est Petro lucro
sa. ꝫ obligatio Petri est Paulo nihil
Et hoc est qꝺ Petrus deside rat ꝛ intẽ
dit. Paulus hoc cõtrariũ. licet nõ conse
quat̃ intentũ. ergo nullus eoꝝ intendit
equitatẽ. quę tamẽ necessario in oĩ ꝯtra
ctu non gratuito requirit̃. Itez, p batur
ex alio. Quilibet ludẽs talis habet inoꝛ
dinatũ deside riũ ad tpalia. ꝛ non subie
ctum deo sicut debet. quia ludens de q̃
agitur deside rat venire illud quod ipse
eligit. intm̃ q̃ si oĩno nõ venerit tristat̃.
maledicit aliq̃n. ꝛ blasphemat. quę sunt
manifesta signa magni deside riꝝ ꝛ nimis
inoꝛdinati. Manifestum autem est q̃ ca
sus oculoꝝ in tessere. vel pluuia. vel si
milia sunt actus naturales a deo. respe
ctu cuius nulla est foꝛtuna directe. licet
voluntas mala vt sic non sit a deo. Ecce
quõ lusoꝝ volet de illo quod deus facit.
In hoc autem magis periculose stant q̃
talia eligunt. quę si venirent essent com
munitati damnosa. vt q̃ non veniat plu
uia. vel q̃ nix vel gelu diu duret. ꝛ qui
pꝛebent sibꝫ ipsis occasionẽ deside randi

id quod deo nō placet. vel cōitati nocet.

Item patet aliter. Nam duo q̄ simul ludūt volunt habere deū ad impossibilia. Quilibet enī vult q ipse finaliter lucretur. hoc aūt in eodē ludo impossibile est fieri. Ideoq; lusor posuit se ad b q impossibile ē deū vtriq; placere. z sic agere q uterq; stet de eo bene cōtentus. Ad cuius cōtrariū deberēt oīno conari. quia aliter nō possunt esse deo placētes z grati dicēte Aug. Nemo placet deo nisi placeat sibi deus. Ecce q̄ntū malū vult vn⁹ lusor alteri. dū quilibet vult q deus alteri nō cōplaceat. q̄uis ostendāt se q̄q; tales q̄si sint socij z amici. Item ex alio Tales ludētes abutunt donis dei. deus enī dedit nobis tpalia. non ad aliud cōuertēda. nisi ad laudē suaz. vtilitatē nostram aut primi. nūc autē ludens auertit se vt cōiter per ludū a laude dei z ei⁹ memoria. z necessario. vel habet damnū vel dānificat primū. z b vltimū p̄ncipaliter intendit. ergo sic ludere ē abuti donis dei

Tertiū est q̄le peccatū sit ludus p̄dictus. Rn. q ludere p̄ncipalit intentione lucri vt talis z acq̄sita retinē sola vel p̄ncipalit hac occasione est ex genere peccatum mortale. quia est cōtra charitatē proximi. imo z dei vt patet ex p̄cedenti dicto Potest tamē aliq̄s sic ludendo peccare venialit. sicut si luderet puer ex toto deterio lucrādi p globulo vel lapillo. aut alia tam parua re q primo nō noceret.

Quartū est q Paulus i casu p̄ncipali non potest iuste retinere rem de qua pactum fecit. Probatur. Paulus pdidit ius suū. qđ habuit ad illaz rem. z nō acq̄siuit aliquid noui iuris ad eam. igit nō debetur sibi. z p consequēs nō potest retinere eam sibi. Primū. videlicet q perdidit ius suū patet. quia Paulus potuit iuri suo renūciare z renūciauit. ergo pdidit. Aliud pro prima parte patet ex casu. Pro secunda parte pbatur. Paulus ex quo consensit in ludum. consensit expresse vel tacite. q si sic euenerit sic Petrus elegit. q res non esset sua. ergo renūciauit rei illi si sic eueniret. sed sic venit. igitur ꝛc. Secundū videlicet q nō acq̄siuit nouū ius patet. quia perdēdo illud nihil iuris acq̄siuit. z nihil aliud interuenit iuxta casum. quia per illū oīa alia excludunt.

Quintū est q Petrus non iuste occasione ludi recipit rem istam ad sibi retinendā. Probatur. Petrus nullum ius habet ad rem in hoc casu. z non datur sibi gratuite vt casus innuit. ergo primū videlicet q nullus ius habeat ad rem patet. quia nemo ex iniusto fundamento suo potest ī aliq̄ re ius acquirere. eo q sicut nemo colligit de spinis vuas. nec de tribulis ficus Matth. vij. sic nec ex iniusto potest venire ius. nihil enī dat qđ non habet. sed Petr⁹ ad acq̄rendū rem Pauli habet iniustū fundamentū. eo q facit iniustā obligationē. z dānificat primū. z abutit donis dei. vt in secunda pbatione patuit.

Sextum est q res p casū lucrata ad cuiuscūq; manus deueniat occasiōe ludi scientis q res talis sit. est ad pios vsus q̄uertēda. vel autoritate superioris q̄ sibi talē dispēsationē reseruauit. vel si nullus superior sibi talia reseruasset. ipse per se debet facere vel disponere q per aliuz fiat. Patet quia oīa tempalia sunt ordinata a deo z ordināda ab hoībus. vel īmediate ad laudem dei. vel ad vtilitatē hominū. in qua tamen etiam laus dei intendēda est. si ergo ordinat⁹ ista res īmediate ad laudem dei manifestum est q in pios vsus conuertit cū pietas sit cultus dei ꝛm Aug. Si aūt ad vtilitatem hominū rationabilit ordinatur. cum nulli debeatur de iure. planū est q cui datur. datur ex misericordia. z pietate. z sic iterum in pios vsus conuertitur. Sed quereret aliq̄s. Ex q̄ res ista debz ī pios vsus q̄uti. vtr b̄ spectet

ad Petꝝ vel Paulū. vel aliquem aliū.
Rñ. ꝙ vterq; eorū debet ad hoc conari.
quia quilibet eoꝝ est causa ꝙ res sic con-
uertenda est. et ꝓpterea etiā vterq; eorū
debet facere diligentiā ⁊ impedire ne aliť
cōuertať. Vñ si Paulus timet ꝙ Pe-
trus nō sic ꝯuertat. debet quantū ď iure
potest ꝓuidere ꝙ non veniat ad manus
ei⁹. notificando videlicet supiori ad quē
pertinet dispositio. vel ponēdo ad man⁹
cōmunes. vel ꝓcurādo arrestationē. vel
aliquo alio mō iusto aut benigno. Sili-
ter debet facere Petrus ne res veniat in
man⁹ Pauli si ꝯformiter timet ď ipso.
Si vero nullus talis iuridicus mod⁹ lo
cum haberet. quia tamē Paul⁹ pactum
fecit se daturuz Petro si plueret hodie:
tūc ex quo pluit videtur securius ꝙ det
vel dimittat Petro possessionem rei q̄ꝫ
ꝙ sibi reseruet. pacta enī seruanda sunt
quantū possunt sine peccato. maxime qñ
dubiū est quō Petrus rem cōuertat. qꝛ
tunc p̄sumendū est de bono. vel qñ non
potest iuridico vl' benigno mō indebitā
conuersionē quā perdidit impedire. non
enī videť ꝙ Paulus ad impediendā il-
lam conuersionē rei indebitam. etiam si
verisimiliter timeat ď ea debeat se ꝑicu-
lo exponere vl' pugnare. aut se ponere ad
scandalū vulgare. vt noteť de nō obser-
uatione pacti. mēdacio. vel falsitate. ni-
si si et quantū aliquid istoꝝ de iure debi
S tum est vel ſm iusticiā expedit. Septi-
mū est ꝙ occasione ludi nihil oīno pōt
ď aliena re recipi vl' teneri ď iure nisi quā-
tum p̄sumiť de voluntaria perdētis da-
tione. etiā si nō ꝑderet. Sic eniz fit inter
amicos ꝙ aliquādo sine ludo pl⁹ dant
q̄ꝫ per ludū amittant. Et ideo q̄ ludunt
in solatio ꝓ esibilibꝫ. vel potabilibus. vl'
alijs rebꝫ. tanto securius sumūt acquisi-
ta. quāto verius p̄sumūt perdētes volū-
tarios ad dandū ex amicitia etiā sine lu-
do. igiť se non lucꝝ sed solatium ď victo-
ria intendere. De tanto ꝟo insecuriores
ď quanto illos inuite dare intelligūt vel
se lucꝝ vt lucrū intendisse. Sed quę- T.
reres. Possunt ne in aliquo casu per-
dentes in ludo de iure perdita repetere.
Rñ. ꝙ sic. Nam quādo furiosi mīorennes. maxīe pupilli. mēte capti. surdi. cęci
muti. et morbo ꝑpetuo laborantes. serui.
religiosi. filijfamilias. qui nihil habēt ni-
si a patre. vxores q̄ non habent parafer-
nalia perdunt aliquid ludo: hęc iure pñt
repeti et debent restitui. vel illis. vel eorū
tutoribꝫ. curatoribꝫ. dñis. monasterijs.
patribꝫ aut mariť. Itē debet fieri si āmi-
nistrator reꝝ ecclesiasticaꝝ de rebꝫ eccl'ię
aliq̄d ludo ꝑdidisset. siliť repetere posset
et reddi deberet. Si aliq̄s inuite luden-
do ⁊ ad ludum coactus aliq̄d ꝑdidisset
ꝯformiter crederē repeti posse ⁊ reddi de-
bere. Si q̄s solū ꝯsēsisset ī simplicē ⁊ pla-
nū ludū. ⁊ alius ꝑ falsitatē quā iste non
agnosceret lucraret. ludēs enī taliter nō
iuste ꝑdit rem suā. nisi ꝑ ꝯsensum ī illud
mediante quo ꝑdit. vt patuit. ille aūt ď
quo hic diciť nō ꝯsensit ī fallaciā ꝑ quā U.
lucrans obtinet qď intēdit. Quantū
ad secūdū p̄ncipale notādū. ꝙ ad dete-
stationē ludi tria faciūt. Primo mul-
titudo peccatoꝝ q̄ in ludo accidere pñt.
Primū cupiditas. q̄ scd̄m apostolum. j.
Timoth. vj. est radix omniū malorum.
Nec est ibi q̄cūq; cupiditas sed rapina.
vult enī ꝓximum spoliare rebꝫ suis. Se-
cundū est ꝓditio. vult enī spoliare illū cū
quo comedit et bibit. Tertiū ē immiseri-
cordia. vellet enī eū spoliare si posset etiā
camisia. Quartū est. qꝛ vsurariū excedit
in malo. qui infra mēsem de. x. flor. vnū
lucratur. ſ iste statim lucrať eadem die.
Quintū est afflictio patris dei. quem iu
rando et imprecādo dehonestat. Sextū
est mandatum ecclesię. quod quodāmo-
do ꝯtēnit. De his duobꝫ Prouerb. xix.
Qui affligit p̄rez ⁊ fugit mr̄ez. ig̃mīosus

erit ⁊ infelix. Septimũ est scandalũ ꝓximi· corrumpunt enĩ multi q̇ ad ludũ videndũ ꝯueniũt. Octauũ ẽ omissio multoꝝ bonorũ q̃ deberet q̇s facere tempe q̊ ludit. Nonũ ẽ peccatũ ꝑiurij. Decimuꝫ fraus quã cõmittit in alteꝝ. Undecimũ ira et ꝯuitiatio peccatorũ. Duodecimũ est fractio solemnitatũ in quibꝫ plus cõueniũt. Decimũ tertiũ ĩterdũ homicidiũ etiã ꝓ modico verbo. Decimũ quartũ ẽ idolatria· qꝛ sup illud Phil· iij· Quoꝝ deus vẽter est· dicit glo· Hoc ab hoĩe colit qđ p̃ ceter ab eo diligit. Secũdo faciũt ad detestationẽ ludi q̃ in eo quasi oĩa p̃cepta decalogi transgrediuntur. Primo illud: Non habebis deos alienos· vt iam tactũ est. Secũdũ nomẽ dei inuanũ facilit assumit. Tertiũ· sabbatũ sepe violat. Quartũ· ⁊ alia facilit patẽt p̃ter: Non mechaberis· qđ ad minus spiritualiter trãsgredit· qꝛ adherens alicui alij a deo cõtra deũ fornicationẽ cõmittit· amorẽ aĩe cũ creata re cõbinando inordinate· imo sepe tales socij sunt fornicatoruꝫ ad litterã. Tertio facit ad detestationẽ ludi multiplex ibi cõmissa stulticia· quia p̃mo vilissime ꝟuituti se lusor subijcit taxillis videlicet ossibꝫ forte canis. Secũdo largit ad preceptũ taxillorum· qđ nõ daret ad dei p̃ceptũ. Tertio qꝛ ꝯsentit q̃ vilissimi sibi nobilissimũ recipiant· videlicet temp⁹. Quarto oĩbus nocet· qꝛ facit qđ sibi est dãnosũ· ꝓximo scandalosum et deo ꝯtumeliosũ. Quinto qꝛ velut insan⁹ ꝓprijs manibꝫ se ibi q̇s interimit.

Capitulũ · VII ·

Quia vero detinere alienum est cõtra septimũ p̃ceptũ· Ideo nũc đ restitutiõe tria sũt p̃ncipaliter dicẽda. Primo quõ sint restituenda bona materialia reꝝ et corpoꝝ Secũdo quõ bonũ fame sit restituendũ Tertio quõ bona anime sint restituẽda. A Quantũ ad primũ notandũ· q̃ restitutio ope vel volũtate ẽ quoddã preambulũ necessariũ ad ꝯtritionẽ. Et qui aliũ ĩiuste damnificauit· aut aliena detinet· tamdiu est peccator mortalis q̃ꝫdiu nõ vult restituere ꝓ posse· dicente beato Aug· ĩ epl'a ad Macedoniuꝫ. Quãdiu res ꝓpter quã peccatũ ẽ nõ reddit· si reddi põt penitẽtia nõ agit sed fingit· si aũt veraciter agit· non dimittit peccatũ nisi restituat ablatũ. Ex quo patet· q̃ q̃ꝫdiu homo nõ restituit ꝓ posse si interim sacramentũ aliquod sumit· nouo peccato peccat· qꝛ indigne sacramentũ sumit· ⁊ si manens ĩ tali peccato implet penitentiã sibi a sacerdote ꝓ peccatis sic ꝯfessis iniũctã nihil ꝑ h̊ satisfacit deo ꝟm mltos. Secundo notandũ q̃ detinere alienũ inuito dño· ẽ ideo peccatũ mortale· qꝛ cõtra septimũ p̃ceptũ· scꝫ: Nõ furtũ facies Certũ est enĩ q̃ auferre alienũ ẽ ꝯtra idẽ p̃ceptũ et eadẽ rõne retinere alienũ· quia dãnificat ĩ vtroqꝫ dñs rei et ab vsu sue rei inuitus p̃pedit. Est etiã ꝯtra iusticie virtutẽ· q̃ reddit vnicuiqꝫ qđ suũ ẽ. Est etiã ꝯtra fraternã charitatẽ· q̃ vult alteri bonũ et retinẽs alienũ vult alti maluꝫ vnde eadẽ rõne q̃ detinẽs vxorẽ alterius nõ est capax penitẽtie· sic etiã q̇ bona aliena ĩuito dño. Tertio notandũ q̃ de restitutione sunt multa dubia doctrinalia q̃ determĩat sanctus Tho· et Sco· in iiij· dis· xv· B Primũ dubiũ ẽ· q̇s teneatur restituere. Rñ· q̃ p̃mo et principaliter ille qui rem abstulit· aut damnũ iniuste ĩtulit et hoc est certũ. Et p̃ter illũ sunt multi alij qui ad restitutionem obligant qui comprehendunt ĩ his versibꝫ. Iussio consiliũ· ꝯsensus palpo· recursus· Participans mutus· non obstans· non manifestans. Et Tho· exponendo hos versus vbi p̃us· ⁊· ij· ij· q· lxij· dicit: q̃ inter illa q̃

in his versib⁹ enumerata sunt · quīq̄ ob-
ligant semp̄ ad restitutionē · Primū ē
iussio · vt cū quis iubet aliquē depredari
aut alias īiuste damnificare · si ex ei⁹ iussi-
one fit · tenet̄ ad restitutionē toti⁹ · Se-
cūdū est · ꝯsensus in rapinā · aut in aliā
īiustam damnificationē · et hoc ī eo sine
cuius ꝯsensu talis rapina · aut alia dāni-
ficatio fieri nō poterat · Tertiū ē recur-
sus · scz qñ q̄s est receptor latronū · et pre-
stans patrociniū · nā q̄ receptat latrones
⁊ tuet̄ eos · aut rem raptā vel furatā do-
lose çelat · ita q̄ p̄ hoc impedit̄ restitutio
rei · ille tenet̄ ī solidū cū his q̄ abstulerūt ·
Quartū · participās · vt cū q̄s p̄ticeps
ē in crimīe furti · p̄dę vel similiū · vt qꝛ la-
troni se sociauit ad spoliandū et partem
accepit · Et ille q̄ participat ī crimīe tene-
tur in solidū de toto · sed ille q̄ participat
nō in crimīe · ꝫ solū in re accepta · ille solū
tenet̄ restituere qd̄ de re scient̄ emit vl̄ ac-
cepit · Quintū nō obstās · cum scz hu-
iusmodi spoliis latrociniis · et çeteri mal̄ ·
ex officio obstare tenet̄ · vt p̄nceps terrę ·
qui iusticiā ꝯseruare tenet̄ · si non obstat
cum obstare possit · et sic p̄ eius defectum
īualescunt latrones et çeteri malefacto-
res ad restitutionē tenet̄ · Similit̄ intelli-
gat̄ d̄ non manifestante · ⁊ cui cōuenit ex
officio manifestare · Aut ꝫm Sco · qui in
iudicio requisitus tacet vbi res finaliter
posset restitui ei cuius est · et dicēdo ꝟita-
tem vbi non īmineret sibi periculū status
aut personę · Cōsimilit̄ p̄dictis intelligē-
dū est d̄ non reprehēdente · et cui hoc cō-
petit ex officio · vt dicit Tho · ij · ij · q · lxij ·
Et subdit · q̄ principib⁹ terrę ex h̄ īminet
periculū · p̄pter hoc enī potestate publica
potiunt̄ · vt scz sint iusticię custodes · In
aliis aūt enumeratis ī versib⁹ · non tenet̄
homo ad restitutionē nisi ī cert̄ casibus ·
scz qñ homo p̄babiliter credit · q̄ suū cō-
silium fuerit efficax · ⁊ q̄ alias sine suo cō-
silio nō fuisset facta ablatio · Similit̄ nō
oīs palpo vel adulator tenet̄ · sed ille qui
adulando incitat ad auferendū · laudās
p̄ illo · ⁊ dicēs signū esse strenuitatis · Et
maxime tunc tenet̄ ad restitutionē qñ p̄-
babiliter credit q̄ sua adulatio fuerit cā
īiustę ablationis · Idem intelligat̄ d̄ de-
trahēte si p̄pter detractionē ipse audiēs
p̄uocat̄ et damnificat īiuste eū cui detra-
ctum ē · Et dicit sanct⁹ Tho · ij · ij · q · lxij ·
q̄ principaliter restituere tenet̄ illi q̄ sunt
principaliores in facto · Primo quidem
p̄cipiens damnificationē fieri · et secūda-
rio ipse exequens · ⁊ ꝯsequent̄ oēs alij ob-
ligant̄ p̄ ordinē · qñ tñ vnus restituit illi
damnū q̄ damnū passus ē · tūc ē eidē to-
talit̄ satisfactū · nec aliq̄s eorū tenet̄ eidē
aliq̄d ultius restituere · ꝫ illi q̄ sūt p̄ncipa-
les in facto et ad q̄s p̄uenit res tenent̄ sa-
tisfacere illis alijs qd̄ restituerūt · Quod
si nō facerēt · tūc çeteri tenent̄ · vt videt̄ · sin-
guli p̄ p̄tib⁹ suis q̄ ī solidū satisfec̄ · No-
tandū hic q̄ sicut sūt nouē aliena pec-
cata ī versib⁹ tacta · q̄b⁹ pctis q̄s p̄ticeps
efficit̄ alienis delict̄ in demerito hic ⁊ in
accidētali supplicio ī futura vita · Ita ex
opposito sūt nouē aliena merita · q̄b⁹ p̄xi-
mi virtutes nostras quodāmodo facere
possum⁹ hic et ī futuro accidētalia p̄mia
habebim⁹ · Primo cū iubem⁹ et impe-
ramus bonū alijs · vt parētes pueris · dñi
seruis · magistri discipulis · p̄lati subdit̄ ·
imperātes bona · Secūdo · cū consilia
damus p̄ximis vt vitēt aliqua vitia · vel
operēt̄ meritoria · vel ꝟtuosa opa · sic q̄-
libet pōt docere p̄ximū ꝟbo ⁊ exemplari
vita · quib⁹ tot merit̄ aliēis participam⁹
quot opera bona alij ex nostris bonis fa-
ciunt · Tertio cum consentimus in bo-
na alioꝝ · vt dñi seruos manumittendo
pro sacerdotio ⁊ religione adipiscendis ·
parentes similit̄ · Quarto cum ex lau-
de alicuius virtut̄ in alio talis p̄ficit · vt
fit ī ingrediētib⁹ religionē · vel virginita-
tem · vl̄ viduitatē laudātib⁹ · Quinto

cum defendimus iniuste vexatos: vt ad-
uocando·hospitio recipiẽdo·vl' sex ope-
ra misericordię exhibẽdo. Math·x·Qui
ꝓphetam·id est·p̄dicatorem recipit·mer-
cedem ꝓphetę habebit· **Sexto** cum co
operamur aliorũ bonis·vt pegrinando·
scribendo libros·corrigẽdo eosdẽ· eccle-
sias et sermones visitãdo. **Septimo**
qñ silentio nostro alios ędificam⁹·et lo-
cutiõe alioꝝ virtutes discrete attollim⁹
Octauo qñ nõ obstam⁹ ꝟtuosis alio
rum exercitijs·sed ecõuerso fratna corre-
ctione·ꝛ sex opib⁹ misericordię spirituali
bus iuuam⁹ ad bonũ· **Nono** qñ mani
festam⁹ alioꝝ miserias· vt eis subueniat'
Sunt etiã tertio nouem demerita ali-
ena ĩ alijs peccat' q̄ꝫ sint illa vbi tp̄aliter
damnificat' ꝓximus ꝑ scandalum multi
plex·q̄ faciliter repies. Et sic sũt triplicia
nouem. Primo in restituendis. Secun
do in merẽdis. Tertio in demerendis per
nouẽ modos scandaliçãdi ꝓximũ. **Se**
D **cundũ dubiũ** ẽ·quid sit restituendũ
Rñ·ꝙ om̃e alienũ quod quis ĩiuste ab-
stulit· aut iniuste detinet et ĩuito dño rei
tenet' restituere. Circa qd̄ notãdũ·ꝙ tri-
pliciter ꝯtingit quẽ iniuste aliena auferre
vel detinere. Primo cũ alteri ex causa
licita ad aliq̄d obligat' ꝛ ei nõ soluit alio
inuito· vt cũ non reddit depositũ rite re-
poscẽti·nõ restituit accõmodatũ·nõ sol-
uit mutuũ·nõ reddit p̄ciũ mercennario.
aut nõ soluit alia debita·vt sũt vectiga-
lia telonęa·census·decimę·et huiusmõi.
ad q̄ soluẽda quis iuste obligat'. Secũ-
do cũ quis ĩiuste aliqua acquisiuit quo-
cunqꝫ modo·siue per vsurã·siue ꝑ furtũ·
siue per rapinam·siue per defraudationẽ
in mensura liquidorũ· vel aridoꝝ·siue ꝑ
pondera falsa·siue per fraudẽ vl' falsita-
tem·in rei substantia· quãtitate·vel qua
litate·vt supra dictũ fuit. Tertio cum ei
aliquod tale datum est ĩ mũere·aut reli-
ctum in hęreditate·aut ĩ testamẽto·aut
est sibi venditũ ab eo qui ius in eo nõ ha
buit·eo ꝙ res sua non fuit·aut potestatẽ
eam dandi nõ habuit: Om̃e igitur tale
oportet restituere· alias ꝯ p̄ceptũ h̄ agit'
ꝛ g̃uit' peccat'. Et istis addit' ꝙ q̄ alt̄i ĩiu-
ste nocuit·ꝛ dãnũ ĩ reb⁹ intulit·tenet' sibi
damnũ recompẽsare·etiã si ĩde nihil ha-
buit·vt si cõbussisti domũ meã ĩiuste·te-
neris mihi ad recompensationẽ toti⁹ dã-
ni·q̄ꝫuis nihil d̄ domo apud te remãserit
Secundo dicit'·ꝙ non solũ ĩiuste abla-
tum est restituendũ·sed etiã fructus eius
si sit res de se fructifera·vt ager·vinea·et
hoc dicunt esse verũ de possessore malefi-
dei·et de fructib⁹ qui sup̄sũt deductis ex
pensis·quę fiunt gratia fructuũ q̄rendo-
rum·congregandoꝝ·ꝛ cõseruãdoꝝ. Si
aũt ablatũ sit res q̄ non est de se fructife-
ra·vt pecunia·tũc auferens vel ĩiuste de-
tinens tenet' ad restitutionẽ ęquiualen-
tis·et ad recompensationẽ damni quod
ille passus est ex carẽtia pecunię suę·non
tñ oportet ꝙ tm̃ restituat quantũ ille lu-
crari potuisset cũ pecunia·sed ꝟm estima
tionẽ lucri qd̄ accidere ꝯsueuit·pẽsato la
bore et infortunijs·q̄ ĩ lucro alias accide-
re potuissent. Lucꝝ enĩ non soluꝫ pensat'
vel causat' ex pecunia vel labore. Nã ꝟm
Tho·ij·ij·q·lxxij·Qñ datio alicui⁹ illici-
ta ẽ·ꝛ ꝯtra legẽ·vt cũ q̄s symoniace de-
dit·tunc nõ potest repetere·sed meret' il-
lud datum amittere·nec debet sibi resti-
tutio fieri·ꝛ alius qui symoniace accepit
nõ potest retinere·sed debet in pios vsus
cõuertere. **Tertiũ est dubiũ**: cui sit E
restituendũ. Rñ·doctores ꝙ illi q̄ verus
dñs rei est·aut iniuste damnificatus·si ẽ
viuus et noscit'. Sed si nõ est p̄sens·de-
bet expectari aduentus eius·ꝛ tũc sibi re-
stitui si saltem sperat' aliquãdo reuersur⁹
Si autẽ non sperat' reditus eius·tunc si
res est magni valoris·debet sibi trãsmit-
ti si potest cõmode fieri. Nec obstat dic̄
sanct⁹ Tho·si remittẽs dãnũ remittẽdo

patiat̄· qꝛ ipse sibiipsi huius damni causa fuit· ꝑ hoc ꝙ alteri suū iniuste abstulit vl' detinuit. Si aūt trāsmittere nō possit aut si forte res non sit magni valoris· ita ꝙ nō possit sibi remitti sine maiori incōmodo q̄ꝫ res esset sibi vtilis si eā haberet tūc pōt eam dare aliquibꝫ cognatis eius ꝓpīquioribꝫ· qꝛ p̄sumit̄ lege naturę· ꝙ ille velit magis restitutionē fieri ꝓpinquis suis q̄ꝫ alienis. Et si non haberet cognatos· aut nō noscerent̄: posset rem cōmittere vni ī cęnobio cū tali ꝓtestatiōe ꝙ reddere teneat̄· si vnq̄ꝫ requisierit vel cōparuerit· aut etiaꝫ restituat hęredibꝫ suis si vnq̄ꝫ tales comparuerint. Si autē dn̄s rei restituendę· vel ipse damnificat⁹ oīno incertus sit et ignotus· nec poterit sciri· et similit̄ hęredes eius ignorāt̄ oīno· nec sciri possunt adhibita sufficiēti diligentia: tūc pauperes sūt hęredes eaꝝ reꝝ restituendaꝝ. Non enī ille īiustus ablator· vel detentor alienaꝝ rerū ꝑ hoc deobligat̄ a restituendo· nec potest sibiipsi retinere· ꝫ tenet̄ dare pro aīa illius cui restitutio debeat̄. Si vero dn̄s rei restituedę est mortuus· det̄ hęredibꝫ suis. Et si non sciunt̄ hęredes· nec facta diligenti inquisitio ne scire possūt· det̄ pauperibus ꝓ salute aīę suę scd̄m modū p̄missum. Cui enī nō potest temꝑaliter reddi· reddat̄ spiritualit̄. Redditio autē spūalis fit cum dat̄ pauperibꝫ· pro ipso et ꝓ ipsi⁹ aīa. Quartū
F. dubiū est· per cui⁹ manus debēt talia distribui pauꝑibꝫ et reddi. Rn̄· ꝙ ꝑ manus confessoris· vel alicui⁹ alterius d̄ cuius fidelitate confidat. Sed dicit Sco· ꝙ nō īuenerit· quis necessario determīatus sit mediator in distribuendo pauperibꝫ illa. Et addit. Videt̄ mihi· ꝙ tal' ꝑ seipsum possit pauperibꝫ reddere ⁊ distribuere· consilio tn̄ alicuius boni viri· quia posset contingere ꝙ daret tali mediatori de cui⁹ fidelitate confideret· et ꝙ tal' tamen sibiipsi applicaret· vel aliis vsibꝫ q̄ꝫ deberet. Unde vbi lex diuina vel ecclīastica non ligat ꝑsonaꝫ· sequēda est ratio naturalis. Illa aūt magis dictat ꝙ persona quę tenet̄ magis restituat ꝑ seipsaꝫ q̄ꝫ ꝑ aliam· non tamē excludendo ꝯsiliū boni viri· sed magis includēdo. Quintū dubiū· qn̄ sit restituendū? Rn̄· ꝙ q̄libet tenet̄ statim restituere alienum· nisi dilationē voluntariā habeat ab eo q̄ est dn̄s rei· qꝛ vt dictū est prius: sicut ē contra iusticiam et dilectionē ꝓximi et ꝯtra pręceptū dei auferre alienū. Ita est ꝯtra iusticiam· ꝯtra dilectionē ꝓximi· et ꝯtra diuinū pręceptū tenere alienū iniuste· iō est magnū peccatū· sed cōstat ꝙ ꝑ nullū tempus licet peccatū ꝯtinuare· sed quilibet tenet̄ peccatū statim deserere· tā quo ad actum volūtatis elicitū· q̄ꝫ q̄ ad actū exterius imperatū. Iuxta illd̄ Ecc̄· xxj· Quasi a facie colubri fuge peccatū. Igitur quilibet tenet̄ statim restitnere ablata· aut quęcūq̄ꝫ aliena in q̄bꝫ non habet ius· nisi ipse obtineret volūtariā dilationem a dn̄o rei· qꝛ nō licꝫ detinere alienū id est· eo nolēte. Ab isto tn̄ excipit Sco· aliquos casus· in quibꝫ scd̄m eū licitū est differre restitutionē exteriorē· dūmodo assit interior restitutio· id est· firma volūtas restituendi q̄ꝫcito occurrent circumstantię oportunę. Et illi casus comp̄henduntꝫ sub hac maxima. Licitū est detinere rem alienā· qn̄ ille scꝫ dn̄s rei rōnabiliter deberet velle eā detineri· ꝫ in aliquibꝫ casibꝫ rōnabiliter deberet velle q̄s rē suā detineri d̄ facto· q̄ tn̄ haberet firmā volūtatem restituēdi· positis ibi ad hoc circūstantijs oportunis. Primus illoꝝ casuum ꝫm Sco· est· qn̄ restitutio ad statim esset notabilit̄ dānosa cōmunitati· tunc nō tenet̄ ille statim restituere· qꝛ ī tali casu alter deberet velle restitutionē nō statim sibi fieri· qꝛ magꝭ debet velle bonū cōmunitatis· ⁊ ideo debet rationabilit̄ velle aliqualē dilationē illius restitutionis

boni vtilis. Secūd⁹ casus· qñ restitutio
esset damnosa ei cui debet fieri· vt redde-
re gladiū furioso q̊ mediāte se vl' aliū in-
terficiat. Et dicit sanct⁹ Tho·ij·ij·q·lxij·
q̄ si res restituēda apparet pro nūc g̃uit'
noxia illi cui restituenda foret vel etiā al-
teri·tunc nō debet restitui ei·q̄ restitutio
ordinat' ad vtilitatem illius cui restituit'.
Oīa enī q̄ possident' sub rōne vtilis con-
tinēt'. Nec tñ quis debet sibi eā appropa-
re in tali casu·sed debet reseruare vt con-
gruo tēpe restituat·vel alicui tradere tu-
tius ꝯseruandā. Tertius casus ē·qñ im-
mediata restitutio eēt diffamatoria resti
tuenti·sicut fur occultus non tenet' stati
de facto restituere·sed pōt captare temp⁹
ī quo sine sui diffamatiōe restituat. De
bet tamē habere voluntatem restituendi
q̄ꝫcito oportune possit·et debet ad h̄ dili-
gentiā adhibere. Addit etiā Sco·q̄ qñ
ablatio fuit occulta·tunc nō tenet' abla-
tor se prodere·nec tenet' ꝑ seipsū restitue-
re·sed pōt hoc facere per aliā personā di-
scretam et fidelem·et expedit per ꝯfessorē
cui prius est peccatū in ꝯfessiōe detectū·
supposito q̄ sibi credat' de fideliter resti-
tuendo id quod suę fidei cōmissuz ē. Et
etiā q̄ caute restituat sine manifestatiōe
ei⁹ qui p̄us abstulit·et nō restituit. Et in
tali casu pōt restitutio differri q̊usq̄ vo-
lūtas et oportunitas talis ꝑsonę medię
possit haberi. **Quartus casus**·quā-
h do acceleratio restitutiōis eēt multū dā-
nosa restituere debēti·ꝛ breuis dilatio re-
stitutionis nō esset damnosa·vl' nō mul-
tum damnosa ei cui fieri deberet·tūc ite-
rum nō tenet' statim restituere de facto·
sed sufficit q̄ statim ex affectu restituat
cū cessabūt impedimēta hincinde. Quī-
tus casus·qñ quis est oīno impotens ad
restituendū: Talis enī ꝓtunc non tenet'
sed cū ꝑuenerit ad pinguiorē fortunam
Actio enī non extinguit' ꝑ inopiā·sed so
pit'. Et talis debet habere fortē volunta
tem restituēdi·si aliqñ potēs erit ad hoc.
Et sanctus Tho·ij·ij·q·lxij·dicit·q̄ in h̄
casu debet homo remissionē petere ab eo
cui restituendū est·vel saltē volūtariam
dilationē·et h̄ petat aut ꝑ se·aut ꝑ aliū.
Et videt' q̄ pari rōne sit faciendū ī casu
p̄cedenti. Hęc sunt dicta d̄ restitutione
facta·ꝛ d̄ bonis fortunę. **Sed q̄rit'**·q̊
modo restitutio sit faciēda de bonis cor-
poris quę quis aufert. Rñ·Sco·vbi pri
us·q̄ q̊ occidit aliquē īiuste si sibi ꝓ illo
a iudice ſm legem isti⁹ loci infligit' mors·
vt sic vitam reddat pro vita·debet illam
patient' sustinere·et sic soluere pęnā illā.
Si autē sibi a nullo infligit' iudice·tunc
expedit sibi vt vitam suā exponat in cau-
sa iusta·vt ꝯtra infideles ꝛ īimicos eccle-
się pro restitutiōe facienda illi cui vitam
abstulit. Q̄d si nō velit tantā restitutio-
nē facere·nō pōt tamē a restitutiōe oīno
īmunis eē·sicut quidā·dicit Sco·absol-
uunt homicidas·nec eis restitutionē ne-
cessario incūbentē īiungentes·q̄si facili⁹
possit transire homicida q̄ꝫ canicida·vel
bouicida: q̄ si quis occidisset bouē proxi
mi sui vel canem·nō absolueret' sine resti
tutione: Tenet' g̊ ille ad restitutionē faci
endam ęquiualentē vitę quā abstulit·et
hoc eo mō quo pōt ęquiualētia in talib⁹
eē. Nec hoc solū tenet'·ſ vt addit Sco·
Si interfectus sustentabat aliq̊s·vt pu-
trem matrem vel ꝓpinquos·tenet' inter-
fector omnib⁹ illis ad tantam restitutio-
nem quātam eis abstulit per interfectio-
nem illi⁹. **De mutilatione** ꝟo·aut
alia corporali lęsiōe·dicit Sco·debet fi-
eri restitutio per pecūiam·et illa debet re-
spondere non solum damno quod quis
incurrit per mutilationē pro toto tempe
vitę suę quo vsur⁹ fuisset mēbro absciso·
sed etiam debet respōdere expensis appo-
sitis in curatione·et vltra hoc placationi
lęsi q̄ requireret' etiā si non esset tal' muti-
latio·ꝛ cōsolationi sic afflicti·q̄ ꝑpetua

ẽ sibi desolatio de tali mutilatiõe. Pl⁹ etiam ꝑm Sco· põderanda est mutilatio pauperis q̃ꝫ diuitis· qꝛ pauper plus indigebat membro absciso ad victũ necessarium acquirendũ. De talib⁹ restitutionibus fiẽdis pro vita ablata· aut ꝓ mutilationib⁹ membroꝝ· aut lęsiõib⁹ ⁊ damnis corꝑis· dicit sanctus Tho. ij· ij· q· lxij· ꝙ in quo nõ põt recompẽsari ęquiualẽs· sufficit ꝙ recompẽset quod ẽ possibile· sicut patet de honorib⁹ qui sunt ad deũ· ⁊ ad parẽtes· quib⁹ nõ potest reddi ęqualens· vt dicit· viij· ethicoꝝ. Sic etiam in ꝓposito qñ illud qđ ablatũ est· nõ est restituibile ꝑ aliqđ ęquale· debet fieri recõpẽsatio ęqualis possibilis est· puta cũ aliquis alicui abstulit mẽbꝝ· debet ei recõpensare ĩ pecunia· vl' ĩ aliquo honore· ⁊ similib⁹ ꝯsiderata ꝯditiõe vtriusq̃ personę· et ꝑm arbitriũ boni viri. Secũdo ꝑncipaliter dicendũ est đ restitutiõe bonę famę ablatę ĩ toto vel in parte. Ubi notandũ ꝑm Tho. et Sco· in· iiij· dis· xv· Ex dictis sancti Tho· ij· ij· q· lxij· ꝙ q̃ drupliciter contingit aliquẽ damnificare aliũ in fama. Primo veꝝ crimẽ suũ de eo manifestando et iuste· vt cum quis maliciã alterius mãifestat ei qui corrigere habet. Aut si incorrigibilis est· manifestat in ꝯspectu ecclesię· et hoc bona intentiõe· scꝫ vt ꝯfusus a peccato desistat· vel saltem vt alij discedant ab eius cõsortio infectiuo et corruptiuo: seruato tñ ordine iuris et fraternę correctiõis. Et q̃ isto modo mãifestat crimẽ alterius· ⁊ sibi aufert famã· nõ peccat in hoc· nec tenet' sibi famã restituere. Secũdo damnificat quis aliũ fama· et hoc iniuste· scꝫ falsum crimen sibi imponendo· id ẽ· false euꝫ coram alijs accusando de crimĩe de q̃ non est reus. Et qui illo mõ accusat ⁊ ꝓximũ damnificat in fama sua· grauit' peccat· qꝛ maius est auferre famam q̃ꝫ tempalia· et qui aufert tempalia alteri grauit' peccat

vt dictũ fuit supra ꝑcepto· v· ca· viij· q· x· Et ꝑcepto· vj· ca· ij· B· ḡ ḡui⁹ peccat qui sic iniuste aliũ damnificat ĩ fama. Homines enĩ plus diligũt famã suã q̃ꝫ tꝑalia sua. Talis enĩ sic false et iniuste damnificans ꝓximũ· tenet' sibi famã suam restituere· et hoc illo modo ꝙ verbũ suum retractet absolute apud oẽs ad quos ꝑ eũ ꝑuenit· dũmõ sciat et possit. Debet eniꝫ apud oẽs confiteri falsum se in hoc đ illo dixisse· vt dicit sanct⁹ Tho· Et Sco· dicit: ꝙ debet sic famam restituere ꝙ retractet verbum suũ seu illud quod sibi false imposuit· et ꝑ ita publice sicut sibi imposuit· qꝛ alias nõ seruat iusticiã ĩ reddẽdo ꝓximo quod suũ est. Ex quo hõ tenetur restituere tempalia· vt dictũ est· multo a fortiori tenet' restituere famã sic iniuste ablatam q̃ est multo preciosior tꝑalibus. Unde Prouer· xxij· dicit'. Meli⁹ est nomen bonũ q̃ꝫ diuitię multę. Sed diceret aliquis. Nõ imponit tl'e crimẽ in publico asserendo illud de eo· ꝑ murmurat et incaute et indiscrete loquit'· vel alicui coram plurib⁹ loquit'· ⁊ narrat huiusmodi non tanq̃ꝫ sibi certum· sed dicit se sic audiuisse: An talis teneat' famam illi restituere? Rñ· Sco· dicens: Rara fides· ideo quia multi multa loquunt'· Et ideo sic murmurans· aut incaute loquẽs de alio falsũ crimẽ· scꝫ dicẽdo apud alios· forte ille fecit· hoc certe potest esse ꝙ fecerit· aut dicendo: ego audiui ꝙ ille fecerit hoc. Et hoc nisi ex mõ dicẽdi tal' ostẽdat aliquã certitudinem maiorẽ q̃ꝫ ex relatiõe cõmuni· nõ aufert ex natura actus illi in opinione illorũ audientiũ· qꝛ si illi firmiter concipiant et credant ex ꝑ illum de quo est sermo crimĩosũ esse· leues sũt· quia qui cito credit leuis est corde· verũtamen qꝛ a scãdalo pusillorũ oportet cauere. Juxta illđ Pauli· j· Cor. viij· Si esca mea scandaliçet fratrẽ meũ· nõ mãducabo carnes in ęternum· Et mlti sunt

tales pusilli leues ad credēdum mala· et
ideo periculosum ē corā ipsis talia audi-
ta ex relato referre. Et si hoc fiat ex inten-
tione mala· vt scz aīo et intentiōe lęden-
di famā illius de quo sermo est· tūc nō ē
facile excusare q̄n sit ꝯtra charitatē· ⁊ per
ꝯsequēs mortale. Si aūt fiat corā talib⁹
pusillis et leuib⁹ ad credendū mala· ⁊ fi-
at ex inconsideratiōe· dux ē dicere ꝙ ex-
eat genus pctī venialis· qꝛ lingua ī lubri-
co posita est· et q̄ nō offendit ꝟbo hic ꝑ-
fectus ē vir. Et dicūt aliq̄ ꝙ si quis ex ali
cuius tali relatiōe notā infanię īcurrisset
apud illos apud quos sic locut⁹ ē· tenet
ille sibi restituere famā· ⁊ dicere apd eos
se falsum ī hoc d isto audisse· et min⁹ cau-
te se locutū fuisse· vel ꝙ sibi nō fuerat cre
dendū· cū tl'e cōtra ꝓrimū dixit qm̄ illud
retulit ꝯtra bonū ꝓximi de q̄ nullā certi-
tudinem habuit· vel aliquo ꝯsimili mo-
do restituat ꝓximo famā prout meli⁹ po-
N. tuerit. Tertio ꝯtingit ꝙ aliquis dāni-
ficat· proximū in fama· et hoc verū de eo
dicendo· sed īiusto modo: vt cū quis oc-
cultum crimē alteri⁹ ꝓdit ꝯtra debitū or
dinem. seu cū vex crimē alterius. sed oc-
cultum nō seruato ordine iuris ꝯtra eū ī
publico ꝓponat. De h̄ dicit sanct⁹ Tho·
tenet illi dānificato ī sua fama restituere
famā inquantū pōt· tamē sine mendacio
vt ꝙ se dicat male dixisse· vel ꝙ īiuste eū
diffamauit· vel alio tali cōmodo modo.
Et si non pōt famā sibi restituere· debet
sibi illud damnum aliter recompensare·
ꝓut etiā d aliis dānis supius fuit dictū.
Et Sco· d hoc dicit· ꝙ talis nō tenet re-
tractare verbū suū· qd ꝓposuit ī publico
qꝛ sic faciēdo mentiret· cū sciat illud qd
ꝯtra eū ꝓposuit esse vex· et ideo nō debet
mentiri ꝓpter quodcūqꝫ bonū alteri red-
dendū: imo in nullo casu ē mentiendū· s̄
tenet alio mō licito sibi reddere famā· vt
ꝑ huiusmodi verba nō credat eū esse ta-
lem: Male enī dixi et fatue dixi· et illud
suū dictū tunc est vex· qꝛ nō seruato or-
dine iuris ꝓposuit in publico· qd nō fuit
vex publicū· et g̊ in hoc male stulte et fa-
tue dixit· et illa suasio scz non reputet eū
esse talem est bona· qꝛ quilibet p̄sumend⁹
est bon⁹ donec probet ꝯtrariū. Iuxta il-
lud Extra de scrutinio ī ordine faciēdo.
Humana fragilitas istū quem indignū
esse nō nouit dignū debet estimare. Sed
illud nō est probatus malus corā illis· et
g̊ hoc ꝑsuadendū est eis vt eum nō repu-
tent indignū ⁊ malū. Quarto contin- O.
git quē damnificare aliū ī fama· scz verū
crimen. sed occultū in publico sibi impo-
situm negādo· qꝛ ipsum q̄ sibi crimē im-
ponit ostēdit in hoc mendacē· ⁊ notat eū
de calūnia· id ē· d falsi crimīs impositiōe
Et de illo dicit Sco· ꝙ ille sic negās nō
tenet retractare negationem suā q̄ nega-
uit in publico vex crimen sibi impositū·
qꝛ vt dicit non tenet ī publico quicunqꝫ
statim ī iudicio cōfiteri se rerū· nisi fuerit
ꝯiūctus. Tenet tn̄ ꝑ quedā ꝟba sobria·
vt statim añ hoc dictuz fuit restituere fa-
mam illi accusanti· quē īdirecte notauit
de calūnia· videlicet dicendo: Non ha-
beatis eū pro calūniatore· qꝛ credo ꝙ ha
buit intentionē bonā ī ꝓponēdo· vel for-
te ipse credidit se probare posse intentuz
suū et decept⁹ ē. Ex quib⁹ patet quā pe-
riculosum et magnū peccatū sit aliquē ī-
famare. Tertio principaliter dicē- P.
dum est d damnificāte aliū in aīa sua· id
est· ī bonis aīę: quō restituere tenet. Vbi
notandū s̄m Sco· ꝑ bona aīę intelligē-
do bona moris quę acquisita corrūpunt
et acquirenda impediunt· ꝑ vitia enim ⁊
peccata ꝟtutes iam acq̄sitę corrumpūt·
et quę deberēt ex bonis actib⁹ generari ꝑ
vitia īpediūt ne generēt. In ill' bonis aīę
scz ꝟtutib⁹ ⁊ actib⁹ ꝟtuos nō pōt vnus
aliū directe dānificare auferendo ea sibi
sic auferūt extiora bōa· aut īfūdēdo sibi
ꝯria· s· vitia ⁊ pctā· qꝛ pctm̄ ītātū ē pctm̄

ĩquãtũ ẽ volũtariũ: nã si nõ eẽt volũtarium nõ esset peccatũ · vt dicit Aug⁹ · ĩ d̃ vera religione · igit̃ sola voluntate ꝓpria põt quis sic directe damnificari · scz in se ipso causando volitiões malas et pctã · Potest tñ vnus damnificare aliũ indirecte · scz trahẽdo ex intẽtiõe a bonis opibus · et sic impediẽdo a generatiõe ꝟtutum · et inducẽdo ad mala opa q̃bꝫ ꝟtutes corrumpunt̃ · et vitia generãt̃. Et talis inductio ad malũ ⁊ retractio a bonis cõtingit multis modis · videlicet iubendo · consulendo · persuadendo · rogãdo · deridendo bona · et laudãdo mala · et sic de alijs modis. Ad ꝓpositum igit̃ primo dicendũ · ꝙ qui alium sic dãnificat ĩ istis aĩę bonis grauit̃ peccat · qꝛ ꝯtra dilectionem dei agit · eo ꝙ retrahẽdo a bonis minuit honorem qui deo exhiberet̃ · ⁊ inducendo ad mala auget dei inhonorationẽ et offensam. Agit etiam ꝯtra dilectionẽ proximi · cui deberet velle et facere bonũ · sed vult et facit sibi malum · et peccatũ ẽ tanto grauius · quanto damnũ ẽ maius quod proximo infert̃. Exempli gr̃a · grauius peccat cęt̃is paribꝫ q̃ dãnificat ꝓximũ in libra q̃ꝫ si in solo denario · cum aũt bonũ aĩę sit inestimabiliter melius bonis corporis aut fortunę · sicut aĩa incomparabiliter melior est corpore · sequit̃ ꝙ multo grauius peccat qui damnificat alium in bonis aĩę · vt ĩ virtutibꝫ et opibꝫ bonis quibꝫ meret̃ ęternũ bonũ · q̃ꝫ peccet q̃ dãnificat ĩ bonis corporis aut fortũe. Secũdo dicit̃ · ꝙ sic damnificans alium ĩ bonis aĩę tenet̃ sibi ad restitutionẽ modo possibili · vt dicit Sco · Et patꝫ · quia cum bona virtutũ sint maxima bona inter oĩa humana bona ĩ pręsenti vita ꝟm Aug⁹ · libro p̃mo retractionũ · plus damnificat proximũ qui in istis eũ damnificat · q̃ꝫ in quibuscũq̃ꝫ alijs · ⁊ ꝑ ꝯsequens pl⁹ tenet̃ ꝟm iusticiã ad restitutionẽ suo ꝓximo de tali facienda · quãtũ sibi possibile est · q̃ꝫ de alijs bonis. Talis aũt restitutio fiat sic vt ille damnificans illũ dãnificatum suadendo · inducendo · exhortando · ⁊ alijs bonis modis efficacit̃ ĩducat ad pęnitentiã ad vite emendationẽ · ad act⁹ bonos · virtutũ generatiuos. Et si non sufficit sua ꝓpria persuasio · aut exhortatio et similia · adducat alios efficatiores · dũmodo tñ illis nõ prodat peccatum illius occultum. Et si nõ sufficiũt ꝑsuasiones huiusmodi et inductio ad bonum · qꝛ facili⁹ est ꝑuertere q̃ꝫ cõuertere · tunc tenet̃ vltra hoc quantũ põt impetrare illi ꝯuersionẽ per oratiões ꝓprias · et ꝑ orationes alioꝝ per ipsum impetratas ⁊ ꝓcuratas et alijs silibꝫ · aut melioribꝫ modis possibilibꝫ · damnificãs igit̃ aliquem in bonis aĩę tenet̃ sibi restituere quãtum sibi est possibile · semꝑ tamẽ sic agẽdo ꝙ nõ publicet illius occultum peccatum · et eius personã quã noscunt · aut noscerent verisimiliter ꝓ futuro. Ex his est diligẽter considerãdũ q̃ꝫ magnũ peccatũ ẽ sollicitare et inducere aliũ ad peccandũ · qꝛ in se est magnũ peccatũ · et vltra h̃ tenet̃ homo illi restituere et damnũ recompensare · quod homo vix põt facere ad cõdignum · eo ꝙ voluntatẽ iam allectam ad malũ vix põt homo reducere ad virtutẽ · Pauci etiã sunt qui sic restituere tenentur · cũ tñ multi sũt q̃ sic restituere teneãt̃ Creberrĩa enĩ ẽ illa dãnificatio ⁊ maxĩe circa iuuenes vtriusq̃ꝫ sexus q̃ sępissime inducũt̃ ad mala sup̃dict̃ mõis ⁊ nõnũq̃ꝫ maioꝝ exẽpl̃ pessimis corrũpũt̃. Sz quid faciẽdũ ẽ d̃ eo q̃ dãnificat aliũ retrahẽdo eũ a religiõe? Rñ · Sco · ꝙ si q̃s abstraxit a religiõe aliquẽ iã obligatum ad religionẽ ꝓfessiõis obligatione tenet̃ agẽ restitutõnẽ · dãnificauit · n · religionẽ ĩ illa ꝑsona · tenet̃ agẽ vt ille redeat ad religionẽ · ꝫ si aliquẽ dispositũ ad intrãdũ religionẽ retraxit · aut ĩpediuit ne intr̃et · et hoc nõ fecit intentione ꝯsulendi ꝓprie

vtilitati ꝫ sine fraude · aut ex aliq̄ rōnabili causa · sed fecit intentiōe nocendi religioni · et tūc qꝛ interest inter habere · et inter ꝓpe esse · ideo non tenet̄ ad tantā restitutionem religioni · ad quantā teneret̄ si ille fuisset in religione acceptus actualit̄ Tenet̄ tamē ad aliquam restitutionem · vt ad inductionem illius retracti · vt adhuc ingrediat̄ · vel ad inductionem aliq̄lem alicuius alteri⁹ aliqualit̄ ęquiualēt̄ · ita tenet̄ restituere religioni iniuste ꝑ eum damnificatę. Personę ꝟo ꝑ eum iniuste dānificatę · vt quā retraxit extra religionē · aut quā īpediuit ne ingrederet̄ · tenet̄ etiam ad restitutionē. Tenet̄ enī eū omī diligentia inducere ad intrandū monasteriū · quod si non potest efficere · aut forte ille quem impediuit ne intraret posuit se ad statum nūc incōpossibilem religioni. vt matrimonij · tenet̄ sibi in suasionibus et in alijs spūalib⁹ bonis ad ęquiualentiam illorum bonoꝝ in quib⁹ eū damnificauit retrahendo a religione · et ad q̄ maiora profecisset in religione q̄ꝫ in sęculo. Et hoc tenet̄ facere ꝟm modos supra positos ꝺ damnificato in bonis aīę quo ad virtutes · aut ꝟm alios meliores ꝓut poterit.

Capitulum · VIII ·

Cum viui satisfacere possint pro defunctis · et pro morituris · et ꝑ alijs viuis et illam negligendo grauit̄ peccent: Idcirco adhuc de satisfactione · scilꝫ quō per suffragia possumus satisfacere ꝑ mortuis tria ostendēt̄. Primo q̄ aīę iuuari possint ꝑ suffragia. Secūdo q̄b⁹ reb⁹ iuuari possunt. Tertio q̄ eas iuuare pñt. De primo notādū · q̄ sex sunt loca aīaꝝ · vt dicit magister in · iiij · circa dis · xx · et · xxj · Et Tho · cū alijs theologis · videlicet: cęluꝫ. īfernus damnatoꝝ · lymb⁹ pueroꝝ · lymbus patꝝ · hic mūdus · et purgatoriū. Et solū in purgatorio · et hic existentib⁹ prosunt suffragia quo ad liberationē pęnę. In primis enī locis existētib⁹ non ꝓsunt suffragia · scꝫ existentib⁹ ī cęlo ꝑ modū indigētię quo ad p̄miū essentiale · dicente beato Aug: Iniuriā facit martyri qui orat pro martyre: ꝓdest tñ eis suffragium ad p̄miū accñtale · qꝛ gaudiū est in cęlis super vno peccatore pñiam agente. Luc · xv · Orare enī pro talib⁹ ī cęlis infidelitatis esset. Est aūt certū aliquē eē in cęlis q̄ntupliciter. Primo ꝑ bibliam noui testamenti ꝺ aplis · dempto Iuda. Secūdo ꝺ patrib⁹ veteris testamenti ꝑ bibliā veteris testamēti. Tertio qui sustinuit martyriū pro fide · etiam si añ peccauit · vt de Cypriano refert Aug⁹ · q̄ falx martyrij abstulit venialia ab eo. Quarto si post baptismū statim decedat ꝑuulus · et tūc si ipso pñte celebrat̄ missa · dici debet pro oīb⁹ defunctis vel alijs. Si aūt maior infante morit̄ · tūc pōt ꝓ eo celebrari · cū beatus Greg⁹ · iiij · dial · dicat damnatū pueꝝ necdū q̄nquēnē. Si etiā adultus statī post baptismū moreret̄ orari pōt pro eo · qꝛ forte nō pęnituit nisi pro mortalib⁹ · ⁊ tūc indiget pro venialibus. Quinto si ē canoniçatus per ecclesiam. In secūdis locis nō ꝓsunt suffragia scꝫ exñtib⁹ ī damnatorū inferno. Vnde Aug⁹. Si patrē meū eē ī īferno scirē nō pl⁹ ꝓ eo q̄ꝫ ꝓ diabolo orarē. et teste ecclīa In īferno nlla ē redēptio ꝟm legē cōem qꝺ dr̄ ꝓpt̄ Trayanū quē btūs Gregori⁹ liberasse legit̄ ꝺ inferno orādo. Est aūt certū eē ī īferno hēticos p̄mo. Scꝺo iudęos. Tertio paganos. De christianis aūt nō sic certū ē · q̄ꝫuis enī pctm̄ eoꝝ manifestū sit non tñ pęna · vñ pōt ꝓ eis orari in secreto. Et pñt suffragia fieri ꝓ ill' q̄ seipsos occiderūt · qui ī bello īiusto mortui sūt · q̄ duello īterierūt · aut q̄ ī torneamēt̄ succubuerūt · aut cū meretrice. Dicit enī

Aug. ī d' cura ꝓ mortuis habēda. Pro omib' debet fieri orō. ꝫ nō debet fieri publice ꝓpter scandalū. Exemplū habes d' Greg. iiij. dial. q̄ ꝓ ꝓprietario orare diu distulit. Similiter debet fieri suffragiuz pro suspēsis et iuste damnatis et subito mortuis. qꝛ etiam latro ī cruce pęnituit. Si aūt inueniat' subito mortuus. q̄ p̄us bonę vitę fuit. publice orō debet fieri. qꝛ iustus si morte p̄occupatus fuerit. ī refrigerio erit Sap. iiij. In tertio nō ꝓsūt suffragia. scz existentib' ī lymbo pueroꝝ qꝛ nō sunt ī statu disposito. sicut nec isti ī inferno. qꝛ nō sunt de coītate fidelium. Est enī vna vniūsalis ecclesia ī charitate ꝯiuncta. q̄ est societas et amicitia spiritualis. d' qua in symbolo: Sanctorū cōmunionē. Et Ps. Participem me fac deus omniū timentiū te ꝛc. Ideo quicquid vnus lucrat' ꝑ orationes pęnitens hic ꝛ ī illa societate. est omniū: aut q̄ ad ꝯgtulationē. aut quo ad subuentionē; sed isti ī inferno damnatoꝝ sunt d' societate diaboli et velut mēbra putrida. et q̄ ī lymbo pueroꝝ sūt. a societate sanctorū sunt exclusi. ideo nō ꝓsunt eis nr̄a suffragia. In quarto nō ꝓfuerūt. scz existētib' in lymbo patꝝ. non quo ad meritū. qꝛ nullum est post hāc vitā. nec ad satisfaciendū. qꝛ nō habebant satisfacere nisi ꝓ debito humanę naturę totius. qd' sol' christus ꝑ infinitū meritū tollere potuit.

D In quīto loco existentib'. scz ī h' mūdo suffragiū ꝓdest. scz tam illi q̄ facit q̄ꝫ isti aīę pro qua facit. si est ī purgatorio. Primo enī. id est. satisfaciēti pōt ꝓdesse triplicit'. Vno modo ad merendū si sit ī charitate. Nihil enī minus meret' d' gaudio cęlesti q̄ꝫ si pro se fieret suffragiū. ꝫm illud Ps. Oratio mea in sinū meū conuertet'. Imo qn̄q̄ꝫ plus meret' q̄s orādo vel celebrādo ꝓ alio q̄ꝫ si ꝓ se faceret. qꝛ maiori feruore charitatis succēsus videt' q̄ scintillas feruoris mittit ad alios. maxime ad īimicos. In cui' euidētiā christo orante ꝓ īimicis latro ꝯuersus est ad pęnitētiā. Et scd'm Aug. Stephano orāte pro īimicis: Paulus tādem ꝯuertit'. Alio modo ꝓdest faciēti ad satisfaciendū pro se indirecte. qꝛ si iste pro q̄ suffragiū fit nō indiget. vt qꝛ est in cęlo. aut qꝛ nō ē capax. vt si est ī inferno. qn̄ tūc suffragium faciēs est talis intentiōis habitu. q̄ pro se faceret si nō crederet ꝓdesse illi. tūc suffragiū satisfacit ꝓ faciēte si indiget. Si aūt nō indiget. dicit Pe. pa. dis. xlv. quarti. tūc ī suffragio debet semper esset implicita intētio faciēt. vt alijs ꝓsit indigētib' hic vel ī purgatorio. Si aūt fiūt suffragia multa ꝛ specialia ꝓ illo q̄ nō indiget. vt qꝛ est in gloria vel in inferno et sup̄est. vel qꝛ minus indiget. tūc diuidit' indigentib' ꝑ deū. sic ꝫm Aug. ī regula dicit': Cum dat' vestis ī monasterio. vel aliud nō indigenti. dat abbas illi qui indiget. Et idē dicit Tho. et ꝓbat ex sermone quodā Dam. d' dor. Tertio modo indirecte ꝓdest faciēti q̄ ad orationis subdiū. qꝛ iste cui suffragiū pręstat'. siue sit in cęlo siue sit ī purgatorio. tenet' orare saltem cū liberatus fuerit ꝓ faciēte suffragiū alias eēt ingrat'. Vn̄ Math. x. Si quidē fuerit filius pacis. residebit super illū pax vestra. sin autē ad vos reuertet'. Quarto modo tn̄ nō ꝓdest directe ad satisfaciendū. Vn̄ si tibi īiunctū ē vnū psalteriū. ꝛ defuncto īiunctū fuit aliud psalterium. si dico pro defuncto vnū psalterium. adhuc sum obligatus ad dicendū aliud pro me. Simile est ī humanis debit: si debeo vnū flor. Johanni. ꝛ frat' me' eidem etiā vnū. dādo vnū ꝓ fratre nō me acquitaui. In purgatorio aūt exn̄tes sūt ī magnis debit erga deū. q̄ debita si nemo eis sb̄uenit luere oportet pęnis. ꝛ sic satisfacere. Ex p̄missis patet q̄ mult' modis meli' est orare ꝓ mortuis fidelib' q̄ꝫ ꝓ viuis. quia mortuus. aut est

E

me ignorante ĩ inferno. et tũc gradũ glo-
rię merui ꝑ opus bonũ. si sũ ĩ charitate. et
satisfactio cedit mihi. Si aũt sum extra
charitatẽ. per actũ suffragij disposui me
ad charitatẽ aliqualit' ⁊ op⁹ feci ad min⁹
ꝑmeritoriũ ⁊ si nõ meritoriũ. Aut ẽ ĩ pur
gatorio. ⁊ tũc licet ꝟm oẽs nihil mihi me-
reri possit. nec sibi. tñ scd̃m multos ꝓ me
põt exaudibilit' orare. sic Hieremias. ij.
Machabeorũ. xv. orauit exaudibilit' ꝓ
israel. Et ꝟm oẽs ad min⁹ orabit pro me
cum venerit ad cęlũ. Aut iam est in cęlo.
vel vt iam dictũ est. erit ibi. tunc scient il-
los qui ꝓ eis orauerũt. ⁊ pro eis orabũt:
imo etiã si suffragãtes ꝓpter peccata sua
illis non ꝓfuissent. adhuc ꝓ eis orabũt.
Et ratio ẽ. qꝛ amicitia in ꝟtuoso consi-
derat affectũ plus q̃ꝫ effectũ. sũt aũt tũc
beati in charitate ꝑfecta. ꝑ quã oro eorũ
expressa audit' facilit'. Secus aũt est d̃ vi
uo qñ ꝓ eo oro. qiua forte ignorat ꝙ ꝓ
eo oro. et sic nõ orabit pro me. Item for-
te est peccator. et sic modicũ valebit. Itẽ
si est iustus non tñ ĩ voto semꝑ exaudit'.
In sexto existentib⁹ loco. scꝫ ĩ purga-
F torio ꝓsunt suffragia. Tum. qꝛ charita-
tem habent q̃ facit eos capaces. Tũ etiã
qꝛ de nostra fideliũ sunt societate. vt ta-
ctum fuit d̃ existentib⁹ in lymbo pueroꝝ
de coĩone eccl̃ię. De loco hui⁹ purgato-
rij sex sunt vidẽda. quę tradit Tho. sup
iiij. dis. xij. Primo ꝙ sic. ꝓbat' auctori-
tate script'ę. ꝑ illd̃. ij. Machab. xij. Sã-
cta g̊ et salubris ẽ cogitatio ꝓ defunctis
exorare. vt a peccatis soluãt'. g̊ purgant'.
Itẽ ꝓbat Greg⁹. iiij. dial'. ꝑ exẽpla plu-
ra. Et ꝑ illud. j. Cor. iij. Si q̃s ędifica-
uerit sup fundamentũ hoc. id est. christũ
auꝝ argentũ et lapides p̃ciosos. Et seq̃
tur. videlicet: lignñ. fęnũ. et stipulã. vni-
uscuiusqꝫ opus quale sit ignis probabit
Itẽ Dionysius vlti. ca. cęlestis hierar-
chię. Cõmemorat ritũ primitiuę ecclesię
orantẽ ꝓ mortuis. Itẽ autoritate ph̃oꝝ
Socrates enĩ libro q̃ dicit' phedron pla
tonis. Quęcũqꝫ inquit aĩę ꝓuidebũtur
mediocrit' egisse venient ĩ locũ vbi ꝑ pę-
nas absoluẽt'. Et põit aĩas bonas habe-
re nullã pęnã. mediocrit' bonas. medio-
crem habere pęnã. malas autẽ magnas.
Ad idẽ est Auicenna. ix. metath. suę. ca.
vltimo. q̃ tñ machometista fuit. Ad idẽ
ẽ Hermes Termegistus ad Esculapiũ.
Ratiõe etiã sic. Oportet satisfacere quẽ-
cunqꝫ pęnitentẽ. sed aliqui moriũt' ĩ cha
ritate qui nõ satisfecerũt ꝓ peccatis ꝑteri
tis. g̊ oportet in futuro alicubi satisfacere
et hoc est purgatoriũ. Exemplis probat
Greg⁹. iiij. dial'. Secũdo notat ꝙ tri H
plex est purgatoriũ. Unũ in ꝑsenti vita
ꝑ tribulatiões toleratas vt oportet. Ali-
ud in alia vita ꝟm legem cõmunẽ. tã ꝓpe
ĩfernũ damnatorũ. vt idem sit ignis qui
damnatos cruciat. ⁊ qui electos purgat
Sicut sub eodem igne aurum purgat'. ⁊
ferrum cremat'. vt exemplificat. Tertiuꝫ
purgatorium est scd̃m dispensationem.
et sic quandoqꝫ in diuersis locis aliq̃ pu
niri legunt'. vel ad viuoꝝ instructionem.
vel ad mortuoꝝ subuentionem. vt viuẽ-
tibus eorum pęna innotescens ꝑ suffra-
gia ecclesię mitiget'. Tertio notat. ꝙ
duplex est pęna animarũ in purgatorio.
Una sensus qua diuĩa iusticia ꝑ ignem
punit. Alia damni quę consistit in ꝑua-
tione visionis beatifice ad temp⁹. Et de
vtraqꝫ dicit: ꝙ minima pęna purgatorij
excedit maximam pęnam hui⁹ vitę. Vñ
Aug⁹. d̃ ꝟa et falsa pnĩa. Hic ignis pur
gationis. et si ęternus nõ sit. miro modo
est grauis. excedit enĩ omnẽ pęnam quã
vnq̃ꝫ quis passus est ĩ hac vita. Nunqꝫ
in carne tanta inuenta est pęna. licet mi-
rabilia martyres passi sint tormẽta. ⁊ mlt̃
ti nequiter iniqui quanta sępe sustinue-
runt supplicia. Item Aug⁹. libro d̃ igne
purgatorij. Dicit aliquis: Nõ ad rẽ ꝑ-
tinet quamdiu moras habeaꝫ. tm̃ vt ad

vitam ęternam ꝑueniaꝫ. Nemo hoc dicat fratres charissimi · qꝛ ille ignis purgatorius durior erit q̃ꝫ quicq̃d potestis ĩ sęculo · aut videre · aut excogitare. Et statĩ subiũgit. Ideo totis viribꝫ vnusquisqꝫ laboret capitalia crimĩa ⁊ minuta peccata ita operibꝫ bonis redimere · vt ex ipsis nihil videat̃ remanere qd̃ ignis ille possit absumere. Exemplificat ibi · quã duꝝ sit hic digitũ modicũ in igne tenere · quãto plus totã animã medullitus. Dicit etiã cõis theologoꝝ opĩo · ꝙ purgatorij pęna ĩcomperalit̃ ẽ maior pęnis mũdi. De pęna damni ꝓbat · qꝛ quãto aliquid magis desiderat̃ · tãto eius absentia est molestior · et qꝛ affectus q̊ desiderat̃ summũ bonũ post hanc vitã in aĩabꝫ sanct̃ intensior est · qꝛ nõ retardat̃ affectus molestia corporis · et etiã qꝛ terminꝰ fruẽdi iã summo bono aduenisset · nisi aliquid impediret · ideo d̃ tardatione maxime affligunt̃. De pęna sensus ꝓbat · qꝛ cum dolor nõ sit lęsio sed lęsionis sensus · tãto magꝭ aliquis dolet d̃ aliquo lęsiuo · quãto magꝭ est sensitiuũ. Vnde lęsiones q̃ fiunt ĩ locis maxime sensibilibꝫ · vt in oculo ⁊ in similibꝫ membris · maximũ dolorẽ causãt. Et quia totus sensus corporis est ab aĩa ideo si ĩ ipsã animã aliquid lęsiuũ agat · d̃ necessitate oportet ꝙ maxime affligat̃.

h Quarto notat ꝙ aĩę voluntarie ⁊ cũ magna patientia sustinent pęnã purgatorij. Patet · qꝛ habent cor rectũ · et ꝑ cõsequens conformant volũtatẽ suã diuinę voluntati ⁊ iusticię. Item oĩs sapiẽs vult illud sine quo nõ potest ꝑuenire ad finem intentũ · sed sine illa pęna non pñt venire in cęlũ. Item petunt suffragia cũ maxĩo desiderio · ꝟm illud Job · xix · Miseremĩ mei miꝟemĩ mei salutẽ vos amici mei. Hñt enĩ aĩę purgatorij q̃druplicẽ sciaꝫ · vnã per species ĩfluxas a deo · sicut alię substantię sepatę. Secũdã per ea q̃ hic didicerũt. Tertiã ꝑ aĩas illic adueni

entes. Quartã ꝑ angelos bonos reuelãtes. Quintaꝫ ꝑ malos · scꝫ aliqñ eas ꝟm Tho · deridẽtes. Quinto notat. Boni angeli nõ puniũt aĩas in purgatorio · qꝛ eoꝝ ꝯciues sũt amicissimi · tñ possibile ẽ ꝙ eas ad loca pęnaꝝ deducãt · nec cruciant̃ mĩsterio dęmonum · qꝛ aĩę eoꝝ victores fuerunt. Possibile tñ ẽ · ꝙ ipsi dęmones q̃ d̃ peccat̃ hominũ lętãt̃ aĩas comitent̃ cum deducunt̃ ab angelis sanct̃ ⁊ assistant purgandis: Tũ vt eaꝝ pęnis satient̃. Tũ vt in eaꝝ exitu a corpore suũ aliquid recipiant. In hoc aũt sęculo qñ adhuc locus pugnę est puniũt̃ homĩes ⁊ a malis angelis sicut ab hostibꝫ · vt patꝫ de Job · et a bonis · vt patet d̃ Jacob cuius neruꝰ fęmoris angelo ꝑcutiẽte emarcuit · Geñ · xxxij · Sola aũt diuĩa iusticia aĩas igne mediante purgat: Sicut aurifaber per ignẽ auꝝ · sicut tribula granũ · ⁊ cauterio medicꝰ morbũ. Quędã etiã ibi peccata leuia illuc deportata purgãt̃ · vt dicit Gregꝰ · iiij · dial̃ · ⁊ Augꝰ · de vera pęnitentia. Oẽs ꝟo pęnę ꝑ peccat̃ quãtũcunqꝫ grauibꝫ debite · q̃s pęnas non plene deleuit hic ꝯtritio · ibi ignis purgabit Sic patet ꝙ ĩ purgatorio sunt q̃druplices pęnę. Primo carcer loci malꝰ · qꝛ in t̃ra et ꝓpe ĩfernũ. Scd̃o ignis vniformis ꝟ ꝟm diuinã iusticiã difformit̃ crucians. Tertio dęmonum assistẽtia cruciatiua. Qr̃to ꝑuatio btĩtudĩs. Est aũt triplex ignis purgatoriꝰ. Primꝰ ẽ ĩ alio mũdo ĩ purgatorio q̃ erit acerbissimꝰ. Cuiꝰ officiũ ẽ triplex · videlicꝫ purgare a pctĩs venialibꝫ · a pęnis ꝑ mortalibꝫ ꝯtrit̃ · ⁊ ꝑ venialibꝫ ꝑ q̃bꝫ h̃ nõ ẽ satisfactũ · ⁊ ab alijs scorijs aĩę q̃ sũt habitꝰ vitiosi · errores · et fomes. Scd̃us ignis ẽ citiꝰ purgatoriꝰ q̃ erit ĩ ꝯflagratione mundi. Tertiꝰ purgatoriꝰ ignis ẽ tribulatio pñtis vitę · et ille multo plꝰ purgat et citiꝰ q̃ꝫ ignis in loco purgatorij · qꝛ meritũ ęt̃nę patrię auget et modicus multum de peccatorũ pęnis

delet·et mortalē culpaz et venialē delere
pōt quo ad pēnam·sed ignis purgatorij
pmi solū delet veniale peccatū et pēnas
debitas p mortalibz ptritis·z venialibz;
sed nihil meret ꝺ gaudio·et incompabi-
K liter tñ ē maior tertio igne. Sexto no
tat ꝙ vna aīa citius purgat ꝙz aliaz· vt
docet aplus·j·Cor·iij·exemplificās ꝺ li-
gno fēno et stipula· qz q̄dā venialia sūt
maioris adherentię ꝙz alia·scōm ꝙ affe-
ctus magis ad ea inclinat·et fortiꝰ in eis
figit·ideo talia tardiꝰ purgāt. Quę aūt
aīę acerbius purgāt·vel q̄ tardius scien-
dū·ꝙ acerbitas pēnę ꝓprie rñdet quā-
tati culpę·sed diuturnitas rñdet radica
tione culpę in subiecto. Vnde pōt cōtin
gere ꝙ aliquis ī purgatorio diutiꝰ moret
qui minus afflixit·z ecōuerso. Oīa p̄fa-
ta sunt Tho·vbi p̄us. Abbas Joachim
li·ꝺ semīe scripturaz dicit: Magni pctō
res qui vere ī fine vitę pēnitent ī purga-
torio igne vsqz ad nouissimū diem tles
cremari oportere credēdi sūt. Armanꝰ
li·de q̄sti·armenoz li·xiij·dicit: Verisile
est multos vsqz ad resurrectionē glorio-
sam omniū electoz in purgatorio remā-
suros qui multa purgatiōe indigebunt.

Capitulum IX

Q Uo ad secundū pricipa
q le·p q̄ videlicet aīę defunctorū
iuuari possint: Rñ·ꝺm Greg·
iiij·dial·Et doctores ī·iiij·dis·xlv·Pri
mo valet ieiuniū. Secūdo plus elemo-
syna. Tertio plꝰ oīo·Quarto maxīe sa-
crificium altaris·semp intelligendo cęte
ris paribz. Sub illis tamē quattuor plu
ra alia comprehendūt·sicut dictū ē supra
tertio pcepto ꝺ satisfactiōe. Primo
valet ieiuniū·vel vigilia·abstinētia a de
lectationibz·cibis vel aliis solatijs corpo
reis alias licitis. Similit asperitas lecti z
vestiū·flagellatio·genuflexio z pegrina-
tiones·ptritio·et huiusmōi·et hęc aīabz
applicata valent per viā iusticię et p mo-
dū solutionis pēnę. Vnde dicit·xiij·q·
iij·aīa· Jeiunia viuentiū sunt auxiliū de
functoz·sic ꝙ deus ea acceptat p aīabz
defunctoz tanq̄z p ipsas hoc factū esset.
Vnde beatus Dōnicus ferrea catena tri
plicē disciplinā oīmi nocte recepit. Anā
pro se·aliā pro defunctis·tertiā p pecca-
toribz viuis· Nā si te in carcere existente
nō posses soluere statim·x·florenos q̄s te
neris·ego tot p te dādo·te liberarē. Sic
etiā in ꝓposito est de carcere purgatorij.
B Ex quo patet ꝙ ꝓsultū est valde hic
p talia purgari·p̄sertim per infirmitates
et alia patienꝫ sustinēdo dum viuim?·qz
tunc z speciale meremur ī patria gaudiū
et satisfacimus. Nñ aūt nobis defunct
q̄s pro nobis suffragat·tūc meritum sibi
manet·sed opus satisfactoriū inquantū
tale solū subuenit nobis. Exemplū de b
purgādo se·patet p Greg·ī ome·vbi re
fert·ꝙ Emilianus diues lapsus ī q̄ddā
vitiū monasteriū ītrauit·se multipliciter
afflixit·matutinas ī monte extra mona-
sterium p̄uenit·vbi abbas ī medio noct
super eum lumen velut solem vidit·z cū
ab eodem deprehensus esset postmodū z
interrogatus in monasterio quid egisset
tarde confessus est·ꝙ etiā in ipsa luce au
dinit dimissum est peccatū tuū. Pauoꝛ
etiam et timoꝛ mortis quosdā purgat b.
Vnde Greg·iiij·dial·dicit: Plerūq̄z
ꝺ culpis minimis ipse solus pauoꝛ egre-
dientes aīas iustoz purgat. Sicut nar-
raui de quodam sancto viro frequenter
q̄ ad mortē veniēs vehemēt timuit·b p?
mortē discipul ī stola alba apparuit·z q̄z
p̄clare sit susceptꝰ īdicauit·b ibi. Et bea-
tus Aug?·li·ꝺ visitatiōe infirmoz loquēs
sacerdotibz ꝺ hoibz morituris sic dic. Ab-
soluēdi sūt oēs absolutionē dūtaxat ro-
gantes·nec suspendendi sunt a fidelium
coīone quibz moꝛs timet sine dilatione

et quos peccatoꝝ amara recordatio · vel
eijciet ī lachrymis · vel metꝰ mortis ducit
ad veniā · sicut scriptura testat̄ · et territi
purgabūt̄ · scz Job · xlj · hęc Augꝰ · Se
C cundo valet elemosyna etiā ꝑ viā iu
sticię et ꝑ modū redemptiōis ꝓ aīabus.
Et illud melius ē q̄ꝫ ieiuniū · qꝛ bonū hu
manū quāto coīus tāto meliꝰ · elemosy-
na autē pluribꝫ dat̄ interdū. Et sub isto
comp̄hēdūt̄ oīa opa misericordię corpa
lia. Similit̄ ⁊ spūalia impēsa ꝓxīo ꝓpter
aīas defunctoꝝ. Vñ datio ouoꝝ · cāde-
laꝝ · panū · et huiusmodi ꝓ mīstris eccl̄ię
valet defunctis. Hęc autē hic ꝓ se facta
sicut dictū ē de ieiunio plꝰ nobis valerēt
Exēplū ponit Gregꝰ · ī · iiij · dialo · d̄ Pa
scasio diacono cardinali maxīo elemosy
nario et litterato valde · q̄ nō ex malicia
sed ex ignorātia duobꝫ ī papatu electis ·
postea aīo adhęsit illi q̄ minus ius habu
it. Pascasio igit̄ defuncto · sanctꝰ Ger-
manus epūs capuanus d̄ ꝯsilio medico
rū in thermis se lauare volens · eū seruien
tem ī feruenti aqua reperit: a q̄ cū q̄sisset
causā tantę seruitutꝭ. Rñ · q ꝓpter adhę-
sionē p̄dictā. Et si · inquit ꝓ me oraueris
et reuersus nō me hic īueneris · liberatꝰ sū
qd̄ et factū est. Et dicit Gregꝰ · q elemo
D synis Pascasius meruit liberari citiꝰ et
Germani p̄ce. Tertio valet pro aīabꝫ
oratio et plꝰ cęteris paribꝫ q̄ꝫ p̄cedentia ·
et hoc ꝑ viā gratię et ꝑ intercessionē mē-
brorū christi. Meliꝰ ē enī opus charitatꝭ
qd̄ dirigit̄ ī deū · vt oratio · q̄ꝫ qd̄ dirigit̄
ī se vel ī ꝓximū · vt solū ieiuniū vl̄ elemo-
syna. Vñ dicit Sco · suo qd̄li · q · penul ·
Int̄ oīa meritoria oratio magꝭ habet ra
tionē meriti · applicabil̄ alt̄i · qꝛ ipsa d̄ rō-
ne sui ē placatiua et recōciliatiua deo · et
etiā istius ꝓ quo ꝑ ipsū orantē offertur ·
hęc ille. Vñ ꝟm Pe · pal̄ · ī · iiij · dis · xlv ·
oratio sanctoꝝ ī patria valet ꝓ aīabꝫ q̄-
rū forte bñficijs p̄us adiutę sūt · dū h̄ vi-
uerēt. Valēt etiā p̄ces · p̄sertim viatorū
iustoꝝ · et p̄ omībꝫ oīonibꝫ btī Ansel · vel
aliorū · valet q̄ ad deuotionē oīo dñica ·
scz Pat̄ noster · qꝛ iudex noster factus ē
aduocatꝰ noster · cui eēt opprobriū veni-
re ꝯtra suū monitū · et infrīgere vel cassa
re qd̄ ibi docuit et formauit · vñ ī cęmite-
rio et alibi dici debet. Quia etiā est oīo
spūssancti q̄ ꝟm apl̄m postulat ꝓ nob̄ ge-
mitibꝫ inenarrabilibꝫ · id ē · nos postulare
facit. Valēt etiā plus q̄ꝫ nr̄ę orationes ·
vigilię defunctorū ab eccl̄ia institutę · qꝛ
ex opę opato · id ē · ex ordinatiōe et intē-
tione eccl̄ię. Exemplū d̄ hoc refert Vin-
cen · ī specl̄o histo · d̄ sctō Johāne elemo-
synario patriarcha. Huic enī quidā di-
ues dedit · viij · libras auri petens vt ora-
ret ꝓ salute filij et fratris et nautaꝝ ⁊ na
uis · morit̄ filius et circa eadē tpa nauis
mergit̄ cū oībꝫ ꝯtentis · nisi q hoīes p̄fa-
ti euaserūt · sup quo cum amaricaret̄ di-
ues · vidit ī somnis similem Johāni ele-
mosynario sibi dicētē: Cur turbarꝭ: nō-
ne ꝓ salute petere iusisti · filius saluatꝰ est
et si vixisset · īmundus fuisset · alij in vita
sūt tuiti · et nisi oīo ⁊ elemosyna interces-
sissent oēs cū naui īterijssent: expgefactꝰ
igit̄ diues optime ꝯtentꝰ est. Quarto
sup oīa valet dicit Gregꝰ · sacrificium al E
taris · id ē · missę celebratio · et h̄ valet per
viā gr̄ę et iusticię · qꝛ melius ē opꝰ chari-
tatis cōmunis · scz totiꝰ eccl̄ię q̄ꝫ p̄uatę et
specialis ꝑsonę. Et dī hic oblatio altarꝭ
indistīcte · vt dicit Sco · vbi p̄us · siue sit
cōsecratio siue receptio eucharistię · siue
opatio alia sacerdotis celebrantis in ꝑ-
sona eccl̄ię · et non accipit̄ p̄cise ꝓ ꝯtento
ī eucharistia · qꝛ etiā sic ī pixide eēt. Hęc
autē oblatio vt sit deo accepta · oportet
q offerat̄ a ꝑsona vl̄ a ꝑsoīs acceptꝭ deo
ꝟm illud Gen̄ · iiij · Respexit deꝰ ad Abel
scz p̄mo · ⁊ ad mūera eiꝰ scz scd̄o. Vñ qñ
q̄s celebrat missā · oblatio fit p̄mo a chri
sto · qui sacramentū illud sic īstituit fieri ·
ꝟm illd̄ Joh · vj · Panis quē ego dabo

caro mea est ꝓ mũdi vita· qꝛ christus est
summus sacerdos· q̃ licet ĩmediate nunc
non offerat· alias esset infinitũ merituꝫ:
tñ mediate offert ꝑ ministrũ. Fit secũdo
a christi passione ⁊ ab ea habet efficaciã
inquãtũ ibi specialioꝛ cõmemoratio chri
sti passionis habet· ꝟbis· signis· et medi
tatiõibꝫ· ꝟm illud Luc·xxij· Hoc facite
in meaꝫ cõmemorationẽ. Et·j· Cor·xj·
Tertio fit et acceptat rõne volũtatis ec
clesię generalis militantis· qꝛ ille intelligi
tur facere cuiꝰ nomĩe vel vice fit· vt dicit
Dionysiꝰ ca·xiij·celes·hierarchię. Quar
to põt acceptabiliꝰ fieri vel fructuosiꝰ sa
crificiũ rõne ꝑsonalis meriti offerẽtis· pu
ta sacerdotis offerẽtis. Quĩto põt acce
ptabilius fieri ꝑ priuatã ꝑsonam· ꝟm ꝙ
deuotius petit missaꝫ celebrari. Primũ
ex dictis tam ĩ bonis q̃ꝫ ĩ malis sacerdoti
bus habet locum et efficaciã· Quartũ ẽ
tm̃ in bonis· Quintũ accidit. Vñ scd̃m
Dur·⁊ Tho·in·iiij·dis·xij· Eucharistia
in missę celebratione duos fructꝰ habet
principaliter conferre. Vnũ inquãtũ eu
charistia est sacramentũ dat recipiẽti eã
deuote· maiorem vnionẽ ad christum· fi
dem· spem· charitatẽ· et alia plura ĩ pro
pria aĩa recipientis causat. Aliud habet
dare eucharistia inquantũ nõ ẽ sacramẽ
tum sed etiã sacrificiũ quoddã deo acce
ptissimũ· ꝓpter pręfatas tres causas· vel
q̃ttuoꝛ recitatas· et sic habet vim satisfa
ctionis ad tollendã pęnam debitam illi
ꝓ quo offert in missa a sacerdote· siue sit
ꝓ peccato mortali siue veniali· tã ĩ viuis
q̃ꝫ ĩ mortuis. Et si queris: quãtũ ḡ d̃
pęna tollit eucharistię oblatio? Rñ· ꝟm
Duran·ibidẽ. Nõ semꝑ pęnam totam
tollit· qꝛ effectus hodiernę oblatiõis fini
tus ẽ: alias oẽs d̃ purgatorio vna missa
liberaret· ꝟ plus et minꝰ tollit scd̃m ꝙ se
extendit deuotio mĩstri offerẽtis· ⁊ ꝟtus
sacrificij deo soli nota est· ⁊ reatus scd̃m
beneplacitũ dei· ⁊ scd̃m dispositionẽ illiꝰ
ꝓ quo offert. Credit tñ Anthisiodorẽꝟ·
ꝙ nulla missa celebret ꝓ qua non plures
d̃ purgatorio liberent. Qd̃ ꝟitatẽ dicit
habere Pe·pa·vbi ꝑus sup·iiij· Quia
qñqꝫ multi sunt in purgatorio sic dispo
siti vt cito liberẽt· aut qꝛ iam diu ibi ste
terunt· aut qꝛ ꝑauca purgãda habuerũt
Et notandũ ꝙ quãto hęc q̃ttuoꝛ suffra
gia fiũt ex maioꝛi charitate· tãto ampliꝰ
proficiunt· scd̃m Pe·d̃ thar·vbi prius.
Quantũ aũt sacramentũ altaris pro
aĩabꝫ valeat· docet Greg·iiij·dialo·vbi
ꝑmo refert de monacho noĩe Justus q̃ ĩ
monasterio sancti Greg·aliqñ eiusdem
medicꝰ fuit· tres denarios occulte habu
it quos ĩueniẽtes monachi· ĩ mãdatis a
beato Greg·acceperũt· vt morituro Ju
sto nullus adesset frat· et mortuus ĩ ster
quilinio sepeliretur· moriꝛ igit· sed pęni
tens Justꝰ in sterq̃linio sepelit· tricesimo
aũt die iussit Gregꝰ ꝓ eo quotidie ꝑ tri
ginta dies missam vnã celebrari· et trice
simo die Justus apparuit vni d̃ mona
chis dicens: se ante inchoationẽ missarũ
dictarum male habuisse· sed postea meli
us et iam liberatum. Secũdo refert d̃ q̃
dam apud hostes detẽto· pro quo vxor
certis diebꝫ sacrificium offerri ꝓcurabat
longo autẽ post tempe liberatus ĩnotuit
vxori· p̃dictis diebꝫ a vinculis fuisse solu
tũ· qñ sacrificiũ altaris ꝓ eo fuit oblatũ.
Tertio refert d̃ p̃sbytero q̃ in thermis ca
lidissimis aliquotiens se lauare ꝯsueuit·
vbi frequẽter repit seruitorẽ sibi oĩa ex
hibentẽ· q̃ balneatores ꝯsueuerũt· tãdẽ
rediens ne ingratꝰ eẽt· duas tortas· id ẽ·
panes ĩ q̃bꝫ poterat ꝯfici eucharistia ser
uitori obtulit. Qui ĩgemiscẽs ait: h̃ mã
ducare nõ valeo· ꝟ ꝓ me q̃so ꝯsecrare di
gneris celebrãdo· dñs eni fui loci huiꝰ· ⁊
ꝓ meis pctis purgoꝛ· si rediẽs· me nõ ĩue
neris· liberatũ crede. Per hebdomodã
ḡ p̃sbyt q̃tidie celebrauit· ⁊ rediẽs nemi
nem ĩuenit. Quarto refert d̃ Agathone

episcopo cui nauiganti romã tempestas
nauim maxime quassauit. nauta aũt ei⁹
nauiculã in naui pendentẽ regere volẽs
cũ nauicula fune fracto in mare ferebat.
die tertio venit epũs cum quassata naui
ĩ insulam hosticã vbi celebrauit ꝓ nauta
quẽ putauit submersum. reꝑataq; naui
tandẽ venit ad romanũ portũ. vbi nau-
tam ambulantẽ vidẽs quesiuit quõ eua
sisset. respondit ille: Cũ nauicula repleta
esset aq̃ ibi mãsi. q̃ euersa charine suꝑse-
di ꝓut potui. Cũq; post dies q̃nq; famę
et labore funditus deficerẽ. vidi quendã
mihi panẽ porrigentẽ quo ꝯfortat⁹. vidi
nauẽ transeũtẽ. q̃ me huc aduexit. Quo
intellexit episcop⁹ eandẽ diẽ fuisse sue ce-
lebrationis. **Quo ad tertiũ** prĩcipa-
le. An suffragia facta ꝑ peccatores vale-
ant defunctis. Notãdũ ꝑmo ꝟm Tho.
vbi ꝑus. q; tria sunt q̃ faciũt oꝑa viuo-
rum velut cãnę quędã ad aĩas defũcto-
rum ꝑuenire. Primũ est charitat̃ vnio.
Secundũ est facient̃ seu satisfaciẽtis in-
tentio. Tertiũ est obsecrãtis oro. De ꝑ-
mo patz. qꝛ charitas q̃ ẽ vĩculũ vnionis
mẽbra ecclię nõ solũ se ad viuos extẽdit
ꝟ etiã ad defũctos q̃ ĩ charitate decesse-
rũt. qꝛ charitas ẽ vita q̃ ꝑ mortẽ corꝑis
non finit ꝟm illud. j. Cor. xiij. Charitas
nũq̃ excidit. Idcirco etiã amicitia et so-
cietas diuĩa int̃ bonos ĩ charitate firma-
ta ⁊ fũdata ꝑ mortẽ nõ desinit. ꝟ manet
int̃ viuos ⁊ mortuos ĩ dño. ⁊ sil̃it int̃ vi-
uos ⁊ mortuos ĩ dño int̃ se. hęc charitat̃
vnio facit aliquo modo oĩa cõia int̃ ha-
bentes eius societatẽ. ita vt ĩ patria qui-
libet gaudeat de bonis alterius singulis
et in via quilibet deuotus gaudet d̃ sin-
gulis vere bonis ꝓximi. ⁊ ĩ purgatorio q̃-
libet aĩa de bonis alterius d̃ q̃b⁹ ponit̃ ar-
ticulus Sanctorũ coĩonem. Imo plus
habẽs d̃ charitare. de bonis cert̃ alt̃i fact̃
amplius gaudet et gratulat̃ ꝟm interio-
rem ꝯsolationẽ et delectationem q̃ gau-
deat alius q̃ minorẽ habet charitatem.
et cui illud certũ bonũ inest. De secundo
videlicet de satisfaciẽtis intentiõe patet.
qꝛ mortui ĩ memorijs hominum viuunt.
Vñ sicut viuus vnus pro alio ĩ societa-
te ciuili satisfacere põt. vt patet ĩ debito-
rib⁹. Sicut in societate charitatis apud
deũ vnus ꝑ intẽtionẽ alteri põt dare bo-
na sua satisfactoria. inquantũ talia. siue
sit viuus siue defunctus. De tertio vide-
licet obsecrantis affectione seu orõne pa-
tet. qꝛ per viã oratiõis aliq̃s alteri inter-
dũ impetrat ꝑmã gratiã. licet nõ mereat̃
pctõres etiã de⁹ q̃nq; audit. q̃n scz petũt
aliquid deo acceptũ. qꝛ deus nõ solũ iu-
stis ꝟ etiam peccatorib⁹ bona sua ꝓuidit.
vt patet Math. v. non ex eoꝝ merit̃ sed
ex sua clementia. Ideo sup̃ illo Joh. ix.
De⁹ peccatores nõ exaudit. dicit glosa.
q; cęcus loquit̃ vt non iniunctus. id ẽ. vt
adhuc nõ plene vidẽs. Ad ꝓpositũ g̃ di-
cendũ. q; suffragia siue fiãt ꝑ peccatores
etiã sęcl̃ares siue ꝑ iustos valere p̃nt de-
functis. et si non ꝑ charitatis vnionẽ. ta-
men ꝑ impetrationẽ. licet ꝑ iustos facta
plus valeant. Hãc viã Tho. expresse te-
nere videt̃ sup̃. ij. dis. xl. q. iiij. vbi opposi-
tam opinionẽ recitans p̃ntem sic appro-
bat. Quia inq̃t efficacia suffragioꝝ men-
surat̃ ꝟm charitatẽ eius pro quo fiũt cuz
tantũ valeant vnicuiq; quantũ meruit
vt sibi valerent. vt Aug⁹. dicit: Ideo ab
alijs verius dicit̃. q; etiã ipsa oꝑatio sine
charitate facta valet ei ꝓ quo fit virtute
charitat̃ eius et nõ oꝑant̃. hęc ibi. Nec
in quarto oppositũ videt̃ tenere. Cõcor.
Guilh. in rõnali diuino. **Et Petrus**
Pa. vbi ꝑus ponit q̃ttuor g̃dus valor̃
suffragioꝝ et opeꝝ bonoꝝ. Prim⁹ ẽ ma-
xime valet suffragiũ boni factũ pro bono
qꝛ omĩb⁹ modis trib⁹ p̃dictis põt valere.
Scd̃us min⁹ valet. licet valeat boni pro
malo viuo. qꝛ ꝑ modũ frequẽt̃ impetra-
tionis. Terti⁹ mali ꝓ bono. Quart⁹ mali

valet ꝑ malo · qꝛ deus peccatores nō ex-
audit · id est · sicut iustos. sed sicut petētes
id qđ ē ꝯforme diuīę volūtati. Ex p̄di-
ctis etiā patz rn̄sio ad alid dubiū: q̊ q̄rit
vtꝝ suffragia facta ꝑ multꝫ oībꝫ ꝑsint ęq̄-
liter? Rn̄ · p̄mo ꝙ suffragiū factū ꝑ multꝫ
tātū valet quo ad gaudiū cuilibet ī pur-
gatorio · quātū si pro quolibet fieret. Et
eadē rōne valet etiaz ꝑ istis aīabꝫ pro q̄-
bus nō fit. Patet ex p̄mo modo · qꝛ cha-
ritas ſm aplm nō querit q̄ sua sunt · id ē ·
ſm Aug · nō ꝓpria cōmunibꝫ · sed cōmu-
nia ꝓprijs añ pōit. Unde sicut religiosus
bene dispositus plꝰ gaudet de legato fa-
cto coītati q̄ꝫ đ legato sibi speciali. Sic
est ī purgatorio quo ad ꝯgratulationē.
Secūdo dico ꝙ suffragiū factū ꝑ multꝫ
nō tātū valet singulis quo ad liberatio-
nem a pęna · quantū valeret si fieret pro
vno vel paucis ex intētiōe dirigētis · pa-
tet qꝛ opus satisfactoriū ē finite efficacię
in satisfaciendo · et quanto pluribꝫ cōdi-
uidit · tanto minus singulis cedit. Et est
simile in policia humana. Si enī quinqꝫ
sunt ī carcere · quoꝝ quilibet tenet quin-
qꝫ florꝫ · si ex parte omniuz soluo · v · florꝫ ·
nō liberant in toto · sed solum in vno · qꝛ
adhuc quilibet tenet · iiij · ſ si · v · florenos
darē ꝑ vno · ille plene liberaret. Sic etiā
ē de incarceratis in purgatorio. Dubi-
·I· tat adhuc vtrū tantū valeant suffragia
successiue ꝯtinuata · quantū simul facta ·
vt triginta missę per dies triginta dicte ·
quantū triginta vna die dictę. Et sic de
elemosyna cētū florꝫ · ꝑ vnam diē datoꝝ
quātum si anniuſariū procuret · et sic de
alijs. Rn̄ · Petrus pal · tm̄ vel plus va-
lent q̊ ad meritū instituentꝫ · qꝛ magis est
ad honorē dei cōtinuatio taliū anniuſa-
rioꝝ. Et hꝰ ꝯsiderās ecclia · sic īstituit an-
niuersaria · tricesimos et septimos et hu-
iusmodi · sed quo ad celeriorem liberatio
nem a purgatorio · et citius vidēdū deū ·
plꝰ valet accelerata multiplicatio · qꝛ sa-
cramentū in ꝓposito habitū si est suffra-
gium altaris · nunq̄ꝫ tantū valet ex opere
operato sicut actu habituz. Et forte ani-
ma nō erit tādiu in purgatorio quousqꝫ
vltimū suffragiū ꝑ anniuſariū fiet. Un-
de vtrūqꝫ est laudabile · et potest ex fonte
charitatis manare · ita vt ꝯtinuās suffra-
giū diuinę laudis ꝯtinuationem q̄rat · ⁊
simul faciens citius velit eum liberari · vt
statim deo furat · et ne diu crucietur ꝛc.

Incipit preceptum VIII · Capitulum · I ·

Nunc octa- A
uum p̄ceptum sic ponitur
Exo · xx · et Deutꝫ · v · Nō
loq̄ris ꝯtra ꝓximū tuum
falsum testimoniuz. Hic
ſm Aug · noīe falsi testi-
monij ꝯtra ꝓximū dati intelligit ꝓhibe-
ri om̄e in generali mēdaciū saltē ꝑnicio-
sum · qđ etiā īnuit textꝰ Leuitꝫ · xix · dicēs:
Nō mentiemī · nec decipiat vnusquisqꝫ
ꝓximū suū. De quo etiā intelligit illud
Sap · p̄mo · Os qđ mentit occidit aīam
Et Ps · Perdes oēs q̊ loquūt menda-
ciū. Imo ſm Tho · ij · ij · q · cxxij · hic prohi-
bent oīa pctā ad locutionē ꝑtinētia · qui-
bus saltē īfert nocumētū ꝓximo: vt mē-
dacia ꝑniciosa · de tractiōe blasphemię ·
⁊ huiusmōi. De mēdacio igit tria p̄ci-
palit sunt videnda. Primo q̊d sit · ⁊ q̊t-
tuplex mēdaciū sit · et an om̄e mendaciū
sit pctm̄. Scđo ī speciali q̊t modis quis
peccat mētiendo. Tertio qn̄ sit mortale
vel veniale pctm̄. Quantū ad primū B
notādū · ꝙ ad mendaciū ſm Tho · et do-
ctores coīter ī · iij · dis · xxxviij · duo req̄rūt
Prīo falsa significatio. Scđo intentio
fallēdi. Et accipit intētio fallēdi ꝑ intē-
tione aliū decipiēdi aut sibi asserēdi · qđ
dī ꝓpt mēdaciū iocosū · vbi nō est semꝑ

intentio decipiendi aliũ. et falsã sibi opinionẽ generãdi. prout q̃busdã videt. Ex quo patet. q̃ differẽtia ẽ int̃ mẽtiri. et int̃ dicere mendaciũ: ad hoc enĩ q̃ aliq̃s dicat mendaciũ duo p̃dicta requirũt. sed ad hoc q̃ q̃s mẽtiat sufficit secũdũ. scz q̃ intendat decipe. qꝛ mentiri est ꝯtra mentem ire. Stat enĩ q̃ q̃s aliqd̃ verꝝ qd̃ credit esse falsum dicat cũ intẽtiõe aliũ decipiendi. tũc dicit ꝯtra mentẽ ⁊ tñ nõ dicit mendaciũ. cũ sua assertio nõ sit falsa. Exempli gr̃a. Posito q̃ p̃rĩceps nõ sit Bienne. et quis credẽs eũ ibi esse dicat. volendo aliũ decipe. Princeps non est Bienne. talis mentit. qꝛ loq̃t ꝯtra mẽtẽ. et tñ verũ dicit. Simile ẽ si quis dicit de re vendibili quã credit malã q̃ sit bona. cum in rei veritate sit bona. Secũdo patet ex predictis. q̃ oĩs qui dicit mẽdaciũ mentit. sed non ecõuerso. Patet tertio. q̃ dicẽs falsum qd̃ credit eẽ verꝝ nec mẽtitur. nec loquit mẽdaciũ. vt dicit Aug. cũ non habeat duplex cor nec decipe intẽdat. Exemplũ Aug. Si alicui gladiꝰ cõmendet et dicat se reddituruz. cũ ille q̃ cõmendat poposcerit. si forte gladium repetat furens. manifestũ est tũc nõ esse reddendũ donec restituat sanitas. nõ enĩ in ista promissione duplex cor habebat ĩ p̃mittente. Secũd notandũ q̃ mendaciũ fit non solũ per verba sed per facta scripta. nutus et signa. vt patet de hypocritis ⁊ d̃ religiosoꝝ falsis signis. Unde mendaciũ in genere sic diffinit. Est falsa significatio cũ intentiõe fallẽdi. Siue ergo hõ significet falsuz voce. scripto. manu. lingua. signo. vel veste. et si hoc facit cũ intentiõe fallẽdi. aut falsum asserẽdi. semp̃ ẽ mendaciũ. Vocale aũt mẽdaciũ sic diffinit. Est falsa vocis sig̃ficatio cũ intentiõe fallendi. Tertio notandũ q̃ nullũ mendaciũ põt fieri sine pctõ. patet Ecc. vij. Noli velle mẽtiri om̃e mendaciũ. assiduitas enĩ illius non est bona.

Ad idem est Augꝰ. li. ꝯtra mendaciũ dicens: Mendacioꝝ multa sunt genera. s̃ ea vniũsalit̃ odisse debemꝰ. Nullũ enĩ ẽ mendaciũ qd̃ nõ sit ꝯtrariũ ꝟitati. Nã sicut lux et tenebre. pietas ⁊ impietas. peccatum et recte factũ. vita ⁊ mors int̃ se cõtraria sunt. Ita int̃ se sunt ꝟitas ⁊ mendacium ꝯtraria. Unde quãto amamus illã. tanto istã odisse debemꝰ. Uñ Plato in Thimeo. Voces imposite sũt vt p̃sto fiant volũtatis indicia. s̃ mẽtiẽs contrariũ facit. Et ph̃us. iiij. ethicorũ dicit: q̃ mendaciũ s̃m se malũ est ⁊ fugiẽdum. Verũ aũt bonũ est et laudabile. Et rõ ẽ. quare om̃e mẽdaciũ ẽ pctm̃. qꝛ cadit sup̃ indebitã materiã. maxime vocale. ⁊ ĩcludit actũ et circũstantias ipsũ actũ necessario deformãtes: sicut ẽ de furto ⁊ adulterio. et ceteris huiusmõi ꝯuolutis cum malicia. vt dicit ph̃s. ij. ethicoꝝ. Voces nãq; institute sunt ad significandũ alijs mẽtis ꝯceptũ. Unde indebitũ est ⁊ contra vocis institutionẽ q̃ q̃s significet qd̃ nõ habet ĩ mente. Secũdo om̃e mendaciũ ex sua rõne dicit intentionẽ malã. scz intentionẽ decipiendi. ⁊ hmõi impossibile est esse bonum. Quo ad secundũ p̃ncipale notandũ. q̃ s̃m Aug. li. d̃ mẽdacio octo sũt genera mẽdacioꝝ. Sco. subdiuidit quintũ ĩ duo. Primũ vocatur mendaciũ ĩ doctrina religiõis. scz cũ quis cũ intentiõe fallẽdi significat aliqd̃ falsũ ꝯ̃ria his q̃ fidei sunt. aut sacre scripture. aut etiã ꝯtrariũ his q̃ p̃tinent ad bonos et christianos mores. Secũdũ genus mẽdacij est qd̃ sit solũ ad nocẽdũ alteri ĩiuste. siue ĩ corpore. siue ĩ rebꝰ. siue in fama. siue etiã ĩ aĩa. Et vocat mẽdaciũ qd̃ nulli prodest et alicui nocet. Tertiũ ẽ qd̃ fit in p̃fatis bonis ad nocumẽtũ vniꝰ ꝓpter vtilitatem alterius. Et vocat mẽdaciũ quod prodest vni et nocet alt̃i. Et hec triplicia mẽdacia comp̃hendunt s̃b mendacio p̃nicioso. Quartum vocatur

mendaciū qđ fit ex sola libidine mētien-
di. vt cū quis mentit' solū qm̄ placet sibi
et delectat' atqꝫ gaudet ī mētiēdo. Quī-
tū vocat' iocosum. et ē duplex ꝟm Sco.
Primū quod fit solū cā delectādi alios
sicut narrare fabulas de q̄bꝫ etiā audiē-
tes sciūt ꝙ nō est verꝫ. nec decipiūt' audi-
entes vt plurimū. cū etiā sermo ꝓferentis
non sit talis ꝙ natus sit credi ab audiē-
tibus. Aliud qđ fit cā ioci ꝟm Aug. vbi
sup̄. vt cū quis iocando intēdit aliū de-
cipere. ita ꝙ audiētes vere decipiant'. nō
tamē in aliquo in quo sibi magnū nocu-
mētū inferat'. In quo iocant' illi qui sci-
unt eū decipi ⁊ finaliter pōt etiā ipse de h̄
iocari. Quēadmodū dic̄ Aug. fuisse de
mendacio. Josephus qui veracit' voluit
decipere fratres suos ī ꝟbis istis. Explo
ratores estis. et cęteris silibꝫ posit. Gen.
xlij. Sextū est ꝙ nulli obest. id est. nlli al-
teri a se. et tn̄ alicui prodest et hoc in tp̄a
libꝫ rebus. Exemplificat Aug⁹. Velut si
quispiā alicuius pecuniā iniuste auferen-
dam sciat vbi sit. se nescire mentiat' quo-
cunqꝫ interrogāte. Septimū est qđ nul-
li obest sed alicui prodest in corpe. qꝛ per
ipsum impedit' alicui⁹ mors. aut alia le-
sio corpalis. Exemplū Aug. Velut no
lens hominē ad mortē q̄situm ꝓdere mē-
tiat'. Octauuꝫ quod nulli obest et alicui
ꝓdest ad defensionē ⁊ custodiā castitat.
Prima tria dicunt' ꝑniciosa mendacia
q̄ videlicet nocēt vel sūt nociua ex se cui
mentior. vel de quo mētior. Alia tria io-
cosa q̄ nulli ꝓsunt notabiliter nec obsūt
Sed tria vltima officiosa. qꝛ vtilitatis
gratia fiūt. et ꝓsunt alicui et nulli obsūt.
F. Quantum ad tertiū p̄ncipale no-
tandū. p̄mo dictū Aug. li. de mendacio
vbi sic dicit. In his octo generibꝫ tanto
minus quisqꝫ peccat cum mentit'. quāto
mentiendo accedit ad octauū. Et tanto
amplius. quāto mētiendo accedit ad pri
mū. hęc ille. Et Tho. ij. ij. q. cx. dicit: Si
q̄s diligenter ꝯsideret ꝟm ordinē p̄dictę
annumeratiōis ꝑ octenariū. sciet ordinē
grauitatis culpe quę est in istis mēdacijs
Nam bonū vtile prefert' delectabili. ⁊ vi
ta corpalis p̄fert' pecunię. honestas etiaꝫ
ipsi corporali vitę. Unde secūdo notan-
dum ꝟm eundē ꝙ om̄e mendaciū đ quo-
cunqꝫ genere mendaciorū sit qđ dicit' in
dei īiuriam et inhonorationē aut cōtem-
ptum. est mortale. ita ꝙ ꝓpter hoc dr̄ nō
solum vt quis decipiat'. sed vltra hoc di-
cit' ea intentiōe et ad istū finem vt de⁹ per
hoc inhonoret'. qꝛ illud est directe contra
dei charitatem. Primū ꝟo genus octo
mendaciorū inter cętera est grauissimuꝫ.
Unde om̄e mendaciū đ primo genere ē
mortale peccatū. qꝛ quodlibet tale ꝯtra-
riat' charitati dei. Nā voluntarie falsuꝫ
significare cum intentiōe fallendi aliquē
circa res diuinas. aut circa materiā fidei
est ꝯtra charitatē dei. eo ꝙ per tale men-
dacium mentiens occultat diuinā ꝟita-
tem aut corrūpit. Unde Aug⁹. vbi p̄us. G.
Primū genus est capitale mendacium
secūdū gen⁹ videlicet qđ nlli ꝓdest et ali-
cui obest. g̃ui⁹ ē q̄ꝫ tertiū qꝛ tertiū minuit
đ grauitate. ex hoc ꝙ dāno vmi⁹ intēdit'
vtilitas alterius. tamē mendacia secūdi
et tertij generū in quibꝫ videlicet q̄s intē-
dit alteri nocere in rebꝫ corpore vel fama
sunt etiā mortalia ꝓpter istum malū finē
intentū. Sunt enī ꝯtra charitatē ꝓximi
qꝛ sicut nocere alteri in aliquo illoꝝ ē cō
tra pręcepta dei. et mortale peccatuꝫ. vt
patuit in septimo p̄cepto. Ita etiā velle
sibi nocere vel mentiri ꝓpter sibi nocere ē
mortale. Idem intelligit' đ mendacio. q̄
quis intendit alteri nocere in aīa. vt per
mendaciū inducere eū possit ad aliquod
mortale peccatū. aut ad errorem in fide.
aut vult eū per hoc impedire ī acq̄sitione
alicuius scientie vtilis et bonę. aut impe
dire eū vult ī emendacione moꝝ. aut re-
trahit eū ab introitu religiōis bone. aut

a ꝙuersione per pñiam·7 sic d alijs· semper est mortale·qz multo magis fit damnum hom̄ in his spūalib⁹ q̄z in damnificatione rer·aut bonoꝝ corpis·qz aīa melior est corpe et reb⁹. Vñ Sco·i·iij·dicit Mendaciū pniciosum ꝑm q pl⁹ vel minus nocet·qđ pensat ex bono cui⁹ est ablatiuū·ꝑm hoc pensat magis aut min⁹ g̃ue mendaciū·et vltra oīe tale mēdaciū ex deliberatiōe dictū·ē mortale peccatū. Cuicūqz·n·phibet simplicit illo p̃cepto: Nō dices ꝓtra primū tuum falsum testimoniū·nec p̃cise ē testimoniū quod dat in iudicio·sed qñ q̄s ex certa deliberatiōe asserit quod ignorat·vl cui⁹ nouit oppositum·dicit falsum testimoniū cōtra pximū. Utrū autē indeliberatio excuset·dicet·ca,sequēti de piurio·hec ille. Cōcorditer dat Buil·in sū·vitioꝝ dicēs: q tres primę species sunt peccata mortalia si ex deliberatione dicāt. Secūdo ergo 7 tertio genere mētiēs nō solum peccat cōtra hoc p̃ceptum·viij·sed etiam si damnū intulit sic proximo·tenetur sibi recompēsare. De istis mendacijs itelligit illud Pō. Perdes oēs qui loquunt mēdaciū. Et Sapię ꝑmo. Os qđ mentit occidit animam. Mendacia vero alioꝝ q̄nqz genera nō sunt d se et de suo genere mortalia peccata·sed solū venialia·eo q nō finiunt ꝓpter finē aliquē·qui ꝓximi dei·aut ꝓximi·vt patet d mendoso vbi intendit ꝓpria delectatio·et de iocoso vbi intendit aut aliozū leuis delectatio·aut iocus aliq̄s·et de officioso ī quo intēdit aliq̄ vtilitas primoꝝ. Quis aūt ꝑm Aug̃i·vbi ꝑus·huiusmōi quīqz mendacia nō sunt mortalia d se 7 ex suo genere qñ ī eis nō intendit finis q̄ sit cōtra charitatem: Possunt tñ ꝑm Tho·vbi prius et Sco·ī trib⁹ fieri mortalia ꝓ accidens rōne scandali·aut alicui⁹ damni·aut alterius talis nati seq̄·vt dū q̄s suo mēdacio nō intēdit malū 7 tñ est verisimile q ex mendacio suo oriat scandalū etiā pusillo·aut notabile damnū ꝓximo·7 tñ ꝓpter vitandū huiusmōi scandalum aut ꝓximi damnū nō vult mēdaciū omittere. Item pōt fieri mortale rōne nimię libidinis·vt cū homo suā aut alterius delectationem quā habet·aut intēdit ī mendacio pręponit dilectōi dei·aut mandato eius·ita q anteq̄z velit ista desiderata delectatione ī mendacio carere pat⁹ est potius facere ꝓtra dei mandatuz. Et ita pōt intelligi illud Aug̃i·Nullū pctm̃ ē adeo veniale qđ nō fiat mortale si placet. Item q̄zuis mendaciū iocosum et officiosū de se nō sint mortalia·nec viris impfectis· nec etiā ꝑm Tho· perfectis qui sunt in statu perfectiōis acq̄rēdę· vt religiosi sunt·nisi forte rōne scandali· tñ ꝑm Sco· vbi ꝓus·sunt mortalia vtraqz mendacia viris existētib⁹ ī statu pfectionis exercendę: In exercēdo actus q̄ competunt eis rōne talis status perfectionis puta docere·iudicare·p̃dicare. Ratio ē· qz q vtraqz mēdacia aufert bonitas doctrinę quā prędicāt. Juxta illud Aug̃i·ī epla·fundamēti. Si ad scꝑturas sacras admixta fuerint quātūcūqz iocosa mendacia nihil remanet ī eis soliditatis·puta si prelatus prędicet et misceat mendacium iocosum·nihil remanet soliditatis in doctrina illa. Pōt enī q̄cūqz dubitare de quocūqz dicto ab eo·sicut de alio· vel qua rōne nō assentire illi mēdacio iocoso pari rōne nec alij. Et ita periret auctoritas doctoꝝ ecclesię in docendo· perirent etiā vtilitates populi audiētis consimiliter in iudicio solēni· et intelligo ita q nō percipiat illud mēdaciū esse dictū seorsum ab actu docendi vel iudicandi. Dū enī aliquis sedet ad iudiciū pōt aliquā trufam admiscere q̄ ex modo loquē di scit nō esse d iudicio· hec Sco· Et sic patet quantū periculū sit prelatis et p̃fatis viris ī statu perfectionis exercēde·qñ

exercent actus talis status ꝑfectionis· vt
sunt prędicare· iudicare· docere publice·
ꝓtunc mentiri iocose vel officiose· qꝛ plu
res doctores concedunt ꝙ sint mortalia.
Et videt̃ idem tenere sanctus Tho· vbi
prius. Cum enī vt dicit ponāt̃ ī statu ve-
ritatis seruandę· qꝛ veritatē tenēt ex suo
officio in iudicio vel in doctrina· cōtra q̄
si mētiāt̃· erit peccatū mortale· ī alijs aūt
non oportet· hęc Tho· Dicit tñ Pe· d̄
pal· sup· iiij· dis· xxvij· Mentiri ī iudicio
consciētię· id est· in confessiōe sacramēta-
li semp est mortale· sicut et ꝑiuriū delibe-
ratum ꝓpter dei irreuerētiā annexā. Nō
sic autē ī foro exteriori simplex mendaciū
est peccatū mortale· nisi qñ lędit ꝓximū·
vt si aduocatus ad vanā gloriam falso
inducat legem ad verā conclusionē. hęc
K ille. Est aūt om̄e mendaciū quinq̄ de
causis detestādū. Primo ꝙ origo eius
est diabolica. Vnde Gen̄· iij· Nequaq̄
moriemī. Joh· viij· Dum loquit̃ scz dę-
mon mendaciū· ex ꝓprijs loquit̃· qꝛ men-
dax est ⁊ pater ei⁹. Et ibidē. Vos ex̄ pa-
tre diabolo estis et desideria p̄ris vestri
vultis facere. Secūdo qꝛ inq̄nat mēbrū
qd̄ maiori decētia esset dignum scz vos
Prouerb· xij· Abominatio ē dño labia
mēdacia. Exemplū d̄ habēte os plenum
muscis fetidis. Tertio qꝛ oīs mēdax q̄si
quidā ꝓditor est. Vult enī ꝙ ille cui mē-
tit̃ fidem sibi adhibeat· ⁊ tñ fidē non ser-
uat ei· imo vult decipere· vt patet ī ratio-
ne mentiri· qd̄ est ꝯtra mentē ire. Quar-
to qꝛ valde nociuū est toti ecclesię. Facit
enī vt vix alicui fides adhibeat̃. Vñ ꝓ-
pter mendacia multiplicant̃ ꝑiuria· diffi
dentię· lites· et huiusmōi. Vnde d̄ men-
dacib⁹ Hiere· ix· Sagitta vulnerās lin-
gua eorū dolū locuta est. Quinto qꝛ ei⁹
vitatio orationē cito facit exaudiri. Ex-
emplū in vitaspatꝝ· vbi fratrib⁹ angeli-
co mīsterio translatis· per fluuiū ad quē-
dam hęremitā· ab eo quęrentib⁹ de eius
vita. Rñ· a tempe conuersionis nūq̄ de
ore meo medaciū exiuit· et quicquid petij
a domino sine mora consecutus sum.

Capitulū II

Proinde vidēda sūt ad-
p huctria principaliter. Prīo d̄
peccatis oris· in quib⁹ quis faci
liter mentit̃· vel semp. Secūdo de mēda
cio in opere vel gestu. Tertio dubium d̄ A
ꝑplexietate. Quantū ad p̄mū pōt q̄s
mendaciū incurrere· ꝓmisso· iactantia et
adulatione linguę. Primo promissiōe.
Vñ ſm Tho· ij· ij· q· cx· si ille q̄ aliq̄d ꝓ-
mittit nō habeat animū faciēdi qd̄ pro-
mittit mentit̃· si ꝟo habeat non mētit̃· qꝛ
nō loq̄t̃ ꝯtra id qd̄ gerit ī mente. Si ꝟo
nō facit quod ꝓmisit· tūc videt̃ infideliter
agere· ꝑ h̄ ꝙ animū mutat. Pōt tamen
excusari ex duob⁹. Vno mō si ꝓmisit id
qd̄ ē manifeste illicitū· qꝛ ꝓmittēdo pec-
cauit· mutādo aūt ꝓpositū bñ fac̄. Alio
mō si sint mutatę ꝯditiōes ꝑsonaꝝ ⁊ ne-
gocia Ad h̄ enī ꝙ hō teneat̃ facere qd̄ ꝓ-
misit dicit Seneca li· de bñficijs· req̄rit̃
ꝙ oīa īmutata ꝑmaneāt. Vñ et aplus
nō ē mētit⁹ nō implēs qd̄ ꝓmisit cū non
iuit Chorintū· ij· Cor· j· et h̄ ꝓpt̃ impedi- B
menta q̄ supuenerunt· hęc Tho· Et vi-
dent̃ ī ꝓmisso simplici multę ꝯditiōes
intelligi· sicut et ſm Hosti· ī simplici iu-
ramēto. Nā qñ iuro ꝙ faciā· ītelligit̃· si
deo placuerit· si papę vl̄ p̄lato placuerit
vel nō displicuerit· si res ī eodē statu per-
māserit. Vñ si apud me deponis gladiū
et tibi ꝓmitto restituē· si postea furis· res
in alio statu ē. Itē si m̄ fidē ſuauis. Nō
seruāti enī fidē non oportet fidem ſuari.
Vñ si nō facis m̄ qd̄ ꝓmisisti· nō tibi te-
neor· ex̄ de iureiurā· ꝑuenit. Itē si supior
nō ꝯdixerit. Itē si facultas seu possibili-
tas se obtulerit· vñ excusat necessitas vl̄
impossibilitas. Tñ nō potēs soluere pri⁹

debet bonis cedere · vel cū alio ꝓposse cō-
cordare videlicet cum illo cui obligatur
C Secūdo mentit' quis iactātia. De q̄
vide ī tertia specie supbię · p̄cepto primo
ca · xiij · A · Jactator aūt vt dicit ph̄s · iiij ·
ethicorū · fingit d̄ se maiora exn̄tib⁹ qn̄q̄
nullius gr̄a · qn̄q̄ aūt gr̄a glorię vel ho-
noris · qn̄q̄ aūt gr̄a argēti. Vn̄ Tho · ij ·
ij · q · cxij · dicit: Jactātia ꝓprie importare
videt' ꝙ hō verbis se extollat. Illa enī q̄
hō longe vult iactare ī altū eleuat. Tunc
aūt quis ꝓprie se extollit qn̄ d̄ se supra se
aliq̄d dicit. Quod quidē ꝯtingit dupli-
citer. Qn̄q̄ enī loquit' de se nō quidē su
pra illud qd̄ in se est · sed sup̄ illud qd̄ de
eo homīes opinant'. Qd̄ apl's refugiens
dicit · ij · Cor · xij · Precor ne q̄s existimet
me supra id qd̄ videt in me · aut audit ex
me. Alio modo q̄s ꝑ verba se extollit lo-
quens de se aliq̄d supra illud qd̄ in se est
s̄m rei ꝟitatē. Et vtroq̄ modo dicit' ia-
ctantia · p̄mo modo tn̄ mag ꝓprie · et op-
pōit' iactātia ꝟitati. Qn̄ aūt sit iactātia
pctm̄ mortale · ⁊ qn̄ nō · dic̄ ibidē: Dupli
cit' iactātia pōt ꝯsiderari. Vno mō s̄m se
ꝓut est mendaciū quoddā · et sic est qn̄q̄
mortale pctm̄ · qn̄q̄ veniale. Mortale q̄
dem qn̄ q̄s iactant' de se ꝓfert qd̄ ē ꝯtra
gloriā dei · sicut ex ꝑsona Tyri reg dicit'
Eçech · xxviij · Eleuatum ē cor tuū et di-
xisti: deus ego sum. Vel ē cōtra charita-
tem ꝓximi · sicut cū aliq̄s iactādo seipsuz
ꝓrumpit ī ꝯtumelias aliorū · sicut habet'
Luc · xviij · de pharisęo q̄ dixit: Nō sum
sicut cęteri hominū · raptores · adulti · in-
iusti · velut etiā h̄ publican⁹. Qn̄q̄z ꝟo
est peccatū veniale · quādo scz q̄s d̄ se ia-
ctat q̄ neq̄ sunt ꝯtra deū · nec ꝯtra proxi-
mum. Alio modo pōt ꝯsiderari s̄m suaz
causam · scz supbiam vel appetitum lucri
aut inanis glorię · et sic si procedat ex su-
perbia vel inani gloria q̄ si sit pctm̄ mor
tale · tūc ipsa iactantia erit pctm̄ morta-
le · alioquin erit peccatū veniale. Sed si

quis prorumpit ī iactantiā ꝓpter appeti-
tum lucri · h̄ videt' iā ꝑtinere ad ꝓximi de-
ceptionem et damnū. Et ideo tal' iactā-
tia magis est peccatū mortale. Vn̄ dicit
ph̄us · iiij · ethicoꝝ · ꝙ turpior est qui se ia-
ctat causa lucri q̄z qui se iactat causa glo
rię vel honoris. Nō est tn̄ mortale pctm̄
semꝑ · qꝛ posset eē tale lucrū ex quo alius
nō damnificaret'. Tertio quidā men- D
tiūt' adulatiōe. Est aūt vt quidam ait:
Adulatio · ꝑuersa laudatio. Vn̄ nomē
laudationis et adulatiōis eisdem litter
ꝯstat · s̄ nō eodem modo ordinat. Alex ·
de hal' · in summa dicit: Adulatio sic de-
scribit'. Est peccatū ex sermone vanę lau
dis alteri exhibitū intentione placendi ·
Dubitat' qn̄ adulatio sit pctm̄ morta-
le vel nō? Rn̄ · idē ibidē · Quędam adu-
latio ē q̄ fit in fouēdo peccatorē in pecca-
to · hęc ē semꝑ mortale pctm̄ · Quędam
ꝟo fit intentiōe vt ꝓsit alicui et nulli ob-
sit · et hęc ē veniale peccatū. Quędā ꝟo
est quę fit ex sola intentiōe placendi · nō
vt prosit vel obsit. Et hęc aliqn̄ veniale
peccatū est · aliqn̄ mortale. Qn̄ enī fit ex
animi leuitate · veniale est. Qn̄ ꝟo fit ex
ꝯsuetudine ducente in ꝯtemptū et libidi
nem mortalē · tūc est mortale · h̄ ille. Hoc
vitiū christus maxime fugit. Unde glo ·
sup̄ illo Math · xxj · Relict illis abijt fo-
ras extra ciuitatē · qꝛ paup̄ erat nll'i adu-
latus · nullū ī tāta ciuitate īuenit hospitē
sed apud Laçaꝝ receptus ē. Et apl's · j ·
Thessal' · ij · Neq̄ aliqn̄ fuim⁹ in sermone
adulatiōis · sicut vos scitis · nec occasiōe
auaricię · deus testis est. Est aūt adula-
tionis vitiū detestādū multiplicit'. Pri- E
mo · qꝛ adulator nutrix ē diaboli · lactās
diaboli filios lacte adulationis Threñ ·
iiij · Lamię nudauerūt māmas · lactaue-
runt catulos suos. Lamia enī dicit' qua
si lania suis fętib⁹ crudelior · qꝛ eos lani-
at quos videtur lactare. Sic adulator
quem mulcet laudādo ī peccato laniat ī

pertinacia. Secũdo est locusta. q̃ ęstate
ꝓsperitatis canit. et hyeme aduersitatꝭ si-
let Eccl. xiij. Diues locutus est. ⁊ oẽs ta-
cuerunt. et verbũ eius vsq; ad nubes per-
ducent. Paup locutus ẽ et dicẽt. q̇s est
hic? Tertio sũt adulatores syrene scd̃m
Boetiũ vsq; ad exterminiũ dulces vo-
ce. sed obstructꝭ aurib⁹ fugiendę. Quar-
to sunt lotores capitũ ꝑ oleũ. Ps. Cor-
ripet me iustus ĩ misericordia et increpa-
bit me. oleũ aũt peccatoris nõ impinguet
caput meũ. Quinto sunt sacerdotes dia-
boli hoĩes viuos sepeliẽtes. Vñ Greg⁹.
super illo Math. viij. Dimitte mortuos
sepelire mortuos suos. Mortui mortu-
os sepeliunt cũ peccator peccatorẽ agge-
re adulationis p̃mit. Propter illa chri-
stus ait Luc. vj. Vę vobis cũ benedixe-
rint vobis homĩes. glo. Magna ꝑs pę-
nę est peccatori sua scelera non argui. sed
insup quasi bñ gesta laudari. Et super il-
lud Ps. Deus in adiutoriũ meũ inten-
de. dicit Aug⁹. Plus nocet lingua adu-
latoris q̃z manus ꝑsecutoris. Esaię. iij.
Popule meus qui te beatum dicũt. ipsi
F te decipiũt. Dubitat̃ quale remedium
sit adhibendum adulationi. Rñ. Alex.
vbi prius. ꝙ triplex specialiter. Vnũ in-
tra ꝓprię fragilitatis cõsideratio. quę ho-
minẽ ꝑfecte humiliat. Unde Threñ. iij.
Ego vir videns paupertatẽ meam. Et
Micheę. vj. Hũiliatio tua ĩ medio tui.
Alia duo sunt extra. Vnũ est ex ꝑte iu-
sti homĩs. et dicit̃ fidelis ⁊ discreta corre-
ctio. Vñ sup illud Ps. Oleũ autẽ pec-
catoris nõ impinguet caput meum. glo.
Sustinet fidelis argui a viro iusto ĩ mi-
sericordia. et nõ laudari a pctõre. Aliud
est ex ꝑte pctõris scz detractio q̃ est reme-
dium nõ ꝑ causaz. sed ꝑ occasionẽ. Vñ
Greg⁹. Sciẽdũ ꝙ ne ĩmoderatis laudi-
bus eleuemur plerunq; miro rectoris nr̃i
moderamĩe detractiõib⁹ lacerari ꝑmitti-
mur. vt qd̃ vox laudãtꝭ eleuat. lĩgua de-

trahentis hũiliet. Quo ad secundũ. B
p̃ncipale. scz d̃ simulatiõe. Notandũ. ꝙ
differunt simulatio ⁊ hypocrisis. sic̃ supe-
rius et inferius. Simulatio ẽ ꝓprie men-
daciũ qd̃ ĩ exterioribꝫ signis factoris cõ-
sistit. vt dicit Tho. ij. ij. q. cxj. nõ autem
refert: vtꝝ aliq̇s mentiat̃ ꝟbo vel q̇cũq;
alio facto. Simulatio tñ largius capit̃
sępe ꝓ quacũq; fictione. Sed hypocrisis
est nõ quęcũq; simulatio. sed soluz illa q̃
quis simulat ꝑsonã alterius. sicut cũ pec-
cator assimulat ꝑsonã iusti. De h̃ habes
quędã p̃mo pręcepto d̃ hypocrisi. De si-
mulatiõe igit̃ dic̃ Sco. ĩ. iij. dis. xxxviij.
Aliquis põt simulare ꝑ argumenta ꝓba-
bilia assumẽdo aliqua bona sibi inesse q̃
nõ insunt. puta per genuflexiões et ado-
rationes. deuotionẽ sibi inesse q̃ nõ inest
et talis simulatio est hypocrisis et pecca-
tum. aliquis etiã põt simulare mala non
inesse. vel ostendẽdo signa opposita his
q̃ ꝯsueuit. vel opposita malis. vl̃ nõ ostẽ-
dendo signa q̃ coĩter cõsueuerũt sequi il-
la mala. Et p̃mũ istorũ videt̃ ꝑtinere ad
hypocrisim. puta si q̇s luxuriosus audi-
ens de mulieribꝫ spuat ĩ signũ castitatis
excreans. ⁊ tñ habeat oppositũ in corde.
Secundũ nõ est malũ aliqd̃. imo si põt
eẽ ĩ malo ẽ laudabile. qꝛ vituꝑabile ẽ pu-
blicare. eo modo q̇ dicit̃ d̃ q̇busdã ꝙ pec-
catũ suũ publicauerũt et nõ tacuerũt. ⁊ si
malũ sit ĩ corde interi⁹ tñ addere malum
signũ exteri⁹ ẽ addere malũ malo. In dif-
ferentibꝫ aũt aliq̇s põt aliq̃ facere q̃ ex na-
tura sui sunt signa alicui⁹. Aliq̇s enĩ põt
facere illa q̃ nõ sunt signa ex natura sui ꝫ
scit ea ꝯcipi a p̃sentibꝫ tanq̃ signa. puta
ex natura rei sudare ẽ signũ fatigationis
vl̃ alicui⁹ resolutiõis corꝑalis. Spuma-
re autẽ ꝙ saliua currat ꝑ barbã nõ est ex
natura signũ insanię mẽtis. põt enĩ com-
pos mentꝭ emittere saliuã vt currat ꝑ bar-
bam. tamen a circũstantibus põt aliquis
scire hoc iudicandum sicut signum furię

puta · qꝛ illa ꝯsueuerūt signa esse furioso-
rum ī terra illa. Uniuersaliter ḡ de simu-
lationibꝫ ꝑma et secūda dico · ꝙ sunt pec
cata · et frequent̄ mortalia · qꝛ hypocrisis
et simulatio. Tertia dūmodo malū non
ꝯcomitet̄ ē laudabilis · ita ꝙ hō nō osten
dat vnū malū ꝑ aliud malū. Et ī īdiffe-
rentibꝫ simulatio ꝑma si esset in aliquibꝫ
esset forte mala · sed nō grauit̄ · puta si q̄s
posset se facere sudare licet nō laborasset ·
quēadmodū quidā ioculatores vtūtur
corporibꝫ suis ad aliq̄s motus significā-
tes alias dispositiōes q̄ nō insunt eis · nec
p̄cesserunt. Simulatio alia q̄ est secūda
ī indifferētibꝫ nec pctm̄ est · ⁊ talis fuit si-
b. mulatio Dauid · j · Regū · xxj · hęc Sco.
Circa tertiū ꝑncipale quid sit facien-
dum in tali casu ⁊ similibꝫ: Aliq̄s quęrit̄
ad mortem quē abscōdit ꝑfectus vir · ve-
niunt apparitores · ⁊ q̄runt ab abscōdēte
vbi sit latitans · aut respondet ibi · et tunc
erit ꝓditor · aut respondet se nescire · et sic
mentit̄ · aut tacet · et sic ꝓdere videt̄ · ḡ est
perplexus. Rn̄det Altisiodorēꝫ. Debet
deludere apparitores · sic̄ dicebat p̄posi-
tinus · sic dicēdo: Creditis ꝙ si ipse esset
hic ego dicerē vob̄. Vel debet respōdere
sicut respōdit ille sanct⁹ episcop⁹ · de q̄ ex-
emplū ponit beat⁹ Aug⁹ · li · ꝯtra menda-
ciū · q̄ abscondit quęndā miseꝝ q̄ q̄rebat̄
ad mortē · et dū ab ipso ep̄o q̄rerēt appa-
ritores vbi ille esset. Rn̄ · nec possū men-
tiri · nec possum esse proditor.

Capitulū · III ·

De falsitate hactenus di-
ctum est · sed modo de testifica
tione vidēda sūt tria. Primo ī
q̄bꝫ casibꝫ q̄s tenet̄ testificari. Secundo
an falsum testimoniū sp̄ sit mortale pec-
catū. Tertio quō q̄s testificādo vl̄ alias
asserendo possit iurare · ⁊ q̄ scire debeat q̄
A. iurat testificādo. Quo ad primū no
tat Tho · ij · ij · q · lxx · In testimonio feren-
do distinguēdū ē · qꝛ aliqn̄ req̄rit̄ testimo
nium alicuius · aliqn̄ nō req̄rit̄. Si requi
rit̄ testimoniū subditi autoritate supio-
ris · cui ī his q̄ ad iusticiā ꝑtinēt obedire
tenet̄ · et tūc nō ē dubiū quin testimoniū
teneat̄ ferre ī his ī q̄bꝫ ꝟm ordinē iuris te-
stimonium ab eo exigit̄ · puta ī māifestis
et in his de q̄bꝫ infamia p̄cessit. Si autē
exigat̄ ab eo testimoniū ī alijs · puta ī oc-
cultis · et de q̄bꝫ infamia nō p̄cessit · nō te-
net̄ ad testificandū. Si ꝟo req̄rat̄ ei⁹ te-
stimoniū nō autoritate supioris cui obe-
dire tenet̄: tūc distinguendū est. Quia si
testimoniū requirat̄ ad liberādū hominē
ab īiusta morte · seu pęna quacunqꝫ · vel
falsa etiam infamia · vl̄ etiā ab iniq̄ dam-
no · tūc tenet̄ hō ad testificādum. Sed si
eius testimoniū nō req̄rat̄ · tenet̄ facē qd̄
in se ē vt ꝟitatē denūciet alicui q̄ ad hoc
possit ꝓdesse. Dic̄ enī Ps̄ · Eripite pau
perem · et egenū de manu pctōris liberate
Et Prouer · xxiiij · Erue eos q̄ ducūtur
ad mortē. Et Ro · ꝑmo · Digni sūt mor-
te nō solū q̄ faciūt · ꝫ et q̄ ꝯsentiūt facien-
tibꝫ. Vbi glo · Cōsentire ē tacere cū pos-
sis redarguere. Sup̄ his ꝟo quę ꝑtinēt
ad dānationē alicui⁹ nō tenet̄ q̄s ferre te
stimoniū · nisi cū a supiore cōpellit̄ ꝟm or
dinē iur̄ · qꝛ si circa hꝫ ꝟitas occultet̄ · nll̄i
ex hꝫ speciale dānū nascit̄ · vl̄ si īmineat pe
riculū accusatori · nō ē curādū · qꝛ ipse se ī
hꝫ ꝑiculū spōte ingessit. Alia aūt rō est de
eo cui ꝑiculū īminet eo nolēte · hęc Tho ·
Sed dubitat̄: an testimoniū possit li- B ·
cite fieri de his q̄ alicui sub secreto sūt cō
missa. Pro cui⁹ solutiōe notādū · ꝙ tri-
plex ē secretū. Vnū qd̄ sb̄ sigillo ꝯfessio-
nis cadit. Aliud qd̄ sigillo secreti tegitur
Et fit dupliciter. Vno mō ꝙ cōmittēs ex-
ꝑmat se dicere sb̄ sigillo secreti. Alio mo-
do ꝙ nō exꝑmat · ꝫ tn̄ natura sermōis vl̄
rei illud exposcat · videlicet ꝙ teneat̄ sub
sigillo secreti. De his tribꝫ dic̄ Pe · pal ·

sup. iiij. dis. xxj. Quis frangens q dlibet
horũ. videlicet pmo modo et scdo modo
dictoꝝ sigilloꝝ peccet mortalit. tñ graui-
us frãgẽs sigillũ ꝯfessiõis. Nec solũ ẽ fra
ctor sigilli et ꝓditor cui ẽ aliq̇d exp̃sse cõ-
missum vt arcanuz. ꝫ etiã ex natura facti
si videat tale ꝙ reuelatio noceret. minus
tñ cęter pibꝫ q̃ si ad h̃ se obligasset. Nã
seruꝰ auscultãs a casu vel a ꝓposito secre-
tum qd tractat in curia dñi sui. et postea
id reuelat forinsecꝰ. cõmittit crimẽ cõtra
dñm suũ et curiã eiꝰ. Vñ talis seruꝰ ꝫm
ius ciuile grauit puniret. Sacr̃m aũt pę
nitentię seu ꝯfessiõis est quoddã secretũ
qd secrete tractat ĩ curia summi regis. qꝛ
tractat corã illo q̇ repñtat personã eius:
Quilibet ꝟo hõ seruꝰ dei ẽ. ꝯ ille qui au-
diret a ꝯfessore pctã ꝯfessa. teneret ea ce-
lare. hęc Pe. Et eadẽ rõ videt de illo q̇
ꝯfitẽtis alicuiꝰ pctã audisset a casu vel a
ꝓposito. Alij doctores addũt. Qui do-
lose audit ꝯfitentẽ mortalit peccat. ꝫ nõ
q̇ a casu. Ambo tñ tenẽt celare. Rõ pmi
qꝛ ꝯtra legẽ naturę facit. et ꝯtra charita-
tem proximi. imo ꝯ dei sacr̃m. Et addit
Pe. de pal. Pęnitẽs etiam si ex reuela-
tione ĩiunctionis pęnitẽtię ꝓbabilit cre-
deret ꝯfessorẽ lędi. tenet celare. alioquin
esset maledictꝰ sic Cham q̇ discooperuit
vel nõ operuit. ꝫ derisit verẽda pr̃is. Si
enĩ ex h̃ seq̃ret vel derisio simplic vel of-
fensio. qꝛ ꝓhibuit loq̇ cũ ꝑsona suspecta
nõ debet dicẽ tal h̃ ĩh iniũxit. qꝛ forte ille
interficeret eũ. h̃ ille. Ad ꝓpositũ du-
biũ. Rñ. Tho. vbi ꝑus sic. De ill q̃ hoĩ
cõmissa sũt ĩ secreto ꝑ ꝯfessionẽ. nllo mõ
debet testimoniũ ferre. qꝛ huiusmõi non
scit vt hõ. ꝫ tãq̃ dei mĩster. Et maius est
vĩculũ sacr̃i q̇libet hoĩs p̃cepto. Circa ea
ꝟo q̃ talit hoĩ sub secreto committũtur:
distinguẽdũ ẽ. Qñq̃ enĩ sũt tl̃ia q̃ statĩ
cũ ad noticiã hoĩs veniũt hõ ea manife-
stare tenet. puta si ꝑtinent ad corruptio-
nem multitudĩs spũalẽ vel corꝑalẽ. vel ĩ
g̃ue dãnũ alicuiꝰ ꝑsonę. vl si quid aliud
huiusmõi ẽ. ꝓpalare tenet. vl testificãdo
vl denũciãdo. et ꝯtra h̃ debitũ obligari
non põt ꝑ secretũ cõmissũ. qꝛ ĩ h̃ frãgeret
fidem quã alti debet. Qñq̃ ꝟo sũt tl̃ia
q̃ q̇s ꝓdere non tenet. vñ põt obligari ex
h̃ ꝙ sibi sub secreto cõmittunt. Et tunc
nllo modo tenet ea aliq̇s ꝓdere etiam ex
p̃cepto supioris. qꝛ ꝫuare fidẽ ẽ d iure na
turali. Nihil aũt põt p̃cipi homĩ ꝯtra id
qd est de iure naturali. hęc Tho. Sed
diceres: q̃diu tenet celare q̇ aliq̇d in
ꝯfessiõe audiuit? Rñ. Semp ꝛ ꝓ semp.
Item q̃reres quã pęnã incidit q̇ arca-
num alicuius ꝓdit illicite. Rñ. Si quis
publice reuelat aliquod secretum crimẽ.
imponitur sibi aliqua pęna. scz infamia.
Impositor enĩ criminis cuiuscũq̃ quod
probare nõ potest pro calumniatore ha-
bet. Extra d calũnia. Et talis est ille qui
reuelat quodcũq̃ secretũ crimẽ quod ꝓ-
bare non potest. Dubitat consequent. D.
an q̇s teneat accusare ꝓximũ. Rñ. Tho.
ij. ij. q. lxviij. Differẽtia est inter denun-
ciationem et accusationẽ. In primo at-
tendit emendatio fratris. in secundo pu
nitio criminis. Pęnę autẽ pręsentis vi-
tę non per se expetunt. quia nõ est hic vl-
timũ retributiõis tempus. Sed inquan-
tum sunt medicinales conferẽtes. vel ad
emendationẽ personę peccãtis. vl ad bo-
num reipublice cuius q̇es procurat ꝑ pu
nitionẽ peccantiũ. quorũ primũ intendit
in denũciatiõe. secundũ aũt ꝓprie ꝑtinet
ad accusationẽ. Et ideo si crimen fuerit
tale quod vergat in detrimẽtũ reipubli-
ce. tenet hõ ad accusationẽ: dũmodo suf
ficienter possit probare. quod ꝑtinet ad
officiũ accusatoris. puta cũ peccatuz ali-
cuius vergit ĩ multitudinis corruptelam
corporalẽ siue spiritualẽ. Si aũt nõ fue-
rit tale peccatũ quod in multitudinẽ re-
dundet. vel etiã si sufficienter ꝓbationẽ
nõ possit adhibere. nõ tenet ad accusan-

dum·quia ad hoc nullus tenet' qd nō pōt debito modo proficere. Sed contra Nō licet reuelare q̄ q̄s in secreto recepit qr hoc ē infidelit' agere·sed stat solū in secreto quem scire ꝓximi malū·ḡ ꝛc. Rñ. Reuelare secretū ī malū ꝑsonę infidelitas est·nō aūt si reuelet' ꝓpter bonū commune qd sp̄ p̄ferēdū est ꝑuato bono. Et ideo ꝯtra bonū cōe·nullū licet secretū recipere·nec tñ ē oīno secretū qd ꝑ sufficientes testes potest ꝓbari·hęc Tho. Sed nūquid subditi pñt accusare suos p̄latos? Rñ·ibidem. Subditi p̄latos suos accusare ꝓhibent'·qui nō affectiōe charitatis sed sua p̄uitate vitā eorū diffamare et rep̄hendere q̄runt. Vel si subditi accusare volētes fuerint crimīosi·vt habet' ij·q·vij·alioq̄n si fuerint alias idonei ad accusandū licet subditis ex charitate suos p̄latos accusare. Quo ad secundū p̄ncipale: vtrū falsum testimoniū sit semp̄ peccatū mortale. Rñ. Tho·ij·ij·q·lxx. Falsum testimoniū duplicem habet deformitatē. Vno modo d̄ ꝑiurio·qr testes non admittūt' nisi iurati·et ex h̄ semper est peccatum mortale. Alio modo ex violatione iusticię·et hoc modo ē mortale pctm̄ in suo genere·sicut ⁊ q̄libet iniusticia. Et ideo ī p̄cepto decalogi sub hac forma interdicit' falsum testimoniū·cum dr̄ Exo·xxj. Nō loquaris cōtra ꝓximū tuū falsum testimoniū. Nō enī ꝯtra aliquē facit q̄ eū ab īiuria facienda impedit h̄ solū q̄ ei suā iusticiaꝫ tollit. Tertio mō ex ipsa falsitate·ꝑm ꝙ om̄e mēdaciū est pctm̄·et ex h̄ nō habet falsuꝫ testimoniū ꝙ sit semp̄ mortale peccatū. Dubitat' vtrū iuramentū obliget ꝑm intētionē recipiētis. Rñ. Tho·sup̄·iij·dis·xxxix·⁊·ij·ij·q·lxxxix·ar·ij. Iuramentū promissoriū obligat d̄ necessitate vt culpa euitet'·vñ obligat ad illud esse faciendum quo nō facto incurrit' culpa. Distinguēdū est ḡ in eo qui iurat. Aut enī simplicit'·aut dolose iurat. Si iurat dolose·ex duabꝫ partibꝫ pōt culpa sequi·scꝫ ex fractione iuramenti et ex dolo. Quis ergo ex ipsa rōne iuramenti inquantū iuramentū non obligetur ad seruādū ipsum·nisi ꝑm suā intentionem·ad obligationē enī volūtas requirit'·sicut etiam ad votum·tamen ex necessitate iuramenti inquantū dolosuꝫ fuit obligat' ad seruādum talit' ꝙ ex dolo eius alius non lędat'·et hoc est quādo ꝑm intentionē recipientis·iuramētū implet·vnde debet seruari ꝑm sanū ītellectū eius cui iuramētū p̄stat'. Vñ Isidorus Quantūcūqꝫ arte verboꝝ quis iuret·deus tñ qui cōsciētię testis ē hoc ita accipit sicut ille cui iurat' intelligit. Et ꝙ illa verba intelligant' d̄ iuramēto doloso·patet per ea q̄ sic subdit: Dupliciter reus fit q̄ et nomen dei in vanū assumit ⁊ ꝓximum dolo capit. Si aūt simplicit'·id ē·absqꝫ dolo iurat·tūc obligat' ī foro cōsciētioso solū ꝑm intentionē iurātis nō recipiētis. Vñ Greg⁹·xxvij.moral'. Humanę aures talia v̄ba nr̄a iudicant q̄lia foris sonant·diuīa v̄o iudicia talia foris audiunt q̄lia ex intimis ꝓferunt'. Sed talis sine dolo iurās ī foro ꝯtentioso vbi intentio ignorat'·obligat' ꝑm ꝙ v̄ba cōmuniter accipi solēt·hęc ille. Et addit. Iuramentum nō debet haberi nisi de aliq̄ re d̄ qua aliquis firmiter certus est·et non est nisi cum magna cautela adhibendum. Notandum tamen ꝙ in quibusdam casibus possunt aliqui iurare quibus de re non constat·nisi per fidem seu credulitatem. Vnde magister in·iiij·dis·xxxiiij·dicit·ꝙ si mulier causatur frigiditatem mariti·ipsa et ipse iurabunt de eo ꝙ nunq̄ꝫ cōmixti sint·⁊ sine fraude cū septima manu ꝓpinquoꝝ. Sacramētales enī tūc iurabūt ꝙ credūt ecclesię vera iurasse. Idē iuris ē si separent' ꝓpter artitudinem mulieris. Sicut etiam in li·v·de purgatiōe ca·xiiij·iurare papa mādat ꝓ purgatiōe

cuiusdam decani infamati. Similia habes in Sco. vt post dicet. **Sed dubitatur** quō debent verba obligantiū ītelligi. Rñ. Sco. q. penult. quodlibeti sui. Ad istud dubiū habet responsio extra d spon. ex litteris. vbi dicit sic: Si alter nō intellexit qd alter ꝓposuit ad cōem verbi intelligentiam recurrat. et cogat vterqꝫ verba ꝓlata in sensu isto retinere quem solent recte intelligētib⁹ generare. Et glo. adducit illud. ff. d supple. le. l. labor. Nō ex opinionib⁹ singuloꝝ. ꝫ ex cōmuni vsu loquentiū verba sūt intelligeda. Addūt alij. Qñ verba sunt duplicia ⁊ iurās intendit in vno sensu. et recipēs in alio. tūc verba multiplicia. aut plus ꝑtendūt vnū istoꝝ sensuū ꝑm cōmunē vsum. aut ęqlit ꝑtendūt vtrūqꝫ. Si primū. tūc illius intentioni standū est qui illū sensum intellexit. Si secundū. tunc standū ē iudicio bonoꝝ viroꝝ qui pensatis ꝯiecturis ⁊ rationib⁹ ꝯdescendere debent saniori ⁊ puriori intentioni. **Sed quid** si q̄s falsū testimoniū ferret ex ignorātia facti. Rñ. Tho. ibidem. In testimonio ferēdo nō debet homo pro certo asserere quasi sciēs illud de quo certus nō est. sed dubiū debet sub dubio ꝓferre. et id de quo certus est pro certo asserere. Sed qꝛ ꝯtīgit ex labilitate hūanę memorię ꝙ reputat se homo qñqꝫ certū esse d eo qd falsum ē. vt si aliquis cū debita sollicitudine recogitās estimat se certū esse de eo qd testat. illud testimoniū nō est falsum. nec peccat mortaliter hoc asserens. qꝛ nō dicit falsū testimoniū ꝑ se ⁊ ex intentiōe. sed ꝑ accidens cōtra illud qd ītēdit. **Dubitat** adhuc
F An indeliberatio ī ꝑiurio. ⁊ similit ī mendacio excuset a pctō mortali. Rñ Sco. sup. iij. circa finē. Periuriū qd est ex pleno ꝯsensu est ꝯtra ꝑceptū ꝑmę tabulę. et ꝑ ꝯsequens īmediate auertens a fine vltimo. et ita nihil sibi deficit de rōne pctī mortalis. siue periuriū fiat ex habitu siue non siue semel siue ꝯsuetudinarie. Si autem ꝑiuriū fiat indeliberate quātūcunqꝫ fiat frequent. cū actus meritorius requirat ꝙ sit plene human⁹. ⁊ ita ex deliberatione plena. et demeritorius nō min⁹ req̄rat idem: non enim deus est pronior ad puniendum q̄ꝫ ad premiandū. potest dici ꝙ illud periuriū indeliberatū etiā quotienscūqꝫ iteratū nō est peccatū mortale. Notādū tamē. ꝙ virtuosus breuem habet deliberationē. quę nō videt deliberatio. qꝛ habet prudentiā magnā et ꝓmpt⁹ est ad deliberandū quasi ī tpe impcepti bili. Ita posset aliq̄s ex habitu opposito prudētię acq̄rere facultatem deliberandi ꝓmpte de opposito quasi ī tpe impcepti bili. et illa deliberatio sequēs habitū eēt sufficiēs ad rōnem pctī. sicut ꝯsilis deliberatio in bono esset sufficiēs ad rationē meriti. Nō ḡ distinguo quātū ad rationem pctī mortalis. quantū ad raritatē ⁊ frequentiā ꝑiurij. sed int deliberationē et indeliberationē. ita ꝙ deliberatio cōcurrens reddit pctm̄ mortale. et h siue vnica siue ex ꝯsuetudīe. Et indeliberatio excusat siue semel siue q̄tiencunqꝫ. hęc Sco. Idē tenet de mēdacio ad h ꝙ sit mortale vel veniale. Vide etiā de h sup. ij. pręcepto ꝑ totum. **Quantū ad tertiū** G
ꝑncipale q̄rit. vtrū adducēs deū ī testem vt fit ī iuramento assertorio ad aliq̄d qd tlis credit eē verꝝ. licet nō sic verꝝ. ꝫ ad aliq̄d d q̄ aliquā habet opinionē. ⁊ tū magis assentit opposito peccet mortaliter. Rñ. Sco. vbi ꝑus sup tertio dicēs: Dico ꝙ ille cui iurat. aut accipit ex lege positiua. aut ex ꝯsuetudīe iuramētū tāq̄ꝫ simplicit assertiuū iurati. aut nō tāq̄ꝫ simpliciter assertiuuꝫ sed probabiliter inductiuū ad credēdū iuramēto. Primo modo dico. ꝙ iurās q̄modocūqꝫ dubiuꝫ h ē qd non est simpliciter certuꝫ et deliberate peccat mortalit. qꝛ ad ꝯfirmandū id qd asserit simpliciter esse certū et verꝝ. deum testem

inducit cū nō sit simplicit certū. Et ꝫ mō debent intelligi oīa iuramēta illoꝝ q̄ali quid iurant ī iudicio ꝓ quo sīa aliqua ꝓsuevit ferri. q̄ sīa oīno nō deberet ferri nisi illud assertū eēt simplicit certū. Ver bi gratia. Sentētia mortis nō debet ferri nisi ī crīe certo. q̄ iurans istū esse criminosum cū nō sit certus. quātūcūqz tū ꝓbabiliter ꝓiecturet eū esse talē z ꝫ iurās in tali foro vbi ex lege positiua vel ꝓsuetudine sequit damnatio ad mortem peccat mortalit. Consimilit ī foro quocūqz vbi ex hoc q̄ aliquis ꝓiectus ꝓ iurantes vel iuramenta ꝓdemnat tanqz reus. simplicit ibi non tm fit irreuerētia nomī dei ·b· ꝓtra p̄ceptum ꝑmę tabulę. sed est perniciosum qz nociuū primo. Et si dicas: Est vtile reipublice alioquin mali nimis multiplicarent. Rndet dns Deut. xvj. Juste qđ iustū est exequaris. Sūt enī q̄dam mala quę nō sunt puniēda per homines sed relinquenda iurisdictiōi diuinę. puta oīa in quib homo vt homo nō pōt sufficienter docere veritatē eo modo quo deberet doceri ad hoc vt iuste ferret sentētia debita positiua. Nec ī istis sunt soli testes culpabiles ꝫ etiam iudex. si tamen ipse sciat vt ex ꝓsuetudie testes non testificāt sub iuramēto ꝫ sub credulitate. tūc enī nō deberet iste ferre sīam quālis eēt ferēda si culpa eēt simplicit proba ta coz̄ eo. Scit enī ex ꝓsuetudīe culpaz nō esse sufficienter ꝓbatā coz̄ eo vt tlī pę na pūiat. Si aūt ex lege positiua habeat vel ꝓsuetudine q̄ iurat nō teneat deponere de certitudine. sed đ credulitate. tūc etiā iurans nō peccat. dūmodo ex signis ꝓbabilib cōiecturet ptem illā magis q̄z aliā. Sicut habet de scrutinio ī ordīe faciendo. c. vnico. In ꝓmotiōib q̄ talibus siue ad qualēscūqz dignitates ꝓ electiōes. aut ad ordines. aut etiā in alīs collegīs puta vniuersitatib ad collegiū. ī religionib ad ꝓlationē. vel alios actus. si consuetudo approbata habet q̄ respōsiones respōdentiū sub iuramēto ꝑstito. vel sub fide data. vel ſb obedīētia ꝑmissa. nō debent intelligi nisi de credulitate quātum pōt humana fragilitas nosse. et q̄ respōdens nō nouit dignitatem in eo: debent oēs tales respōsiones intelligi ꝫm cōsuetudinem cōmunē. Nec respōdentes peccāt ī aliquo. qz cōsuetudo est. vel lex positiua q̄ talī testificatio đ credulitate sufficiat. Et ita fit in fauorabilibus. **Uniuersaliter** aūt siue ī fauorabilib siue ī odiosis iurās de illo cuius oppositū magis credit q̄z aliud. iurans etiam đ illo đ quo simpliciter est dubius. id est. nō magis assētit vni parti q̄z alteri. peccat mortaliter. qz adducit deum tanqz in testē illius qđ neutro modo est sibi certū. quod debet esse certum. Potest enī ꝑiurū esse absq; mentiri. puta si aliquis simpliciter dubitans iurat partē ꝓ qua dubitat. quā forte dicēdo nō mentiret. qz nō habet oppositum in mente. aut saltē in aliq̄ casu vbi iurans tenet esse certus deierat. si non est ibi certus. et tamen si illud assereret sine iuramēto credēs illud plus q̄z oppositum. non mentiret. Periculosuz est ergo frequenter habere iuramēta ī oze quia ī multis sermonib sine iuramento non peccaret quis. vbi addito iuramento peccat quis et grauiter si fiat ex delibe ratione. Propter quod ē vtile illud cōsiliuz. Math. v. Sit ꝫmo vester. est est. non non. hęc de Scoto.

Prę ceptū IX · C. · I.

Receptum ꝑ nonū: Nō ꝓcupisces vxorē ꝓximi tui. Exodi. xx. et Deut. v. Hoc mādato et sequenti. homo ī seipso ordinat in affectib. Sed ·A·

qꝛ scientia seu noticia pręcedit affectũ. ⁊
carentia sciẽtię necessariorum quę vocat̃
ignorantia. causa est multoꝝ pctõꝝ. Id
circo p̃mo dicẽda sunt de ignorãtia tria
principalit̃. Primo q̃d sit. et q̃d scire te-
nemur. ⁊ quotuplex est. Secũdo quãdo
est peccatũ. qñ auget vel diminuit pctm̃.
B Tertio q̃ꝫ ꝑiculosa sit ig̃rãtia. Quan-
tũ ad primũ notandũ ꝙ necessariũ est d̃
ignorantia tractare. qꝛ ignorantia qñqꝫ
est peccatũ mortale. et scire ẽ ꝑ ꝯsequẽs ĩ
p̃cepto. patet per illud Math̃. xxv. Esu-
riui et nõ dedistis m̃ mãducare. Et statĩ
dicẽt hedi: Ubi vidim⁹ te esuriẽtẽ: qua-
si dicerent: Ignorauim⁹ te pascere ĩ pau-
peribꝫ. sed christus dicet: Q̃ diu non fe-
cistis vni de minoribꝫ istis. nec mihi feci-
stis. Et iterũ: Discedite a me maledicti ĩ
ignem ęternũ. Idem patet. j. Cor. xiiij.
Ignorans ignorabit̃. sed q̃ ignoratur a
deo est p̃uatus signo charitatis. ⁊ dam-
nat̃ cũ fatuis ꝟ̃ginibꝫ: quibꝫ christ⁹ clau-
sit iam ianuã dicẽs: Nescio vos. Idcir-
co orat Ps̃. Delicta iuuentutis meę ⁊
ignorãtias meas ne memineris. Secũ-
do notandũ. ꝙ ignorãtia quę est pctm̃
est priuatio sciẽ debitę quã quis põt ha-
bere. et scire tenet̃. Dicit̃ quã potest habe
re. qꝛ si est impossibilis. excusat. qꝛ ĩuinci-
bilis. Dicit̃ debitę. qꝛ si nõ cadit sub de-
C bito. nõ est peccatũ. Tertio notãdum
ꝙ ex debito tenentur diuersi diu̇sa scire.
Sũt aũt septem q̃ q̃libet adult⁹ scire te-
net̃. aut operã dare ad talia addiscendũ
Prima tria ponit Tho. tractatu d̃. x. p̃-
ceptis. Primo q̃libet tenet̃ scire credẽda
q̃ in symbolo tenẽt̃ et docẽt̃. de q̃bꝫ p̃mo
p̃cepto dictũ ẽ. ca. ij. Secũdo desiderã-
da. q̃ d̃ oratiõe dñica etiã ĩ p̃mo p̃cepto
dicta sunt. Tertio operãda. q̃ docent ho-
mines leges. Est enĩ hõ sub triplici lege.
scꝫ sub lege naturę. diuina. et sub positi-
ua. Lex naturę nihil aliud ẽ q̃ꝫ lumen in-
tellectus nobis infusum a deo. per quod
cognoscimus q̃d vitare. q̃d ve agere de-
beamus. Et hanc dedit nobis de⁹ in cre-
atiõe. a qua multi ꝑ ignorãtiã se excusa-
ri putãt. Unde Ps̃. Multi dicũt quis
ostẽdit nob̃ bona. Rñ. Dauid: Signa-
tum est sup̃ nos lumen vultus tui domi-
ne. Hęc lex ĩ oĩbꝫ est: Judęis. paganis.
et christianis. Et inclĩat ad talia et sil̃ia.
q̃ vultis. supple. ꝑm rationẽ rectã. vt faci
ant vob̃. supple. ex debito hoĩes. eadẽ fa-
cite eis. Et q̃ nõ vultis. supple. ꝑm ratio-
nem rectã vob̃ fieri. supple. indebite. alijs
ne faciatis. Om̃e bonũ est faciendũ. nul-
lum malum est faciendum. ⁊ similia. De
quib⁹ Ro. ij. Gentes q̃ legẽ. supple. scri-
ptam nõ habent naturaliter ea quę legis
sunt faciunt. huiusmõi legem nõ haben-
tes ipsi sibi sunt lex. qui ostendũt op⁹ le-
gis scriptũ ĩ cordibꝫ suis testimoniũ red-
dente illis ꝯscĩa ipsoꝝ. Secũdo ẽ q̃libet
sub lege diuina q̃ tradit̃ in scripturis sa-
cris noui testamẽti p̃cipue. int̃ q̃ sũme ne
cessariũ ẽ scire decẽ p̃cepta. Ad q̃ scienda
vt dic̃ Cãcella. ĩ triptito. tenet̃ q̃libet ꝑ
se vl̃ ꝑ aliũ talẽ diligẽtiã apponẽ ꝓ ꝯsua
tiõe vitę spũal̃ quã ꝓ vitę corꝑal̃ susten-
tatione poneret. et eo maiorem q̃ ĩmorta
lis aĩa est p̃stantior corꝑe. Ratio ẽ. qꝛ si-
ne pręceptoꝝ noticia nullus ꝯuenienter
pctã vitare põt. aut ab eis resurgẽ. Ho-
rum enĩ ignorantia ex desiderio ꝓueniẽs
nõ excusat. sed accusat et ꝯdemnat. Ter-
tio quilibet homo ẽ etiã sub lege positiua
ecclesię. Vñ Tho. ĩ. iiij. dis. xl. ar. vlt̃. di-
cit: Ecclesię p̃ceptum habet eandẽ vim
obligandi sicut diuinũ pręceptum. Vñ
Luce. x. Qui vos audit me audit. et qui
vos spernit me spernit. Tl̃is lex ꝓnũciat̃
in ꝑrochijs die dominico de ieiunando.
festiuando. et excommunicatios vitan-
do. Item ĩ die palmaꝝ quando indicat̃
quis non debeat communicare. Dubi- D
tatur hic: vtrum leges humanę impo-
nant homini necessitatem quantum ad

forū cōsciētię. siue sint iuste siue sint īiuste. Rñ. Tho. j. ij. q. xcvj. ar. iiij. Leges imposite humanit⁹. vl' sūt iuste. vel īiuste Si quidē iuste sint. habēt vim obligandi in foro cōsciētię a lege ęterna. a q̄ deriuāt'. Vñ Prouerb. viij. Per me reges regnāt et legum ꝯditores iusta decernūt Dicunt' aūt leges iustę et ex fine. qñ scilz ordināt' ad bonū cōe. et ex autoritate. qñ scz lex data nō excedit potestatē ferētis. ⁊ ex forma qñ ꝑm ęqualitatē ꝓportionis imponunt' subditis onera ad bonū cōe. Cum enī vnus homo sit pars multitudinis. quilibet homo hoc ipsuz qđ est et qđ habet ē multitudinis: sicut et q̄libet pars est id qđ est totius. Vñ et natura aliqđ detrimentū infert parti vt saluet totum. Et ꝑm hoc leges huiusmodi onera ꝓportionabiliter ferenda imponētes iuste sūt. et obligant in foro ꝯscię et sunt leges legales. Iniuste aūt sunt leges dupliciter. Uno modo per ꝯtrarietatē ad bonū humanū. econtrario p̄dictis. Scz vel ex fine. sicut cū aliquis p̄sidens leges imponit onerosas subditis. nō pertinentes ad vtilitatem cōmunē. sed magis ad ꝓpriā cupiditatē. aut gloriam. Vel etiā ex autoritate. sicut cū aliquis legem fert vltra cōmissam sibi autoritatem sine ptāte. vl' etiam ex forma. puta cū inęqualit' onera multitudinis dispensant' etiā si nō ordinent' ad bonū cōmune. Et huiusmōi sūt magis violentię q̄ꝫ leges. Tales nō obligant ī foro ꝯsciētię. nisi forte ꝓpter vitādum scādalū vl' turbationē: ꝓpter quod etiā homo iuri suo cedere debet. ꝑm illud Math. v. Qui te angariauit mille passus. vade cū eo alia duo. et q̄ abstulit tibi tunicā. da ei ⁊ palliuz. Alio mō leges possunt esse īiuste ꝑ ꝯtrarietatē ad bonū diuinū: sicut leges tyrannorū inducētes ad idolatriā. vl' quodlibet aliud qđ ē cōtra legē diuinā. ⁊ tales nullo mō licet obꝑuare. qꝛ sicut dr̄ Act. iiij. Obedire oportet deo magis q̄ꝫ hoībꝫ. hęc Tho. Sed qualit' peccant leges iniq̄s statuentes. Rñ. Ray. in sūma. Qui ꝯdūt leges iniq̄s vl' statuta ꝯ legē dei vl' ꝯ libtatē ecclesiasticā vt solēt facē pleriqꝫ p̄ncipes ⁊ cōmunitates circa vsuras soluēdas. vl' nō repetēdas corā iudice ecclesiastico. ⁊ multa alia ęquipollentia ipso iure nō valent leges suę ꝯtra maiorē scz deum. Facientes igit' et consentiētes peccant mortalit'. et eoꝝ hęredes nisi destruant. nulla ꝯsuetudine obstante: imo nisi āmoniti tl'es leges omiserint. excōmunicati sunt. Itē q̄ damnificati sunt occasiōe taliū legum tenent' statuentes et hęredes eorū ad restitutionem. Tenent' etiā in solidū q̄ induxerunt principē ad condēdū tales leges. Item oēs obseruātes peccāt mortalit'. et tenēt' ad restitutionē omniū eorū q̄ taliū legū occasiōe lucrati sūt. hęc đ sū. Joh. li. ij. Quarto scire tenent' singuli hoīes dicit Tho. j. ij. q. lxxvij. ar. ij. ea q̄ ad eorum statum pertinēt vel officium. vt religiosus ea quę sunt religiōis. sacerdos. episcopus. iudex. scabin⁹. artifex. męchanicus. ⁊ similes: ea quę ad eorū officiū ꝑtinent. sine quoꝝ scīa nō pōt q̄sqꝫ debitū actū exercere. Quinto q̄libet scire tenetur aliq̄lit' tpe q̄ vult eucharistiā recipe: an sit sine pctō mortali vel nō: qꝛ alias īdigne māducās sibi iudiciū māducat et bibit. De q̄ scīa loquit' aplus. j. Cor. xj. Probet autē seipsū hō ⁊ sic de illo pane edat. id est. examinet ꝑ discussionē ꝯscientiam suam. Quę qualit' fieri oporteat habes supra tertio p̄cepto de coīone. Et vt Cancellarius dicit tractatu de pollutione nocturna. sufficit tal' certitudo q̄lē ī materia morali cōsueuim⁹ expetere. quę certitudo vocat' moralis siue ciuilis. Et ad hāc certitudinem moralem sufficit vt plimū q̄ si hō accedēs ad missā celebrandam discusserit ꝯscīam suā sic fecisset ꝓ magna re lucrāda. aut incōmodo graui

vitando. Et ꝙ nõ sit sibi conscius post
hanc discussionẽ ꝺ peccato mortali· aut
de ꝓposito peccãdi mortaliť·qꝺ insuper
nõ noscat se aliqꝺ impedimẽtũ legitimũ
ꝑ excõmunicationẽ aut irregularitatem
habere·hęcille. Ad idẽ tradit idẽ tres re-
J gulas ĩ suo triꝑtito·q̃s habes sup̃ de sa-
cramẽto pnię. Sexto q̇libet tenť scire
bñficia mãifesta sibi a bñfactore suo im-
ꝑtita·qꝛ alias vitiũ ingr̃titudĩs incurrit.
Ubi ꝑmo notãdũ·ꝙ oportet ꝑ ꝟtutẽ g̃-
titudinis bñfaciẽti aliq̇d retribuere·qꝺ
fieri neq̇t nisi bñficiũ agnoscať·vt ꝓbat
Tho·ĩ·iiij·dis·xxij·ꝛ·ij·ij·q·cvj·ꝛ seq̃nti
qꝛ q̃ꝫuis iste q̇ donat libaliť nõ intendat
debitorẽ ꝯstituẽ illũ cui g̃tꝫ donat debito
ciuili seu legali·videlꝫ vt pacto firmeť ꝙ
tãtũ ꝓ tanto tribuať·tñ ꝯstituit eũ debi
torẽ debito morali seu honestatꝫ·qꝛ ad ꝟ
tutẽ g̃titudĩs ꝑtĩet retributio q̃ fit ex so-
lo debito honestatꝫ quã·s·aliq̇s spõte fac̃
ꝛc. Secũdo notandũ ꝙ tres sunt gradꝰ
nõ dico species gratitudinis. Primꝰ est
ꝙ homo beneficiũ acceptũ recognoscat.
Secũdꝰ ꝙ laudet et gratias agat. Ter-
tio ꝙ retribuat pro loco ꝛ tempe ꝟm suã
K facultatem. Sed dubitať: vtꝝ quis
plus teneať ad grates reddẽdas deo pę
nitens q̃ꝫ ĩnocens. Rñ·Tho·in·iiij·dis·
xxij·et·ij·ij·vbi ꝑus. Gratiaꝝ actio respi
cit quãtitatẽ doni ꝛ modũ g̃tuitę datio-
nis: et ex vtroqꝫ mensurã recipit·qꝛ tam
maiori dono q̃ꝫ magꝫ gratis dato maior
gratiaꝝ actio debeť. Considerãdo ergo
quãtitatẽ doni·sic ĩnocens magis teneť:
Tum qꝛ maius donũ ei dať·videlicꝫ in-
nocentia q̃ꝫ sit restitutio iusticię: Tũ etiã
qꝛ magis ꝯtinuať gr̃a in eo ne cadat cęte
ris paribꝫ·absolute loquẽdo. De primo
dicit Augꝰ·ij·ꝯfeꝟ·Quis hominũ cogi-
tans suã infirmitatẽ audet viribꝫ suis at
tribuere castitatẽ atqꝫ ĩnocẽtiã suam vt
minus amet te·q̃si minꝰ fuerit ei necessa-
ria misericordia tua donãs pctã ꝯuersis
ad te. Et sb̃dit: Et ideo tãtũdẽ ĩmo am-
plius te diligat·qꝛ ꝑ quem me videt tan-
tis peccatoꝝ meoꝝ languoribꝫ exui·ꝑ eũ
se videt tantis pctõꝝ languoribus non
implicari. De secũdo dic̃ ibidẽ. Gratię
tuę deputo ꝛ misericordię tuę·ꝙ peccata
mea tãq̃ꝫ glaciem soluisti·gratię tuę de-
puto et quęcũqꝫ nõ feci mala: Quid enĩ
nõ facere potui·et oĩa mihi dimissa eẽ fa
teor·et quę mea spõte feci mala·et quę te
duce nõ feci? Alio modo põt dici maior
gratia·qꝛ magis dať gratis·et ꝟm h̃ ma-
gis teneť ad gratiarũ actiões pęnitẽs q̃ꝫ
ĩnocens·qꝛ magis gratis dať id quod ei
dať a deo. Cum enĩ dignꝰ esset pęna·da-
tur ei gr̃a. Et sic licet illud donũ qꝺ dať
ĩnocẽti sit absolute ꝯsideratũ maius·ta-
men donũ quod dať pęnitẽti ẽ maius in
compatiõe ad ipsũ. Sicut etiã ꝑuũ do-
nũ pauperi datũ ei ẽ maius q̃ꝫ diuiti ma-
gnũ. Et qꝛ actꝰ circa singularia sũt ĩ his
q̃ agẽda sũt·magis ꝯsiderať qꝺ h̃ est vel
nũc tale q̃ꝫ qꝺ ẽ simpliciť tale·vt dic̃ ph̃s
iij·ethicorũ de volũtario et ĩuoluntario.
Uñ Luc̃·vij·Cui plꝰ dimittiť plus dili- L
git. Tertio notandũ ꝙ multꝫ tene-
mur grati eẽ aliq̃ ꝑdictaꝝ retributione.
Primo deo. Secũdo parẽtibꝫ. Tertio
ꝑlatis spũalibꝫ. Quarto ꝑlatis tꝑalibꝫ.
Quinto aliis q̇ nobis bñfecerũt. Et in-
ter pręfatos quattuor adhuc sũt no-
uem genera hominũ q̇bꝫ posset videri ꝙ
bñficia essent eis totaliť subtrahẽda·ꝛ ta
men sũt eis cõmunicanda ĩ ꝑte vl ĩ toto
Primo q̇ dant cũ ꝯtumelia ꝛ tardita
te vel cũ tristicia. Nã boni aĩ ẽ vt magis
attendat q̇s ad bonũ q̃ꝫ ad malũ: et iõ si
aliq̇s bñficium dedit nõ eo mõ q̇ debuit
nõ oĩno debet recipiẽs a gr̃aꝝ actiõe ces-
sare·minꝰ tñ q̃ꝫ si mõ debito ꝑstitisset·qꝛ
vt Seneca dicit li·ij·de bñficijs. Mul-
tum celeritas fecit·multum abstulit mo-
ra. Secũdo de istis qui aliqua bene-
ficia dant ꝓpter suam vtilitatẽ. De q̇bꝫ

dicit Seneca li·vj· de bñficijs. Multū
interest· vtꝝ aliq̄s bñficiū det nobis sua
causa· an sua et nr̄a. Ille q̄ tot⁹ ad se spe-
ctat et nobis ꝓdest· qꝛ alit̄ sibi ꝓdesse nō
pōt eo loco mihi habēdus videt̄ q̄ q̄ pe-
cori suo pabulū ꝓspicit· si me ꝯsortiū ad
misit· si duos cogitauit· ingrat⁹ sum ⁊ in-
iustus nisi gaudeo hoc illi ꝓfuisse qđ ꝓ-
derat mihi· sūme malignitat̄ ē nō voca-
re beneficiū· nisi ꝙ dantē aliq̄ ĩcōmodo
afficit. Tertio de istis q̄bꝫ nō ē necessa-
riū vt eis aliq̄d det̄ vt diuitibꝫ. Rñ· ꝑm
Senecā li·ij· đ bñficijs· ꝙ quātumcūqꝫ
q̄s fęlix fit· tñ pōt sibi fieri recompēsatio
bñficij ꝑ exhibitionē reuerētię ⁊ honoris.
Vñ dicit ph̄s· viij· ethicoꝝ· ꝙ suꝑexcel-
lenti q̄dē debet fieri honoris retributio· ĩ
digenti aūt retributio lucri. Et· v· li· dic̄
Seneca: Reddere possum⁹ fęlicibꝫ fidele
ꝯsiliū· assiduā ꝯuersationē· ꝑmonē cōem
et sine adulatiōe iocūdū. Etiā q̄ gratus
bñficiū accipit· vt dicit li·ij· ꝑmā ei⁹ pen-
sionem soluit. Q̄ grate aūt ad nos bñfi-
cia ꝑuenerint iudicem⁹ effusis affectibus
qđ nō ipso tm̄ audiēte· ꝑ vbiqꝫ testemur
hęc ille. Quarto de pctōribꝫ. Nam si
isti q̄ bñficiū dedit ĩ pei⁹ mutat⁹ ē· debet
tñ sibi fieri recompēsatio ꝑm statū ipsius
vt scꝫ ad ꝟtutem reducat̄· si sit possibile.
Si aūt insanabilis ꝓpt̄ maliciā· tunc alt̄
ē effect⁹ q̄ꝫ ꝑus erat· ⁊ iō nō debet̄ ei recō-
pēsatio bñficij sicut ꝑus. Et tñ quātūcū-
qꝫ fieri pōt salua honestate memoria de-
bet haberi ꝑstini bñficij· vt patet ꝑ ph̄m
ix· ethicoꝝ. Sexto đ suis respectu do-
minoꝝ. Rñ· Seneca li·iij· de beneficijs.
Q̄ diu seru⁹ ꝑstat qđ a seruo exigi solet·
mīsteriū ē· vbi pl⁹ q̄ꝫ a seruo necesse ē· bñ-
ficiū ē· ⁊ iō seruis vltra debitū facientibꝫ
M gr̄ę sūt habēde. Septimo de ingrat̄.
Vbi distinguēdū ē. Nā ĩ ingr̄to duo pē-
sanda sūt. Prīo q̄dē ꝙ dign⁹ sit ipsa pa
ti· et sic certū ē ꝙ meret̄ bñficij sb̄tractio-
nem. Alio mō ꝯsiderādū ē q̄d oporteat·
scꝫ bñficiū facere. Prīo nanqꝫ nō debet
eē facilis ad ingr̄titudinē iudicādā· qꝛ fre-
quent̄ aliq̄s· vt dic̄ Seneca: q̄ nō reddit
nō sꝑ ingrat⁹ ē· qꝛ forte nō occurrit ei fa-
cultas· aut debita oportunitas reddēdi.
Scđo debet tēdere ad h̄ ꝙ đ ingr̄to gr̄tū
faciat· qđ si nō pōt ꝑmo beneficio facere·
forte faciat secūdo. Vñ Luc̄· vj· Altissi-
mus benignus ē suꝑ ingratos et malos.
Si vero ex bñficijs multiplicatis ingra-
titudinē augeat et peior fiat· debet a bñ-
ficioꝝ exhibitione cessare. Octauo de
isto cui bñficiū impēsum ĩutile foret· aut
nociuū sibi fieret. Rñ· Recompensatio
bñficij pręcipue pendet ex affectu· ⁊ iō eo
mō debet fieri recompēsatio· q̄ magis sit
vtilis· si tñ postea ꝑ eius ĩcuriā ĩ damnū
ipsius vertat̄· nō imputat̄ recompēsanti
Sed q̄d si q̄s iuuit alium peccādo· tenet̄
ne gratus eē. Rñ· Tho· Gratitudo respi
cit bñficiū. Ille aūtē q̄ alicui auxiliat̄ ad
peccādū nō ꝯfert bñficiū· ꝑ magis nocu
mentū· et iō non debet̄ ei gr̄aꝝ actio nisi
forte ꝓpt̄ volūtatē si sit decept⁹ dū credi-
dit adiuuare ad bonū et ad iuuit ad pec-
candū· ꝑ tūc nō debet̄ recōpēsatio tal̄ vt
adiuuet̄ ad peccādū· qꝛ h̄ nō eēt recōpen-
satio bonū· ꝑ malū· qđ ꝯtrariat̄ gr̄titudī.
Nono an sibi q̄s debeat bñficiū ꝑsta-
re? Rñ· ꝙ respectu sui nō ē ꝓprie bñficiū
ꝑ methaphorice· inquātū videlicꝫ scđm
ph̄m· v· ethicoꝝ· accipiūt̄ diuse ꝑtes ho-
minis, sic̄ diuse ꝑsonę. Vñ· Miserere aīę
tuę placēs deo Ecc̄· xxx. Quarto no-
tādū ꝙ mlti sūt grad⁹ ingr̄titudīs. Pri- N
mus ĩ eo q̄ non retribuit bñficiū acceptū
opę aliq̄li. Secūd⁹ ĩ eo q̄ retribuit bñfi-
cio mala. Terti⁹ ĩ eo q̄ dissimulat q̄si nō
demonstrans se beneficium accepisse· vt
verbo non grates referens· nec laudans
Quartus ĩ eo q̄ bñficiū vituꝑat. Quin-
tus ĩ eo q̄ nō recognoscit· siue ꝑ obliuio-
nem· siue q̄cūqꝫ alio mō. Intellige nō q̄-
dem đ obliuiōe q̄ ꝓuenit ex naturali de-

fectu. qꝛ illa nõ ẽ pctm̃. qꝛ nõ sb̃iacet vo-
luntati. sed d̃ illa q̃ ex negligẽtia ꝓuenit.
De q̃ Seneca. iij. d̃ beneficijs. Apparet
illum nõ sepe de reddendo cogitasse cui
obtexit obliuio. Hic quĩtus gradus re-
spectu p̃cedentiũ est grauissim⁹. Sextus
est in eo q̃ beneficiũ quasi maleficium re-
putat. Primi duo. opponunt̃ tertio gra
dui gratitudinis supra recitato. Medij
duo secũdo. et vltimi dno p̃mo. Est ali-
us modus ingratitudinis in ꝓprie dicte
qñ quis beneficiũ recipit. et ignorat quis
dedit. Non enĩ talis peccat. nec ingrat⁹
est si beneficiũ non recompẽsat. dũmodo
sit paratus beneficiũ recompensare si no
scat. Est autẽ laudabile qñqꝫ. vt ille cui
dat̃ beneficium ignoret quis p̃stet: Tum
ꝓpter inanis glorie vitationẽ. Sicut be-
atus Nicolaus aurũ in domũ vicini sui
furtim ꝓijciens. qꝛ vitare voluit hũanũ
fauorem: Tum etiã qꝛ in hocipso ampli⁹
beneficiũ facit. quod ꝯsulit verecũdię ei⁹
qui beneficiũ accipit. Ideo Seneca. ij. d̃
beneficijs. Interdũ qui iuuat̃ fallendus
est vt habeat nec a q̃ cepit sciat. Quin
to notandũ. q̃ ingratitudo aliquãdo ẽ
pctm̃ mortale. Vñ. ij. Timoth̃. iij. Pa-
rentib⁹ nõ obediẽtes ingrati scelesti. Est
etiã aliqñ veniale. Nã vt Tho. vbi sup̃
dicit. q. cvij. Ingrat⁹ dicit̃ aliq̃s duplici-
ter. Vno modo ꝑ solã omissionẽ. puta
qꝛ nõ recognoscit vel nõ laudat vel non
retribuit vices ꝓ bñficio accepto. et ho-
nõ est semꝑ mortale. qꝛ debitũ gratitudi
nis est. vt supra dictũ est. vt hõ etiã libe-
raliter tribuat ad qd̃ non tenet̃. ⁊ ideo si
illud p̃termittit nõ peccat mortalit̃. ẽ ta-
men peccatũ mortale. qꝛ hoc ꝓuẽit ex ne-
gligentia quadaꝫ. aut ex aliq̃ dispositiõe
homĩs ad virtutẽ. Põt tñ cõtingere q̃
etiam talis ingratitudo sit pctm̃ morta-
le. vel ꝓpter interiorẽ ꝯtemptũ. vel etiam
ꝓpter ꝯditionẽ eius qd̃ subtrahit̃ benefi-
cio. qd̃ ex necessitate ei debet̃. siue simpli-
citer. siue ĩ aliq̃ necessitat̃ casu. Alio mo-
do dicit̃ aliquis ingratus. qꝛ non solum
p̃termittit implere gratitudinis debitũ.
sed etiã cõtrariũ ei⁹ agit. Et hoc etiã ꝑm
ꝯditionem eius q̃ agit̃. qñqꝫ est peccatũ
mortale. qñqꝫ veniale. Sciendũ tamen
q̃ ingratitudo q̃ ꝓuenit ex peccato mor-
tali. habet perfectã ingratitudinis ratio-
nem. Illa vero q̃ prouenit ex pctõ veni-
ali imperfectã. Nec oĩa ab initio illi⁹ ma
terie de gratitudine sunt de mente Tho.
vbi prius.

Capitulum II

Septimo debet quilibet A
scire aliq̃lit̃ suas infirmitates et
miserias. qꝛ alias supbiret. Vñ
Berñ. sermõe. xxxvij. sup Cant̃. Nemo
absqꝫ sui cognitiõe. saluari põt. de q̃ ni-
miꝝ mat̃ salut̃ hũilitas orit̃. ⁊ timor do-
mini q̃ et ipse sicut initiũ ẽ sapię. ita ⁊ sa-
lutis. nemo dico absqꝫ illa cognitiõe sal-
uat̃. q̃ tñ ętatẽ habet et facultatẽ cogno-
scẽdi. qd̃ ꝓpt̃ ꝑuulos loq̃r et ꝓpt̃ fatuos
q̃ꝝ alia ẽ ratio. Quid si ignoras deum.
potit ne spes eẽ salut̃. nec h̃ q̃dẽ. Nec enĩ
eũ potes amare quẽ nesciãs. aut habere
quẽ nõ amauer̃. Nouer̃ ꝓide te vt deũ
timeas. nouer̃ ipsũ vt ęq̃ eũ diligas. In
alt̃o initiar̃ ad sapĩam. ĩ alt̃o ⁊ ꝯsumar̃.
qꝛ initiũ sapię timor dñi. et plenitudo le-
gis ⁊ charitas. Tã g̃ vtraqꝫ ignorantia
cauẽda ẽ tibi q̃ꝫ sine timore et amore dei
salu⁹ eẽ nõ potes. Et quẽadmodũ ex no-
ticia tui veniet ĩ te timor dei. ex dei noti-
cia. atqꝫ dei itidẽ amor. sic econtrario d̃
ig̃rãtia tui supbia. et d̃ dei ig̃rãtia despa
tio. tui g̃ ig̃rãtia et dei maxĩe fugiẽda est B
hęc Berñ. Ad cognoscendũ autẽ se
notãda sũt tria p̃ncipalit̃. Prĩo quãti
sint defect⁹ nr̃i. Secundo cur tã difficile
le sit humiliare se. Tertio quõ sub oĩbus
nos debemus humiliare. Quantum

ad primũ notanda sunt tria. Primo de antecedẽtiby peccati actualis maliciam. Secũdo de ipso peccato. Tertio de psequentiby maliciis. **De primo** aduerte q primũ nostrũ fundamẽtũ ẽ nihileitas ⁊ vanitas et pte nostra. q; sicut corp⁹ nostrũ habet patrẽ et matrẽ. Sic et aĩa filiter patrẽ et matrẽ q̃dãmõ habet. In aĩa enĩ duo sũt. videlicz ea q̃ sũt bona ⁊ pfectiõis. et illa a solo deo pẽ emanauerũt. Et ea q̃ sunt impfectiõis. et illa a matre nostra q̃ ẽ nihileitas pueniũt. De vtro q; dicit Job. ꝑmo. Oĩa p ipsũ facta sũt et sine ipso factũ ẽ nihil. Primum ẽ deinõ nostri. nisi inquãtum deus. dedit. ꝑm illud Jacobi ꝑmo. Oñe datũ optimuz et oñe donũ perfectũ d̃ sursum est descẽdens a patre luminũ. voluntarie enĩ genuit nos verbo. veritatis vt simus initiũ aliquod creaturę eius. Vñ Guil. paris. li. suo de aĩa. Et magister li. de causis. et Abb. sup eodẽ probãt. imo demonstrãt q cũ deus sit solũ vn⁹ et vnic⁹ fons essendi bonitatis sciẽtię. potentię. et similiũ p. fectionũ: idcirco nullibi alias inuenit ĩ q̃cũq; creatura esse. bonũ. ꝟtus. scientia. ⁊ talia huiusmodi nisi a ꝑmo fonte habeat. Vnde dicit saluator: Nemo bonus nisi solus deus. Unde creaturę oñs sũt solũ cãnalia quędã p q̃ ad nos fluũt diuina dona. Exemplũ d̃ vnico fonte mũdi existẽte. null⁹ tũc aquã haberet nisi de isto fonte. Aliud exemplũ ẽ de solo sole. fons lumis. Aer igit nõ illumĩat. sed lumen defert. Aliud exẽplũ de vnico diuite. oiby existiby miser. ptũc null⁹ diuitias haberet. et nisi ab eo q̃ p nũcios dona dirigeret. Vñ aplus. j. Timoth. primo Regi seculoz ĩmortali ĩuisibili soli deo honoz gloria. Exẽplũ simĩliter d̃ vnico sapiẽte potes applicare. Secũdũ videlicet nihil est pcise nostrũ cũ oiby impfectionibus nihilũ sequẽtiby. Et est ꝑm Aug. primum est fundamentũ omniũ nraz opationũ inquantũ sunt impfecte et deficiẽtes. et monstruose. vt ꝑbat dñs Abb. in li. suo de causis. Hoc Ds. vidit cũ ait: Ego aũt tanq̃ nihilũ ante te: verũtamẽ vniuersa vanitas oĩs homo viuens. Hoc expertus est sapiẽtissimus Salomon. cuius ꝑmũ verbũ libri Ecclesiastes ẽ illud: Vanitas vanitatũ et oĩa vanitas. supple. sunt. ecce mater. Sed quid de bonis a deo senserint cõcludit in vltĩ. ꝟbo eiusdem libri. Finẽ loq̃ndi oẽs pariter audiamus: Deũ time. et mandata eius obserua. hoc est oĩs homo: cuncta quę fiũt. adducet ĩ iudiciũ ꝓ oñi errato siue bonũ siue sit malũ. **Ubi notãdum**. q vbicũq; nos inspicim⁹. tũc reperimus nos nihil esse. In nobis enĩ q̃nq; ꝓsiderare possumus videlicet fieri. esse. cogitare. velle. ⁊ operari. cũ pficere. q̃z nullũ ẽ ex nobis inquãtũ aliq̃d boni ibi est. sed inquantũ defectuosi ibi aliq̃d ẽ. De fieri patet primo Ro. viĵ. Vanitati creatura sb̃iecta est. Vñ creare diffinit⁹ p aliq̃d de nihilo facere. De secũdo videlicet esse Bal. vj. Qui se existimat aliq̃d ee cũ nihil sit. ipse se ducit. Et ꝑm Greg. Oĩs creatura ĩ q̃libet instãti ĩ nihilũ decideret nisi mãu dei sb̃sisteret Esa. xl. Oẽs gẽtes q̃si non sint sic sũt coram deo. et q̃si nihilũ et inane reputate sũt ei. De tertio videlicet cogitare. ij. Cor. iij. Nõ sum⁹ sufficiẽtes cogitare aliq̃d a nob q̃si ex nob. De q̃rto ⁊ q̃nto scz velle ⁊ pficere Phil. ij. Deo operat in nob velle et pficere Esa. xxvj. Oĩa enĩ opa nra operatus es dñe. Et si velle habemus tũ Ro. viĵ. dr. Velle adiacet mihi. pficere aũt bonũ nõ inuenio. De facẽ patet Job. xv. Sine me nihil potestis facere. Ex q̃ patet ꝑmo. q p nihilo nri saluam̃ Ds. lv. Ꝓ nihilo saluos facies illos Nec despare debem⁹. q;. ij. Cor. iij. fiduciã talẽ habemus p christũ ad deũ. nõ q sufficiẽtes sim⁹ cogitare aliq̃d a nob quasi ex nobis. sed sufficientia nostra ex deo

est. Et plena est scriptura q̄ in deo spem
ponamus. Vñ Osee. xiij. Perditio tua
israel ex te. tantũmodo ĩ me auxiliũ tuũ.
Ad idẽ christus Joh. xv. Ego suz vitis
vera. et pater meꝰ agricula ẽ. Et pꝰ pau-
ca Vos palmites: qui manet ĩ me et ego
ĩ eo. hic fert fructũ multuz. qꝛ sine me ni-
hil potestis facere. Si quis ĩ me non mã-
serit. mittet foras sicut palmes ⁊ arescet.
Hęc duo videlicet. cognitio sui ⁊ dei sũt
causę verę deuotionis ꝑm Tho. Iteruz
vere humilitatis. hęc quicũq; frequẽter
cogitaret d̄ nihilo nostri oĩa vitia facilit̄
vitaret. Quid enĩ superbiret q̄ nihil ha-
bet nisi nihil? q̄d auare cuperet cuius oĩa
bona sunt dei? quid voluptati operam
daret qui se per peccata ĩ nihilũ tendere
crederet? Scd̄m Aug. Quãdo irascet̄
qui deũ iuste ꝑmittere oĩa credit. ⁊ se rez
cognoscit quid deniq; torpebit q̄ se oĩbꝫ
bonis priuatum credit? Sed notandũ ẽ
valde. q̄ modicũ proficit talia solo intel
lectu cognoscere. videlicet imꝑfectiones
et mala nostra nisi etiam voluntatẽ mo-
ueamus ad ꝯtemptũ nostri. et ad deũ ꝓ
gratia ⁊ adiutorio recurramus cũ gemi-
tu. et ad humiliatiõis signa ⁊ oꝑa operã
D. demus. Secũdo humiliari ⁊ scire de-
bemus. q̄ totaliter ĩ peccato originali in
vtero aĩati fuimus et nati. Est autẽ pec-
catum originale carẽtia original' iusticię
cũ debito habendi eã. vel ęquiualẽs. vi-
delicet gratiã. Quo peccato origĩali sic
inficimur. Nam Adam et Eua in para-
diso positi a deo receperunt donũ origĩa-
lis iusticię ꝓ se ⁊ suis posteris iure hęredi
tario sub tali pacto. vt si obedientes deo
essent ĩ suis mãdatis etiã posteri idẽ do-
nũ haberent. si nõ. tũc ipsi et hęredes do-
no origĩalis iusticię ꝑuati essent ꝑpetuo.
nisi dei filius recuꝑaret. qꝛ iusticia origi-
nali ꝑmi parẽtes. et nos fuissemus ĩmu-
nes a culpa. ꝟtutibus decorati. deo lętę
seruientes. sine fame ⁊ siti. ⁊ bruta nobis
obedissent. nihil nobis nocuissent. ⁊ tan-
dem sine mortis pęna ĩ cęlũ translati fu-
issemus. Sed heu hoc donũ ipsi perdide-
runt ꝓthoplasti. et nos eorũ filij nati eo-
dem dono caremus. Et idcirco ꝑm apo-
stolum. Oẽs nascimur filij irę ⁊ miserię. ⁊
sic aĩamur nondũ nati. Tertio humili-
ari debemus ꝓpter fomitẽ contractum ꝑ
originale peccatũ. qui fomes est quędaz
adhuc relicta infectio oĩa mẽbra corpor
et aĩę inclinans ad vitia et ad virtutibꝫ
retrahens. nõ tñ est fomes iste peccatũ. qꝛ
originale peccatũ per baptismũ sacramẽ
tum christi passione cooperãte deletũ ẽ.
sed est quędã debilitas relicta in homĩe.
homĩe etiã iam sanato. Sicut reliquie fe
bris febre cessante manent ĩ artubꝫ ab ex-
pedito motu retrahẽtes. ⁊ ĩ merciã quan-
dam inclinãtes corpꝰ sanatũ. Hoc chri-
stus ĩ parabola tangit. Luc. x. vbi dicit̄:
Nõ quidã descendebat ab hierusalem ĩ
hiericho. id ẽ. de paradiso ĩ terrã iumen-
torꝫ. q̄ incidit ĩ latrones. id est. suasu dę-
monũ. q̄ spoliauerũt eũ. supple. gratuitis
videlicet iusticia origĩali. que q̄ttuor aĩę
potentias perfecit. voluntatẽ iusticia. in-
tellectum prudentia. irascibilem fortitu-
do. et concupiscibilem temperãtia. ⁊ pla-
gis impositi. supple. naturalibꝫ bonis vul-
neratis. abierunt semiuiuo relicto. Vbi
ꝑm Bedam. ⁊ Tho. j. ij. q. lxxxv. q̄ttuor
principalia vulnera quelibet aĩa ĩ origi-
nali peccato modo cõtrahit. scz maliciã
in voluntate. ignorantiam in intellectu.
infirmitatem ĩ irascibili. et ĩ temperantiã
in concupiscibili. Per iusticiam enĩ ori-
ginalem perfecte ratio inferiores aĩę vi-
res cõtinebat. et ipsa ratio a deo perficie-
batur ei subiecta. Hęc autem originalis
iusticia subtracta est per peccatum primi
homĩs. ꝑmo sibi. deinde omnibꝫ Ade fi-
lijs. et ideo oẽs vires animę manẽt quo-
dãmodo ꝓprio ordine destitutę. quo or-
dinant̄ naturaliter ad ꝟtutes pręfatas ⁊

ad alias · ipsa aũt destitutio naturę vul-
E neratio dicit. De secũdo videlicet de
ipso peccato in se ⁊ in ꝓpinquis effectib⁹
sciendũ primo · ꝙ peccare vel pctm̃ habe-
re ē de se malũ ⁊ turpe · ⁊ iõ a rõne recta
nullo mõ eligibile. Velle enim peccare
ſm Anſel. Cur deus hõ · ē infinite fugibi
le cuilibet creaturę rõnali · ſ ad hũc ſen-
ſum · qꝛ infinitũ malũ ꝓ quãtiſcũqꝫ boĩs
cõſequẽdis vel malis effugiendis nunq̃ꝫ
debet eligi · vl' acceptari · nec rõnabiliter
põt fieri vel cõmitti. Tã immenſa antez
fugibilitas pctĩ ſurgit ex eo · tũ qꝛ maluz
de ſe · tũ ex immẽſa inhonorabilitate dei
in ⁊ p̃ oĩb⁹ reb⁹ honorãdi · tũ etiã ex indiſ-
pẽſabili debito nr̃o ⁊ obligatiõe ad ei⁹
honorẽ. Pctm̃ ſiquidẽ ē dei inhonora-
tio · ⁊ reſpectu talis infinitę fugibilitatis
oĩa pctã ſũt ęque fugibilia · nõ tñ oĩa pec
cata ſũt ęq̃ mala ſeu grauia · qꝛ mortale
eſt g̃ui⁹ veniali. Malicia enĩ pctĩ atten-
dit penes habitũ intenſiorẽ volũtatis ⁊
cõtemptus · delectationẽqꝫ vel difficulta
tẽ ⁊ laborẽ quẽ habem⁹ in opib⁹ quibus
deus inhonorat · qꝛ ſm h̃ ſpoliamur do-
nis · affligimur pęnis · ⁊ ĩ naturalib⁹ vul-
neramur ⁊ lędimur. Scdo malicia pctĩ
patet ex eo · ꝙ illud de⁹ ſapientiſſim⁹ ma
xime odit · imo nec diabolũ nec pctõrem
odit niſi ꝓpt' pctm̃. Vñ Sap̃. xj. Nihil
odiſti eoꝝ q̃ feciſti. Et qd̃ ampli⁹ ē deus
nullũ tã bonũ habet amicũ q̃n ſi peccet
efficit' ſibi ad mortẽ inimic⁹ · ut patet de
angelis peccãtib⁹ q̃ in naturalib⁹ erant
pulcerrĩa ꝑs mũdi · ⁊ in Petro eũ negã
te · ⁊ qd̃ maximũ videt': ut pctm̃ occidere
tur de⁹ filiũ ſuuz voluit occidi. Eſa. liij.
Propter ſcel⁹ ꝓpl̃i mei ego ꝑcuſſi eum.
Deũ igit' pctm̃ quaſi iratũ cõſtituit ⁊ fu
ribundũ · ſm illud ps̃. Dñe ne in furore
tuo arguas me. Tertio ptz pctĩ malicia
ĩ eo ꝙ nihil põt nocere hoĩ niſi pctm̃ ſm
illud qd̃ canit eccl̃ia: Nulla nocebit ad-
uerſitas ſi nulla dñet' iniq̃tas. Ro. viij.

Scimus qm̃ diligẽtib⁹ deũ oĩa coopãt'
ĩ bonũ. Diabolus enĩ ſi nõ peccam⁹ tẽ-
ptãdo nob · ſm Berñ. coronas ęternas
fabricat · hõ inimic⁹ ꝑſequẽdo nos pur-
gat · ⁊ aduerſa cũcta ꝟtutibus roborat.
De tertio videlicet de nocumẽt⁹ ⁊ effe F
ctib⁹ pctĩ · notandũ · ꝙ. xij. mala infert · q̃
mala de⁹ ex magna bonitate ⁊ charita-
te erga nos ordinauit · ut viſis tot malis
ad eũ redeam⁹: Exẽpli gr̃a: Iſte pr̃ ma-
xime cõuinceret' filiũ diligere · qui ꝓcura
ret ut ab eo fugientẽ filiũ nullus bñ ſed
male tractaret ad finẽ illũ · ut ad patrem
rediret. Primũ malũ ē ꝙ aĩa p⁹ pulcer-
rima omniũ creaturaꝝ infra angelũ ma-
culas tot ꝑ pctm̃ cõtrahit · q̃t pctã ꝯmit-
tit · vt declaratur ſm Tho. j. ij. q. lxxxvi.
Sic enĩ ĩ corꝑalib⁹ macula dicit' qñ ali-
qd̃ corp⁹ nitidũ vel pulcꝝ perdit nitorẽ
ex ꝯtactu alteri⁹ corꝑis · ſic veſtis · auruz
argentũ ⁊ ſilĩa. Sic ĩ ſpũalib⁹ etiã fit ma
cula · qꝛ aĩa duplicẽ nitorẽ hz: Vnuz ex
refulgẽtia lumĩs natural' rõnis ꝑ quã di
rigit' in ſuis actib⁹. Aliũ ex refulgẽtia di-
uini lumĩs ſcz ſapĩę ⁊ gr̃ę ꝑ quã hõ ꝑficit'
ad bñ ⁊ decent' agẽdũ. Eſt aũt q̃dã con
tact⁹ inhęrere aliquib⁹ reb⁹ ꝑ amorẽ. Cũ
igit' hõ peccat inhęret aliquib⁹ reb⁹ ꝯ lu-
mẽ rõnis ⁊ dĩnę legis · vñ ipſũ detrimẽtũ
nitoris ex tali ꝯtactu ꝓueniens macula
aĩę metaphorice dr̃. Vñ Eccl. lxvij. de
Salomõe dr̃: Dediſti maculã ĩ gloria
tua. Et Eph̃. v. Viri diligite vxores ve
ſtras · ſic chriſt⁹ dilexit eccl̃iaz · ⁊ ſemetip
ſũ tradidit ꝓ ea · ut illã ſcĩficaret mũdãs
eã lauacro aq̃ in verbo vitę · ut exhiberet
ſibi gl̃ioſam eccl̃iam nõ habẽtẽ maculã
neqꝫ rugã. Sũt aũt triplices maculę pec
cata ꝯcomitãtes · ⁊ q̃libet illaꝝ mltiplex
Prĩa macula ē p̃uatio nitoris aĩę. Se-
cũda diſpoſitiõis relictę ꝑ pctã. Tertia
vero ē cõſuetudo peccãdi inducta. Se
cũdũ malũ pctĩ ē qd̃ tollit vitã aĩę · ſcz G
deũ ⁊ gr̃am · ⁊ denudat veſtib⁹ virtutum

infusaꝝ scz septē donis spūssancti· tribꝫ
ꝟtutibꝫ theologicis ⁊ infusis cardinali-
bus ⁊ moralibꝫ· characteres aīę vacuos
facit· ⁊ virtutū acq̄sitaꝝ habitꝰ palliat.
Vñ Apoc. xvi. Beatꝰ qui custodit ve-
stimēta sua ne nudus ābulet. Matth.
xxij. de veste nuptiali ibidē. **Tertius
effectꝰ** pctī ē ꝙ reatū q̄s incurrit· i· ob-
ligationē ad pęnā. Vna ē essētialit̄ pec-
catū sequēs videlicet remorsus conscīę
hic vel ī morte· ⁊ postea. De qua Augꝰ
j. cōfes. Jussisti dñe ⁊ ita factū ē ut pęna
sit sibi oīs animꝰ inordinatꝰ. Et iterum
Verte ⁊ reuerte oīa in latus ⁊ in tergū ⁊
oīa inq̄etudo· tu solus requies. Alia pę-
na ē aut ęterna in inferno· aut purgato-
rij pęna acerbissima· aut hic pęnitēs vi-
ta ꝑ opa dura. Et sic sūt quadruplices
pęnę ⁊ carceres ī quibꝫ pctm̄ punit̄· vi-
delicet· cōscīa· mundꝰ· infernꝰ· ⁊ purga-
toriū. Nā ꝑm phm̄· culpę reordināt̄ per
pęnas. **Quartꝰ effectꝰ** ē ꝙ pctā mi-
nuunt inclinationē ad ꝟtutes· ⁊ ꝓmpti
ficant ad vitia silīa ⁊ alia. Et q̄tuor vul
nera aīę ꝑ originale pctm̄ ꝯcta āpliat· et
dilatat actuale pctm̄· inquātū videlicet
rō ꝑ pctm̄ hebetat̄· p̄cipue in agendis· ⁊
volūtas indurat̄ ad bonū· ⁊ difficultas
bñ agendi accrescit q̄ ad irascibilē· ⁊ con
cupiscētia magis exardescit in ꝯcupisci-
bili. Unde ꝑm Greg. peccatū qđ ꝑ pę-
nitentiā nō diluit̄· mox suo pondere ī ali
ud trahit. Exemplū ī Dauid q̄ visu pri-
mo peccauit· scđo voluntate· tertio ope
adulteriū ꝑpetrauit· quarto hoīcidium
cōmittēdo· ⁊ post illđ diūsis modis pal-
liando. ij. Reg. xi. Similit̄ de fratribus
Joseph. Gen. xxxvij. Sic enī auis alis
aggrauatis ꝑ lapidē vel aliud continue
ad ima descēdit ⁊ debilitat̄· sic ⁊ aīa pec
cato grauata. **Quintꝰ effectꝰ** pctī ē
ꝙ alia dimissa redire facit taliter ꝙ ꝓpt̄
ingratitudinē semꝑ sequēs pctm̄ grauiꝰ
ē· vt patet Matth. xviij. in seruo cui de-
bitū dimissū reuocatū ē· nō intelligas ꝙ
eadē numero pctā redeāt ꝫ spē ut dictū
ē. **Sextus effectꝰ** ē ꝙ facit seruū di- H
aboli cuiꝰ mācipiū ē qđlibet pctm̄. Vñ
Joh. viij. Oīs qui facit pctm̄ seruus est
pctī. Et sic tollit libertatē q̄ filij dei su-
mus· ꝑm illud Joh. i. Dedit eis ptātem
filios dei fieri. Nā ꝑm ꝟba christi Joh.
viij. Cū filius nos liberauerit· i· liberta-
uit vere liberi sumꝰ· qꝛ ꝑm aplm̄· empti
sumus p̄cio magno. Et. ij. Pet. ij. A q̄
q̄s supatꝰ ē· eiꝰ seruꝰ ē· ꝫ a dęmone vin-
cimur ꝑ pctm̄. igit̄ ꝛc. **Septimꝰ effe
ctꝰ** ē ꝙ pctm̄ facienti maxima gaudia
aufert ⁊ p̄mia· videlicet cęlū ⁊ beatitudi-
nē angeloꝝ ⁊ sāctoꝝ societatē· ⁊ similia.
Vñ Matth. xxv. Uenite bñdicti pr̄is
mei possidete ꝑatū vobis regnū a cōsti-
tutione mūdi. Et ecōuerso: Discedite a
me maledicti in ignē ęternū q̄ ꝑatꝰ ē dia
bolo ⁊ angelis eiꝰ· quare· qꝛ dimiserunt
bona facere ut patet ibidē· q̄d ḡ de male
facientibus erit: **Octauꝰ effectꝰ** per J.
pctm̄ meritū ⁊ augmētū futuroꝝ bonoꝝ
minuit̄· qꝛ in eo ꝙ venialit̄ vel mortalit̄
peccamꝰ nihil meremur· ꝫ demerem̄ pę-
nas. **Nonus effectꝰ** ꝙ nocet corpi
qꝛ ꝓpter pctā multi corꝑalit̄ infirmant̄. j
Cor. xi. Jō inter vos multi infirmi ⁊ im
becilles ⁊ dormiunt multi· qꝛ scz irreuerē
ter cōicabant. Et Joh. v. dicit̄ infirmo
trigintaocto ānos iacēti· ⁊ circa piscinā
curato: Ecce sanus factꝰ es iam noli pec
care ne aliq̄d tibi deterius cōtingat· vi-
delicet in signū ꝙ infirmꝰ factꝰ fuit ꝓpter
pctm̄. Vñ ex̄ de peni. ⁊ remis. dicit̄: Di
stricte p̄cipimus medicis corporꝝ ut cum
eos ad infirmos vocari cōtigerit· ipsos
ante oīa moneant ⁊ īducāt ut medicos
aduocēt aīaꝝ· ut postq̄ fuerit infirmo đ
spūali salute ꝓuisū ad corꝑis medicinę
remediū salubrius ꝓcedat̄: ut cā cessan-
te cesset effectꝰ. Ubi dic̄ glo. Hosti. Ex
quo dicit· p̄cipimꝰ· necessitatē īportat· ⁊

transgressor peccat mortaliter. Decimus
ē. q̄ ecclīa suffragijs spoliat q̄ faceret in-
terim q̄ peccat. ⁊ aīas siliter ⁊ peccantes
priuat bono ope. Oēs enī aīe hic ⁊ ī pur
gatorio cū ps. orare debēt dicēte: Par
ticipē me fac deus oīuz timētiū te ⁊ custo-
dientiū mādata tua. Undecimus pec
catū bestijs assimilat. qr ps. hō cū in ho-
nore eēt nō intellexit. cōpatus ē iumētis
insipientibus ꝛc. Pctōr enī rōne nō recte
vtitur discrete bonū eligendo. ad terram
inclinat terrena amādo. ad celū nō eri-
git dīna cōtēplando. īpetu ire fert ⁊ car
nali cōcupiscētia. Duodecimus aīaz
quā deus creauit ⁊ dotauit pulcerrime et
sanissimā fecit. atq̄ post angelū omniū
creaturarū pfectissimā pctm̄ deturbat. in-
firmat. ⁊ in piculosissimo statu oīquaq̄
ponit. Vn̄ aīa peccatrix depingi ⁊ ima-
ginari pōt velut virgo vel femina q̄ eēt
inflata p supbiā. vulnerata p auariciaz
hydropica p luxuriā. fetida p gulā. febri
citās p irā. intoxicata p inuidiaz. oībus
mēbris cōfracta p accidiā. hec ceca ē p
ignorantiā. surda p indeuotionē. muta
p recte locutiōis carētiā. nuda p virtutū
carētiā. h̄ sedet sup vacuo ⁊ nihilo. ī cu-
ius dorso fert corpus qd corrūpit ⁊ eā ag
grauat. sub eius pedibus infernus ī quē pōt
cadere. quā circūdāt hostes innumerabi
les. intus vitia ⁊ cōcupīa. ex demonia. ⁊
circūquaq̄ mūdus. Que vidēs aplus ad
Ro. vij. exclamauit dicēs: Infelix ego
ho q̄s me liberabit de corpe mortis huius?
gra dei p iesū christū dn̄m nr̄m. Quo
ad secundū. cur tam difficile sit ad hu-
militatē puenire. cū tn̄ tota nr̄a natura
ad illud inclinare videat. De q̄ Ventu
rinus tracta. de hūilitate. tres causas as-
signat. Primo illud contingit ex ppria
arduitate. qr virtus quāto ē magis ardua
⁊ pfecta. tanto ceteris paribus ē ī accessibi-
lior nr̄is viribus. ⁊ tanto oportet cū maio-
ri conatu assurgere ad eā. Scdo ex forti

īpulsu ⁊ multa appetibilitate sui ꝯtrarij
vehemēt cōradicata in natura rōnali. q̄
nō ē plena h̄ vacua deo. ⁊ p ꝯn̄s ē infla-
ta ⁊ plena ventosa estimatione suijpsius
Altitudo enī ptātis ⁊ p̄sidentie ⁊ singu
laris p̄cellentie ⁊ nulli subesse nulliusq̄
legibus coartari. h̄ in oībus ppriā volūtatē
sequi. h̄ se exhibēt mēti tali vt qdā di-
uinū eē ⁊ posse ⁊ ut q̄dā q̄si glia dei. ⁊ iō
ē difficilimū radices supbie ī tali medul
litus imbibitas a se eradicare. Tertio ex
eo q̄ cōtēptus sui p̄fert quādā imaginē
ineffabilis mortis. ānihilationis ⁊ ānulla
tionis. ⁊ iō grandē sui cōtēptū horret hō
sic sui ānihilatione. Tm̄ enī se sentit hō
eē ⁊ viuere in cordibus aliorū quātū sentit
se appciari ab eis. ⁊ siliter tm̄ se sentit hō
viuere sibi quātū sibi occurrit vt gliosus
⁊ vt res magna ⁊ alicuius valoris. Quā-
tū aūt huiusmodi appciatio ⁊ fama tol
litur aut minuit. ⁊ a q̄t cordibus. tātū ⁊ a
tot cordibus sentit se hō mori ⁊ ānihilari.
Cōtēptus etiā addit vltra h̄ cōsensū cō
culcatiōis ⁊ deiectionis ⁊ tanq̄ abomi-
nabilis: ⁊ h̄ ē quodāmō peius ēe q̄ nihil
Hec ē cā tante difficultatis ad toleran-
dū vl amādū grādē cōtēptū sui vl infa-
miā. ⁊ iō pfecta humiliatio ē sūmū gen
martyrij. ⁊ holocaustū apd deū. Quo L
ad tertiū dubitat: q̄t modis hō veracit
se possit reputare oībus hoībus inferiorē et
viliorē. Rn̄. ibidē q̄ q̄ntuplr Primo
cōpando id qd ē tibi ppriū ad alia s̄m
q̄ sunt opa dei. Tibi enī ppriū ē eē de ni
hilo. ⁊ tendere in nihilū quātū in te ē. et
ea sūt tibi ppria. d quibus dictū ē circa pn
cipiū huius ca. Ea enī q̄ habent rōnem
entis ⁊ boni sunt a deo ⁊ ab ipso deo pti
cipātia. Si g̊ h̄ modo cōpas te illis in-
uenies te ī infinitū viliorē illis. Hāc viā
docet Ansel. Secūdā viā ponit bea-
tus Aug. sup illo Phil. ij. Supiores
īuicē arbitrātes. dic: Non hoc debemus
estimare ut estimare fingamus. sed vere

estimem⁹ posse aliqd occultũ eẽ ĩ alio q̃ nobis supior sit. ⁊ si bonũ nr̃m q̃ ipso videmur supiores nõ sit occultũ. Dic̃ eniz Ambro. li. de ꝟginitate. Qd q̃daz plerũqz habẽt multa bõa exteriora ꝫ intus minora. Quidã ꝟo hñt pauca exterius ꝫ hñt multa occulta interi⁹. q̃ ꝑualẽt oĩbus illis. utpote aliq̃s cõiugat⁹ hz habitñ martyrij ⁊ ꝟtutẽ sufficientẽ ad sufferendũ martyriũ q̃z aliqñ virgo aliq̃ non hz. aut nõ tm̃ quãtum alius. Jõ Greg. sup illud Job Si simplex fuero h̃ ipsũ ig̃rabit aĩa mea. dic̃ Semp min⁹ dz hõ estimare dona sua q̃z dõa alteri⁹. Tertio fit h̃ p fortẽ affectũ ⁊ gustũ suoꝝ defectuũ. Sicut enĩ patiẽs dolorẽ dentiuz estimat se ꝑ aliis pati. nõ p q̃ rõnẽ videat dolorẽ suũ eẽ maiorẽ. ꝫ qr ĩtimi⁹ ⁊ fortius dolorẽ suũ sentit q̃z alioꝝ. Sic etiã in ꝓposito dz eẽ h̃ mõ. Paulus doctor gentiũ ⁊ vas electionis. j. Timoth. j. dicit. se primũ ⁊ maximũ omniñ peccatorũ Quarto põt fieri cõpando illud qd tu reddis deo respectu gr̃aꝝ quas deus tibi fecit ad illud qd alt̃ reddit respectu eoꝝ q̃ a deo recepit. aut ad illud q̃ redderet si tãta ⁊ talia sic̃ ipse a deo recepisset. Hoc mõ beat⁹ francisc⁹ dicebat se maximũ pctõꝝ omniũ. qr estimabat nõ eẽ ribaldũ q̃ nõ eẽt gratior deo si tãta beneficia gr̃aꝝ a deo accepisset sic̃ ipse acceperat. Quinto mõ fit ex cõsideratiõe diuinoꝝ indicioꝝ. ⁊ nr̃ę variabilitatis. qr ꝫm Greg. xxv. moral. super illud Job xxxiij. Cõteret multos ⁊ innumerabiles ⁊ alios stare faciet ꝓ eis. dicit. Sępe cõtingit vt qui videt̃ stare hũano iudicio iã in cõspectu dĩni iudicij iaceãt ⁊ q̃ hic corã hoĩbꝫ iacẽt iã ĩ cõspectu dĩni iudicij stent. Et exẽplificat de Juda ⁊ eius apostulatu. ⁊ de latrone in cruce. Et adducit illud Apoc. iij. Tene qd habes vt nemo accipiat coronã tuaz. Et illud. j. Cor. x. Qui se existimat stare videat ne cadat. Et qr fortasse illi q̃s despicimus: tarde pñt incipe. ⁊ vitã nr̃am feruẽtioribus studijs ꝑire. ut ibi etiã tangit

Capitulum III

Secũdum principale de ig̃rantia declarandum fuit. qñ ig̃rantia sit pctm̃. qñ excusat a pctõ. ⁊ qñ nõ. Pro intellectu hui⁹ notandũ ꝫm Tho. ⁊ Duran. in. ij. dis. xxij. ⁊ Tho. j. ij. q. lxxvi. ⁊ ꝫm alios tam theologos q̃z iuristas ac phos. q̃ q̃ntuplex ẽ ig̃rantia. Prima ẽ ig̃rantia electionis. ⁊ h̃ quodãmõ affectũ pctĩ consequit̃. ut qñ ex cõcupiscẽtia pctĩ q̃z volũtas nõ reprimit absorbet̃ iudiciũ rõnis ĩ ꝑticulari opabili ꝫm q̃ dicit̃. vi. Eth. q̃ delectatio corrũpit existimationẽ prudẽtis. ⁊ ꝫm hãc ig̃rãtiã oĩs malus seu peccans dicit̃ ig̃norãs Secũda dicit̃ ig̃rantia cõcomitãs. ⁊ h̃ se hz ad actũ concomitatiue. vt qñ q̃s ignorãs aliq̃d fac̃ ⁊ nihilomin⁹ faceret si non ig̃raret. ⁊ h̃ se hz p accidẽs ad actũ. iõ nec excusat peccatũ. nec alleuiat nec aggrauat. Signũ aũt q̃ q̃s talẽ ig̃rantiã habuerit ẽ: cũ q̃s nõ pęnitet vel dolet postq̃z actũ pfecit aliquẽ. ut si q̃s inueniret flor. quẽ putaret suũ fuisse q̃ nõ fuit su⁹ ⁊ reseruaret eũ ⁊ nihilomin⁹ seruaret eũ etiã si nõ putaret eũ suũ fuisse. Siliter si aliq̃s credens accedere ad vnã mulierez. accederet ad alterã ad quã tñ accederet si eã nõ ignorasset. Tertia ẽ ig̃rantia inuincibil̃. videlicet eoꝝ q̃ nõ põt q̃s scire ⁊ q̃ studio vinci nõ põt. talis ẽ ĩ oĩbꝫ q̃ non pñt vti rõne ad tẽpus. vel semp. vt in pueris minorẽnibus. maniaq̃. dęmoniaq̃. ebrijs. ⁊ q̃ ig̃rant̃ priuãt̃ rõne ex comestione cicute vel iusq̃ani. Ignorãtia igit̃ ĩuincibil̃. si ꝫm se ⁊ ꝫm suã cãm fuerit inuincibilis. excusat ĩ toto. ptz qr nõ ẽ volũtaria aliq̃ mõ. ⁊ iõ nõ ẽ nec fuit in ptãte alicui⁹ eã

repellere·ut in pueris minorẽnibꝫ. Sed
q̇d de habẽtibꝫ ig̊rantiã inuincibilẽ· q̃ ĩ
ꝑte aufert vsũ rõnis. Rñ. ꝙ in talibꝫ ex-
cusat in tanto ut in pueris q̇ ꝑm ꝑtẽ sũt
dolicapaces ⁊ ꝓcepti dĩni· ⁊ in furiosis
habẽtibus lucida interualla. Et dicitur
notanter si ꝑm se ⁊ ꝑm suã cãm fuerit in-
uincibilis· ꝓpter ebriũ ex ebrietate peccã
tẽ cuius ig̊rantia inuincibilis ẽ ꝑm se· qꝛ
tũc nõ põt iudicare q̇d agendũ sit vl' nõ
agendũ· tñ nõ ẽ inuincibilis ꝑm suã cãm
qꝛ potuit se nõ inebriare ⁊ ita nõ ignora-
re. Et iõ nõ ẽ oĩno excusatus a toto ꝑm
Tho. ⁊ multos· ꝫ a tanto· si inebrietate
aliũ occidit vel simile facit. Si aũt q̇s ĩ-
cidit in ig̊rantiã inuincibilẽ· puta in pri-
uationẽ vsus rõnis ꝑ op⁹ licitũ· ut si per
vigilias ⁊ abstinentias aliq̇s insanus fa
ctus ẽ· vel ex debilitate cõplexiõis vel ex
sumptione cibi quẽ nõ tenebat' scire ꝑua
tiuũ vsu rõnis tunc iterꝫ excusat' a toto.
Si etiã q̇s incidit in ig̊rantiã inuincibi-
lẽ ꝑ opus ꝑ qd̄ venialiter peccauit· etiaꝫ
excusat' a toto· vt si feruoris excessus pec
catũ veniale fuit in vigilando· abstinen-
do· ⁊ in hmõi. Si aũt q̇s incidit ĩ ig̊ran-
tiaꝫ inuincibilẽ ex culpa sua mortali· ad
huc excusat' ꝑm multos a toto si saltem
nullũ hꝫ vsũ rõnis qñ actũ facit· q̇ alias
eẽt pctm̃: puta si occidit· Et hꝰ opĩo ẽ ꝓ-
babilior ⁊ ꝟior. Aug⁹ ⁊ Ambro. ⁊ Ray.
esse videt'. Oĩbus tñ talibꝫ si liberati fu-
erint ẽ pnĩa ĩponenda ꝫ leuior q̃ꝫ si sani
talia cõmisissent· ut patet. xv. q. i. si quis
Et hꝰ fit ad cautelã· ⁊ ne disciplina eccle-
sie deserat'. Cui cõsonat phs. ij. eth. vbi
dicit ꝙ ebrius meret' duplices maledicti
ones. Et· iiij. politiq. iubet tales ebrios
plus alijs puniri· nõ ꝙ pctm̃ sit grauius
ꝫ qꝛ talia fiũt frequẽtius ⁊ ꝓnius. Tho.
excipere videt' ebriũ vbi sup̃. i. ij. q. lxxvi
Et forte sicut de ebrio dictũ ẽ q̇ ad cul-
paꝫ· sile esset de isto q̇ ex culpa sua graui
efficeret' demoniacus· vel furibund⁹· vt

fit interdũ ꝑ maledictiones ⁊ iras· ꝙ ta-
les in insania aliq̇d facientes· alias illici
tũ nõ in toto· ꝫ excusarent' in tanto. Dic̃
Tho. j. ij. q. lxxvi. ar. iij. Si eẽt talis ig̊-
rantia q̃ totaliter excluderet vsuꝫ rõnis
oĩno a peccato excusaret. sicut ptꝫ in fu-
riosis ⁊ amentibꝫ· hec ibi. Per talẽ etiã
ignorãtiã inuincibilẽ excusat' ꝑm Ulri-
cũ iste qui in aliquo agendo dubio ma-
gis ꝑitos ꝯsuluit· de q̇ nullã autoritatẽ
exp̃ssam hꝫ vtꝫ ita sit vel nõ· dũmõ for-
met sibi bonã ꝯsciam postq̃ꝫ magis ꝑi-
tos cõsulerit· ⁊ si res alit' se hꝫ q̃ꝫ ipse sen
tit excusat'· qꝛ fecit qd̄ potuit· de⁹ autem
nihil impossibile requirit ab hoĩe. Dicit
etiã Guil'. sup Ray. ꝙ in habẽtibꝫ vsuꝫ
rõnis q̇ ad ea sine quibꝫ nõ ẽ salus· nulla
ẽ ig̊rantia inuincibilis simplicit' ⁊ oĩno·
qꝛ si nõ inueniret hoĩeꝫ a q̇ doceret' vn-
ctio doceret eum· nisi staret per ipsum.

Quarta ẽ ignorantia vniuersalis ꝑm
phos· ⁊ ꝑm iuristas dicit' ig̊rãtia iur. vi-
delicet eoꝝ q̃ quis scire tenet'· ut patuit
circa ꝑncipiũ ꝓcedent' ca. in septẽ sciẽdis
Vnus enĩ scire tenet' qd̄ alter nõ: ut ibi-
dẽ dictũ ẽ. qñ taliũ ig̊rantia directe ⁊ ꝑ
se ẽ voluntaria seu affectata· ut si q̇s ali-
quid sua spõte nesciat vt liberi⁹ peccet· hꝰ
ig̊rantia in nullo excusat· ꝫ ẽ spẽale pec-
catũ ⁊ actũ aggrauat· qꝛ auget volũta-
rium ⁊ ꝑ cõsequẽs pctm̃. Ex intentione
enĩ volũtatis ad peccãdũ ꝓuenit ꝙ ali-
q̇s vult subire ig̊rantie dãnũ ꝓpter liber-
tatẽ peccandi. Distinguunt verũtñ ibi
aliqui de ignorãtia affectata· qd̄ põt ha
beri dupliciter. Primo cũ ignorãtia tẽ-
tionis· ut cũ quis tenet' ad aliq̇d· ꝫ nescit
an teneat' vel nõ. Et hec excusat aliq̃lit'
licet modicũ. Et illa fuit in paulo. j. Ti-
moth. p. Misericordiã ꝯsecut⁹ sũ qꝛ ig̊-
rans feci ĩ ĩcrudelitate· ut de se dic̃. Alio
modo põt haberi cũ ꝯscientia tentionis
⁊ hec in nullo excusat sed dãnat. Vnde
ps̃. Noluit intelligere vt bene ageret.

Quando vero taliũ ignorantia q̃ est cã
peccati·nõ ẽ directe voluntaria seu affe
ctata·ꝫ indirecte vel ꝑ accidẽs q̃ dicitur
simplex ignorantia·puta cũ quis ꝓpter
laborẽ vl' ꝓpter alias occupatiões negli-
git illud addiscere per qd̃ a peccato re-
trahat'·talis enĩ negligentia facit ipsam
ignorantiã esse volũtariã ⁊ peccatũ dũ-
modo sit eoꝝ q̃ quis scire tenet' ⁊ põt·ta
lis ignorãtia nõ totaliter excusat a pctõ.
Similiter cũ aliquis non vult laborare
in studio·vel negligit discere vel quęre-
re vel sermonẽ audire·ex quo sequit' euꝫ
ignorare. Vel cũ aliquis vult bibere vi-
num immoderate·ex quo sequit' eum in-
ebriari ⁊ discretione carere·talis ignorã-
tia diminuit volũtariũ ꝫm Tho·⁊ ꝑ cõ-
sequẽs peccatũ·⁊ sic nõ excusat a toto ꝫ
a tanto. Cum enim aliq̇d nõ cognoscit'
esse peccatũ·nõ põt dici ꝙ voluntas di-
recte ⁊ ꝑ se feratur in peccatum: ꝫ ꝑ acci-
dens·vnde ẽ ibi minor cõtẽptus·⁊ ꝑ cõ-
D sequens minus peccatuꝫ. Quidã igit'
de ignorãtia iuris quo ad leuitatẽ ⁊ gra
uitatẽ ponũt gradus tales. Primo sũt
quidã qui habẽt ignorãtiã simplicẽ ta-
lẽ ꝙ ignorãt q̃ tenent' scire ꝫ laborant vt
sciant. Et hęc habet' aut sine transgressi
one iuris·⁊ tũc est pęna pctĩ tm̃. Aut cũ
transgressione·⁊ hęc nõ excusat a toto ꝫ
ut multũ·qꝛ inuincibilis est vt nũc·licet
nõ simpliciter·⁊ sic sunt duo grad⁹. Alij
sunt habẽtes ignorantiã crassam vel su-
pinã qui ignorãt ⁊ negligũt scire cũ pos-
sint·ꝫ sunt indifferentes ad vtrũlibet·et
hęc min⁹ excusat. Exẽplũ istoꝝ triuꝫ de
illo qui nescit clãdestinũ mr̃imoniũ esse
ꝓhibitũ·vel nõ esse ducẽdã ĩ mr̃imoniũ
quã polluit ꝑ adulteriũ. Alij sunt q̇ ha-
bent ignorantiã affectatã sine cõscĩa ten
tionis·ut Paulus·⁊ hęc minus excusat
q̃ꝫ tertia. Alij vero habent affectatã cuꝫ
conscientia tentionis·⁊ illa in nullo ex-
cusat sed oĩno dãnat·⁊ sic sunt quinq̃ꝫ
gradus. Quinta est ignorantia par-
ticularis dicta a ph̃is·ꝫ a iuristis dicit'
facti que est ignorantia particulariũ cir-
cũstantiarum in actu. Exempli gratia·
in illo sylogismo. Nullus pater est per-
cutiendus·iste pater est·igit'. ꝛc. ignoran
tia maioris esset ignorãtia iuris siue vni-
uersalis·ꝫ ignorantia minoris esset igno
rantia facti siue particularis. Similiter
ignorantia particularis siue facti ẽ·ut si
nescis hanc rem quã tollis esse alienam·
vel nescis hãc mulierem tuã. Hic distin
guendũ ẽ·quia aut ibi ẽ adhibita ⁊ pre-
missa debita diligẽtia·⁊ datur opa rei
licite·tunc ignorantia facti oĩno excusat
qꝛ talis ignorantia ẽ causa facti talit' ꝙ
si sciret hanc circũstantiã in peccatũ tra-
hentẽ nõ faceret actũ·cuius signum ẽ ꝙ
postea dolet·qñ intelligit peccatũ Hęc
in quã excusat a toto vt Jacob qui co-
gnouit Lyã·eã putans Rachel in quã
solũ cõsenserat. Si aũt nõ est adhibita
debita diligentia licet aliqualis adhibi-
ta sit·vel nõ dat' opa rei licite·ꝫ nõ excu
sat a toto.ꝫ a tanto·põt tamẽ plus ⁊ mi
nus alleuiare·si nõ fuerit directe affecta
ta·vñ nõ excusat' ĩ toto Lamech q̇ occi-
dit Cayn·putãs se ferã occidere. Si au
tem nulla adhibita est diligentia·tunc
in nullo excusat. De ignorãtia ponit cã-
cellarius.vij.regulas in floribꝫ regularũ
moralium. Prima Ea q̃ tibi pręcepit
deus cogita semꝑ. Rõ qꝛ quilibet obli-
gat' scire illud absq̃ꝫ cuius noticia nõ po
test euitare pctm̃. Secunda Culpabilis
ignorantia iuris diuini nõ cadit in faci-
entẽ illud qd̃ in se est. Rõ est·qꝛ spũssan
ctus talẽ hoĩem de necessarijs ad salutẽ
q̃ vires suas excedũt docere immediate
paratus est. Tertia ignorantia inuinci-
bilis excusat in eis p̃sertim q̃ sunt facti·
nõ aũt crassa vel supina q̃ ꝓuenit ex ne-
gligentia sciendi vel faciendi qd̃ in se ẽ.
Dicitur autẽ inuincibilis·non q̇n possit

vinci. aut ꝙ ex ea necesse sit tunc opari. ꝫ qꝛ operãs sufficient' ꝑm casus euentuum diligentiã apposuit sciendi illud qd̃ nescit. Quarta Ignorãtia iuris humani sufficient' ꝓmulgati. nõ liberat subditos a pęna in foro exteriori. licet frequenter quo ad deũ excuset a culpa quosdaꝫ ignorantes. Quinta Nõ quilibet tenetur scire de quolibet pctõ mortali an sit tale. licet expediat illud inquirere ⁊ scire iuxta vniuscuiusqꝫ vires ⁊ statũ. ⁊ plus ecclesiasticos q̃ꝫ laicos. Et inter ecclesiasticos p̃lati ex officio tenent' ꝙ sint parati oĩ poscẽti reddere rõnẽ de ea quę ĩ eis est fide ⁊ spe. Sexta Nulli facienti qd̃ ĩ se est hoc ẽ bñ vtẽti donis dei iã habit. deꝰ talẽ hoĩeꝫ ꝑatus ẽ docere in necessarijs ad salutẽ siue sint illa credanda siue oꝑanda. Septima Nemo vtens rõne diu ab ignorãtia ꝑncipioꝝ moraliũ excusat'. qꝛ forte morulã ad cõsiderandu ꝫ apponere vas habet. hęc Cancel'. Dubitat' hic ꝑmo de emẽte rẽ aliquã furtiuã vel raptã vel ꝑditã q̃ꝫ ignorat eẽ talem. vel alias vitiosaꝫ similit' Rñ. Ray. Qui sciebãt vel ꝓbabiliter credebãt esse de iusto simplr. nõ tenent' ad restitutionẽ in aliquo durante. scꝫ bona fide quãtũ ad illos q̇ credebãt. Qui vero temere credebãt vel ignorabãt ig̃rantia crassa vel supina vel ex negligentia vel ꝓpt' fatuã simplicitatẽ nihil sup hoc cogitabãt tenent' ad restitutionẽ. Dicit' aũt ignorantia crassa vel supina ꝑ metaphoram hoĩs crassi vel supini. qui nõ videt etiaꝫ ea q̃ corã eo sunt. qꝛ nullã diligentiã facere vult. Sic qui publica ⁊ manifesta se dicit ig̃rare. ei etiã non facile credit'. xvi. dis. quid dicitis. Exempli gr̃a Ignorãtiã crassam ⁊ supinã haberet qui emeret rẽ spoliatã ab eo qui spoliauit in bello iusto taliter ꝙ audiuit oẽs vicinos. vel ꝓ maiori ꝑte vel etiã pauciores ꝫ sapientiores audiuerat dicere illud bellũ eẽ iniustũ ⁊ cõtra deũ. vel forte qꝛ eccl̃ia prohibebat vl' excõicabat publice auctores ⁊ ꝑticipes illius belli. talis teneret' ad restitutionẽ. qui enĩ de tali vel simili furto vel rapina emeruit ĩ iudicio aĩę nõ excusant' siue dicãt se habuisse ig̃rantiã iuris siue facti. siue ignorãtiã crassam. Si vero scit venditoreꝫ iuste vel ex iusto bello habuisse. licite põt emere. nec tenetur ad restitutionẽ si etiã nesciebat de iusto bello esse sed credebat ꝓbabiliter. nã oñs vicini sui vel maior ꝑs vel ad minꝰ sapientes ita credebãt. ꝓut ipsi venditori videbat'. ipse nõ tenetur restiture durante hac bona fide. Sꝫ si postea sciat rẽ esse de rapina debet restituere ⁊ ĩ foro pñali tenebit' sibi venditor ad interesse snĩa ẽ. Ray. Si vero emit bona fide. scꝫ volũtate restituendi. tunc ⁊ postq̃ꝫ cõperit rẽ fuisse vitiosaꝫ. põt retinere expensas q̃s existens in bona fide fecit circa rẽ cõseruandã vel meliorandã. ⁊ nõ tenet' de fructibꝫ tꝑe bonę fidei ꝑceptis. Tenetur tñ de fructibꝫ illis qui nõ essent adhuc consumpti si extarent ex quo incipit habere malam fidem. Cõcordãt Hosti. Vlricus ⁊ Guil'. Et si durante bona fide res perijt. nõ tenet'. quia nõ erat ĩ mora. Similiter si alienauit eã. qꝛ non dolo desijt possidere. Sed nũquid ille qui emit bona fide scꝫ credens rem nõ esse furtiuã si postea inueniat rẽ esse alienã põt petere a dño p̃ciũ. Rñ. Bartho. pisanus in summa: Certe non. C. de fur. l. in ciuilẽ. ꝫ agat contra venditorem. Dubitat' vtrum ignorantes excusentur per ignorantiam a statutis ordinariorum. Rñ. ꝙ ignorantes non excusantur cõmunit' loquendo a statutis ⁊ obseruantia legũ nisi sicut dictum est supra: distinguẽdo de ignorãt ia iuris ⁊ facti. ꝫ tñ a sententijs ꝓlat' ꝑ statuta ordinariorum excusantur ignorãtes. quia nõ ligant' illis nisi eorum ignorãtia fuerit crassa vl' supĩa

li. vi. de cõsti. ut aĩaꝝ. Quo ad tertiũ
principale notandũ ꝙ q̃uis peccãtes ex
ignorantia nõ semꝑ grauissime peccent.
tñ periculose valde peccãt. qꝛ qui nescit
morbũ nõ quęrit remediũ. Jõ sup illo
Ro. ij. Ignorãs qm̃ benignitas dei ad
pn̄iam te adducit. dicit glo. ⁊ ẽ Ambro.
Grauissime peccas. i. periculosissime si
ignoras. Sed dubitat̃ p̃mo an ve-
H niat quis in ignorantiã. Rñ. ꝙ cãe eius
sunt plures. Vna ẽ naturalis hębetudo
intellectus. ꝫ illa ẽ pęna nõ culpa. talem
ignorantiam habẽt minorẽnes ⁊ pueri.
de quibus dñs ait ad Jonã. Jone vlt.
Tu doles sup ederã in qua nõ laborasti
neq; fecisti ut cresceret q̃ sub vna nocte
nata ẽ. ⁊ sub vna nocte perijt Et ego nõ
ꝑcam niniue ciuitati magnę ĩ qua sunt
plus q̃. cxx. milia hoĩm. qui nesciũt q̃d
sit inter dextrã ⁊ sinistrã suã ⁊ iumenta
multa. Alia ẽ inconsideratio ⁊ negligen
tia discendi. Esa. xxvi. Impius non di-
scet facere iusticiã in terra sanctoꝝ ĩ qua
gessit ⁊ nõ videbit gloriã dñi. Tertia est
passionũ sensibiliũ ꝑturbatio. Vñ ꝫm
ph̄m. j. eth̄. iuuenes ⁊ passionũ insecuto
res nõ sunt bonę scię moralis auditores
Quarta ẽ affectio ⁊ cura nimia de boĩs
transitorijs. contra q̃ Matth̄. vi. Pri-
mũ quęrite regnũ dei ⁊ iusticiã ei⁹. Quĩ
ta ẽ cura carnis in desiderijs ꝑ crapulaꝫ
⁊ ebrietatẽ. ꝯtra apl̄m. qꝛ talia vias ima
ginatiue ⁊ fantastice obturant ⁊ obnu-
bilãt. ut in nabal patuit ebrio qui fuisse
legit̃ vir maliciosus durus ⁊ pessimus. ⁊
ꝫ nomẽ suũ stult⁹ ẽ. ⁊ stulticia sua cũ eo
ẽ ait vxor sua Abigail prudẽtissima. j.
J Reg. xxv. Dubitat̃ secundo. Cum
omissio sciendi sit pctm̃. peccat ne semꝑ
hõ q̃diu ignorat id ad qd̄ sciendũ tene-
tur. Et si nõ semꝑ. qñ ḡ ⁊ qñ non peccat
ignorans. Rñ. Tho. Pręceptũ affirma
tiuũ cui omissio opponit̃ obligat semper
ꝫ nõ ꝓ semꝑ. ⁊ iõ oĩs illa omissio ꝓ illo
tẽpore ẽ pctm̃ in actu in quo quis ꝑ prę-
ceptũ obligat̃ ⁊ quotiens illud tempus
reiterat̃. totiens pctm̃ multiplicat̃. Ex q̃
patet ꝙ ille qui ꝑcipit se ignorasse in cõ-
fessione. debet dicere diuturnitatẽ tꝑis
ꝑ qd̄ in ignorantia stetit. Dubitatur K
tertio qũo quis possit delere ignorantiã
ꝑ pęnitẽtiã cũ ignoret se ignorare. Rñ.
ꝙ postq̃ quis fecit diligentiã discutien-
do conscĩam suã modis sup̃tactis prę-
cepto. iij. de cõtritione. debet etiã in ge-
nerali dolere de ignoratis si aliqua ha-
beret pctã ignorantię. qꝛ ps̃. dicit Deli-
cta quis intelligit ab occultis meis. ꝛc. ⁊
tũc ig̃rantiã ĩquãtũ ẽ peccatũ ꝑ pęnitẽ-
tiã q̃ ad reatũ delet̃. manet tñ ig̃rantia
actu. qꝛ qñ desinit esse voluntaria desi-
nit eẽ peccatũ. nõ tamẽ desinit eẽ simpl̄r
De hoc habes. iij. p̃cepto ca. de ꝯtritio-
ne. Dubitatur quibus modis q̃s pos- L
sit ignorantię vitiũ exire. Rñ. ꝫm Chry-
so. sup Matth̄. omel̄. xxxix. ꝑ quatuor.
Qui enĩ posse suũ faceret ad sciendum
differentiã ꝟtutũ ⁊ vitioꝝ h̄ primo deũ
ꝓ isto oraret. Vñ Jacob. i. Si quis in-
diget sapientia postulet a deo qui dat
omnib⁹ affluent̃ ⁊ nõ ĩproperat ⁊ dabit̃
ei. Secũdo libens legeret vel audiret ver
ba diuina de necessarijs docẽtia. Jõ. ij.
Timoth̄. ij. Intellige. id est intus lege q̃
dico. dabit enĩ tibi dñs in oĩbus intelle
ctũ. Tertio q̃ scit esse bona faceret ⁊ ma
la dimitteret mortalia. quia ꝫm Greg.
Nõ est dign⁹ dandis q̃ nõ ẽ gratus de
dat̃. ꝫm illud ps̃. Initiũ sapiẽtie timor
dñi. Et si mortalit̃ peccaret statim debe
ret pęnitere. qd̄ quartũ põt eẽ requisitũ
Vñ ꝫm eũdẽ Greg. Peccatũ qd̄ ꝑ pę
nitentiã nõ delet̃. mox in aliud suo pon-
dere trahit. Peccatũ enĩ cęcat ⁊ obdu-
rationẽ meret̃. Vñ ps̃. Intellectũ tibi
dabo ⁊ instruã te in via hac q̃ gradieris
Itẽ seru⁹ tu⁹ sũ ego. da mihi intellectuꝫ
vt discã mãdata tua. Quarto ĩ dubijs

bonoꝝ ⁊ maloꝝ sibi nõ consideret· ꝫ dei
sacerdotes prudentes ⁊ timoratos q̃re-
ret christi exẽplo Luc. ij. qui etiã sedens
in medio doctoꝝ ꝑmo interrogabat Et
Pauli q̃ Ananiã accessit. Et Cornelij
Petꝝ. De hac materia habes sup̃ pre-
M. cepto. iij. c. viij. F. G. Dubitatur q̃r-
to cũ negligentia sit cã ignorãtię· qñ ne-
gligẽtia sit pctm̃ mortale ⁊ qñ nõ. Rñ.
ꝫm Tho. ij. ij. q. liiij. ar. iij. negligentia ꝓ-
uenit ex quadã remissione voluntatis ꝑ
quã cõtingit ꝙ rõ nõ sollicitat̃ ut ꝑfici-
at ea q̃ deberet vl' eo mõ q̃ deberet. Po-
test aũt dupliciter cõtingere ꝙ negligen
tia sit pctm̃ mortale. Vno mõ ex parte
eius qđ ꝑtermittit̃ ꝑ negligentiã· qđ q̃-
dẽ si sit de necessitate salutis siue sit act⁹
siue sit circũstantia ẽ pctm̃ mortale. Alio
modo ex ꝑte cãe. Si enĩ volũtas intãtũ
sit remissa circa ea q̃ sunt dei· ut totalit̃
a charitate dei deficiat· talis negligẽtia
ẽ peccatũ mortale· ⁊ hoc ꝓcipue ꝯtingit
quãdo negligẽtia seq̃t̃ ex cõtẽptu. Vñ
Prou. xix. Qui negligit vitã suã morti
ficabit̃: Alioquin si negligẽtia consistat
in ꝓtermissione alicui⁹ actus vl' circũstã-
tię q̃ nõ fit de necessitate salutis· nec hoc
fiat ex cõtẽptu ꝫ ex aliquo alio defectu
feruoris qui impedit̃ interdũ ꝑ aliquod
veniale peccatũ· tũc negligentia non est
peccatum mortale ꝫ veniale· hęc Tho.
N. Quã aũt mala sit negligentia ⁊ tepi-
ditas etiã q̃ ẽ veniale peccatuꝫ ostendit
Berñ. in sermone de ascẽsione domini.
dicẽs. Perniciosa nimis ⁊ molesta tepi
ditas· inferno enĩ ꝓxima· ⁊ vmbra mort̃
iure censet̃. Sana ẽ videre hoĩes pusilla
nimes ⁊ remissos deficiẽtes sb̃ onere· vir-
ga ⁊ calcarib⁹ indigẽtes· quoꝝ breuis et
rara cõpunctio· aĩalis cogitatio· tepida
cõuersatio· obediẽtia sine deuotiõe· ser-
mo sine circũspectione· oĩo sine cordis ĩ-
tentione· locutio sine ędificatione· quos
deniq̃ ut videm⁹ vix gehẽne met⁹ inhi-
bet· vix pudor cohibet· vix frenat rõ· vix
disciplina coercet. Et huiusmodi si diu
ita ꝑmanserint aut opprimunt̃ sub one-
re ⁊ succũbũt· aut quodãmõ ĩ ĩferno sũt
vt nũq̃ ad plenũ respicerẽt in lumĩe mi-
serationũ dñi· nõ in liberate spũs q̃ sola
facit iugũ suaue ⁊ onus leue. Inde autẽ
ꝑniciosa tepiditas manat· qꝛ voluntas
eoꝝ nõdũ purgata est· nec bonũ sibi vo-
lunt nec nouerunt a ꝓpria concupiscen-
tia abstracti ⁊ illecti. Amant enĩ cũ car-
ne sua terrenas consolaciunculas in ver
bo signo vel facto· ⁊ si hęc interrũpunt
aliqñ· nõ tñ penit⁹ rũpunt. Hinc est ꝙ
raro affectiones suas dirigũt in deum· ⁊
eoꝝ cõpunctio nõ cõtinua ꝫ horaria ẽ.
Impleri aũt miserationib⁹ dñi aĩa hu-
iusmodi nõ põt. Et quãto magꝭ ill' eua-
cuabit̃· tanto magis istis ĩplebit̃· vl' si for
te magis ꝓbas· nũq̃ iste illis misceri po
terint· nõ enĩ spũs ⁊ caro· ignis ⁊ tepidi-
tas in vno domicilio cõmorant̃· ꝑsertiꝫ
cũ tepiditas domino soleat vomituꝫ ꝓ-
uocare· hęc Bernhardus.

Capitulum · IIII ·

Istis igitur de ignoran- A
tia ꝑmissis· declarandũ ẽ ꝑce-
ptũ nonũ: Nõ ꝯcupisces vxo-
rẽ ꝓximi tui. Et suo mõ ẽ intelligenduꝫ
ꝙ nec fęmĩa cõcupiscat virũ alienuꝫ. Et
ponit̃ Exo. xx. ⁊ Deut. v. Circa q̃ tria
ꝑncipalit̃ sunt videnda. Prĩo ĩtellect⁹
huius mãdati. Secũdo ad q̃t actus se
extendat ambit⁹ hui⁹ mandati. Tertio
q̃ ꝑiculosũ sit delectabilibus ĩmorari.
Quantũ ad ad primi intellectũ· no- B
tandũ primo· ꝙ pctm̃ interi⁹ in volũta-
te dicit̃ pctm̃ cordis· ⁊ pctm̃ exteri⁹ dicit̃
pctm̃ operis· ⁊ qñ ista scꝫ pctã cordis ⁊
opis ꝯiũgũt̃· tũc sũt sic vnũ pctm̃· ut de
terminat̃. ij. Sen̄. dis. xlij. tunc etiã vno
ꝑcepto ꝓhibẽt̃· ut dicunt doctores· iij·

Señ. circa dis. vlt. Cum autem peccator in corde solum non perueniendo ad actum exteriorem propter aliquod impedimentum forte. tunc peccatum cordis separat a peccato operis ⁊ recipit spēalē ꝓhibitionē. Ad ꝓpositū igit concupīa mulieris alienę ad venerea pōt duplicit cōsiderari. Vno mō ꝓut ex ea causatur ⁊ orit exterior act⁹ mꝯchandi. ⁊ tūc ꝓhibet eadē ꝓhibitiōe cū exteriori actu. sexto mandato: Nō mꝯchaberis. Alio mō cōsiderat inquātū ex ipsa ꝯcupīa nō sequitur actus exterior. qꝛ forte impedit. ⁊ ne q̄s putaret h̄ desiderium nō eē pctm̄. debuit spāle p̄ceptū. videlicet nonū dari. Vñ sicut ꝑ p̄ceptū sextū: Nō mꝯchaberis. ꝓhibet oīs vsus illicit⁹ mēbrorum exterioꝝ ad venerea: Sic ꝑ illud nonum Nō cōcupisces vxorē ꝓximi tui ꝓhibet oīs illicita cōcupīa venereoꝝ turpiū. qꝛ cōptū ē ex vehemēti imaginatione venereoꝝ sine actu exteriori. ut dicit Aug⁹. semen defluxisse ī vigilia. qd ē ꝯ naturam peccare. ⁊ pctm̄ mutū vulgarit. Secū-

C do notādū ꝟm Tho. j. ij. q. xxx. ꝙ cōcupiscētia ꝓprie loquēdo ē passio q̄dam appetit⁹ sensitiui. Est enī in sensu appetitio alicuius delectabilis sensualis absentis. Et quātū ad ꝓpositū sufficit huiusmodi ꝯcupīa ē duplex. Vna carnis scꝫ appetitio delectabiliū ꝟm tactū. ut sunt venerea. Alia oculoꝝ. videlicet appetitio tꝑaliū bonoꝝ quātū ad possessionē ⁊ vsū vtilitatis eoꝝ. Scda ꝑtinēt ad vltimū p̄ceptum. Prima ad pñs. Tertio

D notādū ꝙ prīa cōcupīa dicit ꝯcupīa carnis. Et triplr accipit ꝟm tres ei⁹ mot⁹ ꝑncipales in genere. Quidā nullū sunt pctm̄. Alij sūt veniale. Tertij mortale. Nā prīo aliqui dicunt ꝑmi mot⁹ isti⁹ ꝯcupīę carnis. ⁊ sūt tales q̄ cōsistūt īfra limites naturę vel sensualitatis. sic ꝙ nullo mō dependēt a volūtate. ⁊ tunc nullū pctm̄ sunt. Exempli gr̄a. Fiūt enī aliqñ motus quidā naturales in carne sequētes cōditionē naturaliū qualitatum q̄s frequēter nec sensus apprehendit nec hō aduertit nec delectat. ⁊ tales nullo mō sunt pctā. sed aliqñ seq̄la pctī. ꝟm Tho. Vt cū q̄s ordinate comedit ⁊ calefact⁹ mouet sine imaginatione alicui⁹ venerei Fit etiā aliqñ ex fomite motus q̄dā titillatiōis in carne ad libidinē. id ē. ad carnalē cōcupīam quā titillationē apprehēdit sensus. ⁊ dicit mot⁹ ille ꝓprie titillatiōis ꝟm Henricū de gandauo qdli. vj. Et ē talis mot⁹ ipsa sensitiua apprehensio delectabilis. vel delectatio in apprehenso. Et si ille mot⁹ totalit p̄ueniat volūtatē. ita ꝙ voluntas nō delectat ī eo. nec manet. nec rō aduertit eum. ⁊ sic ꝟm Bonaueñ. videt veniale. Sed ꝟm aliquos adhuc nullū ē pctm̄. qꝛ nihil ē peccatū nisi īquātū ē aliquo mō volūtariū ꝟm Aug. Et ꝟm eūdē: Nō ē in potestate nr̄a ea libere respuere vl acceptare. Si militer ꝯtingit aliqñ hoīez inspicere mulierē. audire vel tangere eā vl de ea cogitare ⁊ sine culpa. ⁊ tñ ad hmōi aspectuꝫ auditū. tactū. vel cogitationē mox seq̄t ⁊ naturaliū in appetitu ei⁹ sensitiuo ꝯcupiscentia q̄dam ⁊ delectatio vel mot⁹ desiderij ad ꝓsequēdū illud opē respectu eiusdē mulieris. quę concupīa dicit pro passio ⁊ prim⁹ mot⁹. ⁊ talis cū sic totalit p̄uenit rōnis actum. nec ē pctm̄ mortale rōne p̄dicta. qꝛ nō ē ī ptāte nr̄a ꝙ afficiamur vl nō sensualit. Et oēs p̄fati cōcupiscētię mot⁹ dicunt ꝑmi. Vñ Aug⁹ li. ij. de nup. ⁊ cōcupiscētijs. Cōcupīa nō ē pctm̄ qñ ad illicita opa nō ꝯsentit. qd intelligendū ē qñ volūtas nullaten⁹ cōsentit. Secundo sūt aliq̄ mot⁹ cōcupiscētię carnis q̄ pctā venialia fiunt. ut ptꝫ in ꝑori exēplo. postq̄ hō hmōi concupiscētiā iā ī aīo ortā ꝑcipit aliq̄li rōe ⁊ volūtas mouet motu delectatiōis cōdelectādo appetitui sensitiuo. aut si mo-

E

uetur motu in delectationē. aut quādo
mouetur desiderio cōsensus surreptitij
ad prosequendā illud in op⁹. licet ī nul-
lum hoꝝ dictoꝝ deliberate ⁊ plene cōsen
tiat. ꝫ permittit cōcupiscētiā in aīo ortā
morari cū quadā morosa delectatione
sine tamen consensu volūtatis delibera-
to ⁊ pleno in opus. aut in delectationem
In istis fit peccatum veniale. nisi quis
consentiret interp̄tatiue. De hoc statiz
dicetur. quia imputatur negligentię vo-
luntatis quę nō prohibet nec excludit p̄-
fata. sed negligenter permittit in animo
morari huiusmodi cōcupiscētiā ad mor
tale peccatum inclinantē. Tertio mo-
do sunt alij mot⁹ qui dicuntur cōcupīa
carnis. ⁊ tūc accipit̄ cōcupīa carnis pro
voluntat̄ deliberatiuo cōsensu. Quā-
do enī cōsequit̄ in voluntate deliberati-
uus cōsensus in opus venereū ꝓhibituz
sexto p̄cepto. licet nūq̄ egrediat̄ in op⁹
vel etiā quādo cōsentit in p̄fati opis de
lectationē. vere vl̄ interp̄tatiue. qui con
sensus dicit̄ cōsensus in morosā delecta-
tionē. tunc ille cōsensus ē pctm̄ mortale
Et ista ꝓhibent̄ ꝓprie isto nono p̄cepto
Ubi notandū ꝑm Tho. q. de verita
te. q. xv. Et Bonauen. sup. ij. dis. xiiij.
ꝙ anteq̄ quis ꝓgrediat̄ in opus vene-
reū. sexto p̄cepto ꝓhibitum. scz Nō mę-
chaberis. vel anteq̄ cōsentiat ī op⁹ tale.
pōt quis peccare mortalit̄ triplici ꝯsensu
ꝯtra hoc nonū p̄ceptū cōsentiendo ī ve-
nerea morose. Un⁹ cōsensus vocat̄ īter
p̄tatiuus. Alter exp̄ssus seu verus in de-
lectationē. Tertius in op⁹ nephariuz si
posset. Quę declarat Bonaueñ. vbi p⁹
sic Et sumit̄ ab Aug. originalit̄. li. xij. d̄
trini. ⁊ a magistro dis. p̄fata. Uñ ꝓgres-
sus tēptatiōis ⁊ delectatiōis dicit Bo-
naueñ. talis est: Primo enī delectabile
offert̄ siue percipit̄. Secūdo vero dele-
ctatio aduertit̄. Tertio in id ad qd̄ tra-
bit delectatio cōsentit̄ vel dissentit̄. De-
lectabile percipere est sensualitatis. dele-
ctationem aduertere. est inferioris part̄
rationis quę interiores motus ⁊ affect⁹
habet diiudicare ⁊ cognoscere. hoc eniz
non est potentię sensitiuę. diffinire autē
an hoc sit amplectendū an respuendū ē
superioris partis rōnis ī qua residet au-
toritas iudiciarię potestatis. Contingit
autē delectari ad apprehensionē delecta
bilis ante aduersionē delectationis. ⁊ h̄
est sensualitatis. ⁊ absq̄ dubio est veni-
ale peccatū. Contingit iteruz delectari
post apprehensionē delectabilis. ⁊ post
delectationis ꝑceptionē ante plenū con
sensum ⁊ deliberationē. ⁊ hoc est inferio
ris partis rōnis. ⁊ est aliquādo mortale
aliquādo veniale. ⁊ tūc dicitur comede
re sola mulier. Contingit iterum tertio
delectari post apprehensionē delectabil̄
⁊ aduersionem delectationis ⁊ post ple-
nū consensū deliberationis. ⁊ tunc dicit̄
comedere vir. ⁊ tunc ē mortale peccatuz
In his generib⁹ pctōꝝ quoꝝ actus sunt
in ꝓhibitione ꝓpter plenū cōsensū ⁊ de-
ordinationē. Uñ cuz tēptatio inchoat̄
a sensualitate. planū ē esse veniale Cuz
consumatur in superiori ꝑte rōnis. pla-
nuz est eē mortale peccatū. Cū vero sola
mulier comedit pōt esse mortale vel ve-
niale. sed difficile est discernere quando
sit mortale vel veniale. Potest tamen
hoc modo discerni. quia cū ꝑcipit̄ dele-
ctatio. aut statim repellit̄ aut retinet̄. Si
statim repellit̄ tunc leue ē peccatum. Si
vero retinet̄ hoc potest esse triplicit̄. Vl̄
quia placet ipsa delectatio ⁊ opis con-
sūmatio ita ꝙ adest voluntas facien-
di in cogitatione. ⁊ etiam in opere si fa-
cultas adesset. ⁊ tunc est ibi plenus con-
sensus ⁊ peccatum mortale simul con-
currente viri ⁊ mulieris comestione. Vl̄
qꝛ placet delectatio ꝫ tñ displicet pctī
cōsūmatio. ⁊ tūc ē cōsensus semiplen⁹. ⁊
dicitur māducare mulier. nihilominus

tamē peccat mortaliter·cū ī istā delecta-
tionē cōsentit. Vel qr vtrunqꝫ displicet
scꝫ ipsa interior delectatio ⁊ opis cōsu-
matio·tūc aut aduertit piculū· aut non
aduertit· Si nō aduertit piculū delecta
tionis nec repellit eā peccat·ꝫ nō morta
liter·graui⁹ tamē peccat q̄ꝫ si statī muli-
er repulisset. Si aūt aduertit piculuꝫ·⁊
delectationē istā nō repellit ꝫ mētē ī tali
bus cogitationib⁹ reuolui sinit·⁊ tūc di-
cunt magistri ꝙ peccat mortalit·qr q̄ꝫ-
uis etiā ibi nō sit cōsensus verus·ē tamē
ibi consensus interp̄tatiu⁹ ⁊ comedit so-
la mulier·nihilomin⁹ tamē illud pecca-
tum imputat viro·qr cū eā cōpescere de-
buisset ⁊ teneret·non tñ cōpescuit. Hoc
tñ ꝙ nunc vltimo dictū ē nō ē vsqꝫq̄qꝫ
certū. Negāt enī aliqui eē mortale in ne
gligentia reprimendi vbi ē displicentia
q̄ꝫuis q̄s periculū aduertat. Sꝫ tñ secu-
rior via tenenda ē·q̄cquid sit rei veritas
Et si alicui h̄ cōtingat·sanū ē consilium
ꝙ de ipso ut d̄ mortali pęniteat. In du-
bijs enī securior via eligenda est. Et no-
ta ꝙ nō de quacūqꝫ delectatione loqui-
mur·utpote de ipsa q̄ quis delectat cogi
tando de pulcritudine mulieris· ꝫ d̄ ista
q̄ consurgit ex delectatione illius opis
nefarij. hęc Bona. Sanctus Tho. q. d̄
veritate vbi prius etiā sic dicit. Simpli
citer cōcedimus cōsensū in delectationē
fornicationis vel alterius peccati morta
lis esse peccatū mortale. Ex quo etiā seq̄
tur ꝙ quicquid hō agit ex consensu tal
delectationis ad hoc vt hmōi delectati-
tionē nutriat vel teneat·sicut sūt turpes
tactus·act⁹·⁊ libidinosa oscula· vel ali-
qd̄ huiusmodi·totū ē mortale peccatuꝫ
Idē dicit. j. ij. q. lxxiij. ar. viij. Et iteruꝫ
vbi prius de veritate declarans quid sit
cōsensus interp̄tatiu⁹ sic dicit· Añquaꝫ
rō delectationē ꝑpendat·aut nocumen-
tū ipsius·nō habet interp̄tatiuū cōsen-
sum etiā si nō resistat·ꝫ qñ iā perpendit
rō delectatione insurgente ⁊ de nocumē
to ꝯñte·utpote cū ꝑcipit hō totaliter se
ꝑ huiusmodi delectationē in peccatum
inclinari·⁊ in p̄ceps ruere·nisi ex p̄sse resi-
stat·videt ꝯsentire·⁊ tūc pctm̄ ad ratio-
nē transfert·ut ꝑ actū ei⁹·qr agere·⁊ non
agere·cū quis agere debet· ad gen⁹ act⁹
reducūt ꝫm ꝙ pctm̄ omissionis ad pecca
tū cōmissionis reducit·hęc ibi. Cancel-
larius nouus dat quattuor regulas de
talibus ⁊ alijs similib⁹. Prima ē. Nul-
lū ē pctm̄ mortale actuale absqꝫ ꝯsensu
libero rōnis vero vel interp̄tatiuo. In-
terp̄tatiuū cōsensū tūc esse dicim⁹ dum
habuit rō tempus sufficiēs deliberandi
⁊ refugiēdi ea circa q̄ vitanda ēe ꝑuigil
tenebat·qualiter dicit lex forensis. Qui
tacet cōsentire videt·dū videlicet repu-
gnare deberet. Secūda Cōsensus in de-
lectationē luxurię circa obiectū sibi ꝓhi
bitū·ē mortale pctm̄: siue sit in cogitati-
one·siue in verbis·aut in visu·aut in ta-
ctu·aut nutib⁹·aut ī opatiōe. Quāob-
rem familiaritas magna hoīuꝫ carnaliū
p̄sertim ad nutū quātūcūqꝫ sint eiusdeꝫ
generis aut sexus diuersę ętatis·piculo
ꝓxima est·iōqꝫ vitanda ē. Tertia Hō
q̄ tenet reprimere illecebrā āteq̄ꝫ sit mor-
talis primo quo omisit rep̄mere ⁊ euita-
re ei īputabitur ad culpā mortalē in p̄-
mo instāti nō eē gr̄ę ⁊ eē peccati mortal
⁊ ante nūq̄ꝫ fuit verꝫ dicere·iste mortalit
omisit. Quarta nullū desideriū rei illici
te factū tātūmodo sub cōditione actua-
liter vel habitualiter adhibita est de se
mortale delictū·per accidēs tñ propter
appetitus sensualis cōmotionē nimiam
qua scient dimittit inualescere. ex talis
desiderij cōtinuatione libera pōt ipsum
īter mortalia deputari·qr qui amat peri-
culū ꝑibit ī illo. Dubitatur circa di-
cta·p̄mo ꝑ Bonaueñ·vbi prius an sola
mora de veniali faciat mortale peccatū.
Et Rñ. Mora temporis quantum ē de

se non facit. vt quod prius erat veniale fiat mortale. sed solum occasionaliter. videlicet qz inducit cõsensũ vez vel iterptatiuũ. Tũc aũt inducit cõsensũ verum qñ ex diuturnitate delectatiõis crescit libido adeo ut hõ velit oĩno ĩ interiori delectatione pſistere z morari. Tũc vero inducit cõsensũ interptatiuũ qñ hõ aduertens piculũ delectatiõis retente negligit eã repmere. hꝫ aũt ñ fit dabsqꝫ cõtẽptu salutis ꝓprie. p eo q̃ discrimini se cõmittit z exponit. Illa enĩ delectatio subintrat sicut serpens z venena diffundit. p q̃ rationalis spũs incurrit mortez culpę. Si cut igit salutẽ corpalẽ negligeret qui serpentẽ iurta se scient collocaret. sic qui in tali delectatione aduertẽs piculũ z dentes aduertere volũtarie versat. expoit se discrimini qñ negligit repellere. Et p tanto dicit magister vbi supꝛ. ipsũ pecca re mortaliter. hoc aũt non facit mora de
B. fit rõne cõsensus vel contẽptus. hęc Bonaueñ. Sed dubitat p eundez secũdo Quanta mora hꝫ faciat. scz q̃ fiat de veniali mortale. Rñ. In generali determinat hꝫ in qua inquã adeo crescit delectatio z libido q̃ supuenit cõtẽptꝰ z cõsensus. vel adeo ẽ repellendi negligentia vel ꝓprie salutis in curia q̃ supuenit cõtẽptus z pſensus interptatiu? Si aũt in spẽali querat quãta sit illa mora: vtz vnius horę vel dimidię vel amplioris spacij. nõ põt respõsio dari. qz aliqñ ẽ maior. aliqñ minor hm diuersos status nat scia vel lectio hꝫ potius ꝓscia recta. et vnctio. Vñ qñ aduertit cõscia recta se nõ modicũ ledi ex morosa delectatione cõsensus supuenit vel cõtẽptus. q̃ si nõ aduertat aliqñ ꝓpter tenebras z involutiones affectionũ nrarz. securiorẽ partẽ debet eligere z cõfiteri pure. sic z dolere quasi mortaliter peccasset. Per qd apparet etiã rñsio q̃d faciendũ sit qñ quis dubitat an venialit vel mortalit peccauerit z q̃lit ei sit ꝓsulẽdũ. Dubitatur hꝫ tertio p eũdẽ scz Bonaueñ. vtz ĩ aliis generib pctõz etiaz sit ita piculosum et duz sicut iã de pctõ carnis dictũ ẽ. Exempli gra. de hoicidio z hmõi q̃liter sit ei cõsulendũ. Rñ. idẽ In oĩbus peccatj delectatio morosa vigilanter z strenue vitãda ẽ. Et tñ verba Augj. posita q̃ li. xpj de trini. ponunt. Et dis. xxiij. vbi dicit. Sic in illo ꝓiugio ꝑmoz hoĩuz z cętera pcipue vident intelligi ĩ pctõ carnis qꝺ habet ex carnis incentiuo delectationez sibi magis cõiunctã ad q̃z hõ facilime incurvat. Et iõ cũ magna diligentia ẽ vitãda. nõ solũ aũt hꝫ z omne pctũ. multa enĩ frequẽter credunt eẽ venialia quę sunt mortalia. z difficile ẽ ĩ his tñ discernere. z iõ quasi a facie colubri habet hõ qui vult saluari pctũ fugere. hꝫ ille. Sz sanctus Tho. j. ij. vbi prius videt diffinire dubiũ ꝓfatũ. q̃ in aliis morosis delectationib in bis videlicet pctis ĩmorando. q̃ hm se sunt pctã mortalia. possit qs peccare mortalit. hꝫ distinguit Vnde sic dicit. De fornicatiõe cogitãs de duobus põt delectari. Vno mõ de ipsa cogitatione. Alio mõ de ipsa fornicatione cogitata. Et sic semp sunt duę delectationes. vna de cogitatione. alia de fornicatione cogitata. Delectatio de cogitatione ipsa sequit inclinationẽ affectus ĩ cogitatiõez ipsã Cogitatio aũt ipsa hm se nõ est peccatũ mortale. ĩmo q̃nq̃z est veniale tũ. sicut cũ aliqs inutiliter cogitat. Q̃nq̃z aũt sine pctõ. puta cuz aliqs vtilit de ea cogitat. sicut cũ vult de ea ꝓdicare vel disputare. z iõ per consequẽs affectio z delectatio q̃ sic ẽ de cogitatione fornicationis. nõ ẽ de genere peccati. mortalis. sed q̃nq̃z est peccatum veniale. z q̃nq̃z nullũ. vñ nec cõsẽsus ĩ talẽ delectationẽ ẽ pctũ mortale. Q aũt aliqs cogitãs de fornicatiõe delectet de ipso

actu cogitato hoc contingit ex hoc ꝙ affectus eius ē inclinatus ad hunc actū. Vñ cū aliquis cōsentiat in talē delectationē. h̄ nihil aliud ē q̄ꝫ ꝙ ipse cōsentiat in h̄ ꝙ affectus su⁹ sit inclinat⁹ in fornicatianē. nullus enī delectat̄ nisi in eo ꝙ ē cōforme appetitui ei⁹. Qd̄ aūt aliquis ex deliberatione eligit ꝙ affectus su⁹ cōformet̄ his q̄ ꝑm se sūt peccata mortalia ē peccatū mortale. vñ talis cōsensus in delectatione pctī mortalis. ē peccatum mortale. Et ad quintū argumētū dicit. Consensus in delectationē q̄ ꝓcedit ex cōplacētia ipsi⁹ act⁹ hoīcidij cogitati ē pctm̄ mortale. nō aūt ꝯsensus ī delectationē q̄ ꝓcedit ex cōplacētia cogitatiōis de hoīcidio. Et ī scripto. ij. dic̄ dis. xxiiij Sicut in fornicatione si q̄s cōsentiat in delectationē q̄ appetitū cōcupiscibil̄ respectu fornicationis sequit̄ erit peccatū mortale: ita etiā ⁊ multo amplius si consentiat in delectationē q̄ appetitū irascibilis respectu hoīcidij sequit̄ erit pctm̄ mortale. Vñ ph̄s. x. eth̄. vult ꝙ idē iudiciū ē de opatione ⁊ delectatione. hęc ibi

J Dubitat̄ quarto. q̄d si q̄s imaginetur delectationē venereā cū aliq̄ quā vellet esse vxorē suā nulla lege sibi copulari ꝓhibitā. ⁊ in h̄ delectet̄. nolēs tñ cū ea corporaliter delectari nisi eēt vxor sua. pōt ne peccatū mortale ibi cōmitti cōsentiēdo ī morosā delectationē. R. ꝑm Pe. pa. sup. ij. dis. q̄ prius. qñ nō ē actu vxor tunc licet eā castitate cōiugali vel simplici aīo desiderare vxorē nisi aliunde sit ꝓhibitū. Jacob enī seruiuit ꝓ Rachel q̄ꝫ diligebat. Gen̄. xxix. ⁊ sic nō eēt mortale. h̄ anteq̄ꝫ sit vxor ī eā exardescere. ut ī cogitādo de ea velit hō delectari videt̄ mortale. posset enī esse libido tam vehemēs ꝙ semē emitteret̄. ꝙ nemo dubitat esse mortale. ⁊ ad crimē molliciei ꝑtinēs nō minus absorbēs rōnem q̄ꝫ si exterius contra naturā ꝓcuraret̄. Dubitat̄ q̄nto quid si quis imaginet̄ delectationem venereā cū aliqua q̄ actu ē vxor sua. sic enī actu eā cognoscere nō ē mortale. sic nec eā cōcupiscere. In oppositū ē ꝑiculū pollutionis. Rñ. Pe. de pa. Sicut nō licet cognoscere vxorē extraordīarie nec appetere ad sic cognoscendū. sic nō licet morose delectari in appetitu cuiuscunq̄ fęminę ex quo talis turpitudo ꝯ naturā sequi pōt. ꝑm Aug. Quis enī maritus vxorem illā nō appetat nisi ꝑm naturam ⁊ licite. ⁊ licet nō sit illicitū ex ꝑte obiecti ē tñ illicitū ex ꝑte medij modi ⁊ subiecti. R.

Ex p̄missis apparet ꝙ cōcupiscentię carnalis ⁊ alioꝝ peccatoꝝ sunt decē gradus vel vndecim. quib⁹ itur ad mortem aīę. sicut etiā in infirmitatib⁹ corꝑis vna ē infirmitas morti ꝓpīquior q̄ꝫ alia. Nā ē primus vbi nullus ē pctm̄. Secundus vbi ē veniale. Tertius ē ꝯsensus interp̄tatiuus ⁊ morosus in delectationē venereoꝝ. Et ꝑm aliquos ē mortale peccatū In hoc ⁊ sequēti mortua ē aīa vel agoniçat vel moritur vel ē morti ꝓpinquissima. Quartus ē cōsensus verus exp̄ssus seu morosus in delectationem. ⁊ ille etiā ꝑm theologos cōmuniter ē pctm̄ mortale. Quintus ē ꝯsensus ī opus nephariū qd̄ fieret. si oportunitas haberetur. ⁊ ꝑm oēs illud ē mortale pctm̄. ⁊ certū ē ꝙ. ix. p̄cepto ꝓhibet̄. sequētes vero sunt ꝯtra vi. p̄ceptū. vñ hic aīa est mortua. Sext⁹ ē opis intenti ꝑpetratio exterior vbi facultas adest. hic extra ad monumentuꝫ portat̄. Septim⁹ ē cōsuetudo q̄ causat̄ ex frequentia actus hic fetet. Octau⁹ est desperatio de nō posse dimittē h̄ peccatū h̄ sepelit̄ clausa duro lapide. Non⁹ ē obstinatio ⁊ obduratio in pctō tali. q̄ꝛ pctōꝝ cū in ꝓfundū pctōꝝ venerit cōtēnit. ut ptꝫ ī pharaone. hic a memoria hominum quorundam sanctoꝝ labit̄. Decimus ē final̄ impnīa in quibusdam. hic triplici morte moritur corꝑis ⁊ animę et

ĩfernaliũ dęmonũ ꝓpria efficit. Undecimus est ingressus actualis post mortem in infernum. Pręfati grad⁹ sic se habẽt ꝙ semꝑ sequẽs põt eẽ peior priore. Hi sunt grad⁹ quib⁹ itur ad infernũ. ꝯ principijs obsta. tarde medicina ꝑat. Qui vult ꝑfata ꝑdicare vulgo caut⁹ sit ĩ multis ne cõscientias lędat inordĩate timoratas. bñ ergo declarat aut lr̃ationibus talia cõmittat. De secũdo principali. ad qđ se extendat ꝓhibitio noni ꝑcepti notandũ. ꝙ in h̃ mãdato ꝓhibet. primo oĩs volũtari⁹ cõsensus volũtatis in qđcũq; opus venereũ sexto mãdato ꝓhibitũ vbi volũtas nõ exit in actũ exteriorẽ. qꝛ volũtas tũc pro facto reputat. Ex q̃ ptꝫ ꝙ sũt multa pctã venerea int⁹ in corde ⁊ tot q̃t fuerũt enumeratę spẽs ⁊ modi exteriores venerei in sexto mãdato. qꝛ respectu cuiuslibet põt haberi voluntas deliberata illud faciendi si nõ timeret infamia. vel aliud hmõi. Et adũtendũ ꝯñter ꝙ sicut sũt grad⁹ in grauitate peccatoꝝ luxurię. q̃ ad act⁹ exteriores sexto mãdato ꝓhibitos. qꝛ exteri⁹ adulteriũ graui⁹ pctm̃ ẽ q̃ simplex fornicatio ⁊ sic de alijs. ut in sexto mãdato dictũ ẽ. Et similit̃ incest⁹ tanto ẽ grauior. quanto fit inter ꝑsonas gradu cõsanguinitatis ꝓpinquiores. ⁊ ita de alijs. Ita etiam sũt grad⁹ in grauitate pctĩ luxurię q̃ ad actus interiores h̃ ꝓhibitos. Vñ volitio adulterij grauior ẽ q̃ volitio simplicis fornicationis. q̃uis vtraq; sit mortale pctm̃. Et sic intelligendũ ẽ de alijs. Scđo hic nõ solũ ꝓhibet volũtari⁹ consensus in op⁹ venereũ. ĩ sexto mãdato ꝓhibitũ. ꝫ ꝓhibet etiã volũtari⁹ cõsensus in delectationẽ ad tale op⁹ de ꝑ se inclinantẽ. Contingit enĩ ꝙ hõ nollet extrinsecũ op⁹ aliq̃ mõ ꝑpetrare. ⁊ tñ deliberate vult illã delectationẽ libidinosã ꝑ q̃ affectus su⁹ ẽ de ꝑ se ad hmõi op⁹ ꝓhibitũ ĩclinat⁹. ut si q̃s nollet fornicari forte ꝓpter timorẽ. aut verecundiã. aut ꝓpt̃ aliã talẽ cãm. vult tñ cogitare de fornicatione. aut de alijs libidinosis ad eã ĩcitantib⁹. ut de osculis ⁊ tactibus ⁊ alijs hmõi ĩpudicis ⁊ ĩpudice. scꝫ ꝓpter delectari in obiecto cogitato. Iste cõsensus ẽ pctm̃ mortale ꝫm Tho. ⁊ Aug. xij. li. de trini. Iõ etiã ille cõsensus ẽ hic ꝓhibitus. Tertio nõ solũ hic ꝓhibet consensus in op⁹ ⁊ in delectationẽ. ꝫ omnes modi ⁊ gest⁹ mali q̃b⁹ vna ꝑsona aliã sibi nõ mr̃imonialit̃ cõiunctã trahit ⁊ sollicitat aut sollicitare nitit̃ ad luxuriã. siue hoc fiat ꝑ internũciũ. siue ꝑ missionẽ lr̃aꝝ. siue ꝑ minas. ꝓmissiones. munera. mẽdacia. adulatões. aut ꝑ suꝑfluũ. aut lasciuiũ vestimentoꝝ ornatũ. siue ꝑ fucatũ ⁊ mẽdacẽ faciei colorẽ. qui enĩ talia fecerit potissime tali intentione vt ꝑ hoc aliã ꝑsonã nõ mr̃imonialit̃ sibi ꝯiũctaꝫ attrahat in sui cõcupiscẽtiã ꝓhibitã peccat mortaliter. ⁊ ꝯ hoc nonũ mãdatum agit. etiã si nũq̃ fiat ꝓgressus in aliqđ extrinsecũ ⁊ prohibitũ op⁹. Vñ chryso. su suꝑ illo Matth. v. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eã iã mœchatus ẽ eam ĩ corde suo. Si mulier aliq̃ ornando se ornatu saltẽ suꝑfluo aut ĩpudico. ut oculos hoĩuꝫ ad se attrahat ⁊ viroꝝ aspectibus placeat ad cõcupiscendũ. etiaꝫ si nulli plagã intulerit pœnã extremã patietur. venenũ enĩ cõfecit. ⁊ si nullus inuentus sit qui bibat. Siliter intellige de viris respectu mulieꝝ. Quarto etiã h̃ ꝓhibent̃ oscula. aspectus. amplexus. affatus. tactus. ⁊ silia ĩpudica. actũ carnalis copulę ꝑcedentia. ⁊ ad eũ allicientia. qꝛ talia sunt pctã mortalia cũ inter ꝑsonas nõ cõiunctas mr̃imonialit̃ fiũt libidinose ⁊ tali intentione vt vna eaꝝ aliam per hmõi incitet in sui cõcupiscẽtiaꝫ. aut ad illicitũ aut prohibitũ venereũ actũ. aut vt in se ꝓuocet delectationem ad hmõi actum inclinantem. de quo etiã dictũ ẽ

sexto mandato. Quinto non solum hic
ꝓhibentur exteriora talia libidinosa. scz
oscula. tactus. ⁊ silia. sed etiaz ꝓhibetur
volũtas talia faciẽdi. siue volũtari⁹ con
sensus in ea. qꝛ sicut exteriora illa oscula
tact⁹ ⁊ hmõi. sunt grauia pctã. ut dictũ
ẽ. ⁊ h̃ mandato ꝓhibita. ita etiã volitio
deliberata talia faciendi ẽ graue pctm̃. ⁊
hic ꝓhibitũ. etiã si effect⁹ nũq̃ seq̃ret ex-
terius. Quo ad tertiũ ꝑncipale q̃ pi-
culosũ sit delectabilib⁹ malis ĩmorari p̃-
sertim luxuriosis: illud prĩo ptz ꝑ ea q̃ ta
cta sũt ĩ prĩo mẽbro ꝑncipali. Scdo pz
ex eo qꝛ volũtas valde facilit curuat ad
peccandũ. ⁊ rõis iudiciũ cęcat ꝑ delecta
bilia. Vñ ph̃s. ij. eth̃. ca. vlt̃. inter regu-
las ꝓ virtutib⁹ acq̃rendis. ⁊ vitijs vitan
dis ponit. iiij. regulas. Prima est ut q̃s
magis fugiat illud vitiũ qd̃ plus virtuti
certe ꝯriat. ut tꝑantię plus ꝯriat in tem-
perantia q̃ insensibilitas. ⁊ plus liberali
tati repugnat. seu mĩe auaricia q̃ ꝓdi-
galitas. Rõ est qꝛ tale vitiũ plus inficit
virtutẽ. Exẽplũ ẽ de volẽte sanari q̃ pl⁹
nociuũ magꝭ hz vitare. Secũda ẽ vt q̃s
cõsideret ad qd̃ malũ plus sit inclinatus
a natura vel cõsuetudine. ⁊ ꝯ illud plus
conet. Rõ ẽ. qꝛ ad qd̃ cõplexio inclinat
vel cõsuetudo facili⁹ trahit ad trãsgres-
sionẽ medij virtutꝭ. ad q̃d aũt q̃s sit plus
inclinat⁹ patere põt ex delectatione vel
tristitia q̃ q̃s circa vitiũ certuz hz. Ista
secũda via efficacissima ẽ ꝯ vitiuz. Sed
via stoicoꝝ. vt Lulli⁹ narrat. fuit min⁹
efficax. q̃ docebat lente a vitijs cessare de
bere. qd̃ ꝓprię ẽ tepidoꝝ. oportet enĩ ꝟm
theologos sil oĩa mortalia vitia dimit-
tere. ꝫ nõ oportet oĩa ꝑfectiõis opa statĩ
opari. Exẽplũ de volentib⁹ bestias aliq̃
docere oportet ꝙ cũ magno conatu ope
rent ꝯ naturalẽ inclinationẽ. ut qui vult
canẽ docere ãbulare duob⁹ pedib⁹. Ter-
tia regula ẽ inter oĩa maxĩe ẽ delectatio
⁊ delectabile qd̃cũq̃ cauendũ. Rõ ẽ. qꝛ
naturalit ad delectabilia inclinamur et
talia appetitui ꝓposita statĩ placẽt. ⁊ sic
cõcupiscẽtia si p̃sentant mala. statĩ mo-
uet. voluntas curuat. ⁊ rõ cęcat. Sicut
etiã exẽpli gr̃a ꝑ exteriora munera iudi-
cia iustoꝝ ꝑuertunt. Ita etiã ꝑ delecta-
tionẽ q̃ hz spẽm ĩterioris muneris siliter
fieri potest faciliter. Et differt illa regu-
la a secũda. qꝛ secũda sumit penes id qd̃
ẽ ꝓpriũ vnicuiq̃. sed ista tertia penes id
qd̃ oĩbus cõuenit. Quarta regula ẽ. ut
q̃s cõsideret suꝑabundantiã ⁊ defectuz
q̃ opponunt virtuti. ⁊ ꝑpendat q̃lia sint
⁊ q̃ mala sint pctã. ⁊ sic facili⁹ remediũ
ꝟtutis diliget ⁊ mediũ inueniet virtutꝭ.
Tertio ꝙ fugienda sint delectabilia
mundi docet loc⁹ in q̃ sum⁹ vallis mise-
rię ⁊ lachrymaꝝ. Nõ enĩ ꝟm Aug̃. deus
eiecit hoĩez de ꝑadiso ut h̃ ꝑadisũ habe
at. ꝫ ut laborem⁹ ⁊ in sudore vult⁹ cum
Adã vescamur pane. ⁊ cuz Eua erũnas
patiamur. ut h̃ meream̃ ęternũ gaudiũ.
hic enĩ mixta sũt męror ⁊ gaudiũ. ĩ cęlo
solũ ẽ gaudiũ. ꝫ in inferno tantum pęna
Quarto idem docet tẽpus. Nma ꝟm
Berñ. Vniuersũ tꝑs ẽ pęnitẽtię ⁊ vigi
lia q̃dã solẽnitatis magna sabbati ĩ cę-
lo. vigilia aũt exigit ieiuniũ ⁊ tribulatio
nẽ. Quinto idẽ docet exẽplũ christi q̃
ꝑ oĩa elegit. ꝟm Berñ. pęnosa opa ⁊ vir
tuosa. ut ptz in eius pauꝑtate multipli-
ci quã habuit nascẽdo. cõuersãdo mori-
endo. Ego inq̃t ps̃. Mendic⁹ sũ ⁊ pau-
per. qd̃ ꝟm glo. ibi ad lr̃am de christi ꝑ-
sona dixit. Hoc inquit glo. christ⁹ dicit
de se in ꝑsona seruĩ. Sexto idẽ docẽt
exempla scõꝝ veteris ⁊ noui testamenti
multiplicia. Heb. xi. Circũierũt ĩ melio-
tis. in pellib⁹ caprinis egentes. angusti-
ati. afflicti. quibus dign⁹ nõ erat mũd⁹.
Septio docẽt idẽ nocum̃ta q̃ hoĩb⁹
ex voluptatib⁹ ꝓuenerũt ut patet ĩ Eua
circa esũ ꝓhibitũ. De salomone qui ĩfa
mis mortu⁹ ẽ De Dauid ⁊ Samsone ⁊

de multis alijs. Octauo idē docēt penurię cōfratꝝ christianoꝝ. Quot enim sunt viduę tribulatę. pauꝑes egētes. deuoti. tēptati. laboribꝫ. ꝓssi. capti. ⁊ siles. qbꝰ cōpati deberemꝰ. nō inanit' ꝟo gaudere. Vñ Bern. Nō decet christianuz delitias q̄rere cū sciat christū in tot mēbris suis necessitatē habere. Nono docet illud voluptatū breuitas. labor. ⁊ ꝑ ꝯria mixtio. Vñ Boetiꝰ de cōsola. O quanti amaritudinibꝫ hūana fęlicitas respersa ē: verū qꝛ nemo sine consalatione diu ꝑseuerare pōt. conari ḡ debemus ut delectemur de spe cęlestis p̄rię. de dei ꝓprietatibꝫ. videlicet bonitate. mīa. ⁊ huiusmodi. de christi ꝑfectiōibꝫ. de suis beneficijs. de virtutibꝫ ⁊ alijs. ꝟm illud ps̄ Delectare in dño ⁊ dabit tibi petitiōes cordis tui. Et ꝟm illud apli. Phil. iiij. Gaudete in dño semꝑ iterum dico gaudete. modestia vr̄a nota sit. ꝛc̄

Decimū pręceptū Capitulū I

Non concupisces rē ꝓximi tui. nō donum. nō agrū. nō seruū. nō ancillā nō bouē. nō asinū. nō vniuersa q̄ illiꝰ sūt Exo. xx. ⁊ Deut. v. Illud ē decimū mādatū. De quo tria ꝑncipalit' sunt vidēda. Primo qūo dz ītelligi Secūdo de mādatis. dubia q̄dā soluēt'. Tertio videbit' de pena trāsgrediētiū ꝓfata mādata. Pro intellectu ꝑmi notādū ꝑmo sic dictū ē ꝓcedēti ꝓcepto. ita suo mō hic ē. qd̄ primi motꝰ cōcupię rei alienę ꝓut cōsistūt infra limites sensualitatꝭ siue ut ꝓueniūt totalit' deliberationē rationis. ⁊ nullo mō a volūtate depēdent nō ꝓhibet' aliq̄ mādato. nec illo mō sūt pctā. ꝫ volūtatis deliberatiuꝰ ꝯsensus ī dānificationē ꝓximi ꝑ illicitā vsurpationē tꝑaliū bonoꝝ eiꝰ ꝓhibet' vltimo isto mādato. Secūdo notādū q̄ sic alienę mulieris ꝯcupīa ad actū venereū pōt dupliciť ꝯsiderari ut ꝓcedēti mandato etiā tactū ē. Ita siliter ꝯcupīa rei alienę a ꝓxīo pōt dupl'r ꝯsiderari. Vno mō ꝓut ex ea orit' ⁊ causat' exterior actꝰ illicite sibi vsurpādi rē ꝓximi sui siue rē alienaz ⁊ illa cōcupīa ꝓhibet' eadē ꝓhibitiōe q̄ ꝓhibet' actꝰ eiꝰ exterior. videlicet septīo ꝓcepto. Nō furtū facies. Alio mō interior illa volūtatꝭ ꝯcupīa deliberata consideratꝰ inquātū ex ea nō sequit' actꝰ exterior vsurpādi sibi rē alienā: qꝛ forte timet. verecūdat'. aut nō hz oportunitatē. ⁊ ne q̄s illā ꝯcupīam interiorē solā sine exteriori actu eā cōmittēs crederet ñ eē pctm̄. ipsā dñs spēali ꝓcepto ꝓhibuit scz decimo: Nō ꝯcupisces rē ꝓximi tui. Cū igit' in septimo ꝓcepto sint multi modi īiuste hoīez dānificādi ꝑ exteriorē tꝑaliū illicitā vsurpationē suoꝝ. vt ibi dictū fuit. ptz etiā q̄t ⁊ q̄z multiplicia sint pctā q̄bꝫ ꝯ ꝫ decimū mandatuz transgredim̄: qꝛ sūt oīs deliberata volitio furti vel rapinę ⁊ sillꝫ. vbi tñ nō seq̄t' exterior furādi aut rapiendi actꝰ. Et sic etiā intelligat' d̄ multiplicibꝫ alijs hmōi ꝯcupiscētijs volūtatis ⁊ deliberatiuis eiꝰ cōsensibꝫ ī tales īiustas ꝓximi dānificatiōes. q̄ tñ ñ īplēt' opę exteriori. Tertio notandū q̄ ꝑncipalit' ꝫ auaricia īterior ꝓhibet'. q̄ ē īordinatꝰ amor habēdi tꝑalia. De q̄ habet' circa ꝑncipiū septimi mādati. Si q̄s aūt videret bōa exteriora ī curia alicuiꝰ diuitꝭ. ⁊ talia hmōi. ⁊ nollet ea habere ꝯ dei mandatū. nec ꝯ ꝓximi bonū. ꝫ desideraret ea nō īordīate ⁊ feruide. ñ ꝓpt' ꝫ oporteret eū ꝯ ꝫ mādatū egisse. ꝫ tñ affectiōes tales sūt īutiles īterdū ⁊ ociose. d̄ q̄bꝫ Seneca dic̄. Cū oīa edificauerꝭ vacuꝰ remaneb̄. Quo ad secūdū ꝑncipale prīo dubitat' circa decalogū. Vtrum veniale pctm̄ possit fieri mortale. R. ꝟm Tho. j. ij. q. lxxxviij. primo notandum

differentiaꝫ pecccati mortalis a veniali·
⁊ qūo fit aliqd mortale tripliciter. Sic
quidē differt veniale ⁊ mortale peccatū
Nā qñ voluntas fert in aliqd qd ꝑm se
repugnat charitati ꝑ quā hō ordinat in
vltimū finē·pctm̄ ex sua spē· genere ·seu
obiecto·habet ꝙ sit mortale ·siue sit cō-
tra dilectionē dei·sicut blasphemia·ꝑiu
riū·⁊ huiusmodi. Siue ꝯ dilectionē ꝓxi
mi·sicut adulteriū ⁊ sil̄ia· Qñcūqꝫ vero
volūtas peccātis fert i illud qd in se con
tinet quādā inordinationē·nō tñ ꝯriat
dilectiōi dei ⁊ ꝓximi·sicut verbū ociosū·
risus supflu⁹·⁊ alia huiusmōi: talia sunt
pctā venialia ex suo genere·ꝑ qꝛ act⁹ mo-
rales recipiūt rōnē mali ⁊ boni·nō soluꝫ
ex obiecto ꝑ etiā ex aliq̄ dispositiōe agē-
tis·cōtingit qñqꝫ ꝙ illud qd ē pctm̄ ve-
niale ex genere rōne sui obiecti fit morta-
le ex ꝑte agentis· vel qꝛ in eo ꝯstituit fi-
nē vltimū· vel qꝛ ordinat ipsū ad aliqd
qd ē pctm̄ mortale ex genere ·puta cū q̄s
ordinat verbū iocosū ad adulteriū cō-
mittendū. Sil̄iter etiā ex ꝑte agent̄ con
tingit ꝙ aliqd pctm̄ qd ex suo genere est
mortale fit veniale ꝓpter h̄ ꝙ actus ē im-
ꝑfectus·i·nō deliberat⁹ rōne q̄ ē ꝑncipiū
ꝓpriū mali actus. Secūdo notat ꝙ
pctm̄ veniale posse fieri mortale triplicit
pōt cōtingere. Primo ꝙ vn⁹ ⁊ idē act⁹
numero ꝑmo sit pctm̄ veniale· ⁊ postea
mortale·ꝑ hoc eē nō pōt·qꝛ principaliter
pctm̄ cōsistit in actu volūtat̄·sic ⁊ q̄libet
act⁹ moralis·vñ nō dicit vnus act⁹ mo-
raliter si volūtas mutet·q̄uis etiā actio
ꝑm naturā sit cōtinua. Si aūt volūtas
nō mutet nō pōt eē ꝙ d veniali fiat mor
tale. Scdo mō pōt intelligi ut id ꝙ est
veniale ex genere·fiat mortale·⁊ h̄ q̄dez
possibile ē inquantū in eo cōstituit finis·
vel inquātū refert ad mortale pctm̄ sic
ad finē·ut dictū ē. Tertio mō pōt intelli
gi ita ꝙ multa pctā venialia cōstituant
vnū pctm̄ mortale·qd duplicit pōt ītel-
ligi. Prīo ꝙ ex multis peccatis veniali
bus integraliter cōstituat vnū peccatū
mortale·⁊ illud falsū ē·qꝛ oīa pctā veni-
alia mundi nō pñt habere tantū de rea-
tu·de pęna dāni·nec sensus· quātū vnū
mortale habet. Reat⁹ enī pctī mortalis
est ęternus·venialis vero tpane⁹. Mor-
tale meret carētiā diuinę visiōis ꝑpetuā
nō aūt sic veniale. Mortale etiā meret
vermē cōscię ꝑpetuū·nō veniale·inter q̄
oīa nulla ē ꝓportio. Alio mō pōt intelli
gi ꝙ multa pctā venialia faciunt vnum
mortale dispositiue·⁊ sic verꝫ ē·qꝛ q̄ pec-
cat venialit ex genere ꝑtermittit aliquē
ordinē·⁊ ex hoc ꝙ ꝯsueuit volūtatē suā
in minoribꝫ debito ordini non subijcere·
disponit ad h̄ ꝙ etiā voluntatē suā non
subijciat ordini vltimi finis eligendo id
qd ē pctm̄ mortale ex genere. Et sic libi-
do peccādi introducit ꝑ actus veniales
vt ꝓrūpat facilius ī mortale. Ex quibus
⁊ alijs sup̄·j·⁊·iiij·ꝑceptis positis ⁊ ī no
no·patet ꝙ ex veniali pōt fieri mortale
q̄ntuplicit. Primo qñ in veniali consti-
tueret finis. Scdo qñ veniale ordinare
tur in mortalē actuꝫ. Tertio qñ veniale
fit ꝯtra cōsciam diffinitiue iudicātē ali-
quid esse mortale·vl ꝯ ꝯsciam vehemēt
dictantē vl dubitantē·⁊ plura argumē-
ta habētē ꝙ sit mortale·q̄ꝫ ꝙ sit veniale
Quarto qñ veniale disponit ad morta-
le·siue fiat ꝓgressus in morosaꝫ delecta-
tionē siue ex dispositiōe maloꝝ habituū
Quinto qñ fit ex ꝯtēptu graui. De his
intelligit Aug⁹. dicēs: Nullū peccatū ē
adeo veniale q̄n dū placeat·supple·vno
ex q̄nqꝫ modoꝝ fiat mortale. Dubita
tur secūdo q̄t mala faciat peccatū veni
ale. Rñ.ꝙ.xi. Primo ad pęnā obligat
aut ęternā·si q̄s cum eo dānat ꝑm Tho
aut purgatoriā ·si hic ñ satisfacit· aut tē
poralē hic faciēdā. Scdo maculā quā
dā causat ī aīa·ut tactū ē sup̄ ꝑcepto·x·
c.ij·F.quā etiā purgatoriū ꝑm Tho.hꝫ

delere. Tertio feruorē charitatꝭ minuit· sicut aq̄ igni iniecta· licet nō extīguat· tñ feruorē mīuit. Quarto pęnas aīę lassat in bonis opib⁹· sicut qñ ponit⁹ on⁹ sup equū minus ꝓmpte ambulat. Quinto a glīa retardat· oportet enī ut minim⁹ q̄drās pctī venialis soluat⁹ hic vel in purgatorio· vel ꝑ indulgentias. Sexto bona patrię cęlestis diminuit· nō q̄dē ea q̄ ibi habem⁹ reposita ex merito· ꝫ q̄ deberent⁹ opib⁹ q̄ venialia faciendo omisim⁹ Venialit⁹ nāq̄ peccādo nō deo seruim⁹ nec merem̄· ꝫ demerem̄. Septīo occasiones sūt ad mortalia pctā faciēda. Octauo q̄etē mētis ī deū tollūt ⁊ spūalē dulcedinē ac deū a nobis alienāt aliq̄lit⁹· qꝛ in mūdo ꝑ venialia delectamur. Nono grām scīspūs interdū fugāt· q̄ꝫ dedisset si ñ venialib⁹ pctīs nr̄ę voluptati satisfecissem⁹ Decimo scādaliçāt ꝓximū. Vn decīo ī demeritū accidētale iactāt aīaꝝ vt q̄ docuit ioca venialia ꝑticeps fiat alteri⁹ pctī. Quo ad tertiū ꝑncipale mirant⁹ quidā ⁊ murmurāt: Cur de⁹ miseri cordissim⁹ ꝓ vni⁹ trāsgressione mādati nō deleta ꝑ pnīam puniat ꝑpetua dānatione ꝫm Jacobi apl̄i snīam· cū tñ q̄daꝫ pctā tā cito fiant ⁊ breuit⁹. Rñ. ꝙ dei de ꝫ rōnabilissima snīa apparet iusta ex nouē ꝯsiderationib⁹ sumptis ex natura peccatoꝝ. Dic enī beat⁹ Aug⁹. xxi. li. de ci. dei. Nullus exstitit gētiliū legislatoꝝ q̄ cēseret· tā cito nocētiū finiēda eē tormēta q̄ꝫ cito factū ē hoīcidiū vel adulteriū vel sacrilegiū vel q̄dlibet aliud scelus nō tp̄is lōgitudine ꝫ iniq̄tatꝭ ⁊ īpietatis magnitudīe metiēdū ē. Hęc ibi ⁊ pl̄a ibi d̄ ꝫ ponit ⁊ ꝯcludit· ꝙ nihil irrōnabile pōt occurrere hoī· si de⁹ cui⁹ ineffabilis ē iusticia ꝓ pctō breui tp̄e cōmisso det longe duratiōis suppliciū· aut etiā ęternā infligat pęnā· talia enī egreferētes nō cōsiderāt maliciā ⁊ nocum̄tū pctī mortal⁹ Qd ꝫm Guil⁹. ꝑisi, in de fide ⁊ legib⁹· multis rebꝫ cōpat⁹. Prīo ē vulneratio spūalis aīę. Jō ps̄ Libera me de sanguinib⁹. ꝛc̄ Sic enī nemo mirat⁹ ꝙ ex breui vulneratione corꝑali q̄s ꝑpetuę corꝑali vita per mortē ꝑuat⁹. Sic nec miret⁹ ꝙ ꝑ mortale crimē q̄s ęternalit⁹ corā deo maneat mortu⁹. Secūdo pctm̄ mortale ē q̄dā casus ī ꝓfunduꝫ voluntari⁹. De q̄ christ⁹ ait Matth. xvi. Cęc⁹ aūt si cęco ducatum ꝑstat ābo in foueā cadūt· ꝫ in ictu oculi q̄s se ꝑcipitare pōt ī foueā quā ꝓprio conatu nūq̄ꝫ exire pōt. Tertio pctm̄ mortale ē trāsgressio ꝑcepti sub morte interdicta· ꝫm illud Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi serua mandata· ꝫ null⁹ mirat⁹ ꝙ ꝓ trāsgressione hūanaꝝ legū tp̄anee factaꝝ· fur· latro· ⁊ alij malefactores reipublice ęternalit⁹ puniūt⁹ suspēdio vl̄ tormento sil̄. Vñ ꝫm Aug. vbi prius· octo pęnas ꝫm Tulliū leges malefactorib⁹ infligūt· videlicet dānū· vīcula· verbera talionē· ig̊miniā· exiliū· seruitutez ⁊ mortē· ⁊ tñ quālibet istaꝝ pęnaꝝ ꝯtīgit ꝑ hoīes iuste ꝑpetuo infligi ꝓ tp̄alit⁹ cōmisso: Cur g̊ nō sil̄iter ꝓ pctō mortali fieret. Quarto pctm̄ mortale ē ꝯtract⁹ q̄dā ⁊ emptio infernaliū tormētoꝝ· necnō ⁊ venditio q̄ ꝑcio breuis voluptatꝭ seipsū tā in aīa q̄ꝫ ī corꝑe vendit insania peccatoris. Vñ tales venūdati sūt vt facerent malū· sic. iij. Reg. xxi. dicit Helias ad Achab. Venūdat⁹ es vt faceres malū. Nulli autē dubiū q̄n ex venditione ⁊ emptione quātūcūq̄ꝫ breui tp̄e fiāt ius ꝑpetuū rei emptę acq̄rit⁹ emptori. Quīto peccati mortal⁹ ꝑpetratio ē lumīs gr̄ę extinctio ⁊ lucernę q̄ lucet cognitione et ardet amore. Cū aūt nemo possit de se ista reaccendere ꝑpetue nisi christ⁹· ꝫm illud. Joh. j. Erat lux v̄a q̄ illumīat oēz hoīem venientē in hūc mūdū: Idcirco ad illud ꝑiculū se ꝓijciēs merito puniet⁹ ꝑpetuo. Sexto q̄cūq̄ꝫ addit sup pctm̄ suū īpęnitētiam seu ꝯtumaciam· addit

de iure etiā ⁊ pęnā · ⁊ iustissime quātum durat ī vnoq̄q; dei īiuria · tm̄ durare in eo debet ⁊ pęna · ꝑ exn̄tes in īferno super pctō suo addūt īpnīam ⁊ ꝯtumaciā perpetuo · g̊ nō solū iuste ꝑpetuo puniunt̄ extensiue · ꝑ etiā intēsiue deꝰ pęnā eoꝝ augere posset · Septimo ꝑm Aug. de ciui. dei. li. xvi. Dignus ē pęna ęterna q̄ in se ꝑimit bona ęterna · ꝑ pctōr mortalis est huiusmodi · qꝛ pctōr ad ꝑpetuū seruitiū grāꝝ actionis tenet̄ deo exhibendū · de quolibet mēbro vel dono tā corꝑis q̄ꝫ aīę · qd̄ sibi deꝰ tā grōsę cōtulit · hęc aūt oīa diabolo ꝑ pctm̄ tradit ⁊ deo recipit g̊ ꝑpetuo puniri dꝫ. Si enī in humana pollicia qui furat̄ cappā · meret̄ certā pęnā · qui furat̄ centū flor. maiorē meret̄ · g̊ q̄ ꝑpetuū cēsum deo recipit quē habet ī mēbris aīę ⁊ corꝑis · ⁊ quē in patria lęte deo reddere deberemꝰ de mēbroꝝ obsequijs semꝑ puniri dꝫ. Octauo q̄ peccat in simplicē ꝓximū eū lędēdo alapa meretur aliquā pęnā · q̄ ī ꝑncipē · meret̄ maiorē · vt dicit̄ · v. eth. g̊ qui in infinitū bonū peccat infinitā quodāmō meret̄ pęnaꝫ; q̄libet enī pctōr ē de quibus dicit̄ in ps̄. Supra dorsū meū fabricauer̄t pctōres ꝓlongauerūt iniq̄tatē suā · g̊ dn̄s iustus cōcidet ceruices pctōꝝ semꝑ. Nono qui ꝑdit ex sua negligentia aliqd̄ donū · exēpli grā · q̄ ꝑdit florenū dn̄i sui meret̄ certā pęnā · qui vero ꝑdit decē flor. plꝰ demeret̄ · g̊ qui ꝑdit infinitū bonū in infinitū puniri dꝫ. vt pctōr facit. deꝰ enī infinitū bonū ē · et nr̄m ē ꝑ grām ⁊ gloriam · ꝑm illud Gen̄. xv. vbi deꝰ ait ad Abraā Ego ero merces tua mag̃ nimis · quā mercedē nobis tribuat qui solus cūct̄ bonis suꝑabundat.

Capitulum · II

Nunc secūdo principaliter de pęnis trāsgredientiū decalogū tractatꝰ erit de pęnis īferni · scꝫ q̄s incurrūt transgressores p̄ceptoꝝ; vbi tria ꝑncipalit̄ tractabūt̄. Primo de pęnis exterioribꝫ dānatoꝝ sensibilibꝫ. Secūdo de pęnis interioribꝫ eoꝝ. Tertio de pęnis q̄s habēt respectu suꝑiorū. Quātū ad primū notandum · q̄ dānatoꝝ hoīuꝫ ab autētic̄ doctoribus ponūt̄ quattuordecim pęnę ꝑm q̄ a diuersis creaturis exteriꝰ puniunt̄ diuersimode · vt ī q̄ttuor elemēt. Prīo a terra q̄ ad locū inferni. Scd̄o ab aere · q̄ ad tenebras. Tertio ab igne. Quarto ab aq̄. Quinto ab oībꝫ mūdi ⁊ elemētoꝝ fetulentijs. Deinde q̄ ad q̄nq; sensus. Sexto puniunt̄ visu q̄ntuplr̄ · scꝫ q̄ ad fletū fumū · obiecta dānatoꝝ hoīm · ⁊ dęmonū · ⁊ priuationū omniū delectabiliū luminū. Septīo auditu · q̄ ad clamoris ꝑceptionē ⁊ blasphemias. Octauo gustu q̄ ad ꝑuationē omniū comestibiliū ⁊ potabiliuꝫ. Nono olfactu · q̄ ad p̄sentiam sulphureoꝝ corꝑuꝫ. Decīo tactu q̄druplicit̄ · scꝫ ignis · ⁊ dīnę ptāt. ac dęmoniace · ⁊ stridore dentiū. Vndecimo ꝑ opposita gl̄iosis dotibꝫ. Duodecīo ꝑ opposita aureolaꝝ. Tertiodecīo ꝑ societatē pessimoꝝ. Quartodecimo ꝑuatiōe humanitat̄ christi. Prima pęna ē locus īfernal̄. Est aūt duplex īfernꝰ ꝑm Greg. iiij. dialogo. Primus ē vniūsalis · et ē ī media ꝯcauitate terrę latissimꝰ ⁊ ꝓfūdissimꝰ orbicularis · ⁊ ig̊bilissimꝰ ac ꝑpetue duraturꝰ. Q̄ infernꝰ sit ꝓbat̄ scriptura · ph̄ia · ⁊ poetria. Scriptura per illud Matth. xxv. Ite maledicti in ignē ęternū. Et ī symbolo Athanasij. Qui vero mala egerūt ibūt ī ignē ęternū. ps̄. Qui eripuit aīam meam ex inferno inferiori. Ph̄ia idē dic̄. Nā Socrates. in li. qui dicit̄ phedron Platonis: postq̄ꝫ noīauit grādes pctōres · sic ꝯcludit: Hos cōpetens ęquidē porta iacit in tartaꝝ. vn̄nūq̄ꝫ exibūt. Poetę sil̄iter vt Virgiliꝰ ī georgic. ⁊ pl̄es alij · q̄ ponūt ibi fluuios

infernales ⁊ horrēda. Hic īfern⁹ cuꝫ suo igne a p̄ncipio mūdi ꝑat⁹ ē a deo. Vñ Matth. xxv. Ite maledicti ī ignē ęternū qui ꝑat⁹ ē ꝛc. Et Esa. xxx. Parata ē abheri tophet a rege. ꝑata ē glo. abheri id est. ab initio. tophet. i. vallis gehennę Sed quare de⁹ infernū fecit. Rñ. De⁹ palaciū habet ac regnū vniuersi. in q̊ qꝛ multi sūt malefactores. cōgruentissimū fuit vt iustissimus carcerē haberet ꝓ talibus. videlicet infernum. Secundo q̄rit̄ quare ē sub terra. Rñ. primo. qꝛ iustū ē ut pessimi maxime distēt ab optimis in patria. videlicet a beatis. ꝫ hoc fit ꝑ mediū intra terrā. Secūdo cōgruū ē eadē rōne ꝓpter ignobilitatē loci. videlicet vt ignobilissimus locus a nobilissimo videlicet cęlo maxīe distet. Tertio rōne affectus. vt qui hic terrena ꝓ deo coluerunt ꝑpetue in t̄ra claudāt̄. Ps. Adhęsit in terra vent̄ nr̄. Ali⁹ infernus ē ꝑticular̄ q̊rūdā ante diē iudicij. qui postmodū ī inferiorē infernū detrudent̄. Sūt enī super terrā q̄dā loca patētia. vbi dānatorū aīę luunt pęnas vt ethna ⁊ ollę vulcani. id est. ꝫm Isid. li. xij. etymo. sūt mōtes ardentes pleni sulphureis flāmis et horribilib⁹. qꝛ in talib⁹ ꝫm poetas dicebat̄ habitare deus quē vocabāt vulcanū. ꝫ reuera diabolus ibi habitat cū suis De istis particularibus infernis narrat Greg. etiā. iiij. dialogo. Prīo ꝙ heremita sanctus ī insula lipparis vidit animā Theodorici regis in ollā vulcani ibidē ꝓiectā. ꝑ deuotos videlicet Johānē papā ⁊ Simachū p̄riciū quos p̄fat⁹ rex prius iniuste occiderat. Scd̄o narrat de q̊dā romano in extremis laborāti cui apparuit nauis ꝑata q̄ ipse ⁊ quidē vicin⁹ su⁹ deducēdi erāt in siciliā. Vñ Greg. ibi addit cām hoꝝ locoꝝ dicēs. Qꝛ vero ille moriens se ad siciliā ducēdū testatus ē. q̊d aliud sentire pōt. nisi ꝙ p̄ cęteris locis in cuius terrę insulis eructuanti igne tormētoꝝ ollę patuerūt. q̄ ut solēt narrare qui nouerūt laxat̄ quotidie funib⁹ excrescūt. ut mundi termīo appropīquāte qñ certū ē illuc ampli⁹ exurēdos colligi. quāto ⁊ eadē tormētoꝝ loca amplius videantur aperiri. qd̄ oīpotēs deus ad correctionē viuentiū ī hoc mūdo voluit ostendi. ut mentes infideliū q̊ inferni tormenta eē nō credūt. tormentorum loca videāt. qui audita credere recusāt. Eādē cām assignat Guil. ꝑisieñ. de vniu̇so ꝑte. j. ca. xlvij. vbi etiā dicit. ꝙ ī p̄fata insula sicilię ignis p̄noīat⁹ viuoꝝ intolerabiliter cruciat aīas appropinquātiuꝫ sibi ⁊ tñ corpa nō lędit. Secūda pęna sunt tenebrę exteriores. Vñ Matt. xxij. Ligatis manib⁹ ⁊ pedib⁹ ꝓijcite euꝫ in tenebras exteriores. Vbi notandum ꝫm Tho. in. iiij. dis. vlt. ꝙ triplici de cā erunt ⁊ sunt in inferno tenebrę. Vñ sic dicit: Dispositio inferni erit talis prout maxīe miserię dānatoꝝ cōuenit vel competit. Vñ ꝫm h̄ sūt ibi lux ⁊ tenebrę ꝓut maxime spectat ad miseriā dānatorum. Ipsa aūt visio ꝫm se delectabil̄ ē. Primo enī metaphisice dicit̄. ꝙ sensus oculoꝝ ē maxime diligibilis eo ꝙ ꝑ ipsū pl̄a cognoscimus. Sed ꝑ accidēs cōtīgit visionē eē afflictiuā inquātū videm⁹ aliq̄ nobis nociua vel volūtati nr̄ę repugnātia. Jō in inferno hoc mō debet eē loc⁹ dispositus ad videndū ꝫm lucē ⁊ tenebras ꝙ nihil ibi ꝓspicue videat̄ ꝫ solūmodo sb̄ quadā vmbrositate videant̄ illa q̄ afflictionē cordi ingerere pñt. Idcirco beat⁹ Greg. in moral̄. li. ix. sup illo verbo. In inferno nullus ordo. ꝫ sempitern⁹ horror inhabitat dicit: Quis ignis ille ad ꝯsolationē nō luceat tamē ut magis torqueat ad aliq̊d lucet. naꝫ seq̄ces q̊s secū traxerūt de mūdo reprobi. flamma illucescēte visuri sūt. Et sil̄iter super illud ps. Vox dñi int̄cidēt̄ flāma ignis dicit Basilius. ꝙ ꝟtute dei separabit̄

C

claritas ignis ab eiꝰ ꝟtute aduſtiua ⁊ cedet in gaudiũ ſanctoꝝ·⁊ vſtiuũ ignis in tozmẽtũ dãnatoꝝ. Vñ ſimplr locꝰ ẽ tenebzoſus·ꝫ tñ ex diuina diſpoſitione eſt ibi aliq̃d lumis quãtũ ſufficit ad videndũ illa q̃ aĩam tozq̃re pñt. Et ad ꝫ ſatiſ facit naturalis ſitꝰ loci·qz in terꝛe medio vbi infernꝰ ponit nõ põt eẽ ignis niſi fetulentꝰ ⁊ turbidꝰ ⁊ quaſi fumoſus. Qui dã tñ tenebꝛaꝝ haꝝ cãm aſſignãt ex cõmaſſatiõe ⁊ cõpſſione coꝛpoꝝ dãnatoꝝ q̃ppter multitudinẽ ita replebũt locũ iferni ꝙ nihil ibi de aere remanebit· ⁊ ſic nõ erit ibi aliquid de diaphaneitate qõ poſſit eẽ ſubiectũ lucis·niſi oculi dãnatoꝝ q̃ erũt obtenebꝛati·ꝫ Tho. Cui ꝓcoꝛdat pſ. Sicut oues in inferno poſiti ſũt moꝛs depaſcet eos. Tertia pẽna eſt caloꝛ ſũmꝰ ꝙ ignẽ. Vñ Matth. xxv. Ite maledicti in ignẽ ẽternũ. ꝛc. Deut. xxxij dicit Moyſes: Ignis ſuccenſus ẽ in furoꝛe meo·i· a ꝓncipio mũdi· primo ꝓtra dẽmones·⁊ ardebit vſq̃ ad inferni nouiſſima· deuoꝛabitq̃ terrã·i· frenos cuꝝ germine ſuo·⁊ fundamẽta mõtiũ·i·ſuppoꝛ cõburet. Hic ignis ut dic Alb. ſup Noũ. vlq̃. de muliere foꝛti· vret interꝰ aĩam ⁊ exteriꝰ coꝛpꝰ. Qui ignis ĩ ĩmẽſũ ẽ calidioꝛ nr̃o igne. Hic ignis vt in ſecũda pẽna dictũ ẽ calidiſſimꝰ eſt·tenebꝛoſus ſimplr ſm quid lucidus q̃ſi fumoſus ⁊ virtute diuina ⁊ naturali actiuiſſimus Et Tho. in. iij. diſ. xliij. dicit Ignis inferni coꝛpoꝛeꝰ ẽ·vt ꝓbat Greg. iij. dialogo. ⁊ maxime actiꝰ ẽ·eiuſdẽ q̃dẽ ſpẽi cũ nr̃o igne· ꝫ habet ꝓꝛietates multas differentes a nr̃o: Tũ qz ſucceſſione non indiget nec lignis nutꝛit. Tũ qz deꝰ eum regit. Vñ Eſa. xxx. Flatꝰ dñi ſic toꝛrẽs ſulphureꝰ ſuccẽdẽs eã·i·a deo ẽ accẽſus q̃ naturã eiꝰ inſtituit nõ ab hoĩe. Ignis etiã ibi erit foꝛtiſſimẽ caliditatꝫ· qz caloꝛ eiꝰ erit vndiq̃ cõgregatꝰ ꝓpter frigꝰ tꝛꝛ vndiq̃ ipſum circumſtãs. hec de Tho.

Quarta pẽna ẽ frigus ꝙ aquã. Hec̃ ⁊ p̃cedenti pẽna dicit Job. xxiiij. Tranſibũt ab aq̃s niuiũ ad caloꝛẽ nimiũ. Et in pſ. Ignis ſulphur ⁊ ſpũs procellaruꝝ ps calicis eoꝝ. Et Tho. ꝙ intellectu hoꝛũ dicit vbi ꝓius diſ. vlq̃. Dãnati trãſibũt ex vehemẽtiſſimo caloꝛe ad vehemẽtiſſimũ frigus·ſine ꝫ q̃ in eis ſit aliq̃d refrigeriũ·⁊ qz coꝝ paſſio ab exteriꝰ non erit ꝙ ſpẽs ſenſibiles eo mõ q̃ ꝫ. ꝫ ꝙ actiones ſpũales ĩpmẽt foꝛmas lẽſiuas: vñ ſequit etiã ſicut in febꝛicitantibꝰ ſtridoꝛ dentiũ. De quo Luc. xiij. Et vt Alb. vbi ꝓius dicit Frigus intus ⁊ extra dãnatos ꝓſequit. Quinta pẽna q̃ patient ab oĩbus elemẽtoꝝ fetulentꝫs. Vñ Tho. vbi ꝓius: Scõm inq̃t Baſiliũ in vltima mundi purgatione fiet q̃dam ſepatio in elemẽtis·vt q̃cquid ẽ puruꝫ ⁊ nobile remaneat ſupius ad gloꝛiã beatoꝝ·q̃cquid vero ẽ iḡbile ⁊ fetulẽtũ in infernũ ꝓ̃ciat ad pẽnã dãnatoꝝ· ut ſicut oĩs creatura dei ẽ beatꝫ materia gaudij: ita dãnatꝫ ex omnib creaturis toꝛmẽtũ accreſcat·ſm illud Sap. v. Pugnabit cũ illo oꝛbis terraꝝ ꝛ̃ inſenſatos. ꝫ enim diuinę iuſticię cõpetit·ut ſicut ab vno recedentes ꝙ pctm̃ in reb materialib q̃ę ſũt multa ⁊ varia finẽ ſuũ ꝓſtituerũt·ita etiã materialiter affligantur ex multis. Sexto punient q̃ ad viſũ multiplicit Fletu primo. Vñ Luc. xiij. Ligatꝫ pedibus. ꝛc. Qualis añt fletꝰ in dãnatꝫ eſſe poſſit· docet Alb. ſup eodẽ. In fletu iq̃t ꝓmo ẽ cõſtrictio coꝛdis ex triſticia ⁊ ſenſu pẽnę. Scõm ẽ cõſtrictio pãniculoꝝ cerebꝛi pueniẽs ex coꝛdis cõſtrictiõe· qz pãniculi cerebꝛi ꝙ telas neruos ⁊ venas ꝓcuruant ad coꝛ·⁊ cum coꝛ extremitates ſuoꝝ ventriculoꝝ ꝓſtringit: tunc ꝛ̃hunt pãniculi cerebꝛi ⁊ alia mẽbꝛa ĩ q̃ pãniculi nerui ⁊ venę diffundũt. Ex q̃ tertio ſequit inoꝛdinata diſtractio figuꝛę ⁊ ſitꝰ in facie. Hec tria ſunt in fletu infernali

Quartũ aũt nõ · videlicet effusio lachrymaꝝ q̃ hic solũ habet locũ. Et Tho. vbi prius sic dic̃. In fletu corporali duo inueniunt̃ q̊ꝝ vnũ ẽ lachrymaꝝ resolutio ⁊ quãtũ ad h̊ flet⁹ corꝑalis ĩ dãnat̃ esse nõ põt · qꝛ post diẽ iudicij quiescẽte motu p̃mi mobilis · nõ erit aliqua generatio vel corruptio vel corꝑalis alteratio. In lachrymaꝝ aũt generatiõe oportet illi⁹ humor̃ eẽ generationez q̃ ꝑ lachrymas distillat · vñ quãtũ ad h̊ ĩ dãnat̃ corꝑal̃ fletus eẽ nõ põt. Aliud qd̃ inuenit̃ in fletu corꝑali ẽ q̃dã cõmotio ⁊ turbatio capitis ⁊ oculoꝝ · ⁊ quãtũ ad h̊ flet⁹ esse poterit in dãnatis post resurrectionẽ. Corpora enĩ dãnatoꝝ nõ solũ ab exteriori affligent̃ · ꝫ etiã ab interiori · ꝟm ꝙ corpus ĩmutat̃ ad passionẽ aĩę ĩ bonũ ⁊ malũ · ⁊ quãtũ ad h̊ fletus carnis resurrectionez indicat ⁊ rñdet delectationi culpę q̃ fuit ĩ aĩa ⁊ corꝑe. Oculi etiã punient̃ fumo: vt in secũda pęna tactũ est de obiecto q̊ corꝑa dãnatoꝝ multũ punient̃ · qꝛ turpia erũt colore · ⁊ turbatione faciei ⁊ stridore dentiũ · priuabunt̃ etiã limine solis lunę · stellaꝝ · diei · ⁊ alioꝝ. Septimo punient̃ auditu ꝑ clamores punitoꝝ lachrymabilissimos · ⁊ blasphemias eoruz Vñ dicit Tho. ij. ij. q. xiij. Credibile est ꝙ post resurrectionẽ in dãnat̃ erit vocalis blasphemia · sicut in sanctis vocalis laus dei: ⁊ de interiori blasphemia nulli dubiũ. Vñ de vtraqꝫ dicit̃ Apoc. xvi. Ęstuauer̃t hoĩes ęstu magno ⁊ blasphemauer̃t nomẽ dei habẽt̃ ptãtẽ sup has plagas Et Tho. vbi pri⁹ idẽ oñdit. Ad rõnẽ ĩq̃t blasphẽię ꝑtinet d̃testatio dĩnę bonitatis. Illi aũt q̃ sunt in inferno retinebũt ꝑuersã voluntatẽ auersã a dei iusticia · in h̊ ꝙ diligũt ea in q̃bus puniunt̃ ⁊ vellent eis vti si possent · ⁊ odiũt pęnas q̃ ꝑ hmõi pctis infligunt̃. Talis igit̃ detestatio diuinę iusticię ẽ ĩterior ĩ eis blasphemia cordis · ex q̃ exterior blasphemia seq̃ põt. Octauo puniunt̃ gustu q̊ ad ꝑuationẽ omniũ delectabiliũ · potuũ · et ciboꝝ. Vñ Luc. xvi. Diues in inferno ait: Mitte laçaꝝ ut intingat extremum digiti sui in aquã vt refrigeret linguam meã. Sꝫ nemo habebit cũ eodẽ qd̃ desiderat. Ex q̊ ꝟm Greg. elicit̃ ꝙ in ill̃ mẽbris pctõres in inferno plus puniẽt̃ in q̃bus plus peccauerũt · vt choriçantes ĩ pedibꝫ · tangentes luxuriosa ibidẽ · luxuriosi in genitalibꝫ ꝛc. Nono puniũt̃ ĩ olfactu. Verisil̃ius enĩ putat̃ a doctoribꝫ vt tactũ ẽ in q̃nta pęna ꝑtĩ post iudiciũ infern⁹ replẽdus ẽ ĩmũdicijs · spurcicijs · sterq̃linijs ⁊ cęteris pęnosis abominationibus q̃s pctm̃ fecit̃ ex elem̃tis generari: idcirco ut hoĩes q̃ in hac vita floribꝫ elementoꝝ in optimis effectibꝫ ⁊ fructibus abusi fuerũt: vilissimis eorũdem fecibꝫ ⁊ sterq̃linijs puniẽt̃. Quis igitur estimare possit · dic̃ Henric⁹ de hassia sup Gen̄. abomĩationẽ ĩfernaliũ flãmaꝝ sulphureũ ac fetorẽ eaꝝ: q̃ si exirent infernũ corrũperẽt totũ elemẽtarẽ globũ · nõ g̊ nũc exibit nec post · ꝫ reflectit̃ ex toto cõcauo inferni ⁊ terrę. Declarat illud Alb. in de muliere forti: allegans illud Job. xvij. Putredini dixi · pr̃ me⁹ es · mr̃ mea ⁊ soror mea ꝟmibꝫ. Nõ inquit fiet fetor exhalatione alicui⁹ putredinis · qꝛ nõ putrescũt ibi corꝑa · ꝫ ig̊bilitas illa ibi congregata dicit̃ putredo · ⁊ pũcturę pęnaꝝ vermes. Vñ Sap̃. v. Pugnabit cum illo orbis terraꝝ ꝯ insensatos · i · q̃ttuor elemẽta · t̃ra artãdo · ignis vrẽdo · aer obscurãdo · ⁊ aq̃ infrigidãdo · q̃cq̃d enĩ ig̊bile ẽ ĩ elem̃t̃ ĩfern⁹ deglutiet. Decimo punient̃ tactu ignis acerbissimi ⁊ a dĩna iusticia intra ⁊ ex̃ medullas cremãte a dęmonibꝫ torq̃ntibꝫ · a cõdẽnat̃ cõp̃mẽtibus · vt tactũ ẽ ꝑtim scd̃a pęna. Vnde Chryso. dic̃ de repatione lapsi ad Adamãticũ · ꝙ acerbitatẽ hui⁹ ignis nulla lingua explicare vꝫ. Undecĩo punient̃

ꝑ opposita dotibꝫ btōꝝ. Corpa enī eoꝝ
erūt q̄drupl̄r misera. Primo deformia.
Est āt ꝑm Tho. i. iiij. dis. xliiij duplex de
formitas. Una ex defectu alicui⁹ mēbri
ꝛ talis ī nullo dānatoꝝ erit. vt nulli du-
biū ē. qꝛ oēs integris mēbris resurgent.
Alia ē deformitas ex indebita ꝑtiuꝫ di-
spositione ī q̄litatibꝫ quidē. vt febre vel
podogra. ꝛ hmōi. nec talis deformitas ī
dānatis erit. ꝫ corpa eoꝝ erūt sensibilis-
sima ꝛ viuacia. qꝛ nisi sic tunc minus sen
tirēt mala pęnę ī inferno. sic etiā si muti-
lati remanerēt. qd̄ nō cōcedit̄. Sūt igit̄
deformes defectibꝫ illis q̄ ex naturalibꝫ
p̄ncipijs in hūano corpe naturalit̄ cōse-
quunt̄. vt ē pōderositas. tarditas. passi-
bilitas. ꝛ opacitas. palliditas. ꝛ hmōi.
Uñ. q. vlt̄. dic̄. ꝙ corpa dānatoꝝ erunt
turpissima. Scd̄o igit̄ corpa dānatoruꝫ
erūt passibilia valde: Tū ꝑm Tho. vbi
pri⁹. qꝛ integra mēbris. Tū qꝛ carētia in
ꝑceptibilibꝫ morbis. Tū qꝛ dīna iusticia
reget in eis mām ignis. Tū etiā qꝛ nā eo
rū ē incorruptibil̄. Passibilia enī erunt
corpa eoꝝ. ꝫ incorruptibilia. ꝛ spēs calo
ris q̄ materialit̄ sūt ī igne recipiēt̄ spūa-
liter ī dānato corpe. ꝛ sic ignis assil̄abit
sibi ea. nec tñ ꝯsumet ea: Propter quę
Apod. ix. dicit̄. In diebꝫ ill̄ q̄rēt homīes
mortē ꝛ nō īueniēt eā. ꝛ desiderabūt mo
ri ꝛ fugiet mors ab eis. Tertio erūt pōde
rosa ꝛ tarda. Sed q̄rit̄ vtꝝ ne aliqñ iā
dānati īfernū exire possit ꝫ hoībꝫ apparē
do. Rñ. ꝑm Tho. in. iiij. dis. xlv. Dāna
ti exire pñt ꝓpria inferni receptacula. ꝑm
dispositionē dīnę ꝓuidentię ꝛ aspectib⁹
hoīuꝫ apparere. nō tñ illud pñt ꝓpria li-
bertate. ꝫ dīna ꝓuidētia ad eruditionez
hoīuꝫ ꝛ terrorē. Sil̄iter q̄ sunt in purga
torio eadē rōne. ꝛ ut suffragia petāt. sed
q̄ in cęlo sūt pñt ꝓpria libertate gl̄ię. dā-
nati tñ secū miseriā ferūt. Itē ibidē ad-
dit. Quis aūt aīę dānatoꝝ p̄ncipaliter
assint vbi apparēt. nō tñ credēdū ē ꝫ sēp
accidere. Aliqñ enī hmōi apparitiōes fi-
unt vel in dormiēdo vel ī vigilādo opa-
tione bonoꝝ spūuꝫ vel maloꝝ ad instru
ctionē vel deceptionē viuētiū. Sic etiā
viui hoīes aliqñ alijs apparēt ꝛ eis mul
ta dicūt ī sōnijs. cū tñ cōstet eos nō esse
p̄sentes. sic Aug⁹. per mlta exēpla ꝓbat
li. de cura. ꝓ mortuis agenda. Quarto
dānati erūt grossi ꝛ non subtiles. ꝛ sicut
oues morbidę in inferno positę q̄s mors
depascet. Duodecima pęna ē defor J
mitas q̄dā opposita aureę ꝛ aureol̄. Uñ
q̄dā antiqu⁹ doctor sup. iiij. mouet hāc
q̄stionē. Cū rōne actuū excellētiū debea
tur aureola ad decorē corpis ꝛ aīę. vtrū
etiā ꝓ actibꝫ excellēter mal̄ ꝛ turpibꝫ de-
beat̄ ipsis malis ꝓ pęna aliq̄d ꝑ moduꝫ
deformitatꝭ ꝛ turpitudinis qd̄ respōdeat
aureolę in bonis ꝛ verius dicat̄ luteola.
Rñderi pōt. ꝙ sic q̄dā characteres siue
q̄dā deformitates rñdeant ī quibusdaꝫ
dānatis respectu aureolaꝝ ī bonis. Vi-
tiū enī siue pctm̄ opponit̄ ꝟtuti. Et sicut
aurea habet̄ ꝓpter ꝟtutē. ita lutea ꝓpter
vitiū habebit̄. qd̄ statui nō p̄ncipaliter
opponit̄. ꝫ illa vitia vbi nō solū virt⁹ cor
rūpit̄. ꝫ etiā stat⁹ cui debeat̄ aureola. ta-
lia vitia demerēt̄ luteolā. Uñ ꝟbi gr̄a
in ipsis corruptoribꝫ ꝟginū. Et similit̄
in ipsis hęreticis q̄ fidē corrūpunt ī alijs
Et sil̄iter ī his qui ꝓ defensione sui erro
ris patiunt̄ mortē. Et ponunt̄ ille defor
mitates nō solū qꝛ se aureolis p̄uauerūt
male opando. ꝫ qꝛ etiā in alios peccaue
runt quātū in se fuit eos videlicet corrū-
pēdo. Uñ sic boni habebūt in cęlo acci
dentale p̄miū. Ita ecōuerso mali añ iu-
diciū accidētale demeritū. ꝛ p⁹ luteolaꝫ
De accidētali demerito dic̄ Ambro. ꝙ
pęna Arrij nō est adhuc finita. qꝛ nescit̄
q̄t ꝑ eū ruēt. Tredecima pęna ē ꝑpe
tua societas pessimoꝝ oīuꝫ dęmonuꝫ et
hoīuꝫ. Sꝫ dubitat̄. vtꝝ ne in īferno K
sit dr̄ia locorum in situ ꝑm maioritatem

pęnaꝝ · ⁊ minoritatē. Rñ. ꝙ sic. Unde Job. xiiij. In domo pr̄is mei mãsiones multę sũt · ḡ a sili ĩ ĩferno. Dic̄ etiã Tho. in. iiij. dis. xlv. Exñtes inq̄t ĩ inferno ꝑm diuersitatē culpę diuꝰsam sortiũt̄ ⁊ pęnã ⁊ etiã ꝑm ꝙ grauioribꝫ pctis irretiuntur dãnati ꝑm h̄ obscuriorē ⁊ ꝓfundiorē locũ obtinēt in ĩferno · vñ ⁊ supiores ĩ q̄bꝫ minimũ erat de rõne culpę · sup̄mũ ⁊ minus tenebrosũ locũ habēt oĩbꝫ puniendis · h̄ ille. Dubitat̄ secũdo · vtꝝ ęterna sapientia in locis pęnaꝝ infernalium hoĩes sil̄es hic in vitijs ad sil̄ia loca ĩ inferno puniendos transmittat. Rñ. ꝑm Greg. iiij. dialogo · ꝙ sic. Uñ Matth. xiij. Tũc. i. in die iudicij dicet messoribꝫ: Colligite çiçania ⁊ ligate ea ĩ fasciculos ad cõburendũ. Sup q̄ Greg. iiij. dialogo. Quid est çiçania in fasciculos ligare nisi cõpares ꝑibꝫ in tormētis similibꝫ sociare: ut supbos cũ supbis · luxuriosos cũ luxuriosis · auaros cũ auaris. fallaces cũ fallacibꝫ · infideles cũ infidelibus. ꝛc. Cũ ḡ sil̄es in culpa ad tormēta sil̄ia angeli in locis pęnalibꝫ deputant · q̄si çiçamoꝝ fasciculos ad cõbureudñ ligãt · hęc ille. Et sic erũt tot ꝑtiales in inferno mãsiões · q̄t p̄ncipalia vitia mortalia. Nec obstat illud Job. x. vbi dicit̄ · In inferno nullus ordo ꝫ sempiternꝰ horror ĩhabitat · q̄ ꝑm Greg. ibidē intelligit̄ de intentiõis directiõe ⁊ recta opatiõe · q̄rum neutꝝ ibi erit. Et tñ Sap̄. viij. dr̄. Sapiētia attĩgit a fine vsq̄ ad finē fortit̄ · et disponit oĩa suauit̄. Decĩaquarta pęna ē p̄uatio sensatiõis christi ꝑm hũanitatē · cuiꝰ pulcritudo ē sola q̄etatiua visus · cuiꝰ vox sola q̄etat auditũ · odor olfactũ · sapor gustũ · ⁊ cõiunctio tactum Uñ in q̄libet q̄nq̄ sensuũ dãnati tã interioꝝ q̄ꝫ exterioꝝ remanebit ꝑpetua sitis quędã natural̄ · q̄ in christi hũanitate nr̄ę hũanitatis essential̄ q̄dã btĩtudo ꝯsistit · Cuꝫ igit̄ q̄nq̄ sensus sint q̄ꝝ q̄libet hũanitate christi p̄uabit̄ · ⁊ q̄ntuplex sitis · ꝑ ꝯũs in q̄nq̄ potētijs sensuũ erũt decē ꝑtiales pęnę sub h̄ mēbro p̄ncipali cõp̄hēsę. Et erũt p̄dicte pęnę tãto q̄dãmõ grauiores · quanto christi hũanitas omnia sensibilia excedit in amenitate.

Capitulum · III ·

Quo ad secundũ principale de interioribꝫ pęnis dãnatorũ notãdũ ꝙ q̄nq̄ p̄ncipales pęnas dãnati habebũt · ⁊ iã ꝑtĩ hñt quę sũt: Prĩo oĩuꝫ q̄nq̄ ĩteriorũ sensuũ punitio · q̄bꝫ delectabilia sb̄trahũt̄ ⁊ tristia p̄sentabũt̄ q̄ ad ꝯcupiscibilem. Scd̄o q̄ ad irascibilē erit odiũ ⁊ detestatio. Tertio intellectꝰ obcęcatio. Quarto ꝟmis ꝯscię remorsus. Quinto pctĩ ⁊ interior blasphemię ꝯtinuatio. Prima pęna interior erit ĩ q̄nq̄ interioribꝫ sensibꝫ qui sunt: sensus cõis · imaginatiua · fantasia · estimatiua · ⁊ memoria sēsitiua. Nã per oculos ingrediēt̄ ad sensũ cõem ea q̄ dicta sũt ĩ pęna sexta · ⁊ sic ꝑ auditũ q̄ ĩ septima dicta sũt · ⁊ sic de alijs sensibꝫ · ⁊ cõgregabũt̄ in sensu cõi eũ maxĩe cruciãtia Ad imaginatiuã q̄ h̄ infecta fuit pulcritudĩe mulierũ · veniēt amarissimę eedeꝫ imagines ⁊ pnĩę · vt dicat: vtinã vidissē ꝓ muliere serpētē · vtinã ꝓ ebrietate gustassem cinerē · ꝓ cãtilenis audiuissē sermonē · ⁊ sic de alijs. Ad fantasiã venient horribiles visiões. Ad estimatiuã indicibiles timores · puta cũ viderit aliquē torqueri ꝑ dęmonē · statĩ timebit sibi affuturũ eũdē dolorē · sic̄ fit circa rotãdos successiue · memoria sensitiua cogitabit de mal̄ male · ⁊ de cęlestibꝫ infernalit̄. Hęc oĩa ꝓbant̄ ꝑ dictum Tho. ĩ. iiij. dis. vlt. dicēt. Sic̄ ꝓpter ꝑfectã btĩtudinē scõrũ nihil erit ĩ eis ꝙ nõ sit gaudij mã · ita nihil erit ĩ dãnat̄ qd̄ nõ sit eis mã ⁊ cã tristicię · nec aliq̄d qd̄ ad tristiciam ꝑtinere possit deerit vt sit eorũ miseria ꝯsũmata

B Secūda pęna interior q̄ ad irascibilē
erit odiū oīuz dęmonū. hoīuz tā viuoꝝ
q̄ꝫ mortuoꝝ. angeloꝝ ⁊ sanctaꝝ aīarū.
Vñ sup illud Esaię. xiiij. Surrexerunt
de solijs oēs p̄ncipes. dic̄ glo. Solaciū
ē maloꝝ multos hr̄e socios pęnarū. Jō
Tho. vbi prius dic̄. Sic̄ in btīs in p̄ria
erit pfectissima charitas. ita ī dānat̄ erit
pfectissimū odiū. Vñ sic̄ sancti gaude-
bunt de oīb⁹ bonis: ita mali de oīb⁹ mal'
gaudebūt. ⁊ d̄ oīb⁹ bonis dolebūt. Vñ
⁊ felicitas sanctorū ꝯsiderata eos maxīe
affliget. Vñ Esa. xxvi. Videāt ⁊ cōfun
dant' gloriātes ppl'i. ⁊ ignis hostes tuos
deuoret. Vñ vellent oēs btōs eē dāna-
tos. Tanta etiā erit in dānatis inuidia
q̄ ꝓpinquoꝝ gl'ię inuidebūt cū ipsi sint ī
sūma miseria. Et h̄ etiā bñ ī hac vita ac
cidit crescēte inuidia. Sz tñ min⁹ inui-
dēt ꝓpinq̄s q̄ꝫ alijs. ⁊ maior eēt eorū pę-
na si oēs ꝓpinqui dānarent' ⁊ alij salua-
rent'. q̄ꝫ si aliq̄ de suis ꝓpinq̄s saluarēt' ⁊
alij dānarēt'. Et inde fuit q̄ diues petijt
fratres suos a dānatiōe eripi. sciebat enī
q̄ aliq̄ eripent'. maluisset tñ fratres suos
cū alijs oīb⁹ dānari. Quis aūt ex dāna-
toꝝ multitudine pęna singuloꝝ augeat'
tñ tm̄ supexcrescit odiū ⁊ īuidia q̄ mag̃
eligent torq̄ri cum multis q̄ꝫ minus soli
Sed quid erit de affectu dānatoruz
ad eos quos hic carnalit' dilexerūt. nam
affectiōes inordinate in inferno a dāna-
tis nō auferent'. s̄ dānati h̄ aliq̄s carna-
liter dilexerūt. ḡ videt' q̄ etiā illic. Rñ.
dilectio q̄ nō fundat' sup honestū facile
rescindit'. ⁊ p̄cipue ī malis hoīb⁹. vt ph̄s
dicit. ix. eth̄. vñ dānati nō conseruabūt
amicitiā ad eos q̄s inordinate dilexerūt
s̄ ī h̄ volūtas eorū remanebit puersa q̄
cām inordinate dilectionis adhuc dili-
gunt. Odiēt etiā deū. s̄m illud ps̄. Su-
pbia eorū qui te oderūt ascēdit semper.
Pōt enī de⁹ dupl'r videri. Vno mō in
se. ⁊ sic a nll'o clare visus pōt odiri. Alio
mō in effectu. Et q̄ quidā effect⁹ dei. pu
ta punitio repugt̄ aliq̄b⁹. iō deū odiunt
in opib⁹ iusticię suę. h̄ oīa Tho. Unde
Alb. sup Prou. vlt. de muliere forti di
cit: Dānati nullo effectu penitus se dili
gūt. Vñ Job. xlj. Corp⁹ ei⁹. i. leuiathā
q̄ significat diaboluz quasi scuta fusilia
cōpacta squamis se se p̄mētib⁹. Corpus
diaboli sunt oēs dānati. ⁊ scuta fusilia ī
qua amor diuin⁹ ītrare neq̄at. vñ ⁊ se se
inuicē deridere dicunt' ⁊ cōuitiari. Nec
obstat q̄ diues sollicitabat' de frīb⁹. q̄
h̄ fecit nō amore s̄ ut ipse minus arderet
si fratres a criminib⁹ ad q̄ ipse eos īduxe
rat absoluerent'. vel ut nō sustineret ꝯui-
tia ipsoꝝ īproperātiū sibi. vl' veri⁹ vt dic̄
Aug⁹. cōpulsus fuit h̄ dicere ꝓpter exem
plū viuentiū. ut mag̃ credāt scripturę q̄ꝫ
etiā mortuis resurgentib⁹. Tertia pę- C
na sunt tenebrę interiores q̄ sūt triplices
videlicet p̄uatio scīę hūanę. cęlestis ⁊ di
uinę. De p̄ma p̄uatiōe scz de hūanis te
nebris dubitat' vtrū dānati possint vti
noticia quā in h̄ mūdo habuerūt. Rñ.
Tho. vbi pri⁹. dis. vlt. Dānati memora
bunt' aliq̄rū q̄ hic sciuerūt. Unde Luc
xvi. Abraā diuiti ait: Recordare q̄ re-
cepisti bona in vita tua. ꝯsideratio eniz
aliq̄rū scitorū quantū ad aliq̄d inducit
gaudiū. vel ex pte cog̃scibiliū inquātuz
diligunt'. vel ex pte ipsi⁹ cognitionis in-
quātū ē ꝯueniēs ⁊ pfecta. Pōt etiā tri-
sticię rō eē ⁊ ex pte cognoscibiuz q̄ nata
sūt cōtristare. ⁊ ex pte ipsi⁹ cognitiōis p
vt eius īpfectio ꝯsiderat'. utpote cū ali-
q̄s cōsiderat se deficere in cognitiōe ali-
cui⁹ rei cuius pfectionē appeteret. Sic
ḡ in dānatis erit actualis ꝯsideratio eo-
rū q̄ pri⁹ sciuerāt vt materia tristicię. nō
aūt ut delectatiōis cām considerabunt.
Cōsiderabūt enī mala q̄ gesserūt ex q̄b⁹
dānati sūt. ⁊ bona dilecta quę hic amise
rūt. ⁊ ex vtroq̄z torq̄bunt'. Sil'iter etiam
torq̄bunt' de h̄ q̄ cōsiderabūt noticiam

quã de reb⁹ speculabilib⁹ habuerũt im-
pfectã eẽ ⁊ amisisse sũmã ei⁹ pfectionez
quã poterãt adipisci. Veniqꝫ etiaz ea q̃
hic agunt ostendent eis q̃ ad ea q̃ in eis
tristiciaz augere pñt. Nec dãnati pęnis
acerbissimis torti abstrahent sic hic fit a
cõsideratione tristabiliũ qz in futuro nõ
abstrahet aĩa a coꝛpe sic hic fit ꝫ quãtũ-
cũqꝫ coꝛpus affliget tũ aĩa semp consi-
derabit lucidissime illa q̃ pñt eẽ ei cã mę-
roris nec obliuio eẽ poterit ex quanta-
cunqꝫ diuturnitate tp̃is post iudicium.
hęc ille. Secũdo tenebꝛis q̃ sunt ꝑuatio
cęlestis visionis affligẽt. Vñ ꝑm Tho.
vbi ꝓx⁹ dis. vltį. ⁊ idẽ habet ibi ĩ lr̃a a be-
ato Gregꝛ. Dãnati añ diẽ iudicij vide-
bunt bonos in gl̃ia. Vñ Luc. xvi. Di-
ues vidit laçaꝛ ĩ sinu Abꝛaę. nõ hoc mõ
ꝙ gl̃iam eoꝛ q̃lis sit cogn̄scant ꝫ solũmõ
cognscẽt eos esse in gloꝛia q̃dã inestima-
bili ⁊ ex hoc turbabũt. tũ ꝑpter inuidiã
dolentes de bonoꝛ fęlicitate. tũ ꝑpter ꝫ
ꝙ ipsi gloꝛiã talẽ amiserũt. Vñ dicitur
Sap. v. de impijs. Videntes turbabũt
timoꝛe hoꝛribili ꝫ post diẽ iudicij oĩno
visione btõꝛ ꝓuabunt. Nec tñ ex ꝫ eoꝛ
pęna minuet ꝫ augebit. qz in memoria
habebũt gloꝛiã btõꝛ quã ĩ iudicio vl añ
iudiciũ viderũt. ⁊ ꝫ ẽ eis in toꝛmẽtũ sed
vlterius affligent in ꝫ ꝙ videbũt se indi
gnos reputari. etiã videre gl̃iaz quã san
cti merẽt habere. ꝫ ille. Tertio affligent
tenebꝛis circą diuinã noticiã. Queri-
tur igit an dãnati cogitabũt aliq̃d de
deo. Rñ. Tho. vbi sup ꝙ sic. Dz notã.
dũ inqt ꝙ deus põt duplicit cõsiderari.
Vno mõ ꝑm se. ⁊ ꝑm illud qd̃ ẽ ꝓprium
ei. scz esse totius bonitatis ꝓncipiũ. et sic
nullo mõ cõsiderari põt sine delectatiõe
Vñ sic nullo mõ a dãnatis cogitabitur
Alio mõ ꝑm aliq̃d qd̃ ẽ ei q̃si accidẽtale
in effectibus suis. utpote punire vel ali-
quid hmõi. ⁊ ꝑm ꝫ consideratio de deo
põt tristiciã inducere. Et hoc mõ dãna-
ti de deo cogitabũt. Ipsi enĩ deum odio
habẽt. ⁊ de eo nõ cogitabũt nisi ratione
punitionis ⁊ ꝓhibitionis eius qd̃ male
eoꝛ volũtati cõsonat. vñ nõ considera-
bunt eũ nisi vt punitoꝛez ⁊ ꝓhibitoꝛem.
Quarta pęna dãnatoꝛ intioꝛ est con
tinua peccatoꝛ multiplicatio ⁊ ꝓpetua
in odio dei. ꝓximi. dęmonũ. sanctoꝛũ. ⁊
angeloꝛ. ⁊ in blasphęmia cõtinuatio. de
quib⁹ dictũ ẽ. ⁊ sic ꝓtra deũ ꝓpetue per-
uersã voluntatẽ habebũt. nõ tñ ꝓprie
demerent ꝓprie loquendo. qz in termino
nõ in via sunt. vbi solũ ẽ meritũ ꝓprie ⁊
demeritũ. Vñ Tho. vbi ꝓius. Nõ ꝓpt
ꝫ dãnati excusant a demerito. qz necessi
tatẽ peccãdi habent. ꝫ qz ad sũmũ pue-
nerũt maloꝛ. Dęmones tũ añ iudiciuz
peccant ⁊ demerent alios ad pctã trahẽ-
tes. ꝫ ad dãnatoꝛ hoĩuz officiũ nõ pti-
net alios ad dãnationẽ ꝓtrahere. sic ꝓti-
net ad officiũ dęmonũ. rõne cui⁹ deme-
rent quãtũ ad secũdariã pęnã. hęc ille.
Quinta pęna dãnatoꝛ interioꝛ sunt
vermes cõscię. Vñ Esa. vltį. Ignis eo-
rũ nõ extinguet. ⁊ vermis eoꝛ nõ moriet
Sup q̃ Aug⁹. de ci. dei. li. xxi. plures ex-
positiões recitans cõcludit: In pęnis in-
quit maloꝛ ĩextinguibilis ignis ⁊ ĩma-
nissim⁹ vermis. alij ꝓprie ad coꝛpus ignẽ
exposuerũt. tropice vero ad aĩam vermẽ
qd̃ eẽ ꝓbabili⁹ videt. Vñ ꝑm Tho. vbi
ꝓius. dis. vltį. Et Bona. ipsa trãslatio
vermis ad doloꝛẽ spũalẽ manifestat ĩ q̃-
bus ⁊ qũo sit vermis si attendat rõ trãs-
ferẽdi. In verme enĩ materiali cõsideraꝛ
oꝛigo ⁊ inoꝛdinatio. oꝛit incꝫ ex putrefa
ctiõe. ⁊ moꝛdet illud ex quo oꝛit. Sic in
spũali doloꝛe nõ q̃libet doloꝛ ẽ vermis.
ꝫ q̃ nasc̃it ex putrefactiõe pcti. Sic tunc
pctm̃ dicit putridũ qñ aĩa ĩ eo req̃escit fi
naliter. Rursus oꝛtet ꝙ sit in doloꝛe
remoꝛsio. ꝫ aũt ẽ ex cõcursu duoꝛuz sibi
inuicẽ obuiantiũ ⁊ resistẽtiũ. Ista duo
monẽtia sũt in hoĩe volũtas naturalis

E

⁊ deliberatiua: ista cõcurrũt ꝑ consciam dictantẽ aliq̃d factũ eẽ indebitũ. Et tũc obuiãt qñ voluntas naturalis detestat̃ indebitũ ⁊ deliberatiue volũtati placet. Tunc aũt resistũt qñ vtraq; in suo actu vigẽt. Ex his ptz cur in quibusdã viuentib; sit vermis cõsciẽ modic⁹ aut magn⁹ In dãnatis etiã ptz siliter ꝙ ibi erit pctĩ putrefactio ex hoc ꝙ pctm̃ finalit̃ remãsit in aĩa eoꝝ. Ibi erit cõcursus propter peccatoꝝ aptissimã visionẽ. Ibi erit obuiatio ꝓpter voluntat̃ deliberatiue obstinationẽ ꝑpetuam ⁊ sindẹrisis remurmurationẽ. Ibi erit resistẽtia. qꝛ ipsa delectatio pctĩ erit ablata ꝑ pẹnẹ acerbitatẽ ⁊ ex hoc ipsius sindẹrisis fortificata actio ⁊ ex hoc vermis mirabilit̃ rodens ⁊ puniẽs. ꝟba sũt Bonaueñ. Est aũt
F qntuplex vermis ꝟm oẽs doctores. Primus de peccato cõmisso a se. nõ qꝛ peccatuz. ꝟ qꝛ cã demeritoria respectu pẹnẹ dãni. Secũdus vermis ẽ ꝟm Sco. tristicia de obstinatione sua in pctõ q̃ est priuatio boni honesti siue grẹ ꝑ culpã. vel saltẽ tristat̃ d̃ pctõ qd̃ cõmisit ĩ vita sua in quo nunc sine remissione dimissus est ⁊ derelictus. nõ quidẽ tristat̃ de hoc vel de hoc ꝟm se. qꝛ talis ẽ priuatio boni moralis. ꝟ qꝛ demeritũ respectu pẹnẹ dãni. Tertius vermis ẽ ꝟm Alb. sup missam. de bono a se ipso omisso. qd̃ si fecisset minora mala sustineret. Et ꝟm Alb. ibidẽ Hi tres vermes nũ q̃ꝫ ꝑpetue crescẽt nec decrescẽt. qꝛ sunt de p̃terito ⁊ de necessario. Quartus vermis ẽ ꝟm eũdẽ de malo cui⁹ ipse potuit esse cã ut fieret ĩ alio. ⁊ ille vermis crescet ⁊ mitigabit̃. Si eniz ꝑ malũ suũ cã ẽ mali ĩ alio. totiẽs crescit vermis quotiẽs crescit ⁊ dilatat̃ malum illud in alios q̃s inuoluit. Et in hoc sensu dicit Ambro. ꝙ ig̃ratur pẹna Arrij. qꝛ nescit̃ q̃t errore eius sint subuertendi. Si aũt cã fuit vt bonũ fieret totiẽs decrescit vermis q̃tiẽs bonũ illud multiplicabit̃. hẹc Alb. Quintus vermis vt dicit Tho. vbi prius ẽ corꝑalis quodãmodo Potest ĩquit etiã dici ꝙ ꝑ vermẽ spiritualẽ caro affliget̃. ꝟm ꝙ passiones animẹ redundãt in corp⁹. ⁊ hic. ⁊ in futuro. Vnde Eccl. vij. Vindicta carnis impij ignis ⁊ vermis.

Capitulum IIII

De tertio principali vide licet de pẹna dãnatoꝝ respectu supiorũ. Notandũ. ꝙ talis in genere triplex ẽ. Prima ẽ subtractio cẹlestis solacij hoĩuz beatorũ ⁊ angeloruz ⁊ alligatio ad carcerẽ inferni in societatẽ pctõrum ⁊ dẹmonuz. Scd̃a ẽ p̃uatio triũ dotũ aĩẹ. ⁊ adeptio ipsi⁹ oppositoꝝ Tertia ẽ certitudo de interminabilitate omniũ p̃fataꝝ pẹnaruz. ⁊ de redẽptiõe desperatio. Prima inquã pẹna ẽ septuplex. Prima ẽ ꝙ palatio amenissimi cẹli p̃uabunt̃. qd̃ ẽ p̃ria oĩ rõnali creaturẹ desiderabilissima. Sic̃ centꝝ terrẹ grauib; ita aĩẹ centrũ ẽ cẹlũ Secũda ẽ ꝙ infernali loco igneo ꝑpetue cõtẽplãdo alligabunt̃. Vñ Matth. xxv. Ite maledicti in ignẽ ẹternũ. Tertia ẽ priuatio naturalis societatis ad btõs homines a quib; tot gaudia deberent recipere q̃t sũt beati hoĩes. Quarta ẽ adeptio societatis dãnatoꝝ hominũ de quibus tanto plures tristicias recipiẽt quãto plures dãnati existunt. Quinta est p̃uatio societatis angelicẹ naturẹ. q̃ propinqua ẽ nr̃ẹ aĩẹ. de q̃rũ angeloꝝ societate gaudere possent. sic̃ de hoĩuz societate. Sexta ẽ introitus ad societatem dẹmonũ infinitoꝝ q̃dãmõ. a quib; etiã tot mala recipient. q̃t sunt deformissimi dẹmones. Septima ẽ societas pessimi dẹmonis ⁊ turpissimi luciferi. Quẹ oĩa notant̃ ibi in verbis christi. Qui paratus ẽ diabolo. ⁊ angelis ei⁹. Secũda

pęna ē priuatio triū dotū aīę. ⁊ adeptio oppositoꝝ eius. Aīa enī beatoꝝ habebit ꝑmo visionē dei clarā. q̄ decorat̄ intellectus in munus fidei hic habitę. Secundo cōp̄hēsionē dei q̄ ꝑficiet̄ memoria in mun⁹ spei. Tertio fruitionē dei delectabilissimā q̄ quietabit̄ volūtas in mun⁹ charitatis vię. ut docet Tho. in. iiij. dis. xlix. Sic aīa dānati q̄nq̄ pęnas ediuso habebit quaꝝ quęlibet quodāmō in infinitū excedet oēs p̄n oīatas pęnas gehēnę. vt dicit Chryso. de reꝑatione lapsi. Sicut creator excedit creaturā. q̄ obiecta triū dotū sūt in infinitū. verū. ens. et bonū. ḡ opposita sūt. falsissimū. miserrimū. ⁊ pessimū. Sic igit̄ de⁹ delectabilissimū ⁊ sūmū bonū obiectū ē btīs. ita et diabolus scz sathan ē sūmū ⁊ terribilissimū obiectū dānatis. Cuius enī obiectū ē optimū. ei⁹ oppositū ē pessimuz. Prīa igit̄ pęna ē priuatio visiōis btīficę ⁊ omniū ibi scibiliū q̄ vidisset si nō ī mortali defunct⁹ eēt. Rōne hui⁹ ꝑuatiōis intellectus ꝑpetuā sitim naturalē patiet̄ aīa dānata. q̄ ꝑm ph̄m. j. Metha. Oīs hō naturalit̄ scire desiderat. Et ꝓut cōmentator Auerrois exponit. nō quietat̄ ītellectus nisi sūmū veꝝ fuerit adept⁹. Hac siti aīa nō corpus diuitis in inferno sitiebat. cū ait: Mitte laçarū vt intingat extremū digitū. ꝛc. Secunda pęna correspondēs ingratitudini fidei ē visio ꝑpetua omniū dęmonū ⁊ aīaꝝ turpissimaꝝ p̄sertim pessimi dęmonis. de q̄ Matth. xxv. Qui ꝑatus ē diabolo ⁊ angelis ei⁹ Et sic puniet̄ ītellect⁹ acerbissime. Qualis aūt sit pessimi dęmōis facies. hāc describit Job. xlj. sub similitudine dicens Sternutatio ei⁹ splendor ignis. ⁊ oculi eius sicut palpebre diluculi. de ore eius lampades procedunt. sicut tedę ignis accēsę. de naribus eius procedit fumus sicut ollę succensę atq̄ feruentis. anhelitus eius prunas ardere facit. ⁊ flāma de eius ore egreditur. in collo eius morabit̄ formido. ⁊ faciem eius pręcedit egestas. Sup q̄ Alb. vbi sup̄. Sternutatio diaboli ē pessimus conat⁹ malignādi. Splēdor ignis dicit̄ nō a claritate ꝫ a terribilitate ⁊ crematiōe. Oculi eius tremebundi. vbi intelligit̄ furia dęmonis sicut in iratis. Os autem quo loquitur ad aīaz emittit lampades. q̄ incēdit aīas. ⁊ cogitationes in malū. De naribꝫ eius. id ē a capite. vñ procedere debet discretio. ꝓcedit fumus dementis cōcupiscētię ⁊ furor irrōnalis. Halit⁹ iniq̄ voluntatī prunas ardere facit. i. impios igne infernali succēsos. Collū eius ē ceruicosa sup̄bia ipsius in q̄ ē formido. q̄ plus audet sup̄ba temeritas q̄ꝫ possit explere. Et egestas oīs boni pręcedet faciē eius. Tertia pęna ē ꝑuatio sūmę ꝑfectiōis diuinę et etiā amicitię quā tñ omnis aīa desiderat naturalit̄ q̄ a deo ꝑmo ꝓcessit. Vñ j. Eth. Oīa bonū appetunt. ḡ optimuz maxīe. Et. j. cōfes. Aug⁹ Fecisti nos domine ad te. ⁊ inquietū est cor nr̄m donec requiescat in te. Erunt enī in sūma distātia a cęlo. beatis ⁊ deo. quoꝝ adeptiōez nūquā habebūt. Quarta pęna est adeptio sūmę miserię. intus ⁊ extra. supra et infra. a dextris ⁊ a sinistris. ante ⁊ retro. Vt sicut diligentibꝫ deū oīa in bonū cooperabunt̄. Ita deū odientibꝫ oīa cooperent̄ in malū corrñdēs spei. quā in creaturas deo postergato posuerunt. ⁊ sic memoria dānatoꝝ erit miserrima. Quīta pęna loco fruitiōis delectabilis beatoꝝ erit in dānatis tristicia ⁊ dolor oīa p̄fata ꝯsequēs. Tertia principalis pęna cōplēs omnē miseriaz ē certitudo de perpetuitate pęnaꝝ omniū sup̄dictaruz christo dicente: Ite in ignē ęternū. Et in symbolo. Qui vero mala egerūt ibūt in ignem ęternū. Et hęc ē fides catholica. quā nisi q̄sq̄ ītegre firmit̄ ⁊ inuiolabiliter crediderit saluus eē nō poterit Et sic

ꝑm Aug. non esset perfecte quis beatus deum clare videns ⁊ eo fruens nisi esset de perpetuitate istoꝝ certꝰ. Sic suo mõ etiam certitudo de nulla redẽptione ꝯplet miseriaꝫ dãnatoꝝ. Et põt dici tristicia absorptiua ꝑm Sco. sup. iiij. carentia beatitudinis · qꝛ eiꝰ desideriũ maxĩe specialiter inest naturę sibi sine freno iusticię derelictę · eiusdẽ enĩ btĩtudinis perpetua carentia ꝑcepta cõtristat totũ absorbendo · ꝫ ille. Dubitat circa ꝑmissa: vtrũ cõsideratio pęnaꝝ inferni plus moueat ad dimittendũ pctã ⁊ seruãda mãdata q̃ cõsideratio gaudiorum cęli. Rñ. ꝑm magistꝝ Henricũ de hassia sup Gen. distinguẽdo: Sũt enĩ tria genera hoĩuꝫ Quidã carnales ⁊ mũdani. Alij sũt sensuales ⁊ imꝑfecti. Tertij vero sunt spũales ⁊ ꝑfecti. De primis ḡ dicẽdũ ꝙ mũdanos ⁊ carnales fidẽ habẽtes plꝰ mouẽt pęnę inferni q̃ gaudia cęli · quia. j. Cor. ij. Aĩalis hõ nõ sapit ea q̃ dei sũt: ĩmo talibꝫ gustũ infectũ habẽtibꝫ spiritualia desipiũt vsq̃ ad nauseam. Primos etiã plus mouet cõminatio ꝑsentis sęculi q̃ futuri · qꝛ pęnę ꝑsẽtis sęculi sũt cõiter per experientiã notę · siliter ⁊ bona ꝑuata sũt auide amata · De secũdis dicẽdũ ꝙ ꝓmissio bonoꝝ tꝑaliũ plꝰ mouet ĩꝑfectos q̃ ꝓmissio cęlestiũ ⁊ spũalium · Qobcãm in veteri testamento vbi nullꝰ cęlũ intrauit qñ lex ĩꝑfecta fuit: deus ꝓmisit tꝑalia · ⁊ cõminatus ẽ pęnas graues trãsgressoribꝫ · ꝫ in nouo testamento ꝯriũ christus fecit · laudãdo pauꝑtatem ⁊ neminẽ occidẽdo · qꝛ lex ẽ charitat perfecte · Tñ sicut ꝑm Aug. ĩ veteri testamẽto pauci erãt ꝑfecti · ⁊ ꝓtanto ad nouuꝫ testamẽtũ ꝑtinebãt q̇ eius legẽ in pauꝑtate seruauerũt. Ita hodie in nouo testamẽto multi sũt ad vetꝰ testamẽtũ pertinẽtes moribꝫ · quos plus moueret ad dei seruãda mandata ꝓmissio ꝑsentiũ temporaliũ q̃ futurorũ · ⁊ similiter cõminatio pęnarum ciuilium. Sed hęc christꝰ nec dare hic nec ꝓmittere voluit · qꝛ ob talẽ respectũ mandata implere · nõ esset salutare multũ · ꝫ tũc ẽ salubre qñ ob dei bonitatẽ ꝑncipaliter ꝑcepta seruamꝰ. De tertijs dicendũ · ꝙ ut plurimũ salubrius mouet iustos ⁊ ꝑfectos meditatio gaudioꝝ cęli q̃ meditatio pęnaꝝ inferni · licet vtraq̃ salubriter moueãt. Primum patet qꝛ cõsideratio bñficioꝝ excellẽtiũ ⁊ ꝑncipaliũ ẽ efficacior ĩ causando amorẽ dei intuitu suę bonitat ꝑcise q̃ sit consideratio bñficioꝝ minꝰ ꝑncipaliũ. Secũdũ ptꝫ · qꝛ cõtẽplatio pęnaꝝ inferni facit bonos ⁊ iustos ferri in deũ ꝑ dilectionẽ inquãtũ sũme iustus ẽ · sic meditatio gaudioꝝ cęli facit ipsũ amari inquãtuꝫ sũme pius ẽ liberalis ⁊ bonꝰ. Dicit aũt notanter ut plurimũ · qꝛ cõsideratio pęnaꝝ põt etiã haberi cũ motiuo maxime dei bonitat. Ipse enim tanq̃ pijssimus pat maxime nos diligens pęnas inferni idcirco instituit vt ab eo profugi ipsis inspectis ⁊ vndiq̃ male suscepti ad euꝫ redeamus · Et sic habẽt pęnę inferni rationẽ maximi bñficij · ⁊ ꝑ consequẽs charitatiue mouere ad deũ.

Capitulum · v ·

Postremo de ꝑmio seruantium decalogũ · tertiꝰ tractatꝰ erit · videlicet de gaudijs futurę btĩtudinis · de quibꝫ tria etiã sũt videnda. Primo de gaudijs exterioribus q̇nq̃ sensuũ. Scdo de interioribꝰ. Tertio de supioribꝫ. Exteriora sunt in genere q̃tuordecĩ · scꝫ cęli collocatio · mũdi renouatio · q̇nq̃ sẽsuũ actuatio · totũ q̃ttuor corꝑis · ⁊ triũ aĩę collatio · aureolaꝝ ⁊ fructuũ datio · beatoꝝ associatio · ⁊ christi hũanitatis sensatio. Primũ ẽ cęli collocatio. Est aũt cęlũ in q̇ collocãtur btĩ ꝑm doctores in. ij. dis. ij. dictum

empirreũ ob sui lumĩositatẽ ñ ob calorẽ
ẽ capacitatis q̊dãmõ infinite. ẽ ⁊ vnifor-
me ĩmobile ⁊ incorruptibile intra se splẽ-
didissimũ. ad ex̃ nõ radiatiuũ ad nostr̃
visũ. licet ꝑm Tho. in sũma in ista inferi
ora nobilissime influat. **Dubitat̃** vtr̃
diuersę mansiones sint in cęlo empirreo
Rñ. Tho. in. iiij. dis. xlix. ꝙ sic Vbi tria
ꝑm eũ notanda sũt. Primo ꝙ diu̇si sũt
grad⁹ in btĩs q̊ ad eor̃ beatitudĩes. Se-
cundo q̊ ad mansiões. Tertio penes q̇d
attẽdant̃ iste differentię. Primo sunt
gradus beatitudinis ĩ btĩs nõ q̊ ad obie
ctũ. ꝫ q̊ ad opationẽ. Beatitudo enim
cõsistit ꝑm phm. x. eth. in duob⁹. Prĩo
in nobilissima opatione. scz in videndo
diligendo ⁊ fruendo deũ clare. ⁊ vn⁹ cla
rius alio ista habet. Et sic beatitudo hz
gradus. Cuius rõ ẽ. qr̃ p̃miũ debet corre
spõdere merito. ꝫ vnus plus q̃z alius hic
meruit. Vñ. j. Cor. xv. Stella differt a
stella ĩ claritate. sic erit ⁊ resurrectio mor
tuor̃. Secũdo cõsistit in obiecto nobi-
lissimo scz deo. Et sic beatitudo nõ ha-
bet grad⁹. qr̃ de⁹ ẽ vnic⁹ qui ab oĩb⁹ vi-
det̃. Vñ Matt. xx. dicit̃. ꝙ oẽs accepe-
rũt singulos denarios: Secũdo notan-
dũ ꝑm eũdẽ ibidẽ. ꝙ sũt etiã grad⁹ in cę-
lo q̊ ad mansiones aĩę ⁊ corpis. ut docet
autoritas. Joh. xiiij. In domo p̃ris mei
mansiones multe sũt. Et rõ. qr̃ in qua-
libet ciuitate ⁊ q̊libet palacio bñ ordina-
tis ẽ mansionũ distinctio. ꝫ cęlũ ẽ ordi-
natissima ciuitas. ꝑm ꝙ Apoc. xxi. dicit̃
Primo ostẽdet̃ ꝑm Tho. mãsio animę
scdo corpis. Pro intellectu p̃mi notan
dũ. ꝙ sic̃ mansio in corpalib⁹ ẽ loc⁹ cor-
poralis in q̊ quiete q̇s habitat post mo-
tũ. Sic in spũalib⁹ post q̃z hic q̇s motib⁹
vtutũ laborauit tãdẽ in loco suo videli
cet deo q̇escet dulcissime velut in domo
ꝓpria: dicẽte btõ Aug. j. confes. Fecisti
nos dñe ad te. ⁊ inquietũ ẽ cor nostr̃ do
nec requiescat in te. Et Matth. xi. chri-
stus ait Venite ad me oẽs q̇ laboratis ⁊
onerati estis. ⁊ ego reficiã vos. Vñ asse-
cutio vltimi finis appetitiui mot⁹ nr̃i dr̃
mãsio. ⁊ iõ diu̇si modi assequẽdi finẽ vl-
timũ dicũt̃ diu̇sę mansiões. ⁊ tñ cũ deus
adeptus ẽ. vnica ẽ omniũ mãsio ⁊ dom⁹
vt vnitas domus respõdeat vnitati bea
titudinis q̃ ẽ ex pte obiecti. ⁊ pluralitas
mansionũ respõdeat differentię. q̃ est in
btĩtudin e ex pte beator̃. Sicut etiã vi-
dem⁹ ĩ reb⁹ naturalib⁹ ꝙ idẽ ẽ locus sur-
sũ omniũ leuiũ ad quẽ tendũt. ꝫ vnum
q̇dq̃z ptingit ꝓpinqui⁹ ꝑm q̇d ẽ leuius.
Et ita habẽt diu̇sas mãsiones ꝑm diffe
rentias leuitat̃. ⁊ h̃ q̇dẽ dicta sũt d̃ loco
spũali aĩę. **Sed de** loco corpis dicit
Tho. in. iiij. dis. xliiij. Loc⁹ cõgru⁹ vni- C
cuiq̃z corpi glorioso deputat⁹ ꝑm gradũ
suę dignitat̃ ptinet ad p̃miũ accidẽtale
nõ tñ oportet ꝙ diminuat̃ aliq̇d de pre-
mio quãtũcũq̃z ẽ extra illũ locum. qr̃ ille
loc⁹ nõ ptinet ad p̃miũ ꝑm ꝙ actu cõti-
net corp⁹ locatũ cũ nihil influat ĩ corp⁹
gl̃iosũ. ꝫ magis recipiat splẽdorẽ d̃ ipso
ꝑm ꝙ debit⁹ ẽ ꝓ meritis. vñ gaudiũ de
tali loco manet etiã ei q̇ ẽ ex̃ locũ illũ. h̃
Tho. **Tertio notãdũ** ꝙ q̊ ad p̃miũ D
essentiale ille simpl̃r in cęlo deo ꝓpinq̇o-
rẽ habebit mãsionẽ q̇ hic pl⁹ habuit de
charitate. Cui⁹ rõ ẽ ꝑm Tho. ibidem. qr̃
tota rõ merẽdi ĩ actu aliq̊ ⁊ principium
merendi ẽ charitas. Et iõ ꝑm ei⁹ diuersi
tatẽ p̃mia distinguẽt̃. q̃z̃uis etiã ex ipso
genere actus possit aliq̇s grad⁹ in merẽ-
do ꝯsiderari. non quidẽ respectu premij
essentialis q̇d est gaudiũ de deo. ꝫ respe-
ctu alicuius p̃mij accidẽtalis. quod est
gaudiũ d̃ aliquo bono creato. Vñ qui
hic plus habet de charitate. illi⁹ cor aĩę
⁊ oculi aĩę in patria erunt aptiores ad
recipiendũ maiorẽ habitũ lumĩs gl̃ię. et
q̇ clarius videt. plus diliget. ⁊ qui plus
diliget plus gaudebit. ⁊ deo propin-
quior erit. hęc de Tho. in summis. Ex

quibꝫ ptꝫ primo ꝙ maritata ꝓpinquius
deo in pr̃ia cõiũget̃ ⁊ simplr̃ maius gau-
diũ habebit q̃ꝫ ꝟgo mĩoris charitatis.
Difficile tñ ẽ maritatã maiorẽ charita-
tẽ hr̃e q̃ꝫ ꝟginẽ. qꝛ ꝟm aplm̃. j. Cor. vij
mulier cogitat ea q̃ viri sũt. Vñ alibi di
citur De ꝟginibꝫ p̃ceptũ dñi nõ habeo
cõsiliũ aũt do. Patet secundo ꝙ in do-
mo cęli ẽpirrei corꝑalit̃ vnꝰ plꝰ appropi-
quat hũanitati christi ꝟm ꝙ plꝰ meruit
hic. ut ꝓbabile videt̃. Et si ꝓpinquitati
aĩę ad deũ corrñdet ꝓpinquitas ad chri
sti hũanitatẽ. tunc maritata etiã sic põt
plus hũanitati christi appropinq̃re q̃ꝫ te
pida virgo. Vñ christꝰ Marię magda-
lenę familiarior fuit. Patet tertio ꝙ ali
quo alio respectu virgines sunt ꝓpinq̃s-
sime q̃ ad accidẽtale p̃miũ. videlicet au-
reolã. de qua videbit̃ d̃ aureolis postea
qꝛ Apod. xiiij. Sequunt̃ agnũ q̃cunqꝫ
ierit. Deinde viduę ⁊ postea cõiugatę. ⁊
demũ alij cõtinẽtes. ⁊ postremo pueri.
Pro illo videt̃ facere ꝙ christus ĩ cęna
Johãni ꝓpinquiorẽ sibi ⁊ familiariorez
in sessione ostendit q̃ꝫ Petro christi vi-
E cario. Secũdum principale extrinse-
cũ gaudiũ ẽ mundi visibilis purgatio ⁊
ĩnouatio. De quo notat Tho. ĩ. iiij. dis.
xlvij. vbi cãm purgatiõis mũdi inferior
assignat sic. qꝛ mũdus aliq̃ mõ ꝓpter ho
minẽ factus est. oportet ꝙ qñ hõ glori-
ficat̃ ꝟm corpꝰ. etiã elemẽta huiꝰ mundi
oportet ꝙ ad statũ meliorẽ mutẽt̃. ut sic
locus sit ꝯuenientior ⁊ aspectꝰ delectabi
lior. Ad hoc aũt ꝙ gloriã corꝑis hõ con
sequat̃ oportet priꝰ remoueri ea q̃ glorię
opponunt̃. q̃ sũt duo scꝫ corruptio ⁊ in-
fectio culpę. qꝛ ut dicit̃. j. Cor. xv. corru
ptio incorruptelã nõ possidebit. ⁊ a ciui
tate glorię oẽs ĩmũdi foris erũt Apod.
vlt. Et similit̃ oportet mũdũ a ꝯrijs dis-
positionibꝫ añq̃ꝫ ĩ nouitatẽ glĩę addu-
cant̃ ꝓportionari ei qd̃ de hoĩe dictũ est
Quãuis aũt res corꝑalis sb̃iectũ infecti
onis culpę eẽ nõ possit. tñ ex culpa q̃dã
incõgruitas in rebꝫ corporeis relinq̃t̃ ad
hꝰ ꝙ spũalibꝫ dedicent̃. Jõ videmꝰ ꝙ lo
ca ĩ quibꝫ aliq̃ crimĩa sũt cõmissa nõ de-
putant̃ ad aliqua sacra in eis exercenda
nisi purgatione quadã p̃missa. Et ꝟm hꝰ
ex peccatis hoĩuꝫ quãdã inidoneitatez
ad glorię susceptionẽ ꝑs mundi recipit
q̃ in vsũ nr̃m cedit. vñ quãtũ ad hꝰ mun-
datione indiget. Et siliter circa medium
locũ ꝓpter elemẽtoꝝ cõtactũ multę sunt
corruptiones ⁊ generatiões ⁊ alteratio-
nes q̃ puritati eoꝝ derogãt. ⁊ iõ ab his
oportet elemẽta purgari. Sed dice-
res per quid purgabit̃. Rñ. ꝟm Aug.
x. de ciui. dei. ⁊ habet̃ in glo. j. Cor. vij.
Figura huiꝰ mũdi p̃terit. dic̃ glo. Pul-
critudo huiꝰ mũdi. mũdanoꝝ igniũ cõ-
flagratione peribit. Qd̃ declarat Tho.
vbi prius dicẽs. Illa mũdi purgatio vt
dictũ ẽ remouebit a mũdo infectionẽ ex
culpa relicta ⁊ ĩpuritatẽ cõmixtionis. et
erit dispositio ad glorię ꝑfectionem. Et
iõ quãtũ ad hęc tria cõueniẽtissime fiet F
ꝑ ignẽ. Primo qꝛ cũ ignis sit nobilis-
simũ elemẽtoꝝ habet naturales ꝓprieta
tes sil̃es ꝓprietatibꝫ glĩę. vt maxĩe patet
de luce. Secũdo qꝛ ignis non ita reci
pit cõmixtionẽ extranei ꝓpter efficaciaꝫ
virtutis actiue sic̃ alia elem̃ta. Tertio
qꝛ sphęra ignis remota ẽ a nr̃a habita-
tione. neqꝫ ita ꝯmunis ẽ nob̃ vsus ignis
sic̃ terrę. aq̃. ⁊ aeris. vñ nõ ita inficit̃. ⁊ ꝓ-
pter hꝰ habet magnã efficaciã ad purgã-
dũ ⁊ ad idẽ subtilandũ. Etiã circa finez
mundi regnabit vitiũ cupiditat̃. mũdo
iã q̃si senescẽte. qꝛ ut dicit̃ Matth. xxiiij
Tũc refrigescet charitas multoꝝ. Vñ
tũc etiã purgatio cõuenient̃ fiet ꝑ ignez.
Sed diceres vsqꝫ q̃ ignis attinget
Rñ. ꝟm ꝙ dr̃. ij. Pet. iij. tm̃ ascẽdet in-
dicij ignis quãtũ aq̃ diluuij scꝫ q̃ndeci
cubit̃ sup oẽs mõtes. Per ignẽ eni pote
rũt ꝯsumi ĩpuritates elementorũ quę ex

eorũ cõmixtione proueniũt. huiusmodi
aũt ĩpuritates p̃cipue sũt circa t̃raz vsqz
ad mediũ aeris intersticiũ. vñ vsqz ad il
lud spaciũ ignis vltimę ꝯflagratiõis ele
menta purgabit. Tm̃ etiam aq̃ diluuij
ascẽderũt. qd̃ ꝓbabiliter estimari potest
ex altitudine montiũ q̃s determĩata mẽ
sura trãscẽderẽt. Sed diceres q̃t lo
ca purgatione indigẽt. Rñ. Infern⁹ nõ
purgabit. qꝛ totũ qd̃ ẽ fedũ in elemẽtis
ꝑ ignẽ ad locũ dãnatoꝝ cõgregabit vñ
ad infernũ purgamẽta adducẽt. Cęlum
vero purgatiõe nõ indiget. qꝛ licet dia
boli ibi peccauerũt. tñ cũ statĩ diaboli in
de eiecti fuerũt nõ fuit loc⁹ peccãdi. Ea
dẽ rõne nec ꝑadisus. nec sphęra ignis.
nec supior regio aeris. Sed diceres
q̃ ordine erit purgatio ꝑ ignem ⁊ iudicis
aduẽt⁹. Rñ. ſm eũdẽ ibidẽ. Primo cõ
flagratio ignis q̃ mundũ purgabit iudi
cẽ p̃cedet. Vñ ps̃. Ignis ãt ipsũ p̃cedet
Secũdo ut dicit dis. xlviij. quarti ꝑ to
tũ. tã bonoꝝ q̃ꝫ maloꝝ hoĩuz corꝑa tũc
viuẽtiũ incinerabit ſ different. qꝛ ĩ mor
tali ꝓtunc manẽtes pęnosę cremabunt
in venialib⁹ exñtes purgabũt pęnosę et
vtilit. ſ mũdi resoluẽt sine dolore. Ter
tio oĩuz tã maloꝝ q̃ꝫ bonoꝝ resurrectio
mortuoꝝ fiet. ⁊ resurrectio bonoꝝ ⁊ eoꝝ
corꝑoꝝ glorificatio sil' erit. Vñ. j. Cor.
xv. Seminat' in ig̃nobilitate. ⁊ resurget
in gl̃ia. Sil' aũt cũ corꝑa gl̃iosa sancto
rũ glorificabunt. etiã tota creatura suo
mõ renouabit. ut patet Ro. viij. Ipsa
creatura liberabit a seruitute corruptio
nis in libertatẽ gl̃ię filioꝝ dei. Quarto
boni in ictu oculi rapient' ꝓpria virtute
agilitatis dote obuiã christo in aera. j.
Thessal'. iiij. Et ꝓtunc christ⁹ iudex ve
niet. ⁊ ignis ſm illud ps̃. Inflãmabit in
circuitu inimicos ei⁹ scz christi. Quinto
post iudicĩ sñiam ignis inuoluet malos
v̄tute diuina. Vñ Daniel'. vij. Fluui⁹
igne⁹ rapidusqz egredie' a facie ei⁹. glo.

vt pctõres trahat in gehẽnaz. Et loquit'
eadẽ glo. de igne d̃ q̃ nũc ẽ mẽtio. ut ptz
ꝑ quãdã glo. q̃ ibi dic̃: vt bonos purget
⁊ malos puniat. Vñ q̃cq̃d grossũ est in
igne ⁊ fedũ sepabit' a puro igne ⁊ retru
det' in infernũ. q̃cq̃d aũt pulcꝝ ẽ ⁊ nobi
le ⁊ subtile ⁊ lucidũ in supioribꝫ reserua
bitur ad gloriã sanctorum. ut dicit glo.
Basilij sup illo ps̃. Vox dñi intercidẽ
tis flãmã ignis. Vñ Luc. iij. Cui⁹. sup
ple. iudicis ventilabꝝ ĩ manu sua ⁊ pur
gabit areã suã ⁊ cõgregabit triticũ suuz
id est. electos in horreũ. paleas aũt. i. re
probos comburet igne inextinguibili.
Sed diceres qũo innouabunt' alia
corꝑa ꝓtũc ex q̃ nõ purgabũt' oĩa. Rñ.
ſm Tho. ⁊ alios sup materia. dis. xlviij
in. iiij. Quędã corꝑa purgabunt' vt ele
mẽta ⁊ corꝑa btõꝝ. Vñ terra erit tũc ut
crystallus. ⁊ planabitur. Aer erit clarior
nec habebit obscuritatẽ. ventos ĩpressio
nes alias. nec sil'ia. Aq̃ ⁊ ignis fiẽt puri
ora ⁊ manebũt ſm substãtias ⁊ qualita
tes ꝓprias. q̃ sensus sanctoꝝ mulcebunt
luce ꝑspicuitate. ⁊ p̃mis qualitatib⁹: nõ
aũt nocebũt. Alia aũt corꝑa innouabũ
tur supius. qꝛ sol stabit in oriẽte. luna in
occidẽte. ⁊ mot⁹ oĩuz cęloꝝ cessabit ipsis
q̃escẽtib⁹. ⁊ oĩa ãpliori luce illustrabunt'
⁊ sic a motu ⁊ a minori luce liberabũtur.
Vñ Esa. lxv. Ecce ego creo cęlũ nouũ
⁊ t̃rã nouã. ⁊ nõ erũt ĩ memoria p̃ora Et
Apoc. xxi. Vidi cęlũ nouũ ⁊ t̃rã nouã
Vñ Esa. xxx. Erit lux lunę sic̃ lux solis.
⁊ lux solis erit septẽpl'r sic̃ lux septẽ dieꝝ
in die qua alligauerit dñs vulnus ꝓpl'i
sui. vbi glo. interli. post iudiciũ. ⁊ cęlum
erit nouũ ⁊ terra noua. oĩa enĩ ꝓpter ho
minẽ facta in ei⁹ lapsu peiorata sũt. ⁊ sol
⁊ luna suo lumĩe minorata. hęc ibi. Su
per q̃ dic̃ Tho. dis. xlviij. q̃ q̃dã illã mi
norationẽ ad lr̃am ꝓbabilit' ĩtelligũt. ſ
alij ꝓbabili⁹ ut dic̃. dicũt q̃ mĩoratio il
la facta sit q̃ ad vsũ hoĩs. nõ ĩ ipsis cęlis

sic q̄ ḡ post pctm̄ nō tm̄ cōmodū ꝓsecutus ē ab eis sicut añ. Per quē modum etiā Ben̄. iij. terra maledicta dicit̄ ī opere. vt sic sit minoratio ī rebus nō ꝑm substātiā ꝫ ꝑm effectū. Vñ ḡ añ pctm̄ tm̄ cōmodū habuit ex lumine lunę sicut nunc ex lumīe solis ꝫ post resurrectionē lux lunę augmētabit̄ ꝑm rei veritatem. Et vt dicit̄ tunc luna lucebit tm̄ quātū nūc sol lucet. sol ātī septuplū pl⁹ q̄ꝫ mō luceat: Quātitas autem meliorationis ⁊ mod⁹ illi soli cognita ē q̄ erit meliorationis actor. oīa sunt Ḡ. Oīa etiā ꝑfata tangit apl̄s. Ro. viij. dicēs: Scimus q̄m creatura ingemiscit ⁊ pturit vsq̄ ad huc. i. ad modū ingemiscētis ⁊ pturientis se habet motu. generatiōe. corruptiōe. ⁊ multis alīs. Sequit̄ ibi: Nō solū autē illa ꝫ nosipsi primitias spūs habentes ⁊ ipsi intra nos gemim⁹ expectātes redemptionē corpis nr̄i. spe enī salui facti sum⁹ Cū igit̄ tanta innouatio fiet. ḇn̄ christ⁹ ait. Luc. xxi. Cęlū ⁊ terra trāsibūt. supple. q̄ ad spēm quā nūc habent. nō q̄ ad substātiā. Et. j. Cor. vij. Prętерit figura huius mūdi. Dubitat̄: cur ista innouatio fiet? Rn̄. ꝑm Ḡ. ibidē. Primo vt habitatiōes ꝓueniētes glorificatę corpoꝛib⁹ dedicent. Scdo ut ꝑ labore q̄ ḇn̄ iussu dei seruierūt remunerēt̄. Tertio vt beati dei ī innouatis tanq̄ꝫ ī speculo mūdiori speculent̄. Dubitat̄. vt q̄ aīalia plātę ⁊ mineralia maneāt ꝑm substātiā post iudiciū. Rn̄. idem q̄ nō. ꝫ tm̄ beati naturas eoꝝ cognoscēt optime. ut ī tertio dicet̄ gaudio. Rō quare nō manent Prima q̄ illa q̄ manēt debēt de sui natura eē ꝑpetua ut ḇn̄ tūc assimilēt̄. ꝫ ꝑfata nō sūt hmōi. ꝫ ḡ cęli. angeli. ⁊ elementa. Scda. ꝑfata corruptibilia soluꝫ sūt creata ꝓpter ḇn̄eꝫ vt eū in ꝫ exilio inuēt ad prīam. ꝑm illud ps̄. Oīa subiecisti sub pedib⁹ ei⁹ ⁊c. Et Ro. ꝑ. Inuisibilia dei a creatura mūdi per ea q̄ facta sūt intellecta cōspiciunt̄. ꝫ post iudiciuꝫ oēs erūt in termīo seu prīa inferni vl̄ cęli ad q̄d ḡ valerēt cū null⁹ eis egeat. Certia cā ⁊ redit in scḋam. q̄ ḡ nūc sūt ꝑfata corruptibilia vt ḡ iuuet̄ ad ꝓstructionē dom⁹ prię. ꝫ finito mūdo corruptibili q̄libet ē in domo cęlesti. q̄ ḡ ꝺeponi debent scalę q̄ sunt hę corruptibiles creaturę. sic fit ī ꝑpatiōe trīs ⁊ palacij trenl.

Capitulum vi

Certium principale gaudiū extrinsecū erit visio corporalis delectabilissima. Ubi notandū primo ꝑm Ḡ. in. iiij. dis. xliij q̄ oēs q̄nq̄ꝫ sensus erūt in actu in prīa. Rō q̄ ibi erūt ī maiori pfectione q̄ꝫ hic. ꝫ hic sūt in actu q̄ ḡ ibi. Itē vicin⁹ se habet sensus ad aīam q̄ꝫ corp⁹. ꝫ corp⁹ pręd

Tho. diuina virtus beatis ad nutum in
oibꝫ subueniet ⁊ aderit ⁊ assistet ī oibꝫ q̄
volunt · cū ꝫ tñ oēs q̄nq̄ sensus sentiēt
ī pr̄ia sua ꝓpria obiecta ꝑ spēs receptas
a sensibilibꝫ ꝓ tunc exñtibus. Probat
etiā ex dictis sancti Tho. in. iiij. dis. vlt.
q. vlt. dicētis. A btīs nihil abstrahi dz
qđ ad ꝑfectionē btītudinis ꝑtinēt · ꝫ sen
tire ꝑ spēs influxas non solū ꝑ receptas
est hmōi. His suppositis videbit
oculus btī q̄nq̄ ī genere · rōe quoꝝ gau-
diū sūmū habebit. Primo nō existētia
post iudiciū ut flores · aīalia · pisciculos ·
aues · ⁊ silia videbit verisiliter ꝑ spēs sen
sibiles a deo influxas · ptz qꝛ illa vidisset
in statu innocētię · ꝫ in pr̄ia plus videbit
Scđo videbūt sancti mūdū ꝓ tunc sen-
sibilē in q̄ttuor elemētis · tūc purgatuz ⁊
cęloꝝ sphęris stellis ⁊ planetis innouatā
vt sup̄ dictū ē. Tertio videbūt corpora
btōꝝ tunc pulcerima. Vñ Ansel. li. de
similitudinibꝫ. Pulcritudo quā ꝑfecte
hic nullus hz naturalit ab hoīe appetit:
In illa ꝟo btītudine pulcritudo iusto-
rū solis excellet pulcritudinē q̄ septēplr
q̄ modo fit splēdidior. Fulgebūt īq̄t iu-
sti sicut sol in regno ꝛc. Corpꝰ siq̄dē dñi
p̄lucere soli nullus ambigit sanus · cui tñ
siles erimꝰ · teste appl'o: Reformabit cor-
pus hūilitatis nr̄ę cōfiguratū corpi cla-
ritatis suę · hęc de Ansel. Quarto vide-
būt dānatos in inferno · ut ꝓbat Tho.
dis. vlt. iiij. Nā Esa. vlt. dicit. Egredi-
ent ⁊ videbūt cadauera viroꝝ q̄ p̄uari-
cati sunt in me · glo. Electi egredient in-
tellectiua vel manifesta visiōe ut ad lau
dē dei magis accēdant. Probat etiam
rōne · qꝛ a btīs nihil abstrahi dz qđ ad ꝑ
fectionē btītudinis ꝑtineat · vnūq̄đq̄
aūt ex cōpatione cōtrarij magis cog̊scit
qꝛ ꝯria iuxta se posita magis elucescunt
⁊ iō ut btītudo scōꝝ eis magis cōplace-
at · ⁊ de ea vberiores gr̄as agant · dat eis
ut pęnas impiorum ꝑfecte intueāt. Et
q̄uis corpa dānatoꝝ fiāt turpissima · tñ
visio btōrū sicut ⁊ dei ꝑ ꝫ non lędet · nec
ꝓtunc btī cōpatiēt dānatꝰ · qꝛ sūme se cō
formāt diuinę voluntati · q̄ punit dāna
tos · ꝫ de pęnis eoꝝ gaudebūt · nō īquā-
tū pęnā hñt dānati · ꝫ inquātum ī pęna
dānatoꝝ cōsiderāt ordinē diuinę iusti-
cię ⁊ suā liberationē. Vñ in ps̄. Lętabi
tur iustꝰ cū viderit vindictā. Quīto vi-
debūt christi hūanitatē in iudicio ⁊ sēp
Vñ Luc. xxi. Tunc videbūt filiū hoīs
venientē cū ptāte magna ⁊ maiestate · q̄
ad gloriā ꝑtinēt. In pr̄io enī aduentu
semp humilit veniet · ꝫ ī secūdo cū ptāte
⁊ maiestate veniet vt gl'iaz pr̄is ostēdat
⁊ ptātē dānatis · veniet cū cicatricibꝫ et
sig̊ crucis · q̄ btīs delectabilissima erunt
ad vidēdū. Est etiā hic ꝟm Johānē
de Tābaco notādū vbi sup̄ · q̄ in q̄libet
sensu multitudo delectatiōis causat in
pr̄ia · ex sex videlicet. Ex restitutione cō-
modi natural. Ex melioratione obiecto
rū. Ex acumīe potētię sensitiuę. Ex di-
uersitate visibiliū. Ex cōiectura deitatꝰ
ꝑ sensibilia. Et ex hoc q̄ nec distātia im
pedit obiecta nec situs nec intersticiū · ⁊ ꝫ
veꝝ ē q̄ ad spēs influxas · ꝫ receptas spēs
sensus adhuc valde a remotis ꝟm Tho.
ꝑcipiet. Vñ versus. Comodū · obiectū
acuit · diuersa distātia deꝰ. Exēpli gr̄a ·
in ꝓposito de visu sex faciēt ad eius ꝑfe-
ctissimā delectationē. Primo restitutio
cōmodi natural · qꝛ in ꝑadiso habuisset
tm̄ cōmodū de lumīe lunę sic nūc de lu-
mine sol · vt allegatū fuit sup̄ sup Esa.
xxx. ꝫ status gl'ię ꝑfectiora restituet ꝑdi-
ta in ꝑadiso. Scđo ad magnitudinem
delectatiōis in visu faciet melioratio ob
iectoꝝ in ordine ad visū · siue sint elemē
ta cęli · stellę · siue etiā corpa sanctoruz · ⁊
etiā alia q̄ ꝑcipiemꝰ ꝑ spēs influxas · vt
patet ꝑ glosam. Esa. xxx. dicētē: omnia
meliorari hoīe resurgente sic deteriorata
sūt ipso cadēte. Cōsistit aūt melioratio

in ꝗttuoꝝ· videlicet ī augm̄tatiõe luc̄·in clarificatiõe coloꝛis·ī ꝓueniẽtia mẽbꝛoꝝ ꝛ ī coꝛpali pulcritudine btõꝝ q̄ coloꝛati erũt cãdido ꝛ rubicũdo puriſſimis colo· ꝛibꝫ ꝑm optime cõplexiõis ꝓueniẽtiam ꝛ phiſonomię ꝛecẽtiã. Erũtqꝫ etiã coꝛpa eoꝝ terſa ꝛ polita ꝛ ꝑſpicua· ꝛecẽtiſſimę quãtitatꝫ· licet vn⁹ alio maioꝛ ſit quãti· tate· ꝑm q̄ hic ꝓueniſſet natura nõ errã· te. Cicatrices etiã ꝑ chriſto ſuſceptę· ſic ꝛ chriſti erũt ꝛecẽtiſſimę. Nã pulcritu· do minimi ſancti ad min⁹ erit q̄nq̄geſies ꝛel fere tãta quãta ẽ mõ pulcritudo na· turalis cuiuſcũq̄ coꝛpis etiã cęleſtis. Et pulcritudo ſancti in duplo maioꝛis me· riti fere centies tanta· ꝛ ſic ꝛeinceps ꝑm maius meritũ. Rõ ẽ·qꝛ ex ſup̄dictis mi· nim⁹ ſanct⁹ erit ꝓtunc ſepties excedens pulcritudinẽ ſolis ꝓtũc·q̄ erit ſic̄ lux. vt̄ dieꝝ. Eſa. xxx. ß ſepties ſeptẽ faciũt. xlix q̄. ⁊c. Tertio ad magnitudinẽ ꝛelectati onis ī viſu faciet acumẽ viſus ꝛ claritas oculoꝝ q̄ maioꝛ ꝛ minoꝛ erit ꝑm merita vię· Nec oculi quocũq̄ lumĩe offendẽt· qꝛ oĩa lumĩa tũc mulcebũt nõ lędẽt· ſic ꝛ diſcipuli chriſtũ viderũt coꝛruptibiliꝫ ocul' cũ maxĩo gaudio in trãſſiguratiõe dicẽte Petro: Dñe bonũ ẽ nos hic eſſe ⁊c. Et ꝑm Johãnẽ ꝛe tãbaco vbi ꝓius notandũ·q̄ ſi hõ nõ ęqualit' meruit ꝑm viſũ ꝛel ꝑm auditũ· ꝛ ſic de alĳs ſenſiꝫ· ꝑm ß magis ꝛel min⁹ meliozabũt' obiecta illius ꝛel alter⁹ ſenſus· ſaltẽ ꝑm effe ctũ ſcz cõmodi ꝛel ꝛelectatiõis. Quar· to cõfert ad multitudinẽ ꝛelectatiõis in viſu· diũſitas viſibiliũ· qꝛ videbim⁹ per ſpẽs receptas oẽs ſphęras cęloꝝ· oẽs ſtel las· oĩa elementa· oĩa ſanctoꝝ infinita q̄dãmõ coꝛpa ꝛ dãnatoꝝ· ꝛ ꝑ ſpẽs influ xas ꝛe q̄libet ſpẽ aĩaliũ· plãtarũ· lapidũ roſaꝝ· violaꝝ· ꝛ mineraliũ· videbim⁹ ali qua· ꝛel ꝛe qualibet ſpẽ ꝛ ꝛe ſingulis ſpe cieꝫ excellentiſſimũ illi⁹ ſpẽi· qꝛ talia in ſtatu innocẽtię habuiſſem⁹. Quĩto au· gebit ꝛelectationẽ viſus· viſio ꝛeitat̄ in q̄libet creatura ꝓtunc exiſte. Vñ q̄uis oculus coꝛpalis directe ꝛ ſicut viſibile ꝑ ſe nõ poſſit videre ꝛeũ cũ nõ ſit coloꝛat⁹ nec lucid⁹ coꝛpalit' tñ ut dic̄ Tho. ī. iiij. diſ. xlix. videbit oculus ꝛeitatẽ ſic̄ viſibi le ꝑ accns· cũ ex vna ꝓte viſus coꝛpalis tantã gl̈iam ꝛei inſpiciet· incoꝛpꝫ ꝑci· pue gl̈oſis· ꝛ marĳe in coꝛpe chriſti· ꝛ ex ꝓte alia intellect⁹ tã clare videbit ꝛeũ q̄ in reꝫ coꝛpaliꝫ viſis ꝛeus ꝓcipiet· ſic̄ ī locutiõe ꝓcipit' vita. Vñ Aug⁹. ꝛe ciui. dei. dicit. Valde credibile ẽ ſic nos vi· ſuros tũc mũdana coꝛpa cęli noui ꝛ trę nouę· vt ꝛeũ vbiq̄ ꝑſentẽ ꝛ vniũſa coꝛ· poꝛalia gubernãtem ꝑſpicuitate clariſſi· ma videam⁹: Nõ ſicut inuiſibilia ꝛei ꝑ ea q̄ facta ſũt intellecta ꝓſpiciũt'· ß ſicut hoĩes moꝛ vt aſpicim⁹ nõ credim⁹ vine· re ß videm⁹· ß Aug⁹ ꝛ Tho. Sertũ au· gens multitudinẽ gaudĳ in viſu· ſup̄ta· ctũ ẽ ſatis· qꝛ nec diſtãtia· interſticiũ nec ſit⁹ viſũ ipediet. Quartum ꝓncipale gaudiũ extrinſecũ erit ꝑ auditũ· q̄ erit in actu ꝛel in cãtu. Probat Tho. in. iiij. diſ. xliij. ꝑ Aug⁹. dicentẽ ſuper illud ps⁹. Exultatiões ꝛei in gutture eoꝝ. Coꝛda ꝛ linguę eoꝝ nõ ꝛeſinẽt laudare ꝛeum. Idẽ habet' ꝑ glo. ſup illo Oſee. iiij. In cãtico ꝛ cymbalis· ĩmo ī pr̄ia erit riſus vt dicit Tho. qđli. xi. q. vi. ꝑm illud Job. viij. Inpleat' os tuũ riſu· ꝛ labia tua iu· bilo. Nõ ſolũ aũt vt ꝓbat mg̃r Johan nes ꝛe tãbaco vbi pr⁹. in pr̄ia mod⁹ au· diendi erit ꝑ ĩmutationẽ ſoni realẽ· ſed etiã ꝑ ſpẽs influxas diuinit⁹ auditui ꝑm q̄s habebit iocũditatẽ cãtus philomenę ꝛ aliaꝝ auiũ· qꝛ in ſtatu innocẽtię hõ iſta etiã habuiſſet. Ad magnitudinẽ etiã ꝛe lectationis in auditu faciẽt ſex q̄ ꝛe viſu tacta ſũt. Primo reſtitutio cõmodi na turalis· qꝛ enĩ ad hoĩs ꝓtũ oĩa ꝛeterio rata ſũt· Nõ ī ſtatu innocẽtię tãtã ꝛele ctationẽ habuiſſet ad vocẽ cicadę ſicut

modo ad vocē philomenę. ꝫ p⁹ resurrectionē restituet⁹ ⁊ ampli⁹ dabit⁹ auditui. Scd̄o ad gaudiū audit⁹ faciet melioratio obiectoꝝ audibiliū. q̄ melioratio cōsistet ī verboꝝ significatiōe. in organorū emūdatione. in exterioꝝ īpedimētorum amotione. ⁊ in ipsaꝝ vocū claritat⁹ sup naturalis ꝑfectiōe. Nā q̄ ad p̄mū quāto vox ē maioris charitatis exp̄ssiua tāto delectabilior ē. Cōfert etiā q̄nto ꝯsonantia magis debita ꝟm noticiam artis musicę quā exercebūt aliqñ actu ut potētia educat⁹ in actū ⁊ de⁹ glorificet⁹. Vñ cant⁹ ꝟ q̄rūcūq; musicoꝝ in cōꝑatione ad cęlestē musicā ē velut rugit⁹ rusticorū hic respectu naturaliū ꝟ cantoꝝ. Et ꝟm grossā estimationē erit in q̄rūdā sanctoꝝ vocib⁹ suauitas q̄nquagesies tāta quāta nūc ē natural⁹ ⁊ artificialis vocuꝫ ⁊ sonoꝝ suauitas. In q̄busdā cēties tāta. Et sic ascēdendo. sic̄ de pulcritudine color⁹ dictū ē. Tertio gaudiū audit⁹ augebit maior ꝑfectio auditiui organi q̄ ad ablationē eoꝝ q̄ auditū īpedire possent. Quarto multitudo ⁊ varietas audibiliū ꝟm spēꝫ ⁊ numeꝝ q̄ maiora erūt sil⁹ vel successiue q̄ꝫ hic. Quinto q̄ ꝑ accidēs in vocib⁹ ⁊ sonis audiem⁹ deuꝫ in oīb⁹. Sexto nec distātia intersticiū. nec sit⁹ sonū īpedient. **Quintū principale** extrinsecū gaudiū erit ꝑ olfactiuuꝫ sensū odoratu. Vñ dicit Tho. dis. xliiij. iiij. Odor erit in p̄ria. cū eccl̄ia cantet q̄ odor suauissim⁹ erūt corꝑa sāctoꝝ. Nā odor in via nō solū ē fumal⁹ euaporatio ꝫ etiā spūal⁹ q̄dā ad odoratū mltiplicatio. ꝫ ī corꝑib⁹ gl̄iosis erit odor ī sua vltima ꝑfectiōe. nullo mō ꝑ huīdū supp̄ssus. ⁊ tñ īmutabit spūali īmutatione sic̄ odor fumalis ⁊ sensus odorat⁹ ī scīs. q̄ nulla huīditate īpediet⁹. Cog̊scet nō solū excellētias odoꝝ sic̄ ī nobis nūc ꝯtingit ꝓpter cerebri nimiā huīditatē. ꝫ etiaꝫ minimas odoꝝ dr̄ias. ꝟ Tho. Et ñ solū odorabim⁹ ꝑ īmutationē ab obiectis sāctoꝝ corꝑuꝫ. ꝫ etia ꝑ spēs īfluxas odorabiliū odorabim⁹ balsamū cīnamomū ꝛc̄ Ad magtudinē aūt delectatiōis ī odoratu sex facient. Primo reꝑatio natural⁹ cōmodi. q̄ ī ꝑadiso si māsissem⁹ ad odorē rutę tm̄ cōmodū habuissem⁹. sic̄ mō ī tota apotheca. ꝫ ī p̄ria plus saltē ī ęquipollenti restituet⁹. Secundo melioratio obiectorū. ut grossa estimatione corꝑis gl̄iosi mīoris meriti q̄nquagesies tāta sit quāta ē nūc q̄cūq; suauitas ⁊ cēties ī duplo sanctioris. Vñ imaginādū ē corp⁹ beati q̄si qd̄dā corp⁹ cōpositū ex rosis lilijs ⁊ sil⁹ib⁹ optime redolētib⁹. nutritū cīnamomo ⁊ sūme odoriferis ⁊ perunctuꝫ balsamo ⁊ optimis vnguēt⁹. tale erit obiectū olfactui. Tertio cōfert sic̄ p̄us dictū ē de alijs Sic etiā de quarto. v. ⁊. vi.

Sextū principale extrinsecū gaudiū erit gustus. Vñ ꝟm Tho. vbi supra gust⁹ hꝫ ⁊ habebit ī p̄ria mediū ꝯiūctū ⁊ erit in actu. nō tñ ꝟm q̄ ē sensus alim̄ti ꝫ erit ꝟm qd̄ ē iudiciū sapoꝝ. ita tñ q̄ nō īmutabit⁹ ab aliq̄ cibo vel potu sumptu. nisi forte dicat⁹ q̄ ibi gust⁹ erit ī actu per immutationē linguę ab aliq̄ hūiditate adiūcta. Et q̄ sāct⁹ Tho. ñ dubitat q̄n in actu fiat gust⁹. ꝫ modū sb̄ dubio reliquit. Tradit mgr̄ Johānes vbi sup̄ modū dicēs. q̄ in p̄ria gust⁹ erit ī actu ꝑ immutationē spūalē seu intētionalē absq; sūptione ꝑ modū cibi ⁊ masticatiōe facta a corꝑe beatoꝝ. mediante tñ sapore eis formaliter inhęrēte. q̄ corꝑa si masticata fuissent añ glorificationē nata fuissent mediante suo sapore gustū īmutare Vnde in patria beati dupliciter gustare possunt. Vno mō ꝑ intētionalē īmutationē linguę a sapore sanctis inhęrēte Alio modo ꝑ influxū spēꝝ a deo. sic̄ de alijs sensib⁹ dictū ē. Ad magnitudinem etiā gustatiui gaudij faciēt sex. Primo restitutio cōmodi naturalis. q̄ Adā in

statu innocētię de comestione alicui⁹ fructus vel aq̄ tm̄ delectat⁹ ē. sic mō q̄s delectat̄ in gustu clareti vel zucari. pl⁹ aūt in pr̄ia restituet̄ q̄ꝫ ꝑ Adā ꝑditū ē. Secūdo cōfert melioratio obiectoꝝ ī ordine ad gustū. Nā cęteris ꝑibus quantū pulcritudo corpoꝝ gloriosorum excedit omnē pulcritudinē corꝑm nūc existētiū tm̄ ad minus excedet suauitas saporis corpoꝝ gloriosoꝝ in statu futuro omnez naturalē suauitatē saporis toti⁹ mūdi. ita ut corpus minimi sancti sit quinquagesies suauius q̄ꝫ sapor mellis zucari vel cuiuscūqꝫ alterius rei saporose in p̄senti. Nō tn̄ dentib⁹ masticabim⁹ vel cōterimus ꝫ deo influente ꝑcipiem⁹ iutentionaliter. De residuis q̄ttuor dicēduz est
H ꝓportionabilit̄ sic de visu. Septimū p̄ncipale extrinsecū gaudium ē actuatio tact⁹. Vn̄ ⁊ christus glorificat⁹ tactus est. Et Joh. xx. ait: Noli me tāgere. Et beata Agnes ait: Quē cū tetigero casta sū. mediū aūt tactus sicut ⁊ gustus cōiūctum ē. Modus aūt tangendi ꝫm Tho. vbi prius talis ē. ꝙ erit īmutatio spūal̄ a qualitatib⁹ tāgibilib⁹. sicut etiā in corpore Adę fuit. ꝙ nec vrere. nec gladi⁹ scīdere potuisset. ⁊ tn̄ hoꝝ sensum habuisset. Impassibilitatis enim dos excludit naturalē īmutationē. ḡ spūalis erit. Itē erit sine oī īmutatione quā subiectū ꝑ se faciat. ꝫ ꝑ spēs erit ipsi tactui a deo influxas. Ex quo sequit̄ ꝙ nec tactus īpedietur distātia nec situ nec interpositione. Hūc sensū etiā sine influxis spēbus oēs pn̄t habere sic ⁊ visū. vt dic̄ Tho. Erūt etiā in pr̄ia amplex⁹ ⁊ oscula ad ꝑentes cognatos. amicos. ⁊ natos. vt dic̄ Joh. eps̄ ī sermone de oīb⁹ sc̄is. Item Bern̄. in sermone de oīb⁹ sanctis. Sed tactus tales ⁊ oscula erūt sine oī venerea cōcupiscētia. Sicut etiā ī via ex naturali pietate mr̄ filiū. ꝑentes natos. ⁊ alieni osculant̄ īfantulos. ac Maria Eliçabeth amplexata ē. Poterit etiā ꝑ spēs influxas fieri cōtactus mutui inter distantes. Ad tact⁹ aūt gaudiū faciēt sex. Primo restitutio cōmodi naturalis. qꝛ in patria erūt corꝑa tersa polita. ⁊ qualitates pr̄imę ad mediū reductę tꝑatissimę. ita ut minimus sanct⁹ in tangendo habiturus sit quinquagesies tantā delectationem. quātā nūc quicūqꝫ habet de quocunqꝫ tangibili. De residuis quinqꝫ dicenduz sicut de p̄cedentib⁹ sensib⁹. De gaudio aūt quinqꝫ sensuū p̄sertim tactus dicit Ansel̄. li. de sil̄itudinib⁹ sic: Voluptas quā hic q̄rere nitimur n̄ nisi ꝑ anxietatē īuenit̄. cū ad id ꝑuenerīt hoīes qd̄ voluptatē putāt. nō nisi odorando eadē frui valent. quo si nō fuerint īmediate fruiti in anxietatē vertunt̄: Post hāc vero vitā aut ī oīmoda voluptate sūt. aut oīo replebunt̄ anxietate. Sicut enī ferrum ignitū q̄libet sui ꝑte ꝯtinet ignē. Sic in se boni voluptatē. Hāc voluptatem qꝛ nemo hic sensit. iō nec explanari pōt perfecte a q̄q̄ꝫ. h̄ ille. Exēplū ē de fauo mell̄ qd̄ ī oī sui ꝑte melle penetrat̄. Et de buccella intincta vino optimo vndiqꝫ panē penetrante. Sic voluptas pr̄ię oēs aīę ⁊ corꝑis venas. ossa. medullas. artus. et cōplexionē penetrat: Sicut de igne videmus ī ferro ignito.

Capitulum · VII ·

Octauū principale extrinsecū gaudiū ē dos īpassibilitatis A
Ubi notandum p̄mo ꝫm Tho. in. iiij. dis. xliiij. ⁊. xlix. ꝙ dos ē ꝑpetuus ornat⁹ aīę ⁊ corꝑis ī ęterna beatitudine iugit̄ ꝑseuerās. Est enī īt̄ christū hominē ⁊ aīaz q̄ꝫlibet mr̄imoniū spūale. teste apl̄o Eph̄. v. Sacr̄m h̄ magnū ē. dico aūt ī christo ⁊ ecclesia. Ex q̄ habet̄ ꝙ spūale matrimonium per corporale significat̄. Dantur autem sponsis carnalib⁹ tria. dos. donatio ꝓpter nuptias. ⁊

paternalia. Dos ē donatio facta spōsę
ex pte pr̄is · ⁊ h̄ ad vsū sponsi ꝓpt̄ onera
matrimonij · ⁊ dat̄ ad mr̄imonij solaciū
tñ ad possessionē spōsę. Et sic dat̄ spōsę
ī ꝓprietatē · licet spōso det̄ ad dispēsati-
onē seu vsū · ⁊ tradit̄ qñ sponsa in domū
sponsi traducit̄ · q̄uis añ traductionem
ꝓmittat̄. Et ē dos nō qđcunq; donum
sponsę · s̄ p̄cipue quasi pr̄imoniū eius đ
q̄ viuere ⁊ sustentari debeat · Et s̄m mul-
B tas leges spōsus nō pōt dotē īuita vxo
re ab ea alienare. Sic in matrimo-
nio spūali qđ ē inter christū · hoīem ⁊ ec-
clesiā seu quālibet deuotā aīam vel ho-
minē · tota trinitas q̄ ē pat̄ nr̄ eccl̄ię seu
deuoto hoī dat dona aliq̄ in ꝓprietatē
ad voluntatē tñ ⁊ ad dispēsationē chri-
sti spōsi qñ eccl̄ia vel aīa in domū spōsi
introducit̄ qđ fit in pr̄ia · q̄uis ante tra-
ductionē hic ꝓmittat̄ · q̄ dona dotes ap
pellant̄. Et sunt duplices dotes. Quę-
dā aīę · de quib; in .iij. p̄ncipali dicetur.
Alie corpis · qꝛ tā aīa q̄ corp⁹ christo in
C pr̄ia iungent̄. Secundo notandū ꝙ
sicut spōsis carnalib; tria dant̄. Dos vi
delicet · đ q̄ dictū ē. Donatio ꝓpt̄ nupti
as q̄ ē illud qđ a sponso dat̄ sponsę. Et
paternalia qđ ē illud qđ habet spōsa p̄t̄
dotē · vt sūt munera ab amicis data spō
sę ⁊ sil̄ia. Sic in pr̄ia cuilibet hoī seu de-
uotę aīę dant̄ tria: dotes ut dictuz ē · do-
natio ꝓpt̄ nuptias · qđ erit in futuro gau
diū qđ habebim⁹ respectu humanitatis
christi eā cognoscēdo ⁊ vidēdo. De q̄
D quib; postea dicet̄. Et paternalia q̄ erūt
alia dona postmodū declaranda. Ter
tio notandū ꝙ corpus ⁊ quęlibet potē-
tię sensitiuę hoīs glorificati q̄ttuor do-
tes habebit · id est · quattuor q̄litates su-
pnaturales nobilissimas · q̄ sunt impassi
bilitas · subtilitas · agilitas · ⁊ claritas.
Quę q̄ttuor ponūt̄ in lr̄a ⁊ glo. i. Cor.
xv. vt in sequētib; allegabit̄. Sūt autē
q̄ttuor vt refert Tho. dis. xlix. ꝓpter q̄t-
tuor ꝟtutes cardinales · quaꝝ materia
sunt bona corporalia · ut prudentię cor-
respōdeat claritas · ꝓpter cognitionē iu-
sticię q̄ ē ꝑpetua ⁊ īmortalis impassibili-
tas. Fortitudini agilitas · ex qua cōtin-
git vt nihil corpi possit resistere. Vnde
agilitas notat̄. j. Cor. xv. ꝑ hoc ꝙ dicit
Surget in virtute. Tēpantię vero quę
hic corp⁹ attenuat subtilitas. Et sic q̄t-
tuor ꝟtutib; cardinalib; quattuor corre
spōdēt dotes corpis · sicut trib; theoloḡ
virtutib; corrūdent tres dotes aīę · vt po
stea dicet̄. Sunt aūt q̄ttuor dotes cor-
poris alia rōne · qꝛ sic in pñti aīa in corp⁹
influit quattuor quib; corpus caret ipsa
absente · videlicet ꝙ corpus viuū ē colo-
ratius · durabilius · ꝟtuosius · ⁊ agilius ·
Sic aīa beatificata corpi in pr̄ia ꝑ redū
dantiā influet q̄ttuor ꝓportionalit̄ do-
tes · claritatē · īpassibilitatē · subtilitatem
⁊ agilitatē · vt illis mediantib; corp⁹ per-
fectissime aīę subijciat̄ · sicut aīa deo per
suas tres dotes. Sūt etiā q̄ttuor dotes
corpis · sicut in claritate radij solar̄ · qui
ē clarissimus · subtilissim⁹ · agilim⁹ · ⁊ īpas
sibilis. Pro tali enī claritate christ⁹ post
cęnā. Joh. xvij. subleuat̄ oculis ī cęlum
dixit · i · orauit. Pr̄ venit hora clarifica
filiū tuū · supple · in resurrectione q̄ttuor
dotib; corpis q̄ tñ ꝓprie ī christo nō sor-
ciunt̄ nomē dot̄ · cū sit sponsus · licet ipse
q̄ttuor habeat excellentissime. Et sequit̄
Vt fili⁹ tu⁹ clarificet te · supple · ī mēbris
Vñ statim addit: Sic dedisti mihi po-
testatē oīs carnis vt oē qđ dedisti ei det
eis vitā ęternā. Hęc aūt est vita ęterna
vt cognoscāt te solū verꝝ deū ⁊ quē misi-
sti Jesū christū. Sūt aūt s̄m Tho. ideo
q̄ttuor dotes corpis · qꝛ ad h̄ ꝙ corp⁹ sit
ꝑfecte subiectū aīę nec eā īpediat in ope
rib; gl̄ię quattuor requiruntur · duo per-
tinēt ad sēsū · ⁊ duo ad motū. Quo ad
sensuz req̄rit̄ vnū vt sit facile receptibile
spūuz sensibiliū · ⁊ ad h̄ dispoīt claritas

Alterꝝ ut nõ sit receptibile passionũ ig̃-
biliũ ad qđ disponit ĩpassibilitas. Quo
ad motũ duo req̃rũt. Vnũ ẽ ut ꝑ ꝯriaꝫ
inclinationẽ non resistat suo motori ad
qđ disponit agilitas. Aliud ẽ ut corꝑa
ꝑ q̃ mouet nõ resistãt ei ad qđ disponit
E subtilitas. Est igit octauũ gaudiũ et
ꝑma dos impassibilitas. De qua dicit. j
Cor. xv. Seminat in corruptione resur
get ĩ ĩcorruptiõe. Et ꝟm Tho. dis. xliiij
Resultat ex ꝟtute aĩę suũ corꝑ potent
cõtinentis. ita ut a nullo exteriori agẽte
valeat ĩmutari. Et q̃uis corꝑa beatoꝝ
sint cõposita ex cõtrarijs. tñ illa ꝯrietas
erit ad oĩmodã ęqualitatẽ ⁊ cõcordiam
reducta. Et differũt illa ĩpassibilitas ab
ea q̃ Adã in statu innocẽtię habuit. et
quã pueri in originali decedentes habe-
bunt. qꝛ impassibilitas sanctoꝝ erit non
posse pati. i. nullo mõ ⁊ nũq̃ posse pati:
ꝟ Adę impassibilitas fuit posse nõ pati.
id est. aliquo mõ ⁊ interiꝫ ꝙ nõ peccaret
diuina potẽtia eũ ꝓtegente exteri. Im-
passibilitas vero pueroruꝫ in lymbo erit
nihil pati. si tamen in ignem ꝓijcerẽtur.
paterent. Sed beati etiã in inferuo exi-
stentes nõ paterent. Et erit illud donuꝫ
impassibilitatis in vno magis q̃ in alio
qꝛ cã ei ẽ maior in vno q̃ in alio. Cau-
sa enĩ ei ẽ dominiũ aĩę sup corꝑ. qđ q̃-
dẽ causat ex ꝟ ꝙ fruit aĩa deo ĩmobilit
vñ in eo qui ꝑfecti fruit ẽ maior ĩpassi-
bilitatis causa. Huic doti associantur
duo dona corꝑis q̃ ponit Ansel. li. de si-
militudinib. videlicet sanitas ⁊ vitę lõ-
gęuitas. Et tertiũ addi põt: videlicet ci-
catricũ formositas. Sanitate inq̃t perfe
cta hic caremus. a prima natiuitat die
esurim. sitim. ꝛc. hic vnus claudus alt
scabiosus. ꝛc. Quibusdã tñ delinimur
medicamẽtis ne sũma hic sit miseria. In
futuro aũt sũma sanitas erit. De q̃ ps.
Salus iustoꝝ a dño. Sed dicis vn
diq̃ sanus sum. Rñ. Ansel. Quid dic
o hõ tangaris fuste. ⁊ clamabis. teq̃ de-
ceptum q̃rulaberis. Ibi ⁊ longęuitas vi
tę erit quã hic null ꝑfecte habet moritu
rus quãtũlibet viuat diuti somniũ sibi
esse videt ꝙ vixit cũ morit. ꝟ de Ansel.
De cicatricib dicit Tho. dis. xliiij. F
in. iiij. Cicatrices inquit vulneꝝ nõ erũt
in sanctis nec in christo fuerũt. inquãtũ
important aliquẽ defectũ. ꝟ inquãtũ sũt
signa constantissime virtut q̃ passi sunt
sancti pro iusticia ⁊ fide. ut ex hoc ⁊ ipsis
⁊ alijs gaudiũ crescat. Vñ dicit Aug.
li. xxij. de ciui. dei. Nescio quõ sic affici-
mur amore martyꝝ beatoꝝ. ut velimus
in illo regno in eoꝝ corporibus videre
vulneꝝ cicatrices. q̃ ꝑ christi noĩe ꝑtule-
runt. ⁊ fortasse videbim. Nõ enĩ defor-
mitas in eis. ꝟ dignitas ẽ quędã. q̃uis
in corpore nõ corporis ꝟ ꝟtutis pulcritu-
do refulgeat. Nec tñ si aliq̃ martyribus
amputata ⁊ ablata sũt mẽbra sine ipsis
mẽbris erunt in resurrectione mortuoꝝ:
quib dictũ est: capillus capitis eis non
peribit. Nonũ extrĩsecũ gaudiũ ꝑnci- G
pale ẽ secũda dos subtilitatis. De qua
j. Cor. xv. Seminat corꝑ aĩale. surget
corpus spũale. i. spũi simile. Hęc dos ẽ
quę aufert ꝟm Tho. grossiciem corporis
causatã ex cõpositione elemẽtaliũ qua-
litatũ. Est aũt duplex subtilitas. Vna
ex raritate ꝑtium stantiũ nõ ꝓpinque. et
ex tali subtilitate efficit corpus facile di-
uisibile. Et hęc nõ erit in corporib glori-
osis. Alia ẽ ex ꝑfecta victoria formę sup
materiã. ⁊ huiusmodi subtilitatis ẽ vni-
re. Et sic cęlũ ẽ subtile. ⁊ corpora btõruꝫ
sic erunt subtilia. Est enĩ subtile in ꝓpo-
sito. qđ ẽ facile penetratiuũ alteri. vnde
corporib beatoꝝ cedẽt absq̃ vlla diffi-
cultate ⁊ resistentia q̃libet corꝑa nõ glo-
rificata. ut dicit Guil. de vniuerso. li. i.
ca. lj. Huic doti correspondet apte forti
tudo corporalis opposita imbecillitati
De quibus Ansel. ĩ li. de similitudinib

sic dicit. Fortitudo nr̄a hic a bestijs sup̄
atur. ꝫ in vita futura nihil resistere pote-
rit q̄n moueat. ⁊ si voluerit euertat. nec ī
h̄ pl⁹ laborabūt q̄ꝫ oculus mouēdo se se
cū enī angelis sil̄es erim⁹. neq̄q̄ꝫ minoris
fortitudinis erimus. Sed fortassis
q̄ris: ad q̄d illa fortitudo ꝓderit cū pro
tunc nihil sit in q̄ vires exercere possim⁹.
Qui h̄ dicit pauca nobiscū. q̄d in hmōi
habeat vsus human⁹ attēdit. Attendat
⁊ videbit. q̄ꝛ nō semp̄ de oīb⁹ q̄ habem⁹
ꝫ q̄ nos habere speram⁹ non paꝝ gaude
mus. ⁊ quasi actu vtimur. Sic̄ ꝟbi gr̄a
Ipso visu ptāte aliqñ vtimur nō ī earū
p̄sentia reꝝ tm̄. ⁊ ita de multis in hunc
modū. Sic ⁊ tunc de hac q̄ nūc fortitu-
dine agit̄ erit. Sola nāq̄ꝫ eius possessio
grata nobis erit ⁊ exultatio grādis. licet
in actu neq̄q̄ꝫ sit necessaria nobis cūctis
vt dictū ē in suo statu cōuenienter collo
catis. Hęc eadē q̄stio si aut de velocita
te aut de aliq̄ beatitudinis p̄te mouetur
hac solutione si nō aptiore soluatur. sic
igit̄ iust⁹ fortis erit. ut etiā si velit terraꝫ
H. cōmouere possit. h̄ d̄ Ansel̄. Sꝫ dubi
tatur vtꝝ corp⁹ gloriosū sit palpabile.
Rñ. Tho. q̄ sic dis. xliiij. Vñ Joh. xx.
christus ait: Palpate ⁊ videte cū resur
rexisset. Est tñ notāduꝫ. q̄ palpabile dr̄
aliqd̄ corp⁹ ex duob⁹. scꝫ q̄ habeat qua-
litates quib⁹ natus ē īmutari sensus ta-
ctus calore frigore. ꝛc̄. ut habet aer. ignis
⁊ hmōi. Et ex h̄ q̄ resistit tangēti. sic̄ ter-
ra aq̄ ⁊ cōposita plura Sꝫ tangibile dr̄
ꝟm q̄ habet resistere tāgenti. vñ aer non
est palpabilis. quia non resistit tangen-
ti. ꝫ nec tāgibilis Et nec corpora cęlestia
sunt tangibilia nec palpabilia. Vnde
Greg. dicit: Corrūpi necesse ē oē quod
palpat̄. Corpus g̊ gloriosū habet ex sua
natura q̄litates suas. q̄ nate sunt īmuta
re tactū. Sed tamē q̄ꝛ corp⁹ ē oīno sub-
iectū spūi. in ptāte eius ē ut ꝟm eas īmu-
tet tactū vel nō immutet. Similiter etiā
cum ꝟm naturā competat sibi vt resistat
cuilibet alteri corpori transeūti ita q̄ nō
possit esse cū eo simul in eodē loco. ꝫ mi-
raculose hoc pōt diuina virtute cōtinge
re ad nutū ipsi⁹ q̄ sit cum alio corpore ī
eodē loco. ⁊ sic non resistit ei transeunti.
Vnde ꝟm naturā suā palpabile est cor-
pus gloriosū. ꝫ ex virtute sup̄naturali.
h̄ enī ei cōpetit. ut cum nō vult. non pal-
petur a corpore non gl̄ioso. Vñ Greg.
dicit. Dñs palpādā carnē p̄buit quam
clausis ianuis introduxit. ut ꝓfecto ostē
deret post resurrectionē corpus suū eē. et
eiusdem naturę ⁊ alterius glorię. Qua-
litates tñ tangibiles in corpib⁹ gloriosis
licet nō sint reducte ad mediuꝫ rei ꝟm eq̄
distantiā ab extremis acceptā. tamē sūt
reducte ad mediū ꝓportiōis ꝟm q̄ opti-
me cōpetit cōplexioni humanę in singul̄
p̄tib⁹. ⁊ ideo tactus illoꝝ corporū ē dele-
ctabilissimus. q̄ꝛ potentia semp̄ delectat̄
in conuenienti. ⁊ tristatur in excessu. hęc
de Tho. Decimum extrinsecum gau
dium ē tertia dos videlicet agilitas. De J.
qua apl̄s. j. Cor. xv. Seminat̄ in infir-
mitate resurget in ꝟtute. glo. i. mobile ⁊
viuū. Est autē agilitatis dos ꝟm Tho.
dis. xliiij. ꝑfectio sup̄ addita corpori qua
corpus gloriosū erit oīno subiectum ani
mę glorificatę. nō solum ut nihil ī eo sit
qd̄ resistat volūtati spūs. quia etiā hoc
fuit in corpore Adę. ꝫ etiam ut sit ī eo ali
qua perfectio effluens ab anima glorifi-
cata in corpus per quā habilitet̄ ad p̄di-
ctā subiectionem. vt sic corpus sit expe-
ditum ⁊ habile ad obediendū spūi ī om
nibus motibus ⁊ actionib⁹. Vnde sicut
nunc dat natura velocioribus animali-
bus instrumenta diuersę dispositionis
in figura ⁊ quantitate: Ita deus dabit
corporibus sanctorum aliquā dispositi
onem aliam quā modo habeant. non q̄-
dem in figura ⁊ quātitate. ꝫ in ꝓprietate
glorię quę dicitur agilitas. hęc. Tho.

Dubitat primo: vtr beati corporalit aliqñ moueant. Rñ. ibidē q sic. Corpora inquit gloriosa aliquādo moueri est necessariū ponere. qr ⁊ ipsuz corpus christi ē motū in ascensione. Et siliter corpa sanctorū q̄ de terra resurgēt ad cęlū empirreuz ascendent. Sz etiā postq̄z cęlos ascēderunt. verisimile est q aliqñ moueantur p libitu suę volūtatis. vt illud qd habent in virtute actu exercētes diuinaz sapientiā cōmēdabilē ostēdāt. Virtus enī pcedēs in actus exercitiuz potentior ⁊ perfectior apparet. quia actus manifestat potentiā. ⁊ ut etiā visus eor reficiat pulcritudine creaturar diuersar in quibus sapientia dei eminenter relucebit.

R Dubitatur secūdo: vtr animę glorificatę moueant corpora sua motu nō organico. Rñ. Duran. in. iiij. q nō. s motu progressiuo. Non enim mouebit totum corpus suum simul. quēadmodum graue mouet totū simul deorsum. ⁊ leue totū simul sursū. Rō ē. qr sm sanctos. in anima post resurrectionē nō erit aliqua noua virtus ad mouendū p̄ter illā quā habuit in corpore viuēs. Dubitatur tertio: an in instanti anima ptunc moueat corpus glorificatū. Rñ. Tho. q non sed in tēpore īperceptibili. Guil. dic vbi supra. q glorificatus homo pōt in ictu oculi distantius moueri amplius q̄z per mille milia miliariorū. ⁊ probat ibidem. Unde Aug⁹ etiā dicit. Protinus vbi volet spiritus erit ⁊ corpus. Simile ē iā de aīo p imaginationē q̄ de roma imaginata in tpe inpceptibili imaginari pōt parisius. Verūtamē melior aīa sicut habebit corpus pfecti⁹. ita etiā moueri pōt velocius. Sed modo corpora nr̄a sunt tarda: Tū qr elemētū terrę in nobis mouet deorsū. ⁊ leue sursū. ⁊ sic de alijs: Tū etiā qr appetitus mouēdi in nobis sūt īterdū ꝯrij. ut sensualitas mouet ꝯ rōnē. De hoc dono dicit Ansel. li. de similitudinib⁹. Nunc ptim agiles sum⁹. s ī hoc etiā a passerib⁹ superamur. s tunc sic angeli a cęlo ad terram dicto celeri⁹ mouebimur. Uides enim quanta celeritate p angelum homo Abachuc delat⁹ sit Danieli a iudęa in chaldeā. par erit velocitas quib⁹ pmissa ē ęqualitas. Si enī resurrectio in ictu oculi fiet. sic ⁊ nr̄a opatio fieri pōt. cū corruptibile induerit incorruptionem. Sicut enī velocissime radius solaris ab oriente fert in occidens. ⁊ oculi visus a terra in cęlum. sic animus cū corpore q̄ voluerit. hęc Ansel. Huic etiā doti appropriat corpis libertas. de qua idē ibidē dicit. Liber ē qui cogi nō potest ad ea q̄ nolit. nec ab eo qd velit. s hoc nullus integre hic habet. s in futuro btūs quicūqz certe angelis silis efficit eorū libertatē habebit. Et sic in angelis nō est instrumētū qd obsistet ac īpediat aut cōstringat p velle suo cum oīa penetrēt. Sicut ⁊ christus clauso prodijt sepulcro. qui ostio clauso discipulis apparuit. cui christo similes erim⁹. In illa enī vita si bonus fuerit nihil patiet ab eo qd nolit. s agere pmittet q̄cunqz voluerit. hęc ille. Undecimū extrinsecū gaudiū ē quarta dos dicta claritas. De q̄ j. Cor. xv. Seminat ī ig̊bilitate. surget in gloria. qd ad claritatem pertinet. Et Matth. xiij. Fulgebūt iusti sicut sol ī regno pr̄is mei. Hęc claritas erit intrinseca corpori glorioso. ⁊ causabit ex redundantia animę ad corpus. Et sm q aīa fuerit maioris claritatis in lumine glorię ⁊ fruitione beatifica. sm hoc plus corp⁹ eius clarificabit. Ideo. j. Cor. xv. dicit. Stella differt a stella in claritate. ita et resurrectio mortuorū. Et ita in corpore glorioso cognoscet gloria animę sicut in vitro cog̊scit color corpis qd cōtinet in vase vitreo. ut dicit Greg. super illud Job. Nō adęq̄bit ei aurum vel vitruz. h̄ de Tho. Etiam patet q corpa gl̄iosa

erunt peruia ut vitrum · ⁊ clara ut aurũ
Sunt enim nunc duo quę causant in
nostro corpore obscuritatẽ · scz materię
impuritas · ⁊ luminis paucitas · ꝫ vtrũqꝫ
tolletur · ⁊ claritas dabitur perspicua et
fulgida. **Sed dubitares** primo ·
Erunt ne omnes ꝑtes corꝑis ęquales ĩ
claritate ⁊ colore Rñ. ꝟm Tho. dis. xliiij
in. iiij. ꝙ non · qꝛ corꝑis gloria non tollet
naturã · ꝫ perficiet. Vñ color qui debet
corpori ex natura suaꝝ partiũ remane-
bit in eo · sed suꝑaddet claritas ex gloria
animę. Sicut etiam videmus corꝑa co-
lorata ex sui natura splẽdore sol' resplen
dere · vel ex aliqua cã extrinseca vel ĩtrin
seca. Et sic claritas glię redũdat ab aĩa
supple · ꝑ causalitatẽ in corpus ꝟm suuz
modũ · ⁊ est ibi alio modo qꝫ sit ĩ anima
ita ⁊ in quãlibet ꝑtẽ corporis redunda-
bit ꝟm suũ modũ. Vnde nõ est inconue
niens ꝙ diuersę partes habeant diuersi
mode claritatẽ ꝟm ꝙ sunt diuersimode
dispositi ex sua nã ad ipsam. Vna enĩ
pars habet maiorẽ dispositionẽ ad cla-
ritatẽ qꝫ alia · sicut oculi qꝫ manus · ⁊ spi-
ritus qꝫ ossa · ⁊ humores qꝫ caro vel ner-
M uus. **Dubitatur** secundo · an claritas
corporũ gloriosorũ visuz offendat · sicut
hic radius solis. Rñ. ꝙ non. Rõ est · qꝛ
sicut corpus gloriosũ nõ potest pati ali-
quid passione naturę · ꝫ passione animę
id est · receptione cõuenientis soluz. Ita
ex ꝓprietate glię nõ aget nisi actione aĩę
ꝫ secũdũ hoc magis delectat. Offendit
autẽ inquãtũ agit actione naturę · ĩquã
tũ agit calefaciendo ⁊ dissoluẽdo orga-
nũ visus ⁊ disgregando spiritus · ⁊ ideo
claritas gl̃iosi corporis licet excedat cla-
ritatẽ solis · tamẽ de sui natura nõ offen-
dit visũ ꝫ demulcet · ꝓpter qd claritas il-
la cõꝑatur claritati iaspidis. Apoc. xxj
Dubitatur tertio: an in ptãte corpor
gloriosi sit videri vel nõ videri. Rñ. idẽ
ꝙ sic · qꝛ claritas ꝓuenit ex impio volũ-
tatis cui subdetur · vnde in ptãte animę
glorificatę erit ꝙ videat' vel nõ videat'.
sicut ⁊ quęlibet actio corporis in aĩę po-
testate erit · alias nõ esset corpus glorio-
sum instrumẽtũ sũme obediẽs principali
agenti.

Capitulum · VIII ·

D **Uodecimum gaudiuz**
extrinsecũ ẽ aureolaꝝ · ⁊ fructu
um datio q̃ se habẽt circa ani-
mã ⁊ corpora beata · sic ꝑafernalia ĩ ma-
trimonio. **Ubi notãdũ** ꝟm Tho. et
alios ĩ. iiij. dis. xlix. ꝙ differũt aurea · au A
reola ⁊ fructus. Nã aurea ẽ gaudiũ qd
de deo ĩmediate habet aĩa in suꝑioribꝰ
viribꝰ scz de visione dei clara · de fruitio-
ne · ⁊ certitudine tentiõis · q̃ tria sequunt'
gaudiũ animę · ⁊ illud est aurea. Aureaz
hanc meremur hic ꝑ qdcũqꝫ certamẽ cu
iuscunqꝫ tẽptationis quaz ex charitate
vincimus · ꝟm illud apl̃i. Nemo corona
tur nisi qui legitime certauerit. **Aureo** B
la vero ẽ animę gaudiũ de operibꝰ a se
factis · q̃ habent rõnẽ victorię excellentis
christiformiter facta. Vel sic Est ꝑmiuz
de oꝑibus ꝑfectionis quibꝰ homo ma-
xime christo cõformat' ꝟm perfectã victo
riã. Et hanc aureolã meremur · aut mar-
tyrio · aut doctrĩa · aut virginitate. Fru-
ctus aũt est gaudiũ ⁊ delectatio de spũa
li exercitio ĩ spernente delectatiões · ꝑser-
tim venereas. Et hũc meremur · aut con
tinentia cõiugali · aut viduali · aut virgi-
nali. Ex quibꝰ ptz ꝙ tam aurea · qꝫ aure
ola sunt ꝑncipaliter in aĩa. Sed sicut ex
gaudio essentialis ꝑmij qd ẽ aurea · de
deo ĩmediate habiti redũdat · fluit ⁊ cau
sat' in corpus beati q̇dã decor q̇ ẽ gloria
corporis seu dos corꝑis quadruplex · de
quibꝰ dictũ ẽ. Sic etiã ex gaudio aureo-
lę resultat aliquis decor in corpꝰ reꝑsen-
tatiuus spẽalis triũphi · de q̊ gaudet aĩa
vt ꝑdicatoris in ore · virginis in illa ꝑte

martyris in cicatrice. vel in alia ꝑte cor-
poris ꝟm gen⁹ martyrij. ita vt statim ex
aspectu corꝑis sciat̃ q̃lis q̃sq; fuit mar-
tyr. aut virgo. aut doctor. seu ꝑdicator
Ex quib⁹ patet ꝙ aurea ē gaudium de
deo. Aureola de triũpho excellenti. Et
fructus ē gaudiũ ⁊ delectatio de exerci-
tio spirituali. Patet etiã ꝙ sic̃ aurea est
ꝑncipaliter in aĩa. ⁊ secundario in corꝑe
ꝑ redũdantiã. ⁊ sic due sunt qđãmodo
aureę. Sic etiã due sũt aureolę de eadẽ
victoria. vna in aĩa. alia in corpore ꝑ re-
dundantiã. Patet etiã tertio ꝙ qꝛ op⁹
meritoriũ duo habet bona. vnum qꝛ ex
charitate fit. aliud qꝛ excellenter fit ⁊ vi-
ctoriose. puta martyriũ ꝛc: Idcirco eti-
am duplex ꝑmiũ habebit. Aureã ꝓpter
ꝑmũ. ⁊ aureolã ꝓpter secũdũ. Tñ ꝑmiũ
correspõdẽs merito rõne charitat̃ quã-
tũcũq; sit ꝑuũ. ē maius quolibet ꝑmio
respondẽte actui rõne sui gener⁹. ⁊ ideo
aureola diminutiue dicit̃ respectu aureę
Dicit̃ ãt aureola diminutiue ab aurea
Nã essentiale ꝑmiũ dicit̃ aurea siue co-
rona. Tũ qꝛ dat̃ victorib⁹. ⁊ victorię de-
bet̃ corona. Vñ Job. vij. Militia est vi
ta hoĩs sup terrã. Tũ etiã qꝛ ꝑ ipsuꝫ hõ
efficit̃ ꝑticeps dĩnitatis. ⁊ per cõsequens
regię ꝑtãtis. ꝟm illud Apoc. v. Fecisti
nos deo nostro regnum ⁊ sacerdotes.
Dubitatur primo vñ habeat̃ ꝙ tres
sint aureolę. Rñ. ꝙ ex glo. ordinarijs ⁊
sanctorũ dictis. De virginũ patet. ꝟm il
lud Esa. lvi. Hęc dicit dñs eunuchis.
ꝛc. Dabo eis nomẽ melius a filijs ⁊ filia
bus. glo. melius nomẽ ꝓpriã gloriã ex-
cellentẽq; significat. ꝟ ꝑ eunuchos qui
se castrauerunt ꝓpter regnũ cęlorum vir-
gines designant̃. Et sup isto Exo. xxv.
Facies alterã coronã aureolã. glo. coro-
na ꝑtinet virginib⁹. Ad hanc etiã coro-
nam pertinet cãticũ nouuꝫ qđ virgines
tm̃ corã agno cõcinũt. ⁊ quę sequuntur
agnũ quocũq; ierit De martyꝝ patet ꝑ
Aug. li. đ scã virginitate dicẽtẽ. Nemo
quãtũ puto ausus fuit ꝑferre virginita-
tem martyrio. ꝟ virginitati debet̃. ḡ mar
tyrio. De doctoꝝ patet sup illud Eph.
p̊. Sciatis q̃ sit supeminẽs magnitudo
virtutis ei⁹. dicit glo. cremẽtũ habebunt
doctores sancti vltra id qđ alij cõmunit̃
habebũt. Dubitatur secũdo: cur tm̃
tres sint aureolę? videlicet martyꝝ virgi
nũ. ⁊ doctoꝝ. Rñ. primo. qꝛ tm̃ tria sũt
opa excellentissima triũ potẽtiaꝝ. Naꝫ
excellentissimũ opus rõnalis ē veritatis
ꝑdicatio. cõcupiscibilis obseruatio vir-
ginitatis. ⁊ irascibilis perpessio mortis.
Secũdo. qꝛ tantũ tres sũt hostes quos
excellentissime vincere possumus: videli
cet mundus. caro. dęmonia. Martyres
vincũt mundũ. virgines carnẽ. ⁊ ꝑdica-
tores dęmones in cordib⁹ suis ⁊ alioruꝫ
Tertio qꝛ christo in operib⁹ trib⁹ perfe-
ctissime cõformamur. in ꝑdicatiõe. ĩ pu-
ritate. ⁊ martyrio. Dubitatur tertio
q̃ aureolaꝝ sit perfectior. Rñ Tho. dis.
xlix. simpliciter inter tres aureolas mar-
tyrũ ē potior. qꝛ pugna martyrij ē forti-
or ꝟm seipsam. ⁊ vehemẽtius affligens.
Et ꝟm Pe. đ pa. ibidẽ. post h̊ aureola
doctoꝝ. vt patet in catalogo sanctoruꝫ.
qꝛ etiã ecclĩa in letanijs pręfert martyres
doctorib⁹ ⁊ doctores virginib⁹. ꝓut etiã
Tho. allegat. Tñ quantũ ad aliq̃d tres
aureolę habent se sicut excedẽtes ⁊ exces-
sę. Pręeminet enĩ ꝟm aliq̃d aureola vir
ginũ alijs. inquãtũ pugna carnis ē peri-
culosior ⁊ e vicino. ꝟ nõ sic est de marty-
rio ⁊ de doctrina. Pręeminet etiã aure-
ola doctorum alijs. qꝛ pugna doctoruꝫ
versat̃ circa intelligibilia. De q̃ aplus
Eph. vi. Non est nobis colluctatio ad-
uersus carnem ⁊ sanguinem. ꝟ aduersus
potestates. ꝛc. Alię vero sunt circa pas-
siones sensibiles. Dubitatur quarto
an differentia sit inter aureolam ⁊ pal-
mam. Rñ. ꝙ sic. quia aureola est ꝑmiuꝫ

accidentale. non quodlibet sed premiuz correspondens pugnę vel victorię p̃cellenti. Sed palma ē p̃miũ accidētale qđ nec radici videlicet charitati nec operi p̃cellenti debet. ꝫ volũtati Quã palmã martyrij. Martin⁹ habet ⁊ Dominicus qui auide desiderauerunt martyriũ. nec tñ actũ martyrij habuerũt. **Dubitat̃** quinto in spēali de aureola martyꝝ quę exigant̃ ad h̃ ꝙ aliquis aureolã martyꝝ proprie dictam habeat. Rñ. ꝑm Tho. ⁊ Pe. paluđ. ꝙ tria necessaria sũt. videlicet. pęna. cã. ⁊ voluntas. p̃exigit̃ tñ charitas in oĩ habēte aureolã. **Primũ** ḡ ē pęna nõ q̃cũqꝫ ꝫ mortis. vt oportet recepta. Ex quo patet p̃mo ꝙ ñ debet̃ aureola martyꝝ obedientibꝫ soluz. licet in eis vsqꝫ etiã ad mortē mactet̃ ꝓpria voluntas. Secũdo ꝙ nec paupibꝫ solũ. q̃ꝫ uis moriant̃ mũdo. Tertio ꝙ nec pęnitētibꝫ licet carnē suã crucifigãt. Quarto nec martyriũ solũ sitientibus. vt Martino ⁊ Dominico. Quinto nec Johanni euãgelistę. licet in olei doliũ feruentꝭ missus sit. nõ mortu⁹. Sexto nec pueris in camino ignis. qꝛ illęsi exiuerunt. Nec septimo Siluestro ⁊ Athanasio. licet magnã p̃secutionē sint passi Sed tñ q̃libet christianus qui in charitate moritur per obedientiã. vel volũtatē habet moriēdi ꝓ christo. vel qđcũqꝫ aliud op⁹ facit bonũ. de tali habebit in cęlo spēale p̃miuz ⁊ gaudiũ. ꝫ nõ omne tale meret̃ dici aureola. Exēpli gr̃a. Perfecti paupes voluntarij habebunt iudiciariã potestatē. ⁊ sic carnis maceratio aliud spēale gaudiũ. ⁊ sic intellige de alijs. Simile etiaz intellige de alijs operibꝫ. ꝑm Tho. ĩmo interdũ plus de aurea q̃s mereri põt ĩ talibꝫ vt post dicet̃. Nec octauo Lucrecia q̃ se ipsam interfecit pagana. Nec nono Seneca q̃ ꝓpt̃ se ut tolerabiliorē mortē haberet aptionez venaꝝ ĩ balneo elegit Propt̃ qđ Sãctul⁹ vt refert Greg. iij dialogo. occidēd⁹. ⁊ optione sibi de morte eligēda data. nullã eligere voluit. sed illã dixit se toleratuꝝ quã de⁹ p̃mitteret quē tñ de⁹ a morte eripuit. Sed martyrij aureolã habēt: Primo q̃dazꝫ q̃ se ne corrũpent̃ fęminę submerserũt: qꝛ spēali instinctu spũssancti h̃ fecerũt. ut li. p̃mo de ciui. dei. refert Aug⁹. Siliter Samson eadē de cã. Itē beatus Petrus qui sibi mortē elegit euersis pedibꝫ crucifigi. non ꝓpter se ꝫ ꝓpter christi honorē. Nec refert vtꝝ mors statĩ an postea sequatur dũ tñ ꝓpter illud causet̃ vel acceleretur. Unde mortui in carcere. ⁊ ĩ stabulis. vt Marcellus papa. Item mortui ĩ exilio martyres sũt. qꝛ hmõi mortē in eis accelerasse pręsumitur. **Secũdum** qđ ad martyriũ requirit̃ est cã. qꝛ enĩ martyr testis ē. iõ in cã fidei ꝓ ecclesia vel ꝓ q̃cũqꝫ articulo fidei. vel iure ecclesię. aut ꝓ qua cũqꝫ virtute infusa. qꝛ virtutibꝫ desponsat̃ eccl̃ia christo. q̃cunqꝫ sic morit̃ martyr ē. Vñ Johãnes baptista ꝓ veritate p̃dicationis. Agnes ꝓ virtute castitatis ⁊ Thomas cãtuariensis ꝓ iuribꝫ ecclesię occisi talit̃. martyres sũt. Similiter tam mater q̃ꝫ fili⁹ in vtero ei⁹ si ab infideli in vtero lęderet̃ in odiũ fidei. qñ vtrũqꝫ vl̃ alteꝝ mori ꝯtingeret. Siliter qui vuln⁹ nõ lętale suscipet. ⁊ ꝑ negligentiã q̃ non esset mortale peccatũ moreret̃ in vulnere neglecto. Siliter q̃ poti⁹ vellet occidi q̃ꝫ mendaciũ dicere qđcunqꝫ peccando. Siliter q̃ cruce signati ĩ bello hostiũ christi ꝓpter christũ suscepto pugnãdo peũt martyres sũt. qꝛ nõ se ꝫ christũ defēdũt ⁊ eccl̃iam. ⁊ sic moriunt̃. vñ mortē nõ fugiunt ꝫ eligunt. Similit̃ si q̃s ꝓpter bonũ cõmune nõ relatũ ad christũ sustineret mortē aureolã nõ meret̃. ꝫ si h̃ referat ad christũ. aureolã merebit̃ ⁊ martyr erit vtpote si rem publicaz defendat ab hostiũ ĩpugnatione q̃ fidē christi corrũpe moliũt̃. ⁊ ĩ tali defensiõe mortē sustinēt.

Tertio requiritur volũtas. Vñ q̃ dormiẽ-
do occideret nũq̃ꝫ p̃us volũtate ad mar
tyriũ habita inuit⁹ occideret. aut fugiẽs
aut se defendẽs inuit⁹ occideret. martyr
nõ esset nisi fieret. ut prius dictũ ẽ de cru
ce signatis. ꝓpter qd Mauriti⁹ cũ socijs
suis arma ꝓiecit vt fieret martyr. Inno-
centes etiã nõ ꝑfectam rõnẽ aureolę ha-
bent. nisi ut quidã tenent vsus rõnis in
eis miraculose fuerit. sic de Johãne ba-
ptista in vtero ꝓbabile ẽ. **Dubitatur**
sexto quibus debeat aureola virginum.
Rñ. ꝑm Tho. vbi pri⁹. ꝙ habẽtib⁹ tria.
Primo inexꝑientiã habentib⁹ venereę
voluptatis. volũtarie h̃ eligentibus. ⁊ fi
naliter in sili ꝓposito ꝑseuerãtib⁹. semꝑ
tñ ꝑsupponit charitas q̃ ẽ aureę merito
ria. Vñ patet ꝙ decẽ sunt genera hoĩm
virginũ aureola carentiũ. ꝑm Tho. i. iiij
Primo frigidi ⁊ eunuchi q̃ volũtatem
habẽt ducẽdi cõiugẽ si possent. Unde
Aug⁹. li. de sancta virginitate. Quib⁹
ipsũ virile mẽbruꝫ debilitat ut generare
nõ possint nõ sũt eunuchi. sufficit tñ ꝙ
christiani fuerint. ⁊ dei p̃cepta custodi-
unt. eo tñ ꝓposito sũt vt cõiuges si pos-
sent haberẽt cõiugatis fidelib⁹ adęquari
Secũdo q̃ solũ ad tẽpus quo intrabũt
mr̃imoniũ cõtinere ꝓponunt. ⁊ sic dece-
dũt nõ mutato ꝓposito. Tertio q̃ p̃mo
ꝓponunt ꝑpetue continere. ⁊ tñ postea
mutant in ꝓposito. ⁊ sic decedũt. Quar
to qui in veteri testamẽto virginitatem
seruauerũt adulti. sine spẽali ĩstinctu spi
ritussancti. Quinto violenter oppressa ⁊
cõsentiẽs deliberate statim. Sexto inex-
ꝑtes venereę voluptatis cũ ꝓposito ꝑpe
tue castitatis ĩ mortali decedẽtes q̃ sunt
vere fatuę virgines. Septimo infidelis
vel fidelis nihil cogitans de virginitate
vel cõiugio vl' incõtinẽtia. ⁊ sic decedẽs
Octauo baptiçati infantes añ vsũ rõis
decedẽtes. Nono ĩfãtes añ baptismum
decedẽtes. **Sed q̃reres**. nũq̃d incor
rupti aureolã nõ merẽtes ⁊ in charitate
decedẽtes spẽale gaudiũ habebũt de in-
nocẽtia corruptiõis. Rñ. Tho. i. iiij. ꝙ
sic. etiã si nõ ꝓposuerũt ꝑpetuo seruare.
Sic ⁊ innocẽtes qui peccare potuerunt
de ĩnocẽtia spẽaliter gaudebũt. ꝫ illud
gaudiũ nõ ẽ aureola. **Decimo** q̃ mo-
rosis delectationib⁹ pleno cõsensu ⁊ de-
liberato ĩmorãtes sine tactu virili ꝓprio
motu animi vl' etiã corꝑis in vigilia ad
pollutionẽ vel ad sil'em exꝑientiã vene-
reę voluptatis ꝓgrediunt. etiã saluis si-
gnacul' corporeę integritatis. de q̃ habes
p̃cepto. ix. **Sunt etiã** sex genera ho-
minũ q̃ verã aureolã virginũ possidebũt
Primo btissima Maria virgo ꝟginũ.
q̃ vt Tho. dic. q̃uis nõ habuit pugnaꝫ
ꝑ tẽptationẽ q̃ fit a carne. habuit tñ pu
gnã q̃ fit ꝑ tẽptationẽ ab hoste. qui nec
etiã ipsũ christũ reuerit⁹ tẽptare fuit. vt
patet Matth. iiij. Scdo inexꝑtę vene-
rea voluptate in vigilia cũ ꝓposito ꝑpe-
tue cõtinẽdi. Tertio inexꝑtę venerea vo
luptate cũ ꝓposito interrupto de ꝯtinẽ-
do. de q̃ finalit' ꝑcnituerũt. Quarto q̃ ĩ
veteri testamẽto ex dĩno instinctu virgi
nitatẽ seruauerunt. sic credit' de Hiere-
mia Eçechiele ⁊ Helia q̃ꝫ ꝯiugia nõ le
gunt'. Quinto vi oppsse q̃ in veneream
voluptatẽ nũq̃ꝫ ꝯsenserũt deliberate. qꝛ
cuius p̃ncipiũ ẽ totalit' extra. nõ ẽ ordi-
nabile a rõne. vñ delectatio q̃ ẽ cũ semi-
nis emissione virginitatẽ nõ tollit ĩ som
no facta. Simil' rõ ẽ de mulierib⁹ q̃ dor-
mientes. aut ĩ ebrietate. aut amẽtes. a vi
ris cog̃scũt'. nisi forte hac ĩtẽtõe dormitũ
ierĩt ut a viro cog̃scãt'. ⁊ eadẽ rõe illę q̃ vi
gilãtes ꝑ violẽtiã corrũpũt' siue ab hoĩe
siue a dęmõe ĩcubo. si quãtũ pñt renitãt'
vt cõseruẽt corpus a corruptione aĩę. vl'
saltẽ mentẽ a ꝯsensu. ⁊ siue ꝓ fide. siue ꝓ
quacũq̃ꝫ alia cã violent' corrũpant'. vir-
ginitatẽ nõ ꝑdũt. ꝫ si ꝓ fide h̃ quis susti
neat. erit meritoriũ. ⁊ ad genus martyrij

ꝑtinebit. Vñ Lucia dixit: Si me inui-
tã violare feceris mihi castitas duplica-
bitur ad coronã · nõ ꝙ habeat duas vir
ginitatis aureolas · ꝫ ꝙ duplex p̃miũ re-
portabit · vnũ ꝓ virginitate custodita ·
aliud ꝓ iniuria quã passa ẽ. Dato etiaꝫ
ꝙ talis violẽter oppressa cõcipiat · nec ex
h̃ meritũ virginitatis ꝑdit · nec tñ matri
christi ęq̃bit · in q̃ fuit cũ integritate men
tis etiã integritas carnis. Oĩa sũt Tho.
verba. Sexto frigidi ⁊ eunuchi volũta-
tẽ habẽtes incorruptionẽ ꝑpetuã seruã
di · etiã si facultas adesset coeundi · faci-
unt enĩ de necessitate virtutẽ. Dubita
K. tur septimo quibꝫ aureola doctoꝝ de-
beat. Rñ. ꝫm Tho. ⁊ Pe. pa. vbi prius
ꝙ habẽtibꝫ tria. Primo qui actu docu
erunt. Secũdo q̃ ex officio docuerũt vel
missi. Tertio q̃ docuerũt publice ⁊ recta
intẽtione ꝑtinẽtia ad salutẽ · ꝑ q̃ diabo-
lus a cordibꝫ hominũ expugnat sic qui-
busdam spũalibꝫ armis. De quibus. ij.
Cor. x. Arma militię nr̃ę nõ sunt carna
lia ꝫ spũalia. Necessario tñ ꝑexigit cha-
ritas ex qua ꝓcedat doctrina. Propter
p̃mũ ꝑlati quãtũcunqꝫ magni non habe
bunt aureolã · qui nũqꝫ actu docuerunt
licet habitu lr̃atissimi fuerĩt · ñ enĩ hĩtui
ꝫ actui debet aureola doctoꝝ. Silit nõ
habebũt ꝑlati q̃bus ex officio cõpeteret
ꝑdicare qui nõ ꝑdicauerũt · qꝛ pugnanti
debet · ꝫm illud. ij. Timoth. ij. Nõ coro-
nabit nisi qui legitime certauerit. Silit
nec ꝑlati nec alij qui solũ ĩ ꝑuato nõ pu-
blice docuerũt actu aureolã habebũt ꝓ-
pter carentiã secundi. Mulieres non ha
bebunt nec viri q̃ non sunt missi legitime
ad docẽdũ. Nec fraternę correctiõi pri-
uatę debet. Propt tertij carẽtiã nõ ha
bebũt aduocati aduocãtes · nec medici ·
nec ph̃i suas artes docẽtes · ĩmo nec the-
ologis ph̃iam docentibus nisi vtant ad
declarationẽ theologię · ut Paulus in-
terdũ fecit ⁊ Hieronym⁹ ⁊ alij. Nec the-
ologus ex officio ꝑdicãs sine indebito
semꝑ scꝫ ꝓpter vanã gl̃iam · vel q̃ verbũ
dei ꝓpter lucꝝ tꝑale adulterans recipit
mercedẽ suã nũqꝫ habebit doctoꝝ aure
olã · etiã si in charitate decedat. Nõ enĩ
pnĩa põt recuꝑare aureolã · qꝛ pnĩa non
viuificat mortua oꝑa q̃ nũqꝫ viua fuerĩt
Dicunt aũt mortua · nõ solũ sine chari-
tate facta · ꝫ etiã sine intẽtiõe recta · ⁊ q̃-
cũqꝫ nõ fuerũt a ꝑncipio meritoria. Vir
go tñ mẽte solũ corrupta ꝑęnitẽdo recu
ꝑare põt aureolã · qꝛ mortificata oꝑa ꝑ
pnĩam reuiuiscũt. i. quę viua fuerũt · ⁊ ꝑ
mortale fuerũt mortificata · ꝫ virginitas
illius q̃ mẽte corrupta ẽ q̃ ad integritatẽ
carnis · ⁊ quo ad ꝓpositũ cõtinẽdi viua
fuit · licet postmodũ ꝑ propositũ coeũdi
potuerit mortificari · iõ ꝑęnitẽtia reuiui-
scere põt. Sed sic nõ ẽ de ꝑdicãte semꝑ
ex inani gloria vel ex auaricia · qꝛ nunqꝫ
suus actus bon⁹ fuit. Sꝫ doctoꝝ aure-
olã habebũt ꝑdicãtes ⁊ docẽtes tribus
modis sup̃dictis · siue fuerũt magistri si-
ue simplices sacerdotes · siue ꝑlati · siue
nõ ꝑlati · siue docuerint scripto · siue ver-
bo · siue legẽdo · siue ꝑdicando. Scripta
enĩ ꝯponere q̃dã modus docẽdi est. Et
notandũ ꝙ docere ẽ op⁹ charitat ⁊ mi-
sericordię magnuꝫ. Dubitat octauo
vtꝝ ĩ eadem spẽ vna aureola ꝑemineat L.
alteri. ⁊ vtꝝ vnius ꝟginis aureola sit no
bilior qꝫ aureola virginis alteri⁹ · ⁊ sic d̃
martyrũ ⁊ doctorum aureol. Rñ. ꝙ sic.
Una enĩ ꝫm excellẽtiã actus ꝑ quẽ hic
pugnauit nobilior erit. Vt exẽpli gr̃a ·
q̃ acerbius martyriũ · aut qui puriorem
virginitatẽ vitãdo occasiones habuit ·
aut qui plures saluauit ꝑdicãdo · vl' fre-
quẽtius ꝑdicauit · nobiliorẽ habebit au
reolã. Et rõ ẽ · qꝛ aureola suppõit aureę
ꝫ aurea est in vno maior ⁊ nobilior qꝫ in
alio · vt de dotibꝫ patuit ⁊ patebit · g̃ et
aureola. Sꝫ tñ notãdũ ꝫm Tho. ꝙ M.
qꝫuis aliq̃s possit ꝑuenire ad altius vel

inferi⁹ vel ęq̃le meritũ p̃miij scz essential' p radicẽ charitat⁹ · habẽdo solã volũtatẽ ad martyriũ quã martyr ĩ actu mereatur p martyriũ · tñ nõ martyriçat⁹ non veniet ad aureolã nisi p̃us martyriçet'. Et sic etiã ẽ de alijs duab⁹ aureolis pariformit' ꝑm Tho. sentiẽdũ. Sciẽdũ etiã ꝑm eũdẽ ꝙ meritũ aureolę põt intendi duplicit'. Vno mõ ex pte radic⁹ scz charitatis. Alio mõ ex pte opis. Cõtigit enĩ aliq̃s duos q̃ꝝ vnus ex minori charitate maius tormẽtũ martyrij hz. vl' mag⁹ p̃dicationi instat · aut etiam magis se a delectationibus carnis elõgat. Intẽtioni g̃ meriti q̃ attẽdit' penes radicẽ · non rñdet intẽsio aureolę · ꝑ intẽsio aureę · ꝑ intensioni meriti q̃ ẽ ex genere actus rñdet intẽsio aureolę · vñ põt eẽ ꝙ aliq̃s minus in martyrio meret' quãtũ ad essentiale pręmiũ qui habebit p martyrio maiorẽ aureolã.

Capitulum IX

A Nunc dicendũ est q̃ sunt fructus debiti btis q̃busdã vel omnib⁹ · de q̃ notat Tho. in. iiij dis. xlix. ꝙ fruct⁹ de q̃ loquitur christus Matth. xiij. ⁊ Luc. viij. quẽ diuidit in tricesimũ · sexagesimũ · ⁊ centesimũ ẽ qd̃dã p̃miũ qd̃ debet' hoĩ ex h̃ ꝙ de carnali vita in spũalẽ transit · ⁊ rñdet illi virtuti fructus p̃cipue qui hoĩem p̃cipue a subiectione carnis liberat · h̃ aũt facit cõtinẽtia sola · q̃ꝛ p eã reprimunt' delectatiões q̃ maxĩe gustũ spũalis dulcedinis impediũt quẽ fruct⁹ suo noĩe ĩportat. Nã p delectatiões venereas aĩa p̃cipue corpi sb̃dit' adeo vt ĩ actu caruali · ꝑm Hiero. nec spũs ꝓphie corda ꝓphaꝝ tãgit · nec ĩ illa delectatiõe ẽ possibile aliq̃d ĩtelligere · vt ph̃s dic. vij. eth. et iõ cõtinẽtię magis corrñdet fruct⁹ q̃ꝫ alteri ꝟtuti. B Huius aũt fruct⁹ sil'itudo sic accipit'. Fructus enĩ ex semine cõsurgit. Fruct⁹ autẽ ꝑm h̃ põt ꝓdire ex seĩe · q̃ꝛ vis semẽtiua ẽ efficax ad cõuertẽdũ hũores terrę in suã naturã. Et quãto hęc virt⁹ ẽ efficacior ⁊ terra ad h̃ patior · tãto fruct⁹ sequit' vberior. Spũale aũt semẽ qd̃ in nobis seminat' ẽ verbũ dei. Vñ quãto aliq̃s magis in spũalitatẽ cõuertit' a carne recedens · tãto in eo ẽ maior fructus verbi dei. Secũdũ h̃ igit' fruct⁹ differt ab aureola · q̃ꝛ aureola cõsistit in gaudio qd̃ habet' de opis pfectione. Sed fructus in gaudio qd̃ habet' de ipsa dispositione opantis ꝑm gradũ spũalitatis in quẽ ꝓficit ex semine verbi dei. Vñ sic aureola nõ debetur cuilibet victorię · ꝑ excellẽti · ⁊ cũ h̃ in materia excellẽti. Ita fruct⁹ suo mõ qui ĩportat delectationẽ debitã p cõtinentia a vehemẽti delectatione · iõ dabit' illi virtuti nõ q̃ spreuit minores delectationes sicut gustus · puta abstinẽtię · ꝑ dabitur illi q̃ spreuit maiores scz venereas · sic ꝯtinẽtie ⁊ castitati. Alb. li. de quattuor coęqueuis dicit · ꝙ sicut videmus in officijs agriculturę ꝙ oẽ qd̃ fructũ fert terra ẽ · ꝑ tñ cultor gustat ⁊ pcipit ipsũ fructuꝫ. Sic etiam terra corporis nr̃i vel aĩę fert fructũ · ꝑ aĩa gustat ipsũ seu spũs. Est ãt fruct⁹ ꝓprie q̃ generat' ex grano cadente in terrã · ad qd̃ viuificãdũ ⁊ fouẽdum ⁊ nutriendũ hz terra virtutẽ · sic dictũ ẽ ei a p̃ncipio: Germinet terra herbã virẽtẽ ⁊ facientẽ semẽ iuxta genus suũ. Continẽtia aũt ẽ ꝑm delectatiões carnis continẽdo illud ad qd̃ ptãtẽ accepat primus hõ · ⁊ etiã accidẽs ꝯtinẽtię qd̃ ẽ ꝟginitas nascit' nobiscũ in agro corpis nr̃i ut facilius excolat'. Vñ q̃ꝛ fortitudo q̃ est circa cultũ extrinsecũ vel resistẽtiã passionũ · ⁊ psimonia circa victũ · ⁊ iusticia circa extrinsecos actus q̃ oĩa minorẽ laborẽ exigũt · nõ ẽ fructus de q̃ nũc loq̃mur · ꝑ circa venerea q̃ magno indigẽt cultu. Sz C q̃reres: q̃ sũt grad⁹ fructuũ. Rñ. Luc viij. ⁊ Matt. xiij. ꝙ tres · vicz tricesimus sexagesimus · ⁊ cẽtesimus · q̃ dant' ĩ p̃ria q̃s triplex grad⁹ cõtinẽdi meruit in via.

Cui⁹ rõ ē · qꝛ ꝑ cõtinẽtiã cui fruct⁹ rñdet
hõ in quãdã spũalitatẽ adducit̃ carnali
tate abiecta. Et iõ ꝟm diuꝰsũ modũ spi-
ritualitatꝭ quẽ ꝯtinẽtia facit · diuꝰsi fruct⁹
distinguntꝰ. Est enĩ q̃dã spũalitas neces
saria ad salutẽ ⁊ q̃dã supabũdãs. Ne-
cessaria q̇dẽ spũalitas ē ĩ h̃ ꝙ rectitudo
spũs ex delectatiõe carnis nõ ꝑuertatur
qꝺ fit cũ aliq̇s ꝟm rectũ ordinẽ rõis vtit̃
delectabilib⁹ carnis · ⁊ h̃ ē spũalitas cõiu
gatoꝝ. Spũalitas vero supabũdãs est
ꝑ quã hõ ab hmõi delectationib⁹ carnis
spũm suffocãtib⁹ oĩno se abstrahit. Sꝫ
h̃ cõtingit duplr̃ · vel respectu solũ p̃sentꝭ
⁊ futuri tp̃is · ⁊ h̃ ē spũalitas viduaꝝ · vel
ē respectu cuiuslibet tp̃is p̃teriti · p̃sentꝭ · ⁊
futuri · ⁊ h̃ ē ꝟginũ. Seruãtib⁹ ḡ ꝯtinẽ-
tiã ꝯiugalẽ · dat̃ in p̃ria fruct⁹ tricesim⁹ ·
viduale sexagesim⁹ · virginalẽ cẽtesim⁹ ·
Cui⁹ rõ ꝟm Tho. ⁊ Alb. vbi sup̃ assigna
ri põt ex ipsa natura numeroꝝ · Tricena
rius enĩ numer⁹ ex ductu ternarij ĩ dena
riũ surgit. Est aũt ternari⁹ numerus oĩs
rei ꝑfectio · ut dicit̃ · p̃ · cęli. Et habet in se
ꝑfectionẽ quãdã oĩb⁹ cõem · scꝫ p̃ncipij ·
medij · ⁊ finis. Vñ cõuenient̃ cõiugatis
assignat̃ ternari⁹ in quib⁹ sup̃ obseruan-
tiam decalogi q̇ ꝑ denariũ designat̃ nõ
addit̃ ꝑfectio nisi cõis sine qua nõ ē sal⁹
Seruãt enĩ boni cõiugati denariũ deca
logi · ⁊ ꝯtinẽt se a trib⁹ malis circũstãtijs
videlicet a tp̃e indebito · a ꝑsona indebi
ta · ⁊ a circũstãtia indebita: idcirco stipes
D ꝯtinẽtię eoꝝ ramo triplici dilatat⁹ meri
to habebit fructũ tricesimũ. Sexage
narius aũt numer⁹ ex ductu senarij in
denarium surgit seu causat̃. Et hꝫ se ad
tricenariũ in dupla ꝓportione: idcirco si-
gnat fructũ vidual̃ cõtinẽtię · qꝛ h̃ conti
net · p̃mo respectu oĩuꝫ ꝑsonaꝝ. Secun
do cõtinet respectu oĩs futuri tp̃is · ⁊ sic
duplr̃ excedit ꝯiugalẽ · iõ duplũ fructuꝫ
habet respectu cõiugatoꝝ · videlicet sexa
gesimũ. Vel etiã viduis debet̃ sexagesi-
mus · qꝛ · lx · cõponunt̃ ex denario ⁊ sena-
rio · viduę aũt vere seruãt denarium p̃ce-
ptoꝝ · ⁊ cũ h̃ senariũ opeꝝ mię · eo ꝙ nec
maritũ futuꝝ · nec natos in futuꝝ habẽt
ꝓuidere. Et sic stipes decalogi in dupli
ci ramo arborẽ cõiugũ excedit · iõ sexage
simũ fructũ habebũt. Cẽtenari⁹ aũt E
cõuenient̃ rñdet ꝟginitati · qꝛ denari⁹ ex
cuius ductu cẽtenari⁹ surgit est limes ⁊
terminus numeroꝝ. Siliter virginitas
tenet spũalitatis limitẽ seu apicẽ · qꝛ ad
eã nihil de spũali addi põt. Cõtinet enĩ
virgo ab oĩb⁹ a q̇b⁹ cõiugati ⁊ viduę · et
cũ h̃ cõtinet triplici tp̃e ꝑfecte · videlicet
p̃terito · p̃senti · ⁊ futuro · iõ nonagenari⁹
ꝟginib⁹ debet̃. Sꝫ qꝛ sup̃ h̃ votũ emit-
tunt cõtinẽtię ꝟginalis · vel saltẽ firmuꝫ
ꝓpositũ addũt sup̃ tria tp̃a · idcirco cẽte-
nari⁹ eis merito debet̃ · quaꝝ stipes ē ob-
seruatio decalogi · ⁊ rami decuplices.
Dubitat̃ h̃ p̃mo: vtꝝ aliq̇s ꝺ fructib⁹
debeat̃ infantib⁹ post baptismũ mortu- F
is. Rñ. Alb. vbi pri⁹ ꝙ nõ ꝓprie. Fruct⁹
enĩ ꝓprie debet̃ laborãti. Est aũt ĩfantiũ
fruct⁹ muneri poti⁹ q̃ꝫ vsus vel laboris.
Sic̃ si ager ꝓfert aliq̃ q̃ spõte nascũt̃ ex
bñficio solis tm̃. Sol enĩ iusticię ꝓ par-
uulis laborauit quib⁹ vt supra tactum ē
eoꝝ innocẽtia ⁊ ĩtegritas aliqꝺ gaudiũ
in p̃ria dabit. Dubitat̃ secũdo vtruꝫ
binubis · i · q̃ secũdario nupserũt debeat̃ G
fruct⁹ sexagesim⁹ postq̃ꝫ cõtinent altero
ꝯiugũ mortuo · Rñ. ꝙ nõ ꝓprie ꝟm Alb.
⁊ Pe. pa. vbi pri⁹ · qꝛ cõtinẽtia vidual̃ a
secũdis nuptijs abstinet. Dubitat̃ ter
tio · vtꝝ isti q̇ nũq̃ꝫ in mr̃imonio fuerunt
nec virginitatẽ seruauerũt an fructũ ali-
quẽ habeãt. Rñ. ꝙ sic. Unde Pe. pa.
dis. xxxix. Sic̃ ad aureolã nõ sufficit vo-
tũ seu ꝓpositũ sine effectu · sic nec ad fru-
ctũ. Vñ si q̇s incõtinẽs in morte pęnite
at cũ ꝓposito cõtinẽdi · aureã quidẽ hꝫ
h̃ nõ fructũ · qui vero corrupt⁹ pctõ · pęni
tẽs vixit sanus · cũ ꝓposito ꝯtinẽdi solũ

mr̃imonialiter·fructũ habebit tricesimũ
ꝫ si cũ ꝓposito cõtinendi simplr̃·habebit
fructũ sexagesimũ·centesimũ aũt habere
nõ põt sic̃ nec aureolã· qꝛ corde ⁊ corpe
corruptus ẽ. Ad idẽ ẽ Tho. eadẽ dis. di
cẽs. Fructꝰ nõ oĩbꝫ ꝯueniũt saluandis·
sic̃ patet de his q̃ in fine pcnitẽt· ⁊ incon
tinent̃ vixerũt. Eis enĩ nõ fructꝰ ꝫ essen
tiale p̃miũ debet̃·nec cuilibet viduę· ꝫ ei
solũ q̃ ꝓponit seruare viduitatẽ ·⁊ q̃ ser
uat sexagesimꝰ debet̃ fructus. Notat
I · tñ Tho. vbi prius·ꝙ fructꝰ triplr̃ accipit̃
Vno modo vt dictũ ẽ hactenꝰ. Scd̃o
modo fructꝰ spũalis sumit̃ ad modũ et
silitudinẽ corpalis fructꝰ. Inquãtũ cor
poralis fructꝰ ẽ qd̃dã cõmodũ qd̃ ex la
bore agriculturę expectat̃· ⁊ sic fructꝰ di
citur illud p̃miũ qd̃ hõ ꝯsequit̃ ex labore
q̃ in hac vita laborat·⁊ sic oẽ p̃miũ qd̃ in
futuro habebit̃ ex nr̃is laboribꝫ fructꝰ di
citur. Et sic accipit̃. Ro. vi. Habet fru
ctũ vr̃m in sanctificationẽ·finẽ vero vi
tã ęternã. Tertio sumit̃ fructꝰ spũalit̃
K · ꝑ eo ꝙ reficit tantũ·q̃uis nõ sit vltimus
finis. Et sic ꝟtutes fructus dicũt̃ inquã
tũ mẽtẽ sincera delectatione reficiunt vt
Ambro. dic̃. Et sic accipit̃ Gal. v. Fru
ctus aũt spũs sunt charitas·gaudiũ. ꝛc̃.
vbi ponũt̃ duodecim·q̃s Tho. exponit
ibidẽ dicẽs·ꝙ fructus spũs sũt q̃ in hac
vita in aĩa consurgũt ex seminatiõe gr̃ę·
Et ponit apl̃s p̃mo ꝑficiẽtes in aĩa inte
rius q̃nq̃. Secũdo septẽ ꝑficiẽtes ĩ aĩa
exterius. Primo enĩ interius ꝑficit̃ aĩa
in corde ꝑ amorẽ·qꝛ primũ p̃ncipiũ mo
tiuũ viriũ interioꝝ ẽ inclinatio ad bonũ
q̃ dicit̃ amor siue charitas. Scd̃o ꝑficit̃
ꝑ gaudiũ amor·qꝛ vltimꝰ terminꝰ q̃ per
ficimur interius ẽ gaudiũ ·qd̃ ꝓcedit ex
p̃sentia rei ꝑ charitatẽ amate. Qui eniꝫ
habet charitatẽ·habet qd̃ amat ·⁊ sic cõ
surgit gaudiũ. Tertio ꝑficit̃ pace· tunc
enĩ amãs pacẽ hꝫ qñ rẽ amatã sufficient̃
possidet·⁊ res amata sufficiẽs ẽ amãti ꝓ
pter suã ꝑfectionẽ. Quarto ꝑficit̃ patiẽ
tia·sũt enĩ q̃ pacẽ cõturbant aduersa q̃
dã·ꝯ q̃ ꝑficit patiẽtia·q̃ facit adũsa pa
tient̃ tolerare. Vñ Lud. xxi. In patien
tia vr̃a possidebitis aĩas vr̃as. Quĩto
ꝑficit̃ lõganimitate·qꝛ dilatio boni ama
ti etiã impedit gaudiũ :ꝯ quã dilationẽ
ꝑficit lõganimitas q̃ expectatiõe nõ frã
git̃. Vñ Matth. xxiiij. Qui ꝑseuerauerit
vsq̃ in finẽ hic saluus erit. Sexto ꝑ
ficit̃ bonitate q̃ ⁊ sequẽtia ad extrinseca
ꝑficiũt·q̃ sunt aut iuxta nos vt ꝓximus·
aut sup̃·ut deꝰ ·aut infra ut sensitiua et
corpus. Primo ḡ in corde in ordine ad
ꝓximũ ꝑficit bonitas ꝑ rectã ⁊ bonã vo
luntatẽ. Est enĩ bonitas rectitudo ⁊ dul
cedo aĩ qua oĩbꝫ aliȷs q̃s bñ vtit̃. qꝛ Lud
vi. Nõ põt arbor bona fructꝰ malos fa
cere. Septimo benignitas ꝑficit in ordi
ne ad ꝓximũ·vt q̃s ei bona sua largit̃ cõ
municet·vñ benignitas dicitur quasi bo
na igneitas quasi faciẽs hoĩeꝫ fluere ad
ꝓximũ.i.rerũ largitas. Vñ. ij. Cor. ix.
Hilarẽ datorẽ diligit deus. Vñ Col.
iiij. Induite benignitatẽ. ꝛc̃. Octauo ꝑ
ficit̃ mansuetudine q̃ quis patient̃ susti
net proximi molestias· de qua Matth.
xi. Discite a me·qꝛ mitis sũ ⁊ humil̃ cor
de. Nono fide ꝑficimur ad deũ sup nos
Fides enĩ ẽ hic cognitio q̃dã inuisibiliũ
certitudine quadaꝫ·ꝫm illud Gen. xv.
Credidit abraã deo ⁊ reputatũ est ei ad
iusticiã. Decimo modestia ad id qd̃ ĩfra
nos ẽ·scꝫ corpꝰ ꝑficiẽs in exterioribꝫ acti
bus·nã modestia actibus seu dictis mo
duꝫ imponit. Vndecimo q̃ ad appetitũ
sensibiliũ interiorẽ ꝑficit ꝯtinẽtia q̃ etiã
a licitis abstinet. Duodecimo castitas
q̃ licitis recte vtit̃· hęc de Tho. Gal. v.

Capitulum · x ·

Tertiũdecimũ gaudium · A ·
extrinsecũ corpis erit de socie-

tate iocundissima beatorum ⁊ segregati-
one a ꝯsortio malorum. Hęc duo prin-
cipalia gaudia erũt · ⁊ vtrũq; nobis mul
titudine innumerabili. Primo gaude-
bunt tot gaudijs q̊t sunt cõsodales btĩ
angeli ⁊ hoĩes. Secũdo tot gaudijs q̊t
dãnatoꝝ dęmonũ ⁊ hominũ euaserunt
sodales. De p̃mo dic̃ Ansel. prosolo. c.
penult. Interroga intima tua si capere
possint gaudiũ suũ de tanta beatitudĩe
sua. Sed certe si q̃s alius quẽ oĩno sicut
te ipsũ diligeres eãdẽ beatitudinẽ habe
ret · duplicaret̃ gaudiũ tuũ · q̃ nõ minus
gauderes ꝑ eo q̃ ꝑ te ipso. Si ꝟo duo
vel tres vel multoplures idipsũ haberẽt
tãtũdẽ ꝑ singulis quãtũ ꝑ te ipso gau-
deres · si singulos sic̃ te ipsũ amares. Er-
go in illa ꝑfecta charitate innumerabi-
liũ angeloꝝ beatoꝝ ⁊ hominũ vbi null⁹
minus diligit aliũ q̃ seipsũ · nõ alit̃ gau-
debit q̃sq̃ ꝑ singulis alijs q̃ ꝑ se ipso.
Si ḡ cor hoĩs de tãto suo bono vix ca-
piet gaudiũ suũ: qũo capax erit tot ⁊ tã-
B toꝝ gaudiorũ? hęc Ansel. Vñ Tho.
in. iiij. dis. xlix. dicit Illud gaudium qd̃
vnus spẽaliter videt̃ habere ĩter oẽs ho-
mines btõs · illud qd̃dãmõ oẽs btĩ simi-
liter habẽt · inquãtũ scz ꝑ charitatẽ per-
fectã vnusq̃sq; bonũ alteri⁹ bonũ suum
reputat · nõ tñ hoc gaudiũ q̊ vnus alteri
cõgaudet de aureola quã ĩ eo videt põt
in nõ habẽte aureolã vocari aureola: q̃
nõ dat̃ in p̃miũ victorię ei⁹. ꝫ magis re-
spicit victoriã alienã. Corona vero ipsis
victoribꝫ reddit̃ · nõ victorie cõgaudẽti-
bus. Propter illoꝝ gaudioꝝ multitu-
dinẽ dicit̃ Matth. xxv. fideli seruo: Eu
ge serue bone ⁊ fidelis ꝛc̃ · intra in gaudi
um dñi tui. Nõ dicit̃ gaudiũ te intrabit
q̃ etiã extrinsecũ gaudiũ vix hõ cape po-
test humana cõiectura. Huic t̃tiodeci-
mo gaudio associari pñt tria bona beati
tudinis · q̃ ponit Ansel. li. de similitudi-
nibus · videlicet amicitiã · cõcordiã · ⁊ ho-
norẽ. De p̃mo enĩ dic̃. Perfecta ami-
citia ẽ q̃ in ĩimicitiã conũti nõ põt. Hic
enĩ si quis tantã amicitiã haberet velut
pat̃ ad filiũ · verti tñ põt in inimicitiã · ꝫ
in p̃ria quãtũ se quisq̃s tm̃ ⁊ tamdiu di-
liget alteꝝ · nec video qũo possit alter eẽ
p̃sertim cũ oẽs vnũ corpus christi sint · et
christus q̃ ẽ pat̃ omniũ sit caput. De se- C
cũdo scz cõcordia dicit. Cõcordiã nec
ad nosipsos hic plerũq; habem⁹ cũ cor-
pus ⁊ aĩa dissideant · ꝫ h̃ cessabũt · cũ cor
pus ⁊ aĩa in deũ tendẽt. Ibi enĩ erit tan
ta cõcordia · ut quẽadmodũ ad quẽ lo-
cũ oculus dexter velit ad eundẽ ⁊ sine la
bore ⁊ sinister · Ecclesia vna erim⁹ ⁊ chri-
sti corpus ⁊ sponsus. Sz dicis: si ego
volo q̃ voluero · ⁊ idẽ mecũ oẽs volũt · er
go maior Petro esse potero si voluero
Rñ. Inbecillitati tuę. Te maiorẽ Pe-
tro velle nõ potes · q̃ hoc velle ẽ se nihil
velle esse · illi enĩ esse in gloria ęqualẽ vel-
le nõ poteris cui⁹ meriti impar es · Pul-
cerrimũ enĩ illud corpus pro nullo cõmo
do violare vis. In humano etenim cor-
pore nec pes manus esse appetit · nec ocu
lus auris. Sic ⁊ in illa dei ciuitate admi
rabili. Quisq; enim pro modulo suo sa
tiabitur · vt nec ãplius velle possit. Tho.
in. iiij. dis. xlix. assignat rationem sic di-
cens: In beatis erit perfecta charitas ·
vnde quilibet ibi plus diliget deum q̃
se ipsum · ⁊ ideo magis volet id quod est
conueniens deo q̃ id quod esset ei vtili-
us · ⁊ ideo magis volet diuinam iusticiã
saluari in hoc ꝙ ipse minus habeat qd̃
est deo conuenientius q̃ in hoc ꝙ plus
habeat ꝙ esset sibi vtilius. De tertio
videlicet honore sic dicit Ansel. Hono- D
rari autem homo appetit ab hominibus
vt eorum verbis aut factis collaudetur ·
verbis ut eum collaudent · factis ut eum
sibi pręponant · Sed cum honorem hu
iusmodi appetit · tale est ac si mus vnus
quęrat ab alijs laudari · eisq; in regimĩe

preponi. Hunc tamen honorem nullus
ad plenum hic habere pōt. cū nec impa-
tor ab oīb⁹ cognoscat. aut oīb⁹ p̄ponat.
In futuro autē ab oīb⁹ btīs honorabit.
Cuiusmodi aūt honor sit futur⁹ exēplis
declarem⁹. Ecce ponit paup oī solatio
destitut⁹. vulnerꝝ ⁊ aliaꝝ īfirmitatū fedi
tate corrupt⁹. ⁊ oī q̄ vel a frigoris asperi
tate defendat tegmine nud⁹. hūc talē ta
li modo iacētē. ⁊ ī nullo semet iuuare va
lentē. si rex aliq̄s potētissim⁹ transiēs vi-
deret misertus vulneribꝫ mederi iuberet
curatūq̄ suis regalibꝫ indumētis seu or-
namētis indutū p̄sentatū p̄ciꝑet ⁊ ī filiū
adoptaret adductū. ac deinde p̄ciperet
vt in regno suo filius su⁹ haberet a cūctꝫ
atq̄ in nullo qd̄ imperaret a q̄q̄ ei ꝯdi-
ceret. heredē suū filijq̄ sui ꝓprij cohere-
dē ꝯstitueret. ⁊ eū suo noīe vocari vellet
nōne diceres: hūc magnifice ⁊ inopinate
honoratū? Et certe nobis de⁹ h̄ oīa faci
et. Nati enī de putredine carnis replem̄
multis miserijs. oī solatio destituti. om-
niū passionū infirmitate obnoxij. ac pec-
catoꝝ vulneribꝫ pleni a deo recipim̄. cu-
rat. sanat. restituit. ornat. facit incorru-
ptibiles. adoptatos coheredes facit. ꝛc
Ego inq̄t dixi dij estis. Omniq̄ creatu-
re iubebit vt nobis obediat. vocamur dij
noīe suo. Ipse de⁹ deificās ē. tu vero de-
us deificatus. Sz h̄ rō fortassis in aplis
⁊ excellentibꝫ locū hz. ꝫ quid de me q̄ lō-
ge disto. attēde. q̄ vniūsalit ait: Ego di-
xi dij estis ⁊ filij excelsi oēs. vt nulluz ab
ista deitate excipiendū de⁹ ostenderet. h̄
Ansel. Et ponit statī exēplum de ligno
plūbo. ⁊ ferro in ignē positis. q̄rū vnum
altero magis ignitū fit. cū ignis totū pe-
netrauerit. Sicut igit ibi nullū fit ignis
ꝫ qd̄libet fit ignitū. ⁊ vnū plus alio igne
scit. Sic in p̄ria vnusq̄sq̄ deificat⁹ erit
ex dei vnione. ⁊ tn̄ vnus alio beatior. nul
lusq̄ vere dicit de⁹ ꝑ essentiā. ꝫ ꝑticipa-
tione. vt sic cuiq̄ ꝓ modulo sue vnionis
ꝓpinquioris ad deū deitatis nomē ⁊ ho-
nor cuiq̄ īpendat. Decimūquartū. E.
extrinsecū gaudiū habebit respectu chri-
sti hūanitatis. Pro cui⁹ intellectu no-
tandū ꝑm magistꝝ Johānē de tābaco
tractatu de delitijs sensibilibꝫ paradisi.
qd̄ beati duplex gaudiū habebūt. Unū
essentiale qd̄ habebunt de creatore viso
⁊ amato. Aliud accidentale de creatura
cognita ⁊ amata. Sz cū in hoīe sit corp⁹
⁊ aīa. quoꝝ vtrūq̄ btīficabit essentialit
⁊ accidentalit: Idcirco essentiale gaudi
um adhuc ē duplex. ꝑm q̄ ī christo duo
reperiunt. Unū ē aīe. ⁊ erit visio ⁊ frui-
tio diuine essentie in se. ⁊ ꝑ se. de quibus
dicet in tertio principali. Et qꝛ de⁹ in se
nō pōt cognosci a corporeis sensib⁹: id-
circo ut isti sensus deo beatificentur: est
aliud gaudiū essētiale corpis qd̄ habebi
mus de christi hūanitate ꝑcepta. qꝛ ibi
ē terminus ⁊ finis ⁊ summū a sensibꝫ hu-
manis desiderabilissimū. Hec distictio
notat Joh. xvij. vbi christ⁹ ait describē
do beatitudinē dicēs: Hec ē vita eter-
na. i. beatitudo essential vt cognoscāt te
solū deū verꝝ. Ecce p̄miū essentiale aīe.
Et quē misisti Jesum christū. Ecce essen F.
tiale p̄miuz corporis. Unde in christi
humanitate sola oēs sensus nr̄i q̄etabū
tur. vt optare neq̄ant gaudia maiora tri
plici d̄ cā. Primo. qꝛ christi humanitas
erit ꝑfectissime decorata p̄mijs. q̄ ī alijs
dicūt tres aureole. quattuor dotibꝫ cor-
poris. ⁊ decoratione sūma omniū sensuū
suoꝝ. que oīa in christo videbim⁹ ⁊ nr̄is
fruemur sensibꝫ. Secundo. qꝛ nr̄a aīa in
aīa christi videbit summas ꝑfectiōes in
essentia ei⁹. in ꝟtutibꝫ varijs. in actibus
triuz dotuz aīe. in his etiā q̄ in nob di-
cunt aureole ⁊ similibꝫ. ⁊ sic summe gau-
debit de his aīa nr̄a. Tertio. qꝛ ī christi
humanitate ꝑ accidēs videbim⁹ deum.
vt expositu est sup̄. Et tāto plus q̄ in
alijs rebꝫ. quāto deus magꝭ ē vnit⁹ hu-
manitati christi q̄ alijs rebus sit vnitus
Erit igit christi hūanitas iocūdissimuz

obiectū q̄nq̄ nr̄oz sēsuū. ꝑm illud Job xix. Credo q̄ redēptor me⁹ vivit ꝛc. Et in carne mea videbo dēū salutarē meū Et eadē rōne audiet. odorabit. gustabit ⁊ tanget. quia visus ponit ꝓ noticia alioz sēsuū. ℣ Dño q̄ ī p̄ria erit christus visui obiectū pulcerrimū. q̄ hic etiā fuit pulcerrimus hoīuz. ꝑm illud ps̄. Speciosus forma ꝓ filijs hoīuz. Cicatrices eū nō deformāt. ꝑ vltra oē qđ de gēmis et coronis cogitari pōt decorabūt. Ita ut de⁹ pat̄ oīby dicat aīab⁹ illud Cant. iij. Egredimini filię sion ⁊ videte regē ī dia demate q̄ coronauit eū mat̄ sua scz synagoga. in die solēnitatis ⁊ lęticię. supple. egredimini ⁊ videte ℣ ℣ Gz q̄reres: quō ℟ christus videri poterit suā pulcerrimā ꝓriā faciē. Siliter quō alij sancti ꝓprias. Rñ. mgr̄ Johannes. q̄ p spēs influxas ꝑ p̄nt vbiq̄ ⁊ semp. ⁊ etiā p̄nt videre ꝓprias facies p spēs a se receptas et reflexas. p̄nt enī vti corpib⁹ gloriosis aliorū. vel etiā manib⁹ ꝓprijs leuando eas añ oculos tāq̄ speculū mūdissimis. Cuius rō ē. q̄ ꝑm Greg. corpa gliosa sūt transparētia. polita etiā sunt. ⁊ aīę ꝑ p̄nt vti corpib⁹ suis ⁊ specieb⁹ sensibilib⁹ ad placitū. sic ⁊ christus in resurrectiōe. vñ subtrahēdo vel īmutādo p̄nt corpa sua facere terminata ⁊ p añs optia specierū receptacula. ⁊ sic videre eis situ opposita ℣ Secūdo in p̄ria christ⁹ erit auditui nr̄o obiectū iocūdissimū. ita vt verbū vnuz amorose alteri amicabilit̄ allocutū. prędulcedine mortal̄ hō sufficere nō posset. q̄n coz ei⁹ ꝓ dulcedīe liquefactū deficeret nisi miraculose deus aliquē vellet cōservare. Christ⁹ itaq̄ sit̄ posse loq̄ pōt. ⁊ cātare optimis regul̄ art̄ musicę. ⁊ alia habebit ī sūmo q̄ creature btē habebūt ꝓpatione solū ab eo. De gustu. tactu. olfactu. ⁊ tēplare sic supdictuz ē de alijs. dūmodo nobilissime christo attribuas Amplex⁹ etiā castissimos christ⁹ in p̄ria nemini negabit. q̄ hic dulcit̄ a deuot̄ p̄misit se tāgi. ⁊ q̄sdā ē āplexatus. vt p̄z in die resurrectiōis de mulieribus accedentib⁹ q̄ pedes eius tenuerūt. Et Mar. ix. dicit. Jesus accipiēs puez quē cū cōplexus eēt ait illis: Quisq̄s vnū ex his pueris recepit me recipit. Et Mar. x. ait Sinite ꝓnulos venire ad me ⁊ cōplexās eos bñdicebat eos. ꝛ oīa de Johāne de tābaco vbi supra

Capitulum xi

Q Uo ad secūdū p̄incipale de interioribus btōz gaudijs notādū. q̄ taliū repiunt̄ q̄nq̄ ꝓ oppositū ad q̄nq̄ interiores p̄enas dānatoz recitatas supra. ca. iij. ℣ Primū gaudiū erit in sensuū interioz ⁊ exterioz mltiplici melioratiōe Secūm ē irascibil̄ ⁊ ꝓcupiscibil̄ q̄etatiōe Tertiū ī intellectus respectu oīuz scibiliū pfectiōe. Quartū in omniū p̄teritoz gratissima cōtēplatione. Quintū ī oīuz operationū ad dei volūtatē cōformatiōe. Quātū ad p̄mū notandū ꝑm Johānē de tābaco vbi prius. q̄ duodecī sūt q̄ in p̄ria faciūt sensibiliū interioz ⁊ exterioz maximā delectationē. ⁊ q̄libet int̄ illa duodecim hz valde multa sub se. ℣ Primū ē debita spūuz quātitas. vl̄ ad min⁹ spirituū maior puritas. supposito q̄ ī p̄ria foret delectatio cū oī dilatatiōe. Secūm ē ꝓplexiōis bonitas. cui⁹ signū ē q̄ melancholici nō sūt apti ad delectatiōes sic sanguinei. In p̄ria āt scī optimas habebūt ꝓplexiōes ꝑm cuiuslibet merita. Tertiuz ē iuuenil̄ ętas. q̄ ꝑm ph̄m. vij. eth̄. In seniby min⁹ ē de delectatione q̄z ī iuuenibus. In ętate añ christi resurgem⁹ ꝑm aplm. vñ aptitudinē maximā habebim⁹ ad gaudēdū. sic etiā sulphur maiorē hz aptitudinē ad igniendum q̄z lignū fumigās. Quartū ē pfectio tā sēsuū q̄z operationum. quia quanto potentia est perfectior. tanto operatio est delectabilior ꝑm philosophum. iij. eth̄. Fiet autem

protunc refluentia ab anima in corpus
vt in suis operationibus perficiantur sensus. prout
dicit Aug⁹ in epl'a ad Dioscorum. Quin-
tum est quod operabimur attentius quam in via: quia pro
tunc non erunt impedimenta que nunc. inde
surget maxima delectatio. Sextum est.
quia sine lesione organorum actuabuntur omnes
sensus nostri. Septimum est. quia non vexabimur
in organis membrorum et sensuum tedio vel la
bore. Octauum est impermixtio delectationis cum
tristicia. Nonum est quod non minus delecta-
bimur in processu delectationis quam in princi
pio. Decimum est quod magis a longinquo pos-
sumus videre corpora sanctorum gloriosa.
audire. odorare. et sic de aliis sensibus. quam
non gloriosa. quod delectabilius est. quia a longin
quo videndo. audiendo. et sic de aliis pl'a
videmus et audimus. Vndecimum est quod li-
cet non per se. tamen per accidens intellectus et affe
ctus sentiendo recreabuntur per presentiam dei in
omnibus rebus existentem. maxime in christo. sic
concludimus in via aliquem viuere ex locuti-
one. Duodecimum est maius meritum
secundum sensum quo membra hic et potentie cooperate
sunt ad meritum propter quod in patria magis gau
debimus secundum sensus non solum absolute. sed eti-
am in comparatione vnius sensus ad alium. et
vnius membri ad aliud: quia si aliquis secundum cer-
tum sensum hic plus meruit priuatiue vel posi
tiue quam secundum alium. secundum hoc etiam amplius pre-
miabitur: vt oculus a vanis visibilibus ab-
stinendo. vel eucharistiam deuote videndo
et sic de auribus et de aliis secundum talem partem plus
premiabitur. Vnde diues in inferno secundum Greg.
vbi plus peccauit ibi amplius scilicet in lingua
tortus est. Sic eadem ratione Lazarus vbi plus
C meruit ibi plus premiabitur. Secundum principale
interius gaudium erit de irascibilis et concupi
scibilis quietatione. quia concupiscibilis amplius de sen
sibilibus delitiis non poterit optare cum sit in
apice perfecta. nec irascibilis alicui habe-
bit tristi repugnare. aut aliquid tanquam dif
ficile et arduum considerare. Ibi etiam erit
amicitia vera inter christum et eius matrem
ex vna parte et nos ex alia. De quo Ansel. li.
de similitudinibus dicit sic. Contemplare chri-
stum per quem tibi omnia gaudia euenient. et perci-
pies quod ille plus quam tu te ipsum et quam omnes alii
se incomparabiliter amet te. et tu super te ipsum
et super omnes alios ineffabili quadam suaui-
tate illum amabis. hec ille. Ibi etiam amicitia
perfecta erit inter te et omnes electos homines.
Ibi etiam amicitia erit inter te et omnes angeli-
cos spiritus. Ibi etiam gaudebimus de euasio
ne omnium odiorum quod habent damnati. De ami-
citia concordia et honore habes precedenti
ca. De presenti etiam materia habere potes
plura quam dicta sunt de penis interioribus
damnatorum. secundo membro principali ibidem. D
Tertium principale interius gaudium erit
de intellectus respectu omnium scibilium perfe-
ctione. Vbi notandum quod intellectus animae
beatae quodammodo sciet innumerabilia per quinque
influxus. Primo cognoscet per species influxas
sicut alie substantie separate naturaliter plura.
Secundo per species acquisitas hic in via. Ter
tio per species receptas per sensus corporis glo-
rificati ut dictum est de actuatione quinque
sensuum. Quarto per illuminationem animae
christi et beatae virginis. et aliorum superiorum
beatorum. Vnde dicit Tho. in. iiij. dis. xlix.
Quando gloria hominum et angelorum erit peni
tus consummata. omnes beati scient omnia quam deus
scientia visionis nouit. i. omnia quam vnquam sunt prete-
rita. omnia presentia similiter. et omnia quam vnquam sunt
futura. ita tamen quod non omnes beati omnia videant
in essentia diuina. Sed anima christi ibi plene
videbit omnia. sicut et nunc videt. alii autem
ibi videbunt plura vel pauciora secundum gra-
dum quo deum cognoscent. Et sic anima christi
de his quam per alios videt in verbo omnes alios
illuminabit. Vnde dicitur Apoc. xxi. quod cla-
ritas dei illuminat ciuitatem beatorum. et lu
cerna eius est agnus. Et similiter alii superio-
res illuminabunt inferiores. non quidem no-
ua illuminatione. vt scientia inferiorum
per hoc augeatur. sed quadam continuatione illumina-
tionis. Sicut si intelligatur quod sol quiescens

illuminat aerē. Et ideo dicitur Daniel. xij. ꝙ qui ad iusticiam erudiunt multos fulgebūt q̄si stellę ī ꝑpetuas ęternitates Prelatio autez ordinis dicit cessatura quātū ad ea q̄ nūc circa nos ꝑ angeloꝝ ordinata mīsteria exercentur. hęc Tho. Quinto ī dei essentia. vel spēali dei influentia cog̊scēt oīa etiā īdiuidua. Vñ Ansel. li. de similitudinib⁹ dic̄ sic. Beatitudinis ꝑs ē sapīa q̄ hic se carere estimat si q̄d non agnouerit qd̄ alteꝝ scire putauerit. Sz q̄ ei⁹ sapīa q̄ se ipsū ig̊rat quis enī perfecte cog̊scere valeat cuiusmodi res sit corp⁹ ei⁹ interius. quale posteri⁹ ⁊ exteri⁹? In futuro autē beat⁹ nihil eoꝝ q̄ scire voluerit ig̊rabit. qꝛ in sūma sapīa toti⁹ creaturę bonitatē videbit. quā in deo melius q̄ꝫ in seipsa relucere constat. ibi singuli oēs. ibi ab oīb⁹ singuli cog̊scent. nec quēq̄ꝫ oīno latebit. q̄ pr̄ia. qua gēte. q̄ stirpe q̄s editus fuerit. vel q̄d etiā in vita sua fecerit. Sed diceres: nunq̄d scelera mea q̄ erubescenda cunctis cōfessio deleuerat. ibi cūctis in apto cōtuenda tradunt ī cordis mei libro. Sz tu cui tanta dimissa sūt nūq̄d īgrat⁹ eris. Certe ut in illi⁹ laudib⁹ ęternaliter iocūdus semꝑ de quāta miseria sis erutus. vtputo corā habebis. cū g̊ singuloꝝ cōscīę singulis pateant. fateri au deo curata crimīa sine cōfusione ad magnā misericordiā dei eiusq̄ꝫ gratificationē. tuāq̄ꝫ cōgratulationē cūctis patere. Nō enī ꝑ peccat⁹ te maior cordis angustia p̄met. sceleꝝ ve tuoꝝ mag⁹ pudebit q̄ꝫ aliquē magnis vulneribꝫ sauciatuz nūcq̄ꝫ ex oī ꝑte sanatū aboliti lāguoris molestia p̄mit. Nūq̄d eoꝝ q̄ ī cunis positus infans egerit verēda pudet. tūc q̄ꝑpe cū integre sanitas. perfecta mūdicia. plena remissio omniū secura offensionū īpunitas certe tibi arriserit cognitio vel recordatio peccatoꝝ tuoꝝ ī nll̄o tibi horrori vel ꝯfusioni eē pōt. veꝝ suꝑ agnitis delictis velut enormi ac feda infirmitate tua pietas. virtus. sapīa medici qui te sanauit sublimius a cūctis admirabitur laudabit. magnificabit. laus autē talis dei etiā tua gl̄ia ē. Sed dicis Gl̄iaz dei ibi intuendā video. ꝫ qūo inter tot innocētes in me sanata intuētes nō me iudicēt. Nō intelligo. de q̊ agis frat. intelliget te neq̄q̄ꝫ se ꝫ deū in quē peccasti offendisse quē tu videris penit⁹ ignouisse. nec in cor innocētis ascendere pōt vt te iudicet cū sic deū offēderet. ꝫ mag⁹ clemētiā admirabit nō solū in te ꝫ etiā in se qui ne ꝫ medicamēto indigeret custoditus fuit. Si ipsi etiā angeli te indignum societate sua iudicare vellēt. dicētes: Tu hō de puluere fact⁹ ꝯ p̄ceptū dei te ī scenū pctī dimersisti. nūq̄d nob silis eē vis q̊s nūq̄ꝫ ꝯ dei p̄ceptū ire audisti: respondebis: Si de puluere ut dicis factus sū. nō miꝝ si vento tēptatiōis impulsus sū cadēs. veꝝ agnita christi gr̄a. ꝑ eo oīa reliqui ei⁹ volūtate conat⁹ suz īplere. vide tribulatiōes in fame in siti q̄ ad eius honorē sustinui. vos aūt nūq̄ꝫ hoꝝ minimū tulistis. Sz ꝫ ratiocinatio adultos tm̄ respicit. q̄ vim sibi fecerūt. Vñ alij dicere pñt. ꝙ in regno dei vr̄am quęrim⁹ ęq̄litatē dono ⁊ gr̄ę christi ascribim⁹ cuius sanguis bonis cūctis pręponderat. hęc Ansel. Quartum intrinsecū gaudiū p̄ncipale cōsistit ī ominiū p̄teritoꝝ gratissima cōtēplatiōe. Nā tunc distinctissime videbūt tā in ꝓprijs opib⁹ q̄ꝫ ī alienis qūo diligentib⁹ deum ꝫm apl̄m. oīa cooꝑant in bonū: cęlū. terra. mūdus. infernus. boni. ⁊ mali. ꝓspera. ⁊ aduersa. dęmon. ⁊ bonus angelus. Tunc videre poterūt iudicia dei q̄ ꝫ sūt abyssus multa. Vbi ps̄. mirabit dicēs: Zelaui suꝑ iniq̊s pacē pctōrū vidēs. nō ē respectus morti eoꝝ ꝛc̄. Et sequit: Donec intrem in sanctuarium dei ⁊ intelligam in nouissimis eorum. id est. post hanc vitam.

Et Hiere.xij. Quare via impioꝝ pro-
sperat? bene est omnibꝫ q̄ opant iniqui-
tatē ꝛc. Sed p̄cedit: Just⁹ quidē es do
mine si disputē tecum ꝛc. Hic erunt tot
gaudia·q̄t de cognitis·vt in p̄cedēti mē
bro dictū est·notabilia beati cōsiderant
dona eis hic in via collata. Hic etiā ma
xima gaudia habēt ꝙ euaserūt omnes
vermes cōscientię·quos habent dānati
in inferno. Quintum intrinsecū gau-
diū cōsistit in omniū opationuꝫ ad dei
voluntatē conformatione. Sicut enim
dānati perpetue peccant·ita isti ꝑpetue
deū honorāt. Et sicut dānati ꝑ q̄libet
suo malo actu essentialē pęnā habent·i·
insep̄abilem deordinationem· ꝟm illud
Aug. li.cōfes. Jussisti dn̄e ⁊ ita factū ē·
vt pęna sit sibi oīs animus inordinatus
Ita saluati ī quolibet suo actu quoddā
insep̄abile ⁊ continuū p̄mium habēt et
cōplacentiam de bonis actibus q̄s deū
in eis vident operari.ꝛc.

Capitulum · XII ·

Gaudia superiora aīmę
beatę in p̄ria nūc vltimo sunt
declaranda·q̄ cōsistūt in doti-
bus aīę tribus: Vbi primo notanduꝫ
q̄d sit dos· de hoc dictū ē supra.vij. ca.
Scd̄o notat Tho.in.iiij.dis. xlix.ꝓprie
inquit dotes aīę sūt īmediata p̄ncipia il
lius opationis in qua btītudo cōsistit·
ꝑ quā aīa christo cōiūgit. Et sūt tres
dotes tanq̄ꝫ tria sup̄ma dona animam
sūme ordinātia ⁊ disponētia ad beatitu
dinē. Prima ē visio·i· habit⁹ luminis
glīę seu sapientię. Secūda ē dilectio·i·
ꝯsūmata ⁊ ꝑfecta charitas p̄rię. Tertia
est cōprehensio ·i·tentio dei infiniti boni
q̄ se tradit sua vnione ipsius aīę essentię
intellectui volūtati ⁊ memorię· Et hoc
donū tertiū ē deus ipse quo maius intel
ligi nequit. Ex his tribꝫ sup̄mis donis
ꝑmanētibus aīa elicit tres ꝑfectissimas
operationes. Ex primo·visionē dei cla-
rā. Ex secūdo dilectionē dei summā. Et
ex tertio·certitudinē de non amissibilita
te sup̄mā. Quę tria sequit inexplicabilis
aīę delectatio·fruitio·⁊ lętificatio. Un-
de sicut ad dulciter ⁊ delectabilit viden
dū aliq̄d·puta rosā·tria principalit re-
quirunt: Primo vt oculus sit transpa-
rens ⁊ mund⁹ ꝑ humidū glaciale. Secū
do vt lumē corporale adueniat oculo et
medio·q̄d facit mediū trāsparens ī actu
vt possit moueri a colore. Et tertio simili
tudo q̄dā decisa a rosa·q̄ similitudo ro-
sam in oculo rep̄sentet·q̄r rosa nō ē ī ocu
lo·ꝟ eius similitudo in spē coloris. Sic
etiā ad vidēdū deū beatifice·primo re-
quirit aliq̄d lumē in ipso oculo aīę·q̄d ē
intellectus·ita ut fiat potēs ad deū intel
ligendū·nō ꝑ q̄d ꝟ sub quo potētior fiat
sic potētia ꝑ habitū fit fortior·ꝟm illud
Matth.v. Btī mūdo corde. Secūdo
habit⁹ charitatis ꝑfect⁹ affectū mulcēs
vt delectabilissime videat. Tertio deus
ipse loco silitudinis in corp̄alibus sic se
vniet memorię·vt sit p̄ncipiū q̄ deuꝫ vi-
dēdi.⁊ nō vnit se ꝑ silitudinem. Sed
quęrit: cur sint tres dotes aīę? Rn̄.ꝟm
Tho.⁊ alios triplici d̄ cā. Primo vt sic
satiet tota imago aīę q̄ ꝯsistit ī ītellectu
volūtate·⁊ memoria·velut ī aīę tribꝫ su-
p̄mis potentijs. Nā sap̄ia seu lumē glīę
ꝑficit sūme ītellectū ·charitas ꝯsūmata
affectū·⁊ cōp̄hēsio dei appropate memo-
riā. Secūdo vt sūme remunerēt tres no-
bilissimę virtutes vię·fides·charitas·et
spes·Nā fides meret lumen glorię·spes
tētionē·⁊ charitas sūmā dilectionē. Fi-
des tn̄ ⁊ spes nō manebūt essentialiter ī
p̄ria·ꝟ fidei succedit lumē glīę·⁊ spei ten-
tio. Charitas ꝟo manebit·ꝟ ꝑficiet ibi·
ꝟm illud apl̄i.j.Cor.xiij. Nūc manēt fi
des·spes·⁊ charitas·maior āt hoꝝ ē cha
ritas. Tertio vt tribꝫ ꝑsonis dīnis optīe
cōformemur. Nam per lumē glorię seu

habitū sapientię cōformabimur filio q̄ ē sapiētia · p charitatē spūisancto qui est charitas · ⁊ per tētionē p quā oīa possumus p̄ris potētię. Est itaq; p̄ma dos animę lumen glię qd̄ quidā dicunt esse ipsaz gr̄am cōsūmatā Alij habitū sapientię. Certū tñ est ꝙ est quidā habitus ⁊ decor animę · ut determinauit ecclesia · extra de heret̄ · in cle. ad nostr̄ · vbi dicit̄ sic · ꝙ anima rōnalis pōt esse beata p naturā · ꝙq; nō indigeamus lumine glorię eleuante ad deū videndū ⁊ beate fruendū · error. Cuius rōnez assignat sanctus Tho. prima pte. q. xij. dicens · qz oē qd̄ eleuatur ad aliquid qd̄ excedit suā naturā oportet ꝙ disponatur aliqua dispositione ad talē formā. Cum igitur virtus naturalis ītellect⁹ creati nō sufficiat ad dei eēntiā videdū · ꝑm illud Ro. vi. Gr̄a dei vita ęterna · oportet ꝙ ex diuina gr̄a supaccrescat ei virtus intelligendi · ⁊ hoc augmētū virtutis intellectiue vocamus lumē glorię. Et est illud de quo dicitur Apoc. xxi. ꝙ claritas dei illuminabit eā scz societatē beatoꝝ deum videntiū. Et in ps̄. In lumine tuo videbim⁹ lumē Et ꝑm hoc lumen efficimur deiformes · id ē · deo similes: ꝑm illud. j. Joh. iij. Cū apparuerit similes ei erimus. Huius etiaz luminis ⁊ doni magnitudo facit ꝙ quis in patria plura in deo videt q̄z alius · et ꝙ plus diligit ⁊ gaudet. Unde vbi sup̄ dicit Tho. Videntiuz deum vnus alio pfectius videt · ⁊ hoc erit per hoc ꝙ intellectus vnius habebit maiorē virtutē videndi deum. Facultas aūt videndi deū nō cōpetit intellectui p naturaz · sed per lumen glorię · qd̄ intellectum in quādaz deiformitatē cōstituit. Unde intellect⁹ plus pticipans de lumine glorię · pfecti⁹ deū videbit · plus aūt pticipat de lumīe glorię q̄ plus habet de charitate quā h̄ meruit · ⁊ ad patriā attulit · qz vbi est maior charitas · ē maius desideriū. Et desiderium quodāmodo facit desiderantez aptū ⁊ patulū ad susceptionē desiderati · vnde qui plus habebit de charitate pfectius eū videbit ⁊ beatior erit. Sed quęreres: Videbit ne minimus beatus oēs species ⁊ genera rer̄ ⁊ rōnes earꝝ Rñ. idem ꝙ sic · qz naturale desiderium rōnalis creaturę est ad sciendū oīa quę ptinēt ad pfectionē intellectus creati: et hęc sunt spēs ⁊ genera rer̄ ⁊ rōnes earū q̄ videbit in deo quilibet vidēs essentiaz diuinā. Cognoscere autē aliqua singularia, ⁊ cogitatus ⁊ facta eoꝝ · nō est d̄ pfectione intellectus creati · nec ad h̄ naturale desideriū tēdit · tñ vt sup̄ habituz ē in autoritate Ansel. talia etiā cognoscemus · vnde videbit vnusq̄sq; cogitationes alterius ꝓut ipse vult · dicēte Greg. Vniuscuiusq; mētez ab alterius oculis corpulentia nequaq̄z abscondet · dato etiā vt dicit Tho. ꝙ tunc solus de⁹ videretur · qui est fons ⁊ principiuz totius eē ⁊ veritat̄ · ita repleret desideriū naturale sciendi ꝙ nihil aliud q̄reretur · ⁊ beat⁹ esset. Vnde dicit beat⁹ Aug⁹. v. confes. Infęlix hō qui scit oīa ista scz creaturas · te aūt nescit · beatus aūt qui te scit etiaz si ista nesciat. Qui vero te ⁊ ista nouit · nō ꝓpter ista beatior · ꝑ ꝓpter te solū beatus · hęc ille. Sed quęreres: Videbit ne vn⁹ in essentia diuina pl̄a q̄z alius de his q̄ de⁹ facere pōt. Rñ. ibidē. Horū q̄ de⁹ facit vel facere pōt · tāto aliq̄s intellect⁹ pl̄a cog̊scit · quāto pfecti⁹ deū videt. In patria ergo videbimus deuz in se · ⁊ deū in nobis · ⁊ nos in deo · ⁊ deū in creaturis · ⁊ creaturas in deo. Cognoscere autē deū in sua essentia ē visio meridiana. Cognoscere vero creaturas in verbo · id est · in diuina essentia · est visio matutina. Sed cognoscere creaturas in se · hoc est · in proprio genere · est cognitio vespertina. In via autem quintuplex medium est inter nos et deum.

Primū peccati. Esa.lix. Peccata vra diuiserūt inter vos z deum. Hec impediunt ne deus videatur et cognoscatur delectabiliter· z est medium impiorum. Scdm mediū sūt creature. Ro.p. Invisibilia dei a creatura mūdi p ea que facta sūt intellecta cōspiciunt· sempiterna quoq; virtus eius ac diuinitas· z est mediū phorū. Tertiū figure· illud medium fuit patriarchar z pphetarum. Añ .j. Cor.x. Dia in figura contingebāt illis. Quartū scripture· de q̄ ps. Declaratio sermonū tuorū illuminat· z intellectum dat puulis· z hoc ē mediū theologorum. Quintū est fidei. Vñ Apoc.ij. Esto fidelis vsq; ad mortē· z dabo tibi coronā vite· z illud est mediū fideliū oium ī speculo· z in ænigmate z similitudine· ꝫ ī patria sine omni medio specie z similitudine deus cognoscetur seipso· qz imersus toti animę supplebit vicē similitudinis· z erit q̄ met videm⁹ z qđ videm⁹· vt sic vniat deus toti aię· sicut iam lux oculo· mel· fauo· z vinū pani intācto. Vnde .j. Cor.xiij. Videmus nūc p speculū z in ænigmate· tūc āt facie ad faciē. Secūda dos ē dilectio· i· charitatis habitus p tunc in sūma sui pfectione consistens maior z minor ꝫm q̄ in via quis meruit· Hec charitas sola est· de qua .j. Cor. xiij dr: Charitas nūq̄ excidit. Hec charitas amplexabit infinitū bonū sine medio impedibiliter· q̄ in via p media z in secura deū dilexit. De q̄ charitate Anselm. li.pslo .ca.xxiij. sic dicit: Excita nunc aīa mea z erige totū intellectū tuū z cogita quātū potes· quale z quantū sit illud bonū· Si enī singla bona delectabilia sunt· cogita mēte q̄ delectabile sit illud bonū qđ cōtinet iocūditatē omniū bonor· z nō qualē ī reb⁹ creatis sumus experti· ꝫ tanto differentē quāto differt creator a creata: Si enī bōa ē vita creata q̄ bōa ē vita creatrix: Et.c.xxv. Qui hoc bono fruetur quid illi erit· z q̄d illi non erit: certe quicquid volet erit· z quic quid nolit non erit· Ibi quippe erunt bona corporis z animę· qualia nec oculus vidit· nec auris audiuit· nec in cor hois ascenderūt: Cur ergo per multa vagar̄ homūtio quęrendo bona aię tuę z corporis tui? Ama vnū bonū in quo sunt omnia bona z sufficit. Si delectat pulcritudo: fulgebūt iusti sicut sol. Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis cui nihil obsistere possit: erūt similes angelis dei: qz seminat corpus aiale z surget corpus spūale· ptāte vtiq; nō natura· Si longa z salubris vita: ibi sana est ęternitas· z ęterna sanitas· qz iusti ī pęrpetuū viuēt· z salus iustor a dño. Si sacietas: satiabimur cuz apparuerit gloria dei. Si ebrietas: iebriabūt ab vbertate domus eius. Si melodia: ibi angelorum chori concinunt sine fine deo. Si q̄libet non īmunda sed munda voluptas: torrente voluptatis suę potabit eos deus. Si sapia· ipsa dei sapia ostendet seipsā Si amicitia· diligēt deū plus q̄ seipsos z inuicē tanq̄ seipsos· z de⁹ illos plusq̄ illi seipsos. Si concordia· oiby illis erit vna volūtas· qz nulla ibi erit nisi dei voluntas. Si ptās· omnipotētes erūt suę volūtatis vt deus suę. Nā sicut poterit deus qđ volet p seipsū· ita poterunt illi qđ volūt p illū. Quia sicut illi nō aliud volēt q̄ qđ ille. Ita ille volet q̄cq̄d illi volēt· z quod ille volet non poterit non esse. Si honor z diuitię· deus seruos bonos z fideles supra bona multa constituet· īmo filij dei z dei vocabūtur z erūt· z vbi erit filius eius· ibi erunt z illi. hęredes quidem dei· cohęredes autem christi. Si vera securitas· certi ita erunt vt nullatenus ista· vel potius illud bonum sibi de futurum sciant: Interroga intima tua si capere possunt tantum gaudium suum de tanta beatitudine sua.

Tertia dos animę est tentio seu comprehensio ·prout opponitur insecutioni vię. Spes enim est in via expectatio futurę beatitudinis. Et spes quę differtur affligit animā De q̄. j. Cor. ix. Nescitis q̄ hi qui in stadio currunt·omnes q̄dez currunt·sed vnus accipit brauiū·sic currite ut cōprehēdatis. Sz in patria spes desinet·z certitudo z securitas de fęlicitate perpetua dabitur per dei imediatā essentiam quę animę illabetur. De hac dote dicit Anselm. li. de similitudinibus. Securitas omnes alias partes beatitudinis confirmat·nec haberi possunt perfecte sine illa. In hac autez vita nihil securum extat totaliter·sub eodē enī tempore pauper ex diuite· mortuus ex viuo potest existere. In futuro autem bonus quicquid voluerit habebit· z nihil ex eo se amissurum timebit·hęc ille. Omnia p̄dicta gaudia z singula videbit se habere beata anima·z ex istis q̄ ad infinitum quodāmodo surget in ea gaudium. De quo Anselm. ibidem sic dicit: Quid quęso maius gaudium cogitari possit q̄z ex istis cōpactū p̄tactis. Gaudiuz enī erit ei intus z extra·gaudiū sursum atq; deorsum·gaudiū circumcirca z vbiq; gaudium plenū·hęc de Anselm. Unde ibidē li. prosol. capi. vlt̄. oratione sic concludit: Deus meus z deus meus·spes mea z gaudium cordis mei·dic animę meę si hoc est gaudium de quo nobis dicis per filium tuuz: Petite z accipietis vt gaudium vestrum sit plenum. Inueni nāq; gaudium quoddam plenū z plusq̄ plenum. Pleno quidem corde·plena mēte plena anima·pleno toto hoie Nō ergo totum illud gaudium intrabit in gaudētes. ſ toti gaudentes intrabunt in gaudium·vtiq; tantum gaudebunt·quātū amabunt·tantum amabunt·quantū cognoscent·quantū te cognoscēt domine tunc z quantum te amabunt. Certe nec oculus vidit·nec auris audiuit·nec ī cor hominis ascendit in hac vita·quantum te cognoscent z amabunt in alia vita: Oro deus cognoscā te·amem te·vt gaudeam de te·z si non possum in hac vita ad plenū: vel perficiam in dies vsq; duz veniat illud ad plenum. Domine per filiū tuū iubes·imo consulis petere·z promittis accipere·ut gaudiū nostrū sit plenum. Peto domine q̄d cōsulis per admirabilem consiliariū nostr̄: Accipiam quod promittis per veritatē tuā vt gaudiū meū plenū sit·Meditet interiz inde mens mea·loquatur inde lingua mea· amet illud cor meū·sermocinetur os meum·esuriat illud anima mea·sitiat caro mea·desideret tota substantia mea·donec intrem in gaudiuz domini: Qui es trinus z vnus de⁹ benedictus in sęcula. Amen

Explicit p̄ceptoriū diuinę legis venerabilis p̄ris· Johānis Nider sacrę theologię professoris: Impressum Basileę

MCCCCLXXXI

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 268
INKUNABUŁY

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 269
INKUNABUŁY

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
Inc. 270
INKUNABUŁY